

# આ કોષમાં વપરાયેલા ટુંકા અક્ષરોનો ખુલાસો.

સં૦=સંસ્કૃત  
પ્રા૦=પ્રાકૃત  
મ૦=મરાઠી  
હિં૦=હિન્દી  
ફા૦=ફારસી  
ઉ૦=ઉર્દુ  
આ૦=આરબી  
અ૦=અંગ્રેજી  
જી૦=જીમી  
ઉ૦=ઉપગ્રી  
પુ૦=પુલિંગ; નરજાતિ  
ઝી૦=ઝીલિંગ; નારીજાતિ

ન૦=નપુસકલિંગ  
સ૦=સર્વનામ  
વિ૦=વિશેષણ  
અ૦=અભ્યય  
ક્રિ૦ સ૦=ક્રિયાપદ સકર્મક  
ક્રિ૦ અ૦=ક્રિયાપદ અકર્મક  
ના૦=નામ  
પ૦ વ૦=પદ્ધત્યન  
એ૦ વ૦=એકવચન  
કહે૦=કહેવત  
ક્રિ૦ પ્ર૦=ક્રિયામા પ્રયોગ  
૩૦ પ્ર૦=૩દિપ્રયોગ

ત

ત, પુ. [ સં. ૪ ] ગુજરાતી ભા-  
ષાના મૂળાક્ષરમાનો સોળમો વ્યંજન.  
તકાર; તતો.

તથયાર, જુ. તૈયાર.

તથયારી, જુ. તૈયારી.

તક, સી. [ પા. ] અનુકૂળ વ-  
ખત; યોગ્ય અવસર; પ્રસંગ; યોગ;  
ભેગવાઈ; સંધિ. (૨) મોસમ; વેળા;  
રેત; કિં. પ્ર. તક મળવી=અનુકૂળ  
વખત મળતો તક ખોવી=તક ગુમા-  
વવી. તક સાચવવી=સમય વિચારી  
કાર્ય કરવું. તક ભેવી=યોગ્ય સમયની  
સાધ્ ભેગી. કહે. તક તેવો તડાકો.  
તકનાં પાત્ તકજ પામે. (૩) અ.  
લગી; સુધી; પથિત.:-કાલ તક.

તકતક, વિ. તેજ મારતું હોય  
એવું; ચકચક; ઝમઝમ.

તકતકવું, વિ. ચકચકવું; તેજ  
મારવું; તમતમવું.

તકેતકવું, કિં. અ. તકતક થવું;  
ચકચકવું; લગકવું; તમતમવું.

તકતી, સી. [ અ. તમત ] પા-  
તળી ચકતી; પાતળી મોખુણ આકૃતિ.  
(૨) પાતળી ચોપ; પાટી; કળી. (૩)  
એક બલવું પહેલું.

તકતો, પુ. તળતો; અરીસો;  
દર્પણ. (૨) મોટી તકતી.

તકદીર, ન. [ અ. ] નરીબ;

ભાવી; કિરમત; ભાગ્ય; સન્નિત;  
પ્રારબ્ધ. કહે. તકદીર આગળ તદ્દતીર-  
નું કંઈ ચાલતું નથી. [ મરિયાં.

તકમરિયાં, ન. જુ. તુક-  
તકસાર, સી. [ અ. ] વિવાહ;

ખરા ખોટાનો ઝગડો, મતફેરની બેલા-  
બેલ; દુશ્મન; કનિયો; વઠવાડ; ટંટા.  
(૨) કારણ; સળળ; દુઝીત. (૩) વાંધો;  
વિરોધતા. (૪) વિવાદ કરવાની રીત.  
(૫) માથાગોડ; આમલ. કિં. પ્ર. ત-  
કસાર કરવી=વિવાદ કરવો; (૨) લડાઈ  
કરવી તકસાર લેવી=સામે યત્ન. (૨)  
પારખી લડાઈ પડેલી લેવી; તકસાર સાં-  
ભળવી=સામાની દલીલો સાંભળી લેવી.

તકશરિયો, વિ. જેને તકસાર  
કરવાની ટેવ હોય એવો માણસ;  
માથાફાડિયો.

તકસારી, વિ. તકસાર કરનાર.  
જેમાં તકસાર કરવી પડે એવું (સામ)-

તકડાદી, જુ. તકલેદી.

તકલીફ, સી. [ અ. ] મુશીબત,  
વિપત્તિ. (૨) દુઃખ; કલેસ; કષ્ટ.

તકલેદી, વિ. [ અ. તક્લીદી ]  
મજબુત તેમજ ટકાઉ નદિ એવું;  
નાજુક; કમબોર. (૨) કાચુ પોચું;  
નબળું. (૩) જનાવડી; તકલીદી;  
કામદી; ફોફું.

તકસીર, સી. [ અ. ] વાલ;  
ચૂક; ક્યુર; વાંક; દોષ; અપરાધ; ગુનો.  
તકસીરવાર-ગુનેગાર.

તકાળે, પુ. પ્રેરણા.

તકાદો, પુ. [ અ. તકાદા ]  
સામા માણસ પર દખાળ કરવું તે;  
તકાદો; આમલ. (૨) બજારગસ્તી કર-  
વી તે. કિં. મં. તકાદો કરવો = દખાળ  
વાપરવું; ચીવનાયતી માગણી કરવી.

તકાર, પુ. સં. તતો; ત  
ચક્ષર અને ત એવા ઉચ્ચાર તે.

તકાવણું, કિં. સં. નજરમાં ધા-  
લવું; તાકવું; પે તાને મળે એવી દાનત  
રાખવી; તાગ લેના રહેવું (૨) તાકે  
એમ કરાવવું; નિરાન માડતાં શીખરવું.

તકાવી, સ્ત્રી. [ જ. ] તગાવી;  
ખેતીને માટે ઉપયોગી આધનો ખરીદવા  
સરકાર તરફથી ખેડૂતને નાણાં ધોર-  
વામાં આવે તે.

તકાસણું, કિં. સં. લાલસા રા-  
ખવી; લાગ ફાવે તો લઈ લેવા ઉપર  
નજર રાખતા રહેવું. વાંકી નજરે લક્ષ  
રાખવું; ધચ્છવું. (૨) તાકીને જેવું;  
તાકવું.

તકિયો, પુ. [ ફા. તકીય ]  
ઘડેલીને બેસાય એવું પોથું નહું  
ગઢેલું; મોટું નહું જોરાયું. (૨) અ-  
ઢલીને બેસાય એવા ચુનાનો ગચ્છ.  
(૩) ફકારને પડી રહેવાનું સ્થાન; ચો-  
વરો; પીર વગેરેનું સ્થાન.

તકેદારી, સ્ત્રી. ધમધોધાર કામ  
ચાલુ રહે એવી નજર રાખવી તે; ત-  
ડાદાખંધ કામ લેવાતું રહે એવી દેખ-  
રખ રાખવી તે; નપતો; ચાપતી ત-  
પાસ-સંબાળ રાખવી તે; આમલ ને  
ખંત રાખીને કામ લેવું તે.

તલ, પુ. [ મં. ] પંલળની  
ઉત્તર પશ્ચિમ દિશાએ આવેલો એક માંડ.

તલ, સ્ત્રી. સં. છાસ; તાલ. (૨)  
બાળેલું દહીં; મઠો. તલપ્રમેદ-છાગના  
જેવો પેશાબ આવે એવો એક રોગ.

તલક, પુ. સં. પાતળમાં રહેતા  
મોટા આડ નાગોમાંનો એક નાગ.

તલશિલા, સ્ત્રી. ઉત્તર પંલળમાં  
આવેલું એક પ્રાચીન નગર અને તેની  
આસપાસનો પ્રદેશ.

તખત, નં. [ ફા. તલ્લત ] રાજ-  
માલો; સિંહાસન. (૨) ઉચ્ચસ્થાન;  
ઉત્તમસ્થાન; અગ્રસ્થાન; મોખરો.  
તખતનશીન = રાજગાદીએ બેઠેલો.

તખતી, સ્ત્રી. પાતળી ચોખ્ખી  
ચક્તી; ફળું. પાટી. (૨) બીજું. (૩)  
કામળનો લાવ.

તખતો, પુ. [ ફા. તલ્લતહ ]  
પાતળું ચોખ્ખું પાટિયું; ફળ; પાટ;  
છાટ. (૨) મઢેલી છમી; આરસી;  
દર્પણ; ચાટણું. (૩) ચીતરેલી  
કાચની પાટી.

તખલુસ, [ અ. ] ઉપનામ.

તખત, નું. તખત.

તખતેતાલિસ, નં. મોરની આ-  
કૃતિનું સુંદર ને મૂલ્યવાન સિંહાસન.  
(શાહજહાંન પાદશાહે કરાવ્યું હતું તે)

તમઝ, સ્ત્રી. દોડાદોડી; પગ દોડ;  
રખડપટો; અધડામણ; ધાંધ; દોડ-  
ધામ; ધમાક.

તગડું, કિં સં હતાવળે દો-  
ડાવણું; આમ તેમ ફેરા-આંદા ખંવા-  
વવા; જરા જરામાં દોડાવા કરવું;  
રખડાવણું.

તગડિયો, પું તણસોરું ભરત  
તે; તણ છુડતી સેરે ભરેલા વાણનો  
ખાટલો. (૨) તગડિયું ભરવ.

તગટો, પું તણની સંખ્યાનું  
ચિહ્ન; ૩.

તગટું, વિં તણ ગણું; તમણું.  
તમતમ, અં ચકચક; ચળક-  
ચળક; ઝગઝગ. કિં પ્રં તમતમ ચળું  
તેજ ભારવું; દીપવું. (૨) ખેંચાઈને  
તંગ ચણું.

તગતગડું, કિં અં ચળક ચળક  
ધડું; ઝગઝગવું; દીપવું. (૨) આંખું  
આંખું ઝળકવા કરવું.

તગર, નં એક ફૂલગાડ. (૨)  
એક ઝાંપધિ. (એના લાકડામાં અને  
તેલમાં મુગધિ રહે છે.)

તગડું, કિં અં તમતગડું; તેજ  
મારવું; પ્રકાશવું; દીપવું; ઝગઝગવું.

તગાદો, પું તું તકોદો.

તગાડું, નં [ ફા. તગારહ ]  
દાઢ નેવું લોખંડનું પાત્ર તે; કઠાઈ;  
પપી. (૨) મોટું કુલેલું પેટ; લોખંડ.  
કિં પ્રં તગાડું ભરવું-આંખીને જમવું.

તગારી, સ્ત્રીં [ મ. તકારી ]  
ડું વસારી.

તથલખ, ૧ તુ. ] સરસર.

તમ, સ્ત્રીં [ સં. તમ્ ] તમા-

લની છાલ; દાલચીની; તમત્રીના આડ-  
ની સુકી છાલ.

તમગરો, પું આંખતી તપાસ  
લેવી તે; હિસાબ; સાર. કિં પ્રં તમ-  
ગરો લેવો=હિસાબ લેવો; પારંપાર  
કામની તપાસ લેવી.

તમન, નં ત્યમન; ત્યાગ.

તમચીજ, સ્ત્રીં [ ફા. ] તપાસ;  
ચોખ. (૨) કુક્તિ; કસમત. (૩)  
ચાલ; ઠાસીસ; મહેનત. (૪) ચોકરી;  
ખંદોળરત; સંભાળ; ફેંસલો; નિર્ણય.

તમચીજદાર, પું દોષ કામકાજ  
વગેરે જણાવવા લે તે બાબતની તપાસ  
કરી ચોકરી રાખનાર અધિકારી તે.

તમડું, કિં સં [ સં. તમ્ ]  
તણ દેવું; ઊડી દેવું; ઊડવું; ત્યાગ  
કરવો; મૂકી દેવું; ફર કરવું; ઊડવું.

તતતગરની, સ્ત્રીં ચામડીની મર-  
માઈ; ચામડી ઉપર ને ગડગુમડ વગેરે  
જણાય તે. (૨) ચામડી છુખી થાય  
એવો એક રોગ તે.

તતલવણું, કિં સં તણ દે એમ  
કરાવવું; ત્યાગ કરાવવો; ઊડાવવું;  
ફર કરાવવું; ફડું કરાવવું.

તમ્, વિં [ સં. ] તે (વિષય)  
ને બાલુનાર (૨) જાની.

તટ, પું [ સં. ] કઠો; કિનારો;  
તીર. (૨) ઢોળાવવાળો પ્રદેશ; તળેટી.  
(૩) વટવાનો અવાજ. (૪) પાળ;  
આડ; ખંધ. (૫) કોર; ઊંડો; અંત.



તટપટ, પુ. એ કિનારાઓ  
વચ્ચેનું એ તણું તે.

તટસ્થ, વિ. [ સં. ] તટ ઉપર  
છેલું રહેલું તે; અળસું રહેલું; દૂર ઉભેલું;  
અલગ; અગામી નહિ પડેલું; ઉદાસીન;  
નિરપેક્ષ.

તટિની, સ્ત્રી. [ સં. ] નદી. ( ૨ )  
ઉંચા કિનારાવાળું અરણ્ય.

તડ, ન. [ સં. તટ ] કુટ; વિભેદ;  
ભાગ; તફા; આંતરો; પક્ષ. ( ૨ ) સ્ત્રી  
તરડ; ચીરો; ફાટ. ( ૩ ) ન. રેતીના  
વણમાં પાણી અને ઝાડપાન વાળી  
લીલી જગા તે.

તડક, સ્ત્રી. તરડાઈ જવાપણું  
તે; ફાટ. ( ૨ ) તણુખ; ઝાટકો; સળક.

તડકવું, કિં. અ. તાપ વગેરેથી  
ફાટી જવું; ચીરો પડી જવો. ( ૨ ) તડ  
એવા અવાજ સાથે તૂટી જવું. ( ૩ )  
ખીલું; ડરલું; ગમરાઈ જવું; થયરી જવું.

તડકાવવું, કિં. સ. દમભિદાવવો;  
ખીતરાવવું; થયરાવી દેવું; ધમધમાવી  
નાખવું; ધમધી આપવી; ડરાવવું.

તડકો, પુ. [ સં. તાપ, પ્રા.  
તિરિહી ] તાપ; સૂર્યનો ઉજ્જવળ ગરમ  
પ્રકાર તે; ( ૨ ) આકરો સમય; મુરકેલ  
વખત; દુર્ભાગ્યનો સમય:- તડકો છાંયડો  
= સુખદુઃખનો વખત.

તડતડ, અ. કોઈ વસ્તુ ફાટતાં  
થતો એવો અવાજ.

તડતડવું, કિં. અ. કોઈ ચીજનું  
ફાટફાટ થવું; તરડાઈ જવું. ( ૨ )  
ફાટું ફાટું યાચ તેમ તંગ પડવું; તૂટું  
તૂટું યાચ એમ થવું. ( ૩ ) તણુખા  
ઉડવા. ( ૪ ) ભાંચું ભાંચું એમ થવું;  
ફૂટવું.

તડતડાટ, પુ. ઉપરા ઉપરી તડ  
તડ થવું તે. ( ૨ ) વગર અટકથે  
ખાલી જવું તે. ( ૩ ) કડકાઈ કે તોરનો  
એ છલકો તે. ( ૪ ) તોછડાઈ અને  
જુરસો તે.

તડતડિયું, વિ. તડતડ યાચ  
એવું; તરડાઈ નય એવું; દડક; ખરડક;  
તૂટી નય એવું.

તડતડિયો, પુ. તણુખો; તડતડ  
થઈ ફૂટ એવો કોલસો. ( ૨ ) દારૂખાના-  
ની એક કરામત.

તડદંધને, અ. તરતજ; ફટદંધને;  
ઝંદદંધને; સપાટાખંધ. ( ૨ ) તડ  
એવો અવાજ યાચ તેમ.

તડપડ, સ્ત્રી. પટપટ સામા  
જવાળ આપવા તે; ખાલી ગુરસો કરવો  
તે. ( ૨ ) રોખાઈ; ઉદ્ધતાઈ; આપલ્ય.  
( ૩ ) આનાકાની; ખોટી વિરુદ્ધતા.

તડપલાટ, પુ. ખાલી મિલજ  
કરવો તે; રોખાઈ મારવી તે; ખડખડાટ  
કરવો તે.

તડફૂટવું, કિં. અ. તરફડવું;  
અસહ્ય દુઃખમાંથી છુટવાને માટે આમ  
તેમ અંગ ફેરવી ગડમથલ કરવી; દુઃખ  
અથવા સંકટમાંથી છૂટવા માટે ફાંફાં

મારવાં; વણખાં મારવાં. ( ૨ ) આમ તેમ ગોથાં ખાવાં; અંજ પછાડવાં; પછાડા મારવા.

તડકૂડાટ, પુ. તડકૂડકું તે; આમતેમ પગ પાછડવા તે; વણખાં; ફાંફાં ( ૨ ) પાંખા ફડકડાવતાં થતો અવાજ; કોલ; ગજરાટ; છણકા. ( ૩ ) ખડખડાટ.

તડખુચ, ન. એક જાતનું મોઠા મવાહીથી ભરપુર ફળ, કલિંગડ; તડખુચ.

તડખુચી, સ્ત્રી. તરખુચની વેલ.

તડભડ, અ. જેવું લાગે તેવું મોઠામોઠ કહી દેવું તે. ( ૨ ) તરતજ નિકાલ આવે તેમ; જેમનું તેમ.

તડની, પુ. તડનો આગેવાન; આગેવાન પક્ષકાર.

તડકું, કિં. અ. એકદમ ધરીને મોઠની સામે ઉઠવું; મારવા દોડવું-તડી તડીને=ધસી ધસીને; રીસ ચઢાવીને; હથિયાર ઉગામીને.

તડંગધુમ, અ. ટોલના અવાજનું અનુકરણ રૂપ; તડિંગધુમ. ( ૨ ) વિ. ખૂબ તંગ થયેલું.

તડાક, અ. તડ એવો વરત અવાજ થાય તેમ; તરતજ; તાખડતોખ; તડછળે ( ૨ ) વિ. તરતજ અસર રખાડે એવું; તડત ફૂટે એવું.

તડાકભડાક, અ. તરત ભડાકો થાય તેમ, જેવું મનમાં આંચું તેવું તરતજ જોડી દે તેમ; તાખડતોખ;

મોઠામોઠ; તરત. તડાકભડાકિયું= તરતજ જેવું ને તેવું જ કહી દેવાના સ્વભાવવાળું (ખાણસ).

તડાકાખંધ, અ. ઝટ થાય તેમ; અપાકાખંધ; તાખડતોખ. ( ૨ ) ખૂબ ત્વરાથી; જરાએ ઢીલવગર.

તડાકિયું, વિ. તડાક એવો અવાજ કરે એવું; ભડાકિયું. ( ૨ ), મોટી મોટી ફૂલનો ખાલી વાત કરનાર; ગપ્પી; પાતોડું; ગપ્પાં માર્યા કરે એવું.

તડાકી, વિ. ગપ્પી-ખડાઈ ભરી મોટી મોટી વાતો બોલનાર; અમરતી ખડારા-મોટી વાતો કરનાર.

તડાકો, પુ. ગપ, અફવા; ગપાટો; જૂઠી વાત; એકદમ ભોલ થાય એવી વાત. ( ૨ ) માલ વગરની-નકામી વાત. કિં. મં. તડાકા મારવા =કામ વગરની વાતો કર્યા કરવી; ખડા-રાની વાતો કહેવી; ગપ મારવી. રૂ. મં. તડાકીદાસ=જેના બોલવામાં આંછા સત્યાય હોય નહિ એવો. ( ૩ ) ઝટપટ કંઈને કંઈ માત થવું તે; લાલ થડો તે.

તડાગ, ન. [ સં. ] તળાવ; નાનું જળાશય; સરોવર.

તડાતડ, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી એક બીજાને વાગે અને બોલાબોલ થાય એવું જે તે; સામસામી બોલચાલ; કલિયો; મરણખાટ ( ૩ ) હોંસાટ-સી; સરસા સરસી. ( ૩ ) અ. એક પછી એક સામસામી અપદથાય તેમ, ઉપરા-ઉપરી અવાજ થાય તેમ.

વડાતડી, સ્ત્રી. સામાસામી લ-  
સાધ-મ્પરામારી થવી તે; એક બીજાની  
સામા ઉતરી પડતું તે; ધમચકડ; વાલ-  
નિવાલ. (૨) હોસાતુંસ; પડાપડી;  
દોડાદોડ; ધમાલ. (૩) ધધ; ઉતાવળ;  
ત્વરા. (૪) ભાડ, અને જરૂર વગેરે  
અર્થમાં પણ વપરાય છે.

તડાતુમ, અ. કૃત્રી તથા જેવા-  
કને મોટું થયેલું હોય તેમ; અંદરના  
ભરાવાથી તંબ મધ ગયેલું હોય તેમ.

તડાપીટ, સ્ત્રી. ઉપસાઉપરી  
પીટણી પડી રહેતી તે; ધમાલ; ધગ્મા-  
ધમ્મ; ધમિલ; પડાપડી; હોંસાતુંસી;  
ધમ્માચકડી. (૨) કામરોજ.

તડામાર, અ. ધમપોકાર; જરા  
પણ નિશાન કર્યા વગર; જૂલ ઉતાવળે;  
અપાટા બંધ

તડામારી, સ્ત્રી. ધાઈ; ઉતાવળ;  
ત્વરા; અપટ.

તડિલ, સ્ત્રી. [ સં. ] વીજળી;  
નિધુલ.

તડિંગા, પુ. ખાઈ પીને વાલે  
બનેશો; મરત રહેનાર. (૨) બાલો;  
બેગા; બેરિંગે.

તડી, સ્ત્રી. [ સં. તત્તિ ] ધાર;  
દરીઓ; જડી. (૨) તડોતડ પડ્યા કર્યા  
હોય એવું તે; અપાટાબંધ એક પાછી  
એક પડયા કર્યા હોય એવું તે. (૩)  
હોંસાતુંસી કરતી તે; થાડ ને ધાઈ થઈ  
રહેતી તે. તડી તડીને-પસી પસીને.

તડુકડું, કિં. અ. કોથમાં કે  
આવેશમાં બોલતું; ગાળતું; મળતું;  
ધાંટો ઠાઠીને ધમકી આપતી.

તડુકો, પુ. તાડુકો; મોટો ધાંટો;  
ગર્જના; પોકાર, ભોરથી ચિંતાધને  
બોલતું તે.

તડુસાતડુસ, અ. તમડતમડ;  
દોડે ને વળી ધીમું પડે-વળી દોડે એમ.

તડુમડું, કિં. સ. [ સં. તાડ ]  
ગારતું; ધીબતું; અપાટતું (૨) ખૂબ  
ખાવું. (૩) ખંચેરતું; આટકતું; હુડતું.

તડેડાટ, પુ. તડતડ થતું તે;  
દરબા ફાટવાનો અવાજ તે.

તડોતડ, અ. ઉપસા ઉપરી; તડ-  
તડ; એક પાછળ એક વાગ્યા કરે એમ.  
(૨) કાંઠા સુધી પૂરેપૂરું ભરેલું હોય  
એવું.

તણુ, વિ. તણુ; ૩.

તણુબ, સ્ત્રી. બજતરાની રહી  
રહીને જે અસર થાય તે; રહી રહીને  
થતી તીવ્ર વેદના તે

તણુબલી, સ્ત્રી. ઝીણી સળીયું  
ધાર; તરણું; તરખણું.

તણુબણું, ન. [ સં. તૂળ ]  
તરણું; ધાસનો સળી; (૨) તુચ્છ વસ્તુ.

તણુબિયો, (૧) તણુબ આજતી  
હોય એવા (સાગ); તીવ્રવેદના-સણુકા  
વાળો. (૨) ભેનો પગ તરછાડ ખાતે  
હોય એવા; સહેજ લગડાતો (ખજદ).

તણુબે, પુ. દેવતાની ચીજ  
ગારી; સ્તુતિ.

તથુછ, સ્ત્રીં પાતળો અને હડતો  
એક સાપ. (૨) એક પ્રાણી. (૩)  
અકો; ચસકો; બળબળી નેતના.  
(૪) એક જાતનું ચીકણું લાકડું.  
(૫) ગાડાંના સાટા.

તથુછિયં, વિં છલુકા કરનારં.  
તથુછાણું, કિં અં નસ બંધા-  
યાથી ખેંચાણું; લંગડાણું.

તથુછો, પું વણુજો; છાયા.

તથુણું, કિં અં પાણીના વેગ  
સાથે જવું; વહેતા જવું; ખેંચાઈ જ-  
વાણું. (૨) ખેંચાણું; પસડાણું. (૩)  
કૃષ થઈ જવું; આછા પડી જવું.  
(૪) તસતસ થવું; વંગ થવું. (૫)  
ભાજમાં વધવું. (૬) શરમમાં લેવાણું.  
(૭) ગળ ઉપરાંત થઈને કરવું;  
પરાણે કરવું. [નીચેના ધર.

તથુવો, પું રચની સાંગી

તથુડી, સ્ત્રીં નાયની સાથે બાંધેલી  
રાસ-ટારી. (૨) છઠ્ઠી વિકાસિત 'ના'  
અર્થના પ્રત્યય. (કવિતામાં)

તથુડું, અં છટ્ટે વિકાસિતો  
કવિતા વચેરેમાં વપરાતો પ્રત્યય.

તતકાણ, જું તતકાણ.

તતકણ, જું તતકણ. [સહ-  
તતથેવ, અં તરત; તેજ વખતે;

તતડણું, કિં અં તડતડ થવું;  
તડતડ થઈને ઉછળવું. (૨) ચામડી  
તણાવી-ખેંચાવી. (૩) તડતડ એવો

અવાજ નીકળે. (૪) તીખા થઈ  
તાણીને જોતવું.

તતડાવણું, કિં સં તડતડ  
થાય એમ રોકવું (૨) ખેંચો-તાણીને  
બાંધવું. (૩) ધમકાવવું.

તતડિંચ, વિં જેમાંથી તડતડ  
અવાજ નીકળે એવું.

તતડિયો, પું તડતડ થઈને  
હડેલો તથુખો. [તાતનો ઉદ્દગાર.

તતથેઈ, અં નાચ-ભવાઈતા

તતિ, સ્ત્રીં [સં.] શ્રેણી; પંક્તિ;  
આવણી; હાર. (૨) વિસ્તાર.

તતિંગ, નં નહિ ધારેલું એવું  
એથિંતું જ વચમાં થઈ આવેલું;  
ધતિંગ.

તતુડી, સ્ત્રીં નાનું તતુડું.

તતુડું, નં વાંકું રજુશીલું.

તતઃ, અં [સં.] પછી; ત્યાર  
બાદ. (૨) કારણે.

તત, પું [સં.] પ્રશ્ન; પરમાત્મે  
(૨) સં તે. [વખતે; તરત.

તતકાણ, અં [સં.] તેજ  
તતકાલીન, વિં તેજ વખતનું.

તતકણ, અં [સં.] તેજ પછે;  
તતકાણ. [ઉચ્ચાર.

તત્તો, પું તકાર; ત અદાર અને  
તરવ, નં [સં.] સાર; કસ; નિષ્ક-  
ધ; અર્ધ. (૨) મુજ બીજવરતુ. (૩)

સત્ય; માયા રહિત મૂળ અસ્તિત્વ. (૪)  
અસલ પદાર્થ. (૫) બ્રહ્મ; પરમાત્મા.

તત્ત્વચાહી, વિં તત્ત્વને મંડલ  
કરનાર.

તત્ત્વજ્ઞ, વિં [ સં. ] તત્ત્વને  
જાણનાર. (૨) બ્રહ્મજ્ઞાની.

તત્ત્વજ્ઞાન, નં [ સં. ] તત્ત્વનું  
જે જ્ઞાન-તે; બ્રહ્મ, આત્મા અને સૃષ્ટિ  
એ ત્રણના સંબંધમા વચાર્થ જ્ઞાન તે;  
આ જગત અને પોતે શું છે તે સંબંધી  
સાચી સમજણ તે.

તત્ત્વજ્ઞાની, વિં [ સં. ] તત્ત્વનું  
જેને જ્ઞાન હોય તે; બ્રહ્મજ્ઞાની; જીવેશ્વર  
જે સમજનાર. [જ્ઞાનારો;

તત્ત્વદર્શી, પું [ સં. ], તત્ત્વ

તત્ત્વવિદ્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] તત્ત્વ  
સંબંધી જે જ્ઞાન તે; દર્શનશાસ્ત્ર. (૨)  
બ્રહ્મજ્ઞાન. [જાણનારો; તત્ત્વજ્ઞાની.

તત્ત્વવેત્તા, પું [ સં. ] તત્ત્વ

તત્ત્વ, નં [ સં. ] તે પદ; બ્રહ્મ-  
ત્ત્વ; નિર્વાણ; પરમપદ. (વેદાંતમાં  
ત્રણ પદ માનેલાં છે-એક તત્ત્વ, બીજું  
તત્ત્વ અને ત્રીજું અસિપદ.)

તત્ત્વર, અં [ સં. ] સબંધ;  
હિંસર; તૈયાર. (૨) આગર.

તત્ત્વરતા, સ્ત્રીં [ સં. ] તૈયારી;  
(૨) દક્ષતા, નિપુણતા; હોશિયારી.

તત્ત્વશયણ, વિં [ સં. ] તેને  
સારણે હોય એવું; વસાવડત.

તત્ત્વરુપ, પું [ સં. ] એક પ્રકાર  
રનો સમાસ (બાકરણમાં). (૨). ઇશ્વર.

તત્ત્વ, અં [ સં. ] ત્યાં; તે કોકણે.

તત્ત્વભવાન્, વિં માનનીય;  
પૂણ્ય; શ્રેષ્ઠ. માનાર્થે વપરાય છે:-તત્ત્વ-  
ભવાન્ સમ્રાટ. [ ત્યાંનું.

તત્ત્વરથ, વિં [ સં. ] ત્યાં રહેલું;

તત્ત્વાપિ, અં [ સં. ] તો પણ;  
તથાપિ.

તત્ત્વમ, પું [ સં. ] સંસ્કૃત  
જેવાજ શુદ્ધ રહેલો જે શબ્દ તે. (૨)  
વિં તેના જેવું; તેને મળવું.

તથા, અં [ સં. ] અને; ને. (૨)  
તે પ્રમાણે. (૩) તેમ; તે રીતે. (૪)  
એવું તેવુંના અર્થે. (૫) નાં કાળજી;  
પંચાત. (૬) ગરજ; તમા; સ્પૃહા-  
(૭) વિસ્તાર; લંબાણ.

તથાગત, વિં [ સં. ] નિર્વાણને  
માર્ગે પડેલ; બુદ્ધ; બુદ્ધ ધર્મના જ્ઞાની-  
ઓમાં બહુ ઉંચી કોઠિએ ચઢેલો જ્ઞાની.

તથાપિ, અં [ સં. ] તો પણ;  
છતાં પણ; તોય.

તથાસ્તુ, અં [ સં. ] તેમ થાઓ;  
એવું હો. (આશીર્વાદાત્મક ઉદ્દગાર.)

તથી, સ્ત્રીં તિથિ.

તથ્ય, વિં [ સં. ] સત્ય; સાચું;  
વચાર્થતા. (૨) ખરું; શુભકારી.

તદન, અં [ સં. ] જાણકાર; સાવ;  
તમામ; નર્યું. [ ત્યારબાદ.

તદનંતર, અં [ સં. ] તે પછી;

તદનુસાર, વિં તેને અનુકૂળ; તે પ્રમાણે. [તથાપિ

તદપિ, અં [સં.] તોપણ;

તદબીર, સ્ત્રીં [અ.] તજવીજ;

પેરવી; યુક્તિ; ત્રેવડ. (૨) સાધન; ઉપાય; યતન. [તે સમે.

તદા, અં [સં.] ત્યારે; તે વખતે;

તદાકાર, વિં [સં.] તેના જેવા જ આકારનું; તેના જેવુંજ; તનમય; તદ્રુપ; એકાગ્ર; એક ચિત્ત હોય એવું.

તદુપરાંત, અં તે ઉપરાંત; વધારામાં; તે બાદ.

તદુપરિ, અં [સં.] તે ઉપર; વળી.

તદન, અં જુદું તદન. [ભાક્ક.

તદ્વત, અં [સં.] તેના જેવું; તે

તદ્વલ્લભ, પુ. [સં.] મૂળ સંસ્કૃત-માંથી નિષ્કૃત થયેલો શબ્દ; સંસ્કૃત શબ્દનું અપભ્રંશ રૂપ. (૨) વિં તેમાંથી ઉત્પત્ત થયેલું.

તદ્રૂપ, વિં [સં.] તેના જેવું; તેના સરખું; તદાકાર; સમાન; સદૃશ.

તદ્રૂપતા, સ્ત્રીં [સં.] સમાકારતા; સમસ્વરૂપપણું; સાદૃશ્ય.

તદ્વિત, વિં નામને પ્રત્યયાદિક સાગીને બનેલું; પ્રત્યય સાગરાથી બીજ અર્થ નાજા શબ્દ બનાવનાર.

તન, પું [સં. તનુજ] દીકરો; પુત્ર. (૨) નં [સં. તનુ] દેહ; શરીર; વપુ; કાયા. (૩) મન; દિલ. તન દધને -ખરેખરી ખંત અને મહેનત લધને.

તનક, વિં [સં. તનુ] નાનું; નાનુક; થોડું; અલ્પ.

તનખ, સ્ત્રીં તણખ; આગ લગાડી હોય એવા ચટકો. (૨) ભેંસ ને બળદની એક ખોડ [મુસારો.

તનખા, પું [હિં.] પગાર; વેતન;

તનખો પું જુદું તણખો.

તનકું, નં તન, શરીર. (કવિ-તામાં).

તનકુરસ્ત, વિં તંકુરસ્ત; આરોગ્ય; નીરાગી; સ્વસ્થ. (૨) નકું; પુદ.

તનકુરસ્તી, સ્ત્રીં તંકુરસ્તી; આરોગ્ય; નીરાગતા; શરીરની સુખાકારી.

તનનન, અં વીણા વગેરે તંતુ વાલનો રણકાર. કહેં ધનેના ત્યાં વનેના=પૈસો ટકો હોય ત્યાં તાનખાજ થાય.

તનખાદન, વિં [હિં.] તન-મનરૂપ; દિલ અને દેહરૂપ; જીવન્મન; અતિપ્રિય. (૨) વિશ્વાસુ; વફાદાર.

તનમન, અં કોઈ બાબતમાં બહુ જ આતુર-ઉત્સુક થઈ રહેલું હોય તેમ; યનયન કરી રહેલું હોય તેમ; કૂદી નાચી રહેલું હોય તેમ. (૨) શરીર અને મન.

તનમનાટ, પું તનમન થઈ રહેલું તે; યનયનાટ; અતિ ઉત્સુકતા તે; અતિ આતુરતાશરી ઉદાવળ; આતુરતા.

તનમનિયાં, ન૦ એક ભવનાં  
લગ્નનાં રખાતાં ફૂલ. (૨) કાનનાં  
મુખણાં; કાનનાં જુદર લઠકણિયાં.

તનય, પુ૦ [ સં. ] પુત્ર; ઇન્દ્રેશ;  
હીરેશ.

તનયા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] પુત્રી; ઇન્દ્રેશ;  
હીરેશ.

તનિષ્ઠા, પુ૦ તન દંડાય એવું  
ચીવેલું વસ્ત્ર; વાણી; અંગરથ; કનચ્છે.

(૨) લંગોટ; કોપીન; જાંઘિયો.

તની, સ્ત્રી૦ તારી; તાંતળેશ; તાપ.

(૨) કસ. (૩) કોઠી.

તનુ, ન૦ [ સં. ] શરીર. (૨)

વિ૦ ફેશ; પાલણું; કોમળ, નાજુલ;

નાનું, અલ્પ. (૩) વિરલ; આણું.

(૪) સુંદર.

તનુજ, પુ૦ [ સં. ] પુત્ર; ઇન્દ્રેશ.

તનુભા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] પુત્રી; કનચ્છ;

ઇન્દ્રેશ.

તનુતા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] લગ્નવા; નાનાં

પણું. (૨) દુર્બળતા. (૩) નાજુલપણું.

તનુકેલ, પુ૦ (ન૦) [ સં. ] વાળ;

શેમ; કસ. [ પાતું એક મહેલું.

તનોડો, પુ૦ સીને કાને મહેર.

તનમય, વિ૦ [ સં. ] કોઈ કામમાં

એકાગ્ર મથેલું; અપ્રવેશી એવું જ થઈ

નથેલું; એક સ્વરૂપ; એકરૂપ; તદાકાર.

તનમયતા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] તદાકાર-

એકવારતા; એકાગ્રતા; લીનતા.

તન્માત્ર, ન૦ [ સં. ] સદેશસાત્;  
વિશ્વાત્ર; જ્વાલ.

તન્માત્રા, પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષ-  
યો (ચન્દ્ર, સ્પર્શ, રૂપ, રસ, ગંધ) એ  
ચેલી કોઈ પણ એક.

તન્વંગી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] નાનાં ના-  
જુલ અંગવાળી સ્ત્રી.

તન્વી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] નાની અને  
નાજુલ મુકમાર સ્ત્રી.

તપ, ન૦ [ સં. ] દેહને કષ્ટકારી  
જલ અને નિગમ તે; તપસ્થા; અગ્નિ

આકર્ષે તપ-આચરણ કરવું તે. (૨)

તાપ; તાવ. કિં ૫૦ તપ કરવું-તપ-

વું=તપવું આગદપૂર્વક આચરણ કરવું.

તપખીર, સ્ત્રી૦ નાકે સુંઘવા

માટે જનાવેલું તગાકુંડુ મુખ. (૨)

તપસ્વિતા કંઠનો લોહ તે; શીંગોડાનો

લોહ.

[ રંગવું.

તપખીરિયું, વિ૦ તપખીર જેવા

તપગરુષ, પુ૦ જૈનધર્મનો એક

વિશ્વાત્ર. [ તાવ.

તપત, સ્ત્રી૦ થોડો તાવ તે; ઢંઢો

તપન, પુ૦ [ સં. ] સૂર્ય; રવિ.

(૨) આંચ; દાઢ (૩) ગરમી; ધૂપ; તાપ.

તપનચક્ર, ન૦ સૂર્યમુખી ફૂલનું

એક.

તપલોહ, પુ૦ સાત લોકમાંનો છઠ્ઠો

લોક તે. (તપલોહમાં તપસ્વીઓ રહે છે)

તપવસ્તુ, કિં ૨૦ [ સં. તપ ]

ગરમ કરવું; તપાવવું. (૨) તાવ જેવા-

રાવવી; લાંબો વખત ખોટી કરી રાખવું.

(૩) કોને ભરાય એમ કરવું. (૪) દુઃખ દેવું; સંતાપવું. કલેરા કરાવવો.

તપવું, કિંમત (સં.) દેવું થવું.

(૨) ખોટી થવું; રાહ નેતા હવા રહેવું. (૩) ગુસ્સે થવું. મિલજ ખોલો; ગરમ થઈ જવું. (૪) તપ કરવું; મત કરવું.

તપશ્ચર્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] તપ કરવું તે; તપ; તપશ્ચરણ; તપસ્થા.

તપસી, પું પ્રપસવી; ભોગી.

તપસીજ, સ્ત્રીં [ જ. ] વિગત; વિવરણ; છુટી છુટી હકીકતની ફાહ; ખ્યાન; વૃતાંત. તપસીજ વાર=દરેક બાબતવાર, વિગતવાર

તપસ્યા, સ્ત્રીં તપ; મતચર્ચા.

તપસ્વિતા, સ્ત્રીં [ સં. ] તપસ્વીપણું.

તપસ્વિની, સ્ત્રીં [ સં. ] તપ કરનારી—મતધારી સ્ત્રી, તાપસી; ભોગણ.

તપસ્વી, પુર્ણ [ સં. ] તપ કરનારો; મતધાર; તાપસ; ઋષિ; યોગી.

તપાહવું, કિંમત સં તાપ લાગે એમ કરવું; તાપ ખવરાવવો, ગરમ કરવું. (૨) ખોટી કરવું; રાહ નેવરાવવી.

તપાવવું, કિંમત સં ગરમ કરવું; (૨) ગુસ્સો ચડાવવો. (૩) રાહ નેવરાવવી. (૪) મનને કલેરા કરાવવો.

તપાસ, સ્ત્રીં [ જ. ] પૂછપરછ; તજવીજ. (૨) શોધ; ખોળ. (૩) પરીક્ષા. અન્વેષણ; વિચાર.

તપાસણી, સ્ત્રીં તપાસવાનું જે કામ તે; તજવીજ; ચોક્કસી. (૨) શોધ ખોળ કરવી તે. (૩) પરીક્ષા; નિરીક્ષણ.

તપાસણું, કિંમત સં ખારીકાળી ભેવું; ચોક્કસી કરવી. (૨) સંભાળી ભેવું; તજવીજ રાખવી. (૩) સરખાવી ભેવું; મુકાબલો કરવો. (૪) કસી ભેવું; આંકવું જે પ્રમ સાક્ષી તપાસવો = જુખાની ટેવી. થર તપાસણું=પોતાનું ગળું વિચારવું. [ અર્થેકું

તપિત, વિં ગરમ થયેલું; તપી

તપિયો, પું તપ કરનારો; ભોગી. (૨) ખીલને માટે જપ તપાહક કરનાર માણસ. [ તપરવી, ભોગી.

તપી, પું તપ કરનાર માણસ;

તપેલી, સ્ત્રીં રસોઈ કરવાનું વાસણ—નાણું તપેલું;

તપેલું, નં સાંધવાનું મોઢું વાસણ— (૨) વિં ગરમ; હેનું; ગુસ્સે થયેલું; કોઈ ભાગ્યદું.

તપેસરી, વિ. તપના ઐશ્વર્ય—ખાણું; તપના સાત ફળને પ્રાપ્ત થયેલું— તપવરો.

તપો, વિં તપગચ્છનો આવક.

તપોધન, પું [ સં. ] તપ એજ ભેવું ધન છે તે; તપરવી; ઋષિ. (૨) દેવચાનોમાં સેવા પૂજ કરવાનો ધર્મ કરનારી બ્રાહ્મણી એક નત.



તપોનિધિ, પુ. [મં.] તપનો  
લ ડાર; જાપિ; તાપસ; યોગી.

તપોખળ, ન. [સં.] તપનો  
પ્રભાવ તે, તપનુ સામર્થ્ય તે

તપોલોક, પુ. [સં.] જન લોક  
અને સત્ય લોક વચ્ચે રહેલો એક  
પુણ્યલોક તે.

તપોવન, ન. [સં.] તપસ્વીઓને  
રહેવાનું ને તપ કરવાનું ને સ્થાન તે

તપોવૃદ્ધ, વિ. [સં.] તપસ્યાથી  
ને મેટા મણ્ડાતો દોષ તે; તપવટે  
કરીને ઓછ.

તપ, વિ. [સં.] તપી ગયેલું;  
ગરમ; ઉતું-ઠંડુ. (૨) હોષે બસાયેલું.  
(૩) વ્યાકુળ; દુઃખી

તપમુદ્રા, સ્ત્રી. [સં.] શરીર ઉપર  
ગરમ છાપ લેવી તે; ખાતુની મુદ્રાનો  
ડામ લેવો તે; છાપનો ડામ તે.

તપ્પરકે, અ. ચારી કુખીથી ઉઠાવી  
લીધેલું હોય એમ. કિં પ્ર. તપ્પરકે  
કરવું = ઉચાપત કરવું. તપ્પરકે થવું =  
ઉચાપત થવું.

તપ્પવત, પુ. [અ. તપ્પરીક]  
અંતર; છેડું. (૨) જુદાપણ; ચિન્ત-  
ત્વ. (૩) ફેર; બોધાવતાપણું. (૪)  
મૂલચૂક, ખોડ; હેરફેર; અનુરોધ; ભેદ.

તપ્પે, પુ. [અ.] વિભાગ; પક્ષ.

તપ્પક, સ્ત્રી. [અ. તપ્પક] વાસ-  
ક; રક્ષાળી, છીણું. (૨) મજલો; માળ;  
અકાન-દેવળ વગેરેનો ઉપલો ભાગ.

તપ્પકી, સ્ત્રી. તપ્પક; વાસક;  
છીણું; નાની રક્ષાળી.

તપ્પકો, પુ. [અ. તપ્પક] સ્થિતિ; દસા; પરિસ્થિતિ. (૨) માળ,  
મેરો; મજલો. (૩) ઉતરડ; પાયરી;  
પરવાર, ઘોરણ. (૪) ખંડ; વિભાગ

તપ્પક, અ. ઘોડાની દોડનો  
એવો અવાજ.

તપ્પકતોઈ, અ. તપ્પક તપ્પક  
યજું હોય તેમ એક એકની પાછળ  
ઘોડા દોડવા તે.

તપ્પકી, સ્ત્રી. દોડતા ઘોડાનો  
પગરવ. (૨) નાસતાં થતો અવાજ  
તે. (૩) દોડ; દોડ; હડી. તપ્પકી  
મૂકવી=દોડ મૂકવી. તપ્પકી વાગવી=  
ડાખલા ખડખડવા.

તપ્પવણ, કિં સ. પાણીમાં  
નાખી ખડખડાવણું; ઉઠાવણું. (૨) દમ  
બસાવવો; ધમણી આપવી. (૩) તપ્પક  
તપ્પક બોલે તેમ ઉતાવળા ખાઈ જવું.

તપ્પક, વિ. લોટા મૂક; કમ-  
અકલ. (૨) ફેલેલું; સ્થૂલ.

તપ્પલથી, પુ. [પા. તપ્પલ +  
છી] તપ્પલાં ને નરપા વગાડનાર.

તપ્પણું, ન. [અ. તપ્પણા] કુંડી ઉપર ચામડું મઢીને બનાવેલું  
દોલક.

તબિયત, સ્ત્રી. [અ.] શરીરની  
હાલત. (૨) સ્વભાવ; ચિન્તન.

તબિયતી, વિ. પડીએ ધડીએ

જેની તબિયતમાં ફેરફાર થતો હોય  
એવું; વાયલ; રંગી; વાયલ પ્રકૃતિનું.

(૨) ચઢાહ. તરંગી. [દાકતર.

તખીખ. પુ. [અં.] દક્ષીન; વૈદ;

તખીખી, વિ. વૈદક સંબંધી.

(૨) નાં વૈદું.

તખેલો, પુ. [ અં ] ઘોડા કે  
ખગ્ગ બાંધવાની ને ગાડી રાખવાની  
જગા; અડાળી; કોઠિયું.

તમ, ન. [ સં. ] અધાર; તમો-  
શુભ; અજ્ઞાન. [કરેલો ચુલો.

તમણ, સીંચર; ભોય ખોદીને

તમણું, વિ. ત્રણ ગણું. ત્રિપટ.

તમતમાટ, વિ. તમતમ ધાય  
એવું; તીખું. (૧) આમડીને આકરું  
લાગે એવું તે; તિખાસ.

તમતમું, વિ. જીભ અથવા  
આમડીને લાગતા તરતરે એવું જે તે;  
તમતમે એવું.

તમર, ન. એક જાતનું લાકડું.  
(૨) શીં તમર.

તમરિયાં, ન. એક જાતના  
બાળનાના લાકડાં.

તમરૂ, ન. બેજવાળી જમીનમાં  
રહેલું જવડું. (આ જવડું બહાર  
જેવામાં આવડું નથી પણ તેનો વીણો  
પુષ્કળ અગાજ થતો સખ્યાકાળે અને  
રાતે સોના સાંભળવામાં આવે છે.)

તમચો, પુ. [ફા. નાનીબ દુક.

તમા, સીંચ 'ફા.] ફરકાર. ૧૨-  
વા; ૪૨૪. એસિયાગ ૭૩૨. સ્પૃહા.  
કિં ૫૦ તમા રાખવી. (૨) કચારા;  
ખાખી; ખોટ.

તમાકુ, (તબાકુ), સીંચ પહોળા  
બડા પાદડાનો એક નાનો કેડી છોડ.  
(૨) એ છોડના પાનની બનાવટો તે-  
સુકો, તપકીર, મડાકુ, નગેર.

તમાચો, પુ. થપડ. લપડાક;  
લપાટ. (૨) જરાબર વખતે જે સપા-  
ટો લગાવતો ને, વચનથી, કાર્યથી કે  
ચુકિતથી એક માણસને અટકાવી  
દેવો તે, રોદ દેધને કંટો કરી નાખવો  
તે; ફટકો; સપાટો; થાપટ.

તમાણ, સીંચ ભોય ખોદીને  
બનાવેલો ચુલો ચર.

તમામ, અ. [ અ ] લગારે  
બાકી રહે નહિ તેમ જરીએ જરી;  
બધુંએ (૨) વિં પૂરેપૂરું, સપૂર્ણ  
(૩) બિલકુલ તદ્દત.

તમાગી, સીંચ રેશમ અને કસ-  
બી તારના વણાટની સાડી.

તમાલ, ન. [ સં. ] ઘેરા લીલા  
રંગના પાદડાની ઘટાવાળું એક નાતું  
ઝાડ. (એના પાદડા મરાઠા તરીકે  
વપરાય છે) [પાન.

તમાલપત્ર, ન. મં તમાવનાં  
તમાસગીર, વિ. [ફા.] તમા-  
સો જેનાર, મેણક (૨) તમાસો  
કરનાર

તમાસો, પુ. [ ફા. તમાસા ]  
 લોક જોવા મળે એવા બનાવ તે.  
 ખેતશાસ્ત્રીની વેષ અને દોગચોગ-  
 વાળી રમત તે ખે. (૨) ફોલી.  
 (૩) મ મત આપે એવા ફોલી. (૪)  
 તાણાતામ્, ધાતમેષ, ગડબડ. ફિ. ૦  
 પ્ર. ૦ તમાસો જોવો=મદદ ન કરતાં  
 જોવા કરવું. તમાસો કરવો=ફોલી  
 હાવવી.

તમોગુણ, પુ. [ સં. ] મહત્તિનો  
 એક ગુણ અજ્ઞાન-અધિકાર જન્ય  
 રમ્. (૨) કોષ, આકળો સ્વભાવ તે;  
 લીખો ગુણ.

તમોગુણી, વિ. ૦ જોનામાં તમો-  
 ગુણનું પ્રમાણ વધારે હોય તે. (૨)  
 કોષી. આકળું: અતિ લીખા અને  
 સદાશ ર્વભાવનું.

તમોહર, પુ. [ સં. ] રમ્.

તમ્મર, ન. ૦ [ સં. તિમિર ]  
 મગજ ઉપર લીમ અસર થઈ આવી  
 દરાન અને સંજ્ઞા જતી રહે એવું થવું  
 તે. અધારાં; ચકર; માથું ફરી જવું  
 તે. (૨) ફેર; ચકરી; અધારાં (૩)  
 અવયવો ઉપરના કાણુનું જવું તે.

તયાર, જુ. ૦ તૈયાર.

તર, સ્ત્રી. ૦ દુધ અને દહિં ઉપર  
 બાજતી પે. પડી. મલાઈ; સાર; સરવ.  
 (૨) નાની ખડી, પહોળી ઢોળી. (૩)  
 વિ. ૦ રસકસવાળું. બરપુર બસાયેલું.  
 વસ. સમૃદ્ધ; સરવવાળું. (૪) મરવા;

ચકચૂર. (૫) માતબર; તાલિવાન;  
 પૈતાદાર. (૬) સરમ, વાનું.

તરઈ, સ્ત્રી. ૦ દોસ્તદારોની મંડળી.

તરક, જુ. ૦ તર્ક. (૨) તુર્ક; તર-  
 કરો; મુમલમાન.

તરકચો, પુ. [ ફા. ] ટપક;  
 વણાટમાં ટપકા ટપકાવાળી ભાવનું  
 કપડું તે.

તરકડ, ન. ૦ કાંઈને કાંઈવા માટે  
 રચેલી બાજ; ખેતી બનાવટ; ભગ;  
 કાવતર; દગો; પ્રપંચ; સુઅધાઈ. ફિ. ૦  
 મ. ૦ તરકડ ઉધું કરવું=ભજન ઉભી  
 કરવી; તરકડ પકડવું=ચલવું વગેરે.

તરકડી, વિ. ૦ કુખાંડી; ખોટ  
 ખોટી બનાવટો કરી કરનાર; પ્રપંચી;  
 કપડી; કાવતરખોર.

તરકડિયો, પુ. ૦ એકદેવ ગમેતેમ  
 બાજનારો; મરકરાતો વેષ લેનારો;  
 બાંડ; વિદૂષક.

તરકડી, સ્ત્રી. ૦ તુર્કની સ્ત્રી. (૨)  
 નિર્ભળ ને વદકણી સ્ત્રી. (૩) એક  
 જંગલી વેલ.

તરકડો, પુ. ૦ ઘસકો મુલમમાન  
 તે; (૨) નિર્ભળ ખેસરમ અને લાંક  
 માણસ.

તરકડું, ફિ. ૦ અ. ૦ તર્ક કરવો; ઉ-  
 દતા વિચાર કરવા. (૨) અટકળ કરવી.

તરકસ, [ ફા. ] લીરનો ભાથો.

તરકાણું, ન. ૦ તુર્ક સિપાઈઓ-  
 ની દુકાની. (૨) તુર્ક મુલમમાન.

તરકારી, સ્ત્રીં લીલીલાક વાળ.  
તરકી, નં રાખોડી કે કાળી રંગનું  
સારસ જેવું એક મોટું પંખી.

તરકીખ, સ્ત્રીં [ કા. ] યુક્તિ;  
હીકમત; ગોઠવણ. [ વડાણ.

તરકોરી, નં ત્રણ ધાંબલાનું

તરખક, સ્ત્રીં માવજત; ચાકરી.  
(૨) વ્યવસ્થા; તબવીજ; સંભાળ.  
(૩) ભાંજગડ; પ ચાત.

તરખહી, સ્ત્રીં [ સં. તૂળવંડા ]  
ચીળી સળીલું ધાસ. (૨) નાનું  
તરખણું; (૩) રજ.

તરખણું, નં [ સં. તૂળ ]  
ધાસની સળીનો નાનો કાંચો તે; વરણું.

તરખુણિયું, વિં ત્રણ ખુણા-  
વાળું; ત્રણ બાજુવાળું.

તરગાળો, પું ગાવા બખબવા-  
નો ને લવાઇનો ધંધો કરનારી એક  
ખતનો માણસ તે. (૨) લવાયો.

તરધક, પું તલગટ; ઉપરો.

તરધાધો, પું મેટા અને બેડાળ  
બકાર તે. (૨) મેટા દોષ; (૩)  
રેલવાર આકારનો જડ જેવો બારે  
(૪) રસોઇ કરવાનું જળરૂં બંડું  
સિંધું; પહેળા મોંનો દેગ.

તરછ, પું તિરસ્કાર કરવાનો ને  
રસો તે; અભિમાન; અહંકાર;  
છડાઇ ભરેલો મઠ. (૨) જોર; અભિ-  
માનો દેગ.

તરછટ, અં તદન; તમામ; નિર-  
વચેષ; સાવ.

તરછોડ, પું તિરસ્કાર; છીટકાર;  
(૨) તરખોડીનાખવા જેવો ને આં-  
ચડો તે.

તરછોડણું, ક્રિં સં તિરસ્કાર  
કરી દૂર કરવું. અપમાન કરી ઠંડી  
મૂકવું. તુચ્છકારણ; ધિસારણું.

તરજાન, વિં હલકી બત.

તરજુમો, પું એક ભાષાનું  
લખાણ બીજી ભાષામાં ઉતારણું તે;  
અવતરણું કરણું તે; ભાષાંતર.

તરડ, અં ક્ષત; ચીરો.

તરડણું, વરડાણું; ફાટણું.

તરડાટ, પું વરડાણું તે. (૨)

વાંકાઇ. વકેતા; અભિમાનથી રીસ  
બદાવી અવડા રહેણું તે; મરોડ; મર્વ.

તરડાણું, ક્રિં અં વરડ પકડી;  
ફાટણું; ચિરાણું; ફટકી જણું. (૨)  
વાંકું થઇ જણું ત્રાંસું થઇ જણું. (૩)  
વંકાઇને વિરુદ્ધ ચાલણું.

તરણું, [ સં. તૂળ ] તરણું;  
વણું. (૨) વિં ત્રણ; (૩) નં  
જેથી વરાય તે; તરવાનું પાત (હોડી,  
નાવ.)

તરણુતારણું, વિં તરનાર ને  
તારનાર-ઉધારનાર; પરમેશ્વર.

તરણું, પું [ સં. ] સૂર; રવિ;  
આદિત્ય.

તરણું, નં [ સં. તૂળ ] ધાસનું  
પાંખડું; તરખણું; (૨) તુચ્છ વસ્તુ

તે: હલકું-નમાલું એકું એ દંધ તે  
૩૦ પ્ર૦ તરતુને તે. કે-કંધ ગણવરી-  
માં નહિ એમ નમાલું. તરતુનો એક  
જાની વાતને એકદમ એકું ૩૫  
આપી દેકું તે. [ તોય તરત.

તરત, જ૦ તેજ વખતે તાજ-

તરતપાસ, સી૦ તજવીજ;  
શોધ, પૂછપરછ

તરતવ, ન૦ [ સં. તારતમ્ય ]  
સાર: મુખ્યાર્થ.

તરતીયા, સી૦ આચાર કેમ  
બોલવું, બેસવું અને વર્તવું વગેરે  
સંબંધીનું જે ખાસ શિક્ષણ તે; કથા-  
ચત્ર, ફેલવણી. (૧) વ્યવસ્થા: ગ્રાહ-  
વણ (૨) સંભાળ: સારવાર; માનવત.

તરતું, વિ૦ સપાટી ઉપર ઉપસી  
રહેવું. (૧) ચઢવું: વધવું. (૨) મુલાખી;  
સાફ.

તરખાફું, વિ૦ તણ ધારવાળું;  
મેટિ કડે બરડેવું (અનાજ). (૧)  
જે મિલકતમાં તણ વસ્તુનો સરખે  
બાજે હોય એવું.

તરપાણું, વિ૦ ડુખણ: પાતળું.

તરપત વિ૦ [ સં. ] તપ્ત

તરપ બો, પુ૦ તણ પાખડા-  
પાળો. હંડો. (૨) વિ૦ તણપાખવાળું.

તરપિંદી, સી૦ તણ પિંટ.  
દાનવાળું જે થાદ કરવામાં આવેલો તે.

તરપેટ, સી૦ જ્યાં તણ રસ્તા  
મળતા હોય તે જગા; તરપેટો.

તરક, સી૦ [ જ. ] બાનું; પક્ષ  
(૨) જ૦ અમ, બાનું અર્થ: મેર.

તરકડવું, કિ૦ જ૦ અમલ વેદના  
કેટું બધી આબેહવા, આમતેમ ગોથાં  
ખાવા. (૨) ફાફાં મારવાં, આકળ-  
વિહળ થવા કરવું તરકડવું

તરકડાટ, પુ૦ તરકડવું તે;  
ગોથા મારવા તે કંપ મૂબરી.

તરકડિસ, ન૦ તરકડાટ થાય  
એવું ને ડુખ દરક તે.

તરકદાર, વિ૦ અત્યુક્ત પ્રશ્નનાનો;  
પોતાની બાનુએ કોણ તે.

તરકદારી, સી૦ કાઠ એક બાનું  
લેવી તે; તરકેણ (૨) વગ. સહાય;  
ક્રમક. કિ૦ પ્ર૦ તરકદારી કરવી-એ  
અવીરગામાન અતને પુરતી આપવી.

તરકદાળ, પુ૦ તણ ફાળવાળો  
પિછોડી તે.

તરફી, વિ૦ તરકડું; બાનુંડું;  
તરકેણમાં તોય એવું. એકતરફી-  
એક જ તરકડું.

તરકેણ, સી૦ તરકદારી: એકાદા  
પક્ષમાં રહેવું તે; પક્ષ: બાનું: તરક.  
કિ૦ પ્ર૦ તરકેણ કરવી-એ અવીર-એક  
બાનુંડું બોલવું. (૨) ખેતીવાડીનું  
એક બોબર: દાંખી.

તરકોડવું, કિ૦ સ૦ તરકોડી  
નાખવું; ગુસ્સાના બોલ બોલવા;  
તરકોડવું: વળવું.

તરફોડા પુ. બડબડાડ; ગર્જના;  
તિરસ્કાર; હાલુકો; હાકેટિ.

તરબડબું, કિં. અં. હકળતાં તળે  
ઉપર થયું.

તરબિયત, સીં. [ અ. ] ખાસ  
શિક્ષણ; તાલીમ; ઉપાયત; કેળવણી.  
(૨) ચાલચલગત; ચર્ચન; રીતગાત.

તરબુચ, નં. વડબુચ; ક્ષિં. ગડ.  
૨. મં. તરબુચ જેવું = કાણું ને કંદરપું.

તરબોળ, વિં. આખુંજે પલળીને  
પાણી પાણી થઈ ગયેલું હોય એવું;  
તદન પલળી ગયેલું; પાણી પાણી  
થઈ ગયેલું. (૨) લારા; વડન; સાવ.

તરબાણી, સીં. નાનું તરબાણું;  
તપાંજી કરનાવું પાત્ર.

તરબાણું; નં. [ સં. ] તપાંજી  
કરવાનું એક વાસણ. કહે. વર મરો  
કે કન્યા મરો પણ ત્રારાનું તરબાણું  
જરો = ખીલડું ગમે તે યાઓ પણ  
આપણો સ્વાધ પુરેપુરો સધાય એવી  
જે શક્તિ તે.

તરભેટો, પુ. જ્યાં ત્રણ ગામિના  
સીમામાં એકઠા થતા હોય તે જગા.

તરમરી, સીં. એક નાનુંક કાઠી-  
ગરીવાળું ઘરેલું. [ અંચિત.

તરલ, વિં. [ સં. ] ચંચળ; ચપલ;

તરલતા, સીં. [ મં. ] અસ્થિ-  
રતા; ચંચળતા; વરવપણું.

તરવર, નં. [ મં. કંદર ] કંદર  
શાડ; તરવર. (૨) અં. [ મં. કંદર ]

ત્રણથી ઉપર નીચે થતું હોય તેમ;  
વળે ઉપર થઈ રહે તેમ. કિં. મં. તર-  
વર તરવર થયું = ખડબડબું. તરવરવું =  
અતિ ચંચળતામાં રહેતું. ચોતાને  
આગળ પડતું દેખાડવાને થતું કરવું;  
ત્રણથી બોલવું; ત્રણથી ફરફર કરવું;  
અતિઆતુર.

તરવરવું, કિં. અં. ત્રણથી ઉપર  
ઉપર તરવાનો થતું કરવો; ધણા  
જવડું ઉપર ઉપર તરતા રહેવાને. ત્ર-  
ણથી મથવું.

તરવરવડ, પુ. વરવરવરવર કરવું  
તે; ખૂબ ધમાલ કરી ખૂંચી તે;  
ધાંધલ; રાડધામ. (૨) વરફાડ; ધમ-  
ધાંધડ; અધીરાઈ; ચાંચલ્ય.

તરવંદ, નં. વંદા.

તરવાડી, વિં. [ મં. ત્રિવેદી ]  
ત્રણ વેદનો અધ્યાપક કન્યા; એવી  
અટક.

તરવાડો, પુ. વાદ-ખનુરી જેવ-  
નારો; વાદી કાદનારો.

વરચમે, પુ. ત્રણ પાયાવાળી  
સાંતી; ત્રિપાદ.

તરવાર, સીં. [ મં. તારવે ]  
દેવો દોડાતું ધારદાર હથિયાર  
દેર: ખરડ; અત્રિ. ૨૦૫૨  
ધરૂં વર રહેડું = વર દોડાતું  
તરવાર એ કામ કરડું  
અત્રિ = રૂઢિને કહ્યું  
દાડાની તરવાર  
ખાડી રાજ

કંપુ. કિં પ્રં તરવાર બાંધવીન્વીર  
બનવું; લઢવાને તૈયાર થવું. તરવાર  
પહોંવીન્સામે થવું.

તરવારિયો, પું તરવાર વાપર-  
વામા બહાદુર. ચોક્કો. લઢવાની ઇચ્છા  
વાળો. (૨) છાતીવાળો, દિગ્ભવવાળો.  
(૩) વિં જલદ સ્વભાવનો.

તરવાણુ, કિં અં તણાઇને વૂટી  
જવું. સરાઇજવું કોઇ રોગ વગેરેથી  
મળીને રિયિલ પડી જવું. (૩)  
કાચા ગમતું પડી જવું. તરોઇ જવું.

તરકું, કિં અં [સં. જુ] પાણીની  
સપાટી ઉપર રહેવું. (૨) કોઇ પક્ષ  
ચુકિતએ પાણીની સપાટી ઉપર રહેવું;  
પાણીની સપાટીપર રહીને ખસવું.  
(૩) ખાર જવું; આજંગવું. (૪)  
ઉપર નીકળી આવવું; સારી હાલ-  
તમાં આવવું. (૫) મોક્ષ મળવો;  
મુક્ત થવું; ખાર ઉતરવું; ઉડવું.  
(૬) નાં સીધું.

તરસ, સીં [સં. તૃપા] પાણી  
પીવાની ધખ તે; સોસ; ખ્યાસ. (૨)  
ઇચ્છા; આતુરતા; લાલસા. (૩) નં  
એક ફાટી ખાનારે માણી, જરખ.

તરસણું. કિં અં તણસડું;  
આતુર રહેવું કેતુક રહેવું; વલવવણું.  
(૨) વેર લેવાને ટાંપી રહેવું જખણું.

તરસાડ, સીં તાડ-મજીરીનાં  
ખાંડાં; જવની.

તરસાવણુ, કિં સંજખાવણું;

રાહ-વાટ જોવરાવવી, તલપી રહે તેમ  
કરવું; યુસવણું. [ (૨) અંદાજ.

તરસાણું, નં નીચેનું તળિયું;  
અવ; ઉઠો તળિયું; -તરસાળે-ઢેવટે.

તરસાળો, પું અંદાજ; છેલ્લો  
પરિણામી આસરો. (૨) છેલ્લો પરિ-  
ણામ-અંત.

તરસું, વિં જોને તરસ લાગેલી  
હોય તેવું; ખ્યાસું; પાણી પીવાને  
ઇચ્છવું; તરસવાણું.

તરંગ, પું [સં.] પાણીની  
લહેર, મોલે; લોહ; ઊળ; ઘાટો. (૨)  
મનનો બુદ્ધો; ખ્યાલ; કલ્પના વિચાર.  
કિં પ્રં વરંગે ચડવું=લહેરે ચડવું;  
બડાઈની વાતમાં આનંદ લેવો.

તરંગિણી, સીં જોમાં વરંગ  
આવતા હોય તે; નદી; સરિતા.

તરંગી, વિં મનમાં વિચાર  
આવે તેમ કરનાર; કલ્પના ને ખ્યાલ  
ઉપર કામ કરનાર; અદૃઃ કે અંચળ  
મનનું; મનસ્વી. (૨) મોઝ; લહેરી.

તરંતર, તળ થઇ ગયેલું  
હોય તેમ; તડતડ થઇ રહેલું હોય  
એવું; તસતસ.

તરક, સીં [સં. તરુંટી] મુવર  
કાંતવાની રેંઠિયામાંનો લોખંડની સળો  
તે; ત્રાક. [ (૨) જનોઇ.

તરંગડો, પું તાંતણે; તાર.  
તરંગણું, જું ત્રાજવું.

તરકડ, સીં ત્રાડ, મોટી જુમ;  
રાડ; ખરાડ; ગજનાં; બચકર ચોસ.

કિં ૫૦ તરાડવું=તરાડવું. (૨) પુઠ  
લાગ; તક; ભેગ. (૩) ચોડવું-ગમવું-  
ફાવવું તે.

તરાણા, પુઠ એક તરેહનું ગાયન.

તરાપ, સીં એકદમ હાથ નાખ-  
વો તે; એકદમ કુદી પડવું અથવા  
અપટ મારવી તે; ધસારો; અપટ. (૨)  
કુડકો; ફાળ; ઇશંગ; તરપ.

તરાપેઠ, પુઠ વાંસ કે લાકડાંને  
એક એકની સાથે બાંધી લઇને બના-  
વેલો તરે એવો ધાટ. (૨) એક બીબને  
આશયે ભેઠાઇ રહેલો સમુદાય; બવ  
સાગર તરવાને એક સાથે ભેઠાયેલ  
કુળ; સમવારો. કિં ૫૦ તરાપો  
ભાગવો-સંસાર ભાગવો; કુડંબનું  
વૃદ્ધી જવું.

તરામણું, વિઠ તરણું પડે તેહું;  
તરીને જવું પડે એટલું હંફું.

તરાવડું, કિં સઠ તરે એમ  
કરાવડું; તરાતાં રીખવડું.

તરિયા, પુઠ વગર છડાયેલા  
દાણા; ચોખા; ડાંગર સાથે ઉગેલા  
ખંટિયા; ચોખામાં રહી ગયેલા ડાંગ-  
રના દાણા. (૨) દાણા; ભેમાંથી  
તર થાય તે. (૩) કસબના તાર.  
તરિયા તોરણ=ભેમાં કસબના તાર  
હોય એવું તોરણ. [ તો તાવ.

તરિયા, પુઠ ત્રીજે દહાડે આવ-  
તરી, સીં તર; મલાઈ; તાડો  
ત; કાપ. (૨) જળમાર્ગ. (૩)

હોડી; નાનું વહાણ. [ પેઠે; માફક.  
તરીફે અઠ મમાલે; મિસાલે,  
તરીફું, નઠ વધારાનું કુંસરું;

ચાર જળદ ખેંચી શકે એવું માફ.  
(૨) સંસારની ધુરા તે; ભેરથી તાણુ-  
વાનું ને તે:-તરીલા તાણવાં.

તરુ, નઠ [ સં. ] જાડ; વૃક્ષ.  
(૨) ધર; ફરીને રોપવાના રોપા તે.

તરુણ, વિઠ [ સં. ] વયમાં  
નાનું. (૨) જુવાન; સમજણવાળી  
હમરે આવેલું; સંપૂર્ણ ખીલવણીમાં  
આવેલું; ભેખતવડું.

તરુણવસ્થા, સીં [ સં. ]  
જુવાની; યુવાવસ્થા. [ (૨) સી.  
તરુણી, સીં જુવાન સી.  
તરુવર, નઠ [ સં. ] જાડોમાં  
સાડું હંથું ને મોડું જાડ તે.

તરેરાટ, પુઠ તડતડાટ (૨)  
જુસ્સાનો આવેશ; તણુતણી. (૩)  
જૂમ; ધાંટ; પોકાર. (૪) ચાંચલ;  
અપજવા; તેજ; તરવરાટ.

તરેરી, સીં તલેણી; ઝલેણી;  
રોમાંચ; જુસ્સાનું જુસ્સાની ધુમરી.  
કિં ૫૦ તરેરી ખાની=રોમાંચ થવો.  
(૨) જુસ્સામાં મારવા રાડવું તે.

તરેરે, વિઠ આકરો; તીખો;  
જલદ; મિલજ.

તરેહું, જુઠ તરીહું.

તરેહ, સીં [ મ. ] વાત; જલ્દ;  
રીત; પ્રકાર.



તરેહવાર, વિં નતનતનું;  
વિવિધ પ્રકારનું; વિચિત્ર. (૨)  
અમુક એકજ નતનું નહિ એવું.

તરેહબજું, કિં અં ગાય  
એ સ વગેરેનો કાચો ગર્જ પડી જવો.  
(૨) તણાઇને ગળી જવું; વરવાઇજવું.

તરેહત, સીં કળા; હીકમત.

તરેહો, પું નાળિયેર.

તરેહડ, સીં ત્રેવડ; ખુલાસો.  
(૨) વ્યવસ્થા; ગોઠવણ. (૩)  
નિભાવ; સંભાવના.

તર્ક, પું [સં.] અનુમાન કરવું  
તે; ખ્યાલ; ધારણા; કલ્પના. (૨)  
નવા વિચારનો છુટો. (૩) ભવિષ્ય  
સંબંધી વિચાર બાંધવો તે. (૪)  
શુદ્ધિની પહેાંચ; અટકળ. (૫) હેતુ  
વાદસાત્ત. (૬) જ્ઞાન; વિચારસાક્ષિત;  
અર્થવાદ.

તર્કખાજ, વિં તર્ક કરનાર;  
કલ્પક; વિચારચલાવવામાં હોશિમાર.

તર્કવિતર્ક, પું તરેહવાર વિચાર  
કરવા તે; કલ્પનાના વિચારો;  
ખ્યાલ.

તર્કવિદ્યા, સીં [સં.] હેતુ  
વિદ્યા; અર્થવાદ. [ સકિત.

તર્કશકિત, સીં [સં.] કલ્પના-  
તર્કશક્તિ, નં [સં.] તર્ક કેમ  
કરવો, તે સંબંધી જેમાં વિચાર હોય  
તે; ન્યાયશાસ્ત્ર.

તર્કી, વિં [સં.] તર્ક કરનાર;  
મીમાંસક. (૨) પું તુર્કી; તુર્કલોકનો દેશ.

તર્જન, નં [સં.] તરછોડી  
નાખવું તે; ધૂલારી કાઢવું તે; છીટ-  
કાર; તિરકાર. (૨) બીજાને તુચ્છ  
ગણાવી પોતાની સરસાઇ દાખવવી તે.

તર્જના, સીં તુચ્છતા, તિરકાર;  
અવગણના; અવહેલના.

તર્જની, સીં [સં.] અંત્રડા  
પાસેની આંગળી.

તર્જણ, કિં સં તરછોડી કાઢવું;  
તુચ્છ ગણવું; વરછોડવું.

તર્પણ, નં [સં.] પિતૃઓની  
તૃપ્તિ મટિજળ આપવું તે. (૨) તૃપ્તિ.

તર્પણ, કિં સં તર્પણ કરવું;  
(૨) તૃપ્ત કરવું; સંતોષવું;  
પ્રસન્ન કરવું. [સંતોષ.

તર્પિત, વિં તૃપ્ત થયેલું,  
તણ, પું [સં. તિલ] જેમાંથી

તેલ નીકળે છે તે બી અને તેનો છાક.  
(તલ કાળા, ઘોળા ને કાખરા થાય છે.)

(૨) ચામડી ઉપર તલના જેવો  
કાળો કે લાલ ડાઘ થાય છે તે. (૩)

તલ નેટલું માપ તે. (૪) નં તળિયું,  
નીચેનો પ્રદેશ; સપાટી. ૩૦ પ્રં કાળા

તળ ચોરવા=તેજું વેતરું કરવું. જવ  
તલ=શ્રાફ, વગેરે કર્મમાં આવશ્યક

અન્ન. જવતલ લાવો=મરણક્રિયાની  
તૈયારી કરો. તલપુર, તલમાત્ર, તલ-

ભર લગાર; લગારે.

તલક, અં સુધી; લગી; પર્યાંત.  
તલકછાંયડો, પું તડકો અને  
છાંયડો એવા ભેદવાળી છાકરીઓની  
એક રમત; તડકો છાંયડો.

તલખ, સ્ત્રીં ઇતેભરી આતુર  
તા હમભાવના બુખના, તવખ આ  
કુળબ્યાકુળ થઇ જવાપણ (૩)  
તુપાતુરતા ખ્યાસ.

તલખણ, કિં અં અતિ  
આતુર થઇ રહેણ, તલસણ અખણ  
(૨) તડકડણ દરદની અત્ય તપીડાથી  
આમતેમ આગોટજુ બેચેન રહેણ

તલખાં, નં અખના.

તલખ, સ્ત્રીં આતુરતાથી ઉજળ-  
ણ તે ફાળ ઉજળ કુદકો દગાળો  
(૨) ઉતકટ ઇચ્છા ઉમ્મખાવના,  
તલખ (૩) આચિતો ઉકડો કરવો  
તે, ઊપો, હમલો (૪) કિં પ્રં  
તલપ મારવી=એકદમ ઉજળાને પડણ,  
કુદકુ. (૨) ઉમ્મખાવના દામી દેવી  
તલપ આપવી=ખુદગ આતુરતા ઉપ  
જવી; ખૂબ રસથી ઉપલોભ કરવાની  
ઇચ્છા થવી

તલપણ, કિં અં આતુર થઇ  
ઉજળણ, એકદમ ઊપો મારવો (૨)  
આતુરતાથી તલસણ.

તલપાપડ, વિં અં અત આતુર  
થઇ જણ તે આકળ, અધીર બહુ  
જ ઉત્સુક

તલપુર, વિં તલ સમાપ  
તેટણ, તલના વજન બેટણ, તલ  
બેટણ નાણ બહુગ થોડુ

તલખ, સ્ત્રીં [અ] અતિ ઉમ  
ખાવના, આતુરભાવ તાલેલી; તલપ

તલવટ, પું તલ ખાડી નેમા  
ગોળ નાખીને બનાવેલો ખાવાનો  
પદાર્થ (૨) તલગટ ઉબરો

તલવાર, જું તરવાર

તલમરાં, નં જેમા તલ થાય  
છે તે તલની શિંગ (૨) તનના  
છાંની સુખી સાકિરો

તલમણ, કિં અં આકુળબ્યા  
કુળ થયા નંબુ, અત્ય ત આતુર રહેણ  
(૨) તડકડણ ખાલી ફાફા-વધખા  
મારવા

તલમંડળી, સ્ત્રીં ગોળની આ  
સક્ષીમા તલ નાખીને બનાવેલો ખા  
વાનો પદાર્થ

તલાક, સ્ત્રીં [અ] સ્ત્રીપુરુષે  
લમ સબધમાથી છટ્ટ થણ તે, છેડા  
છટ્ટો છેડા ફાડી આપવો તે ફારગની  
તલાટી, પું મહેસુલ વસુલ  
કરનાર મહેતો કલકરખી

તલાડ, નં તલાટીનું કામ-નાજ  
તે મહેત, ખીરી

તલાતલ, નં [સ] સાત પા  
તાળમાનુ એક પાતાળ

તલાખત, સ્ત્રીં, અં ખરોખરી  
સ્પર્ધા, દરિફાઈ [વર

તલાવ, નં તળાવ, નાનું સરો  
તલાસ, સ્ત્રીં તપાસ, રોધ  
તજવીજ

તલી, સ્ત્રીં નાના ઝીણા તલ  
(૨) તાજે ભેટામાનો મામડાનો કમગે  
તલપ, નં [મ] સધ્યદ પ્રથમી

તત્ત્વાક, સ્ત્રી ૦ જીવં તત્ત્વાક.

તત્ત્વી, સ્ત્રી ૦ ચેત્ત્માનો એક  
અવસ્થા, બરોળ

તત્ત્વીન, વિ ૦ [સં.] ગરક થઈ  
ચલેલું; એકરૂપ, નિમગ્ન; એકવાર;  
એકમન.

તત્ત્વીનતા, સ્ત્રી ૦ એકતારપણું;  
એકરૂપતા; નિમગ્નતા.

તત્ત્વ, વિ ૦ તીર્થ; ગરમ મિન-  
જનું; જલદ; આકળું.

તત્ત્વ, સં ૦ નાં તત્ત્વ, (૨) અ-  
ત્યારે; તે વખતે.

તત્ત્વજું, જીવં તત્ત્વજું.

તત્ત્વગર, વિ ૦ [ફા.] ધનધાન;  
ચેત્ત્માના; તાલેવાન; શ્રીમંત. કહે-  
તત્ત્વગરના તેજમાં સૌ તણાય.

તત્ત્વાઈ, સ્ત્રી ૦ તાવી નાખે એવા  
પ્રસંગ તે; કસોટી, કમળખતી,  
આદિ; ધાડ. (૨) બીડ.

તત્ત્વારીખ, સ્ત્રી ૦ [અ.] રાજ-  
બોની કારકિર્દીના હેવાસ; ઇતિહાસ;  
શાળકીય હકીકત; વૃત્તાંત; ખીના.

તત્ત્વારું, કિ. અ. ૦ ધાવતું અગ્નિમાં  
શુદ્ધ થતું. (૨) નખળા પડી જતું;  
સુકાતું; ગળાડું; રિખાતું; પિત્તાતું.  
તત્ત્વાઈ જતું સુકાઈ જતું.

તત્ત્વી, સ્ત્રી ૦ લોખંડનો નાનો  
તલો; લોટી. (૨) નાની કઠાઈ.

તત્ત્વેયો, પુ. ૦ તારેયો. એક છેડે  
અપરા પાનાપાળો સોદાનો સળિયો.

તત્ત્વો, પુ. ૦ [સં. તપક. પ્રા.  
તપ્તો] લોટી, લોખંડનું ક્ષેત્રું (૨)  
ચણમમાં તમાકુ હપ્પર નીચે મૂકવાની  
નાળી બોળાકરી. ૩૦ પ્ર. ૦ તલો જેવું  
= ચોક્કસ સાફ, સ્વચ્છ.

તત્ત્વરીક, (અ. ૦) પ્રતિષ્ઠા વધારવી.

તત્ત્વ, [સં. તત્ત્વ] તેનું. (૨)  
સ્ત્રી ૦ બીણી ફાટ; લીટી; રેખ.

તત્ત્વકો, પુ. ૦ [સં. વ્રત] તસકો;  
છણકો; વિસ્ફાર. (૨) કપડો.

તત્ત્વતત્ત્વું, વિ ૦ ખેંચાઈને તંગ  
થયેલું; વડું વડું થઈ રહેલું હોય એવું;  
તણાઈ ફાટી જતું થતું; તંગ, બંધબેસતું.

તત્ત્વતત્ત્વું, કિ. ૦ અ. ૦ ફાડું ફાડું  
થતું; વંચ થઈ રહેલું; લિડાવું.

તત્ત્વખી, સ્ત્રી ૦ [અ.] તસખી;  
બેરખો. [પટો.

તત્ત્વમે, પુ. ૦ આમદાનો તંગ;

તત્ત્વમાત, વિ ૦ [ફા.] વચ-  
ચાળેલું; અફસરફરિયું; હપ્પલફરિયું.  
તત્ત્વમાત ખાતું = હપ્પલક ખરચ કરાય  
એવું ખાતું (૨) તાખાતું. (૩) તા.  
તાખો; લોખંડો; અધિકાર.

તત્ત્વખી, જીવં તસખી

તત્ત્વરીક, સ્ત્રી ૦ [અ.] છબિ;  
ચિત્ર; પ્રતિમા. (૨) ચહેરો; રેખ.

તત્ત્વેયો, પુ. ૦ તરેયો ફાટ; ચીરો-  
(૨) લીટો, રેખા; આંકો (૨) ચીર.

તત્ત્વ, પુ. ૦ અળનો ચોવિરામે  
ભાત; જે આંગળ જેવું માપ.

તસુ' રિં [સં. તાદૃપય] તેણું:  
તેના જેણું.

તરુકર, પું ચાર: લુંટારો.

તરુકરણું, કિં સં સામો મા-  
ણસ જણે નહિ તેમ લઈ લેણું: દરણું:  
ચારણું: છાણું: લઈ લેણું. (૧) ફાસ-  
લાવીને લઈ લેણું.

તરુકરી, સ્ત્રી ચારી: ચારણું  
કામ-ધ'નો તે. [વાસણું.

તરુતાણું, નંમળમૂત્ર ઝીણવાણું

તરુદી, સ્ત્રી મહેનત: દરકત:

અડચણું. [ગાટ: તેથી કરીને.

તરુમાળ, અં [સં.] તેટલા

તડે, પું [ફા.] જે પક્ષ

વચ્ચે થયેલો કરાર. [નકી

તહમીમ, વિં [અ.] ચોકસ:

તહકુબ, અં [અ.] ચોડીવાર

માટે બંધ રાખણું તે: મોઢક: મુલતવી

રાખણું તે.

તહનાસુ, નં [ફા.] ચેરીના

કારનોલેખ: સંધિપત્ર: સમાધાનીણું

લખત થાય તે.

તહસીલ, સ્ત્રી [અ.] જમીન

ઉપર સરકાર તરફથી લેવાતો જે કર

તે: મહેસુલ: જમાણધી: સલામી

(૧) જમાણધી કરી બનાવેલો દેસનો

એક નાનો ભાગ તે: તાલુકો: ખંચણું.

તહસીલદાર, પું તાલુકાની

મહેસુલ વસૂલ કરનાર અમલદાર:

મામલતદાર: મલાલકરી.

તહસીલનામું, નં જમાણ-  
ધીનો ચાપડો.

તડોં, અં ત્યા.

તડોં અં [સં. તસ્મિન્] ત્યા.

તહેનાત, સ્ત્રી [અ.] હાજર

ને હાજર રહેણું તે: સેવા કરવાને

તત્પર રહેણું તે, હજુર (૨) તાબેદારી

=સેવા-થ'કરી.

તહેવાર, પું [ફા.] મુસલમાની

દીનમાં ફરમાવેલો પાક દિવસ, યજુ:

ખુશાકીનો દહાડો: પરબનો દિવસ,

તહોમત, નં [અ.] દોષ:

આરોપ: અપવાદ આજ, ખટો, કિં

મં તહોમત ચૂકવું =આજ ચડાવણું.

તહોમતદાર, વિં અપરાધી:

ગુનેગાર: દોષી: આરોપી.

તહોમતનામું, નં આરોપ-

નામું એક પછે દોષ થયેલો કે એવો

મત તે

તળ, [સં. તલ.] તળિયું. તળું:

નીચલો ભાગ. (૨) મૂળ, અસલ (૩)

પાણે: અસલ જગા.

તળમટ, પું બારણાના ચોક-

કાનો નીચલો મજબુત પાટ ડંબરો.

તળધર, વિં [સં. તલ + ઘ

ઉપરથી] બીજાએ વસાવેલો, સાધી:

કણી (૧) વસવાણું. (૩) ઝણી:

રવાદાર. બોશિયાણું: તાબેદાર: દબાયેલું.

તળપ, જુ તળપ.

તળપદ, નં સામના તળની

જમીન: સામતણું. (૨) અસલ જગા:

(૩) જેની ઉપર હોકોની વસ્તી હોય

તે મહેલ

તળપદું, પિં મૂળ વસ્તીનું;  
સ્થાનિક; ગામડી. તળપદી બાપા=  
અસલ ખેડૂત લોકો બોલતા હોય તે  
બાપા; ગામડી બાપા.

તળપડું, જુનું તલપડું.

તળપાકું, કિં અં પગનાં ત-  
ળિયાતું શેઠાઈ જવું; ગરમીથી હુખાં  
યઈ જવું; ગરમીને લીધે રક્ષ યઈ જવું.

તળવું, કિં સં ધી અથવા  
તેલમાં અનાજ, સાક કે વસાણુંને  
પકવી લેવાં તે.

તળાઈ, સીં ખૂબ રૂં ભરીને  
ખનાવેલું ગાદલું; અદલું; રૂએલ બીજા-  
નું. (૨) પુન તાડ. (તાડમાં નર ને  
માદા હોય છે. તેમાં નર ઝાડને તળાઈ  
ને માદા ઝાડને તાડ કહે છે.)

તળાડી, પુન તલાડી; ગામની  
જમાબંધી ઉધરાવનાર સરકારીનો કર;  
કુલકરણી. (૨) પર્વતની તળેડી.

તળાતળ, નં [સં.] તલાતલ;  
એક પાતાળ.

તળાતાંદળા, પુન તળેલા તાંદુલ  
તે; મમરા. કિં પ્રં તળાતાંદળા કરવું=  
એક બીજાને જરાએ લાગવું વળમળું રહે  
નહિ એવું કરવું. રૂં પ્રં તળાતાંદળા=  
છોર છોરું.

તળાવ, નં [સં. તલાંગ] ]  
જેમાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય એવો  
કુદરતી ખોડો તે; નાનું સરોવર.

તળાવંટ, નં ખોડી યુક્તિ;  
અમુક કાર્ય સાધી લેવાંની ખં

તાવટ. ચતુરાઈ. [ તે; તળાવડું.  
તળાવડી, સીં નાનું તળાવ  
તળાવડું, નં નાનું તળાવ  
તળાવે, પુન ગાડાની ખીંજણી  
તળેની આડી.

તળાંસણું, કિં સં પગનાં  
તળિયાને દાખવાં; પગ ચાંપવા; ચંપી  
કરવી; પગને પંખાજવા.

તળિયાઝાટક, અં તમામ;  
તળિયે પણ કંઈ રહેવા પામેલું ન  
હોય તેમ. (૨) ખાલીખમ.

તળિયાઈ, નં તળિયું; તળું.

તળિયું, નં કોઈ પણ ચીજનો  
તળેનો ભાગ તે; છેલ્લી નીચલી સપા-  
ટી; તળ. (૨) પાયો; પરચાર; મંડા-  
ધુવાળો ભાગ. (૩) જાડાણનો ભાગ;  
અંતઃકરણ. (૪) અસલ સ્થાન;  
વિશ્રાંતિનું સ્થળ; સર્વ સાધનનું મૂળ.

તળી, સીં જોડામાં પગના  
તળિયાને અડીને રહેલી ચામડાની જે  
સુંવાળી પડી તે; મુખતળી-સગતળી.

તળું; નં છેક નીચેનું; તળિયું.  
(૨) જેની ઉપર ઉપલી બનાવટ  
છેલેલી હોય તે મંડાણ; પાયો;  
બેસણી.

તળે, અં નીચે; હેઠે; તળિયે.  
રૂં પ્રં તળે ઉપર થવું=ખટુળ, આ-  
તર થઈ જવું; તલપાપડ થઈ જવું.  
તળે પડવું=પરસ્વાધીન થઈ જવું.  
તળેટી, સીં તંભાટી; પર્વતની  
નીચેનો ભાગ.

તત્ત્વતાત્ત્વ, વિં તળેલું અને તાલેલું એલું; ધીમાં અને અગ્નિમાં પકવેલું એલું; શુદ્ધ; પવિત્ર; અભડાય નદિ એલું. કહેવું તત્ત્વતાત્ત્વ ને કાશીએ જઈ આપ્યું.

તંગ, પુ. [ફા.] ઘોડાની પીઠ પરનો સામાન ખસી ન જાય તે માટે તેની છાતી અને પેટ વચ્ચે જે ચીને બાંધવામાં આવે તે આમડાના પટ્ટાનો બાંધ તે. કિંમત તંગ કસવા=જે ચીને પટ્ટો બાંધવો.

તંગ, વિં પરાણે પહોંચી રહે એલું. (૨) સખત; ટાંટ. (૩) જસલું; તણાઈને આવી રહેલું. (૪) કઠણ; વિયમ; તંગીની હાલત હોય એલું.

તંગડી, સ્ત્રી કુંઠી ચોરણી. તંગલ, નં ઊઠરાંને કાને પહેરવાનું કુંડળ. [ભીડ; સંકેત.

તંગાસ, સ્ત્રી તાણ; તંગી; તંગિયો, પુ. તંગડી; નાની મુંઝણી. (૨) તંગ કળને.

તંગી, સ્ત્રી તંગાસ; ભીડ; સંકેત. (૨) એછપ; અછત; તાણ; ન્યૂનતા. (૩) નાણાંની મુંઝવણ તે; માડી હાલત; હાચારી. કિ. પ્રતંગી વેઠવી=ભીડ સહેવી. તંગી પાલી=તાણ પડવી.

તંટો, પુ. ટટો; કચિયો. તંત, પુ. [સંતંત] તાર;

લાંબો ટટો; તાંતણો. (૨) લાંબી વડાર, વાદવિવાદ. (૩) મમત, જી. ડઠ; ચડસ.

તાંત, વિં ચાલુ ને ચાલુ; એક સરખું; લાંબું. (૨) અનંત; અગમનિગમ એલું.

તાંતર, જી. તંત્ર. તંતરણું, કિં સં ઉતરણું; બોળવણું; ધૂતી લેણું; આંજ નાખણું.

તાંત્ર, પુ. [સં.] તાંતણો; ટાંટ. (૨) કીણો ને પાતળો તાર; રેસો. (૩) કીણી નસ જેવો લાંબો રેસાનો આકાર તે. (૪) પાતળા દોરા જેવો કીડો; વાળો. તંત્રપાઠ=તારના થડ-કાટથી અવાજ કાઢે એલું વાજંત્ર તે:-સારંગી, તસતાર, વગેરે. (૫) અંકુર; મૂળ. (૬) શરીરમાંના નાજુક અવયવો-જ્ઞાનતંત્ર.

તાંતેતાંત, અં એક એકની પાછળ ચાલુને ચાલુ રહેલું હોય તેમ; લગભગ એક સરખું જ હોય તેમ.

તાંત્ર, નં (પુ.) [સં.] એક ચમત્કારિક પ્રકાર; મંત્રપ્રાપ્તિને એક પ્રયોગાત્મક લાગ; અર્થ સિદ્ધિઓની સાધનાનો એક યૌગિક પ્રકાર. (૨) એક બીજાના આગ્રે રહેલી વાળતોનો એક સમુદાય સંબંધ તે; પ્રબંધ; જ્યારે દારના સારા કાર્યના માટે કરેલી ગાઠવણુ-વગેરે તે:-તાંત્રતાંત્ર. (૩) ઔષધિ (૪) દેવ; સિદ્ધાંત. (૫) ધુન્ન.

તંત્રી, પુ. તંત્ર ચલાવનાર; યોજના-રચના કરનાર અને વ્યવસ્થા ચલાવનાર; અધિપતિ. (૨) એક ભવનું વાદ્ય; સીતાર.

તંદુલ, પુ. ચોખા; ચાવલ; ભાત.

તંદોડો, પુ. સ્ત્રીના કાનનું એક ધરણું.

તંદ્રા, સ્ત્રી. [સં.] ચાકને લીધે આળસ આવે તે; નિદ્રાનું પૂર્વરૂપ; નિદ્રાની અસર; ઉંધનું ધન.

તંદ્રાણુ, વિ. આળસુ; નિદ્રાણુ; આંખમાં ઉંધ ભરાણી હોય એવી દાહતનું.

તંબાકુ, જી. તમાકુ.

તંબુ, પુ. ભડા રાડીના કપડાનું ધુમ્મટદાર ધર; પટચદ કિં પ્ર. તંબુ તાણવો=વચમાં મોટા ચાંસણા હોના કરી તેની ચારે બાજુએ ધુમ્મટની માફક કપડું ખેંચીને ધર કરવું. તંબુ ઠોકવો=તંબુના કપડાના છેડા બાંધવાને મટિ મોટા વચલા ચાંસણાની આસપાસ ખીલીઓ ઠોકવી.

તંબુરી, સ્ત્રી. નાનો તંબુરો.

તંબુરો, પુ. ટુંબરાને કાણું પાડીને બનાવેલું એક વાજું; એક વંદુવાલ. (૨) ભડું ને ફૂલી ચણેલું એવું ને તે. તંબુરા એવું ન્નૂલ; ભડું ને બેડાળ; આઈખાઈને વાજું ચણેલું એવું.

તંબોળ, પુ. [સં. તામ્બુલ]

નાગરવેલના ખાવાના પાન. (૨) તે પાનની કાંધો યુનો ને સોપારી નાખીને બનાવેલી બીટ; એ બીટીનો લાલ નિંગાળ. તંબોળછાટવો=કન્યાએ પાન ચાવી તેનો લાલ નિંગાળ વરની ઉપર નાખવો તે. (૩) લાવ રંગ. (૪) માંગલિક અવસરો ઉપર પાન સોપારી આપવાં તે. (૫) ગળાનો એક રોગ.

તંબોળિયો, પુ. પાન સોપારી વેચનાર. (૨) પાન સોપારી વહેંચનારો (૩) વિ. પાન ઉપરનું. તંબોળિયો નામ=પાનની વચલી નસને વળગેલો તંતુમય હેરી છવટો.

તંબોળી, પુ. નાગરવેલનાં પાન વેચનારો. (૨) આ ધંધો કરનારી એક નાત.

તા, પુ. તાવ; થોકડીમાંનો એક કાગળ. (૨) ગરમાવો આપવો તે; લાવવું તે;—થોકાને તા આપવો. (૩) મૂળ ઉપર લાપ ફેરવવો તે; હુંપદ લાખવું તે. (૪) અ. એક સંસ્કૃત પ્ર.યય;—મિષ્ટા.

તાઈ, પુ. યુસસમાનની એક નાત; પિંબરો; વસ્કર. [આકર.] તાઈ, વિ. તાવ; ગરમ; જલદ; તાઉસ, ન. [અ. તાઉસ] (૨) મોરના જેવા આકારનું એક તંદુવાલ. (૨) તંબુરો.

તાક, સ્ત્રી. સુતર કાંતવાની લાંબી સોય; તાક. (૨) નિરાત પાડવાની

જે સારી આવડ તે, નેમ ચોટ (૩)

ધારા (૪) પુ. તાકડો

તાકડી, સ્ત્રી. ૫૫

તાકડો, પુ. યોગ્ય વખત, તક.

લાગ સધિ ટાણુ, ટાંણુ (૨)

મરુગ અવસર (૩) તાગડો તાતણો

તાકડો સાધવો=યોગ્ય વખતે કામ કરવું

તાકત, સ્ત્રી. [ જ તાકત ]

તાકાત, શકિત, બળ ભેર (૨) મગ

ફર, સામર્થ્ય (૩) હિંગમત

તાકણ, કિં. સં. ધારી ધારીને

ભેડુ, એક નજરે જોયા કરવું નિ

શાન બાધવું, સરત ભેડવી (૦) બૂબ

લક્ષ આપવું ઇચ્છા યુક્ત દૃષ્ટિ માડવી

(૩) ઇચ્છવું, ચિતવું.

તાકીદ, સ્ત્રી. [ પા ] ઉતાવળ

જલદી ત્વરા (૨) ફરમાન, વગર વિ

લખે બટ કરવાની આજ્ઞા (૩) ચેત

વણી, ધમકી.

તાકું, નં. ક્ષીતમાનો ગેટો

ગાખનો હાગીડ.

તાકો, પુ. અમુક ગજ, હાથ કે

માપનો વણેનો પટ તે, યાન

તાકોડી, વિ. તાકયુ નિશાન

પાડનાર, નિશાન ચૂકે નહિ એવું.

તાગ, પુ. છેડો, પાર, અત

(૨) નીવેડો, નિકાલ, (૩) વર વરફથી

સસરાના ગામના બાણોને જે

દક્ષિણ આપવામા આવે તે

તાગડધિન્ના, નં. મોજમજા

કરવી તે, રમરાજ, ચલેચ ખાવું

પાણુ તે (૨) ખાડીને એશઆરમમા

મથણવ રહેવા જેવી સ્થિતિ તે

તાગડો, પુ. તત્તુ તાતણો

મુતવનો દોરો (૨) લાગ કહેવું તાગડો

નેવડ રાખવી=સ બાળીને વાખરવું.

કિં. પ્ર. તાગડો સાધવો=લાગ સાધવો

તાગડ, કિં. સં. છોડી દેવું,

વજ દેવું, મૂકી દેવું કિં. પ્ર. તાગ

કાઢવો=કેટલું ઉઠું છ તેનો આશરો

કાઢવો.

તાગિયા, પુ. રેરામ તાણનાર,

રેરામને ઠીક કરી તૈયાર નરનાર કારી-

ગર વર્ગ

તાગિ, જુ. ત્યાગી

તાગું, નં. [ સ ગ્રાજ ] ગાય,

પોતાના જીવ પર ભેરાવરી કરવી તે,

આગણે બેસી લાધણું કરવી તે,

સામાને ઝોશિયાણું કરવા પોતાના

રહને હમવો તે કિં. પ્ર. તાગું કરવું =

જીવ પર ભેરાવરી કરવી (૨) તોફાન

મચાવવું, ટાગ-ફિસાહ મચાવવો

તાણ, પુ. પાંચરની રેખા-

કકડીઓ તે, કરચો, છાલ (૨) સોના

રૂપના લગીનાને ટાકણાથી ઊલટા

પડેથી હાસો તે, લખડેલી કરચો તે,

(૩) ઊવનો ચકચકાટ. આપ. કિં.

પ્ર. તાગ મારવો=ચળવળ કરવું. વા-

છણું=જગડી આણવી.

તાછણું, કિં. સં. ટાકણાથી

ઊલટું, ઊલોને ચકચકાટું કરવું.

સમારણું, જગડી આણવી, પાસ-

પાડવા.



તાજ, પુ. [ફા.] રાજના મા-  
યાનો મુગટ. એક કિંમતી રાજચિહ્ન.  
(૨) તે ઉપરથી રાજ્ય. (૩) મુગટ;  
હુપરીપણની શોભાનું ચિહ્ન. (૪)  
(ગંજામા) રાજ્યચિહ્નવાળું પાનું.  
તાજખાનું, ન. સંકાસ; જ્વ-  
જ્વ, ટકી

તાજગી, સ્ત્રી. તાજપણું; તેજ.  
હોશિયારી; સ્ફુર્તિ; વન્દસ્તી, આરોગ્ય.  
તાજણુ, સ્ત્રી. ધોડીની એક ભત.  
તાજણો, પુ. કોરડો; ચાણક.  
તાજણું, ન. તાજણું; પક્ષી.  
(૨) છંદણું.

તાજકલમ, સ્ત્રી. [ફા.] હમેશા;  
એક કશો વધારો; નવું લખાણ.

તાજિયો, પુ. ધુમટદાર કબરનો  
આકાર તે; તાજીત.

તાજીમ, સ્ત્રી. [અ. તાજિમ]  
મોટા માણસને વિવેકસર માન આપ-  
વાની રીતિ; વિવેક; અર્થ. -તાજીમ-  
તખાને.

તાજી, વિ. [ફા. તાજા] તર-  
તનું; નવું. (૨) લીલું; નહિ કરમા-  
યેલું. (૩) પૈસાથી ભરપુર; તર.

તાજીમ, વિ. [અ. તાજીમ]  
અવનવો બનાવ સાંભળીને લાગેલી  
નવાઈ તે; ચકિત; દંગ; છક્ક થઈ અં-  
ચેલું. (૨) ના. વિરમય; આયય. [વાઈ,  
તાજીખી, સ્ત્રી. વિરમવતા; ન-

તાજેકલમ, પુ. તાજકલમ.  
તાજેતર, વિ. તાજે વાળું;  
તરતનું જ હોય એવું. (૨) હાલનું.  
તાજેસ, ન. પ્રાયશિત.  
તાટ, ન. રેખાના વણાટનું કમકું.  
(૨) મોટી યાજી; તાસક; જુમચો.  
(૩) વિ. સાકડું પડતું હોય એવું;  
સંકડાણું; ભિડાણું.

તાટસ્થ, ન. [સં.] તટસ્થપણું;  
અલગપણું. [ટકી.

તાટી, સ્ત્રી. કામદાને પડદો;  
તાટું, ન. ટાટું. (૨) વાંસની  
દેવાસની નાની ચણ. (૩) નાળું  
વાડાણું ઝુંપડું.

તાઠ, પુ. [સં. તાલ] ખજૂરી કે  
નાળિયેરીની ભતિયું એક ઝાડ. (એના  
રસનો દાઝ, ખાંડ ને સરકો બને છે.  
એના રેસાનાં દોરડાં અને પાંદડાંનું  
છાજ થાય છે.)

તાડકા, સ્ત્રી. મુઠિયું નામે ચક્ષની  
પુત્રી. ધુંધુ દેવતા પુત્ર મુઠિની સ્ત્રી  
અને મારીયની માતા.

તાડગોળા, પુ. તાડનાં ફળ.  
તાડણું, ન. તાડનું પાંદડું;  
તાડપત્ર. (૨) લાંબું ચપાકિયું, પાત  
જીં ચીપ જેવું લાકડું. (૩) તાડ-  
પત્રની કાંઈ બનાવટ; પૂ. ખો વગેરે.  
તાડન, ન. [સં.] લોકલેખી  
માણસ તે માર.

તાડપત્ર, [ સં. તાલપત્ર ]  
તાડતું પાંદડું; તાડણું. (૨) તાડનાં  
પાંદડાં લખવાના કામમાં લેવાય છે  
તે. ( દિવંદમાં બહુ પ્રાચીન કાળમાં  
તાડપત્ર ઉપર પુસ્તકો લખાતાં હતાં.)

તાડપત્રી, સ્ત્રીં તાડનાં પાંદડાં-  
નું ણજ; ભવણી. (૨) ગાલ વગેરે  
ઉપર ઢાંકવાનું રાણુનું કપડું.

તાડણું, કિં અં [ સં. તાડ ]  
મારણું; પીટણું; ઢોલણું. (૨) તાણીને  
બોલણું; બરાડણું; તડકણું.

તાડિયું, નં તાડના પાનાનો  
કઠો. (૨) સોપારીનું ફડસિયું.  
(૩) રેટિયાનું પાંખું.

તાડી, સ્ત્રીં તાડને ઊડી તેમાંથી  
કાઢેલું પાણી; તાડને ઊલ્લાથી ઝર-  
પેણ રસ. ( તાળ રસને 'નીરો' કહે  
છે. રાખી મૂક્યો હોય તો ખૂબ ખટિ  
' સરકો ' થાય છે. એમાંથી દારૂ પણ  
બનાય છે. )

તાડુંકું, કિં અં તડકણું;  
વાણીને બોલણું; ગર્જણું. (૨)  
ચરસે થઈ ખીજણું; કોષે બરાધને  
મેટિથી કપકો દેવો.

તાડુંકો, પું તડકાને બોલણું  
તે; ગર્જના. (૨) મોટા ધાંટો;  
દારૂટો; બ્રમ.

તાટો, પું માંસના લોચાઓ  
સૂજવાથી થતી ને પીડા તે; ફાટફાટ  
થતું તે. (૨) ધમખી; આગ્રહ; ઢક.

તાટી, સ્ત્રીં રાખ; ભ્રમ. કિં  
મં તાટી કારણી=ચિતાની રાખ વિ-  
સર્જન કરવી.

તાણુ, સ્ત્રીં [ સં. તનુ ] સરીર  
તાણુનું તે; સરીરની રંગોનું ખેંચાણું  
તે. (૨) વાધ; ફેફસે; હિમ્નિટિયા  
કિં મં તાણુ આવવી=સરીર-  
માંના સ્નાયુઓ ખેંચાવા. (૨)  
તંગી; અછત. કિં મં તાણુ પડવી  
અપુરણું નહિ મળતું. (૪) વહેતા  
પાણીનું ને ભેર તે; તાણીજવાપણું  
તે. (૫) આગ્રહ; ઢક; દમાણુ.

તાણુખેંચ, સ્ત્રીંઆગ્રહ. દમાણુ  
(૨) ભેરથી આમતેમ તાણુનું તે.

તાણુંતાણું, સ્ત્રીં આમતેમ  
તાણી જતું તે. કિં મં તાણુંતાણું  
કરવો=ખન્ને બાણુથી તાણુનું તે. (૨)  
ખેંચખેંચા, હુટાહુટ.

તાણુણું, કિં સં [ સં. તનુ ]  
લાંણું કરવું ] પોતાની તરફ આણુણું;  
આકર્ષણું; ખેંચણું. (૨) પસારણું;  
ભેરથી આગળ જતું; ઉપાડીને અહર  
લધ જતું; ઉપાડી જતું. (૩)  
લાંણું કરવું; વધારણું. (૪) આગ્રહ  
કરવો; ઢક કરવો. (૫) પક્ષ કરવો;  
તરફેણું કરવો. (૬) હોય તેટલું ભેર  
વાપરણું. (૭) પરાણે લાગુ કરવું;  
મારી મચ્છરડીને બેસાડવું. (૮)  
કાટવું; નિકાળવું. (૯) દોરવું; આંકવું.  
(૧૦) આગળ ચલાવવું; નિભાવવું.  
૩૦ મં તાણી કાઢેલું=જળનું પાતણું

છાકરું = માણસ તાણીને = મેટિથી  
તાણીનુસીને = પરાણે; મુશ્કેલીએ.

તાણાતાણુ, સ્ત્રી. તાણું તાણું  
ખેંચાખેંચ. [તાણનારે.

તાણિયો, પુ. માણના તાર  
તાણુ, વિ. તાણું; ૯૩.

તાણો, પુ. સાળ પર ચઢાવેલા  
ને લાંબા તાર તે. (આડા તાર તે  
વાણો કહેવાય છે. આડા ઉપા તાર  
સાથે બાજતાં 'વાણોતાણો' કહેવાય છે.)

તાણ, પુ. [ મં. ] તાપ; જનક;  
પિતા.

તાણા, પુ. રાંઠલો; ભાખર.  
( આ રાંઠ ભાગડોમાં વપરાય છે. )

(૨) એ હાથેળીઓ એક બીજા સાથે  
અકાળતાં નીકળતો અવાજ. (૩) નાચ-  
વાના તાનનો ઉદ્ગાર. - તાણા ચે.

તાણું, વિ. ગરમ; ઉત્તુ. તણેલું.  
(૨) આકાશ સ્વભાવનું; ગરમ મિત્ર.

જનું. (૩) ઉમ્મ; ચંડ; જલદ (૪)  
તાણું; તણતું. (૫) તાણું ઉતારેલું;

આપેલું હોય એવું; તેજસ્વી; મદથી  
ભરેલું. - તાણું માણું. ૩૦ મં. તાતેધાએ

તારતજ; વગર વિલંબે.

તાણું માણું, વિ. તાણું ને જા.  
ફેલું એવું; પ્રથમ માંસજ ને તેજસ્વી.

તાણાણ, અ. [ સં. ] વલકાળ;  
તુરતજ.

તાણપથ, નં. [ સં. ] ભાવાર્થ;  
હેતુ; ધારણા. (૨) સાર. (૩) શીખ;

નસિયત.

તાણાપથ, નં. [ સં. ] અભેદ  
સંબંધ તત્ત્વકારતા [ દેખાવનું.

તાણશ, વિ. [ મ ] સરખાજ  
તાન. સ્ત્રી. ગાતાં ને પદ્ય

લેવા તે; જાનની એક તરેલ. (૨) નં  
લેલ; લગની; ક્ષેપ કામ કરવામાં દિલ

લાગી રહેલું તે. (૩) રહ; મોઢ. (૪)  
ભેસ; બગ. (૫) ઉન્માદ; મસ્તી;

તોફાન કિં. મં. તાન ચઠવું જખૂળ  
જેર આવડું. (૬) અતિ આસક્તિની

ચેલણ.

તાનો, પુ. ટાણો; મેણું.  
તાપ, પુ. [ સં. તપ ] સૂર્યની

ગરમી; સૂર્યપ્રકાશ; વડકો. (૨)  
અગ્નિની ગરમી, આંચ. (૩) જ્વર;

તાવ. (૪) ધામ; ઉકાઠ; ગરમી;  
ઉણુતા, (૫) પ્રતાપ; દોર; કરપ; હાક;

ધાક; ડર. કિં. મં. તાપ આપવો =  
ગરમ કરી નેવું. તાપ રેવો = ધમકી

આપવી તાપ સહેવો = આખ વેઠવો.  
(૬) સંતાપ; દુઃખ.

તાપડિયાં, જી. તાપોડિયાં.  
તાપડું, નં. તાપડું અથવા રેસા

ઓનું નકા વણાડનું કપડું; શુભપાટ.  
તાપણી, સ્ત્રી. પાતળાં લાકડાંનું

બજનું તે (૨) તાપવાની જગા કે  
પાત્ર તે સજી.

તાપણું, નં. તાપણી; લડકે  
બળે એવો રેવતા તે.

તાપજય, પુ. [ સં. ] આધિ,  
વ્યાધિ અને ઉપાધિ, એ તણુ દુઃખ -

સંતાપે તે.

તાપવું, કિં અં [સં. તપ્] ગરમ થવું. (૨) તપ કરવું; દેહ :ખીને પ્રતાદિક કરવાં. (૩) સંતાપવું; :ખ દેવું; પીડવું. [તપસ્વી.

તાપસ, પું [સં.] તપ કરનારો;

તાપિચ્છ, નં એક જાતની વન-  
સ્પતિ; તમાલ.

તાપી, સ્ત્રીં [સંં] શુભરાતની  
એક મોટી નદી. ( હિંદની પવિત્ર  
નદીઓમાંની એક ગણાય છે.)

તાપોટો, પું સખત તાપની જે  
ભારે ગરમી તે; પામ; કંકારો. (૨)  
તાપને લીધે થયેલો ફાલો.

તાપોડિયું, નં તાપને લીધે  
થયેલું શુભકું; પામને લીધે થતો ફાલો.

તાપડતોમ, અં તરતને તર-  
વજ; એકક્રમ; સત્વર; જરા પણ વિ-  
લંબ નગર.

તાપ્ત, નં [અ.] તાપ્ત; મ  
હમદ ચેત્રંબર સાહેબની દીકરીના  
દીકરા હસન અને હુસેનની યાદગીરીમાં  
મુસલમાન લોકો જે કબર જેવા ઘાટનો  
ખનાવે છે તે; તાજિયો. (૨) જડ;  
દિઃમૂઠ; સમજણ વિનાનું.

તાપે, અં [અ.] કળળે; વગ,  
સર. કિં પ્રં તાપે થવું=કળળે કરવું.

તાપેદાર, વિં તાબામાં હોય  
તેવું; અધીન; સેવક; નોકર. (૨)  
ઉતરતા દરજ્જાનું. (૩) પરાધીન. (૪)  
દબાયેલ.

તાપેદારી, સ્ત્રીં ખીનતા તા-  
બામાં હોયએ એવી હાલત તે; પરા-  
ધીનતા; પરતંત્રતા. (૨) ખીનની સત્તા  
નીચે રહીને કામકાજ કરવું તે. નોકરી.

તાબો, પું [અ. તબચ] ક-  
બલો; હવાલો; અધિકાર; ભોગવટો.

તાબોટો, ભું તાબોટો.

તામડી, સ્ત્રીં વાંખડી. [દેગડો.

તામડો, પું વાંખડો; હાંડો;

તામસ, સ્ત્રીં [સં. સમસ્]

અનુન; કોધ; ગુસ્સો; ગરમ મિલજ.

તામસી, વિં ઉમ-કોધી સ્વ-

ભાવનું; અનુની; જલદ મિલજનું.

તામિસ, નં [સં.] અંધકાર-

મય એક નરક.

તાસ, નં [સં.] તાંતું.

તાસપટ, નં [સં. તાસપટ] તાંબાનું પતર; લેખ કોરેલું તાંબાનું  
પત્ર. (આગળતા સમયે બ્રાહ્મણ વગે-  
રેને અક્ષિરા આપતા ત્યારે તે માટે તાં-  
બાના પતરા ઉપર લેખ કરી આપતા.)

તાચફે, પું [અ. તવાયફ]

ટાળું; સમૂહ; મંડળ; જાથો; સમ-

વાચ. (૨) ટાળામાં રહેલી મનુષ્યોનો

સમૂહ. (૩) ગાવા બળવવાનું કામ કર

નાર સમજણી અને તેના સાથીઓ તે.

તાર, પું [ફા.] પાતળો

લાંબો વંત; તાંતણો; રોડો. (૨)

ધાતુને ખેંચીને બનાવેલો લાંબો અને

પાતળો આકાર. (૩) રેશમના અને

ધાતુના વંતુઓને સાથે મેચવીને બના-

વલો લાંબો દારો તે; કસળ; જર.  
 (૪) ચીકણી વસ્તુઓનો તંતુ જેવો  
 પાતળો ભાગ તે. (૫) રંગમ અને ક-  
 રાજિયાની નળના પાતળા ઝીણા  
 તંતુઓ કે તાતણો. (૫) કંઠી પાણીની  
 ખુમારી; તાન. (આને તોર આવેલો  
 કહે છે.) (૬) તાણું અને બીજા ધા-  
 તુના એક સાથે આમળેલા લાંબા તંતુ-  
 ઓ. (આમાં વીજળીને યોગે સંદેશ  
 મોકલાય છે.) (૭) એવા તંતુઓમાં-  
 થી વિષુદ્ધકૃત મારફતે મોકલાતો  
 સંદેશો તે. ૩૦ મં એકતારતા=અભેદ.  
 એકતાર ધતુ=એકરૂપ ધતુ જતું તે.  
 કિં ૫૦ તાર વૃદ્ધો=સંપમાં વિદ્યેષ  
 પાડવો; ધ્યાન ભંજ ધતુ. (૬) કાગ-  
 ળોનો એક મોટો કકરો; તા-તાવ.  
 (૧૦) તરી રામય એવી જળના પૂરની  
 હાલત તે. તાર નથી=તરાય એવા  
 મવાહ નથી. (૧૧) ઉદ્ધાર; અંત; છેડા.  
 તારક, [ સં ] તારનારો; ઉદ્ધા-  
 રક. (૨) રક્ષણ કરનાર; પાર ઉતારનાર;  
 તારણ કરનાર. (૩) તારો; માંદગરું.

તારકસ, પુ. [ સં. + કૃપૂ=  
 ખેંચવું ] કસળ તૈયાર કરવાર; તારને  
 સાફ કરી ઉપર સોના ચાંદીના ઢોળ  
 ચઢાવવાનો ધંધો કરનારો તે.

તારક, પુ. ( સં. ) ગરક.

તારણ, નં [ સં. જ ] મુક્તિ;  
 છુટકરો; રક્ષણ. (૨) તારવી કાઢેલું  
 જે તે. (૩) જે પાણીમાં અચુક  
 ચીજ તારવવામાં આવેલી હોય તે  
 પાણી. (૪) માલ ઉપર કરબડ

વાણું લેતાં માલની કીમતના પ્રમાણમાં  
 જે રકમ અનામત રાખવી પડે તે. જે  
 વાણા બચતાં હોય તે.

તારતર્ય, નં [ સં. ] બાવાઈ;  
 મુદો; સારાંસ. (૨) વક્ષવત; ફેર.

તારપછી, અ. ત્યારપછી; તે બાદ.

તારવણું, કિં ૫૦ [ સં. જ ]  
 ખાતાવાર જમે ઉધારનો આંકડો  
 નકી કરવો; એકાદી ચીજ ખીલમાંથી  
 તારવી જુદી પાડવી. (૨) દબાઈ  
 ગયેલી ચીજને ઊંચી આણવી. (૩)  
 પાણીમાં તારવી લેણું. (૪) નદો  
 તેરો કાઢવો. (૫) ઉપર ઉપરથી  
 લઈ લેણું.

તારણું, કિં ૫૦ [ સં. જ ] તરીને  
 પાર નવ એમ કરણું; પાપ વગેરેમાંથી  
 મુક્ત કરણું; સંસારમાંથી મુક્તિ  
 અપાવનો; ઉદ્ધારણું. ઉચ્ચ હાલતમાં  
 આણવું; બચાવવું; રક્ષણ કરવું.

તારા, પુ. તારો; આકાશમાં  
 દેખાતું ગ્રહમંડળ. (૨) ચક્રચક્તી  
 ગોળ ચક્તીઓ, દીપકીઓ:-તારા  
 દીપકી. (૩) આંખની કીકી. (૪)  
 નાં વાળી વાનરની સ્ત્રી; અંગદની  
 માતા. સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર રાજાની સતી  
 રાણી. દેવોના ગુરુ બૃહસ્પતિની સ્ત્રી.

તારાજ, વિ. [ કા. ] સરમ  
 થઈ ગયેલું; નામ નિશાન પંજુ ન  
 રહેલું; પાવમાલ; ફના; જમીનદારત્વ;  
 નષ્ટપ્રાય.

તારાટપકી, સ્ત્રી૦ કસબમાં વપ-  
રાતા સોનેરી રૂપેરી તાર.

તારાપીડ, પુ૦ [ સં. ] ચંદ્રમા.  
(૨) કાશ્મીરનો એક રાજ. (૩)  
કાશ્મીરીમાંની કથાના નાયકનો પિતા.

તારામંડળ, ન૦ [ સં. ] તારા  
—અંકોનો જે સમુચ્ચય તે; અર્ધમંડળ.  
(૨) અકીકનો પત્થર. ( આની સ્ત્રીઓને  
હાથે પહેરવાની ખંઝડીઓ વગેરે  
ચાલે છે ) :- તારામંડળની ખંઝડીઓ.

તારામૈત્રક, ન૦ [ સં. ] આંખે  
આંખ મળતાં ઉત્પન્ન થયેલી મૈત્રી તે.

તારીખ, સ્ત્રી૦ [ અ. ] એક  
આખો દિવસ; દહાડો; રોજ; તિથિ.  
(૨) કાળ; સમય.

તારીજ, સ્ત્રી૦ [ ફા. ] જમે  
ઉપારણ જે તારણ તે; ખાતાનો જમા  
ઉપારનો ઉપરનો નક્કી આંકડો તે.

તારીફ, સ્ત્રી૦ [ અ. તઝરિફ ]  
વખાણ; પ્રશંસા; સ્તુતિ; ચરોગાન.  
(૨) રાખાશી. કિંમત તારીફ કર-  
વી=વખાણ કરવાં. [ સ્ત્રી; વઠણી.

તારુણી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] જુવાન  
તારુણ્ય, ન૦ [ સં. ] વરુણતા;  
જુવાની. [ રૂપ.

તારું, સં. પ્રાંતું છકી વિચલિતવું  
તારે, અં. ત્યારે; તે વખતે.

તારે, પુ૦ [ સં. તારક ] અર્ધ;  
આંદરણું; તારક. (૨) ચળકતી નાની  
ઝાળ સીજ. (૩) ચંદ્રક; ચાંદો. (૪)

આંખમાંની તેજળ કીકી. (૫) પાણીમાં  
તરવામાં કુચળ તરનારો તે.

તાર્કિક, વિ૦ [ સં. ] તર્કશાસ્ત્ર  
જાણનારો. જુદા જુદા તાર્કિકો  
કહેવાય છે. (૧) વૈરોચિક, (૨)  
ઔલૂક્ય, (૩) બાદરૂપત્ય, (૪)  
નાસ્તિક, (૫) લૈકાચારિક ને (૬) ચાર્વાક.

તાલ, પુ૦ [ સં. ] કોઈ રાગ  
ગાતાં આંતરે આંતરે જે ભાર આપ-  
વામાં આવે છે તે. ( જુદા જુદા રાગ  
પ્રમાણે તાલના પદ્ય—આદિ તાલ,  
એકકો, બિહંદી, સૂરકાક, ત્રિતાલ,  
અને ચોતાલ, વગેરે ભેદ પાડેલા છે. )  
(૨) સારી જુલિતથી મઝા પડવી તે;  
લહેજવ; રસ. (૩) તાલ આપવા જે  
કાંસાની ભેડી તે. (૪) ખેલ પ્રપંચ.  
(૫) લાગ; અવસર યોગ્ય સમય.  
(૬) તાલનું જાડ. (૭) ગોઠવણ;  
જમાવટ; સંગવડ. [ નાની ટોપી.

તાલકી, સ્ત્રી૦ તાલકુંડંકાય એવી  
તાલકું, ન૦ [ સં. તાલુ ] માથાની  
વચલો ને સોયી ઉપરનો ભાગ. (૨) ચંદો.

તાલખંધ, વિ૦ તાલ ન ફૂટે તેવી  
રીતે; કાળસર. (૨) યથા પ્રસંગ; લાગસર.

તાલમેલ, સ્ત્રી૦ અચ્છી તરેહે  
કરેલી ગોઠવણ તે. (૨) ઉપરની  
સફાઈ ને આંદર પ્રપંચ હોય એવી જે  
દેખાડવાની જુલિત તે; દાપટીપ (૩)  
ખાનું; નિમિત્ત.

તાલમેલિયું, વિં તાલમેલ કરી  
જાણનાર તે; અધું; ઉપર ઉપરથી સાર  
રખાડી પાતાનું કામ કાઢી લેનાર.

તાલમ્ય વિં । મં । તાળવાનું;  
જેનો ઉચ્ચાર તાળવે જીમ અડકીને  
થતો હોય એવું.

તાલાવેલી, સ્ત્રી અતિ આતુરતા;  
ઔત્સુક્યની અતિશયતા. જીવનું તલ-  
પાપડ થવું તે; ચટપટી. (૨) જમ-  
રાટ; ઉદ્વેગ.

તાલીમ, સ્ત્રી [ કા. ] શારીરિક  
ફેળવણી; તરતીખ; ક્વાયત. (૨)  
ધંધાને લગતું જે વ્યાવહારિક શિક્ષણ  
તે; કારીગર કે ધંધાદારીના હાથ તળે  
રહીને લેવાતું જે શિક્ષણ તે; ફેળવણી.  
(૩) કસરત કરવાનું ઠેકાણું; અખા-  
ડો. કિં પ્રં તાલીમ આપવી=શિક્ષણ  
આપવું. તાલીમ લેવી=શિક્ષણ લેવું.

તાલીમખાજ, વિં કસરત લે-  
નારો; કસરતી. (૨) પૂરી તાલીમ  
લીધેલો; પૂર્ત; એવાડી; કમ.

તાલીમખાજી, સ્ત્રી પૂર્તતાથી  
કામ કાઢી લેવાની કળા; કમખાજી;  
થાપ લેવાની કુશિલ.

તાલુ, નં [ સ. તાલુ ] તાળવું.  
તાલુકદાર, પું જેના કબજામાં  
ચાડાંક ગામ હોય એવા ગરાસિયો;  
નાના ગરામનો ધણી. (૨) તાલુકાનો  
વહીવટ કરનાર સરકારી અગવદાર.

તાલુકદારી, સ્ત્રી તાલુકાનો વહી-  
વટ કરવાનું જે કામ તે. (૨) તાલુ-

કાની મહેસુલ વગેરેના ઉત્તરોત્તર દેખ-  
કાજ (૩) વિં તાલુકદાર સંબંધી.

તાલુકો, પું જ. / જનાર્થધીની  
ચમત્કાર માટે સરકારે પ્રદેશના જે નાના  
નાના ભાગ પાડેલા હોય તે. પરગણું.  
(૨) સંબંધ; લાગણું વગરનું; તાલો;  
કબજો.

તાલે, નં [ અ. ] નશીબ; ભાગ્ય.

તાલેમ, જું તાલીમ.

તાલેવર, જું તાલેવંત.

તાલેવંત, વિં પૈસાદાર, તલ-  
વર; થીમંત. (૨) નશીબદાર.

તાલેવાન, વિં પૈસાદાર; ગૃહસ્થ.

તાવ, પું [ સં. તાવ ] શરીર

ઉત્તું-ગરમ થવું તે; શરીરની સાધા-  
રણ ગરમીનું વધવું તે; જ્વર; તાપ;

જુખાર. ( તાવના જુદા જુદા ભેદ છે.  
જેવા કે-દાદિયો, એકાંતરિયો અને  
ચોમિયો, વગેરે. ) કિં પ્રં તાવ આ-  
વેનાશીર ગરમ થવું. (૨) નહિ

રચવું; (૩) તપાવવું તે. (૪) કામજનો  
લાંબો પહોળો એક છુટો કડો.

તાવડી, સ્ત્રી તળવા વગેરેના  
કામનું એક ધાતુનું વાસણ; પેણી;

કઠાઈ. [ મોટું કઠાણું. ]

તાવડો, પું મોટી તાવડી; પેણી;  
તાવણી, સ્ત્રી [ સં. તાવ ] તાવનું  
તે; માખણનું ધી બનાવાની ક્રિયા તે;  
તળવું તે.

તાવતરિયો, પું તાવ અને તાવ  
જેવા રોગાદિક તે, અનારોગ્યતા.

તાવદાન, નં [ પા. ] ખુરશીના માટની પાલખી. ( ૨ ) કાગળો રાખવાની ખાતાંવાળી પેટી. ( ૩ ) બારીનો કાચ. [ ગવમાવનું.

તાવરખું, વિં તામસી; આઠળા તાવરસું, નં પહેલી ખેડેલી જ. મીનતું પહેલું મહેસુલી વર્ષ. ( ૨ ) વિં પહેલી ખેડતું ( એવર )

તાવણું, કિં સં [ સં. તણ ] શુદ્ધ કરવાને ખૂબ હતું કરવું; તાવ દેવો. ( ૨ ) ખરાબ ધાતુ ભેળાયેલી હોય તો તે જુદી પાડવાને ગરમી આપવી તે. ( ૩ ) ખરા ખોટાની પરીક્ષા કરવી; મગફળી આપવી; કરીભેલું; નાળીભેલું. ( ૪ ) હમબેર હલકા સુલક તપાસ કરવી. તાવિત, વિં [ સં. તાપિત ] તાવેલું; શુદ્ધ; ચોક્કસ.

તાવી, સ્ત્રીં નાનો તવો; લોટી. તાવીજ, નં [ જ. ] ભૂત વગેરે ફર કરવા માટે મંત્રેલો કોઈ પક્ષ તંત્ર; માદળિયું.

તાવેચો, પું તવીમાંથી રેડેલો ઉખાડવાતું એક ઓળસ; તવેચો. ( ૨ ) ચામડી ઉપર દાઝવા જેવા કાંધ તે; ચાકાં.

તાસેરો, પું તાસીરો; તાલ; ધાટ.

તાસ, પું [ જ. ] કાંસાની ધડી; ચાસર. ( ૨ ) કલાક. ( ૩ ) એવ; એપ; ચળકાટ; એપવાળો કસળ. ( ૪ ) લહેલત; સ્વાદ; મગ; રંજ. ( ૫ ) એક ભતતું કપડું.

તામક, સ્ત્રીં જાછી થાળી; તાટ; મોટી તળકડી. ( ૨ ) બીણું ( ૩ ) રકામી. ( ૪ ) ચિત્ર ચૂંચવા ભોત વાગી થાન ગુલાબ મૂંચવાની સુંદર પહોળી રકામી.

તાસકડી, સ્ત્રીં નાની તામક. તાસકી, સ્ત્રીં તળકડી. [ કપડું. ] તાસતો, પું એક ભતતું દેશમી. તાસીર, સ્ત્રીં [ જ. ] આકાર; ધાટ. ( ૨ ) જાપ; પ્રતિબિંબ; તરેલ. ( ૩ ) સ્વાદ ઉપલે એવી જમાવટ; મગ; લહેલત. [ ધાટ; મગ; લહેલત. ] તાસીરો, પું તાસીર; તાલ; તાસું, નં [ જ. ] તાસક જેવા ધાતુના વાસણને ચામડું મઢી બનાવેલું એક ભતતું નંચાર; પેટ ઉપર રાખીને વગાડવાનું વાદ્ય.

તાળ, સ્ત્રીં [ સં. તાલ ] ગાય. નમ્રા ભાર દેવાને કે યતિ બતાવવાને જે તાળી દેવા આપવામાં આવે છે. તે; તાલ. ( ૨ ) તાલ લેવાની ઝાંઝ. ( ૩ ) કાંસાની નાની ભડી જાલીસો તે.

તાળણું, નં [ સં. તાલ ] મેંની બખોલનો ઉપલો ભાગ. ( ૨ ) માથાના જાળાનો છેક ઉપલો ભાગ; ખોપરી. કહેવું તાળવે જાળ લગાડવે તાલચ બતાવવી તાળવે જીવ રહેવે = ધણી ચિંતા થવી.

તાળાકુંચી, સ્ત્રીં તાણું ને કુંચી જોડે. ( ૨ ) સાચ્યનો પડદો. કિં મું તાળાકુંચી દરવી = ખૂબ ચોક્કસી



ખરોખર ખંધ કરવું. ( ૩ ) કાંઈ વસ્તુ ને સુરક્ષિત રાખવાનું કહેણું.

તાળી, સ્ત્રી. [ સ. તાલ ] બે હાથેથીએને એક બીજી સાથે અદ્ધ-જવાથી થતો એ અવાજ તે; તાલ. ૩૦ પ્રાં તાળી પાડવી=મરકરી કરવી; હાંસી કરવી. ( ૨ ) હિતેજન આપવું. તાળી અપવી=આનંદ-અભિમાન લેવું. ( ૨ ) બીજને હસવું. ( ૩ ) કાંઈ આપવો. તાળી લેવી=પુરાણીથી મલકવું. તાળીવાગવી=ગરબા ગવાવા.

તાણું, ન. [ સ. તાલુ ] વાળવું.

તાણું, ન. [ સ. તાલક ] ખા-રણને લગાડવામાં આવતી ધાતુની કળ તે; ચાવી વગર ઉધડી રાકે નહિ એવી એક ખનાવટ. ( ૨ ) ઉધડે નહિ એવું તે; મર્યાદ; સરમ. -સ્ત્રીને મોટે તાણું છે. કિં પ્રાં તાણું મારવું=ખંધ કરવું; તાણું દેવાવું=ખંધ પડી જવું; નસંતાન જવું; ભાગ્ય ફરી વળવું. તાણું ભાંગવું=બળ ભેરીથી કામ કરવું; ધર ફેડવું.

તાળો, પુ. હિસાબ ખરો છે કે ખોટો તે બજવાની ચુકિત; મેજ; સાબીલી; પ્રમાણ; દાખલો. ( ૨ ) ભેજ; સંમોગ. ( ૩ ) ચતુર્દશતા. કિં પ્રાં તાળો મેજવવો=મેજ મેજવવો; ભેજ સાધવો. વરવધૂના મહેનું આનુદેહ્ય તે

તાળોટો, પુ. ભેરથી બે હાથની હાથેલીઓ એક એક ઉપર અદ્ધાગી ગ અવાજ કરવો તે; મોટી તાળી

તે. કિં પ્રાં તાળોટા પાડવા=હાંસી કરવી; ફેરવી કરવી.

તાંડવ, [ સં. ] પુરુષનું નૃત્ય; ચિત્રનો નાય; તંદુ મુનિએ ચોધી કાઢેલું નૃત્ય.

તાંત, સ્ત્રી. ચીકણી પાતળી ચામ-ડીની રસી તે ( મોટે ભાગે પિંજ-ણની દોરી તરીકે વપરાય છે. ) ( ૨ ) જડાવ દાગીનો. ૩૦ પ્રાં તાંત જેવું=ખૂબ ચીકણું. એકતાંત થવું=મળી-જવું. કહેવું તાંતવૂટવી=આશા તંતુ-રૂટી જવો; કુસંધ થવો.

તાંતલો, પુ. [ સં તાન્તુ. ] નાનો વાર; તંતુ; ઘરો; ( ૨ ) રેસો. ( ૩ ) જનોઈ. કહેવું તાંતલો છે તે તોડી ન-ખાય ? =વગર મોતે કાંઈ મરી જવાય ? =તાંતલો છવ ટંગાવો=ફિકરમાં રહેવું.

તાંતરડી, સ્ત્રી. પાતળો ઝીણો લાંબો તાંતલો; નાનુક ખાંધાનું; ફર.

તાંતરવું, કિં સં તંતુભાગી મુંચવવું. ( ૨ ) મંત્રતંત્રાદિકથી ભમાવવું; તંતરવું.

તાંતો, પુ. તાંતલો; તાર; દોરો; તંતુ. ( ૨ ) પંક્તિ; ઘાર.

તાંત્રિક, પુ. [ સં. ] તંત્ર-શાસ્ત્રવેદના મંત્રતંત્રાદિક બજાનારો. ( ૨ ) ઉપરચોટીયું.

તાંદળમે, પુ. લીલાં પાનની એક ભાજ. ( આ ભાજ રેચક અને દોષમ્ન ગણાય છે. )

તાંદળા, પુ૦ [ સં. તંદુલ ]  
સામે વગેરે ખાંડતાં ઊડાં ઉખડી  
જમ નીકળેલા ને ચોખ્ખા સ્થૂ તે;  
ચોખ્ખા. (૨) બરડેલાં મરીની કુડો.  
૩૦ ૫૦ તરીતાંદળા=તંદુલકું.

તાંદુલ, પુ૦ [ સ. તંદુલ ] ચોખ્ખા.  
તાંમક, ન૦ તાંખ પીતળનું  
દેવસેવાનું વાસણ; વરમણું (૨)  
તાંખાની બનાવટ તે. [ સહેજ રાઈ.  
તાંમક, વિ૦ તાંખાના રંગનું;  
તાંમડી, સ્ત્રી૦ તામડી. વઠથોઈ.  
કિં ૫૦ તાંમડી ફેરવતી=સીખ માગ-  
વી; (૨) વઠથોઈએ પી પીરમણું.

તાંમડો, પુ૦ દેખડે; હાંડો.  
તાંમાકુંડી, સ્ત્રી૦ તાંખા પીતળનું  
કુંડું પાણી કાઢવાનું પહોણું વાસણ;  
તાંમાનું તમારું.

તાંમિથિ, પુ૦ તાંખાનો લોટો.  
(૨) કાંસિયો વાડો. (૩) તાંખા-  
નો સિક્કો; પેસો.

તાંણું, ન૦ [ સં. તાણ ] આખું  
પ્રતા રંગની એક અમલ ધાતુ તામ્ર;  
તાંણું. (એમ કહેવાય ■ કે લોહાની  
રણ પહેલાં તાંણું ચોથી કાઢવ માં  
માળું હવું. કિં ૫૦ તાંણું ખાણું=તાં-  
ખાની બરમ ખાઈ જુવાન બનવું. ૩.  
૧૦ તાંખાનો રૂપિયો=ખોટા રૂપિયા  
પેડું; ખાદવી; ન બચે એવું. તાંખાની  
હાડી તેર વાનાં માગેજ્વર ચલાવ-  
મા પછી વસ્તુએલી જરૂર પડે.

તાંણુક, ન૦ [ સં. ] નામર  
વના ખ.વ.નાં પાન તે. ૧૪/ નામર-

વેલના પાનની વાળેલી બીડી-પટ્ટી તે.

તાંણુલી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] નામરવેલ,  
તાંસણું, ન૦ કાંસાનો મોટો  
વાડકો; તાંસળી; તાંસિયો. (૨)  
લાણું; ખાવાનું વાસણ. ૨૦ ૫૦  
તેર તાંસળી=તેક લાણું જમનારી જુરી  
જુગી તેર બનેલ.

તાંસિયો, પુ૦ કાંસિયો; તાંસણું.

તાંડાં, અ૦ ત્યાં

તિકક, સ્ત્રી૦ ટિન્ક; પાસ.

તિકકડ, પુ૦ જડો બેડોળ રે.ટથો;  
બાખરો. કિં ૫૦ તિકકડ ડીપવા=  
સાદવા કરવા; જેમ તેમ સંધી ખાણું.

તિકત, વિ૦ [ સં. ] વીણું;  
આકર. (૨) ના૦ મરીયાં, વીખા.

તિખાશ, સ્ત્રી૦ વીખાપણું વીણું  
લાગવું તે. (૨) થાકું વીણું હોય  
તે. (૩) સ્વભાવની ને ઉચ્ચતા તે;  
આકાશપણું જગદપણું.

તિખાંસુ, પુ૦ [ સં. ] ગરમ  
કિણવા ૫ તે-સર; સર.

તિબેર, પુ૦ [ જ. ] જેના  
ઢવાલામા નાંણાં રહેતાં હોય તે;  
બીવીદાર. ખનનચી. જમદાર; કાંડારી.

તિબેરી, સ્ત્રી૦ નાણા સખવાની  
જમ; કાંડાર; જમદારખાટું; કોષ;  
કોપાગાર. (૨) નાણાં વગેરે સખવાની  
મજબુત લોખંડી પેટી. (૩) નાણું લેવા  
આપવાને સખવાનું સ્થાન તે. (૪) ૧  
જમ નાણું.

તિલાલીય, વિં નમાણું (૨)  
તીખા રવમાવતું હોઈ જાયું. જલ  
મિલનજનું, તોડું

તિતિશ્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] ધીંગળ,  
સજીરી ખામોના. [ પંખી, તેવર.

તિતિર, નં કબુતરના જેવું એક  
તિથિ, સ્ત્રીં [ સં. ] પખવા  
ડિયાનો પંદરમો ભાગ. ચંદ્રની ગતિને  
આલુસરતો દિવસ તે, વારીખ, દહારો,  
ફાજ. (૨) મરણાદિકનો સાપ્તારિક  
દિવસ, બારમાનો દિવસ.

તિમિર, નં [ સં. ] અંધાર,  
અંધકાર (૨) અજ્ઞાન. (૩) વગ્નર;  
દુષ્ટિદાય, અપ્રગટ નહિ દેખાણું તે

‘તિમિંગલ, પું [ સં. ] મોડું  
માઠણું; મગરમગ્ન. (૨) મગર

તિરસ્કરિણી, સ્ત્રીં [ સં. ]  
પડદો; ચક્ર, આરો અંતરપટ.

તિરસ્કાર, પું [ સં. ] તુચ્છ  
ગણી નાખણું તે; તુચ્છકાર, ધિક્કાર;  
અનાદર, ફિટકાર. કિં પ્રં તિરસ્કાર  
કરવો=તુચ્છકારણું.

તિરસ્કૃત, વિં [ સં. ] તિર-  
સ્કારી કાદેણું, તરછોરેણું; તુચ્છ ગણી  
નાખણું

તિરસ્કિયા, સ્ત્રીં [ સં. ] તિર-  
સ્કાર કરવો તે, તિરસ્કાર, અનાદર.

તિરાટિત, વિં [ સં. ] તિરાટિત

તિરોધાન, નં [ સં. ], અંત-  
ર્યાન; દેખાણું બંધ થઈ જાયું તે,

તિરોભાવ પું [ સં. ] અભાવ;  
નહિ દોષાપનું, શુભતા, અદ્યતા.

તિરોદિત, વિં અતદિત; અદ્-  
રય રહેણું એવું [ આકું.

તિર્યંક, વિં [ સં. ] વાંકું;

તિર્યંક, નં [ સં. ] પેટ ચાલ-  
નારા દવકા પ્રાણીઓ. (૨) પંખીઓ.  
(૩) નાના જીવડાં.

તિલ, પું [ સં. ] તલ; જેમાંથી  
તેલ કાઢવામાં આવે છે તે ખી; તિલ-  
માત્ર=રાક તલ-તિલ-ભાર વગ્નન  
=એક થોડું તે.

તિલક, નં [ સં. ] ધર્મ-સંપ્ર-  
દાય દેખાડવાને કપાળમાં ચંદનાદિકથી  
જે અમુક વરેણું ચિહ્ન કરે છે તે;  
ચીક. (૨) ભૂપણ ૩૫ હોય એવું તે.

તિલકાચિત, મુખ્ય; પાટવી;  
તિલાડ

તિલકિયું, નં તિલક કરવાનું  
ખીણું. મુદા. (૨) ચંદન વગેરે  
સિંજીવી રાખવાનું પાત્ર; કંકાવટી.  
(૩) વિં તિલક કરનાર.

તિલાટ, વિં રાજ્ય તિલકને  
યોગ્ય, પાટવી; વડું; મુખ્ય. (૧) ૧  
‘ગાદીવારસ; વડો રાજકુંવર’ (૩)  
પહેલી પૂજાને યોગ્ય.

તિલાણી, પું જેમાં દો મળે તેવું  
પણી આવે એવો એક રાગ

તિલાં, અં ત્યાં ( સંવત્તોમાં ).

તીકમ, પુ. [ સં. ત્રીકમ ]  
શ્રી કૃષ્ણ. ( ૨ ) બંને બાજુએ પાનાં  
હોય એવી જમીન ખોદવાની કાદાળી.

તીકણ, વિ. [ સં. ] વરત  
લાગી નય એવું; ખારીક ધારનું;  
આકરી અણીવાળું; તીખું; દડક. ( ૨ )  
સુસુધિ; ચપળ; ચાલાક. ( ૩ ) ઉમ્મ; તેજ;  
આકળું; જડપી. લાગણી દુખવે એવું.

તીખદ, વિ. તીખું.

તીખાં, નં મરી.

તીખું, વિ. [ સં. તીક્ષ્ણ ]  
ચરચરાટ ઉત્પન્ન કરે એવું. ( ૨ )  
ગરમ મિતજનું; ઉમ્મ; આકળું. ( ૩ )  
તેજદાર; પાણીવાળું; આકરું; ગરમ.  
( ૪ ) નાંખરું લોહું; મોલાદ.

તીજ, સી. [ સં. તૃતીયા ] પખ  
વાડિયાને ત્રીજે દિવસ તે; ત્રીજ.

તીજું, વિ. કંમે ત્રણ ઉપરનું;  
ત્રીજું. [ ટપકું.

તીટ, નં કાજળ; મેશ. - તીટનું

તીડ, નં વનસ્પતિ અને પાક-  
નો નારા કરનારો ઉડતાં છવડાં.  
( બહુવચને વપરાય છે. તીડની માદા  
રોજ પચાસથી સો છડાં મૂકે છે અને  
એક મહીનામાં તે પુષ્પ ઉમરે પહોં-  
ચે છે. મોટાં વાદળાં જેવાં તેનાં ટાળાં  
આકારને દાખી દે છે અને જ્યાં વન-  
સ્પતિ અને પાક દેખે છે ત્યાં ઉતરી  
પડે છે અને જે ભાગમાં તે જવયાં  
હોય તે ભાગમાં એકે લીકું પાંદડું  
કે પાકને કણ પછી, પ્રેમનાથી બચવા

પામતો નથી. ઘણા પ્રાચીનકાળથી  
તીડો એક મોટી ગ્રાહિત સમાન ગણા-  
ય છે. કમરુનો વરસાદ થઈ રેતી  
ભિંનય છે એટલે તીડની માદાઓ  
તેમાં ઇડા મૂકે છે. એક દિવસમાં ૩૬  
માદલ લગી તે ઉડે છે. જેવાં અપાટે  
તે ઉત્પન્ન થાય છે તેવાં અપાડાખંધ  
મરી નય છે અને તેમનાં કહોતા  
ખોખાથી હવાં બગડી ઉજડ થયેલા  
દેરા પાછા મરછી જેવા રોગમાં ફસાય  
છે. અગણિત સંખ્યાને લીધે અતિશય-  
તા બતાવવાને 'તીડના ટાળા' એમ  
કહેવાય છે )

તીણું, વિ. [ સં. તીક્ષ્ણ ]  
બહુ ઝીગી અણીવાળું; ચક્ષુ. આકરી  
ધારનું. ( ૨ ) તીક્ષ્ણ; આરપાર નીકળી  
નય એવું; ઝીણું ને લાણું

તીતી, સી. ચકલી.

તીતીધોડો, પુ. ધાસ ઉપર મઘં  
નાની પાંખવાળું એક છવડું. તીડ-  
રાલસ. ( ૨ ) ચંચળ મનનું મોણસ;  
ઉતાવળિયો માણસ. તીતીધોડા જેવું =  
ખાલી માધલ કરનાર; અસ્થિર મનનું.

તીન, વિ. [ હિં. ] વણ. ૨૦  
પ્રાં તીન પાંચ = પતરાજ; રોખી; મીનલ.

તીર, પુ. [ સં. ] બાલા જેવું  
ફળું લગાડેલી સોટી કે જે ધનુષ્ય  
ઉપર ચઢાવી દૂર ફેંકાય છે; બાણ.  
( ૨ ) જળાસરના કાઠો; કિનારો. ( ૩ )  
આડેટાં ( બધરાની ). ૨૦ પ્રાં પોસરું  
તીરતીર જેવું સોજું. કહે. વાંચું. તો

તીર નદિ તેા ટુકસ=કાય' થયું તેા ઠીક અને ન થયું તેાપણ ઠીક.

તીરકસ, વિં ખેંચેલા તીર લેવું  
વાંકું; ત્રાંસું; કાણવાળું; વક્ર; આકૃં.  
(૨) નાં નળિયું. (૩) ગોળનો  
એકાદો ભાગ તે.

તીરછું, વિં તીરની માફક  
આકૃં રહેલું; વાંકું; કતરાવું.

તીરથ, નું તીથં.

તીરથવાસી, વિં (નાં)  
તીથંમાં વાસ કરી રહેલ; વાળખરથ;  
તીથંયાત્રામાં ફરેલું.

તીરપાથ, સીં ત્રણ પાથાની  
એકાગી; ઘોડી; ત્રિપાથ.

તીરવો, પું બાણમાન; બાણ  
લેટલે દૂર જઈ રાકે તેટલું અંતર તે.

તીરંદાજ, પું [ કા. ] તીર  
મારવામાં બાહોશ હોય એવો લે  
માણસ તે; તીરથી નિશાન પાડનારો;  
તીરંબાજ.

તીરંબાજ, પું તીર મારવામાં  
અતિક્રમણ એવો લે તે; તીરનો ખેલાડી;  
ધનુર્ધર; ધનવી; કામડાબાજ; તીરંદાજ.

તીરંબાજ, સીં તીરથી નિશાન  
પાડવાની લે કળા તે; ધનુર્વિદ્યા. (૨)  
અમુક નિશાન માંડી તેને તીર માર-  
વાની લે સરતની રમત તે. (૩)  
આગલા વખતમાં થતી એક દૂર સિદ્ધા,  
( રાજદ્રોહના અપરાધીને જામીનમાં  
અરેબી દાટવામાં આવતો ને પછી  
તેની ઉપર તીર મારવાનું

દુરમાન થવું. ) (૪) ચારે તરફથી ખૂબ  
હેરાન કરવું તે. કિં પ્રં તીરંબાજ  
કરવી=ચારે તરફથી તીર મારીને મારી  
નાખવું; ખૂબ હેરાન કરવું.

તીથં, નં [ સં. ] પુણ્યસ્થાન;  
ધર્મક્ષેત્ર; દેવસ્થાનની જગ્યા. (૨)  
પવિત્ર જગ્યા. ( તીથં ત્રણ વિધનાં છે:  
૧ જંમમ; ૨ માનસ; ૩ સ્થાવર ).  
કિં પ્રં તીથં કરવું=પુણ્યભૂમિમાં  
ફરવું. તીથં મુંડાવું=સ્થાન પર  
ગેરલાભે પછુ કામ કરવાની દુરજ  
પડવી તે. તીથંરાજ=પ્રધાન; અર્થા  
અંબા જામના ને સરસ્વતીનો સંજમ  
ચાય છે તે સ્થાન. [તે; તીરથબતરા.

તીથંયાત્રા, સીં તીથંમાં ફરવું  
તીથંરૂપ, વિં તીથંસમાન-મા-  
બાપ, વડીલ વગેરે તે; બાપ.

તીથંરૂપરૂપ, વિં તીથંસમાન;  
પુણ્યરૂપરૂપ. ( વડીલને માટે આ લગા-  
ડાય છે. )

તીથંકર, [ સં. ] જૈન મતમાં  
મનાતો મોટો અવતારી આચાર્ય;  
જિન. (૨) તત્ત્વજ્ઞાની.

તીત્ર, વિં [ સં. ] તીરણ; તીથું.  
(૨) અગિ હનું. (૩) દુઃસહ. (૪)  
બહુજ કડવું; તીથું; આકર્ષ. (૫)  
કંઠણ; ગરમ; તેજ; ઉતાવળ.

તીત્રતા, સીં [ સં. ] તીરણતા.  
(૨) ગરમી; ઉષ્ણતા. (૩) આકરા-  
પણું. (૪) ઉતાવળ (૫) દુઃસહતા.

તીસ, વિં ત્રિસ; ત્રણ વાર દસ  
તે; ૩૦. (૨) સં તેનું.

તીસમારખાં, વિં ભેદક્રમી કર-  
નાર; ભેદક; ગરમ મિલજી. (૨)  
અડાધખોર

તુધ, સ્ત્રીં દોરી; ફિત.

તુએર, સ્ત્રીં [ સં. તુવર ] એક  
વિદિત માન્ય. તુવર; તવેર.

તુક, સ્ત્રીં દુક; પર્વતનું શિખર.  
(૨) કવિતાની કડી; પદ ચરણ. (૩)  
સાજ; શરમ. (૪) ટેક; સ્વાભિમાન.

તુકડી, સ્ત્રીં દુકડી; ટોળી; માણ-  
સોની બહુ મોટી સંખ્યામાંથી જુદો  
પાડેલો અમુક સંખ્યાનો એક વિભાગ.

તુકડો, પું કકડો; વિભાગ; દુક-  
ટા ૩૦ પ્રં તુકડે તુકડે=મોડે મોડે;  
આગલે બાગલે

તુકમ, નં [ફા.] વીર્ય; બીજ;  
તુખમ. (૨) વંશ; કુળ. કહેં તુખમે  
વાસીર અને સોખતે અસર.

તુકમરિયાં, નં એક ભતનાં  
મરીના જેવાં જિયાં. [કવો-પતંગ]

તુકલ, સ્ત્રીં દુકલ; મોટો કન-

તુકડો, પું દયકારો; નાની  
વાત. (૨) જુટકો તીર; ઉગ્રોર ખોસેલું  
બાણ. કહેં વાગ્યો તો તીર નદિ તો  
તુકડો=પણ તો ઠીક અને ન થયું તો-  
યણ ઠીક, યલ ક્યાંમાં કંઈ ન બલ.

તુખમ, જું તુકમ.

તુચ, સિં [સં.] કંઈજ હામનું  
નહિ એવું; જેને ધિક્કારીએ એવું.

(૨) છેક નીચી ભતનું; સત્ત્વ વગરનું.

(૩) હલકું; અધમ. (૩) અલપ. કિં.  
પ્રં તુચકારનું=તરંગોડનું. તુચ ગ-  
ણનું=માનનું=નહિ લેખવનું.

તુચકાર, પું તુચ ગણી નાખવું  
તે; તિરસ્કાર; અનાદર; અવગણના;  
ફિટકાર. કિં પ્રં તુચકાર કરવો=  
તિરસ્કાર કરવો; અવગણના કરવી.

તુચકારનું, કિં સં તુચ  
ગણી કાઢવું; તિરસ્કાર કરવો; ફટકા  
કરી નાખવું; અવગણના કરવી.

તુજ, સં વાંચે (કવિતામાં).

તુટકે, વિં તુટકું; ખડિવ, (૨)  
છડકું; કકડે કકડે; છટક. (૩) છટકું પડી  
ગયેલું. (૪) અધુરું; અપૂર્ણ.

તુટકાદ, સ્ત્રીં તુટકું અને ફા-  
ટકું જે તે. (૨) અંધરોડમાં પરેલો  
જે ખવરો તે; બચાડ; વાધાવચકો  
તે; વિમલ. (૩) કમી પડવું વગેરે તે;  
ખરામત; એવંચ; વસ્ત્રાની વગેરે તે.

તુટકું, કિં અં તુટકું; બિંચા-  
વાથી તુટકું પડી જતું; સંભવ કટો  
પડી જવો. (૨) નેત્રીમાં ભેદ પડવો;  
અનુગ્રંથ જતો રહેવો; આસક્તિ  
નદિ રહેવી. (૩) એકદમ દુષ્ટ  
રૂઢ; ભેદગ્રંથ જુદી પડવો;  
માને વચ્ચારવો. (૪) અંધરોડમાં  
કિં. સિં. તુટકું; અધુરું; અપૂર્ણ.

તુડીચાર, ૩૦

સમગ્રમાં એક

પીત્ત પ્રેરે એક એમ ચાર પટે તે દાવ.  
(૨) વિં બેના ગરીના બધ દીવા  
યથ ગયા દોષ એક; નિર્જળ; અચક્ત.

તુલકું, ૧૦ ૫૦ તુલમાન ધતુ.  
પ્રસન્ન ધતુ; તુલકું.

તુલ્યું, કિં સં [ સં. જુળ ]  
વજાટના તાર આધાપાજા યથ ગયા  
દોષ તે નવા તાખી સમારકું; એટલું.

તુલિયાસે, વિં તુલ્યવાત કામ  
કરનાર; તુલિયો. [ કરનારો.

તુલિયો, ૫૦ તુલ્યવાત કામ

તુલક, ૧૦ વદાણુ-સ્ત્રીમૂર્ વગે  
રેનો હપલો ભાગ; વદાણુની અગાથી.

તુલંગ, ૧૦ તુલ; એટલે. (૨)  
બળ; પ્રપંચ; કાવતરું. (૩) તુલક-  
જનક પ્રાધવ

તુલિયો, ૫૦ વત કરનારો;  
ગુપ્તી; પ્રપંચી. [ મિના.

તુલી, સીં એક નાનું પંખી (૨)

તુલ નં કુતરું. (જાળ જાપામરું)  
(૨) આ કુતરાને જોવાવવાનો સુખદ.  
કહેવું તુલ કહેતા આવે ને હરેકરે  
કહેતા બંધેવમાન રહિત માણસ.

તુલકું, ૫૦ તુલકું.

તુમડી, સીં [ સં. તુંડી ] તુંડી:  
કુમીની નસિનો એક વેલો અને તેના  
કુળનું કોટલું. (તુમડીને જાળ પડા જેવાં  
રૂળ ધાય છે, જાણાએ પગેરે તેમાંથી  
ગર કાઢી નાખી ગાળી પગેરે જારવાના  
હે છે. એ તુંડું વંતુવાદ જ.

નાવવાના નામમા પણ આવે છે. તુમ-  
ડીના રૂળ તુમડા કહેવાય છે. )

તુમકું, ૧૦ [ સં. ] તુંબકું; તુમ-  
ડીનું રૂળ (૨) તુમડી પાત્ર. (૩) આ-  
યાના દાઢકાનું જાળ બોધું તે; માધું.  
૩૦ ૫૦ તુમડા. આળવવાંએ પક્ષને  
લગાવવા. તુમડાં ફેડવાં=માયાં ફેડવાં.  
પારકે તુમડે વરવું=બીભની સદાવધી  
કામ કરવું. પોતાને તુમડે વરવું=આપ  
બળથી કાચે કરવું. તુમડીમાં કાંકરા  
=અર્થ નદિ સમન્વય એવું.

તુમકું, ૧૦ માયાનું ઉપદું દા-  
કું; બોપરી; ૩૦ ૫૦ તુમતું વૂડી  
જલું=માયું ભાંગી જવું. (૨) બદ  
મહેતવ પડવી.

તુમાન, સીં [ કા. ] લેખો;  
ચારણી; ચેટા મુરવાળ.

તુમાર, પું [ કા. ] પંચ અથવા  
પંચબળદાર, કે જેની હિપર ચઢતા હ.  
તરતા અમલદારોના અભિપ્રાયોની  
નોંધ, ચરેલી દોષ. કિં મં તુમાર  
અવાવવાંએવિખિત અભિપ્રાય મંગા.  
વેલો. (૨) કામ લ'બાવવું.

તુમુલ, વિં [ સં. ] સખત; કપરું;  
કાલાદલ અને પ્રાધવ બરેકું.

તુરત, ૫૦ વરત.

તુરંગ, પું [ સં. ] ઘોડો, અર્થ  
(૨) વરંગ; મોળો. (૩). મનરવ  
વિચાર; વક્ર; સદા; અચક્ત. (૪) નં  
[ કા. ]. કંદખાનું.

પુરંગમ/ પુરં [ સં. ] પુરો.

પુરંગી, વિં. ભેમ મનમા આંખું  
હોય તેમ કરનાર; ખ્યાલી; સ્વેછાંદી;  
મનમોહ.

પુરાધ, સ્ત્રી. મુખથી વગાડનારું  
એક વાળું. (૨) સાળવીનું એક ઓળર.

પુરાશ, સ્ત્રી. પ્રશાપણું. (૨)  
સહેજ પ્રેરે હોય એવું તે.

પુરીયું, નં. એક ભતનો વડો  
અને તેનું ફળ, ધીસોડું. (કાઠી.)  
( પુરીયાં શાકમાં વપરાય છે. )

પુરી, પુ. સાળનો કાંઠો. (૨)  
બે તરફ અણીવાળો ખીલો. (૩) ઘોડો;  
અથ. (૪) ઢેડ લોકોનો બગાયો. (૫)  
ભવાધનું એક વાળું.

પુરીય, વિં. [ સં. ] ઘોડું. પુરીયા-  
વસ્થા=જવાતમાની યોથી અવસ્થા તે.  
(૨) જલ પુરીયવળું=ઘોડો વળું; ચક્ર.

પુરીયાતીત, વિં. [ સં. ] યોગની  
ઘોથી અવસ્થાને પસાર કરી ગયેલું;  
ઘોથી અવસ્થાથી ભિન્ન. (૨) જલ:  
ધમર.

પુરે, વિં. કપાય; ભિન્નસ્વાદનું;  
ખમર; બેસ્વાદું. બિનાય રંધિલ; લખું.

પુરો, પુ. તોરો; ફૂલનો નાનો  
હાર; ઘોડું; કઠગી. (૨) સર્વોપરિ;  
બૂધલુ રૂપ.

પુર્કી, નં. તુલું લોકોનો મુલક-સામ્ય  
તે; રાખોડી રગતું એક મોડું પંખી.

પુત, જી. તરત.

પુર્ચો, જી. પ્રીય.

પુલના, સ્ત્રી. [ સં. ] એક વસ્ત્રને  
ખીજ વસ્ત્ર સાથે સરખાવવી તે; સર-  
ખાપણું; બરોબરી (૨) ઉપમા; તોલ;  
કિંમત; કદર; ખૂબ. કિં. પ્ર. તુલના  
' કરવી=કિંમત કરવી; સરખાવી જોવું.  
કદર કરવી; ખૂબ જાણવી.

પુલા, સ્ત્રી. [ સં. ] તોળવાનો  
કાંટો; ત્રાજવા. (૨) તોળવું તે; વજન  
કરવું તે કિં. પ્ર. તુલા કરાવવી=પા-  
તાની બારોબાર ખીજ ચીજ જોખાવવી.  
(૨) પાતાના વજનની બરાબર  
મુવણું દિલ્લું વજન કરાવી તેનું દાન  
કરી દેવું તે. (૩) વજન; માપ,  
પ્રમાણ. (૪) સરખાપણું; સમાનતા.  
(૫) જોખ; કાટલાં. (૬) રૂપના  
જમણુ માર્ગમાંની બાર શશિઓમાની  
એક શશિ.

પુલાદાન, નં. [ સં. ] પાતાની  
બારોબાર મુવણું દિલ્લું તોળાવી તે દાન-  
માં આપી દેવું તે. [ પુ. સમાન.

પુલિત, વિં. [ સં. ] તોળેલું; સર-  
ખાપણું; અંતુખી; લગી. [ ભોજું.  
પુલિ, વિં. ઉપમાન; પ્રેમચર્ચ;  
પુલ્ય, વિં. [ સં. ] સરખા; સમાન;  
બરોબરીનું; સમોવડ. (૨) ઉપમા.

પુવર, સ્ત્રી. [ સં. તુવર ] એક  
ભવનું કિંદળ પાન્ય; એક કઠોળ. પુવર.  
( એની દાળ ચાય છે. કઠોળમાં એ  
સૌથી સારામાં સારું ને બહુ વપરાતું  
મુખ્ય અનાજ છે. )



પુવેર, સ્ત્રી. ૦ ૭૦ ૭૫૨.

પુશી, સ્ત્રી. ૦ શ્રીઓને ગળે પહેર-  
વાનું એક પદ્ધતિ. [ રિયાં તે; પુશી

પુશીપાટિયાં, ન. ૦ પુશીનાં લહે-

પુષ, ન. ૦ [ સં. ] ઊડાં; ફેલરાં;

કુશા. ૩૦ પ્ર. ૦ પુષાધાવી = કુશા  
કુશનાર; નકામું કામ કરનાર.

પુષાર, પુ. ૦ [ સં. ] દિમ; બરફ.

(૨) ઝાઝા; બોસ. (૩) ઠંડા.

પુષ્ટ, વિ. ૦ [ સં. ] જોને સતોષ  
મળેલો હોય એવું; પ્રસન્ન; સંતુષ્ટ.

પુષ્ટમાન, વિ. ૦ સતોષ પામેલું;  
રાહ; પ્રસન્ન થયેલું એવું.

પુષ્ટિ, સ્ત્રી. ૦ [ સં. ] સતોષ; પ્રસ-  
ન્નતા; સતોષ; ખુશાલી. [ તે.

પુષ્ટિદાન, ન. ૦ [ સં. ] સતોષપ્રદું

પુષ્ટિન, વિ. ૦ [ સં. ] ઠંડું; શી-

તળ. પુષ્ટિનાદ્રવ્યદિમાધય. પુષ્ટિનાંશુ =  
શીતળ દિરખવાળો = બંદ.

પુળસી, સ્ત્રી. ૦ [ સં. ] હિમવાસ-  
નાળો એક ઊંડવો; જંદા; (એનાં

ખાત અને માંજરા વિષ્ણુને ચઢે છે.  
આ ઊંડા વિષ્ણુ ભગવાનની સ્ત્રી રૂપ

ગણવામાં આવે છે.)

પુળસીકચારી, પુ. ૦ પુળસી જેમાં  
વાવેલી હોય તે જગ્યા; પુળસીનો આવ

નાથ; ( પુળસીકચારો અને તેને લગતી  
જગીર પવિત્ર દેવશ્રી ગણાય છે. )

પુળસીદાસ, પુ. ૦ દુહીલાપાનો  
એક મેટો ને નામાંકિત લકડાં ઠંડિ.

એમનું રામાયણ બહુ જખણાય છે.)

પુળસીપત્ર, ન. ૦ [ સં. ] પુળસીનું  
પાંદડું તે.

પુળસીવિવાદ, પુ. ૦ [ સં. ] પુ-  
ળસીને વિષ્ણુ સાથે પરજીવવાનો એક  
ધાર્મિક ક્રિયા તે: ( દર્શિકા ૧૧. )

પુળા, સ્ત્રી. ૦ પુલા.

પુણ, વિ. ૦ પુલ.

પું, સ. ૦ [ સં. જમ્ ] નાના  
માણસને સંભાષવાનો શબ્દ. (૨)

બીજો પુરુષ સર્વનામનું એકવચન.  
(વદાલ અને લલિત દેખાડતાં બાળક,

સ્ત્રી, માતા, ને પરમેશ્વરને 'પું' સર્વ-  
નામથી બ્યવહરણ છે.)

પુંકાર, પુ. ૦ [ સં. ] પું એવો ક.  
ચ્ચાર તે; હંકારો. (૨) પુંચકાર

પુંકારો, પુ. ૦ હંકારો; પુંકાર

પુંજ, વિ. ૦ [ સં. ] હંજું; કમત.

પુંગભદ્રા, સ્ત્રી. ૦ દક્ષણી એક  
નદી. (પુંગ અને ભદ્રા નામે છે નદીઓ

મળ્યા પછી આવતા પ્રવાહને આ  
સંયુક્ત નામ અપાયેલું છે.)

પુંગુ, ન. ૦ દળનો તે ભાગ કે  
જેમાં દળપુણી અને ગવડું રહે છે તે.

(૨) મોટું કાચળા જેવું ભારે ને કુચેલું  
પેટ તે. (૩) (૧૦ બહું; ભારાડ; ચૂલ.

પુંડ, ન. ૦ [ સં. ] ઝૂખ. [ તોષ્ટું-  
પુંડમિજલ, ચદાર; અભિમાની;

પુંડાં, અ. ૦ હંકારો; પુંકારો બોલવું  
તે. (૨) ગળ દઈને લડવું તે.

પુંદ, ૧૦૦ ગરમ સ્વભાવવું.

પ્રદંભિભજી, જીં તંદંભિભજી.

પ્રદંધ, સ્ત્રીં માયાફરેલપણું;  
દેહતાઇ.

પ્રંમ, જીં પ્રંમડી.

પ્રંમડી, ( પ્રમડી ), સ્ત્રીં [ સં. સુમ્મી ] એક નવનો વેલો; નધ; જેને ધડા જેવાં મોટાં ફળ થાય છે તે વેલો. (૨) પ્રંમડીના ફળનું કોટણું તે; પ્રંમડું; પ્રંમીપાત્ર.

પ્રંમડું, ( પ્રમડું ), નં [ સં. સુમ્મી ] પ્રંમડીનું ફળ તે. (૨) પ્રંમડીના ફળનું કોટણું. (૩) માયાનું હાડકું; ખાપરી; માથું. (૪) વિં ટુલેલું; ભડું; સ્વૃષ્. ૩૦ પ્રં પ્રંમડા લડાવવાં=એ પક્ષને લડાવી મારવા. કહેં પોતાને પ્રંમડે તરણું=આપખળી કાર્ય કરણું.

પ્રંમડી, સ્ત્રીં માયાની ખાપરી.

પ્રંમડું, નં માયાનું લપણું  
હાડકું.

પ્રંમી, સ્ત્રીં [ સં. ] પ્રમડી.

પ્રંમીપાત્ર, નં [ સં. ] પ્રંમડું.

પ્રંમીફળ, નં પ્રંમડું.

પ્રંમડ, પ્રં [ સં. ] એક ગંધર્વ;  
( ૨ ) એક તપસ્વી.

પ્રંહિ, સં એક વજ બીજું કોઈ નહિ. ( જવાતા પરમાત્માને શોધે છે ત્યારે એમ કહે છે ). સત્ત્વમાસિ એ અર્થમાં

પ્રૂદ, સ્ત્રીં વડી જડું તે; બંગાણ.

. ( ૨ ) સંબંધમાં પડેલો વિરોધ;  
વિમેદ વિમરડ; ખતરો; ફટફૂટ. ( ૩ )  
ઓહપ, ખોટ; વંચી.

પ્રૂટવું, જીં પ્રૂટવું.

પ્રૂણ, નં [ સં. ] તીર રાખવાનું  
ખાણું; બાથો. [ સમરપ્રૂં: પ્રૂણવું.

પ્રૂણવું, કિં સં વાણિતાણિથી

પ્રૂત, નં બ્રહ્મણું; બનાવટ; તદન  
ખોડું તે. અંદર કંઈજ સત્ય કે સાર  
ન હોય એવું. ( ૨ ) કાવતરું; તકેટ;  
દગલખાણ. ( ૩ ) નખરા, ચેષા. ( ૪ )  
ગપા અફવા.

પ્રૂષ, નં [ મ. ] ધી, ધૂત.

પ્રૂર, નં [ સં. સુર ] આહડા વગેરે  
કેટલીક વતસ્પતિનાં રેખાવાળાં હલકાં  
બિયાં કે જે હવામાં આમ તેમ ઉડી  
જાય છે. ( તે પરથી એમ કહેવાય છે  
કે આહડાના વરની માફક ઉડી જશે. )  
( ૨ ) ઘરી; એક વાજ.

પ્રૂય, વિં ઘરીય; ચાથું. ( ૨ )  
ના. એક વાજું.

પ્રૂલ, નં [ સં. સુલ ] કપાસના  
છાડ. ( ૨ ) કોઈ પાકના લીલા છાડ;  
કરસણ; મોલ.

પ્રૂખી, અં [ સં. ] મૌન; ચૂપ.

પ્રૂણ, નં [ સં. ] તરણું, તર-  
ખણું; ખડ. ( ૨ ) હલકો પાલો. ૩૦ પ્રં  
પ્રૂણવત=તરણા જેવું; હલકું

પ્રૂણક, નં પ્રૂણ; ઝીણું તરણું.

પ્રૂણચર, વિં તરણાધાર ચર-  
નાર; ઢોર; પથ.

પ્રૂણાવર્ત, પ્રૂં કુંણાવતારમાં  
મથેલો એક તોફાની રાક્ષસ.

ત્રીતીય, વિં [ મં. ] ચોક્કસ.

ત્રીતીયા, સ્ત્રી [ મં. ] ત્રીજા;  
પપ્પવાડિયાની ત્રીજી તિથિ.

ત્રીતીયાંશ પુ [ મં. ] ત્રીજી  
અંશ તે ત્રીજી બાજ-હિસ્સો. | છઠ્ઠ.

ત્રીસ, વિં [ મં. ] ત્રસ્યેતું સં.

ત્રીસિ, સ્ત્રી [ મં. ] ત્રસ્યેતી  
દાસત સંતોષ, છઠ્ઠા પરિપૂર્ણ  
થયી તે.

ત્રીપા, સ્ત્રી [ મં. ] ત્રસ, વિ-  
પાસા. (૧) ત્રીપા, છઠ્ઠા, આઠાંશ.

ત્રીપાતુર, વિં [ મં. ] ત્રસથી  
બ્યાપ્ત, ત્રસ્યું; છઠ્ઠાવાળું.

ત્રીપાત્, વિં [ મં. ] ત્રસે પીડા-  
ઈ; બહુ ત્રસ્યું; ત્રીપાતુર.

ત્રીપાણુ, વિં ત્રસ્યું.

ત્રીપિત, વિં [ મં. ] ત્રસ્યું.

ત્રીપ્ણા, સ્ત્રી [ મં. ] મનની  
છાજ-સોભ-લાલચ તે; કામના;  
લાલસા. (૨) ત્રીપા; ત્રસ; પિપાસા.

ત્રીપ્ણાદાય, પુ મનની છાજ-  
ઓને નામ તે; છાજ-કામના નહિ  
થયી તે; સન્નિ.

ત્રીપ્ણાણુ, વિં ત્રીપ્ણાવાળું;  
ત્રસ્યું; એને ત્રીપ્ણા દોષ નેવું.

ત્રે, સ્ત્રી [ મં. નદ ] એને માટે  
વાત પત્રી દોષ તે ત્રીતીય પુરુષ સ્ત્રી-  
નામ; 'ત્રે' એ સ્ત્રીના પદોપનાસે

તેખડ, સ્ત્રી તજવીજ; ખંતા  
કરગર. (૨) તેખડ.

તેખડ, નં તજુ તજુ વચ્ચે  
ને સાદુ થાય તે; તજુ અથવા વધારે  
પક્ષ વગેરે એક બીજાને કન્યા થવા  
દેવાનો ને કરાર તે; સાદાં તેખડાં.

તેજ, સ્ત્રી તરવાર.

તેજા, સ્ત્રી તરવાર.

તેજાર, પુ વિત; છવ્.

તેજ, નં [ મં. ] પ્રકાશ,  
રેશની; ભગવત. (૨) પાંચ તરવ-  
માંનું એક ગગનમંડળ તરવ. (૩)  
અમી. (૪) દબદબો; દમામ; બબડો.  
(૫) શોભા, (૬) માનપ્રતિષ્ઠા શોભ.  
(૭) ઉત્સાહ; દોંશ. (૮) નેસ;  
બજ. (૯) વિં તીસુ. તીસું; આકર્ષ;  
ભગવત. (૧૦) ચચગ; સુશિ-  
વાણુ; ભગવતિવાળું. (૧૧) છવન્ત;  
બબડું. કિં પ્રં તેજ પડું=રોડ  
પડવી; તેજ મારવું=ચકચકવું. તેજમાં  
અંતરું=સરખ થયી જવી.

તેજણુ, સ્ત્રી તાજણુ ધોરી;  
ચંચળ ધોરી.

તેજસ્વિતા, સ્ત્રી તેજસ્વીપણું;  
તેજ; ચગકાદી; ગગનમાદ; શોભા;  
ગગનગતા, રૂબાબ; બબડો.

તેજસ્વિની, સ્ત્રી તેજદાર સ્ત્રી;  
તેજસ્વી સ્ત્રી (૨) એમાં નક્કરાર્થક  
ગગનમાદ દરી રહ્યું દોષ એવી રાત્રિ;  
અતિશયવી.

તેજસ્વી, વિં [સં.] તેજદાર.  
 ઝગઝગ થઈ રહે એવું. (૨) સુંદર;  
 શોભીતું; આમતાર; દેખાવડું. (૩)  
 ચંચળ; હિસાહી. (૪) જળવાન; કાંઈને  
 પણ શેડ પડે એવું, રૂઆળી. (૫) હિમલ.  
 તેજનો, પું શરીરને તેજ  
 આપે એવાં ને દ્રવ્યો તે. તજ, લ-  
 વિંગ, હવાયથી વગેરે; ગરમ મસાલો.

તેજળ, પું [ફા.] અતિ જલદ  
 પ્રવાહી; સરવ; અત્યંત ખાટું જલદ  
 પ્રવાહી; એસિડ. [શિત..]

તેજળ, વિં તેજવાળું; પ્રકા-  
 તેજ, પું તીખા સ્વભાવનો  
 થોડા; અશ્વ; તુરંગ; કહે તેજને ટ-  
 કાર ને ગધેડાને ડફણાં=ટકુ મારે  
 તેજ કંપે.

તેજ, સ્ત્રી તેજસ્વિતા; પ્રકાશ;  
 તેજ; ચળકાટ; ઝળકાટ. (૨) ઉજળા-  
 પથું. (૩) ઉત્સાહ; હોંસ; ભગતિ.  
 (૫) ઉત્કર્ષ; ચઢતી; ખઠતી. (૬)  
 ચઢતો ભાવ બોલાવો તે, પ્રહિ; મોંઘ-  
 વારી.

તેજમંદી, સ્ત્રી બાવની વધધટ.  
 થવી તે; ચઢતો ભાવ તે તેજ, ને ઉત-  
 રતો ભાવ તે મંદી.

તેજેમય, વિં [સં.] તેજરૂપ;  
 તેજયુક્ત; તેજસ્વી; હેઝગાટ.

તેટલામાં, અં તે દરમિયાન;  
 તે વખતમાં; તે સમયે; તે વેળાએજ.

તેટલું, વિં અમુકના નેટલું  
 હોય એવું; અમુક પ્રમાણનું.

તેટલે, અં દરમિયાન. તિટવામાં  
 તેડ, સ્ત્રી તેડ; કાંઠો- કિનારા;  
 તીર. (૨) ખાલુ; તરફ પક્ષ.

તેડયું, કિં મઠ ઉત્કલ્પ; ઉપા-  
 ટવું (૨) સાથે લેવું; સાંમેલ શખવું.  
 (૩) કાંઈને બોલાવવું; આવવાનું કહે-  
 વું; નોતરવું; આમંત્રવું. (૪) મા-  
 લુસ મોકલીને બોલાવી મંગાવવું.

તેડાગર, વિં તેડી આવનાર.  
 તેડું, નં આવવાનું કહેવું તે;  
 આમંત્રણ; નોતરું. ધનન. (૨) આણું.  
 (૩) હાજર થવાનો હુકમ; તેડી જના-  
 રનું કહેણ; હોકારીને બોલાવવું તે.

તેણી, સં તે-સ્ત્રી (પારસી  
 લોકો તે સર્વનામ સ્ત્રીને માટે વપ-  
 રાંતા 'તેણી' એમ બોલે છે.) (૨)  
 તરફ, ખાલુ, ગમ, પાસ, મેર; વાર વગેરે  
 અવ્યયોની પૂર્વે તેને ઠેકાણે તેણી  
 બોલાય છે:-તેણી તરફ=તે તરફ.

તેણીગમ, અં તે તરફ.  
 તેણીવાર, અં તે વખતે,  
 તેતર, નં [સં. તિત્તર] કંઠવ-  
 રના જેવું દાણા વીણી ખાનાર પંખી.

તેતરીસો, વિં તેત્રિશ વાર  
 સોની સંખ્યા તે; ૩૩૦૦. (૨) તેવ.  
 રીશમો; તેતરીશની સાકનો.

તેત્રિશ, વિં ત્રિશ ને ત્રણ; ૩૩.  
 તેથી, અં તે માટે; તેને લીધે;

તેટલા માટે.

તેનાંધર્મયું, કિં અં પાઠપર  
 આવી જવું; તૈયાર થઈ જવું.

તેનાત, ૯૫૦ તેડેનાત.

તેપન, વિં પચાસ ને ત્રણ; ૫૩.

તેમ, અં તે રીતે; તે પ્રમાણે.

તેર, વિં દસ ને ત્રણ; ૧૩.

તેરમું, નં માણસના મરણ પ-  
છીને તેરમે દિવસ. [મી તિથિ.

તેરશ, સ્ત્રીં પખવાડિયાનું તેર-

તેરીખ, સ્ત્રીં બ્યાજ ગણવાનો

દિવસ તે. (૨) બ્યાજનો જે દર તે.

તેરીસરી, અં હુંકારેકુંકારે  
ચાલ થતી તે. (૨) પતતણ. મંદુકમી.

તેરે, પું તેરની સાથનો દુકાળ.

તેલ, નં [ સં. સૈલ વણના  
કે તૈલી બિયામાંથી નીકળતું જે ચી-  
કણું મવાહી તે; વનસ્પતિ, પ્રાણી કે  
જમીનમાંથી મળતું એવું મવાહી કે  
જે બળે. (૨) સત્ત્વ: કસ. કિં પ્રં

તેલ કાંઠણું=પીલણું: ખૂબ મહેનત  
આપીને થકવી નાખણું. માથે તેલ  
માલણું=સ્ત્રીઓએ રોક મૂકવો. તેલ-  
પૂરણું=ડરકરીને વધારણું; સળમાવણું.  
તેલ રેડાણું=ફાળ પડવી. કહેવું તેલમાં  
માખ ખૂડવી=એકદમ શિથિલ થઈ  
જવું: દબાઈ જવું.

તેલણુ, સ્ત્રીં તેલવાળો; ધાંચણુ.

તેલાણું, વિં તેલવાણું; ચીકણું.

(૨) તેલિયું.

તેલાં, (તેલું), નં નવરાત્રમાં

દેવી મકતો એક કે ત્રણ ઉપવાસ કરે

તે. (એ ત્રણ ઉપવાસ દરમિયાન

કરાણમાં પણ તેલનો ઉપયોગ કરવામાં  
તે નથી.)

તેલિયું, વિં તેલ જેમાં હોય  
એણું; તેલવાણું. (૨) ચીકણું: ચીકટ.

તેલિયો, પું ધાચી; તેલ પી-  
લવાનો ધંધો કરનારો માણસ. (૨)

તેલ પૂરું પાડનારો; તેલ હંજનારો.

તેલિઓરાજા, પું તેલથી વર-  
જાળ થયેલો અને તેલમાં જોઈ બધિધ્ય-  
કહેનારો એક વાંત્રિક.

તેલી, પું તેલ કાઢવાનો અને  
વેચવાનો ધંધો કરનારો; ધાંચી. (૨)  
વિં તેલિયું.

તેલડ, સ્ત્રીં [ સં. તૂ ] તરણું.  
ત્રિપુલ્લે ] બધી બાખતનો વિચાર  
કરીને વર્તણું તે; તેવડ. કરકસર. (૨)  
તળવીજ, ચોડવણું; સગવડ. (૩)  
તણમણું.

તેલડણુ, કિં સં સંભાળીને  
વહેવાર નહાવવો તે. (૨) લેખવણું;  
મણવું. (૩) તણ પડ કરવાં. (૪)  
આવહારિક રીતભાત કરવી.

તેલડું, વિં તેના જેટલું. (૨).  
ત્રિપટ તણ મણું. (૩) તણ પાડવાણું.

તેલતેલડું, વિં સમાન વચણું  
હોય એણું; સરખું/સમાણું; સમ-  
વચરક.

તેવામાં, અં તેટલામાં; તેવે;  
તે દરમિયાન. | તે સમે.

તેવારે, અં તે વખતે; ત્યારે.

તેવાગ્તે, અં તે માટે; ત્યાં.

તેવીશ, વિં વિશ ને ત્રણ, ૨૩.

તેવું, વિં [ સં. સાવત્ ] તેના  
સરખું: એવું: અમુકના એવું: તે  
પ્રકારનું. ૧૦ પ્રં એવું તેવું=સાધારણ;  
કામચલાઉ. [ તે દરમિયાન.

તેવે, અં તે વખતે; તેટલામાં;  
તેહ, સં તે. ( કવિતામાં )

તેહેનાત, સીં [ જ. ] મોટા  
માણસની સેવાચાકરી કરવાને તેની  
પાસે રહેવું તે; ખીજમત; હજુર;  
સેવા. ( ૨ ) તાબેદારી; અધીનતા.  
કિં પ્રં તેહેનાતમાં રહેવું=સેવા,  
આકરી કરવાને હાજર ને હાજર રહેવું.

તેહેવાર, પું [ ફા. ] મુસલ-  
માની દીનનો પ્રાક દિવસ તે; આન-  
દમાં ગાળવાનો દિવસ; ખુશીખુશાલી-  
થી આનંદભરે રહેવાનો દિવસ.

તેહેસીલ, સીં [ જ. તહસીલ ]  
જમીનની જે સરકારી મહેસુલ તે. ( ૨ )  
સરકારી મહેસુલ જમા કરવી તે; તેને  
લગતું કામ. ( ૩ ) તાલુકો; મહાલ;  
પ્રાંત; પરગણું.

તેહેસીલદાર, પું મહેસુલ ઉપ-  
રાવનાર સરકારી અમલદાર; મહાલ-  
કરી, મામલતદાર. [ ખરેણું.

તેંગળ, નં એક કડીના વાળાનું  
તેંડું, નં ટેંડું. ( ૨ ) વિં માલ  
વગરનું; ન્યસની; બેનાથી દંધ બની  
સહે મદિ એવું.

તેંગળીસ, વિં ચાગીસ ને  
ત્રણ: ૪૩; તેંગળીસ. [ ૩૩; ત્રેત્રીસ.

તેત્રીસ, વિં ત્રીસ ને ત્રણ;

તેસઠ, વિં ત્રણને સાઠ; ૬૩;  
તેસઠ: ત્રેસઠ. [ તીખાપણું.

તૈદણ, નં [ સં. ] તીદણતા;  
તૈજસ, વિં તેજવાણું; તેજસ્વી.  
તૈડ, સીં તરડ, તડ; તડ, ફાટ;  
બીરો; આંતરો.

તૈડાણું, કિં અં તરડાણું;  
ફાટણું; ચિરાણું. ( ૨ ) વંડાણું, વિરુદ્ધ  
હોણું.

તૈડિયો, વિં તરડાઈ ગયેયો;  
અળગો થઈ ગયેયો. ( ૨ ) તરડાઈ બન્ય  
એવો. ( ૩ ) આકરા સ્વભાવનો; ગાતરો.

તૈયાર, વિં [ ફા. ] પૂર્ણતા-  
એ પહોચેલું; પરિપૂર્ણ; પરિપક્વ.  
( ૨ ) સજ્જ; તત્પર; તમામ સાધન  
સંદિત રાહ બેતુ એવું. ( ૩ ) તરત  
રજી થાય એવી સ્થિતિનું; હાજર.  
કિં પ્રં તૈયાર કરવું=ખનાવણું; પુર  
કરવું. તૈયાર થવું=કેઈ પણ કામ કર-  
વાને સજ્જ થવું. ( ૨ ) પરિપક્વ  
થવું; પરવારણું.

તૈયારી, સીં સજ્જ થવું તે;  
તત્પર થઈ રહેવું તે; તત્પરતા; ઉપ-  
ડવાનો વખત. ( ૨ ) છેલ્લો સમય.  
કિં પ્રં તૈયારી કરવી=પરવારણું.

તૈલ, નં ૧ સં. ] તેલ.

તૈલંગ, વિં તિલંગ દેરાણું.

તૈલંગી, વિં તિલંગ દેરાણું.

( ૨ ) એ નામે ઓળખાતી બ્રાહ્મણના  
એક નાત. [ તેલણું મદન કરણું તે.

તૈજાભ્યંગ, પું [ સં. ] શરીરે

તેલી, વિં તેલપાણું. (૨) તેલ  
વચનારે, પાચી તેલી

તો, અં 'જે' ના પ્રતિયોગીરૂપે  
વપરનો અગ્રય (૨) ત્યારે (૩)  
નિશ્ચયાર્થે ક્રિયા છે તો જરા (૪)  
ભાર આપત પામે તો આત્ર (વજન  
આપરામા અને નિશ્ચય દેખાડવામા  
'તો' તો મહુ ક્રપયોગ થાય છે)

તોઇ, શ્રીં જુઠું તુઇ.

તોક, શ્રીં ભડી અને ભારે બેડી;  
પારા જ છર, લોહાની ભારે હાંસડી;  
ડેરા. (૨) કારા. હજપુની

તોખાર, પુઠં ઘોડો, અથ.

તોછડાઇ, શ્રીં તોગડાપણું;  
અવિવેક, હલકાઇ, અસમ્યતા. (૨)  
હંકારે બોલવાની રૂઢી તે. (૩) ઉદ-  
વાઇ; બેઅદબી; અમર્યાદપણું.

તોછડું, વિં તિરસ્કાર યુક્ત;  
અસમ્ય, વિવેક રહિત, અમર્યાદ, બે-  
અદબ (૨) હંકાર; અસંપૂર્ણ.

તોછ, શ્રીં [ અ ] જમીનનો  
કર, સાંધ. (૨) સાર; સત્વ.

તોટક, પુઠં [ સં. ] એક અક્ષર-  
મેળ છંદ, રસ.

તોટાણુ, કિં અં ટાંચું પડણું;  
ઓહું રહેવું [ ડીટડી

તોટી, શ્રીં ટોગી; ચૂમળી;

તોટો, પુઠં ટોટો ખોટ; ઓછ.

તુકરાન (૨) ગાનનો હારડિયો.

તોડ, પુઠં નિઝાત નિલુચ.  
ધો, ફે સલો. (૨) સમાધાન, માંડ-

વાળ (૩) પગમાં ચતી પીડા (૪)  
ઉપાય; રસ્તો કિં પ્રં તોડ કરવો-  
હાડવો=નિકાલ કરવો. તોડ લાવવો=  
હેવડ લાવવું. તોડ ચવી=પગમાં પીડા  
ચવી. તોડ મૂકવો=માર્ગ કાઢી આપવો.  
તોડીટાડીને જુદું કરવું=માંડી વાળવું.

તોડબેઠ, પં સમાધાની; નિ-  
કાલ, અગરો પતાવી નાખવો તે

તોડણું, કિં સં [ સં. તોહ ]  
છટું પાડવું; યુટવું. (૨) સાંઘણું;  
ફોડવું. (૩) બંધ થઈ નય એમ  
કરવું. (૪) બોલેલું ખોટું કરવું.  
(૫) ઉખાડી નાખવું; ખેંચી નાખવું.  
(૬) વીણી લેવું; સમારવું. (૭)  
મૂછી રવું; છાડી દેવું; બંધ કરવું.

તોડી, શ્રીં ટાડી, એક રાગણી.

તોડેમ'કોડે, અં તૈયાર થઈ  
લસા રહેવું તેમ, એક પગે, તત્પર ને  
આતુર થઈ રહેવું તે.

તોડો, પુઠં પુરશે એક પગે જે  
ભારે સાંઘણું પહેરે છે તે ( આગળ  
વીર પુરશેને શલબો તેમના વીરત્વ  
માટે તોડો પહેરાવતા હતા. અદ્યાપિ  
ભાટ થોડો તે પહેરે છે.)

તોતણું, વિં તોતણું.

તોતણું, વિં તૂટતા ગળદે બો-  
લવું એણું; કાઢું; અથુક. (૨) જો-  
નાથી સ્પષ્ટ બોલાવું ન હોય એણું.  
(માણસ).

તોતો, પુઠં ચોપટ; યુક, તોતણું  
જણ માણસના જેણું બોલતાવું પંખી.

તોપ, સ્ત્રીં દાણા નેરે દૂર  
ગાગા ફેંકવાઈ મોટું ચંત્ર; ટોપ.  
(૨) ખોટી ખોટી વાત; અપ; અફવા.  
કિં પ્રં તોપ ખાતરી=ખોટી વાત  
ફેલાવવી બનારટી તરફટ કહેવું.

તોપખાનું, નં તોપે અને  
તેનો સરંભમ તે; લશ્કરમાં તોપની  
લડાઈ માટે બનાવેલી જે એક ટુકડી  
હોય છે તે.

તોપચી, પું નિશાન માંડી  
તોપ ફેડનારો માણસ. ગોલંદાજ.  
(૧) વિં ગમ્પી; અફવા ઉડાડનાર.

તોપજી, અં તેમ છતાં; વયાપિ;  
તોપ. [સરસ. (૨) ખારે કિંમતી.  
તોફા, વિં [અ] સર્વોત્તમ;

તોફાન, નં [અ.] ઉદ્ભૂત વર્તન  
તે; મસ્તી; ધિંગાણું; ભાંગફોડ; કુદા  
કુદ, દોડાદોડ; અજંબો (૧) વાવા-  
ગોડું; વટાણિયા, ધાધવ; દગો;  
હુલ્લડ (૩) જમગરી (૪) ટાલ્લો.

તોફાની, વિં તોફાન કરનાર;  
દુશ્મી મસ્તીખોર. (૨) ઉજ્જનું.

તોફાની, વિં સેજતેજિયું. (૧)  
પરપુરણ

તોફે, અં સર્વોત્તમ હોય એમ;  
અસાધારણ. આ માત્ર તોફે છે.

તોફો વિં સરસમાં સરસ હોય  
એવો; સર્વોદ્ધ

તોખરે, પું [ફા. તુવર.]  
પાટાને ચંદી આપવાની આમડાની  
પથી. (૨) રીસે બરેલું જે મોં તે.

કિં પ્રં તોખરે ચંદો=રીસ ચંદવી;  
કહેવું તોખરો ચંદોવો એટલે હજી-  
હજીટ મટશે=દાંચ રૂશવત આપી  
એનું કંઈ કરો એટલે બડબડશે નહિ.

તોખા, અં સ્ત્રીં ત્રાસ, હાથ;  
કળકળાટનો શબ્દ. (૨) પસ્તાવાનો  
શબ્દ; ત્રાહિના અર્થમાં બેલાય છે.  
કિં પ્રં તોખા ચોડારવી=ત્રાસ ત્રાસ  
યથ રહેવો. તોખાખત=હેરાન કરી  
લખાવેલો દસ્તાવેજ.

તોમર, નં [સિં] લડાઈનું એક  
આયુધ બાજા જેવાં ફૂલાંવાળી લાકડી.  
(૨) એક રાગ.

તોચ, નં [સિં.] પાણી; જળ  
(૨) અં તોપજી; વયાપિ.

તોચદ, પું [સિં.] પાણી આપ-  
નારો-મેધ; વરસાદ.

તોચધર પું [સિં] મેધ, વરસાદ.  
તોચધિ, પું [સિં] સમુદ્ર;  
દરિયા. [દરિયા

તોચનિધિ, પું [સિં.] સમુદ્ર;  
તોચપજી, અં તોપજી; તોપ;  
વયાપિ; છતાં.

તોર, પું મિજાજ; અડંકાર;  
હુલ્લડ; ગવ; અજંબળતા. (૨) સમડો;  
કાક; દમામ.

તોરજી, નં [સિં.] આરોપાવજ-  
નાં લીધા પાંદડાંની જે માખી ખારણે  
ખાધવામાં આવે છે તે; મંચન પ્રમુખે  
ખારણને ચોખાવવા ખાધવામાં આ-  
વતી જે કપડાની, લરવડામની કે



લીલાં પાંદડાંની માળા તે. કિં પ્ર૦  
તોરણ બાંધવાં=સાણગાર કરવો: પો-  
તાની વડાઇ બતાવવી. તોરણે આવડું  
=વરતું પરણવા માટે મંડપ નજીક  
જવું. ૩૦ પ્ર૦ લીલેતોરણે=તોરણ  
કરમાય નહિ તે પહેલાં.

તોરણિયું, ન૦ તોરણ. (૨)  
વિ૦ જેને તોરણ બાંધેલું હોય એવું.  
(૩) આંગળા આગળનો ભાગ. (૪)  
મોખરાઈ, મુખ્ય.

તોરી, સ્ત્રી૦ મદાંધતા; અહંકાર.  
(૨) રીસ; ઇચ્છ; ઉદ્ધતતા. (૩) વિ૦  
તોરવાળું; મિનજી; અહંકારી. (૪)  
વરંજી; વાથલ. (૫) તીણો અવાજ  
કરનારાં એક જાતનાં જીવડાં; વમરાં.

તોરિ, પુ૦ પાપડીનો કસળ;  
પલ્લો; પાલવ. (૨) શિરપેચ; કલગી;  
છાકું. (૩) ફૂલપાનનો ગુચ્છ; ગોટા.  
(૪) પાપડીમાં ખોસવાનો ફૂલનો  
હારડો. (૫) આગેવાન; મુખ્ય; અ-  
ગ્રણી. (૬) હુંપદનો જુરસો; અભિ-  
માનનો છક. (૭) લખડો; રૂઆળ;  
દમામ. (૮) લાવણીનો એક ભેદ. (૯)  
રીસ; કોપ.

તોલ, પુ૦ [સં. તુલ્ય] તોળવું  
તે; વજન; માપ. (૨) તુલના; સરખા-  
પણું; પરીક્ષા. (૩) આળસ; શાખ.  
કિં પ્ર૦ તોલ કરાવવો = કિંમત  
કરાવવી.

તોલડી, સ્ત્રી૦ કાણું માવીનું  
વાસણ; હાંદવી; નાનો પાટીયો. કહે૦

ટકાની તોલડી તેર વાનાં માગે = સં-  
સાર ચલાવવાને સો ચીજ જોઇએ.

તોલડું, ન૦ હાંદડું; કુંકું. (૨)  
ભિદ્યુકું પાત્ર.

તોણું, ન૦ દસ ચેર જેટલું જે  
એક જગે વજન તે. (૧) લી બરવાનું  
નાનું વાસણ. (૩) એકું.

તોણે, અ૦ સમાનતામાં-સર-  
ખાપણામા બરાબરી કરે તેમ.

તોણો, પુ૦ સોનારૂપાનું વજન  
કરવામાં વપરાતું પરિમાણ; એક  
બ્રિટિશ ક્લદાર રૂપિયા બાર તે.

તોણાખાનું, ન૦ [ પા. ] બં-  
ડાર; તિબેરી; તોણાડ.

તોણ, પુ૦ [ સં. ] તુલિ; મનની  
વૃત્તિનો આનંદ; સતોષ.

તોસદાન, ન૦ હાથ વગેરે રાખ-  
વાની સિપાઈની જે ખલેથી તે. (૨)  
દક્તર રાખવાનો કોથળો. (૩) મોટો  
જોડાળ પહાચ.

તોડમત, ન૦ [ જ. ] તડો-  
મત; ગુનો; અપરાધ; દોષ. (૨)  
આળ; છુટો.

તોડોમત, જુ૦ તડોમત.

તોળવું, કિં સ૦ [ સં. તોલ ]  
વજન કરવું; જોળવું. (૨) સરખાવી  
જોવું; ખરણવું; માપવું; કિંમત  
કરવી. (૩) ઉપાડવું; ભાર ઝીલવો;  
ઉંચકવું; ધારણ કરવું.

તોળાડ, પુ૦ તોળનારો; મપારો.  
તોળામણી, સ્ત્રી૦ તોળવાનું

મહેનતાણું તે; તોળામણું; ભેખામણી.  
તોળાવું, કિં અં ભેખાવું.

તે; તેરે, પું તેતેરની સાલનો  
દુકાળ તે; તે સાલ. [ છાડી દીવેલું.  
ત્યકત, વિં [ સં. ] તરેલું;  
ત્યમ, અં તેમ; એ રીતે.

ત્યાગ, પું [ સં. ] તથા દેવું  
તે; છાડવું-મૂછી દેવું તે; સંસાર  
છાડી દેવા તે. (૨) આપા દેવું તે;  
દાન. (૩) વેરાગ્ય; બાવના-ઈચ્છા  
રહિતતા. [ વજ્રવું.

ત્યાગવું, તજવું; છાડી દેવું;  
ત્યાગી, પું જેણે સંસાર ત્યાગ  
કરેલો હોય એવા જે તે; વેરાગી; બા-  
વા; ભેખા; જતિ. (૨) દાનવીર; દાતા.

ત્યાજ્ય, વિં [ સં. ] તજવા  
જેવું; છાડી દેવા જેવું; નહિ તાખવા  
સાધક. [ સમયવું.

ત્યારણું, અં તે વખતણું; તે  
ત્યારે, અં [ સં. તદા ] તે  
વખતે.

ત્યારી, વિં એ રીતે તે ત્રણ; ૮૩.

ત્યાં, અં તે ઠેકાણે; તત્ર.

ત્રગડો, પું ત્રણનો આંક; તગડો.

ત્રગણું, વિં ત્રણ ગણું; ત્રણ-  
વાર વધારે એવું.

ત્રણ, વિં જેને એક; ૩ ૩૦ પ્ર૦  
ત્રણ ટકાવું = હલકું; નીચું. ત્રણ  
પાયાવું = બચોડસ મનવું; સમજરાહિ-  
ત. હલેં ત્રણ પ્રણાની ટોપી = જમ  
ફેરવીએ તેમ ફેરવાય એવું. ત્રણ ટિ-

ખળ ને હળખેખળ = ત્રણ જણ હોય  
ત્યાં નક્કી કામ ચાલ નહિ.

ત્રણેક, અં ત્રણને આસરે. [ સારમ.

ત્રપા, સ્ત્રીં [ સં. ] ઘજળ;

ત્રણાણું, નં [ સં. તર્પણપાત્ર ]

તર્પણ કરવાનું પાત્ર; તરભાણું.

ત્રમજદ, અં ખૂબ કપાટે; ઉપરે  
ઉપરી.

ત્રમણું, વિં ત્રણ મણું.

ત્રય, વિં [ સં. ] ત્રણ, ૩

ત્રયી, પું [ સં. ] ત્રણ વેદ તે;

(ત્રક, ચલુ ને સામ.)

ત્રયોદશ, વિં [ સં. ] તેર; ૧૩.

ત્રયોદશા, સ્ત્રીં મરણ પામેલા-  
નો જે તેરનો દિવસ તે

ત્રયોદશી, સ્ત્રીં [ સં. ] તેરય;  
તેરમી તિથિ તે.

ત્રવટું, વિં ત્રણ વાટ જ્યાં  
એકઠી થતી હોય તેવું (સ્થાન).

ત્રવાડી, વિં [ સં. ત્રિવેદી ]  
ત્રણ વેદ ભણનાર. હલેં ત્રવાડીના  
ત્રણસેં કુવા તોય ત્રવાડી તરસે મુવા  
= સાધન હોવા છતાં લાભ ન લેવાય.

ત્રસ, પું ઢાલી ચાલી રાકે એવા  
જીવ. (૨) જંગમ.

ત્રસકો, પું છાંટો; ડબકો. (૨)

ત્રીરા; તસિયો. (૩) નિસાસો. ( ૪ )

જંપ; નિરાત

ત્રસત, વિં [ સં. ] ભાડેલું;

બીનેલું; ત્રાસ પામેલું.

ત્રંબક, જું ત્રંબક.

ત્રાજાણું, નં તાંજાની મોટી  
મોળત. [ લાગી સોય.

ત્રાક, સીં તરાક, સુનર દાવવાની

ત્રાકડી, સીં જીં ત્રાક.

ત્રાગડું, નં ત્રાગું કરવાનું એ  
સાધત તે (૨) વડાં વગેરે વળી કાઢ-  
વાનો એ લાગો સોયાં તે.

ત્રાગડો, પું તાંતલો તાંત;  
ત્રોરો. (૨) જનોઘ. (૩) ફીરખી, ફર-  
કડી. (૪) ઠંતુભળ, તાગડો. (૫) મેળ.

ત્રાગું, નં પોતે દુઃખ વેઠવું તે;  
લહેણું વરુણ લેવાને લાંધવું તે; બા-  
ળકોને માત્રવાં કે પોતે પોતાની ઉપર  
જખરજરતી કરવી તે.

ત્રાજાણું, (વાજાણું), નં ભેખ-  
વાનું યંત્ર; કાંટો. (૨) કાંટાનું પશું.  
૩) હુંદણાની એક શોળ આકૃતિ તે.  
ફિં પ્રં ત્રાજાણું નમણું = સુભાગી  
યજું; પ્રતિષ્ઠા વધવી.

ત્રાજુડી, સીં નાના ત્રાજવાં તે

ત્રાજુડું, નં ત્રાજવું, ત્રાજવું.

(૨) પડું. (૩) છુદણું.

ત્રાહું, નં કામડાની ભીંત.

ત્રાહ, સીં ભારે ચીસ, રાહ, મોટી  
ખૂમ; ગર્જના; મોટો પાંઘો પાડવો તે.

ત્રાહણું, ફિં અં ત્રાહીને મોટી  
પાટે બોલવું. (૨) ગર્જવું; મોટીથી  
ધુરંધુ.

ત્રાહો, પું વાહો, સોનથી ચા-  
હી ખેંચાઈને થઈ ને દુખ તે.

ત્રાહુ, નં ૧ સ ૧ રક્ષણ (૨)

સરણુ; આશ્રય. (૩) કચ.

ત્રાણુ, વિં નેતું ને તણુ; કઠ.

ત્રાતા, પું [ સં. ] રક્ષણ કર-  
નાર, બચાવનાર. (૨) પાળનાર;  
પાલક, તારનાર. [ ખાણું તે.

ત્રાપડ, જીં ત્રાપડું. (૨) ખૂળ

ત્રાપડું, નં ભડા દેસાનું કપડું.

ત્રાપો, પું વસાપો; પાટિયાં કે  
લાકડાં એક એકની સાથે બાધીને  
વરતાં મૂક્યાં દોય તે. (૨) એક બી-  
જની સહાયથી વરતો ને વહેવાર તે.

ત્રાસ, પું [ સં. ] ત્રાસી જડું  
તે; કંડાળો; કમકમાટી; ધુલરો. (૨)

જીંભ; ફેર; ધાક; રૂ. (૩) ત્રાસ;  
તાસક; કચરોટ; ત્રાંસ. [ બીજું.

ત્રાસક, સીં તાસક; રકાળી;

ત્રાસકાચક, વિં ત્રાસ આપે એવું  
કંડાળા બરેણું, કમકમાટી ઉપલે એવું.

ત્રાસકાચી, વિં ત્રાસ આપે  
એવું; કમકમાટી આપનાર; જીમુમ્સિત  
કંડાળી જવાય એવું.

ત્રાસકું, ફિં અં ત્રાસ થવો  
કંડાળવું, કમકમવું. (૨) બીજું; ચર-  
ચરવું; ધુજવું. (૩) હળખી જવું.

ત્રાહિ, અં [ સં. ] રક્ષણ કરો,  
તારો; આત અર્થમાં વપરાય છે. (૨)  
તોળા; ગળખ, ત્રાસનો હુગાર.

ત્રાહિત, વિં એળખાણું  
સંબંધિનાનું, પરાયુ; આગળયું  
તટસ્થ.

ત્રાહે, જીં ત્રાહિ; તોળા; ત્રાહ

ત્રાણ, અં તોળા, ગજળ, ત્રા-  
સની વાત; કંઠાળાનો હુદ્ગાર.

ત્રાંખટ, વિં ( નાં ) તાંખાડું  
( પાત્ર ); ત્રાસક.

ત્રાંખડી, ત્રીં સં. તામ્ર ઉપ  
રથી ) તાંખાની વટચોઈ; તાંખડી.  
ત્રાંખડી ફેરવવી = કેપરધી પીરસવું. ( ૨ )  
લીપ મામવી.

ત્રાંખાડુંડી; જીં તાંખાડુંડી.

ત્રાંખારાય, ત્રીં સાંધો મેળ-  
વવા માટે તાંખાના જુઠા સાથે કરેલી  
જે મેળવણી તે.

ત્રાંખિયો, પું તાંખાનો લોટા;  
ઠળિયો. ( ૨ ) પેસો.

ત્રાંખું, નં જીં તાંખું.

ત્રાંસ, પું વાંક; વહેવા ( ૨ )  
આડ; આંતરો; ફાંસ; ફાંસો; છેલ.

( ૩ ) વળન; કાટણું. ( ૪ ) તાંસળી ( ૫ )  
કપાસ વગેરે જોખવાની ડાંડી વાડકો.

ત્રાંસળું, ન. તાંસળું; ફાંસાનો  
ત્રાંસાં, જીં તાસા.

ત્રાંસિયો, પું ત્રાંસ.

ત્રાંસું, વિં વાંકું; આડકતરું;  
આડું; ખુણાપડતું; તીરકસ; કત-  
રાઈ ( ૨ ) રોળો તરડાઈ ત્રયો હોય  
એવું; બાડું.

ત્રિ, વિં [ મં ] ત્રણ

ત્રિક, નં ત્રણનો સમુદાય તે.

ત્રિકુટ, નં [ સં. ] ત્રણ ગરમ  
ઔષધોનું ચૂર્ણ. - મુક મરી અને પીપર.

ત્રિકમ, પું વિષય.

ત્રિકાળ, પું બૂન, વર્તમાન  
અને ભવિષ્ય, એ ત્રણ કાળ તે. સવાર,  
બપોર ને સાંજનો વખત તે.

ત્રિકાળજ્ઞ, પું ત્રણે કાળની વાત  
જાણનાર; જોશી જ્ઞાની [ જોઈ શકનાર.

ત્રિકાળદર્શી, વિં ત્રણે કાળ  
ત્રિકાંડ, વિં [ સં. ] જેને ત્રણ

ગાંઠ હોય એવું; ત્રણ પ્રકરણવાળું.

ત્રિકુટ, વિં [ સં. ] ત્રણ શૃંગવાળું.

ત્રિકોણ, પું [ સં. ] જેને ત્રણ  
ખુણા હોય તે.

ત્રિકોણમિતિ, ત્રીં [ સં. ]  
બાનુઓ અને તેના મેળાપના ખુણા-  
ઓ ઉપરથી માપ લેવાની જે ગણિત  
પદ્ધતિ તે. ( ૨ ) તેનું પુરતક.

ત્રિશુલ, પું [ સં. ] ત્રણ શુલ્ક  
તે; - રજ, તમ ને સરવ; એ ત્રણ શુ-  
લ્કનો સમુદાય તે. ( ૨ ) ત્રણગળું.

ત્રિશુલ્કાત્મક, વિં જેમા સંવ,  
રજ અને તમ એ ત્રણે શુલ્ક રહેલા  
હોય તે, આ ગણે શુલ્કવાળું.

ત્રિજલ્દા, ત્રીં એક રાક્ષસી.

ત્રિજ્યા, ત્રીં [ સં. ] મધ્ય-  
બિંદુથી પરિધિ લગીની લીટી તે

ત્રિતાપ પું સં ત્રણ જાતના  
તાપ તે; આધિદૈવિક, આધિભૂતિક  
અને આધ્યાત્મિક ( ૨ ) આત્મ વ્યધિ  
ને ઉપાધિ.

ત્રિદશાગ્રય, નં [ સં. ] રવર્ગ;  
દેવલોકને રહેવાનું સ્થાન.

ત્રિદંડી, પું [ મં. ] ત્રણ દંડ

ધારણ કરનાર સંન્યાસી. જેણે વાચ-  
દંડ, મનોદંડ, અને જાયદંડને ઉઠા-  
વ્યા હોય એવો સંન્યાસી

ત્રિદોષ, પુ. [મં.] વાત, પિત્ત  
અને કફ એ ત્રણેનો કોષ તે, મુગારો:  
સન્નિપાત.

ત્રિદોષાત્, વિ. ત્રણ દોષમાથી  
ઉત્પન્ન થયેલું. (૨) ત્રણે દોષને લીધે  
ઉત્પન્ન થયેલો જે રોગ તે.

ત્રિધા, અ. [સં.] ત્રણ પ્રકારે;  
ત્રણ ભાગે, ત્રણ રીતે.

ત્રિમયન, પુ. [સં.] ત્રણ નેત્ર-  
વાળા શિવ; સંકર.

ત્રિપક્ષી, સી. ત્રણ પખવાડિ-  
યાં થતાં હોય તે દિવસે કરવાનું  
આદ્ય તે; ત્રિપંખી.

ત્રિપથગા, સી. [સં.] ત્રણ  
રસ્તે જનારી તે; સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને  
પાતાલ એ ત્રણે ઠેકાણે પહેલી એની  
જે નથી તે. મંચા. [ભાવ વગરનું.

ત્રિપાદ, વિ. ત્રણ પાવાનું;  
ત્રિપુટી, સી. ત્રણનો સમુદાય  
તે; પ્રજ્ઞા, વિષ્ણુ ને શિવ, એ ત્રણ  
દેવ તે. [મહાદેવ.

ત્રિપુગરિ, પુ. [સં.] સંકર;  
ત્રિપુડ, ના. [સં.] ત્રણ આંધનું  
ગિવમાગીઓ કષાણમાં જે આડું  
દીર્ઘ કરે છે તે; તિલક.

ત્રિકલા, સી. [સં.] હરડાં, ખેડાં  
અને આંગળાંનું ચૂર્ણ.

ત્રિભંગી, વિ. [સં.] ત્રણ ઠેકા-

ણેથી પહેલો. (૨) ના. કવિતાને  
એક અક્ષરમેળદંડ.

ત્રિભુવન, ન. [સં.] સ્વર્ગ,  
મૃત્યુ ને પાતાળ એ ત્રણ લોક તે;  
ત્રિલોક.

ત્રિયા, સી. [મં] સી; પત્ની.

ત્રિયામા, સી. [મં] રાત્રિ;  
રજની રાત

ત્રિશશિ, સી. [સં.] ત્રણ  
સંખ્યા ઉપરથી મણવાની જે રીત તે.

ત્રિલોક, પુ. [મં.] ત્રણ લોક-  
નો સમુદાય તે; ત્રિભુવન.

ત્રિલોચન, પુ. [સં.] ત્રણ નેત્ર-  
વાળા તે; સંકર | અને કામ તે.

ત્રિવર્ગ, પુ. [સં.] ધર્મ, અર્થ  
ત્રિવલી, સી. [સં.] પેટ ઉપર

આમડીના જે ત્રણ વાટા પડે તે.

ત્રિવિક્રમ, પુ. [સં.] ત્રણ  
પગલાંથી ત્રણ ભુવન આવરનાર તે;  
વિષ્ણુ.

ત્રિવિધ, વિ. [સં.] ત્રણ પ્રકા-  
રનું; ત્રણ બળનું. [રચલોક.

ત્રિવિષ્ટપ, ન. [સં.] સ્વ

ત્રિવેણી, સી. [સં.] ત્રણ ન-  
દીઓના પ્રવાહ જ્યાં આગળ એકઠા  
થતા હોય તે સ્થાન-મયાજ. (૨)  
નાદીઓના સમુદાય તે:-છડા, પિ-  
ંગલા અને સુપુંગા.

ત્રિવેદી, વિ. [સં.] ત્રણ વેદ  
ભણનારો. (આલોક્યમાં આવતાં એક  
અટક.) ત્રવાડી.

ત્રિશ, વિં [સં.] ત્રણ વાર  
દશ દશ જેટલી સંખ્યા તે: ૩૦.

ત્રિશંકુ, પું [સં.] પ્રયુરામનો  
પુત્ર. (આ રામએ વસિષ્ઠ ઋષિને કહ્યું  
કે મને એવા યજ્ઞ કરાવો કે, જેથી હું  
સરહે સ્વર્ગમાં જઈશ. વસિષ્ઠે તેને  
ના પાડી. પણ તેણે વિશ્વામિત્રને  
એ કથા જણાવી. તેમણે યજ્ઞ કરાવ્યો  
પણ કેવ હાજર થયા નહિ. પણ  
વિશ્વામિત્રે પાતાના તથાજળથી તેને  
સ્વર્ગમાં મોકલ્યો. છદ્દે તેને ત્યાંથી  
નીચે નાખ્યો, પણ પડતા પડતાં  
વિશ્વામિત્રે તેને અંતરિક્ષમાં રાખ્યો.  
આથી ભાષામાં એવી વાત ચાલે છે  
કે, 'ત્રિશંકુની ગતિ' અર્થાત્ અધવ-  
ચાળ, એટલે નહિ ધરના ને નહિ બહાર-  
ના, એવી સ્થિતિ તે.

ત્રિશૂલ, નં [સં.] ત્રણ અળી-  
દાર પાના ભરાવેલી શાકડી.

ત્રિહંક, પું [સં.] અક્ષરમેળ  
રૂપનો એક વર્ગ તે.

ત્રિશંકયા, સ્ત્રીં [સં.] સવાર,  
અપોર અને સાંજ, એ ત્રણ સમયના  
જે સંધિકાળો તે.

ત્રિજ, સ્ત્રીં પળવાડિયાનો  
ત્રીજો દિવસ તે: ત્રીજો તિથિ

ત્રિજું, વિં ત્રણની સંખ્યા  
ઉપરનું.

ત્રીઠ, સ્ત્રીં પીઠ, કુંજ.

ત્રીસ, વિં [સં.] ત્રિશત ત્રણ  
વાર દશ દશ તે: ૩૦.

ત્રુષ, સ્ત્રીં કુંડીને વગાડવાનું  
એક વાજું; રણસિંયું.

ત્રુકણ, કિં અં રીકણ; પ્રસન્ન  
થણ; કુરખાન થણ.

ત્રેખડ, સ્ત્રીં તળનીજ; ૪૨૬૨૨;  
ખંડ; કળણ. (૨) એકની કન્યા બી-  
જને, બીજની ત્રીજને ને ત્રીજની  
પહેલાને એમ આપવાની જે ગાઠ-  
વણુ તે. કહેવું ત્રણ ત્રેખડ ને હરમેખજ.

ત્રેખડું, નં સામસામે નહિ  
પરંતુ ત્રીજને વચમાં રાખી સાડું  
કરણું તે. [બીજો યુગ; ત્રેતાયુગ.

ત્રેતા, પું [સં.] ચાર યુગોમાંનો

ત્રેપન, વિં પચાસ ને ત્રણ; ૫૩.

ત્રેવટી, વિં ત્રણ કઠોળની (દાળ).

ત્રેવડ, સ્ત્રીં ૪૨૬૨૨થી પર ચ-  
લાવવાની અનુસર્ણ તે. કહેવું ત્રેવડ  
ત્રીજો ભાષ.

[ત્રણમણું.

ત્રેવડું, વિં ત્રણ પડવાળું;

ત્રેવીસ, વિં બીસ ને ત્રણ; ૨૩.

ત્રેવડણું, કિં સં સમાવડાં

લાંનો સત્કાર કરવો તે: જેને જેમ

ધરિત હોય તેમ આપણું તે; વસ્તુઓનો

લક્ષ્ય એવા ઉપયોગ કરવો તે:

ગાઠવણ.

ત્રેસડ, વિં સાઠ ને ત્રણ તે. ૯૩.

ત્રેતાળીસ, વિં ચાળીસ ને

ત્રણ તે: ૪૩.

ત્રેલોડય, [ સં ] ત્રણ લોકોનો

સમુદાય તે. [ ૮૪ પંચ. ]

ત્રોટી, સ્ત્રીં ચીના કાનની છ-

ત્રાડ, જુઠું તેડ. | વાળું.  
 ત્રેતાસી, સીં વણ તારવાળું  
 ત્રોષો, પુઠ સોપારીનો ડોય.  
 ત્રોષું, કિં અઠોસું તરોષજવું.  
 (૨) તરીર દુર્બલ થઈ નંખાઈ જવું.  
 તથ, અઠ [સં.] સરૂત પ્રત્યેક.  
 'પણું' ના અર્થમાં  
 તપક, સીં [સં.] ચામડી.  
 તથાગિદ્રિય, સીં [સં.] સ્પર્શ.  
 ની ઇદ્રિય, ચામડી.

તવડીય, સઠ [સં.] તાર.  
 તવચા, સીં [સં.] ચામડી.  
 (૨) ઊણ.  
 તવમેષ, જુઠું એક. | તાકાદ.  
 તવરા, સીં [સં.] હતાવળ;  
 તવરિત, વિઠ | સં. જલદી;  
 ઝટપટ (૨) હતાવળ; તાબડતોબ;  
 વાલીદે.  
 તવપદ, નઠ [સં.] તારાપણું  
 તું એણું ને પદ તે  
 તથાં, સઠ [સં.] વને.

## થ

થ

થ, પુઠ ગુજરાતી બાપાનો સ-  
 તરમાં થ જળ.

થઈછુકવું, કિં અઠ થઈ રહેવું;  
 થઈ થઈ જવું. (૨) મરી જવું. (૩)  
 નિકાલ થઈ જવો.

થઈને, અઠ તારપર. માંથી;  
 થાંધીને, વચમાંથી; ને ખાંડી. (૨)  
 બનીને.

થઈરહેવું, કિં અઠ થઈ થઈ  
 જવું; નહિ હોવું. (૨) મરી જવું.  
 (૩) અર્ધાન રહેવું.

થઈજવું, કિં સઠ થાકે તેમ  
 કરવું; ખૂબ પરિશ્રમ આપવો. (૨)  
 દેરાવણું; શ્રમ આપીને નિર્ભળ કરવું.  
 (૩) દેરાળે એમ કરવું; પળવણું;  
 હેરાન કરવું.

થકાર, પુઠ [સં.] થ; થલો;

થ એનો અક્ષર અથવા ઉચ્ચાર તે.

થકિત, વિઠ [સં. સ્થગિત]  
 સ્થિત; સ્થિર થઈ રહેઈ હોય તેવું;  
 દિર-મૂડ થકિત; જડ જેવું; છકક થઈ  
 મળેવું એવું.

થકી, અઠ ગુજરાતી પાંચમી  
 નિભળિતો પ્રત્યય; લીધે; માટે. (૨)  
 માંથી; અંદરથી.

થકું, વિઠ [સં. સ્થા] -નીવતી;  
 વરણું; વતીવું.

થક, નઠ થાડનો નીચેનો ને જ-  
 રા ભાગ તે; નેમાંથી નીચે મૂળ અને  
 ઉપર સાખાઓ નીકળેલી હોય તે વ.  
 ચલો ભાગ. (૨) મૂળભૂત વસ્તુ. કાપ-  
 તિરચાન. સંભવસ્થાન; ખીલ.

થકકવું, કિં અઠ હજળતાં ચાલ-  
 વું; ધબકાણ સાથે ચાલવું (૨) ભય-  
 થી દંપણું; રહિરહું હજળાને ચાલવું  
 અને તેને લીધે મળવું. (૩) અટકાવે

ખોલવુ, અટ. પુ. ઠરડાવુ. અથા ૧૫.  
(૪) રૂડરૂડવું. મુજવુ આથવુ.

થડકો, પુ. પડકોને થતો આ-  
ધાત તે, થડ-રો, આથમે (૨) ઓ-  
ચિતા અટ ૧૫વુ જો તે

થડથડવુ, કિં અં બરોબર નહિ  
ફરવુ, તરડાવું ફરવુ (૨) તરાક  
અથવા ધરીનુ વળી જવુ, મુજવુ

થડિયું, નં થડ, વનઅપતિનો  
મૂળ ઉપરનો જે જોડો ભાગ તે

થડી, સ્ત્રીં ઢગડો. મોઢવુ. ગુ-  
લોનો ગોઠવીને બનાવેલો મજ, ગંજ

થથડાવવું, કિં સં ધમધમા  
વવું, ઠપકો આપવો ધમધવવુ

થથરડો, પુ. જોડો લેપ જહું  
ને ઉપરા ઉપરી જેમ તેમ લગાડેલું  
એવું જે તે

થથેડવુ, કિં સં જહું ને લા  
રથ= થાય તેમ ઉપરા ઉપરી લગાડ-  
વુ-ચોપડવુ

થથેડો પુ. યથરડો જોડો લેપ.

થથો, પુ. થ, થકાર, થ એવો  
અક્ષર ને ઉચ્ચાર તે.

થનકથનક, અં થન થનઃ  
ભોય પગ ટકે નહિ એમ

થનથન, અં ભોયપર પગ ટકે  
નહિ એમ નાચી-કુટી રહેવુ તે કિં  
મં થન થન થઈ રહેવુ=નાચ થઈ રહેવો

થપડાક, સ્ત્રીં લપડાક, લમાચો

થપેલી સ્ત્રીં થપેલી (૨) ઘાસ  
જેવી વસ્તુની ભેડી ઢગવી.

થપોલિય, નં થપાતી, થપો  
થપોલી સ્ત્રીં નાનો ઠાણા

જેવી પાથરેલી ઢગવી

થાપડ, સ્ત્રીં થપડાક, થાપટ,  
થપ્પડ (૨) કપટ.

થય. અં થવુનું ભૂતમાનવ  
રૂપ (૨) બમ, પગિપૂર્ણ થઈ રહ્યું એમ

થર, પુ. પડ વળું. (૨) ઓળ,  
હાર, પયારો, આવતન

થરક, પુ. ભથ બીક, ધાક.  
(૨) કપારો મુજ થરકવુ તે.

થરકંતુ, કિં અં બી-ધી મુજવું,  
કપવુ, યરયર થવુ.

થરડવું, કિં સં ફરતા કપે  
એમ ટરવુ. વાકુ કરી નાખવુ  
ઠરડવુ (૨) થગથ થવુ મુજવું કપવુ.

થરડાઈ સ્ત્રીં વકતા, વાપપણ  
(૨) અડ નર દપ

થરડાટ પુ. થરડાઈ, ગર્વ (૨)  
વકતા

થરડાવુ, કિં અં બરોબર  
સીધુ નાહ હોવુ, રાહું થઈ જવુ  
ઠરડાવુ

થરથર, અં મુજવું તે, રહી  
રહોને ડગણ હોય તેમ (૨) નાં મુજ,  
કપ

થરથરવુ, કિં અં કપવુ.

થરથરાટ પુ. મનરો, યરયર  
તે કપ થડકારો (૨) નાસ,  
મુજરી થઈ આવે એવી જે

થરથરી, સ્ત્રીં મનની.



(૨) કંબુતરની એક ભતિ

અરમાભિટર, ન૦ [ જં. ] ગરમી  
માપવાનું એક ચંત્ર. ( આ ચંત્રમાં  
પારો ભરેલી એક લાંબી નળી હોય છે.  
એ નળી કપર આંકડા માંડેલા હોય તો  
તેથી ગરમીની વધઘટ સમજાય છે. )

અરમો, પુ૦ એક ભવનું કપડું;  
દાખોટો

અરવું, કિં સ૦ થર ચડાવવા;  
પડ ચડાવવાં

અરી, સ્ત્રી૦ પાતણું ઘરનું પડ.

અરેરવું, કિં અ૦ મૂળવું; કંપવું;  
ત્રાસ પામી જવું.

અરેરી, સ્ત્રી૦ કંપારી; મૂળ. કિં  
પ્ર૦ યરેરી જવું. (૨) ધાક; ખીક.

થવું, કિં અ૦ [ સં. ભસ્ થવું ]  
ક્રિયા ચાલવી (૨) બનવું. (૩)

નીપજવું; ઉત્પત્તિ હોવું; જન્મવું (૪)

પ્રકૃતિ બદલાવી. (૫) બનાવ બનવો;

અંતિમ ફળ આવવું. (૬) ગુજરવું;

વહી જવું. (૭) ઉગવું; કુટી નીકળવું;

હયાતીમાં આવવું યદુ નથી નહિ

બનવું. (૨) રજસ્વલા હોવું. કહે

યવા કાળને કોઈ ડાહ્યું નથી નમ્રે તેટલું

ડહાપણ કરીએ તોપણ યવાનું હોય

તે તો યાય છે.

થળ, ન૦ [ સં. સ્થળ ] સ્થળ;

જગા; ઠેકાણું; સ્થાન; કામ. થળકમળ

નમીન પરતુ કમળ-ગુલાળ.

થળી, સ્ત્રી૦ [ સં. સ્થલી ]

જગા; બાગની જગા; જમીન. (૨)

સોનીનું એક બોળર.

થંડી, સ્ત્રી૦ ઠંડી, ટાઢ.

થંભન, ન૦ [ સં. સ્તંભન ]

થંભી રહેવું તે; ઉભું રહેવું તે; ધારણ;

થોભવું તે

થંભવું, કિં અ૦ [ સં. સ્તંભ ]

ઉભા રહેવું; અટકવું; થોભવું. (૨)

બંધ પડવું; નહિ નીકળવું. (૩)

વિસામો લેવો; કાર્ય કરવા અટકી જવું.

થાક પુ૦ અવધવોનું ને શિ.

ચિલ્લ થક જવું તે; શ્રમ, આયાસ;

આતિ. (૨) સુસ્તી; તંદ્રા. કિં પ્ર૦

થાક ઉતરવો; થાક ખાવો; થાક ચઢવો;

થાક લાગવો (૩) એકને એક કામ કર-

વાથી ને અસાધ થવો તે; કંટાળો

આવવો તે.

થાકલો, પુ૦ થોડીવાર થાક

ખાઈ લેવો તે; વિસામો કરી લેવો તે;

(૨) આરામ; આસાએસ. કિં પ્ર૦

થાકલો ખાવાનકામ કરતાં કરતાં વાર-

વાર અટકી જવું.

થાકવું, કિં અ૦ શિયિલ

થવું; પરિશ્રમ પહોંચવો. (૨) દારવું;

(૩) કંટાળવું.

થાકવું થાકવું, વિ૦ થાકવું;

અમિત; ખિન્ન; કંટાળેલું.

થામ, પુ૦ પાર; ઊંડો; અંત;

તામ (૨) તળિયું;

થાટ જુ૦ ઠાઠ.

થાણુદાર, પુ૦ યાજ્ઞાનો અમ-

લદાર; ફોજદાર. (૨) યાજ્ઞકાનાં થોડાં

થોડાં ગામને બંદોબસ્ત રાખનાર અધિકારી.

થાણુદારી, સ્ત્રી. થાણુદારતરીકે કરવાનું જે કામકાજ તે.

થાણું, ન. [ સ સ્થાન ] સિપાઇઓ અને તેમના ઉપરી અધિકારીને બેસવા કે રહેવાનું ઠેકાણું; ચોખી; નાકું. (૨) ખામણું

થાણુદાર જી. થાણુદાર

થાથા-થાખડી, સ્ત્રી. પંપાળી રાખવું તે; થાખડીને સાંત રાખવું તે; થાખડવું તે; હાથ હા કરીને પ્રસન્ન રાખવું, લડાવવું, પંપાળવું તે. (૨) ઢાંકપિછોડ.

થાન, ન. તાકો; (૨) સ્તન ધાર્ધ; (૩) નાકું. (૪) ગ્યાન; ઠેકાણું. (૫) આસન; ગાદી.

થાનક, ન. [ સં. સ્થાન ] કામ; ઠેકાણું; જગા (૨) આસન; ગાદી.

થાપ, સ્ત્રી. થાપડ; ઝપાટો. (ઢોલક-નરખા પર) (૨) થાખડીને જમીન સરખી કરવી તે; માટીનો ઘર. (૩) બુલવું તે; ઉતરશિંદી; થાપ.

થાપટ, સ્ત્રી. લપડાક; થપડાક; ખુદા હાથની ઝપટ.

થાપડવું, જી. થાખડવું.

થાપડી, જી. થાખડી.

થાપટો, પુ. હોડીમાં માલ ચડાવવાની ખાદિયાંની જખી. (૨) દેહી. (૩) ચાણાના લોટની ખારી પુરી.

થાપજી, સ્ત્રી. મૂઝી; પુંજી; દહેલો;

(૨) વેપાર કરવાને પંથાળે કાઢેલું જે પહેલું નાણું તે. (૩) ચણાની જાડી પૂરી.

થાપન, [ સં. સ્થાપન ] મૂર્તિ બેસાડવી તે. (૨) અમુક બાબત પુરવાર કરવી તે.

થાપના, સ્ત્રી. [ સ. સ્થાપના ] સ્થાપવું; બેસાડવું તે; પ્રતિષ્ઠા કરવી તે. (૨) ટેકા, પુષ્ટિ.

થાપવું, કિં. સં. [ સંસ્થા ] સ્થાપવું. બેસાડવું; નિર્માણ કરવું; પુરવાર કરવું; સર્જી કરવું (૨) માટી દાખીને જમીન સરખી કરવી; થાપ દેવી. પહોળા ચપટા હાથે દાખવું.:-ઘણાં થાપવાં

થાપી, સ્ત્રી. યુને દીપવાનું નાનું ચપટું લાકડું, કડિવાનું એક ચોખર.

થાપેા, પુ. જંગની ઉપરનો કમરની પહોળો અવયવ તે; ઢગરાનો કમરો બાગ. (૨) મોભાલિયું. (૩) હાથો; પંજે:-કંડુના થાપા.

થાખડવું, કિં. સં. પહોળા પોથા પંજાએ દાખવ. પંપાળવું; ચાંપવું. (૨) સમજાવી પટાવીને રાખવું. (૩) ચાણીને ચપટ બેસાડવું; ઠાવવું.:-કંસાર થાખડવો.

થાખડી, સ્ત્રી. લોંટા જેવા પદાર્થની પોથા હાથે દખાવીને બનાવેલી ચેપડી. (૨) થાપી.

થાવર, વિ. [ સં. મ્થાવર ] ખસેડી રાગથ નહિ એવું; અચલ.

થાળ, પુ. [ સં. સ્વાલી ]  
 મોટી પાણી હુંડી કિનારની યાત્રી; ક્યારે  
 નાટ. (૨) ખાવાના વિવિધ પદાર્થો  
 બરીનેતૈયાર કરેલા ને ભોજનનો ખુમ-  
 ચો તે. ઠાકોરજીને ધરાવવાના ખાણ  
 પદાર્થોના વર્ણનનું કાવ્ય તે.

થાળી, સ્ત્રી. [ સં. સ્વાલી ]  
 ધાતુના પતરાનું કંચી કિનારીવાળું  
 ગોળ છાછરું પાત્ર; ભોજનપાત્ર; થાળ;  
 ખુમચો; ટાટ. ૩૦ પ્ર. યાત્રી નેતરું  
 કપાળ કિં. પ્ર. યાત્રી વનાડવી=ચોક  
 ભેગા કરીને ભહેર કરવું. યાત્રીપિટાઈ  
 સ્થોકનેભહેર કરવું. કહેવું યાત્રી નાંખી  
 હોત તો ભાંચ પડે નહિ=માણસોની  
 ખૂબ ગીરદી; ભીડ.

થાળું, ન. લાકડાનું એક ગોળ  
 ચોકું કે નેમાં ઘંટી રહે છે તે. (૨)  
 કુવાના મોં ઉપર પાણી ઠાલવવાને  
 માટે બાંધેલી ઊખંધ કિનારવાળી  
 જાડા. (૩) મૂળ વગેરેની જમાવટ-  
 વાળી જાડા. (૪) રથજ; સ્થાન;  
 ટેકાણું. કિં. પ્ર. યાળે પડવું=સ્થિર  
 થવું; વ્યવસ્થિત થઈ જવું; ભમવું.

થાળો, પુ. મોટી યાત્રી; ખુમચો.

થાંધુ, વિ. [ સં. સ્વૂલ ] જડ;  
 સુસ્ત; મંદ; બોયડ. (૨) મેહ; ગંદું;  
 ગોખડું રહેલું દેવ એવું; સફાઈ વગરનું.  
 થાંદો, પુ. પેકુનો બહાર ધરી  
 લખડો એવો ભાગ કાંદ. (૨)  
 ભારે અને દુધાળો પયોધર.

થાંભડી સ્ત્રી. નાનો થાંભડો.

થાંભડો, પુ. [ સં. સ્તંભ. ]

લાકડાનો દોઢો ટેકો; સ્તંભ; થંભ.

થાંભો, પુ. થંભ; સ્તંભ. (૨)  
 વર કવાને સ્નાન કરાવતાં ચારે બાજુ  
 ચાર દહીયરાં ઉતારે છે તે.

થિથોસોદી, સ્ત્રી. [ હં.] ટંબ  
 મીમાંસા; અધ્યાત્મવિદ્યા; એને એક  
 થંચ. [ પ્રત્યય.

થી, અ. થાંચમી વિમશ્રિતો  
 થીમડથામડ, ન. સાંધતુંથ.

(૨) કંઈ પડયું અથવા ઉપડયું  
 હોય તે ઠીકઠીક કરવું તે; મરામત.  
 (૩) નેમ તેમ કરીને ચક્ષુની લેવાય  
 એવું કરવું તે.

થીમડી, સ્ત્રી નાનું પીગડું; પટ્ટી.

થીમડું, ન. મોટી થીમડી; પટ્ટી.

થીજવું, કિં. અ. કરવું; ખાત્રી  
 જવું; ભમવું; થક થવું. [કરી જડું.  
 થીજજવું, કિં. અ. થીજવું;  
 થીજું. વિ. થટ; જડું થયેલું;  
 કરેલું; ભમેલું.

થીજું, વિ. જડું થીજું.

થીર, વિ. [ સં. સ્થિર ] ઘાઉં  
 નહિ એવું; અચળ; દૃઢ; અડગ; સ્થિર.

થીરતા, સ્ત્રી. [ સં. સ્થિરતા ]  
 સ્થિરતા, અડગતા, દૃઢતા.

થીરથુમડું, ન. કાલસવાનો  
 નાધો.

થીવર, વિ. [ સં. સ્થિર ]  
 વધ; ધરડું; મોટું. (૨) દંડ.

થુ, અ. થુંકવું તે; થુંકતાં થતો

એવો અવાજ. (૨) ફિટકાર.

શુધ, સ્ત્રી ૨૬ બાતલ; અમુક વખત લગી અમુક કસાર કે બંધીમાંથી મુક્તિ તે: નામંજુરી:—શુધ કરીને ના.

શુએર, જુઠું શુવર.

શુથુ, અઠ શુકવાનો એવો અવાજ. (૨) તિરસ્કારદરાઈ ઉદ્દગાર; ફિટકાર; ફટફટ; રદ; માત્ર વગરનું; શુથ શુપ. કિં મઠ શુથ જઈ જવું= નિંદા ગણાઈ જવું.

શુથો, પુઠ રસકસ ખેંચા લીધે. થો ખાલી કચરો; કુથો. [ લોથું.

શુમકું, નઠ કજસલાંતું મૂળ;

શુલિથો, પુઠ નાના બાળકના મોંમાં થતો ઝીણી ઝીણી ધોળી ફેફલીઓનો રોગ. (૨) સપાટી ઉપરની ધોળી કુગ.

શુલી, સ્ત્રી ઉપલી છાલવાળો નડો લોટ. (૨) ધડના નડા કણીવાળા લોટની લાપશી.

શુહું, નઠ નડો લોટ અને ઊડાં વગેરેનો ભૂકો તે; અજામણ.

શુવર, [ સ. સ્વૂવર કાંટા કાંટા વાળાં ડાળખાંતુ એક જાડકું. ખેતરો વગેરેની આસપાસ વાડ કરવાના કામમાં આવે છે. )

શુવેર, પુઠ શુવર.

શુવેરિથો, પુઠ ચોરિથો, શુવર

શુક, નઠ મોંમાં ઉત્પન્ન થતું

ચીકણું ફીણદાર પ્રવાહી. કિં મઠ

ચુંક ઉડાડવું=ખાલી બકબકાટ ગાળા-

ગાળીકરવી.

શુકવું, કિં અઠ મોંમાંના ચીક-

ણા ફીણવાળા પ્રવાહીને બહાર ફેંકીદેવું.

(૨) તિરસ્કાર બતાવવો; અવગણના કરવી. રઠ મઠ શુકેણું ગળવું=નેણું નહિ પાળવું.

શુ, અઠ શુકવું તે. મૂર્ખના મોં પર શુ. (૨) ફિટકાર.

શૂળ, વિઠ [ મં સ્થૂલ ] નહું; સ્થૂલ. (૨) બાજરીના હુંડા ઉપર આવતાં ઝીણાં ઝીણાં ફૂલ.

થેઇકાર, પુઠ નાચના આનંદનો ધ્વનિ. (૨) નાચતાં થતો કુધરાનો ચાલુ રણકાર તે.

થેઇથેઇ, અઠ નાચ રંગ ઉડી રહેવાં તે. (૨) આમ તેમ જીલવે ઉજી થવું તે:—ભાઈ થઇ થેઇ કરે.

થેક, સ્ત્રી જીવારના દાણા જેવો એક ખાવાનો પદાર્થ; થેગી.

થેગી, જુઠું થેક. [ તે: ખરડ.

થેથ, પુઠ ( સ્ત્રી ) નહું લીપણું

થેપડો, પુઠ લાદ માટીનું કુંકું ( કુંભારનું ). ( ૨ ) પોપટો. ( ૩ ) નડો લેપ.

થેપણી, સ્ત્રી થેપવાની ક્રિયા તે.

થેપલી, સ્ત્રી ચાખડીને ખેસાડેલી લોંદા જેવા પદાર્થની નડી ઢગલી; થપેલી; ચાસણું.

થેથણું, કિં મઠ લોંદા જેવા પદાર્થને નહું લીપવું; નડો લેપ કરવો. થેપાકું, નઠ નહું ધોતિયું.

યાળ, પુ. [ સ. સ્થાલી ]  
 મોટી પણ દુધી કિનારની યાળી; કથ-  
 નાટ. (૨) ખાવાના વિવિધ પદાર્થો  
 ભરીને તૈયાર કરેલો એ ભોજનનો ખુમ-  
 થો તે. ઠાકોરજીને ધરાવવાના ખાધ  
 પદાર્થોના વર્ણનનું કાવ્ય તે.

યાળી, સ્ત્રી. [ સં. સ્થાલી ]  
 ધાતુના પતરાનું કંચી કિનારીવાળું  
 ગોળ છાછૂં પાત્ર; ભોજનપાત્ર; યાળ;  
 ખુમથો; ટાટ. ૩૦ પ્ર. યાળી જેવડું  
 કપાળ કિં. પ્ર. યાળી વગાડવી=લોક  
 ભેળા કરીને જાહેર કરવું; વાળો પિંટાઈ  
 લોકોને જાહેર કરવું. કહે. યાળી નાંખી  
 હોત તો ભાંય પડે નહિ=માણસોની  
 ખૂબ ગીરદી; ભીડ.

યાળું, ન. લાકડાનું એક ગોળ  
 ચોક્કડું કે જેમાં ધંદી રહે છે તે. (૨)  
 કુવાના મોં ઉપર પાણી ઠાલવવાને  
 માટે બાંધેલી ઝાળધ કિનારવાળી  
 જાગા; (૩) મૂળ વગેરેની જમાવટ-  
 વાળી જાગા. (૪) સ્થળ; સ્થાન;  
 ઠેકાણું. કિં. પ્ર. યાળે પડવું=સ્થિર  
 થવું; વ્યવસ્થિત થઈ જવું; જામવું.

યાળો, પુ. મોટી યાળી; ખુમથો.

યાંયું, વિ. [ સં. સ્થૂલ ] જડ;

સુસ્ત, મંદ; બોયડ (૨) મેટું; નંદું;  
 ગોખાં રહેતું કોય એવું; સફાઈ વગરનું.

યાંજીવો, પુ. પેટુનો જાડાર ધસી  
 લગડતો એવો જાગ ફાંદ. (૨)  
 મારે અને કુલાખાં પચેાધર.

યાંજીવી, સ્ત્રી. નાનો યાંજીવો.

યાંજીવો, પુ. [ સં. સ્તંભ. ]

લાકડાનો ઉભો ટેકો; સ્તંભ; યંભ.

યાંજી, પુ. યંભ; સ્તંભ. (૨)

વર જવાને સ્નાન કરાવતાં ચારે બાજુ  
 ચાર દહીંચરાં ઉતારે છે તે.

ચિથોસોફી, સ્ત્રી. [ જં. ] તંવ  
 મીમાંસા; અધ્યાત્મવિદ્યા; એનો એક  
 પંથ. [ પ્રત્યય.

થી, અ. પાંચમી વિભક્તિનો

થીગડથાગડ, ન. સાંધાનું ધ.

(૨) કંઈ પડ્યું અથવા ઉપડ્યું  
 હોય તે ઠીકઠીક કરવું તે; મરામત.  
 (૩) જેમ તેમ કરીને ચલાવી લેવાય  
 એવું કરવું તે.

થીગડી, સ્ત્રી નાનું થીગડું; પટ્ટી.

થીગડું, ન. મોટી થીગડી; પટ્ટી.

થીજણું, કિં. અ. કરવું; ખાત્રી  
 જવું; જામવું; ધક થવું. [ કરી જવું.  
 થીજણવું, કિં. અ. થીજણું;  
 થીજું. વિ. થક; જાડું થયેલું.  
 કરેલું; જામેલું.

થીજું, વિ. જડું થીજું.

થીર, વિ. [ સં. સ્થિર ] ઢાંચે  
 નહિ એવું; અચલ; દૃઢ; અડગ; સ્થિર.

થીરતા, સ્ત્રી. [ સં. સ્થિરતા ]  
 સ્થિરતા, અડગતા; દૃઢતા.

થીરથુમડું, ન. કણસવાનો  
 જાંચો.

થીવર, વિ. [ સં. સ્થવિર ]  
 વૃદ્ધ; ધરડું; મોડું. (૨) દઢ.

થુ, અ. હું કરું તે; પુ કરતાં યતો

એવો અવાજ. (૨) ફિટકાર. . .

શુધ, સ્ત્રી ૨૬ બાતલ; અમુક વખત લગી અમુક ક્યાર કે બંધીમાંથી મુક્તિ તે: નામંજીરી :- શુધ કરીને ના.

શુએર, જી ૦ શુવર.

શુશુ, અ ૦ શુકવાનો એવો અવાજ. (૨) તિરસ્કારદર્શક ઉદ્વેગાર: ફિટકાર; ફટફટ; રદ; માલ વગરનું: પુષ્પ રૂપ. કિં ૩૦ શુશુ જથ્થે જથ્થે નિંમ ગણાઈ જવું.

શુથો, પુ ૦ વસકસ એવી લીધે. થો ખાલી કમરો; કુથો. [ લોથું.

શુમકું, ન ૦ કમ્પસવાનું મૂળ: શુલિથો, પુ ૦ નાના બાળકના

મોંમાં થતો ઝીણી ઝીણી ધોળી ફાલ્લીઓનો રોગ. (૨) સપાટી ઉપરની ધોળી કુગ.

શુલી, સ્ત્રી ૦ ઉપલી ઘાવવાળો નડો લોટ. (૨) ધડના નડા કણીવાળા લોટની લાપથી.

શુહું, ન ૦ નડો લોટ અને ઊડાં વગેરેનો ભૂકો તે; અળામણ.

શુવર, [ સ. સ્વૂવર કાંટા કાંટા બાળાં ઠાળખાંતુ એક ઝાડવું. (ખેતરો વગેરેની આસપાસ વાડ કરવાના કામમાં આવે છે.)

શુવેર, પુ ૦ શુવર.

શુવેરિથો, પુ ૦ ચોરિથો; શુવર શુક, ન ૦ મોંમાં ઉત્પન્ન થતું

ચીકણું ફીણદાર મવાહી. કિં ૩૦ શુક ઉડાડવું = ખાલી બહબકાટ ગાળા-

ગાળીકરવી.

શુકવું, કિં ૦ મોંમાંના ચીકણા ફીણવાળા મવાહીને બહાર ફેંકાવેલું. (૨) તિરસ્કાર બતાવવો; અવગણના કરવી. રૂ ૦ ૩૦ શુકેલું ગળવું = વેણ નહિ પાળવું.

શુ, અ ૦ શુકવું તે: - મૂખના મોં પર ચૂ. (૨) ફિટકાર.

શૂળ, વિ ૦ [ સં સ્વૂળ નહું; સ્વૂળ. (૨) બાળકના હાંડા ઉપર આવતાં ઝીણાં ઝીણા ફૂલ.

શેધકાર, પુ ૦ નાચતો આનંદનો ખ્વનિ. (૨) નાચતાં થતો કુધરાનો ચાહુ રણકાર તે.

શેધશેધ, અ ૦ નાચ રંગ હડી રહેવાં તે. (૨) આમ તેમ મુઘડું ઉછું થવું તે: - બાઈ થઈ શેધ કરે.

શેક, સ્ત્રી ૦ જીવારના દાણા જેવા એક ખાવાનો પદાર્થ; શેગી.

શેગી, જી ૦ શેક. [ તે; ખરડ.

શેષ, પુ ૦ ( સ્ત્રી ) નહું લીપણ

શેપડો, પુ ૦ લાદ માટીનું કુંડું (કુંભારનું). (૨) પોપડો. (૩) નડો લેપ.

શેપણી, સ્ત્રી ૦ શેપવાની ક્રિયા તે. શેપણી, સ્ત્રી ૦ ચાખડીને બસાડેલી લોંદા જેવા પદાર્થની નડી ઢગલી; થપેલી; ઝાસડું.

શેપવું, કિં ૦ સળ લોંદા જેવા પદાર્થને નહું લીપવું; નડો લેપ કરવો.

શેપાહું, ન ૦ નહું ધોતિયું.

ચેબરી સ્ત્રી પદોળી નાચી  
વાડકી; ટેબરડી (૨) ચપોલી; ચેપલી.

ચેર, અં ચપી; બહી; ચકને.

ચેલી, સ્ત્રી કાચળી.

ચેલો, પું કાચળો; ચલુ.

ચેકાર, પું ( સં. ) નાચવાની  
ખુગાલીનો અવાજ; યનયન નાચી-  
કુડી રહેવું તે.

ચેચે, અં [ સ. ] ચેષ ચેષ;  
ચેકાર; નાચી કુડી રહેવું તે; નાચતા  
ધુપરાનો ને રમઝકનો યનયનાટ તે.

ચેક, પું જલો; સમૂહ; ટાણું.  
( ૨ ) ખડકલો; જુડો.

ચેકડી, સ્ત્રી જુડી; એક સરખી  
વસ્તુઓનો જથ્થો; ખડકલો ( ૨ )  
ચેલી કાચળી.

ચેકડો, પું જથ્થો, મેળ સમૂહ;  
દગલો (૨) મોટી ખાસી.

ચેકેક, અં જથ્થાનું હોય  
તેમ. વિં પુષ્કળ; બહુજ.

ચેકાબેક, વિં બોલું બોલ.  
નાર, મિતબાધી. (૩) ચરમાળ; ધટવું  
ચેકું અને મોઢું એવું બોલનારે

ચેકું, વિં [ સં. સ્ત્રોત ] કિંચિત્;  
સગાર; જરા. ૩. મં ચેકું થયું = કંટ-  
લુંક. ચોરે ચોરે જરા જરા કરીને.  
ચોકામાં ચેકું = અલ્પ; જરાક. ચોલી-  
વારનો મહેમાન = મરણને કાઠે. કહે  
ચેકું બોલે ને ચાંબલો મારે = બોલું  
બોલે અને ખટું કરી જતાવે એવું.  
ચોકા સો મોઢાં = દરેક બાબત મર્યાદા.

રહે તે સારી. ચોકામાં બોડું =  
ચેકું હોય તેમાંથી વળી બગાડ થાય  
તેમ. ચોરે નફે બમણો વઠરા = હલકી  
ચાલી ધણું ચોર.

ચોડુંક, વિં જરાક.

ચોડેચોડે, અં જનજન કરીને;  
ધીમેધીમે. [ ધમેકી ડાંખર.  
ચોચ, સ્ત્રી સળી ને કણ રહીત  
ચોચડી, સ્ત્રી અંગારામાં ઘેંચી  
લાખરી.

ચોચર, સ્ત્રી ચેરા ઉપર સોળ-  
ની ફીકારાતે; ચોડું મુજ આપવું તે.

ચોચારિયું, નં નમાઈ લખા-  
ખા જેમાં લંબાણ યચળું કદેલું હોય  
એવા કામળનું બુંમળું.

ચોચું, નં માલ વગરના લખા-  
ણવાળું પુસ્તક. કહેવું પોયાં તે યોયાં  
ને લાચાં તે સાચાં. (૨) સળેલી વસ્તુ.  
(૬) જેને ચોખડવું કહ્યું લગાડેલું ન  
હોય એવું બાણ.

ચોચો, પું મૂળ અને પાનની  
વચલો કેવનો ચાંબલો તે.

ચોભ, પું પાર; ઉડો; અંત,  
(૨) અટકવ; પ્રતિરોધ.

ચોભણ, ન. અટકણ; અડીંગણ.  
ચોભણું, કિં અં અટકવું;  
કરવું; ખોટી યજ્ઞ. (૨) પકડવું;  
હોલવું.

ચોભા, પું ચોસિયા.  
ચોભાવણું, કિં સં અટકાવવું;  
હળું રાખવું; અચકાવવું. (૨) બંધ.





જાનુના મોંવાળું.

દક્ષિણીયન, નં [ સં. ] સૂચની  
દક્ષિણ વરફની ચવિનો ને ૭ માસિક  
સમય તે; કંક, સિંદ, કંચા, ઘુલા,  
ચથિક અને ધન રાસિઓમાં થઇને  
સૂચનું પસાર થયું તે.

દક્ષિણી, વિં દક્ષિણ વરફનો  
રહેવાસી; દખાણી.

દખ, નં ૦૦૬૫.

દખણી, સીં દક્ષિણ.

દખણી, વિં દક્ષિણી; દદખણ-  
નો રહેવાસી; મરાઠો.

દખણ, નં [ ફા. ] ખારસી  
લોકનાં રાખ જ્યાં ઠેકાણે પાડવામાં  
આવે છે તે જગા. કિં ૫૦-દખને  
ચૂડાણું = અવલમંજલ પહોંચાડવું.

દખણ, સીં, ૭ખણ; આડખીલી;  
મતવાવ ખડખણ, ફાંસ; વિમ.

દખડ, નં [ સં. ] દખાડું / પત્થર;  
પાણી. (૨) બારે ને જડ નેવું, જે  
તે. ૬૦, ૫૦, રગડ-દખડ = જેમ તેમ  
આવડું-દોષ એવું; ઠીકઠાક. (૨)  
બારે નવિયું.

દખડાચોથ, સીં; બાદરવા સુદિ  
આયતે. (ના દિવસે સંક્રમણે તે  
આજ આરે છતાં એ કાઠની આજ  
ખાંચ તે પછી આજ આવે નહિ,  
આવી એક વડેમાં માન્યતાને લીધે  
લોકો નજીને છાપરે પત્થર ફેંકે છે.  
આ ઉપરથી દખડાચોથ કહેવાય છે.)

દખડું, નં બારે કંકડો; ચોસણું.

(૨) ચાર ને ચારણું એકની મરજ  
ચારે એવું નહું ને મજબુત લાકડું.

દખડો, પું પત્થર; ચોડું ઢેડું.

દખદખો, પું સક; વહેમ; ખ-

વરો; રાંઠા; અવિશ્વાસ.

દખણખાળ, વિં [ ફા. ] કપડી;

મખંચી; વિશ્વામધાતી.

દખણખાણ, સીં કમાઈ; કપડ;

દખો; વિશ્વાસપાત.

દખાખોર, વિં દખો રમનાર; કપડ

દખાખાળ, વિં દખણખાળ.

દખાખાણ, સીં દખો રમવો તે;

દખણખાણ કમાઈ કપડ; છળ.

દખો, પું [ ફા. ] કહેવું કંઈ

અને કરવું જીનું તે; કપડ; છળ.

(૨) વિશ્વાસપાત; ફરેખ. [ દાઝેડું.

દખધ, વિં [ સં. ] ખમેદ;

દખન, વિં [ સં. ] એક જ નવ-

ની બાર વસ્તુઓનું સૂચન; કંકડ.

દખાડવું, કિં સં દાઝે એમ

કંકડું; ડામવું; બાળવું; દેવતા ચીપવડ.

દખારો, પું બળવરા, મનસ્તાપ

દખોડિયું, વિં અમળું ખમેદ

એવું તે; દાઝે એવું.

દટતર, નં મોટી અને અંધકર

વાવાઝાંથી ઉડેલી પૂગમાં નાંખો

અને યુવકો દટાઈ જવાં તે; એક ભય-

નર ઇતિ; ધૃતિપ્રેમ્ય. દટો બારે વરે

ખાંવો ખાંચો તો કહે કે બંધ્યા

દટતર આવશે.

કટાવણું, કિં મેં કોઈ દાટ, એમ

કરાવતું; જમીન ખાદી તેમાં કોઈ  
વસ્તુ મૂકી ઉપર માટી પુરાવવી.

દટાણું, કિં અં માટીથી ઢંઢાઈ  
જવું, કંઈ પણ વસ્તુ કે કામથી ઢં-  
કાઈ જવું.

દટન, નં દટાઈ જવું તે. કહે-  
પટન સો દટન. (૨) વિં દાંટકું; જવું  
માં બંધ કરેલું હોય એવું.

દટ્ટી, પું દટ્ટા; સાંકડું ગોં બંધ  
કરાવતો કુચો તે.

દડ, પું ઝીણી રેતીનો જાતો તે;  
મૂળ, રેતીવાળી જમીન. (૨) ઝીણી  
શ્લેટીનો ધર; મદ; પવનથી ઢીને  
પડેલો કચરો; પોતી જમીન.

દડકો, પું લચકો; લોહો. (૨)  
ચાદળો. [વાચણ.

દડધો, પું ધણું નડું ને બારે  
.. દડદડ, અં એક પછી એક એમ  
બહેલું; ખજખજ. (૨) ચાલુ પડતી  
મારાનો એવો અવાજ તે.

દડદડવું, કિં અં દડદડાટ વ-  
હેવું. સાવું, રેતાબંધ પડવું.

દડદડાટ, પું દડદડ થવું તે (૨)  
અં દડદડ થવું હોય તેમ. [એ.પી.

દડકડી, વિં દડદડાટ ફેંચો ચાલે  
દડમ, સીં ટેકું; ચકતું; ચોસલું.

(૨) ગડલ નાની ગાંઠ. સોલે; ઢપડી.

દડખડ અં દડમજા; એક પછી  
એક ઉપરાઉપરી દોડવાનું કરવું હોય  
તેમ; ધડખડ. દડખડ દડખડેટું કે પણ  
અતિ ઉતાવળે પગલે ચાલવું હોય તેમ.

દડખડવું, કિં અં દોટ મૂકીને  
ઉતાવળે દોડવું.

દડખડાટ, પું દડખડ થવું તે.  
(૨) અં દડખડવું હોય તેમ; ઉતા-  
વળે; ઝપાટે.

દડખડી, સીં ઉતાવળી દોટ,  
દડખડું, નં લાદમાટીની નાની  
કોડી. [કાંસીને ભાણું.

દડખણું, કિં સં દાખીને પુરવું;  
દડણું, નં ચોસલું; ચકતું. ટેકું  
(૨) લોહો; લચકો.

દડમજાલ, અં જરાએ ચાલવા  
વચર ચાલ ચાલ, કરવું તે; રસ્તામાં  
વિચાંતિ લીધા વિના ચાલુ ધીરા કે  
ઉતાવળે ચાલવા કરવું તે.

દડવું, કિં અં માટી બેસાડો  
દેવી; જમીનને દામી ઠોળીને સરખી  
કરવી. (૨) ખળી કરવી.

દડાવણું, કિં સં દડમાં દોડા-  
વણું, રમણવું.

દડાણું, કિં અં સાફ થવું.  
(૨) દડાની માફક મડખડવું.

દડિયો, પું [સં દ્રેણ] પાંદ-  
ડાનો બનાવેલો વાડકો, પડિયો.

દડી સીં ચિયરાં અથવા ફૂંકે  
વગેરેની ગોળ. (૨) સૂતર કે દોરાની  
ગોળ કાઢી.

દડુકદડુક, અં ડોલધં ડોલ  
તેમ, હચચી હચનીને દોડવું.

દડુલી, સીં દડી; નાનો દડો.  
દડુલો, પું દડો; સૂતરનો, તેર-

‘દો’ અથવા કૃષ્ણો ગાળે આઠાર;  
લાડુ લેવો ગાળો.

દોડો, પુ. ચિંધરોં કે કૃષ્ણો ને  
ગાળ ઘાટ તે; મોટી દડી.

દાવુ, કિં સં આપવું; દેવું.

(૨) દાન લઈ આવવું; રળી આવવું.

દત્ત, વિ. [સં.] આપેલું; દીધેલું.  
દત્તપુત્ર=કાશ્યપે આપેલો છોકરો. દત્ત-  
વિધાન=મીતને છોકરો આપી દેવાનો  
ને વિધિ તે.

દત્તક, પુ. [સં.] અમુક વિધિ  
‘કરી દોષ પાસેથી લીધેલો’ ને છોકરો તે.

દત્તાત્રય, પુ. એક મેષિ; અત્રિ  
અને અનનુયાનો પુત્ર. (એ બંધા,

વિષ્ણુ ને મહેશ્વરના અવતાર રૂપે  
ગણાય છે.) [દડદડવું; કરી જવું.

દડવું; કિં અં નિગળવું; ચૂવું;  
દહાવું, નં [સં. ટિપ્પિદમ]

એક નતવું ટોલ-તાંસાં નેવુ વાળું;  
લરકરની આમળ વગાડવાનું એક વાળું.

દડુડી, સીં ધાર; ધારાં; સેર.

દડુડો, પુ. ધાર; રેલો; મોંટી દડુડી.

દહો, પુ. હ અક્ષર અને તેનો  
એવો ઉચ્ચાર તે; દહાર.

દદ્દ, સીં [સં.] એક ખુબલી-  
વાળો રોગ; દાદર; માધર.

દધિ, નં [સં.] દીધું; મળી  
અપેલું દધ. દધિલત=મોંખણું. દધિ-

સુતા=લક્ષ્મી.

દધિલે, સીં [સં.] લક્ષ્મી.

દધીધિ, પુ. [સં.] એક મુનિ.

(આ મુનિ બહુ હદારે હતા. દેવ લો-  
કના કંચાણું માટે તેમણે ચોંવાનો દેદે

અપણું કરી દીધાં હતો.) [દિન્યા.

દગુ, સીં દર્દ મેળપતિની એક

દગુજ, પુ. દગુના પુત્રો તે; દેવો;

દાનવો.

દનેયું, દનેયું; એકેદિવનની મહે-  
નતવું ને લવાજમ તે; રોજ. (૨) રોજ

ને રોજનું કાચું નામું તે. (૩) રોજ  
રોજ રોકડ લવાજમ મળુરી કરનાર.

(૪) રોજ ને રોજ પ્રકટ થતું એવું;  
રોજિંદું (વર્તમાન પત્ર.)

દપકોંમલુ, નં દામી દેવાઈ ને  
ખાતું તે. (૨) ધેમકી.

દપેલ, (દપટ), વિ. બમણું;  
પુંકળે (૨) જમીનની અંદર છુપાવેલું;

જમીનમાં દાટવું.

દપદંડું, કિં સં. લુંચાણથી  
સંતાડી રાખવું. (૨) જમીનમાં દાંડી

દેવું. (૩) સંધરી રાખવું.

દપોટો, પુ. કુગડાં ખોંધ્યાં ઢોધ  
તે ખાંસડી. (૨) એક નતની ખોંડ;

દાખેટા [રવી. (૨) દાટવું.

દફલુખવું, કિં સં. ઢોડી હંકા  
દફતર, [ફા.] કોમંકાજના

કાગળપત્રો અને દિસાખના ચોપડા  
વગેરે તે. (૨) ચોપડાઓ ને લખવાનાં

સાધનો વગેરેનો ઘેસો. (૩) ચોપડી.  
દફતરખીવું. નં દફતર રાખ-  
વાની જગાં. (૨) પુસ્તકલેખ; લાઈ-  
બેરી; કિતાબખાનું.

દેવતરદાર, પુ. દેવતરી કામ કરનારાઓનો ઉપરી. અમલદાર (૨) સરદારની જમાખંદીનો વહીવટ કરનાર.

દેવતરદારી, સ્ત્રી. દેવતરદારનું કામ તે. [ અને રાખનાર.

દેવતરી, પુ. દેવતર, ધણનાર દેવત, ના. [ આ. વપ્તન ] મદદાને દાટવાની ક્રિયા તે; દાટવું. તે.

દેવનાવણું, કિં. સં, દાટવું; જમીનમાં ધાલવું. [ ૧૧૩ ]

દેવે, વિ. [ આ. ] દેવિએરી નાખિવું; નારા કરેલું. (૨) અં. જાણે;

કામદી રીતે; સાથે. - એકદે = એકવાર. (૩) પાયમાલ થઈ આમતેમ પડેલું. -

દેવેદે, કિં. પ્ર. દેવેદે કરવું = હુંદું. હુંદું કરી નાખવું; વેડફી નાંખવું; દેવે કરવું = પાયમાલ કરવું.

દેવેદાર, પુ. વરકરી સિપાઈઓની નાની ટુકડીનો ઉપરી; જમાદાર; રેસાદાર (૨) ઉંચા દરજ્જાનો સિપાઈ.

દેવેદારી, સ્ત્રી. દેવેદાર તરીકે જે કામ કરવું તે. [ લવું; ડફોળ.

દેવેળ, વિ. બેવકુફ; કમઅદ-દળાવણું; કિં. સં. કમઅદવણું;

અં. બિડાવી ડરાવણું. (૨) હલવું. (૩) હલવાવણું. (૪) દાખીને ખાલું.

દમદમે, પુ. [ અ. દંવદયા ] ટકમાંડ; લમકો; દમામ; વેસવ; મહોજવાડી. (૨) નેરવ; પ્રસાવ

(૩) અપચાવારી - ચેટની. જે દાવવ

તે, અપચો. [ શિ. ૫૬વી. ]

દળણું, કિં. અં. દળાઈ જવું; દળાણું, નં. દળ; આભાર નીચે

હોવાપણું. (૨) આમક. (૩) ભાર; જોતે, કિં. પ્ર. દળાણું કરવું = અમુક

કામ કરવાનો આમક કરવો. દળામણું, નં. દળાવવાની, જે

વસ્તુ તે: આમક. (૩) દળાવરાવવાનું લવાજમ

દળામણી, સ્ત્રી. દળામણું. દળાવણું, કિં. સં. બારતળે

મૂકવું; ચામણું, નીચે બેસાડવું; અગ-લવું; અંદર કાંસવું. (૨) આમક;

કરવો; ફરજ પાડવી; સરમખા નાખવું. (૩) દળાવણું; ધમખી આપવી. (૪)

તાબે રાખવું. (૫) ચાંપીને ખાવું. દળીજણું, શેઠમાં મૂડવું; નરમ

થઈ જવું; દળાવું; નિ:સરવ, થઈ જવું; જોસ ઉતરી જવો.

દળેલ, વિ. દળાયેલું; એપિશ્યાણું; વાળેદાર; એપિશ્યાણું; અધીન.

દમ, પુ. [ પા. દમીદન ] આસોઈસ; આસ. (૨) માણવાયુ;

અ. (૩) આસ લેવા અકવામાં મુકેલી પડે, એવો એક રોમ; કાંઈણ;

આસ. (૪) અસર કરનારો, ગુણ: સાવ તે. - રસેલમાં કંઈ દમ નથી

(૫) નેર! મેવત; રાતિ. (૬) નેરપો ધુમાડો બે'ચવો તે. - ગાંભનો દમ.

ડાળ, અમક. કિં. પ્ર. દમ રાખવો - નેર રાખાવ દેખાડવો. દમ ખાવો - રાખાવ

લેવી. દમ લેવો=ચકવી નાખવું. દમ  
લીકળી જવો=મરી જવું. દમ દેવો=  
અમત્રી આપવી. દમ લિડાવવો=  
ખાલી રવાણ દેખાડવો. દમ કાઢવો=  
હંકારી નાખવું ૩૦ પ્ર૦ દમમાં ને  
દમમાં કામ લેવું=ખાલી રવાણથી  
ચલાવી લેવું હરદમ=હંમેશા. એકદમ=  
જલ્દા [ સં. દમઃ ] શાંતિ રાખવી તે;  
છદિયોને કબજે રાખવું તે (૨) દમકું  
તે; પીડા. (૩) દંડ; શિક્ષા. (૪)  
હાનિ; ક્ષેત્ર સહેવાપણું.

દમક, સ્ત્રી૦ ઝળક; ચમક; (૨)  
વિંબે પીડનાર; દુઃખ દેનાર.

દમકું, કિં અં મુલુકવું; ઝળ-  
કવું; ચમકવું; પ્રકારાવું; તેજ મારવું.

(૨) વાગવું; અવાજ થવો. [ રમત.

દમગોદીલો, છાકોની એક

દમઘોષ, પુ૦ મહાભારત કાળનો  
અદિ દેશનો એક રાજા. શિશુપાળનો ભાપ.

દમડી, સ્ત્રી૦ હજકી દિગ્મતનો  
ખાઈ જવો પૈસો. દમડીશાર-દમડીપૂર

=દમડી 'જોવા' વળવળવું. 'જલક  
કહે' દમડી દમડી કરતાં રૂપીઓ થાય

દમડો, પુ૦ પૈસો; હલકો સિક્કો.

(૨) જપ. માણ દમ.

દમણ, ન૦ દરખાણ ગુજરાતમાંનું  
એક અંદર. (૨) પીડન; સતાવણી.

દમણી, સ્ત્રી૦ નાની માડી; ડમણી.

દમણું, ન૦ મોટું માંસ; ડમ-

ણિયું. (૨) પીડન; પીડા; સંતાપ; દમન.

દમદમીટ, પુ૦ દબાવો; કાઠમાઠ.

(૨) અં દમામળંધ; સડસડાટ.

(૩) રોક્ષ; બલકો; ભેદકમી.

દમન, ન૦ [ સં. ] દમવું તે;  
પીડા; સંતાપ; દુઃખ. (૨) રમડીને  
વશ કરવું તે. જંગલમાં; દાંડ.

દમખરદમ, અં વ. રંવાર; કૃપ-  
રાગપરી. (૨) એક હપર એક ચલમના  
સપાટા લેવા તે

દમરો, જુ૦ દમરો. [ દમિયલ.

દમણું, વિંબે દમના રોગવાળું;

દમણું, કિં સં [ સં. દમ્ ]

આગ્રહથી મન મારવું; છદિયોને વશ  
કરવી. (૨) પીડવું; સતાવવું; રમ-  
ડવું; સંતાવવું.

દમાક, પુ૦ દેખાવ; રોક્ષ; બલકો.

દમામ, પુ૦ રોક્ષ બલકો; કાઠ-

માઠ. [ દમિયું-

દમિયલ, વિંબે દમના રોગવાળું;

દમોદમ, અં બરોબર, સરખું

થયેલું હોય તેમ.

દયણું, જુ૦ દળણું.

દયા, સ્ત્રી૦ કોઈનું દુઃખ 'જોઈને  
તેના પ્રાંત જે લાગળી થાય છે તે, ન-  
કણા; અતુકંયા (૨) રહેમ નજર,  
કિં પ્ર૦ દયા આવવી, દયા ઉપજવી,  
દયા કરવી. કહે' દયા ડાકણને ખાવ=

દયા કરવા જતા કુસી જવાય.  
દયામણું, વિંબે દયા રૂપભવે

એવું તે; કળણ. (૨) ગરીબ, દીન.

દયાવંત, વિંબે દયાળુ.

દયાવાન, વિંબે દયાળુ...

દયાસિંધુ, પુ. દયાસાગર.  
 દયાળ, વિ. દયાળુ.  
 દયાળુ, વિ. દયાવાન.  
 દયાળુતા, સી. દયાવૃત્તિ તે.  
 દયિત, વિ. [ સં. ] પ્રિય: વ.  
 દાહું. ( ૨ ) પુ. વડાલો પતિ: વસિષ્ઠ.  
 દયિતા, સી. [ સં. ] વડાલી  
 સી; પ્રિયા. પ્રિયસી. ( ૨ ) સી.  
 દર, પુ. ભાવ; કિંમત. ( ૨ )  
 જેમાં ખાર થાય છે એવી જમીન. ( ૩ )  
 નં બાહું; કાણું; ભોક્. ( ૪ ) માન; મરતો; વાટ. ( ૫ ) અં. મર્યેક; હરેક.  
 દરએક, જુ. દરેક.  
 દરકાર, સી. [ ફા. ] ગરજ;  
 લભા; જરૂરિયાત. ( ૨ ) કાળજી;  
 ચિંતા; ફિકર.  
 દરખાસ્ત, જુ. દરખાસ્ત.  
 દરખાસ્ત, સી. સુચના; મત;  
 પ્રતિજ્ઞા; અરતાવ. ( ૨ ) સરકારી કુક-  
 મનો અમલ કરવા દેવાની જે અરજ  
 તે:—ફિ. અં. દરખાસ્ત કરવી—મૂળી-  
 લાગવી. ( દરખાસ્ત પત્રાર થતાં કરાવ  
 કહેવાય છે ).  
 દરગાહ, દરવા, સી. [ ફા. ]  
 ખીની બેઠક. ( ૨ ) મુસલમાન સંત  
 જતનું એક ધામ જે જે મસજિદથી  
 ઠંઠક જુરી બાંધીનું હોય છે. ( ૩ )  
 આંખડું; ખાંચડું. ( ૪ ) મજાનું મંદી.  
 દરગુજર, સી. માફ કરવું તે;  
 સાંખી જવું તે; જવા દેવું તે ફિ. મં.  
 દરખાસ્ત કરવું—અમાના દોષો જવા

કરી ચલાવી લેવું  
 દરજણ, સી. દરજની બાયરી;  
 દરજ નતિની સી.  
 દરજ, પુ. રીવવાનો ધંધો કરનાર  
 માણસ; મેરાઈ; એ નતિ—નાત. કહે.  
 દરજનો દીકરો જીવે ત્યાં લગી રીવે  
 દરજો, પુ. [ આ. ] પદવી;  
 માનમરતબો; આદો; અધિકાર. ( ૨ )  
 વર્ગ; પાયરી. ( ૩ ) લાયકાત; યોગ્યતા.  
 દરજી, જુ. દરજી  
 દરજ, નં [ ફા. ] દુ:ખ; પીડા;  
 બધા. ( ૨ ) રોગ; બ્યાધિ ( ૪ ) મમ; મુખ ભેદ. [ મરેજી ગાંડુ.  
 દરદાગીનો, પુ. અલંકાર વગેરે;  
 દરદાગો, પુ. ઠંક; ધસાકો; અધિ-  
 કાર.  
 દરદી, વિ. જેને દરદ વધેલું  
 હોય તે; માંદું; રોગી. ( ૨ ) પ્રેમપીડા  
 થી પીડિત; પાયલ; રસિક; અલમવી.  
 દરપણ, જુ. દરપણ.  
 દરખાસ્ત, પુ. [ ફા. ] રાજસભા;  
 સભા ભરવાનું મકાન. રાજમહેલ;  
 રાજવાડો. ( ૨ ) રાજની કચેરી ( ૩ )  
 રાજ; ખાદસાઈ; નાનો રાજ; કાકોર;  
 વાલુકદાર; ગરાસિયો. ( ૪ ) રાજ જેવો  
 ભા. જોવો હદાર અને મોજ માણસ.  
 ( ૫ ) નાનું રાજ્ય તે. ( ૬ ) સરકાર  
 દરખાસ્તી, વિ. દરખાસ્તે લખવું.  
 દરજ, જુ. દરજ.  
 દરખાસ્તો, પુ. [ ફા. ] લખા-  
 નમ; મંદીના માટે આપવાની મહે.

નવની રકમ પચાસ

૧૦

૧ દરમિયાન, અં [ પા ] અમુક  
નિશ્ચિત કાળની અદર, વચસાવખતમાં  
વચ્ચે. [ પ્રકીર્ણે કામ કારણ તે  
દરમિયાનખીરી, સ્ત્રી વચમાં  
દરવેળા, અં હરવેળે નિત્ય,  
પ્રતિ દિવસ.

દરવાળે, પું [ પા ] મોઢ  
પારણ, વિરાળ રહેતો, મુખ્ય માર્ગ.  
દરવાળી, પું દરવાળ

દરવાળ, પું [ પા ] દરવાળે  
સામવતારો સિપાઈ, કારપાળ

દરવેળા, પું સિદ્ધા માગતો દરો  
દર કરતો એવો કૃષીર.

૧૦ દરશન, પું દરશન

દરશન, પું દરશન  
દરશનિય, નં ગ્રીઓ અને

માળગેને કાચને નાકે પહેરવાનું  
એકાએક એક ધરણ

દરસર્વ, કિં અં દેખાવું  
દરમાલ, અં વર્ણવર્ણ પ્રતિવર્ણ

દરખ, સ્ત્રી અં દરખ

દરખ, સ્ત્રી [ સં ] ગુજ  
લી માંવા કરે એવા રામ, દાદર

દરખનિય, વિં દરખની દોગ  
વાણ, મુખસિય

૧ દરિદ્ર, વિં [ સં ] મંગા વેઠે  
મણ વેળાં કરે મઠિ એવા સંવર્ણવિનુ,

આગમુ (૨) મરીખ દીને કંઠિવિ (૩)  
ચર્ચાઈ વચનું, એક (૪) નાં  
ન અને નિર્લસાઈ મીલુઈ, માધ

વગરનો માણસ

ત[કિ]પાલિયત

દરિદ્રતા, સ્ત્રી મરીખી, નૈત્ય.

દરિદ્રચણ, નં દરિદ્રતા દળદરી  
પણ આગમુપણ. [ આગમુનિર્ધન

દરિદ્રી, વિં દરિદ્ર. ગિરીખ,  
દરિયાઈ, વિં [ પા ] દરિયાને

લગત (૨) એક ભવતું રેશમી પેપર.  
ચિનાઈ રેશમી કાપડ.

દરિયાઈ, સ્ત્રી [ પા ] મરીને  
વિચાર કરવો તે, સાગ એકાદ તેલ

કરુ તે, પારણ, પચાસ.

દરિયામહેલ, પું મેટા મહેલ  
(૨) દરિયાને કાઠે આવેલો મહેલ

દરિયાઈ, પું [ પા ] દરિયા  
દરિયા, પું [ પા ] પૂરની ઉપ

રનો પારા પાણીનો મેટા જળે વિસ્તાર  
તે, સમુદ્ર, સાગર, જળનિધિ. કિં ૧૦

દરેયો મોળાં મર્વે સમુદ્ર પૂર પડેને  
સફર કરવી દરિયા મરવે દરિયા

પાર રહેલો દરિયા સાથે વેપાર કરવા  
જવું ૨૦ પ્રં દરિયા જેવું મેટ મોળાં

એતો દરિયા દરિયાઈ છે કહે દરિયા  
કે દરખાસ અર્થાત દરિયાનો કે દરખાઈ

નો અર્થ એવીધા હોયે તોજ ફગદર  
કોટ દરિયામાં રહેવું ને મગર સાથે

વેસ્ટેનેની સાથે કાંઈ મરવે પડેવું  
તેની સાથે વેર કેમ પાડેવું

દરી, સ્ત્રી મુજા, પૂર્વત પડક  
મીની કાંઠે.

દરેક, અં પ્રત્યેક, એકેક  
દરેક, કિં અં દરેક પડક, પાર

ગળ્યા કરવું; ધહેવું; કરવું. (૨) ધારા  
પડે એમ નાંખવું; દરેડો પડે તેમ કરવું.

દરેડો, પુ. ધોધવા, ધાર. (૨)  
અનાજ, દાણા, રેતી તુગેરેની ખડી  
ધાર તે.

દરે, ઓ. [ સં. દૂર્વા ] ધરે.  
અણખેડ જમીન ઉપર એક  
જાતનું કુમળું ધાસ. (૨) જમીનમાં  
ડેડો પાણીનો ખાટો.

દરેગો, પુ. [ કા. દારોગાહ ]  
કોઈ સરકારી ખાતાનો મુખ્ય વડો;  
વપાસ રાખનારો અધિકારી.

દરેડો, પુ. એક સાથે પરી  
પડવું તે. દરેડો. (૨) ધણા જણે  
સામઠું ધસીપડવું તે, ધમાસ મચાવી  
ધી તે છંટ દરેડો પાડવા એક  
સાથે ધસી પડવું.

દરેમરેત, વિ. [ કા. ] ખરા-  
ખર, કંઈ પણ જોડગણિત; જેમ  
જેમ તેમ કરેલ હોય એવું.

દરે, જુ. દરે.

દરેર, પુ. [ સં. ] દેડકો; દાકર

દરે, પુ. [ સં. ] ગર્વ; અહ કાર,  
અભિમાન. [ આરસો; આટલું.

દરેવળ, ન. [ સં. ] ખાપ, આપનો.

દરે, પુ. [ સં. ] એક જાતનું  
ધાસ ડાલ, દામ. ( આ ધાસ પવિત્ર  
અણુય છે અને માણસમાં વપરાય  
છે. ) ૩૦ મં. દરે પાણીને સુવંધર  
આગળ કુદરતી મરણે મરવું.

દરેક, વિ. [ સં. ] દેખાડનાર.  
ખતાવનાર.

દરેક, ન. [ સં. ] નિરખવું.

જેવું તે; દેખવું. તે. (૨) દરેક; નજર  
(૩) દેખાવ, અવલોક. (૩) દેવ,  
સાધુ વગેરેનાં સુખને ભાવથી જોવા તે  
(૪) મિલન, મુલાકાત; મેળાપ. (૫)  
સત્ય; દરવ; દરેકગણો. કિં ૫૦  
દરેક દેવાનું સ્વરૂપ સ્વરૂપે મહત્ત્વ યુ.

દરેકનિક, વિ. [ સં. ] જોવા  
જેવું; રૂપાણું (૨) મહત્ત્વ; મહત્ત્વ.

દરેકનીય, વિ. [ સં. ] દરેક  
કરવા જેવું, રૂપાણું, પવિત્ર.

દરેકવધું, કિં ૨૦ દેખાડવું.  
(૨) જણાવવું.

દરેકિત, વિ. દેખાડેલું, ખતા-  
વેલું; દાખવેલું.

દરેકિ, વિ. [ સં. ] જોનાર.

દલ, ન. [ સં. ] પાન, પાંદડું.  
(૨) સૈન્ય; લશ્કર. (૩) જડારા;  
ધનતા (૪) લોટને ખાધી થેડી તથા  
ખાડીને ખનાવેલો ભૂકોતો, સુરખું. (૫)  
દિલ, મન.

દલગીર, જુ. દીલગીર.

દલવાડી, પુ. ઇટો પકવનાર;  
ઇટવાડાવાળો.

દલવાડું, ન. મરી ગયેલું દોર  
તાણી જવાના બદલાનાં ચમાર સોડો  
ચામડાનો એક કડકો દોરના ખાલીકને  
પાળો આપે છે તે.

દલાયું, જુ. દલાયું.

દલાયવું, ૧૦ મં. જેમ તેમ  
કરીને નિર્ભાવો લેવું, પાંખી પાખીને કંઠે



રત્ન. (૨) ધીરજ આપી મન નખાવવું.

દલાલ, પુ. [ જ. દલ ] સીટું  
કરાવનાર; મારફતિયો; આદતિયો.  
કહેવું દલાલને દેવાંજી નહિ.

દલાલિયું, વિ. દલાલી કરનાર.  
દલાલી, સી. દલાલનું કામ તે.  
(૨) હકસાધ. આડત; કમિશન. કિં  
મં. દલાલી ખાવી=ચોટું એસાડી હક-  
સાધ લેવી.

દલાલું, નં. દલાલી.

દલિત, વિ. [ સં. ] દળેલું;  
કચરેલું. પાટિલ, દલાલનું

દલીલ, સી. [ જ. ] કાંઈ ખાખ-  
તની મુદાસર તકરાર તે; સબબ;  
કારણ કિં મં. દલીલ કરી=મુદા  
રજી કરવા [ મિલકત.

દલકો, પુ. યાપણ; પુંચ;

દલ, પુ. [ સં. ] વનની આગ;

વનમાં એની મેળે સળગી હોલી ને  
આગ તે; દાવાનજ (૨) વન; જંગલ;  
કારણ. (૩) સંવાપ બળતરા. (૪)  
એસ; કાકળ જીમત. કિં મં. દલ  
બળવો=જંગલ બળવું; મોટી પાપમાલી  
કરનારો બનાવ બનવો દલ બાગવો-  
લગાડવો=જપાત યાવ એવું કરવું.

દવન, નં. દહન.

દવરાવણું, કિં સં. આધાન  
કરાવરાવણું; બીજ નખાવણું.

દવણું, વિ. અળખામણું.

દવા, સી. [ જ. ] એસડી;  
જીપુટી. કિં મં. દવા કરવી=એસડી

કરવું. (૨) ઉપાય કરવો.

દવાઈ, સી. એસડી; દવા. (૨)  
દુકમ; આણ.

દવાખાનું, નં. જ્યાં દવા મળતી  
હોય તે ઠેકાણું; ઔષધશાળા.

દવાગીર, વિ. આશિષ દેનાર.

દલાડિયું, વિ. ખંડપું ન ખંડપું  
એવું; અર્ધદમ્બ.

દવાત, સી. રસનાઇનો ખડિયો.

દવાતી, વિ. કારકુન; મહેતો;

દવાતવાળો. [ સારવાર.

દવાદાર, નં. ઓગડવેસડ;

દવેખ, પુ. બળાવો; ઉંટા સવાપ

દશ, વિ. [ સં. ] પાંચથી બમણી

સંખ્યા તે; ૧૦; દસ.

દશક, પુ. [ સં. ] એક આખી  
રકમનો દશમો ભાગ તે. (૨) દશનો

જથો; દસકો.

દશકંધર, પુ. દસપાંધવાળો  
રાવણ; દશકંધ દશગ્રીવ.

દશદિશ, સી. [ સં. ] પૂર્વ,  
પશ્ચિમ, ઉત્તર ને દક્ષિણ એ ચાર  
બાનુઓ, ચાર ખેલુ, અને ઉપર તમા  
હોળ મળીને ને દસ બાનુઓ તે.

દસધા, અ. દસ પ્રકારે; દસરીઠે;  
દસવિધ. [ સાર.

દસન, પુ. [ સં. ] દાંડ, દાંતની  
દેશનોવહી, સી. [ સં. ] દાંતની

દાર. [ યાંત્રી દેશનાં તિથિ તે.

દશમં, સી. [ સં. ] પચવાડિ-  
દશમી, સી. દશમનો દસમો

દિવસ તે; દશમ. (૨) દ્વિ બાંધીને  
ખનાવેલી બાખરી.

દશમું, વિં [સં. દશમ] દસમા  
દિવસ ઉપરનું, સંખ્યાએ દસ ઉપર  
આવતું. દશમું દ્વાત્વ. જુડુ.

દશમૂળ, નં [સં.] દશાનતની  
ઔષધિનાં મૂળ સિ.

દશમોડ, પું દિશ્મુઃ દિશા-  
શમ યવો તે. દશમોડ યવો=દિશા  
શુભાઈ જવી.

દશહર, નં [સ.] એક સુત્રી  
પડવેથી દશમ લગી મોટાં તીર્થોમાં  
જે હસવ જોરે થાય છે તે જવ;  
ગંગોત્સવ.

દશા, સ્ત્રીં [સં.] સ્થિતિ;  
હાલત. (૨) પડતી હાલત (૩) મહા-  
દિકના સંબંધને લઈ સારા ખોટા  
વખતને લગતો જે અમુક કાળ મહાંય  
છે તે. (૪) ગાડી ઉંજવા માટે પૈડામાં  
ખાલવાની જે તેલવાળી ચિંદરી તે.  
(૫) વણાટની છેવટે છુટા રહેલા વાંત-  
ણાના છેડા; દશી.

દશાવતાર, પું વિષ્ણુના દસ  
અવતાર તે. (મત્સ્ય, કૂર્મ, વરાહ,  
નૃસિંહ, વામન, પરશુરામ, રામ,  
કૃષ્ણ, બુદ્ધ એને કહિંક.)

દશાંશ, પું [સં. દશ+અંશ]  
એક આખી ચીજનો દશમો ભાગ તે.  
(૨) દસ દસને કાંડે ગણી સમય એ  
વાં નાનક અંશો; આણવાની. એક  
હિસાબની રીત.

દશાહ, પું [દશ+અહ] દસ-  
મો દિવસ; ચરણ દિવસથી ગણતાં.  
આવતો દશમો દિવસ; દસમું.

દશી, સ્ત્રીં કપડાના છેડા ઉપરની  
આંતરી, પાલવના છુટા વંતુઓ.

દશીનીશી, દસ વાસ વસની  
વારા ફરતી આવતી સારી માઠી હા-  
લત તે; ચડતી પડતી; સુખદુઃખ;  
તડકો છાંયડો. [આસો સુદી ૧૦.

દરોરા, પું વિજયા દશમી;

દર્યા, નં પરણેલા વતને તેના  
સસરા તરફથી વારુફરતી જે દસ  
જમણુ આપવામાં આવે છે તે.

દસોંદ, વિં દસમો ભાગ.

દસોર, વિં વજનમા દસ રોર  
જેટલું. [ખાય એવું કાટલું; દસોરો.

દસોરી, સ્ત્રીં દસરોર વજન જે.

દસોરો, પું દસ રોર વજન  
જેખાય એવું કાટલું.

દસ, પું દસ.

દસકત, પું [કા. દસ+કત]

અક્ષર. હરફ. (૨) હાલતું લખાણ-

(૩) સહી. અહીં તમારા દસકત કરો.

કિં મં દસકત ખુટા=મરેડાકાર

અક્ષરના ખાડામા કલમ ફેરવ્યા કરવી.

દસકો, પું દસદસને જાયો તે.

(૨) દસ વરસ.

દસકોઈ, નં અમદાવાદને લગતું

એક પરમણું. [સમી વિધિ.]

દસમ, સ્ત્રીં વખવાડિયાની દ-

દસરા, આસો સુદિ દશમનો.

દિવસ અને તહેવાર વિજયાદશમી  
કહેવું જે થોડું દસરાને દિવસે ન હો  
ડ્યુ તે શા કામનું જેમસને જતાવાય  
તે જ હોશિયારી ખરી

દસા, સ્ત્રીં દસમા દિવસની મર  
જોતાર ક્રિયા ૧)

દસી, જીં દસી

દસીવીસી જીં દસીવીસી

દસુ દ સ્ત્રીં દસમે દિવસે આવે  
એકથી આપપત (૨) દસમે જાગ

દસુ દી, જીં દસોદી

દસોદી વિં અમુક કપજનો  
દસમે ભાગ મેળવનારા (ખારોડ, માટ,  
ચારણ )

દસકંઠ પું અક્ષર; ઠંરક ૨

દસકંઠશિક્ષક પું દસત સારા  
મહતા શીખવનાર મહેતાજી કોપી-  
સ્તા પું યવનાર (૨) વિં અક્ષર સારા  
મહતા શીખવનાર -દસકં શિક્ષક  
કોપીજી

દસત, પું [ પાડ ] ઘસત; કાચ  
(૬) સતા અખતિયાર; કાણ (૩)  
હાંડો મળ જીલ્લાળ

દસતખસતા [ પા ] કાચ બે-  
ચીને હાથ રહેનાર

દસતાન, નં સ્ત્રીઓને માસે માસે  
જે રજ આવે તે

દસતાનુ; નં દસત ગીલવાનું જે  
પાડ તે માલ માણસને મળખૂન  
કરાવવાનું જે સમવડવાણી કામતે  
દસતાવેજ, પું [ પા ] જોતુદેખ

સળધી લખાણ લખત લેખ, ખડ  
દસતાવેજ, વિં લેખી  
દમ્પુર, સ્ત્રી [ જિ ] રીત જિવાળ,  
ચાલ ધારો, સિસ્તો (૨) વેરો, કાર  
દાણ (૩) પાસીઓનો ગોર

દમ્પુરી, સ્ત્રીં દમ્પાઈ, દાણુ

દસ્તો, પું ખાવાનો નાનો

હાથો, જોખડનો; ખાડાપિનો દહો  
(૨) ચોવીયા ગળની, થોકડી

દહન, નં બાળવું તે જવલત;

દહનક્રિયા=ખાવાની ક્રિયા

દહણ, કિં બાળવું

દહાડી અં રોજ હમેરા, વાર  
વાર (૨) દાડી

દહારો પું દિવસ દિન વાર  
મિતિ તિથિ તારીખ (૨) મરનાર  
પાછળ કરવામા આવતું જમણ (૩)  
ભાગ્યે સિતારો (૪) ગર્ભ જ્યોધાન  
દહાડાવાળી=સારેવાઈ (૫) વખત,  
સમય, વાર / કિં મં દહાડા કાઢવાં  
જેમ તેમ કરીને નિભાવવું દહાડા  
સરાઈ જવા=સુભાગ્યનો સમય પુરો  
થવો દહાડો ભાગલા=જામાન પડયા  
રહેણું દહાડા રહેવા=ગમ રહેવો  
દહાડો આશ્વમવો=પડતીનો જખ  
આવવો દહાડો કપડવો=મારી સ્થિતિમા  
આવવું દહાડો રહેવો=ર પ્રતિકૂળ  
થવું દહાડા ચડવા=ગર્ભના દિવસ  
ગણવા માડવા દહાડો વળવો=ફાવ  
વું લાજ મવો. વાસો દહાડો=પડતીનો  
વખત. રહેવું દહાડો ડોળા, ચારે ને રાતે

હીરા પારખે. દહી, નં. [ સં. દધિ ] નમોદું. દધિ, તે. દધિ. (૨) નમોદું પ્રવાહી. ૩૦ પ્ર. દહીંદધમ્મા=એક આખતમાં. દહીંથરૂ, નં. પેશી પૂરી, ખૂબ મોણ નાખીને તળી કાઢેલી પૂરી. દહીંવડું, નં. દહીંમાં પેશીણી રાખેલું વડું.

દહોણ, કિં સં. [ સં. કુહ ] દધ કાઢવું (૨) સરખ ખેંચી કાઢવું; તેવ લઈ લેવું; ખાંડવું, લીંબો એળવવા. દળ, નં. [ સં. દલ ] સૈન્ધ, લરકર (૨) પાંદડું, પાન (૩) નાડોપણ, ઘટેપણ. (૪) દિલ્લે ધીન્યનાં જે પેક-મોનું એક પડ તે, એક એક ફાડિયું. (૫) શેઠા અંચવાં તેજેવાં બાખરા કે મુંડિયાનો ભૂકો. (૬) ભરાવો, જાણો. (૭) ફળની ડળાયા ઉપરનો માવાદાર ભાગ. ( હરડેદળ ).

દળાણું, નં. [ સં. દલન ] દળ-વાનાદાણા તે; દરણ; દયાણું. કિં પ્ર. દળાણું કરવું=દોણાને બોંદીથી વીણી સાફ બનાવવા ૩૦ પ્ર. દળેણા દળવાં=સખત મહેનત કરવી.

દળદર, નં. દરિદ્રતા, દૈન્ય; ગરીબાઈ. (૨) ગંદુ ગોખરું એવું ને તે. (૩) આળસ; નિરુદ્ધોગીપણું; અનુ-સૌહ; ટાટાપણું.

દળદારં, વિં નહ; દળવાળું; માવાદાર. (૨) ભારે.

દળદી, વિં દરિદી; આળસુ.

દળવાદળ, નં. વાદળોનું દળ હોય એવું ને તે; ઘણી ખાબતોના સમવાયથી ગુચ્ચેવોઈ-ભરાઈ ગયેલું એવું તે (૨) સૈન્ધનાં સમહોની ભરેલી હોય એવું તે.

દળણું, કિં સં. [ સં. દલ્લ ] આખા પરત્વને ભાગને ખારીક કરી નાખવી, અર્નાજનો દોટ કરવો. (૨) ખારીક કરવું; ચૂણું કરવું. કચરી નાખવું, ભરડવું; ૩૦ પ્ર. દળેણું દળણું-આવેલું-ચાંચવું-પિંછેપેપણું=ખાવી મહેનત કરવી. (૩) ચોટ સંતાપ-થી મનનું દુખાવું.

દળીઈ, સીં દળીમણ.

દળાંમણ, નં. દળવાની મેચરી તે. (૨) ભુનું, થાય ૩૦ પ્ર. દળ્યાણું દળામણું=મહેનતનું ને યથાય ફળ તે.

દળામણી, સીં દળાઈ; દળામણ, દળી. સીં નેનો જે પડની અં-દર જન ભરેલું હોય એવું નહું-દળ-દાર યાડાની પીક ઉપર નાખવાનું તે, ગોદડી. [ જખે ]

દગા વં દિડમૂડ, અકિં, અ-દગડી, સીં ધાસ વેચવાની ખંખર.

દંગણ પું ટટા કમિયો, તક-સર; અગેડા (૨) કુસ્તી, કસરતની ખેલો; કુસ્તીની હીરીફાઈ (૩) કુસ્તીની હાકિફાઈ કરવાની જગ્યા, અખાડો.

દગેડ, પું બંડ અંગાવણું તે; હુલડ કરવું તે, જખેડો; ફિર્દર. ૩૦ પ્ર. દગો ફિસા=વડાઈ ટટા, તોફાન

દંડ, પુ. [ સં. ] હાથમાં ઝા-  
લવાની લાકડી; જોડિકા; લાકડી. (૨)  
વેત્ર; ઝી. ( સમદંડ ). (૩) સિક્કા;  
સળ; નસિયત. ( ૪ ) શિક્ષણને  
નાણું કઠાવવું તે ( ૫ ) દુકો સીવો  
અવયવ તે. હાથ-જુલદંડ. ( ૫ ) ચાર  
હાથના પ્રમાણનું માપ તે:-પાથ  
દંડ જમીન. ( ૭ ) કસરતનો એક પ્ર-  
કાર જે જેમાં શરીરને દંડની માફક  
કડક રાખી હંચા નીચા ચલાવ છે.  
( ૮ ) કડક હુકમ રૂપી કાલુન તે. ( ૯ )  
દંડકો; મુદ્દમર; ધોકો.

દંડક. નં દરખાસમાં આવેલા  
એક વનનું નામ -દંડકારણ.

દંડનીસિ, સી. [ સં. ] પ્રભ-  
પાલન મટિ રાખના બાધિલા નિયમો;  
સભાથી-મારફાડથી કામ લેવું તે.

દંડકરેણ, સી. જુનેગારને દં-  
ડની સભા કરવાથી થયેલી કૃપણ.

દંડવત્, અ. દંડની માફકનાં  
થઈને દંડની માફક લાંબા થઈને પમે  
લાગવું તે.

દંડણ, કિ. સં. જુનેગારને  
નસિયત આપવી. સભા કરવી; દંડ  
કરવો. ( ૨ ) નુકસાન કરવું; ગેરલાભ  
મળે એમ કરવું તે; ખર્ચ તે. કોઈ  
મહારની નિહા કરવી; પીઠવું; લેસન  
કરવું; પેસો કઢાવો.

દંડાતોડ, વિ. દંડને તોડી નાંખે  
એવું. (૨) લાકડીને અધો પલાવવો તે.

દંડિત, વિ દંડાયેલું.

દંડિયો, વિ. ચાકડી બાતને  
સીમાને પહેરવાનો સાધ્યો. ( ૨ )  
વિ. દંડ-સ્તંભ ઉપર હોલો મહેલર  
એકદંડિયો મહેલ. (૩) હુમ્મો; દંડિયે

દંડી પુ. એ નામનો એક સ  
સ્ત્રુત વાધાનો કવિ ( દરાકુમાર ચા  
વનો, હતાં. ) (૨) દંડધારી સંન્યાસ  
દંડીકો પુ. નાની લાકડી ( નાની  
કાતળી. [ ધો ]

દંડકેક પુ. નરી દંડી લાક  
દંડેશ પુ. નહેરાલ, દા.  
નમરપલો; ટંડેશ.

દંડેલ, વિ. દંડિયો; દોંડ  
કરી રળી ખાનારો; તોફાનીમાં જે  
ગણના હોય એવો; કમ. (૨) દંડાયે

દંડેક પુ. દંડી અને નરી  
કરી (૨) નિકી (મેઘ) ઉઠાડવા  
લાકડી. (૩) હુમ્મો; દંડિયો. ઉ  
વતંતનો માણસ.

દંત, પુ. [ સં. ] દંતન ( લા  
ધીથી હાલ. (૩) દાતો.

દંતકથા, સી. [ સં. ] મુ  
પરંપરા ચાલતી આવેલી જનવાતા

દંતધાવન, ન. રાત્રી  
દંત પસી મે સાફ કરવું તે.

દંતપત્ર નં. [ સં. ] કાનની  
પહેરવાનું અક ધરેલું; લાથ; એ જે

દંતરું, વિ. જેના દંત બા  
નીકમેલા હોય એવું; દંતરું.

દંતરથાની વિ. [ સં. ], જે  
હમ્મયત્ત સ્થાન હાલ છે એવું; દં

દંતાળ વિં દંતાવાળું; જેને  
 દંતા હોય એવું (૨) નાં એકવચન  
 મેં જોનાર: દંતાળી. પંજેડી.  
 દંતાળી સીં દંતાવાળું એક-  
 વચન એક જોનાર; પંજેડી.  
 દંતાળું વિં દંતાવાળું.  
 દંતિયો, પું દંતિયો; કાંસડો.  
 (૨) ખરેડો.  
 દંતી, વિં બહાર નીકળેલા દંત-  
 ાળું. (૨) પું મોઢા દાંતવાળો હાથી તે.  
 દંતુડી, સીં કૂટતો નાનો દંત.  
 બાળકનો) હાથીનો દાંત તે.  
 દંતુશાળ. પું બહાર નીકળેલા  
 દંતેયુ, નં દંતિયો; દંત વહા-  
 નીને રરડવા ધસવું તે. (૨) ચીક  
 રેલા વિસ્ફાર.  
 દંત્ય વિં દંતની સહાયથી  
 નો ઉચ્ચાર થાય છે તે.  
 દંપતી, નં [ સં. ] વહુવરની  
 પેડ; જોડું.  
 દંભ પું [ સં. ] ખોટો દેખાવ;  
 ગિ, રોળ  
 દંભિક વિં દંભવાળું. કપડી.  
 દંભિયું વિં દંભી. [ દોળી.  
 દંબી, વિં કપડી; દોળી; રોળી.  
 દંરા, પું [ સં. ] ડંબ; ચંટકો  
 (૨) હાથમાં સરક્યા હરે એવી ઝેરી  
 બાળણી તે. (૩) ઝેરી પ્રાણીનું બચક  
 (૪) મમ્. સાર, આવાય. (૫)  
 નમો મેં સખો તે; છોવે.  
 દંશિત, વિં. ડંખેડું; કરેલું;

(૨) ઝેરી લાગણીવાળું; ડંશીડું.  
 દા. પું દાવ; લાંમ; વારો, (૨)  
 અં દેનાર, આ નાર એવો અર્થ બ.  
 લાવનારો પ્રત્યય. - સુખદા.  
 દાઇ, સીં જણાવનારી; સુચારી.  
 (૨) દેનાર, આપનાર, એવો અર્થ  
 જણાવનારો પ્રત્યય. - સુખદાઇ. (૩)  
 પીડા: દુ.ખ. ( પ્રાણભાષામાં ).  
 દાઇયેલુ, સીં સુચારી; દાઇ.  
 દાઇદુરમન. પું દુરમન વગેરે  
 દુ:ખ દેનાર લોક.  
 દાઉદી, સીં એક ભતની વન-  
 સ્પતિ: શુભદાવરી. (૨) મુસલમાન વ-  
 હાશની એક ભત.  
 દાકતર પું [ સં. ] વિદ્વાન; કવિ;  
 પંડિત (૨) ચિકિત્સક; વૈદ.  
 દાક્ષાયણી, સુવર્ણવિંહારવાળી.  
 (૨) પાર્વતી (૩) નક્ષત્ર.  
 દાખડો, પું કમ. મનેનત.  
 દાખલ, અં [ આ. ] કોઇમા  
 પેડેલું હોય તેમ; અંદર ગયેલું. હોય  
 તેમ. (૨) હાજર; રહ્યું થયેલું હોય  
 તેમ. (૩) સાર; મટિ; પેડો; વરીકો;  
 મીકક. (૪) ગણતરીમાં મણાયેલું  
 હોય તેમ. (કં પ્ર. દાખલ થયું અંદર  
 પેસવું; અસુકમા ગણાયું. દાખલ  
 કર્યું = પાવવું; અસુકમા ગણવું. વખર  
 આવી પ્રદોષ્યાડું. ૮.  
 દાખલો, પું દયાલ. હિદાહરણ;  
 પુગવો; નિયાની. (૨) હિસાબ;  
 ગણતરી કરી જણાવવી. તે, સમાન-

ખાખત (૩) અનુભવ નસિયતે કિં  
પ્રમ દાખયો ખાખિએમેળ મળવો, કામ  
યવુ : જડવું દાખતો ખેસાડવો=ખી-  
નને નસિયત મળે એમ કરવું

દાખવવું, કિં સર્વે ખેડવું,  
ખતાવવું, જણાવવું (૨) નહેરું કરવું.

દાખરેવેલું, કિ સં. ખાખવું, અગ્નિ  
અડાવો

દાખણી, સીંહ ડાખણી, ગોળ  
પતરી, કાલાને ખેસનો, ગોળ ચપટા  
દટા લાકડાની થીમડી, ગાંભી. (૨)  
બુદ્ધિ મતિ, શુદ્ધિ (૩) દેશ 'બાલિ-  
યોડ' કિં પ્રમ દાખણી, ચંસખી=મતિ  
ભ્રમ થવો, મન ફરી જવું, ગાંડપણ  
આવવું

દાખીનો, [ કા ] ધરેલું ભૂખણું,  
અધકાર (૨) આસડી, એક સાથે ખા  
પેલી વસ્તુ રકમું ને જ

દાંખું, પુર્વે દાંખું, ડાખું દાંખું (૨)  
ખાખવું તે, દેશન (૩), દાખી દીવી,  
સાંપન કિં પ્રમ દાંખું દેવો=અગ્નિ  
સંસ્કાર કરવો, આજીવ. દાંખ લાગવો  
ચાંચપાંખાં કરે એવી ઈંદી અસર થવી,  
લાંબન લાગવું.

દાંખ, જુદું દાંખું

દાંખણું, દાંખણું

દાંખું સીંહ દાંખવું તે, દયાની લા-  
ગણી યથ આપવી તે, દર્શ, અનુકંપા.  
(૨) કોષિ આપવો તે, સીંહ, આ-  
વેશ (૩) દેશ વેશ ડીંગલ, ૪)  
તાંપ ખાખાસ (૫) દાંખણ એવું

તે, ચાખણું-દેશપાકની દાંખ (૬) કંપા,  
અદેખોશ દાંખે ખાખવું=દર્શ આવવી

દાંખણું, નં દાંખ એવું ને તે  
તાપથી પૃથ્વી દાંખા એવી થતી તે  
(૨) મધ્યાહનની સમયગતો વખત  
(૩) દાંખ એવું, ગરમ

દાંખણું, કિં ખં છેનો વસ્તુને  
અડવાથી ખાખવું, ઉત્તુ લાગવું (૨)  
કોષિના કુખે કુખી થવું, દયા આ-  
વવી (૩) ખાખવું; સંતાપ થવો (૪)  
કંપા-દેશ આપવો; સંતાપ થવો

દાંખીલું, વિં જેના મનમાં દાંખ  
હોય એવું, દેશીલું. કંપાણું, કોનો  
રોખનીર, અરેખ.

દાંખેખણવું. કં કંપાં કરી  
નતે ખળી મરવું, મનમાં સંતાપ  
કંપાં કરવો. (૨) ચિંટવું, ખીંચવું  
કંધ પછુ સાં નહિ ખમાવું.

દાંખ, વં વરપુર, લાંચ,  
સુકીલું (૨) ખાખ

દાંખણું, કિં સં દાંખવું, જમીન  
અથવા ખીંચ વસ્તુમાં દાંખી નાખવું,  
સંતાપી દેવ. પરી દેવું.

દાંખી, સીંહ બીડ, બાશવો, ખીંચી  
દાંખી, પું દાંખી, ડાંખી

દાંખ, જુદું દાંખું

દાંખમ, નં [ સં દાંખમ ]  
ખીંચ સંસ્કાર દાંખાવા એક  
કૃત અનાર. દાંખમના દાંખા મોતી જેવા  
ધોળા હોવાથી સુંદર લાલ-દંતાવલીને  
તેની કંપમા આપવામાં આવે છે )

દાડમડી. સ્ત્રીં દાડમડું જાડ.  
દાડમિયા, વિં દાડમના રંગનું.  
દાડમિયો ખાર=દાડમના રસનો ખાર તે.  
દાડિયો, પું રોજી દો મજુર.  
દાડી, અં દહાડો; દોઝરોજ;  
નિત્ય; હંમેશા. (૨) વારંવાર. (૩)  
દાડી આખોદાડી=વારંવાર.—

દાડો, પું દહાડો; દિવસ. (૨)  
મરનારની પાછળ તેડું જે ક્રિયા ખસ્ય  
કરવામાં આવે છે તે. આખો દાડો=  
વારંવાર.

દાદ, સ્ત્રીં [ સં. દદ્વા ] મોંમાંનો  
ખોરાકનો ભુક્ષ કરવાનો જે મજબુત  
દાંત તે; દાદ આવવી=દાદ દુઃખવી.  
દાદ સળકવી=મન થઈ આવવું. દાદ  
મળી થવી=મિશ્રાત મળવું. દાદે લા-  
ગવું=ભાવવું. દાદમાં ધાણવું=મન  
ઉપર લેવું; મારવાનો=નુકસાન કરવાનો  
નિશ્ચય કરવો. દાદ ફૂટવી=સમજ આવવી

દાદા, પું લોખંડના દાતા તે.  
દાદી, સ્ત્રીં [ સં. દાદિકા ]  
નીચવા જડખાનો ભાગ તે; હડપચી;  
નીચલા ખોદતી હેડેનો ભાગ તે. (૨)  
દાદી ઉપર ઉગેલા વાળનો જથ્થો  
તે. દાદિયાળો=પુરેષ; જીવાન મરદ. ૩૦  
મં દાદી રાખની=એક હડીકું મત;  
બાદાણોનું અમુક માગણીકે વાત બર  
લાવવાનું સામન. દાદીમૂછ મુંડાવવાં  
=ઉતરાવવાં=અમુક બામત પ્રાચલિત  
કરવું. દાદીમા હાથ ધાવવો=આજીજી  
કરવી. દાદી ફૂટવી=જીવાની આવવી.

કહેં દાદીની દાદી ને સાવરણીની સાવ  
રણી=સમયાનુસાર કામ બજાવવું તે.

દાડું, નં દાદી ઉપરના વાળનો  
જથ્થો તે; દાદી ઉપર ચઢેલી હાલમત.  
દાડો, પું દહાડો.

દાણુ, નં [ સં. દાન ] માલ ઉપર  
સરકાર વરફી જે લવાજમ લેવાય છે  
તે; જકાત; કર; હાંસલ; વેરો; ટાલ.  
દાણુચોરી=જકાતી માલ છુપી રીતે  
લઈ જવો લાવવો તે દાણુસીલા=  
શ્રીકૃષ્ણ અને દૂધ દહીં વેચનારી  
ગોપીઓ વચ્ચે દાણુ લેવા સબંધી  
ચર્ચેથી રસિક રસકંક તે.

દાણુ, પું બં ૧૦ અનાજ. અત.  
(૨) કષ્ટ. મોંમરો; જાડ. (૩) મલુકો  
કિં ૫૦ દાણો પાડવો=દળમા કષ્ટ  
પડે એમ કરવું. દાણુ ઉતારવા=મૂત  
પ્રેતનો વળગાડ છે કેનહિ, તે દેખાડવા  
માટે દરદીને માથે દાણુ ફેરવી વાળવા  
તે. દાણુ બરવા જવું=મરી જવું.

દાણુદાર, વિં દાણુ દાણુવાળું,  
કષ્ટદાર.

દાણુપીઠ, સ્ત્રીં કષ્ટપીઠ.

દાણુચું, નં સૌભાગ્યવતી  
સ્ત્રીઓને કોટ પહેરવાનું એક ધરણું.  
(૨) અરધું અનાજ અને અરધાં  
ફેવરાંવાળું ખાણુ. [ દોરવું ]

દાણુ, પું દાણુ લેનારો.

દાણો, પું અનાજ; અન્ન (૨)  
કષ્ટ; જાડ. (૩) મોંમરો. ગોળી, મલુકો.  
દાણોદુણી, નં અનાજ વગેરેતે.



દાણીપાણી, ન૦ અન્નજળ; ખાવાપીવાનું. (૨) સર્જિત; નરીખ.

દાતણ, ન૦ આલ્મ; ખાવજી કે જીજી વનસ્પતિની ખાતણી સોડીનો કંકડો ને ચાવી કુચા કરીને દાત સાફ કરવાને વપરાય છે તે ૩૦ મં દાતણની ચીરી એ=પાકો ઉપરાસ હોય તેમ.

દાતણપાણી, ન૦ દાતણ અને પાણી વગેરે તે. ૩૦ મં દાતણપાણી કરવા=નાત.કમ=સ્વાં. (૨) ખાણું પીણું; હાજરી કરવો.

દાતણિયો, પુ૦ (૨) દાતણ વેચનારો, રાવણિયો, વાધરી.

દાતરડી, સ્ત્રી૦ નાનું દાતરડું.

દાતરડું, ન૦ ધાસ વગેરે કાપવાનું બિહુતનું એક જોખર.

દાતા, પુ૦ [ સં ] આપનારો; દેનારો; દાતાર.

દાતારી, સ્ત્રી૦ દાતારપણું; આપવાપણું; સમીપણું.

દાચરિયું, ન૦ માટીની કંધરાટ.

દાધરી, સ્ત્રી૦ કાચળી; તોખરી. (૨) માટીનું પાત્ર; રાકોરી.

દાચરો, પુ૦ મુકિયાં વગેરેને વરાળથી બાફવા માટે તપેલામાંના પાણીમાં મૂકવામાં આવતો સાંકાનો માળો. (૨) મોટું અને પહોળું જડું માટીનું બાંક; (૩) તોખરો, એના મોંનો દોષરો યદ્યો છે. (૪) વાટવે; ખલેચી.

દાક, સ્ત્રી૦ ફરિયાદ; દુઃખ માટે અરજ કરવી તે. (૨) સંભાળ; ખબર.

(૩) ઈન્સાફ; ન્યાય. દાકમાગવી=જેરવામનો બદલો માગવો. દાક સાંભળવો=ફરિયાદને ધ્યાનમાં લેવી. દાકલેવી=સંભાળ લેવી.

દાદર, પુ૦ માળપર ચઢવાની નીસરણી; સીડી. (૨) [ સં જુઝ ] દાગ; આમડીપર પતો એક ખુજલીરોમ.

દાદરખારી, સ્ત્રી દાદરનું ખારણું તે; નાના દાદર ઉપરનું ખેંચવા કે વાસવાનું ખારણું તે. (૨) છનો.

દાદરો, પુ૦ માળે ચડવા ઉતરવાનાં પગથિયા તે; સીડી. (૨) નીસરણી ઉપરનું ખારણું. (૩) એક જાતનો તાલ.

દાદી, સ્ત્રી૦ માની કે બાપની માતા તે. (૨) દાદ માગનારો; વાડી; ફરીવાદી.

દાદુ, એ નામનો માણસ; તેણે ચલાવેલો એક સંમદાય-ધર્મમાર્ગ.

દાદુપંથી, પુ૦ દાદુ ( વેદાંતી વૈષ્ણવ ) ના પંથને માનનારાઓમાનો એકદ જલ્.

દાદુર, ન૦ [ સં જુઝ ] દેડકું લોક; મંડક. [ બાપ તે.

દારો, પુ૦ માનો કે બાપનો દાધર, સ્ત્રી૦ દાદર.

દાધરું, કિં અં નીચરું; બજરું. બાપ ગાંધિયું; [ દંધ.

દાન, નં ( સં. ) ધર્મબુદ્ધિથી  
કાંઈ વસ્તુ ગ્રાહ્ય અથવા ગ્રીબને  
મદત આપી દેવી તે; દયા બાપથી  
આપણું તે. ( ૨ ) બીજા; બહીર;  
કન્યામ વગેરે રૂપે આપણું તે. ( ૩ )  
દાનીના ભક્ષામાંથી નીકળતો ચીકણો  
રસ તે. ( ૪ ) દસકો. ( ૫ ) દસમે  
ગદિયો. ( ૬ ) વારો; ફેરો; બેપ; દાવ  
આપવો તે ( ૭ ) [ કા. ] રાજનાર,  
ધારણ કરનાર એવો અર્થ બતાવનારો  
મત્યય. — કલમદાન = કલમે. રાખણું  
મુંગળું. કિં ૩૦ દાન આપણું =  
યાખાવર અથવા પુણ્ય થાય તે માટે  
માફત આપી દેણું ૩૦ ૩૦ દાન  
સિણા = દાન અને તેની ઉપર જેકંઈ  
કંઈ આપણું તે. કહેવું દાન ઉપર  
સિણા = ખાવર પાછળ દિવેલ જેવું.

દાનત. સીં [ કા. દિયાનત ]  
મંતાકરણમાંની છુપી રત્તિ તે;  
નેહા; ચિત્તરત્તિ. ( ૨ ) ન્યાયબુદ્ધિ;  
મંદરનો બાવ તે. કિં ૩૦ દાનત  
મકલી = વ્યાયબુદ્ધિમાં બચાડ થવો.  
કેં દાનત તેવી બરકત = જેવી સારી  
માઠી ચિત્તરત્તિ હોય તેવાજ દાન  
રવાઃ થાય. [ ધોખ.

દાનપાત્ર, વિં દાન આપવાને  
દાનવ, પું [ મં. ] દૈત્ય; સ-  
સ; દનુના પુત્રો. દાનવણું; રાક્ષસી.  
દાનવી, વિં દાનવ સંજીવી;  
દાનવીર, પું ખૂબ દાન આપ-

નારો; સખી. દાર; સખી.  
દાનસીલ, વિં દાનેસરી; ઉ-  
દાનરેણું, વિં સારી દાનત-  
વાણું. ( ૨ ) પ્રમાણિક; થયાય' ન્યાય  
આ પે એવું.

દાનાઈ, સીં [ કા. ] ડહાપણ;  
વિવેક. ( ૨ ) ભલમનસાઈ; નેકી;  
પ્રમાણિકતા.

દાનાવ, વિં [ કા. ] ડાહી;  
સારું. ( ૨ ) દાર.

દાનિરામંદ, વિં સમણ, વિવેકી.  
દાની, વિં દાન આપનાર.  
દાનેસરી, પું દાનવીર; ખૂબ  
દાન દેનાર.

દાનેશ્વરી, પું દાનેસરી; દાનવીર.  
દાનો, પું સમણ; ડાહો; વિ-  
વેકી, પ્રમાણિક; સચિત્તવાળો. કહેવું  
દાનો દુરમન સારો પણ મૂખ' મિત્ર;  
એટલો. [ દાન તે; ટાંગો.

દાણું, નં હક કરીને લેવાણું  
દાણ, પું દણાણ; મના, અટ-  
કાવ. ( ૨ ) આશંક. ( ૩ ) ધાક; રોક;  
ધાક. કિં ૩૦ દાણ બેસાડવો = રોક  
બેસાડવી; બાર પાડવો. દાણ રા-  
ખવે = રૂડા રાખવો.

દાણકાંડીખંડ, અં એમ દોવ  
તેમને તેમ; છુપાછુપ; દાણી રાખીને  
જેમણું તેમ. કિં ૩૦ દાણકાંડીખંડ  
ચલાવણું = જેમણું તેમ ચલાવ્યા કરવું

દાર, અં. [ફા.] વાળું અર્થ  
અતાવનારો મત્યયઃ-અણીદાર; ચો-  
કીદાર; જમીનદાર. (૨) [સં.] સ્ત્રી  
સ્ત્રી; દારા.

દારણું, કિં સં [સં. દ]   
ચારણું; ફાડણું; બિદારણું; કાપણું.

દારા, સ્ત્રી [સં.] સ્ત્રી; પત્ની;  
આધી. [દળદર; દેવ્ય.

દારિદ્ય, નં [સં.] દરિદ્રતા;

દાર, નં એકલવણું કાઠ;  
દેવદાર. (૨) કાઠડું.

દારૂ, પું મહુડાં. દ્રાક્ષ વગેરે-  
માધી બનાવેલો એક મવાહી કેરી-  
પદાર્થ; સુરા; મધ; આસવ. (૨)  
અગ્નિનો સ્પર્શ થતાં વાંત સળગી  
ઉઠે એવી એક મેળવણીનો ખડો, જે  
ખંડુકમાં ફેડાય છે તથા આતસખા-  
લમાં વપરાય છે તે. કહેં દારૂને દેવતા  
એ એવા પદાર્થો કે જે મળતાંવાંત  
લલકો લઈ ઉઠે.

દારૂખાણું, નં આતસખાલ,  
દારૂકામ. (૨) ફેડવાનો દારૂ અને  
તેની બનાવટો રાખવાનું જે લરકરી  
મકાન તે.

દારૂગોળો, પું દારૂના ગોળા  
અને ગોળાઓ વગેરેનો સંગ્રહ તે.

દારૂડિયો, પું દારૂ પીનારો;  
મદ્યપાત્રી.

દારૂજી, વિં તોળા કરાવે એવું;  
વધુવ, લયંકર; બારે.

દારૂખાળ, પું દારૂડિયો; દારૂપી-  
વાનો વ્યસની.

દારૂહળદર, સ્ત્રી મોટી હળદર;  
એક ઔષધિ. [ટાલ્લો.

દારો, પું લઘાળો; મોઢને વાગેલો  
દારૂગો, જું દરોગો.

દાલચીની, સ્ત્રી તેજનામાંનો  
એક પદાર્થ; તજ.

દાવ, પું રમતમાં આવતો વારો  
તે. (૨) સોગડાંની રમતમાં જે આંક  
પડે છે તે=છકોદાવ. (૩) લાગ; તક;  
ફાવણું તે; તાલ. કિં મં દાવ આ-  
પવો=તક આપવી દાવ સાધવો=અ.  
નુકૂળ વખતનો લાભ લઈ લેવો. દાવપ-  
ડવો=રમતમાં ધારેલા આંકની સંખ્યા  
આવવી. [દાવટી.

દાવટી, સ્ત્રી એક જાતનું કુલ;  
દાવપેચ, પું જુદા લગાડવી તે;  
કામ લાડી લેવાની બાજ તે; કપટકળા;  
હળભેદ; મપંચ.

દાવાગ્નિ, પું [સં.] વનમાં  
સળગી ઉઠતી આગ તે; દવ; દાવાનળ.  
દાવાદળ, નં વાવાઝોડું; પવનને  
લીધે ધૂળ ઉડીને દિરાઓ ઢંકાઈ જવી  
તે; કાળાં વાદળનો ઘેરાવો.

દાવાદાર, પું દાવાવાળો; વાટી.  
દાવાનળ, પું [સં] દાવાગ્નિ;  
દવ; જંતુકમાં સળગી ઉઠતો અગ્નિ તે.

દાણું, કિં અં સંયોગ પામવો;  
જળધારણ કરવો. પ્રિં દવરાવણું.  
દાવેલું, પું પાતાપણનો ક્રક.

ના એમ દાંતના બેદ, ઉ. ) ( ૨ )  
 કાનો કાનો ( ૩ ) વેર કાનો, કિં  
 દાંત આવાવા=દાંત ઉભવા. ( ૨ )  
 તું આવાવું. ( ૩ ) સામા, યવાનું  
 આવાવું. દાંત ઉભવા=દાંતનો  
 તું મડનો. દાંત, કડકડવા=ખૂણ ટાંક

ડવા. કહે, પેરમાં દાંત હોવા=મનમાં  
 કાનો હોવા. અન્નને ને દાંતને વેર=  
 આવાપાવાના :વાખા. હાથીના. દાંત=  
 કહેવું એક અને કર્ણ, ખીજું તે,  
 દાંત ઉપર દરધા ને, મડદા ઉપર  
 મિટ્ટી=નહિ કરવાનું હોય ત્યાં મિટ્ટી

ના એમ દાંતના ભેદ, છે. ) ( ૨ ) સજીનો ફોલો. ( ૩ ) ચેર : જીનો. , કિં . દાંત આવવા=દાંત ઉગવા. ( ૨ ) હું આવવું. ) ( ૩ ) સામા યવાનું આવવું. દાંત ઉગવા=દાંતનો ત પડવો. દાંત કડકડવા=ખૂબ ટાટ બી. દાંત કકડાવવા=ચુરસો કરવો. ૧ કાઠવા=હસવું. ( ૨ ) દાંતિયાં કરવાં. ૩ બેસવા=દાંતનો ફાત પાડવો. દાંત/ સવા=દાંત રેખાડવી. દાંત ખાડવા= લવવું. ( ૨ ) નિરાશ કરવું. દાંત ના=નવા દાંત આવવા મોંડવા. દાંત પાડવા=હસવું. ( ૨ ) મોં વિકસીને ઠારહેવું. દાંત મઠાવવા=દાંતે રેખા ડાવવી. દાંત હોવા=સામથ્ય હોવું. ૧ બંધાવા=વાયુને લીધે ડાચું નહિ પી શકવું તે. દાંત અંબાવા=ખટારી દાંત નરમ ને ચવાચ એવા થઈ શ. ( ૨ ) પથ્થાત્પ થવો. દાંત કંવા=કેરકેરવું. ૩૦ પ્ર૦ દાંત ખાટા ના=હરાવવું; બળહીન કરી નાંખવું; ને ચઢાવું=વગોવાવું; મીઠું લાં. દાંતે ખીલી બેસવી=દાંત બંડાવા. દાંતમાં ઊંડા ધાતવો=મૂંદાથી રહેવું-શ્રીએ. દાંત દીઠિયારો=થેનો કંકાસ. દાંતે મેલું હોવો=પેદાર હોવું. દાંતે તરણું લેવું=એમાંન મૂળાં ફાટી નખી પડવું. તે એમ લેવી=આપવાત કરવો; મ કરીને મરી જવું. દાંતે આડું=લડવું. દાંતે લોખણું=સ્વાદ પ-

ડવો. કહે. પેરમાં દાંત હોવા=મનમાં જીનો હોવો. અન્નને ને દાંતને ચેર= ખાવાપીવાના :વાખા હાથીના દાંત=કહેવું એક અને કરવું, ખીજું તે. દાંત ઉપર દરયા ને, મદદા ઉપર મિટ્ટી=નહિ કરવાત હોય ત્યાં મેલું કામ કરવું. ને, કરવા જેવું હોય ત્યાં કંઈ નહિ કરવું તે.

દાંતરૂં, વિં દાંતવું.

દાંતવું, વિં એના દાંત બહાર નીકળેલા હોય એવું.

દાંતિયાં, ન૦ બ૦ વ૦ મોં ૫-હોળું કરીને કરવા ધસવું તે. ( ૨ ) ચીડિયાં. કિં પ્ર૦ દાંતિયાં કરવાં=કરવા ધસવું. ચીડવું; તરફેડા કરવા.

દાંતિયું, ન૦ ક્ર૦ સામે દાંત રખાડવા તે. ચીડવું તે. ( ૨ ) તરફેડો.

દાંતિયો, પુ૦ એક તરફ દાંતાવાળો કાંસજી. ( ૨ ) પહોળા દાંતાની કાંસજી.

દાંતી, સી૦ દાંતાવાળું ખેડુતવું એક એભર; ( ૨ ) દાંતરડાના ધારતું એક હથિયાર. ( ૩ ) કાંસજીના દાંતામાં દાજ વગેરેના દાણા ધાંલી સજ્જ કરેલી કાંસજી; ( ૪ ) નાનાં બાળકને દાંત આવતા હોય ત્યારે પહેરાવવાનું પડેલું; વાધનખવગેરે તે ( ૫ ) ચીરો; ફાટ.

દાંતો, પુ૦ [ સં. દંત ] ચપટા અને અણીદાર કાંટો; દાંત; કાકર.

દાંદરૂં, ન૦ દાંદર જેવું એક દંદરૂં તે.

જવાના એમ દાંતના ભેદ છે. ) ( ૨ )  
કાંસક્રીનો ક્રોધો. ( ૩ ) વેરઃ ક્રીનો. ક્રિં  
પ્રં દાંત આવવા=દાંત ઉત્તવા. ( ૨ )  
ક્રસકું આવવું. ) ( ૩ ) સામા યવાતું  
બૂળ આવવું. દાંત ઉત્તવા=દાંતનો  
દાંત પડવો. દાંત કડકડવા=બૂળ યદ  
ચઢવી. દાંત કડકડવા=ચુરસો, કરવો.  
દાંત કાઢવા=કસવું. ( ૨ ) દાંતિયાં કરવાં.  
દાંત બેસવા=દાંતનો દાંત પાડવો. દાંત  
પીસવા=દાંત દેખાડવી દાંત પાડવા=  
કસવું. ( ૨ ) નિઃશસ્ત્ર કરવું. દાંત  
કૂટવા=નવા દાંત આવવા મોડવા. દાંત  
દેખાડવા=કસવું. ( ૨ ) મોં વિકાસીને  
જમા રહેવું. દાંત મઠાવવા=દાંતે રેખો  
દેવડાવવી. દાંત હોવા=સામથ્ય હોવું.  
દાંત બંધાવા=વાધુને લીધે ડાઘું નહિ  
ફાટી શકવું તે. દાંત અંબાવા=અટા.  
રાધી દાંત નરમ ને ચવાચ એવા ઘઘ  
જવા. ( ૨ ) પથ્થાત્તાપ થવો. દાંત કાં-  
કરવા=ચુરસવું. ૩૦ પ્રં દાંત ખાટા  
કરવા=કસવું; બળહીન કરી નાંખવું.  
દાંતે ચઢાવું=વગોવાવું; મીઠું લા-  
ગવું. દાંતે ખીસી 'બેસવી=દાંત બં-  
ધાઈ જવા. દાંતમાં છેડો પાડવો=મ-  
ચાંદાથી રહેવું-સીએ. દાંત ટીટિયાશે=  
નિત્યનો કંકાસ દાંતે ગ્રેવ હોવા=પે-  
સાંદાર હોવું. દાંતે તરણું લેવું=  
અભિમાન મૂકી કંઈ નમી પડવું.  
દાંતે અંશ લેવી=આપવાદ કરવા;  
અંશ કરીને મરી જવું. દાંતે આ-  
વવું=કસવું. દાંતે લેગવું=સ્વાદ પ-

ડવો. કહેવું ચેરમાં દાંત હોવા=મનમાં  
ક્રીનો હોવા. અન્નને ને દાંતને વેર=  
ખાવાપીવાના :વાખા હાથીના દાંત=  
કહેવું એક અને કરણ, બીજું તે.  
દાંત ઉપર દરઘા ને મડદા ઉપર  
મિટ્ટી=નહિ કરવાતું હોય ત્યાં મોહું  
કામ કરણ, ને કરવા નેવું હોય ત્યાં  
કંઈ નહિ કરવું તે

દાંતરૂં, વિં દાંતવું.

દાંતવું, વિં જોના દાંત બહાર  
નીકળેલા હોય એવું.

દાંતિયાં, નં બં વં મોં પ-  
હોળુ કરીને કરડવા ધસવું તે ( ૨ )  
ચોડિયાં. ક્રિં પ્રં દાંતિયાં કરવાં=કર-  
ડવા ધસવું ચીકવું; તરફેડા કરવા.  
દાંતિયું, નં કોઈ સામે દાંત  
રખાડવા તે, ચોડવું તે. ( ૨ ) તરફેડો.

દાંતિયો, પું એક તરફ દાંતા-  
વાળી કાંસક્રી. ( ૨ ) પહોળા દાંતાની,  
કાંસક્રી.

દાંતી, સ્ત્રીં દાંતાવાળું એકુંતવું  
એક ચોનર; ( ૨ ) દાંતરડાના માટનું  
એક હથિયાર. ( ૩ ) કાંસક્રીના દાંતામાં  
દાંત વગેરેના દાણા ધાંલી સજ્જ કરેલી  
કાંસક્રી; ( ૪ ) નાનાં બાળકને દાંત  
આવતા હોય ત્યારે પહેરાવવાનું ધ-  
રણ; વાધનખ વગેરે તે ( ૫ ) ચોરો; કાઠ.

દાંતો, પું [ સં. રૂંત ] ચપટા  
અને અણીદાર કાંટા; દાંત; કાકર.

દાંદરૂં, નં દાદર નેવું એક  
દંદ તે.

રવિ; આદિત્ય. [ સોમૈયો.  
દિનાર, પુ. [ સં. ] મહોર;  
દિનાંત, પુ. [ સં. ] દિવસનો  
અંત; સાંજ.

દિનેશ, પુ. [ સં. ] સૂર્ય; રવિ.  
દિપાવણું, વિ. રૂપાણું; સુયો-  
ભિત; સુંદર.

દિપાવણું, કિ. સં. ચોથાવણું;  
સાફ દેખાય તેમ કરવું. ( ૩ ) ઝગ-  
જગાટ બનાવણું. (૩) માન વધારવું.

દિખાચો, પુ. પુસ્તકમાનો પ્ર-  
સ્તાવ તે; ઉપોદ્ધાત; પ્રસ્તાવના; સુ-  
ખબંધનું લખાણ.

દિમાખ, પુ. હિમાક; અહંકાર;  
અભિમાન; ગર્વ; મગરૂરી. (૨) રોષ;  
ભલકો; રૂઆબ

દિમામ, પુ. ઠાક; ભપકો;  
દમામ; દંભ.

દિમેદી, સ્ત્રી. ઝીણીઝીણી જુદી-  
ઝોવાણું એક જાતનું કપડું.

દિયર, પુ. વરનો નાનોભાઈ.

દિયરવહું, ન. દિયર સાથે  
નાતણું કરી રહેવું તે.

દિયર, પુ. દિગેર; વરનો નાનો  
ભાઈ તે. [ભાઈ.

દિયારયો, પુ. વરનો નાનો

દિયાર, પુ. સાળો. (આમ્બ).

દિલ, ન. [ ફા. ] મન; ચિત્ત;  
અંતઃકરણ. (૨) કાળજી; હૃદય. (૩)  
મસ્તી; મરજી. (૪) આહવા; ખ્યાર;  
પ્રીતિ; કિ. પ્ર. દિલ હટી જવું = ઉદાસ

થવું; દિલ હંતારી નાખવું = પ્રેમ કમી  
કરવો. દિલચોટવું = મન લાગવું. દિલ  
કરવું = મનને ગમવું. દિલ આપવું =  
મન આપવું; દિલલેવું = સામાનું મન  
જાણી લેવું. દિલમાં દાઝવું = સામાને  
માટે મનમાં દયાભાવ ઉત્પન્ન થવો.  
દિલ હંચું થવું = મન ખાટું થવો.  
દિલ ધાસવું = ધ્યાનમાં લેવું, દિલ લગા  
ડવું = મન લગાડવું. એકદિલ = એકમન.  
દિલનો દરિયાવ = મોટામનનો

દિલગીર, વિ. [ ફા. ] નાખુશ;  
ઉદાસ; ચોક્કસ.

દિલગીરી, સ્ત્રી. ઉદાસી; ના  
ખુશી; ચોક્ક; ખિન્નતા, બેચેની, બેકારી

દિલદાર, વિ. [ ફા. ] જીવ લ-  
માને વહાલું એવું; પ્રાણપ્રિય, જીવ-  
જન. (૨) આશકનાશુક.

દિલદારી, સ્ત્રી. જીવજનપણું;  
પ્રાણપ્રિયતા; ભવતા.

દિલભર, વિ. મનભરાય એવું;  
પ્રિય; વહાલું. [ મજેલું; રૂપાણું.

દિલપસંદ, વિ. મનગમતું. (૨)

દિલાઈલામા, પુ. ટિંગટમાં  
પૂજાની જુદાની મૂર્તિ અને તેને પૂજ  
નારો જે મુખ્ય આચાર્ય તે. (૨) જે  
ઠેકણે જુદાને અવતારની ‘મૂર્તિ’ રહે  
છે તે મંદિર.

દિલાવર, વિ. [ ફા. ] મોટા  
દિલનું; ઉદાર, સખી (૨) દિગમતવોન.  
“દિલાવરી, સ્ત્રી. ઉદારતા; દાન-  
શીલતા; મનનો મોટાઈ. (૨) બહાદુરી.

દિવસ તે. ૩૦ પ્ર૦ દિવાળીના દહાડા= આનંદના દિવસો. કહે૦ એવો તે ગોકુળિયો ગાંડો હોય કે દિવાળીને દહાડે ઘેરા ખાય ?

દિવાળી, જી૦ દેવાળી.

દિવેલ, સ્ત્રી૦ દીવાળી વાટ તે: બત્તી: દિવટ.

દિવેલ, ન૦ દીવે બાળવાળું તેલ તે; એરંડિયું. કહે૦ આતર ઉપર દિવેલ =નુકસાન થયું હોય તેમાં વળી વિરોધ ખરવ. (૨) ચક્તિ: સત્ત્વ; પહેાંચ કહે૦ દિવેલ હશે ત્યાં લગી દીવો બળશે =ખરચી પહેાંચશે ત્યાં લગી કાયંચશે. દિવેલે કંઈ દેવાળું આવશે નહિ=ખોટી કરકસર કરવાથી કંઈ બચશે નહિ.

દિવેલિયું, ન૦ દિવેલ બરવાળું પાત્ર. (૨) દીવો કરવાળું નાળું કોડિયું. (૩) વિ૦ દીવેલવાળું; ચીકટ.

દિવેલી, સ્ત્રી૦ જેમાથી દિવેલ પીલી કાઢવામાં આવે છે તે બીજ; એરંડી.

દિવેલો, પુ૦ એરંડો; જેના બીજ પીલવાથી દિવેલ નીકળે તે રાષો.

દિવ્ય, વિ૦ [સં.] સ્વર્ગીય; દેવ-તાઈ; અદ્ભુત (૨) સુંદર; રેણિ-યામણ; બલકાદાર. (૩) અધરી પ્રતિજ્ઞા. (અગ્નિપર ચાલવું) કડકડવા તેલમાંથી બીંદી કાઢવી, વગેરે.)

દિવ્યચક્ષુ, ન૦ [સં.] જ્ઞાનચક્ષુ.

દિવ્યજ્ઞાન, ન૦ [સં.] સ્વર્ગ-જ્ઞાન.

દિવ્યસ્ત્રી, સ્ત્રી૦ અપ્સરા; દિવ્યાં ગના; અતિ સુંદર સ્ત્રી.

દિવ્યાંગના, સ્ત્રી૦ [સં.]

દિવ્યસ્ત્રી; અપ્સરા. [કિંમતી વસ્ત્ર.]

દિવ્યાંબર, ન૦ [સં.] સુંદર

દિશ, સ્ત્રી૦ દિશા; બાજુ; તરફ.

દિશા, સ્ત્રી૦ [સં.] કોઈપણ

એકાદ બાજુ તે; તરફ; પાશ્વ. (૨)

કોઈપણ હૃદયિત એવો માર્ગ તે;

રસ્તો. (૩) ઘડો. કિં ૩૦ દિશાએ

જવું. દિશા બાંધવી=અમુક એકાદ

બાજુ નક્કી કરી તે તરફ જવું.

દિષ્ટયા, ફેવ યોગે; નરીબ જોગે.

દિસવું, અ૦ [સં.] બસા;

ધરપરકૃપાએ; તમારું બહુ કરેને. (૨)

વિ૦ રૂખાતું; જણાવું; નજરે પડવું.

દિંબ, અ૦ છકક; આણું; ચકિત.

દિંદી, સ્ત્રી૦ એક મરાઠી રાગણી.

દી, પુ૦ દિવસ; દહાડો (૨)

વખત; અવસર. (૩) સિતારો; મહ

દશા.

દીકરી, સ્ત્રી૦ [સં. દારિકા]

પુત્રી. ઊકરી; છોડી; બેટી; તનયા ૩૦

૩૦ દીકરીએ દીવો=છોકરીના ઊકરાથી

ધર હથાકું રહેવું તે. કહે૦ દીકરી અને

ગાય જ્યાં દોરે ત્યાં નય.

દીકરે, પુ૦ [સં. દારક] પુત્ર;

છોકરો; છોયો; તનય. કહે૦ દીકરે

એક અનોદરાવર ધણા. દીકરો રળે

ચાર પહોરને શપિયો રળે આઠે પહોર.

દીક્ષા, સ્ત્રી૦ [સં.] અમુક નવ.



અગમચેતી: દુરદેશી. (૨) ૧૦ લાંબી નળરવાળું; આગળ ઉપર ચં ચરે તેનો નેને વિચાર હોય તેવું.

દીર્ઘવર્ણ, નં [સં.] બંડદત્ત; લંબગાળ; કુંડાળું તે.

દીર્ઘસૂત્રતા, સ્ત્રીં ચિકરા; કોષ કાર્ય કરતાં ધણી મુદત લાગી જાય એવી ને પ્રકૃતિ .તે; મંદતા; શૈથિલ્ય; વિલંબ કરવાની ટેવ તે.

દીર્ઘસૂત્રી, વિં ચાપચીપિયું; ચીકણું, દોઢકાણું; કોષપણ કામડાજ કરવામાં વાર લગાડયા કરે એવા સ્વભાવનું; લીકું; ટાકું. (૨) આગસુ.

દીર્ઘસૂત્રીપણું, નં દોઢકાણું; વાર લાગે એમ કરવાપણું તે.

દીર્ઘાં, વિં [સં.] ધણું વર્ષા હવે કોણું; લાંબી આવરદાવાળું.

દીર્ઘિકા, સ્ત્રીં [સં.] લાંબા આકારનો કુવો-હોજ; વાવ. (૨) ટાંકી; મોટી કુંડી કે કુંડ.

દીલ, નં દિલ; મન; હૃદય; અંતઃકરણ. (૨) દીલ; સરીર. [તામાં] દીલડિયો, પું દીલો (કવિ-દીવકું, નં દીલો કરવાને માટે બનાવેલું કોડિયું.

દીવડો, પું દીલો; દીપક.

દીવાદાંડી, સ્ત્રીં સમુદ્ધ કિનારે જ્યાં ખડક હોય ત્યાં આવતાં વહાણ તેને અચકાઇને બાગી જાય નહિ તે માટે એવો ખડક આગળ ઉંચો બિનારો ચણી તે ઉપર દીનો રાખવાની

ગોઠવણ કરેલી હોય તે: સ્તંભ-દંડની માફક ઉચું કરેલું ચેતવણીનું ચણતર કામ તે.

દીવાખત્તી, સ્ત્રીં દીલો ને બત્તી બગેરે દીવાની સામગ્રી તે.

દીવાસળી, સ્ત્રીં દીલો કરવાની ને રાળી તે; મોઢે મંધક હગારેલા બાયાંના કંકડા તે; ફોફરસ લગાવેલી સળીયો.

દીપી, સ્ત્રીં દીપિકા; દીલો મૂકવાની લાકડા અથવા ધાતુની લખી બનાવટ તે. [સાલવાળો

દીવેડિયો, પું મરાઠવા; મ-દીવેડ, પું દીવ. (૨) મકારી રહે એવું ને કંઈ તે; તેજસ્વી

દીસ, દિવસ. (૨) દિરા.

દીસણું, વિં દેખાણું (૨) આગળ પડતું. [ણું. (૨) સૂઝવું.

દીસણું, કિં અં દેખાણું; જ-ડ, નં બે એ ગુણવાને ગડિયો-ખાયો તે. (૨) બમણું-ફૂંમે. (દુભાષિયો.)

દુઆ, સ્ત્રીં [ક્ર.] આશિષ આશીર્વાદ: દુઆમીર-સુનેમ્મેક; આ-શિષ દેનાર.

દુઆ, પું નેમાં બેને આંક પા-ડેલો હોય એવો ખાસો અથવા પાનું.

દુકાન, સ્ત્રીં [ક્ર.] વેપારીની માલ વેચવાની જગ્યા તે; હાટ.

દુકાનદાર, પું દુકાન ચલાવનારો; દુકાન રાખનારો; વેપારી.

દુકાનદારી, સ્ત્રીં દુકાનદાર-

એવું; કંઈ ને કંઈ લાભ આપ્યા કરવું હોય એવું.

દુઝબું, કિં અં દૂધ દેવું; સવરું; ઝરવું; નીચળવું. ( ૨ ) કમ્પાણી મળ્યા કરવી.

દુઝાણું, નં ઘેર દૂધ દેવું દોર. હોય એવી સ્થિતિ.

દુણ્ણવું, કિં અં બળવું; દાઝવું; સીઝવું. ( ૨ ) મનમાં બળવું; અંતરમાં યુઝવું; નારાજ થવું; સિદ્ધાવું. ( ૩ ) કિં સં નારાજ રહે એમ કરવું; રગડવું; સંતાપવું; સતાવવું.

દુણું, વિં ઉણું; ઓણું. ( ૨ ) નાં મન બળે એવું કામ તે; નહિ પસંદ પડે એવું ને કંઈ તે; વાંકું; દુણાવાનું કારણ તે.

દુણો, પું દાઝ લાગી જવી તે.

દુદડા, પું બાળકની ભેડીઓ.

દુનિયા, સ્ત્રીં [ ફા. ] જગત;

વિશ્વ; સૃષ્ટિ. ( ૨ ) લોક; આલમ. ( ૩ )

મૃત્યુલોક; માણસ જાત, કિં પ્રં

દુનિયા પાર કરવું = લોક સમુદાયમાંથી

બહાર કાઢી નાખવું. દુનિયામાંથી

જવું = લોક વ્યવહારમાંથી નીકળી

જવું. કહેં દુનિયા દોરંગી = લોક આમ બોલે ને તેમે બોલે. દુનિયાં

કાઠથી જતાં છે = સર્વેનું મન મે-

ળવી લેવું તે બહુ કઠણ છે.

દુનિયાદારી, સ્ત્રીં લોકવ્યવહાર;

લોકાચાર; વહેવાર રીત; નીતિ; દુનિયાં

જેમ ચાલતી હોય તેમ ચાલવું તે.

દુપટ, વિં બે પડવાળું; બેવડું; બમણું.

દુપટ, બમણું; બેવડું; દ્વિગુણ.

દુપટ્ટા, પું પુરવે બંને રાખવાનું હપવસ તે; ખેસ.

દુખળું, વિં [ સં. દુર્બલ ]

કમજોર ( ૨ ) સુકવકડી; પાતળું. ( ૩ )

ઝરીબ; દીન; ધનહીન કહેં દુખળા

બળદને બગાડ્યો ધણી દુખળું દોર

કુસકે રાજ. દુખળી વાડે છેડું પડે.

દુખળો, પું ગુલામીકરનાર

લોકની એક ભાતિ. ( એ લોકો સુરત

નિલ્લાના દક્ષિણ ભાગમાં રહે છે. )

દુખણુ, સ્ત્રીં મન દુખાવું તે;

નારાજ; બોદું લાગવું તે. કહેં પાછલી

દુખણુ કરતા આગલી દુખણુ સારી.

દુખણવું, કિં સં નારાજ કરવું;

મન દુખવવું; બોદું લગાડવું.

દુખવું, કિં સં દુઃખ લગાડવું;

મન દુઃખવવું; નારાજ કરવું. ( ૨ )

જવ બાળવો.

દુભણું, કિં અં નારાજ થવું;

મનમાં બળવું; બોદું લાગવું.

દુભાવો, પું દુઃખ ધાય - બોદું

લાગે એમ કરવું તે; દુખણું.

દુભાવિયો, પું બે ભાષા બોલ-

નારો; એક ભાષાની મલલબ બીજી

ભાષામાં સમજવનારો.

દુમ, સ્ત્રી [ અ. ] પૂછડી.

દુમચી, સ્ત્રીં [ ફા. ] ઘાડાની

પીઠ ઉપર બાંધવાનો પટો; જન તંત્ર

રાખવાનું ચામડું. (૨) ચામડાની ચંચી; નાની કામળી [એમ

કુમદુમ, અં એવો અવાજ થાય

કુમકું, કિં સં ( સં. દમ્ )

કમકું; કુઃખ દેવું; પીડવું. (૨) મન બાળવું; લાગણી દુખવણી; નારાજ રાખવું (૩) ખિન્ન કરવું.

કુમાયેણું, વિં મનમાં દુઘાવેણું; મનથી નારાજ થયેણું; ખિન્ન.

કુમાસ, નં એક જાતનું કપડું.

કુમો, પું કુમો; હર્ષ શોક વગેરેના આવેશથી નહિ બોલાય, નહિ રડાય એવી એ હાલત તે કિં મં કુમો તરાધ આવવો=નહિ બોલી કે રડી શકાવું તે.

કુરખીન, નં સ્ત્રીં [ કા. ] દૂરની વસ્તુ પાસે દેખાય એવી રચનાવાળું કાચનું ધન.

કુરસ્ત, વિં [ કા. ] કીકાક; બરોબર; લાયક; માફક; યથાયોગ્ય.

(૨) ખરું; વાળખી; યોગ્ય. (૩) કીક; વાર. કિં મં કુરસ્ત કરવું= બગડવું હોય તેને જેવું હોય તેવું કરવું; સુધારવું; સમારવું; કીકકરવું.

કુરસ્તી, સ્ત્રીં કીકાક કરવું તે; સમાર કામ; ગાઠવણી; રચના.

કુરંત, વિં [ સં. ] સુરેલીથી ખાર પડે એવું; ઝટ ન બની શકે તેવું.

કુરંદેશ. વિં [ આ. ] કીર્ણકૃષ્ટિ; લાંબે લગા નજર પહોંચાડનાર.

કુરંદેશ, પું [ આ. ] પરિણામનો

વિચાર કરવો તે. (૨) અગમચેતી; સાવચેતી.

કુરાચદ, પું [ સં. ] ખોટી ઢં; છદ; જડ; આકાષ; મમત; દ્વીલાઈ.

કુરાચરણ, નં [ સં. ] નકારે આચરણ; કુટેવ.

કુરાચરણી, વિં ખરાબ ચાણે ચાલનાર; વ્યસની; અનીતિએ ચાલનાર.

કુરાચાર, પું [ સં. ] ખરાબ વર્તણૂંક, કુટેવ; કુરાચરણ.

કુરાચારી, વિં ખરાબ આચારનું; અનીતિ કરનાર; ગેરચાલેચાલનાર.

કુરામા, પું [ સં. ] પાપી-નકારો છવ; ખરાબ માણસ.

કુરિંજન, નં નકારાં માણસો; કુર્મન. [ કામ તે

કુરિત, નં [ સં. ] પાપ; નકારે કુરી, સ્ત્રીં એમાં બેગે આંક હોય

તે (પણું) કુમેલ.

કુરુકિત, સ્ત્રીં [ સં. ] ખરાબબોલ; અપરાધ.

કુરં, વિં વેગળેણું; દુરવું.

કુરં, અં [ સં. ] ખરાબ; નકારે એવો અર્થ જાતાવનારો ઉપસર્ગ. કુર્મન=નકારે માણસ.

કુર્મ, પું [ સં. ] કિલ્લો; કોટ. (૨) ખાણમાંની કપરી વાટ.

કુર્મંતિ, [ સં. ] સ્ત્રીં નકારી હાલત (૨) નરકમાં જવું તે; અસહન મતિ થવી તે.

કુર્મમ, વિં જવાને મુશ્કેલ હોય

એવું; (૨) નહિ સમજાય એવું.  
 દુર્ગધ, સ્ત્રીં [સં.] નહારી વાસ  
 તે; બદ્ધો; દુર્વાસ.  
 દુર્ગધી, સ્ત્રીં દુર્ગધ; બદ્ધો.  
 દુર્ગા, સ્ત્રીં [સં.] દેવી, માતા;  
 અંબા. (૨) પાર્વતી. [ ચક્રલી.  
 દુર્ગાચરણી, સ્ત્રીં એક ભત્રી  
 દુર્ગુણ, પું [સં.] નહારી શુભ;  
 અપલક્ષણ; કુટેવ.  
 દુર્ગુણી, વિં જેનામા સારા  
 શુભ ન હોય તે; અપલક્ષણ; વ્યસની;  
 ખરાબ આલચક્ષમતનું.  
 દુર્ગદ, વિં [સં.] મુશ્કેલીએ  
 પડાય એવું; કઠણ; વિષમ; મુશ્કેલ.  
 દુર્ગત, નં [સં.] નહારી મા-  
 ભુસ; અનીતિમાન.  
 દુર્ગય, વિં [સં.] ન જીતાય  
 એવું; મુશ્કેલીએ જીતાય એવું.  
 દુર્ગર, વિં નહિ પચે એવું;  
 પચવામા ભારે  
 દુર્ગશા, સ્ત્રીં [સં.] ખરાબ હાલત.  
 દુર્ગશી, વિં [સં.] દીવંદી  
 જાણું; લાંબીનજર પહોંચાડનાર.  
 દુર્ગવ, નં દુર્ગાય, કમનસીબ.  
 દુર્ગધ, વિં [સં.] પસાણે ધા-  
 રણ કરી રાહાય તેવું; ન ધરાય એવું;  
 ન અટકાવાય એવું.  
 દુર્ગળ, વિં [સં.] દુર્બલ, કમ-  
 નેર; અરાકત (૨) ગરીબ; લાચાર.  
 દુર્ગળતા, સ્ત્રીં દુર્ગળપણ;  
 કમનેરી; અરાકિત.

દુર્ગુદિ, વિં [સં.] દુર્મતિ;  
 જેની બુદ્ધિ સારી ન હોય એવું. (૨)  
 નાં નહારી બુદ્ધિ.  
 દુર્ગાગ્ય, વિં [સં.] હીણભાગ્ય;  
 અકર્મી; (૨) ગરીબ, દીન (૩) નાં  
 નસીબ.  
 દુર્ભિક્ષ, વિં જેમાં અન્નાદિકનો  
 અભાવ હોય એવો સમય દુકાળ  
 દુર્મુખ, વિં નાળા મોનુ; પ્રિય  
 વચન જોલે નહિ એવું હોય તે; અ-  
 શુભ ફરિનવાળું અમ ગળ  
 દુર્યોધન, પું મહાભારતનો એક  
 મુખ્યનાયક; ધૃતરાષ્ટ્ર ને, ગાંધારીના  
 એકસો ને એક પુત્રોમાનો ત્રીસો પુત્ર,  
 સો કૌરવ ભાઈઓમા મોટાભાઈ તે  
 મુર્યોધન પણ કહેવાતો  
 દુર્લભ, [સં.] મુશ્કેલીએ પ્રાપ્ત  
 થાય એવું; વિરલ. (૨) મોટું; ભારે;  
 મુશ્કેલ; અપર. (૩) કીમતી. (રાજા દેવ.  
 દુર્યોધન, નં કુટેવ, કુર્ગદ, ખ-  
 દુર્લભ, વિં અં દુર્લભ; વ્યાજ-  
 માં મુંડી ખપી જવો, ગોરા ધસાણે મૂક-  
 લી ચીજ તેનો વ્યાજમાં ખતમ થઈ  
 જવી; ધીરે ધીરે ખડું જડું રહેવું; લય  
 યત્ન; કૃષી જવું; નામરોષ થઈ જવું.  
 દુલારી, સ્ત્રીં ડોહરી, ટીકરી.  
 પુત્રી જન્મ્યાણ દુલારી=રાધિકા.  
 દુલીચો, પું અંદરનો, વિતાન.  
 દુલો, વિં હાથનો છટો; સખી;  
 ઉદાર. (૨) કુડકપટ રહિત; બોળો.  
 (૩) તાજુવના દિવસોમાં મુમલ.

માનોમાં જેને પીર આવે છે તે.

ફૂંડા, સ્ત્રીં [અ.] આશિષ; આ-  
શીર્વાદ. ખીલતું સાંદે ધચ્છતું તે.

ફૂંડાઇ, સ્ત્રીં આણ; પટો; રાખ  
વગેરેનું ભહેરનામું. (૨) સમ; સોગમ.

ફૂંડાત, પું [ફા.] ખડિયો.

ફૂંડાર, નં [સં. દ્વાર.] દ્વાર;  
બારણું. (૨) આંગણું.

ફૂંડો, પું બેના આંધળી ચિહ્નિત  
પાસો-ખતું. (૨) બેનો ઢાલ તે. (૩)  
જુનું ફૂંડો. [સાલ.

ફૂંડાલો, પું ઉંચી નવની બેવડી

ફૂંડમન, 'સં. કુપ્+ફા. મન્નીદન]  
રાત્રુ; અદાવતિયો; વેરી. ૩૦ પ્રં. ફૂંડમ-  
નની રાત=કુંબે પીતે બેત્રી લાંબીરાત.  
ઠહેં મૂખ' મિત્ર કરતાં દાનો ફૂંડમન  
સારો=દાલો રાત્રુ હોય તે મૂખ' મિત્ર  
કરતાં સારો. ફૂંડમનદાવો=અદાવત.

ફૂંડમનઘડી, સ્ત્રીં રાત્રુવા; વેર;  
અદાવત. [વેર; અદાવત.

ફૂંડમનાવડ, સ્ત્રીં ફૂંડમનાઇ;

ફૂંડર, વિં [સં.] અધર;  
સુરકેજ; કંઠણ. [પાપ.

ફૂંડમ', નં [સં.] નઠાર કમ';

ફૂંડાળ, પું ફૂંડાળ; દહાળ.

ફૂંડ, વિં [સં.] ખરાળ;

અધમ. (૨) પાપી. [અધમતા.

ફૂંડતા, સ્ત્રીં [સં.] ફૂંડપણું;

ફૂંડા, વિં (સ્ત્રીં) નઠારી સ્ત્રી;

પાપી સ્ત્રી.

ફૂંડતર, વિં [સં.] સુરકેલીબે

તરાય એવું; નહિ તરાય એવું; અધ-  
ર; કંઠણ; મુરકેડ.

ફૂંડાગણ, વિં (સ્ત્રીં) ધણીથી

ફૂંડાવાયેલી; અણમાનીતી; અજખામણી

ફૂંડિતર, સ્ત્રીં દીકરી; છાકરી.

ફૂંડિતા, સ્ત્રીં [સં.] દીકરી;

છાકરી. [સાદું નેઝણું.

ફૂંડે, પું દોદરે; (૨) બે પદ્મ

ફૂંડી, સ્ત્રીં પેટ પરનો

ખાતો; નાખી. ૩૦ પ્રં. ફૂંડીનો

ઉમળકો=અંતરનો સ્નેહભાવ ફૂંડીની

દાઝ=અંતઃકરણની લાગણી. (૧) ઉંડું

વેર તે. ઠહેં ફૂંડીનો વાળ નહિ

તોડવામાં કે નહિ બોડવામાં=જેનો

એકે ઉપાય ન હોય એવી બાબત મટિ

ઠહેવાય છે. [ભાવ.

ફૂંડો, પું ઉપસી આવેલો ફૂંડીનો

ફૂંડ, સ્ત્રીં મોટું બારે ને લળ-

લું પેટ તે; ફાંદ.

ફૂંડાણું, વિં ફૂંડવાણું; ફાંદ

નીકળેલી હોય એવું.

ફૂંડાણો, ફૂંડ-ફાંડવાણો દેવ-ગણ-

પતિ; ગણેશ. [નગાર; લેરી.

ફૂંડુલિ, નં [સં.] એક ભત્રી

ફૂંડ, અં [સં.] નઠાર' એવો

અર્થ બતાવનારો ઉપસંગ. જુનું ફૂંડ.

ફૂંખ, નં [સં.] સરીરની

અથવા મનની બેચા-પીડા તે; અસુખ;

ઘ. (૨) હરકત; અડચણ; સંકટ;

ફૂંખડું=ફૂંખ. ૩૦ પ્રં. ફૂંખ પાપે=

જેમ તેમ કરીને. ફૂંખનાં ઝાડ ઉગવાં

=પણું દુઃખ પડવાં. દુઃખનું વાદળ=  
ગોડું દુઃખ. દુઃખવટે જવું=કાણે જવું.  
દુઃખદ, વિં દુઃખ દે એવું.  
દુઃખદાયક, વિં દુઃખ આપ-  
નાર. [ કલેસકારક.  
દુઃખદાયી. વિં દુઃખ દે એવું;  
દુઃખિત, વિં [ સં. ] દુઃખી;  
પીડિત. [ દુઃખ હોય તે.  
દુઃખી, વિં દુઃખ સહેવું; જેને  
દુઃસહ, વિં દુઃખે કરીને સહન  
કરાય એવું; નહિ સહન થાય એવું.  
દુઃસંગ, પું [ સં. ] નહારી સોખવ  
તો, કુસંગ. [ અશુભ સ્વખ.  
દુઃસ્વખ, નં [ સં. ] નહાર-  
દૂત, પું [ સં. ] નમુસ; હેર;  
ચાર. ( ૨ ) સિપાઇ. [ નમુસી.  
દૂતપ, નં [ સં. ] દૂતપથું;  
દૂતિક, સ્ત્રીં દૂતી.  
દૂતી, સ્ત્રીં [ સં. ] સ્ત્રી પુરુષ  
વચ્ચે છાના સંદેશા લઇ જવા લાવ-  
વાનું કામ કરનારી સ્ત્રી; મેળાપ  
કરાવી આપનાર સ્ત્રી; કુટણી. ( ૨ )  
દુઃખો; પૂર્વ સ્ત્રી.  
દૂધ, નં [ સં. દુગ્ધ. ] માદાના  
સ્તનમાંથી બાળકના ચોષણ માટે  
નીકળતો ઘોળો પ્રવાહી. ( ૨ ) કટલીક  
વનસ્પતિમાંથી નીકળતો ઘોળો રસ.  
૩૦ પ્રં દૂધમાં કાણું હોવું=કાંઈ પણ  
દોષ હોવો. દૂધે એક વરસવા=બહુ  
લાંબકારક કામ થવું. દૂધે ઘાઇને  
આપવું=અમાણિકપણે આપવું. દૂધ-

માંથી પોરા કાઢવા=ખાલી દોષ કાઢવા.  
દૂધ દેવું=લાસ કરવો. દૂધ ચડવું=  
પાનો ચડવો. ( ૨ ) હુંડામાં ઘોળો  
રસ ભરાવો. કહેજીજીવું એટલું દૂધ ન  
ધારવું. દૂધે લાગ્યો છારાને એ ટુંકીને  
પીએ દૂધ પાઇને ઉઠેરેલો સાપ.  
દૂધનાદૂધમાં અને પાણીના પાણીમાં.  
દૂધપાક, પું દૂધને ખૂબ ઉકાળી  
તેમાં ચોખા વગેરે નાખી બનાવેલો  
ખાવાનો પદાર્થ.  
દૂધપાણી, નં દૂધના જેવું પાણી  
તે; પાણીમાં તેલ અને ખારો નાખ-  
વાથી પાણી જે દૂધ જેવું થાય છે તે.  
દૂધપીવું, વિં દૂધ પીને ઉછર-  
નાર; દૂધમલ; દૂધ ઉપર જીવનાર;  
દૂધાધારી. ૩૦ પ્રં દૂધ પીવું કરવું=  
બાળકને મારી નાખવું.  
દૂધભાઇ, પું એકજ ધાવને  
ધાવીને ઉછરેલા ભાઇ.  
દૂધમલ, વિં દૂધાધારી (બાળક);  
દૂધપર જીવનાર. ( ૨ ) દૂધ પાઇને  
ઉઠેરેલું; દૂધ પીને મોટું ભેરાવર થયેલું.  
દૂધલી, સ્ત્રીં ગાયો ઉપર થતી  
એક જંમલી વેલ.  
દૂધાધારી, વિંકત દૂધને આધા-  
રેજ જીવનાર; એટલું દૂધ પીને રહેનાર.  
દૂધાળ, વિં પુષ્કળ દૂધ દે એવું.  
દૂધાણું, વિં દૂધ આપવું.  
( ટોર ). ( ૨ ) દૂધવાણું; દૂધનું.  
( ૩ ) દુગ્ધ. ( ૪ ) જેમાં દૂધ સામેલ  
હોય એવું (ભોજન).

દધિયુ, વિં દધનું; જોમાથી  
દધ જેવા રસ નીકળે એવું. (૨)  
દધીનું ફળ.

દધી, સીં એક વેલ અને તેનું  
ફળ, નહ. દધી પાક=દધી નાખીને  
બનાવેલો પાક.

દુધેલી, જી. દુધલી.

દુધેલ, જી. દુધાળ.

દુધમ, વિં જોડીદાર; મદદનીસ.

દુર, વિં અં [ સં. ] આર;  
છટે; વેગળે. કિં મં દુર કરવું=તણ  
દેવું; ઉપેક્ષા કરવી.

દુરન્ધ, વિં [ સં. ] વેગળે  
રહેવું. દુર રહેવું.

દુર્પા, સીં [ સં. ] એક ભતનું  
લીનું ધાસ; દરો; ધરો; [ ધરેણું.

દુલ, નં દાનનું એક ઝૂલવું.

દુપક, વિં [ સં. ] દોષ કાઢનાર;

હિંદ્રોધક. (૨) દોષ લગાડનાર; લાંછન  
આપનાર.

દુપણ, નં [ સં. ] દોષ; ખોડ.

ખાંપણ (૨) વાંક, અપરાધ; (૩)

ભૂત; ખોડ; ક્ષતિ (૪) અપલક્ષણ;

એળ.

દુપિત, વિં [ સં. ] નેપ લાગેલો  
હોય એવું; દોષવાળું. (૨) ખગડેવું;  
ખરાબ થયેલું. (૩) અલકાયેલું;  
લાંછનવાળું. (૪) ગુનેગાર; અપરાધી;  
આજ ચડેલું હોય એવું.

દુગ્, નં [ સં. ] દષ્ટિ; નજર.

(૨) આંખ, નેત્ર.

દુગંચળ, પું આખનો ખુલો.

દુઠ, વિં [ સં. ] મજબુત;

પાકું. સિદ્ધ; સ્થિર; અડગ. મજબ;

અચલ. [ ગાઢ.

દુઠતર, વિં વધારે દઢ; મજબ;

દુઠતા, સીં [ સં. ] દુઠપણું;

મજબપણું (૨) ધીરજ; ધૈર્ય; હિ-

મત. સ્થિરતા; મજબુતી.

દુઠલાજક, વિં [ સં. ] મેટી

નિરોધ બાજક.

દુઠીભૂત, વિં સજ્જડ, હાથે-

ડગમગે નહિ એવું; સિદ્ધ કરેલું.

દુશદ, પું [ સં. ] પાપ;

પદાણો.

દુશ્ય, વિં [ સં. ] જેવા જેવું;

દુશનીય (૨) નાઈ રખાવ; આલોડ.

ચિત્ર. દુશ્યકાવ્ય=જેવા જેવું કાવ્ય-

નાટક-રૂપક. [ એવું.

દુશ્યમાન, વિં દેખાતું દોષ

દષ્ટ, વિં [ સં. ] જોયેલું;

દીઠેલું. (૨) જાણેલું.

દષ્ટા, જી. દ્રષ્ટા.

દષ્ટાંત, ન [ સં. ] દાખલો;

હિલદરણું; દાખલાની વાત.

દષ્ટાંતિક, વિં દાખલો આપ

વા જેવું; હિલદરણુંમાં મુકાય તેવું.

દૃષ્ટિ, સી. [ સં. ] જોવું તે

નજર. (૨) જોવાની શક્તિ (૩)

ધ્યાન; લક્ષ.

દૃષ્ટિગોચર, વિં દષ્ટિ પહોંચી

વળે એવું; નજરે આવે એવું.

દૃષ્ટિદોષ, પુ. (સં.) દર્શન-  
દ્રિયની જે ખામી તે. (૨) નજરચૂક  
થી રહી ગયેલા જે દોષ તે. (૩)  
ખમ; ખુલાવો. (૪) નજર લાગતી તે.

દૃષ્ટિપાત, પુ. નજર પડતી તે;  
દૃષ્ટિમયાદિ સ્ત્રી. [સં.]  
નજર જ્યાં સુધી જઈ શકે તેટલી  
હદ; ક્ષિતિજ.

દુષ્ટોદુષ્ટ, અ. આંખેઆખ  
ઝગવી તે; પ્રત્યક્ષ થવું તે.

દે, અ. દેવીના અર્થમાં સ્ત્રીના  
નામ આગળ લેણાય છે. -રૂપાદે=  
રૂપાદેવી. (૨) દેહ

દેહ સ્ત્રી. [સં. દેહ] શરીર,  
તણ, ઠાયા; દેહ. (૨) દેહધારી=પ્રાણી

દેખણહાર, વિ. દેખનાર; જોનાર.

દેખત, અ. દેખતાજ; તરત ને  
તરત, જોતજોતામાં (૨) દેખાડે કે તરત.

દેખવું, વિ. જોની આંખે દેખા-  
વું હોય એવું (૨) બહુવું તેમજ  
સમજી.

દેખરેખ, સ્ત્રી. તપાસ; સંભા-  
ળ. (૨) તકેદારી. બપોતો. કિ. પ્ર  
દેખરેખ રાખવી=જોતા-તપાસતા રહેવું.

દેખવું, કિ. સં. [સં. દેખ]   
જોવું; નજરે પડવું. (૨) લખ્યું વાંચી  
સમજી શકવું; ઉકેલતા આવડવું.

દેખા, સ્ત્રી. દેખાવું તે; પ્રત્યક્ષ  
જણાવું તે. [કરાવવું] તે.

દેખાડ, પુ. દેખાડવું તે, દર્શન

દેખાડવું, કિ. સં. સામાને

દેખાવ તેમ કરવું; બતાવવું; જોવડા-  
વું; દર્શાવવું. (૨) સમજાવવું.

દેખાડો, પુ. દેખાવ કરવો તે.  
સામાને જણાવ એમ કરવું તે; દર્શા-  
વવું તે કિ. પ્ર દેખાડો કરવો=જોડવ  
બતાવવું.

દેખાદેખી, સ્ત્રી. જેવું દેખાય  
તેવું કરવું તે. એકનું દેખી બીજાએ,  
બીજાનું ત્રીજાએ, એમ કરવાની જે  
પરંપરા તે; સરસાઈ, રૂપધા, હરિ-  
કાઈ, અનુકરણ. દેખાદેખી કરવી=  
વાદ કરવો.

દેખાવ, પુ. દેખાય એવું જે  
તે; આલેખ, દૂરથી પ્રદર્શન.

દેખાવડું, વિ. દેખાવમાં સાડું;  
સુંદર, રૂપાળું; ચોખીનું; રઢિયાળું;  
કુટુંડ.

દેખાણું, કિ. અ. નજરે પડવું;  
સૂઝવું. (૨) જણાવું (૩) સમજ-  
વામાં આવવું. [ખુદ્ધ, રૂપપ્ર.

દેખીવું, વિ. દેખાવું હોય એવું;

દેખ, સ્ત્રી. [કા. દેખ] પાણી  
ભરવાનું અથવા રાધવાનું મોઢું વાસણ;  
દેખડો

દેખડી, સ્ત્રી. પાણી ભરવાનું નાતું  
વાસણ નાનો ઉતામજો.

દેખડું, ન. નાની દેખ.

દેખડો, પુ. દેખ, હાડો.

દેખ, ન. દેખ; આપવાનું તે. (૨)  
વરનાથ તરફથી કન્યાવાળાને જે જમણું  
આપવામાં આવે છે તે.



દેડકી, સ્ત્રીં દેડકાની માદા.

દેડકું, નં જમીન અને પાણીમા  
રહેનાર એક નાનુ પ્રાણી

દેડકો, પું મોટું દેડકું. કહે  
કુખાને દેડકો=કુંડા પ્રદેશમા બસાઈ  
રહેલા.

દેણુ નં દેવાનું તે; દેણું; કરજ;  
ખાણુ. (૨) મહેસુલ; સાધ; ખર્ચાત. (૩)  
ઉપકારનું હાણુ. (૪) વિં દેનાર,  
આપનાર એનો અર્થ બતાવનારો  
પ્રત્યય-સુખદેણુ. (૫) પૂર્વજ-મનું  
માગનું હોય તે.

દેણુદાર, વિં એણે કરજ આપ-  
વાનું હોય તે; કરજદાર; દેવાદાર. ખાણુ.

દેણુધાત, પું એને ગ્રીભને નાણું  
આપવાનાં હોય તે.

દેણું, નં દેણું; કરજ, દેણું; ખાણુ.

દેદાર, નં દેનાર; દિદાર.

દેદીપ્યમાન, વિં [સં] રીપતું;  
અગ્નિમાન; સુચોચિત.

દેન, ( સ્ત્રીં ) રાકિત; નં બળ  
નો; તાકાદ; (૨) બાગણું તે; દહન  
કરવું તે.

દેર, પું [ સં. દેવર ] પવિત્રો  
નાનો સાધ. દિવર. (૨) સ્ત્રીં વાર;  
વિલંબ જોડી, ટીથ.

દેરડી, સ્ત્રીં રડી: નાનું મંદિર  
(૨) વાસણ વગેરેની ઉત્તરડ; મંજ.

દેરાણી, સ્ત્રીં દિવરની વહુ તે  
( સ્ત્રીં ).

દેરાસર, નં દેવ રાખવાનું

હાથિયું-સિંહાસન તે. (૨) દેવમંદિર;  
દેર. ( જૈનો દેવ મંદિરને ધણું ખડું  
દેરાસર કહે છે. )

દેરાસરી, વિં દેરાસરમાં રહી  
તેમાના દેવની નિયમિત પૂજ કરનાર,  
(૨) દેવનો ગોખલો.

દેરી, સ્ત્રીં દેરડી; નાનું દેર.

દેરું, નં એમા દેવ દેવી વગેરેનું  
સ્થાપન કરેલું હોય એવું મહાન. (૨)  
અનાય-જંગલી લોકની એક ભવની  
દેવ પૂજ.

દેલી, પું રેલી.

દેણું, જું રેણું; ગાડીધોડે  
રાખવાનું મહાન.

દેવ, પું [સં.] ઇશ્વર; પરમેશ્વર  
(૨) ઇશ્વરી અંશવાણું સ્વર્ગમાં રહે-  
નાર ઉત્તમજન; સુર; અમર; અજર,  
(૩) રૂપ મુલ્ય વગેરેથી પૂર્ણ સારો  
માણસ. (૪) સ્વામી; શેઠ; માલીક;  
ઉપરી જન તે; અન્નદાતા; સભ, કહે  
છાણના દેવને કપાસીયાની આંખો  
એવો દેવ તેના તેના અલંકાર માન્યો  
ત્યાં લગી દેવ નહિ તે પાંચત્તન્યાં  
સુધી જાર રહે ત્યાં લગી જોજ, પછી  
કંઈ નહિ રં મં દેવ તેવી પૂજ-એવો  
માણસ તેણે તેણે આતિથ્ય દેવ ઠારીએ  
જવા=પ્રસ્થાપન જણ રહેવું. દેવ ગયા  
કુંઘરે ને પીર ગયા મકડે, ટોપીવાળાના  
સંજયમાં દેઝ મારે ધકડે=નતિ-વહુના  
લેહની જાળ જાળી રહી એમ.

દેવજીવન, નં [સં.] દેવને ભક્તિ

પૂજા વગેરેથી પ્રસન્ન કરવા રૂપી જે માણસની ફરજ તે: (આર્ચ બાળક તથા નાણુ સાથે જન્મે છે: દેવકણુ, મતુલ્યકણુ અને પિતૃકણુ ).

દેવકન્યા, સ્ત્રીં દેવની કુમારિકા તે; અર્થતઃ રૂપાળી એવી જે કન્યા તે.

દેવકી, સ્ત્રીં વસુદેવની સ્ત્રી અને શ્રીકૃષ્ણની માતા તે. [ ચણી.

દેવચકલી, સ્ત્રીં દેવચકલી; દુર્ગા.

દેવડ, સ્ત્રીં રેવું પાણું આપવું તે; લેવડદેવડ.

દેવડાવણું, ક્રિં પ્રેં અપાવણું (૨) ધારણ કરવું; લેવડું; લેવડાવણું. (૩) બંધ કરાવણું.

દેવડી, સ્ત્રીં મોટા માણસના ધર આગળ હજીરિયાઓને બેસવાનો ચોરા હોય છે તે; પહેરે ગોરાની અડાળી (૨) રવડા રજપૂતની કન્યા તે-દેવડીરાણી.

દેવદરરચો, પું બપૈયો; ચાતક.

દેવતા, સ્ત્રીં દેવ.

દેવતા, પું અગ્નિ; આતસ; હાય; આગ. ક્રિં પ્રેં દેવતા પાડવો=અગ્નિ સળગાવવો. દેવતા કરવો=બહુ ક્રોધ ચડવો. દેવતા મૂકવું=બચવું કરવું. દેવતામાં થી હોમવું=કરકેરવું. દેવતા હડી જવા=ઇદ્રિયોની સંજ્ઞા જતી રહેવી. ગરમ દેવતા જેવું=બહુ ગરમ. દીવો દેવતા બંધ=ન્યાવહારિક બહિષ્કાર.

દેવતાઇ, વિં દેવહત હોય એવું; અદ્ભુત; અઘોરિક; અજળ; અસા-  
મારણ.

દેવદર્શન, નં દેવના દર્શન કરવાં વગેરે તે. [ તેનું લોકડું.

દેવદાર, નં એક મોટું વૃક્ષ અને દેવદાય, નં દેવસ્થાનનું ખરચ; દેવને દેવાનું તે.

દેવદિવાળી, સ્ત્રીં કાર્તિક સુદી અગિયારથે દેવ નિમિત્તે જે દીપદાન આપવું તે; તુલસી વિવાહનો તહેવાર. (૨) કાર્તિક સુદી પૂર્ણિમાનો દિવસ.

દેવદૂત, પું [ સં. ] દેવનો દૂત તે; ફિરસ્તો; પાર્શ્વદ.

દેવનગરી, વિં દેવનાગરી; બાળબોધ લિપિ. [ બાધતે; દિયર.

દેવર, પું [ સં. ] વરનો નાનો.

દેવરાજ, પું [ સં. ] દેવોનો રાજા તે; ઇન્દ્ર

દેવરિયો, પું દિયર

દેવર્ષિ, પું [ સં. ] દેવજર્ષિ. (૨) નારદ.

દેવલો, નં જુદા જુદા દેવતાઓની મૂર્તિઓનો સમુદાય તે; દેવ-સેવામાંના દેવ તે.

દેવલોક, પું [ સં. ] દેવોને રહેવાનો પ્રદેશ તે; સ્વર્ગ. ૩૦ પ્રેં દેવ-લોક પામવું=મરીને દેવલોકમાં જવું; મરણ પામવું. [ દેવભૂમિ.

દેવસ્થળ, નં દેવની જગા તે;

દેવસ્થાન, નં દેવનું સ્થાન તે;

મંદિર: દેવ. [ સ્થાન. (૨) દેવ.

દેવળ, નં પ્રાર્થના કરવાનું દેવાડણું, ક્રિં સં યોડણું; લગા-

ડવું; આપટવું; મારવું. (૨) ખાવું.

(૩) અપાવવું

દેવાતન નં દેવ, દેવપણું; દેવશક્તિ તે.

દેવાદાર પું દેવદાર; જેને ઝણ હોય તે, કરદાર

દેવાધિદેવ, પું [ સ. ] દેવનો પણ દેવ એવો જે મોટો ધર્મ તે; પરમેશ્વર

દેવાર્ચન, નં [ સ. ] દેવપૂજન, દેવની સેવા કરવી તે [ દેવ, દેવળ.

દેવાલય, નં [ સ. ] દેવમંદિર; દેવાળિયો, પું જેણે દેવાળું

સાધ્યું હોય તે કરજ અદા ન કરી શકનારો; નાદાર

દેવાણું, કિં અં બધા ધર્મ જવું, સિદ્ધિ જવું. (૨) ખૂટી જેણું, નાશ થઈ જવું.

દેવાણું, નં દેવ આપવાની અશક્તિ તે, માગનારોને આપવાની ના પાડવી તે; શાખ છડવી તે, નાદારી.

કિં મં દેવાણું કૂંકડું=માગનારાઓને આપવાને, કશું નથી એમ જણાવે કરવું.

કુંહોંડીવેણું દેવાણું આપવાનું હોંડીવો પાળવાથી કાઢ દેવાણું આવતું નથી.

દેવાંગના, સ્ત્રી [ સ. ] દેવની સ્ત્રી તે; દેવી (૨) અપ્સરા; પરી.

દેવાંશી, સ્ત્રી [ સ. ] જેનામા દેવ જેણું રૂપ ને તેજ હોય તે, સુદર;

દેવાંશી, સ્ત્રી [ સ. ] ધર્મશી સ્ત્રી

રૂપ માનેલી શક્તિ; માતા; અંબા. (૨) દેવની સ્ત્રી તે, દેવાંગના (૩)

સાણી-પટસાણી. સ્ત્રી. (૪) શીતળા; સેયદ. કિં પ્રં દેવી આવવા=મુજવું.

(૨) બળીયા નિકળવા.

દેવું, નં કરજ; ઝણ; દેણું, કિં પ્રં દેવ કરવું=પાલે નાણું લેવું;

કરજ કરવું દેવું ફેડવું=માગવું હોય તે પતાવી દેવું.

દેવું, કિં મં [ સં. વા. ] આપવું. (૨) રત્ન-હટ આપવી. (૩) બંધ કરવું; વાસવું.

દેશ, પું [ સં. ] કુદરતી હદ; બાળો ભૂભાગ મુલક-જનપદ. (૨)

જનમભૂમિ; વતન (૩) રાજ્ય. (૪) કાઠપણ વસ્તુનો અમુક હદવાળો. એક

નિભાગ તે, અવધવ (૫) વિષય, વસ્તુ, વાત; બાબત. ૩૦ પ્રં દેશ તેવો

વેશ=જેવો દેશ હોય તેણું. પહેરતું ઓઢવું. કહેવું દેશ ઝાડીએ પણ દેશી.

આથ ન ઝાડીએ.

દેશકોળ, પું દેશ અને કાળમા વર્તમાન જે સ્થિતિ હોય તે

દેશના, સ્ત્રી ઉપદેશ; ભાષ. દેશનિકાલ, પું ગુના-વાંક બંદ

માણસને જેમમૂ મિમાંથી બંદાર દેશા-વર સદી મૂકવો તે; દેશવટા.

દેશવટો, પું દેશનિકાલ; દેશ-માથી બંદાર રહેવું તે

દેશાધ, પું દેશના રક્ષણને માટે અને મહેસુલ વસુલ કરવાના અદલા

તરીકે જે અમુક રાજ્ય તરફથી જ-  
મીન ભોગવતો હોય તે; જમીનદાર;  
જમીનદાર. (૨) બરવાડ; રખારી.

દેશાધગીરી, સ્ત્રી. દેશાધની જે  
પદની તે. (૨) દેશાધપણનો હક તે.  
દેશાધ, પુ. ગાવાના એકે રાગનું  
નામ.

દેશાધી, સ્ત્રી. એક રાગિણી;  
હિંદોળ રાગની રાગિણી.

દેશાધ્યાર, પુ. [ સં. ] દેશનો  
જે આચાર તે.

દેશાધ્યાલ, પુ. [ 'સં. ] દેશમા  
આંતરી જે રીત ભાત-વર્તન વગેરે તે.

દેશાદન, ન. [ સં. દેશ+અદન ]  
દેશમાં ફરવું. અવાસ કરવો તે; દેશે-  
દેશ ફરવું તે. (૨) દેશોછની સ્ત્રી તે.

દેશાણુ, સ્ત્રી. એ દેશી રાગિણી.

દેશાભિમાન, ન. [ 'સં. ] દેશને  
મંદિ જે અભિમાન-માન હોય તે.

દેશાભિમાની, વિ. જેને પો-  
તાના દેશનું અભિમાન હોય તે; સ્વ-  
દેશ તરફ માન રાખનાર.

દેશાંવર, ન. [ સં. ] પોતાનો  
દેશ નેહિ તે; પરદેશ.

દેશાંતર, ન. [ સં. ] દૂર દેશ ને;  
દેશાંતર; પરદેશ.

દેશી, વિ. દેશનું; દેશસંબંધી.  
(૨) દેશમાં બનેલું.

દેશી, સ્ત્રી. કોઈ રાગની ઢબ.

દેશીજન, ન. પોતાનો દેશનું  
જે માણસ તે.

દેશેદેશ, અ. ધણ; મુલકોમાં;  
સધળે ઠેકાણે.

દેશેદેશ, અ. સધળે; મુલકે-  
મુલક; દેશેદેશ.

દેહ, પુ. [ સં. ] 'શરીર; વન;  
ઘાયા; બદન; કિં પ્ર. દેહપડવો-મરણ  
પામવું. દેહ ત્યાગ કરવો=મરી જવું.  
કહે. દેહને તે દેવને=પોતે જે ખાધએ  
તે દેવને પણ ધસવીએ. દેહના દંડ  
તે દેહ ભોગવે=દેહને લગતી જે પીડા  
હોય તે દેહને ભોગવવીજ પડે.

દેહદશા, સ્ત્રી. દેહની જે હાલત તે.

દેહદંડ, પુ. [ સં. ] દેહને ભોગ-  
વવું પડે એવું જે દુઃખ તે; શરીર  
સંબંધી પીડા તે. (૨) દેહને હાનિ-  
કારક એવી જે શિક્ષા તે.

દેહફ, જુ. દેશ. [ તામા ].

દેહલડી, સ્ત્રી. દેહ, ઘાયા. (કવિ-  
દેહલડી, સ્ત્રી. [ સં. ] 'દેખરો;

વળગઠ; ખારસાખની બેસણી.

દેહાંતરમયાદી, વિ. [ સં. ] દેહ  
એજ આત્મા જે એમ માનનાર, નોસ્તિક.

દેહાંતર, પુ. [ સં. ] દેહનો, જે  
અત તે; મરણ. મોત; મૃત્યુ.

દેહાંતરદંડ, પુ. દેહનો અત આણું  
એવી જે શિક્ષા તે; જીવ દેવાની  
શિક્ષા તે.

દેહાંતર, ન. [ સં. ], એકાદેહ-  
માંથી બીજા દેહમાં જવું તે; બીજે  
દેહ ધારણ કરવો તે.

દેહી, વિ. [ સં. ] જેને દેહ પડે.

એવું; દેહ ધારણ કરેલા હોય એવું;  
સારીગી (૨) છવ.

દેહેશત, સ્ત્રીં [ પા. દહશત્ ]  
બીક; ધારણી, ડર ભય. ધાક.

દે, સ્ત્રીં દધ, દુ બ; પીડા. (૨)  
દેવ. ૩૦ ૫૦ દેવલો=દેવભણે.

દૈત્ય, પુ. [ સં. ] દિવિના પુત્રો  
તે, અસુર; રાક્ષસ; દાનવ. કહેને દૈત્ય-  
ને દયા શી=દૂરને દયા કરવાથી હોય ?  
દૈત્ય એવું=મોહું ને ભયંદર એવું;  
વિકરાળ.

દૈનિક, વિ. રોજનું; નિત્યનું;  
પ્રત્યેક દિવસ સંબંધીનું. (૨) રોજને  
રોજ પ્રમટ થતું.

દૈન્ય, ન. [ સં. ] દીનતા; ગરી-  
બાઈ; લાચારી; કષ્ટવ્યથ.

દૈર્ઘ્ય, ન. [ સં. ] લંબતા;  
લંબાણ; વિસ્તાર.

દૈવ [ સં. ] નિર્માણ; હોનાર;  
નશીબ, ભાગ્ય. કહેને દૈવ આગળ કોઈ  
કાંઈ નથી=મને તેવી લાગી સમજ હોય  
પણ થનાર થાયજ. દૈવના થરની પીડા  
=ન ટાળી શકાય તેવું. દૈવગતિ ન્યારી  
છે=દૈવ શું કરનાર છે તે જણાવું નથી.

દૈવગતિ, સ્ત્રીં દૈવભોગ; અક-  
સ્માત; ચક્રમા.

દૈવભોગ, પુ. હોનાર બનાવનું  
બની આવવું તે; ધન્યવેશ્વા; અણુચિ-  
ત્વે બનાવ તે.

દૈવસ, પુ. [ સં. ] બનનાર બના-  
વને બહુનારો તે; ભેશી. ;

દૈવસ, ન. શકિત; સત્વ; બળ  
(૨) છવ; માલ; સાર.

દૈવાધીન, વિ. [ સં. ] દૈવને  
વશ હોય એવું; દૈવપર નેનો આધાર  
હોય એવું.

દૈવિક, વિ. [ સં. ] દેવ સંબંધી,  
દેવ જેવી બુદ્ધિવાળું. (૨) અલૌકિક;  
દેવતાઈ; અદ્ભુત; આધ્યાત્મિક; પાર-  
માર્થિક.

દૈવી, વિ. દેવ સંબંધી; (૨)  
અદ્ભુત; અસાધારણ; અજળ.

દૈવ્ય, ન. [ સં. ] દૈવ; ભાગ્ય  
દૈશિક, વિ. [ સં. ] દેશનું;

દેશ સંબંધી. (૨) લપટેલા; શુભ.

દૈહિક, વિ. [ સં. ] દેહનું; દેહ-  
સંબંધી; સારીરિક.

દો, વિ. બે. [ ને પ્રદેશ-

હોઆખ, પુ. બે નદીઓ વચ્ચે-

દોઈતર. પુ. માંનાં માખાપ

પાછળ નાત જમાડવી તે; દોઢિત

તરફનું જમણું. (૨) મુએલા માણસ

પાછળ બાદરવા મુદિ આઠમની લગ

ભગમાં ને કોરું જમણું નાતમાં વહે

અવામાં આવે છે તે. (૩) છાકરીના

છાકરાં.

દોકડો, પુ. રૂપિયાના સોભ

ભાગનો નાનો ચલણી સિક્કો; લલણી

કિમતનો પૈસો; રાકડા બ્યાજ=સેં-

કટે બાર ટકાવું બ્યાજ.

દોકાન, સ્ત્રીં દુકાન. દોકાની થવી

=બીભને કાને વાત જવી તે.

દોખમું, ન૦ [ ફા. ] દખમું:  
પારસીઓના રાખને અવલમંજલ  
પહોંચાડવાનું સ્થળ.

દોગોટીલો, પુ૦ હુગડાનો  
ગોટીલો કરીને રમવાની એક રમત.  
કિં ૫૦ દોગોટીલો કર્યા કરવો=ખાલી  
રજળવામાં વખત કાઢી નાખવો.

દોજખ, ન૦ [ ફા. ] પાપી  
જીવને રાખવાનું એક દુઃખદાયક  
સ્થાન; નરક.

દોગાયની, સ્ત્રી, બદનામી, આજ.  
દોઢ, સ્ત્રી. દોડવું તે; હડી; ઉતા-  
વળે દોડી જવું તે. (૨) દોડવાની  
ઠડપ. કિં ૫૦ દોઢ મૂકવી=આંખો  
મીચીને સાહસ કરવું.

દોડવું, કિં અં આજોડવું;  
લોડવું; જમીન ઉપર પડીને ગડબડવું.  
દોડાદોડ, સ્ત્રી. આમ તેમ દોડા-  
દોડ કરી મૂકવી તે, ઉતાવળે કામ  
કરવું તે. (૨) ઉતાવળ, ધાધ. (૩)  
અં જલદી; તાબડતોબ.

દોડાવણું, કિં સં દોડે એમ  
કરવું; ગબડાવણું.

દોઠકાં, ન૦ જાડી પૂરીઓ.  
દોટી, સ્ત્રી. એક ભવનું જાડું  
કપડું; ખાદી. (૨) કન્યાના બાપને  
વેવાઈ તરફથી મળતી જલ્દીરા.

દોડ, સ્ત્રી. રાડવું તે; દોઢ;  
હડી. (૨) ઉતાવળા ચાલ તે; દોડવાની  
ઠડપ તે. (૩) ઉતાવળ; ધાધ. ૩૦ ૫૦  
પગરાડ=ફેરા આંટા ખાવા તે.

દોડકાં, ન૦ ગલકા જેવાં પશુ  
લંબાઈમાં નાનાં સાકનાં ફળ; દોડ-  
કીના ફળ. ૩૦ ૫૦ દોડકાં છોડવા=  
નકામું કામ કરવું; વા ખાવો; અનુ-  
દોગી રહી જવું.

દોડકી, સ્ત્રી. દોડકાની વેલ.  
દોડધામ, સ્ત્રી. દોડાદોડ અને  
ધમ્માચકડી કરી મૂકવી તે; આમ તેમ  
ઉતાવળાં કામ કરવું તે; દોડ'દોડા.  
(૨) ઉતાવળ; ધાધ.

દોડવું. કિં અં લાંબાં પગલાં  
ભરી ખુલ્લું ઉતાવળા ચાલવું; નાસવું;  
ધોડવું. (૨) નેરનેર આગળ વધવું.  
દોડ'દોડા, સ્ત્રી. ઉતાવળે કરવામાં.  
આવતી દોડાદોડ તે; દોડાદોડ-ડી.  
દોડાદોડ, સ્ત્રી. આમ તેમ દો-  
ડવું તે. (૨) ઉતાવળ; ધાધ, દોડ'દોડા.  
દોડાવણું, કિં ૫૦ દોડે એમ  
કરવું; ઉતાવળે ચલાવણું; નસાડવું.  
દોડાણું, કિં ઘડી રાકાણું.

દોડી, સ્ત્રી. એક જંગલી કુમળા  
મીઠી વેલ. (૨) હુમખે યતાં ફળ;—  
આમ દોડી=આકડાની ફેરીઓ. (૩)  
પોટલિયો.

દોડું, ન૦ દોડીનું ફળ. (૨)  
વિં દોડું. [ ફણગા.

દોડો, પુ૦ ડોડો; કેળના ફૂલનો  
દોઢ, વિં એક અને બીજું અ.  
ડધું તે. (૨) વધારે; ઘડ ઉપરાંત.  
રાઢચતુર=ચિલાવણું. રાઢપાયો=અડધું  
ગાંધું.

દોઢવપુ, કિં સં રાઠ તણું  
કરણું (૨) વધારીને વાત કરવી

દોઢક, કિં રાઠ રૂ. (૨)  
દોઢવપુ

દોઢી, નં રાઠે ગુણીતો જય  
એવો આકનો ગરિયો

દોઢિયાં, નં પેસા  
દોઢિયુ, નં તણ પાછો વા-

ખાનો સિક્કો, પેગો કાવડિયુ, જઈ  
(૨) દોઢપને ગિરેણુ વજ્ર (૩) બેવડું  
નહિ પણ અસવ લંબાઈનું રાઠું એણું.  
(ગોવિયુ, ઓઢણિયું વગેરે)

દોઢી, સ્ત્રી મોટા ધના આનસા  
ભાગમા સિપાઈમો બેસવા માટે  
કાઢેલી ઝાગરી, અઢાણી તે, પેગી

દોઢું વિં એક ને નારણુ એણું  
તે (૨) દોઢે ગુણાય એવો આક.

દોણી, સ્ત્રી [ સં ટ્રોળી ] દૂધ  
દહિ ને છાસ વગેરે બરવાણુ માળીયુ  
પાત, કહેવું ગરા લેવા જણુ ને રાણી  
સાઠાડવી=દોઢપણુ કાર્ય એ કરણુ  
દેય તો તે કરવા રા માટે સરખાણુ-  
રૂણુ ?

દોણુ, નં દોણી

દોણ, પુ. ખડિયો; દવાત.

દોણિયો, પુ. અરજીઓ લખનારો

દોયો, પુ. ગાળો, બે હાથ

અરાય એટલો જલ્યો તે

દોદશ, અં એક બાલુએ, બધી

તણુ આમ તેમ આરે દિશાએ.

દોદણુ, વિં ખળખળી ગયેણું

છણું; નળણું.

દોધક, પુ. [ સં ] અગિયાર  
અક્ષરનો એક છ દ-રામ

દોધિન્તા, નં બડા અક્ષર ધુંટ  
વાના ખરડા

દોધણુ, વિં (મ દુગ પ્રા. દુહો)  
દુ બે જરીને મેળવાય એણું, મુરોવ,  
અધક

દોર, પુ. (સ. દોર) વંદુઓને  
એક ગાયે વણી અક્ષમળીને બનાવેલું  
લાઠુ ને નળણુત દોરડું, તે, (૨)  
અમલવારીનો દોડ, બેલુકમી, અધિ  
કાર, અમલ

દોરડી, સ્ત્રી રસી, પાતણું દોરડું,  
રમણુ કહેવું દોરડી બળે મણુ આમળો  
ન જય

દોરડું, નં વંદુઓને એક  
બીજની સાથે વણીને બનાવેલો મોટો  
એને લાખો આકાર તે, દોર, રમણુ

દોરડો, પુ. પાતળો દોરો, વાર  
(૨) બડો દોરો (૩) હાથે અથવા ગળે  
બાધવાનો દોરીનો મંદરેનો કકડો.

દોરણુ, કિં સં દોધ પંડીને  
અવાચણુ. પોતાની સાથે અવાચી લઈ  
જણુ (૨) પોતાના મતને અનુસારણુ  
(૩) આકણુ (૪) ચિહ્ન કરણું.

દોરવણુ, કિં સં કપડાના  
કકડાને એક બોળનો સાથે રીવી લેવા  
(૨) પોતાને વિચારે કે મંતે અવાચક.

દોરણુ, દોરો બરી લેવા

દોરણુ, વિં બે નવના રૂણું.

બહુરંગી (૨) મનસ્વી; ચંચળ.

દોરિયો, પુ. જેના વણાટમાં થોડે થોડે અંતરે જડા દોરાની બાત હોય એવું કપડું. (૨) પાણી ભરવાનો ઘડો. (૩) સોનાની ગુંથેલી સેરાનું ધરણું.

દોરી, સ્ત્રી. ઝીણા તંત્ર સાથે આમળાને બનાવેલી રસી, દોરડી (૨) સુકાન; ચાવી. (૩) જેના ઉપર આધાર રહેતો હોય તે

દોરીછટ, વિ. રારીના બે ઉડા-ઓ વચ્ચે સરખું; સીધું.

દોરો, પુ. તંત્ર, તાર. (૨) રજીયું, રસી. (૩) ગુંથેલી ચોનાની સેરાનું ગળે પહેરવાનું ધરણું; દોરિયો. (૪) મંતરેણું સૂત્ર. (૫) કંઠોરો. કટિસૂત્ર કિં. પ્ર. દોરો કરવો=મતરીને રક્ષા-સૂત્ર બનાવવું. ૩. પ્ર. રોરોધાગો=મંતરેણો દોરો વગેરે. દોરા ચીઠ્ઠી=મતરાવેલી ચીઠ્ઠી.

દોલ, પુ. હિચકો બુલો. (૨) સ્ત્રી. તંગી; બીડ.

દોલત, સ્ત્રી. [ પા. ] પૈસો; પુંછ; દ્રવ્ય. (૨) માતમિવક્ત. સંપત્તિ. ૩૦ પ્ર. દોલતજ્યાદા=દોલત ધણી થાઓ એવો આશીર્વાદ. દોલતજદો=ધનવાનનો પુત્ર

દોલતમંદ, વિ. દોલતવાળો, ધનવાન, પૈસાદાર

દોલા, સ્ત્રી. [ સં. ] હિચકો; બુલો. (૨) ડાળી. [ લંડારિયું

દોલાળ, પુ. બીંતમાંનું કળાટ;

દોલાચંન, ન. [ સં. ] બુલાવી રામચ એવી એક બનાવટ. (૨) હિંચ-કાની માફક લટકતું રહે એવું આપ-ધિ બનાવવાનું એક ચંત્ર.

દોલાચમાન, વિ. [ મ. ] ડગમગતું; હાલત; બુલતું (૨) ફરી જાય એવું ભમિત, ચંચળ મનનું.

દોલિકા, સ્ત્રી. [ સં. ] ડાળી; દોલા. [ ડાળી.

દોલી, સ્ત્રી. [ સં. ] દોલા;

દોલો, પુ. ભાળો સરસ સ્વ-ભાવનો; નિખાલસ (૩) ઉદાર; સખી. (૩) હિંચકો. [ વેપારી; દોરા.

દોરીવાલિયો, પુ. કાપડનો દોષ, પુ. [ સં. ] ભૂલ ચૂક દુષણ.

(૨) ખોડ ખાપણ; ખામી; ઘટ. (૩) ગુનો, વાક; અપરાધ (૪) કાળીદીલી, લાજ (૫) પાપ. કિં. પ્ર. દોષ કાઢવો=ખામી કાઢવી. દોષ ચઢાવવો=આળ ચઢાવવું. દોષ દેવો=કાળીદીલી આપવી દોષ દહિ=ખોડ ખાંપણ ચોધનારી નજર. દહિદોષ=નજરપડ-વાથી થયેલું અશુભ (૨) નજર ચૂક.

દોષા, સ્ત્રી. [ સં. ] રાત્રિ; રજની. દોષાદર=ચંદ્રમા

દોપિત, વિ. [ સં. ] દોષવાન; ગુનેગાર અપરાધી (૨) પાપી.

દોષી, વિ. [ સં. ] દોષવાળું; અપરાધી.

દોગત, વિ. સ્નેહનું; સ્નેહી. (૨) નાં મિત્ર; લાઠળધ; સાથી.



દોસ્તદાર, પુ. [ કા. ] મિત્ર  
બાધબંધ; સોબતી; સ્નેહી: ચાર.

દોસ્તદારી, સી. મૈત્રી; બાધ-  
બંધી: સખ્ય.

દોસ્તી, સી. બાધબંધી; મૈત્રી;  
સખ્ય; સોબત.

દોહણી, સી. જુ. રાણી.

દોહણું, ન. રાહવાનું કામ તે.

દોહડ, પુ. [ સં. ] ગર્ભિણી  
સ્ત્રીને જે જે અભિલાષા થાય છે તે;  
અભાવા; કાલસા, રોહદવતી=ગર્ભિણી.

દોહન, ન. દોહણું તે. ( ૨ )  
સત્વ-સાર-ચુંદી કાઢવું તે:—કાન્ય-  
રોહન.

દોહરો, પુ. દુહો; અનુકૂળ નેવું  
એ લીટીનું એક નાનું પદ.

દોહણું, કિ. સં. દૂધ કાઢવું. ( ૨ )  
સત્વ એવી લેવું; સાર લઈ લેવો. ૩૦  
અ. રોહવાળ જવું=સત્વ ધોવાળ જવું.

દોહિત્ર, પુ. દીકરીનો દીકરો તે;  
દોહિત્ર.

દોહિતર, ન. મુએલા માણસ  
પાછળ દુધના લાડ કરીને વહેંચવામાં  
આવે તે. [ દુહર; રાયલું.

દોહેલું, વિ. અવરે; મુરકેલ;  
દોંગાઇ, સી. ખૂતવા; રાહતા;

દોંગાપણું.

દોંગું, વિ. હુમ્મું; કગ; ખૂત;  
રાહ. ( ૨ ) નહું; માંસલ.

દોત, પુ. અડિયો.

દોત્ય, ન. [ સં. ] દૂતનું કામ તે.

દોળકથ, ન. [ સં. ] દુર્બળતા;  
નબળાઇ. [ પ્રતિદાર: દરવાન.

દોવારિક, પુ. [ સં. ] દ્વારરક્ષક;  
દોહિત્ર, પુ. [ સં. ] દુહિતાને

પુત્ર. રોહિત્ર; દીકરીનો દીકરો.

દોહિત્રી, સી. [ સં. ] દીકરીની

દીકરી [ પ્રસા; કાંતિ.

દ્યુતિ, સી. [ સં. ] પ્રકાશ; તેજ;

દ્યુત, ન. [ સં. ] હારણતલી

રમત; જુગદું; જુગાર.

દ્યોત, પુ. [ સં. ] પ્રકાશ; વાપ.

( ૨ ) નેત; જાળ.

દ્યોતક, વિ. [ સં. ] અજવાળું

પાડનાર; દર્શાવનાર. [ દર્શન.

દ્યોતન, ન. [ સં. ] પ્રકાશન;

દ્યો, સી. [ સં. ] આકાશ; વ્યોમ;

ગગન. ( ૨ ) સ્વર્ગ.

દ્રઢિમા, સી. [ સં. ] મજબૂત

વાહ; દ્રઢતા; મજબૂતપણું.

દ્રવ, પુ. [ સં. ] ગળેલો રસ

તે, ધન દ્રવ્યનું જે પ્રવાહી તે.

દ્રવણું, કિ. અ. દ્રવરૂપ યજ્ઞ;

ઓગળણું; પીગળણું; ગળણું; પ્રવાહી

યજ્ઞ. ( ૨ ) ગદગદ યજ્ઞ જવું; દીકું

યજ્ઞ. ( ૩ ) ઝેરણું; પીગળણું; સ્રવણું.

દ્રવિત વિ. [ સં. ] ગળીને પ્રવાહી

યજ્ઞેલું; રસમય યજ્ઞેલું; ગળેલું; ઓગળે

લું. ( ૨ ) ગદગદિત; નરમ; દીકું પોણું.

દ્રવીભૂત, વિ. [ સં. ] ગળી

અથવા હોય એવું; રસમય યજ્ઞ અથવા

( ૨ ) ગદગદ યજ્ઞ અથવા હોય એવું

પોણું.

દ્રવીકરણ, નં [ સં. ] રસમય  
યથ નય એમ કરવું તે; ઓગાળવું તે.

દ્રવ્ય, નં [ સં. ] પૈસા; ધન;  
નાણું. (૨) વસ્તુ; પદાર્થ; ચીજ.

દ્રવ્યવાન, વિં ધનવાન; પૈસાદાર.

દ્રવ્દા, વિં [ સં. ] જોનાર. (૨)  
સત્ય સમજનાર. મંત્રદ્રષ્ટા=મંત્રનો

સમજનાર;

દ્રાક્ષ, સ્ત્રીં [ સં. ] મધુરરસા;  
દિશ્વિમિસ; અશુર; દરાખ; દ્રાક્ષાસવ=  
દ્રાક્ષનો આસવ; દરાખનો દાઝ.

દ્રાવક, વિં [ સં. ] પીગળાવી  
નાખે એવું. (૨) અશ્વી જે એવું. (૩)  
ગદ્ગદ કરી નાખે એવું.

દ્રાવણ, નં [ સં. ] પ્રવાહીરૂપમાં  
બનેલું રસમય વસ્તુ તે; દ્રવરૂપ બના-  
વેલું તે. [ દ્રવિડ સંબંધી.

દ્રાવિડ, વિં [ સં. ] દ્રવિડ રાજ્ય;

દ્રુત, વિં [ સં. ] બળેલું; અરેલું;  
ટપકેલું. (૨) ઉતાવળે.

દ્રુતવિલંબિત, નં [ સં. ]  
ખાર અક્ષરનો એક ગણમેળ છંદ.

દુપદ, પું પંચાલ રાજાનો મહા-  
સારતના સમયનો એક રાત્રી; દ્રૌપ-  
દીનો પિતા. [ વાદ્ય; વદન.

દુમ, નં [ સં. ] ઝાડ; વૃક્ષ;

દ્રોણ, પું [ સં. ] એક માપ; (૨)  
દડિયો; પડિયો.

દ્રોણ, પું [ સં. ] બરદાજના  
પુત્ર અને કૌરવ પાંડવના ધનુર્વિદ્યાના  
ગુરુ.

દ્રોણ, પું [ સં. ] દગો રંગો તે;  
સમન્વયવું એક રીતે અને વર્તવું  
લક્ષી રીતે તે. (૨) નિંદા; અપ્રિય.

દ્રોણી, વિં [ સં. ] દ્રોણ રનાર;  
કપટી; હુચ્ચું.

દ્રૌપદી, સ્ત્રીં પંચાલ રાજાના  
રાત્રી દુપદની કુંવરી અને પાંચ પાંડ-  
વોની સ્ત્રી.

દ્રંદ્ર, નં [ સં. ] જોડ; જોડું;  
જોડકું; જુગલ; યુગ્મ. (૨) અમડો;  
લડાઈ; કલહ; કંકાસ (૩) એ નામનો  
એક સમાસ.

દ્રંદ્રધ્ધ, નં [ સં. ] સરખે  
સરખા માત્ર બેજણાઓએજ લડવું તે.

દ્રાદશ, વિં [ સં. ] ખાર; ૧૨.

દ્રાદશ, નં બુએલા માણસની  
ક્રિયા કરવાનો ખારમેલ દિવસ; ખારમું.

દ્રાદશી, સ્ત્રીં [ સં. ] પખવા-  
ડિયાની ખારમી તિથિ તે; ખારરા.

દ્રાપર, પું [ સં. ] ચાર યુગ-  
માનો ત્રીજો યુગ તે.

દ્રાર, નં [ સં. ] ખારણું; દર-  
વાળો, ખદાર અને અંદર જવા આવ-  
વાનો માર્ગ તે (૨) આંગણું. (૩)  
રસ્તો; માર્ગ.

દ્રારકા, સ્ત્રીં મહિયાવાડ દ્રૌપ-  
કલ્પના છેક પશ્ચિમ નાકા ઉપર આવે-  
લી અસલી સાદવવંશીઓની-શ્રીકૃષ્ણ-  
ની રાજધાની. રૂં ૫૦ દ્રારકાની છાપ=  
અમાણપત્ર

દ્રારપાળ, પું [ સં. ] ખારણું

સાચવનારો માણસ; દરવાન: પ્રતિ-  
હાર. [ ધી-યજી.

હારા, અં માલકૂત; માત્રે:

હારામતી, સીં હારકા

હારિકા, સીં હારકા.

હિ, વિં [ સં. ] બે.

દિગુણ, વિં બમણું: બેવડું.

દિગ, પું [ સં. ] જાણણ.

દ્વિત્રિય ને દ્વિત્રિય. (૨) પંખી, અંડજ.

(૩) બે વાર બમ્બેહું તે.

દિગરાજ, પું ઉત્તમ જાણણ;

વિપ્રવય (૨) ગરુડ; હંસ

દ્વિતીય, વિં [ સં. ] બીજું.

દ્વિતીયા, સીં બીજા, (૨) બીજા

વિસંકિત [ પડે.

દ્વિપ, પું હાથી; (૨) વામ, દી-

દ્વિપા, અં [ સં. ] બે પ્રકારે;

બે ભાગે વહેંચાયેલું હોય તેમ.

દ્વીપ, પું [ સં. ] બેની આરે

પાસ પાણી વિટાયેલું હોય, એવા  
જમીનનો ભાગ તે; બેડ; દાપ.

દ્વીપકંઠ, પું ગણુ બાહુને

પાણીથી વિટાયેલો જમીનનો ભાગ તે

દ્વેષ, પું [ સં. ] ખાર: ક્રોધ:

વર: ધર્મા.

દ્વેષભાવ, પું દ્વેષની લાગણી તે;

વરભાવ [ વેરી; ક્રોધાભાર

ઉપી, વિં એરીકું; ખારીકું:

ફેલ, નં [ સં. ] જુદાપણું; બે.

પણું, બિન્નતા. (૨) બેદલાવ.

ફેલમત, નં [ સં. ] જમીન અને

હથ્થર એ બે જુદાં છે એવું ને મત

તે; બેપણું માનડું તે.

ફેલપાદી, વિં [ સં. ] ટવ અને

હથ્થર એક બીજાથી બિન્ન છે એવા

મતડું.

ફેલાયત, પું વ્યાસ, વ્યાપાર

અને સત્યવતીના પુત્ર.

ધ

ધ

ધ, પું [ સં. ] શુભરાત્રી મૂળા-

શરોમણિ ઓગણીસમો વ્યંજન (૨)

ધનવાળો કુબેર.

ધક, સીં હાથીને લતાવળે લામ

લેવું તે; (૨) વરસ; સોસ; ધખ

ધકાર, પું [ સં. ] ધકો, ધ,

એવો અક્ષર અને હથ્થાર તે.

ધકાવણું, કિં સં ધકાવણીલામ

ચલાવણું: કલાવળ કરવી; ધમકાસખધ

કાવને આગળ ને આગળ ચલાવણું;

ધકેલવું.

ધકેલવું, કિં સં ધકો મારીને

આગળ ડેલવું: જોરથી આગળ ખસેડવું:

હડસેલવું; (૨) મોકલવું; આગળ જાય તેમ કરવું; જીતી વસ્તુઓ સાથે ગાડી દેવું. ૩૦ પ્ર૦ ધકેલવું આંકસો = વગર વિચારે કામ આગળ ચલાવ્યા જવું એ અર્થમાં.

ધકોડો, પુ૦ ખુટો તીર; કળાને ઠેકાણે ખીલો બેસાડેલો હોય એવો તીર. (૨) મોટી ચોચી ગાંસડી; ધાકડું. (૩) ધકોડ; નકામો ફેરો.

ધકકંધકકા, સ્ત્રી૦ એકમેકને ધકકા મારવા તે; ધક્કાધક્કી; ઠેલાઠેલ. (૨) ભીડ; ગરદી.

ધકકામુકકી, સ્ત્રી૦ ધણી ગીરદી હોવાથી એક બીજામાં ઠેલાઠેલ અને મારામાર થાય તે; ધાંધલ. (૨) હાનિની માત્રામારી થવી તે.

ધકકો, પુ૦ ખીંક કે ખભાથી હડસેલવું તે; આંચકો; હડસેલો. (૨) આકૃત, તુકસાન, તેટલ. (૩) આંકો; ફેરો, ચકકર. (૪) ડકકો; ધાટ; ઓવારો. (૫) માલ ઉતારવાને બાંધેલો ચાતરો. કિં ૩૦ ધકકો મારવો = ગળાડાવી પાડવું. ધકકે ચડવું = વાયદે પડેવું.

ધખ, સ્ત્રી૦ ઝંખના; વલોપાત. (૨) વરસ; સોસ. (૩) ગરમી; વાપ. ધખમખ, સ્ત્રી૦ ઉતાવળ; ત્વરા; ધાધ.

ધખવું, કિં અં ધીકવું; ખૂબ ઉતું થવું; (૨) ખિન્નવું; શ્રુસે થવું બળવું.

ધખારો, પુ૦ ધખધખાટ; બાફ;

વપારો; (૨) શોચના; ઝંખના; મનમાં પેસી ગયેલી ભમણા.

ધખાવવું, કિં સં ખૂબ ઉતું કરવું; ધખધખાવવું; ધણી ગરમી થાય એમ સળગાવવું. (૨) ખીજવવું.

ધગડું, ન૦ સિંધાળને માટે ઘમ્મકારમાં વધરાય છે. (૨) કુલો; ધાપો; બેસણીનો અવયવ.

ધગડો, પુ૦ કુલો; ધાપો. (૨) ધગડાં ખુદતાં રખાતાં હોય એવો બાવો; સાધુ. (વિરક્તકારમાં.)

ધગધગવું, વિં ખૂબ ગરમ થયેલું, તાતું.

ધગધગવું, કિં અં ધણી નેર-થી બળવું; સખત ગરમી નીકળે એમ સળગવું; ઝગઝગ બળવું; ધણું ગરમ થવું.

ધગણું, કિં અં બળવું; ઢાઢવું; ગરમ થવું.

ધગા, સ્ત્રી૦ વાપ; ગરમી.

ધગારી, સ્ત્રી૦ ધીકડી; આછો તાવ; ઘણું નેર.

ધણપણ, જી૦ દશુપણું.

ધજ, વિં [ સં. ધ્વજ ] ઉન્નત; ઉંચું; શ્રેષ્ઠ; સર્વોત્તમ; શ્રીકાર. (૨) ટટાર; સચકત.

ધજ, સ્ત્રી૦ [ સં. ધ્વજા ] પતાકા; વાવટો; ઝુંડો; ઉંચું - ફરફરવું સખેલું અમુક ચિન્હવાળું કપડું વગેરે તે; નેજો. કિં ૩૦ ધજ ચઢાવવી = વિજય થયેલો દેખાડવો; સરકરવું.

(૨) ફળેત કરતુ; લોકમા નહેર કરતુ; ધન બાંધવી=નય એળવવો; (૨) ફળેતી કરતી. ધન કડાડવી=નેને-કાર કરાવવો.

ધનખરો. પુ. ધન પકડનારો આણસ. (૨) ધનનો દાટો તે.

ધદી, સીં બાળકની હુંકી મુન-દી; કાપીન, લંગોટી મારવાતું હુંકા પનાતું કપહું.

ધડ, નં (દે. તટ) માયા વન-રતું સરીર; કબંધ: (૨) પાયો. (૩) અં બગર વિશંભે; આચકો ખાધા વગર; એકદમ; વરત.

ધડક, સીં, ખડકતું તે; થડક; મુલશે, કંપ (૨) બચ; બીક.

ધડકણ, વિં વરધર યાય એવું; બીકણ; ડરકણ; કાયર.

ધડકધડક, અં ખડકતું હોય તેમ; હૃદયતું નેરથી ચાલતું તે; ધડધડ થડતું તે; ઉપસતું ને બેસી જતું એમ થતું તે, બચથી ઉગતું હોય તેમ; ધનધન.

ધડકતું, કિં અં નેરથી મુછને ચાલતું; ભય લાગવાથી ઉગતું; ધન-ધન યાય તેમ ચાલતું. કિં પ્રં છાતી ધડકવી=મથને લીધે હૃદય નેરથી ધનકતું.

ધડકધીમ, અં ઓચિંતું વૂટી પડતું હોય તેમ. ધડધડ, એમ થઈને વરત.

ધડધડ, અં ધારાબંધ, પડતું

હોય તેમ; ઉપરાડપરી પડતી ચી-તો અવાજ તે. (૨) એકદમ નેરબેર; ધડકાટ. (૩) ઉપરાડપરી.

ધડધડાટ, પુ. ધડધડ થતું તે. ઉપરાડપરી પડતી વરત્યોનો એવો ને અવાજ તે. (૨) દોફ; સપાટો-ચીમ-છી. (૩) ધડધડ કે ફડફડ યાય તેમ.

ધડબડધડબડ, અં ધનધન એવો અવાજ યાય તેમ.

ધડધડા, સીં મારામારી; ઢા-ધ; ટંટો. (૨) અં ઉપરાડપરી.

ધડાકાખંધ, અં સપાટાબંધ; ગળના સાથે; એકદમ; ધડાકો કરવાની સાથે.

ધડાકો, પુ. નેરદાર મોટો અવાજ; ઢાકો; બારે અવાજ. (૨) સાંભ-ળનાર મોટે એવી વાત તે. (૩) કબંધામાં કરી નાખેલું કામ વંગેરે તે; સરમ રાખ્યા વગર ને કંઈ કહેવાતું હોય તે સામે મોટે કહી દેતું તે.

ધડાધડ, અં ઉપરા ઉપરી અવાજ યાય તેમ. તડાતડ, ધડધડ.

ધડાધડી, સીં નેરમાં ચાલેલી મારામારી કે જોલાજોલી તે. (૨) ઉતાવળ, ત્વરા; ધાધ; ધમાધ; ધમ-ધમા. (૩) અત્ય; જરૂર. (૪) લેવાની પડાપડી થઈ રહેવા તે; ખૂબ ભીડાભીડ થઈ રહેવા તે.

ધડી, સીં પલ્લો માત્ર લેખવાને માટે પદલામાં કાયમતું ને, વળત બાંધતું તે. (૨) ૪૮ સેરના વજનતું

માપ તે. કિં પ્રં ધડી ખાંધવી=અમુક વળનનો સંતોલો ખાંધવો. (૩) અડ-સટો; આસરો.

ધડીમધડીમ, અં ધડ એવો અવાજ થાય તેમ; તડાતડ.

ધડીમલો, પું એકદમ જોરથી બે હાથે છાતી ફટવી તે (૨) જોસથી હાથે ઠાટવો તે. કિં પ્રં ધડીમલો લેવો=ઠાટની સામે જઈ જોરથી ફટવું તે.

ધડુકડુ, કિં અં પાંડા કાઢીને ખીવડાવવું; જોરથી ખીજવું; દમ ભરાવવો; મજાના કરવી.

ધડુસડું, કિં સં મારડું; પીટવું.

ધડો. પું બે પક્ષમાં સમવજન-સર રહે તેમ, કરવાને રાખવાનું જે એક તરફનું વળન તે (૨) જે વાસ-ણમાં ચીજ આપવાની હોય તે વાસ-ણની બરોબર વજન ખીજ પક્ષમાં મૂકી પક્ષમાં સમાંતર કરવા તે (૩) નિત્ય એક સરખી સમસ્થિતિ તે. (૪) નિયંમ; ટેક; સમતા. (૫) રોજ રોજ નિયમિત રહેતા શીખવું તે (૬) નિય-યપણું; હઠતા. (૭) આંકો; હદ; સીમા. કિં પ્રં ધડો કરવો=બે પક્ષમાં સરખાં રહે એમ કરવું (૨) તોલ કરવો; ગણતરીમાં લેવું ધડે જોસડું=ટાકા પડવું; પાયમાલ થવું. ધડે રહેવું=હદે રહેવું. ધડો આપવો=પટ મળદે આપવી લેવી. (૨) જાખલો મળે તેમ કરવું.

ધણુ, નંટાણું; સમૂહ (પશુઓ-

ડું) (૨) સીં અધરણિયાત; સિમં-; તિની સી. (૩) પોલી વસ્તુ ઉપર થયેલા આધાતથી નીકળતો એવો અવાજ.

ધણુધણુ, કિં અં જોસમાં; બજવું; મરમ મરમ થઈ નવું. (૨) પોલી સપાટી ઉપરના આવાતનો અવાજ થવો. (૩) અવાજના જોરથી કંપવું.

ધણુધણુવણુ, કિં સં ધણુધણુ થાય એમ કરવું; ધમકાવવું, કપકો આપવો

ધણીઆણી, સીં પરણેતર સી; વહ; બાઈડી; પત્ની; ભાર્યા. (૨) જેની માલીજી હોય તે સી; રોકાણી. કહેવું ધણીધણીઆણી રાજી તે કયા કરે મિયાં ઠાજી=વાલી પ્રતિવાદી સંધે તે પછી વાંધો પતાવનાર, શું કરનાર ૧

ધણીઆણું, વિં જેની ઉપર ધણી હોય તેણે; ધણીપણાવાણું. (૨) ખાનગી માલગીરું

ધણીઆણું, નં ધણીપણું; સ્વામિત્વ.

ધણી, પું માલીક; સ્વામી; પતિ. (૨) મુખી; ઉપરી. રૂં પ્રં ધણીમુણું, =માલીક રહિત. કિં પ્રં ધણી કરવો=નાતરું કરવું. કહેવું ધણીને સૂઝે ઠાંક-ણીમાં ને પડોશીને સૂઝે આરસીમાં=ધણીને સૂઝે તે ખરું. ધણીની માનીતી બારમામ હજક કરે=સ્વામીને માનીતું; માણસ જમે તેમ કરે. ધણી નગરનાં

દાર સુના=ધણી વનર ખરી સંભાળ  
કાંઈ લઈ ગયું નથી. ધણીનો કાંઈ  
ધણી છે ?=ધણીની ઉપર કાંઈ નથી.  
( ધણી=ધણર ). ધણીનું ધારું યાય=  
ધણરની ઇચ્છા હોય તેમ યાય. ધણી-  
ને કહે ધા ને ચોરને કહેશે નાસ=જન-  
ના લાભનું બાલે. ધણી ધણીઆણીના  
દંડા=એમાં કંઈ માલ નહિ.

ધણીધારી, વિં ભાલીક ને સંભા-  
ળ રાખનાર, વાલી રક્ષક.

ધણીરણી, પું કુલભાલીક, જેને  
સંપૂર્ણ સ્વામિત્વ હોય તે.

ધત, અં તુષ્ઠકાર દસંક સમ્પદ;  
સુહારી કાલુ તે.

ધતવું, કિં અં છુતીને લઈ લેવું;  
દાંગાધધી લઈ લેવું; ધુતવું.

ધતિંગ, નં તોફાન (૨)  
જુદોટોગ; ખાલી રખાડો કરવો તે,  
ફેલવવો. ટાંગસોગ.

ધધો, પું [ સં. ] ધકાર; ધ  
કાવો અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે!

ધધડાવવું, કિં સં જોરથી  
ધમકાવવું. ઠપકો રવો; (૨) જોરથી  
ધમધમ યાય તેમ ચલાવવું. (૩)  
લડકે બાળવું.

ધધણાવવું, કિં સં ધણુધણુ  
એવો અવાજ યાય અને ધુલે એમ  
કરવું; બીજો એમ ઠપકો રવો; ઝાટકી  
નાખવું; હમોવો.

ધન, નં [ સં ] દ્રવ્ય; પૈસો;

રાલત; નાણું; માલમિલકત. સંપત્તિ;  
વિત્ત, આ સમ્પદ બીજા સમ્પદની આમળ  
એત્રવય વગેરેનો સંમૂલ એવો અર્થ  
બતાવે છે - વિલાધન (૨) વિં ધન્ય;  
રહું; સાર; સુખાગી. (૩) એક રાશિ  
કહેં ધન તો ટડને ત્યાંએ હોય=ધન  
એ કંઈ પ્રતિષ્ઠા નથી, પણ ચારિત્ર્ય  
એ પ્રતિષ્ઠા છે ધન. જોખન, અને  
કકરાઈ એ સદાકાળ રહેતાં નથી; અ  
ર્થાત્ ચંચળ છે. ધનના બૃહસ્પતિ=લા-  
ભનો સમય તે ધન કરતાં મન વધે=  
ધનથી જે ગૌરવ નથી મળતું તે મોટા  
મનથી મળે છે. ધનથી કાંઈ ધરાવું  
નથી=લક્ષ્મીની વૃત્તિ નથી. ધન ધી-  
ધન દહાડો=સારો અવસર.

ધનતેરશ, સ્ત્રીં આસો વદિ  
તેરશ. (આ દહાડે ધનનું પૂજન કર-  
વામાં આવે છે.)

ધનદ, વિં [ સં ] ધન દેનારો  
ધનની પ્રાપ્તિ કરાવે એવું. (૨) પું.  
કુબેર; ધનપતિ.

ધનધન, અં ધન્ય ધન્ય; અહો-  
ભાગ્ય, સાબારા સાબારા; ભલે ભલે.  
બહુ સારું; મંગળમય.

ધનપતિ, પું [ સં. ] અટળક ધનનો  
માલીક. (૨) કુબેરમંડારી.

ધનચાળ, વિં ધનનું પાલન-  
રક્ષણ કરનાર; ભંડારી. (૨) કુબેર-  
ધનરેખા, સ્ત્રીં નશીબમાં ફેલું  
ધન છે તે રખાડનારો હાથ ઉપરનો  
ઓઠો.

ધનવંત, વિં ધનવાળો, પૈસાદાર;  
શુદ્ધ; ધનાઢય. [ ધનવત.

ધનવાન, વિં [ સં. ] જીં

ધનજય, પું [ સં. ] અજીન.

ધનંતર વિં [ સં. ઘનવન્તરિ ]

મહાન વૈદ્ય (૨) ખૂબ ધનવાન હોય  
એવું તે, માતબર. (૨) સર્વોપરિ;  
સૌથી મોટું હોય એવું.

ધનાઢય, વિં [ સં. ] ધનપૂર્ણ;  
ખૂબ પૈસાવાળું શ્રીમંત.

ધનાધ્યક્ષ, પું [ સં. ] ધન-  
કેશનો કપરી તે; કાપાધિપતિ.

ધનારખ, નં [ સં. ધનાર્ક ]  
ધનરાશિમાંથી સૂર્ય પસાર થતા હોય  
તેટલો સમય તે

ધનાશરો, જીં ધનાશ્રી.

ધનાશ્રી, સ્ત્રીં એક રામ-રાગિણી.

ધનિક, વિં [ સં. ] ધનવાન;  
પૈસાદાર.

ધનિકા, નં [ સં. ] ચોવિ-  
રાત્રું નક્ષત્ર

ધની, વિં [ સં. ] પૈસાદાર,  
ધનવાન; શુદ્ધ

ધનુ, નં [ સં. ] કમરું; કમા-  
ન; ચાપ. (૨) ચાર હાથનું પ્રમાણ

ધનાશા, સ્ત્રી. [ સં. ] ધનની  
આશા; ધનનો લોભ.

ધનુર, નં માણસ વાંકો વળી  
નય એવી તાણ-રોમ તે. એક વાતરોગ.

ધનુધર, વિં [ સં. ] ધનુષ્ય

ધનુધારી; ધનુધારી; ધન્વી. (૨) ધનુ-  
ષ્યખાણથી લડનાર. (૩) શરવીર.

ધનુધારી, વિં [ સં. ] ધનુધર;  
ધન્વી.

ધનુમાસ, પું [ સં. ] જે  
મહીનામાં ધનસંક્રાંતિ હોય છે તે.  
(૨) ધનસંક્રાંતિમા સવારના પહો-  
રમાં જે બ્રહ્મચોળન કરાવવું તે.

ધનુર્વા, પું આચકનો એક  
છવલેણ વાતરોગ; ધનુર.

ધનુર્વિદ્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] ધનુ-  
ષ્યખાણ વાપરવાને લગતું શિક્ષણ તે.

ધનુર્વેદ, પું [ સં. ] ધનુર્વિદ્યા-  
નું સાત્ર.

ધનુષ્ય, નં [ સં. ] ધનુ;  
ચાપ; કોંડ; કમરું. (૨) કમાન:-  
કન્દધનુષ્ય.

ધનેર, નં અનાજમાં સંજો કર-  
નારું એક નાનું છવડું; કિકલું.

ધનેશ, પું [ સં. ] ધનનો  
કપરી; (૨) ધનેડું. (૩) કુખર.

ધન્ય, વિં [ સં. ] કૃતાયુ;  
ભાગ્યશાળી. (૨) સ્વાધ્ય; સાઈ;

શુભ. મંગળ. (૩) અં વાહવાહ;  
સાખાર.

ધન્યભાગ્ય, નં [ સં. ] અહો-  
ભાગ્ય, સુખાગ્ય. (૨) સુસમય;

મંગળપ્રસંગ; સુદૈવ.

ધન્યવાદ, પું સાખાશી; વાહ-  
વાહ; ધન્ય છે એમ કહેવું તે.



ધન્યા, વિઠ સીં સુખી; મુખગા.  
(૨) સિમંતિની; ઘેણુ.

ધન્ય તરી, પું [ સં. ] દેવતા-  
ઓનો વૈદ રોગ મટાડનારો સાચા  
સારો ને વૈદ તે (૨) ભોજની  
શભાના નવ રત્નમાનો એક પંડિત;

ધન્વી, પું [ સં. ] ધર્મરૂપ;  
ધનુષ્ય બાણ વાપરવામાં કુશળ હોય  
એવો લઠવૈયો

ધપકારો, પું જુઠું વળકારો.

ધપર્ણ, કિં અં આગળ વધવું;  
બાપરે થઈ હસવું; વધવાને ટાપી  
રહેવું. [ મારવા તે.

ધપાધપ, સ્ત્રીં સામસામી ધપા

ધપાધપી, સ્ત્રીં ધપાવપ

ધપાખાજી, સ્ત્રીં સામાસામી  
ધપા મારવા તે.

ધર્યો, પું પહેલો કરીને પંજો  
ઠાકવો તે; પ્રખો; ધપડાક. ૩૦ પ્રં  
ધર્યો ખાવો ને મારવો સગવળવડાર  
અવાવવો.

ધરો, પું ઠગલો-ધૂળનો ધરો.

ધમ, અં પોલી યાપડનો અવા-  
જ તે. (૨) એકદમ સાત યથ જવું  
તે; બધ પડી જવું તે, સાવ શન્યકાર  
યથ રહેવું તે.

ધમકવું, કિં અં ધળ ધળ  
થવું. ધડકવું; ઉછળવું; કંપવું;  
મુજવું.

ધમકારો, પું ભારે ચીજ પડ-

વા થતો મોટો અવાજ તે; ભેરથી બે  
ચીજો અફળાતાં થતો અવાજ તે. (૨)  
કંપ; ઉછળો; ધમાકો.

ધખડકો, પું મોટાળો; શન્ય-  
કાર; અંવાર; બમાડી નાખવું તે.  
(૨) ઉપરા ઉપરી ધબધબ થવું તે.  
કિં પ્રં ધખડકવાળો=મરાળ  
કરી નાખવું.

ધખદધને, અં એકદમ; ઓચિં-  
તું. (૨) ધબ એવા અવાજ સાથે.

ધખધખ, અં એવો અવાજ;  
એક પછી એક ધબકાર થયા કરવો તે

ધખધબો, પું ઉંચથી પડતો  
પાણીનો ને મોટો પ્રવાહ તે, ધોધ.

ધખવું, કિં અં દેવાણું;  
કાઠવું. બંધ પડી જવું. (૨) ઢખવું;  
મગી જવું. (૩) ધપા મારવા તે,  
ધીખવું. [ ધબકારો.

ધખાકો, પું મોટો અવાજ.

ધખાયનમ, અં યથ ચૂકવું  
એમ; શન્યકાર; અધાર; કંઈ નહિ  
નેવું યથ રહેવું તે. [ પાપડી.

ધખાણું, બેડોળ ખાંધણીની

ધખોડવું, કિં અં ધખમ  
મારવા. (૨) આમતેમ સમજવી ગયે  
ભેરવી દેવું.

ધખોધખ, અં ઉપરા ઉપરી  
ધબધબ થાય એમ, કપાટા બંધ.

ધખખાખાજી, સ્ત્રીં ધપાખાજી.

ધખો, નં ધખો.

ધમ, અં ટોલ ઠોકતાં ચતો  
એવો અવાજ. (૨) ના. એવો અવાજ  
નીકળે એવું વાલું; ટોલ; નગાર.  
(૩) ધમ.

ધમક, સ્ત્રીં ભેરા; સૌચ; આ-  
ભેરા. (૨) તેજ; લખણખાટ; ઝળકી;  
પ્રભા; ધમધમ યાચ તેવું. (૩) તોર,  
તનમનાટ; રૈફ; ઢબળો.

ધમકવું, કિં અં ધમધમ  
થવું; ગાજવું; વાગવું; અવાજ  
કરવો; ઢમકવું. (૨) યરયરવું; મુજવું;  
કંપવું. (૩) ઝળકી મારવી.

ધમકાર, પુ. ધમ એવો અવાજ  
થવો તે; ધમકારો.

ધમકારો, ધમકાર.

ધમકાવવું, કિં સં ડરી ભય  
એમ કરવું; ખીલડાવવું; ધમકી  
આપવી; ઠપકો દેવો. (૨) ભેરાથી  
કામ ચલાવવું; ડરાવવું.

ધમકી, સ્ત્રીં ખીક બતાવવી  
તે; શિક્ષા કરવાનો ભય દેખાડવો તે;  
ધારતી. કિં પ્રં ધમકી આપવી=  
ભય દેખાડવો.

ધમકો, પું ગડદો; ધખો;  
ભેરથી મુકી મારવી તે.

ધમચકક, સ્ત્રીં ગડબડ; મરતી;  
તોફાન; ધાંધલ; મારામારી; ધમાક

ધમણ, સ્ત્રીં પવન કુંકવા મા  
ટવું ચામડાનું ચંત્ર. અગ્નિ ધમવાની  
થેલી. (૨) ગાડી ઉપર રાખવાનું છત્ર.

કિં પ્રં ધમણ ચાલવી=ભેરથી શ્વાસ  
ચાલવો.

ધમણવું, કિં સં ધમણથી  
પવન કુંકવો; ધમણથી અગ્નિ પ્રજ્વ-  
લિત કરવો. (૨) ચંત્રમાં પવન ભ-  
રવો અને બહાર કાઢવો. ધમણું  
(૩) કુંભરાવણું; ચડાવણું; આંજ  
નાખણું; ઉત્તેજન આપ્યા કરણું.

ધમધમ, અં એવો અવાજ.  
(૨) નં ટોલ. નગાર. [બાળભાષામાં.]

ધમધમવું, કિં અં ગરમીનો  
ભેસ વધી જવો, થણા તાપથી મુજ  
જવું; ધુવાધુવા થઈ જવું. (૨) ધમ-  
ણથી કુંકવું. પ્રજ્વલિત કરવું.  
(૩) મુજવું; કંપવું.

ધમધમાટ, પું ધમધમ થઈ  
જવાય એવું જે તે; ધમધમાટો;  
તિખાસ, ગરમી (૨) ધમધમ એવા  
અવાજનો જે ઘંધાટ તે, (૩) દોર,  
તોર; તેજ. (૪) વિં ગરમ-તેજ કરે  
એવું; તીષ્ઠ; આકર્ષ.

ધમધમાવણું, કિં સં ધમકી  
આપવી; ખીન્વું. (૨) ભેરથી કું-  
કીને સજગાવણું. (૩) ભેરથી કામ  
ચલાવણું. (૪) ધુલવી નાંખણ  
ધુવાધુવાં કરી નાખણ

ધમધોકાર, અં અપાટાળંધ;  
ધમધોકારે; એકદમ ઉત્સાહ ભરી  
હડપથી.

ધમની, સ્ત્રીં નાની ભુંગળી;  
પાતળી નળી. (૨) સરીરમાં લોહી

ફરવાની નાડી તે; નસ (૩) અગ્નિ  
ધનવાની શુભળી.

ધનપાઠાડ, સ્ત્રીં ધાંધલ; અતિ-  
ત્વરે કરવી તે. (૨) આકુળ ઓચાકુળ  
ચઈ જવું તે. ખૂબ આકળા પડી જવું  
તે; અધીર ચઈ જવું તે.

ધનપાઠાડા, પુ. ખૂબ ધાંધલ  
મથાવથી તે; ખૂબ બરાડા અને  
પાઠાડા ખાવા તે. અતિ ઓચાકુળ ચઈ  
જવ પડકી નાખવો તે. (૨) નકામું  
વેતર કરવું તે. (૩) અત્યંત ચોક્ક  
બતાવવો તે

ધનપાંચશેરી, સ્ત્રીં પાંચ  
શેરનો પત્થર તે; બારે પત્થર લઈ  
કપાળ ફૂટી નાખવું તે; ફૂટીને કઢાપો  
કરાવો તે. -કિં ૩૦ ધનપાંચશેરી  
લેવી=માણું ફૂટીને કઢાપો કરવો. ધન-  
પાંચશેરી કરાવવી=કઢાપો કરાવવો;  
ચીડવવું.

ધનખું, કિં સં અભિ સળગા-  
વવા પવન નાંખવો; ધનભૂ તાણવી.  
(૨) સામાની પાસેથી કંઈ ને. કંઈ  
કાઢી લેવું; કુંડીને લઈ આવવું.  
ધનખું=લઈ જવું; લાભ લઈ લેવો.

ધનરોળ, પુ. રોકકળ; રોણું,  
ફટવું ને પછાડા ખાવા તે. (૨) કારી  
મરણથી લાલકાર વર્તાઈ રહેવો તે.

ધનમચકડી, સ્ત્રીં ધાંધલ;  
ગરબડ; ધમાધમ ચઈ રહે એવી  
મચ્છી તે. (૨) બોલચાલ; લડાવડી;  
ટોટાકિસાદ, ઉદમાલ; ધનમચકડી.

ધમાધમ, સ્ત્રીં ધબોધબ મા-  
રવું ને લડવું તે; મોટી બોલી  
તોફાન કરવું તે. (૨) ઉતાવળ; ધાઈ.

ધમાધમી, સ્ત્રીં મારામારી;  
ઉતાવળ.

ધમાર, પુ. ગાયનમાં એકતાલ  
અથવા એ તાલે ગવાતું ગાન. [વડું  
ધમારવું, કિ. સ. પથુને નવરા-  
ધમાસો, પુ. એક ઔષધિ;  
ખડલસિયો. ૩. ૩૦ પૂળ ને ધમાસો=  
વાતમાં કંઈ માલ નથી એમ.

ધમાધમી, સ્ત્રીં ધમાધમી  
મારામાર.

ધમ્મિલ, પુ. [સ.] વાળ; કેરા.

ધમેલાં નં લોહાનાં વગર સાં-  
ધાનાં તગારાં

ધર. વિં [સં.] ધરનાર; રાખ  
નાર. (૨) નાં કુંડરીનો જે બાર  
બળદની કાંધ પર રહે છે તે. (૩)  
જ્યારથી બળદ જોડાતો થાય ત્યારથી  
ગણતું વરસ. (૪) ધોરણ; નિમ્નય;  
બરોસો. (૫) ધડ; મૂળ; શરમાલ.  
(૬) અં પહેલેથી, આરંભથી. (૭)  
કુંસરી; ધરા; ધર ધરવી=માથે લેવું.

ધરખું, કિં અં લારવું.

ધરણ, નં ઢાળ; ઢબ; રીઢ.  
(૨) પાળ; પૂલ. (૩) ધરવું તે; આ-  
થવ; સંભાળ; ધરણ.

ધરણી, સ્ત્રીં [સં.] પૃથ્વી;  
ભૂમિ. (૨) બોય.

ધરણીધર, પુ. [સં.] પૃથ્વીને

ધારણ કરનાર શેષનામ; (૨) કચ્છપ.  
(૩) પર્વત, ગિરિ. (૪) ઇશ્વર.  
ધરણ્યું, નં બાંધધરી; જમીની;  
વિશ્વાસ કરવો તે; ધીર. (૨) તરાયું;  
જળરજસ્તી.

ધરતી, સ્ત્રીં પૃથ્વી. (૨) જમીન;  
સોય. ૩૦ પ્રં ધરતીનો ઉડો=આડો  
આંક; હદ. ધરતીપર પગે ન ચૂકવો  
=ઉદ્ભવ થઈ જવું. ધરતીમાં પેસી  
જવું=બહુજ સરમાઈ જવું.

ધરતીકંપ, પું પૃથ્વી મુજબી  
તે; ધરતી ઝાલવી તે.

ધરદહાડો, અં જોવાને તેવાજ  
વખત રહેવો તે. સરઆતનો વખત.

ધરપકડ, સ્ત્રીં કાયદાથી એકદમ  
ઘણા માણસોને પકડવા તે; પકડા-  
પકરી.

ધરપથ, સ્ત્રીં ખોલી ધાસ્તી;  
ખાલી મામલુમ; પતરાજ. (૨)  
બડાઈભેર ઉતાવળ કરવી તે.

ધરપત, સ્ત્રીં ધીરજ; સજુરી.  
(૨) વિશ્વાસ; સંતોષ, તૃપ્તિ. ધરાવું  
તે. કહેં ધાન ધરપત અને ધી  
સંપત.

ધરખોળ, અં નામ નિશાને  
રશું ન હોય તેમ થઈ જવું તે; સ્થાવ  
ઉંધું મારવું તે; સન્માનાસ. કિં  
મં ધરખોળ જવું=ગ્રીજ પછુ નહિ  
રહેવું. ધરખોળ ધાવવું=સહંતર  
ચાલમાલ કરવું.

ધરમપકડો, પું કોઈક ફેરો;

ખાલી જવું આવવું પડે તે.

ધરમૂળ, નં મારંભ; સરઆત.

ધરવ, પું સંતોષ; તૃપ્તિ.

ધરવણું, કિં સં તૃપ્ત થાય  
એમ ખવરાવવું; સંતુષ્ટ કરવું. (૨)  
પકડાવણું; ઝડાવણું.

ધરણું, કિં સં [ સં છ. ]  
પકડવું; ઝાલવું (૨) પહેરવું. (૩)  
વેધ લેવો; રૂપ લેવું. (૪) જન્મ-અવ-  
તાર લેવો; (૫) ધારે મૂકવું;  
અર્પણ કરવું. (૬) ધ્યાનમાં લેવું;  
લક્ષ પર રાખવું. (૭) દહતાથી  
વળથી રહેવું. ૩૦ પ્રં કાને ધરણું  
=અરજ સાલજવી, પાનમાં લેવું.  
(૨) કણુલ કરવું. (૩) વરા કરી  
લેવું; ફરજ પાડવી. મોં ધરણું=  
વચમાં પડવું; માથું મારવું. હાથ  
ધરવા=પરણવું; સરણુ આપવું.

ધરા, સ્ત્રીં [ સં. ] પૃથ્વી;  
ભૂમિ; જમીન.

ધરાધર, પું [ સં ] પર્વત, ગિરિ.

(૨) શેષનામ; સર્પ. (૩) ઇશ્વર.

ધરાધરી, અં સાથે; જોડે.  
(૨) બેઠક; અલખત. (૩) તમામ;  
બધુંજે.

ધરાર, અં અલખત; બેઠક.

ધરાવણું, કિં ચં ધરવું. (૨)

કોઈક કંઈ પાતાની પામે રાખવું;

દરકાર-ગરજ રાખવી. (૩) પકડ-  
કાવવું. (૪) પામે મૂકવું.

કરવું. (૫) તૃપ્ત કરવું.

પમાદણું.

ધરાણું, કિંમ્ અં તુષ્ટ થયું;  
સંતોષ થવો પરિપૂર્ણ થઈ જાયું.

ધરાણી, વિં ધુંસરી તરફ વધારે  
હાર હોય એવું. ( પાછલી બાજુ  
વધારે હાર હોય ત્યારે ઉઘાળ એમ  
કહેવાય છે. ) [ભૂમિ

ધરિત્રી, સ્ત્રીં [ સં ] પૃથ્વી;

ધરી, સ્ત્રીં ગાડીનાં બે પૈડાંને  
ધરનારી ને લાકડાની આડી તે; નેની  
બન્ને બાજુએ લાકડાનાં પૈડાં રહે છે  
તે; નાડી કિંમ્ મં ધરી બીજીની સમાર  
વહેવો; આધાર ભૂત થયું. ( ૨ ) ને  
મધ્યબિંદુની આસપાસ ગોળો ફરે  
છે તે.

ધર, પુંમ્ કુવ. (૨) અં નક્કી.

ધર, નંમ્ ઉપાડીને રોપવા માટે  
ઉછેરેલા છોડ તે. ( રોપવાને માટે  
તૈયાર કરેલા ને નાંખા છોડ તે ધર કહે-  
વાય છે. )

ધરુપાડિયું, નંમ્ નેમાં ધર કર-  
વામાં આવડું હોય એવું નાનું ખેતર.

ધરેરા, પુ. [ સં. ] રાખ.

ધરો, પુંમ્ ગાડી-ગાડાની વચલી  
આડી; નાડી. (૨) પાણી ભરેલા ઉડો  
ખાડો; વજર ભરેલો કુવો. કિંમ્ મં  
ધરામાં નાખડું જાણ કરડું; ફર  
કરડું; (૩) સ્ત્રીં દરો; મો; દુર્વા.  
કહેં ગધેડા પાસે ધરો બેગાડવી-  
સારી વસ્તુ અપાત્રને લાગે ખરાબ

કરી ન આવવી.

ધર્મ, પુંમ્ [ સં ] ઇશ્વર મંમંધો  
ને મંતવ્ય તે; માણસ ને જાત તર-  
ફની આપણી ને ફરજ તે; ઇશ્વરથી  
ડરીને ચાલવાનો ને પવિત્ર માન્ય તે;  
પુણ્યમાર્ગ; સુકૃત; શ્રેયમાર્ગ; અવશ્ય  
કરવા યોગ્ય ને હવંચ વગેરે તે. (૨)  
કેઇપણ પદાર્થમાં રહેલો તેનો ખાસ  
ગુણ તે. (૩) ન્યાય; ઇનસાફ. (૪) સારા  
વિદ્વાન માણસોએ નક્કી કરેલો વર્તન  
ક્રમ તે (૫) પુણ્યાર્થ ને કંઈક આ-  
પડું તે. (૬) પ્રાણીઓને પુણ્ય પાપનાં  
ફળ આપનારો દેવ તે. યમ. -૩૦ મં  
ધર્મોજ્ય=ધર્મથી ફરેલ છે. કહેં  
ધર્મો ને ને પાપે એ=ધર્મથી જ્ય અને  
પાપથી ક્ષય થાય છે. ધર્મની ગાયના  
હાંત રાં એવા=મદ્દ મળેલી વસ્તુ મ  
સારા-ખોટાપણું છું એવું. ૧ ધર્મની  
ગાય=ગરીબ, બહુજ શીશું તે. ધર્મનો  
કારો=નેની ઉપજ પુણ્યદાનમાં અપા-  
તી હોય એવો જોખ. ધર્મ કરતાં ધાડ  
આવવી=જોખનું કસ્યાણુ કરવા જતાં  
આપત્તિ આવી પડવી. ધર્મના કામમાં  
ડીવ નહિ=સુકૃત કરવામાં વાર લગા-  
ડવી નહિ. કિંમ્ મં ધર્મ કરવો=પુણ્ય-  
દાન કરવાં.

ધર્મક્રમં, નંમ્ [ સં ] ધર્મનું-પુણ્ય  
-દાન-ઉપકારનું ને કામ તે; સુકૃત.  
(૨) યજ્ઞ અને ક્રિયામાણુ વગેરે.

ધર્મકેતુ, પુંમ્ જુષ.

ધર્મક્રિયા, સ્ત્રીં [ સં ] ધર્મ

સંબંધી વિધિ તે.

ધર્મક્ષેત્ર, નં [સં] પવિત્ર સ્થળ; ધામ; પુણ્ય ક્ષેત્ર. (૨) કુરુક્ષેત્ર; પાણીપતની રણભૂમિ.

ધર્મશુરુ, પું [સં] ધર્મના ઉપ-દેશ કરનારો તે; આચાર્ય; પ્રાણણ.

ધર્મસ્ત્ર, વિં [સં] ધર્મ જાણનાર; કર્તવ્યકર્તવ્ય સંબંધી વત્તવને જાણનાર.

ધર્મદાન, નં [સં] ધર્મ અર્થે અન્ન વસ્ત્રો વગેરે આપણું તે, પુણ્યદાન; કોઈપણ માણીના ઉપકારને માટે નિઃસ્વાર્થે કંઈ આપી દેવું તે.

ધર્મધુરંધર, વિં ધર્મની ધુરાને ધારણ કરનાર, ધર્મરક્ષક; આચાર્ય. (૨) દાનવીર; મોટા ધર્મ કરનાર.

ધર્મપત્ની, સ્ત્રીં [સં] પરણેલી સ્ત્રી, ધર્માદિક કાર્યમાં સહચારિણી

ધર્મપરાયણ, વિં [સં] ધર્મને વળગી રહેનાર; ધર્મરત; ધર્મ ઉપર બહુજ અઢાવાન.

ધર્મપુત્ર, પું [સં] વારસ પુત્ર; પુત્ર તરિકે માની લીધેલો તે.

ધર્મપુસ્તક, નં [સં] ધર્મને લગતો ગ્રંથ તે; જેમાં ઉચ્ચ સંબંધી અને માણસનાં કર્તવ્ય સંબંધી ઉપ-દેશ કરેલો હોય તેવું પુસ્તક.

ધર્મભગિની, સ્ત્રીં ધર્મની બહેન; ગુરુ કન્યા; બહેન તરિકે ગણી લીધેલી તે.

ધર્મશુદ્ધ, નં [સં] નીતિના

સિદ્ધાંતો સાચવીને, લડવું તે (૨) ધર્મના ઉત્કર્ષને માટે લડવું તે; માણસ ભતિને શોભે તેવા નિયમોસર લડવું તે.

ધર્મરક્ષ, પું [સં] ધર્મ; યુધિષ્ઠિર.

ધર્મશાસ્ત્ર, નં [સં] જુઠું ધર્મ પુસ્તક. (૨) મનુષ્યના સહવર્તન સંબંધી જે નક્કી કરેલા નિયમો વગેરે તે.

ધર્મશાળા, સ્ત્રીં, ધર્મોપદેશ માટેનું સ્થાન; જ્યાં અન્નાદિક વગેરે ગરીબોને મળતાં હોય, એવું સ્થાન; સાધુઓ, યાત્રાળુઓ અને મુસાફરોને ઉતરવાનું સ્થાન; મુસાફરખાણું; સરા.

ધર્મસભા, સ્ત્રીં [સં] ધર્મ સંબંધી ઉપદેશ ને બહાવોલ કરનાર મંડળ અને તેવું સ્થાન તે. (૨) ન્યાયસભા. ધર્મ સંબંધી નિષ્કૃય આપનારી મંડળી તે.

ધર્મસંકટ, નં બન્ને બાજુએ ધર્મ નડે એવી જે મુશ્કેલી તે; ધર્મને ધોડો લાગે એવો પ્રસંગ તે.

ધર્મઆચાર્ય, પું [સં] ધર્મનો ઉપદેશ કરનાર તે; ધર્મશુરુ.

ધર્માતુ, વિં ધર્મવાળું; ધર્મ માટેનું; ધર્મદા. (૨) ધર્મ અર્થે આપી દીધેલું જે તે.

ધર્માત્મા, વિં [સં] દાનવીર; ધર્મ ઉપર અઢાવાળો હોય તે.

ધર્મદા, વિં ધર્મને અર્થે આપેલું હોય એવું; ધર્મના દાન તરીકે હોય તે

ધર્માધિકાર, પું [સં] ધર્મ-

નો અધિકાર તે; ધર્માચાર્ય.

ધર્માધિકારી. વિં ધર્મના અધિ-  
કારવાળુ. (૨) ના. ધર્મ બળવવા  
ની જેને સત્તા હોય તે. ધર્મસંબંધી  
ખાતાનો ઉપરી આચાર્ય; શુદ્ધ. (૩) ધર્મ  
બળવાનો યોગ્ય સમજવાળો જે તે.

ધર્મ દ્યક્ષ, પુ. ૧ સ. ] ધર્મા-  
ધિકારી ધર્મનો અધ્યક્ષ તે; ધર્માચાર્ય;  
ધર્મશુદ્ધ

ધર્માધિ, વિં [ સં. ] ધર્મને  
મટિ હોય તેવું.

ધર્માશુદ્ધ નં [ સ. ] પુણ્ય-  
શુભિ, નિષિષ્ણુ આશ્રમ સ્થાન.

ધર્માશુ વિં આસ્તિક; ધર્મ  
કુપર શ્રદ્ધાવાળું; ધર્મરત ધર્મ-  
શુદ્ધિવાળું.

ધર્માસન, નં [ સં. ] ન્યાયાસન.

ધર્માધિ, વિં [ સં. ] ધર્મને  
મટિ કંઈ પણ જીએ નહિ એવું; ધર્મા-  
મહી, ધર્મધર્મ.

ધર્માધતા, સ્ત્રીં ધર્મને મટિ  
અધપણું; ધર્મશુદ્ધપણું.

ધર્માધપણું, નં ધર્માધતા;  
કંઈ જોયા વિચારી વખત શ્રદ્ધાથી  
ધર્મને માનવાપણું તે.

ધર્મિંઠ, વિં [ સં. ] ધર્મ  
જેને છે છે એવું; ધર્મશુદ્ધિવાળું;

ધર્મપરાયણ. (૨) આચાર વિચાર-  
વાન, પવિત્રતાથી રહેનાર. (૩) નીતિ-  
માન, પ્રમાણિક.

ધર્મી, વિં ધર્મિંઠ.

ધર્મોપદેશ, પુ. [ સં. ] ધર્મ-

નો ઉપદેશ તે.

ધર્મ્ય, વિં ધર્મવાળું; ધર્મ-  
સંબંધી; ધર્મયોગ્ય.

ધર્મ, પુ. [ સં. ] પતિ; વર.  
ધર્મહાવણું, કિં સં માતાએ  
પોતાના મ્તનમાંથી બાળકને દૂધ  
પિવડાવવું; ધર્મરાવણું; ધાવવા દેવું.

ધર્મલ, વિં [ સં. ] ધોણું;  
સ્વચ્છ, શુભ.

ધર્મા, સ્ત્રીં શરીર ને મન વગેરે  
કંઈક સ્વસ્થ થવાં તે. શરીરમાં કૌવલ  
આવવું તે. કિં પ્રાંધવા વળી=શરીર  
સ્વસ્થ થઈ તેજ આવવું. (૨) ખરાબ  
સ્થિતિમાંથી કંઈક સ્વાસ્થ્ય મળવું તે.

ધર્માહવું, કિં સં માતાએ  
બચ્ચાને ધર્મરાવવું.

ધર્મામસણું, વિં આસમણું;  
હવાવળું; ગામરું; દોડણું.

ધર્મણું, કિં અં જોસથી આ-  
ગળ વધવું સામે થવું; ધર્મણું. (૨)

સીમામાંથી ખસવું; બહાર નિકળવું.

ધર્મારો. એકદમ જોરથી ધર્મણું  
તે; હલ્લો; સામે થવું તે. કિં પ્રાં

ધર્મારો કર્નો=હલ્લો કર્નો.

ધર્માવડો, પુ. ધર્મારો.

ધંતર, નં પૂતી લેવાની કળા  
તે; પેચ-પ્રક્રિયથી પડાવી લેવું તે.

કિં ધંતરણું=પૂતી લેવું.

ધંતરમંતર, નં ધંતરણું તે,  
ભગવાણું તે. બહુ. [ ધર્મણું.

ધંતરણું, કિં સં, ધંતરણું;

ધંતુરો, પુ. એક નતનો ઝેરી  
છાડવો અને તેનાં બી.

ધંધ, અં ધણું મસ્ત એમ;  
ચક્રૂર હોય તેમ. ( ૨ ) ધમસાણ;  
ધુધ. ( ૩ ) ઉપાધિ.

ધંધાદાર, વિ. ધંધો કરનાર;  
ધંધાવાળો; ઉચ્ચમી ( ૨ ) કંરીગર;  
કસગી.

ધંધાદારી, સ્ત્રી. ધંધા ચલા-  
વનારું કામ તે. ( ૨ ) હંમેશ ધંધો  
કરતો હોય તે. ( ૩ ) કામકાજ; ઉચ્ચમ.

ધંધાધારી, વિ. ધંધાવાળો.

ધંધાર્થી, વિ. ધંધો એજ  
જેનો અર્થ હોય એવું.

ધંધાધુ, વિ. ધંધો કરનાર;  
ઉચ્ચમી; કામગર.

ધંધો, પુ. જોમાથી કંઈ લાભ  
મેળવવાનો હોય એવો બ્યવસાય;  
મજતિ; કામકાજ; રોજગાર. ઉચ્ચમ.  
( ૨ ) કામ; અભ્યાસ; મહાવરો. કિં  
મં ધંધો કરવો=વેપાર રોજગાર કર.  
વે. ધંધો માંડતો=રજવાતું દેવ બના  
વવું; પ્રવૃત્તિનું રૂપ આપવું. ૩૦ મં  
ધંધારોજગાર=કામકાજ; ઉચ્ચમ કહે  
ધંધો કરે ધન ન મળે, તો ધાન્ય તો  
મળે. ધ ધો યોગો ને ધાંધલ ઘણી.  
ધંધો ધંધાને વધારે.

ધા. અં [ સં. ] પ્રકારે, રીતે,  
ગણું=એવું બતાવનારો પ્રત્યય :—  
દધા, શતધા.

ધાઈ, સ્ત્રી. સ્તન; ધાન.

ધાઉડી, સ્ત્રી. એક નતની-  
ઝોપણિ; ધાવડી.

ધાક, સ્ત્રી. ( પુ. ) ખીક; બય;  
ડર; દહેસત; ધાસ્તી ( ૨ ) દાબ; રોહ;  
અંકુશ. ( ૩ ) બહેરાપણું.

ધાકડી, સ્ત્રી. ગોદડી  
ધાગણું, કિં અં પાકમાં હોણું.  
ધાગડિયો, પુ. હામાત; મસ્તી;  
તોફાન. [ જીનું ફટકું કપડું.

ધાગો. પુ. દોરો; તાંતણો. ( ૨ )

ધાટી, સ્ત્રી. લકણ; ચાલ;  
તરેહ; રીવ; પદ્ધતિ,

ધાડ, સ્ત્રી. હાડાઓનો હાડો-  
તો. ( ૨ ) ઉતાવળ; કપટ; ધાઈ; ત્વરા.  
( ૩ ) દરોડો; ધણું જીનું સામદ-  
પસવું તે. કિં મં ધાડ આવરી=  
હાડાનાં ટોળાં ધસી આવવાં કહે  
જ્યાં રોજ ધાડ પડે ત્યા ખીક રી ?  
( ૪ ) હાર. પંકિત; જીવ; સમૂહ.

ધાડપાડુ, વિ. ધાડ પાડનાર;  
હાડરો; દરોડો પાડનાર.

ધાડધાડ, સ્ત્રી. ધણી ત્વરાનું  
તે; કડપ; હોડાદોડી. [ સમૂહ.

ધાકું, નં હાડાઓનું ટોણું;  
ધાણુક, નં ધાણુ.

ધાણુક, પુ. દવા તરીકે તેમજ  
મસાલા તરીકે વપરાતા એક દોણુ તે.  
( એની બાજુ કાંધમીર કહેવાય છે. )

ધાણિયાપઉં, પુ. થોડા કસ-  
વાળા ધડં.

ધાણિયો, પુ. રમક; સુનની



ધાત્રિયોગુદર, પુ. વિચાર  
રહિત ગુદર તે.

ધાત્રી, સ્ત્રી. રોકાઈ કૃષીને કુટિ-  
લા અનાજના કણુ :—કિં મં. માત્રી  
કૃત્વી=કૃત્વિયુઃ યતુઃ. (૨) ઉપરા ઉપરી  
ગણે નિકળવા.

ધાત, સ્ત્રી. [ સં. ધાતુ ] નૂળ-  
બૂત તત્ત્વ; મનુષ્યના સરીરમાંનું  
આવારભૂત સત્ત્વ; વીર્ય. (૨) પૃથ્વીના  
ચેદામાંથી મળતું કઠિન ને જરમીથી  
ઓગળે એવું દ્રવ્ય. (૩) અનુક્રમે  
ગાઠવેલી વિગત; યાદી; કોષ્ટક; અભિ-  
તાનો કોઠો—ગડિયો. કિં મં. ધાત  
જ્વી=પિશાબમાં ધોળું સત્ત્વ જલુ.  
મેટા ધાત જ્વી=કંપમા મેંમાંથી  
લાળ નીકળવી

ધાતપું, કિં. અ. કાવતું;  
ગમતું; અનુક્રમ પદ્ય. (૨) ઇજા

ધાતા, પુ. [ મં. ] બ્રહ્મા.

ધાત્રી સ્ત્રી. [ સં. ] જમીનમાંથી  
મળતું કણુ પણ આંચથી ઓગળે એવું  
દ્રવ્ય. (૨) પુ. કિંવાપદ્યનું મૂળભૂત કંક  
રૂપ. (૩) સરીરમાંનું સત્ત્વ; વીર્ય.

ધાતુક્ષય, પુ. [ સં. ] સરીર  
માંથી ધાતુનો નાશ થઈ જવો તે;  
એક રોગ

ધાતુપાત્ર, ન. [ સં. ] ધાતુનાં  
બનાવેલાં વાસણુ તે.

ધાતુપુટ, વિ. [ સં. ], ધાતુને  
નીચાગી-થઈ બનાવે એવું. ( ઓસડ-  
દ્રવ્ય વગેરે )

ધાતુવાદી, વિ. ક્રીમિયાગર.

ધાતુવિકાર, પુ. [ મં. ] વી-  
ર્ય-સત્ત્વનો બગાડો તે.

ધાત્રી, સ્ત્રી. [ મં. ] ધનરાવીને  
બાળકને ઉછેરનારી માતા તે; ધાવ;  
ધાપ. ( ૨ ) દરેક.

ધાન, ન. [ મં. ધાન્ય. ] અનાજ.  
(૨) રંધિલું અન્ન, દાળભાત વગેરે.  
૩૦ મં. ધાન મુક્તિ=ધાન મટિ ઇજાવળતું  
ધાના, પુ. અન્ન ખાવાનું પુષ્ક-  
ળ હોય તે; ક્લેબ ધાના ત્યાં પાના  
નદિ ને પાના ત્યાં ધાના, નદિ=ખા-  
વાનું હોય ત્યાં ઊંઘાં નદિ ને ઊંઘ-  
રા હોય ત્યાં ખાવાનું ન હોય.

ધાનિયું, વિ. પોતું અન્ન ખા-  
ઇને છવનારું; દાળભાત ઉપર રહે-  
નારું. (૨) જરમું; ધાન ઠાંકવાનું  
ઠાંકણ વગરનું ડબ્બા જેવું વાસણું.

ધાન્ય, ન. [ સં. ] અનાજ;  
દાખા. (૨) રંધિલું અન્ન.

ધાન્યાબ્રજ, સ્ત્રી. ધાન્ય-કર્મો  
દનો પુઠ કઇને, પકવેલી અજરખ,

ધાપ, સ્ત્રી. ઉવાવળમાં ચૂક થવી  
તે. (૨) ઇજાદથી પોતાનો લાભ લઇ  
લેવો તે. (૩) ફરેજ; ખોટા વિશ્વાસ.  
૩૦ મં. ધાપ આપવી, ધાપ ખાવી,  
ધાપ મારવી, ધાપ દેવી, વગેરે.

ધાપલાં, ન. સરીર યાબડીને  
મલાવડાં કરવાં તે; અનુનયુ; સાદું  
લગાડવાને એવ કરવી તે. (૨) સમ-  
ભવડ; મલાવડા; સંવાદન; પંપા-

ળવું તે; ધાપણું; કિં પ્રં ધાપણું  
કરવાં=મિથવચન કહેવાં ને રનેહ બરો  
હાય ફેરવવો; ગેલ કરવી.

ધાખડધીંગુ, વિં સરીરે બરેલું  
અને વળી મહેનત સહન કરી શકે  
એવું; સરાક્ત; સરીરે મજબુત ને  
પડાયેલું.

ધાખડવું, કિં સં માવે મા-  
રવું; ઉતરી-ખોડું-નકાર હોય તે  
ખીલને વચવું તે; પહેરાવી રવું;  
ઠોકવું. (૨) હથ્થાધથી કાઢતો પાસે-  
નું લઇ લેવું; ઉતરવું; ઠપી લેવું.

ધાખળી, સ્ત્રીં કાંખળી; ઉનડું  
નહું કપડું.

ધાખળો, પું કાંખળો; છુતસ.  
ધાખું, નં, ઊખંધ અગાસી.

(૨) જેની ઉપર ઊપરાને ઠેકાણે  
ઊખંધ અગાસી કરી નાખેલી હોય  
તે; મસજિદો વગેરે. (૨) રંગ, ધી  
વગેરેનો ડાખ (૩) દૂધવું બેઠું-એ  
ધાખાં દૂધ ખસે છે; દુધની હેલ.  
(૪) ફાંદો; ઇંદકું.

ધામ, નં [સં] સ્થાન; રહે-  
ઠાણ; હંમેશ રહેવાની જગા; (૨)  
પર; હવેલી; નકાન; (૩) મંદિર;  
દેવળ. (૪) પવિત્ર પ્રવચન; તીર્થ  
સ્થાન.

ધામણ, સ્ત્રીં એક નતનો નંદો  
અને બહુ ઝેર વગરનો સાપ; ધામરોળું.

ધામણી, સ્ત્રીં નહીં બેસ;  
સરીરે ખૂબ ભરાયેલું હોય એવું; ડાખું.

ધામધુમ, સ્ત્રીં શુભ કામ કે  
હત્સવની તૈયારીની ગડબંડ અને  
હતાવળ તે; રંગરાગ અને હત્સાહભરે-  
લો દેખાવ તે; હત્સવ.

ધામધુમિયું, વિં ધામધુમ-  
વાળું; હત્સાહવાળી તૈયારીની હતા-  
વળમાં ગંભીર. (૨) દમામી,

ધામરોળું, નં ખૂબ નહો  
અને આળસુ સાપ; (અત્યંત સ્વૂલ,  
અને આળસુ એવા માણસને પણ  
ધામરોળું કહેવામાં આવે છે.)

ધામા, (ધામે), પું [સં.  
ધામ.] કાયમનો પડાવ નાખવો તે;  
સ્થિતિ કરતી તે. કિં પ્રં ધામા  
નાખવા=લાખા વખત મંદિર, પડાવ  
નાખવો. ધામા ધાક્યા, એમ પણ  
કહેવાય છે.

ધામેણું, નં પહેલા; આણા  
વખતે કન્યાને આપેલા જે સામાન  
તે; કસ્ટિયાવર; રીત; દાયલો.

ધામે, પું [સં. ધામ.] પડા-  
વ; સ્થિતિ. (૨) અતીતની કાખ.  
૩૦ પ્રં ધામેધામ=તીર્થતીર્થ જડ તે.

ધાર, સ્ત્રીં [સં. ધારા]  
પાણીની-પ્રવાહીની રીડ તે. (૨)  
હથિયારની કાપે એવી પાતળી તીણી  
કોર. (૩) કોરણ; છેટો; અંત. કિં  
પ્રં ધાર કાઢવી=કોરને ધસીને વધારે  
તીણી બનાવવી. ધાર ચડાવવી=ધાર  
કાઢવી. (૨) કસકેરવું. ચડાવવું;  
કુંજરાવવું. (૪) કુંજરની બેખડ;  
લાંબી ટકરી.

ધારક, વિં ધરનાર; ધારણ

કરનાર.

ધારણ, નં ધરણું તે. (૨)  
પણે બાર તેજવાને માટે બાધેલો  
સતોલો તે ધરી. (૩) ચાબલો.  
(૪) બારવટિયો; પાટલો (૫)  
ધોરના આશાસન; ધેય. કિં પ્રં  
ધારણ કરવું = ધરણું; પહેરણું; સમ-  
જણું.

ધારણા, સીં મનમાં ને ધારે-  
જું હોયતે; મનસુબો; વિચાર; ખ્યાલ.  
(૨) તર્ક; કલ્પના. (૩) ઇચ્છા;  
બાવ. (૪) માન્યતા; મંતવ્ય; હેતુ

ધારણાં/ધારણાં, નં બેકાંતરે  
ઉપવાસ કરવાનું મત; બેકાંતરાં.

ધારણાગત, સીં ટોરની વેચા-  
ણ કિં મતનાંમો કંઈ ક્ષત મૂકવી તે.

ધારણિયા, પું ધાંભલો. (૨)  
બારવટિયો.

ધારદાર, વિં ધારવાણું; કાપી  
નાખે એવી કિનારીવાળું. તીજું.

ધારવણું, કિં ફરીથી ઉપણું;  
રાત્ર કહીને સારીલેણું.

ધારણું, કિં સં [ સ ધ ]  
મનમાં આણવું; ભેણું; કલ્પણું; વિ-  
ચારણું; તર્ક કરવો. (૨) માનણું.  
(૩) ઇચ્છણું; બાવનાં રાખવી. (૪)  
અતુમાન કરવું; અટકાવણું.

ધારા, સીં [ સં. ] ધાર; દડ  
ડી, રીડ (૨) બોળ, આવલી; હાર.

ધારાવાહી, સીં ધારાની મવા-  
દા બાધવી તે; દૂધ પાણી વગેરેની

ધારા રૂંડાણું કરવું તે.

ધારાશાસ્ત્રી, પું કાયદા કાનુન  
વગેરે નિષ્ણાશે મોટા સનદી વજીહ  
તે; કાયદાનો ખાં; મોટા ન્યાયશાસ્ત્રી;  
બારિસ્ટર

ધારાસાર, પું ઉપરાડપરી  
પાણી પડવું તે; ધારાએનો વરસાદ  
વરસવો તે.

ધારાણું, વિં ધારવાણું; ભેને  
ધાર કાઢેલ દેવ એણું.

ધારાળો, પું ધારવાણું હથિ.  
ચાર રાખનારો. (૨) હથિચારભંધ  
વધને ફરનાર લોક તે.

ધારાસભ સ - કાયદા પદ-  
નારી રાજ્યમંડળી તે; નિયમે બાધિ-  
નારી સલાસદોની ચરિયદ.

ધારિણું, નં ધારવાળા દાવણ.  
ભેણું હથિવાર; વાંસી; ફાંટી (૨)  
એક ભવનું સોનેરી રૂપરી ભાંવવાણું  
કપડું.

ધારિષ્ઠ, નં [ સં. ] સહન  
કરવાની રત્નિત; કરેલ વૃત્તિ.

ધારી, અં ધરનાર એવા અર્થે  
વપસતો મત્યવ-વેપધારી; જહાપ્તારી.

ધારે, પું [ સં. ધારા ] કાંઈ  
પણ કાંઈ ચલાવવા માટે અને તેની  
સુવવસ્થા રાખવાને બતાવેલા નિય-  
મોની રચના તે, કાનુન; કાયદો. (૨)  
રીત રિવાજ; મથા

ધારેણી, સીં ધાર; દડડી, ધારા.  
ધાર્તશાસ્ત્ર, પું મૂતશાસ્ત્રના

પુત્રોમાંનો કાઠ પશુ એક. (૨)  
કાળી ચાંચ તથા કાળા પંખવાળો હંસ.

ધાર્મિક, વિં ધર્મશીલ; ધર્મ-  
સંબંધી.

ધાર્યું કરવું. કિં ને ધારેલું હો-  
ય તેજ કરવાનો ચાલુ આશય રાખવો.

ધાવ, સ્ત્રીં બાળકને ધવડાવવાને  
રાખેલી સ્ત્રી; ધાત્રી. ધાવભાઈ=એક  
માને ધાવીને ઉછરેલા ભાઈઓ તે;  
દૂધભાઈ.

ધાવડી. સ્ત્રીં એક નતની વન-  
સ્પતિ અને તેનાં દૂધ.

ધાવણુ, નં માતાના સ્તનમાંથી  
બાળકના પાવણુ માટે નિકળતું પ્રવા-  
હી; માતું દૂધ. કિં પ્રં ધાવણુ  
મુકાવણું=ઘોડાવણું.

ધાવણી, સ્ત્રીં બાળકને ગોંમાં  
ધાકીને ચુસવાની લાંબી ગોળ કંકડી;  
ચુસણી.

ધાવણું, વિં ધાવણું હોય તેવું;  
ધાવણુ ઉપર રહેનારું. (નાતું બાળક)  
(૨) ધાવણુથી પાવણુ પામે એટલી  
ઠમરણું. (૩) નાતું ને ધાવણું હોય તે.

ધાવન, નં [ સં. ધાવ ] ધાવું  
તે; દોડવું તે; દોડ; ખેપ.

ધાવરી, સ્ત્રીં એક નતની  
વનસ્પતિ.

ધાવરું, નં ગોં અને હાથ  
વગેરે અવયવનું મુજબ આવવું તે.  
(૨) ધાવો ધાવો એવી જૂમને  
વખતે વગાડવાનું રણસિંચું તે; ગરબ.

ધાવણું, કિં સં [ સં. ધે. ]  
બાળકે માના સ્તનમાંનું દૂધ પીવું.

ધાવિત, વિં [ સ. ] દોડેલું;  
બાગેલું; નાડેલું.

ધાવું, કિં અં [ સં. ધાવ ]  
દોડવું; મદદે જવું; નાસવું; ધોડવું,  
(૨) ધ્યાન ધરવું; ભજવું. (૩)  
યવું; ૩૦ પ્રં ધાવે તે ધાવે=ફેરે તે  
થરે. (૪) વિં સરખું; સમાન.

ધાસડો, પું એકદમ બીક લાગ-  
વી તે; આધાત; ફાળ; માસડો.

ધાસતી, લું ધાસ્તી.

ધાસ્તી, સ્ત્રીં બીક; ભય; ડર;  
દહેસત. (૨) ફિકર; ચિંતા; કાળજી.

કિં પ્રં ધાસ્તી લાગવી=બીકું.  
ધાસ્તી પડવી=ચિંતા થવી.

ધાંખ, } સ્ત્રીં ઝંખના

ધાંખડી, }  
ધાંખના, સ્ત્રીં ધંખના; ઝંખ-  
ના. (૨) ધ્યાન.

ધાંખણું, કિં સં ઝંખણું.  
(૨) ધારી ધારીને ભેણું; નિહાળણું.

ધાંખો, પું કાળજી; ચિંતા.  
(૨) શક; પહેમ.

ધાંખણું, નં બારણાના ચોડા-  
ની વચલાં લાકડા તે. (૨) ને  
પાતળા છેડા પર બારણું ઉપાડવાસ  
યાય છે તે; ધાંખણું.

ધાંગો, પું છાંટો; ત્રચકો. (૨)  
(૨) ફેખ; ફેસો; સહેજ અંશમાત્ર તે.

ધાંધલ, સ્ત્રીં [ દે. દંદુલિય ]

ગડબડ તોમન વમાવ કિં પ્રં  
વાવલ નવી ગડબડ નવી (૨) બહુ  
નમ નર કરે છે પ્રેમ બતાવવુ

ધાંધલિયુ, વિં વમાવ ની  
મુકનાર તોડાની ગડબડિયુ

ધિક ૧૦ [ સ ] તુમ્હાર  
વાચક મંપવ (૨) નામ-ગરમ  
હમે રેવા મર્ધમા વપરાય છે

ધિકાલ, કિં મં ખૂબ સગ  
નાનવુ તપાવવુ મંમ કરવુ.

ધિકાર, પું [ સ ] તુમ્હાર  
નિગર

ધિકારવું, કિં સં ધિકાર  
મરો, તુમ્હારવુ

ધિણોળે, પું ધુધવાયેનો,  
અરોળો હરોળો

ધિયોવવુ. કિં સં ધીળ  
એવો અનાજ થાય એમ મારવુ ;  
પીવુ, કુટવુ

ધિમાશ, સીં ધીમાપણુ મદ  
તા ગિયિનતા ઠંડાય

ધિંગડમલ વિં ધિંથ' અને  
મલ્લ જેવુ માર ૨ મહેનત સહેન  
-રે એવુ ખડતલ (૨) પું ટાડર-  
મલનો બાધ

ધિંગાધ, સીં ધિંગાપણુ,  
પડતા ચીવટપણુ (૨) ધિંગાણુ  
મરવુ તે મન્નીતોડાન, હદમાત

ધિંગાણુ, નં ધમચકડ, કુદાકુદ,  
મન્ની તોડાન (૨) -નિયો લડાધ.  
(૩) ખૂબ જુદા આવી રહેવું. કિં

પ્રં ધિંગાણુ નરવુ =ટોડાનડ -ની  
ખૂબ ગડબડ મચાવવી તે. (૨) લડ ઇ  
દરની

ધિગુ, વિં મન્નુત બાવાનુ  
બળવુ નર નહિ એવુ. (૨) સદર  
કર એવુ, ખડતલ [મતિ

ધી, સીં [ સ ] છુદિ અમલ  
ધીકડી, સીં ઝીલો તાવ તાવ

ની થોડી ગરમી હોની તે [ગરમી તે  
ધીકડુ, નં તાવની સહેલ

ધીકધીકવું, વિં ખૂબ ગરમીના  
ભેમવાણુ, બડમડાટ બળવુ, ગરમ  
ગરમ

ધીકડું, કિં અં બડમડાટ  
બળવુ, ખૂબ ગરમી હોવી, ભેસમા  
સળમી રહેવુ (૨) ભેસમા ચાલવુ,  
પૂણુ' ગાળાનીમા હોવુ, પુકળ મમ  
ચાલવુ

ધીન, સીં માણસ અપરાધી કે  
નિરપરાધી છે તે બાલુવાની એક રીત  
અધરી પ્રતિજ્ઞા દિવ્ય (અસલ પાવ  
બલની ધીન-દિવ્ય પરીક્ષા થતી તુલા  
અગ્નિ, જળ અને અધરા એગન લેવ  
સાવવા તે )

ધીટ, નં ખમી રાકે એવુ.  
હતીવાણુ (૨) જેને કાઠની રામ  
પડે નહિ એવુ, દિનમતવાન સદન  
શીલ, બહાદુર

ધીળ, અં થોડી વસ્તુ ઉપરના  
આધાતનો અવાજ, એકદમ ટૂંકી પડતા  
થયેનો અવાજ.

ધીખકારો, પુ. ધીખ એવો અ.  
વાજ થવો તે; ધખકારો.

ધીખકો, પુ. મુકો; ગડો.

ધીખવું, કિં સં કૂટવું અથવા  
પગડવું; મુકીથી મારવું; ટીપવું;  
પડવું.

ધીખાધીખ, અ. ઉપરા ઉપરી  
સુકોઓ-ગડદા મારવા તેમ.

ધીમર, પુ. [ સં. ધીવર ] માછી;  
દીમર. [ અન્નકમંદ.

ધીમંત, વિ. [ સં. ] બુદ્ધિમાન;

ધીમું, વિ. 'ધીડ'; મંદ; વાર  
સંગોડે એવું. ( ૨ ) સાંત સ્વભાવનું;  
હંદું; હળવું. ( ૩ ) અચંચળ; જડ;  
ચેતન રહિત [ આસ્તે આસ્તે.

ધીમેધીમે, અ. હળવે હળવે;

ધીર, સી. ધીજ; ધિર્. ( ૨ )  
વિ. ધીરજવાન; સહન કરી રહે એવું;  
કેરવ. ( ૩ ) ઓ. ભરોસો; સાખ;  
પતીજ. ( ૪ ) વિશ્વાસ ઉપર આપવું  
તે; ધીરધાર.

ધીરગંડું, વિ. વેતાવગરનું;  
અનિશ્ચિત પ્રકૃતિનું. ( ૨ ) કંડ; બીર.

ધીરજ, સી. કેરવજનિ; સજુરી;  
હિંમત. કિં પ્ર. ધીરજ રાખવી,  
ધીરજ પકડવી, વગેરે.

ધીરતા, સી. ધૈર્ય; ધીરજ;  
સાંતતા, સજુરી. ( ૨ ) ધીરાપણ.

ધીરધાર, સી. આપ લેવો  
પહેવાર તે, લેવડ દેવડ. કિં પ્ર. ધીરધાર  
કરવી = આજ વટવરનો ધધો કરવો.

ધીરપ, સી. નાણુ ધીરવું તે;  
ધીર; સાખ; પતીજ.

ધીરવું, કિં સં યાજે નાણું  
આપવું. ( ૨ ) વિશ્વાસપર મૂકવું;  
સોંપવું.

ધીરા, સી. ધીર સ્વભાવની સી;  
કેરવ-પ્રાદા સી: ( ૨ ) વિ'વાસ.

ધીરું, વિ. સાત સ્વભાવનું; ધીમું.  
( ૨ ) ટાહું; હળવું. ( ૩ ) ધીર  
સ્વભાવનું હોય તેવું. કહે. ધીરા સો  
ગંભીર-ધીરું તેજ કાણુ.

ધીરેધીરે, અ. હળવે હળવે;  
ધીમે ધીમે; આસ્તે.

ધીરો, પુ. ટોકો; યાંત્રી. ( ૨ )  
એ નામનો એક ભકત કવિ.

ધીરોદાસ, પુ. [ સં. ] સાહિત્ય  
શાસ્ત્ર પ્રમાણે મુલક્ષણુ ધીરા સ્વભાવનો  
નાયક તે. [ દીમર.

ધીવર, પુ. [ સં. ] માછી;

ધીશ, પુ. [ સં. ] અધિપ;

બુદ્ધિમાં સોથી ચઢિયાતો તે.

ધુજવું, કિં અ. [ સં. પુ ]  
શરીરનું ચરચરવું; કંપવું. ( ૨ )  
બીવું; ચરચરી જવું; ડગવું; ડગ-  
મગવું; મુજવું; ચરકવું.

ધુજરી, સી. શરીરનું કંપી-  
હાલી હઠવું તે; એકાએક ધુજવું તે;

કંપારી; ફડફડાટ ( ૨ ) ધૂણી;

ચીતળી. ન. ( ૨ ) ભય; ત્રાસ.

ધુજરો, પુ. કંપારો; ચરકાર.



ફેવાઈ જવું તે; ઓસ; ઝાઝળ; ઠાર.

ધુમાદિયુ, નં ધુમાડી જ્વાને રાખેલી જળી, ભીંતમાનું પોલાણ, અથવા ભૂંજણું તે; ચીમની.

ધુમાડી, સ્ત્રીં ધુણી, ૩૦ મં ધુમાડીના બાથકા=ખોટો પ્રયત્ન તે; ફીંફીં.

ધુમાડો, પું બળતી વસ્તુમાંથી નીકળતી જે હવા તે; ધુણી; ધુમાડી. (૨) ફળફળાદિની મલિન યથેલી જે હવા તે. ૩૦ મં ધુમાડાના બાથકા=ચર્ચ પ્રયત્ન; ફીંફીં. કિં ૩૦ ધુમાડો ઠાઠી નાખવો=ધમકાવીને નરમ પાડી નાખવું; મારવું. ઠહેનવા ધરમાં ધુમાડો =સારે ઠેકાણે નહારી વસ્ત્રની યોજના તે.

ધુમાણું, વિં ધુધવાણું; ધુમાડો ઠાઠવું; ધુણીવાણું. (૨) શુંખવાણું; નાખરા હોય એવું. (૩) ચીદિયું.

ધુમાણું, કિં અં ધુમાડાવાણું હોણું; ધુણીવાણું હોણું; ધુધવાણું. (૨) ધુણીએ ભરાઈ જવું;

ધુમાર, પું આયનમાં આવતો એક તાલ; ધમાર.

ધુમો, પું ધુમાડો. (૨) સરકારી ખીનનું મહેસુલ.

ધુર, નં ધુસરં. ધુરા. [સંતોષ.

ધુરપત, સ્ત્રીં ધરપત; વૃત્તિ;

ધુરધર, વિં [સ. ધુસરં ધર-

ધર; ધારી. આગેવાન, મુખી. (૨) મોટું;

ધર્ય; ભસકાવાણું. (૩) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ;

ધરેપરી.

ધુરાળ નં ધુસરં.

ધુરાળમુરાળ, નં વરને પાખવાનાં સાધનો-ધુસરં, મુસળ, તાક વગેરે. [૨૬૩ તે.

ધુસકો, પું એકાએક નેરથી ધુસકો, પું ધુસકો.

ધુધવાણું, પું ધુધવાણું તે; ધુણી યથે અગ્નિનું ઢાણું બળવું તે; ધુમાડો થયા કરવો તે. (૨) મનમાં ને મનમાં રીસે રહ્યા કરવું તે; બળાપો.

ધુધવાણું, કિં અં દેવતાનું ધુણી યથે યથે બળવું; ગોઠાણું. ધુમાડો થવો. (૨) મનમાં કુલાયા કરવું

ધુધવાણું, કિં અં ધુણીથી ઢાણું થવું; મકારાનું મંદ પડવું; સૂચ અથવા તડકાણું ઢાણું થવું.

ધુધણું, વિં ધુણીવાણું યથે હોય એવું અસ્વચ્છ; ઢાણું; અસ્પષ્ટ; અસ્ફુટ નિસ્તેજ.

ધુધી, વિં ખૂબ કામમાં ફેંકા-યેઈ રહેતું હોય એવું; ધાંધલિયું; ધુળી.

ધુધાંકુંવાં, વિં અતિ ઉતાવળા યથે જવું તે; ગામરં; કાધી.

ધુધો, પું ધુમાડો; પૂમ. ધુણી. (૨) ધુણીનું પ્રવાહી-સત્ત્વ. શુચો.

ધુરા, સ્ત્રીં ચાલુ અવાજને લીધે હવામાં જે ધમધમાટ યથે રહે છે તે. ઉંપટેરે નવાસેની ધુસ (૨) ઝાઝળની અત્યંત શીલી ફરફટ.

ધુસરી, સ્ત્રીં ધુર; ધુસરં.



ધુસરં, ન૦ ધુસરી, ધુર, નેનાથી  
વાહન અક્ષર ધરાય અને ખેંચાય તે

ધુસો, પુ૦ ઉનના જડા વણાટનું  
ઓઢવાનું કપડું, કાળજો

ધૂખળ, ન૦ ધૂળકાટ, ધૂળેટું (૨)  
વિં ધૂળ હડવાથી ઝાખું લાગનું,  
ધુધળું થયેલું હોય એવું.

ધૂન, વિં [ ન ] વિ ઝાયેલું;  
હસાવાયેલું (૨) તરછોડેલું.

ધૂન, સી૦ અવાજની પર પરાનો  
જે યોર તે. (૨) ચર, આડાપણાનું  
બળ. (૩) લત લેઈ; મનનો જીવ્સા-  
દાર તરંગ

ધૂપ, પુ૦ [ સં. ] મુગનીદાર  
ધુળી ને દ્રવ્ય તે (૨) તડકા; તાપ.  
કિં પ્ર૦ ધૂપ દરવા-દેવાનું મુગનીદાર  
ધુળી આપવી.

ધૂપછંત્રી, સી૦ તાપ નિવારવાને  
ઓઢવાની છત્રી [વાનું પાત્ર.

ધૂપદાન, ન૦ ધુપિયું; ધૂપ કર  
ધૂપધારણું, ન. ધૂપદાન, ધુપિયું  
ધૂપસળી, સી૦ મુગધી આપે  
એવી ધૂપ કરવાની સળી, અગરમતી

ધૂપ, અ૦ ધળએવો અજાજ યાય  
તેમ; ધીબ.

ધૂમ, સી૦ ધૂળી; ધુમાડો. (૨)  
વિં બૂબ; પુષ્કળ; પારવિનાનું ધૂમ-  
માર્ગ=ઉપાસનાનો માર્ગ.

ધૂમકેટ, પુ૦ [ સં. ] પુઠડિયો  
તારો; ( આકાશમાં આવા ધણા કેટલો  
જે તે લંબગોળ કક્ષાએ આકાશમાં

ફરે છે અને જ્યારે સૂર્યની પાસે આવે  
છે ત્યારે તેમની પૃથ્વી મોટી દેખાય છે  
ધૂમકેટુનો દેખાવ અગ્રતકારક ગણાય  
છે. )

ધૂમ, પુ૦ [ સં. ] ધુમાડો; ધુળી  
(૨) કાળો રવાસ પડતો રંગ. (૩)  
શિશ્નરસ (૪) જ્યોતિષ્ય પ્રમાણે  
એ-યોગ.

ધૂમપાન, ન૦ [ સં. ] ધુમાડાનું  
પાન કરવું તે ( કટવાક જોગીઓ કેવ  
માથે લટકા ધુમાડીનું પાન કરે છે )  
(૨) તમાકુ વગેરે પીવાં તે.

ધૂમસોચન, વિં કૌટી વસ્તુના  
પાનથી જેની આજો લાલ થઈ આવેલી  
હોય તે લાલ આખવાળું. (૨) કજુ-  
તર, હોલો.

ધૂસ, વિં [ મં. ] આકુંબવળું  
સમજવો પોતાનું કાપ સાધનાર,  
લુચ્ચો; કમ ધુતવાનું કામ કરનાર  
(૨) લાગેલ; અનુર.

ધૂસતા, સી૦ કમાઈ, લુચ્ચાઈ;  
ધૂતપત્ત; કપટ

ધૂસતપણું, ન૦ ધૂસતા.

ધૂસતવિદ્યા, સી૦ ધુતવાની કળા.

ધૂસર, વિં ધુધળું; ધુમાડી અ-  
થવા રજ કે વરાળથી ઝાખું. (૨) તપ-  
ખીરિયા રંગનું; બનામી.

ધૂળ, સી૦ [ સં. ધૂલિ ] રસ્તા-  
માંની મટાડી તરણાં વગેરેનો કણ;  
જેટું રેત. કિં પ્ર૦ ધૂળ હડવી=કળક  
થઈ જવું. ધૂળ હડાડવી=આરા કરવું.

ધોક્ષરણ, નં ધોવાનો નેડો  
દંડીકો. ધોયકણ; ધોડો.

ધોક્ષો, પું ધક્ષો; હડસેલો.

ધોક્ષના મંધ. અં હડપ અને  
જોસથી. અપાટામંધ; ઉતાવળે.

ધોક્ષરે, અં ઉતાવળે; ત્વરાથી.

ધોક્ષવત્ર, કિં સ. ધક્ષો મારી  
ને આગળ વધારવું; ઉતાવળે ચલાવવું.

ધોક્ષો, પું ભટ્ટી અને દુંડી લા.  
હડી; લટ. (૨) ધક્ષો ભાગવો તે; ગડદો:  
માર. (૩) ધક્ષાન; ટોટો; હરકત.

ધોખણ, કિં અં નકામા બેસી  
રહેવું; બ્રોહા ખાખા કરવાં; ભુરવું;  
રાહ જોવા બેસી રહેવું.

ધોખો, પું ધક્ષાન; ટોટો. (૨)  
ધિંકર-ચિતા. (૩) દ્યો; દ્રોહ. (૪)  
ખોદું સગાડવું તે.

ધોડવું, કિં અં ઉતાવળા દોડવું;  
નાસવું; ધાડું; ધોડવું. ધોડ=દોડ.  
ધોડાવવું=દોડાવવું.

ધોણ, નં ધોવાનાં લુગડાં તે. (૨)  
ધો. (૩) ધોવાનો હસળ.

ધોત. વિં [ સં. ધીત ] ધોયેડું;  
સ્વચ્છ. (૨) ધોળું; ઉજળું.

ધોતર, નં ધોતિયું; ધોતિયું.  
ધોતલી, સીં ઊકારાને પહેરવાનું  
દુડું ધોતિયું.

ધોતાળ, વિં [ સં. ધાત ] ઉત્તર;  
સંખી; ધુલ હાથવું; ખરયાળ; ઉગાડ.

ધોતાળપણ, નં ઉદારતા; ખ.  
સ્વાળપણ.

ધોતિયું નં ધોતર; ધોતિયું;  
વેપાટું. ૩૦ પ્રં ધોતિયાં ટીકાં થઈ  
જવા=ડરી જવું; ચરચરી જવું. કહે  
ધોતિયામાં આણું જગત નાશું=અંદ-  
રમેળે સૌ સરખું. ધોતિયું ઉડું કરીએ  
તો આપણે જ નાના દેખાઈએ=અંતર-  
પટ દૂર કરવામાં માત્ર નહિ.

ધોતી, સીં નાનું ધોતિયું;  
ધોતલી. કહેં ધોતી; ધોતી હતના  
ચાલ. અને ટીકાંટપકાં હાથના ચાળા  
ચુગડાંલતાંની ઠાપડીય પેસો હોય  
ત્યારે ચાય અને ટીકાંટપકાંની ઠાપડીય  
વંદુસ્તી હોય ત્યારે ચાય.

ધોતીભેડો, પું રૂંસામી અથવા  
હસળી કિનારના ધોતિયાની ભેડ તે;  
સારા ભુરેખ વણાટ અને ભુંદર ડોરનાં  
ધોતિયાં તે. [ પડતો દરેડો; ધોધવો.

ધોધ, પું પ્રવાહીનો ઉચેથી  
ધોધડો, જું ધોધ.

ધોધવો, પું ધોધ; દરેડો; દુડો.  
ધોધો, અં પાણીના ભેરદાર

ધસારાનો અવાજ. [ ધાપડકું.  
ધોનારડું, કિં સં મારડું;  
ધોળણ, સીં ધોળીની સ્ત્રી; ધોળી

જલિયાં સી. .  
ધોળાં, નં ઇં; ઉઠાળા.

ધોળી, પું કપડાં ધોવાનો ધંધો  
કરનારો; ધાવક-સ્વચ્છ. ( ૨ ) કપડાં  
ધોવાનો ધંધો કરનારા દોડનો એક  
વર્ગ તે. ( ૩ ) મૂખ; ભેંવકું માણસ.  
કહેં ધોળીનો કુર્વશ નહિ ધરનો અને

નહિ ધાટનો=એ ઠેકાણે જીવ રાખીને કામ કરતાં એકે સચવાય નહિ.

ધોળીકણું, નં ધોઠરણું; ધાકો.

ધોળીગટ્ટો, પું એ ઠેકાણે

ધોળીઓ કપડા ધુએ છે તે ધાટ-આરો.

ધોળીધાટ, પું ધોળીઓને, કપડાં ધોવાનો એ ઓવારો તે.

ધોણું, વિં એને કંઈ આવડતું ન હોય એવું; જટ સમજી જાય એવું નહિ તે; સાદું; ભોળું; અણકસખી; અચતુર.

ધોળા, પું હથેલીનો એ ખાટો તે; અંજલી. ધોરા. (૨) વિં મૂખ; ઠોક.

ધોમ, પું સખત તડકો પડવો તે. કિં મં ધોમ ધખવો=સખત તાપ પડવો. (૨) ખૂબ કોથ ચડવાથી ચાતાપીળા થઈ જવું.

ધોયલો, પું જીવ ધોયલો. કિં મં ધોયલો કાઢવો=ખૂબ મુડી નાખવું (મારથી-મેણાથી).

ધોરણુ, નં [ સં ] કામનાજ કરવાની નક્કી કરેલી નિયમિત રીત; પદ્ધતિ; વહીવટ; માપ. (૨) નિશ્ચય; ખાતરી. (૩) અંદાજ પરિમાણ (૪) વર્ગ.

ધોરીડો, પું મોટો બળદ.

ધોરિયો, પું ગાડાનું એ બળદ વચ્ચે રહેતું લાકડું; પુલ; ઘંઘ. (૨) પાણી લઈ જવાની નોક. (૩) ધોરી; બળદ. (૪) કહેડો.

ધોરિંધર, જીવ ધુરંધર.

ધોરી, વિં મોડું; મુખ્ય; આગે.

વાન. (૨) જળરૂં; બાર તાણે એવું.

(૩) પું બળદ.

ધોરો. પું અગાશીની કારે ચણેલી થાડી હંચી ભીંત તે; હૈયારખી; કઠેડાની ભીંત. (૨) ઓટલાને છેડ અઠિંગીને બેસવાં મઠિ તકિયા જેવું કરેવું ચણતર તે. (૩) ભટો ને બેરિ. કરો માણસ તે. કિં મં ધોરો પાડવો=વણાટમાં બે તાર સાથે નાખવા.

ધોલ, સ્ત્રીં લપડાક, તમાચો; લપાટ; કિં મં ધોલ મારવી=તમાચો; મારવો (૨) ટાણો મારવો.

ધોવડાવણુ, કિં મં ધુએ એમ કરાવવું; મેલ નીકળી જાય એમ કરાવવું. (૨) પાવન કરાવવું.

ધોવણુ, નં કોઈ વસ્તુ ધોઈ હોય તેવું પાણી તે. ધોવરામણુ (૨) ધો ધોવું તે.

ધોવાણુ, નં ધોવાઈ જવું તે; પાણી વહેવાથી બાંધકામનું તણાઈ જવું તે. (૨) ધોવરામણુ.

ધોવું, કિં સં પાણીથી સાફ કરવું; પાણી વડે મેલ કાઢવો. (૨) પવિત્ર કરવું; પંકિત આપવી; નાતમાં લેવું. ૩૦મં હાથ ધોવા=ખાશા મૂકવી. પાપ ધોવું=નિંદા કરવી. ધોવાઈ જવું=સંતપ જઈ રહેવું. ધોઈ નાંખવું=ખૂબ મારવું; સહિત કરવું. ધોઈ પીવું=અવગણવી કરવી. (૨) કંઈ કામનું

નહિ રહેવું. ધોળવાળવું=પાણી ફેરવવું;  
અપજરા લેવો.

ધોળા, નં સીઓને ગવાનું  
ગીત. ગીત (૨) ગીતનો એક ઢાળ.  
ધોળમંગળ=સારા. અવસરે સીઓ ને  
ગીતો ગાય છે તે.

ધોળાવું કિં સં ભીંતને ચુનો  
લગાડી ધોળા કરવી (૨) ઢકાળવું;  
ખળવવું. કરવું. [ધવલતા.

ધોળાશ સીં ધોળાપણું;  
ધોળિયા, પું ધોળા ખજાં.  
ધોળીસુશાળી, સીં એક  
ઔપધિ. ( તે સક્તિ આપે છે. )

ધોળું, વિં ડજળું; ધવલ. (૨)  
સ્વચ્છ. (૩) ફીકું, નિસ્તેજ. ૩૦ પ્રં  
ધોળું ફગ=સાવ ધોળું. ધોળું પુણી  
જેવું=૩ જેવું ધવલ તે; વદન ફીકું.  
કિં પ્રં ધોળાપરકાળું કરવું=સાદીથી  
ધોળા કાગળપર લખવું. ધોળામાં ખૂળ  
પડી=ટુકાવસ્થાને વગોવી. કહે  
ધોળિયા ધાડ આવી, તો કહે ધણીને  
ઘેર=જેને ધણીપણું છે તેને શુભાવવાનું  
છે, ખીજને શું ?

ધોળેદહાડે, અં ખુલ્લે દિવસે;  
નહેરાતમાં.

ધોળેશરી, સીં રૂની અધિ-  
દેવતા; રૂની દેવી.

ધોડો, પું પત્થર; પહાણ. (૨)  
હમરે પહોંચેલો પથ અઠ્ઠલનો ખાર-  
દાન એવો માણસ. (૩) પત્થર ફોડો.

ધોસર, નં દુરા; મુસરી.

ધોંસો, પું ધુંસો; કાંખળો.

ધોત, વિં [ મ. ] ધોયેકું. (૨)

હજળું. [ધૂતતા.

ધોત્ય, નં [સં.] ધૂતપણું;

ધોતિ, સીં દહ યોગની એક

ક્રિયા. [ધરનારો.

ધ્યાતા, પું [સં.] ધ્યાન

ધ્યાન. નં [સં.] હંડો વિચાર;

એકચિતતા. (૨) મન; ચિત્ત, લક્ષ-

(૩) ખંત; કાળજી. (૪) સ્મૃતિ;

સ્મરણ. (૫) પસંદ પડવું તે. કિં

મં ધ્યાનમાં લેવું=લક્ષ્યપર લેવું.

ધ્યાનમાં આવવું=પસંદ પડવું.

ધ્યાનમાંહતરવું=મન ગોઠવું; સમજવું.

એકધ્યાન=એકજ બાબત ઉપર બધી

ઇદ્રિયોનું વલણ તે. ૧

ધ્યાની, વિં હંડો વિચાર કર-

નાર; ધ્યાન ધરનારો.

ધ્યાવું, કિં અં [ મં. ધ્યે. ]

ધ્યાન ધરવું; વિચારવું; ચિંતવું.

ધ્યેય, વિં [ મં. ] ધ્યાન કરવા

યોગ્ય. જેવું ધ્યાન ધરવાનું હોય તે.

ધાગો, પું દોરો; દોરડો. (૨)

ચિંચર.

ધાણું, કિં અં આખરવું-

(૨) વાંદ યવું; ધરાવું; સંતોખાવું.

ધાશકો, પું ઓચિંતો ત્રાસ

લાગવો તે; લથળો પકો લાગવો તે;

શાળ. (૨) ચિંતા; ફિર.

ધાસકો, પું ધાસકો.

ધ્રાંગુ, નં કમાડને જડેલું જે આડું લાડકું તે.

ધ્રાંગો, પું તસિયો; છાંટો.

ધ્રાંઠ, નં એકે અતતું ધાસ. (વહાન સંપ્રદાયના ભક્તો આની કંઠીઓ પહેરે છે.)

ધુ નં ધડ; ડાંગેરવગેરેના નાના ઘોડ. (૨) ધુવ

ધુજલું, જું ધુજલું.

ધુભરો, જું ધુભરો.

ધુપદ, નં ગાયનનો એક ઠાળ.

૨) ધુવપદ.

ધુવ, પું [ સં. ] પૃથ્વી જે છેડાઓ ઉપર પશ્ચિમથી પૂર્વ તરફ ફરે છે તે; ઉત્તર અને દક્ષિણ તરફની જે અળીઓ તે. (૨) ઉત્તર દિશા તરફ સિતિજથી સહેજ ઉંચે જે તારો દેખાય છે તે. (૩) ઉત્તાનપાદ રાજનો વિશ્વમકત મુત્ર. (૪) જ્યોતિષમાં ખારમો યોગ. (૫) વિ. અચળ; દઢ; નિશ્ચિત.

ધુવપદ, નં [ સં. ] અચળસ્થાન.

(૨) ટક; મોરો.

ધુવવૃત્ત, નં [ સં. ] પૃથ્વીના

ગોળાપર વિષુવવૃત્તની ઉત્તર અને દક્ષિણ તરફ સારી ત્રેવિશ અક્ષાંશની જે રેખાઓ તે. (૨) જે રેખાઓમાં આવેલો પ્રદેશ તે.

ધુશકે, પું પાક; મોટી ૨૬૩૦ તે.

ધ્રોલિયું, નં ધારા બરવાનું મોટું

સાથું.

ધ્વજ, પું [ સં. ] ધ્વજ; પતાકા;

વાવટો; નેત્રે. (૨) ગર્વ; અહંકાર. (૩)

અમ, શિખર; ટાવ. (૪) સૌથી સાડું

એવું જે તે; ધન;—ધનમાલ

ધ્વનિ, પું [ સં. ] સ્પષ્ટ સગ

ભય નહિ એવો રાખ્દ—સ્વર; નાદ.

(૨) દૂર અવાજ થતો હોય તેનો ગણ-

ગણાટ તે. (૩) હેતુ; આગમ. (૪)

રસસૂચક જે વાક્યાર્થ તે; વ્યંગવાણું

હાન્ય તે.

ધ્વનિત, વિં [ સં. ] સમ્પ્રદિત;

સ્વરિત, ગર્જિત; નાદિત.

ધ્વંસ, પું [ સં. ] નાશ; પાપ;

માફી; ભંડ.

ધ્વંક્ષ, પું [ સં. ] કાગડો; વાયસ-

ધ્વાંત, નં [ સં. ] અંધાર;

અંધકાર.

ન

ન.

ન, [સં] ગુજરાતી ભાષાનો વિ-  
શિષ્ટોત્તમ ન.નો. (૨) અનકાચર્થે  
એકલો અથવા મીઠા સહ સાથે  
લેડાઇને વપરાય છે. કહેવું ન  
આવડે કાપ તો વેડું શીજ ન કરે  
નારાયણને ગદવી થાડે ચડે. ન જાણે  
જેથી તે જાણે રાખી. ન દીઠાનું દીઠું ને  
માર મહુડાં ને મીઠું. ન મળે નારી તો  
સહાય જાણવારી. નમામા કરતાં ઠાણે  
માત્રો સારો. ન બોલ્યામાં નવચણ. ન  
મળ્યાનાં વેવલાં.

નધ, સ્ત્રી. દુધી.

નધડ, અ. ખાસે; નજક. (૨)

પાઠે; પ્રાટે.

નધડો, પુ. બીધ લોકની એક  
ભતિમાંનો પુરુષ.

નધડું, ન. ટેરવા ને નખ આગ-  
ળની ચામડીનો કાગ; નેધું.

નકડું, વિ. નાક વગરનું, સરખ  
વગરનું; નિર્લજ્જ. કહેવું નકડાની નાક  
= નાક કપાયલા માણસોનું ટોણું;  
નારાયણી ટોણું. નકડીનું નાકે કાપે  
નહિ એટું = ટુકું; ધાર વગરનું.

નકતો, પુ. ઠસડું આવે ને નવાઈ  
લાગે એવી વાત; ટોળ; ટુકતો; છુટો.  
(૨) તમાસો.

નકરામણ, ન. કુંડી વગરે ન  
સ્વીકારતાં જે ટુકસાની આપવી પડે તે;

નકારવાનો બદલો.

નકરું, વિ. કર વગરનું; નકરી  
જમીન. (૨) જેની ઉપર કશું તોય  
નહિ એવું; લક્ષ્ય વગરનું; નપું. (૩)  
અ. કેવળ; માત્ર; સાવ રૂ. મ. નકરો  
ને બકરો = જેને લાગતું વળગતું ન હોય  
તેવો દાંડ માણસ.

નકલ, સ્ત્રી. [અ.] આગેદુખ ઉ-  
વારો તે; અનુકરણ. (૨) જેમ હોય  
તેમ કરી રેખાડડું તે; ચાળા. (૩)  
મરકરી; મનક; ચેષ્ટા કિંમત નકલ  
કરવી = અસલની પ્રમાણે બીજું કરવું.  
નકલમાં અકલ્પ શી = અનુકરણ કરવામાં  
છુદ્ધિની રીત તરફ ?

નકલબોર, વિ. નકલ કરનારો;  
ચાળા પાડનાર; વેપ બજવનાર.

નકલંક, [સં.] કલંક રહિત;  
લાંછન વગરનું; શુદ્ધ; સચ્ચરિત.

નકસી, વિ. નકશાપ; ઢલકું;  
લકસડી; બનાવડી; અસલપરથી ઉતારેલું;  
સખ બનાવરનું તે (૨) નકલ કરનાર;  
વેપ કાઢી બતાવવામાં ચતુર; મરકરો.  
(૩) કચબી; કારીગર.

નકવેસર, સ્ત્રી. નાકે પહોરવાનું  
ધરેલું; વાળી, કાંટા; નમ. -

નકશી, સ્ત્રી. કાતરીને પાડેલી  
જે બાવ-બરેલ તે; કાતરણી મુદ્દણ.  
(૨) ઝીણી કાતરણીનું બાદકામ તે.  
નકશીગર, પુ. નકશી કાતરનારો.

નકશીદાર, વિં નકશીવાળું.

નકશો, પુ. માપસર ચિતાર  
પાડેલો હોય તે; ચીતરેલો રખાવ.  
( ૨ ) ઇખી; તસખીર; છાયા સ્વરૂપ.  
( ૩ ) અસલની તેના જેવી જ નકલ  
તે. ( ૪ ) ચિત્તાકર્ષક સુંદર રખાવ;  
ભભકો. [ સાખ.

નકસ, સ્ત્રી. નોક; ટક; આખર;

નકામું, વિં કામનું નહિ તે;  
બ્યથા; નકામ, ( ૨ ) નિષ્ફળ; ફળ કે  
લાભ વગરનું. ( ૩ ) નિરવખી; નવરં-  
( ૪ ) મિથ્યા; અમસ્તુ.

નકાર, પુ. નનો. ( ૨ ) નિષેધ;  
ના કહેવી તે; ના; નકારો. કિં મં  
નકાર વાસવોના કહેવી.

નકારણું, કિં સં ના પાડવી;  
નહિ કં એમ કહેવું.

નકારું, વિં ખરાબ; નકારું;  
નરસું; દુષ્ટ. ( ૨ ) મમતી; ઉઠાંછળું.

નકારો, પુ. નકરો.

નકાસ, પુ. કસાઈવાડો. ( ૨ )  
ફાંસી રવાની જગા.

નકાળણું, વિં કાળજ વગરનું;  
નિર્મય. ( ૨ ) સાહસિક; હિંમતવાન.

નકીખ, પુ. [ અ ] ઓઘો  
પોકારનારો ચોપદાર.

નકીર, સ્ત્રી. લીટી. [ નાની કઠી.

નકુચી, સ્ત્રી. સાકળ ભેરવવાની

નકુચો, પુ. જેમાં સાંકળ લર-  
વવામાં આવે છે તે અકોડો; કઠી;  
આંકોડો. ( ૨ ) કાટો.

નકુલ, પુ. [ સં ] મોળવો. ( ૨ )

પાંડવોમાંનો એક ભાઈ; માદ્રીનો પુત્ર.

નકો, પુ. હરાયા ટોરને મોઢે  
બાંધવાની જાળી; મહોરી કિં મં,  
નકો દામવો=ટોરને દામણી બાંધવી.  
( ૨ ) નિકા; લગ્ન.

નકર, વિં સંગીત; જેની અંદર  
પોલાણ ન હોય તે. ( ૨ ) જડ; ધન;  
વજનદાર. ( ૩ ) કકણ. ( ૪ ) એકજ  
વરેહનું; નકુર.

નકલી, વિં ખાતરી કરેલી હોય  
એવું; ખર; જરૂર; ખચીત; ખરેખર.  
કિં મં નકલી કરવું=કરે નહિ એમ  
સિદ્ધ કરવું.

નકકુર, વિં નકર; સંગીત.

નકકોરકું, વિં કંઈ પણ ખાણ  
ન હોય એવું. ( ૨ ) નહિ વાપરેલું;  
તાળું; નડું.

નક, પુ. [ સં ] મગર.

નક્ષત્ર, નં [ સં ] તારાઓનું  
એક જુમણું તે. ( ૨ ) તારો; તારક.  
( ૩ ) સત્તાચિંતાની સંજ્ઞા. ( અશ્વિની,  
ભરણી, રોહિણી વગેરે નક્ષત્રો છે )

નક્ષત્રનાથ, પુ. [ સં ] ચંદ્રનાથ.

નક્ષત્રી, વિં ક્ષત્રિય ન હોય  
તેવી.

નખ, પુ. [ સં ] હાથ પગની  
આંગળીઓના છેડા ઉપરનું તીણું ને  
વાંકું જે હાડકું તે. કિં મં નખ ઉત-  
=રાવવા નખને કપાવીને કુંકા કરાવવા.  
નખ લેવા=લેધેલા નખ કાપી નાખવા.

(૨) વિશની સંખ્યા બતાવવાની સંજ્ઞા.  
વિશનખી=રૂપી. ૩૦ પ્ર૦ નખ પુરવે=  
પેસવું; બળ આણવું નિયત થવું. નખ  
જોડવું=નાનું. નખમાથે રોગ નથી=  
ખરેખરે ત દુરન્ત છે. કહે૦ આગળીથી  
નખ વેગળા તે વેગળા.

નખતેલ [ અ નખત ] વન-  
અતિમાથી તેમજ સ્ત્રીનખાથી મળવું  
જવાબાથી અક તેલ ને, ટરવેનટાઈન;  
શકઁઓઈલ.

નખરાં, [ અ નખત ] હાસ્ય  
આણે ને મોહ લેખન કરે એવા એન-  
માયા તે, આકર્ષક હાવભાવ; અંજ  
મરોડ; લઠકા, તુંગરચેષા; ચાળા

નખરાંખાજ, વિ૦ લઠકાળી;  
લઠકાળી; હાવભાવવાળી. (સ્ત્રી)

નખલાહોર, સ્ત્રી૦ડીળી નખીયા  
ભાતની કિનારી.

નખલી, સ્ત્રી૦ નખના આકારનું  
સ્ત્રીઓનું કાનનું ધરેલું

નખડો, પુ૦નખલા જેવા ધાતનો  
ચાંદસો; નખના ધાતનું સ્ત્રીઓનું કાનનું  
ધરેલું તે. (૨) મેરો; સુસ્ત. (૩) નખિયા  
ભાવ ખોલવાનું સુતારનું ટાકણ. (૪)  
દેશમતી પાતળી પશુ વળ દીધેલી દોરી  
( ૫ ) નખનો ધા.

નખશિખ, અ૦ [ સ ] નખથી  
તે માયા ઉપરની શિખા લગી.

નખાચ, પુ૦ [ સં ] નખનો  
આગલો ભાગ તે; નખની અણી.

નખાલસ, વિ૦ નિખાલસ;

નિષ્કપટી; ખુલ્લા મનનું; મોળું.

નખિયાં, ન૦ નખથી પડેલા  
આકા (૨) નખ વડે કાઢીને ભેંચેલી રાક  
કરવાની પાપડી. કિં૦ પ્ર૦ નખિયાં  
ભરવા=નખ મારવા.

નખી, વિ. [ સં. ] નખચાળું  
( પ્રાણી ), જેને મોટા નખ હોય એવું.  
(૨) ના૦ નાના જાળકને ગળે પહેરાવ-  
વાનો સોને મટેલો નખ

નખેતર, ન૦ નક્ષત્ર. ( ૧ ) વિ૦  
અશુભ, હીલું; નખેદ

નખેદ, વિ૦ [ સં. નિપિદ્ધ. ]  
નિપિદ્ધ; અશુભ; હીલું; નકાર.

નખોદ, ન૦ વંશમાં કોઈ ન રહેલું  
તે; મૂળથી જોદાઈજવું તે; સત્પાનારા.  
કિં૦ પ્ર૦ નખોદ ધાતવું=પાયમાલ  
કરવું. નખોદ જવું=વંશમાં કોઈ ન  
રહેલું. નખોદવાગવું=જીરું કરવું. કહે૦  
નવરો જોડો નખોદ વાળે=નિરુદ્ધમી  
માણસ પાયમાલી કરે.

નખોદપાટી, સ્ત્રી૦ ઉર્લ પાટી

નખોદિયું, વિ૦ જેનું નખોદ  
અથ હોય તે. (૨) નખોદિયાનું;  
જેનો વંશવેલો રહેલો હોય નહિ એ-  
વાનું ( ધન-માલ વગેરે તે ). ( ૩ ) ન૦  
જેનું નખોદ અથેલું હોય તેની માલ  
મિલકત વગેરે તે.

નખોદિયો, પુ. વાંકિયો; જેને  
વારસમાં પુત્ર પુત્રી કોઈ ન હોય એવો તે.

નખોરિયું, ન૦ નખનો ઉચરો  
(૨) નખ મારવો તે; આંદણ; અડપકું.



નખોરિયુ કરણુ મહાપણુ કરણુ (૨)  
નખનો ક્ષત પાડવો

નગ, [સ] પર્વત પહાડ નગ  
હુલિતા=પાર્વતી

નગણુ વિં ગુણ નહિ નણે  
એણુ, અવ ધણિયુ, નશણુ

નગદ વિં [સ નરુદ] સગીન  
નહિ પોન્ગ જડ નકકુર (૨) રોકડ  
મૂંચવાન કિમતી (૩) વજનવાણુ  
ભરેલુ

નગદી, સ્ત્રીં નગદનાણુ તે  
કિમતી અવે / તે

નગર નં [સ] પુર શહેર  
નગરચર્યા, સ્ત્રીં ગામગપાટા  
ગહેરના લોભમા ચાવતી વાત

નગરચો, પું છાનગની એક  
રમત

નગરપડો, પં નગરના તમામ  
લોગને દાડી પિટાવી અમુક વાત ન  
હેર કરવી તે

નગર શેઠ, પું નગરમા સૌથી  
મેટો ને શેઠિયો તે મહાજનનો મુખ્ય  
આગેવાન

નગરી સ્ત્રીં [સ] નગર, પુરી  
શહેર

નગરુ, વિં ગુર વગરણુ કાઢને  
પણુ ગાડે નહિ એણુ નધરોળ  
એશરમ નિર કરા

નગાધિપ, પુ [સ.] મોટો  
પર્વત (૨) હિમાવલ

નગારખાણું, નં નગારા વગા-

ડનારાઓને બેસવાની જગા (૨)  
જુદી જુની ભતના વગાડવાના વાન  
તે (૩) ટકોરખાણુ કહેં નગરખાનામ  
હતીનો અવાજ કાણુ સાભળે છે ?  
જ્યા મોટો સમારજ ચાવી રહ્યો હોય  
ત્યા નાની વસ્તુ વગેરેનો શો હિસાબ ?

નગારચી, પું નગારા વગાડનારો

નગારુ, નં [અ નક્કારહ]

પીટવાથી વાગે એણુ વાઘ પટલ  
લાન્ડા માટી કે ધાતુનો નગ જેવો  
મેટો ચામડુ મદીને બનાવેરો એક  
આ રતે (૨) ડમડો (૩) મોટું નહું  
ને માસથી ભરેણુ અણુ તે

નગીનો, પું [પા નગીના]  
જડાવ દાગીના (૨) રત હીરો મણિ  
(૩) દેખાવડો ચતુર ને હોશિયાર એવો  
ને તે [એણુ કૃતમ]

નગુણુ, વિં ગુણુ નણે નહિ  
નગોડ, સ્ત્રીં એક ભતની વન-  
સ્થિતિ ઔષધિ નિર્ણુ ડી

નગન, વિં [સ] નાથ (૨)  
ઉધાડુ ખુણુ (૩) નિર્વજન એશરમ  
(૪) છુમ્મુ

નધરોળ, વિં જેને ચિતા કે  
કાળજી ન હોય એણુ માનાપમાનની  
અસર વારણુ બેદિકર જડમરત  
નઠાર

નચવણુ, જું નચાવણુ

નચાવણુ, કિં મં નાચ કરાવવો

નચવણુ (૨) રમાડણુ ખિસાવણુ,  
લડાવણુ, દુવાવણુ (૩) દ.

ઉછાળવું. (૪) જેમ કરવાનું કહે તેમ કર્યા કરવું.

નચિંત, વિ० [ સં ] ચિંતા રહિત; બેફિકર. (૨) અંચિંતા ન હોય તેમ [સ્વાસ્થ્ય.

નચિંતતા, સ્ત્રી० નચિંતપણું;

નચિંતપણું, નં નચિંતતા

નણુકી, સ્ત્રી० નાનો નકુચો.

નણુકો, પુ० નકુચો. [ સિત.

નછરું, વિ० છુંડું; અળગું;

નછોરવું, વિ० જેને છોરું ન

હોય તેવું. (૨) નાદાન.

નજદીક, અં [ ફા. ] પાસે;

પડોસમાં; કને; નજીક.

નજર, સ્ત્રી० [ અ. ] દષ્ટિ; જોવું;

તે. (૨) ધ્યાન; લક્ષ. (૩) મહેરબાની;

દયા. (૪) ભેટ; બક્ષીશ. (૫) માણસને

થતી નહારી અસર તે:-( આ અસર

મહાકલાને નજર ઉવારવી, બાંધવી

ને વાળવી એમ કહેવાય છે. )

(૬) ઇચ્છા, ભાવ; મન, છુદ્ધિ.

કિં પ્રં નજર કરવી=સામુ જોવું;

મહેરબાની કરવી. નજર ખેંચવી=

ધ્યાન ખેંચવું. નજર ખેંસવી=નજરની

માઠી અસર થવી. (૨) ધ્યાનમાં આવવું

નજર ઉવારવી નાખવી=મહેરબાની બોલી

કરવી. નજર ઘાવવી=નાત બગાડવી.

નજર પહોંચવી=ચુદ્ધિ પહોંચવી નજર

માં પાસવું=ચાલમાં રાખવું. નજર

ચોરવી=ખેડ નજર ન થવા દેવી. નજરે

ચંદવું = દેખા દેવી. નજર તળે

રાખવું = દેખરેખમાં રાખવું. રૂં

પ્રં કરડી નજર = ઇતરાજ. ખીડી

નજર=દવા; પ્રેમ ભાવ. હુંથી નજર=

અનુદાર દષ્ટિ, પરિણામનો વિચાર ન

આણે એવા સ્વભાવ તે. નજરે નજર

મળવી=આંખ મળવી. નજરનો ખેડ=

અમત્સરિક બાબત.

નજરફેદ, સ્ત્રી० [ મ. ] આંખ

તળેથી બહાર ન બંધ તેમ રોડી રાખવું

તે: અમુક હદની બહાર જવાય નહિ

એવા જે પ્રતિજ્ઞ તે.

નજરચાક, સ્ત્રી० હૃદિદાય; બરો-

બર જ્વાન નહિ હોવાથી ધણેથી બૂલ તે.

નજરચોર, પુ० નજર ચોરનાર;

સરત ચુકાની ભર્યું કરી લેનાર.

નજરખંધી, સ્ત્રી० જોનાર જોઈ

સકે નહિ એમ કહેવું કરી દેખાડવું તે:

જોનારથી સમજાય નહિ એમ કરવું

તે: લોકની આંખને ભુલાવામાં

નાખવી તે. [ બગીચો

નજરખામ, આંગણા આગળનો

નજરખામ, વિ० આસપાસ

નજર રાખનાર; સાવધાન. (૨) તક-

સક્તિવાળું; ઝડપ સમજાય તેવું. (૩)

દીર્ઘદષ્ટિ.

નજરશણું, નં મુલાકાત કરતાં

ધરવાતી ભેટ. (૨) ભેટની ચીજ તે.

નજરનાજર, શુભ નજરનાજર.

નજરિયું, નં નજર ન ઘાગે તે

માટે બાળકને જણે મહેરાવવાનું દાસરું.

(૨) નજર ન ઘાગે તે માટે બાળક કે

વરને ગાથે ને કાળું રૂપું દરવામાં  
આને છે તે. ૧. નર્મદ

નર્મદાનંદર, અંઆંખે આંખે;  
નર્મદ સામે; નર્મદ-મત્યક્ષ જોયું હોય  
એમ

નર્મદો, પુ. મસ્તકમાંથી નીચે  
ઉતરતો રસવિકાર; ગરમીથી યતો એક  
રોગ કિં. પ્ર. નર્મદો-ઉતરતો=માયા-  
માંથી રસવિકાર નીચે આવવો.

નર્મદ, અ. પાસે; કને; નર્મદીક;  
નર્મદ દૂર.

નર્મદું, વિ. છવ વગરનું; માલ  
વગરનું; સાર રહિત; નકામું. (૨)  
સામાન્ય; સાધારણ; સહેલ.

નર્મદ, વિ. [ અ. ] નીચ; ક-  
લક; દુષ્ટ; હીલું. (૨) ખરાબ; ગંધીય;  
ગંદું; મેઠું. [ નેચ: રમલ.

નર્મદમ, પુ. [ અ. ] જ્યોતિષ;  
નર્મદગી, વિ. ભવિષ્ય જોનાર;  
જોશી; જ્યોતિષી.

નર્મ, પુ. [ સં. ] ખેલ કરનારો;  
વેપ બજાવનારો; નાચી કૂદીને ગમત  
કરનારો. (૨) ઢાર પર નાચ કર-  
નારો; બાલકિયો. (૩) એ નામનો  
એક રામ.

નર્મદ, વિ. કાલથી ગાંજી  
નય નહિ એવું; સાવધાન; બધી  
બાબતે ધ્યાન રાખીને કામ કરે એવું  
ચલે તે.

નર્મદી, સી. નાચ કરનારી; નર્મદી  
સી; નર્મદી (૨) બાલકિયણ. (૩) ખૂબ  
નખરામાં રહે એવી સી.

નર્મદાનંદર, પુ. મુદર પોપાકથી  
સફાઈકાર છટામાં રહેનારો છેલ્લું પુરુષ  
તે-શ્રી કૃષ્ણ. [ મિશ્રરાગ.

નર્મદારાચણ, પુ. [ સં. ] એક

નર્મદર, પુ. [ સં. ] નટમાં  
ઉત્તમ એવો ને તે; છેલ્લો; કુલકમાં  
કુલક એવો તે; છેલ્લો બટાક. (૨)  
શ્રી કૃષ્ણ.

નર્મદાઈ, સી. નાચણવેડા; બ-  
વાઈ; નર્મવેડા. (૨) આકારા ચણીની  
રમત. [ ને વિદા તે.

નર્મવિદા, સી. [ સં. ] નર્મની  
નર્મણું, કિં. અ. નાચણું; નૃત્ય  
કરણું; ખેલણું.

નર્મવેડ, પુ. નર્મ.

નર્મી, સી. [ સં. ] નર્મની સી;  
સૂતધારની સી; મુખ્ય ખેલાડીની નૃત્યા.  
દિકમાં કુસળ સી તે.

નર્મશ્વર, [ સં. ] મેટો નર્મ તે.  
(૨) મદાદેવ સિવ; શંકર.

નર્મણું, વિ. [ સ. નર્મ ] ખરા-  
બ; નર્મણું. (૨) અપરાધ; ગાળ નેવું.  
અસભ્ય.

નર્મોર, વિ. જેને સિખામણ ન  
લાગે એવું; નર્મ, નિર્મળ; પૃષ્ઠ

નર્મ, સી. દરકત; અટકાવ; અવ-  
રોધ; અંતરાય; આડખીડી.

નર્મદર, ન. અડચણ; અંતરાય;  
અવરોધ.

નર્મણું, કિં. સ. વયમાં આવી  
દરકત કરતી; અટકાવણું. (૨) વિપ્ર

દરુ. (૩) પીડા કરવી; સ્ત્રાવણ;  
કુખ રહે; વિતાડવું.

નડાવ, પુ. દરદર, નડ, અટકાવ.  
નણુદણ, સ્ત્રી. નણુંદ; નણુદી.  
નણુદી, સ્ત્રી. વસ્ત્રી બહેન;  
નણુંદ

નણુદોષ, પુ. નણુંદનો વર,  
નણુંદ, સ્ત્રી. [ સં. નજાન્ટ ]  
વરની બહેન

નતવાળિયો, પુ. મુવાની પછ-  
વાડે વરસ સુધી દરરોજ ને બાલણ  
નમાડ્યા કરવો તે. [ (૨) નિકાલ.

નતીમે, પુ. અંત. પ્રશિષ્ટામ.  
નથ, સ્ત્રી. નાકનું ધરેલું, વેસર;  
વાળી.

નથડી, સ્ત્રી. નુથની જાળી;  
નકતેસર. (૨) વાંટકી.

નથન, ન. નાથ ધાવવી તે;  
નાથવું, તે, કમળે રાખવું, તે; અંકુશ.  
નથની, સ્ત્રી. નથ, વાળી, નક-  
વેસર.

નથાણું, કિં. અ. નાથવાળી  
થણું, અંકુશમાં આવણું.

નથી, કિં. અ. [ સં. નાસ્તિ ]  
છે નહિ. [ નદી

નદ, પુ. [ સં. ] મોટી ને બારે  
નદારત, (નદારદ), અંખાસે નથી;  
દંડા છે નહિ એવા અર્થે વપરાય છે.

નદાવા, અ. હવે પછી કાઢી રીતે  
દક કરીને મગાવ નહિ એવા અર્થમાં  
વપરાય છે.

નદી, સ્ત્રી. [ સં. ] પાણીનો ને.  
પ્રવાહ પર્વત વગેરેમાંથી નીકળી જ.  
મીન હમર, પછી સમુદ્ર-અથવા સરો-  
વરને જઈ મળે છે તે; સ્ત્રિતા. ૩૦ પ્ર.  
નદી નાવ સંલેખ=નદીને નાવના સમા-  
ગમ એવું. (૨) કાઢા પણુ સીંગનો  
ને રેલો આપે તે.

નદીનાણું, ન. નાની નદી વગેરે.  
નધણીઆણું, વિ. ખણી વગ  
રતું નવારણું.

નનાગી, સ્ત્રી. કાઠડી; 'સખને'  
ઉપાડી જવાની વાંસની આટલી, કિં.  
મનનામી બાધવી=કાઠડી બાધવી.

નનાણું, વિ. નામ વગરનું. (૨)  
સહી વગરનું. (૩) નામ વગરનું હોય  
તેણું અથવા એણું નામ દેવાય નહિ  
એણું.

નનૈયો, પુ. નકાર; નાં, નિતો.  
નનો, પુ. [ સં. ] નકાર; ન  
એવો અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે. કહે  
એક નનો સો કુખ હણે.

નપણું, વિ. પમ વગરનું; મૂળ  
ન હોય એણું; ઉદાગ; ખોટું અસત્ય.  
(૨) ઘંગડું.

નપાટ, વિ. નકાર; હણું.  
નપાણિયું, વિ. પાણી વગરનું;  
પાણી મળી શક્યું ન હોય એણું. (૨)  
પાણી પાંચ વગર 'હજરેણું' એણું.

નપુંસક, વિ. [ સં. ] પુરુષ  
ચિહ્ન રહિત; નેનામાં વંશરૂઢિ કર-  
વાની શક્તિ ન હોય એવાં (પુરુષ).

નમસ્તુ: ક:યર; સૌર્ય વચરનો; પુરુષત્વ  
રહિત. ( ૨ ) હીજ્ઝો; ખાલો. ( ૩ )  
સ્ત્રી કે પુરુષ બંનેમાંથી એકેમાં ન  
હોય એવું; નાન્યતર અતિનું.

નમસો, પુ. [ સં. ] પુત્રનો પુત્ર;  
પૌત્ર. [ કાર વચરનું.

નમકકર, વિ. કિંકર વચરનું; દર-  
નમક, વિ. બેસારમ; એઅદખ;

નિલક, વિ. [ નિલકંજવા.  
નમકદાઇ, સ્ત્રી. બેસારમપણું;

નમકર, પુ. [ જ ] ચાકર; શુભામ.  
નમસ્ત, [ જ. ] છવ; આતમા;

અમિતવ; હકીકત. [ શુભામ.  
નમકેશન, પુ. [ જ ] ચાકર,

નમકેરી, સ્ત્રી. એક જાતનું વાઘ.  
નમકે, પુ. [ જ ] કમાણી; સામ;

અગતર, કાયદો. [ પત કરવું.  
નમકકુ, કિં. નહિ ગોઠવું; નહિ

નમકુ, વિ. કોઇને માટે નહિ  
એવું; ઉપરખળ, બેપરવાઇ, ન સમજે

એવું.  
નમજાઇ, સ્ત્રી. નિર્જાતા;

નમજાણી હાલત; અસામર્થ્ય.  
નમજી, વિ. નિર્જા; અસકલ

(૨) નહાર; કુટ. (૩) અસર; નામદ;  
નમજ. [ રની નાત તે.

નમખીનાત, સ્ત્રી. કાયદા વચ-  
નમખીવેળ, ન. કળાનમાં ન

નદે એવી ટોળી. [ અનાય.  
નમાપુ, વિ. બાપ વચરનું;

નમાખ, નું. નરાખ.

નખીરો, ( કા ) પૌત્ર; પાત્રી;  
દૌહિત્ર; દૌહિત્રી.

નખ, ન. [ સં ] આહાર.  
નખરનું, વિ. નહાર; ખરાબ.

(૨) બેસ્વાદ; (૩) બેરોળ; વરણ.  
નખણ, કિં. અ. ઠકવું. ચા.

લણ; નીલણ; નરી રહેવું. [ ઠાવ.  
નંખાવ, પુ. નિખાવ; શુભરો;

નખાવણ, કિં. સ. નિખાવણ;  
અજાવણ; શુભરો કરી લેવો.

નમજી, ન. [ સં. નમમ ] ન-  
મંજુ તે; (૨) દેવ પૂજનું પવિત્ર, બળ

વચરે તે.  
નમજી, વિ. નમજી; નત; નીજું

વજેજું હોય એવું; ઢળવું. (૨) વધું;  
આકું. (૩) નમીપડવું તે

નમણ, વિ. નીચે ઢળવું રહેવું  
હોય તેવું. (૨) નમત કરવું; વિવેક;

અલ્પ; સીધવાણું; દીકું; નરમ.  
નમન, ન. [ સં ] નમણું તે;

નમસ્તર. (૨) અંધને આરંભે ઇશ્વર  
સ્તુતિ કરવી તે.

નમનતા, સ્ત્રી. નમતા; નર-  
મારા (૨) ગરીબાઇ; સાલસાઇ.

નમનતાઇ, સ્ત્રી. નમતા.  
નમદીઇ, સ્ત્રી. નપુંસકતા;

દીવ્યજાપણું.  
નમણ, કિં. અ. [ સં. નમ ]

નીચા વળવું. (૨) વંદન કરવું; પમે  
લાગવું. (૩) વાળે યવું; યરજે યવું;

નીચું પડવું. (૪) ઢલવું યવું.

નમસ્કાર, પુ. ૦ [ સં. ] બેઢાય  
જેડી માયું નમાવી વંદુ' તે. કહે  
પડયા તો કહે નમસ્કાર=પોતાનો દોષ  
છુપાવવા આમ કહેવાય છે.

નમાજ, સ્ત્રી. ૦ [ ફા. નમાજ ]  
ખુદાની બંદગી. કિં ૫૦ નમાજ  
પડવી=બંદગી કરવી.

નમાજી, વિ. ૦ બંદગી કર્યા કર-  
નાર; ઇશ્વરભક્ત. [ અનાય.

નમાખાપું, વિ. ૦ માખાપ વગરનું;

નમાયું, વિ. ૦ મા વગરનું.

નમાર, પુ. ૦ એની મેળે ઉગેલી  
હાગેરના ચાખા; નીવાર; સામો.

નમારમુંડું, વિ. ૦ જેને વ્યવહાર  
રની ચિંતા રહેલી ન હોય તેવું;  
એકલવાયું; વંશમાં કોઈ ન હોય એવું.  
(૨) નિરંકુશ; સ્વચ્છંદી [ સત્વહીન.

નમાણું, વિ. ૦ માણ વગરનું;

નમાવણું, કિં ૫૦ નીચું કરવું;  
જમીન તરફ વાળવું; નીચી સ્થિતિમાં  
લાવવું-કરવું (૨) તાણે કરવું; ઢલકું.  
પાડવું; ઢંકાવવું; ઉતારી નાખવું.

નમુનાદાર, વિ. ૦ નમુના રૂપ  
હોય તેવું; અનુકરણી. (૨) મુંદર;  
મુશોભિત; ઊત્તમ.

નમૂછિયું, વિ. ૦ જેને મૂંછો આવી  
જ ન હોય તેવું. (૨) જેને લાજ નહિ  
એવું; બેસારમ.

નમુનો, પુ. ૦ [ ફા. નમુન ]  
આદર્શ; અનુકરણીય વસ્તુ; માસલો;  
વાનગી; તરેહ: (૨) જેના ઉપરથી.

આખા સમૂહનું, સ્વરૂપ સમતલ.  
એવું એક દર્શક તે.

નગેશ, વિ. ૦ મેર વગરનું; દયા  
રહિત; નિર્દય; કૂટ.

નમોનમઃ, અ. ૦ ફરીફરીને નમ-  
સ્કાર કરતાં ઉચ્ચારવાનો ઉદ્ગાર

નમ્યું, ન. ૦ નમવું એવું તે;  
નમી પડવું તે.

નમ્ર, વિ. ૦ [ સં ] નીચું વળેડું;  
જમીન તરફ ઢળવું. (૨) ઢીલું; થોડું;  
નરમ. (૩) ગરીબ; રાંક; સાદસ. (૪)  
તાણેદાર; દુકમસર; આત્માંકિત.

નમ્રતા, સ્ત્રી. ૦ [ સં ] નરમપણું.  
(૨) સાદસાદ; વિવેક. (૩) તાણેદારી;  
અત્માંકિતપણું; અધીનતા.

નમ્રપણું, ન. ૦ નરમારા; નમ્રતા.

નય, પુ. ૦ [ સં ] ન્યાય નીતિ.

નયન, ન. ૦ [ સં ] આંખ; નેત્ર

નર, પુ. ૦ [ સં ] પુરુષ; મારક

ભાયડો; પુરુષ વાચક પ્રાણી ને છવ-  
જંતુ વગેરે તે. (૨) બરડવામાંનું તે  
બરડવું કે જેમાં ખીસો હોય તે. (૩)  
શરવીર માણસ; પાણીવાળો. કહે નર-  
એક ને હજાર હજાર. નરોવા કુંજરોવા.

નરક, ન. ૦ [ સં ] પ્રાણીને તેના  
મરણ પછી શિક્ષા ભોગવવાને રહેવાડું  
સ્થાન; પાપ સ્થાન. (૨) મન; વિચાર;  
દુર્ગંધવાળો પદાર્થ. (૩) દુઃખ પડે  
એવું અત્યંત ખરાબ સ્થળ. કિં ૫૦  
નરકમાં જવું=મુઆ. પછી ખરાબ  
સ્થાને જવું; નરકમાં પડવું=ખરાબ

રથાનમાં પેડવું નરકનો ટાપણે  
અપંગરનો બોલે.

નરંગોટો, પું હરડિયો.  
નરધાં, નં ટોચ 'જે' ચામડ  
મટેલું એક જોડીવાળ. (નરધામાં જોનો  
અવાજ કીણા તે માદા નરધું, ને  
જોનો અવાજ મોટા તે નર નરધું છે.)  
નરજોડો, પું નજલો.

નરધું, વિં સવારનું કંઈ ખાધું  
ખાધું હોય નહિ એવું; અશુક્ત, નયલું.  
(૨) નજલ રહિત; અશુભ.

નરધું, વિં નકાર, ખોટું; ખરાબ.  
નરદમ, અં તદન નયું; સાવ;  
નિષકુલ, તમામ. (૨) વિં એકજ  
જાતનું; શુદ્ધ, ચોખ્ખું નયું એકલું.  
નરનાથ, પું સિં, માણસોનો  
નાથ તે; રાજા (૨) પરમેશ્વર.

નરનારાયણ, પું [ સં ] નર  
અને નારાયણ તે, અર્જુન (નર) અને  
કૃષ્ણ (નારાયણ) તે.

નરપતિ, પું ( સં ) રાજા.  
નરપણું, વિં નરમ, પાતણું;  
કુખળું. (૨) અટક્યાળું.

નરલો, અં [ નિર્મય ] નથિ ત  
હોય તેમ

નરલો, પું શુભરાતનો એક કંવિ.  
નરમ, વિં નુવાળું; સુવાયમ.  
(૨) ખીંક; સ્વચ્છ, રાક. (૩) સહેજ  
વાતમાં ગમરાઈ નય એવું; (૪) નહિ  
ખોટું; પોતું (૬) આધિ, કમ, (૭) દોહ  
રંગોટા 'જે' પ્રવાહી. કિં મં નરમ

કરવું નરમ પોડવું કંડું પાડવું.  
નરમોઈ, સ્ત્રીં નેમતા.

નરમાદા, નં નર અને નારી તે;  
પુરુષ અને સ્ત્રી. (૨) 'ખરડવાં માંનાં  
બે જાતનાં ખરડવાં કે જેમાં એક ખીસા-  
વાળું 'હોય અને બીજું ખીવાને  
ધારણ કરનાર છિદ્રવાળું હોય તેની  
જોડી.'

નરમારા, સ્ત્રીં નમ્રતા; સાવ-  
સાધ. (૨) નુવાળાપણું; કુમારા.

નરમેધ, પું [ સં ] તે યજ્ઞ કે  
જેમા માણસનો બલિ હોય; પુરુષમેધ.

નરમેઠા, પું એક જાતનો કપાસ.

નરવર, પું [ સં ] પુરુષમાં  
એક તે રાજા

નરવું, વિં [ સં નહજ ] રોગ  
વમરનું; આરોગ્ય, સાજીં વાજીં. (૨)  
વમર ભેજનું, ચોકખું. શુધ્ધ.

નરવો, પું છટેછાટ, નીરોગી.  
(૨) જેની ઉપર મહેસૂલ હાયમનું  
હોય તે

નરસ, વિં નકાર, ખરાબ, નરનું.  
નરસાઈ, સ્ત્રી. નકારાપણું.

નરનું, વિં નકાર

નરના, સ્ત્રીં ખોદવાનું એક  
જોખર નક્કર લોહ દડ; દોરા.

નરણી, પું નરણી.

નરણાળ, અં નરદમ, તદન;  
નિષકુલ.

નરણણ, વિં અશુક્ત, નિર્મ-  
લો. (૨) નિરાળું; ચોખ્ખું; નિર્મળ

નરેડાટ, વિં ૭૪૩; વેરાન.  
 નરેણી, સ્ત્રીં નખ લેવાનું ક્રમ-  
 મનું એક નાનું ઓભર. કહેવું નરેણી  
 તે; નખન કાપે

નરેનરું, અં ૧૫૫; નરદમ, તદન.  
 નરેન્દ્ર, પું [ સં ] નરમા ઇન્દ્ર  
 જેવો તે; રામ.

નરોત્તમ, પું નરોમા ઉત્તમ તે;  
 ખરોત્તર. [ નટ; ભરૂંચો

નરતંક, પું [ સં ] નાચનારો;  
 નરતંકી, સ્ત્રીં નદી. (૨) નાચનારી.

નરતન, નનાચવું તે, નૃત્ય; નાચ.  
 નરમં, નં [ સં ] મંમત, મોજ;

નરકરી, ઠંઠા. (૨) નમ, પોથું. (૩)  
 આનંદ

નરમંદા, સ્ત્રીં [ સં ] રેવા; ધુળ-  
 રાતની એક પવિત્ર ને મોટી નદી.

નરથું, વિં એકલુજ મળવું હોય  
 એવું; ચોકપું; આભેલુજ (૨) નરોત્તમી.

નરિકા, સ્ત્રીં [ સં ] નળી છુંગળી  
 નરિકાયંત્ર, નં [ સં ] નળી

જેવું અથવા જેને નળી હોય એવું  
 થતું તે; દુરખીન.

નરિની, સ્ત્રીં કાળાંકમળની વેશ  
 નવ, વિં [ સં ] નવું; નવીન;

તરતનું તાળું. (૨) આઠ ને એકની  
 સંખ્યા, ૮ (૩) અગ્નિ હિ; નકારજતાવે

છે. કહેવું નવગળની છબ=બહુ જોલ  
 નાપથ નવનુ સાડીતેર ન વેતરતો=

વધારે ના જોલતો.  
 નવપરું, નં નવમદનું નવ

જેમાં જરૂર હોય તેવા દામીનો. (૨)  
 માથે બાંધવાનું જરિયાનનું મોજિયું.

નવપંદી, સ્ત્રીં [ સં ] નવદુર્ગાની  
 સ્થિતિ પૂજન અને દોમ વગેરે કરવાં તે

(૨) નવ દુર્ગાઓ તે.-(૧) ગૈરપુત્રી,  
 (૨) જલચારિત્રી, (૩) ચંદ્રધંડા, (૪)

કુખ્યાંડા, (૫) રક્ષામાતા, (૬)  
 કાત્યાર્ચના, (૭) મહાગૌરી, (૮)

કાલરાત્રિ, અને (૯) સિદ્ધિદા.  
 નવજોત, સ્ત્રીં નરધાસ્તી બાળ;

કને સદરો કરતી પહેરાવવાનો સ રકાર તે  
 નવજોખન, નં નવી જુવાની

તે; નવજોખન [ જોખનવંદી  
 નવજોખનદા. સ્ત્રીં નવજોખન

નવટાંક, વિં નવ પૈસાભારે તે  
 પાંચ રૂપિયાવાર વળન લેટું.

નવટાંકિયું, નં નવ પૈસાભાર  
 કે પાંચ રૂપિયાવાર લેટું મા

કે વળન તે.  
 નવટાંકી, સ્ત્રીં નવટાકભારનું

માપિયું અથવા કાટું તે.  
 નવડો, પું નવ એ સંખ્યાને

આકોડ; ૯.  
 નવતર, વિં નવું; તરવનું

આવેલું હોય એવું નવીન. (૨) અગ્નિયું  
 નવધા, અં [ સં ] નવ પ્રકાર

રતું; નવ રીતે.  
 નવધાભક્તિ, સ્ત્રીં [ સં ] નવ

પ્રકારની ભક્તિ તે.  
 નવનડું, વિં નવું નવું; નવીન.

નવનિધિ, અં, સવં પ્રકારના



નિધિ-કાંડાર કરેલા હોય તેમ; નવ-  
નિધિ હોવા તે, બધી રીતે મુખ સમવડ  
અને ભેડતું કરતું હોય તે.

નવનીત, નવ [ સં. ] માણસ  
નવનેતા, અં ધણી મુસ્કેલી  
પડતી તે.

નવપંચકવ, પુ. કિસલય,  
કુંપળ, નવા પાનવાળી ડાગી

નવમહિલકા, સ્ત્રી [ સ ] એક  
પ્રકાર પાદડાવાળી વેશ.

નવગી સ્ત્રી [ સ ] પખવા-  
ડિયાનો નવમે દિવસ તે; નોમ.

નવયૌવન, નવ [ સં. ] નવી  
જુવાની તે, લેખન [ વતી તારણી

નવયૌવના, સ્ત્રી નવલેખન  
નવરત્ન, નવ [ સ ] નવ ભવના

ને રત તે - (૧) હીરો (૨) માણિક,  
(૩) મોતી, (૪) પાત્ર, (૫)

પ્રાખરાજ, (૬) ગોમેદ, (૭) લલ  
લિયો, (૮) પરવાળું અને (૯) નીલમ.

નવરસ, પુ. [ સં ] શુભાર,  
હાસ્ય, કરુણા, શૈદ્ર વીર, ભયાનક,

બીભત્સ, અદ્ભુત અને શાત, એ નવ  
રસ કાવ્યશાસ્ત્રમાં કહ્યા છે

નવરમ, વિ. નવા રમતું;  
સુદર સુરોભિત. (૨) લલિત મોહ-

નવરંગી સ્ત્રી નવા રંગવાળી  
એવી તે ગુલામી, રંગબીંધી, લેખન-  
વતી અને લટકાવાળી.

નવરાત, સ્ત્રી [ સં નવરાત્રી ]  
ચૈત્ર અને આસો મહીનાના, ચુકલ

પક્ષની પહેલી નવ તિથિઓ.

નવરાત્રી, સ્ત્રી નવરાત .

નવરાવણ, કિં સં સ્નાને  
કરાવણ. (૨) કમણ, ઉતરણ

નવરાશ, સ્ત્રી કામ ન હોય  
એવી વેળા, અવકાશ, દુરસદ પરવાર

નવર, [ સ નવ ] નહિ વરા-  
યેલું, નહિ કામે લાગેલું એવું, કામ

ધ ધો નેને હોય નહિ એવું કહે  
નવરો જોઈ નખોદ ધાલે=નેને કામ

ધ ધો ન હોય તે ખોટા કામ કરે  
ખોટા કામ કરવા તે નવરાની નીરાની.

નવરો હાલમ પાટલા મુંડે=કામ  
વગર માણસ જે તે કદ ખોટું

કામ કર્યા વરે નવરો વાણિયો કાટલા  
સાખે=કેદોળી માણસને કામ ન હોય

તો પળ કામ નહે

નવરોજ પુ. [ કા. ] વસતન  
ગુમા આવતો એ સરખા માપના

રાત્રિ દિવસવાળો દિવસ, પારસીઓ એ  
દિવસથીરમ બદલતા હતા, તેથી

એક જરથોસ્તી તહેવાર

નવલ, વિ. નવું નવલશા  
હીરો=મોટો ધનાઢ્ય પૈમે ટકે બરપુર

હોય એવા ધોતાવ [ કાદબરી  
નવલકથા સ્ત્રી કલ્પિત વાર્તા-

નવલખ વિ. નવલાખ જેવું  
મૂલ થાય એવું. નવલાખની હવેલી=

જેલ કેદખાનું. [ પુંજવાળું.  
નવલખું, વિ. નવ લાખની

નવલનિમેશ, વિ. નવિન વજ્ર  
પરંપરા.

નવકુંડા, વિંમિષુઃસાહુઃ, તર-  
વનુઃ

નવકોટિય, વિં નવાલોકિઃ  
હમ રૂપમાવનુ. શુવાન; જેને બદ  
સારાસારા વિચાર થાય નહિ એવું;  
ઉદ્ગત

નવવધુ, સીં નવી પેલિલી સી.  
નવનાયક, પું ગોવાળીઓ,  
માળા, તેથી, કુમાર, હંકાર, વાળુંદ,  
હલવાધ, કોણિ અને તંત્રી એ નવ  
મત.

નવશ્રાવ્ય, મશ્વ પંજીના એકી  
દિવસે થતું શ્રાવ્ય.

નવસર, વિં જેને નવ સેસ  
હોય એવું. [ ગાગવાનો એક ખારે

નવસાર, પું નવસામર; ધાનુઓ.

નવસો, પું વસામ. ( જરૂર  
નિહસામા બોલાય છે. ) ( ૨ ) વિં

નવ વાર ૧૦૦ની સંખ્યા તે; ૬૦૦.

નવસે, વિં વસે વર્ગનું; નાચું.

નવાઈ, સીં વિરમય ઉપભવે  
એવું જે તે. ( ૨ ) રોજ બેવામાં ન  
આવે તેવી બાબત કે બીના તે; અચ  
રત ( ૩ ) નવું નવું જે તે.

નવાજનુ, કિં સં વધારવું;  
બક્ષીશ આપવી; પદવી આપવી; મ-  
હેરબાની કરવી.

નવાજસ, સીં [ફા. નવાજિસ]  
પ્રસન્નતા; બેસોગાત બક્ષીશ.

નવાજુની, સીં વાજુ બનર;  
નવા સમાચાર, નવું કે જીવું જે  
જેવું હોય તે.

નવાજુ, મેં કુર્વા, વાર, વળોવ  
વચેરે જાણાયો તે.

નવાજુ, વિં રોમાં એક કંમ;  
૬૬. કહેનવાજુ ટકા બોલે તેની બોલ.  
નવાજુના ધિક્કા = અમદાવાદમાંની  
લાલચ થવી તે; આવિંતી બોલ.

નવાજુ, પું [ અ. નવાજુ ] શ-  
ખનો મુસલમાન દોકેમ, મુજો. ( ૧ )  
એક ઇસ્કાબ.

નવાબી, સીં નવાબના એકાદુ  
જે કંમકાલ તે; નવાબનો દેસાએ;  
નવાબ સંબધી ( ૩ ) આપણી

નવાર, પું [ સં. નવાર ]  
અણબેડ જમીનમાં એની મેળે થઈ  
એક ધાન્ય; સામાના જેવી પધું તેથી  
સારી એની મેળે થયેલી ડાંચર; નીવાર.

નવારસ, વિં વારસ વર્ગસ્તુ;  
ન વારમું; ન પહિવાડ.

નવારસુ, વિં જેને કાઠ વારસ  
-ધણી ન હોય તેવું; ન પહિવાડ.

નવાસો, પું કોળિયો; કવચ.

નવાંકુર, પું નવો આંકુર તે;  
ફણુગો તે.

નવાંધુ, ( વિં. ) વાંધા, વગરત;  
પ્રહુઃ સ્પષ્ટ; તદન; બિજકુલ.

નવીજુની, વિં નવી અથવા  
જુની બજવા જેવી બાબત તે; નવું  
કે જીવું.

નવીન, વિં નવું; નૂતન.  
[ નવીસંદો, પું [ફા. નવિસ્ત]  
નવીનથી કહેનાઓની લખનાર;  
લેખક. ( ૨ ) લોકો; કરકુમ.

નવુ; વિં ચોડા વખતે હવેર  
અનેક રતન (૨) ફેરફારથી અંદર  
લાયેકું. (૩) રોડે ભેવાંમાં આંખે  
નહોય તેવું નેવીનં (૫૪) નેતાનું;  
લીકું. (૫) શરૂ થઈને કોર ભાઈ. રૂં  
પ્રાં નવે જાં એ આંખે નવું નવું  
નવે સમી નવી મન એકરે એકથી  
માંડવું નવે નિશાળિયો નવું ફેરફાર  
નવે નવે હોસાં ને પછી કંઈ નહિ  
એમ નવે ભેશો ને જુનો વેદ એશો  
તાલ જાનવાળો અને વેદ અનુભવી  
જાનવાળો હોય તે સારો, એવાં અર્થમાં

નવું જુનું, વિં નહિ નહોતું  
નહિ જણાયું; નવું તેમજ જુનું તે.  
(૨) હળોમળી ગયેકું. નવજુનો યદ  
ગયા એના ભેવાં બેવધામાં આંખો  
ગયો. (૩) આંકત આંખે પછી ફેર-  
વાઈ ગયેકું હોય એવું.

નવું નેકોર, અં (વિ.) જરાએ  
જુનું થવાં પામેકું નહિ એમ; નહિ  
જુવાએકું એમ; તદન નવું.

નવું સવું, વિં તરતનું; તોજું  
અપરિચિત હોય એવું.

નવેણું, સીં રસોડું. નહોયો  
ધોયા વગર જેમા જવાય નહિ, એવી  
જગા; (૨) કાઢને અડધાય, નહિ  
એવી જમતા મહેવાંની પવિત્ર હોયત.  
કિં પ્રાં નવેણુ ધોળવી રસોડાની  
ધોત વગરે ધોળીને સાફ કરી.

નવેણું, વિં મુજબમાં રહેલું  
હોય એવું. (૨) નિષ્ક્રિય નવચી

જીવિ. ૫૪) મઠ જસોડામાં પેકેસ્વાતું  
કપડું નવેણું એ રસોડામાં. (૪) નહો-  
વાંની કળ્યાણ [ ૨૨ ] ૨૨

નવેનાએ અવે ફરીને: અંભે  
સાચે માણસ નહોતો જામ હોય તેમ.

નવેલી, સીં નવોડા; નવી પદ-  
લેલી (સી.)

નવેલો, પું નેયું.

નવેસરથી, અં ફરીથી રાં  
કરીને: પહેલથી; પદમૂળથી.

નવેળી, સીં ધર પાછળની  
નાની સાંકડી ગલી; છોટી: (૨) પાછી  
જવાની: નીક.

નવેણું, નં એ ધર વચ્ચેની  
સાંકડી ગલી-જગા.

નવોડા, સીં [ સં. ] તરતની  
પરણી પધુ-સી; નવવધુ. (૨) એ  
નામની નાચિકા.

નંધારી, વિં નેંધારો, અં રી  
ને નવ: ૮૯. [ ૬૯.

નંધાણું, વિં સોમાં એક કમ;

નંવો, પું તે પાસો અથવા  
મધું કે જેની ઉપર નવ ટપકાં કે નવનો  
આંક પારેલો હોય તે. (૨) સોમાંનો  
નવમે સંવત્સર.

નરીકડું, કિં અં નાકમાંથી  
લીટ કાઢવું; ખરીકડું- (૧૨) કાઢીને  
નાખી રવું.

નરીજ, સીં નેરીજ

નરીખદાર, વિં બાહ્ય સાધના  
(૫૨) મેસાદારકું

નસીબો, પુ. નસીબ; ભા. ૨. (૨)  
નસીબમાં મરિયો મસંગતો.

નષ્ટ, વિ. [ સં. ] નાશ પામેલું;  
ખરાબ થઈ ગયેલું; ખરાબાલ. (૨)  
નકાર; ખરાબ.

નસે, સ્ત્રી. [ જ. ] રૂબ: શિશુ.  
(૨) પાન વગેરેનો પાતળો રેસો તે.  
કિં પ્ર. નસ પકેડવી=મજ કારણ  
રોપી કાઢવું. ૨. પ્ર. નસેનસ જુડું=  
તદન અસત્ય, નસેનસ વ્યાપી જુડું=  
શ્વર્ગને વ્યાપ્ત થઈ જવું.

નસકોરી, સ્ત્રી. નસકોરામાંની  
કુમળી ચામડી. નસકોરી કૂટની=નાક  
માંથી ઘોલી પડવું. ૨. પ્ર. નસકો-  
રીએ કૂટરી નહિ=કંઈ પણ દાનિ  
પકોચી નહિ.

નસકોરું, ન. નાક, નાસિકા.  
(૨) નાકના બે કાણામાંનું એક તે.  
૩. પ્ર. નસકોરાં ફૂલવાં=મર્વ આવવો.  
નસકોરાના ઉંટ વાલ્યા જવાં=મનિ-  
માનમાં કોઈને લેખવું નહિ.

નસલ, સ્ત્રી. [ ફા. નસલ ]  
જડ; મૂળ. (૧) વંશ; ગોત્ર; કુળ.  
(૩) પગડું; નિશાની; પત્તા. કિં પ્ર.  
નસલ કાઢવી=મૂળ ખેંચી નાખવું.

નસવાન, વિ. નિર્બળ; અચક્ષુઃ  
નસવાન, ન. નિર્વંશ જન્મેલો.  
કુળનું નિકંદન જવું તે.

નસાડવું, કિં સ. નાસી બધ  
તેમ કરવું; અગાડવું; ઢાંકી કાઢવું.  
૩. પ્ર. નસાડી મૂકવું=નાસી બધ

તેમ કરવું; અગાડી, જવું=કાઢીને કાઢ-  
વું; અગાડી જવું. (૩) ઘરાણું  
નહિ ઉત્તું રહેવા દેવું.

નસિયત, સ્ત્રી. [ જ. ] શિશુ;  
સખ. (૨) શિખામણ; બોધ. કિં  
પ્ર. નસિયત મળવી=શિખ મળવી;  
સખ થવી. નસિયત લાગવી=બોધ  
મળવો.

નસિયું, વિ. આમલી; ઢીંકું;  
૨. પ્ર. એક નસિયું=એ પકડવું હોય  
તે નૂકે નહિ એવું.

નસીબ, ન. [ જ. ] ભાગ્ય-  
કર્મ; કિસ્મત. કહે. નસીબ બે કુમળાં  
આમળાં આમળાં=ત્યાં જઈએ ત્યાં  
ભાગ્ય તો છે. નસીબનો આમળો=  
નસીબનો વાકો.

નસીકવું, નાક સાફ કરવું; નસી-  
કવું; બળદની નસ બંધાઈ જવી.  
નસેસલો, પુ. આપિયો; મૂકું  
ઉપાડી જવાનું કામ કરનારો.  
(પારસીમાં).

નસો, પુ. બદલો. (૨) કેફ નિશાં.  
નસોસર, ન. એક આપધિ. (તે  
જુલોળ આપવાની દવા તરીકે વપ-  
રાય છે.)

નસર, ન. [ ફા. ] વાંદકોઈ  
કરવાનું કીલું હથિયાર. કિં પ્ર. ન-  
સર મૂકવું=દરદો બિહાર દૂર કરવાને  
કાપવું.

નસાણું, ન. નસાવું તે, સ્નાન.  
(૨) નસાવાનું તે; આયોધ (૩)  
શીએ સનસવાળાવું તે.

નંદાનપણુ, નં નાનપણુ; અન-  
પણુ; બાલ્યાવસ્થા.

નંદાનું, જીં નાનું

નંદાર, નં વર, નાર.

નંદાવણુ, નં સ્નાન. (૨) સ્ત્રીએ  
સ્નસ્વદા થતું; તે.

નંદાવણિયું, નં સ્ત્રી, ઉપર  
બેસીને સ્નાન કરાવું હોય તે પાટ  
અગર આસન; નંદાવાનો ચોક.

નંદાણું, કિં અં નાણું; સ્નાન  
કરવું; અંગોળ કરવું. ૩૦ પ્રં નંદાઈ  
ધાઈ ઉઠવું=સ્ત્રીએ સુવાવડમાંથી સાન્  
તાન્ થઈ ઉઠવું. નંદાઈ ધાઈને બેસવું=  
માલમિલકત ઉડાવી દઈ કોરડા થઈ  
બેસવું; કુટુંબ પરિવારના મરી જવાથી  
એકલા થઈ રહેવું; પરવારી જવું. ન-  
ંદાઈ નાખવું=આરામ છોડી દેવી નંદા-  
તીધાતી=અટકાવ આવતો હોય એવી  
(સ્ત્રી.) કિં પ્રં નંદાણું નિયોવણું=  
અટકામમાં ઉતરવું; તુકરાન ખમણ.

નંદિ, અં [ સં ] ન; ના;  
( નિષેધાર્થે વપરાય છે ) ૩૦ પ્રં  
નંદિ જેવું પાણ્યમાત્ર થયેલું, જીવ.  
હોં નંદિ મામા કરવા નાણો મામો  
યો ખોટો ?

નંદિતર, અં નંદિ તો; અથવા  
તો. ( સરવને અર્થે વપરાય છે )

નંદિયું, નં નેયું. કુખી. (૨)  
નખનું મૂળ.

નંદી, જીં નંદિ

નંદુષ, પ્રં એક પુરાણ પ્રસિદ્ધ  
રામ; યજ્ઞોતિનો પિતા.

નંદેર, સ્ત્રીં [ અ નહર ] સરો-  
વર અથવા મોટી નદીમાંથી કાઢેલો  
પાણીનો ફૂટો; કાસ.

નંદેરિયું, નં નાની નંદેર, નંદે-  
રિયું; નાણું.

નંદોર, પ્રં મોટા અણીવાળા નખ,  
તે; નખના ઉઝરડા તે.

નંદોરિયું, નં નંદોરનો ઉઝરડો.

નળ, નં પાણી લાવવા તથા  
કાઢવાને બનાવેલી નળી તે, ( ૨ )  
ધાતુ વગેરેની જાનાવેલી ગોળ નળી.  
( ૩ ) પેટમાંનું અંદરથી પોહું આવ-  
રડું.—નળખંધ વાણ

નળવાઈજણું, કિં અં શરીર  
છેલ્લ અસક્ત થઈ જવું [ આકારણ—

નળાકાર, વિં ગોળ નળના

નળિકા, સ્ત્રીં નળી

નળિયું, નં નળા જેવો માછીનો  
અથગોળ પકવેલો ધાટ; નેણું; નાળ.  
(૨) નાસી પાસીનો ફૂટકો—એના નપા-  
જમાં નળિયું.

નળી સ્ત્રીં [ સં. નલિકા ]  
પાતળી ગોળને અંદરથી પોવી સળી  
તે; જીંગળી. (૨) આહું.

નળો, પ્રં થુંટણ અને પખની  
પાટથી જમ્બેનું નળ જેવું પખનું  
હાડકું તે. (૧) પેદુ થી છતી લગીનો  
જે બાધ તે. (૨) કોટી પવાલી તે.

નળોકડી, સ્ત્રીં સાંકડી પાટ;  
નાળ, નંવેળી

નંકાણું, કિં અં કોચનું; કુદી

જલ; નંદાણું. (૨) નંદાણું.

નંખાણું [ કિં ૦ ] નાખી સં

નંખા, નંખાણું પાટિયા હીરાનો  
કરકો; હીરાકર્ણી (૨) નંખા, હીરાનો;  
બેકબે; વસ્તુ તે. (૩) નંખાકર્ણી  
શોભતો માણસ; 'ખ' પેલું હુખ્યા.

નંદ, પુ. વાણિયો. (૨) આનંદ  
(૩) મગધનો બેક મેરો રોળ.

નંદન, પુ. [ સં ] પુત્ર, દીકરા.  
(૨) મંદ્રનો ખાજ

નંદવાણું, કિં ૦ નંદવાય તેમ  
કરકું; સાગર; ખંડિતકરકું; કરકો  
કરવા. [ કરકા કરવા ]

નંદવાણું, કિં ૦ ખંડિત કરકું;  
નંદકું. કિં ૦ સાગર; કરકા  
કરવા. [ (૨) નંદકું. ]

નંદા, સ્ત્રી ૦ [ સં ] આનંદ; નાં.  
નંદિની, સ્ત્રી ૦ [ સં ] પુત્રી;  
પોકરી. [ કિયો; આખલો. ]

નંદી, પુ. [ સં ] સિવનો પા-  
નંખર, પુ. [ અ ] આક, આંકો.

ના, અ. નિયેધ કરવાના, તેમજ  
અપ્રસન્નતા, અસંકિત અને ગેરલાજરી  
જોડે બતાવવાના. અર્થમાં, વપરાય  
છે, નકાર. (૨) નકારકર્ણી અર્થય  
તરીકે ખીજ, રાખ્દની આગમ બેડાણ  
છે: નાખરણી, (૨) નાખરણી.

નાક, પુ. [ કિં ૦ ] નાક; નાકી.  
નાકક, સ્ત્રી ૦ નાકિકા, નાકી.

નાકડી, સ્ત્રી ૦ પંડાની ધડી (૨)  
ધડર પ્રાપ્તવલો અપ્રાપ્તવલો, ધડર

નાકલાજ, [ નક ] નકનો પલા  
ન દોષ તેવું; નિરુપાધિ.

નાકમેદ, વિં ૦ [ નક ] નિરાશ,  
નાસીપાસ.

નાકમેદી, સ્ત્રી ૦ નાસીપાસી;  
નાકમેદ, સ્ત્રી ૦ નાસીપાસી.

નાકે, [ સં. નાસિકા ] નાસિકા,  
નાસ લેવાનો ચરા પાન; નાસી અને

નાસીવાળો અવધર્મ; નાસીદ્રિષ, નાસ  
વાની દ્રિષ્ટિ (૨) નાસીદ્રિષ્ટિ, નાસીપા-

સત્તુ નાસવા દોષ તે. (૩) નાસી.  
(૪) આખર, માન; દેહ, શોભા કિં

મં નાક જલુ = આખર જલુ નાક  
કપાણું = આખર જલુ. નાક ધસતુ =

સ્તાવો ખલાવવો નાક નીચું, ધસતુ =  
આખર જલુ. નાકે ધસતુ રહેતુ =

રહેતુ નાક લેવું = ધસતુ પાડતુ. રં  
મં આખર નાક = મામમા સાચી વધારે

નાસવાન તે. નાક લધને જલુ =  
શી શોભા. લધને જલુ? નાકની દાડી

સાચું જલુ = સાચીધીધું જલુ. નાકપર  
માખ પલુ નાકે બેસવા દેવી =

પલુ લાડન જેવી વાત સદન ન કરવી.  
બેનાનાકમાં મંખ માની નથી =

અભિમાન હોવું. નાકમા તીર ધાલવું =  
બેનાનેરીથી વસા કરવું. નાક લીટી

વાણી = નાકે નાસ પોકારવાની કહે  
નાકનીચું અને પેટકેટું. નાકે કંટી પુણ

ધી તો ચડા નાકની વાટ, દાણે ન  
નાકકક, વિં ૦ નાક, કપાણું

ગયેલું હોય એવું. (૨). નિર્ણય;

બેસરમ. [ અમાન્ય

નાકિયુલ, વિં [ફા.] નામંજર

નાકારો. પુ. નકાર; નિષેધ.

નાકાલીટી, સ્ત્રી. ત્રાસી કંટા-  
ળીને સરણે જઈ પડે લાગવું તે; નમીને  
માફ માગવી તે; તોળા તોળા કરવું તે.  
કિં પ્ર. નાકાલીટી તાણવી=ત્રાસ ત્રાસ  
થઈ જવું. નાકાલીટી ખેંચાવવી=તોળા  
પોકારાવવું. [ કણના કકડા તે.

નાકાં, ન. કંગોર જોરે અનાજના

નાકું, ન. ધણા રસ્તાન્યાં મળતા

હોય તે જગ્યા અથવા એકાદ રસ્તાનો

છેલ્લો ભાગ તે; બાર; દરવાજો. (૨)

ગલીનો અંત ભાગ-છેડો; હક તે. (૩)

કાણું બાકું; વેદ (૪) જકાત લેવાનું

ઠેકાણું; યાણું.

નાકેદાર, પુ. નાકા ઉપર રહીને

જકાત ઉધરાવવાનું કામ કરનારો તે;

યાણુદાર

નાકેદારી, સ્ત્રી. નાકેદારનું કામ

તે; યાણુદારપણું. [ મૂજી દેવી તે.

નાકેખંધી, સ્ત્રી. નાકે નાકે ચોખી

નાકેસ, વિં અપર; અપૂર્ણ.

નાકેડ, ન. નાકું. (૨) નસકેડ;

નાકોવત, વિં કોવત ન હોય

તેવું; અસત. [ નળજાઈ.

નાકોવતી, સ્ત્રી. અસકિત;

નાખવું, કિં સ. બેરથી દૂર

ફેંકવું; હડાડવું; હરોડ. (૨). નીચે

પડે તેમ કરવું. (૩) હમેરવું. (૩)

લોચ પર પાથરવું; બિઠાવવું. (૪)

પેટમાંથી પાણું કાઢવું; ઓડવું. (૫)

આરોપવું; પહેરાવવું. (૬) ઠંડાય તેમ

કરવું. (૬) ગમે તેમ ઉપર મૂકવું.

(૬) સોંપવું; હવાલે કરવું. (૭)

ભારવું; લગાડવું; સંચારવું. (૮)

નીરવું. (૯) બીજા ધાતુ અને ક્રિયાપદ

સાથેએકાતા ક્રિયાની પૂર્ણતા બતાવે છે.

કાપી નાંખવું, મારી નાંખવું, જોરે. ૨૦

પ્ર. નાખી મૂકવું=રૂઝાન્યા કરવું;

પડી રહેવા દેવું. નાખ્યા ન પહોંચવા

=પોતાના બળ અને શક્તિની બહાર

હોવું. નાખી નજરે પહોંચે નહિ

એવું=બહુ વેગળું; વિચારમાં પણ

જેની મર્યાદા જણાય નહિ એટલું બધું

વેગળું. હાથ નાખવો=કુટ મારવી.

આખર પર હાથ નાખવો=જોરવતંત્રક

ચલાવવી.

નાખુદા, પુ. [ ફા. ] વહાણ

ચલાવનારો. ઠંડેલ

નાખુશ, વિ [ ફા. ] નહિ

રાહ; દિલગીર [ નામરહ.

નાખુશી, સ્ત્રી. નહિ ખુશી તે

નામ, પુ. [ સં ] સાપ;

ભુજંગ. (૨) એક જાતના લોક;

ઉપદેવ. (૩) હાથી; ૨૦ પ્ર. કાળો

નામ=ગુહજ જેવી સાપ જેવો.

નાગધ, સ્ત્રી. બેઅદમી; નિર્ધ-

જાપણું. (૨) દાંડાઈ; હુચ્ચાઈ.

(૩) વ્યવહાર વિરુદ્ધ બોલવું તે.

નાગકંઠ્યા, સ્ત્રી [ સં ] નાગની

ક્રમારિકા તે. (૭૨) પાણી સુંદર  
સી તે.

નાગકેસર, નં [ સં. ] એક  
વનસ્પતિ-ઔષધિ; કબાળચીની.

નાગકું, વિ. નાગું. (૨) એક-  
વડા શરીરનું; નાબુક નિબળ.

નાગડો, પુ. નાગો; હુચ્ચો;  
લકંગો. (૩) બાવો; સાધુ.

નાગણુ, સી. નાગની માદા તે;  
સાપણુ. (૩) કોટમાં પહેરવાનું

એક પરેણું; (૩) હાથણી.

નાગણી, સી. નાગણુ.

નાગકંઠી, સી. એક વનસ્પતિ-  
ઔષધિ. (૨) કાલર; હુલ; પર્યર

વગેરેની કમાન જેવી આકૃતિ કાઢેલી તે.

નાગનાયક, પુ. અનંત,  
વાસુદેવ, પદ્મ, મહાપદ્મ, વક્ત્ર,

કર્કટક, કુલિક અને રાંખ એ આઠ  
ગ્રોટા સપ્ત તે.

નાગપાંચમ, સી. નાગરેવતાની  
પૂજ કરવાનો આવણુ માસની પાંચ-

મનો દિવસ તે.

નાગપાશ, પુ. [ સં. ] નાગના  
હાંછળા જેવો ફાંસો તે. શત્રુને છટ-

કામાં લેવાની માળાવાળી બનાવટ તે.

નાગરણુ, સી. નાગર નતિતી સી.

નાગરતા, સી. નાગરપણું;  
માગરિકતા. (૨) મુસેદીપણું; મપન

આદિકમી આવડ તે.

નાગરપણું, નં નાગરતા.

નાગરગોથ, સી. એક વનસ્પતિ  
રુપિના મૂળની માંઠો તે; એક

ઔષધિ; મોથ.

નાગરવેલ, સી. એક નતતી  
પાનની વેલ તે. ( આ વેલનાં પાન

કાલો ચુનો લગાડી આવના કામમાં  
આવે છે.)

નાગરવેલી; સી. નાગરવેલ.

નાગરસ, પુ. અમૃત; સુધા.

નાગરાજ, પુ. ગ્રોટા નાગ;  
રોધનાગ; હંડ રાજ રાજનાર નાગેય

નાગે પડિત.

નાગરિકતા, સી. નાગરતા;

(૨) સભ્યતા; વિવેક; અનુસાધ.

નાગરી, વિ. નાગરનું; નાગર  
સંબંધી. (૨) મુંદરા; સાર; સુખ-  
વેલ. (૩) સી. નાગરની સી.

માગરણુ.



નાગનો રસ તે; પાતાળ.

નાગાધ, પુ. નાગાધ.

નાથ, વિ. [ સં નગ ] નમ; ઉપાધી સારીરત્ન. (૨) દાકણ વગરત્ન; ઉપાધી; ખુલ્લું (૩) લાજ વગરત્ન; બેરારમ. (૪) ભુંડું. (૫) દેવાળિયું; વહેવારમાં નહિ રહેલું એવું; સાખ વગરત્ન, હચ્ચું; ટોચ. કહેનાગે ના. હાય થું અને નિચાવેએ થું; નાગને કહે પ્રાવળિયો ઉચ્ચ, તો જહે કે, મને યથા યથો.

નાથપુત્ર, વિ. બિલકુલ વચ્ચે જેની પાસે ન હોય એવું, તદન નાથ.

નાથેન્દ્ર, પુ. [ સં ] મોટો નામ. (૧) મોટા દાંથી.

નાગારિયા, પુ. ઓકસોનો એક રમત.

નાથેન્દ્ર, પુ. કાઠીયાવાડની દક્ષિણે આવેલો એક પ્રદેશ (૨) એ પ્રદેશનો રહેવાસી.

નાથેરી, વિ. ટોર પાળી ઉછેર નાર. (૨) નાગેરે ઉછેરેલું (ટોર).

નાથ, પુ. નાથવું તે, ત્રય. (૨) લટકા કરીને ગાવું તે (૩) જેમા નાથ થવાનો હોય એવા મેળાવડો તે. (૪) ગાવું અને કુદવું તે ૩૦ મં નાથ નૃત્યવેા=જેમ ગમે તેમ નચાવવું.

નાથકો, પુ. ગવનો છણકો.

નાથણ, સ્ત્રી. નાચનારી. સ્ત્રી; વેસ્થા; રામળણી. (૨) નખસં કરતી, નાટકી સ્ત્રી.

નાથણવેડા, પુ. નાથણ. નેવા ચેનચાળા.

નાથણિયો, પુ. નાથવા કુદવાનો ધંધો કરનારો; ભવાયો. (૨) નાટકમાં વેષ લેવાનું કામ કરનારો; ખેલાડી.

નાચનારી, સ્ત્રી. નાચ કરનારી સ્ત્રી; રામળણી; વેસ્થા. કહેનાચનારીના પગ ચુને જાનારીનું મો ક્ષીએ છાના રહે નહિ=જે જેવું હોય તેવું નચાયા વગર રહેજ નહિ.

નાચવું, કિ. ચં. ગાયનના તાવ. સર જાગરવાળો પગ ઠોકીને યુનથનાટ કરવો. (૨) કુદવું. ઉપાડી ઉપાડીને પગ ઠોકવા (૩) બીલે જેમ ચૂકાવે, તેમ કરવું. કહેનાચવું નહિ ત્યારે આગણું વાંકું. નાચણીને ૪૫ થા સાચું જોવું=ગમે તેમ કરીએ પણ આખરે પોતાને જ સોસણું પડે.

નાચાર, વિ. [ ફા. ] લાચાર; નિરાધાર. (૨) ગરીબ, કંગાલ (૩) નિરુપાય.

નાચારી, સ્ત્રી. લાચારી; નિરાધારતા (૨) ગરીબાઈ, દૈન્ય. (૩) નિરુપાયતા.

નાજની, [ ફા. ] લાડકું; પ્રિય. (૨) નાચનારી. સ્ત્રી, નખરાભાજ રૂપાળી સ્ત્રી.

નાજર, પુ. [ અ. ] કરીઓનો અને કચેરીને લગતા કામકાજનો દિ. સાખ રાખનારો ભાગલદાર (૨) ખોલે, હીજડો.

નાળુકે, વિં [ સ્ત. ] સુકુમારઃ  
દુઃખ ખમાય નદિ એવું; દોમળ. (૨)  
પ્રાતઃ; નરમ; પુંવાળું. (૩) બારીક;  
ઝીણું. (૪) વહવાતી; અસકત; નળળું.  
(૫) અશ્વ; ઘોડું. (૬) જરા પછુ જોર  
લાગતાં આગી નય એવું. (૭) વરત  
લાન થઈ નય એવું.

નાળુકડું; વિં નાળુક.

નાળુકાઇ, સીં નાળુકપણું;  
દુખંજતા.

નાળુકી, સીં નાળુકાઇ.

નાટ, પું એક જાતનું કપડું  
(૨) નૃત્ય.

નાટક, નં [ સ્ત. ] અમુક પ્રસ-  
ંગની કથા વાર્તાના વિષય (વસ્તુ)  
ને લઈ નટલોક તેને રૂપે અને વાળીએ  
તેના જેવું જ અનુકરણ કરી બતાવે  
છે તે; ભવાઈ; ખેલન. (૨) મલ પલમાં  
લખાયેલો બજવાય તેવો. ચાલકાર  
લેખ તે; હસ્થકાન્ધ; કપક. (૩) ભવાટો;  
ફોલો; વમાસો; ગમત પડે અને  
હસવું આવે એમ; ખીલેલા. ત્રાણ  
પાડવા વધા બોલવું વ્યવસ્થુ વગેરે તે.

નાટકકાર, પું નાટક લખનાર  
અને બનાવનાર. કવિ; સૂત્રધાર.

નાટકચેટક, નં હાસ્યવિનોદ.

નાટકશાળા સીં નાટક બન-  
વવાને માટે ખાસ સજ્જત કરીને  
બાંધેલું મકાન કે મંડપ તે. [ બાંડ.

નાટકી, વિં નાટક કરનારો;

નાટકશૃંગ, પું નાટકના નેપાં.

દગ ચાગા વગેરે (૨) નાટક; નાય;  
રંગરાગ.

નાટચ. [ સં ] નાટકનું; નાટક  
સંબંધી. નાટયસાત્ર = નાટકના વિષ-  
યોનું સાત્ર.

નાટચાંગ, પું નાટકનાં ફરસાંચ  
નાટાખારી, સીં નાટી જવાને  
માર્ગ; છુટકખારી; છટકામાંથી નીકળી  
જવાનો પેથ

નાડ, સીં નેમાં થઈને મરી-  
રમાં લોટી ફરે તે નસ; રક્તવાહિની  
રમ. (૨) મૂળ; બળ; આદિકારણ; બી  
જમૂત વસ્તુ. (૩) આળા ચામડાને  
આંખનીને બનાવેલો દોર; નાડી. કિં  
મં નાડ જેવી = રોગની લપાસ કરવી  
લાવ પારખવો. નાડ હાથમાં આવવી  
= રોગ પરખાવો; આદિ કારણ જણાવું  
નાડ હાથમાં હોવી = મૂળ કળને હોવું  
ચોટલી હાથમાં હોવી. કહેવું નરિ  
નર્તી તો વેદ ઝખ મારે = ને રસીકે  
વંદુસ્ત હોયએ તો પછી પેાડ  
શું કામ પડનાર (૪) સ્વરૂપ; લાવ  
વણવું.

નાડવું, કિં સં દોરડાથી જો  
ડીને બાંધવું. [ શુંછળી

નાડાછડી, સીં રંગિત સુવર્ણ

નાડાછોડ, સીં નાડું છોડ

કરવું તે. (૨) લઘુચંદ્ર; પિશાબ.

નાડી, સીં [ સં ] રૂઝવાહિની  
સિસ; નાડ. (૨) પુંસર બાંધવાનું  
ચામડાની સાત્ર.

નાહું, નં નાહી; પાતળો દુકો દોરડો, દોરી (૨) અંબોડો પાંધવાની દોરડી, નાડાછડી. (૩) આકો; હદ. ૩૦ પ્ર૦ નાહું પકડી રાખવું = અમુક આગ્રહ ધરી રાખવો. કિં ૩૦ નાહું છોડવું = બંધ દીલો કરવો, હિમ્મત મૂકી દેવી.

નાણુ, નં નહાણુ; નહાણું તે. (૨) અટકાવ; મનુઆવવો તે. (સીને)

નાણુનું, કિં સં માપવું, તપાસવું, સાખી ભેડવું, અજમાવવું. (૨) ન-આણુવું.

નાણુવટ, નં નાણુવટી-રાસ-ફેનું બનર; ચોકરીબનર.

નાણુવટી, પું [ સં. નાણક+વૃત્તિ ] નાણાં આપે ને લે એજ બેની શક્તિ ધ ધો હોય તે, શરાફ; સહુકાર (૨) સાખવાળો; આખરદાર.

નાણુવટું, નં નાણુવટીનું જે કામ-ધંધો તે શરાફી નાણુવટીપણું તે; બ્યાજ વગેરે લઈને નાણુની ઉપલ-પાયલ કર્યા કરવી તે.

નાણું, [ સં. નાણક ] બચવહાર માટે ચાલતા સિક્કાઓ અને પૈસો ટકો તે. (૨) ધન; દોલત. (૩) મૂલ્ય હિમ્મત, હલે નાણુના એવ-આણુથી બનું થાય છે.

નાત, સીં [ સ્. જ્ઞાતિ ] હિંદુ-ઓમા પડેલા જે નાના મોટા લોક સમુદાય તે, જ્ઞાતિ, એકસરખી રહેણી કરણીના લોકનો સંસાર વ્યવહારના નિભાવ માટે બધાયેયો જતો તે. (૨)

નાતીલાઓનું જમણુ તે; જ્ઞાતિભોજન. કહેનાત મ જાનો મવાહ=નાતમાં બેસે તે સૌ પવિત્ર થાય છે. નાતનું નોતર ને પરબનું પાણી એમા સવાહું શુ = જમણું અને જમાડણું, એમા ઉપકાર સો ? નાતનું છોડે નાતમા વરે

નાતરાણ, વિં જેણે નાતરું કરેનું હોય તે.

નાતરિયું, વિં નાતરું કરવાની છટવાળું; પુનર્વંશનના મતિગંધ વગરનું (૨) નાતરાનું-સંબધી (૩) વિભતીય; એક જ ભત-તરેહનું ન હોય એવું. નાતરિયા કાપડું = એક તરફની બાય રેશમી અને બીજી સુતરેલ હોય તેવું.

નાતરું, નં ધણી મરી ગયા પછી અથવા પરણેલા ધણીથી છુટાછેડા મેળવી સ્ત્રીએ બીજા પુરુષ સાથે પરણવું તે; પુનર્વંશ. પુનર્વિવાહ, ધરધરણું. (૨) ભેડકાનો એક સામ જતો રહી તેની જગ્યાએ બીજે અસમાન ભાગ ભેડાય તે. કહે નીચડીમાં ગોળ નહિ અને નાતરામા રોળ નહિ = બીચડીમાં ગોળ ન થટે ને નાતરામા બીત મંગળ ન સોલે

નાતવરો, પું નાતના લોકને જમાડવા તે

નાતવાન, વિં [ ફા. ] નખણું; અચકત (૨) લાચાર; નિરાધાર.

નાતાલ, વિં [ જં ] ઇસુના જન્મની યાદનીરીને માટે ખ્રિસ્તીઓ

તા. ૨૫ થી ૩૧ ડિસેમ્બર સુધી જે તહેવારો પાળે છે તે.

નાતીધોતી, વિ. જેને જનુ આપતો યયો દોષ એવી (સ્ત્રી.)

નાતીકુ, વિ. નાતનુ. દાતિમાનું.

નાતો, પુ. સખંધ. નિસખત; મેળ, ધરવટ, પરિચય

નાથ, પુ. [ સં. ] સ્વામી, પતિ.

(૨) માધીક, રોક (૩) ઇશ્વર; રાજ; ઉપરી (૪) ભેગી લોકના એક વર્ગની અટક. (૫) (સ્ત્રી) દોરની નય; નાક

વિંધીને ધાલેલી દોરડી; અંકુરા. [ દોરી નાથલું, નં પછાં લટકાવવાની

નાથલુ, કિં સં નાથ ધાલવી; વિંધવું; અંકુરામાં લેવું; હાળમાં આણવું; પહોરવું.

નાદ, પુ. [ સં ] સર; અવાજ; શોર. (૨) છંદ; ટેવ; લત. (૩) તોર; ગવ; અભિમાન [ કિતમ; શ્રેષ્ઠ.

નાદર, વિ. [ જ. ] ધણું સરસ.

નાદાન, વિ. [ જ. ] અણુસમજી; છાકરવાદ, અવિચારી. (૨) મૂર્ખ; બેવકુફ.

નાદાનિયત, સ્ત્રી. નાદાનપણું; છાકરમંત. (૨) મૂર્ખતા; બેવકુફી.

નાદાની, સ્ત્રી. નાદાનપણું; છાકરવાદી (૨) અણુસમજ, અજ્ઞાન. (૩) મૂર્ખાઈ, બેવકુફી.

નાદાર, વિ. [ ફા ] જેની પાસે કંઈ પણ હોય નહિ એવું; ગરીબ;

૧૬. (૨) દેવાળિયું.

નાદારી, વિ. નાદારને લગતું; નાદાર સંબંધી. (૨) સ્ત્રી. દેવાળું.

(૩) દેવાળિયા હાલત; ગરીબી; નિર્ધનતા. (૪) બેહાલપણું; નિર્ધનપણું.

નાદી, વિ. જેને નાદ લાગેલો હોય તે; છંદી. (૨) અભિમાની; તોરી.

નાન, નં [ ફા. ], મુસલમાન સહિયારા જે મોટી રોટી બનાવે છે તે.

(૨) લાપલ; જેમાં મોટું માણુક રહેલું હોય નહિ એવી સ્થિતિ તે.

(૩) કમીપણું; હલકાપણું.

નાનકડું, વિ. નાનું.

નાનકિયું, વિ. નાનું.

નાનપ, જી. નાનપણ. (૨) હલકાપણું. [ નસ્તી.

નાનપણ, નં બચપણ; બાલ્યા-નાનમ, સ્ત્રી. હલકાઈ; લાંબન;

ખોડ; દોષ. (૨) ગરીબી જેવું તે; નાનપણું. [ તરેહવરેહના.

નાના, વિ. વિવિધ; ધણાએક;

નાની, સ્ત્રી. માની મા.

નાનું, વિ. હમરે કમ એવું; બાળક. (૨) વિસ્તારમાં કમ એવું; (૩) થોડી મહેનતનું તે થોડો વખત ચાલે એવું. (૪) સાકડું.

(૫) ટુંકું. (૬) કદે કમ હોય એવું. (૭) નહિ જાયું; નીચું. (૮) ઝીણું; બારીક. (૯) નાનુક, મુકુમાર. (૧૦) સાધારણ; સામાન્ય; ઓટું; અલપ; લઘુ. (૧૧) નહિ રૂઝ; જીવાન; તમણું.

(૧૨) હલકું; નહિ કારે. (૧૩) આ-  
ખર—ધનતમાં કમ; અપ્રતિષ્ઠિત.  
૩૦ મં નાના બાપતું=હલકું. નાનાં  
છાકરાંની રમત=મુગમ-સહેલું : કહે  
નાનાથી મોટું થવાય=ચડતાં ચડતાં  
મોટું થવાય. નાનો પણ રાધનો દાણો  
નાનું નણાને કપેશા કરવી નહિ  
નાનું કાણું મોટું વડાણ છુડાડે=ના-  
નાની કપેશાથી મોટો ગેરલાભ કરે છે.

'નાનુ'ધાપુ', નં બજારની નાવ.  
નાનુ'સુતું, 'વિં જેતું' તેતું;  
નલકું; સાધારણ.

નાનેરું, વિં નાનું; ધણું નાનું.  
નાનો, પું માનો બાપ; દાદો.  
નાનોબો, પું જીવાન માણ-  
સોનો સમવાય તે.

નાન્યતર, વિં [ સ. ] નેરનારી  
ખેમાંથી એકકમાં નહિ એકું; નપુંસક  
સિંગતું. ( વ્યાકરણમાં. ) [ એકું.

નાપતું, વિં લાણ પડે નહિ  
નાપસંદ, વિં [ ફા. ] પસંદ  
નહિ એકું; નહિ ગમતું; અપ્રિય.

નાપસંદગી, સીં પસંદ પડતું  
નહિ તે; અરુચિ; અભાવ; અપ્રિયતા.

નાપાક, વિં [ ફા. ] પાક નહિ  
તે; અપવિત્ર; બગ્ડ. ખરાણ; પાપી.

નાપાકી, સીં અપવિત્રતા;  
ખરાબી. [ નકારવાસવા.

નાપાડવી, કિં સં ના કહેવી;

નાપાસ, અં [ જ ] ( પરી-  
ક્ષામાં ) નહિ પસાર થતું તે. કિં મં

નાપાસ થતું=નાસીપાસ થતું;  
હારીજતું.

નાપિણી, સીં હનમતી; ગાયલ.  
નાપિત, પું [ સં. ] હનમ;  
ગાયજે, વાળું; રાત.

નાપીક, જીં નાપિત.  
નાફરમાન, વિં આજ્ઞા પ્રમાણે  
નહિ વર્તનાર; અવિધેય; અનાયત;  
અવજાકરનાર.

નાફરમાની, સીં [ ફા. ]  
હુકમ નહિ માનવો તે; આજ્ઞાભંગ;  
અવજા; અવગણના; અનાકર. ( ૨ )  
વિં નં છુડિયા રમતું.

નાણુદ, વિં [ ફા. ] હોયજ  
નહિ એમ કરી નાખેલું હોય એવું;  
ખેદાનખેદાન; જમીનદોસ્ત; પાયમાલ;  
નિર્ગળ કિં મં નાણુદ કરતું=નિ-  
મૂળ કરતું.

નાણુદી, સીં પાયમાલી; નિમૂ-  
ળપણું. ( ૨ ) ખંસમી; હમ્હે.

નાભ, નં નાવ; હોડી.

નાભી, સીં [ સં. ] મધ્યભાગ;  
કેન્દ્ર; હુંડી.

નામ, [ સં. ] કોઈ પણ પ્રાણી  
અથવા વસ્તુ જે સખ્તે ઓળખાય તે;  
સંજ્ઞા; અભિધાન. ( ૨ ) વ્યાકરણ મ-  
માણે સખ્તતા પાંચ વર્ગમાંનો એક.  
( ૩ ) ખ્યાતિ; કીર્તિ; જશ; પ્રસિદ્ધિ;  
નામના ( ૪ ) ખ્યાતિએ મેળવેલું અભિ-  
ધાન=પદવી તે. કિં મં નામ કાઢવું  
=પ્રસિદ્ધ થવું. નામ જોળવું=આખર

ખોલી. નામે રડવું=દારવું. નામ પાડવું=તે તે નક્કી કરવું. (૫) અં સગારે જરાયેઃ કહેવું નામ મોટા ને દર્યાન ખોલા=નામે બારે અને જોખએ ત્યારે કંઈ નહિ એવું જે તે.

નામક, વિં નામવું.

નામકરણ, નં [ સં. ] બાળ-કર્ણ પ્રથમ નામ પાડવું તે. (૨) નામ પાડવાનો જે વિધિ તે, સોળ સંસ્કારમાંનો એક સંસ્કાર.

નામકર, વિં નાકબૂવ; ફરી જવું તે; નહિ કબુલ રાખવું તે કિં પ્રં નામકર જવું=હા કહ્યા પછી ના પાડવી તે; કાને હાથ દેવા તે.

નામજડું, વિં [ કા. ] લો-કમાં સારી રીતે ભણીતું; મજબૂત.

નામજોગ, વિં નામવું. નામ સાથેનું; જેના નામ ઉપર હોય તેનેજ મળે એવી-ફુડી વગેરે.

નામકામ, નં નામ અને રહે-વાતું કેકાલું એક તે; થસા.

નામજુદીવે, પું રામજુદીવા નામદાર, વિં [ કા. ] જેનું નામ ભહેર હોય એવું; લોકવિખ્યાત; ભણીતું; પદવીધર; પ્રતિષ્ઠિત.

નામદારી, સી પ્રસિદ્ધિ; પ્રખ્યાતિ નામધાતુ, પું નામ ઉપર ક્રિયા પદના પ્રત્યયો લાગે એવા જે શબ્દ તે. બ્રાહ્મ ઉપરથી ચોદાટવું.

નામધારી, વિં જેણે માત્ર નામજ ધારણ કરેલું હોય એવું; ટોંગાં

બનાવથી; જોડું નામ ધારણ કરેલું હોય એવું.

નામના, સીં પ્રખ્યાતિ, પ્રસિદ્ધિ ભહેરાવ ( ૨ ) કીર્તિ; આજર. નામના મેળવવી=ખ્યાતિ મેળવવી.

નામનિવેશ, પું નામ અને નિવાસ તે. ( ૨ ) નામ હાખત કરવું તે; જણત્રીમાં આવવું તે.

નામનિરાસન, નં નામ અને રહેકાણની નિરાસની વગેરે; થસા તે.

નામવું, વિં નામ માત્ર હોય એવું; માત્ર દેખાડવાતું. (૨) જોડું-મિથ્યા; નકામું.

નામરાશિ, વિં નામે એક રાશિનું; નામની રાશિએ મળતું.

નામદં, વિં [ કા. ] મદમાં નહિ તેવું; પુરુષત્વહીન; નપુંસક (૨) જનાળી; આયસો; અશર; કાચર. (૩) ખીકણ. હીચકારો. કહેવું નામદં રહે કામને ને મદં રહે નામને=આયસો જે તે પૈસા માટે. વહખાં મારે છે, ને જે મદં છે તે નામના માટે યત્ન કરે છે.

નામદાંઈ, સીં નાકોવતી; અસ-ક્તિ; (૨) બાથવાપણું; કાચરા; હિચકારાપણું. (૩) અશરપણું.

નામદાંઈ, નામદાંઈ.

નામવેણું નં નામના, નામ ચાલ કરવાનું સંવારણું તે.

નામવર, વિં [ કા. ] સારી નામના વાણું; ભણીતું; પ્રખ્યાત.

નામવું, કિં સં નીચું નમા-  
વવું; ઢાળવું. ( ૨ ) ફરવું; વળવું. ( ૩ )  
રેડવું. ( ૪ ) ઢાળવું નાખવું; ધારકરની.

નામંજીર, વિં [ ફા. ] નાક-  
જીર; રદખાતલ. અમાન્ય.

નામંજીરી, સ્ત્રીં નહિ સ્વીકારવું  
તે; નહિ કમુદરાખવું તે.

નામાભિધાન, નં [ સં. ] નામ;  
સંજ્ઞા; જોળખ.

નામાવલી, સ્ત્રીં [ સં. નામ +  
આવલિ. ] નામોની યાદી તે.

નામાંકિત, વિં [ સં. ] પ્રખ્યાત;  
પ્રસિધ્ધ; જાણીતું.

નામી, વિં પ્રસિધ્ધ. નામવાળું;  
નામીયું, વિં નામાંકિત

જાણીતું; પ્રખ્યાત જાહેર. કહે  
વામાંથી ચાર માર્થો જાય.

નામું, નં લેખકેવડનાં નામું-  
નો હિસાબ તે; જમે ઉધારનો નામચાર  
હિસાબ લખવો તે. ( ૨ ) હક; દાવું.  
( ૩ ) વાર્તા, ખબર. ( ૪ ) નામ લખવાં  
તે. કહેવું અવગણ્ય ગણ્ય તે નામું જમે  
ને અમલ રહે તે કીવો ધરે.

નામુંઠામું નં વિગતવાર ના-  
માનો જમે ઉધાર હિસાબ તે.

નામુંકર, વિં નાકજીર; નામકર  
નામુનાસિંખ, વિં [ ફા. ]

નાણાયક; અપટિત; અયોગ્ય.

નામુરાદ નિં [ ફા. ] નાક-  
એદ; તિરાસ. [ ( ૨ ) નામથી

નામે, અં નામ ઉપર; ખાતે.

નામેનામ, અં એક નામના  
બે હોય એમ. ( ૭ ) વિં એક નામવું.

નામોશી, સ્ત્રીં હીનપદ; આળ;  
હવંક. ( ૨ ) સરમ; લાજ; ખેઆખર;  
અપજસ. [ અધીન; વસ

નામ્ય, અં કલામાં. ( ૨ ) વિં  
નાયક, પું [ સં. ] ઉપરી;

મુખી; આગેવાન; સૂત્રધાર; મોટો નંક;  
જાચો. ( લલાચામાં નાયકસંજો-

ધન માનથી જોલવામાં વપરાય છે. )  
( ૩ ) સરદાર; મુખદમ; સેનાપતિ;

જમાદાર; ધાણુદાર ( ૪ ) મુખ્ય  
પાત્ર; મુખ્ય વ્યક્તિ ( ૫ ) સાહિત્ય-

સાસ્ર પ્રમાણે વાર્તાનો મુખ્ય પુરુષ.  
પાત્ર ( ૬ ) નેતા.

નાકચડા, પું અનાયું જાતિ-  
ઓમાંની એક જાત જીવ.

નાયકજી, સ્ત્રીં નાયકડાની સ્ત્રી.  
( ૨ ) રામજીવી, નાયનારી.

નાયકી, જીં નાયિકા.

નાયકેજી, જીં નાયકજી

નાયડી, સ્ત્રીં નાઇડી નાલી;

( ૨ ) પાતળું દોરડું; ટાંતનીરાસ

નાયખ, વિં [ ફા. ] ટાળાનું;  
હાથ નીચેનું.

નાયિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] વાર્તામાં  
મુખ્ય સ્ત્રી પાત્ર તે. સાહિત્ય સાસ્રમા

સ્ત્રીયા, પરકીયા, સામાન્યા, પ્રાપિત-  
ભવંકા, વાસકગથ્યા, ખંડિતા વગેરે

અનેક લેદ નાયિકાના ગણાવ્યા છે. ( ૨ )  
અગ્રેસર સ્ત્રી. ( ૩ ) દુર્ગા; દેવી; શક્તિ.

(૪) મણિકા; વેશ્યા

નાર, સ્ત્રી નારી; સ્ત્રી; બાધી

(૨) પાણી; છવ; સન્ધ

નારકી, વિં [ સ ] નરક

સંબંધી નરકનું.

નારખું, નં ચમરખું; (૨)

નાધીમા ને લોખંડની ચુડી ધાલવામા આવે છે તે.

નારક, પું [ સં. ] પરમ વિષ્ણુ-

ભક્ત કંઈ; પ્રમાણ પુન; દેવર્ષિ.

(૨) જે જલને લકાવી મારવાના સ્વભાવવાળો માણસ તે.

નારદબેડા, પું જે જલને લકાવી

મારવાનો કળા તે; એકને આમ અને

બીજને તેમ કહી તેમની વચ્ચે કમડો

કરાવવાનો ને સ્વભાવ તે; નારદખલું.

નારંગી, સ્ત્રી [ સ. નારંગ ]

ખટમંજુરી રસની પેશીઓવાળું એક

ફળ, એવા ફળનું કાક (૨) (૧૦)

નારંગીના રંગનું; રત્ન બડા પીળા

રંગનું

નારાચ, નં [ સં ] એક તીર્થ.

રાસ; ભાગો, તીરનું ફળ. (૨) તીર;

બાધુ; ગર. (૨) એક અક્ષરમેળ છે;

૨૫.

નારાજ, વિં નહિ રાજ તે;

નાખુંગ, અમસન, અસંતુષ્ટ. (૨)

ચુસ્તે હોણુ તે; કાપાયમાન.

નારાણ, સ્ત્રી નાણી; અમ-

સનતાલ (૨) ઇતરાજ

નારાયણ, પું [ સં ] જળમાં

પોટેલા ભગવાન; ચેપરાયી વિષ્ણુ.

(૨) સંન્યાસીને નારાયણ કહીને

નમન થાય છે. નારાયણ તેલ—આપકિ

મિત્ર તેલ. નારાયણબલિ=પિતૃઓની

સદ્ગતિ માટે આપવામાં આવતો

બલિ તે.

નારાયણી, સ્ત્રી [ સં. ] નાથ-

યણની શકિત તે, કુર્મા. લક્ષ્મી.

નારિયેડ, નં નાળિયેર; શ્રીફળ.

નારીયેલી, સ્ત્રી નાળિયેરી.

નારી, સ્ત્રી [ સં. ] સ્ત્રી; બાધી,

વનિતા, ખેરી (૨) પાણીમા થતી

એક વેલ; નાળો. કહે નારી, ધારી

ને વેપારી, બહાર જમણાં ને મઠાં મેલા

નારીકુંજર, પું સ્ત્રીઓ

હાથી; સ્ત્રી પુતળીઓની એવી શીતની

રચના કે હાથીનું સ્વરૂપ જણાય;

(અસવ આવી પુતળીઓના હાથીની

છાપના બચવ છપાતાં અને લોકમા તે

વખણાતાં)

નારે, નં હુદારનું કામ કરનાર.

ગામનું કામ કરે અને ગામની બહાર

ઉપજમાંથી ચુલરો કરે એવા કામગરા

લોક; વસવાયાં—કંદોઈ, કાઢિવો,

કુંસાર, માળો, હાલમ, મુતાર, દોર

લહેરનાર, વાળોળી, સોની, ચોળી,

કોળી; હુદાર, દોડ અને ચમાર, વગેરે.

નારેકાદે, નં ગાયેગાંમે ફરતા

રહેલા વધા હુદારનું અને બીજું

કારીગરીનું કામ કરનારા લોક તે.



નારું, નં માંસલ અવયવમા  
પાકથી પડેલા વેહ, શાર.

નાલ, જુ. નાળ

નાલ, સ્ત્રી. ઘોડાના પખના  
રાખલા જેવી લોખંડની ઠંડી.

નાલકી, સ્ત્રી. એક જાતની પાકળી

નાલકું, નં મગધમાં આવેલું  
એક પ્રાચીન શહેર (જૈનકાળમા આ  
ગામમા જુ. યોનું મોટું વિશાળીક હતું.)

નાલાયક, વિ. [ ફા. ] નહિ-  
લાયક તે; કામમા આવે નહિ એવું.  
(૨) અયોગ્ય; અધર્મિત, અસહ્ય.  
(૩) એરઆજખી

નાલાયકી, સ્ત્રી. નહિલાયકી તે;  
અયોગ્યતા; અસહ્યપણું; અનઆવડ.

નાલાસ, સ્ત્રી. [ ફા. ] બહોળ;  
ગીબલ; નિંદા

નાસેસી, સ્ત્રી. [ ફા. નલિસ ]  
બહોળ; નિંદા. (૨) શરમ લાગે  
એવું તે નહિ શોભે-ધટ એવું તે

નાવ, નં [ સં. નૌ. ] નાવું  
વહાણ. હોડી.

નાવડી, સ્ત્રી. નાની હોડી

નાવડું, નં હોડકું

નાવણુ નં નહાણું તે; સ્નાન.  
(૨) ઝડુ સ્નાન.

નાવણિયું, નં નહાવા જેસ-  
વાનુ આસન (૨) સ્નાન (કવિતામા).

નાવણિયો, પુ. હનામણે.  
નાવણિયો, પુ. નાવણો, નાવ:  
પરિ; સ્વામી

નાવણો, પુ. ધણી, સ્વામી.

નાવાદેક, વિ. [ ફા. ] અનણ્ય;  
નહિ નણિય. [ નધણિયાતું.

નાવારસ, વિ. વારસ વગરનું;  
નાવિક, પુ. [ સં ] વહાણ

એડનારો, વહાણવડી. (૨) મુકાની:  
રહેલ.

નાવી, પુ. હનમ [ હરવું.

નાવું, કિં. અં નહાણું, સ્નાન

નાશ, પુ. [ સં ] કાંઈ પણ  
વસ્તુને લાગી તોડી તેનું નામ ન રહે  
એમ કરવું તે. પાયમાલી વિધ્વંસ:  
સંહાર. (૨) મુકશાન ટોટા. (૩)  
ખરાબી.

[ એવું, સંહારક.  
નાશક, વિ. [ સં ] નાશ કરે

નાશકારક, વિ. નાશ કરે એવું;  
સંહારક. [ એવું, કના; અનિયત.

નાશવંત, [ સં ] નાશ પામે  
નાશોહ, સ્ત્રી. શેહમાથી રાતને

ખસેડવો તે, નહિ શેહમા હોવું તે

નાસ, પુ. સ નાસા | નાકથી  
વરાળ વગેરે દમમા લેવા તે

નાસણું, નં નાસણું તે.

નાસણપાસે, સ્ત્રી. તળવીજ કરી  
જેવી તે, બાતમી કાઢી જેવી તે; તપાસ.

લાળ

નાસણાગ સ્ત્રી. ગામ તેમ  
નાસણા ને લાગવા રહેવું તે; લાગા

નાસરહું, નં પુક બતાવી નાસી  
વું તે; લાગવું તે, નાસણું.

નાસરી, સ્ત્રીં હિસાબમાંની એક  
મણતરી, (એની બાર બદામ મણાય છે.)

નાસરુ, કિં અં ભાગ્યું;  
અગરુ. ૧) રૂવાનયે દોડવું. (૩)  
બવાં રહેવું, સવાવું.

નાસા. સ્ત્રીં [ સં. ] નાકઃ  
નાસિકા નાસામણિ-નાકની સુખી.

નાસાથે, પ્રાં [ સં. ] નાકું  
દેરવું. [ દોડાડાડી.

નાસાનાસ, સ્ત્રીં બાબાબામ;  
નાસાનાસી, સ્ત્રીં બાબાબામ;

નાસિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] નાક  
નાસીપાસ, વિં ફા. | નાક-

મેહ; નિસાસ. નિસાસા.  
નાસીપાસી, સ્ત્રીં નાકમેરી.

નાસુર નં નાક વગેરેમાં પડવું  
સાદાનુ હિંદુ સ્ત્રીં દૂમડું નારં.

નાસ્તિ, સ્ત્રીં [ સં. ] નહિ હોય  
તે; અમાવ

નાસ્તિક, વિં [ સં. ] ઇશ્વર  
નથી એમ માનનાર, વેદ અને શાસ્ત્રો

ઉપર નેને આસ્થા ન હોય તે. (૨)  
પ્રાં આસ્થા વગરનો માણસ, વેદને

નહિ માનનારો; આવાંક.

નાસ્તિકતા, સ્ત્રીં [ સં. ]  
ઇશ્વરને વેદને કે ધર્મશાસ્ત્રને નહિ

માનવાપણું.

નાસ્તિકપણું, નં નાસ્તિકતા.  
નાસ્તેષ, પ્રાં [ ફા. ] સવારના

પહોરમાં જે થોડુંકાનું કેટલું ખાવું તે.  
નાહ, પ્રાં પ્રગથવેલો એ ગારો.

(૨) નાથ; ધણી.

નાહક, અં [ ફા. ] કાણ  
વગર, ક્રયા; ખાલી; અમસ્તું.

નાહકું, વિં ગેરવાળગી; અમ-  
સ્તું; મિથ્યા. [ અંગ્રેજી.

નાહકું, નં નહાવું તે; સ્નાન;  
નાહવું, કિં અં નહાવું; સ્નાન

કરવું. [ અનો ઇતિહાસ. ]  
નાહિયેલું, સ્ત્રીં કાણ. ( ૧૨.

નાહીં, નહિ. ( કવિતામાં ).

નાળ, પ્રાં [ સં. નાલ ] અંક-  
રથી થોડી લાંબી નળી. (૨) મર્દ-

માં બાળકની કુંડી સાથે ભેડાયેલી  
તે નાડી કે જેની મારફતે બાળકનું

અર્ધમા થાયલું થાય છે. (૩) થોડા  
અને બહુલા પગ નીચે જડવામાં

આવતી લોહાની અપડી પતરીઆ તે;  
લોહાની અપડીએ જડાતી લોહાની અપડી

નહીં (૪) સ્ત્રીં નેજ; નાગિયું; ગલી-  
(૫) થાણશ પેટરાની નીક. (૬)

નેવું; નાગિયું; ૧૨નાળ, ૧૬૦નાળનાં  
ગાડાં કંઈ નેજમાં રહે છે ૨-૫૫૫ ૬૧-

વાથી મુરોલીએ ટાળી રાકાય છે.

નાળણું, નં પ્રવાહીનીં ધાર  
રેવાનીં નળા; નળા જેવું; ચાંદું; ને

લાંણું ને પહોળા ચોનું પાંત; પ્રાં ગાડું;  
નાળવું.

નાળબંધ, વિં બાગદ અને  
થોડાને પને નાળ જડનારો

નાળણું, નં નાળણું; અંગ્રી.  
નાગિયું, નં સારંગી થાળો

રસ્તો; નેળ; નાળ; ગલી.

નાળિયેર, [ સં. નારિકેલ ]  
એ નામનું એક ફળ; શ્રીફળ. (એની  
ઉપર રેસાવાળી છાલ, છાલની નીચે  
કઠણ કોટણ અને કોટણમાં કોપરું  
હોય છે એ કોપરું ધોવાવા વચલા  
ભાગમાં પાણી રહે છે. લીલાં-લાલ  
નાળિયેરનું પાણી લોકો પીએ છે. સુકા  
કોપરની કાચીઓ પીણાં તેમાંથી  
તેલ નીકળે છે તેને કોપરેલ કહે છે.  
કોપરના ખગણની મીઠાઈ અને છે. તે  
કોપરપાન કહેવાય છે ) ૩૦ મેક નાળિ-  
યેર આપણું = નોકરીમાંથી રમ આપવી.  
નાળિયેર મોકલણું = વિવાહનું માગું  
કરવું. નાળિયેર રવોદારણું = વિવાહનું  
માગું કળુલ રાખવું. ખડખડિયું  
નાળિયેર = અપમાનથી હજસદ મળવી  
તે. નાળિયેરી પુનમ = આવણ ગુફ પુનમ.  
નાળિયેરી, સીં નાળિયેરનું ઝાડ.  
નાળિયેરો, પું ઉલ્લા; નાળિયે.  
રનું કોટણું. [ હરો; નાની નદી.  
નાણું, નં વાંકળો. રહેજો (૨)  
નાળો, પું પાણીમાં ધતો એક  
જાતનો વેલો.  
નાંખ. સીં ઉલ્લી; વમન.  
નાંખણું, કિં સં વેગળ ફેંકણું.  
જીં નાખણું. [ મોટી જિલાડી.  
નાંગર, નં લગર; વહાણની  
નાંગરણું, નં ગાળો; કુંસો.  
નાંગળ, સીં વહાણની જિલાડી.  
નાંગર; લગર. (૨) અટકવું; અવરોધ.

નાંગળણું, કિં સં વહાણ ધો-  
વાવણું; લગરણું; વહાણને દોર બાં-  
ધેલી જિલાડીથી રોકણું. (૨) જોતરણું.  
નાંગળું, નં નાકું; ગાળ; કાણું.  
નાંદિયો, પું ધોદિયો; મહા-  
દેવનો નાંદી.

નાંદી, સીં [ સં ] નાટકના  
પ્રારંભની કવિતા. કે જેમાં જોનારને  
આસીર્વાદ અને નાટકની વસ્તુનું સ્વ-  
ચ્છ હોય તે.

નાંદીઆલ, નં [ સં. ] પિતૃ-  
ઓની પ્રસન્નતા મટિ કરવામાં આવતું  
આલ.

નિ, અં [ સં. નિર્ ] નિષેધ,  
અભાવ અને મલિ એવો અર્થ બતા-  
વનારા અર્થમાં રાખેલી આગળ જો-  
ડાય છે. -નિઃસખ્દ, નિઃસંગ; નિર્મળ  
નિકટ, અં [ સં. ] પાસે; નજીક;  
સમીપ.

નિકર, પું [ સં. ] સમૂહ; જથ્થો.  
(૨) અં નહિતર; નહિ તો.

નિકષ, સીં [ સં. ] રાસણ;  
ધાર કાઢવાનો પત્થર. (૨) કસોટી.

નિકસણું, કિં અં નિકળણું;  
સસેજણું.

નિકળણું, કિં અં અંદરથી  
બહાર આવણું. (૧) કુટણું; ઉપસણું;  
હમણું. (૩) બંધનયુક્ત થણું; છૂટણું.  
(૪) માલમ પડી આવણું; જડણું;  
(૫) પ્રસિદ્ધિમાં આવણું; જહેર પુરુષ,  
તરીકે જણીતા થણું. (૬) જણાઈ

આવણુ (૭) ઉપજણુ, ઉડણુ (૮)  
ઉપડણુ (૯) મનમાથી બહાર આવણુ  
(૧૦) નિખણુ. ૩૦ પ્રાં નિકળી જણુ =  
છોડીને નાસી જણુ (૨) ખતમ થઈ  
જણુ, ૧૬ જણુ નિકળી રહેણુ = બંધ થણુ

નિકંદન, નં સમૂળો નારા,  
જડમૂળથી ઉખડી જણુ તે કચ્ચરધાણુ  
નિકળી જવો તે કિં પ્રાં નિકંદન  
જણુ = સમૂળો નારા થવો (૨) અં  
મૂળમાથી ઉખડી નાખેણુ હોય તેમ.

નિકાચ, પું યુક્તમ રહેણુ  
(૨) ધર (૩) ભતિ, મર્ગ.

નિકાલ, પું ગુચ્ચવણુનો અંત  
લાવવો તે; તોડ, નિવેડા (૨) એવ,  
છેડા, છુટકો (૩) ફેંકવો, ફેંસવો.  
સમાધાની ઠરાવ કિં પ્રાં નિકાલ  
કાઢવો = તોડ કાઢવો અંતલાવવો

નિકાસ, સ્ત્રીં આવ વર્ગેરિણુ  
પરદેશ જણુ તે નિર્ગમન આથી  
તથી ઉવડુ તે. નિકાસ વેપાર = પરદેશ  
માત્ર મોકલવાનો જે વેપાર તે.

નિકાસી, વિં નિમસ જરનોર  
(૨) પરદેશ મોકલવાનું હોય તે

નિકુંજ, સ્ત્રીં [ સ ] મનસ્વ-  
તિના ગાદી મઠા તે વેળીઆથી  
જવાથી શીળી ગુફા લેતાજીવ

નિકુંટ, વિં '૧' સં ] અધમ;  
બહુજ ખરાળ (૨) તુલ્ય, હલકું.

નિકેતન, નં [ સ ] ધર, મ-  
હેલ મંદિર

નિકોરી, સ્ત્રીં નીક, મોરી, છોડી

નિશ્ચેષ પું [ સં ] નાખડ  
તે. આશ્વેષ ફેંકણુ તે, મુકડું તે

નિખર્ષ, વિં [ સં. ] સો અ-  
ખજ જેટલી સખ્યા તે; ૧૦૦,૦૦૦,  
૦૦,૦૦,૦૦.

નિખાર પું ખારાના પાણીથી  
ધોઈને ખેળ કાઢી નાખવા તે કપડાને  
પહેલી વાર ખૂબ ધોઈ નાખણુ તે.  
(૨) કાચ-કપડાની ખેળ કાઢી નાખથી  
તે (૩) મોટા બોટ બોટના પાણીથી  
જે છેલ્લી ઉતર તે કિં પ્રાં  
નિખાર કાઢવો = કપડાને ધોઈને સાફ  
કરણું [ જય તેમ કરવું

નિખારકું, કિં સં ખેળ નિકળી  
નિખાલસ, વિં જેના મનમા  
કપડેન હોય તેણુ, ખુફા દિવણુ (૨)  
શુદ્ધ (૩) શીળું. સાલસ

નિખિલ, વિં [ સ ] સર્વ,  
સખણુ; વર્મામ

નિગડ, સ્ત્રીં [ સં ] હોથીના  
પરેમા નાખવાનો સાલજ (૨) જોડી  
જીર (૩) હેડ. [ શાસ્ત્ર (૨) હામર-  
નિગમ, પું [ સ ] વેદ, પ્રમ-

નિગમકું, કિં સં યાજકું,  
નાસ કરવો (૨) કિં અં વહીજકું,  
ગુજરણુ [ સમડ

નિગળણુ, કિં અં ટપાડ.  
નિગાળ, પું ગાળતા રહેણુ  
કચરો. (૨) ટપાળને પરણુ હોય તે

ગાદો રસ, કસ, સરવ.

નિગાળો, પું નિગળેણુ જે

તે; ઉત્તરેશ રેશાનો ડાઘ; ઓપરણો.

નિઘ, સ્ત્રીં બેડી; જંજર.

નિગંઢ, વિં [ સં. ] પુષ્પ; ગુપ્ત.

(૨) હંડ; બદાર જણાય નહિ એવું.

નિગેહખાની, સ્ત્રીં [ કા. ]

નગર રાખ્યા કરવી તે; દેખરેખ;

સંભાળ, તપાસ.

નિગેહ, સ્ત્રીં ખાણી.

નિઘડ, પું [ સં. ] નિબંધને;

અવરોધ, અટકાવ. (૨) સીમાં; હંડ (૩)

હંડ; વારણ (૪) નાશ; નિઘડસ્થાન;

બંધન સ્થાન; નિઘળાય નહિ એવું

સ્થાન.

નિઘણવું, કિં અં કરસણવું

પાક ઉપર આવી જવું.

નિઘર્ણ, નં [ સં. ] ધેસોરો;

સંઘર્ષ; ધસાવું તે. [ કા. ]

નિઘંટ, પું વેદક સંબંધી શબ્દ.

નિઘંટ, પું [ સં. ] વૈદિક સં-

બંધોનો કાવ.

નિઘા, સ્ત્રીં [ કા. ] મહેરબાની;

દુપાદિ. (૨) સંભાળ; સંવેચી.

નિઘેખાની, સ્ત્રીં દુપાદિ (૨)

સંભાળ, સંભાવના. (૩), દેખરેખ;

તપાસ, તપસો.

નિઘોષ, પું અવાજ.

નિઘાણ, વિં નીચું ઢોલ એવું;

નીચે જવું; ડાળ પડવું. (૨) નં

નીચું તે.

નિઘોણ, નં ઉપર ઓઢવાનું

વસ્ત્ર; પિગેડી. (૨) આચ્છાદન; ઉપ

વસ્ત્ર. (૩) ચાળી. (૪) નિઘાણું જમીન-  
મુલક.

નિઘોવણું, કિં 'રં' દાખીને

પ્રવાહી બહાર કાઢવું; ઓખળીને વસ્ત્ર-

માંથી પાણી કાઢી નાખવું. (૨) જુલમ

કરી નાણાં વગેરે કઢાવવું; કસ રહે-

નહિ એમ કરવું. [ ધિવરામણ.

- નિઘામણ, નં વીઘળામણ;

નિઘારો, પું મુંડું પાણી જવાનું

ઢેકાણું. નીક, મોરી.

નિઘાળણું, કિં સં વીઘળણું.

નિજ, વિં [ સં. ] સ્વક્રીયા;

ચોતાવું; જાતવું. (૨) ખં (સં. :-

નિજમંદિર.

નિજાનંદ, પું [ સં. ] ચોતાનો

આનંદ; (૨) ચોતામાં ને પરમ આનંદ

હોય તે; પ્રસ.

નિજામ, (અં) બંધ બસત.

નિજારો, (અં) કાઢું વસ્તુ

એવી તે; નગર; કલ્યાણ.

નિટોળો, અં નકશો; નિઘો.

નિઠ, અં નકશી.

નિઠવું, કિં અં [ સં. નિસ્ત્ર ]

ખૂટવું. ઓણું થવું; વીતવું; પસાર

થવું. (૨) નીભવું; ગુજરવું; (૩)

અંત આવવો.

નિઠિયો, પું તંબો; ખોટ.

નિઠર, વિં ડર વગેરેનું; કોણથી

ળીએ નહિ એવું. (૨) છાતી વાણું;

બહાર.

નિતરણ, કિં અં રૂપકવું;

પાણી અર્થા કરવું; ચુવું.

નિતરાણુ, ન૦ નિતારી લીધેલું  
જે પાણી વગેરે તે.

નિતરામણુ, ન૦ ઠરેલા પ્રવાહી  
ઉપરનું પાણી તે, રજ નિચે બેઠા પછી  
હાપરનું સ્વચ્છ પાણી તે.

નિતરું, વિ૦ નિતરેલું; જેમાંની  
રજ વગેરેનીચે બેસી અથા હોય એવું;  
સ્વચ્છ, નિર્મળ.

નિતંબ, પુ૦ [ સં. ] જાગ ઉપ-  
રનો જે માસલ અવયવ તે; કટિ પશ્ચા-  
દ્દશાગ, યાપા; દમરાં. (૨) ઉંચા ને  
ઊંટરેટો ઢોળાવ તે.

નિતાંનિની, સ્ત્રી૦ [ સં. ] નિતં-  
અવાળી સ્ત્રી; જેના નિતંબ ભારે ને  
દળતા હોય તે સ્ત્રી.

નિતારવું, ક્રિ૦ સ૦ રજ નીચે  
કર્તા પછી ઉપર રહેલું પાણી લઇ લેવું.

નિત્ય, અ૦ [ સં. ] રોજ; દં-  
મેશ, દરરોજ; સતત (૨) ચાલુ;  
ભરી; સનાતન, રૂ. પ્ર૦ નિત્ય હડીને-  
વારંવાર, હરહ મેશ.

નિત્યકર્મ, ન૦ [ સં. ] દિવ  
વહેલું કરવાનાં હંમેશાનાં પૂજ પ્રાર્થના-  
દિક તે; રોજનું કામ.

નિત્યતા, સ્ત્રી૦ અવિનાશી પણું;  
સાશ્વત રહેવાપણું; કાયમપણું.

નિત્યાનંદ, પુ૦ [ સં. ] નિત્યે  
આનંદ રહેવા તે; પરબ્રહ્મ.

નિત્યાનિત્ય, વિ૦ કાયમ અને  
કાયમ એવું; સ્થિરાસ્થિર; અવિ-

નાશી ને નાશવંત.

નિત્યે, અ૦ રોજ; હંમેશાં.

નિદશન, ન૦ [ સં. ] દર્શાવું;  
ઉદારદરણુ. નિદર્શના=એક કાવ્યાલંકાર

નિદાપ, પુ૦ [ સં. ] ઉનાળો;  
ગરમીની મોસમ; ગ્રીષ્મકાળ.

નિદાન, ન૦ [ સં. ] રોગનું મૂળ  
કારણ; રોગ નિર્ણય. (૨) પરિણામ;  
ઉપદ્ર. (૩) જરૂર; ખચીત.

નિદિધ્યાસ, પુ૦ [ સં. ] સાં-  
ભળેલી વસ્તુનું ચાલુ ચિન્તન તે.

નિદિધ્યાસન, ન૦ [ સં. ] વિ-  
ચાર પર લીધેલી બાબતને ફરી ફરીને  
ચાદ કર્યા કરવી તે.

નિદેશ, પુ૦ આજ્ઞા; હુકમ; દરમાન.

નિદ્રા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] હંધ.

નિદ્રાયમાણુ, [ સં. ] હંધવું;  
નિદ્રાવશ.

નિદ્રાણુ, વિ૦ [ સં. ] હંધમા  
આવેલું; આજસ બરેલું. (૨)  
હંધણી.

નિધકક, જિ૦ બેધકક.

નિધલ્પિયાણું, વિ૦ ધણી વગ-  
રનું; નવાગસ. ( નવારસ.

નિધલ્પિયું, વિ૦ ધણી વગરનું;  
નિધન, ન૦ [ સં. ] મોત. (૨)

વિ૦ નિર્ધન; ગરીબ.

નિમાન, ન૦ [ સં. ] આધાર.  
(૨) નિધિ; પાત્ર.

નિધિ, પુ૦ [ સં. ] અંડાર કે-  
કાર; સંગ્રહ. (૨) કંડારી બે યુ. (૩)

દેવના દ્રવ્ય ભંડાર. નિધિનવ કહેવાય છે. -પદ્મ, રાંખ, ચક્ર, કચ્છપ, મુકુંદ, કુંદ, નીલ, ખવં ને મહાપદ્મ.

નિનાદ, [ સં. ] નાદ; અવાજ; સોર

નિપજ, સીંહતપન; પેદાશ (૨) લાસ; નફો. (૩) ઉત્પત્તિ. (૪) કુળ-પાકતે.

નિપજવું, કિં અં ઉવટ પરિભ્રામ આવવું; કુળયવું; પ્રાપ્તિ થવી; લાભ મળવો; પેદાશવું

નિપજવવું, કિં સં જનાવવું; તૈયાર કરવું; પકાવવું. (૨) ઉત્પન્ન કરવું; પેદાકરવું; રૂપ આપવું.

નિપદ, અં ઉક; તદ્દન (૨) વિં ભરામ.

નિપનવું, નિપજવું.

નિપાત, પું [ સ. ] પાપમાન યવું તે; પતન; મોત.

નિપાવવું, કિં સં જનાવવું; તૈયાર કરવું; પેદાકરવું; ઉત્પન્ન કરવું. (૨) પકાવવું.

નિપાળો, જીં નેપાળો.

નિપુણ, વિં [ સં. ] કાબેલ; પ્રવીણ; કુશળ. (૨) ચતુર; પાવર્યું.

નિપુણતા, સીં [ સં. ] પ્રવીણતા; કૌશલ્ય; કાબેલિયત. (૨) આવડ; હોસિયારી.

નિખંધ, પું [ સં. ] રચના, મુદાસર લખાયેલો લેખ. (૨) કાચો; ધારો.

નિખંધન, [ સં. ] અટકાવ, પ્રતિરોધ; બંધન.

નિભવું, કિં અં ટકવું. ચાહ્યા કરવું; ભરી રહેવું. (૨) પુરું થવું; ભર તેમ કરીને ચાલવું. [ ભટ્ટી.

નિભા, પું નિભાડો; કુશારની નિભાઉ, વિં કામ ચલાક; ઘોડા દિવસ ચાલે એવું.

નિભાડો, જીં નિભાડો; નિભા. નિભાવ, પું નિભવું તે; ચાલવું તે; મુજરાન (૨) ટકાવ કિં પ્રં નિભાવ કરવો=ભર તેમ કરીને ચલાવવું.

નિભાવણ, વિં નિભાવનાર; ચલાવનાર

નિભાવવું, કિં સં ભર તેમ કરીને જીવન વ્યવહાર ચલાવવો. (૨) ટકાવવું (૩) ચલાવી લેવું; રસ્તે પાડવું

નિભાવો, પું નિભાવ, મુજરાન. નિભર, વિં ભારે મજબુત; સંઘીન નિર્ભર.

નિભૂત, વિં [ સં. ] નિર્જન; એકાત ( રચન ).

નિભ્રાંત, વિં [ સં. ] ભ્રાંતિ રહિત. રાકે વખરવું. (૨) નચિંત; બેકિંદર.

નિમ, પું નિયમ, ધારો. નિમક, નં [ પા. ] મીઠું-હણ-નિમકદરામ, વિં હણદરામ; બે હમાન, દગાખોર; ફત્તમ.

નિમકડરામી, સીં હણદ. રામી; ફત્તમતા. (૨) નિમકદરામ-નિમકદલાલ, વિં ઉપકારને નણનાર; આભારમાં રહેનાર, ફત્તમ.

નિમઝલાલી, સ્ત્રી ૩૫૪૮  
રહેલું તે કૃતજવા.

નિમઝ, વિં [ સં. ] જુડેલું :  
સ્થાપના રહેલું ગરક; મચેલું. (૨)  
મસ્ત એકતાર

નિમજજન, નં [ સં. ] મનાત.  
(૨) જુડેલું તે; હુમી જડું તે.

નિમજુક, સ્ત્રીચોળના. (૨) કામ  
વગેરની વહેંચણું તે; મુપરત. (૩)  
ગોઠવણ; ખડોખસ્ત (૪) દરમાયો;  
પગાર; માલિયાણું; આછવિહો.

નિમજાણો, પું તપાસ.

નિમજું, કિં સં [ સં. નિમ્ન. ]  
ચોળવું; કામ કપરું બેસાડવું. (૨)  
કરાવવું. (૩) નક્કી કરી આપવું;  
વહેંચી આપવું; ગોઠવણ કરી આપવી;  
નિમી આપવું; કરાવી આપવું. (૪)  
નિયમલેખા, મત-બાધા, ધેરવી. (૫)  
ધોરણ બાંધી આપવું.

નિમઝજી, નં [ સં. ] નોતરું;  
આમઝજી, [ આમઝજી.

નિમઝજી, કિં સં નોતરવું;

નિમાજ, સ્ત્રી [ જ. નમાઝ ]  
ખંદગી કરવી તે; પ્રાર્થના; સ્તુતિ કરવી  
તે. (૨) પ્રાર્થનાનાં વચન. કિં પ્રં  
નિમાજ પદવી=ખદવી કરવી કહે  
નિમાજ પદતાં મસજિદ કોટિ વળગી=  
ધર્મનું કામ કરવા જવા લક્ષ્ય વળખું.

નિમાજી, વિં બક્ત. રોજ  
નિમાજ પદનાર [ નિમા.

નિમાડો, પું કુંબારની બાડી;

નિમાણા, પું પ્રાણીઓની ગામ  
દીમાથી બહાર ફૂટી વધતા કાળા વં-  
ડુંબો તે વાળ; કેશ.

નિમિત્ત, નં [ સં. ] હેશ,  
ધારણા; હેતુ. કારણ; સબબ. (૨)  
યોગ; લાગ; સાધન. (૩) બાનું; આગ;  
બોલાનું; તહોમત (૪) હિદ્.

નિમિષ, નં નિમિષ. (૨)

નિમીઝન, નં [ સં. ] મિથાઈ  
જડું તે; મરણ.

નિમે, અં [ સં. નિમ ] અર્ધ  
એમ; અરથે ભાગે. (૨) ભાગે પડેલું  
હોય તેમ.

નિમેખ, જીં નિમેખ; જરા વાર

નિમેષ, સ્ત્રી [ સં. ] થોડો જ  
વખત; પલક; પલકારો; મહેકું; લહેલો.  
(૨) જરા; લગાર.

નિમે, (ફ.) અંગરખું; છુરખો.

નિમે, [ સં. ] નીચું; નીચેલું.  
(૨) ગંભીર.

નિમેગ, સ્ત્રી [ સં. ] નીચે  
ઢાળાવે વહેનારી તે; નદી; સંસ્કૃતી.

નિયત, વિં [ સં. ] નક્કી કરેલું  
નીમી આપેલું; આસક્ત (૩) નક્કી કરા-  
વેલું હોય તેવું; નિયમિત મળતું એવું.

નિયતિ, સ્ત્રી [ સં. ] ભાગ્ય;  
દેવ. (૨) નિયમ.

નિયમવું, કિં સં નિયમિત  
કરવું; નિયમમાં આણવું.

નિયમિત, વિં [ સં. ] નિય-  
મસર હોય એવું; મુકરર; ઠરવેલું.



નિયંતા, પુ. [ સં. ] બધી  
ચીજને નિયમે પ્રવર્તવાનારો જે પરમે-  
શ્વર તે; દોરનારો, સારથિ. શાસ્ત્રી

નિયંત્રણ, સ્ત્રી. કાણુ, અકુશ.

નિયામક, વિ. નિયમથી જવા-  
વનારો, કબજે રાખનારો; સુકાની;  
નાવિક, અનુસાસક. [ જોડેવું. ]

નિયંત્ર, વિ. [ સં. ] યોજેલું;

નિયત, વિ. [ સં. ] દૃઢ લાખ

નિયોગ, પુ. [ સં. ] આજ્ઞા;

પ્રેરણા. (૧) વિધવાએ પુત્રને માટે  
દિયેર સાથે સંબંધ કરવો તે. (૩)  
યોજના કરવી તે.

નિરૂ, અ. [ સં. ] નિષેધ વાચક  
હવ સર્ગ. નિરોધ=દોષ વગરનું?

નિરૂખ, પુ. કલાણે ભાવે વેચવું  
એમ નકકી કરી મૂકેલું તે. (૨) તપાસ;  
પરીક્ષા, કસ.

નિરૂખવું, કિં. સં. ધારી ધા-  
રીને જોવું; નિહાળવું. (૨) કસવું;  
પરીક્ષા કરવી [ નિરૂ- (કવિતાઓ) ]

નિરૂધાર, અ. નિર્ધાર, નકકી,

નિરૂધારણ, કિં. સં. નિર્ધારણ;  
નકકી કરવું; કસવું. ચુકરે કરવું.

નિરનિરાણું, વિ. જોડેજોડ;  
અવગ અલગ, એક બીજાને સંબંધ ન  
હોય એવું.

નિરપરાધી, વિ. અપરાધી  
નહિ તે; નિર્દોષ, બેકસુર

નિરપેક્ષ વિ. [ સં. ] અંપેક્ષા  
રહિત, સ્વતંત્ર

નિરર્થક, વિ. [ સં. ] નબળું;  
નિષ્ફળ. વૃથા; રોગટ.

નિરંકુશ, વિ. [ સં. ] અંકુશ  
વગરનું, જેને કાઢવો દાખ ન હોય તેવું;  
હિંમતુબળ, હઠત. (૨) સ્વતંત્ર.

નિરંજન, વિ. [ સં. ] અંધ-  
કાર-અજ્ઞાન રહિત; તેજેમય બ્રહ્મ.

નિરંતર, અ. [ સં. ] આઢિ;  
સદાકાળ, સતત, જારી, હંમેશા

નિરાકરણ, ન. [ સં. ] નિવા-  
રણ, નિવેડો; તોડ, ફેંસલો. (૨) છેવટ;  
પરિણામ (૩) રદબાતલ કરવું તે,

નિરાકાર વિ. [ સં. ] આકાર  
રહિત, જેને કંઈ રૂપ ન હોય એવું,  
બ્રહ્મ

નિરાધાર, વિ. [ સં. ] આધાર  
રહિત, જેને કંઈ અવલંબન ન હોય  
એવું. (૨) ટેકા વગરનું.

નિરાશ્રય, વિ. [ સં. ] રોગ વિ-  
નાશું. ટંડુરસ્ત.

નિરાલંબ, વિ. [ સં. ] આલં-  
બન રહિત; નિરાધાર, અસારણ (૨)  
અહર [ આશાભંગ.

નિરાશ, વિ. [ સં. ] નાકમેદ;

નિરાશા, સ્ત્રી. નાકમેદી, નાસી  
પાસી આશા નહિ તે.

નિરાશી, સ્ત્રી. નાકમેદી.

નિરાશ્રય, વિ. [ સં. ] જેને  
કંઈ આશ્રય ન હોય એવું, અનાય;  
લાચાર; નિરાધાર.

નિરાશ્રયી, વિ. આશ્રય વગરનું;

જેને આધાર ન હોય તેણે; લાચાર; ગરીબ.

નિરાશ્રિત, વિં [ સં. ] જેને કાઇનો આશ્રય રહેલો ન હોય તે; અનાય; અસરસ્તુ, ગરીબ.

નિરાહાર, વિં [ સં. ] જેણે કોઇન કરેલું હોય નહિ એવું; બૂખ્યું; ઉપવાસી. [ અવગ; આધું. ]

નિરાશું, વિં બુદ્ધ; ન્યાય; નિરાંત, સ્ત્રીં નચિંતતા. કુરસદ; પરવાર; ઉભંગરા વગરની લાલત. (૨) સુખ; ચેત. કિં મં નિરાંત વરી = ચિંતા રહિત થવું.

નિરાંતે, અં નચિંતતાએ; કુરસદે. (૨) સુખે.

નિર્નિદ્રિય, વિં [ સં. ] ઇન્દ્રિય રહિત. (૨) જડ; ચેતન રહિત.

નિરીક્ષણ, નં [ સં. ] બારીક તપાસ; ધારી ધારીને જોવું તે; અવલોકન. [ તપાસ. ]

નિરીક્ષા, સ્ત્રીં [ સં. ] બારીક નિરૂક્ત, નં [ સં. ] વેદનું એક અંગ; વ્યુત્પત્તિ શાસ્ત્ર.

નિરુત્તર, વિં [ સં. ] ચૂપ; ઉત્તર કરે નહિ એવું કરી દેવું તે; મૌન. કિં મં નિરુત્તર કરી દેવું = ચૂપ કરી દેવું.

નિરુત્સાહ, વિં [ સં. ] ઉત્સાહ વગરનું; આળસુ; મંદ; સિમિલ.

નિરુત્સાહી, વિં ઉત્સાહ ન હોય એવું; મંદ આળસુ.

નિરુદ્ધોગ, વિં [ સં. ] નિરુદ્ધ મ બેકાર; નવત.

નિરુદ્ધોગી, વિં જેને કામધર્મી ન હોય એવું; આળસુ; બેકાર; નવત.

નિરુપકારી, વિં કૃત્તિન; (૨) ઉપકાર ન કરે એવું.

નિરુપદ્રવ, વિં [ સં. ] ઉપદ્રવ રહિત. સાંત; પંથ્યાતી ઉભી કરે નહિ એવું.

નિરુપદ્રવી, વિં [ સં. ] ઉપદ્રવ કરે નહિ એવું; ગરીબ; દીન.

નિરુપમ, વિં [ સં. ] ઉપમા રહિત અનુપમ; અમતિમ.

નિરુપયોગ, વિં [ સં. ] ઉપયોગ રહિત; કામમાં આવે નહિ એવું.

નિરુપયોગી, વિં નહિ ઉપયોગનું તે. નકામું.

નિરુપાય, વિં [ સં. ] જેને કંઈ ઉપાય ન હોય એવું. (૨) લાચાર.

નિરુપણ, નં [ સં. ] કથન; ચરિત વર્ણન; વ્યાખ્યાન.

નિરોધ, પું [ સં. ] અટકાવ; રોકાણ. નિમદ.

નિરોપ, પું [ સં. ] સરેલો; કહેણ; વેગામ.

નિર્ગત, નં [ સં. ] નિકળેલું; કળેલું; ફૂટેલું. (૨) જડું રહેલું; નાશ પામેલું.

નિર્ગમન, નં [ સં. ] બહાર નિકળવું તે; પ્રસ્થાન. (૨) ગાળવું.

ગુન્નરવું તે (૩) વિતાડવું તે.

નિર્ગમનું, કિં સં ગુન્નરવું; કાઢવું; ગાળવું; વિતાડવું.

નિર્મલ, વિં [સં.] મંથ  
રહિત; જેમા વાસ ન હોય એવું;  
પરિમળ વગરનું (૨) સ્વચ્છ.

નિર્મલ, વિં [સં.] શુદ્ધ રહિત  
(૨) શુદ્ધ નહિ બાળનાર કૃતમ. (૩) રજ  
તમ અને સત્ત્વ એ ત્રણ શુદ્ધી રહિત  
એવું જે તે-શ્વર [બાળનાર, કૃતમી  
નિર્મલિયુ, વિં શુદ્ધ નહિ  
નિર્મલિ, વિં નિર્મલ (૨)  
અનુપકારી; કૃતમી. [નિર્મલ.

નિર્મલ, વિં [સં.] શુદ્ધ રહિત;  
નિર્મલિ, વિં જેને શુદ્ધ-દયા  
ન હોય તે. કૃત

નિર્મલ, વિં [સં.] નીરવ; અવાજ  
યતો ન હોય તેવું (સ્થળ). (૨) ઘાષ;  
અવાજ. (૩) પુરાણ કાળનો એક શાળ.

નિર્મલ, વિં [સં.] વિજન-  
મનુષ્યરહિત; ઉજનક.

નિર્મલતા, સ્ત્રીં [સં.] માણસ  
વગરની હાલત તે; વિજનતા; ઉજનક-  
પણું.

નિર્મલ, વિં જગા-પદપણ  
રહિત; સદા જીવાન. (૨) પું અજર-  
અમર-રવ.

નિર્મળ, વિં પાણી રહિત; જ્યા  
પાણી મળી શકતું ન હોય એવું (સ્થળ).  
નિર્મળ એકાદશી=જેક સુદિ અગિ  
યારસ તે.

નિર્મલ, વિં [સં.] નહિ નિતેલું

નિર્મલ, વિં [સં.] જેનામાં  
જીવ ન હોય એવું; જડ; અચેતન.  
(૨) નિર્મળ; કમળોર. (૩) નકામું;  
નજીવું; હવડું; માલ વગરનું.

નિર્મલતા, સ્ત્રીં નિર્મલપણું;  
જડતા. [જરણ

નિર્મલ, પું [સં.] વહેળો; જરો;

નિર્મલ, પું [સં.] તોડ;

નિર્મલ. (૨) ઉદયો કરાવ. ફેંસલો;

હુકમનામું. (૩) નકકી કરેલી ગોઠવણ

નિર્મલ, વિં નકકી કરેલું;

કરાવેલું. [કૃત; ધાતમી

નિર્મલ, વિં [સં.] દયા વગરનું;

નિર્મલ, વિં ફરીને દાવો થાય

નહિ એવું-લખત વગેરે.

નિર્મલ, વિં [સં.] હુકમ

કરેલો હોય એવું; આદિ. (૨)

ખતાવેલું; સોપેલું.

નિર્મલ, પું [સં.] આજ્ઞા; હુકમ.

(૨) દેખાડવું તે; વધુના ઉચ્ચાર.

નિર્મલ, વિં [સં.] નિરપરાધ;

એકસુર (૨) નિષ્કપટ; નિખાલસ,

એણું; સદું; પાપ વગરનું; દ્રવણ રહિત.

નિર્મલિ, વિં જેણે દોષ કર્યો

હોય નહિ એવું. [ગરીબ; દીન.

નિર્મલ, વિં [સં.] ધનરહિત;

નિર્મલતા, સ્ત્રીં ધન રહિત

હાલત તે ગરીબાઈ; દૈન્ય.

નિર્મલિયું, વિં જેની પાસે

ધેસો ન હોય એવું; ગરીબ, કંગાવ.

નિર્મલિ, વિં ધન વગરનું; ગરીબ.

નિર્મલ, પું નિશ્ચય, નકકી

કરેલો વિચાર. (૨) અંખચીત; નકકી.

નિર્મલિયું, ક્રિં સં નકકી

કરવું; નિશ્ચય કરવું.

નિર્મળ, વિં [ સં ] નિર્મળ ।  
 બગરદિત; કમલેર (૨) બગર તા-  
 કાત વગરનું કુર્મી ૩ ગરીમ  
 નિર્મળતા, સ્ત્રી કમલેરી-  
 નળગાઇ, અગાધન.

નિર્મળપણું, નં નિર્મળતા.  
 નિર્મળ, વિં [ સં ] મય રહિત  
 (૨) નિરર; હિમતરાણું.  
 નિર્મળતા, સ્ત્રી સય નહિ  
 હોવાપણું. નિરતા. [ વરપુર.  
 નિર્મર, વિં [ સં ] ભરેલું;  
 નિર્મરસના, સ્ત્રી [ સં ]  
 તુચ્છકાર. (૨) કંઠાળો; અભાવ.

નિર્મળી, વં હીનમાન્યનું;  
 અભાગી; અકર્મી. [ કમનસીમ.  
 નિર્મળ, [ સં. ] અભાગિયું;  
 નિર્મળ, વિં [ સં. ] ભાંતિ  
 ન રહે એવું; વગર વહેમનું. (૨)  
 નકલી; જરૂર. [ બેદાય એવું.  
 નિર્લેષ, વિં [ સં. ] નહિ

નિર્લેષ, વિં સેજસેજ વગરનું;  
 તદન એક ભતનું

નિર્મળ, વિં [ સં. ] મળ-  
 એલ વગરનું; સ્વચ્છ. (૨) નિર્લેષ;  
 નયું. (૩) નહિ જાણું. (૪) અંત-  
 રાય-આડ વગરનું; ચોક્કસ; ખુલ્લું.

નિર્મળતા, સ્ત્રી એલ વગરનું  
 હોવાપણું; સ્વચ્છતા; ચોક્કસપણું.

નિર્મળી, સ્ત્રી એક ભતની વન-  
 સ્પતિ ઔપશિ.

નિર્મળ, નં [ સં ] સર્જત;

નકલી થયેલું હોય તે નશીબ; (૨)  
 દેવે નકલી કરેલું હોય તે.

નિર્માલ્ય, નં [ સ ] દેવપરથી  
 ઉતરેલું > દ્રવ્ય તે-કુવ વગેરે. (૨) વિં  
 માત્ર વગરનું; કમલેર; કુર્મી; કમિયું.

નિર્માળ, નં નિર્માલ્ય

નિર્મિત વિં [ સં ] સર્જવું.

નિર્માણ કરેલું. નિમેલું.

નિર્મુખ, વિં [ સ ] અખુલ  
 ગયેલું; નિરાશ થઈ પાણું ગયેલું.

નિર્મૂળ, વિં [ સં. ] નિર્મૂળ  
 મૂળ પણું રહ્યું ન હોય તેવું. (૨)

નિર્વંશ.

નિર્મોહ, વિં [ સં ] જેને ક્ષો  
 મોહ રહેલો ના હોય એવું. (માણસ  
 -ચાત્ર). [ નિકળડું તે.

નિર્મોહ, નં [ સં. ] પ્રયાણ;

નિર્મોહ, પું [ સં ] વનસ્પ-  
 તિમાંથી નીકળેલો રસ; શુદ્ધ. (૨)  
 કવાય; કસ; સાર.

નિર્લજ્જતા, સ્ત્રી બેદારમી;  
 બેઅણી; લાજ વગરની સ્થિતિ.

નિર્લજ્જપણું, નં લાજ વગરનું  
 થઈ જવું તે; બેદારમી.

નિર્લજ્જ, વિં [ સ ] લાજ  
 વગરનું; બેદારમ; બેઅણ.

નિર્લેષ, વિં [ સં ] જેને લેપ  
 લાગ્યો ન હોય એવું; જેને કંઈ લાગે  
 વળગે નહિ એવું; અસંગ.

નિર્લેષ, વિં [ સં ] જેને  
 લેપ હોય નહિ એવું.

નિર્દોશી, વિં લોખી નહિ  
એવું તે; જેને કંઈ ઇચ્છા ન હોય એવું.

નિર્વચન, નં [ સં ] નિશ્ચય  
પૂર્વક કહેવું તે. પ્રસાસા.

નિર્વશ, વિં [ સં ] નખોદિયું;  
બંસા ન રહે એવું તે કિંમત નિર્વશ  
જવો = બંસાનો નાશ થવો.

નિર્વાણુ, અં નકકી; ખચીત.  
(૨) નં કક્કાર; મોક્ષ. મુક્તિ (૩)  
લય થઈ જવો તે.

નિર્વાણી, વિં નિર્વાણુ પામેહું  
(૨) મુનિ; જેને વાણી નો સંયમ  
કરેલા હોય એવું.

નિર્વાત, વિં [ સં ] પવન  
વગરનું. ( સ્થાન. )

નિર્વાહ, પું [ સં ] ચલાવવું  
તે; ટકાવ. (૨) હુજારો; જરણુપોષણ.  
કિં પ્રં નિર્વાહ કરવો = ચલાવી લેવું.

નિર્વિકલ્પ, વિં [ સં ] વિકલ્પ  
રહિત; જેમાં કંઈ સંકલ્પ ન હોય એવું.

નિર્વિકાર, વિં [ સં ] વિકાર  
રહિત; અગાડ વગરનું. [ એવું.

નિર્વિકારી, વિં વિકાર કરે નહિ  
નિર્વિકન, વિં [ સં ] વિષ

રહિત; અડચણ વગરનું.

નિર્વિવાદ, વિં [ સં ] જેને  
માટે વિવાદ કરવાની જરૂર ન હોય  
એવું; ખીનતકારી; અખાધિત. ( ૨ )  
નકકી; જરૂર.

નિર્વિષ, વિં [ સં ] વિષ ર-  
હિત. (૨) હા નિ કરે નહિ એવું; ગરીબ;

સાવસ. (૩) વેરઝેર વગરનું; ભોળું;  
નિખાવસ.

નિર્વચ્યં, વિં [ સં ] વીચં-  
વગરનું; સત્ત્વહીન; નપુંસક; બાયડું;  
નમાવું.

નિર્વેદ, પું [ સં ] અણુગમેા;  
અભાવો; કંટાળા; વૈરાગ્ય.

નિર્વેધ, વિં [ સં ] વેધ વગ-  
રું; અખાધ; અડચણ વિનાનું.

નિચંસની, વિં જેને કશું  
બચન ન હોય તેવું.

નિલય, નં રહેઠાણ; મુકામ; ઘર.  
નિલવદ, નં કપાળ; લાલ.

નિલાજરૂં, વિં બેરાશમ; નિ-  
લંજન.

નિલામ, નં લિલામ; હરરાજ.

નિવડવું, કિં અં નીકળી આ-  
વવું; પ્રકટ થવું. (૨) રીઠું થવું; પાકું  
થવું; કળવવું. (૩) કિં સં વિ-  
ણવું; પસંદ કરવું; ૩૦ પ્રં નિવડે  
વખાણું = કસોટીમાંથી પસાર થઈ સાફ  
નીકળી આવે ત્યારે વખાણવું બરોબર  
કહેવાય.

નિવપન, નં [ સં ] આજ સા-  
રવું તે; નિવપન ક્રિયા = માઠક્રિયા.

નિવર્તક, વિં [ સં ] નિવાર  
નાર; રાખનાર.

નિવર્તવું, કિં અં [ સં. નિવટ ]  
પાછું વળવું; પાછા હાલવું; ખરી જવું.  
(૨) ટળવું; મટવું; નવરા થવું.

નિવાજતું, કિં સં. નવાજવું;

સતોખડું; નવાજોસ આપવી; સુખી  
ને ખુશી કરવું; મહેરબાની કરવી (૨)  
બક્ષિસ આપવી.

નિવાડો, જુઠું નિવેડો.

નિવારક, વિઠ નિવારણ કરનાર;  
મટાડનાર; પાછું હઠાવનાર; રાજનાર.  
(૨) રોકનાર; અટકાવ કરનાર.

નિવારણ, નં [ સં. ] નિવારણ  
તે; વારણ; રોકણ; પાછું હઠાવણું તે;  
રાજણું-મટાડણું તે.

નિવારણું, કિંમત [ સં. નિવૃત્ત ]  
પાછું હઠાવણું; અટકાવણું; દૂર કરણું;  
રાજણું; મટાડણું; રોકણું; વારણું.

નિવારિત, વિઠ વારેલું; રોકેલું;  
અટકાવેલું.

નિવાસ, પુઠું [ સં. ] રહેવાનું  
ઠેઠાણું; રહેઠાણું; ઘર. (૨) પડાવ;  
મુકામ. [ કરીને રહેનાર.

નિવાસી, વિઠ [ સં. ] રહેઠાણું  
નિવૃત્ત, નિઠ [ સં. ] પાછું કરી  
આવેલું; વળેલું; છૂટું થયેલું; પરવા-  
રેલું; અજણું થયેલું; શરમ.

નિવૃત્તિ, સ્ત્રીઠું [ સં. ] ઉપાધિ.  
માંથી અગમ રહેણું તે; ફારગ થવું  
તે; છુટકારો. (૨) નિર્મત; સાંતિ;  
પરવાર; કુતસહ; રાહત. (૩) ઉપાધિથી  
દૂર થઈ જઈ રાંત એકાંત વાસ કરવો તે.

નિવેડો, પુઠું તોડ; ફેંસણો;  
ચુમ્મો. (૨) પરિણામ; છેવટ; છેડો.  
કિંમત પ્રાં નિવેડો લાવવો=વાર લાવવો.

નિવેદન, નં [ સં. ] નમ્રતાથી જ.

લાવણું તે. (૨) અરજ. કિંમત પ્રાં નિવે-  
દન કરવું=નમ્રતાથી અરજ સુનાવી.

નિવેદણું, કિંમત અં નમ્રતાથી  
જણાવણું. (૨) જે કંઠેવાણું હોય તે  
વિનય પૂર્વક કહેવું.

નિવેશ, પુઠું [ સં. ] પડાવ  
મુકામ; ઊપજી. (૨) લાખણ થવું  
તે; પ્રવેશ.

નિશ, જુઠું નિશા. [ દારૂખેલ.

નિશદિત, અં રાત દહાડો;

નિશલોર, અં રાત દહાડો.

નિશવાસર, અં રાત દિવસ.

નિશા, સ્ત્રીઠું [ સં. ] રાત; રજા.

(૨) કંઠ; નિશો; ધન. (૩) મશાલો

વગેરે વાટનાની નાની શિલા. (૪) ખાતી.

નિશાકર, [ સં. ] રજાનીકર; ચંદ્ર.

નિશાચર, પુઠું [ સં. ] રાત્રિએ

બટકનાર; રાક્ષસ; ચોર; કાળાં કમ

કરનાર. (૨) રાતે શિકારે નીકળનાર

દિ'સદ થયુ અને પ'ખાઓ વગેરે તે.

નિશાચર, સ્ત્રીઠું રાક્ષસી.

નિશાણ, જુઠું નિશાન.

નિશાપત્ર, પુઠું મશાલો વાટ

વાટનો ગ્રામ પત્ર; ઉપવચ્છેડો.

નિશાન, નં ગ્રામખણું

ચિહ્ન; ખૂણ; આકો; લીટો; રેખા.

(૨) નકકી કરેલું ચિહ્ન. (૩) ધન;

વાવટો; જરીપટકો; મુ'ટો. (૪) પડિ-

યાળાં; વાળાં; ગ્રામકિયાં; નોખત(કાળ્ય-

માં) (૫) ધારેલી ગાળત; ધારણા; ચોટ.

કિંમત પ્રાં નિશાન વાકણું=ધારેલે સ્થાને

ચોટ લગાવવી. નિશાન મારવું=ધારેલું  
કામ પાર પાડવું. નિશાન હડાડવું=  
ધારણા હોય તે સફળ કરવી.

નિશાનખાજી, વિં નિશાન પાડ-  
નાર; નિશાન પર ધાર્યો ધા મારી  
ભણનાર.

નિશાનખાજી, સીં નિશાન પર  
ધા લગાવવાનો આવરો કરવો તે.  
નિશાન પાડવાની સરતની રમત તે.

નિશાની, સીં ચિહ્ન, આજખ:  
ખૂણ (૨) યાદગીરીને માટે આપેલી  
વસ્તુ તે. (૩) છાપ; લાખું; લીટો;  
ખસરકો. (૪) પગલી.

નિશાપતિ, પું [ સ ] ચંદ્ર.

નિશાળ, સીં ખાજકોને ભણ  
વાનું સ્થાનક-મકાન; મદ્રેસા; શાળા.

નિશાળગણુણું, નં નાના  
છોકરાનું પહેલ વહેલું નિશાળે જવું  
તે. (૨) છોકરાને પહેલ વહેલો નિશાળે  
મૂકતાં કરવામાં આવતો વિધિ તે.

નિશાળિયેક, પું નિશાળે  
જનારો છોકરો; વિદ્યાર્થી; શિષ્ય;  
ભણનારો.

નિશો, પું [ ફા. ] કેક; યેન.

નિશોતર, નં એક જાતની વન-  
રૂપતિનાં મૂળિયાં; એકઝાવધિ; નસોતર

નિશ્ચય, પું [ સં ] મનથી નક્કી  
કરેલું હોય તે; અભિપ્રાય; નિષ્કૃંચ;  
કસાવ. (૨) ખાતરી. પતીજ; બરોસો.  
(૩) નિવેડો; તોડ; નિષ્કૃંચ.

નિશ્ચલ, વિં [ સં ] ન ચળે એવું;  
ડગ મગે કે હાલે નહિ એવું; સ્થિર.

નિશ્ચલતા, સીં અચળતા; ડગ-  
મથ નહિ ચલાવણું. (૨) કટતા; સ્થાયી.

નિશ્ચિંત, વિં [ સં ] ચિંતા  
રહિત. બેફિકર. [ રાઈ; નિરાંત.

નિશ્ચિંતપણું, નં [ સં ] બેફિક-  
નિઃસ્વાસ, પું નિસાસો.

નિષાદ, પું એક અનાય નતિ;  
લીલ. (૨) ધીવર; માળી. (૩) ચંડાળ.

નિષેધ, વિં [ સં ] મના કરેલું;  
નકારિત. (૨) નકાર; ખરાબ. [ નકાર-

નિષેધ, પું [ સં. ] પ્રતિષેધ;  
નિષેધક, વિં નિષેધ કરનાર;

મના કરનાર; ના પાડનાર; વિરુદ્ધ મત  
આપનાર. [ નકારણું; ના પાડવી.

નિષેધણું, કિં સ. મના કરણું;  
નિષ્ક, પું [ સં. ] સોનાનો

સિક્કો; મહોર; ડીનાર.

નિષ્કપટ, વિં જેના મનમાં કપટ  
ન હોય એવું; ભોળા મનનું; સરલ

સ્વભાવનું; નિખાલસ.

નિષ્કપટી, વિં નહિ કપટી તે;  
નિખાલસ; બોણું. (૨) નિષ્કપટ

નિષ્કંદણ, વિં [ સં ] જેનામાં  
કરણા હોય નહિ તે; કઠોર હૃદયનું.

નિષ્કંઠ, વિં અકંઠ; કામકાજ  
નહિ કરનાર. (૨) આળસુ; નવરં.

નિષ્કર્ષ, પું [ સં ] સાર; સાર;  
તત્ત્વ; મતલબ; અર્ક.

નિષ્કલંક, વિં [ સં ] કલંક  
રહિત; લાઠન ચિનાનું; નિર્દોષ; ચોખ્ખું;  
શુદ્ધ; પવિત્ર.

નિષ્કંટક, વિં [ મં ] કાઠા વગરનું. કંઈ હરકત કે આડખીટી રહેલી ન હોય એવું; વાધા વગરનું. (૨) શત્રુ વગરનું સ્વતંત્ર.

નિષ્કામ, વિં [ સં ] લાભના ઇચ્છા રહિત, નિ સ્વાર્થ; બદલાની આશા વગરનું.

નિષ્કારણ, અં વગર કારણે; ખીન જરૂર. (૨) અમરનું.

નિષ્કાંત, વિં [ સ ] ગયેલું; નિર્ગત; બહાર નીકળી ગયેલું.

નિષ્ણાત, વિં [ સં ] નિપુણ; કુશળ; હોશિયાર; સારી પેઠે જાણનાર.

નિષ્ઠા, સ્ત્રીં પૂર્ણ વિશ્વાસ હોવો તે; આસ્થા; ઇતમાર, પતીજ. (૨) ધારણા; આરાધ; વિચાર; મન-સુખો. (૩) સ્થિતિ સ્થિરતા ( ૪ ) હઠાવતા. કિં મં નિષ્ઠા રાખવી = વિશ્વાસ રાખવો.

નિષ્કુર વિં [ સં ] નિર્દય; કંર. (૨) કલ્પ; સખત.

નિષ્કુરતા, સ્ત્રીં નિર્દયતા; કુરતા. (૨) કઠોરતા; સખતાઈ; દયા હીનતા.

નિષ્પક્ષપાત, વિં પક્ષપાત રહિત, એકે તરફ નહિ ઢળવું; સ્વતંત્ર.

નિષ્પક્ષપાતી, વિં કોઈની તરફદારી કરે નહિ અણુ; પોતાને યોગ્ય લાગે તેમ કહે અને કરે એવું; સીધું; સ્વતંત્ર વિચારવાળું.

નિષ્પત્તિ, સ્ત્રીં [ સં ] ઉત્પન્ન;

ફળ; સાર. (૨) મિદિ.

નિષ્પાપ, વિં [ સં ] પાપ રહિત. શુદ્ધ; પવિત્ર.

નિષ્પ્રયોજન, વિં [ મં ] પ્રયોજન રહિત. (૨) અં કારણ વગર.

નિષ્ફળ, વિં [ સં ] ફળ-પરિણામ રહિત. (૨) અં ફોમડ; મિથ્યા; વ્યર્થ; ખાલી.

નિસખત, સ્ત્રીં [ અ ] સંખમત વળગણ; નાતો. (૨) હવાલો; સખાળ; અખત્યાર. (૩) અં મારફત.

નિસરણી, સ્ત્રીં હંથે ચડવાની પગથિયાવાળી રચના તે; સીંધી; સોપાન.

નિસરણું, કિં અં બહાર આવણું; આગળ નિકળી આવણું; નિકળણું.

નિસર્ગ, પું [ સં ] સ્વભાવ. (૨) કુદરત; પ્રકૃતિ; જગત.

નિસાતરો, જું નસાતરો.

નિસાસો પું નિઃશ્વાસ. (૨) લાંબો શ્વાસ લઈ નીચે મૂકવો તે (૩) હાથ; અક્ષામણને લીધે જે શાપ દેવામાં આવે તે. કિં મં નિસાસો નાખવો = નાસીપાસીનો શાપ દેવો.

નિસૂદન, નં [ સં ] મારી નાખવું તે; વધ. ઘાત (૨) વધ કરનાર; ગારનાર.

નિસ્તરણું, કિં અં પારપણું. પૂરું થવું; ખૂટવું. (૨) તરવું.

નિસ્તારો, પું [ સં ] પાર;



ઉદ્ધાર; મુક્તિ; મોક્ષ; તારણ. (૨)  
હુટકો; નિઃશય; તોડ.

નિરતેજ, વિં [ સં ] તેજ  
વગરનું; જાણુ; શૂન્ય. (૨) સુસ્ત;  
ધુંધળું; જગમગ વગરનું.

નિરુપદ, વિં [ સ ] સ્પૃહા  
રહિત; બેરકાર; બેપરવા; તમાવગરનું  
(૨) કોઈની પક્ષ સહાયની ઇચ્છા  
રાખવું ન હોય તેવું.

નિરુપદતા, સ્ત્રીં નહિ સ્પૃહા  
તે; બેપરવાઈ કોઈની સહાયની ઇચ્છા  
નહિ રાખવાપણું.

નિરુપદી, વિં સ્પૃહા વગરનું;  
કોઈની કંઈ પરવા રાખે નહિ એવું;  
નિરુપદ. [ ધાતક; મારનારો.

નિહંતા, પું [ સં ] હથુનારો;

નિહારિકા, સ્ત્રીં [ સં ] આકા-  
શમાં ફરતા હવામય તેજ સમૂહો;  
તેજસ્વી વરાળના ગોટા.

નિહાળવું, કિં સં ધારી ધા-  
રીને જોવું; નિરખવું. [ જીળતખોર.

નિંદક, નં નિંદા કરનાર;

નિંદવું. કિં અં પુઠે બુંદું  
બોલવું; નિંદા કરવી.

નિંદા, સ્ત્રીં કોઈની પુઠ પાછળ  
બુંદું બોલવું તે; બદગોષ. જીળત;  
ચુગલી. [ જીળતખોર.

નિંદાખોર, વિં નિંદક;

નિંદિત, વિં [ સં ] જેની  
નિંદા પચેલી હોય તેવું. (૨) નહાર;  
ખરાબ; વગોવાયેલું; હલકું.

નિઘ, વિં [ સ ] નિંદા કર-  
વાલો; ધિક્કારવા લોગ (૨) ખરાબ;  
નહાર:

નિંબ, પું [ ફા ] વિંબડો.

નિઃશંક, અં શંકા કરવાનું  
કારણ ન હોય તેમ; બેશંક; બેધાત્ક.

નિઃશેષ, અં કંઈજ બાકી રહેલું  
ન હોય તેમ તમામ; બિજકુલ.

નિઃસત્ત્વ, વિં [ સં ] સત્ત્વ  
રહિત; માત્ર વગરનું; કુચા જેવું (૨)  
નિર્માલ્ય; કમલોર. (૩) ગરીબ. દીન.

નિઃસંગ, વિં [ ફા ] સંગ ર-  
હિત; અતડું. આગમું. આસંગ નહિ  
રાખવું.

નિઃસંદેહ, વિં [ ફા ] નિઃશંક;  
સંદેહ રહિત. જરૂર; ખચીત.

નિઃસંશય, વિં [ ફા ] નિઃસં-  
દેહ; નિઃશંક, જરૂર, અચૂક.

નિઃસ્નેહ, વિં [ ફા ] સ્નેહ  
રહિત; મીતિ વગરનું. [ વગરનું.

નિઃસ્વાદ, વિં [ ફા ] સ્વ.દ

નિઃસ્વાથ, વિં [ ફા ] સ્વાથ  
રહિત.

નિઃસ્વાર્થી, વિં સ્વાર્થી નહિ  
એવું તે; પરાર્થી; નિઃસ્વાર્થ વૃત્તિનું.

નીક, સ્ત્રીં પાણી વહેવરાવવાનો  
ઢાળ પડતો માંકડો રતો.

નીકા, પું [ અ ] સ્ત્રી પુરુષે  
ધણી ધણિયાણી તરીકે રહેવાને બંધાવું  
તે. નીકા પટવા=મુસલમાની ધર્મ પ્ર...  
માણે પતિ પત્ની તરીકે રહેવાને બંધાવું

નીચ, વિં [ કા ] હવડું; નકારે;  
હીણી નવતું; અમમ; અસમ; નિંધ.  
(૨) અપમમ મળે એવું.

નીચણું, વિં નીચેતું; નીચે હોય  
તેણું; વળેતું; હેઠેતું (૨) હવડાં;  
હાથ પડતું; નીચેની બાજુનું.

નીચું, વિં નીચ; હવડું; કુન્નત;  
નકારે, દુષ. (૨) નહિ હવડું; ઉત્પાવણું  
નહિ એવું; ધીરું. (૩) નિચાણુમાં  
હોય તેણું; હવડું; દળણું; નમતું. ૩૦  
પ્ર. નીચું એવું = રાશમાધ જણું; નીચા  
એવું = કાઠનવાણું; રાશમાળ.

નીચે, અં નીચણી તરફ. હેઠળ;  
હેઠે; તળે. [ માળે.

નીહ, પું [ કા ] પંખીનું ધર;  
નીતિ, સ્ત્રીં [ કા ] દોષ પછુ  
સમ સારી રીતે ચલાવવાને માટે નક્કી  
કરેલો પ્રાર્થ તે; ન્યાય; સદાચાર.

નીતિમાન, વિં સદાચારી;  
સદૃશણી; ન્યાયચોગ્ય હોય તે પ્રમાણે  
કરનાર.

નીતિશાસ્ત્ર, નં [ સ. ] મનુષ્યે  
વ્યવહારમાં રાજ્યમાં અને વર્તનમાં  
કેમ રહેવું તથા ચાલવું તેના ને  
નિયમો તે. [ કૃષ્ણાદ.

નીપ, પું [ સં ] એક નવતું  
નીમ, પું નિયમ [ હંટવેદ.  
નીમહડીમ, પું લેભાણું પેદ;  
નીમા, પું નિમાયે; નિમા.  
(૨) મેટા પ્રયોગ; એક સામટા  
૩૧ ઉપર કરેલો અજવર.

નીગી, સ્ત્રીં હુંડી.

નીર નં [ સ. ] પાણી; જળ;  
હલક. (૨) સત્ત; સાર્ય; બળ; તેજ  
૧૨. [ ધાસ તે.

નીરણુ નં દોરને નીરવાતું ને  
નીરદ. પું [ સં ] મેધ; વાદણું.  
નીરણું, કિં સં દોરના મોં  
આગળ ધાસ નાખવું.

નીરસ, વિં રસ વગરણું.  
નીરો, પું ખજૂરાંમાંથી. નીક.  
બેલો તાલે રસ; વરતની નીકબેલી તારી.  
નીરોગી, વિં [ સં ] રોગ  
રહિત; વંદુરસ્ત.

નીલ, વિં [ સં ] આસમાની;  
ધેરું; કળું-બૂરું. [ (૨) મેર.  
નીલકંઠ, પું [ સં ] મહારેવ.  
નીલમ, નં આસમાની હીરો.  
નીલી, સ્ત્રીં ગળી.

નીણું, વિં ઘેરું આસમાની.  
નીલોપલ, નં [ સં ] કાણું  
કમળ.

નીવાર, પું [ સં ] એક લં  
વળું અનાજ; એક ભાતના આખા.  
નીની, સ્ત્રીં [ સં ] ચણિયાના  
નાડાની ગાહ.

નીસા, સ્ત્રીં નિસો. (૨)  
બરોસો; પતીમ; (૩) મશાલો વા.  
ટવાની પત્થરની નાની સિલા. [ ખૂમર.  
નીહર, પું [ સં ] અકળ;  
નીદણુ, નં બેવરમાં ને નકાણું  
ધાસ હમેણું હોય તે.

નીંદુ કિં અં નકામુ પાસ  
મૂળભાષી જે ચી નાખવુ

નુકતી સ્ત્રીં સળગસના લોટની  
ખાડ પાયેલી ચી ગા

નુકસાન, નં [ અ ] ગેરલાભ ગેર  
ફાયદો તોટા (૨) બમાડ ખરાબી (૩)  
નારા હાનિ (૪) હરકત અડચણ  
વારો કિં પ્રં નુકસાન કરવું = હાનિ  
પહોચાડવી (૫) ખામી, ઊંદ્ર દોષ

નુકસાનકારક, વિં ગેરફાયદા  
કારક નુકસાન કરે એવું

નુકસાની, સ્ત્રીં નુકસાન ગેર  
ફાયદો (૨) ખાટ તોટો હાનિ  
(૩) ખોટનો બદલો તે

નુકતો પું નકતો કોતું હાપજ  
કરે એવો બનાવ તે (૨) નવો છુટો  
(૩) કોથડો (૪) દિંખળ હસવા  
જેથી વાત (૫) અસ્ખી ને ફારતી  
અક્ષરો ઉપર મીડા વગરે મૂકવામા  
આવે છે તે

નુગર, વિં ગુરે જગરડા; નખડ  
જે મળને ગાઠે નહિ એવું હોય તે  
નુગરોસાપ = ઉતરે નહિ એવો સાપ

નુસખો, ( અં ) પુસ્તક ( ૨ )  
ફવાનો પ્રયોગ

નૂતન, વિં [ સ ] નવું નવીન  
(૨) તરતનું તાજું નૂતનતા = નવા  
પણું નવીનતા

નૂપુર, નં [ સ ] સ્ત્રીઓને પગે  
પહેરવાનું ધરણું જાઝર નેપુર

નૂર, નં [ અ ] તેજ, પ્રમાણ

કાતિ (૨) રૌચ પાણી (૩) ભાડું  
'નૂરી, સ્ત્રીં [ હિં ] ઘાય રમત  
એક પખી.

નૃત્ય, નં [ સ ] નાચવું તે  
નાચ નૃત્ય ૧૨ = નાચ કરનારો [રાજ  
નૃપ પું નરો પાળનારો તે-  
નૃપતિ, પું રાજ નૃપાળ  
નૃપાળ, પું રાજ

નૃશ મ વિં અત્યંત પાપી—  
નકારો કૂર ધાતકી

નૃશ મતા, સ્ત્રીં અતિ નીચ—  
પાપીપણું કરતા

નૃમિલ, પું નરને સિ હતા મિશ્ર  
આહારનો વિંધ્યનો ચોથો અવતાર  
(૨) ગુજર વનો આદિ કવિ (૩)  
નરોમા સિ હ જોયો જો શરવાર તે

ને, અં અનેનું હું ૩૫ અને  
વધા (૨) બીજી વિશકિતનો પ્રત્યય  
(૩) કિયાપના આજ્ઞાથ ૩૫ને  
અ તે ની ને ૩૫ આવનાર પ્રત્યય—

આપને? નાખને? (૪) વિં એવું  
અથે કવિતામા વપરાય છે ગોરમા  
ધરેય ને ભરવાર કે આપ્યો મુજનેરે  
હોત (૫) સ્ત્રીં નેહ હોકાભાષી  
ધુમાડી જે ચવાની પાવળી નળી

નેક, વિં નેવું ૨૦

નેક, વિં [ વા ] પ્રમાણિક,  
સાચું ન્યાયી પાક ઇમાનદાર  
(૨) નીતિમાન સદાચારી ભલું  
(૩) સખી (૪) પું હદ, મર્યાદા  
(૫) રાતળ કિં પ્રં નેક બાધવો =

અમુક મુદતે નિયમિત અમુક આપણું  
એમ કતાવણું તે. નેકનમર=પ્રમાણિક-  
પણે વર્તનાર. નેકનામ=નેકીમા એ  
નક્ષત્ર હોય તે. નેકનામદાર=સલા  
નામવાળો. નેકખખ્ખ=સારા નથીખવાળું.

નેકી, શ્રીં [ ફા. ] પ્રમાણિકતા;  
ક્રમાનુદારી. ( ૨ ) સન્નિધા.

નેકો, પું અમુક હદનો નેક.  
આંકો; ધારો; નિયમ; બંધ; પ્રમાણ.

નેમ, પું મદિરમાં આપવાનો  
એક દિવસનો ખોરાક.

નેમણું, કિં ૩૦ ખાણું; જમણું.  
નેચો, પ્રં [ ફા. ] હોડાની નેક

નેજણું, નં બારસાખના સોમસા  
પાસેનું ઢાંકણ; દાટો; પાટ. ( ૨ ) મોં-  
વિયાનો ટેકો.

નેજરા, પું [ જ ] કટાક્ષ; આં-  
ખના અણુસારા; નેત્રપાણુ; નિજસ.

નેજુ, નં [ ફા. ] નેજહ ] નાની  
બરછી હપરની ધળ, ઘોડેસ્વારના  
લાલાને વળગાડેલા વાવટો. ( ૨ )

ભાણાડું ફણું, બરછીનું પાણું. [ બરછી-  
નેજો, પું વાવટો. ( ૨ ) ભાણો;

નેદ, અં નક્કી. જરૂર; ખચીત.  
નેદી, શ્રીં ખણુખોડ; વપાસ;

પડપૂછ.  
નેદો, અં પાસે; નજીક; કને.

નેદો, પું સ્નેહ; પ્રેમ, અનુસંગ-  
નેણુ [ મં. ] નયન ] આંખ, નેત્ર,

અમુ. નેણુકટારી=કટાક્ષ.  
નેતર, નં પાણીમાં થતા એક

ભવના લાંબી ધેરના ચાંદા; નેત્ર.  
( એ નેમ વાળીએ તેમ વળે એવા

સ્થિતિસ્થાપક હોય છે. ) ( ૨ )  
ખાવણી સોડી. [ રક્ષી

નેતર, નં વડોણું તાણવાની  
નેતા, વિં [ સં. ] સારનાર;

આગેવાન; મુખ્ય નાયક. ( ૨ ) પ્રમુખ  
નેતિ, અં [ સં. ] એ નહિ

એ નહિ, એમ; એ નહિ પણ વધારે  
અનંત. ( ૨ ) યોગની એક ક્રિયા.

નેત્ર, નં [ સં. ] આંખ, નયન,  
અક્ષ; નેત્ર. નેત્રપદ્ધતી=આંખના અણુ-

સારથી સમજવવાની ભાષા;  
નેત્રવૈદ, પું [ સં. ] આંખનાં

દરદોનો વૈદ. [ આંખનું પાણી.  
નેત્રાંજી, નં [ સં. ] આંખ;

નેન, જું નેણુ. [ મુતરાક કપડું.  
નેનચુખ, નં શીણા વણાટ;

નેપથ્ય, નં [ સં. ] રંગમંથિની  
ખાણની નટોને વેધ પહેરવા જવાની

જગા. ( ૨ ) રંગમંથિનો પાટો.  
નેપાળો, પું એક હથ રચક

આધધિ. ૩૦ પ્રં નેપાળો આપવો=

ખીક બતાવવી.  
નેપુર, નં નુપુર; આંધર.

નેષો, પું [ ફા. ] નેક ] સુરવાણ-  
અણિવાની તે જોત કે જમા નાઈ

રહે છે.  
નેમ, પું નિયમ. ( ૨ ) નિરાન;

તીર મારવાને ધારણું જિંદુ તે. ( ૩ )  
અમુક નક્કી કરેલો હેતુ તે. ( ૪ ) હલ;

મર્યાદા. કિં પ્રાં નેમ ચૂકવી=ધારેલો  
હેતુ સુચી જવો.

નેમી, સ્ત્રી [ સ ] પૈંડાની  
પરિધિ, ચક્રધાર. (૨) કુવા ઉપરની  
પાણી તાણવાની ગરગડી:

નેરું, નાં પાણી વહેતું હોય તે  
વહેળો; કાવર. (૨) વિં ન્યાદે.

નેવ, વિં નેવું; ૯૦. (૨) ન-  
ળિયાં. (૩) જ્યાં નેવાની ધારા પડતી  
હોય, તે જગ્યા; નળિયાથી પડતી  
પાણીની ધારાઓ તે. ૩૦ પ્રાં નેવે  
મૂકવું=મૂચી જવું; ઉચું મૂકવું;  
ઉપેક્ષા કરવી. કહેવું નેવનાં પાણી  
મોઝે ચડયાં=નહિ થવા નેવું થયું.  
નેવે પાણી આંખાં=રેતા ચાલે, એટલો  
વરસાદ વરસ્યો.

નેવર નાં ઝાંઝર.

નેવસ, સ્ત્રીં બેરી. (૨) ધરેલું.

નેવસે, અં નેવે.

નેવાણી, સ્ત્રીં નવેળી.

નેવું, વિં સોમાં દસ કમ; ૯૦.

(૨) નળિયું; નાળ.

નેચાશી, વિં એંશીને નવ; ૮૯.

નેશ, વિં [ સં. નેષ ] ખરાબ;

નકાડું. દુષ્ટ. (૨) હીલું. કમનસીબ.

નેશપગતાં=નહિ ઇચ્છવા યોગ્ય.

નેસ, પું ગાયો ને ગોવાળોને

રહેવાનું સ્થાન તે; રળારીવાડો. (૨)

ગાયોને રખવાનો વાડો ગેરાળા.

નેસડો પું જુગ નેસ

નેસતી, પું ખાતક માટે બેઠતી

ચાલે વેચનારો; મોદી

નેહ, પું [ સં. સ્નેહ ] પ્રેમ;  
ધ્યાર; સ્નેહ (૨) સ્ત્રીં હુકડાની  
લાકડાની નળી; ને.

નેહરી, સ્ત્રીં નેરો.

નેહરી, અં [ મ. ] હંમેશા;  
સદા; રાજ. [ સાંકડો રસ્તો.

નેળ, સ્ત્રીં નાળ; ઝાડી વચ્ચેનો

નેચુંત, વિં [ સ ] દક્ષિણ

અને પશ્ચિમ વચ્ચેની દિશા-ખુણો.

નેગમ, પું [ સં ] વાણીક; વેપારી.

નેપુણ્ય, નાં [ સં ] નિપુણતા;  
કુરાળતા; ખાહોશી; આવડ.

નેમિત્તિક, વિં [ સં ] નિમિત્ત-  
જન્ય; પ્રાસંગિક. [ નિષા.

નેયત, સ્ત્રીં દાનવ; વૃત્તિ; (૨)

નેયાયિક, વિં [ સં ] ન્યાય-  
શાસ્ત્ર જાણનાર.

નેયું, નાં નખ ને લગતી ચામડી.

નેરાશ નાં [ સં ] નિરાશા;

નાસીપાસી. [ ગુણાતીતપણું.

નેચુંણ્ય, નાં [ સં ] નિચુંણ્ય;

નેવેદ્ય. નાં [ સં. ] નિવેદન;

દેવને નિવેદન કરવાનું ને પ્રબંધ તે;  
પ્રસાદ; લોભની યાળી.

નેષધ, પું [ સં. ] એક પ્રાચીન

દેશનું નામ. નેષધનાથ=નળરાજ.

નેષિકક, વિં [ સં. ] કમ ઉપર

નિષ્કાવાળો; ચૂરને ત્યાં રહી કમ કર-

નારો ( જલધારી તે, ).

નેસર્ગિક, વિં [ સં. ] સ્વાભા-  
વિક સદગ; કદરવી.

નો, અં નહિ. (૨) છઠ્ઠી વિભ-  
ક્તિનો પ્રત્યય.

નોકર, પુ. [ કા ] પગાર લઈ  
કામ કરનારો, મહેતો. ચાકર. (૨)  
દાસ, સેવક, ખિદમતદાર.

નોકરિયાત, વિ. નોકરી એ  
જેની વૃત્તિ હોય તેવું; નોકરી કરનાર.  
(૨) પરસ્વાધીન.

નોકરી, સ્ત્રી. નોકર તરીકે જે  
વૃત્તિ કરી તે; ચાકરી; સેવા; ખિદમ-  
તદારી. (૨) નોકરની જગ્યા તે.

નોકારસી, સ્ત્રી. નોકાર મંત્રની  
દીક્ષાવાળા બોલું મોટું જમણું તે;  
શ્રાવણની ચોરાશી.

નોખ, સ્ત્રી. (પુ.) છટા; ખુખી.  
(૨) ઘાટ; ડોળ. (૩) ટેક; વટ, આખર.  
(૪) મુરોબિતપણું; મોખરો; મુખ-  
વટો. કિં પ્ર. નોખ રાખવી=ટેક  
રાખવી. નોખ લેવી=આખર લેવી.

નોકાર, પુ. જૈનનો એક દીક્ષા  
મંત્ર.

નોખદાર, વિ. મોખમતું. (૨)  
છટાદાર; રપાણું; ખુખીવાળું. (૩)  
મુખવટ બહુ સાથે તે.

નોખું, વિ. જુદું. અજબું; ઇલા-  
ચડું. કિં પ્ર. નોખું કરવું=જુદું કરવું;  
નોખું બોલવું=ફરીને બોલવું.

નોઝણુસાંકળ, સ્ત્રી. કમાડને  
જોડી રાખનારી સાંકળ તે.

નોઝણું, નં. દોહતી વખતે બેંસ  
ફેગાય ફી જાય નહિ તે માટે તેના

પાછલા જે પત્ર બાંધી રાખવાનું દોરડું;  
સેલો. કિં પ્ર. નોઝણું બાંધવું.

નોટ, સ્ત્રી. [ ઝં. ] સિકાને ટે-  
કાણે વપરાતો ચલણી કાગળ. (૨)  
ચિઠ્ઠી. (૩) નોંધ; ટિપ્પણ; ઉત્તરો.

નોતર, સ્ત્રી. નોતરવું તે; નોત-  
રવાનું જે કામ તે. (૨) નોતરવાથી  
આવેલી જે મહેમાન મંડળી તે.

નોતરવું, કિં સં. જમવાતેડું;  
ઇજન રવું; બોલાવવું; નિમંત્રણ;  
આમંત્રણ કરવું. [ ગોર

નોતરિયો, પુ. નોતરાં દેનારો;

નોતર, નં. નિમંત્રણ; આમંત્રણ.

ઇજન. રં પ્ર. નોતર કાપવું=નાટ

માંથી નિમંત્રણ કાઢી નાખવું. કહે

નાતવું નોતર ને પરખવું પાણી. [ નાનો

નોધણું, વિ. નાનું; નોધલિયો=

નોધણું, વિ. આધાર વગરનું;

આશ્રય રહિત; એકલવાયું; અર્ધર;

ટેક વગરનું.

નોખત, સ્ત્રી. મોટું નગારું;

ઉટ ઉપર રાખી વગાડવાનું મોટું લાંબું

ઇનું નગારું. (૨) દેવમંદિરમાં

મોટું નગારું.

નોમ, સ્ત્રી. [ સં. નયમી ] પ

ખવાડિયાનો નવમો દિવસ.

નોચ, નહોચ.

નોર, નહોર, નખ.

નોરણું, નં. નવરાત્રિઓમાંથી

અઠકો દિવસ તે. [ આઠવું યવું.

નોરપડવું, કિં અં. હોરપડવું;

નોરા, પું નહોરા; કાલાવાલા;  
આજી. ( ૨ ) નહોર લરવીને હા  
રહેવાનું સ્થાન. કિંમ ૩૦ નોરા કરવા=  
ખૂબ આગ્રહ કરવો.

નોરિયું, નં નખથી કરેલો ઉઝ-  
રો; નખે પાડેલો આંકો.

નોહે, નહોાય.

નોળ, પું નહુળ; નોળિયો.

નોળવું, કિં સં મસોતાથી  
ધસીને ધોવું; ધસીને ધોવું.

નોળિયો, પું નોળ; એક ચોપડું  
જતાવર. ( એ સાપને જેને ત્યાંથી  
મારે છે. )

નોળીકમ, નં શરીરના મળ  
દૂર કરવાની એક યોગની ક્રિયા. ( ૨ )  
હુઆધ. [ નવમી

નોળીનેમ, સ્ત્રીં શ્રાવણ શુદ્ધિ

નોળું, નાનું સાંધાલિયું.

નોંક, જીં નોખ.

નોંકાર, જીં નોકાર.

નોંકારશી, જીં નોકારશી.

નોંધ, સ્ત્રીં યાદદારતને મટિ ક  
રેલું જે ટાંચણ તે; ટિપ્પણ. ( ૨ ) યાદ  
નોંધપોથી=રોજનિશી; ડાયરી;

નોંધવું, કિં સં ટિપ્પણ કરવું;  
ટપકાવવું; ટુંકામાં લખી લેવું. ( ૨ )  
નામ દાખલ કરવું.

નો, નં [ સં. ] વહાણ; મહવો.

નોકા, સ્ત્રીં વહાણ; હોડી.

નોકાગમન, નં સમુદ્રયાના;  
સફર; વહાણમાં બેસીને જવું તે.

નોકાશાસ્ત્ર, નં વહાણવટું ચ-  
લાવવાની વિદ્યા.

નોતમ, વિં [ સં. ] નહું; નહું  
અને સુરોભિત; નવ તમ. [ લરકર.

નોસેન્ય, નં [ સં. ] દરિયાક  
ન્યક્કાર, પું ઘરકાર;

અવગણના. [ વડ.

ન્યથોધ, પું [ સં ] પીપળો;

ન્યરત, વિં નાખેલું; ફેંકેલું.

ન્યાત, સ્ત્રીં જ્ઞાતિ; નાત; એકજ  
તરેહના રીતરિવાજવાળું લોકનું એક  
મંડળ તે.

ન્યાતીકું, વિં નાતનું.

ન્યામત. ( અં ) માલ; રાજ;  
બક્ષીય; બલાધ.

ન્યાય. પું [ સં. ] ધનસાક્;

કારણ ઉપરથી અથવા પ્રતિજ્ઞા ઉપરથી  
અનુમાન ચોધી કાઢવાની વિદ્યા; તરવ-  
પરીક્ષણ સાત્ર. ( ૨ ) કાયદો; ધારો;  
રિવાજ. ( ૩ ) વાજમાપણું. સાચવટ  
સસ્તી. ( ૪ ) અમુકની માફક છે એવી  
કહેલીઓ તે. -પ્રીતિને ન્યાયે. કાકતાલીય  
ન્યાય.

ન્યાયસભા, સ્ત્રીં [ સં. ] ધન-  
સાક્ આપનારી મંડળી. ( ૨ ) ધન-  
સાક્દારોને એકઠા થવાનું સ્થાન.

ન્યાયાધીશ, પું જડજ; ન્યાય  
આપનારો. [ ન્યાયકચેરી.

ન્યાયાધીશી, સ્ત્રીં અદાલત;

ન્યાયાસન, નં ધનસાક્દારને  
બેસવાનું સ્થાન-એકક; ન્યાયાગાર.

ન્યાયી, વિં ન્યાય ન્યાયે એવું,  
રાત્ર, વાજગ્રી ઇત્યાદી [ન્યાયનું.  
ન્યાય, વિં વાજગ્રી યોગ્ય,  
ન્યાય, વિં જુદું, નિરાણું.  
(૨) અનયેષ એવું  
ન્યાય, વિં ઇચ્છા પાર પડી હોય  
તેવું, કૃતાર્થ, પૈસાદાર.

ન્યાય, પું [ સ ] મૂકું તે  
ન્યાયવુ, જું નિદાનવું [ ૫૪  
ન્યાયે પર નં [ ૪ ] પ્રમાણ  
ન્યાય, વિં [ સ ] યોગ્ય કુ  
ન્યાયિક=ઓળીવું [ ૬૫૪૫ ]  
ન્યાયતા, સ્ત્રીં [ સં ] યોગ્ય  
ન્યાય, જું ન્યાયવું.

## પ

પ

પ, પું ( સં ) શુભરાત્રી ભા-  
ગનો વિરામો બંધન; ધ કાર, ૫૪૫૯.  
(૨) વિં ( પા પાળવું, પીવું ) પાળ-  
નાર. (૩) પીનાર-મલખ. (રાખને છેડે  
મત્તય રહે ભેડાય છે.)

પધ, સ્ત્રીં આનાના બારમા ભાગ  
જેટલી કિંમતનો તાબાનો નાનો  
ચલણી સિક્કો; પાધ; પૈ. અડધી.  
(૨) બીબાનો ભંચાર; ખીચો, પૈ.

પધકું, નં પૈકું; ચાક; ચક.

પધડો, પું બાવળની શિંગ;  
પરીબો; પૈડા.

પધણું, નં ( સં. પદ ) નાનો  
અને પાતળો કકડો; ફેડણું. (૨)  
કાતળી; પૈટું, પધટો; પીટો.

પધસો, પું આનાના ચોથા  
ભાગ જેટલી કિંમતનો તાબાનો  
ચલણી સિક્કો; દોઢિયું; જંધ; જનાદી.  
કાવડિયું. (૨) ધન; દોષલ; અંપત્તિ;  
લક્ષ્મી. (૩) ઉભારાનો ભેસ; પરપોષા  
હવા તે.

પકડ, સ્ત્રીં ચક્રાણુ શક્તિ; કાં  
ધરણુ. (૨) કાંડાળવ (૩) સાલુથી  
ચાપ. જતરચે. (૪) કાળ; કબજો.  
(૫) શોધી કાઢવાની ચાલાકી તે. (૬)  
કુસ્તીમાનો એક દાવ. ૩૦ મં ૫૪૬  
૫૪૬વી=૨૪ ૫૪૬વી, સીકડવું.

પકડણું, કિં સં જોરથી કાઢી  
રાખવું. (૨) શોધી કાઢવું. (૩)  
ફેડ કરવું; કબજે લેવું. ૫૪૬. (૪)  
અટકાવવું; રોકવું. ૩૦ મં કાળ  
પકડવો=કબજ કરાવવું. (૨) કપડે  
દેવો; બળભેસી કરવી. કાલ પકડવો  
=આશ્રય આપવો, પરણવું. રંગ  
પકડવો=જોધવે તેવો રંગ ચક્રી રહેવો;  
ખરેખરા સ્વરૂપમાં ખીની રહેવું.

પકડાવણું, કિં મેં કાણવું,  
ધરાવણું. (૨) કબજે કરાવણું.

પકડાણું, કિં અં કાણવું;  
ધરાવું; પોતાની મેળે તાબે રહેવું. (૩)  
પુકડું થઈ જવું. (૪) જડવું; અળી  
આવણું.



પકટું, વિં મોઢળું, પખટું;  
ખુવટું વિશાળ મોઢું; પહોળું.

પકવટું, કિં સં [ સ પચ્ ]  
પાકે એમ કરવું; પરિપક્વ કરવું. (૨)  
અનાજ વગેરેને ચડવટું; સિઝાવટું;  
રાવટું. (૩) ખોટી કરવું, ગઢ એવ  
રાવવી; અકળાવવું.

પકવાન, નં [ સ- પચવાજ ]  
પકાવેલું જે અન્ન તે. ધી, ખાંડ, માવો  
નાખી બનાવેલા ખાવાનો મિષ્ટ પદાર્થ.

પકવાસા, પું છાપરાના સાકચને  
જડવાની ચીપો. (૨) ખપેડા.

પકવાસી, સ્ત્રીં ચરખો; સંયોડો.  
પકાર, પું [ સં ] પ એવો અક્ષર  
અને હચ્ચાર તે; પાપો.

પક્ષાઈ, સ્ત્રીં (સં- પચ્ પક્ષ  
છપરથી) ખંધાઈ; ચડરાઈ; કાબેલિ-  
યત; પક્ષાપટું.

પકટું, વિં ખંધું; કાબેલ (૨)  
પુખ્ત; સમજે એવું. (૩) મજબુત;  
સુઠક; (૪) નક્કી; પૂર્ણ; નિશ્ચે.  
(૫) પાછી ગયેલું. (૬) છાઈ;  
જર્જરિત, ધંરકું.

પકકેપકટું, વિં પુરેપુરું પાકું.  
પકવ, વિં (સં) પાકું; પુખ્ત  
(૨) ચડી ગયેલું; રંધાયેલું. (૩)  
છાઈ; જર્જરિત. (૪) પરિપૂર્ણ-  
વસ્થાએ પહોંચવું.

પકવાજ, જું પકવાન.  
પકવારાય, નં [ સં ] જેમાં  
અન્નાદિકનો પાક ચાથ તે અવયવ;  
હોજરી; પેટ.

પક્ષ, પું સ્ત્રીં [ સં. ] પંખીનો  
હડવાનો અવયવ; પાંખ (૨) ચંદ્રની  
ક્ષયચક્રિનો ૧૫ દિનનો કાળ તે, પખ-  
વાડિયુ. (૩) પકટું, પાતું; ખાતું.  
(૪) તરફેણ; હપરાણું (૫) વિચાર;  
મત; અભિપ્રાય (૬) તડ (૭)  
વિવાદનો જે વિષય તે. કિં મં પક્ષ  
એવો તાણવો-ધરવો-લેવો. કહે  
મં પક્ષે ચોરી પક્ષે ન્યાય, પક્ષ વગરનો  
પાછો ભય.

પક્ષકાર, વિં [ સં ] અમુક એકાદ  
પક્ષનું જે તે; તરફદાર (૨) સામા-  
વાળિયું.

પક્ષકારી, વિં પક્ષ કરી રહેલું;  
પક્ષનું; તરફેણ કરનાર. (૨) સ્ત્રીં  
તરફદારી.

પક્ષપાત પું [ સં ] એકાદ પક્ષ  
તરફ ઢળી જવું તે; તરફદારી કરવી તે.

પક્ષપાતી, વિં પક્ષપાત કર-  
નાર; વગરનાર.

પક્ષમંત્રી, પું [ સં ] અમુક પક્ષ  
લઈ તેની તરફથી મંત્ર કરનારો; વકીલ;  
એલચી, પક્ષવાદી.

પક્ષવાદી, પું અમુક પક્ષે રહીને  
વાદવિવાદ ચલાવનાર; વકીલ.

પક્ષાપાત, પું [ સં. ] શરીરના  
એકાદ પાસાનું રહીજવું તે; એક  
તરફનું અંગ અટકી ભય એવો વાયુનો  
રોગ તે; લકવો.

પક્ષાપક્ષી, સ્ત્રીં તરફદારી; પક્ષ  
લેવો તે. પક્ષમાં લઈ-ચાલ જવું તે.  
(૨) સખરખાવટ; એક પક્ષનું કામ  
કરવું તે.

પક્ષાંતર, નં [ સ ] પક્ષભેદ;  
તરફદારી. [ પખિણી.

પક્ષિણી, સ્ત્રીં પંખીની માદા;

પક્ષી, નં [ સં ] પાખવાળુ  
પ્રાણી, પ ખી, વિહંગમ. (૨) પક્ષકાર.

(૩) અનુક પક્ષનું.

પક્ષીય, વિં [ સં ] પક્ષ સંબંધી.

પક્ષે, અં પડખે; બાજુએ

પખ, જું પક્ષ

પખડવું, કિં સં પછાડવું.

પખપાજ, સ્ત્રીં [ સં. પક્ષવાદ ]  
એક બાજુએથી વગાડાય એવું વાદ;  
પખાજ; મુહંગ.

પખવાડિયું, નં [ સંપક્ષનવાર ]  
એક પક્ષના ૧૫ દિવસો ભેટલો સમય  
તે; પક્ષ. ૩. પ્ર. પખવાડિયાં=રોગ વગે.  
રેલું વખતો વખત ઉભરાઈ આવવું.

પખવાડું, જું પખવાડિયું.

પખવાની સ્ત્રીં કનનો વેદ  
વધારવાને વપરાતી બોવાની સળી.

પખાજ, સ્ત્રીં પખવાજ; એક  
બાજુએથી વગાડી શકાય એવું વાદ;  
મુહંગ. [ માણસ.

પખાજી, પું પખાજ વગાડનારો

પખાલ, સ્ત્રીં [ સ. પ્રતક્ષાલ ]

પાણી ભરી લાવવાની આમ-  
ડાની મોટી કોથળી; મશક. કહેં  
પખાલનો વાંકને પાડાને ડામ. ૩૦  
પ્રં પખાલ ભેડું=શરીરે ભારે અને  
માંસહ એવું. (૨) મોટું. (૩)

[ પ્રજ્ઞાલન ] ખૂબ પાણીવટે ધોડું  
તે; ધો કિં પ્રં પખાલ કરવી=દેવ  
મંદિર ને પાણી નાખી ધોઈ નાખડું  
તે; પાણીની ઘાંઘે ધોડું.

પખાલચી, પું પખાલમાં  
પાણી ભરી લાવનારો.

પખાલજી, સ્ત્રીં પખાલીની સ્ત્રી.

(૨) પખાલે પાણી લઈ આવનારી સ્ત્રી.

પખાલી, પું પખાલ રાખી પાણી

ભરી લાવવાનો ધંધો કરનારો (૨)

એ ધંધો કરનારા લોકોની નાવ.

પખાળવું, કિ. ર. [ સં. પ્રજ્ઞાલ ]

ખૂબ પાણીએ ધોડું; સાફ કરડું;

પખાળવું.

પખિયાઈ, નં એ સીપ વગરનો

એવો સાંધો કે ભેયીએ ભેડ ચીપો ભેમ

ફેરવરી હોય તેમ ફેરવો શકાય તે.

પસિયાઈ; ભરડવું; ચણિયાઈ.

પખુ, નં પક્ષ; બાજુ, તરફ.

પખે, અં વિના; સિવાય.

પખેડવું, કિં, અં પછાડવું.

પખ, પુ. [ સ. પાદ ] ચરણ; પાદ

દાંડિયો; (૨) પાયો. (૩) આધાર; મુ-

દ્દાની વાત. નપચી વાત=આધાર વગરની

વાત કિં પ્રં પગ આવવા=નાનકે

હીડવા ચીખવું. (૨) પોતાની ઉપર

આધાર રાખી કાય કરવાની ચકિત

આવવી, પગ ઉઠાવવો=પગ ઉપાડવો.

(૨) નીકળી જવું. પગ ઉપાડવા=

ઉઠાવવા આવવું. પગ કરવા=જતા

રહેવું; પગ કાઢવો=જવું આવવું બધ

કરવું. પગ ધાણવો=દાખલ થવું.  
 (૨) માથું મારવું. પગ છુટા કરવા  
 =આલવાની કરસત લેવી. પગ ટકવો  
 =કાયમ થઈ રહેવું. પગ ટાળવો=  
 અવરજવર બંધ કરવો. પગ ઠરવો=  
 સ્થિર-દૃઢ રહેવું. પગ તળે ધાણવું=  
 દબાવી બેસવું. (૨) નીચું પાડી દેવું.  
 પગ થવા=ઝુપડી જવું. પગ ઘાકવા  
 =થાપી જવું. પગ ઘોષ પીવા=મહુ  
 ઉપકાર માનવો. પગ નહિ ઉપડવો  
 =કોઈ ઠેકાણે જવાને દિલ નહિ ચાલવું.  
 પગ નીકળી જવો=પરિચય બંધ  
 પડી જવો. પગપર પગ ચડાવી  
 બેસવું=આરામથી બેસી રહેવું. પગ  
 પેસારવો=પગ ધાણવો. પગ પાછા  
 પડવા=જવાનો ભાવ નહિ થવો.  
 (૨) નાસીપાસ થવું. પગ પાછી  
 પાછી થઈ જવા=હિંમત જતી  
 રહેવી. પગ ટીકા થઈ જવા.  
 પગ પેસવો=સામગ્ર્ય ચાલવી. પગ  
 બાંધીને રહેવું=દૃઢ મને એક ઠેકાણે  
 સ્થિર રહેવું. પગ ભર થવું=સ્વામીથી  
 બનવું. પગ ભાંગવા=ભંગ તોડી  
 નાખવું. (૧) મારવું. લંગડું  
 કરવું. (૩) અસહ્ય થઈ જવું.  
 પગ ભાંગી બેસવું=નિરાશ થઈ જવું.  
 પગ ભારે મનો=જવાને દિલ નહિ  
 ચાલવું. પગ માંડવો=સરખાત કરવી.  
 પગ ચધારવા=ધીરે ધીરે રોડાણ કરવા  
 માંડવું. (૨) સામગ્ર્ય ચધારવા જવું.  
 પગ ચાળવો=પરચારવું. પગ ચાળીને

બેસવું=નિરતિ લેવી. પગે કમાડ ઠેલવાં  
 =પોતે અલગ રહી કરવાનું હોય તે  
 કરાવવું. પગે કરવું=માગકને દનાવવું.  
 પગે ક્રીડીબો ચડવી=કામ કરવાથી  
 કંટાળવું. પગે પડવું=નમવું. માફી  
 માગવી. (૨) રાગલે જવું. પગે માથું  
 મૂકવું=હારીને સારણ લેવું. પગે મેંદી  
 મૂકવી=બેસી રહેવું. પગે લાગવું=નમવું.  
 કરમરવું. પગે લાગ્યા=કંટાળ્યા.  
 યાક્યા. પગનો આબો=આલવાના કંટા-  
 લાવાબો. પગનો ભાંગલો=આલવાનો  
 આળસુ. પગનો સળજો=સસકત.  
 પગ તળેની ચાટ=નરહીનો રસ્તો. પગ  
 તળે મોત=સંજીવન મૃત્યુ. પગથી  
 માયા લગી=પૂણું. હાડેવાડ. પગ તળે  
 બજવું=પોતાનો દોષ હોય તેમ.  
 કહે. ચેટમાં પગ હોવા =પડો-  
 ચેલા હોવું. પગ ભેધને પાધરણું  
 વાણવું=જલ પ્રમાણે કામ કરવું.

પગથાપી, સ્ત્રી. પગની પાંદીઓ  
 દબાવવી તે; ચાપી; સંવાદન.

પગણું, વિ. પખાણું; મોઢણું;  
 પહોંચણું; મોઢું; વિશાળ.

પગતોડ, સ્ત્રી. પગ ચાકી  
 ભય એમ રખાણું તે; ધક્કા ખાવા.  
 (૨) પગની પાંદીઓમાં કળવર થયે તે.

પગથાર, પુ. પરથાર, પહોળું  
 મોઢું પચથિયું.

પગથારિયું, ન. મોઢું ને  
 પહોળું પચથિયું.

પગથિયું, નં ત્તેની ઉપર પગ  
કસવો-મૂડીને ચડાવ એવું પાઠિયું.  
હંમે ચડવાને માટે ઉપરા ઉપરી પગ  
મુકાય એવી જે બનાવટ તે (૨) પગ  
મુકવાનો નાનો પરચાર; ચોટવી  
વગેરે તે.

પગથી, સ્ત્રીં મોટા સ્ત્રવાની  
બાજુનો નાનો માર્ગ તે. વાટ. (૨)  
પગના પસારાને લીધે પડેલી વાટ. કેડી.

પગદ હો, પું ચોડું ધણું ફરાય  
હરાય એમ થવું તે; નામ પ્રસૂ પગ  
અને હિંમતી બગ રહેવું તે. (૨) ચોડું  
ધણું મહામાર થવું તે. (૩) પગ  
રસ્તો; પગથી; કેડી.

પગપેસાદો, પું પગ પેસાડવો  
તે; હાપલ થવું તે. (૨) બોળબાણ.  
(૩) લાગવગ.

પગપાળો, પું પગે ચાલનારો;  
પાળો; પેદળ સિપાહ. (૨) એકલોજ  
પગે ચાલી જનાર. (૩) પગે ચાલીને  
પ ય કરનાર, કાસદ.

પગર, પું અનાજનો તેવાર  
નદિ કરેલો ઢગ.

પગરખું, નં (સં. પદ્મરસું)  
પગદ રક્ષણ કરે એવું મોથું; બાસડું;  
મોજી; નેડો. કિં મં પગરખામાં  
પગ ધાવવો=મરોજની કરવી.

પગરણું, નં (સં. પ્રકરણ)  
કાર્યારંભ; ઉત્ક્રમ, સમારંભ.

પગરવ, પું પગે ચાલવાથી થતો  
અવાજ; હીલચાલ.

પગરવટ, સ્ત્રીં પગના ધસા-  
રાથી પડેલો માર્ગ; પગનો પસારો.

પગરવટો, પું પગવાટ, કેડી.  
(૨) અવર જવર. (૩) પગથી  
પડેલો પસારો. [જવાબ એવો માર્ગ.

પગરસ્તો, પું પગે ચાલીને  
પગડી, સ્ત્રીં પગથાની હાર.  
પદપ કિંત. (૨) નાનો પગરસ્તો; કેડી.

પગડું, નં પગના તળિયાડું  
ચિહ્ન; કાંઈ સપાટી ઉપર પગની  
ચોલી છાપ; ડગડું; ડગ. (૨) જે  
ડગ વચ્ચેનું અંતર. (૩) જેમાં પગની  
છાપ પાડેલી હોય એવી તળાટી-  
ચોરસ. (૪) જેમાં પગની છાપ  
હોય એવું એક ધરણું. કિં મં પગમાં  
કરવાં=પધારણું. પગડું કાટણું=ત્રીપી  
કાટણું. પગમાં બરવાં=ફરિયાદ કરવી.  
પગલે ચાલણું=અનુસરણું.

પગવાટ, સ્ત્રીં પગે ચાલીને  
જવાનો રસ્તો. (૨) ખુણી રસ્તો.

પગાર, પું [ પોર્ડું. ] ફરમાશે;  
લવાજમ; મહેનતાણું; મુસારો; વેદન.  
(૨) વિં મોઠું; વિરાળ. કિં મં  
પગાર આપવો. પગાર કરવો. પગાર  
ખાવો.

પગારદાર, વિં જેને પગાર  
મળતો હોય તે; મોકર; શાહુદી.

પગી, પું પગમાં બેઠે પારખી  
કાઠનારો ગાણુસ; પગડું કાઠનારો;  
ચોરીનો પતો મેળવી આપનારો.  
(૨) જન્મતાં નેના પગ પડેલાં

આન્યા હોય તે.

પગેપડવું, કિં અં નમરું;  
પ્રણામ કરવા (૨) વિતવરું; આજીજી  
કરવી, માફ માગવી, શરણ લેવું [મૂકવી તે.

પગેપરણું, નં પગે પડતા ભેટ

પગેરૂં, નં પગરૂં; પગરૂં

કાઢવું તે. (૨) વિં પગપ્યાદું; પગે

ચાકીને જનારું.

પગેસાગણું નં પગે સાગવું તે;

પગ આગળ પડીને માન આપવું તે;

પ્રણામ; પ્રણિપાત.

પગો, પું પુતળી ભાતવું સ્ત્રી-

એને પહેરવાતું કપડું. (કાળા રંગનું

તે બગો ને લાલ રંગનું તે પગો.)

પધડમધ, પું પાપડી બાંધનારો.

પધડમધી, સ્ત્રી પાપડીબો

બાંધવાનો ધંધો તે.

પચક, પું રસોયો; રંધવારો.

પચકડી, સ્ત્રી પિચકારી.

પચકણું, વિં બીકણું; પોચું, દીકું

પચકાણું, નં જોનોનો ઉપવાસને

લગતો એક પ્રકાર; પચખાણું.

પચકારી, સ્ત્રી પિચકારી.

પચખાણું, જીં પચકાણું.

પચન, નં પાચન થવું તે;

ખાધેલું હજમ થઈ જવું તે. [ચઠગડું.

પચપચ, વિં દીકું; પોચું;

પચપણું, વિં પોચું; દીકું.

(૨) નહિ કરેલું; કુચા પાણી; મેળ

ખાધેલો ન હોય તેવું.

પચરકિયું, વિં પિચકારી વાગે

એવું, દીકું; પાણીપાણીવાળું. [ધાર

પચરકી, સ્ત્રી પિચકારી, શેક;

પચરંગ, વિં પાચ રંગ એમાં

હોય એવું. વિરંગી (૨) પાંચ રંગ -

ધોળો, કાળો, લાલ, લીલો, ન પીળો.

પચરંગી, વિં પાચ રંગવાળું;

રંગબેરંગી [ (૨) પકવવું; રાધવું.

પચવવું, કિં સં પચાવવું.

પચવું, કિં અં [સં. પચ]

ખાધેલું હજમ થવું. (૨) ગળીજવું;

એકતાર થઈ જવું. (૩) નિરતિ લોભ-

વવું. (૪) વ્યાપી રહેવું.

પચારવું, કિં સં [સં. પ્રત-

ચર્] ફેલાવવું; પસારવું; પ્રવર્તાવવું.

(૨) આડકતરી રીતે કહેવું; ઇસારો

કરવો; પરાયે કહેવું; ટાણુપે જણાવવું.

પચાવ, પું પચાવો; ખાધેલા

ખોરાકનું હજમ થઈ જવું તે; પચન.

પચાવવું, કિં સં પચે એમ

કરવું; હજમ કરવું. (૨) અસતળી

સાથે લળી બચ અને નિરાંતે ઉપભોગ

કરાય એમ કરવું; ઉપયોગમાં લઈ લેવું.

પચાસ, વિં પાંચ વાર ફસ ફસ

કેટલું; પં

પણુલાં, નં હુલવણું; લાડ.

પણુસાણું, નં [સં પર્યુષણ]

જોનોના મતના દિવસો તે.

પચ્ચીસ, વિં વિશને પાંચ; ૨૫.

પચ્ચીશી, સ્ત્રી પચ્ચીગનો

સમુદાય (૨) પચ્ચીસ વર્ષની આસં-

પાસનો જીવાનીનો વખત તે; ગદ્દા

પચ્ચીરી=નુવાનીનો મદ. (૨) જેમાં પચ્ચીરી એસડિયા હોયતે.

પચ્છમ, વિ. [ સં. પશ્ચિમ ] પાછડું. (૨) આયમણું. કહે. અગમ બુદ્ધિ વાણિયો ને પચ્છમ બુદ્ધિ પ્રધા; તરત બુદ્ધિ તરકડો તે ગોઠો મારે પ્રમ.

પછાડવું, કિં સં નેરથી નીચે નાખવું; અફાળવું; પટકવું. (૨) પાલી નાખવું. (૩) નુકસાન કરવું.

પછવાડી, સ્ત્રી. પાછળ લાગવું તે; પીછા, પૂઠ; દેડો. (૨) કાયર કરવું તે. (૩) પછાડી.

પછવાડું, નં પાછળવું તે; પૂઠ; પૂઠ. (૨) દેડો. [ ઉત્સે; અંતે.

પછવાડે, અં પાછળ; પૂઠ. (૨) પછાડ, સ્ત્રી. પછાડવું તે. (૨) સારીર પછાડો.

પછાડવું, કિં સં [ સં. પ્ર+ક્ષિપ્ ] નીચે નાખાવું; અફાળાય એમ કરવું; પટકવું. (૨) હરાવવું.

પછાડો, પ્ર. આમ તેમ સારીરથી ગ્રાયાં ખાવાં તે. (૨) મુરેલીમાંથી છુટવાને ફાંફાં મારવાં તે.

પછાડી, સ્ત્રી. ઘોડાના પાછલા પગે બાંધવાનું દોરડું તે. (૨) પાછલા પગ બાંધવા તે. અં પાછળ; પૂઠ. [ પૂઠ.

પછાડું; નં પાછળનો લાગ; પછાડો, પ્ર. જમીન ઉપર સારીર અફાળાય એમ પડવું તે; કચલો; ગુલાંટ.

ગી. (૨) મુરેલીમાંથી નિકળવાને નેરથી ચલ કરવો તે.

પછાત, અં ( સં. પશ્ચાત્ ) પાછળ; પછવાડે; પૂઠ. (૨) વિ. પાછળ રહી ગયેલું.

પછી, અં કંડે; પાછળથી; વડ. વંતર. [ દિવાલ.

પછીત, સ્ત્રી. પાની પાછલી પછીતિયું, નં ગાડાના માંચ.

ડાની પાછળ રહે એવું પાટિયું; પૂઠિયું પછેડી, સ્ત્રી. એડવાડું નહ.

કપડું; ચાદર; એછાડ. (૨) ભગ્ન; પિછાડી. ૩૦ પ્ર. પછેડીવા=પછેડીની ભડાઈ જેટલું.

પછેડો, પ્ર. ઘેડી નહી પિછાડી -પછેડી તે; ઘેડો એછાડ. (૨) ભમ; એડી સમજ બેસારી દેવી તે; નજન બધી. ઢાંકપછેડો=છાવરડું તે; ઢાંકી રાખવું તે.

પજવવું, કિં સં વિતારડું; હેરાન કરવું; કાયર કરવું; દુઃખ દેવું. (૨) ચીડવવું; રંભડવું; અફાળાવડું; સતાવવું. [ પકવવાની ભરી.

પજવેલ, પ્ર. નિમા; ઠંડા નળાં.

પક, નં [ સં ] વજ; હમડું. (૨) પડીએની રચનાવાણું કપડું અથવા પાટિયું; બાછડું પાટિયું; પાથરડું. (૩) પાટી જેવું સપાટ લાંબું પદર; પાટિયું; ફલક. (૪) સફાઈદાર સપાટીની બેસણી તે; ચાસું. (૫) લંબાણ સાંકડો પટ્ટો; પાટો; ચીયરવટો. (૬) પહોળાઈ. (૭) પાલક; પનો. (૮) આંતરે; આડ;

પડો. (૯) પડ: યર; બેષ (૧૦)  
અસર લાગવી તે; પાસ. (૧૧) છાપ;  
ચિહ્ન. (૧૨) યાદી; નોંધ. ૩૦ પ્રં  
કુપટ=ખમણ: બે ગણ. ચારપટ=  
ચારગણ. વગેરે.

પટ, અં તરત; તત્કાળ; ચટ;  
ઝટ. (૨) જરૂર; નકકી; ખચીત [આપટ.  
પટક, સ્ત્રીં પટકણું તે; ઝોક;  
પટકણું, કિં સં ઠંચું કરીને  
નીચે નાખવું; ફેંકીદેવું. (૨) પછાડવું;  
મારવું. (૩) ઉતારવું; ફેંસતાવવું.

પટકાવણું, કિં સં અકળાવણું;  
મજાડાય એમ કરાવણું.

પટકાણું, કિં અં પછડાણું;  
અકળાણું. (૨) ઠગાણું.

પટકુંઘ, નં ઠંચી જાતનું સરસ  
કપડું; પટાણું. [ ડાચું (૨) કાઠા.

પટકો, પું ઘમડાનો કુંકો કઠકો;  
પટણી વિં પાટણું; નાગરિક.

(૨) પાટણુનો રહેવારો; એક અટક.

પટપટ, સ્ત્રીં એક પછી એક  
પડતી ચીજનો ચાલુ અવાજ. (૨)  
અં તડતડ; ચટચટ; ટપોટપ એમ.  
(૩) ખાલી જાલજાલ કરવું તે; ખડ-  
ખડાટ; કણકણ; ટપટપ. કિં મં  
પટપટ કરવું=ખખડવું.

પટપટણું, કિં અં પટપટ  
થવું. (૨) કણકણવું; લવારો કરવો;  
ખડખડ કર્યા કરવું. (૩) લાલવું. (૪)  
લાલથ યરી; મરજી યરી.

પટપટારો, પું પટપટ કરવું

તે; પલકારો. (૨) ખડખડાટ; સામું  
જાલજાલ કર્યા કરવું તે; ખાટી વાક-  
ચાતુરી; કળિયો.

પટપટાવણું, કિં સં પટપટ  
એવો અવાજ થાય એમ કરવું. (૨)  
મટમટાવણું.

પટપટિયું, વિં પટપટ કરનારું;  
લવરીખોર. (૨) નં લાકડાનું રમકકું.  
(૩) ઢાળમણું ટપટપિયું.

પટરાણી, સ્ત્રીં મુખ્ય અને  
માનિતી રાણી.

પટલ, નં [સં.] ઠાંકણું; આ-  
ચ્છાદન; પડળ; પડ. (૨) સમૂહ;  
જત્યો; ટાણું.

પટલાઈ, સ્ત્રીં પટલપણું; પટ-  
લનો અધિકાર તે. (૨) પટલની  
કામચીરી તે. [ પટલની સ્ત્રી.

પટલાણી, સ્ત્રીં પાટીદારણી;  
પટવારી, પું મહેસુલ લેધરાની  
આપનારો અમલદાર. (૨) તલાટી.

પટવાસ, પું [સં.] તંણ;  
કપડાણું ધર; રાવટી.

પટવો, પું રેશમની દોરીખો  
વણનારો તેમજ તેની ગ્રંથણીયું  
કામ કરનારો. (૨) એ ધંધો કરનારી  
નાતનો માણસ.

પટક, નં [મં.] નગારો; ડોલ.  
પટંતર, નં કપડાની આડ તે;  
અંતરપડ; આંતરો; પડો. (૨)  
અંતર; ગુદાંધ. બિન્નભાવ; ભેદ.

પટંતરે, અં પરોણે; ગતિવ

રીતે; આડકતરી રીતે.

પટંતરો, પુ. આંતરો: પડો;  
શિન્નવાવ; બેઠ: જુદાઈ.

પટાઉ, વિ. પટાવીને કામ કાઢી  
લે એવું; ધૂત.

પટાક, પુ. ઘોડાનો લંગ. (૨)  
વિ. તરત.

પટાકડી, સ્ત્રી. ભેરથી આંગળી-  
આ ઇટકાવી અવાજ કરવો તે; ચપટી.  
(૨) નાનો ભડાકો થાય એવી બના  
વટ તે; ફટકડી; પિસ્તોલ; તમચો.

પટાકો, પુ. પટ એવો અવાજ  
તે. (૨) ફટકો; ઢળવો પટાકો.

પટાદા, પુ. [ અં. ] ગાંઠાગાંઠો-  
વાળો એક કંઠ; બટાકા.

પટાદાર, વિ. જેણે એતર વગેરે  
અમુક વર્ણની આંધળાપી રાખેલાં હોય  
તે; જેને ભોગવડાનો ઢક મળેલો હોય  
તે. (૨) જેમાં પઃ પાડેલા હોય  
એવું; અટાપટાવાળું. (૩) પટાવાળો;  
સિપાઈ. (૪) પાટીદાર; જમીનદાર.

પટાપટ, અ. પટપટ; ઉપરાઉપ-  
રી; એક પછી એક તરત. (૨) ટપ-  
ટપ એમ બોલીને.

પટાપટી, સ્ત્રી. નાના અને બડા-  
ખાતળા પટા પાડવા તે. (૨) બોલાં-  
બોલી; ગગડો.

પટાખાજ, વિ. પટા ખેલી  
ભણનારો; ચારે તરફ લાકડી કે લંચિ-  
યાર ફેરવી ભણનારો. (૨) હુકિતપ્રી  
કામ ભણનાર; ખેલાડી; કાવપેચ  
ભણનારો.

પટામણી, સ્ત્રી. પટાવડું તે;  
પટાવવાની આવડ તે; કામ કાઢી  
લેવાની હુકિત અથવા આવડ તે;  
ફેસલામણી; પટામણું.

પટામણું, ન. પટામણી; પટા-  
વડું તે. (૨) વિ. પટાવી નય એવું;  
કામ કાઢી લે એવું. [ પેટી.

પટારી, સ્ત્રી. નાનો પટારો તે;  
પટારો, પુ. મોટી પેટી; લા-  
ઈનાં પાટિયાંની બંધ કરી ઉપાડી  
ચકાય તેવી મોટી મજબુત ચોરસ  
બનાવટ.

પટાવટ, પુ. ગરાશિયો; સામંત;  
નાનો જમીનદાર; ચક્રવર્તી લાભ  
તેમજ ભાગ ધરાવનાર. (૨) મોટા  
અધિકારવાળો મુખ્ય જમીનદાર.

પટાવડું, કિં. સં. મીકું મીકું  
બોલી સુમનવડું; ભરમાવડું; ઉતર-  
ડું; ડગડું.

પટાવાળો, પુ. પટા પહેનારો  
નોકર; સિપાઈ; ચપરાશી.

પટિયાં, ન. વાળના સુદાઈદાર  
પટા તે; વાળને ઢળતી પાટ હોવાને  
સારા લાગે એમ રાખવા તે.

પટી, સ્ત્રી. બહુ પહોળો નદિ  
પથ લાંબો પથો એવો લાકડા ઢગડા  
કે કાગળનો ચીરો તે; ચીપ. (૨)  
ખપોટી. (૩) મલમ ચાપોટી નાની  
ચીપરી. (૪) ચીંગડી. ચિંદરડી. કિં.  
મં. પટી મારવી. પટી મોડવી.

પટું, વિ. [ સં. ] ફાં; ચટર;



પાવરધું. પ્રવીણ; કસળી. (૨) ચતુર;  
ચંચળ; ચાલાક (૩) ડાહ્યું; શાહ્યું.  
(૪) સ્ફુટ. [ ચીબાવલાવેડા.

પટ્ટડાવેડા, પુ. ફોસલામણી;

પટ્ટતા, સ્ત્રી. [સં.] ચંચળાઈ;

ચતુરાઈ (૨) આવડત; પ્રવીણતા.

પટ્ટરથ, ન. [સં.] ચંચળાઈ,  
ચતુરાઈ.

પટેલ, પુ. અમુક ટાળાનો વડો  
તે. (૨) ગામનું મહેસુલી કામ કર-  
નાર મુખી. (૩) મેટા ભીનદાર  
અથવા ખેડૂત; પાટીદાર કણી.

પટેલિયો, પુ. પટેલ. (૨)  
પાટીદાર (૩) નાતના સંબંધો વડો તે.

પટેલી, સ્ત્રી. પટલાઈ.

પટો, પુ. લાંબો અને નડો  
સોટા. (૨) કમરે બાધવાનો અથવા  
ખભે નાખવાનો પાટો; કમરખંધ;  
અપાસની પાટી (૩) વહીવટ કર-  
વાનો અથવા ભોગવડાનો દાર તે;  
સનંદ. (૪) શરીરની આસપાસ  
લાકડી અથવા તરવાર ફેરવવી તે;  
તે ફેરવવાની કળા અથવા આવડત.  
(૫) પહોળાઈએ કમ અને લંબાઈએ  
મહુ વધારે એવું ચિંદરડું-ચીરો તે.  
(૬) આંકો. લીટો રાજ. (૭) બે-  
ધારી સીધી તરવાર; શુખી (૮) મોટી  
પટી. પીંગડી.

પટોપટ, અ. એક પછી એક  
ટપોટપ. તરત; એકઠમ; વગર વિડંગે;  
સપાટાખંધ. (૨) વાગ ફેસી તરત  
ને તરત.

પટોળ, ન. [સં. પટોલ] એક  
નતની વનસ્પતિ અને તેનું ફળ તે.

પટોળી, સ્ત્રી. એક નતનું  
સુંદર રંગિત કપડું.

પટોળું, ન. [સં. પટોલ]  
મુલાયમ કુમાશનું એક નતનું રંગિત  
સ્ત્રીઓને પહેરવાનું કપડું.

પટ્ટ. વિ. મોટું; વડું; મુખ્ય.  
(૨) અં તરત; ઝટ; પટ.

પટ્ટન, ન. [સં. પત્તન] નગર;  
શહેર. (૨) પાટણ [સ્ત્રી; ચીર.

પટ્ટિકા, સ્ત્રી. [સં.] પટી;  
પટ્ટિશ, ન. [સં.] એક હથિયાર.

પટ્ટી, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી પડ  
આવે એમ વાળેલી ધડી તે; ખીડી.  
(૨) પટી, ચિંદરડી; પીંગડી; ડગળી.

પટ્ટ, પુ. [સં. પુટ.] ખાઈ  
ખીને અલમસ્ત બનેલો હોય એવો તે.  
(૨) વિ. મસ્ત; મજાસુત; પન્થર  
ભેલો તે [ભણતર. (૨) વાંચન.

પટન, ન. પાઠે કરવું તે; ગ્રાંથેહું  
પટનીય, વિ. [સં.] ભણવા  
ચોક્કસ; પાઠ્ય

પટંગ, પુ. [સં. પ્રતંગ] સદ-  
વાસ; પરિવ્રજ. (૨) વગસગ; લાગ-  
વગ. (૩) ચાલ; રિવાજ.

પટાણુ, પુ. અફઘાનીસ્તાન  
તરફના મુઘલમાનોની એક નત. એ  
અટક. (૨) વડાણની પીઠ

પટિત, વિ. [સં.] પાડે  
ભણેહું; ભાણેહું.

પડે, અં ગેઠે; માફક.

પડ, નં વળુ; થર; અસ્તર. (૨)

દગ; પડ; ફેલાર. (૩) ધડી; કદડી.

(૪) પડદો, આતરો.

પડખુ, નં [ સં. પાર્શ્વ ] પાસું;

આજુ. (૨) આજુ તરફનો ભાગ તે.

(૩) પડ તરફજુ; તડ. (૪) સહાય;

કુમક; મદદ.

પડગોરંવ, પું ગોરવનું સામું  
જમણુ આપડું તે; બદલાનું જમણુ.

પડપ્રમ, સ્ત્રીં મોહું દોષ; ડાડિ-  
યાથી વગાડવાનું મોહું વાણ.

પડધો, સ્ત્રીં વાડકા વગેરેની  
ઝસણી. (૨) તળેથી બેસી ગયેલી  
આજુ તે. (૩) [ પ્રતિષેષ ] જમીન  
ઉપર ઘોડાના પગ પડતા થતો  
અવાજ તે.

પડધો, પું [ સં. પ્રતિષેષ ]  
વાતાવરણમાંથી સામે અવાજ થાય છે  
તે; પ્રતિગ્રાહ; પ્રતિવનિ; પડછંદો.  
કિં પ્રં પડગો પાડવો=કંદો વગાડવો.

પડછંદ, પું પડગો; પ્રતિવનિ.

(૨) વિં [ સં. પ્રવંદ ] મોહું; કદાવર.

પડછંદો, પું પડાયો; ઓળો.

પડછાયો, પું પ્રતિચ્છાયા;

ઓળો; છાંયડો (૨) પ્રતિબિંબ (૩)

નિષિદ્ધ વસ્તુની છાયા પડવી તે. કિં

પ્રં પડછાયો પડવો=અશુભ ઓળા-

પડવાથી બચડવું.

પડછો, પું સરખામગી. મુકાબલો;

દલાંત. (૨) સોટા જેવો

સીચો જે તે; બડછો. કિં પ્રં પડ છે  
નાખવું=મુકાબલો કરવો.

પડતર, વિં પડી રહેલું; વાળ્યા

વચર રાખેલું; ખાતી; ખસાયાની

જમીન. (૨) નદિ વેચાયેલું. (૩)

ખરીદ કિંમતનું; બેઠેલા દર મુજબનું.

પડતર ભાવ=બેઠેલી કિંમત.

પડતડી, સ્ત્રીં ગડાકુ ભરવાની  
ચામડાની લાંબી કાવળી.

પડતાળવું, કિં સં ઉખાડી

નાખવું; તળે ઉપર કરી નાખવું.

(૨) અફાજવું; ભીકવું. (૩) સરખાવડું;

મેળવવું.

પડતી, સ્ત્રીં નબળી હાલત ઉત-

રવી સ્થિતિ; અસ્ત; અવદશા; અપ-

કર્ષ. (૨) નતિ; નમતી.

પડતીદશા, સ્ત્રીં નબળી ને પડી

ગતી હાલત-અવદશા; આપતકાળ.

પડતીરાત, સ્ત્રીં નમતી રાત;

મોડી રાત.

પડવું, નં પડવું તે. (૨)

ધૂસવું તે; એકદમ પેસીજવું તે. (૩)

વિં ઢળવું; નમવું; વરવું, ખરવું.

પડતો, પું પડગો; બળ;

શક્તિ; પરતો.

પડથાર, પું [ સં. પરિનિવૃત્ત ]

પરવાર; તરખી કરેલી જમીન; ઓટ-

લી; ચોક.

પડેદી, સ્ત્રીં નાનો પડદો; અંત-

રપટ; અંતરો. (૨) ઇંટની બીલ;

પાટિયાનો પડદો.

પડકું, નં છુએ બાંધેલું ધાસ.

પડદેનશીન, વિં પડદાતું; પડ-  
માં રહેનાર; ઓઝડવાળું.

પડદેપોશ, વિં પડદેનશીન;  
પડદામાં-પડદે રહેતું.

પડદો, પું [અ. પદ્મ] આવ-  
રણ; આડ; આંતરો. છટનો પડદો=  
બિહલું. પાટિયાનો પડદો=ફોડાળ.  
ધાસનો પડદો=ટાકું. કપડાનો પડદો  
=અંતરપટ. (૨) આઝાન; છત;  
દાંકણ; છત; વિતાન; અંદરવો. (૩)  
ચક; ટટી. (૪) અરગુંઠન; ભુરખો. (૫)  
જુદા જુદા સર કાંઠે એવા તારની  
ગોઠવણ તે. (૬) કાનમાંની નાજુક  
ત્વચાનો ઢોળ (૭) ઓઝડ, જનાનો  
(૮) ઘાજ; સરમ; મર્યાદા; મલાનો.  
(૯) વિવેક; અહમ. (૧૦) ગુપ્તરાત;  
રહસ્ય. (૧૧) અંગરખાતું કોઠા  
નીચેનું વચલું કપડું. (૧૨) ચામડી.  
ઘાસનું પાતળું ફેતર. (૧૩) કમાડ;  
બારણું; દાંકણું. કિં પ્રં પડદો ઉરા-  
ડવો=ખુદકું કરતું. પડદો કાઢો નાખવો=  
લાજ મૂકી દેવી. મોકલું કરતું. પડ-  
દામાં રાખતું=જનાનામાં રાખતું;  
છાતું રાખતું. પડદો બોલવો=ખુ-  
લાસો કરવો. પડદો કુડી જવો=કુડી  
બાબત ઉઠાડી પડી જવી. પડદો  
રાખવો=મિત્રભાવ રાખવો; છુપાવતું  
પડદો પડવો=પડદામાં દે. કાંઈ જુડું;  
પડદો પાડવો=છુપાવી દેતું; દાખી  
દેતું. ૩૦ પ્રં પડદા પાછળ કોણ=

નજરે પડે નહિ એમ હોવું. કહેં  
પડદા પાછળ રહીને ઘા કરવો=છુપ-  
ધને મારવું. પડદાબીમી=સરમાળ  
માણસ પડદાની વાત=જાની વાત.

પટનાળ, સીં [સં. પ્રણાલિકા]  
ખાણી વહેવરાવવાની ધાતુ કે લાકડાની  
નીક; પરનાળ (૨) વહીવટની પરંપરા.

પડપડણું, કિં અં. ફડફડણું.  
(૨) પડપડ એવો અવાજ થવો.

પડપડાટ, પું પડપડ થતું તે.  
(૨) અં સડસડાટ; ઝટપટ.

પડપડિયાં, નં પડપડ એવા  
અવાજ સાથે જોડો થયા કરવો તે;  
જાડના દરદથી પીડાયા કરતું તે. કિં  
પ્રં પડપડિયાં બોલાવનાં=અતિસારથી  
પીડાવું.

પડપુછ, સીં પુછપરછ; પુછ-  
માછ. (૨) તપાસ કરવી તે.

પડપુ, વિં સુકાધને પાપડી  
જેવું થઈ ગયેલું હોય તે.

પડબીડિયું, નં કાગળ બીડ-  
વાની કોથળી; કાગળનું ધર. હાખોટો.

પડબીડો, પું બીડેલા કાગળનો

પડભીંતિયું, નં ભીંતમા અવ-  
કાસ રાખીને કરેલું લંડારિયું; જે  
ભીંતિ વચ્ચે રાખેલો અવકાસ.

પડવરસી, સીં બરદાસ;  
સંભાવના. ચાકરી; પરવરસી. (૨)  
પરોણાગત.

પડવાયો, પું ખાટવાના પાયા  
તથા મૂકવાનો કકડો. (૨) જમવા

બેસતાં પગ તળે જે ઢીચણિયું રાખે  
છે તે.

પડવાસ, પુ. પિછાડીના લુગ-  
ડાથી પવન હડાડવો તે. અનાજને સાફ  
કરવા માટે પવન નાખવો તે કિં.  
મં. પડવાસ નાખવો=પવન નાખવો.

પડવું, કિં. અં. ( સં. વત્ )  
હંથેથી નીચે આવવું; ખરવું. ગરવું;  
(૨) આડું થવું; નમવું; વાડુંવળવું.  
(૩) ઓપું થવું; બંધ થવું. (૪)  
ધરીજવું. (૫) લેવાઈ જવું; આખા  
થઈ જવાડું. (૬) વચમાં નડવું;  
હરકત થવી. (૭) હોવું.:-તમે મોટા  
માણસ પડયા. (૮) આળસુ રહેવું.  
(૯) કામમાં યુગ્મવું; માથે લેવું. (૧૦)  
ખપીજવું; માર્યું જવું. (૧૧) તાબે  
થવું (૧૨) અમુક બાગે-કિમતે વહેં-  
ચાઈ આવવું.:-ત્રણની સરા પડી.  
(૧૩) છાયા રૂપ બનવું; સ્વરૂપે આ-  
વવું.:-વિલાયતી રંગ કાળો તો પડ.  
શેજ. (૧૪) પ્રાપ્ત થવું.:-માથે પડવું  
તે'કરવું. (૧૫) નિર્ભયતાથી ધુમ-  
વું; હંપણાવવું. (૧૬) ઉઠવું; પ્રક-  
ટવું. (૧૭) પૂઠે લામજું ૧ મં.

પડવું=આખા થઈજવું. ખાસકાં પડ  
વાં=કપડા મળવો. નરમ પડવું=કમી  
થવું. પગેપડવું=નમી જવું. રસ્તે  
પડવું=ચાલ્યા જવું; મરીજવું. મારે  
પડવું=મોતરપ થઈ પડવું. હારે પડ-  
વું=મહેરમા આવવું; ચાલુ થવું.  
હાથ પડવો=સારી પેઠે મળી આવવું.  
મારે પડવું=મુશ્કેલ લાગવું; મોતરપ  
થવું બંધ પડવું=અડધી જવું.  
લઘાટી પડવું=ખુલ્લા થવું. કહેવું પડ-  
તાપર પાડું. પડયા તો કહે નમસ્કાર  
થયા. પડરી તેવા દેવારો. પડપડ તો  
કહે સદાપડી. પડયો પોહણો મૂળ લઈને  
કહે. [ દિવસ.

પડવે, પડવો; પડાનો પહેલો  
પડવેયો, પુ. લાકડાનો કંડો;  
પાપાડું ટંકણ.

પડવો, પુ. [ સં. પ્રતિપદ ]  
પખવાડિયાનો પહેલો દિવસ.

પડમુદી, સી. પડમુદી; મિદા.

પડળ, નં. [ સં. પટલ ] આંખે  
આવેલું બરીવું પડ તે. (૨) અંતર-  
પડ; આડો પડવો તે. અંધારી. ૩૦ મં.  
[ અંધ તપર આવેલો

એણું. (૨) પડાવી લેનાર. (૨) પડી રહેણું; પડતર.

પડાક, અ. તરતજ; ચટ લઈને; એકદમ, ઝટ. (૨) આચિંતું; એકા-એક, વગર વિલંબે

પડાપડ, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી ધસારા કરવો તે. (૨) સરસાઈ, સ્પર્ધા; હોંસાતું સી; ધમાલ; ધાઈ.

પડાપડી, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી પડતું તે; ધમાલ, હોંસાતું સી; પડાપડ પડાવ, પુ. મુકામ; ઊવણી.

પડાવણું, કિં. સ. પડાવી લેણું; ફાસલાવીને લઈ લેણું; આચળી લેણું; ખુચવી લેણું.

પડાળ, ન. ધરતું એક તરફનું ઊપર તે.

પડાળિયું, વિ. એક પડાળવાળું.

પડાળી, સ્ત્રી. ચોક ઉપરના લાંબા અને છુટા ભાગ ઉપર ઊપરા-વાળા ઓરડા-ખંડ તે; ખુલ્લા ઊપરા; અડાળી. [વાલેણું ખેતર.

પડિયાણું, ન. પડતર; નહિ

પડિયું, ન. પંદીતું પડ તે.

પડિયો, પુ. દડિયો, પાંદડાની વાડકા.

પડી, સ્ત્રી. પડીશ. [પડીકા; પુડી.

પડીકું; ન. મૂર્છા જેવી વસ્તુની

પડીકમણ, ન. [ સં. પ્રતિ ક્રમણ ] આવક લોક પાપ નિવારણાર્થે સ્તુતિ કરે તે.

પડીદાર, પુ. દાંડી પીટનાર.

પડો, પુ. મોટી પડી અથવા પડીકું તે. (૨) જુડો; ભારી, નાનો પુજો. (૩) [ પટહ ] નગાર; ઢોલ. ૩૦ પ્ર. નગરપડો=૬ ઢેરો.

પડોપાંદડી, સ્ત્રી. સુગંધિદાર વનસ્પતિના પાંદડાનો જુડો.

પડોસ, પુ. [સં. પ્રતિ+વાસ ] બેડાબેડ કે આસપાસનો જે વાસ તે; પાસેનો વાસ તે. (૨) પાસે અથવા આસપાસ રહેનારા લોકો તે. (૩) પાસે; નજીક.

પડોસણું, સ્ત્રી. પડોસમાં રહેનારી સ્ત્રી.

પડોસી, વિ. પાડોસી પાસેના ઘરોમા રહેનાર તે; પાસેના ગામતું હોય તે, મહોલ્લાતું.

પઢ, પુ. વડોબીર; આગેવાન.

પઢણું, કિં. સ. બોલણું; ઉચ્ચ-રણું. અવાજ કરવો. (૨) મધુણું; લખતા વાંચતાં શીખણું. (૩) મોઢે કરણું; ગોખણું. પઢત મૂખ=મહેલો પથ્થુ ગણેલો નહિ તે.

પઢાવણું, કિં. સ. શીખવાડણું; ભણાવણું. (૨) બોલણું. (૩) પાઠે કરાવણું.

પઢેણું, વિ. બહેણું; શીખેણું.

પથ્થુ, ન. પ્રતિજ્ઞા; સરત; હોડ. (૨) ટક; મમત્વ, (૩) સોગંદ; વચન. નીમ.

પથ્થુ, અ. વધધટ કે વિરોધ બતાવનારો અન્યથા; પરણ; કિંતુ;

જેસતાં પગ તળે ને દીગણિયું રાખે  
છે તે.

પડવાસ, પુ. પિછાડીના હુમ-  
દાથી પવન હડાડવો તે; અનાજને સાફ  
કરવા માટે પવન નાખવો તે કિં.  
મં. પડવાસ નાખવો=પવન નાખવો.

પડવું, કિં. અ. ( સં. વત્ )  
હંચી નીચે આવવું; ખરવું. ગરવું;  
(૨) આકું થવું. નમવું; વાકુંવળવું  
(૩) ઓછું થવું; બંધ થવું. (૪)  
ધીજવું. (૫) લેવાઈ જવું; અંખા  
થઈ જવાવું. (૬) વચમાં નડવું;  
હરત થવી. (૭) હોણું:-તમે ચોરા  
માણસ પડયા. (૮) આળસુ રહેવું.  
(૯) કામમાં ગુંથાવું; માથે લેવું. (૧૦)  
ખપીજવું; માથાં જવું. (૧૧) તાંબે  
થવું (૧૨) અમુક ભાગે-કિમતે વહેં-  
ચાઈ આવવું:-તણની રાસ પડી.  
(૧૩) છાયા રૂપ જનવું; સ્વરૂપે આ-  
વવું:-વિભાવતી રંજ કાળો તેા પડ.  
ચેજ. (૧૪) માખતથવું:-માથેપડવું  
તે'કરવું. (૧૫) નિર્ભયતાથી હુમ-  
ડું; હંપલાવવું. (૧૬) હકવું; મક-  
ડવું. (૧૭) પૂઠે લાગવું. કિં. મં.  
સમજ પડવી=સમજાવું. ઉદ્દેશપડ-  
વું=વેરાન યજ્ઞજવું. ધાડ પડવી=  
ધણાનો એક સાથે ધસાશે થવો. ખાત.  
રંપડવું=ચોરીયવી. ગજો પડવું=વળ-  
ગવું. નામ પડવું=અમુક નામે ઓળ.  
ખાવું. ગળું પડવું=તાળવું જેસીજવું.  
અવાજ કાને પડવો=સંભળાવું. ક્રીકા

પડવું=ખાખા યજ્ઞજવું. ખાસડાં પડ-  
વાં=કપડો મળવો. નરમ પડવું=મી-  
થવું. પગેપડવું=નમી જવું. રસ્તે  
પડવું=આલ્થા જવું; મરીજવું. માથે  
પડવું=ગોઝરૂપ યજ્ઞ પડવું. ધાર પડ-  
વું=અદેરમા આવવું; ચાતુ થવું.  
ઢાંચ પડવો=આરી પેઠે મગી આવવું.  
ભારે પડવું=મુરકેલ લાગવું; જોખાપ  
થવું બંધ પડવું=અટકી જવું.  
હથાડી પડવું=પ્રહણ થવું. કહેવું પડ-  
તાપર પાડું. પડયા તેા કહે નમસ્કાર  
થયા. પડશે તેવા દેવાશે પડપડ તે  
કહે સદાપડી. પડયો પોદળો મૂળ કહ્યે  
કહે. | દિવસ.

પડવે, પડવો; પડનો પડેલો  
પડવેયો, પુ. લાકડાનો કકડો.

પાયાનું ટંકણ.

પડવેલ, પુ. [ સં. પ્રતિપદ્ ]  
પખવાડિયાનો પહેલો દિવસ.

પડમુદી, સ્ત્રી. ૧૨મુંદી, મેદો.

પડળ, ન. [ સં. પટલ ] આખે  
આવેલું ધારીનું પડ તે. (૨) અંતર-  
પડ; આટો પડદો તે; અંધારી. રૂ. મં.  
પડળ ઉતરાવવાં=આંખ ઉપર આવેલો  
ગોતિયો ઉતરાવવો.

પડા, પુ. ચાખા; સ્વરિહ.

પડાઈ, સ્ત્રી. પતંગ.

પડાઉ, પુ. ખાડીઓમાં માલ  
વગેરે લઈ જનારું નાનું વઢાણ; મેદો  
મહલો.

પડાઉ, વિ. પડાવી લીધેલું હોય

એણું. (૨) પડાવી લેનાર. (૨) પડી રહેણું; પડતર.

પડાકે, અં. તરતજ; ચઢ લઈને; એકદમ; ઘટ. (૨) એચિંતું; એક-એક; નગર વિલગે.

પડાપડ, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી ધસારો કરવો તે. (૨) સરસાધ; સ્પર્ધા; હોંસાતું સી; ધમાલ; ધાધ.

પડાપડી, સ્ત્રી. ઉપરા ઉપરી પડતું તે; ધમાલ; હોંસાતું સી; પડાપડ.

પડાવ, પુ. યુદ્ધમાં; ઠાવણી.

પડાવડું, કિં. સં. પડાવી લેવું; ફાસલાવીને લઈ લેવું; આચકી લેવું; ખુચવી લેવું.

પડાળ, નં. ધરતું એક વર-ફું છાપડું તે.

પડાળિયું, વિં. એક પડાળવાળું.

પડાળી, સ્ત્રી. ચોઠ ઉપરના લાખા અને છટા બાગ ઉપર છાપરા-વાળા ઓરડા-ખંડ તે; ખુલ્લા છાપરા; અડાળી. [વાલેણું એતર.

પડિયાણું, નં. પડતર; નહિ

પડિયું, નં. ધંદીતું પડ તે.

પડિયો, પુ. દડિયો; પાંદડાંની વાડકાં.

પડી, સ્ત્રી. પડીકાં. [પડીકાં; પુડી.

પડીકું, નં. ચૂર્ણ જેવી વસ્તુની

પડીકમણ, નં. [ સં. પ્રતિ

ક્રમણ ] આવક થીક પાપ નિવાર-ણાર્થે સ્તુતિ કરે તે.

પડીદાર, પુ. દાંડી પીડનાર.

પડો, પુ. મોટી પડી અથવા પડીકું તે. (૨) જુડો; ભારી; નાનો પુળો. (૩) [ પટલ ] નગારો; દોલ. ૩૦ પ્રં. નગરપડો=દેરો.

પડોપાંદડી, સ્ત્રી. મુગાંધિદાર વનસ્પતિના પાંદડાંને બુકો.

પડોસ, પુ. [ સં. પ્રતિ+વાસ ] ભેડાભેડ કે આસપાસનો જે વાસ તે; પાસેનો વાસ તે. (૨) પાસે અથવા આસપાસ રહેનારા લોકો તે. (૩) પાસે; નજીક.

પડોસણ, સ્ત્રી. પડોસમાં રહે-નારી સ્ત્રી.

પડોસી, વિં. પાડોસી પા-સેનાં ઘરોમાં રહેનાર તે; પાસેના ગ્રામનું હોય તે, મહોલ્લાનું.

પડ, પુ. વડોલીક; આગેવાન.

પડવું, કિં. સં. બાલવું; ઉચ્ચ-સ્વં; અવાજ કરવો. (૨) તણવું; લખતા વાંચતાં શીખવું. (૩) મોટે કરવું; ગોખવું. પડવ મૂખ=મણેલો. પછુ મણેલો નહિ તે.

પડાવણું, કિં. સં. સિખવાડવું; બાણાવણું. (૨) બોલવું. (૩) પાકે-કરાવવું.

પડેણું, વિં. બણેણું; શીખેણું.

પણ, નં. પ્રતિજ્ઞા; સરત; હોડ. (૨) ટેક; અમલ, (૩) સોબન; વચન. નીચ.

પણ, અં. વધવટ કે વિરોધ બતાવનારો અન્યથા; પરંતુ; કિંતુ;

તોપણ; છતાં. (૨) નામ કરણ  
પ્રત્યય...-નાનપણ; બચપણ.

પણધટ, પુ. પનધટ; પાણીધટ

પણુછ. સ્ત્રી. [ સં. પ્રત્યંચા ]

કામકાની દોરી; તાલ.

પણુતર, ન. પરણેતર; પરિણય;  
પરણુવાની ક્રિયા.

પણ્ડી, સ્ત્રી. નાની છુટી; ભારી.

પણું, અ. ભાવ બતાવનાર  
પ્રત્યય...-મમાણિકપણું.

પણે, અ. તહિં, ત્યાં; પેઢે  
ઠેકણે; આશીર્કાર.

પણો, પુ. રેતી અને ધૂળ મિશ્રિત  
દડ. (૨) ટેડી જેવા પાદા ફળની  
કચુંબરમા ખાંડ નાખીને બનાવેલો  
ખાવાનો પદાર્થ.

પણુય, વિ. ( સં. ) વેચાડ (૨)  
બનર; વેચવા જેવી ચીજ તે. પરચણી  
=વેચ્યા.

પત, સ્ત્રી. સાખ; આખર; ટેક;  
પણ; પ્રતિજ્ઞા. (૨) પ્રત્યય; પતિયાર;  
પતીજ, વિશ્વાસ. (૩) ગજતકોટ;  
આંગળાં વગેરેમાથી રસી ઝરે અને  
ધીરે ધીરે બધા અવયવો ખરતા બચ  
એવો મહા ભયંકર ચેપી અને અસાધ્ય  
એક રોગ. કિં. પ્ર. પત ખોલી=  
આખર જવી. પત રાખવી=ટેક રાખવો.

પતકરણું, કિં. સ. ગાંડણું;  
માનવું. વરા વતણું; ગણકરણું.

પતજડી, સ્ત્રી. પાનખર ઝડું.  
પુ. [ સં. ] પખી; પક્ષી.

પતન, ન. ( સં. ) પડવું તે.  
કિં. પ્ર. પતન થવું=પડવું.

પતરવેલિયાં, ન. અજવીનાં  
મોટાં પાન (૨) એ પાનના બનિયાં  
તે; પાતરાં [પતર.

પતરડી, સ્ત્રી. પત; આખર;

પતરાજ, સ્ત્રી. ચેખી; ડંકારા;

કુત; પતરાલ. બડાઈ; ગર્વ; હુંપદ.

પતરાજી, સ્ત્રી. પતરાજ; ખોડી

પતરાજીખોર વિ. બડાઈખોર;

ડાળી [પતરાળી.

પતરાવળી, સ્ત્રી. [ સં. પટ્ટાવળી ]

પતરાળી, સ્ત્રી. પતરાળાંની

દાર તે. (૨) પતરાળું; ભાણું. (૩)

પીરણ.

પતરાળું, ન. પાંદડાંનો બના-  
વેલો થાળી જેવો આકાર તે.

પતરી, સ્ત્રી. પાતળી ફોતરી;  
ચપટું નાતું પતરં.

પતરં, ન. ( સં. પટ્ટ ) પાંદડા  
જેવો પાતળો ધાતુનો પાટ તે. (૨)  
ખોડીછાછરી થાળી; તાસ; તાસક :-  
બરફીના તણ પતરાં. (૩) ઊલ;  
ફોતરં.

પતવવું, કિં. સ. સમજવી  
કરવી; તોડ કાઢવો; સમાધાન કરવું.  
(૨) ચૂકવી આપવું; પુરં કરી નાખવું;  
અંત આણવો.

પતવાળ, સ્ત્રી. પતરાવળી.

પતવાળી, સ્ત્રી. પતરાળી.

પતવું, કિં. અ. પુરં થઈ જવું;



નિકાળ યવો; તોડ આવવો; સમાધાન  
યવું. (૨) બરપાઈ યવું; ચૂકવું. પતી ;  
જવું=અંત આવવો.

પતળીયું, કિં ૨૦ રૂકવું; ગુસ્સે  
યવું. (૨) ફરી જવું; નાચુકરજવું;  
પથઠાઈ જવું. (૩) પલ્લવવું; નરમ  
યવું. (૪) પિગળવું; ગળીજવું.

પતંગ, પુ. (સં.) હવામાં ઉડે  
હડે એવી પાતળા કાગળની એક બના-  
વટ; કનકવો. (૨) એક બતનું  
લાકડું. (૩) તીડ; લીલીચોડો. (૪)  
કુડું; પતંગિયું. (૫) પંખી. (૬)  
રૂરજ. કિં ૩૦ પતંગ ચગાવવો.  
( પતંગના લાકડામાંથી નીકળતા રંગને  
હડી જતાં વાર લાગતી નથી તેથી  
થોડા વખતમાં હડી બંધ એવી બજાડને  
માટે કવિઓએ ' પતંગ' ની કાણ  
અંશુરતા માટે ઉપમા ચેત્તેલી છે. )

પતંગિયું, નં ૨૫ જરંબી  
પાંખોવાળું ચોમાસામાં યવું એક  
છવડું; કુડું. ( આ છવ તેજ ઉપર  
આધોળો વધ વૂટી પડે છે. તે ઉપરથી  
મોઢાંધતા માટે પતંગિયાની માફક  
પડવું એમ કહેવાય છે. )

પતંગલિ, પુ. [સં.] એક મોટા  
નૈયાસરણ અને યોગી.

પતાકડું, નં કામળનો નાનો કકડો  
તે; પતું; પત્ર. (૨) કામળ; ચીટી;  
પત્રિકા.

પતાકક, સ્ત્રી. [ સં. ] ખ્વળ;  
નિશાન; નેળ. પશુપતાક=શિવ. પશુ-

પતાકાસ્ત્ર=અનુનને શિવે આપેલું બા.

પતાવવું, કિં ૨૦ કરત/ અથવા  
કળિયાનો તોડ કરવો તે; પુરં કરત  
સમાધાન કરવું. (૨) સંતોખવું

પતાસાં, જી. પતાસું.

પતાસું, નં ખાંડની ચાસણીન  
ગોળ ચકલી તે; ખાંડની એક મિઠાઈ

પતાણ, જી. પાતાળ.

પતાળિયું, વિ. પાતાળન  
પરમાણું લઈ આવે એવું; હંડા મનનું  
જેનો એક કોઈને ખબર પડે નહિ એવું

પતિ, પુ. [સં.] ધણી; વર  
સ્વામી; કંથ. (૨) માલીક; સૈક  
સ્વાધિકારી. પૃથ્વીપતિ=રાજા. સં. કા  
પતિ=લંકાનો રાજા. પતિપત્ની=વરવહુ

પતિત, વિ. [ સં. ] પડેલું. (૨)  
ભવિ, પ્રમ. અને નીતિ વગેરેમાંય  
નીકળી ગયેલું. (૩) પાપી; કુટ.

પતિતપાવન, વિ. [ સં. ]  
પાપીને પાવન કરનાર; ધારનાર  
પડેલાનો ઉદ્ધાર કરનાર.

પતિયાર, પુ. [ સં. ] પ્રાયવ  
વિશ્વાસ; બરો સો; ખાતરી; મતીવિ  
પતીજ. (૨) સાખ; આભર. (૩) અર્ધ  
દરબાવ. કિં ૩૦ પતિયાર ખાંચો  
સાખ ગુમાવી.

પતિયું, વિ. પતવાળું; કોટિયું  
પતિરં, નં ધોળાં બકરાં.

પતિત્રણ, નં ( સં. ) પતિને  
બળવાનો જે નિશ્ચય તે; શીયળ; સતી  
ત્વ; દડ નિશ્ચયે પતિ પરાવણ રહેવું તે

કાગળ: ચીઠી: રૂકડો. [ (૨) પત્રિકા.

પત્રી સીં પતરી: ખોલી: ચીપ.

પત્રું. નં. પતરું [ પં. ]

પથ, પુ. [ સં. ] માર્ગ: રસ્તો

પથરણું, નં. પાથરણું: જન્મ;

શીતરંજ. (૩) ગોદડું તળાઈ વગેરે

પાથરણું તે. (૪) શોઠ દસાવવા આ-

વનારાએને બેસવા માટે પાથરવામાં

આવતી જન્મ તે; શોકનો વખત તે.

કિં. પ્રં. પથરણું ઢપાડવું=શોઠ કર-

વાતું કાઢી નાખવું પથરણે જવું=

શોઠ કરવા જવું.

પથરાણું, નં. માટી વગેરે

પાથરીને કરેલી ઉંચી જમીન; વેઠી;

રંગભૂમિ.

પથરાણું, કિં. અં. ફેલાવું;

પ્રસરી રહેવું. (૨) ફરીવળવું;

વ્યાપીજવું.

પથરી, સીં. પાથરની કણી;

કાંકરી. (૨) લીસા પાથરની લંબ

ચોરસ કકડી, કે જેની ઉપર હળમો

અણો ધસે છે તે; સલાદી. (૩)

મૂત્રાશયમાં બંધાયેલા ક્ષાર વગેરેનો

ગટ્ટો અરમરી.

પથરો, પુ. [ સં. પ્રસ્તર ]

પાથણ; પાણે; પૂથર. (૨) જડ વસ્તુ:

અત્યંત કઠણ ચીજ. (૩) હરકત; અ-

ડચણ; આડખીલી; વાંધો. (૪) જડ;

અચેત; મૂઢ. (૫) કંઈ નહિ એમ:-

એમાં શું મળવાનું છે, પથરો. ૩૦ પ્રં.

પથરા જેવું=સિયિલ; આજસુ. કિં. પ્રં.

પથરો નાખવો=આડખીલી આણવી

૧. પથાણું, જુ. પથરણું.

પથાર, જુ. પથારો.

પથારી, સીં. લોંબપર ધાર

વગેરે નાખી તે કરેલું સુવાળે

તે; ગોદડાં વગેરેને પાથરીને કરે;

ખીજાણું; બિસ્તરો; સાથરો; સેવ

ચથા. (૨) ધામા; પઢાવ

સુકમ. (૪) માંદગી; મદવાડ

કિં. પ્રં. પથારી સેવવી=માંદ

સોગવવી પથારી વસા=ખાટલામાં

બેસાર નહિ નીકળાય એવી અવસ્થ

તે. પથારીએ પડીને ખાણું=નહાર

કામનાં માઠાં ફળ ભોગવવાં.

પથારો, પુ. માટી પથારી

સાથરો. (૨) કોઈ પણ ચીજનો ધણે

વિસ્તાર તે; પ્રસાર. [ પ્રવાસી; વટેમા

પથિક, પુ. [ સં. ] મુસાફર

પથિરો, પ્રં. ફેલાવો; પ્રસાર

દગ. (૨) પઢાયું; વિષય; બાબત

પથી, પુ. મુસાફર; મવાસી

વટેમાણું; પંથી.

પત્થર, પાથણ. કહે. પત્થર

એટલા દેવ કરવા=પોતાના એથ મરિ

ભ્યાંકરિ દેવત દેખાય ત્યાં દેવને પ્રસ

કરવાનો ચત્ત કરવો. પત્થર ખેંચવો=

ધંટી તાણવી પત્થરની છાતી=કઠણ હ

દય. પત્થરનો લમરડો=મૂર્ખ. પત્થરપર

થાણી=જેની કંઈ અસર થાય નહિ

એવું. પત્થરની જડ=અસ્થિર વસ્તુ.

પત્થરને બચકું કરે તો દાંત ભાગે=

પતિવતા, સ્ત્રી સંખ્યા, પતિ-  
મત પાળનારી સ્ત્રી તે; સતી

પત્નીજ સ્ત્રી સ્વ પ્રતોત્તિ] મરો-  
સો; નિશાસ ખાતરી દદ શ દ્વ

(૨) સાખ; આખર કિં પ્રં પત્નીજ  
ખોવી પત્નીજ પડવી. પત્નીજ રાખતી.  
વગેરે

પત્નીજનું કિં અં યથ રહેવું;  
પુરં યથ જનું. (૨) ભરપાઈ યથ જનું;  
તોડ આવવો; ખડાસ યથ જનું. (૨)  
મરી જનું. [વપાસતો સખદ.

પણજો, સકેતમાં પોણાને ઠેકાણે  
પતેલી, સ્ત્રી તપેલી; દાખ.

પતન, નં શહેર; નમર; પાટણ.

પતર, નં [ સ પાત્ર ] ખાત્ર;  
વાસણ. (૨) તોલણ; શહેર; કડવા  
નાળિયેરનું મોડું કાચણું. કહેવું બીજ  
ન આપે ને પતર ફેડે. (૩) પતરાણું;  
લાણું.

પતર, સ્ત્રી પત; પત્નીજ; આખર;  
જનત. કિં પ્રં પતર રમડવી=આખર  
અગાડવી. (૨) હેરાન કરવું. પતર  
ફાડવી=હેરાન કરવું.

પતરવડિયાં, નં અળવીના  
પાંદડાનાં બળિયાં.

પતિ, પું [ સં. ] પાચદળ;  
પગે ચાલવું સરકર તે. (૨) પત્રપાળો;  
ખાદું. (૩) નાનાં પાંદડાં.

પત્ર, નં [ સં. પત્ર ] પાંદડું.  
(૨) નડા કાગળનો કકડો; રમવાનું  
(કાગળનું).

પત્તો, પું કામ ઠેકાણું; નામ  
નિશાન. સરનામું. (૨) ઓળખ;  
ચોધ; ખબર, જાણ. કિં પ્રં પત્તો  
મળવો=ઠેકાણું જડવું.

પત્થર, પું [ સં. પ્રમ્તર ]  
પથરો. (૨) સખત ઇંટાળો.

પત્થરિયો, પ-થરનો ધરેલો ધાટ  
(૨) ધાટવાનો પત્થર.

પત્ની, સ્ત્રી [ સં. ] પરણેલી  
સ્ત્રી; વહુ; લાર્યા. કુરુપત્ની=કુરુની  
સ્ત્રી. પતિપત્ની=વરવહુ.

પત્ર, નં [ સં. ] પાંદડું; પાન.  
(૨) ત્વચા. (૩) ધાતુનું પાતળું પતક;  
પાતું; વરખ. (૪) કાગળ. (૫) લખેલો  
કાગળ; પત્રિકા. (૬) છાપું;  
વર્તમાનપત્ર.

પત્રક, નં જુદી જુદી જામતોની  
વિગતવાળો ચોટો કાગળ; કોડા પાત્રીને  
આપેલી વિગતવાળું લખાણ અથવા  
લાંબી આપડી.

પત્રકાર, પું છાપું લખનાર  
અને પ્રસિદ્ધ કરનાર; વર્તમાન પત્રનો  
માલિક-અધિપતિ.

પત્રકાંગ, પું [ સં. ] કસ્ટુરી  
વગેરેથી કરેલો અર્થ તે; પત્રલેખા.

પત્રાવલી, સ્ત્રી [ સં. ] પત્ર-  
લેખા; પત્રમંજ. (૨) પતરાણી.

પત્રાણી, સ્ત્રી પતરાણાંની દાર  
(૨) પતરાણું; લાણું.

પત્રાણું, નં પતરાણું; ખાગ.  
પત્રિકા, સ્ત્રી મિં. ૧ નાનો પત્ર

કાગળ; ચીઠી; રૂકો. [ (૨) પત્રિકા,  
પત્રી સ્ત્રીં પતરી; ખપાટી: ચીપ.  
પત્રું. નં પતર [ પં. ]  
પથ, પુ. [ સં. ] માર્ગ; રસ્તો  
પથરાણું, નં પાથરાણું; નજમ;  
ચીતરંજી. (૩) ગોદડું લગાઇ વગેરે  
પાથરાણુ તે. (૪) શોક દર્શાવવા આ-  
વનારાઓને બેસવા માટે પાથરવામાં  
આવતી નજમ તે; શોકનો વખત તે.  
કિં પ્રં પથરાણું ઉપાડડું=શોક કર-  
વાતું કાઠો નાખવું. પથરણે જલું=  
શોક કરવા જલું.

પથરાણુ, નં માટી વગેરે  
પાથરીને કરેલી હંચી જમીન; વેદી;  
રંગભૂમિ.

પથરાણું. કિં અં ફેલાવું;  
પ્રસરી રહેલું. (૨) ફરીજળવું;  
વ્યાપીજવું.

પથરી, સ્ત્રીં પત્યરની કણી;  
કાંકરી. (૨) લીસા પત્યરની લંબ  
ચોરસ કકડી, કે જેની ઉપર હાલમો  
અથવા ધસે છે તે; સલાટી. (૩)  
મંત્રાણ્યમાં બંધાયેલા ક્ષાર વગેરેનો  
ગૂંદો અદમરી.

પથરો, પુ. [ સં. પ્રસ્તર ]  
પાથાણુ; પાથો; પત્યર. (૨) જડવસ્તુ;  
અત્યંત કઠણ ચીજ. (૩) કંઠકલ; અ-  
ડચણુ; આડખીલી; વાંધા. (૪) જડ;  
અચેત; મૂઢ. (૫) કંઈ નહિ એમ:-  
એમાં શું મળવાતું છે, પથરો. ૩૦ પ્રં  
પથરા જેવું=શિથિલ; આળસુ. કિં પ્રં

પથરો નાખવો=આડખીલી આણવી.  
પથાણું, જુ. પથરાણું.

પથાર, જુ. પથારો.

પથારી, સ્ત્રીં ભોંયપર ધાસ  
વગેરે નાખી ને કરેલું સુવાળેવું  
તે; ગોદડાં વગેરેને પાથરીને કરેલું  
બીજાણું; બિસ્તરો; સાથરો; સેજ;  
શય્યા. (૨) ધામા; પડાવ;  
મુકામ. (૪) માંદગી; મંદવાદ.  
કિં પ્રં પથારી સેવવી=માંદગી  
ભોગવવી. પથારી વરા=ખાટલામાંથી  
બહાર નહિ નીકળાય એવી અવસ્થા  
તે. પથારીએ પડીને ખાવું=નહારાં  
કામનાં માઠાં ફળ ભોગવવાં.

પથારો, પુ. માટી પથારી;  
સાથરો. (૨) કોઈ પણ ચીજનો ધણો  
વિસ્તાર તે; પ્રસાર. [ પ્રવાસી; વટેમાણું.

પથિક, પુ. [ સં. ] મુસાફર;

પથિરો, પુ. ફેલાવો; પ્રસાર;  
ઢગ. (૨) પદાર્થ; વિષય; ખાખત.

પથી, પુ. મુસાફર; પ્રવાસી;  
વટેમાણું; પથી.

પત્યર, પાથાણુ. કહે. પત્યર  
એટલા દેવ કરવા=પોતાના એય મટિ  
અ્યાં કહિં દેવત દેખાય ત્યાં દેવને પ્રસન્ન  
કરવાનો ચત્ત કરવો. પત્યર ખેંચવો=  
ઘંટી તાણવો. પત્યરની છાતી=કઠણ હ-  
દય. પત્યરનો લમરડો=મૂર્ખ. પત્યરપર  
પાણી=જેની કંઈ અસર થાય નહિ  
એવું. પત્યરની જડ=અસ્થિર વસ્તુ.  
પત્યરને જયકું કરે તો દાંત ભાગે=

જખરા સાથે કોષ કરીને લડવાં જતાં  
સામે ગેરલાભજ થાય. પત્થર કરતાં  
છંદ કુળી=કંઈક સારું, એવા અર્થમાં  
વપરાય છે.

પથ્ય વિં [ સં. ] હિતકરકઃ  
ઝચતું, બંધ બેસતું, હિતકર. (૨)  
નં પરહેછ. કરી.

પદ્મ નં [ સં. ] પદ્મ; પાપ;  
ચરણ. (૨) પદ્મકુંઠ: પદ્મકુંઠ ચિહ્ન.  
(૩) આતતા બે પદ્મના વચ્ચે રહેતું  
જે અંતર તે. (૪) દરબળે પદવી;  
ઓધો. (૫) સ્થાન ઠેકાણું; જગા;  
સ્થળ. (૬) બારાખડી. (૭) વાક્ય  
અથવા મોટા શબ્દનો એકાદો ભાગ  
તે. (૮) કવિતાની દુક; લીટી;  
અથવા એકાદ કરી તે; ચરણ (૯)  
ગણિતમાં સમૂહમાં ગણાતા હોય તે  
આંકડા. (૧૦) અનુયાયી (૧૧)  
થાળી, વાડકો ને લોટા, એ ગણ વાસ-  
ણતું જે દાન આપવામાં આવે છે તે.

પદક, નં [ સં. ] ચાંદ; લોભક;  
પગકું. (૨) સિકો.

પદ્મચેદ, પું [ સં. ] વાક્યમાં  
શબ્દને વ્યાખ્યાની રીતે છુટા પાડી  
બતાવવા તે.

પદ્મચુત, વિં [ સં. ] પદ ઉપ-  
રથી પડેલું-પદ્મચુટ; સ્થાન પરથી  
ઢિતારી નાખેલું.

પદડી, સ્ત્રીં ગણક શખવાની  
ખડાની કાથળી; પડતવી.

પદન્યાસ, પું [ સં. ] પદવિ-  
ન્યાસ; પગલા બરવાની છટા-ચતુરાઇ.

પદપંકજ, નં [ સં. ] પદરપી  
કમળ.

પદખંધ, પું [ સં. ] શબ્દોના  
સમૂહોની રચના; પદ્મરચના; ગવાય  
એવી શબ્દોની ગુંથણી તે; કાવ્ય.

પદજ્યેષ્ઠ, વિં [ સં. ] અધિકાર  
ઉપરથી બધે થયેલું; પદ્મચુત.

પદમ, જું પદમ.

પદમણી, સ્ત્રીં પદિણી; મુંદર  
ને નાનુક બાંધાની સુભાગી સ્ત્રી.

પદર, પું [ સં. પટાંત ] પાલવ;  
છેડા. (૨) ગાંઠ. ૩૦ મં પદરતું=  
પાતાની ગાંઠતું. (૩) ચરણ; આશ્રય.  
પદરખાતું, નં ભઠિયારખાતું;  
રસોડું; બીચી.

પદરજ, સ્ત્રીં [ સં. ] ચરણ-  
પૂછી; પગની રજ.

પદલાલિત્ય, નં [ સં. ] કવિ-  
તામાં શબ્દોની જે લલિત રચના તે.

પદવિચ્છેદ, પું [ સં. ] પદ્મચેદ.

પદવી, સ્ત્રીં [ સં. ] માનવાળી.  
જગા; ઓધો; દરબળે; પાયરી; ઉચ્ચ-  
સ્થાન; મોટું પદ; પ્રતિષ્ઠા. (૨)  
ઉપનામ; ઇલકાળ. કિં ૩૦ પદવીએ  
ચડવું=મોટા નામધારી થવું; ઓધે  
ચડવું. પદવી ઘટવી=પ્રતિષ્ઠા ઓછી  
થવી, પ્રદવી વધરી=મોટા નામભદા  
થવું. (૩) પંકિત; હાર. [ પગ પૂન-  
પદ્મેવ, સ્ત્રીં પાવડીની પૂન;

પદાતી, પુ. પચવાળો સૈનિક  
તે: પાળો: પેદળ. (૨) ખાવડળ  
લક્ષર.

પદારથ, જી. પદાર્થ.

પદાર્થ, પુ. [ સં. ] વસ્તુ:  
ચીજ. (૨) તત્ત્વ. જ્ઞાન: સત્ત્વ. (૩)  
વાની: ખાવાની ચીજ (૪) અર્થ:  
સાર. (૫) મૂળવસ્તુ. (દર્શનશાસ્ત્રને  
મતે ધણા પદાર્થો છે. ધૈર્યવિકલાના  
સાત, ગૌતમ-ન્યાયવાળા સોળ, સા-  
ખ્યવાળા પચીસ, યોગવાળા ઇશ્વર  
મુક્તિદર્શી અને વેદાંતવાળા એક  
પદાર્થ માને છે.)

પદાર્થવિજ્ઞાન, ન. [ સં. ]  
જુદી જુદી ચીજોના ધર્મ-ગુણ સંબં-  
ધીનું જ્ઞાન હોય તે વિજ્ઞા.

પદાવલું, કિં. સં. ડાંગણ;  
અમરાવલું; હમદેવો: ખડખડાવલું. (૨)  
પાદે એમ કરવું.

પદી, વિ. પદવાળું.

પદું, ન. પદ: જોડો: ગોરપદું.

પદેડણું, કિં. સં. ખૂબ કામમાં  
લેવું: ગમડવું: થાલી નાખવું: હોડાવવું.  
(૨) ધસવું, વાપરવું. [ રંગદોળવું.

પદોડણું, કિં. સં. પંદેડણું:

પદ્ધતિ, સી. [ સં. ] કામ

કરવાની ધાતી: રીત: રીઠિ: રૂબ. (૨)  
વિધિ: વરેલ: વલણ. (૩) કમ:  
હાર: એળ. (૪) રસ્તો: માર્ગ:  
એણિ. પદ્ધતિસર કામ કરવું: રીત  
મંથાણે કામ કરવું.

પદ્મ, ન. [ સં. ] શાકું કમળ.  
(૨) સો અખજ જેટલી સખ્યા તે.  
(૩) આંગળીઓના ટેરના ઉપરનું ગોળ  
રેખાચક્ર. (૪) શરીરમાંનું નાડીચક્ર.  
(૫) સ્થાન જગા. (૬) એક બૂલ.  
(૭) રતિબંધ (૮) એક યોગાસન.

પદ્મારાગ, પુ. [ સં. ] શાકા  
રંજનો મણિ: ખાણિક.

પદ્મરેખા, સી. હરેળીમા કમ-  
ળના જેવી રેખા હોય તે.

પદ્મા, સી. [ સં. ] લક્ષ્મી:  
સૌભાગ્ય ડેવી. (૨) મજા.

પદ્માસન, ન. [ સં. ] પગપર  
પગ ચઢાવી બેઠ હટ નહિ એવી પદા-  
કીએ બેસવું તે. એક યોગાસન.

પદ્મિની, સી. [ સં. ] સ્ત્રીત્વની  
સર્વ લાયકતાવાળી મુંદર સ્ત્રી પહેલા  
વર્ગની સ્ત્રી. (૨) કમલિની: શાકાં  
કમળની વેલ.

પદ્મ, ન. [ સં. ] પદબંધ:  
કાંચ: ગવાચ એવી સખદ રચના:  
ચીત: માથન

પદ્મરુમણી, સી. બહુ માન  
પ્રવંક પોતાને રો જોવાવડું અને  
સત્કાર કરવા તે. (૨) આગમન:  
પદ્મારવું તે.

પદ્મરાવણું, કિં. સં. માનવેરું  
તેથી ભાવી બેસાડવું. (૨) પ્રતિષ્ઠા  
કરવી: સ્થાપના કરવી. (૩) માનવેર  
વળાવણું: વંદાય કરવું: વિસર્જન કરવું.

( ૪ ) માથે મારવું; આપીદેવું;  
ઓઢાડી દેવું.

પનઘટ, પુ. જળાશયનો કિનારો  
કે જ્યાંથી લોક પાણી લેતા હોય  
તે; કુવાકાંઠો. [ ધરેણું.

પનડો, પુ. સ્ત્રીઓના કાનડું એક  
પનદાર, વિ. પહોળાકમ  
વધારે હોય એવું; જેનો પનો મિટા  
હોય એવું.

પનારો, પુ. પિત્રન; પરિચય;  
ભાઈબધી ( ૨ ) આશરો.

પનાડ, સ્ત્રી. [ કા. ] સંભાળ;  
દેખરખ ( ૨ ) આશ્રય. એય, ( ૩ )  
રક્ષણ. [ પનરખા.

પનિયાં, ન. જુલિયાં; ખાસકા;  
પનિયુ, ન. નાનું ઘોડીકું;  
ફાળીકું. [ પાણિયારી.

પનિહાર, સ્ત્રી. પાણી ભરનારી;  
પનિહારણુ, સ્ત્રી. પાણિયારી.  
પનિહારી, સ્ત્રી. પાણિયારી.

પનીર, ન. દૂધમાં સરકે વગેરે  
નાખી બનાવેલું ધાકું દહીં, ( દૂધમાંનો  
કેસીન નામનો પદાર્થ ) બહુ ઘટ થઈ  
જઈ આ પદાર્થ બને છે. મુસલમાનો  
અને મુરદાપિયનો તેને ખાય છે. )

પનું, જુ. પણો.

પનો, પુ. [ કા. ] કપડાની  
પહોળાઈ તે; ( ૨ ) પણો; શક્કરદેવીની  
હયુબરનો મીઠો મઠો.

પનોતી, સ્ત્રી. ન્યોતિષ પ્રમાણે  
અસખ દશા; ( સનિ અને રાહુ વગેરેની

આકરી દશાઓ પનોતી કહેવાય છે. )  
( ૨ ) જુઓ પનોતું.

પનોતું, વિ. પનાવાળું; વિસ્તા-  
રવાળું; બહોળું. ( ૨ ) મુશાગી;  
ભાગ્યશાળી; મુખી. પુ. પનોતો; સ્ત્રી.  
પનોતી. ૩૦ પ્ર. પિયેર પનોતી=બ-  
હોળા પિયેરની; પિયેર તરફ મમતા  
રાખનારી. [ ન્યાય, જુજંગ.

પનનગ, પુ. [ સં. ] સાપ;  
પપતસ, ન. પપેતસ; વિ. જુની  
જાતનું ફળ ને જાડ તે.

પપીતા, પુ. એક જાતનાં વેદાનાં  
કરપટા જેવાં બી. ( આ મલાય ભાષાનો  
સાબ્દ છે અને આના વેદા કિલિપાઈત  
તથા કોચીન ચાયનામાં હોય છે. આ  
બીમાથી સ્ટીકનિયા ને જુશિયા નામનાં  
જે રોગ નીકળે છે ) [ વપનો તહેવાર.

પપેટી, સ્ત્રી. પપેટી; પારસી નવા  
પપેયું, પપેયાનું કળ  
પપેયો, પુ. એક ફળકાડ. ( ૨ )  
બપેયો; ચાતક. ( ૩ ) ફેલકો.

પપો, પુ. પકાર; ૫ અક્ષર ને  
તેનો હિચાર તે. ( ૨ ) પાટીદાર;  
કણબી

પપેડો, પપોડો; ગપાટો.  
પમરણું, કિં. અ. વાસ ઉડતો  
ફેલાતો; ગંધાણું; સોડણું. ( ૨ ) પ્રસ-  
રણું; ફેલાણું; ન્યાપી જણું.

પમોડણું, કિં. સ. કોઈને કંઈ  
મળે એમ દરણું; પ્રાપ્ત કરાવવી  
પય, ન. [ સં. ] પાણી; જળ.

(૨) દૂધ. [આપનારી ગાય.  
પયસ્વિની, સ્ત્રી. [સં.] દૂધ  
પયુ, નં (પાય) ઓલાણુ; કોસ  
ખેચીને ખળતો ઢાળ પડતી ને જગામાં  
હતરે છે તે માર્ગ; વલણ.

પયોધર, પુ. (નં) [સં.]  
સ્તન; ધાન; આંચળ. (૨) મેધ;  
વરસાદ. (૩) દરિયો; સાગર.

પયોધિ, પુ. [સં.] દરિયો;  
સાગર. [સાગર; સમુદ્ર.

પયોનિધિ, પુ. [સં.] દરિયો;

પર, વિ. [સં.] પરાધુ; પારકું.  
(૨) અન્ય; બીજું; અજરું; અવર;  
(૩) એક; ઉત્તમ. (૪) દૂર; આથે (૫)  
કેવળ. (૬) હલકું; અવળું.

પર, નં નાનાં સુવાળાં પીછાં  
તે; નાનુકડવાં તે. કિં પ્રં પર  
આવવાં=પીછાં આવવાં. પર મૂકવાં=  
પીછાં ફેરવાં.

પરઈ, સ્ત્રી. પરાઈ; ખાંડણીનો  
જસ્તો.

પરકમણું, નં [સંપરિક્રમણ]  
પ્રદક્ષિણા; આસપાસ ફરવું તે. (૨)  
જોતોનો એક ધર્મનિધિ.

પરકપ, પુ. [સં. પરિકર]  
કમરપટો; કંદોરો.

પરકાયાપ્રવેશ, પુ. બીજાના  
ખાજિયામાં જવ પેસવો તે.

પરકીય, વિ. [સં.] પારકું;  
પરાધુ (૨) બીજનું.

પરકીયા, સ્ત્રી. [સં.] પરકી;

બીજની સ્ત્રી; (નાયિકા લેટમાં સ્વ-  
ક્રીયા, પરકીયા અને સામાન્યા એમ  
ત્રણ લેટ છે.)

પરકંમા, સ્ત્રી. પ્રેદક્ષિણા.

પરખ, સ્ત્રી. પારખ; પરીક્ષા;  
પારખવું તે. (પરીક્ષા કરવી.

પરખણું, કિં સં. પારખણું;  
પરખાણુ, નં વહાણના વચસા  
થાંસાવાને લગાડેલું આડું લાકડું કે  
જેની સાથે સઠ બાંધવામાં આવે તે.

પરખામણી, સ્ત્રી. પરખવાણું  
લવાળ્ય તે (૨) પરખવાની ને  
આવડત તે.

પરખાવણું, કિં સં. પરીક્ષા  
કરાવવી; તપાસરાવવું; કસ કઢાવવો  
(૨) આપણું; દેવું.

પરખાણું, કિં અં. ખોળખાણું;  
ભણીતા થવું; ભહેર થવું. (૨) સમ-  
ભણું; પરીક્ષા થવી.

પરખિયો, પુ. પારખનારો;  
પારખ; પરીક્ષા કરનારો.

પરગણું, વિં. બીજની ગરજ  
સારનાર; બીજનું બહું કરનાર; હઠાર;  
પરોપકારી. [નાનો વિભાગ.

પરગણું, નં [ફા.] કરાનો  
પરગામ, નં બીજે ગામ. (૨)

પરદેશ; બહારગામ.

પરગામી, વિં. બીજ ગામનો  
રહેવાસી. (૨) પરદેશી; બહાર ગામનો.

પરધર, નં. પરધર; બીજે ઘર;  
પારકે ઘર; બીજનું ઘર.



પરચક, નં [ સં ] પરદેશી રાજ્ય. પરચુરા; વિદેશી રાજ્ય.

પરચુદ્ધ, વિં [ પ્રકીર્ણ ] જુદું જુદું. છટક; પ્રકીર્ણ. પરચૂરણ. (૨) પુરો: રૂપિયો વ્યાવતા ને છટું નાણું આવે તે.

પરચો, પું પરતો; પડછો; પ્રતાપ; ચમત્કાર. (૨) બળ-સક્તિનો દેખાડો.

પરછંદ પું પડંબ.

પરછંદો, પું પડધો. પ્રતિધ્વનિ.

પરછાચો, પું બાચો, ઓળો; પડછાચો.

પરજ, સ્ત્રીં તરવારની મૂઠ હપર હક નેવી ને જીભ હોય છે તે. (૨) એક રાગ; પરજિયો; રાજિયો. (૩) પ્રભ; મનુષ્ય જાત-કાગીપરજ. (૪) કાલની મૂઠ.

પરજળણુ, કિં અં [ સં. પ્ર+જલ ] બળણુ; સળણુ; અણુ. (૨) ચિંતા યત્ન; અનુકંપાની લાગણી યત્ન; ચરચરણુ.

પરજંક, પું [ સં. પર્યંક ] પલંગ; ટોલિયો.

પરજાન, સ્ત્રીં જાન; પારખી જાન. (૨) લગ્ન કરીને વળાવેલી કન્યાને પાછી ખીયેર તેડી લાવવા તેને સાસરે ને પહેલ વહેલું તેડું ધામધૂમથી ચોક-લવામાં આવે છે તે.

પરજાપત, પું પ્રજાપતિ. (૨) મંભાર; ઓઝા.

પરજળણુ, કિં પ્રેં [ સં. પ્ર+જલ ] બાળણુ; સળગાવણુ; બડકો કરવો.

પરજિયો, પું એક રાગ-હાળ તે: રાજિયો (કટતા ને રોતાં બેરાં ગાય છે.) (૨) એક મનુષ્ય જાત અને એવી સાખ.

પરક, સ્ત્રીં પરકણુ; સાદું; સરત.

પરકણુ, સ્ત્રીં પરક; સાદું; સરત; કણુલાત. (૨) લગ્નમાં વરને આપવાનો આંકડો.

પરકણુ, કિં સં [ સં. પરિ+ઘટ ] પૈકણુ; નક્કી કરણુ; કરાવણુ; સરત કરવી; સાદું-કરાર કરવો. (૨) જણુ; પ્રયાણુ કરણુ. (૩) મોકલણુ; બેજણુ.

પરકો, પું કરાવ; સરત; કરાર.

પરક, સ્ત્રીં પંચાત; પીડા; મા-થાફેડ. (૨) મુરકેલી; લમણાચીક. (૩) લગણું ફાટતાં ને અધોવાયુ બહાર નીકળતાં થતો એવો અવાજ.

પરડી, સ્ત્રીં પત્રી; બાવળની કાચી રાંગિ.

પરડું, નં પૈડું; ચાક; ચક.

પરડો, પું બાવળની રાંગ.

પરણુ, નં ( સ. પર્યં ] પાંદડું; પાન. (૨) પરણુણુ તે; પરિણય

પરણુણુ, કિં અં [ સં. પરિ+ણ ] સ્ત્રીં પુરુષે એક બીજને એક નિષ્ઠ થઈ રહીને સંસાર માંડવા બંધાણુ; એક બીજ સાથે બંધાણુ-જોડણુ; વિવાહ કરવો; લગ્ન કરવાં. (૨) સર-

તથી-કરારથી બંધાયું. કહેં પરણે  
તેનાં ગીત=જેવો વખત હોય તેમ કરવું.  
પરણે પાનેતર નહિ, ને અધરણીએ  
ચીર=મસંગે ન ક્યું તે પાછળથી શું  
કરે ? પરણ્યો પીડાએ મરે અને  
કુંવારો કોડે મરે. પરણ્યાને પાછો ને  
જાણ્યાં ને જીવાડે એમાં શાનો પાડ ?  
પરણ્યા પહેલાં અધરણી.

પરણાણું, નં સોકોડું; મોડું  
કોડિયું; ચપણિયું.

પરણાવણું, કિં મં પરણે તેમ  
કરવું. લગ્ન કરવા; વિવાહ કરવો. (૨)  
ગળે ધાવણું; બજારી દેણું:

પરણિયત, વિં વિવાહિત; પર-  
ણેલું. (૨) ના. વર, પતિ; પત્ની; સ્ત્રી.

પરણેતર, નં પરણવું તે;  
પરણવાનો વિધિ તે. (૨) પરણેવું તે.

પરણેણું, નં ચપણિયું. સોકોડું.  
કોડિયું [વર; પતિ ધણી.

પરણ્યો, પું પરણ્યો હોય તે;  
પરત, અં પાણ. પરવ બાપ્યું  
જપાણું બાપ્યું.

પરતક્ષ, જું પ્રત્યક્ષ.

પરતત્ત્વ, કિં સં (સં. વરિત્ત  
ચર્ત) કરીને વાટવું; ધુટવું; લસોટવું.

પરતત્ર, વિં (સં.) પોતાની  
મંડળ પ્રમાણે ચાલી કે વર્તી સહે નહિ  
એવું. પરાધીન; પરવરા; તાબેદાર.

પરતત્રતા, સ્ત્રીં [સં.] પરવગ-  
પણું; પરાધીનતા; તાબેદારી.

પરતત્રપણું, નં પરતત્રતા;  
તાબેદારપણું.

પરતાપ, પું પ્રતાપ.

પરતી, સ્ત્રીં નાનો ફાળકો, શ્રીરમી.

પરતીત, સ્ત્રીં (સં. પ્રતીતિ)

પતીત; ખાતરી; વિશ્વાસ; બેરોસો.

પરતો, પું [સં. પ્રતાપ] પ્રતાપ;

દર્શન તે; સામાને વિશ્વાસ આવે

એવો પ્રતાપ વાસ કરાવવો તે. (૨)

હાજરાદળુરપણું; ચમત્કાર. (૩)

હાયા; આવાસ; પડછો.

પરત્તે, અં [સં] ને લીધે;

વડે, યોગે.

પરથાર, પું પગ મૂકવાનો

ચાતરો તે; એક સરખી કરેલી જમીન

અથવા જરા લંચી કરેલી સપાટ

ઝોટવી જેવી જગા. (૨) રથડ; તળ

(૩) પથારી, સરથા. [બાપ.

પરદારો, પું બાપના બાપનો

પરદુઝ, નં પારકાનું દુઝ તે.

પરદુઝલંજન, વિં બીજનું

દુઝ લાગનાર પરોપકારી; ઉદાર.

પરદેશ, પું [સં.] પોતાનો દેશ

નહિ એવો જે મુલક તે; વિદેશ.

પરદેશી, પું વિં પારકા દેશનું;

વિદેશી.

પરદો, પું પડો; ચડ.

પરધન, નં બીજનો પૈસો;

પારકું ધન.

પરધમં, પું પોતાનો ધર્મ નહિ

તે, પોતાના ધર્મથી જુદો ધર્મ તે.

પરધર્મી, વિં વિધર્મી; જુદો

ધર્મ પાળનાર જે તે. [પરનાવનું.

પરનાતી. વિં બીજ નાતનું;

પરનાર, સ્ત્રીં પરસ્ત્રી.

પરનાળ, સ્ત્રીં પાળી વહેવરા-  
વવાની નાળ-નીક તે; પ્રજ્ઞાવિકા.

પરનાળિકા, સ્ત્રીં પરનાળ.

(૨) પરંપરાથી ચાલી આવતી જે  
રિતિ તે; પદ્ધતિ.

પરપુરુષ, પું [ સં. ] બીજે  
પુરુષ તે; પોતાનો પતિ નહિ તે. (૨)  
ધર્મર.

પરપુષ્ટ, પું [ સં. ] કાઠિલ;  
કાયલ. (એમ કહેવાય છે કે, કાયલ  
કાગડીના માળામા પોતાનાં ઇંડા મૂકે  
છે. પછી જ્યારે તેમાંથી બચ્ચું નીકળે  
છે. ને તે ઓટું થઇને જાણે છે ત્યારે  
કાગડીથી સમજાય છે કે તે પોતાનું  
બચ્ચું નથી ત્યારે તેને પોતાના માળા-  
માંથી ઇંડાડી મૂકે છે. આ ઉપરથી  
કાયલ પરથી પોષાયેલી કહેવાય છે.)

પરપેઠ, સ્ત્રીં ત્રીજવાર લખા-  
યેલી હુંડી. ૧ સંજુભંચર.

પરપોટિયું, વિં પરપાટા જેવું;

પરપોટી, સ્ત્રીં નાનો પરપોટા.

પરપોટો, પું પાણી ઉપર થતો  
હવાથી ભરેલો કુકડો; બુદ્ધિ. (૨)  
ફેલેલો. (૩) ભરમ; ખોટા અને  
ખાલી દેખાવ.

પરખ, સ્ત્રીં [ સ. પ્રપા ] મંદ  
પાણી પાવાની જગા તે. (૨) વટે-  
માર્ગને ધર્મદા પાળી પાવાની જગા.  
(૨.) [ સં-પવ ] પર્વ; ઘડેવાર.

પરખડી, સ્ત્રીં પાળીને ચણ;

નાખવાને માટે હથું કરેલું એક પાંચર;  
ચણવરો.

પરખિયો, પું પરખ ઉપર પાણી  
પાવાને રહેનારો.

પરખીડિયું, નં કાગળ અંદર  
મૂકીને બંધ કરવાની કાથળી.

પરખુદિ, સ્ત્રીં [ સં. ] બીજની  
અક્ષત તે. (૨) વિં પરમતિયું;  
પારકાની બુદ્ધિએ કામ કરનાર.

પરખ્ખ, નં પરમ-સોથી શ્રેષ્ઠ  
દેવ તે; પરમાત્મા.

પરખવ, પું બીજે જન્મ;  
આગલો અથવા પાછલો અવતાર તે.  
(૨) પ્રભવ.

પરખવડું, કિં સં [ સં. પ્ર  
+મૂ ] ઉત્પન્ન થવું; ઉપજવું. (૨)  
નહિ લેખવડું; અનાદર કરવો. (૩)  
હરાવડું; થકવડું.

પરભા; સ્ત્રીં [ સં. સ્પૃહા ]  
પરવા; દરકાર. (૨) પ્રભા.

પરભાતિયું, નં [ સં. પ્રભાત ]  
મળસકામાં ગાવાનો એકરાગ-ઢાળ. (૨)  
પ્રભાતે ગાવાનો ધ્રુવર સ્તુતિનો એક  
પાઠ.

પરભાસું, અંખારોખાર; બીજને  
જણાવ્યા વિના. (૨) વિં પારકું;  
બીજનું. (૩) અન્યથું; ગ્રાહિત.

પરખુ, પું પ્રખુ; પરમેશ્વર.

પરલોગી, વિં પારકી વસ્તુનો  
ભોજ લેનાર; બીજને લાભ કરાવનાર.

પરમ, વિં [ સં. ] ધણુંજવું

પુષ્કળ. ખૂબ: પરિપૂર્ણ: અતિશય.  
(૨) એક: સર્વોત્તમ. (૩) એક મૂળીને  
બીજી-અર્થાત ત્રીજી:-પરમ દિવસે.  
પરમપદ, નં [ સં. ] એક  
પદ; અતિ ઉંચી પદવી. (૨) મુક્તિ;  
મોક્ષ. [વહાલું.

પરમમિત્ર, વિં [ સં. ] બહુજ  
પરમહંસ, પું [ સં. ] જેને  
કશો મિત્રભાવ ન હોય એવો સં-  
ન્યાસી તે. (૨) બ્રહ્મ.

પરમાટી, સ્ત્રીં માંસ. પરમા-  
ટીના ભોગી=માંસાહારી.

પરમાણુ અં નક્ષત્ર; નિશ્ચ. (૨)  
વિં મુક્ત; ખરું; ધન્ય. (૩) પ્રમાણ;  
પુરાવો.

પરમાણુવું, કિં સં સાધુ  
માનવું.

પરમાણુ, નં પ્રમાણપત્ર; પુ-  
રાવા; દાખલા; ખાતરીપત્ર.

પરમાણુ, નં પ્રમાણ; પુરાવો;  
દાખલો. (૨) માપ. (ભેડાવું).

પરમાણુ, અં પ્રમાણ; થેડે;  
માફક; રીતે.

પરમાત્મા, પું [ સં. ] પરબ્રહ્મ;  
ચિદાત્મા. (૨) વિષ્ણુ. (૩) શિવ.

પરમાનંદ, પું [ સં. ] પરિ-  
પૂર્ણ આનંદ તે; ખરેખરી ખુશાલી  
મળવી તે; અદ્વાનંદ.

પરમાર્થ, પું [ સં. ] જે આ-  
રામાં સારું કામ તે; એક અર્થ; જ-

લ્લહ વસ્તુ તે. (૨) પુણ્ય કર્મ. (૩)  
સુખ (૪) મોક્ષ.

પરમાર્થી, વિં પરમાર્થ કરનાર  
તે; પરોપકારી. (૨) પ્રાણીઓનું  
કલ્યાણ થાય એવું; દાહને સુખ થાય  
એવું હિતકારી તે.

પરમિયો, પું જનનંદ્રિયને લાગુ  
પડતો એક રોગ, પરમે; પ્રમેહ.

પરમેશ, પું [ સં. ] મહાદેવ.

પરમેશ્વર, પું [ સં. ] મોટો  
શ્વર.

પરમેશ્વરી, સ્ત્રીં [ સં. ] મોટી  
દેવી; આલસકિત. (૨) વિષ્ણુ.

પરમેન્દ્રી, પું [ સં. ] બ્રહ્મ.

પરમે, પું પરમિયો; પ્રમેહ.

પરશબ્ધ, નં [ સં. ] વિદેશી  
રામનો અમલ તે. [ ગદાળી-

પરહી, સ્ત્રીં [ સં. ] પહલી.

પરહોક, [ સં. ] મુઆ પછી  
જીવ જે લોકમાં નવ છે તે લોક; લો-  
કાંતર; સ્વર્ગ; દેવલોક. કિં પ્રં પર-  
લોક જવું=મરણ પામવું.

પરવ, [ સં. ] પર્વ. સારો હાલો;  
તહેવાર. (૨) પુણ્ય દાનનો સંધિ.  
(૩) મોંઠો; કાવળી. પેરાડ. કહેં પરવે  
પરવે મિહારા બોલી (૪) ( સં. પ્રવા )  
મુસાફરોને મરત પાણી પાવાનો જગ્યા.  
પરવડ, સ્ત્રીં પાવવડુ તે; પર-  
વડવું તે.

પરવડવું, વિં પાવવડું; પે-  
પાવું, રચવું; બોજવું; અનુરૂપ પડવું.

(૨) ગમતું; ઝોઠતું. પસંદગી

પરવણી, સ્ત્રી. [ સં. પર્વણી ]  
દાન ધર્મનો સધિ. અવસર, તહેવાર.

પરવરનાથતું, કિં સગ પ્રવ-  
તાવતું, ચનાવતું, ફેલાવતું; પ્રમારતું.

પરવરદેગાર, [ કા. ] સર્વાનું  
પાલન કરનારો, પરમેશ્વર. [ વણ. ]

પરવરતું, કિં અં જતું; સિધા-  
પરવરશી સ્ત્રી. [ કા. પર્વશી ]

સંભા, બરહાશ (૨) લાલન પાલન;  
પાવણ

પરવશ, વિ. [ સં. ] પરાધીન;  
પરતંત્ર, બીજને તાબે હોય એવું.

પરવશતા, સ્ત્રી. બીજને વશ  
હોવાપણું પરાધીનતા, પરતંત્રતા.

પરવશપણું, ન. પરવશતા;  
પરધીનતા

પરવળ ન. પિયોડી-ટિયોરીના  
જેવા વેણાના શાક ફળ.

પરવા સ્ત્રી. દરબાર; સ્પૃહા;  
જરૂર. (૨) દાળજી; ચિત્ત; ખંત

પરવાડ, સ્ત્રી. [ સં. પરિવ્રાટ ]  
ગામ કે શહેરનો છેવાડો ભાગ તે, આ

સપાસનો ભાગ તે.

પરવાનગી, સ્ત્રી. [ કા. ] રત્ન;  
ફટ; અનુગ્રા. આગ્રા. (પરવાનગી

માગવી આપરી કે ડેવી એમ કહેવાય  
છે.)

પરવાનો, પુ. અમુક કાચું કર-  
વાનો જે વેળા હુકમ કે પરવાનગી તે;  
છુટપત્ર; રત્નચીટી.

પરવાર, પુ. [ સં. પરિવાર ]  
વિસ્તાર (૨) દુરસદ; નવરાશ.

પરવારતું, વિ. જેને કંઈ કામ  
ધંબો હોય નહિ તેવું, નવર; નિર-  
જોગી, બેકાર.

પરવારતું, કિં અં કામથી  
દુરાગત થતું; નવર થતું; છૂટા થતું;

બધું આટોપી રહેતું. [ એક ભતિ.

પરવારી, સ્ત્રી. ભરનાડના જેવી  
પરવાળું ન. [ સં. પ્રવાલ ]

એક ફરિયામાનાં છવડાએ બનાવેલું  
બુંગળી જેવું અને ઉપરથી લાલ.

સુરેખ બીપિયું. (સમુદ્રમાં એક જા-  
તના છવડા પરવાળાંના થઈ બનાવે

છે આ પરવાળાની નાની નાની બું-  
ગળીઓ જેવા નકકાઓનો માળાઓ

બને છે. બોડની સ્તાલ માટે પરવા-  
ળાની ઉપમા અપાય છે.)

પરવોડો, પુ. રેડિયા ઉપરથી  
સુતર ઉતારી લેવાનો ફાળો.

પરશાળ, સ્ત્રી. [ સં. પ્રશ્ન +  
શાળા ] ચોકની સામેનો બોરડો; ચુ-  
રશાળા; મતિશાળા, પડશાળ.

પરશી, સ્ત્રી. કરશી, [ કુદાર.

પરશી, ન. [ સં. ] કુડાડો; કરશી;  
પરશુરામ, પુ. [ સં. ] એક

શરવીર ઋષિ; બાર્જવ. (એમણે એ.  
કવીસવાર પૃથ્વી નક્ષત્રની કરી હતી.)

પરસ, સ્ત્રી. કંકળ; ધુમસ, બોસ  
(૨) બોસ પડવાનો વખત, ચોટું

મળસડું.

પરસન, વિં પ્રસન.

પરસનું, કિં અં [સં સ્પૃશ્વ] ]  
અડકવું; સ્પર્શ કરવો; અડવું. (૨)  
પરખવું; ઝોળખવું; બજાવું. (૩)  
બજવું.

પરસાદ, પું પ્રસાદ. [ આર.

પરસાદી, સ્ત્રીં પ્રસાદી. (૨)

પરસુદી, સ્ત્રીં ધોએવાં ધડંતો  
લીણા આટો, મેંદો; પરસુદી.

પરસેવ, સ્ત્રીં બીબની સેવા  
કરી તે. ચાકરી; નોકરી.

પરસેવો, [સં પ્રસ્વદ્] શરીર  
માંથી આમડીના ઊદ્ર વાટે પાણી ની-  
કળે છે તે પ્રસ્વેદ. કિં મં પરસેવો  
છડવો=શરીરમાંથી પાણી નીકળવું  
પરસેવો વળવો=મહેનત પડવી. કહે  
ખરા પરસેવાતું ધન=મહેનત કરીને  
મેળવેલું ધન. પરસેવો પાડવો=જીબ  
મહેનત કરવી.

પરસ્ત, વિં આસકત; વળગેલું;  
પરાયણ. (૨) પૂજક; જીવપરસ્ત.

પરસ્તી, સ્ત્રીં પરાયણતા; અ-  
ધીનતા. (૨) સ્તુતિ, માર્યાના; જીવ-  
પરસ્તી. [બીબની સ્ત્રી.

પરસી, સ્ત્રીં પરનાર. પરસીયા;  
પરસપર, અં [સં] એકબેકમાં;  
અન્યોન્ય; માઠોમાંઠે; આપસુઆપસમાં.

પરસપદ, [સં] સંસ્કૃતમાં  
ધાવના જે વર્ગ છે તેમાંનો એક વર્ગ  
તે; કમંકમેદ.

પરસ્વાધીન, વિં [સં] બી-  
બને તામે હોય તેવું; પરાધીન; પર-  
વસ, પરતંત્ર.

પરસ્વાધીનતા, સ્ત્રીં [સં.]  
પરવસપણું; પરતંત્રતા. પરાધીનતા.

પરસ્વાધીન પણું, નં પરાધીનત  
પરહરવું, કિંસં [સં. પરિ+દૃ.]

છોડી દેવું (૨) ત્યાગ કરવો; છોડવું.  
પરહરતમત, વિં બીબને હોય  
મયેલું.

પરહેજ, વિં [ફા.] બંધી.  
કેદ. પરવસ. (૨) અળણું રહેલું; દૂર  
રહેલું; દાખમાં રહેલું. કેદી. (૩)  
બંધી.

પરહેજી, સ્ત્રીં [ફા.] ખાવા  
પીનામાં અનુક વસ્તુઓથી અળગા  
રહેવું તે; પર્ય, કરી, અટકાવ; પ્રતિ-  
બંધ, બંધી.

પરંડુ, અં [સં.] પણ; તો-  
પણ. (૨) અને; વધો; કિન્ન.

પરંડુ, નં [ફા.] પંખી, પક્ષી.

પરપરા, સ્ત્રીં [સં.] ધાર;  
પરિપાટી નિયમ. ધાટી (૨) અં

જોમ ચાલ્યું આવવું હોય તેમ.

પરપરાગત, વિં પરમપરાથી  
ચાલવું આવેલું; કમાણસારી.

પરા, સ્ત્રીં [સં] શબ્દનું  
આદિરૂપ. (૨) હચમચિ (૩)

ગાયત્રી. (૪) અં પાણું. વરફ; બણી.

પરાધ, સ્ત્રીં દસ્તો; પરાગ. (૨)

વિં પારથી

પરાકાષ્ઠા, સ્ત્રીં [ સં ] મુરકેલી; શ્રમ; મહેનત. ( ૨ ) છેલ્લી દહ. પરિ-સીમા.

પરાક્રમ, નં [ સં ] લોહમાં વાદ-વાદ બોલાય એવું કામ તે; આત્મબળ; સામર્થ્ય; શૌર્ય. ( ૨ ) વિજયી થઈ જાહેરમાં આવવું તે; શૌર્યથી ને નામના કરવી તે. કિંમં પ્રસાક્રમ કરવું = આત્મબળથી વિજય મેળવવો.

પરાક્રમી, વિં [ સં ] પોતાના બળથી જીતનાર; શૌર્યકરનાર. ( ૨ ) શૂરવીર; વિક્રમી; વિજયી; બળવાન. પરાગ, પું [ સં ] કુલમાંની રજેલી તે. ( ૨ ) વાસ

પરાગંદા, અં પરમામ નારી જવું તે; પલાયન. [ યાત્રી.

પરાજ, સ્ત્રીં તાસક જેવી મોટી પરાજય, પું [ સં ] પરાબલ; હારવું તે; હાર. [ પરાભૂત.

પરાજિત, વિં [ સં ] હારેલું; પરાજીત, નં વિરા વીધા નેટલા

વિસ્તારવું જમીનવું માપ.

પરાટ, સ્ત્રીં બકરાના વાળની દોરડી કે જે ગવેડા ઉપર બાંધવામાં આવે છે.

પરાણી, સ્ત્રીં પરાણી; બળદ હાંકવાની નાની લાકડી; નાનો પરાણી.

પરાણ, અં મરજી ઉપરાંત; બ-જાતકાર. મુરકેલીએ; બહુ આમહે.

પરાણી, [ સં પ્રાણુર્ણ. ] પોતાને ઘેર આવેલો બહારનો માણસ તે; મે;

માન. ( ૨ ) અતિથિ; અક્યાગત. ( ૩ ) મોટી પરાણી; આરવાની લાંબી લાકડી. [ પરાણ.

પરાત, સ્ત્રીં છારાતું પાણી; પરાતપર. વિં પરાથી પણ પર એવું તે; શ્રેષ્ઠથી પણ શ્રેષ્ઠ એવું; ઉંચામાં ઉંચુ; શ્રદ્ધા; પરમેશ્વર.

પરાધીન, વિં [ સં ] પરવરા; પરતંત્ર. [ વરાતા, પરતંત્રતા.

પરાધીનતા, સ્ત્રીં [ સં ] પર-પરાધીનપણું, નં પરાધીનતા.

પરાભ, નં [ સં ] પારકું અમ; મરતવું ખાવું તે.

પરાપૂર્વ, [ સં ] આગળનું આ-લગ્ન આવેલું; અસલનું.

પરાપૂર્વથી, અં અસલથી; આગળના વારાથી.

પરાબલ, [ સં ] પરાજય; હાર. ( ૨ ) પરિભવ; તિરસ્કાર. [ પડેલું.

પરાભૂત, [ સં. ] હારેલું; પાછું પરામર્શ, પું [ સં. ] વિચારવું

તે; બિહાણેલ કરવો તે; તર્કવિતર્ક; વિમર્ષણ; વિવેચન. [ પરાજ.

પરાય, સ્ત્રીં ખાંડણીને કસ્તો; પરાયણ, વિં [ સં. ] લગવું; વળગી રહેવું; આમુક્ત; અનુરક્ત;

સંજંધી; આશ્રિત; તાબેદાર.

પરાય, વિં પારકું; બીજનું.

પરાય, અં એક વચમાં મૂકીને બીજું તે; ત્રીજું. પરાયને વર્ષ = ત્રીજું વર્ષ.

પરાધર્મ, સ્ત્રીં [ સં. ] છેલ્લી સંખ્યા; એકડો ને સત્તર મીંડાવાળી સંખ્યા તે. (૨) વિં બ્રહ્માના અરધા આયુષ્ય નેટલું.

પરાવર્તન, નં [ સં. ] પાછું ફરવું તે. (૨) પ્રતિબિંબ; પછાયા.

પરાવૃત્ત, વિં [ સં. ] પાછું ફરેલું; વળેલું, ઉપડાવેલું. (૨) વંટાળેલું

પરાશ, સ્ત્રીં છારા ઉપરનું પાણી.

પરાશર, પું [ સં. ] એક ઋષિ, વ્યાસના પિતા. [ પોતું ઘાસ

પરાળ, નં ડાગરનું ખરસહું;

પરાં અં દૂર; આગે; આમ તેમ.

પરાંગના, સ્ત્રીં [ સં. ] પરસ્ત્રી.

પરાંગમુખ, વિં [ સં. ] ઉલટી બાજુ તરફ મેંવાળું; વિરુધ્ધ. (૨)

ઉલટું; વિરુદ્ધ, આડું. [ વધારાનું

પરાંત, વિં બાહી વધેલું; ઉલ્લા

પરાંતનું, કિં અં પરવારનું;

કુશાગત મલું.

પરિ, અં [ સં. ] સર્વ બાજુએથી એવા અર્થ ઉપભવવારો ઉપ-

સર્ગ. (૨) અતિશય, ઘણુંજ, એવા અર્થ પણ રાખે છે. -પરિગત, પરિવાર

વગેરે. [ ફરેલું તે, પ્રદક્ષિણા.

પરિક્રમ, પું [ સં. ] ચારે તરફ

પરિક્રમણું નં [ સં. ] આસ-

પાસ ફરીવળવું તે; પ્રદક્ષિણા.

પરિક્રમાં, સ્ત્રીં પ્રદક્ષિણા.

પરિખા, સ્ત્રીં [ સં. ] ચહેરાની

આસપાસ ને ખાસ કરેલી હોય તે.

પરિચઢ, પું [ સં. ] દાન વગેરે મહણ કરવું તે; આદાન, સ્વીકાર.

(૨) સ્ત્રી; પત્ની; ભાર્યા.

પરિધ, પું [ સં. ] ઘેર; ઘેરાવો. (૨) ઓગણીસમો યોગ. (પંચાગમમાણે.)

પરિચ્છેદ, પું [ સં. ] સહવાસ, ઓળખાણ; પિછાન; મેળાપ; અભ્યાસ; મહાવરો.

પરિચ્છેદ, સ્ત્રીં [ સં. ] સેવા; ચાકરી; ખરદાર. (૨) સુશ્રુષા, ખુશા

મત (૩) વહેનાત. [ ચાકર દાસ,

પરિચારક, પું [ સં. ] સેવક;

પરિચારિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] દાસી; અનુચારિકા.

પરિચિત, વિં [ સં. ] પરિચ-  
યવાળું; જાણીતું. ઓળખીતું, સહવા-  
સવાળું.

પરિચિન્ન, વિં [ સં. ] જુડું પાડેલું છુટું કરેલું. (૨) નિરપણું કરેલું.

પરિચેદ, પું [ સં. ] અવધિ; સીમા (૨) ભાગ; પ્રકરણ; અધ્યાય,

પરિગત, નં [ સં. ] પરિવાર; ખટથો. વહેનાતમાં રહેનારાં માણસો.

પરિણત, વિં [ સં. ] પકવ-  
(૨) પુખ્ત.

પરિણય, પું [ સં. ] વિવાહ;

પરિણામ, પું [ સં. ] કાણ પણ કામનું છેવટ તે, છેલ્લું ફળ;

વિન્યાન (૨) તોડ, નિકાલ; નતીબે

પરિણામદર્શી, વિં પરિણામને

વિચાર કરી નેણનાર; અંતમ સુધિયું.



परितप्त, वि० (सं.) भूष  
तपेष्टुः पीडाभायी यशयेष्टुः स तप्त.

परिताप, पु० (सं.) सतापः  
अङ्गनामस्य. दुःखः शोकः, पीडा. (२)  
विता; क्रि०.

परितापित वि० (सं.) दुःखितः  
पीडितः अङ्गनायेष्टुः.

परितुष्ट, वि० (सं.) संपुष्टः  
प्रसन्न राशयेष्टुः.

परितृप्त, वि० [ सं ] तृप्त  
ययेष्टुः लभुः पुष्टुः संपुष्ट धरायेष्टुः.

परिताप, पु० (सं.) सताप.  
परित्याग, पु० (सं.) छोडी देष्टुः

ते; वग्नः.

परित्राण, न० (सं.) कवचः  
अंगरक्षुः, रक्षकः सायवनारः वारणः  
निवारण

परिदेवन, न० (सं.) शोकनुं  
दाष्टुः ते; विदपन, आहंष्टुः.

परिधान, न० (सं.) पडेरवातुं  
वस्त्र ते (२) छत्रकं. (सं.) पडेरवुं ते.

परिधि, पु० [ सं. ] घेरावाः  
विस्तार. (२) परिवेशः सूर्यवर्द्धनी

आसपास यष्टं तेष्टुं कुडाणुं ते.  
परिपक्व, वि० [सं.] पाकेष्टुः.

(२) पुष्ट.  
परिपक्वता, स्त्री० संपुष्टुं  
पाकेष्टी अवस्था ते. (२) पुष्टपणुं.

परिपाक, पु० परिपक्वता. (२)  
कर्मक.

परिपाटी, स्त्री० (सं.), पद्धतिः

धात्री; रिवाजः नोत. (२) अनुक्रमः  
आनुपूर्वी.

परिपालन, न० [सं.] पाणवुं-  
निभाववुं-सायनी-मज्जवी राभवुं

ते. (२) लभ यावतुं दोष तेम यथा-  
व्या करवुं ते. [ परिपालन,

परिपालन, स्त्री० पाणवुं तेः

परिपूर्णा, वि० [ सं. ] भरपुर  
भरेष्टुं येष्टुः संपूर्णः पुरेष्टुः.

परिपूर्णाता, स्त्री० [सं.] परि-  
पूर्णतः संपूर्णता.

परिणव, [ सं. ] भनादरः  
अवमलुनाः अवमानः तिरस्कार.

परिभाषण, न० [सं.] सामो  
उत्तर आपवो ते; आभाष. (२)  
उपाशंभ.

परिभाषा, स्त्री० [ सं. ] सङ्केत  
शब्द अथवा सूत्र. (२) शैवी

परिलभण, न० [ सं. ] आस-  
पास करवुं ते; महसिद्धा करवी ते.

(२) लकवुं ने मोज यकनावे करवुं ते.  
परिमण, पु० [ सं. ] मुगंधः

सारभः भोग.

परिभाषण, न० [ सं ] भाषः  
वजनः कद. (२) संध्यानी गलुतरी

ह घेरावा. (४) अंदाजः आशरी.  
(५) प्रमाणः आतरी; विद्यास.

परिमित, वि० अंदाजसरतुं  
वजनसरतुं; हदमां होय तेष्टुं; मादक-  
सरतुं; योष्टुं.

परिमिति, श्री० [ सं ] भाषः  
प्रमाणः परिमाण. (२) दंड. मर्यादा  
(३) धर. धरावा

परिमेष, वि० [ सं ] शेरुः  
अक्ष. (२) दंड. नैटु. गणी-तोणी  
गणाय तेदु. [ घिनारे.

परिधट, पु० बोधी. धुमडां  
परिधक, पु० [ सं ] पर्येक ] प  
संग, मुहर टोसिये.

परिधाणु, न० [ सं ] प्रयाण ]  
प्रयाण, प्रयाण. आवृष्टं ते.

परिधो पु० पेशीनाथु; वंशान्धयः  
पूर्वले, आप हाहा (२) वंशले

परिधुंभु, न० [ सं ] रगड,  
अंधी, भसण, हणावडु-मोणडुं ते.  
(२) आविंभन.

परिधतन, [ सं ] इरी वणडुं  
ते; इरुडार ते. (२) आवतन, इरी  
इरीने इरुडुं ते. पशवतः जमण.

परिधाड, पु० [ सं ] अपवाद,  
आरोप. (२) कपडा; उपावंध. (३)  
हदेदी.

परिधादिनी, श्री० [ सं ] साध  
दाशनी बीला.

परिधार, पु० [ सं ] ठैषां ठा.  
ठरा, उडुंन हणीयो ते; विस्तार  
(२) परिजन [ वेष्टि.

परिधूत, वि० [ सं ] निशयेडुं

परिवेश, न० [ सं ] परिवेष;  
लण्डुं. (२) वेष्टन; धर, परिधि.  
डुंडातुं.

परिवेष्टन, न० [ सं ] पड,  
आच्छादन, ढाकण (२) पारदान  
भांधण. ओगाड; गलेड. (३) डोटु,  
उपलो लडो यर

परित्राणक, पु० [ सं ] नेरे  
ससार त्याग केलो दोग ते, सन्यागी

परिशिष्ट, न० [ सं ] वधारातुं  
ने लणाणु ते, उमेरणु पुरवाणी.

परिशेष, वि० [ सं ] वधारातु.  
(२) ना० रोप, पाडी

परिश्रम, पु० [ सं ] भडेनत,  
तस्नी, भम लेवे ते किं प्र० परिश्रम  
आपवो=तस्नी आपवो

परिषद, श्री० [ सं ] पला  
जसुतुं हाड कायने भाटे जेमतुं ते;  
जेडक, सना; मेणावडे. (२) भडणी  
(३) शाणा (४) नेवक, हाग.

परिमर, पु० [ सं ] मरसा  
भुसक, विन्तारवाणी जमीन.

परिस्फुट, श्री० [ सं ] मलुना  
करवी ते अनुभवे मलुतुं ते

परिमीमा, श्री० [ सं ] दद  
मर्यादा, छेडा. (२) धरदद.

परिदार, पु० [ सं ] तगड-इर  
करुतुं ते; त्याग, किं प्र० परिदार  
करवो=त्याग करवो.

परिदाम, पु० [ सं ] दगडुं ते;  
मरकरी भानक; डडी

परी, श्री० [ सं ] अक्षांकि  
श्री, मो मालुसुतुं. शरीर 'ताडणुं'  
अने पाजोवाणु मुंहर परिपद श्री;

કિન્નરી; અરુચી.

પરીક્ષક, વિં [ સં. ] પરીક્ષા કરનાર; આગે ખાઈ સમજનાર; નિરૂપક.

પરીક્ષણ, નં [ સં. ] પરીક્ષા કરવાનું કામ તે (૨) પરીક્ષા કરવી તે, (૩) તપાસ; તપ્તવીજ. (૪) પરીખ, પરીક્ષા.

પરીક્ષા, સ્ત્રી [ સં પરિ + ક્ષ ] તોલન કરવું તે. કમોટી; તપાસ; તપ્તવીજ. (૨) પારખ; પરીખ. કિં પ્રં પરીક્ષા કરવી = સારું ખાઈ જોઈ લેવું. પરીક્ષા લેવી = તપાસી લેવું; તપાસવું.

પરીક્ષાપત્ર, નં [ સં ] પરીક્ષાના પ્રશ્નોનું પત્રક તે.

પરીખ, વિં નાણાં પારખનાર; નાણાનો પરીક્ષક. (૨) સરકારનો ખર્ચ કરનારની સાથ.

પરીધ, પું ઘેર; ઘેરાવો, પરીધર, પું અભગાથા; બિલકત, પરીસો, પું દુઃખ દરક; ખીડા. (૨) અદ્યક્ષ.

પરુષ, વિં [ સં ] કઠણ; કઠક; કોર; નિષ્કુર; કૂર; નિર્દય.

પર, નં રૂધિર વિકારથી પાક થઈ ને ઘાળો નડો પ્રવાહી નીકળે છે તે; પાચ.

પર, વિં દુર; આધું. (૨) ભૂદં; અભય. (૩) આહું; ઉલ્લહું; અવળું. (૪) નાનું ગામ; આમની પાસેનો ગામ.

પરે, અં પેઠે; પેર; આફક. (૨) પરોઢ; મળસક.

પરેજ, વિં પરહેજ. [ પચ.

પરેજી, સ્ત્રી પરહેજી; કરી;

પરેવ, નં [ સં પ્રવ ] પ્રવ; મહું. (૨) ભૂત; પિત્રાચ (૩) વિં અકરંતિયું.

પરેશાન, વિં [ જા ] હુવં; ખંદુ; આવાક. (૨) દેશાન; ગમરાધેતું.

પરેસ્તાન, નં [ સં ] પરીઓને રહેવાનો દેસ તે; ઉંચે લોક; સ્વર્ગ.

પરોક્ષ, અં [ સં ] સ્ત્રાંબળનાર હાજર ન હોય તેમ; પછવાડે; પૂઠે નજરે ન પડે તેમ (૨) બીભત્તી દોશ. (૩) પડદા પાછલ રહીને.

પરોમ, પું અંત; ઉંડો; ઉત્ત.

પરોઢ, પું પ્રભાત; મળસક; પ. રોઢ. રોઢ પરોઢીએ = બહુ પહેલાં.

પરોઢિયં, નં પરોઢ; પરોઢ; પ્રભાત; મળસક. કંઠે છુવાનીનું રજું તે પરોઢિયાનું કંપું.

પરોઢ્યામલ, સ્ત્રી પોતાને ઘર આવેલા માણસની સારી આમત સ્થામતા કરી તે; આતિથ્ય; સારો સત્કાર કરવો તે; ખરદાસ.

પરોઢ્યાચાકરી, સ્ત્રી અતિપિત્તી સેવા કરી તે; ખરદારા લેવી તે; પરોણાનો સારો સત્કાર કરવો તે.

પરોઢ્યાચાર, પું પરોણાનો સત્કાર કરવો તે; (૨) આતિથ્ય; સત્કારની શકિત તે; વિવેક વ્યવહાર તે.

પરોણી, સ્ત્રી બબદ હાંકવાન

આરવાળો લાકડી; નાનો પરોણો. (૨)  
સીમહેમન.

પરોત, પુ. [ સં. પુરોહિત ]  
ક્ષત્રિયોનો ગૌર; ક્ષત્રિયના પુરોહિતોની  
એક નાત-સાખ તે.

પરોપકાર, પુ. [ સં. ] બીજનું  
હિત કરવું તે; અન્ય જનને ઉપકાર  
કરવો તે; પરહિત. કિં પ્ર. પરોપકાર  
કરવો=કાંઈનું પણ સારું થાય એમ  
કરવું.

પરોપકારિતા, સ્ત્રી. [ સં. ]  
પરોપકાર કરવાપણું; પરોપકૃતિ.

પરોપકારી, વિ. [ સં. ]  
બીજને ઉપકાર કરનાર; લોકહિતના  
કામ કરનાર; પરમણું.

પરોવણું, કિં સ. ધાણણું;  
નાખણું. (૨) લગાડણું; લક્ષ પૂર્વક  
કરવું. જવાબદારી સમજાવે કરવું.

(૩) ભેરવણું; લક્ષ્યવણું; ટાંગણું.

પર્ય, પુ. [ જ. ] સાક્ષી  
ફીટ લાંબાઈનું એક માપ ( જમીન  
માપવાનું. )

પર્યન્થ, પુ. [ સં. ] વરસાદ; મેઘ.

પર્ય, ન. [ સં. ] પાદકું; પાન.

(૨) પર. [ મઠી.

પર્યકુટી, સ્ત્રી. [ સં. ] છપડી;

પર્યશમ્યા, સ્ત્રી. [ સ. ] સાય-

દેશપાંદડાં પાથરીને બનાવેલું બિજનું.

પર્યશાળા, સ્ત્રી. [ સં. ] મઠી;

પર્યકુટી; છત્ર.

પર્યંતન, ન. [ સં. ] મુસાફરીએ

કરવું; યાત્રા; પ્રવાસ. જમણું; ફરી  
ફરીને ફેરા મારવા તે

પર્યવસાન, ન. [ સં. ] અંત;

છેડા. (૨) પરિણામ; નિકાસ; તોડ.

પર્યંક, પુ. [ સં. ] પર્વત ઢાલિયો.

પર્યંત, અ. [ સં. ] સુધી; લગી.

પર્યાકુળ, વિ. [ સં. ] બહુ જ

આનુરઃ આકુળવ્યાકુળ હલ્તુક; ઇતે.

નર. (૨) અધીર; આકળું.

પર્યાણ, ન. પ્રયાણ; યાત્રાવું તે.

પર્યાસિ, સ્ત્રી. [ સં. ] પૂર્ણતા.

(૨) વસિ. સંતોષ. (૩) અંત; સીમા.

પર્યાય, પુ. [ સં. ] એકજ

અર્થનો શબ્દ; સમાનાર્થક શબ્દ.

(૨) રીત; રસ્તો. (૩) બાનું.

પર્યાલોચન, ન. [ સં. ] ખરો-

બર વિવેચન કરવું તે; સંપૂર્ણ આલો-

ચન તે.

પર્યંધણ, ન. પચસણ.

પર્યંધણ, ન. [ સં. ] તપાસ;

તજવીજ.

પર્વ, ન. [ સં. ] સૂર્યનું એક

રાશિમાંથી બીજી રાશિમાં જવાનું થાય

તે સંધિ; સારા વહેવારનો અવસર તે;

સારો દિવસ; આતંદક-સાદનો દિવસ.

(૨) રોલડી વખેદના એક માંઠાથી

બીજા માંઠા લગીનો ભાગ તે; પેર;

પેરિયું. (૩) આંખમાંના સંધિ પચ્ચે

ભાગ; ટેરવું. (૪) પ્રકાર; વખાજ.

પર્વણી, સ્ત્રી. પવનો દિવસ

પવનો અવસર; વહેવાર; ઉદય

પર્વત, પુ. [ સં. ] ધણોડ ચો  
ટુંકરો; પહાડ; હુંગર; ગિરિ ( ૨ ) સા-  
તની સંજ્ઞા.

પલ, ન. માસ ( ૨ ) પળ ક્ષણ

પલક સી. [ સં. ] આખ બંધ  
યધને ઉપડે એટલો સમય તે બહુ જ  
થોડો વખત તે, ક્ષણ

પલકદરિયાવ, પુ. ધણો વર-  
સાદ વરસવો તે; પાણી પાણી થઈ  
રહેવું તે. ( ૨ ) પળવારમાં દરીઓ  
ભરી ઠાઠે એવી શક્તિ વાળો; સ્વર્ગને  
ઠેકાણે જળ ને જળને ઠેકાણે સ્વર્ગ કરે  
એવો. ( પરમેશ્વર )

પલકવુ, કિં અ. ઝણકવું;  
ચમકવું. ( ૨ ) રાજ વણું. ( ૩ ) ચક્રચકવું  
રહીરહીને પ્રહારવું.

૫. પલકારો, પુ. આંખની ઉપાડ-  
મીચ તે; ચમકારો; ચમકારો; સ્ફુરણ  
( ૨ ) આખ ઠાઠે ને મિચાય એટલો  
અરુપ સમય તે, પળ; ક્ષણ. ( ૩ ) ધસા-  
રો; નેત્ર પલ્લવી; અણસારો. કિં પ. ૦  
પલકારો કરવો = આંખનો ધસારો કરવો.

પલકાવણું, કિં સ. આંખ મીચ  
વી ઉપાડવી. પટપટાવણું; ઝળઝાવણું

પલકો, પુ. સ્પંદ. મચકારો. ( ૨ )  
તેજનો ભણકો.

પલટણુ સી. [ પોર્ટુ. ] પાવદળ  
લશ્કરનો એક સમૂહ તે; પાયા.

પલટવું, કિં સ. [ પ્રા. પલટું ]  
ફેરવવું.

પલટાવણું, કિં અ. બદલાવણું;

ફરી જવું. પલટાવણું બદલવું; ઉલટા  
વણું. ફેરવણું ( ૨ ) મણ બદલાવવો;  
ખીમ પક્ષમાં લઈ જવું.

પલટો, પુ. ઉધણો; સ્વરને ડા-  
રવો ચડાવવો તે. ( ૨ ) કલ્પી તરેહ  
તે; પટાળાણમાં એક વાર રાવણી અને  
ખીલવાર અવળી રમત લેવી તે; એક  
ખાનુએ હાથ ફેરવે તે.

પલવટ, સી. [ સં. પરિવૃત ]  
પાલવ કમરે બાધવો તે. ધાટી; કઠ્ઠ  
પલવણું, કિં અ. વિનવણું;  
રીઝવણું.

પલવાડ, સી. પરવાડ; વાડ.

પલળણું, કિં અ. [ સં. પલ ]  
મિંભણું; પાણીવાળા થવું;

પલંગ, પુ. છત્રીવાળો મોટો  
ઢાલિયો. [ ઢોલમી.

પલંગડી, સી. નાનો પલંગ;

પલંગપોશ, મુ. પલંગ ઉપર  
પાથરાણું તુંદર કપડું; ઓળાડ.

પલખાં, ન. આંકતા ગડિયા-  
માંના સવાલો પૂછવા તે.

પલખી, સી. આંકમાંની ઝણાંક  
ઝેણી

પલખણુ, ન. ઘોડા વગેરેની પીઠ  
પર ચડી બેસવું તે; પલખણુવું તે. ( ૨ )  
ખોગીર વગેરે ( ૩ ) સવારીના કામમાં  
લેવું તે.

પલખણુવું, કિં સ. સવારી  
કરવી ( ૨ ) સવારીના કામમાં લેવા  
માંડવું. ( ૩ ) પલોટવું.

પ્રવાણો, પું. ફરમાના, યથા  
 એસાંડવા તેની ઉપર ઠાકવાની લાક-  
 ઠાનો કકડો. (૧) પલાયન, નાસી જવું તે; પાળાર  
 ગણવા તે. (૨) પલાયન, વિ. નસાડવું;  
 પલાયન, પુ. [ સં. પલાયન ]  
 ભાતમાં માંસ અને અપાણો નીખાને  
 ખેનાવવામાં આવતી એક વેની; નાન  
 પલાવ: પુલાવ.  
 પલાવડ, સ્ત્રી. લીલીની એક ભત.  
 પલાશ, પુ. [ સં. ] ખાખરા.  
 (૨) ખાખરાની ફલ.  
 પલાળવું, વિ. સં. [ સં. કુ. ]  
 લીનું કરવું; પાણીવાળું કરવું. (૨)  
 સમન્વવડ; મળે. ઉતારવું.  
 પલાંડી, સ્ત્રી. ખર્ચાપેર પગ  
 થડીવાને એસવાની એક રીત. (૨) પ્ર.  
 પલાંડી મોરલી-પલાંડી બાળવી; ઠંડા  
 કહેને એસવું; નિરાંતે એસવું.  
 પલાંડી, પુ. પહોળી પલાંડી. (૨)  
 પ્ર. પલાંડાં ખાંડીને. પિટાક્કકમ  
 ચળને એકાદ. (૨) [ કાંઠા: ખ્યાળ.  
 (૨) ] પલાંડું, સ્ત્રી. [ સં. ] પહોળી;  
 પલિત, વિ. [ સં. ] ખજિયાંવાળો;  
 નનાં કરાં ધોળા યથા ગયાહોય તે.  
 પલિતો, પુ. ભમગરી; બળતો  
 કકડો; ખંડુકનાં દારને સળગાવવા રાખેલી  
 રસી તે. (૨) સજેપડું; ધોંચું; નેથી  
 ધમાધમ ચાલે એવી આખત તે; ફડકું.

પલીત, નં. [ કા. ] ભૂતમેત.  
 (૨) મેલું દેવત. (૩) વિ. ધરક;  
 બિયામણ.  
 પલેવણું, નં. સાવરણીમાં ભરા-  
 ચેલાં છવડાં ખખેરી નાખવાં તે.  
 પલોટવું, વિ. સં. કામકાજમાં  
 નેડવું; કેળવવું; પાવરવું કરવું.  
 પલ્લવ, પુ. [ સં. ] કુંપળિયું;  
 લીલાં લાલ પાનનું કાણું. (૨) તાલ.  
 કુમળાં પાનનો સમૂહ. કિસલય. (૩)  
 પાલવ; કપડાનો છેડો. (૪) અળતો;  
 લાવરગ.  
 પલ્લવિત, વિ. [ સં. ] નવાં પાન આ-  
 વેલાં હોય એવું. (૨) વિસ્તૃત; ખિલેલું;  
 રાણુગરિલું; સુધારીને સુંદર કરેલું.  
 પલ્લવી, સ્ત્રી. ઇસારત કરીને  
 વિચારે નિશ્ચયવાની રીતિ તે; ઇસારાની  
 ભાષા.  
 પલ્લાઉવર, પુ. પુ. ડીને વર;  
 ખાસોનો વર; પહેરામણીનો વર. (૨)  
 નેને મેલું પલ્લું આપવું પડતું હોય  
 એવા વર. (૩) ઘિલોડી. (૩) દીવડી.  
 પલ્લી, સ્ત્રી. નાનું ગામડું. (૨)  
 પલ્લું, નં. ભાળડું; ગામડું.  
 (૨) એક પલ્લમાં કાટલાં અને, ખીજમાં  
 બેળવાની. વસ્તુ મુકાય છે તે બે  
 બાલુનાં પાત્રમાં. એકાદ પાત્ર-ભા-  
 બડું તે. (૨) (૨) વર: વરદથી  
 કન્યાને આપતા દાગીનાને રોકડ વગેરે  
 તે. સ્ત્રીધન; શુદ્ધ (૩) શીકાની આફક  
 લગડતું. (૨) એવું ને કાંઈ તે.

પક્ષો, પુંખાલવ, હુગડાનો છેડો; છુટો રહેલો છેડો તે (૨) બે સ્થાન વચ્ચે-નું અંતર તે ટપો, ડેહું. [તળાવટું.

પદ્મત્ર, ન૦ ( સં ) નાનું તળાવ;  
પદ્મ, પું પાવણ હીજડો નપું-  
સક; વ્ય ડગ (૨) બાથલો; નિર્મલ્ય;  
કાચર માણસ. કહેવું પવધને તે વળી  
પાનો પટે ?

પવન, પું [ સં. ] વા: વાયુ;  
સમીર કિં પ્ર૦ પવન પર ચઢવું =  
હવાઈ વિચાર કરવા. પવન ભરાવો =  
ખીલવું. પવન લાગવો = સંગતિ દોષ  
લાગવો. પવનમાં હીજડું = જરાએ  
ટકાવ નહિ થવો (૨) મિત્રક; મનનું  
વલણ; આવનાઓ.

પવનચક્કી, સ્ત્રી૦ પવનથી ચા-  
લતી ધંદી. (૨) પવનના જોરથી ફરતા  
ચકકરવાળું ચંત્ર.

પવનપાવડી, સ્ત્રી૦ એક જલનું  
કલ્પિત આકારાયાન; પવનમાં ઉડનારું  
ચંત્ર. વિમાન. ( જહી વાતોમાં પવન  
પાવડીથી આકાર માટે હીજડાની  
હીજડત આવે છે. )

પવનવેગી, વિં પવનના જેવા  
બેગવાળું; વાયુવેગી; વણુંજ ઉતાવળું.  
પવાહતું, જું પાવું.

પવાડી, સ્ત્રી૦ અભરાઈ.  
પવાડો, પું બવાડાની કવિતા  
તે; રાસડો. (૨) વીરકાવ્ય; પોવાડો.

પવાણું, ન૦ પાણી પીવાનું પાત્ર;  
પ્યાણું; જમ. (૨) મોટું ઉભા ધાટનું

વાસણ; મોટી પવાણી.

પવિ, ન૦ [ સં. ] ધન્દનું  
બહુજ કંકણ હથિયાર; વજ્ર.

પવિત્ર, વિં [ સં. ] શુદ્ધ; નિર્મળ;  
પાવન; શુચિ. દોષ રહિત. (૨) સંસ્કા-  
રવાળું; દોષ રહિત કરેલું. (૩) કુડ  
કપટ રહિત; ચોક્કા મનનું. (૪)  
સચ્ચરિત.

પવિત્રતા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] પવિત્ર-  
પણું, ચોક્કાઈ; શુદ્ધપણું.

પવિત્રપણું, ન૦ પવિત્રતા.

પવિત્રાઈ, સ્ત્રી૦ પવિત્રતા.

પવિત્રાં, ન૦ શ્રીકૃષ્ણના પ્રસાદ  
રૂપી તેમને ધરાવેલો દોરો; હરિના  
નામની હીરની આંદી.

પવિત્રી, સ્ત્રી૦ શ્રાદ્ધાદિકને પ્રસંગે  
પહેરવાની હર્મની વીંદી.

પવિત્રું, જું પવિત્રાંમાંનું એક.

પશમ, ન૦ [ કા. વસ્ત્ર ] ઝીણો  
વાળ. નાજુક ફેશ. (૨) હિમાલયમાં  
થતાં એક જલનું બકરાના વાળ, કે  
જેનાં ગરમ હુગડાં બને છે; રંવાં; જાન.

પશમી, વિં જલનું-ગરમ કાપડ.

પશમીના, પું [ કા. ] હિમા-  
લયમાં થતાં બકરાનાં રંવાંનો પોપાક;  
ગરમ પોપાક.

પશલી, સ્ત્રી૦ પસલી; પોરા;  
અરધો ખોખો. (૨) બાઈ તરફથી  
બહેનને આપવામાં આવતી બક્ષીય.

પશુ, ન૦ [ સં. ] ચારપશું માણી;  
ઢોર; જનાવર. (૨) બેવકુફ; હેવાન.

પશુતા, સ્ત્રીંપશુપંથુ; હેવાનિયત.  
પશુપતાકાસ્ત્ર, સ્ત્રીં નેની કપર  
પશુતું ચિહ્ન હોય એવું અસ્ત્ર. મહાદેવે  
અર્જુનને આપેલું બાણ.

પશુપતિ, પું [ સં. ] મહાદેવ;  
શંભુ; શિવ. ( ૨ ) ગોવાળ.

પશુપંખી, નં જમીન પર ચાલ-  
નારાં ચાપમાં તેમજ હડનારાં પ્રાણીઓ  
તે. [ જથી; ઉલ્કે.

પશ્યાન્, અં [ સં. ] પછી; પાછ.

પશ્યાતાપ, પું [ સં. ] પસ્તાવો;  
અનુતાપ; શોક; દિલગીરી. કિં પ્રં  
પશ્યાતાપ યવો=કાંઈ કર્યા પછી પરિ-  
તાપ યવો તે.

પશ્ચિમ. [ સં. ] નેણી તરફ સૂરજ  
આયમે તે બાણ; આયમણી દિશા.  
( ૨ ) વિં પાછલું; પૂઠજલું; ઉલ્કું :-  
પશ્ચિમ ભુજિ=પાછળથી હાલના થયેલી  
એવી ભુજિવાળો.

પશ્યંતી, સ્ત્રીં [ સં. ] શબ્દ  
સ્વરૂપની ચાર સ્થિતિઓમાંની બીજી  
સ્થિતિ તે; -પરા, પશ્યંતી, મધ્યમા  
અને વૈષરી.

પસર, નં વહાણાનું ચરણું તે;  
જાકળમણું ધાસ ટોરને ચરાવણું તે.  
કિં પ્રં પસર-પહર ચરાવણું.

પસરણું, કિં અં પસરી જણું;  
ફેલાણું; પથરાણું; બ્યાપી જણું. ( ૨ )  
ફૂલણું; ખીલણું; વધણું.

પસલી, સ્ત્રીં [ સં. પ્રજાતિ ]  
જીં પસલી. ( ૨ ) પોરામાં રહે ઐટલું

તે. ( ૩ ) બાઈ તરફથી બહેનને આપ-  
વામાં આવતી બક્ષીશ તે. ( ૪ ) વિંટી.  
પસલી, પું બોબો.

પસવારણું, કિં સં ધીમે ધીમે  
હોય ફેરવવો; પંપાજણું; સાંત પાડણું;  
કલાવણું. ( ૨ ) ચાંપણું; સાડેં ભાગે  
એમ શરીરને મદંણું.

પસંદ, વિં [ કા. ] મનને  
ગમણું; ભાવણું; રચણું. ( ૨ ) પુરા; રાજ.  
( ૩ ) અનુરૂળ પડણું. ( ૪ ) ધણામાંથી  
ચૂંટી કાઢેણું. કિં પ્રં પસંદ કરણું=  
મનને ગમતું હોય તે તારવણું. પસંદ  
પડણું=મન ગમતું.

પસંદગી, સ્ત્રીં મનની રચિ;  
રાજ; પુશી. ( ૨ ) મંજૂરી; કબુલાત.  
( ૩ ) ચૂંટણી; વરણી; મનોબાવના.  
કિં પ્રં પસંદગી કરવી=ધણામાંથી  
મનને ગમતી એકાદ વસ્તુને લેવા  
અનુમતિ આપવી. પસંદગી પામવી=  
બીજાને પસંદ પડણું.

પસાય, સ્ત્રીં બક્ષીશ; સેવાના  
બદલામાં આપેલી જમીનની બક્ષીશ;  
કૃપાદાન; પુશીની દેણી; પસાયણું.

પસાયણું, નં સેવાના બદલામાં  
અથવા ધર્માદા તરીકે આપેલી જમીન  
તે; પેટી જ પેટી ચાલ્યા કરે એવી  
જમીનની બક્ષીશ તે. ( ૨ ) ગામનાં  
વસવાયાને જે જમીન આપેલી હોય તે.

પસાર, પું ફેલાવો; બ્યાસિ;  
મચાર. ( ૨ ) પ્રવેશ; પેસારો.



પસાર, વિન્આરપાર નતું રહેલું; અંદર થઇને ગયેલું, એક છેડેથી બીજે છેડે નિકળી ગયેલું. (૨) અં પાસ, કસોટીમાથી નિકળી ગયું હોય સૈમ; પાર હતરવુ તે (૩) ચુંડાવું તે, પસંદ પડવું તે, મનને ગમવુ તે. કિં પ્રં પસાર કરવું=એક છેડેથી બીજે છેડે કાઢીનાખવું, પાસ કરવું. પસાર થવું= પાસ થવું.

પસારવું, કિં સં [ સં પ્રત્સ ] ફેલાવવું; આરંભ કરી વળે એમ કરવું, વિસ્તારવું. (૨) લંબાવવું; વધારવું, આગળ ધરવું, (૩) પાસ કરવું, અંદર થઇને જવા દેવું.

પસારી, સ્ત્રીં ફેલાવ; વિસ્તાર; લંબાઈ. [ધીરે પેસવું તે.

પસારો, પું ફેલાવ. (૨) ધીરે

પસિયાડું, નં ખીલી પાલવાનું

નાકું. (૨) પાંખિયું; ખરડવું.

પસીનો, પું [ સં પ્રસ્યેદ ]

શરીરની ચામડીના ખારીક છિદ્રોમાથી

તાપને લીધે નિકળતું પાણી તે, પર-

સેવા, પ્રસેવેદ. ૩૦ પ્રં પસીનો પાંડવો=

મહેનત કરતી [વેચનારોં, કાંછિયો.

પસ્તાગિયો, ૬ પું-સાકલાજી

પસ્તાનું, નિં [ સં પ્રસ્યા ]

બંદારગામ જવા ઉપડવું તે, જવું તે.

(૨) બીજે છેડેથી શોધવું તે; ઉપડ-

વાનું મહુરત સીંચવું તે.

પસ્તાવું, કિં અંખરિતાપ થવો,

દિલગીર થવું.

પસ્તાવો, પું પથાતાપ અફ-  
ગોસ, દિલગીરી; વિમાસણ (૨) ચોક.

પસ્તાળ, સ્ત્રીં પીટણી; ટોક;  
ટીપણી. (૨) પ્રતિષ્ઠા, કિં પ્રં પસ્તાળ  
પાડવી=વારંવાર ઠોક. આર્થા જવું;  
ઉપરા ઉપરી ઉપકો આપવો. (૩)  
ફળેલી કરવી.

પસ્તાં, નં [ ફા. વિસ્ત ] એક  
નવનો સુકો મેવો. ( મિઠાઈ વગેરેમાં  
નાખવાના કામમાં આવે છે. )

પસ્તી, સ્ત્રીં ખીલની તરફથી  
લડનાર. (૨) પરીકા બાધવાના કામનો

પસ્તું, નં પસ્તામાનું એક.

પહર, જું પસાર.

પહાડ, પું માટી કે પથ્થરનો

કુદરતી ઢગલો, ઉંચો ટકરો; ડુંગરો;

પર્વત. (૨) મોટો નરો પાંથર; મોટી

સંગીન વસ્તુ-વાત વગેરે તે. ૩૦ પ્રં

પહાડ જેવું=સભ્ય તેમજ સંગીન;

નજરમાન. (૩) વિં કુસ્તર, ફુંગાય.

પહાડી, વિં પહાડ જેવું (૨)

પહાવર અને નજરમાન. (૩) પહાડનું

પહાણ, પું પથર, પથરો,

ફગડ (૨) ભાર અને નરો જીવું તે

(૩) જડ; મંદ

પહાણુડું, કિં સં કોડું હુમડું

ફોવું, નિખારવું, પાણી પાડવું.

પહાણો, પું [ સં. વર્ણણ ]

પાહાણ, પથરો (૨) ધેડોળો; શિલા.

(૩) વિં મૂખ; જડ; મિટું. (માણસ)

પહુંઆ, પું પૈઆ.

પહેડી, જીં પેડી.

પહેરણુ, નં પહેરવાનું તે; પહેરવાનું વસ્ત્ર; હાથડું. (૨) ખુલ્લું કુડતું; કંઈની, બદન; કંઈયું.

પહેરણું, નં પહેરવાનું હાથડું. (૨) પહેરવાની રીત, (૩) પુરુષની આગળ પાટલી ને ગ્રામ ભાગ વગેરે તે—પહેરણેથી પકડયો.

પહેરણું, કિં સં ધરણું, સંજણું; ધારણું કરણું. (૨) ધાણણું; ધોણણું; પેસાડી દેણું.

પહેરવેશ, પું પહેરવાની જે તરેલ—રીત તે. (૨) કપડાં વગેરે પહેરવાથી જણાતો જે દેખાવ તે. (૩) પહેરવાના કપડાં તે; પોષાક.

પહેરામણી, સ્ત્રીં કન્યાનો આપ વરને અને તેની તરફનાં માણસોને જે બક્ષીશ આપે છે તે; કન્યા લેવા બદલ વરને જે કંઈ ભેટ આપવાનું કરાવાય છે તે. ૩૦ પ્રં પહેરામણીનો વસ્ત્રને કન્યા કપરાંત ફેરકડ વગેરે આપણું પડે એવા કુળવાન વર; હુંડીનો વર.

પહેરાવણું, કિં સં પહેરે તેમ કરાવણું; ધારણું કરાવણું; ધરાવણું; સંજણું. (૨) ધાણણું; ચણાચણું. (૩) ગળે ધાણણું, જોડાડણું, બજારી દેણું (૪) અંદર દાખલ કરણું; પાલી દેણું.

પહેરેગીર, પું ચોકિયાત; રખાણ, પહેરો કરનારો.

પહેરેપું [સં. પ્રહર] ચોકી; તપાસ; નખતો; રક્ષા. (૨) સંભાળ; નીચળાની. (૩) હવાલો.

પહેલ, સ્ત્રીં આગેવાન થતું તે; પ્રથમ બહાર પડતું તે. પ્રારંભ; મંડાણ; શરૂઆત. (૨) નં રૂના લોભાની પોથી વધેલી; પોલ.

પહેલવહેલું, વિં શરૂઆતનું; આરંભનું; આદિ. (૨) તરત; તાબડોલ.

પહેલવાન, પું [ફા.] જીવાન; જરવાળો ને બાહોસ માણસ; મરદાનગીના દાવપેચ રમી નાણાંનો સરાહત માણસ. (૨) શરૂવાર; જોડો.

પહેલવી, સ્ત્રીં જીની ફારસીભાષા.

પહેલાં, અં પૂર્વે; અગાઉ.

પહેલું, વિં પ્રથમ; શરૂઆતનું; આરંભનું. (૨) મુખ્ય; જરૂર.

પહેડણું જીં પોડણું.

પહેડાડણું, જીં પોડાડણું.

પહેડર, પું [સં. પ્રહર] તણ કલાક જેટલો વખત તે. (૨) અં આવતે અથવા ગયે વખતે; પાર.

પહેડેર, પું નીચળાની, તપાસ; ચોકી, તકેદારી; નખતો.

પહેળાણ, સ્ત્રીં પહેળપણ, પહેળારા; પનો; વિસ્તાર; પૃથુતા.

પહેળારા, સ્ત્રીં પહેળાણ; પહેળપણ; પનો.

પહેળિયું, પું કલહાર રમિયો; મુંબાઈગરો રમિયો; પાળિયો.

પહોળું, વિં [ સં. વૃથુ ] વિ-  
સ્તારવાળું; પનાદાર; મગધું; ચોક્કું.  
(૨) મોકળું; ખુલ્લું; વિસ્તૃત. (૩)  
ઢીલું; ધુંડું. (૪) નહિ બીરેડું; ખુલ્લું;  
ખીચેલું; વિરાળ. કિં પ્રં પહોળું  
કરવું = ખુલ્લું કરવું; ફાડવું; મોકળું  
કરવું; પાથરવું.

પહોંચ, સ્ત્રીં પહોંચવું તે;  
રસિદ. (૧) સમજાવવું; સુદ્ધિબળ,  
ચતુરાઈ; હેંશિયારી; પહોંચી વળવાની  
શક્તિ તે.

પહોંચવું, કિં અં ધારેલે  
ઠેકાણે જવું; પુગવું. (૨) હાથમાં  
આવવું; મળવું. (૩) પાસે જઈ  
લાગવું; પકડી પાડવું. (૪) પુરા  
પડવું; સ્પર્ધામાં ફાવવું. (૫) મળવું,  
ફાવાદાવા ભળવા. પહોંચેલું = ઠગાય  
નહિ એવું.

પહોંચી, સ્ત્રીં પુરુષને પહોંચી  
પહોંચવાનું ધરેલું; પોંચી. (૨) કાઢું.

પહોંચું, નં પહોંચી; પોંચો.

પહોંચેલું, વિં મળેલું; પ્રાપ્ત  
થયેલું. (૨) પકડું; ખંધુ; ચતુર;  
ચાત્રાક; ચાલું. પોંચો.

પહોંચો, પું કાઢું; મહિળાંધ;

પળ, સ્ત્રીં [ સં. પલ ] ધરીને  
આડેનો ભાગ તે; ઢાલ.

પળકવું, કિં અં ખાવાની  
માસાએ આવવું; લાલચ લાગ પી.

પળમાજ, અં ફાલમાજ; જ-  
મારેકવાર. પા. ; ; . . .

પળવું, કિં અં જલું; નાસવું  
(૨) જેમ તેમ નીકળવું. (૩) ચાડ્યા  
કરવું; અમલમાં રહેવું. (૪) કેશ  
પાછીળવા.

પળસી, સ્ત્રીં પળસી; પગચાંપી;  
ખુરામત; આછછ; ખૂબ શ્રમ લઈને  
સામાનું મન મેળવી લેવાનો થત  
કરવો તે.

પળા, સ્ત્રીં પાલવવું પડે એવું  
તે; સંભાળ લેવી પડે એવું તે; પાલન  
કરવું પડે એવું તે. (૨) પીડા; દુઃખ;  
આપત્તિ. (૩) સેવા; ચાકરી; ખીદમ-  
તગારી; પંચાની.

પળિયાં, નં [ સં. પલિત ] પા-  
છીને ધોળા થઈ ગયેલા વાળ.

પળી, સ્ત્રીં મજાદી વસ્તુ કાઢે-  
વાની ઠંઠા કાંડાની ડોઢ.

પળો, પું મોટી પળી.

પળોટવું, કિં સં કામ શીખ-  
વાડવા માંડવું; કામમાં નેડવું; કેળ-  
વવા માંડવું; પાવરવું કરવું; યોજવું.

પંક, પું ( સં. ) કાદવા કાચડ;  
કચરો. (૨) પાપ; દોષ.

પંકજ, પું ( સ. ) કમળનું ફૂલ.  
(૨) કાદવનાં કૃત્તવન થયેલું એવું તે.

પંકજિની, સ્ત્રીં ( સ. ) કમળ  
ફૂલની વેલ. [ મીચું; મુખ્યાત

પંકાયેલું, વિં વખાણાયેલું; ના-

પંકાયું, કિં અં યોગખાણું;  
વખાણ થવાં, લોકમાં ભગીતા થવું;  
પ્રખ્યાત થવું.

પંક્તિ, સ્ત્રી૦ [સં.] હાર, ઝોળ; પંગત, (૨) વર્ગ, ટાળી. ૩૦ પ્ર૦ પંક્તિમેદ=એક ઝોળે જમવા ન બેસાય એવા જે બેદ તે. કિં ૩૦ પંક્તિ આપવી=ચોતાની સાથે જમવા મેસવાનો હક્ક આપવો. પાવન કરવું. પંક્તિ પાવન=ભતિને પવિત્ર કરે એવું; પુણ્યસ્વરૂપ

પંખ, સ્ત્રી૦ પાંખ; પંખીને ઉડવાનો અવયવ. [ જલું તે; પક્ષાધાત. પંખવા, પુ૦ એક પાસાનું અટકી પંખાણિયું. ન૦ જુ૦ પંખાળી. પંખાળી, સ્ત્રી૦ એક ભતની ડાંગર; ઉંચી ભતની કમોદ. પંખિણી, સ્ત્રી૦ પંખીની માદા પંખિયું, વિ૦ પાંખવાળું. (૨) એક ખાણનું. (૩) ન૦ પાંખિયું; કંઈક ને બંધ ચાલ એવા વતુંબનો એક નાનો ભાગ.

પંખી, ન૦ [સં. પંક્તિ] પાંખથી હવામા હોડે 'જીવું' માણી; વિદગમ. પક્ષી. ૩૦ પ્ર૦ પંખીનો માળો=કામ ચલાડ રહેઠાણ તે (૨) પંખીનો મેળો=અમુ. દકાળું પુતોજા મેળાચ. પંખીડું, ન૦ પંખી. પંખી વિદગમ. પંખેડું, નવ પંખીનાનું માંત્રક પંખેડું પુ૦ પીચણા (૨) વેડાં ઉપરનું ઢાંકણ. કિં ૩૦ પંખેડા ખાનો=પવન ખાવો. પંખેડેચનો=દોરડીથી પંખો તાણવો. પંખો નાખવો=પવન

દોળવો. [ ઝોળ; ધાલ. પંગત, સ્ત્રી૦ પંક્તિ; હાર; પંચુ. વિ૦ [સં.] લંગડું. (૨) પાંચળું.

પંચ, વિ૦ [સં.] પાંચ. (૨) ન૦ પાંચ ડાહ્યા માણસની મંડળી. (૩) પાંચ મુખ્ય માણસોની મંડળી-માંનો વડો તે. કિં ૩૦ પંચ નિમણું=કોઈ બાબતનો નિર્ણય કરાવવાને માટે પાંચ ડાહ્યા માણસ યુદ્ધી કાઢવા પંચ ભરવું=એક ભતિની મુખ્ય માણસોની સભા બોલાવવી કહે૦ પંચ બોલે તે પરમેશ્વર=પંચનું કહેવું યુગ્મજ હોય. પંચકી લકડી એકા બોજ=ધણા માણસને જણાય નહિ ગાને એકને પેટ-પુર થઈ પડે તે.

પંચઘડાળી, સ્ત્રી૦ હોડોની પાસેં નહેરમા ઘડાળાનો માર મરોરી મારી નાખવાની સત.

પંચક, વિ૦ [સં.] ધર્મિષ્ઠાના ઉત્તરાર્ધથી રેવરીના અંત ભગી આ-વતા પાંચ નક્ષત્રોના રાત્રિગ પાંચ દિવસનો એક ચોગ (૨) પાંચનો સમુદાય-સુમણ. સમુદાય તે પંચકડું; ન૦ પંચક પાંચનો પંચકડ્યાણી, વિ૦ કડ્યાણી પાંચ ચિન્ન જેની પર હોય એવા (તોડે)

પંચકમ, ન૦ ઉપલું અવ-કેપલું, આંકુંચન, અસારનું અને ગમન. પંચકેશ, પુ૦ [સં.] શરીરનો

પાંચ સ્થાન ઉપરના વાળ તે. માથું, ઉપરો બોક, બે બમ્બ અને અધો ભાગ એ પાંચ ઉપરના વાળ તે (અમુક પ્રત સાધન માટે એ પાંચ અરય-વપરના વાળ રાખવા તે.) કિંમ પ્રમ પંચકેશ રાખવા=પાંચ ઠેકાણાના વાળ નહિ લેવરાવવાની આધા તે.

પંચકોણ, વિં પાંચ ખુણાવાળું; પાંચ ખુણા હોય એવી આકૃતિ.

પંચકોશ, પુ. [ સં. ] સરીર-માંના પાંચ વિભાગ. (અન્નમય, પ્રાણમય, મનોમય, વિજ્ઞાનમય અને આનંદમય, એમ પંચકોશ). (૨) પાંચ ખાઉ.

પંચકથાસ, પુ. પાંચ ડાહ્યા માણસ પાસે જાહેર તપાસ કરાવવી તે; જાહેર પરીક્ષણ; પંચ જે કસોટી કરે તે. (૨) લવાઈથી નિકાલ કરવો તે.

પંચગાંધ, ન. [ સં. ] ગાયના અંગનાં પાંચ વાના તે,—દૂધ, દહીં, ઘી મૂત્ર અને છાણ.

પંચગૌડ, પુ. [ સં. ] પૂર્વ દિગ્દેશનાના ગૌડ નામે જોળખાતા પાંચ પ્રાંત, બંગાળના પાંચ વિભાગ—મધ્ય બંગાળ (૨) બંગાળમાં રહેનારા બ્રાહ્મણો તે—સારસ્વત, કાન્થકુબ્જ, હાલક, મૈથિલ અને ગૌડ. ગૌડ બ્રાહ્મણ=બંગાળી બ્રાહ્મણ.

પંચતત્ત્વ, ન. [ સં. ] સુગંધના કારણ રૂપ પાંચ મુખ્ય બીજ તે. પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ અને આકાશ.

પંચતત્ત્વ, ન. [ સં. ] વિષ્ણુ સર્મા નામે પંડિતે બતાવેલું નીતિ, શાસ્ત્ર; પંચોપાખ્યાન.

પંચત્ત્વ, ન. પાંચતત્ત્વ સ્વરૂપ તે; પાંચપણું. (૨) મરણ, મૃત્યુ. કિંમ પ્રમ પંચત્ત્વ, પામણું=મરણ પામણું; દેહ રૂપે નહિ પણ તત્ત્વરૂપે મુક્ત જણું.

પંચપાત્ર, ન. [ સં. ] પાણી ભરવાની ઉભા ઘાટની કટોરી; ખાઈ; પવાણું.

પંચપ્રાણ, પુ. [ સં. ] સરીરનાં રહેતા, જે પાંચ વાયુઓ તે. પ્રાણ, અપાન, સમાન, ઉદાન, તેજ્યાન.

પંચભાણ, પુ. [ સં. ] પાંચ પ્રકારના પુષ્પ એના ખાણરૂપ છે એવો દેન; કામરૂપ, પંચસાર; મદન; મુન્નમય; સ્મર. એનાં ખાણરૂપ પાંચ દૂધ તે આ,—અરવિંદ; અરોહ, નવમલ્લિકા, આખો અને નીલોત્પલ.

પંચભદ્ર, વિંકાળણું, મોં, પીઠ, પડણું અને કેદ ઉપર સમરો હોય એવો કોટો.

પંચભાજ, પુ. નાના નાના દોષના નિવારણ અર્થે પાંચ ભૂતના બલિતરીકે જે દાન આપવામાં આવે છે તે; ભૂતવજ સામ; શુદ્ધસ્થના ધરમાંથી જે ચપટી ચપટી અન્ન દાન તરીકે કાઢવામાં આવે છે તે.

પંચભૂત, ન. [ સં. ] પંચ-તત્ત્વ તે; પૃથ્વી, પાણી, તેજ, વાયુ ને આકાશ.

પંચમ, વિં. પાંચમું. ૧૦, ૧૧  
પંચમકાર, પુ. પાંચ મકારનો  
સમુદાય તે. મધ, માંસ, મત્સ્ય, મુદ્રા,  
ને મૈથુન. (વામ. માર્ગમાં) ૧૦, ૧૧

પંચમહાપાતક, પુ. બ્રહ્મહત્યા,  
મુસાપાન, ગુરુતપગમન, સોનાની  
ચારી અને એ પાતક કરનારનો સંગ,  
એ પાંચ-ચોટાં પાપ. ૧૦, ૧૧

પંચમાશી, સ્ત્રી. મળવતી સ્ત્રીને  
પહેલાં જન્મે પાંચ મહીનાની લગલગ  
જે સંસ્કાર કરવામાં આવે છે તે.

પંચમાંશ, પુ. [સં.] પાંચમો  
ભાગ તે; પાંચમો અંશ. ૧૦, ૧૧

પંચમી, સ્ત્રી. [સં.] પાંચવા-  
ડિયાની પાંચમો દહાડો; પાંચમ.

પંચમુખી, વિં. પાંચ મોવાળું;  
પંચાનન.

પંચમૂઢ, ન. આય, ભેંસ, બકરી,  
ચેરી અને મગેરી એ પાંચનું મૂઢ.

પંચમૂળ, ન. સાલપણી, પૃષ્ઠ-  
પણી, રીંગણી, ડોરલી અને ઓખર  
એ પાંચ વનસ્પતિનાં મૂળ તે.

પંચયજ્ઞ, પુ. દેવ, ભૂત, પિતૃ,  
બ્રહ્મ અને નૃ એ પાંચ મહાયજ્ઞ.

પંચરત્ન, ન. [સં.] પાંચ  
રત્નોનો સમુદાય તે.—સોનું, મોતી,  
હીરો, માણિક અને પાનું.

પંચરત્નિયુ, વિં. જ્યાં પાંચ  
રત્ન હોય તેડું. (૨) વિવિધ રસવાળું.

પંચરંગી, વિં. પાંચ રંગનું;  
વિરંગી; તરેહવાર રંગવાળું. (૨)

ભેળસેળિયુ; સંકર; તરેહવાર. (૩)  
આહુ અવળું; અવળું સવળું.

પંચરાઉ, વિં. , સેળભેળિયુ;  
મિથ. સંકર; પરચરણ. ૧, (૨)  
છુટક; વહેંચાતું; પ્રકીર્ણ.

પંચરાશિ, સ્ત્રી. ગણિતમાં  
બેવી ત્રિરાશિની રીત, તે. પાંચ પદ  
ઉપરથી છૂં ઉપજાવવાની રીત તે.  
(૨) પંચવડું.

પંચસવળુ, ન. સિંધુ, બિહ-  
લવળ, સંચળ, ટંકણ અને સંમુદ્રનું મીઠું.

પંચવકત્ર, વિં. પાંચ મુખવાળું.  
(૨) હનુમાન, બ્રહ્મા, વગેરે પંચમુખી દેવ.

પંચવટી, સ્ત્રી. ગાંધારી નદી  
ઉપરનો એક પ્રદેશ, કે જ્યાં રામ સીતા  
અને લક્ષ્મણ ધણે વખત રહ્યા હતાં.  
(૨) મોહું ચકલું, કે જ્યાં પાંચ  
રસ્તાએ આવી મળતા હોય તે.

પંચવદન, ન. [સં.] પંચ-  
વકત્ર. હનુમાન વગેરે દેવ. (૨)  
વિં. પંચમુખી; પાંચ મુખવાળું.

પંચવાયકા, સ્ત્રી. પાંચ જથ્થે  
મોટે બોલાતી વાત; હોદ્દમત, સામાન્ય  
સત્ય; પાંચ સારા માણસોના નૈસર્ગિક  
ઉદ્ગાર. (૨) અક્ષવા; ગામગપાટો; ચર્ચા.

પંચશર, પુ. [સં.] કામદેવ,  
મદન; રમર.

પંચમુખધક, પુ. પુ. કપૂર,  
લવિંગ, કંકુલ, જયંજળ અને અમર.

પંચામિ, પુ. [સં.] સાધકનો  
સેવકના જે પાંચ અગ્નિએ તે;—અન્ન

૧; પચન, ગાદંપત્ય, આદવનીય,  
અને આવસંઘ. ( પ ચાગ્નિ સાધવો  
એ એક કઠિન તપ છે. )

પંચાશરી, સ્ત્રીં ખસખસ, અ  
જમો, કોપરં, આરોળો ને ખાંડ એ  
પાંચવાનાંતું ચૂણું. ( જન્માષ્ટમીનાં  
પારણાંને દિવસે પંચાશરી પ્રસાદ  
તરીકે વહેંચવામાં આવે છે. ) ( ૨ )  
પાંચશરંતું ચૂણું; પંચશરક.

પચ્ચાણું, વિં નેવુંને પાંચ; ૯૫.  
પંચાત, સ્ત્રીં પાંચ સ્વયં મા-  
ણસો પાસે નિષ્કૃંય કરાવવો તે. ( ૨ )  
પાંચ જળુ કોષ બાળત વિચાર ચલા-  
વવો તે; બાંજગડ કરતી તે; હઢાપોઢ;  
ચર્ચા. ( ૩ ) તકરાર; ખટખટ. ( ૪ ) પીડા;  
ચિંતા. ( ૫ ) મુરકેલી; શુચ્ચણાડો.

પંચાતખોર, પું પચાતિયું  
( ૨ ) વિં ભાંજગડિયું. ( ૩ ) માયું  
મારીને છુસનાર.

પંચાતનાયું, નં પંચાત કર-  
વાનીસત્તા આપનારોલેખ. ( ૨ ) પંચા-  
તિયોએકે કરેલાં નિષ્કૃંયનો લેખ.

પંચાતિયું, વિં પંચાત કરનાર  
( ૨ ) તકરારી. શુચ્ચણિયું.

પંચાતી, સ્ત્રીં ભાંજગડ; તકરાર.  
( ૨ ) પીડા; ઢુખ ( ૩ ) મુરકેલી; વિટ-  
ખણા. ( ૫ ) વિં પંચાત કરનારો.

પંચાનન, વિં [ પચન+આનન ]  
પાંચ મોંવાળું. ( ૨ ) પું શિવ  
( ૩ ) સિંહ.

પંચામૃત, નં [ સં. ] અમૃતરૂપ

પાંચ વસ્તુઓતું મિશ્રણ તે; ઢુધ, દહીં,  
ધી, મધ ને ખાંડતું મિશ્રણ તે. ( ૨ )  
કાકોરજને નવરાવેલું જળ.

પંચાયત, સ્ત્રીં પંચાતી. ( ૨ )  
નં મંડળો; પંચ. સમા; સાજતું.  
( ૩ ) પચાયતન.

પંચાયતન, નં [ સં. પંચન+  
આયતન ] પાંચદેવનો સમૂહ તે; જેમાં  
પાંચ દેવોની મૂર્તિઓ હોય તે. [ પચ-

પંચાવન, વિં પચાસ ને પાંચ  
પંચારી, વિં એશી ને પાંચ;  
૮૫; પંચારી. [ એક રશવિભાગ.

પંચાણ, પું કંગ; છુચ્ચો. ( ૨ )

પંચાંગ, નં ( સં. ) જ્યોતિષનાં  
પાંચ અંગ બતાવેલાં હોય એવું  
ટીપણું. ( તિથિ, વાર, તક્ષત્ર, યોગ અને  
કરણ, એ અંગ. ) ( ૨ ) કોઈ વસ્તુનાં  
પાંચ અવયવ. ( જાડનાં પંચાંગ-કુલ-  
કળ, મળ, ડ.ળાં, ને પાંદડાં )

પંચિયું, નં નાતું યોતિયું;  
ફાળિયું.

પંચી, સ્ત્રીં ચુની; સ્ત્રીઓનાં  
નાકતું નાજુક પહેલું; કાંટો. ( ૨ )  
મરકરી; મબક.

પંચીકરણ, નં પાંચ તત્ત્વતું  
એકીકરણ તે; પાંચ મહાભૂતનો સમ-  
ન્વય તે. ( ૨ ) પાંચ તત્ત્વોની સગતુ-  
તીતું એક પુરતક.

પંચીગર, પું હીરાકળીઓ જ-  
ડવાનું કાગ કરનારો કારીગર; જડિયો  
સોની.

પચેન્દ્રિય, સ્ત્રીં [સં] કાન,  
ચામડા, આખ છન અને નાક એ  
પાય છાદ્યો તે

પચોતેર વિંસિતેર ને પાય  
૭૫ [માજર

પજર, નં [મ] પિજર  
પજુરી સ્ત્રીંપચાજરી કાપર

અજમો, ખસખસ, ખાડ અને ચા  
રેણી એ પાય વાતાણુ મિશ્રણ

પજમી, વિં પજમણુ વતની  
(૨) કદાવર મજમુત જોરાવર જ  
જરમાન પહેડવાન [તવાયે તોફાન

પજેળો, પું જહેર ખજમગાટ  
પજો, પું ડાનો આગો

હાયનો ભાગ (૨) પડ કબજો  
તાળો (૩) પશુમોના પગનો નખ

ચાગો ચપટો અવડવ કિં નં પ  
જમા આવડુ = સપડાવુ પજમા

લેવુ = તામે કંવુ સપડાવવુ પજે  
પડવો = ડે ઝાલવુ [૧] વેડવુ

પજેડવુ, કિં સં નિખાવવુ  
પજેડી સ્ત્રીં પજેડી દાતા

વાણુ લાકડાણુ ઓળ

પડ [સ વિજ્ઞ] માટી

પડમો દીને જોનો મેળો લોહો  
પિટો (૨) ગરી નં સા (૩)

પાડરા નામજો ને પડુ રીકુ પડ  
જવુ તે કં પડ નુધીની પયાગી

= ના નુધી જવે ત્યાં જાગે મદ  
વાડ પડ સડામન તે પચારા મા  
હોતરી-જવીયુ તે ફા મળે

પડાણી સ્ત્રીં પડયાણી પ  
ડિતાણી પડિતની સ્ત્રી (૨) ગોરાણી

પડિત પું [મ] ખૂબ ભ  
જોગો માણસ વિદ્વાન બુદ્ધિશાળી

ડાલો માણસ  
પડિતતા, સ્ત્રીં [સ] પડિ

તપણુ પડિતાઈ (૨) આવડત  
કુરાળતા ચતુરાઈ [પડિતા વિદ્વાતા

પડિતપણુ, નં પડિતતા  
પડિતા સ્ત્રીં [સ] પડિત

એવી સ્ત્રી ચતુર સ્ત્રી વિદુષી બુદ્ધિ  
શાળી કુરાળ સ્ત્રી

પડિતાઈ, સ્ત્રીં પડિતતા  
સાસ્ત્રકાશ ય વિદ્વાતા

પડુ વિં ફીકુ માહ (૨) નં  
લોહી રીકુ ચઈ નય એવો એ રો

પડે, અનંતેષેતે ખુદ સ્વંદે  
પડેપડ, અં નતોનત ખુદ

ચેતે જ (૨) હાજગદ ડું તાજાત  
આગેઆપ

પડેણુ નં [સ પગલ] એ  
સા (એનો માપ નેની જાણી મિત્ર

યાય છે)

પડયો પું [મ પડિત] ]  
વિદ્વાન સાદણુ પુ રિત ગો (૨)

મરી તાજ નાનાડ ને  
વનાગ ગાલણ (૩) તીર્થગો

પતિયાળુ, વિં પસા નં  
મળને મેરુ સદિયા (૨) નં બ

મિયા ભાને વેપાર મેવલીવટ તે  
ભાગીદગી નમ



પંચુછ, પુ. [ સં. પંદિત ] ગા-  
મડી નિશાળ સણાવનારો બાલક;  
નાનાં બેકરાનો મહેતાછ. (૨) ભોળો;  
સાદો; વિદ્વાન-બાલેસો પછુ ગણેલો  
નહિ એવો.

પંથ. પુ. [ સં. ] જાગ; રસ્તો;  
વાટ. (૨) ધર્મ-મત; સમદાય; પક્ષ-  
(૩) અભિપ્રાય; મત; વલણ. (૪) ત્રિં  
મયમ; પહેલું-પંચવર, (૫) સિવાજ.  
(૬) પક્ષા વડા સંકુદ. ૬૨૧

પંથક, પુ. પંથ કરનારો; મના-  
રી; મુસાફર. (૨) મેપિયો.

પંથવર, પુ. બાળવર. પહેલીજ  
વાર પરણતો હોય એવો વર તે.

પંથી, પુ. મનાસી; મુસાફર.  
(૨) વિંમતવું; સંમદાયવું. નાનકપંથી.

પંદર, વિં દસ ને પાંચ; ૧૫.

પંદરું, વિં પંદરની સંખ્યા  
કપરવું. (૨) નં મરનારની પંદરમી  
.તિથિ તે.

પંપા, નં [ સં. ] પંચવટી  
અને ઢિંકંધા વચ્ચે આવેલું એક  
પુરાણ પ્રસિદ્ધ તળાવ.

પંખાળવું, કિં સં વહાલથી  
હાથ ફેરવવો; લહાવવું. (૨) આચા-  
સન આપવું. (૩) જાવરું; ઢાંકવું;  
ઠલાવવું. [ કંઠા; ઇંટાળો.

પંચોસો, પુ. છંટનો એટલો  
પંચોળવું, કિં અં ફાંફાં મા-  
ત્વાં; ફંફોસવું.

પા, પુ. [ સં. વાદ ] ચતુર્થાશ;

ચોથો જાગ; ચોથિયું. (૨) પાનો ગ-  
ડિયો-તે: પાયાં. (૩) પાયો.

પાઇ, સ્ત્રીંપૈ, પૈસાના ત્રીજા જાગ  
જેટલી કિંમતનો તાંબાનો/એક નાનો  
ચલણી સિક્કો; અડધી.

પાઇકા, પુ. પૈસા; છાપવાનાં  
એક જાતનાં બીબાના અક્ષરો. ૧

પાઇન, નં [ સં. ] ઠંડા ને પ.  
હાડી પ્રદેશમાં થતું એક ઝાડ. ( પાઇ-  
નની કેટલીક જાતમાંથી 'સાગ જેવું'  
ઇમાશી લાકડું, ટાર અને ટરપેનટાઇન  
નીકળે છે. આપણે એને 'સાગ' નાં  
જાડ જીએ. ) ૧૨૧ [ નેર.

પાઉંદર, પુ. [ સં. ] શુક્ર; ચૂર્ણ;

પાઉંટ, પુ. [ અ ] સોનાનો  
સિક્કો; ગીની; મહોર. ( હિંદુસ્તાનમાં  
એની કિંમત ૧૫ રૂપિયા હરાવેલી છે. )

(૨) રતલ; લગભગ આઠત્રીસ  
રૂપિયાભારનો ભેખ-વજન તે; ચોર.

પાક, પુ. [ સ. પચ્ ] પકવેલું  
અન્ન તે; મિઠાઈ; રસોઈ (૨) પેદાસ;  
નિષ્પન્ન. (૩) સુકાઈને કોઈ વસ્તુ  
વાપરવા ચોખ્ખા થાય તે:-મીઠાનો પાક  
(૪) રાંધી કે જાથી તૈયાર કરેલો  
પદાર્થ:-દૂધપાક, મેથીપાક. (૫)  
શરીરના વિકારનું બહાર પડવું તે;  
સડવું તે:-ઝડપાક; મુખપાક. (૬)  
કુળાદિક ખાવાને ચોખ્ખા થવા તે.

પાક, વિં [ પા. ] પવિત્ર; શુદ્ધ.  
(૨) ચોક્કસ; પ્રમાણિક.

પાકટ, વિં પાકેલું.

‘पाठ्य’, वि० सहेनभा पाठ्य  
नय ओष्ठः

पाठ्योत्पत्ति, स्त्री० [ पाठ्य ] स्वाय  
वमरणी मित्रता; स्त्री० वि० न होय  
ओष्ठोत्पत्ति ते

पाठ्यमहोत्पत्ति, स्त्री० स्वाय  
वमरणी प्रीति; पवित्र प्रेम

पाठ्य, किं अ० तैयार. यद्य  
न; पाठ्य; उगु; उगु; उगु; उगु.

( २ ) अङ्ग, उगु. आगु. ( ३ )

परिपक्व उगु; भिक्षा आगु. ( ४ )

सोले उगु. ( ५ ) भांसी उगु.

( ६ ) लाभ उगु; उगु; उगु; उगु.

द्विपः पाठ्य. ( ७ ) उगु; उगु;

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

( ८ ) उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

पुः; पुः; सिद्ध; उगु. ( ५ ) उगु;

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

उगु; उगु; उगु; उगु; उगु.

પાખી, અં પાખે; સિવાય;  
(૨) ખું પાખી.

પાખું, વિં આહુ; આહું; વિરલ;  
હુંહું. (૨) અં પાસે. [વગર.  
પાખે, અં પાખી, સિવાય.  
પાખો, પું કંટાળો.

પાગ, નં પમ, પાય; પદ.

પાગહું, નંપમ મહવાનો પાઠલો;  
સ્તુલ; પગથિયું. (૨) પેંઝકું; પાવ-  
ડિયું. (૩) આશય સ્થાન; ઓળ-  
ખાણ; મદદ કરે એવું સ્થાન. [પાગહું.  
પાગહું, નં પેંઝકું; પાવકું;  
પાગર, નં વદાણનો અકોડો;  
કાઠ વસ્તુ ધસરી જવાને મુકાનવાળી  
ખાતુએ બાંધવાનું સ્થાન.

પાગરણ, નં જાળમ; પાથરણું;  
પાથરવાનો સામાન; બિસ્તરો. (૨)  
સાહિત્ય; સામગ્રી. (૩) સજ્જાર  
વગેરે તે.

પાગલ, વિં પોહું; પોહળ. (૨)  
ગાંહું; થેહું. પામલણા=પોહળલ-  
ણાનું સ્ત્રીએને પહેરવાનું ધરણું.

પામલગણું, નં પમેલાગણું.  
(૨) પમે લાગતાં ધરવાનું નજરાણું;  
બક્ષીરા.

પાગા, સ્ત્રીં પામવા; વોડેસ્વાર  
લક્ષ્મીનીટુકડી. (૩) લક્ષ્મી પોડાઓ  
સખવાનો તબેલો.

પાગિયો, પું સામેલ રહી કામ  
કરનારો; સાથી; સાગિયો; કામમાં  
પડ્યે રહેનારો. (૨) એવ કરનારો.

(૩) ચીપ બેસાડવાની કુદીવાળી રેખ;  
વારણિયો.

પાધ, સ્ત્રીં પાવડી.

પાધડી, સ્ત્રીં માથે બાંધવાનું  
કસળી બેસાડવાનું પને હુંકું પણ  
લંબાણે ધણું એવું બીણું અને આઠા  
પાતનું કપડું. (૨) માથે પહેરવાને  
ખાનાવેલો અમુક ઘાટ-આકાર તે;  
સિંચેખૂપણ. કિં પ્રં પાધડી ઉતારવી  
=પમે લાગવું; માડી માગવી. (૨)  
આખરે ગુમાવવી. પાધડી ફેરવવી=ફે-  
રવી બોલવું; ફેલાવું કાઢવું. પાધડી  
બંધાવવી=બક્ષીરા આપવી; તારીફ  
કરવી. (૨) શોક મુકવવો. કહેં પાધ-  
ડીનો વળ છેડે=તે તે શુંવવાડો  
પરિવારે પતી ભથ રં પ્રં પાધડી-  
પનો=પહોળાણે કમ અને લંબાણે ધણું.  
જે હાથે પાધડી ગાલીને હાંકેનું=સીધે  
રસ્તે સંભાળીને ચાલવું. પાધડી  
પહેર્યે માટીડો ન ચવાય=વેષ બદલ  
વાથી ભલ ન બદલાય. [પાધડી.

પાધડું, નં જેમ તેમ વિંડાલેલી  
પાચ, નં ચડગુમડમાંથી નીકળતી  
બી ધોળી રસી; પરં.

પાચક, વિં પચાવનાર; પચવે  
એવું. (૨) પું રસોડયો.

પાચન, નં પચવું=પચાવવું તે.  
(૨) પચાવવાની સકિત તે.

પાછટવું, બું પછાડવું.

પાછલું, વિં પછવાડેનું; પાછ-  
ળનું; પૂઠનું; (૨) ગ્રહસ્થ; અધુ; પૂર્વનું.  
(૩) છેલ્લું.

પાછળ, અં પૂઠે; પછવાડે

પાછું, વિં અસલ બાજુ તરફનું;

પૂઠ તરફનું; પાછલું. (૨) અં ફરીથી; બીજવાર; વળી. (૩) જે તરફથી આન્યુ-  
હોય તે બાજુએ; પૂઠે; પછવાડે. ૩૦  
મં પાછી પાની નહિ કરવી=નહિ  
ક્યારા રાખવી; નહિ પાછા પડવું.  
પાછું વળીને ભેડું=થું યશી તેના  
વિચાર રાખવો. કિં ૩૦ પાછું વળવું  
=ફાટી થવી; (૨) આગળ નહિ વધતાં  
પાછા આવવું.

પાછોટિયું, નં ગાડાના પાછલા  
ભાગમાં જે પાટિયું રાખવામાં આવે  
છે તે; પાછલો આંતરો; પૂઠીયું. (૨)  
કપડાની અંદરનું ખીસું.

પાછોતડું, વિં પાછલા ભાગનું.

પાછોવાડિયાં, વિં પાછલા  
ભાગનાં.

પાજ, સ્ત્રીં પાળ; પૂલ; સેતુ.  
(૨) [ કા. પ્યાજ ] નાનુકે ઝીણા  
પોતનું રેશમી કપડું.

પાજણી, સ્ત્રીં ટેવ; આદત (૨)  
સૂતરને પાવાની કાંછ.

પાછ, વિં કંજુસ; બખીલ. (૨)  
નીચ ટલિનું; ઢલડું. (૩) બદમાસ.

પાટ, સ્ત્રીં [ સ. પટ્ટમ્ ] મોટી  
પટોળી પાટલી; બાંક; બાંકડો. (૨)  
પાટિયાનું સુચોભિત આસન-સિંદા-  
સન; ગાદી (૩) જમણુવાર વખતે  
ગૃહસ્થોને માટે કરવામાં આવતી બે-  
ઠક; (૪) કપડાનું યાન; તાકો. (૫)

ટુંકા પનાનું યાન-તાકો, -ધાધરાપાટ  
(૬) ધોળું જડપોતું કપડું. -માદરપાટ.  
(૭) અધરાળી વાળી સ્ત્રીને પહેરવાનું  
કપડું. (૮) ઓળાઓળ કપડાના ફાળ  
પાયરવા તે. કિં ૩૦ પાટ બેસવું=  
ઉંચા અધિકારપર બેસવું; આડંબરથી  
બેસવું.

પાટડી, સ્ત્રીં જડો પહોળો ને  
મજબુત લાંબો લાકડાનો કડો, ભાર-  
વટિયો. ૩૦ મં પાટડી જેવું=મજબુત  
બાંધાનું. [ છે તે; ભારવટિયો.

પાટડો, પુંનેની ઉપર પીઠા જડાય  
પાટનગર. નં રાજ્યધાનીનું  
સહેર; મુખ્ય સહેર.

પાટલ, પું [ સં. ] એક જાતનું  
ફૂલજાડ. વિં લાલ; ગુલાબી.

પાટલાયો, સ્ત્રીં પટોળા ચપટા  
શરીરની મોટી થો. ( બે જાતની  
થોમાં એક પાટલાયો અને બીજી ચંદ-  
નયો અથવા હડલ્લો કહેવાય છે. ) -

પાટલાસાથુ, સ્ત્રીં મોટી સાળી.

પાટલી, સ્ત્રીં લાંબી સાંકડી પાટ;  
બાંક. ( ૨ ) નાનો પાટલો ( ૩ ) દેલ-  
નાડબામાં ઉતારીએને બેસવાનું પાટીયું  
તે. ( ૪ ) ઘોડાગાડીની આગળ લાંબના-  
રને બેસવાની પાટિયાની બેઠક તે. ( ૫ )  
પૂત્રનો પત્ને. ( ૬ ) સ્ત્રીએને દાથે  
પહેરવાની ચપટી સોનાની બંગડી. ( ૭ )  
કમરે પહેરેલા લાંબા કપડાની સાંકડી  
ધડી. ( ૮ ) ધડી.-પાટડી વાળીને  
નીચાવવું.

પાટલો, પુ. પાટિયાનું આસન.  
 કિં. પ્ર. પાટલો કરવો = પાટલે બેસાડીને  
 દક્ષિણ આપવી; પહેરામણી આપવી.  
 પાટલો ગોઠવો = અનુકૂળ પડવું. કરાર  
 વળવો. પાટલો પડવો = જમણની  
 પકિતમાં બેઠક મળવી. વગ આપવી.  
 પાટલો નહિ કરવો = કામ નહિ ચાલવું.

પાટવ, ન. (સં) ચંચળાઈ  
 ચપળતા ચાલાકી (૨) ચતુરાઈ;  
 દુરાઈતા; તેજ

પાટવણ, સી. પાટવી પુત્રની  
 વહુ; મોડી વહુ.

પાટવીકુંવર, પુ. રામને વડા  
 કુંવર. જેને ગાત્રી મળવાની હોય તે  
 કુંવર યુવરાજ.

પાટિયાં, ન. સીંગાને ગળે પહે-  
 રવાનું એક ધરણ; ઠસી. ઠસીપા-  
 ટિયાં

પાટિયું, ન. લાકડાને વહેરીને  
 પારેકું પાટલું પક. (૨) સાધારણ  
 લંબાઈનો પાટલો લાકડાનો કકડો -  
 સેવાનું પાટિયું. (૨) પાંસીજી - બાતીની  
 પેટીપરના હાડકા તે બાતીનાં પાટિયાં  
 પાટિયાં દેવાવાં = પાચમાવ થવું પાટિયાં  
 રંગાઈ જવાં = ખૂબ મારપડવો; દેવામાં  
 ગાંધી પડવું

પાટિયાં, પુ. પહોળા મોંનો  
 આડીનો ધોળ. (૨) દેહિ જેવું પહોળું  
 વાંસણ. ગોરસું કિં. પ્ર. પાટિયાં  
 નેપના = મુએલા પાછળ માડીનો ધોળ  
 વગેરે દાન આપવું તે, ધરો વાળનાં

પાટી, સી. નાનું પાટળું પા-  
 ટિયું કે જે લખવાના કામમાં આવે  
 છે તે. (૨) સૂતરની દુંદા પનાની ખૂબ  
 લાખી વણાટની પટી ખાટલાની પાત્રી  
 (૩) પા આગળની વણેલી કે ગુથેલી  
 પટી. નાલી. (૪) ટોપવી, મુડલો. પા-  
 ટીવાળો = ટોપલી સાથે રાખી મજૂરી  
 કરનારો. (૫) મંડળી; ટોળી. દુકડી  
 પોલિસપાટી. (પાટી.) (૬) એક એકને  
 લગતા બેતરેની જમીનની હારો તે. (૭)  
 ચપટ કરી નાખવું તે. પાટીવાળી તોળી  
 = સાક કરી નાખ્યું. પાટીવાળી = ખૂબ  
 ધાણી કરવું. ૨૦ પ્ર. પાટીપર ખૂબ  
 નાખવી = લખતાં ચાલતાં શીખવું.

પાટીગણિત, ન. અંકગણિત.  
 પાટીદાર, પુ. જમીનદાર, બેત-  
 રવાળો. (૨) બેડુંત, બેતી કરનારો.  
 (૩) બેતી કરનારી એક વણ; કણખી.  
 પાટીદાર = જમીનના માલિક; કણખી =  
 જમીનને બેડનાર. (પાટીદારના ત્રણ  
 વક્ષ છે. લેકઆ, કરવા ને આજણી.)

પાટીર, ન. (સં) ચંદનવૃક્ષ  
 અને તેનું લાકડું; સુખંડ, (૨) બેતર.  
 પાંકું, સી. પગની હરેફ લાવ.  
 ગડદાપોટું = હાથ અને પગ કરીને માર  
 મારવો તે. કહે. હાથપાપર કામ ને  
 પડતા પર પાટું = પડેલા ઉપર મહારકરવે  
 તે. દુખીને દુખ દેવું તે. દુકળી બેસીને  
 પાંકું સાંખવું = લાભને લીધે સૌ દાઈ  
 થોડું થણું દુખ વેઠી લે. [પાટું હાડકું.  
 પોટડી, સી. નાનું મટકું; મા-

પાઠું, નં પીઠ ઉપરનું ગડ. (૨)  
કુખમાંથી માદી અને કચરો કાઢવાની  
ટાપલી. (૩) ચેરડીનો કુચો. (૪)  
કુંવારનું જડું લાંબું પાંદડું.

પાડ, પુ. ઉપકાર, આભાર; એકસાન,  
કિંમત પાડ માનવો. પાડ ચડાવવો.  
પાડપડોસ, પુ. પાસે પાસેના  
ધરનાં જે રહેવાસીઓ તે; આસપાસનો  
વાસ તે.

પાડણું, કિંમત [મં. વત્ત] પડે  
તેમ કરણું; લોપ નાખણું; નીચે આને  
એમ કરણું; ખેરવણું. (૨) હસવણું;  
પરાજિત કરણું; મારી નાખણું. (૩)  
આસેખણું; કોતરણું; લખણું. ૩૦ મં  
વાટ પાડવી=ધાડ પાડવી. રસ્તો  
પાડવો=માર્ગ કરવો, ખીલવો અને રીખ-  
વણું. સિસ્તો પાડવો=ટૂંક પાડવી.  
ખાતર પાડણું=ચોરી કરવી. કામ  
પાડણું=મસ'ગૃમાં આવણું.

પાડસી, સ્ત્રી પતરાજ.

પાડાખાર, પુ. પાડાઓ વચ્ચે  
જેવો અંટસ હોય તેણે આજીં વેર;  
પાડો અંટસ; કાઠ પણ રીતે જરાએ  
બને નહિ એવો વેરમાવ.

પાડાપાડોસી, નજીક નજીકનાં  
રહેવાસીઓ તે.

પાડી, સ્ત્રી જે સત્તું માદા બચ્ચું;  
નાની બેંસ. કહે. લાડી પાડીનાં  
નિવડે વખાણું=નહ અને પાડી બ્યારે  
મોઠાં યાય અને સારાં નીકળે ત્યારે  
ખર. નગલાની પાડીને હંધતાનો

પાડો=સાવધાન હોય તે લાલ મેળવી  
ભય અને અસાવધાનને ગેરલાભ યાય.

પાડોણું, વિ. ઉપકાર સમજે  
એણું; ઇચ્છા. (૨) ઉપકારમાં હોય  
એણું.

પાડું, નં બેંસનું બચ્ચું.

પાડુવા, વિ. નળજા; કમલોર.

(૨) કુષ્ટ; નકારા.

પાડો. પુ. બેંસનો નર; મહિષ.

(૨) મહોલ્લો; પોળ. (૩) ગડિયો;  
ધડો; કાઠો. (૪) કડિ; રીત. ૩૦ મં  
પાડા મુંડવા=નકામાં બેસી રહેણું. ન.  
છણું કામ કરણું. [નજીકનું.

પાડોવાડિયું, વિ. પાસેનું;

પાડોસ, નું પડોસ.

પાડોસણું, સ્ત્રી પાસેના ધરમાં  
રહેનારી સ્ત્રી. [નાર તે.

પાડોરી, પુ. પાડોસમાં રહે-

ખાણું, સ્ત્રી ચણપીરા; ચોપિયું;

ચોથો બામ (૨) ચોથો બાગ દેખાડ-  
નારી બમી લીટી. (૩) ખેતરને પાણી  
પાણું તે. (૪) પથરો.

પાણુકો, પુ. પાણી પાનારો.

પાણુકોડું. નં નરી ખાટી (૨)  
ગળિયાની ભતનું કપડું.

પાણુતી, પુ. ખેતરમાં પાણી  
પાનારો; પાણેતી.

પાણિ, પુ. [સં] હાથ; કર.

પાણિચડણું, નં [સં.] લગ્ન;  
પરણવું તે; હાથ એકવો તે.

પાણિનિ, યુઁ એક મુનિ. (આ  
ગ્રામ વૈયાકરણ હતા. તેમણે સંસ્કૃત  
ભાષાનું સંપૂર્ણ ન્યાકરણ બનાવેલું  
છે. તે અષ્ટાધ્યાયી-પાણિનીય સુદ  
કહેવાય છે.

પાણિયારી, સ્ત્રીં પાણી બરનારી  
સ્ત્રી; પત્નીદારી. (૨) નાનું પાણિયારું;  
પાણીના વાસણ મૂકવાનો નાનો પથર.

પાણિયાઈ, નં પાણી ભરેલાં  
વાસણ રાખવાની ઓરડી અથવા  
બાથેડી ઊભું થ જમા.

પાણિયું, વિં પાણીનાળું;  
પાણીયુ. (૨) પાણી વાળનાઈ (ખેતરમાં)

પાણી. નં [ સં. વાળીવ. ]  
પીવાના ઉપયોગમાં આવતો જીવનના  
આધાર રૂપ એક પ્રવાહી પદાર્થ; ઉ-  
દા; જળ, સહિષ્. (૨) લાવવડ; તેજ;  
નૂર. (૩) રીંચ; જુરસો; તેજ; કમ.  
(૪) ટેક; વડ; સાખ. (૫) આબર; વચ;  
માન. (૬) બળ, ભેર, શક્તિ. (૭)  
સોના રૂપાનો રસ; ઢોળ (૮) ધાર;  
વાહ. (૯) વીર; ધાતુ. (૧૦) રૂપ;  
સ્વરૂપ. કિં પ્રં પાણી ઉતરવું=ઘડું  
પડવું; જુરસો જતો રહેવો; તેજ કમી  
થવું. સાખ જતી રહેવી. પગે પાણી  
ઉતરાવવું=મહેનત કરાવવી પાણી કરવું  
=ગુમાવવું. પાણી ચડાવવું=કરકેરવું. પા-  
ણી ચડવું=જુરસો આવવો. પાણી છાંટવું  
=કંડું પાડવું. પાણી ફટવું=ખાવાની  
ભાવના થવી. (૨) પરસેવો વળવો.  
પાણી જવું=પાણી ભરી લાવવાને

માટે જવું. પાણી પાણી કરવું=ડીકું  
કરી નાખવું; પોતાના મતને મજબૂત  
કરી નાખવું પાણીપાણી થઈ જવું=  
પરસેવો વળો જવો; નરમ થઈ જવું.  
પાચ તેટલું પાણી પીવું=પીને માણસ  
કરાવે તેમ કરવું. પાણી પાવા જવું=  
મરી જવું; પાછળ જવું. પાણી પાડું=  
લોટાના હથિયારની ધાર કડક થવા  
માટે તેને ઠંડું કરી પાણીમાં બોળવું.  
પાણી ફરવું=રફ જવું. પાણી ફેરવવું=  
બગારી નાખવું. પાણી ભરવું=મીઠાંનો  
સરખામણીમાં કંઈ વિશાતમા નહિ  
હોવું. પાણી ભરાવવું=બીજા કરતાં  
સારા હોવું. પાણી મરવું=પાણી ઉતરવું;  
મળી જવું; પ્રેમ લાગવો; લાગવળ  
લાગવી. પાણી મૂકવું=પ્રતિજ્ઞા લેવી;  
વજ દેવું. પાણી લાગવું=હવા પા-  
ણીની વંદુરસ્તી ઉપર ખરાબ અસર  
થવી. પાણી બહાવવું=સ્થળાંતર કરવું.  
પાણીને મૂચે જવું=સસ્તામાં વેચાઈ  
જવું. પાણીથી પાતળા કરી નાખવું=  
છેકળ ઉતારી પાડવું. પાણી લેવું=  
આબર લેવી. પાણીથી પણ પાતળા  
થવું=બહુ કંજુસાઈ કરવી; સરમાઈ  
જવું. પાણીમાં બોળવું=રફ કરવું.  
પાણીમાં મુકીઓ ભરાવવી=મરમમાં  
રમાડવું. પાણીમાં ઉતારવું=જેખમમાં  
નાખવું. પાણી આવવું=પૂર આવવું;  
ભેસ થકવો લોહીનું પાણી કરવું=  
બહુ મહેનત લેવી. પાણી ખોડવું=આબર  
ખોવી. પાણી પાડું=સેરા ચાકરી ક.

રવી. પાણી વચાવવું=ખાલી મહેનત કરવી. પાણીછડું કરવું=કુદારી પાડવું. માથે પાણી ધાવવું=જાંબા મંદવાડ-માંથી ઉઠવું. પાંદડે પાણી પાવું=હેરાન કરવું. ૩૦ પ્ર૦ પાણીનો પરપેટો =ફાલુમંડર વસ્તુ. [(પાણીપત્રક)

પાણી,(પહાણી),(મ.)તપાસણી, પાણીદાર, વિં પાણીવાળું; તેજદાર. (૨) આંદ; કંક.

પાણીપત્રક, ન૦ તલાકીનું તે પત્રક કે જેમાં ચિતર. તેમાંનાં આદ, અને પાક વગેરેની નોંધ લેવાય છે.

પાણીપંથુ, વિં પાણીના રેશાની પેઠે માર્ગ કાપે એવું; હતાવળે ચાલ-નારં. પાણીપંથો=પાણીની માર્ક ચાલનારો (વડિા.)

પાણીપોણું, વિં પાણીથી પચ-પચું; જેમાં પાણીનો અંશ રહેલો હોય એવું.

પાણીફેર, પુ૦ પાણીખદલો; લ્યવાંતર કરવું તે; એક જતનાં હવા પાણીમાંથી ખીલ જતનાં હવાપાણી શાળા ભાગમાં જઈ રહેવું તે.

પાણીભરો, પુ૦ પાણી ભરવાનું ક્રમ કરનારો.

પાણો, પુ૦ પત્થર; પાપાણુ. ૨) ઠોઠ વિધાર્થી. [પતન-

પાત, પુ૦ [સં. પત્ત] પડવું તે; પાતક, ન૦ [સં] વાપ; દાપ;

અન્યાય. [અન્યાયી.

પાતકી, વિં [સં] પાપી; દોષી;

પાતર, સ્ત્રી૦ વેરયા; છિનાજ; અનીતિએ ચાલનારી ખરાબ સ્ત્રી. (૨) ખાટલામાં ચાર ચાર એરની પાતી તે.

પાતરવડિયાં, ન૦ અળવીનાં પાન અને તેનાં લગ્નિયાં તે.

પાતરાં, ન૦ અળવીના પાનનાં લગ્નિયા. (૨) અળવીનાં પાદડાં.

પાતરી, સ્ત્રી૦ પાંદડાનો ભુકો તે. (૨) પતરી, કપોટી; પાતળીછાલ. (૩) પાત્રી.

પાતરૂં, ન૦ પાન; પાંદડું; દલ.

પાતળ, સ્ત્રી૦ પાતળું અને કીણું સ્ત્રીઓને પહેરવાનું કપડું; ગવન; સાડલો. (૨) વિં પાતળું; પાતળપેટી. (૩) પત્રાળું. (૪) પત્રાજામા પીરસેલું જમણ.

પાતળપેટી, સ્ત્રી૦ મંદોદરી; પાતળા નાભુક પેટવાળી સ્ત્રી.

પાતળિયો, પુ૦ પાતળો. (૩) સમભાગ ખીલેલો, બાંધે ઉંચો ને રૂપાળો પ્રકૃપ.

પાતળું, [સં. પ્રતનુ] ફળ-મડાશ ન હોય એવું; કીણું; રૂક્ષ; મુકાઇ ગયેલું; ફરા; બારીક, પાપું; આહું.

પાતાળ, ન૦ [સં] પૃથ્વીની વળેનો કલ્પિત પ્રદેશ; અધો લોક; નાગ લોક. ( પુરાણની રીતે સ્વર્ગ પૃથ્વી ને પાતાળ એ ત્રણ લોક કહેવાય છે. ) (૨) હંડા ખાડો--કુવો તે. પાતાળ પાણી=પૃથ્વીના બદ્ધ કંડા



ભાગમાં રહેલું પાણી. કિંમ્બ૦ પાતાળ ફેડવું=પૃથ્વીની અંદરનું ખૂણ હેંડું તળ ફેડીને પાણી કાઢવું; મદ્યું મુરકેલ કામ કરવું. પાતાળના પુતળા હાવાવાં =બહુ મુરકેલ કામ પણ ધીરજથી ક્રોધ જાણે નહિ એમ પાર પાડવું. પાતાળનું પુતળું=છુપાં ને ન સમજાય એવા કાવતરા કરી જાણનાર. ૨૦ પ્ર૦ પાતાળમાં પગ હોવા=અંદરથી બહુ બાહોરા ને હેંડું હોવું. પાતાળમાંથી વાત લાવવી =ગમે ત્યાંથી ગમે તેવી પણ છુપી બાતમી મેળવવી. પાતાળમાં ચેસી જવું=હેંડું ઉતરી જવું; ખૂણ રાસમ લાગવી; બહેરમાંથી નીકળી જઈ અધારે પડી જવું.

પાતાળજંત્રી, પહોંચેલી જુદી; છુપી બાતમીઓ મેળવવામાં બહુજ બાહોરા એવું.

પાતાળદેડકી, સ્ત્રી બહુ ખટ-પડી અને હેંડા હુદયની સ્ત્રી. [દોષ.

પાતિક, ન૦ પાપ; પાતક. (૨)

પાતિતત્થ, ન૦ [ સં. ] પતિ

સેવાનું પ્રત; પતિવત.

પાતી, સ્ત્રી [ હિં. ] કાગળ.

પાતું, ન૦ પાંદડું.

પાતેલી, સ્ત્રી તપેલી.

પાતેલું, ન૦ તપેલું.

પાત્ર, ન૦ [ સં. ] વાસણ; કામ; કાંડ. (૨) તળિયાની જમીન; તળું; તળિયું; તળ. (૩) નાટકમાં વેષ ભજનાર વ્યક્તિ. (૪) વિં કાચક; ચોગ્ય.

પાત્રતા, સ્ત્રી [ સં. ] ચોગ્યતા; લાયકાત.

પાત્રી, સ્ત્રી લીલા પાંદડામાં બાંધેલી ફૂલની પડીછી. [ પાથરણું.

પાથરણું, ન૦ પાથરવાનું છુગડું;

પાથરણું, ન૦ ભજમ; પથરણું.

પાથરવું, કિં સં [ સં. પ્ર+સ્ટ ] જમીનપર પહોળું કરીને નાખવું; બિછાવવું; વેરવું; ફેલાવવું.

પાથરો, પું જમીનપર નાખેલી વાટેલી કડળ.

પાથેય, ન૦ [ સં. ] ભાતું; દીમણ; રસ્તામાં ખાવા સાથે રાખેલો ખોરાક.

પાઠ, ન૦ [ સં. ] પગ; ચરણ (૨) ગ્રંથિયું; ચતુર્થાંશ. (૩) કવિતાની એક કડી; ચરણ. પાઠપૂલ=પગ ધોવા ને ચંદન લગાડવું તે. પાઠપ્રહણ=નમીને પગે લાગવું તે.

પાઠપ, ન૦ [ સં. ] ઢાંડ; વૃક્ષ.

પાઠપીઠ, ન૦ [ સં. ] હંથે બેઠેલાને ઉપર પગ મૂકવાની સુંદર માંચી; ત્રિપાઠ; થોડી.

પાઠપૂર્તિ, સ્ત્રી [ સં. ] કવિતામાં ખૂટતું પદ પૂરું કરી આવવું તે. (કવિની આ એક થોડી આવડ ગણાય છે.)

પાદર, ન૦ [ સં. પદ ] ગામની બહાર આવેલી ખુલ્લી જમીન; ગામની નજીકનો ખુલ્લો પ્રદેશ; ભાગોળ. (૨) ગૌઆરાની ખુલ્લી જમીન.

પાદવું, કિં અં અધોવાયુ કાઢવો.

પાદશાહ, પુ. [ કા. ] મેટો  
મુસલમાન રાજ.

પાદશાહબદી, સ્ત્રી. પાદશા-  
હની કુંવરી. [ કુંવર.

પાદશાહબદો, પુ. પાદશાહનો  
પાદશાહી, સ્ત્રી. પાદશાહનો  
અમલ; પાદશાહનું રાજ્ય; પાદશાહની  
સત્તા. ( ૨ ) વિ. પાદશાહનું; પાદ-  
શાહ સંબંધી.

પાદણ, ન. પેદલ; પાયદળ.

પાદુકા, સ્ત્રી. [ સં. ] પગે પહે-  
રવાની લાકડાની ખડા; પાવડીઓ. ( ૨ )  
પગલાં; પગલાની લખતીઓ.

પાદોદક, ન. [ સં. ] પગ ધોયું  
પાણી; ચરણોદક. [ પાણી.

પાદ, ન. [ સં. ] પગ ધોવાનું

પાદ્રી, પુ. [ વો. ] પાદરી;  
ખ્રિસ્તી ધર્મનો ઉપદેશક.

પાધર, વિ. ખુલ્લું; સપાટ;  
ઉજડ; ખાડો. ટકરો ઝાડ કે બાંધકામ  
હોય નહિ એવું; ખેદાનમેદાન. એનું  
પાધરથાઓ.

પાધરું, વિ. સીધું. પાંચરું. ( ૨ )  
સરળ; સીધે રસ્તે ચાલુ નય એવું.  
( ૩ ) બારોબાર; કહી અટકયા વગર;  
સળંગ ( ૪ ) તરત; એકદમ; તાબડતોળ.  
( ૫ ) સંમુખ; સામું. ( ૬ ) કોઈની માર-  
ફત વગર. ૩૦ મં. પાધરું દોર=સીધું-  
સટ, નીતિએ ચાલે એવું.

પાન, ન. [ સં. ] પીણું તે.-  
મધુપાન. ( ૨ ) પીણું; પીવાની વસ્તુ.

( ૩ ) પીવાનું માત્ર-વાસણ. ( ૪ )  
પાંદડું; પત્ર. ( ૫ ) પૃષ્ઠ. ( ૬ ) નાગરવે-  
લનું પાંદડું. ( ૭ ) સ્ત્રીઓના ચાટલામાં,  
પાનના જેવી આકૃતિ પાડવામાં આવે  
છે તે. કિંમતપાન કરવું=પીવું. પાન  
ચાવવું=મુખવાસ કરવો; રંગે રંગે  
કામ કરવું. પાન આપવું=સત્કાર  
કરવો. કહેવું જે મોટે પાન ચાંચા તે  
મેટો કાચલા ચાવવા=સારું કામ કર્યા  
પછી ભરું કરવું; સ્નેહમાં વેર કરવું.

પાનખર, વિ. જેમાં ઝાડનાં  
પાંદડાં ખરી પડે છે તે ઝાડ- ( માથ  
ફાગણમાં ઝાડનાં જીવાં પાંદડાં  
ખરી જઈ ચેતમાં નવાં આવે છે. એ  
કાળ પાનખર મોસમનો કહેવાય છે. )

પાનચાળવણી, સ્ત્રી. ઉંધુચણું  
રમવા આવડવું તે; મપંચના જેવ  
જેલવાની ચણાઈ તે ( ૨ ) વસ્તુને  
આધી પાછી કરવી તે; બ્યતસ્થા કર-  
વાનું ચાતુર્ય.

પાનક, સ્ત્રી. જીવાર-ખાજરી  
વગેરેના છાંડનું લાંબું પાંદડું તે.

પાનડી, સ્ત્રી. પાદડી; પાંદડાની  
નાની નાની કકડીઓ તે; કીડી. ( ૨ )  
સ્ત્રીઓને કાને પહેરવાનું પાદડા જેવું  
ધરણું. ( ૩ ) નાનાં કુમળાં પાદડાં તે.

પાનડું, ન. પાંદડું; પાનું; પત્ર.

પાનદાન, ન. નાગરવેલનાં પાન  
સખવાનો દાળડો અથવા પેડી તે  
પાનપેડી.

પાનદાનિયું, ન.

પાનદાની. સીં પાનદાન.

પાનપટો, પું પાનનો બાધેલો જુડો.

પાનકુલિયં, વિં કૂલકુલિયં;

લાડકોડમા ઉઠરંતું; મુકમાર; નાજુક તળિયતનું. (૨) જેણે દુઃખ જોયું કે અનુભવ્યું હોય નહિ એવું; સમજામા પણ બહુ ઉંડું નહિ એવું.

પાનબાજરિયં, નં નદીના કાઠામાં થતી એક વનસ્પતિ (એના સાંઠાની વચ્ચે બાજરીના જેવું ફુંડું થાય છે તે); ધા બાજરિયું.

પાનબીડી, સીં નામરવેલના પાનને કાપો યુનો લગાવીને બનાવેલી નાની પટ્ટી તે; પાનપટ્ટી.

પાનસોપારી, સીં પાનની પટ્ટી, એલચી ને સોપારી વગેરે સત્કાર કરી આપવા તે; મુખવાસ.

પાનાં, નં રમવાના આંક માં રૂલાં કાગળનાં પતાકડાં તે; ગં છફો. (૨) પૂઠ. (૩) વરખ; સોનેરી રૂપેરી તાવ તે.

પાનિયં, નં પાનું; પત્ર. (૨) પાન મૂકવાની દાબડી. (૩) નશીબનું પાંદડું. [યાનો પાછલો ભાગ.

પાની, પેની; એડી; પગના તળિ-

પાનું, નં પત્ર, પત્તું; પતાકડું; પતરં. (૨) પાન; પાંદડું; દલ (૩) ચોપડીનું પત્તું. (૪) સોના રૂપાનાં પાતળાં પડ તે; વરખ. (૫) ખસા લોઢાનું ધારવાળું ચપટું ફળું તે - વરવારનું પાનું. (૬) લીલા રંગનું

નંગ; લીલું રત્ન. (૭) જીવન સંબંધ તે. કિં મં પાનું પડવું = જન્મ લગીનું બેડાણ થવું. પાનું શોધવું = દિસાળ શોધી કાઢવો. પાનું કાઢવું = મરણ મોકલવું.

પાનેતર, નં પરણતી કન્યાને પહેરવાનું ધોળું રેસમી વસ્ત્ર.

પાનો, પું [ સં. પ્રનસ્તુ ] પ્રેમ ને શ્રીયનો ઉભરો; રસાવેસ; બાળકને બેઠે માતાના સ્તનમાં દૂધ બરાબ આવવું તે. (૨) પોરસ. (૩) જુરસો; પાણી; શીયં.

પાનોઠ, સીં પાનઠ.

પાન્ય, સીં પાળીમાં થતી એક વેલ. (૨) વાણ; પાટી દોરી વગેરે આંબળીને તૈયાર કરતાં છોટાં એક પછી એક અનુસંધાને મૂકવામાં આવે છે તે. (૩) પલીતો.

પાપ, નં [ સં. ] કુષ્ટ; નકારં કામ; દુરિત; ક્ષિણિય; કલ્મષ (૨) દોષ; ભુનો; અપરાધ; અનર્થ. (૩) હત્યા; હિંસા. ૨૦ પ્રં પાપનો ધડો કુટળ કુટ = નકારં કામ ધણું થાય એટલે તેનું નકારં ફળ આવેજ આવે. પાપમતિ = નકારં કર્મ કરવાની છુદ્દિ. પાપનો પોટલો = દુષ્કર્મનો સંચય.

પાપચઢ, પું [ સં. ] અશુભકારી ચઢ. (જ્યોતિષ પ્રમાણે શનિ, રાહુ, અને મંગળ વગેરે કેટલાક પાપચઢ ગણાય છે.)

પાપધન, વિં [ સં. ] પાપને હણના

પાપડ, પુ. [ સં વર્ણ - મગ, મઠ, ચડદ અને ચણા વગેરેનાં લોટમાં મીઠું વગેરે નાખી વણીને સુકવેલી પાતળી-રોટલી, જે રોકી અથવા તળીને ખવાય છે. ૩૦ પ્રાં. પાપડપાટું = બહું પોચું; બીકણ

પાપડખાર, પુ. પાપડનાં બનાવટમાં વપરાતો ખારો; સં. ચોરો.

પાપડિયોખારો, પુ. સં. ચોરો.

પાપડી, સ્ત્રી. બાલની કુમળી સપટી શિંગ. (૨) પપટી. ચકતાં પાડેલાં હોય એવો પદાર્થ. ગ્રાળ પાપડી = સુખડી. પાપડી જેવું = દુર્બળ થઈ ગયેલું.

પાપણી, સ્ત્રી. પાપી સ્ત્રી.

પાપા, અ. ધીરે ધીરે પગલાં માંડવાં તે; નાના બાળકનું ચાલવું.

પાપિણી, સ્ત્રી. પાપી સ્ત્રી.

પાપિયું, વિ. પાપી; પાપ કરનાર; હત્યાક.

પાપિઠ, વિ. [ સં. ] પાપી. અધર્મી.

પાપી, વિ. પાપ કરનાર; દુરાચારી. (૨) અપરાધી. ગુનેગાર; અધર્મી. કહે. પાપીનો આવરાદા ખૂટે નહિ = દુષ્ટ માણસ બહુ રીઝાય.

પામણુહાર, વિ. પામનાર.

પામર, વિ. [ સ. ] નિર્બળ; અશક્ત (૨) કંજાલ; રાંક. (૩) મૂર્ખ; અજ્ઞાન. [ અજ્ઞાન.

પામરતા, સ્ત્રી. પામરપણું (૨)

પામરી, સ્ત્રી. રેશમી અથવા લીનતા નાજુક વણાટનું તથા સુંદર બેરેલી કાંતનું કપડું; નાજુક વણાટની હંચો કસબી રાશ.

પાંમણું, કિં. સં. પ્રાપ્ત કરવું; મેળવવું. (૨) ખમણું; સહેણું. (૩) લાભે થવું; રાસણે જવું (૪) જાણવું; સમજવું. કિં. પ્રાં. પામી જવું = સમજાવવું.

પાય, પુ. પગ; ચરણ; કિં. પ્રાં. પાયે લાગવું = પગે લાગવું; પાયે પડવું = પગે લાગવું. (૨) માફ માગવી.

પાયકિસ્ત, વિ. ઉગડ, વેરાન; બેદાનગેદાન. [ જાણર.

પાયખાણું, ન. [ કા. ] સંડાસ;

પાયગા, સ્ત્રી. [ કા. ] ઘોડેસ્વાર લોકરની એક નાની ટુકડી. (૨) ઘોડા-ઝોનો તબેલો.

પાયજામો, પુ. સુરવાળ; સુંવણી; ચોરણો.

પાયતખત, ન. [ કા. ] જ્યાં રાજગાદી હોય તે સ્થાન. (૨) રાજપાટ, સિંહાસન, રાજગાદી.

પાયદળ, ન. પગે ચાલનાર લોકર પેદલ; પ્યાદલ

પાયમાલ, વિ. ખરાબખરાબ થઈ ગયેલું; નાશ પામેલું; તારાજ. (૨) બેલાલ; જેની પાસે કંઈજ રહેલું હોય નહિ એવું; નાદાર.

પાયમાલી, સ્ત્રી. ખરાબી, દુર્દશ; વિનાશ.

પાયરી, સ્ત્રી. ચડતો કમ; શેણિ. (૨) સીટી નિસરણી. (૩) પગથિયું. (૪) પદવી. ઝોંધો. (૫) દરજ્જો; જોરવ; પ્રતિષ્ઠા. કિં. પ્રાં. પાયરી

ચડયો=આગળ વડે (૧) પકિત

દાર જોળ (૭) ટ્રીની એક ભત

પાયલ, પુખ્તના હડલા ઝાઝ

પાયલી સ્ત્રીં ચાર માની ચાર

આન ની પિતતનો ચાલીનો ગિક્કો

પાવડ (૨) પાની અન્નાદિકનુ ચા

રોર માય એવુ માપ

પાયલુ, નં પાવડ ચાર આ

નાનો ચાલી સિક્કો [પાક ખીર

પાયસ દૂધની બનાવટ દૂધ

પાયમાન્ત, નં [સ] દૂધપાક

ખીર [ગાઠ (૨) અપાન

પાય, પુ (સ) ગુદા મળદાર

પાયો પુખ્તવાનો-ખુરસીનો-

ત્રિપાકનો પગ ટેકો તે (૨) ધીબવાનુ

ભડું હું લાકડું (૩) ભીંતના તળનુ

ચલુતર મૂળ બાધકમ (૪) નીચેની

બાજુ મૂળ (૫) આધાર આશ્રય

(૬) ધીગોળને સાથે કંડાવવા તે -

મુખડીનો પાયો (૭) જેની ઉપર કોઈ

વસ્તુ ઉભી રહે તે ૩૦ પ્રં બોઠો

પાયો=અચોક્કસ મન જોડી સમજ

દોઢપાનો=અણસમજુ ત્રણપાયાનુ =

કમઅક્ષત કિં પ્રં પાયો પાડવા-વો

વા માટિ વપડાને ધીબવુ પાનો ટર

વવો-કુતેજન આપવુ ખાટો ભર-

વામા ટેકો આપવો પાનો રોપવો=

પ્રગ ધાવવો પાનો નાખવો-મૂળ

ધાવવા (૮) ખીનો આધાર બેસ

ફરે તે પાયાને બેરે-પાનો મજબુત

હોવાથી દ્રવ્યનુ ફાવે પાકે પાયે કામ

કરવુ=ભાગી પડે નદિ એમ નામ

કરવુ (જ્યોતિષ પ્રમાણે પનોતીઓની

જેમણી લોદાને તાબાને ૨ સોનાને

પાન હોય છે અને તે તે પ્રમાણે તેના

ફળ અનુમાનવામા આવે છે )

પાર, પું છેડો અત, આરો

(૨) હદ ખીમા (૩) કાઠો ટીર

મિતરો (૪) એક છેડાથી ખીલ છેડા

લગી જડ તે (૫) મનોભાન મર્મ

બેદ. (૬) ઉબરો આશ્રય, આશ્રય

-માને પાર તથા આંરો (૭) કર

સણુ ઝાપીને તુકાવા માટ નાખવુ તે

-જુવાન કાપીને પાર નાખ્યો (૮)

સ્ત્રીં લાખેતુ માટલુ બરખી (૯)

અં તમામ ખલાસ -જમાદારને

સાંરો એટલે બેડો પાર કિં પ્રં પાર

ઉતરવુ=જવા રહેવુ તરી જવુ પાર

ઉતારવુ=તરાવી લઈ જવુ દારગ નરવુ

પાર પમાડવુ=પેરેપાર પડોચાડવુ

પાર કરવુ=પુર કરવુ પાર પાડવુ-પુર

કરવુ પાર આવવો-નિ લા આવી

જવો પાર પામવો=સમજવુ પાર

જવુ-ઉતરવુ પાર લાવવો=પુર નરવુ.

મુક્તિ આપવી કુ ખમાથી છટવુ

પારકું, પિં [સં પરકીય]

પરાયુ ખીજનુ કહેં પારકી આરા

સદાય નિરાસ પારકે પેગે દિવાળી

પારકા બકરાને જતી કરવા પારકે

ભાણે મોટો લાડવો પાગ પુને સપુત્ર

પારકે રોટલે બહી કાર પારકી બૂલ

પહેલી દેખાય પારકી હવેની જો

પોતાની કુંપડી પાડી ન નખાય. પારકા  
પેટપર પાડું. પારકી ચેહમાં કોણ બળી  
મરે. પારકી પીડા કોણ વહેરે ? પારકી  
મા કાન વિધે. પારકી લેખણ પારકી  
શાહી મનુ કરે મારા માવજભાઈ. પારકું  
પાટલે બેસવું ને વળી ખુખારા કરવા.  
પારકાં પોતાનાં ન થાય. પારકું ખાતું  
ને પતરાઈ કરવી.

પારખ, સ્ત્રી. પરીક્ષા; કદર;  
બૂઝ, (૨) વિ. પરીક્ષક.

પારખવું, કિં સં [સ. પરિખ  
ઈક્ષ્] સારા નરતાની પરીક્ષા કરવી,  
ખોડખાંપણ કેટલા પ્રમાણમાં છે તે  
સમજવું (૨) બોળખવું; પિંઝનવું;  
સમજવું; બૂઝ બાણવી; કદર કરવી.

પારખુ, વિ. પરીક્ષક, કદર  
કરનાર.

પારખુ, નં. પરીક્ષા; સાર  
નરત સમજવાની શક્તિ; કદર; બૂઝ;  
કિંમત. કિંમં પારખું જોવું=પરીક્ષા  
કરવી; કરી જોવું. પારખુ દેખાડવું=  
સામાને ખાતરી થાય. એમ પોતાની  
શક્તિ બતાવી આપવી.

પારણ, જી. પારણા.

પારણાં, નં [સ. પારણ] વ્રત  
આપવા ઉપવાસને અતે પહેલું ભો-  
જન તે. [કનો કુલો.

પારણિયું, નં. પારણ; બાળ.

પારણું, નં. નાના બાળકનું  
પોડિયું ૩૦ પ્રં. પારણાં બંધાવા=  
છોકરાં થવાં; વંશ ચાલવો.

પારત=ચ, નં [સં.] પરત-  
વતા; પરાધીનપણું. [રાજ.

પારદ, પુ. [સં.] પારો; રસ-  
પારદર્શક, વિ. આરપાર દેખાય  
એવું, જેમાંથી સામી બાજુ જણાય એવું.

પારધ, પારધી

પારધી, પુ. [સં. વાપર્ધિ] ]  
પ્રાણીઓને મારનારો; શિકારી.

પારમાર્થિક, વિ. [સં.] પર-  
માર્થ સંબંધી; પરહિતનું.

પારલૌકિક, વિ. [સં.] પર-  
લોક સંબંધી.

પારવનું, વિ. અનંત; પુષ્કળ.

પારવું, કિં સં નીંદવું; મળ-  
માંથી ઉપાડવું. (૨) વિ. છુટું; જીડું.

પારસ, વિ. મોડું. (૨) ઉત્તમ.

પારસળું, નં. મોટાં જીંજી.

પારસણ, સ્ત્રી. પારસી સ્ત્રી.

પારસનાથ, પુ. [સ. પાર્શ્વ-  
નાથ] એક જન તીર્થંકર.

પારસપીપજો, પુ. એક જનનો  
પીપજો. (૨) જેની આગળ પાછળ કોઈ  
દોષ નહિ એવો માણસ.

પારસબેસવું, કિં અ. બગવાનું.  
નિરુદ્ધમી થઈ બેસી રહેવું; પાટ ચડી  
બેસવું. (એમ કહેવાય કે એમાં  
બેસતાંજ નર બગવો માળામા બેસી  
રહે છે અને માદા-બગડી તેને ચેણ  
લાવી આપે છે. બગડી તેના માથામાં  
ચાંચથી ટકોર મારી ખાવાનું આપવી  
હોવાથી લોકોમાં બાળ બગડા સુખ

એવી કહેલી આવે છે. બીજી બાજુ એમ કહેવાય છે કે બગડી ઈડા મૂકે છે અને બગડેા તે ગેવવા એવે છે )

પારમમણિ, પુ. મેટા મણિ; દત્તમ રત્ન. ( એક અવો મણિ કે જેના સ્વર્ગથી લોહાનુ મોનુ થઈ જાય છે ) ( ૨ ) અચરકાન્ત.

પારમાત્, [ સ. પાર્માત્ ] થી. યજ્ઞ. પાર્મેથી. ( ખવપત્તરમા લખાય છે. )

પારસાલ, નં. ગત વરસ, પાર

પારસી, પુ. [ સ. પાર્સીય ] અસલ ઇરાનના રહેવાસીઓ તે. હિન્દુમાં આવી રહેલા ઇરાની આર્યો.

પારસેઆવડું, હિં. અ. ઢોરે દૂધ આપડું; માસડું.

પારમેખૂકવો, હિં. અ. ઢોરે આંચળમા દૂધ આવવા દેવું; માસવો ખૂકવો

પારસોધું, હિં. અ. સં. પ્રત્સ] આંચળમા દૂધનો પ્રવાહ વહેવા દેવો; માસડું; ખુલ્લું થવું. કૃષે બરાડું:- પાલાની ઉતાવળે કંઈ બે સ પારસોવે ?

પારંગત, વિં. [ સં. ] એક ઇંડેથી બીજા ઇંડા સગી જવું રહેલું; સંપૂર્ણ માલીતગાર ( ૨ ) હોશિયાર; કેશન, કાબેલ [ રહેલું હોય એવું.

પારપર્ય, નં. પરપરથી ચાલુ

પારપાર, અ. આ પારથી પેલે પાર; આરપાર; સંપૂર્ણ.

પારી, પુ. દાતનાં મૂળ આગળના માગના લોચા તે ( ૨ ) એક જાતનું ધરણ; માળાના મણકા [ પાર.

પારાપાર, અ. આ પારથી પેલે પારાયણ, નં. [ સં. ] ધર્મ મથનુ અથેલિ વાચન કરવું તે.

પારાયણિક, વિં. પારાયણસંબંધી.

પારાવત, નં. [ સં. ] કબુતર,

પારેડું. [ સિં. ] સમુદ્ર; દરિયો

પારાવાર, વિં. પુષ્કળ ( ૨ ) ના.

પારિજાત, જુ. પારિજાતક.

પારિજાતક, નં. [ સં. ] સ્વર્ગનું એક પુષ્પગ્રાહ, હારમૂંઝાર, હારસગ્રા, દેવરક્ષા, ( પારાણિક રીતે એમ કહેવાય છે કે, દેવો અને જ્ઞાનવોએ દરિયો વલોવીને જે ચૌદ રત્ન કાઢ્યા તેમાંનું એક આ પણુ દ્રવ્ય. )

પારિતોષિક, નં. [ સં. ] સંતોષ આપે એવી બક્ષીસ, ઇનામ,

પારિપત્ય, નં. [ સં. ] હાર ( ૨ ) શિક્ષા

પારિપારિવંક, પુ. [ સં. ] સૂત્રધારને સહાય કરનારા નટ, વિદ્વાન

પારિભાષિક, વિં. [ સં. ] અર્થ જોધક ( પદ ). સાકેતિક નાનો શબ્દ તે. સાચોના પ્રયોમા અમુક અર્થ બતાવવાને બતાવેલા જે ખાસ સાકેતિક શબ્દો તે, પતિભાષા સંબંધી.

પારી, સ્ત્રી. પૂર, રેલ ( ૨ ) પત્થર તોડવાની નરાજ; કાચ.

પારુખ્ય, ન૦ [ સં. ] કઠોરતા; કઠણાસ.

પારેખ, પુ૦ પરીક્ષા કરનારો; ખોટા ખરા સિક્કા તપાસનારો; સારક, નાણાવટી.

પારેટ, વિ૦ ખાખડી; ઘણો વખત ધયાં વિચારેલી હોય એવી (લેંસ વગેરે.)

પારેવસો, જુ૦ પારેવો.

પારેધું, ન૦ કણતર; પારાવત.

પારો, પુ૦ [ સં. પારદ ] ચળકતી મવાલી જેવી એક ભારે ધાતુ; પારદ; રસરાજ. (૨) નાનો ગોળો; ગોળી; છરો (ખંડુકનો). (૩) ફાંતના સાંધાની વચ્ચે જે માંસ આવેલું છે તે. (દરેક પારો કહેવાય છે.)

પારોઠ, વિ૦ હવામા ધુલું પડી રહેવાથી કઠણ થઈ ગયેલું; ખરડ. (૨) પોચું પડી ગયેલું

પારોપાર, અ૦ એક છેડાથી બીજા છેડા સુધી; આરપાર. (૨) કાંઠાકાંઠ.

પાર્થમેટ, ન૦ [ અં. ] ચામડા જેવો ચીવટ હાગળ; ચર્મપત્ર; કમાવેલા નાજુક પાતળા ચામડા ઉપર પહેલાં લખાણ લખવામાં આવતાં તે પત્ર.

પાર્થિવ, વિ૦ [ સં. ] પૃથ્વી સંબંધી; પૃથ્વીનું. માટીનું. (૨) માટીનાં શિવલિંગ બનાવી તેની મૂલ કરવી તે. (૩) ના૦ રાજ. ભૂપાળ. (૪) જડ.

પાલમેટ, સ્ત્રી૦ [ અં. ] ઇચ્છાંકની રાજસભા; રાજ ચલાવવા માટે

લોકોએ ચુંટી કાઢેલા પ્રતિનિધિઓની સભા. [ પાર્વણશ્રાદ્ધ.

પાર્વણ, વિ૦ [ સં. ] પર્વ ઉપરતું.

પાર્વતી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] શંકરનાં

પત્ની; પર્વતના રાજ દ્વિમાલ્યની પુત્રી.

પાર્શ્વ ન૦ [ સં. ] પાસું; બાજુ;

પક્ષ [ આદિ તીર્થ કર.

પાર્શ્વનાથ, પુ૦ (સં.) જૈનોના

પાર્શ્વ, પુ૦ [ સં. ] પોળિયો;

હજીરિયો. (૨) અંગત સેવક.

પાલ, સ્ત્રી૦ ખાડાઓમાં થતી લીલ જેવી એક વનસ્પતિ અને તેના

કહોવાણીની પાણી; ઉપર બાકતી ઘરી.

પાલના પાણી=લીલના કહોવાણીથી

બગરેલાં પાણી. (૨) પાલખ, ઘાજલી;

આડીટકી; કનાવ; અંતરપટ. - પાલ

તાણવી. (૩) વિ૦ પાળનાર; - ભૂપાળ.

પાલક, વિ૦ પાલન કરનાર. (૨)

એક ભવની ભાણ.

પાલખ, સ્ત્રી૦ ચણતર ઉંચું

ને ઉંચું લેવાને તેની બન્ને બાજુએ

કડિયા અને મજુરોને બેસીને કામ

કરવાને બાંધવામાં આવતી ઘાજલી તે.

પાલખડી, સ્ત્રી૦ પાલખી (કવિ-

તામાં).

પાલખી, સ્ત્રી૦ એક જે માણસ

બેસે અને જે બાજુથી માણસો ઉંચ-

કીને ચાલે એવું વાહન; મનુષ્ય યાન;

ડોળી જેવું વાહન; મુખપાલ; મિયાનો.

પાલટ, વિ૦ પલટવું હોય એવું;

ફેરવેલું; ઉલટું; - ઉલટપાલટ જુબાની-



પાલટણું, કિંમતોફરવણું; ખાણું  
બદલણું; ઉઘડાવણું; ઉઘડાવણું.

પાલટો, પુ. ઉઘડો; બદલો;  
પ્રત્યાધાત; ગ્રામ; પલટો.

પાલન, ન. પાળણું.

પાલનપોષણ, ન. પાળણું ને  
પોષણું તે; નિભાવ; ઉછેરણું તે;  
બરફાર. [પરમેશ્વર.

પાલનહાર, પુ. પાળનારો. (૨)

પાલવ, પુ. (સં. પલ્લવ) છેડો;  
અદેલો કસળો છેડો. (૨) પલ્લો;  
આંશ્ય; શરણ. [ (કવિતામાં.)

પાલવડો. પુ. પાલવ; છેડો.

પાલવણું, કિંમતો પાલન કરણું;  
ઉછેરણું; સંભાળણું. (૨) પરવડણું;  
અનુકૂળ આવડું; વિચારણું; જોજણું.

પાલિયું, વિ. પાલણું; પાલ-  
લેખવાળી જમીન અને તેની ઉપરની  
વનસ્પતિ ઉપરનું; પાલિયું પાણી.

પાલિસ, વિ. [સં.] ખૂબ ચળ-  
કતું ને સુવાળું એવું; પોલિસ. કિંમતો  
પાલીસ કરણું=ધસીને ચળકતું બનાવણું.

પાલી, સ્ત્રી. અનાદિકતું માપ  
કરવાનું પાત્ર; પવાલી. (૨) જાડ અને  
ઝીણું માપ વગેરેનો બુકો તે;—પાવળી  
પાલી. (૩) પવાલી; પવાલો. (૪)  
દાર; ઓળ,

પાણું, ન. વાંસની ચીપોનો  
ચુંદરી ચટાઈ. (૨) કિચેલી ટાટની  
બીત તે. (૩) પવાઈ; પવાલો.

પાલો, પુ. તાબાં પાંદડાં કુંપ-  
નિયા વગેરે તે. (૨) જેને પાંદડાં  
યાચ છે એવી વનસ્પતિ તે; લીલુ ઘાસ;  
પાંદડાં વગેરે તે. [ફલ વગેરેવાળું ઝરકું

પાલોરિયું, ન. પાન હાંટા ને

પાલોવણું, કિંમતો નવાં પાન  
આવવાં; ફાલણું; પ્રકુલ થયું.

પાવ, પુ. પગ; ચરણ. (૨)  
ચોથો ભાગ; પા ભાગનું.

પાવક, પુ. [સં.] અગ્નિ; દેવતા.  
(૨) વિ. પાવન કરનાર.

પાવકડું, ન. પગ મૂકવાનું  
ઠેકાણું; પમથિયું. (૨) પાવડું; પાવડો;  
પેગડું. [લાકડાનો પાવડો.

પાવડિયું, ન. લાંબા હાથાનો

પાવડી, સ્ત્રી. પાટકા; ખડા;  
લાકડાના બેડા; જેથી—અહર મુસાફરી  
યાચ એવી એક રચના;—પવનપાવડી.  
(૨) લાકડાનો નાનો પાવડો.

પાવડું, ન. પાવડો; પેગડું.

પાવડો, પુ. માટી અને ક્યારે  
વગેરે ઉસરડાય એવું પહોળા ચપટા  
પાનાનું ઓળર. (૨) પેગડું.

પાવન, વિ. [સં.] પવિત્ર; શુદ્ધ;  
પાવરિત. પવિત્ર પાવન=મદ્ય યયેવાને  
પવિત્ર કરનાર.

પાવરણું, વિ. બળીતું; માટી-  
તગાર. (૨) કુશળ; હોશિયાર;  
અનુભવી.

પાવરો, પુ. તોખરો.

પાવલાં, નં પગે પહેરવાનાં  
હલકાં ખાસડાં; પાતળી પાવડીઓ.

પાવલિયે, પુ. પગ; ચરણ.  
(કવિતામાં)

પાવલી, સ્ત્રી. પા રૂપિયાનો  
નાનો ચાંદીનો સિક્કો. [પાવલી.

પાવણું, નં ચાર આનાનો સિક્કો;  
પાવણીપા, અં નાના બાળકને

પગ હપર બેસાડી બુલાવવું તે.

પાવસ, નં વરસાદ; પાડસ.  
(૨) ચોમાસું. [ડનારો.

પાવળિયે, પુ. ડાકણું વગા-  
પાણું, કિં સં પીએ તેમ કરવું;

પીવરાવવું. (૨) સિંચવું. (૩)  
કિં અં જરવું; મળવું; પ્રાપ્ત થવું.

પાવૈ, પુ. સ્ત્રી કે પુરુષ એકેમાં  
નહિ એકું માણસ; નપુંસક.

પાવૈયો, પુ. પાવૈ.

પાવૈ, પુ. વાંસની ભુંગળીનું  
વગાડવાનું વાજું; વાંસળી; વેણુ.

પાશ, પુ. [સ.] ફાંસો; ફાંદો;  
આંટો; બાંધવાનું ટોરડું. (૨) ભળ;

બંધન. (૩) રંગ; અસર. છાપ; પાસ;-  
નકાશનો પાસ લાગ્યા વગર રહે નહિ.

પાશલી, સ્ત્રી. નાની હુંછી દોરડી  
અથવા ગાળો તે.

પાશંગ, પુ. વાળવાનાં જે પલ્લાં  
સમતોલ રાખવા માટે એક તરફ ને

વળત રાખવામાં આવે છે તે; ધડો.  
પાશા, [ફા] સેનાપતિ; આ-

ગેવાન હોદ્દાદાર.

પાશિયું, નં નાનું ટોરડું. (૨)  
રાંપડી.

પાશેર, વિં શેરનો ચોથો ભાગ તે.  
પાશેરિયું, વિં જેમાં પાશેર

માતું હોય તેવું માપ-વજન તે.

પાશેરો, પુ. શેરના ચોથા ભાગ  
જેટલા વજનનું કાટકું.

પાશેા, પુ. પાસો; રૂપાનો ઢાળકો.  
પાષાણુ, પુ. પથ્થર; પહાણુ.

પાષાણુલેદ, પુ. એક વનસ્પતિ  
ઔષધિ. [ભય એમ સોણું.

પાષાકરવેા, કિં કાંકરી નીકળી  
પાસ, પુ. [અં.] રાખીકી.

(૨) સંગ-સોળતની અસર તે. (૩)  
પસાર થવું તે; ફેલેહમંદ નીકળી જવું

તે; પસાર. (૪) અં નદી; પાસે.

પાસલો, પુ. ધાતુ વગેરેનો લંબ  
ચોરસ કકડો તે; પાસો.

પાસવાન, પુ. પાસે રહેનારો  
નોકર; હાથુરિયો. (૨) સોળતી.

પાસવું, કિં સં કામળ કરવું  
રંગ ચૂસે એવું કરવું; અસરવાળું

કરવું. કહેં પાસ્યાં એટલા રંગમાં  
પડશેને ?

પાસાતાણિયો, પુ. સોના  
રૂપાના પાસવાને જેથી જેથીને તાર

બનાવનારો.  
પાસું, નં પડા; પડકું; બાનું.

કિં પ્રં પાસું વાંળીને સુવું નિરાંતે  
મુકું. પાસું સેવવું = પાસે રહીને શુભ-  
અવગુણ મહણ કરવા. (૨) તરફણ.

૩૦ પ્ર૦ પામું બદલવું=ફેરવી તોળવું.  
પામું મરડવું=વધણ ફેરવવું.

પાસે, અ૦ નજીક. મોડે (૨)  
હાથમાં; તાબામાં. (૩) આગળ.

પાસો, પુ૦ આંક-નંબર પાડેલો  
હાથીદાત વગેરેનો પાસલો. રમજનો  
પાસો (૨) ચોરસ કાંડો (૩) કિસ્મત;  
ભાગ્ય. (૪) પ્રસંગ; અવસર; પ્રયોગ.  
કિં ૩૦ પાસે રમવું=ધુલ રમવું.  
પાસો નાખવો=ભાગ્ય અજમાવી  
લેવું; સાફસ કરવું. સવળો પાસો  
પડવો=શાશ મેળવો. ૩૦ પ્ર૦ પોખા-  
રનો પાસો=ફેરવેલો મસંગ. પારો  
પાસો=મુશાબ્ય. ઉલટો પાસો=દુર્ભાગ્ય.  
પાસાખેલ=કિસ્મતની બાજી.

પાસેતર, પુ૦ પાછોતરો પાક તે;  
બીજો પાક.

પાળ, સ્ત્રી૦ નીક; પાણી આમ  
તેમ રેલાઈ જાય નહિ તે મટિ બાંધેલી  
જે નાની મોટી તટખંધી તે; આડ. (૨)  
કેર; કોરણ; બાળુ; વરફેણ. (૩) ડંદ;  
સીમા; મર્યાદા. (૪) તીર; તટ; ખાટ;  
કિનારો. કિં ૩૦ પાળ તોડવી=મર્યાદા  
તોડવી. પાણી પહેલાં પાળ બાધવી  
=અવિન્યયો વિચાર કરવો; આદત  
આવતા પહેલાં ઉપાય કરવો.

પાળક, વિ૦ પાળનાર.

પાળણુ, ન૦ પાલન.

પાળવું કિં સ૦ [ સં પાલ ]

બરણ પોપણ કરવું; ઉઠેવું; મોહ  
કરવું; નિર્વાહ કરવો. (૨) બર-

દાસ લેવી; મેવાચાકરી કરવી અને  
પોપણ. (૩) કેળવવું; માયાગ્ર બનાવવું;  
હેળવવું. (૪) આચર્ય તળે રાખવું;  
સંભાળમાં રાખવું રક્ષણ કાઢવું. (૫)  
વળગી રહેવું; સુસ્ત રહેવું; મક્કમ  
રહેવું. (૬) માથે ચડાવવું; માનવું;  
બળવવું.

પાળિયું, ન૦ નાની પાળ; મા-  
ચીનું બાણ. નાનો ટંકરો; ખૂંટ.

પાળિયો, પુ૦ માટીની મોટી  
જાંચી આડ; બંધ; આંતરો. (૨) નિ-  
શાન, સીમા જેખાડનારો ટંકરો; બાણ;  
ખૂંટ; ખૂણ. (૩) પરાક્રમી પુરુષો અને  
સતી સ્ત્રીઓની ચાદગીરીમાં તેમની  
સમાધ ઉપર ચણાવેલી દેરડી અથવા  
લેખ સાથે જોડાયેલો પત્થર તે.

પાળી, સ્ત્રી૦ધરી; શાક મેળવાઈ  
નાઈ કાઢવું. (૨) મુકરર કહેલો અમુક  
દિવસ તે. (૩) વારી; ફેરો. [ હન વગરનું ]  
પાણું, વિ૦ પગે ચાલનારું; વા-

પાળો, પુ૦ પગે ચાલનારો લ-  
હરેયો; પદાતિ; પદલ. (૨) ચાલીને  
નોકરી બળવતો સિપાઈ.

પાંઉ, પુ૦ પગ; ચરણ. (૨)  
જડો પોચો રોટલો.

પાંકડ, વિ૦ વાંકિયું. (૨) અફળ.  
(૩) ફળક; વેરાન; છુપું.

પાંકણું, કિં સ૦ પહોંચવું. (૨)  
ધરવું; લેવું. (૩) ઇચ્છવું; ધારવું.  
પાંક્યું, વિ૦, ધારણું; ઇચ્છવું.

પાંખ, સ્ત્રીં [ સં. પક્ષ ]  
 પંખીનો હાથનો જે અવયવ તે: પક્ષ.  
 (૨) બાજુ: જે બાજુઓ તરફનો  
 વિસ્તાર પછે તે. (૩) જાપણનો જે તરફ  
 ઢળતો ભાગ તે. (૪) છાયા: ઓથ: સોડ:  
 આશ્રય: કિંમતં પાંખમાં ઘાતવું =  
 સોડમાં લેવું. પાંખમાં ભરાવું = આશ્ર-  
 યમાંજી રહેવું. પાંખો આપવી = પોતે  
 પોતાનું સંભાળી લે એવી સ્થિતિએ  
 પહોંચવું. પાખો ફેટવી = મોટા થવું.  
 પાંખ કાપી નાખવી = ઓથ તોડી  
 નાખવી. પાંખો લીંડવી = મહાલવું:  
 ભેર બતાવવું: ધાંધલ મચાવવી. પાંખો  
 વિસ્તારવી = ફેલાવવું: વંશવેલો વધવો.

પાંખડી, સ્ત્રીં નાજી ક પાન-  
 વાળી કુમળી ડાળી. (૨) ફૂલની  
 પાંદડી: પુષ્પદલ. (૩) નવાં પાનનો  
 અંકુર. (૪) પગોડું: પાંખ. (૫)  
 વંશની એક શાખ. ૩૦મં ફૂલ નહિ ને  
 ફૂલની પાંખડી = જે કંઈ નૂજ મળેતે:  
 શક્તિ અનુસાર-પ્રેમથી ધરાવવું તે.

પાંખડું, નં પાંદડાના કુમળા-  
 વાળી ડાળી: નાની શાખા. (૨) એક  
 બાજુનો વિસ્તાર. (૩) નાની કુદુંજ  
 શાખા: ઊકડું. (૪) પાખ.

પાંખલડી, સ્ત્રીં પાંખ. (૨)  
 પાંખડી. (કવિતામાં)

પાંખાણું, વિં પાંખવાણું: જેને  
 પાંખો દોગ એણું (પંખી). ફાંનાણું:  
 ફાંતાવાણું.

પાંખિયું, નં એક બાજુનો.  
 ધટકાવચ: પાશ્વર્ભાગ. (૨) શાખા:  
 ફાટો: વિશાળ: પારેલાઓનું એક  
 પાંખિયું. (૩) ભેડકામાંનો એક ભાગ:  
 પાનુ: ફળ. (૪) તડ: પક્ષ. (૫)  
 ડાળી: શાખા: અંકુર. [ છટુંછટું.

પાંખું, વિં વિરલ: આજું:  
 પાંખું, નં દંતો: ફળું: પાનું:  
 શળ. (૨) ઊઝું: સિખર.

પાંખત, સ્ત્રીં ખાટલાનો પત્ર તર-  
 ફનો ભાગ તે. (૨) ખાટલાના વાણુને  
 તંજ કરવાને બાંધેલી દોરીઓ તે.  
 (૩) પગત.

પાંખરણું, નં [ સં. માવરણ ]  
 પત્ર આગળ નાંખવાનું ઢુંગડું તે:  
 પાયરણું. (૨) પચિયું: ફડું પોતિયું:  
 પોતડી.

પાંખરણું, કિં અં ખીલવું:  
 નવાંકુર ખીલી રહેવું: ખુલવું: પ્રકુલ  
 થવું: ફાલવું. (૨) હરખથી અવયવે  
 અવયવે ફૂલી-ફાલી રહેવું: નવભેળન  
 થવું: ખોલી રહેવું.

પાંખરા, નં ઝાળીને ધરી રાખ-  
 નારી કૂવટી દોરીઓ-સાંકળો-પાર-  
 છાના પાંગરા. (૨) તાલુડીને ધરી  
 રાખનારી દોરી-સેર તે. (૩) ગોફણી  
 જે તરફની એરો તે. (૪) ખડાર  
 પડતો ને કૂડતો બાજુઓ તરફનો  
 બાજ-ભાગેલી જાટ-સ્ટીમરને પાંગરે  
 બાંધી લીધી.

પાંગળું, વિં [ સં. પંગુ ] પગે  
ખોડવાળું; લંગડાતું; પંગુ; હુલું; લંગડું.  
(૨) સહાય વગર કંઈ પણ કરી શકે  
નહિ એવું; હિલચાલ કરવાને અશ-  
ક્ત. પાંગળા ખાડી=પગે ખોડવાળાને  
હરવા કરવા માટે બનાવેલી નાની ખાડી.  
(૨) ઢેલણુ ગાડી; નાનાં બાળકને ચા-  
લતાં શીખવાની ખાડી ( ૩ ) આધાર  
રહિત; ટેકા વગરનું. -પાંગળો ઇનસાફ.  
૩૦ પ્રં હળપાંગળું=બહુ મોટા લોકર-  
વાળું. પાંગળાં ધવું=સહાય વગર કંઈ  
કરી શકાય નહિ એવા ધવું.

પાંગુ, નં ટોર. (૨) વિં પાંગળું.

પાંગોડું, નં હાથ અને પગનાં  
મૂળ આગળના ભાગ તે. હાલવા ચાલ-  
વાના અને કામ કરવાના અવયવોના  
સાંધા અને મૂળ તે. કિં પ્રં પાંગોડાં  
ભાગવાં=હાથ ચલાય નહિ એવો  
મારે મારવો. ( ૨ ) હાલવા ચાલવાની  
શક્તિ કમ થઈ જવી.

પાંચ, વિં [ સં. પંચ ] ચાર ને  
એક તે; પ. (૨) હેલસાક; થોડાક -પાંચ  
માણસ બેઠા હોય ત્યાં સંભળીને રીત-  
સર બેસવું. (૩) મોટું; જગતમાં બારે  
એવું. -પાંચરોરનો માળ ૩૦ પ્રં પાંચ-  
વર્ષનું=જુવાન; હયાત અને આરામ-  
ભર્યું. પાંચરોરી ફૂટવી=નકમી માયા-  
ફેલ કરવી. કિં પ્રં પાંચરોરી બાંધરી=  
કોઇની પંચાતી વેરી લેવી. પાંચે આ-  
ગળાએ પૂજવું=સારી સેવા કરવી; ઇશ્વ-  
રને સારી રીતે પ્રસાદ મેળવવો.

પાંચલોકમાં પૂજવું=નહેરમાં માનવાન  
મળવું. હહેં પાંચનો ઝોવાળ ત્યારે  
પચ્ચીસનોએ ઝોવાળ=આટલું તેમ  
તેટલું. પાંચ વર્ષનો ધરધણી ને સો  
વરસનો સુતાર=ધરધણી હહે તે કરવા  
જેવું ને કરીગીર હહે તે નહિ. પાંચ  
વસાતું આદમી અને વીસવસાતું કપડું.  
પાંચ આંગળાએ કંઈ સરખી હોય ઈ  
પાંચ ત્યાં પરમેશ્વર=ધણા હહે તે ખરં.

પાંચ જન્મ, પું (પ.) વિષ્ણુનો  
સંખ. તિ. પ.

પાંચડો, પું પાંચનો આંકડો  
પાંચડસ, વિં થોડાક.

પાંચપટો, પું રેસમી પટા અને  
સુતરેલ પોતતું લુગડું. હં પાંચ  
પટાનો લાપડો. ભૂત સંખંધી.

પાંચભૌતિક, વિં પાંચ મહા-  
પાંચમ, સીં [ સં. પંચમો ]

પખવાડિયાની પાંચમી તિથિ તે.

પાંચાળી, સીં દ્રોપદી; દુપદ  
રાતની કુંવરી. ( ૨ ) પહોંચું.

પાંચું, નં પાંચનો આંક તે  
પાંચેમ, જું પાંચમ.

પાંચેરી, સીં પાંચરોર વળ-  
નતું કાટલું તે; પાંચરોરનો જોખ.

પાંજણુ, સીં સુવરને જેળ પા-  
વાનો સંચો. ( ૨ ) ટવ. હેવા.

પાંજણી, સીં પાંજણ.

પાંજર, નં પાંજરં.

પાંજરાપોળ, સીં અરાકત  
અને ધરડાં ટોર તથા અપંચ પ્રાણી-

ઝોને જ્યાં પાળવા ને સાચવવામાં આવતાં હોય એવું સ્થાન. (૨) અનાયાચમ. કિં પ્રં પાંજરાપોળમાં મોકલવું=દૂર કરવું; ખીજની દયા ઉપર છોડવું.

પાંજરિયું, વિં પાંજરીવાળું.

પાંજરી, સ્ત્રીંઆડાના માંચડાની ચારે તરફ રાખવામાં આવતી કામડાની ઉંચી ઢાંચી; ગાડાનું પાંજરું.

પાંજરું, નં [ સં. પંજર ] પંખાઓ રાખવાનું નાનું બળીદાર ઘર; પંજર; પિંજર. (૨) જંગલી જન્દા-વરને ગાંધી રાખવાનું મોટું બળીદાર ઘર. (૩) કચેરીમાં જુનેગાર અને સાક્ષીને હથા રહેવાનો કઠેડાવાળો આંતરો તે. (૪) માળો; બોણું; કલેવર. ૩૦ પ્રં પાંજરાનો પોપટ=જેમ બોલાવે તેમ બોલે એવા અધીન જન.

પાટુકું, નં પાટુડી.

પાટો, પું આમડાનો બપટો સાંકડો લાંબો કઠેડો. (૨) છુમડાની ચિંદરડી; ધા વગેરે ઉપર બાંધવાનું સાંકડું લાંબું છુમડું. (૩) પાતળો સાંકડો લાંબો લોટાનો પટો-રેલનો પટો. (૪) લોટાનો ગોળ પટો; -પૈડાનો પાટો. (૫) ગમવુ-ગોડવું તે; -પતિપત્નીને પટો ગોઠતો નથી. કિં પ્રં પાટો ગોઠવો=અનુકૂળ પડવું.

પાટોડી, સ્ત્રીં પાટુડી. (૨) છાશમાં ચણાનો લોટ ઉઠાળીને કરેલાં ટોશળાં.

પાટોપાટ. અં એક એકની બેડાબેડ; હારોહાર; સજંગ.

પાઠ, પુર્ [ સં. ] મોઢે બણવાનું-તૈયાર કરવાનું તે. (૨) સ્તુતિઓનું વાચન; દેવનું ભજન; વેદ અને બીજાં પવિત્ર ધાર્મિક પુસ્તક વંચાવવાં તે. (૩) શિક્ષા; બોધ; નસિયત. ૩૦ પ્રં પાઠે કરવું=મોઢે કરવું. પાઠરાક્તિ=ચાહદાસ્ત. [ કરનારો.

પાઠક, પુર્ [ સં. ] વેદનો પાઠ પાઠપૂજા, સ્ત્રીં દેવસેવા વગેરે નિત્યકર્મ. [ રવાના કરવું.

પાઠવણું, કિં સં મોકલવું; પાઠશાળા, સ્ત્રીં [સં.] ઉચ્ચ વિષયો શીખવવાની શાળા.

પાઠાણેર, વિં સહેજસાજ ફેર હોય એવું; થોડા ફેરવાળું; બરાબર મળતું નહિ એવું;

પાઠાંતર, નં અસલ પાઠથી જુદું તે; રચનામાં ફેરફાર હોવો તે; બળતુંજ પદ તે. [ (૨) અવ્યાસી.

પાઠી, વિં [સં.] પાઠ કરનાર. પાંડવ, પુર્ [સં.] પાંકુ રાતના પાંચ પ્રતો તે. (૨) વિં પાંચની સંખ્યાનો સંકેત. [પંડિતપણું.

પાંડિત્ય, નં [સં.] પંડિતાધ;

પાંકુ, વિં [સં.] ફીકું; તેજસહિત; ઉડી ગયેલા રંજનું. (૨) ઘોળું. (૩) કમળાવાળું. પાંકુ રંગ=રેમાં લોટી ફીકું ને સહેજ પીળું પડી નય એવો રંગ. (૩) એ નામનો એક રાત.

પાંત, સ્ત્રી. પાંગલ. (૨) પ કિત; પંગલ.

પાંતરી, સ્ત્રી. જર બાજરીની પાનઠોનો બુકો. મગમઠનાં પાનનો બુકો; પાંદડાંની રજ. (૨) નાનાં નાજુક પાંદડા તે. (૩) વિં ત્રીરાને પાંચ; ૩૫. [ ૩૫.

પાંતરીશ, વિં ત્રીરા ને પાંચ;

પાંતી, સ્ત્રી. ભાગે આવતો હિસ્સો-ભાગ. (૨) પક્ષ બાજુ. (૩) રીત; હસ્તુર. (૪) ભાગીદારી; પંતિ-યાજી:-પાંતીભાગ. [ મુસાફર.

પાંથ, પુ. [ સં. ] વરેમાર્ગ;

પાંથિક, જુ. પાંથ.

પાંથી, સ્ત્રી. માથાની વચ્ચે જે તરફ વાળ હોજતાં પડતો જે પંથ-મારગ તે; સેંથી. કિં પ્રં પાંથી પુરની=પાંથીમાં કંકુ ભરણું.

પાંદડી, સ્ત્રી. નાનાં દુંદાં દુંદાં પાન. (૨) જર બાજરીની પાનઠોનો બુકો; કાંદી; રજ. (૩) સ્ત્રીઓને કાને પહેરવાતું મોટીનું જુમણું. (૪) ચામડી ઉપર દબાયાથી પડેલી ભાવ-આંક તે; સોજતાં વનિયાં; પાન જેવી ભાવ.

પાંદડું, ન. [ સં. વચ્ચ ] પત્ર; પાન; પાનું; પાતર. કિં પ્રં પાંદડું ફરવું=માથ ફરવું. પાંદડે પાણી પાડવું=હેરાન કરવું. કહેવું પુરુષના કરમ આડે પાંદડું=માથ ફરતાં વાર લાગે નહિ.

પાંપણ, સ્ત્રી. [ સં. પક્ષ ] ઓંખ-ના પેાપયાની કિનારી ઉપરના વાળ તે.

પાંપણું, વિં બહુ જરીખ; શીજું; બહુ નાજુક સ્વભાવનું; બાયજું.

પાંસક, ૧૦ પાંસેક; સાક ને પાંચ; ૬૫.

પાંસડું, વિં એક સરખું સીધું; વાંક વગરનું. સરળ. (૨) વાંધા વગરનું; દોષ રહિત. (૩) ડાહ્યું; ઠાવડું; સદાચારી; સરૂ, (૪) નહિ અજવીતરું; આંદવાં કરે નહિ એવું; સવળું; સીધી લીટીનું. પાંસડું દોર=સીધું સડાક. કિં પ્રં પાંસડું કરવું=સીધું કરવું; મારકું; આપદી નાખવું.

પાંસળી, સ્ત્રી. [ સં. વાચાંદિય ] પાંસળું; છાતીના ઢાંઢાણાનું ઢાડકું. અદક પાંસળી-ત્રણ પાંસળી=ચક્રમ; અરધું ગાંડા જેવું તે; જેના પેટમાં વાત રહે નહિ એવું.

પાંસળું, ન. છાતીનું ચપડું અને ગાળ વચ્ચેનું ઢાડકું; પાંસળી. (૨) ઢાડકું. કિં પ્રં પાંસળાં ભા-ગવાં=માર મારવો.

પાંસુ, સ્ત્રી. [ સં. ] ધૂળ; રજ. પાંસુલ=ધૂળવાળું.

પાંસેક, વિં સાક ને પાંચ; ૬૫. પિક, [ સં. પ્રિય ] પ્રિયપતિ; વર; સ્વામી; પિયુ.

પિકડો, પુ. પિયુ; પતિ; વહાલો.

પિક, સ્ત્રી. આવેલાં તાંબૂળનો રસ-થુંક તે; પાન સોપારી કે તમાકુ ચાવીને તેના રસની પિચકારી મારવી તે. (૨) કાયલ; કાકિલા.

પિકદાની, સ્ત્રી. તંબાજની પિક

નાખવાનું વાસણ; ધુન્કવાનો ઘાળી  
જેવા મોઢાનો લોટો. [પૂછડું.

પિચ્છ, નં ( સં. ) પીછું ( ૨ )

પિછાન, નં ઝોળખાણ; પરિ-  
ચય. ( ૨ ) માહિતી.

પિછાનણું, કિં સં ઝોળખણું;  
જાણણું. ( ૨ ) માહિતી હોવી.

પિછોડી, સ્ત્રીં ઝોઢવાનું જડું  
અને પહોળું વજ્ર; આદર. ( ૨ ) એસ;  
કપરણો કિં પ્રં પિછોડી ઝોઢવી =  
નાદાર થઈ જવું; દેવાણું કાઢવું.

પિછોડો, પું મોટી પિછોડી

પિજન, જું પિંજણ.

પિટપીટ, સ્ત્રીં છતી કુટીકુટીને  
ફોડું તે; ગયેલાનો શોક કર્યા કરવો તે.  
ફાકળ; ફૂટવું ને ફોડવું તે; રડારોળ.  
( ૨ ) મારામારીની ધાંધલ.

, પિટાવણું, કિં સં કુટાવણું.

( ૨ ) મરાવણું; ઠોકાંવણું. ( ૩ ) વગડાવણું.

પિતર, પું [ સં. પિતૃ ] બાપ;  
પિતા. ( ૨ ) બાપના પૂર્વજે તે. ( ૩ )  
વિં બાપનું.

પિતરાઈ, પું પિતાના વંશનો  
માણસ તે; એક પિતામાંથી કલ્પન  
થયેલા સાત પેઢી લગીના વંશજે તે.  
પિતરાઈ દાવો=એક પિતાપણાનો ઢંક  
તે. ( ૨ ) વેર; દાવલાગ સંબંધી ઢંકનું  
વેર તે. [ તે. ( ૨ ) પિતરાઈ કાકાની પુત્રી તે.

પિતરાણ, સ્ત્રીં પિતરાઈની સ્ત્રી

પિત્રાણી, સ્ત્રીં કાકાના ડોહ-  
રાની સ્ત્રી

પિતા, પું ( સં. ) બાપ; તાત;  
જનક.

પિતામહ, પું બાપનો બાપ;  
દાદો. ( ૨ ) પૂર્વજ. ( ૩ ) બ્રહ્મા. [ દાદી.

પિતામહી, સ્ત્રીં બાપની મા;

પિતુ, પું બાપ; તાત [ ( ૩ ) માબાપ

પિતૃ, [ સં. ] બાપ. ( ૨ ) પૂર્વજ.

પિતૃકણ, નં [ સં. ] પુત્રે  
પિતા અને પૂર્વજે પ્રતિ કણ અદા  
કરવાનું તે, અર્થાત સંસાર માંડી  
વંશ ચાલુ રાખવો વગેરે તે. ( ધર્મશાસ્ત્ર  
પ્રમાણે દિવ્ય ત્રણ કણ સાથે જન્મે  
છે ૧ દેવકણ, ૨ ક્ષત્રિકણ, અને  
૩ પિતૃકણ. )

પિતૃતર્પણ, નં [ સં. ] પિતૃ-  
ઓની તૃપ્તિ ( ૨ ) તર્જની અને અંગૂઠા  
વચ્ચેનો પ્રેરા

પિતૃપક્ષ, પું [ સં. ] બાપ તર-  
ફનાં સગાં વડાલાં તે. ( ૨ ) પિતૃઓને  
પિંડ દેવાનું ચાલનું પખવાડિયું તે;  
સરાધિયાં; ભાદરવા શુદ્ધ પુનમથી  
વદિ અમાસ લગીનો માગ તે; પ્રેતપક્ષ.

પિતૃભક્તિ, સ્ત્રીં [ સં. ] બાપની  
સેવા આદરી કરવી તે.

પિતૃલોક, પું [ સં. ] પિતરોને  
રહેવાનું સ્થાન તે; પૂર્વજેનું વાસસ્થાન.

પિત્ત, નં [ સં. ] શરીરમાંનો  
ખોળો તીવ્રો ને ખાટો એક રસ; વાત  
પિત્ત અને કફ એ ત્રણમાંનું બીજું  
પ્રવાહી સત્ત્વ.



પિત્તજ્વર, પુ. [ સં. ] પિત્ત  
વિકારથી કૃત્તવન્ન યયલો વાવ.

પિત્તપ્રકૃતિ, સ્ત્રી. [ સં. ] ગરમ  
મિનજ; તીખો સ્વભાવ. (૨) જેના  
સરીરમાં પિત્ત વધારે હોય તે.

પિત્તળ, ન. [ સં. ] લાંબા અને  
જાડાની મેળવણીથી બનેલી પીળા  
રંગની ધાતુ. (૨) પિં કંઈકિયું; માલ  
વસ્ત્રનું; ખરું નહિ એવું; ઓછુપાત્ર.

પિત્તળિયું, ન. પીત્તળિયું;  
કાલિયું. [ રમાં પિત્ત રહે છે તે અવયવ.  
પિત્તાશય, ન. કાળજી; સરી-  
પિત્તો, પુ. સ્વભાવનું આકરા-  
પણું તે; મિનજ.

પિત્તરાઈ, જી. પિત્તરાઈ.

પિયેલ, વિ. જેણે પીધું હોય  
તે; દારૂ વગેરેનું જેણે પાન કરેલું હોય  
તે. (૨) છાકડું; મત. [ધતુખ્ય

પિનાક, ન. [ સં. ] શિવનું

પિનાકી, પુ. [ સં. ] શિવ;  
મહાદેવ.

પિપર, સ્ત્રી. [ સં. પિપ્પલી ]  
પીપર; એક લીખીઅને પાચક ઔષધિ.

પિપરમિંટ, પુ. [ સં. ] પિપ-  
રનો અર્ક; પિપરનું તેલ.

પિપરીમૂળ, ન. પિપરના છાકનાં  
મૂળ; મઠોડા.

પિપળો, પુ. એક મોટું અને  
પવિત્ર ગણાતું ઘાટ; અશ્વત્થ. કિં પ્ર. ૩૦  
પીપળે દીવો કરવો=બહાર કરવું.  
પીપળે લગવો=ખોદાવું. પીપળો

ફાટવો=એક પછી એક ઘણા માણસનું  
આવવું. [ધત્ત; વૃષા; વરસ.

પિપાસા, સ્ત્રી. [ સં. ] પીવાની

પિપીલિકા, સ્ત્રી. [ સં. ] કીડી.

૩. પ્ર. પિપીલિકા માગ=ધીરધીરે કાચું  
કરવાની રીત. પિપીલિકાવૃત્તિ=સંમદ  
કરવાનું વલણ.

પિમળ, સ્ત્રી. [ સં. પરિમળ ]  
સુગંધ; વાસ; ફેરમ; ખુરાબો.

પિમળવું, કિં અ. ફેરવું;  
સોડવું; વાસ નિકળવી.

પિયર, ન. [ સં. પિતૃવૃહ ]  
સ્ત્રીને માળાપત્તું ધર; મહિયર.

પિયળ, સ્ત્રી. કપાળમાં કંકુ  
ચંદન વગેરેનો લેપ તે; આડ; પતલેખા.

પિયાલ, ન. હુંગમી; કાંદા.

પિયાનો, પુ. [ હં. ] ધાતુના  
વારને ડોકરીઓ વાળીને ધીરો ને  
મધુરો સુદ કાઢે એવી કરામતવાળું  
એક વાજી. [(૨) પારકું; પરાયું.

પિયાઈ, વિ. ખ્યાઈ; વહાઈ.

પિયાલો, પુ. ખેતરમાં પાણી  
વાળનારો. (૨) ખેતરમાં પાણી પાવા  
બદલ જે કર લેવામાં આવે તે.

પિયેર, ન. મહિયર; માળાપત્તું  
ધર તે. ૩૦ પ્ર. પિયેર પનોતી=પિયેરપુ.

(૨) બહોળા પિયેરવાળી; પિયેરમાં  
માનવાળી. [વંશનાં જે સગાં તે.

પિયેરિયાં. ન. સ્ત્રીને બાપના

પિયો. પુ. આંખનો મળ.

પિરસણ, નં પિરસણું તે. (૨)

પીરસેલું બાણું આપણું તે.

પિરસણું, કિં સં [સં. પરિવે-  
ષણ] રાંચેલી રસોઇ બાણામાં મૂકવી;  
પતરાણી પૂરવી. ૩૦. પ્રાંડ પિરસવીઁ  
મીઠું મીઠું અને સાંદેલાને એવું બાવણું.

પિરાગીડ, પું [જં.] મુએલાની  
ચાદાસ્ત માટે મિસરના લોકોએ જે  
મોટી ઘાસ બાંધેલી છે તે.

પિરોજ, પું આરામાની રંગનું  
રત્ન; ઇન્દ્રનીલા વૈદ્યનું મણિ.

પિરોણું, વિં આરામાની; નીકું.

પિલપણ, નં એક જાતનું ઝાડ.

પિલુડી, સ્ત્રીં એક જાતનું ઝાડ.

પિલો, પું ફણગો.

પિલોડિયું, નં પિલો; ફણગો.

પિડકું, નં સુતર અથવા દોરાનું  
ચુંકણું; દડી. [પીળા ધુપળા રંગનું.]

પિશંગ, વિં [સં] પીથું;

પિશાચ, નં પું સંસારથી  
અસંવૃદ્ધ રહેલો જીવ મુખા પછી જે રૂપ  
લે છે તે; પ્રેત; ભૂત. (૨) ધણેજ  
ખરાજ માણસ તે. [ ભૂતથી.

પિશાચણી, સ્ત્રીં પિશાચ સ્ત્રી;

પિશાચી, સ્ત્રીં ભૂતથી. (૨) વિં  
ત્રંગલી લોકોની બાપા; પ્રાદ્ય ભાષા-  
ઓમાંની એક ભાષા.

પિશાજ, પું [ફા.] મૂત્ર; મૂત્ર.

પિશિતાશન, પું [સં] માંસ  
ખાનારો; રાક્ષસ; દૈત્ય.

પિશુન, વિં [સં] ચાડિયું;

દ્રોહી; નીચ (૨) દૂર; ઘાતકી; અતિદુષ્ટ.

પિષ્ટ. વિં [સં] પીસેલું;  
દળેલું; વાટી નાખેલું. (૨) લોહ;  
આટિ; શુકા

પિંડ, નં છીડું; પાંખડું.

પિસવી, સ્ત્રીં પિસાવી; પાંચળી;  
ચેલી. પાંચ તે; ૪૫.

પિસ્તાળીશ, વિં ચાળીશ ને

પિસ્તોલ, સ્ત્રીં તમંચો; નાની  
ખીસામાં રહે એવી બે દુક.

પિહેર, નં પિયર.

પિજાદ, પું પીળાપણું;

પિજાશ, સ્ત્રીં પીળાપણું.

પિળિયું, નં દળદરથી રંગેલું  
કન્યાવસ્ત્ર. પીળું વસ્ત્ર.

પિંગળ, નં [સં.] કવિતાના  
તાલ માપનું એક યાત્ર; રૂતવિવેક.  
(૨) પિંગળ નામના ઋષિ. જેણે  
કવિતાનાં તાલ માપ ગોઠવ્યાં હતાં.  
(૩) લંબાણ યયણું. કિં પ્રાં પિંગળ  
કરણું=લંબાણ કરણું.

પિંગળા, સ્ત્રીં સ્વાસોચ્છ્વિસ  
લેવાની જમણી નાડી. (૨) ગોરોચન.  
(૩) ભનુદરિની એ નામની એક રાણી.

પિંગાણી, સ્ત્રીં ધુપેલું કચોળું.

પિંજણ, નં પિંજણું તે; લંબા-  
વણું, ચુંચણું-ફેંદણું તે. (૨) કંડાળો  
આપે એવું યયણું; વારંવાર એક  
ને એક વાત કહ્યાં કરતી તે (૩)  
પિંજવાનું એભર. (૪) ઝીઝી  
ધુપરીએવાળું ઝાંઝર.

પિંજણિયો, પુ૦ પિંજનારો.  
(૨) પિંજણને ઘડકાવવાનો ઘોડો  
પિંજણી, સ્ત્રી૦ પિંજણું તે;  
પિંજવાની આવડત તે. (૩) રથની  
નાયરી આવગળું લાકડું.

પિંજણું, ન૦ પિંજણું તે. (૨)  
અકચાર; અર્ચા; કુચલી; ટાયલું.

પિંજર, ન૦ [સં. પંજર] પાંજર  
(૨) દેહ; શરીર.

પિંજરું, ન૦ પાંજરું.

પિંજણું, કિં૦ સ૦ વારંવાર  
ઉપલાવી ઉપલાવીને છુટું પાડવું;  
ફોટે ફોટો જોડો પાડવો. (૨) અર્ચવું;  
એક બાળત વારંવાર કહ્યા કરવી;  
ટાયલું કરવું; કુચલું. (૩) ગ્રાષ્ટીને  
છુટું પાડવું.

પિંજામણું, ન૦ પિંજવાની  
મજૂરી. પિંજામણી. (૨) અકચાર.

પિંજામણી, સ્ત્રી૦ પિંજવાની  
મજૂરી.

પિંજાર, સ્ત્રી૦ ૩ વગેરે પિંજ-  
વાનું કમાન જેવું ઓળર; પિંજણ.

પિંજારણું, સ્ત્રી૦ પિંજારાની સ્ત્રી.  
(૨) પિંજવાનું કામ કરનારી.

પિંજારી, સ્ત્રી૦ ૩ પિંજવાનું  
કામ કરનારી સ્ત્રી. (૨) પિંજારા  
ભતની સ્ત્રી; પિંજારણું. (૨) એક પંખી.

પિંજારો, પુ૦ પિંજવાનું કામ  
કરનારો. (૨) પિંજારા ભતિનો પુરુષ.

પિંડ, પુ૦ (સં.) ગોળો; લોહો.  
(૨) માસ; ઓળિયો. (૩) દેહ;

શરીર. કિં૦ પ્ર૦ પિંડ મુકવો=આજ્ઞ  
સારવું. કહે૦ પિંડે તેવું બહારડે=  
સર્વ સ્થળે સરખું. પિંડ પોણું=  
સ્વાર્થી, પેટ ભરું.

પિંડજ્ઞાન, ન૦ [સં.] દેહ  
સંબંધી સમજ તે; ચોતા સંબંધી  
જ્ઞાન તે.

પિંડહાન, ન૦ પિંડો નિમિત્ત  
આજ્ઞાદિ કરી અન્નહાન આપવું તે;  
આજ્ઞા પિંડ અપણું કરવો તે.

પિંડરોગી, વિ૦ પાકુ રોગવાળો.

પિંડારો, પુ૦ [સં. પિંજાર] ગોવાળિયો; ગોવાળ. (૨) હુંડારો;  
પિંડારો.

પિંડી, સ્ત્રી૦ ગોળાકાર હંચી  
ચપલી તે; પગની છુંટણુ આવગળી માંસ  
પેસી. (૨) લંબગોળ બાટ તે, શિવ-  
લિંગ-શિવની પિંડી. (૩) શુંછણું;

હરી વાળેનું નાનું પિંડણું. દોરીનો દડો.

પિંડું, પિંડણું; દોરીનું શુંછણું.

પિંડો, પુ૦ [સં. પિંડ] પિંડ;  
ગોળો લાડવો; લોહો. (૨) ચપલી, દડો.

પિંડેરી, વિ૦ પિંડારિયું; માટીની  
બિંતોનું; પિંડાથી ચણેલું.

પિંડેરિયું, વિ૦ માટીની બિં-  
તોનું (ધર). [કરવામાં વપરાય છે.

પી, અ૦ ફટ; ધિક, વચ્ચેકાર

પીક, સ્ત્રી૦ પાક, અનાજ; ફળ, ગોળ.  
મુપીક=વિં૦ સારો પાક અપાનારું;  
રસાળ; ફળદ્રુપ. (૨) પાન-તમાકુ  
વગેરેનો રસ અને તેની પિચકારી  
મારવી તે. (૩) ક્રેયલ.

પીખણું, કિં સં આંચવડે  
પીંછાં ચુંટી નાંખવાં; ચુંટણું; ફેંદણું;  
વેરણું. (૨) ગમસતી દેણું.

પીછ, [ સં. પિચ્છ ] પીછું.

પીછી, સ્ત્રીં ફેંવાંની-વાળની  
મુઠી. પીછાંની મુઠી; કલગી; આમર;  
માર્જની. (૨) ચિતરવાની આવડત.

પીછું, નં પંખીના ફેંવાંદાર  
ઉડવાના અવયવમાંનું અકેકું તે, પિચ્છ.  
ફં મં પીછાનું ખારેણું=નાની શી  
વાતનું મોઢું પિંજણું તે. કહેં પીછાં  
ખોસે કંઈ મોર થવાય છે ?

પીછો, પું પછવાડે લાગણું તે;  
કેડો. કિં મં પીછો લેવો=પાછળ  
પડણું, પીછો પકડવો=પૂઠે લાગ્યા રહેણું.

પીટણી, સ્ત્રીં પીટણું તે; માર;  
ઠાક; કટણું તે. (૨) કટણું.

પીટણું, કિં સં મારણું; ધીખણું;  
પછાડણું.

પીટણું, વિં પિટાયેણું; રડણું;  
લાટકી ગાળ; -મારો પીટયો. (૨)  
કંટાળામાં ખોટાતો ઉઠ્યો-પીટયો  
પારજ આપ્યો નહિ.

પીઠ, સ્ત્રીં [ સં. પૃષ્ઠ ] બેઠક;  
આસન; સ્થાન; જગા. (૨) પાયો;  
પડધી, મુખ્ય આસન; બેઠકની પાછળનો  
અટેલવાનો ભાગ. (૩) પ્રાણીનો  
કરોડનો ભાગ તે; જરડો; વાંસો. (૪)  
ખખર; વિકેયસ્થાન (૫) જગર જગર;  
રૂખ. કિં મં પીઠ ઢાઢી પાટવી=  
અસહાય બનાવી રેણું. (૨) ફેડ

હાઢી નાખવો. પીઠ ઢાઢવી=પાછા  
ફરીને નાસણું. પીઠ ઠાકવી=ઉત્તેજન  
આપણું. (૨) વખાણ કરવાં. પીઠ  
ઢાંકવી=પાછળથી મદદ કરવી. પીઠ  
થાખડવી=ઉત્તેજન આપણું. પીઠ ધરવી  
=જોર આપણું. પીઠ પર હાથ ફેરવવો  
=પંખાણણું; આસ્વાસન આપણું.  
પીઠ પાછળ મૂકણું=ઓળખણું; સંતા  
ડણું. પીઠ પુરવી=મદદ કરવી પીઠ  
ફેરવવી=મત બદલી નાંખવો. (૨)  
વળણું. પીઠ લેવી=પાછળ પડણું. પીઠ  
આવવી=વાંસો ઊઘાડી જવો. પીઠ  
પાડવી=સ્વારીમાં પડોડણું. પીઠનું  
જોર=પાછળ જોર; મદદની આગ્રાહણું.

પીઠિકા, સ્ત્રીં જાઠક; રંગિત  
પાટ. (૨) વંચાવટ. (૩) મકરણ.  
(૪) ધોરણ; વર્ગ; બુનિકા.

પીટી, સ્ત્રીં [ સં. પિટી ' હળદર  
અને મુખધીવચ્ચણું ચૂણું. કિં મં  
પીટી ઝાળવી=પીટીનું મદન કરણું.

પીટું, નં જાઠક; વેચવાનું સ્થાન;  
ફેરી પીણું વેચવાની દુકાન.

પીડ, સ્ત્રીં [ સં. પીડા ] પીડા;  
કુઝ. (૨) ચુંક; આંકડી. (૩) આજન  
કુરોડી; સંકટ. (૪) દાંતે મૂંચવ  
રંગની હમતી.

પીડણું, કિં મં [ સં. પીડ  
પીડા કરવી; કુઝ દેણું.   
કેટ દેણું.

પીડા, સ્ત્રીં   
વેદન. (૨) આજન

(૩) કાળજી. ચિંતા. (૪) પંચાત; આયાદેહ. [ દુઃખ કરાવે એવું.

પીઠાકારી, વિં પીઠાકારક;

પીઠાકુ, કિં અં પીઠા થવી;

રિણાવું. [ (૨) હેરાન.

પીંડિત, વિં [ ય. ] પીડાયેલું.

પીઠ, વિં મુખ્ય: આગેવાન;

દુહ; માનનીય. (૨) દાંતે મૂકવાના

રંઝની હુગરી; પોથી.

પીઠિયું, સીં એની ઉપર મે-

કાનાં પાટિયા જડવામાં આવે છે તે

આડા લાકડામાંનું દરેક.

પીઠિયાં, નં દાંતનાં પેદાં.

પીત, નં પિત. કાળજીમાં

કાળજીન થતો પીણો કડવો ને તીવ્ર

રસ તે; એક પ્રાણ. (૨) પાણી

પાણું તે; પાણીપાછને હોરેલું સાક

બોરે, તે. (૩) વિં પીણું.

પીતપાપડો, જું ખડસચિયો.

પીતળ, નં [ સં. પિત્તલ ]

તાંબા ને જસતની મેળવણીથી બનતી

આંખા પીણા રંઝની એક મિશ્ર ધાતુ;

પિત્તલ.

પીતળિયું, નં પીતળની વાડકો.

પીતાંબર, નં [ સં. ] પુરુષને

પહેરવાનું દેરામાં અબોડિયું.

પીતાંબરો, સીં નાનું પીતાંબર.

પીડું, નં લખેલી નાળનાસને

ઉપર રહેવાની આંકેલી જા. (૨)

સાકનું ગોળ પાતળું ફેડણું; લજ્યાં

કરવાનું સાકનું ગોળ ચકળું.

પીન. વિં [ મં. ] બહું પુષ;

બરેલું; વારે.

પીનસ, નં સમેજમ.

પીપ, નં [ પોંટું ] ગોળ નળો;

મવાલી ભરવાની નળા જેવી દોડી.

પીપર, સીં [ સં. વિપ્પલી ]

એક તીખી ઔષધિ. (૨) વડ અને

પીપળાની જલતનું એક દુધિયા ઝાડ.

પીપળ, સીં પીપર. [ પીપળો.

પીપળી, સીં પીપર; નાનો

પીપળો, પું એક મોટું અને

પવિત્ર ગણાયું ઝાડ; અન્યાય. કિં પ્રં

પીપળે દીવો કરવો=વહેર કરવું.

પીપળો હજવો=નખોદ જવું. પીપળો

ફાટવો=એક પછી એક પછી માણું

સોનું આવવું.

પીપિયો, પું જમ, ચીસ; રાડ-

(૨) તંબીની ધાંધલ; ઉપરા ઉપરી

માગણી-કરીના તો બનરમાં પીપિયા

પડે છે.

પીપી, સીં મોટે પુંકીને વગા-

ડવાઈ નાટું જુગળું; પીપુરી.

પીપુડી, પહોળામાંનું લાંબું

જુગળું જેવું એક વાળું. કદે ગાજ-

રની પીપુડી વાળીતો વામી નહિ તો

કરી ખાધી.

પીમળ, પરિમલ; મુગંધ; વાસ;

ગંધ; સોડમ.

પીમળાદ, પું જું પીમળ

પીયુષ, નં [ સં. ] અમૃત; સુધા.

પીર, પુ. [ફા.] દેવત્વ પામેલો  
મુસલમાન સંત. (૨) અમીર; હમ-  
રાવ. કહે. પીરનો મહિમા મુળવર  
વધારેલાગતા વળગતા હોય તેજ  
પ્રતિષ્ઠા પાડે. દેવ ગયા કુંગરેને પીર  
ગયા મકકે. [ (૨) સંત માણસ.

પીરજીદો, પુ. પીરનો ઇશ્કરો.  
પીરાનપીર, પુ. મોઢામાં મોઢા  
પીર; (૨) દેવનો દેવ.

પીલણું, કિં સ. કચરણું; ગદ-  
ડણું; મસળણું; દબાવણું; નિચોવણું.  
(૨) દાખી-કચરીને રસ વગેરે કાઢવાં.

પીલવો, પુ. પીલવાનું યંત્ર;  
કોલ. (૨) એક વૃક્ષ; પીલુડી.

પીલુ, પુ. એક રાગતુ નામ.

પીલું, ન. મરધીનું બચ્ચું.

પીલુડી, સી. એક જાતનું ઝાડ;  
નાનો પીલવો.

પીલો, પુ. ઇંડોનો અંકુર;  
ફણગો (૨) થડના સાંધામાંથી કુટેલું  
કુમળું ડાળું. [ભરાલ. (૨) ધક્ક; માફું.

પીવર, વિ. [સં.] જાડું; પુષ્ક;

પીણું, [સ. પા.] પ્રવાહી ગળામાં  
જતાણું; ગળણું; પેટમાં લેણું; પાન  
કરણું. (૨) ચૂસણું; ધાવણું. (૩) મોંમાં  
ધુમાડો લેવો. (૪) ચોષણું; અંદર  
લઈ લેણું. (૫) નહિ લેખવણું-ગણ-  
કારણું; નહિ લક્ષ આપણું.

પીસણું, કિં સ. દળણું; કચ-  
રણું; જોરથી દબાવણું.

પીસવો, પુ. સીસોડી; મોઢે  
વગાડવાનું ઇશ્કરાનું વાળું.

પીસું, વિ. ઝીલું; બારીક. (૨)  
ન. ઝીલો છવ.

પીળ, સી. પિયળ; આડ; આસ્કા.  
પીળક, વિ. પીળું; ફીકું.

પીળચણું, વિ. સહેજ પીળું;  
જુખરું; ફીકું. [ રંગણું; ખરડણું.

પીળણું, કિં સ. પીળું કરણું;

પીળું, વિ. [સ. પીત] હળ  
હરિયા રંગણું; સોનાના રંગણું; કેસ-  
રના રંગણું.

પુકરણું, કિં અ. હસી કાઢણું.

પુકાર, પુ. ચોકાર; જમ; ધાંટા.

પુકારણું, કિં સ. બોલાવણું;  
ખરડણું; ચોકારણું. [રત.

પુખરાજ, પુ. ચોખરાજ; એક

પુખ્ત, વિ. [ફા.] પાત્રી બુદ્ધિનું;

સમજ, કસોડીએ ચઢેણું; પાકું, અતુલવી.

પુગણું, વિ. પહોંચે એણું; પુરણું.

પુગણું, કિં સ. પહોંચણું;

પુરણું થઈ રહેણું. (૨) ચાલણું; નસણું.

(૩) મળણું.

પુગાડણું, કિં સ. પહોંચાડણું;

પુર પાડણું. (૨) સ્વાધીન કરણું.

પુચકારી, સી. પિચકારી. (૨)

બચી.

પુચ, ન. [સં.] પુછડી; દુમ.

પુછગાજ, સી. પુછપરજ,

પુછ, ન. પુછડું.

પુછડિયું, વિં પુછડાવળું:  
જેના પાછલા ભાગમાં પુછડું હોય એવું.  
( ૨ ) ચાંદણું; અટક્યાળું. ( ૩ ) નં  
નાનું પુછડું.

પુછડી, સ્ત્રીં નાનું પુછડું.

પુછડું, નં [ સં. વુચ્છ ]  
ઉડનારાં, તરનારાં, અને ચાર થગ કે  
પેટે ચાલનારાં પ્રાણીઓની પૂઠોનો અવ-  
યવ; પુચ્છ; પુછડી. ( ૨ ) પાછળ વળ-  
ચું રહે એવું માણસ; હેરાન કરનારું  
માણસ; લકરું. ( ૩ ) પાછલો સાગ;  
છેડો. ( ૪ ) અપર્વાર; શુદ્ધ. ( ૫ ) ઇલ-  
કાળ-પદવી વગેરે. ( તિરસ્કારમાં ) કિં  
પ્રં પુછડું પછાડવું = શસ્ત્રાના બખાવા  
કરવા. પુછડામાં પેસવું = ખુશામત  
કરીને કોઇને વળગતા જવું; પુછડું  
છૂટી જવું = દરી-ગજરાઇ જવું. ( ૨ )  
ઝાડા થઇ જવા. પુછડું પકડવું = ઢંઢ  
ધરવી; પુછડું ફાટવું = બીક લાગવી.  
પુછડું બજવું = રીસ ચઢવી. [ કરવી તે.

પુછપરછ, સ્ત્રીં પુછવું તે. તપાસ.

પુછપાછ, સ્ત્રીં પુછવું તે.

પુછવું, કિં સં [ સં. વુચ્છ ]  
કોઇ બાબત બહુવા માગવી; કહેવું;  
જાણવું; ૧૦ પ્રં વગર પુછે = નિઃસંક  
મને; છુટી. પુછયા વગર પાણી  
એ પીએ નહિ = બીજને પુછયા વગર  
સાધારણ કામ પણ કરે નહિ એમ.  
પુછવું સ્થાને ને કરવું મનનું ધાયું =  
સૌની પ્રલાહ લેવી પણ કરવું તો  
પોતાનું મન કહે તેમજ. પુછતાં પંડિત

ચવાય = પુછવાથી સૌ આવડે. પુછીપુ  
છીને લંઠા જવાય = પુછવાથી બધું થઈ  
સકે. ( ૨ ) માનવું. ( ૩ ) મણવું;  
લેખવું; દસ્કાર કરવી.

પુછાપુછ, સ્ત્રીં વારંવાર પુછવું  
તે. ( ૨ ) તપાસ, તજવીજ; ચોધાચોધ.

પુછાવડું, કિં પ્રં કોઇ પૂછે  
એમ કરવું. ( ૨ ) જવાબ મંગાવવો;  
તપાસ કરાવવી.

પુટ, નં [ સં. ] બે કોડિયાં એક  
એકની ઉપર ઢાંકીને બનાવેલું ભેડકું  
તે; સંપુટ. ( ૨ ) કોઇ ચીજને સંપૂર્ણ  
પકવવા માટે તેને બેઈ બાજુએથી  
ગરમી આપવામાં આવે છે તે. અં-  
દર ને અંદર સીંઝવું તે. ( એ રીતે  
પકવેલી વસ્તુ તે પુટપાક કહેવાય છે.)

પુટ, પું ખાટો; ગળી; શુદ્ધ ( ૨ )  
કચવું; પડિયો દડિયો. ( ૩ ) પાસ;  
અસર. કિં પ્રં પુટ દેવો = પાસ  
ચડાવવો. ( ૪ ) કાચવું.

પુટોદક, નં [ સં. ] કાચવાની  
અંદરનું પાણી ( ૨ ) નાળીએરમાંનું  
પાણી

પુટલો. પું પુટો.

પુટી, સ્ત્રીં પડીકી; પડી.

પુટો, પું લોટના ખીરાની તેલ  
અથવા ધીમાં તળીને બનાવેલી પોચી  
પોળો; તળવાથી જેમાં ખાજલી પડી  
હોય એવી પોચી તળેલી પોળા. ( ૨ )  
મધમાખીએ તેનાં ઇંડાં મૂકવા અને

મધ ભરવાને બનાવેલું જળીદાર મીઠું  
પર; મધપુટો. (૩) સુદી, શુદ્ધ; પડો;  
પુણી. [ અયોગ્ય.

પુણ્યપીઠું, વિં અસત્ય; જુદું;

પુણ્યપુ, કિં અં નહારં ફળ  
આવણું; પરિણામે કુ; ખ રૂપ થઈ  
પડ્યું.

પુણ્યપુ, વિં પોણું; ચારમાંના  
ત્રણ ભાગ જેટલું. (૧) નં આખી  
કરતાં સહેજ નાની એવી સુદી-સુણ-  
જુદી વગેરે તે. (૩) પા ભાગ કમ  
હોયએવી ચીજ. (૪) લહેંચી.

પુણી, સ્ત્રીં (દેવ) કાંતવા માટે  
બનાવેલા પિંજેલા રંગે માનો લાંબો  
આકાર; ગાંભો. ૩૦ મં પુણી જેવું =  
શીકું; નિસ્તેજ.

પુણ્ય, નં [ સં. ] સુદૃઢ ફળ;  
સુફળ. (૨) સારું ભાવી; ધર્મ; શ્રેય;  
સારું કર્મ. (૩) ઇશ્વર પ્રાપ્તિ થવાની  
શુભાસા; ધર્મજીવિ; નેષી (૪) વિં  
સુખ; સુદ્ધ; પવિત્ર; પાવન. કિં મં  
પુણ્ય પાં ૮/૫. પુણ્યે પાપ દેશાય  
મંદનાડમાં પુણ્ય કરવાથી રોજ મટે.  
પુણ્ય માટે આવણું = મરણમાંથી બ-  
ચવાં કોઈ આગલાં પુણ્યને હૃદયીને  
આમ જોવાય છે. પુણ્ય પરવારણું =  
સારા કર્મનાં ફળ ખૂદી જણ. પુણ્ય  
કરતાં વારે તેને ધાણે જમને દારે =  
સારું કામ કરતાં બટકાને તેને જમ-  
લોકમાં મોકલે.

પુણ્યક્ષેત્ર, નં પવિત્ર સ્થાન;  
જ્યાં સહેવાથી સાતક્રમનો લાભ થાય  
એવું સ્થાન; ધીરું.

પુણ્યદાન, નં ધર્મદાન.

પુણ્યશાળી, વિં સારાં કર્મ-  
વાળું; સુભાગી, સુખી. (૨) ધર્મદાન  
કરનાર. સદૃશિત વાળું.

પુણ્યશ્લોક, વિં જેવું નામ  
સારામાં સારું ગણાતું હોય એવું;  
જેવું નામ હચ્ચારવાથી પુણ્ય થાય  
એવું; પવિત્ર અને સચ્ચરિત. (નળ,  
સુધિષ્ટિ અને જનાર્દન પુણ્યશ્લોક  
જણાય છે.)

પુણ્યાત્મક, પું [ સં. ] પરમાર્થી;  
પવિત્ર અને ધર્મચિન્તનો માણસ તે.

પુણ્યાલવચ્ચન, નં [ સં. ]  
આજ મંમજ દિવસ છે, એમ કોઈ  
ધર્મકાય કરતા પહેલાં ત્રણ વાર  
જોવડુ તે.

પુતળવિધાન, નં રાખને બદલે  
પુતળું કરી તેને અગ્નિસંસ્કાર વગેરે  
વિધિ કરવો તે.

પુતળિયું, નં સોના રૂપાતું  
પુતળાની ધાપવાળું ગોળ ચક્રું;  
પુતળીની ધાપવાળો સિક્કો. (૨) જેમાં  
પુતળિયાં પરોવેલાં હોય એવા દાટ.

પુતળી, સ્ત્રીં [ સં. પુત્તલી ]  
સ્ત્રી જેવી આકૃતિ; મૂર્તિ. (૨) પાતળી  
દેખાવડી સ્ત્રી. (૩) કીડીમાં જે સામા-  
ન્યરુચી આકૃતિ પડે છે તે.  
મનુષ્યાકૃતિની ધાપવાળો



પુત્રુ, નં આકૃતિ; પ્રતિમા; પ્રતિકૃતિ; મૂર્તિ; રમકડું. ( ૨ ) ભેટ; પોતાની સમજથી કંઈ કરી શકે નહિ એકું; જડ; નામનું; કળાકલાનું હોય એવું.

પુત્ર, પું [ સં. ] પુરુષ સંવાન; દીકરો; ઊકરો; આત્મજ. કહેવું પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી જણાય—સારાં નરનાં લક્ષણ સારાવાટથીજ જણાય.

પુત્રવતી, વિં ઊઠસવાળી; ભેને ઊઠનાં હોય એવી.

પુત્રી, સ્ત્રીં [ સં. ] દીકરી; ઊકરી; આત્મજ.

પુત્રેષ્ટિ, સ્ત્રીં [ સં. ] પુત્રની પ્રાપ્તિ મટિ કરવાની ઇષ્ટિ તે.

પુત્રૈષ્વર્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] પુત્ર પ્રાપ્તિની ઇચ્છા; પુત્રકામના. [ આકૃતિ.

પુત્રગણ, વિં સારીર; સ્વૂલ પુનમ, સ્ત્રીં શુકલ પક્ષનો છેલ્લો—પૂર્ણ ચંદ્રમા ભેને તે દિવસ; પૂર્ણિમા; પુનેમ.

પુનમિપુ, વિં પુનમે પુનમે અમુક કરવાનો ભેલે નિયમ રાખેલો હોય તે; પુનમને માનનારં. ( ૨ ) પુનમનું; પુનમને લગતું.

પુનમિયા, પું જવ ભેવા ઊડામાં થતા ઘડં તે. [ બીજવાર; વળી.

પુનરપિ, અં [ સં. ] ફરીને; પુનરાગમન, નં [ સં. ] બીજા

વાર આવતું; ફરીને પાછું આવતું તે. પુનરાગતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] બીજા

વારનું આવતું તે; ફરીને એની એજ બાબત કહેવી તે.

પુનરુક્તિ, સ્ત્રીં [ સં. ] એકની એક બાબત ફરીને કહેવી તે.

પુનર્જન્મ, પું [ સં. ] એકવાર મરી જઈ ફરીને હવેના યતું તે. ( ૨ ) ઘાતમાંથી યથેચ્છા બચાવ તે.

પુનર્જિવ, પું બીજે અવતાર; બીજે જન્મ; પુનરુત્પત્તિ. ( ૧ ) ફરી થી ચનાર; બીજે જન્મ લેનાર.

પુનર્ભૂ, સ્ત્રીં [ સં. ] ફરીને પર-લેલી સ્ત્રી; નાતરાની સ્ત્રી

પુનર્વત્સ, પું [ સં. ] પાંચ વારના કુમખાનું બનેલું એક નક્ષત્ર.

પુનર્વિવાહ, પું [ સં. ] પુન-ર્લગ્ન; નાવરં. [ ( ૨ ) સારં.

પુનિત, વિં [ સં. ] પવિત્ર; શુદ્ધ.

પુનેમ, સ્ત્રીં પુનમ; પૂર્ણિમા.

પુનઃ, અં [ સં. ] ફરીને; વળી; બીજવાર. [ વાર; યાદી.

પુનઃપુનઃ, અં ફરીફરીને; વારં-પુપુ, અં એવો અવાજ.

પુમ, સ્ત્રીં બીણાં કામજ રવાકાં તે. ( ૨ ) રજકણ ભેવા અત્યંત બારીક વર્તુલોના છેડા તે; રવાંડી.

પુમકું, નં રેનો લગારેક ભેલેલો લોચો; રવાનો નાનો જાચો તે. ( ૨ ) પાણી ઓસડ કે અત્તરમાં ભિંજવેલો રેનો ઝાલો; લોચો નાનું પોતું.

પુમાન, પું [ સં. ] નર; નર-ભતિ તે. ( ૨ ) પુરુષ; માણસ.

પુર, નં [સં.] નગર: રાહર. (૨) વિં ભરેલું. (૩) અં આગળ; અગ્રે.

પુરબો, પું કુરબો: ડહકા.

પુરણ. નં પુરવાનું-ભરવાનું ને તે; પુરણી. (૨) ગળી રોટલીનાં બે પદ વચ્ચે ભરવાનો મસાલાદાર ગળ્યો માથો.

પુરણપ્રાણી, સ્ત્રીં ગળ્યોમાથો ભરીને તૈયાર કરેલી બે પડવાળી રોટલી; વેડમી.

પુરણી, સ્ત્રીં પુરણું તે. (૨) વધારો; ઉમેરણ. (૩) પુરવાળી બે વસ્તુ તે. (૪) ઉરકરણી.

પુરત, સ્ત્રીં કંખાનાં આબાજ તરફથી નાંવના વિચાજ મમાલે બે કંઈ આપવાનું હોય તે; પહેરામણી; રીત; દેણુગો. (૨) પુરાંત. (અં) અગળ અગ્રે. [વધ રહે એટલું; પૂર્વ.

પુરવું, વિં એકબે તેડું; પુરું;

પુરવાર, અં સપાટાખંધ; રેલના પાળીયા વેગ મમાલે.

પુરબિયો, પું ચાબો; ઉત્તર પૂર્વ ભાગ તરફનો હિંદુસ્તાનનો રહેવાસી તે.

પુરવણી, સ્ત્રીં ઉમેરાનું લખાણ વગેરે તે; વધારો; પસિશિક. (૨) ઉત્તર; ઉરકરણી.

પુરવડું, કિં સં પુરાવડું; મોઢ પુરે એમ કરવું. [નકો.

પુરવાર, વિં સાળીવ; સિદ્ધ;

પુરવારી, સ્ત્રીં-સાળીવી; પુરવાર

સ્ત્રી આપણું તે; પ્રમાણથી સિદ્ધ સ્ત્રી આપણું તે.

પુરવી. સ્ત્રીંસાંને ગવાતા રાગનો એક ટાળ. [તેભનાના દાણા,

પુરવીદાણ, પું એક નીતના

પુરવું, કિં સં [ સ. પુર ]

ભરવું; પુર કરવું; સરખું કરવું. (૨)

રંગ ભરવો; આકાર કરવો. (૩) પવન

ભરવો; વગાડવું. (૪) ઉમેરવું; વધા

રવું. (૫) ઉરકરવું; ઉત્તેજન આપવું.

(૬) દાટવું; ઢાંકી રેવું. (૭) ખંધ

કરવું; ફેદ કરવું. (૮) પુર ભરવું. ૧૦

મં અન્ન પુરવું=પોષણ કરવું. રંગ

પુરવો=ચોલાવડું.

પુરકરણ, નં [ સં. ] અમુક કાર્યની સિદ્ધિ માટે પંચોપચાર મંત્રનો પ્રયોગ કરવા તે. [શ્વ, તક્ષાસ.

પુરસીસ, સ્ત્રીં [ સં. ] પુછપ.

પુરસ્કૃત, અં [ સં. ] આગળ કરેલું. [વાની; સરદારી.

પુરસ્કૃતિ, સ્ત્રી [ સં. ] આગે.

પુરંદર, પું [ સં. ] ઇન્દ્ર; દેવનો રાજ.

પુરંમિ, સ્ત્રીં [ સં. ] આધેડ ઉમરની સ્ત્રી; ઘરમાં કરવી કાચવી બે સી હોય તે (૨) સી. (૩) દાસી.

પુરંજર, અં [ સ. ] આદિ લઘ; સાથે. પૂર્વે, અગમળનું. (૨) મુખ્ય.

પુરા, અં [ સ. ] પૂર્વે; પહેલાં આગળ.

પુરાણ નં [ સં ] ધર્મ ઇતિ-  
દાસ અને વ્યવહારની જુની કથાઓનો  
સંગ્રહ તે ( પુરાણનાં પાંચ લક્ષણ-  
સ્વર્ગ, પ્રતિસ્વર્ગ, વંશ, મન્વન્તર, અને  
વંશાનુચરિત્ર ). ( ૨ ) લાંબું અને કંઠા-  
ળો ઉત્પન્ન કરે એણે ટાયણું; પિંજણ.  
( ૩ ) વિં જુનું; પ્રાચીન; આગલું.  
પુરાણ પુરુષ=શિવ; વિષ્ણુ

પુરાણિક, વિં પુરાણને લગતું;

પુરાણ સંબંધી. ( ૨ ) પુરાણી

પુરાણી, પું [ સં. ] પુરાણની  
કથાઓ વાંચી સંભળાવનારો;

પુરાણું, વિં જુનું; આગલું;  
અસતતું.

પુરાત, સ્ત્રીં પુરાંત; જમા તરફ  
ના આંકડા સાથે મેળવવાને માટે જે  
આંકડો રોકડ રહેલો હોય તે; સીલક;  
-વધારો; બાકી; રીપ.

પુરાતન, વિં [ સં. ] અસ-  
તતું; જુનું. [ યજું.

પુરાણું, કિંઅં ભરાણું; સરખું

પુરાણો, પું પ્રમાણ; સાબીતો.

( ૨ ) સાક્ષી; જુલાની. ( ૩ ) લાખલો.

પુરી; સ્ત્રીં [ સં. ] નગરી; રાજ-

-ધાનીનું શહેર. ( ૨ ) જગન્નાથપુરી.

( ૩ ) તળેલી ધડની નાની રાટલી; પોળી.

પુરીય, નં [ સં. ] નરક;

-વિષા; મળ.

પુરુષ, પું [ સં ] નર; મરદ;

માણસ; ભાઈ; પુમાન. ( ૨ ) ધણી;

-સ્વામી; વર; માટીડા. ૩૦ પ્ર૦ પુરુ-

-યપુર=પુરુષની હંચાઈ જેટલું; મથોડું.

પુરુષતા, સ્ત્રીં પુરુષપણું;  
પુરુષત્વ. [ મહાઈ; રીયં.

પુરુષત્વ, નં [ સં. ] પુરુષપણું;

પુરુષાતન, નં મહાઈ; પુરુષ-  
પણું. ( ૨ ) બળ; પરાક્રમ.

પુરુષાર્થ, પું [ સં. ] પુરુષા-  
તારતું જે પ્રયોજન તે; પુરુષે સાધવાના  
જે ચાર અર્થ તે ( ધર્મ, અર્થ, કામ,  
અને મોક્ષ ). ( ૩ ) પરાક્રમ; બળ.

પુરુષાર્થી, વિં [ સં ] પુરુષા-  
ર્થવાળો; પુરુષાર્થ સાધનાર. ( ૨ )  
પરાક્રમી; પોતાના બળથી કામને પાર  
પાડનારો માણસ તે.

પુરુષોત્તમ, પું [ સં. ] પુરુષોમાં  
ઉત્તમ એવો જે તે; વિષ્ણુ.

પુરુષોત્તમમાસ, પુ અધિકમાસ.

પુરું વિં ભરેલું; જેટલાનીજરૂર

હોય તેટલું; પૂર્ણ; ભરપૂર. કિંમં પ્ર૦ પુરું

કરવું=ભરણીયપણું કરવું. ૩૦ પ્ર૦

પુરું પડવું=સંતોષ આપી રાકવો;

બરાબરી કરવી. [ તમામ; સધળું.

પુરેપુરું, વિં સંપૂર્ણ; આણું.

પુરોહિત, પું [ સં. ] યજ્ઞમાં

હોમતાં બાકી રહેલું જે હૃત્વદ્રવ્ય તે;

યજ્ઞનો પ્રસાદ; દવિષ.

પુરોહિત, પું [ સં. ] ધર્મક-

ર્માદિ કરાવનારો; કુલગૌર. [ રોમાંચ.

પુલક, નં [ સં. ] રવાડું;

પુલકિત, વિં રવાં ઉભાં યયાં

હોય એવું; શમાંચિત. [ ત્વં ધાન્ય.

પુલાક, નં ગ્રાખાનું બોસામણ;

પુલાવ, પું એક મસાલાદાર  
ખોરાક.

પુલિન, પું [ સં. ] ખાણીની  
ખદાર નીકળેલો રેતાળ બેઠ; બાહું;  
ધોવાયેલી રેતીનો કિનારો.

પુલિસંગ, પુરુષવાચક; નરન-  
તિતું; નરનતિ તે.

પુલ્લી, સ્ત્રી [ સં. ] ગરમી.

પુલ્કર, પું [ સં. ] સાતદ્વીપ-  
માંનો એક દ્વીપ. ( ૨ ) નળસાળનો  
બાધ. ( ૩ ) નં એક તળાવ ( ૪ ) ભુરું  
કમળ. [ જે દવાના કામમાં આવે છે.

પુલ્કરમૂળ, નં એક વનસ્પતિ

પુલ્કરિણી, સ્ત્રી [ સં. ] તળાવડી.

પુલ્કળ, વિં [ સં. ] ધણું; બહુજ.

પુલ્હ, વિં [ સં. ] પોસાયેલું;  
ખડું. શરીરે બરેલું.

પુષ્ઠિ, સ્ત્રી [ સં. ] ચોપણ;  
ભરાવો; વધારો; પુષ્ઠતા. ( ૨ ) ઉત્તેજન;  
મદદ; ટોકો; અતુભોદન; ઉરકેરણી.  
( ૩ ) બળ; જોર. [ પૌષ્ટિક; કૌવતદાર.

પુષ્ઠિકારક, વિં પુષ્ટિ કરે એવું;

પુષ્ઠિમાર્ગ, પું [ સં. ] વિષ્ણુ  
ધર્મની પરંપરામાં શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્યે  
ઉપદેશેલો ધર્મર પ્રતિ શુદ્ધ પ્રેમભક્તિ  
રાજવાનો માર્ગ તે. ( એમાં પુષ્ટિનો  
અર્થ પોષણ નહિ પણ શ્રીકૃષ્ણ પરમા-  
ત્માની કૃપા એવો કરવામાં આવે છે.)

પુષ્પ, નં [ સં. ] રમેદૂલ્ભવ; ફળની  
ઉત્પત્તિ પહેલાં ચેતો વિકાસ તે. ( ૨ )  
ફૂલ; કુસુમ; સુમન.

પુષ્પક, નં [ સં. ] એક વિમાન.

પુષ્પધન્વા, પું [ સં. ] કામદેવ.

પુષ્પખાણ, પું [ સં. ] કામદેવ;

મદન

પુષ્પવૃષ્ટિ, સ્ત્રી ફૂલ વરસાવવાં  
તે; ફૂલ વધાવો; ફૂલ લછાવવાં તે.

પુષ્પાંજલિ, સ્ત્રી [ સં. ] જોખામાં  
ફૂલ લઈ હરખ અને ખાનથી હજાળી  
નાખવાં તે; પુષ્પે વધાવવું તે. ( ૨ )  
માર; મારમારવો તે. કિંમત પૂં પુષ્પાં-  
જલિ આપવી=મારવું.

પુષ્પિત, વિં [ સં. ] કુલેરું; ફૂલ  
કુલી રહેલા હોય એવું.

પુષ્પિતાચા, પું [ સં. ] વિષમ  
પદનો એક અક્ષર મે ૧ છંદ.

પુષ્પ, નં [ સં. ] એક નક્ષત્ર.

પુસ્તક, નં [ સં. ] કામળ કે  
બીજી ચીજનાં પાનાંની આધેશી ચોપડી;  
મંચ; વહી; કિતાબ, પેઠી.

પુસ્તકશાળા, સ્ત્રી જ્યાં જુદી  
જુદી ભવનાં પુસ્તકોનો સંગ્રહ હોય  
તે સ્થાન; પુસ્તકાલય; કિતાબખાનું.

પુસ્તકાલય, નં [ સં. ] પુસ્તક-  
શાળા.

પુસ્તી, સ્ત્રી કામળની કાપડી-  
ઓનો કચરો; પસ્તી. ( ૨ ) ભીંતના  
પાયાની અને કમરની મજબુતીનું  
ચુનાકામ તે.

પુસ્તો, પું પાણીનો ધકડો ઝીલે  
એવું ચુનાજમીનું બાંધકામ, પાંઠ;  
કકો; કાચણી.

પુનિયું, નં ધાસની નાની  
જીડી; નાનો દળવો પુજો. [ બારી.

પુજી, સીંધાસની જીડી; ખડની

પુજે, પું ધાસ અથવા કરસ-

ણના સાંઠા વગેરેની જીડી; કિં પ્રં  
પુજો મૂકવો=સજાવાવડું (૨) અગ્નિ  
સ રહાર કરવો. (૩) મનમાંથી કાઢી  
નાખવું. પુજો જાડવો=મનમાંથી લાગણી  
કાઢી નાખવી. (૨) બળી જવું.

પુ'કરવું કિં અં પુ'ઉં એવો  
અવાજ કરવો; હીસહીસ કરવું;  
હુરિયો કરવો.

પુ'કેસર, નં [સં.] જેમાં પુરુષ  
બીજ હોય એવા કુલમાંના રેસાઓ.

પુ'ખ, પું તીરનાં પિંછાં લગા-  
ડેલો ભાગ.

પુ'ખડું, નં પાંખડું; કુંપળીયું;  
નાની ડાળો. (૨) પવનનું લહેરિયું;  
તરંગ.

પુ'ખણું, નં તીરનો પિંછાં લગા-  
ડેલો અપટ્ટીમાં પકડીને ખેંચવાનો  
ભાગ તે.

પુ'ગવ, પું [સં.] ગાયનો નર;  
ગાયો; ગાયપેત્રો. (૨) (શબદને છોડે  
આવતાં) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ; આગેવાન:-  
મુનિપુ'ગવ, ગજપુ'ગવ. [શિક્ષણ.

પુ'ગીફળ, નં [સં.] સોપારી;

પુ'જ, પું [સં.] દગલો; રાસિ.

પુ'જણી, સીં મુલાયમ સાવ-  
રણી.

પુ'જી, સીં દોલત, ધન; પૈસો.

પુ'જો, પું કચરો; કરતર;  
વાસીદું.

પુ'ડરીક, નં [સં.] ધોળું કમળ.  
પુ'ડરીકાક્ષ=કમળ જેવી આંખોવાળું.  
(૨) કાદંબરી કથાનો ઉપનાયક.

પુ'ડ, નં [સં.] તિલક; ટીકું:-  
ત્રિપુ'ડ.

પુ'ધિયું, નં ફાંડિયું; ધોતર;  
નાનું જે સાંધાનું પંચીયું. (૨) જ-  
સણીએ બાંધવાનો ચામડાનો કકડો.

પુ'નાગ, પું [સં.] એક જાડનું  
જાડ; નાગ કેસરનું જાડ. (૨) મોટો  
દાથી.

પુ'પરો, પું છોકરો, દીકરો; પુત્ર-

પુ'ભડું, નં પુમડું; રૂનો નાનો  
ચાલો. (૨) નાજુક-નાનું ગાલડું તે.  
પુ'ભડા જેવડું=નાનું અને સુદૃઢ.

પુ'ભડી, સીં ખેતરમાં છોડને  
વળગી રહેલું ૩. [વાંસો (૨) ફેડો, પીછે-

પૂઠ, સીં પાછલી બાજુ; પીઠ;

પૂઠરખું. વિં એકનિષ્ઠ, પાછલા  
માણસનું રક્ષણ કરે એવું; ભક્તિમાન.  
(૨) પૂઠના કપડાને ધસારો લાગે  
નહિ તે માટે કમર નીચે બાંધવાનો  
કકડો તે.

પૂઠળ, અં પાછળ; પછવાડે;  
પરોણે.

પૂઠાં, નં છોડાં-ફોતરાં. (૨)  
પૂઠું (ચોપટી-પોથી વગેરેનું). બહું  
જાડું-પાટિયું વગેરે તે.

પ્રવા, પુ૦ પૌવા; ડાંગરને પલા-  
ળી રોકી તથા ખાંડીને બનાવેલા ચપટા  
મમરા. [અનિતિવાળી સ્ત્રી; વેસ્થા.

પુઁચલી, સી૦ પુરધોમાં ફરતારી-

પુઁસવન, ન૦ [ સં. ] પહેલીવાર  
જન્મ ધારણ કરતારી સ્ત્રીને પુત્ર સંતાન  
કરવાનો સંસ્કાર.

પુઁસેરવ, ન૦ [ સં. ] પુરુષપણું.

પૂકરતું, કિ૦ અ૦ પૂકું એવો  
અવાજ કાઢવો (૨) મુતરતું.

પૂછતું, જુ૦ પૂછતું. [અનુસ્વાર.

પૂજ, ન૦ મોહું; શન્ય. (૨)

પૂજક, વિ૦ [ સં. ] પૂજ કર-  
નારો; પૂજારી. [આહરી.

પૂજન, ન૦ [ સં. ] પૂજ; સેવા;

પૂજનીય, વિ૦ [ સં. ] પૂજ  
કરવા જોમ; માન્ય; સેવા કરવા યોગ્ય.

પૂજતું, કિ૦ સ૦ પૂજ કરવી;  
સેવા કરવી; અર્ચનું. (૨) સ્તુતિપાઠ  
બાજવા; બાજતું.

પૂજા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] પૂજતું તે;  
દેવાદિકને આરાધવા તે; સેવા; આરા-  
ધના; અર્ચન. કિ૦ મ૦ પૂજ કરવી=  
સેવા કરવી. (૨) મોરતું; ઠોડતું.  
પૂજ લેવી=આતિથ્ય સ્વીકારતું. પૂજ-  
પાત્રી=સેવા; આહરી; નિત્યકર્મ. (૨)  
પૂજનાં કુલ પત્ર. [અંદન પુષ્પ વગેરે.

પૂજાપો, પુ૦ પૂજનાં દ્રવ્યો તે;

પૂજારી, પુ૦ પૂજ કરનારો; પૂજક.

પૂજિત, વિ૦ [ સં. ] પૂજેલું.

પૂજ્ય, વિ૦ [ સં. ] પૂજવા યોગ્ય;

પૂજનીય. (૨) વડીલ; મોટું; માનવ.

પૂઠિયાં, ન૦ જોમાં આરા ધાત-  
વામાં આવે છે તે પૈંડાની સાંધના ભાગો.  
(૨) સાંધાના અવધવે કિ૦ મ૦  
પૂઠીયાં કાટવાં=ડર લાગવો; ઉભા નહિ  
રહેવાવું.

પૂકું, ન૦ ઠોડું; ઠોલરું. (૨)

પાપગીનાં પાનાંતું રક્ષણ થાય તેવું  
દાંડણ. (૩) પાવાનું-મૂળતું બંધા-  
રણ તે; પુષ્ટિ; મનપ્રતી. [યથેશ્વં ઠોકરું.

પૂઠેવાળ, વિ૦ પાછળી વયમાં

પૂઠ, અ૦ પાછળ. પછવાડે; કિ૦  
મ૦ પૂઠે પડવું=છિદ્ર શોધ્યા કરવું;  
નષ્ટો સમજા કરવો; પાછળ પાછળ  
ફરવું. પૂઠે લાગવું=કામ કાઢી લેવાને  
લાગ્યા ને લાગ્યા રહેવું.

પૂત, વિ૦ [ સં. ] શબ્દ; પવિત્ર.

(૨) પુ૦ પુત્ર; ઠોકરો. [પર, પાથ

પૂપ, ન૦ ધાણું વિદ્યત લોહી;

પૂર, વિ૦ ભરેલું; સંપૂર્ણ. (૨)

જોમએ તેટલું; પૂર થાય એટલું; તર;

બસ. (૩) ન૦ [ સં. ] રેલ. (૪)

અમુક પ્રમાણ નેટલું; અમુક શુમારે  
હોય તેટલું; રતિપૂર.

પૂરણ, વિ૦ [ સં. પૂર્ણ ] પૂરું;

ભરેલું. (૨) બસ થયું-બહુ છે એમ.

(૩) ન૦ ગળી રોટલીમાં ભરવાનો  
માવો. [રીત.

પૂરત, સી૦ પહલું; પહેરામણી;

પૂરતું, કિ૦ અ૦ ભરતું. ચોપતું.

(૨) ભરેલું; વધારતું. (૩) ભરી

આપતું; બદલે આપતું.

પૂરિત, વિં [ સં ] બરેહું; પૂર.  
જળપરિત ધટ=પાણી બરેહો ધડો.  
( ૨ ) સંતુષ્ટ. [ શિટલી.

પૂરો, સ્ત્રી ધડું વગેરેની તમેલી  
પૂર્ણ, વિં [ સં. ] સંગ, ભર-  
પૂર; આપુ; પૂરું.

પૂર્ણચંદ્ર પું [ સં. ] સોજો  
કળાએ પ્રકાશનો પુનમનો ચંદ્ર.  
ચંદ્રનું આપુ બિંબ

પૂર્ણપક્ષ, નં પરપક્ષ. જેમા  
માયાનું તામ ન હોય એવું નિર્વિદાર  
નિર્જન સ્વરૂપ તે.

પૂર્ણમાસી, સ્ત્રીપુનમ; પૂર્ણિમા  
પૂર્ણાનંદ, નં [ સં. ] સંપૂર્ણ  
આનંદમય હોય તે. પૂરો આનંદ.

પૂર્ણાહુતિ, સ્ત્રી હોમાદિની  
સમાપ્તિ; યજ્ઞાદિમાં છેલ્લા બલિદા-  
નનો સમય અને દિવસ તે.

પૂર્ણાંક, પું [ સં. ] પૂરો-આખો  
આંકડો અથવા રકમ તે.

પૂર્ણિમા, સ્ત્રી પુનમ; પૂર્ણચં-  
દ્રવાળી તિથિ તે.

પૂર્ણોપમા, સ્ત્રી [ સં. ] ઉપ-  
માનાં આરે અંગ-ઉપમાન, ઉપમેય,  
સાધારણ ધર્મ અને ઉપમાવાચક  
શબ્દ હોય તે અવગર. [ વધારો.

પૂર્તિ, સ્ત્રી [ સં. ] ઉમેરણ;  
પૂર્વ, [ સં. ] સૂર્યોદયની બાજુ;  
ઉગમણ. ( ૨ ) આગળ; -અસંપૂર્ણ.

પૂર્વક અં સાથે; માનપૂર્વક.

પૂર્વજ, વિં પહેલાં જન્મેલું;  
અગ્રજ; મોટું.

પૂર્વજ, પું પહેલાં યજ્ઞ ગયેલા  
વિતરો; બાપદાદા; વડવાઓ.

પૂર્વજન્મ, પું [ સં. ] પહે-  
લાનો જન્મ; આગલો અવતાર.

પૂર્વજિહ્વ, નં પૂર્વભેના પરિ-  
તોષ માટે થતી ક્રિયા અને બ્રહ્મભો-  
જન વગેરે તે.

પૂર્વદત્ત, વિં [ સં. ] આગળ  
આપેલું; પૂર્વ જન્મમાં કરેલું દાન.

પૂર્વદ્વાર, નં આગળ બારણું.  
( ૨ ) પૂર્વ તરફનું બારણું.

પૂર્વપશ્ચિમ, વિં ( અં )  
પૂર્વથી પશ્ચિમ સુધી સળંગ.

પૂર્વપક્ષ, પું [ સં. ] વિરોધ-  
સામા મતની વસ્તુની પ્રથમ રજુવાત  
કરતી તે; સિદ્ધાંત વિરોધ કોટિ તે;  
શાસ્ત્રીય પ્રશ્ન. ( ૨ ) શુદ્ધપક્ષ;  
અજવાલિયું.

પૂર્વરંગ, પું [ સં. ] મંગળા-  
ચરણનું ગાવન તે; નાટક વગેરેપ્રયોજ  
કરતાં રાગઆતનું ગાયન કરવામાં  
આવે છે તે. [ આગલી રાત.

પૂર્વરાત્ર, સ્ત્રી પહેલી રાત;  
પૂર્વવત્, અં પહેલાંની, માર્કક;  
આમળની પેઠે.

પૂર્વાપર, વિં કમાનુસાર;  
આગળ પાછળના સંબંધસર. ( ૨ )  
ચલ્લિતર બરેણર રહેલું હોય તેમ.

પૂર્વાક્ષાદગુની, સ્ત્રી એક નક્ષત્ર.  
પૂર્વાભાદ્રપદા, નં એક નક્ષત્ર.

પૂર્વાભિમુખ, વિં પૂર્વ તરફના  
મોઢાનું

પૂર્વાર્ધ, નં આગળ અરધ તે; પૂર્વ દિશા તરફનું અડધિયું તે.

પૂર્વાવસ્થા, સ્ત્રી [ સં. ] આગલી અવસ્થા; પૂર્વસ્થિતિ.

પૂર્વાશ્રમ, પુ [ સં. ] આગલો પહેલાંનો આશ્રમ તે; પહેલી અવસ્થાની સ્થિતિ તે. [ નક્ષત્ર.

પૂર્વાપાદા, સ્ત્રી [ સં. ] એક પૂર્વી, સ્ત્રી એક રાગિણી

પૂર્વીદાણા, પુ એક ભત્રાનું વસાણું; મોટી એલચી અથવા તેના દાણા.

પૂર્વે, અં આગળ; અગાઉ; અસક્તના વખતમાં. (૨) જે બાજુએ સૂર્ય હોય છે તે દિશાએ. (૩) આગળ હતું તેમ. [ કહેવું; અગાઉ બોલાયેલું.

પૂર્વોક્ત, વિં [ સં. ] પહેલાં

પૂર્વોત્તર, વિં [ સં. ] પૂર્વથી ઉત્તર લગીનું; આગળ પાછળ; પૂર્વાપર. (૨) પૂર્વ અને ઉત્તર તરફ એટલે ધરાન તરફ.

પૂર્ણ, પુ નદી નાળાં વગેરે ઉપર થઈને જવાને માટે બાંધેલી પાજ-ખાંસ તે; જે કિનારા વચ્ચે બાંધેલી રસ્તો; સેતું; પાજ.

પૂર્ણક, વિં [ સં. ] પૂજનાર; પ્રથમ કરનાર. (૨) જિજ્ઞાસુ (૩) સોધક; તપાસ કરનાર.

પૂર્ણા, સ્ત્રી જિજ્ઞાસા; સવાલ કરવો તે; પૂછવું તે. [ અજ્ઞયું; છુટું.

પૃથક, અં [ સં. ] જુદું;

પૃથક્કરણ, નં [ સં. ] છુટું છુટું કરી નાખવું તે; કોઈ વસ્તુનાં તત્ત્વોને જુદાં કરવાં તે.

પૃથક્કરણ, સ્ત્રી જુદા પાડવાનું કામ તે; અલગ કરવાનું જે કાર્ય તે; પૃથક્કરણ. [ માતા; કુંતા.

પૃથા, પુ ( સ્ત્રી ) પાંડવોની પૃથિવી, સ્ત્રી [ સં. ] પૃથ્વી; ભૂ; ધરા; મહી. (૨) ભોંય; જમીન.

પૃથુ, વિં [ સં. ] ભડું; રથૂસ; વિરાળ; મોટું; વિસ્તીર્ણ.

પૃથ્વી, સ્ત્રી [ સં. ] જમીન ઉપર આપણે વસીએ છીએ તે જમીનને એક મોટો ગોળો; ધરા; મહી; ભૂ. (૨) જમીન; ભોંય. (૩) પાંચ મહા તત્ત્વમાંનું એક તત્ત્વ. (૪) ખેતર. (૫) અંકુર. (૬) જેની પર સ્થિતિ કરાય એવો પદાર્થ. ૩૦મં પૃથ્વી રસાતલમાં ભય એવું = મહા પાપરૂપ ગણાય એવું. પૃથ્વી સારી છે કે કૌને ચાલવા દે છે = પૃથ્વી બહુ કષ્ટમાવાળી છે. [ ભૂપતિ.

પૃથ્વીનાથ, પુ રાજા; નૃપતિ; પૃથ્વીપતિ, પુ રાજા; ભૂપાળ. પૂંડ, વિં [ સં. ] પૂછું; વિચારું.

પૂંક, વિં પાછળ. (૨) નાં પાછલો ભાગ; વાંસો; પીંક. (૩) ઉપરી એક સરખી સપાટી તે; પાડું; પત્ર.

પેખણું, નં [ સં. ] પ્રેક્ષણ જેવું તે.

પેખણું, નં જેવાનું;



પેખવું, કિંસં [સ. મેક્ષ] નેવું;  
ધારીને નેવું; નિદાળવું. [દિશ્વરી.

પેખાખાખોર, વિંકૃતવાખોર;

પેગંબર, પુ. [ફા.] ઇશ્વરનો  
સદેશો સહ આવનાર-દેવદૂત; મોટા  
કુપદેશક; ધર્માચાર્ય. (૨) અવતારી  
પુરુષ. [કહેલુ; ખબર.

પેગામ, પુ. [ફા.] સદેશો;

પેથ, પુ. [ફા.] દાવ; તાલ; લાગ;  
થોડ્ય પ્રસંગ. (૨) છુપી યુક્તિ; ફાંસો;  
છટકું; છળ; પ્રપંચ. (૩) ફેર; આંટા  
ચડાવાય એવી ખીલી; સ્કૂ. (૪) આં-  
ખળો; આંટો. (૫) કળા; કરામત, કિં  
મં. પેથ રચવો=યુક્તિ લગાવવી. પેથ  
દેવો=આંટો ચડાવવો. પેથ કરવા=  
પતંગની દોરીઓ વચ્ચે આંટા ના-  
ખવા. પેથ લટાવવા=રમત કરવી.  
પેથમાં આવવું=દાવમાં આવવું. પેથ  
છાડવા=આંટી કાઢી નાખવી. પેથદેવો=  
વળદેવો.

પેથદાર, વિં. આંટાવાળું. (૨)  
જીવતાદાર; દાવ ખેલી નાણે એવું;  
પેચી. [જીવતાબાજ.

પેચી, વિં. દાવપેચ નાણુનાર;

પેચોટી, સી. આંબોધ.

પેજ, સ્ત્રી. કાંજ; ચોખાની રાખ;  
ભાતનું ચોસામણ. [ખાસકું; મોજડી.

પેજર, સ્ત્રી. [ફા.] જીતી;

પેટ, નં. શરીરની કોથળી; છાતી  
અને પેટું વચ્ચેનો ભાગ; ઉદર (૨)  
જેમાં ખોરાક ભય છે તે શરીરનીચેલી;

દોળની; બહર; અન્નારાય. (૩) ગર્ભા-  
રાય. (૪) મન; અંતર.:-પેટની વાત.  
(૫) સંતાન; છાંકરું. પેટનાં પેટ=  
છાંકરાંના છાંકરાં. (૬) ગુજરાન; આજી-  
વિકા. (૭) ઝાટા; દસ્તા:-જે પેટ આવે.  
(૮) એકસપીઠું કુટુંબ; (૯) કોઇ ચીજકે  
ધાટ તે. (૧૦) કોઇ ચીજનો આનજ  
વધેલો ભાગ તે; પેટું. કિં મં. પેટ  
આવવું=ઝાટો થવો. પેટ ચડવું=  
પેટમાં વાયુનો બરાવો થવો. (૨)  
નહિ છરવાવું. પેટ દુખવું=મનમાં  
સંતાપ થવો. પેટ વધવું=સ્વૂલ થવું;  
ગર્ભ રહીને વધવો. પેટ વાંસે ચાંટવું  
=ભૂખ્યા થઈ જવું. પેટ કુલવું=પેટ  
વધવું. પેટ બળવું = અંતર બળવું.  
પેટ બાળવું=ખૂબ કરકસર કરવી.  
પેટમાં બળવું=દિલસોજી રાખવી.  
પેટને ભાડું આપવું=જીવવા માટે  
ખાવું. પેટ ખોલીને વાત કરવી=ખુલ્લે  
મને વાત કરવી; પેટ ટાડું થવું=  
સંતાપ મળવો. પેટમાં પેસવું=આપ્ત  
બની જવું. મોટું પેટ રાખવું=કદાર  
દિલ રાખવું. પેટ ભરવું=આજીવિકા  
ચલાવવી. પાપે પેટ ભરવું=ખાટાં  
કામ કર્યા કરવાં. પેટ તણાવું=ધરાઈને  
ખાવું. પેટ પોપવું=પોતાનું એકલાનું  
કરવું. પેટ ગળે અડવું=અકરાંતિયાં  
થઈ ખાવું. પેટ આપવું=મન આપવું.  
પેટ છુટીજવું=ઝાડો થઈ જવો. પેટ  
જીદાં થવાં=બેદ પડવો. પેટ દાબીને  
રહેવું=મન મારીને રહેવું. પેટ પાણે।

પડવો=ખરાબ છોકરાં યવાં; છોકરી જન્મવી. પેટ પર છરી મૂકવી=આજીવિકા તોડવી. પેટ પાકવું=અંતરનું સાણસ ફૂટવું. પેટ પાણી નહિ પડવા દેવું=નહિ જંપવા દેવું. પેટ પેટલાઈ જવું=મૂખને કીધે અકળાઈ જવું. પેટ ફેડવું=ભરમ ભાગવો. પેટની પૂજા કરવી=ખાવું. પેટમાં આગ લાગવી=અંતર બળવું; ભુખ્યા થવું. પેટમાં તેલ રેડાવું=પ્રાસકો પડવો. પેટમાં પેસી નીકળવું=મન નાણવું. પેટમાં ઉતારવું=ચાનમાં લેવું. કહેવું પેટની વેઠ=આજીવિકાને માટે પ્રયત્ન કરવી એમ. પેટ ચોળીને યજ્ઞ ઉભું કરવું=નતે દુઃખ ઉત્પન્ન કરવું. પેટ અવતાર લેવા જેવું=પવિત્ર; બહુજ બહું. પેટ ધરાણે મૂકવું=ખાવાને માટે રાખેલું હોય તેએ વેચી નાખવું. પેટ બળેલું=અંતરે દાણેલું; મૂખ્ય. સાંકડા પેટનું=આલંકરું; અતુહાર; કંજુસ. પેટમાં દાંત=અંતરમાં વેર. પેટમાં પગ હોવા=દુઃખ હોવું. પેટમાં પાણી=મનમાં વેર. પેટ પાટા બાંધવા=ભૂખ્યા રહેવું. ઠંડે પેટ=વજર સંતાપે. પેટમાં પાણી મારવી=પોતાને હાથે પોતાનું બગાડવું. પેટ ફટિ ત્યાં પાટો ક્યાં?=પોતાનાં માણસો ફૂટેલાં હોય ત્યાં શું ગુપ્ત રહે? પેટમાં ન મળે ચળી પાણી ને નામ મેરા દરિયાવખાન =સારીરિક ભર હોય નહિ ને નામ

ભર્યું હોય તો મોટું. પેટવરામાંથી પુણ્યવરો=ખાવાના ભેગું મોટું પુણ્યનું પણ કાઢવું.

પેટપુર, વિં પેટને પુર થાય એટલું. (૨) સંતોષ થાય એટલું.

પેટબેસણું, નં વારંવાર ઝાટો થયા કરવો તે. [એકલપેટું: કમબલકલ

પેટભરૂં, વિં પેટ ભરી નાણનાર;

પેટવરો, પું ખોશાખી ખરચ.

પેટવડું, કિં સં સળગાવડું; લગાડવું; ચેતવડું. (૨) અભિ લગાડવો.

પેટવું, કિં અં સળગવું; લાગવું. (૨) ભડકો થવો; બળવું.

પેટારો, પું પટારો; મોટી પેટી.

પેટિયું, વિં પેટને સાટે મજૂરી કરનાર; માત્ર ખોરાક પુરતાજ લવા-જમે લામ કરનાર. (૨) પેટનું પુર થાય એટલું ને તે; રોજ.

પેટી, સ્ત્રીં ધાતુ કે લાકડાને લખાડવાસ થાય અને અંદર સરસામાન મુકાય એવો એક ધાતુ તે; મજુસ; પેટારો. (૨) છાતી ઢંકાય એવું બદન; કંબલો. (૩) અમુક જાતો (પેટીમાં માથ તેડેલો). -હાલરો પેટી અટ્ટીણ. પેટી જેવું=ચારે તરફથી બંધ.

પેટું, નં પરિધમાં આવી જવું હોય એવું તે; ઘટક; અવયવ; વિભાગ; અંશ. (૨) વચ્ચે કુલેલો ભાગ તે. (૩) પેટા રકમની અંદર આવ્યા જતી રકમ તે. પેટા ભાગિયો=ભાગ

માનો ભાગિયો તે. પેટાખાતું=મોટા  
ખાતામાંનું નાનું ખાણું [સંખધે  
પેટે. અં વતી:-બદલે, સાટે.

પેટોલિયમ, નં [જ] જમીનની  
અંદરની ખડકોમાથી મળતું એક  
ભતતું ખનિજ તેલ; ધાસતેલ. [ગરે.  
પેઠ, અં પેઠગ; મારક; ગમ,  
પેઠણ, અં પેઠ, મારક; પેઠ.

(૧) પેઠણ ગામનું. (૩) પેઠણ.

પેઠે, અં મારક; અમુકની જેમ;  
રીતે; પ્રમાણે, મિત્રાણે.

પેઠાં, નં જેમા દાત ખુંખાયેલા  
રહે છે તે ઠંઠણ માસની દિનાર, દાટો  
અને દાંતના મૂળ આગળની માસની  
પેશીઓ.

પેઠી, સ્ત્રી [ સ. ધીઠ ] ચારાફી  
સંસ્થા; કુદાન; વેપારનું સ્થાન, ઠાકી.

(૨) વરાન્વય; કુટુંબ પરંપરા; વેણા.

પેઠીનામું, નં વંશાનુક્રમનો  
લેખ તે, વંશાવત્ર

પેટું, નં કુટીની નીચેનો પેટનો  
ભાગ તે. (૨) દાંતના મૂળનું માસ.

પેણી, સ્ત્રી પૂરી અને ભજિયાં  
વગેરે તળવાનું વાસણ; કઢાઈ, કટાઈ;  
તાવડી. [કટાઈ.

પેણો, પું મોટી પેણી; તાવડી;  
પેણ, નં પગે ચાલનારું લરકડર

તે, પાયદળ. (૨) પગપાતું.

પેદા, વિં [ પદા. ] નવું થયેલું;  
ઉપજેલું; ઉદ્ભવેલું. કિં પ્રં પેદા

કરવું=ઉત્પન્ન કરવું. (૨) રણવું;  
લાભ કરવો.

પેદાશ, સ્ત્રી [ પદા. ] પેદા થયે-  
લું તે; ઉત્પન્ન; ઉપજ. (૨) ઉત્પત્તિ;  
જન્મ. (૩) કૃષ્ણ; વિસ્તાર (૪) કમાઈ;  
આવક. (૫) લાભ; નફો.

પેધણું, કિં અં આદત પડવી;  
વારવાર ખાટી જવાની ટેવ પડવી.  
(૨) પરિચિત થઈ જવું; ફાવણું; મુગમ  
પડી જવું.

પેધું, નં લાભ લઈ જવાની ટેવ  
તે; વારંવાર લાભ લઈ જવાનું સહેલું  
પડીજવું તે; લળકો. કિં પ્રં પેધું  
પડવું=લાભી જવાની ટેવ પડવી.

પેન, સ્ત્રી [ અં. ] લખવાની  
પત્થરની સળી; કલમ; લેખણ.

પેનસીલ, સ્ત્રી [ અં ] સીસાપેન;  
કાગળ ઉપર લખવાની સીસાની-  
ખલેગોની કલમ તે.

પેની, સ્ત્રી [ અં ] પેન્સ; છત્રાં-  
ડમા ચાલતો એક નાનો તાંબાનો  
સિકકો. (૨) શુ. પાની

પેચ, વિં [ સં ] પીવાનું પીવા  
નેતું તે; પીવાનો પદાર્થ.

પેર, સ્ત્રી મકાર, રીત. (૨) દળ-  
વીજ; ગોઠવણ; જુગલ. (૩) સ્થિતિ;  
લાલત. (૪) લદ. (૫) જમરખ;  
ભમરખ.

પેરણ, નં પહેરવાનું તે; વસ્ત્ર;  
લગણું (૨) ગળેથી પહેરવાનું સાદું  
લેટું બદન; કુડવું.

પેરવી, સ્ત્રી તજવીજ; ગોઠવણ;  
સોંધ; સમવડ. (૨) શુદ્ધિ; ચત્ન. કિં

પ્રાં પેરવી કરવી=તજવીજ કરવી;  
રોધ ચલાવવી.

પેરવું, કિં સં. [ સં. પ્રે. ]  
મોઢવું; પ્રેરણા કરવી; બેજવું.  
(૨) વાવવું.

પેરવેશ, પુ. પહેરવેશ; પાપાક;  
પહેરવાની દબ-રીત તે.

પેરાઈ, સ્ત્રી. કાતળી; રોરી વગે-  
રેના જે ગાંઠાઓ વચ્ચેનો ભાગ તે.

પેરામણી, જી. પહેરામણી.

પેરાવણું, જી. પહેરાવણું.

પેરાં, ન. જે ગાંઠા વચ્ચેના  
રોરીના કઠકા તે; પેરાઈઓ [માણે.

પેરે, અ. પેઠે; રીતે; માફક; પ્ર-

પેરેગીર, પુ. પહેરેગીર [કરે.

પેરો, પુ. પહેરો. (૨) [ અં. ]

પેલ, સ્ત્રી. પહેલ. (૨) ન. પોલ;  
રૂનો લોચો; માંસની ચેપડીઓ;—એને  
શરીરે તો પેલ પડે છે.

પેલવ, વિ. [ સં. ] સુકમાર;  
નાજક; ક્રમણું; સુંવાણું.

પેલવાન, જી. પહેલવાન.

પેલાં, અ. પહેલાં; આગળ

પેલીગમ, અ. તે તરફ. સામેની  
બાજીએ. [ પેલીગમ.

પેલીતરફ, અ. સામી બાજીએ;

પેલીમેર, અ. તે બાજીએ; બીજી

પાર સામે. [ સામેનું, આગળ; પૂર્વનું.

પેણું, સંદેશાણું; અમુક; ઓછું.

પેણેદહાડે, અ. એથે દિવસે (આજ  
કાલ કે પરમ નહિ પણ એથે દહાડે).

પેશ, વિ. [ કા. ] પાર; બર;  
ફિતિ: સંજ. (૨) મુખ્ય; પ્રતિષ્ઠિત.  
કિં પ્રાં પેશ જવું=પાર પડવું; પુરા  
પડવું. પેશ પહોંચવું=પાર ઉતરવું.  
પેગ પહોંચાડવું=શિકરત આપવી.

પેશકશ પુ. મહેસુલ, ખંડણી  
વગેરે કર. (૨) કર-ખંડણી વસુલ કરી  
લેનારો માણસ.

પેશકશી, સ્ત્રી. મહેસુલ, ખંડણી  
કે સાંચ જે નકા કરવામાં આનું હોય  
તે. (૨) ખંડણી વગેરે કરાવવાનું કામ તે.

પેશકાર, પ્રાં. મહેસુલ કરાવનારો  
અમલદાર. (૨) હજીરિયો.

પેશગી, સ્ત્રી. કામ થવા માટે  
આગળથી અપાતું કવાજમ

પેશવા, પુ. મુખ્ય પ્રધાન.  
રાજની સત્તાવાળો વહીર.

પેશવાઈ, સ્ત્રી. પેશવાઓને  
અમલ તે. પેશવાની કારકિર્દીને સમય.  
(૨) કાક; રાજવૈભવ. (૩) પેશવાઓના  
જેવો અમલ ચલાવવો તે; દોરનો.

પેશવાજ, પુ. નાયનારીઓ જે  
કુતરો સાંચો અને ખૂબ પેશવાળો  
જવો પડે છે તે

પેશાજ પુ. [ કા. ] પિશાજ;  
મૂતર. કિં પ્રાં પેશાજ કરનો=મૂતરવું.  
પેશાજખાનું=મૂતરડી.

પેશાનો. કા. ] કપ. જ. ચહેરા.

પેશી, સ્ત્રી. [ સ. . કળી; ધરી;  
માંક. (૨) પેટલી; હુન્દી.  
અર્થને વિંટાયડી નાજક.

પાતળાં બરાહ પડનો નાનો પીડો. (૪)  
ફેડવું; પીતો, એક આખામાંના ધણાક  
ચુટેછતા ભાગ, કઠકા, તે. (૫)  
અડદની દાળ.

પેસો, પુ. [કા.] ધંધો, ઉદ્યોગ;  
કામ કુંનર.

પેષણ, ન. [સં.] દળવું  
અથવા ચૂર્ણ કરવું તે. (૨) ધંધો;  
નિસાતરો.

પેસનીકળ, સ્ત્રી. પેસવું અને  
નીકળવું તે. ચારંચાર અંદર જવું ને  
બહાર આવવું તે. ધાલમેલ; અતિપ-  
રિચય. [કાખલ થવું; પૂસવું.

પેસવું, કિં. અ. અંદર જવું;

પેસાર, પુ. પેસવું તે. (૨)

પરિચય; સહવાસ

પેસારવું, કિં. અ. કાખલ કે-  
રવું; ઉંડું ઉતારવું; પેસાડવું.

પેસાણું, કિં. અ. કાખલ  
થવાવું, અંદર જવાવું.

પેનિદિક, પુ. પાસિદિક; પૃથ્વી  
ઉપરનો કોપી મેટા કાગે મહાસાગર.

પેસ્તર, વિ. [કા.] આવડું;  
હવે પડવું.

પેહેરવું, જુ. પહેરવું. [ભાષા.

પેહેલવી સ્ત્રી. ધરાનની જુની

પેંજર, સ્ત્રી. [કા.] પગરખું;

પાસડું. (૨) મોજડી.

પે, સ્ત્રી. આનાના બારમા ભાગ  
જેટલી કિંમતનો એક નાનો ચણી

નાનો સિક્કો (૨) ભાગેલાં છુટેલાં

બીબાંનો બંજાર; એકઠાં થઈ મળેલાં  
બીબાંનો જલ્લો. [માંહેલું.

પેહી, વિ. માંનું; અંદરનું;  
પેઠણ, સ્ત્રી. પરણ્યું; કરાર.

બાલી; સાદું. (૨) આંકડા તરિકે  
ચરને આપવાની રકમ.

પેઠવું, કિં. સ. પરકવું; કરાર  
કરવો સાદું કરવું; ઠાયવડું.

પેઠો, પુ. ચૂલ ઉપર, લાકડાં  
જાસીને ફેરવું એકું તે.

પેડું, ન. ચક; ચાક; ચકર. કિં.  
પ્ર. પેડું ફરવું-ચાલવું=કામ થવું;  
ચાલવું. [કાતરો.

પેડે, પુ. બાવળની શીંગ;

પેટું, ન. પીતો; ચાક અથવા ફળનો  
ગાળ કઠો; ગાળ ફેડવું. [બાપીકું.

પેટકું, વિ. [સં.] પિતૃસંબધી;

પેસાચ, વિ. [સં.] વિવાહનો  
એક પ્રકાર; બેભાન કન્યાને કપટથી

કપાટી જઈ પરણવું તે વિવાહ. (૨)  
વિ. પિસાચ સંબધી.

પેસાચી, સ્ત્રી. [સં.] પ્રાત  
લાખાઓમાંની એક જુની પ્રાકૃત .૧૫  
માગધી, સીરસેતી, પેસાચી, અને  
અપજાસ વગેરે જુની લાખાઓમાંની  
એકલાખા.

પેસુત--ચ, ન. [સં.] પિશુ  
નતા; ખજાત; દુષ્ટતા. (૨) ચાલીકું-  
ગલી કરવાપણું તે; નીચતા.

પેસાદાર, વિ. ધનવાન; માત-  
બર; સીમંત. કહેવું પેસાદારનો ઇકરો  
ધુપરે રમે.

પૈસો, પુ. આનાના ચોથા ભાગ  
જેટલી કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો;  
જંઘ: દોઢિયું. (૨) ધન: દોઢત;  
લક્ષ્મી. ૩૦ પ્ર. પૈસો ટકો=માલમિલ-  
કત. કિં. પ્ર. પૈસો ખાવો=માલ-  
મિલકત ભોગવવી. (૨) લાય લેવી.  
પૈસા ખોટા કરવા=લહેણું છુડાડવું.  
પૈસાના કાંકરા કરવા=ખૂબ ખર્ચવું.  
પૈસાનું પાણી કંટીવું=પૈસા ઉડાવી દેવા.  
પૈસાનું સૌ સત્તું=જાણી સંબંધ માયા  
ને લઇને છે. હલે. પૈસો તો ટેડને  
થોડે હોય=પૈસો કંઈ મોટાઈ નથી.  
પૈસાને પાંખો હોય છે=તે ઝટ કરી  
જાય છે. પૈસાનાં કંઈ જાડ હશે છે ?=  
પૈસા મૂંઝવે આપતા નથી.

પો, સ્ત્રી. પુરુષાંક; વધારનો  
અંક; દાવનો વધારાનો અંક. (૨)  
જય. ૩૦ પ્ર. પોખાર=લીલાલહેર.

પોય, સ્ત્રી. એક જાતનો વેણો  
અને તેનાં પાન. (એ પાનનાં ભજિયાં  
ચાય છે.) (૨) ઘમાર.

પોઈસ, સ્ત્રી. [સ. પડય] દૂર  
ખસો, સંભાળીને માર્ગ આપો, એવો  
ગાડીવાનનો પોઝાર તે.

પોઈ, સ્ત્રી. મોટા પાંટે રડવું તે;  
મુસકો મૂકવો તે. (૨) પોકાર; રાડ.

પોઈરાણ, ન. પોઈપોઈ મૂકીને  
રડવું તે; પોઈરાણ. (૨) છુમાછુમ;  
હોકારાહોકાર. હલવાણ.

પોઈળ, વિ. પોઈ; ખાલી. (૨)  
અર્થ વગરનું; અખરનું. (૩) પોઈ;

જુદું. પોઈળ શાઈ કરવું=મોટીથી  
પોઈ મૂકીને રણ. [ખાલી જગા.

પોઈળી, સ્ત્રી. અવકારા; આકારા  
પોકાર, પુ. મોટીથી ખૂબ મારી-  
ને ભોલવું તે; જરાયો; ખૂબ; રાડ;  
ધાટો; સાદ. (૨) મોટા પાંટે નામ  
દઈને ભોલાવવું તે.

પોઈરાણ, કિં. સં. મોટા પાંટે  
ભોલાવવું; ખૂબ પાડવી; ખરાડવું;  
ખરાડવું (૨) રાણ મારવું.

પોઈપોઈ, સ્ત્રી. મુસકેમુસકા;  
છુમેછુમ. (૨) મોટીથી રડીને શોક  
કરવો તે. [કિંમતી હીરા; પીણું રંગ.

પોખરાજ, પુ. અંક પાળા રંગનો  
પોખણ, કિં. સં. પોસણ;  
પાળણ; ખવરાવણ; પોપણ કરવું.  
(૨) સંતોષ આપવો.

પોગળ, વિ. પોઈ; અંદરથી  
ખાલી હોય એવું. (૨) ન.  
તદન પોઈ; જુઠાણું; પોટારું; ઘો.  
માણું; ખાલી દેખાવ. કિં. પ્ર. પોગળ  
નીકળવું=જુઠાણું કપાડું પડી જવું;  
છેલ્લે ખરી વાત બહાર આવવી.

પોગળી, સ્ત્રી. માંસરી.

પોચ, સ્ત્રી. ઘમર વગેરેના એવા  
દાણા કે જેની અંદર કણ હોય નહિ;  
મીઠા વગરનું કોટવું. (૨) નરમ-  
પણું; દીવાપણું; કમીપણું.  
(૩) દોહિયારી; મારીયવ; કુરાણવા;  
ચુરાઈ; ચંચળાઈ; પદોચ.

પોચકણ, પુ. રાચો જે દાણો  
તે; સરખ વગરનો દાણો. (૨) પિં.

દીકું; પોચું; નમ્ર. (૩) બીકણ; કરકું; બાચકું; દમવગરનું.

પોચકું, નં છાણનો થોડોક લયકો. છાણનો નાનો લોટો. કિં પ્રં પોચકાં નાખવા=બીકું; ગમરાકું; ડગમચ ધવું.

પોચું, વિંદીકું; ગદમકું; નરમ. (૨) કોમળ; સુક્રમારમૃદુ. (૩) બોઠણ; દિ'મત વગરનું; નળણું. (૪) ગરીબ; સાધસ. ચિાટલી.

પોટકી, શ્રીં નાની ગાંસડી; પોટકું, નં નાની પોટલી; ગાંસડી; બચકો.

પોટલિયો, પું પોટસ્વાર પાસે રહે એવી નાની મરાક. (૨) મરાકના આકારનો સોનાનો પોલો મણકો. (૩) કુદકું. કિં પ્રં પોટલિયે જવું =કાંડે કરવા જવું.

પોટલી, શ્રીં પોટકી; બચકી.

પોટણું, નં પોટકું; બચકું; ગાંસડી. ૩૦ મં પોટલે પોટણાં=પુ-બળ. [બચકો

પોટલો, પું ગાંસડો; મોટો

પોટાસ, પું [ જં. ] ધાતુ અને વનસ્પતિની ભસ્મનો એક સ્વાર.

પોટીસ, શ્રીં [ જં. ] સોભે ઉતારવાને અથવા મડગમડને ચકવવા ઉપર બાંધવા માટે લીટ બદખદાવીને બનાવવામાં આવતી છુમ્મી.

પોટેસિયમ, નં [ જં. ] પોટાસ સ્વારમાંનું એક મુખ્ય તત્વ.

પોઠ, શ્રીં [ સં. પુટ ] બેવડો કાચળો; પ્રાણીની પીઠ ઉપર બે પડએ રહે એવો કાચળો; મુણ. (૨) એ મુળો અને તે વહેનારાં બળક વગેરે પ્રાણી-ઓનો સમુદાય તે; વણખર; સંધ; સાધ. ૨૦ પ્રં પોઠ પડવી=સરસામાન અને રસાલા સાથે મુકામ કરવો તે; માણસોએ જેમ તેમ પધારીઓ કરી પડવું તે.

પોઠિયો, પું નદી; ચિવને સ્વામી કરવાનો બેઠ તે. (૨) પોઠ ઉપાદનાર બળક તે. [દિયું. (૨) વણખરે

પોઠી, પું વણખરું નાનું બળ.

પોડકું, પહોડકું; પોટકું.

પોડું, નં લીપણનું પડ; પાપકો. (૨) ઠાકું; કોવરું.

પોડણ, નં પોડકું-મુવું તે. (૨) પોડવણ જે કંઈ તે; પલંગ.

પોડણું, કિં અં સુણું; સફાઈદાર સયનમાં નિરાતે સુઈ; નર્મિત સુણું; દેવણું, તાલણું ને મોઠા માણસનું સુણું. (માનારું)

પોઠાડણું, કિં સં મુવાડકું; આરામ માટે સંભાળથી સારા બિ. બનામાં મુવાડકું. [જેટલું; પોચિયું.

પોણ, નં પોણું; તણ ચતુર્થાંય

પોણિયું, નં તણ ચતુર્થાંય જેટલું હોય એવું તે; પોણા ભાગ જેટલું. પોણિયાં=મોટી આખી સુડીના પોણા ભાગ જેટલી પડીનાં બલોયાં તે.

પોણીસો, વિં નંબાણું અને પોણા નેટણું. પોણોસો=૭૫ અને પોણીસો=૬૬૧૧.

પોણું, વિં ત્રણ ભાગ નેટણું: ત્રણ ચતુર્થીસા. ૩૦ મં પોણાંદું=ત્રે-સ્વાનબી; જુદું. પોણા આઠ=નામદં; નખણું.

પોણોસો, વિં ૫૦ ચાતેર; ૭૫.

પોત, નં [ સં. પ્રોત ] વાણા તાણાની ધાટાઈ; કુમાસ. (૨) કપડું; વસ્ત્ર; પટ. (૩) જેમાં ખાત કે રંગ વગેરે ન હોય એવું સ્વચ્છ મુલાયમ મુરેખ કપડું. (૪) મસ્તાર સીને માટે તેના પિયર તરફથી જે ઉઠેલાં વસ્ત્ર આપવામાં આવે છે તે:-પોત નાખણું. (૫) ફસ ખોલાવવી તે. (૬) શક્તિ; બળ; પાણી. (૭) ભતિ સ્વભાવ; અસલ સ્વરૂપ:-પોત મકાસ્યું. (૮) મહોવા; નાની હોડી. (૯) બાળક; બચ્ચું.

પોતડી, સીં નાનું પોતિયું.

પોતણું, જું પહોંચણું

પોતાનું, સં સ્વજીય; પોતીકું; ભતનું. કિં મં પોતાનું કરણું=અં-તરણું બનાવી રાખણું.

પોતાપણું, નં આપપણું; કું-પણું; વ્યક્તિત્વ.

પોતિયું, નં પોતિયું; પુરુષને કમરે પહેરવાનું વસ્ત્ર તે. કિં મં પોતિયાં ઠાઠવાં=મમરાણું. પોતિવાં છુડીજવાં=મડુજ દરીમણું.

પોતી, સીં પોતી. [ અંગત.

પોતીકું, વિં પોતાનું; સ્વજીય;

પોણું, નં મહેસુલ તરીકે ઉધ. રાવેલાંનાણાણું બરણું; તિનેરીમાં લ-સ્વાનો અવેન. (૨) હુમડાનો લોચો; મસોણું. (૩) ધોળવા રંગવાની પીઠી; કુચો. કિં મં પોણું ફેરવણું=મુસી નાખણું. પોણું વહાણું=કરેડી વસ્તુને ધૂળ મેળવવી.

પોતે, સં ભતે; ખુદ; આપોઆપ-

પોથી, સીં પુસ્તકનાં છુટાં પાનાંને અથવા ચોપડીને એક કપ-ડામાં બાંધીને બતાવેલી પોટકી. (૨) ચોપડી; પુસ્તક; અંધ. (૩) અજતાણું ચાતા રંગણું પહેલ. ( હાંત રંગવામાં, સુડીએ રંગવામાં અને મેંદીને ઠેકાણે પત્રે મૂકવામાં કોઈ કાઠવાર એનો ઉપ-યોગ થતો. ) કહેવું પોથીમાંનાં રીંગણાં =કહેવાણું પણ કરવાણું નહિ.

પોથું, નં મોટી પોથી; મોટું લંબાણું પુસ્તક. (૨) છુટાં પાનાંવાળા પુસ્તકનું પોટણું. કહેવું પોથાં તે થોથાં ને ડાથાં તે સાથાં=પુસ્તકમાં હોય તે કામ આવે નહિ અને મેંએ હોય તે નો તરત ઉપયોગ થાય.

પોઠળો, [ સં. પુદ્ગલ ] છા-ણુનો લોતિ; ગાય ભેંસ વગેરેની ઢગા-રની ઢગલી. (૨) પોથો-દીથો ઢગલો. પોઠળા નેણું=સ્પૃશ અને પડયું કે બેઠું ત્યાંથી હડીજ શકે નહિ એવું; ચડું; અચંચળ

પોપ, પું [ અં. ] રામન કેયો-લિક ધમનો વડો ધર્માચાર્ય.



પોપચું, નં આંખ ઉપરનું ચામ-  
ડીનું ઢાંકણ. (૨) ધુપરીની ફાટ. (૩)  
શીંગનું ફાટ.

પોપટ, પું જેમ સિખવાડીએ  
તેમ બોલે એવું એક પંખી; શુક:  
તોતા. કિં પ્રં પોપટ બનાવવું=ચપ  
ચપ બોલી નય એવું બનાવવું; શીખ-  
વીને હોસિયાર કરવું. પોપટ પાળવો=  
કુલાવી કુલાવી રાખવું; પંખાળી રાખવું.

પોપટડો, પું પોપટ; શુક.  
(કવિતામાં.)

પોપટિયું, વિં પોપટના રંગનું;  
લીલું. (૨) ગોખણિયું; વખર સમજનું.

પોપટી, સ્ત્રીં પોપટની માદા.  
(૨) એક ભતની વેલ. (૩) વિં લીલું.

પોપટું, નં પોપટી નામની  
વેલનું ફળ. (૨) ચણાની શીંગ.

પોપટો, પું ચણાની શીંગ;  
નાના કુકા જેવી શીંગ (૨) પોપટ.

પોપડી, સ્ત્રીં કોઈ પણ સ્ત્રીની  
ઉખડેલી પવરી; ખડ; નાનો પોપટો;  
કપોડું.

પોપનસ, નં પં. પનસ. ]  
પપનસ; નાની નાની મીઠું ને ખાટું  
પાણી ભરેલી કળાઓ વાળું એક ફળ.

પોપલાં, નં ફાંફાં; ખાલી-ન-  
કામી માપાકુટ. (૨) છાડમાં કાઢું  
કાઢું બોલવું તે.

પોપણું, વિં પોચું; નરમ;  
નાજુક. (૨) કંઈ સહન કરે નહિ એવું;  
સુકમાર; કાઢું પેડું; પંખાળી રાખેલું;

છાડ છડાવેલું. (૩) ખાલી આમતેમ  
ફાંફાં મારતું એવું. (૪) નં અંકુર,  
નાજુક ફણો.

પોપા, પું પોપો; બાલકને ગાલે  
કે દાલેણાએ પાટેલું ટપકું; નળરિયું.  
(૨) એક ખેટા ભય-પોપા લઈ ગયા.

પોપાગાણું, વિં જરા જરામાં  
મોટીથી રડી દોમ કરનાર; બખાણિયું;  
ટોમી; ફવવાખોર.

પોપું, વિં ધણા છાડથી શરીરે  
અને સ્વભાવે નરમ થઈ ગયેલું; પોચું;  
ખીકલું. રં પ્રં પોપાંબાઈ=ભદ્રજ  
નાજુક; સરમાળ અને નરમ સ્વભા-  
વની સ્ત્રી. તે ઉપરથી પોપાં બાઈનું  
શબ્દ=પોચા અમલનું શબ્દ. (૨)  
પોમણું; વખાણુ થેલું.

પોપેયો, પું પપૈયો; એક ભવનું  
ફળકાડ અને તેનું ફળ. (એ ફળ મોટી  
કરી જેવાં થાય છે. એ ફળની કાથી  
કચુંબર કરીને અને પાકાં થતાં કાપીને  
ખવાય છે. એમાં ગળપણુ પુષ્કળ હોય  
છે. પોપૈયાનું પેપસીન નામનું સત્ત્વ  
બહુ પાચક છે.)

પોખાર, પું ખાર અને વધાઈનો  
એક વધારે અંક; વધાઈ આવરી  
તે. (૨) વિજય; ફતેહ; કિં પ્રં  
પોખાર ગણવા=ગનામાના નાસી જવું.

પોમણું, વિં મોહ પામી નય  
એવું; હરખવેલું. (૨) પોચું.

પોપાણું, કિં અં મોહ પામી  
હરખાઈ જવું; મલકાઈ જવું. (૨)  
ગાંડા થેલાં થઈ જવું.

પોયણ, સીં એક ફૂલવેલ;  
પોયણી. ( એનાં ફૂલ રાતે ખીલે છે ને  
હઠાડે ખિડાઈ નય છે. )

પોયણી, સીં પોયણ; રાત્રીએ  
ખીલનારી એક વેલી; કુમુદિની

પોયણું, નં પોયણીનું ફૂલ;  
રાતે ખીલનારું અને દિવસે બંધ રહ  
જનારું કમળ.

પોયું, નં ગેરી દડો રમનારાઓ-  
એ નક્કી કરેલી બન્ને બાજુ તરફની  
હાડ-સીમા તે; જ્યાં દડો પહોંચાડ-  
વાથી છત ગણાય તે જગા; પૈયું; પૈયું.

પોર, અં [ સં. પૂર્વ ] ગયે વર્ષે;  
આવતે વર્ષે. [ પહોર; પ્રહર

પોર, નં બાળક; છાકરું. ( ૨ )

પોરવણું; પરાવણું

પોરસ, પું તુષિતો આનંદ  
તે; સંતોષ; પ્રકુલતા.

પોરસાણું, કિં અં પ્રકુલ  
થવું; સંતોષાણું; આનંદે ફૂલણું;  
ખીલણું; સ્નેહરસે ભરાણું.

પોરિયા, પું છાકરા.

પોરી, સીં છાકરી [યુલ્લસણું.

પોરકું, વિં ગઈ સાલણું;

પોરેગીર, પું પહેરેગીર; ચોક્કી  
રાખનારી

પોરે, પું પાણીમાં યતો બહુ-  
જ બારીક જીવ. કહેવું દૂધમાંથી પોરા  
ઠાઠવા=જ્યાં દોપનો સંભવ ન હોય  
ત્યાં પણ દોપ જોવા; બહુ ચિંતા  
કરવી ( ૨ ) પ્રહર. ( ૩ ) કાળ;

સમય. ( ૪ ) કુવામાંથી પાણી  
ઠાઠવાની ડોલ. [નું; ફિરંગી.

પોર્ટગીઝ, વિં પોર્ટગીઝ દેશ-

પોલ, નં દર; કાથું. ( ૨ )

અંદર અવકાશ હોય એવું તે; અંદ-  
રથી ભરેલું નહિ એવું તે. ( ૩ )

ગપ. કિં પ્રં પોલ ચલાવવી=ગપ  
ચલાવવી; ટોંગ મથાવવો; ખોટ ખોટા

જવાબદારી વગરનો કારભાર ચલા-  
વવો. ( ૪ ) ગોદકું; ગરેલું. ( ૫ )

ફની નાની ધણી.

પોલકારણું, કિં અં કાથું પા-  
ડણું, પોલું કરણું; કાચણું.

પોલકારિણું, નં કાચીને ખાટ-  
લું બાકું; બોલ; પોલું કરણું તે. [બોલ.

પોલકાર, નં બાકું; કાથું;

પોલકું, નં સીઓનું એવું  
ફૂલેલું બદન, કે જે અંદરથી પોલું

રહે, છાતી પેટ ને પીઠ ઠંઠાય એવી  
સીઓની યાળી.

પોલપોલા, અં પોલપોલ;  
અધિર. જ્યાં કરી અવસ્થા હોય

નહિ એવું; ખાલી.

પોલાણું, વિં પોલ; અસાર.  
( ૨ ) કાથું. ( ૩ ) જમાવી નવા

શેરકીના ફણા નિકળે છે તે; સાંકડા  
હપરની આંખો.

પોલાણુ, નં પોલું; અંદરથી ખ-  
વાયેલું; પોણું અને અવકાશવાળું; નહિ  
ભરેલું. [ લોડું.

પોલાદ, નં ખરું લોડું; વીણું

પોષારણુ, કિં પોષુ કરણુ;  
ઠાણુ પાણુ. (૨) કોયણુ; ખાતર  
પાણુ. (૩) દર પાણુ.

પોષારુ, નં પોષુ દોષ એણુ;  
પોષ. (૨) વિં અંદરથી અવકારા-  
વાણુ, પાણુ.

પોષાણ, વિં પોષવાણુ; એમા  
પોષ દોષ તે.

પોષેપોષ, અં અધેર.

પોષીસ, સીં [ અં. ] રસણુ  
કરનારી તથા અવસ્થા રાખનારી કા-  
ળ, યુના પક્કનાર અને લોકાયવસ્થા  
રાખનાર ખાણુ; તે ખાતાનો સિપાઈ;  
કોટવાળો કરનાર.

પોષુ, વિં પોષા; અંદર કંઈ  
દોષ નહિ એણુ; ખાણી; અવકારાવા-  
ણુ. (૨) બહારના બાબતો; ઉપ-  
રની સફાઈવાણુ.

પોષુવાં, નં પિંજેલા અને  
પોષાણનાં મહેલાં; પોષા બાંધીબો.

પોણુ, કિં સં પરીવણુ; નાકા-  
માં દોરો પાસવો. (૨) દોરામાં મણુ-  
ના વોરે પાસવા, (૩) ધણુ; બની-  
શા, નાખણુ.

પોશ, સીં [ સં. ] પ્રવૃત્તિ ]  
પસણી; ખોખો. પોશશરણી = પાસલેથી.  
પોશ ભરાવણી = ખોખો ભરાવ એટલી  
બક્ષીશ આપવી. (૨) પોષ; વિક્રમ  
સંવતનો ત્રીજો મહીનો.

પોશા, યું પોષણુ.

પોશાક, યું [ કા. ] પહેરવા-  
નાં વસ; ઉપકાં. (૨) પહેરવેશ; અમુ-

ક તરેટથી પહેરેલાં લુનાનો દેખાવ;  
પોષાક. (૩) લેખાસ, ખાણત; સારા  
કામની કદરમાં કપડાં વગેરેની બક્ષીશ  
આપવી તે.

પોશામીર, યું લાગીમળાજ;  
પહેલવાન; કસરતી લુવાન, (૨)  
મુંદર પોશાક પહેરીને કરનારો; સફેદ  
ચોર; કમ. [ રે કરવાણુ ] સ્થાન, કપાશક.

પોશાણ, સીં જેતોને પૂન વગે-

પોશિંડુ, વિં [ કા. ] કરદાન;  
કિંમત કરી બલુનાર; આદક; આથ-  
વ આપનાર; મુરખી. [ નાની.

પોસી, વિં પોશાની-પોશા મહિ-

પોષક, વિં [ સં. ] પોષણ  
કરનાર; પાલક; પાળનાર. (૨) પુષ્ટિ  
આપનાર; વધારનાર; ટેકા આપનાર.

પોષણુ, નં [ સં. ] ગુલશન;  
ખિરાણી. પોષાણુ તે. (૨) ટેકો; મદદ.

પોષણીય, વિં [ સં. ] પોષવા  
લાયક, પાળવા જેણુ. [ જગા; કપાશવ.

પોષપ્રસાણા, સીં પૂન કરવાની

પોષણુ, કિં સં પોષણુ કરણુ;  
પાળણુ; ખવરાવણુ પીવરાવણુ. (૨)  
પુષ્ટિ આપવી; હલેજન-મદદ આપવી.

પોષાણુ, કિં અં પોષણુ, યંણુ.  
(૨) પાસવણુ; પસવણુ. (૩) કદર  
કિંમત થવી. (૪) પુષ્ટ યણુ; વખણુ;  
પુરાણુ; બરાણુ; મદદ મળવી; માન  
મળણુ. [ લેખાસ.

પોષાક, યું પોશાક; પહેરવેશ;

પોપાકી, સ્ત્રીં પોપણ, ખાન-  
ખાન વજ્ર, વગેરે. (૨) પહેરવેસ;  
કપડા [પોપણ આપીને ઉઠેરવું.

પોપિત, વિં [ સં. ] પાણેડું;  
પોપ્પ, વિં [ સં. ] પોપણ કર-  
વાને યોગ્ય; પોપવા સાચક; પોપ્પ  
વર્ગ=કુટુંબનાં માણસો આશ્રિતજન.

પોસ, પું અડીણતું છડડું.  
જેમાં ખસખસ થાય છે તે કોટણ-ડોડા.  
( પોસના ડોડા એમ કહેવાય છે. એ  
રોકના કામમાં આવે છે. ) (૨) વધા  
ઈની બફોરા, આશ્રિત જનને આપ-  
વામાં આવતી વધાઈ --- દિવાળીની  
પોસ. (૩) વિક્રમ સંવતનો ત્રીજો  
મહીનો; પોપ; પોસ. (૪) । ફા ]  
થામડી; છાડું. [ છડવા.

પોસનાડોડા, પું અડીણના  
પોસાણું, વિં પરવડણું. પાલ-  
વણું; અનુકૂલ પડતું. (૨) શરીરે  
બેરેડું; પોપણ પામેણું.

પોસાણું, કિં અં. પરવડણું;  
પાલવણું. (૨) પોપણ થવું; પુષ્પ  
થવું; ભરાવું.

પોસ્ટ, સ્ત્રીં [ અં. ] અમુક દા  
લઈ દેરા પરદેશ કાગળો મોકલવા  
લાવવાનું કામ કરનાર આઈ-સંસ્થા;  
ડાક; ટપાલ. પોસ્ટમેન=ટપાલી, કાગળ  
વહે ચનારો;

પોસ્ટી, વિં પોણું; દોડું; નરમ  
પોહ, પું પહો; બામદાદ;

મલાત; સવાર (૨) અં ઠોરને પાણી  
પાવાને ઉચ્ચરાતો ઉદ્દગાર.

પોહરો, પું પહેરો.

પોહોર, પું [ સં. ] દિવસ  
અથવા રાતનો ચોથો ભાગ તે; ત્રણ  
કલાક જેટલો વખત તે. (૨) અં ગયે  
વયે. આવતે વયે પોર

પોળ, સ્ત્રીં [ સં. પ્રતોલી ]  
મહોલ્લો, ચેરી, ખડખી; બંધિયાર  
ફળિયું. [ (૨) મોકળારા.

પોળાઈ, સ્ત્રીં પહોળાપણું.

પોળિયો, પું મુ બાઈમરો કલ-  
દાર રૂપિયો (૨) મતીદાર; હરવાન;  
પોળની ખડખીએ રહેનારો.

પોળી, સ્ત્રીં [ સં. પૂલિકા ]  
પાતળી ને પોચી રોટલી, પડવાળી  
રોટલી,

પોણું, જું પહોણું.

પોંક, જું પોખ.

પોંકણું, પોખણું.

પોંકિયું, પોખિયું.

પોંખ, પું [ સં. પ્રોક્ષ ] ટાલ  
દાણા ભરેલા ફુંડા ને દેવતા ઉપર ખરી  
સેકીને છૂટા પાડેલા દાણા.

પોંખણું, નં પોંખવાના સાધ-  
નો; વર વડુને વધાવી લેવાનાં છુંસરી,  
વડોણાનો વાંસ, ત્રાક ને સળિયો  
વગેરે તે.

પોંખણું, નં ફુંડું; કણસડું;  
ઉંબી, બાજરિયું વગેરે. (૨) પણ  
પર માંડવાનું વીરડું મૂળ

પોંખણું, કિંસં [ સં. પ્રનંડસા ]  
વરને ખને વહુને ઘરમાં દાખલ થતાં  
વધાવવાં તે; પવિત્ર જળ ને મંગળ  
વસ્તુઓનું પ્રેક્ષણ કરવું તે.

પોંખિયું, જે અથવા વધારે કક-  
ડાઓથી બનેલી વસ્તુનું એક બાજુનું  
અંગ અથવા તે; બાજુનો ભાગ-કક-  
ડો; ફાંટો; દાંતો.

પોંચ, સ્ત્રી પહોંચ; પાવતી;  
રસાદ. (૨) ઉંડી સમજ; અકંઠ્ય;  
બુદ્ધિમતા.

પોંચી, સ્ત્રી પહોંચી; પુરુષને  
પોંચી-કાંટે પહેરવાનું એક ધરણ.

પોંચો, પું કાડાથી આંગળા  
લગીને હાથનો ભાગ તે; કાંડું; પહોંચો  
કિં પ્રં પોંચા કરડવા=કંપારી છુટ એવું  
કૂર કામ લેઈ અફસોસ કરવો. (૨)  
દયા બતાવવી. (૩) હાર ખાઈ જવી.  
(૪) નાઈવાળ છતાં શુરસો બતાવવો.

પોંચા, જુનું પોંવા.

પોંગંડ, નં [ સં. ] બચપણ;  
નાનપણ, પોંગંડા વસ્થા=બાલવાવસ્થા.

પોંત્ર, પું [ સં. ] પુત્રનો પુત્ર;  
દીકરાનો દીકરો. [ પુત્રી.

પોત્રી, સ્ત્રી [ સં. ] પુત્રની

પોનર્કવ, પું વિધવાએ પુન-

મ કર્યા પછી થયેલા છાકરો તે.

પૌર, નં [ સં. ] શહેરમાં રહે-  
નાર માણસ; નાગરિક. પૌરજન=શહે-  
રનાં માણસો. (૨) નાગર; સભ્ય;  
વિવેકી માણસ.

પૌરક, પું [ સં. ] ધરની પા-  
સેનો ભાગ; નગરભાગ.

પૌરાણ, વિં પુરાણ સંબંધી.

પૌરાણિક, [ સં. ] પુરાણ વાં-  
ચનાર; બાણનાર; પુરાણી. (૨) વિં  
પુરાણનું.

પૌરાંગના, સ્ત્રી [ સં. ] શહે-  
રમાં રહેનારી; સારી રીતસાંતવાળી  
સુંદર સ્ત્રી.

પૌરુષ, નં [ સં. ] પુરુષપણ;  
મહાઈ. (૨) બળ; પરકમ. (૩) વિં  
પુરુષ સંબંધી.

પૌરુષેય, વિં પુરુષનું જેમાં  
કર્તૃત્વ હોય એક; પુરુષનું

પૌર્ણમાસ, પું [ સં. ] પૂર્ણિ-  
માને દિવસે કરાતો યજ્ઞ તે.

પૌર્ણમાસી, સ્ત્રી પૂર્ણિમા;  
પુનમ; પુનેમ [ પુનેમ.

પૌર્ણિમા, સ્ત્રી [ સં. ] પુનમ;

પૌસોગી, સ્ત્રી [ સં. ] ધન્દાણી.

પૌષ, પું [ સં. ] પૌસ મહીનો.

પૌષ્ટિક, વિં [ સં. ] પુષ્ટિકારક;  
શરીરને પુષ્ટ બનાવે એવું; કૌષ્ઠદાર.

પાંડરીક, નં [ સં. ] ઘાણું  
કમળ; ઘોળાં કમળનું બનાવેલું તે.

પાંડ, નં [ સં. ] લેખણી ઉપર  
લેખવું. (૨) ભીમસેનના મંખનું નામ.

પાંવા, પું પાંચા; હાંગરને પ-  
લાળી ચેકી ખાંડીને બનાવેલા ચપટા  
આખા.

ખ્યાન, ના એક જાતનું શીલુ  
પાતનું રેરામી કંપડું. (૨) કાંદો;  
કુંગળી.

ખ્યાણ, વિં બહુ હંચકા સ્વભા-  
વનું; અટક ચાણું; તોફાની; પાણ.

ખ્યાદીમહાત્મ, સ્ત્રીં ચેતરંજની  
રમતમાં ખ્યાદામી રાખને ચેદ પહોં-  
ચાડવી તે.

ખ્યાદું, વિં પગપાણું, પગે હીં-  
ડનારું. (૨) પાચદળ-મીઠું; ખ્યાદો  
પગે ચાલીને લડનારો સૈનિક. [ મીંતિ.

ખ્યાર, પું રનેહ; પ્રેમ; વહાણ;

ખ્યાઈ, વિં વહાણું; પ્રિય.

ખ્યારી, સ્ત્રીં વહાલી સ્ત્રી; પ્રિયા,

ખ્યાલી, સ્ત્રીં નાનો ખ્યાલો;

પવાલી; કટારી. [ કચોણું,

ખ્યાણું, નાં પવાઈ; કટારો. ૧૨૪

ખ્યાલો, પું મોટું પવાણું, કટારો.

ખ્યાસ, સ્ત્રીં પાણી પીવાની છ-

મ્મ; વરસ; વૃષા.

ખ, અં [ સં. ] રાખની આગળ  
આવતો એક ઉપસર્ગ. ( કિંવાપદની  
આગળ આવતાં આગળ એવો અર્થ  
ખતાવે છે; વિરોધભૂતી આગળ એકતાં  
પણ અને વધારે એવો અર્થ ખતાવે  
છે અને નામની આગળ આવતાં,  
આરંભ, ઉદ્ધર્ષ, ખ્યાતિ, ઉત્પત્તિ  
વગેરે અર્થ ખતાવે છે. વળી જુ-  
દાઈ, સ્વમ્મતા, લખાણ, અવિરાયતા,  
સંપૂર્ણતા અને સતોષ, એવા અર્થો  
પણ ખતાવે છે.)

પ્રકટ, વિં [ સં. ] સ્પષ્ટ; ખુલ્લું;  
ઉપાહ. (૨) પ્રસિદ્ધ; જાહેર; પ્રકાશ.

પ્રકટિત, વિં [ સં. ] પ્રકાશિત;  
પ્રસિદ્ધ કહેલું [ કરતું તે; પ્રકાશન.

પ્રકટીકરણ નાં [ સં. ] પ્રકટ

પ્રકર, પું [ સં. ] દબલો; સમૂહ.

(૨) અગ્રક સંદર્ભ.

પ્રકરણ, નાં [ સં. ] ગ્રંથના જુદા

જુદા વિભાગ; ખંડ; પાદ; અધ્યાય;

પરિચ્છેદ; બાબ; સર્ગ. ( ૨ ) વિષય;

બાબત; પ્રસંગ ( ૩ ) પ્રસ્તાવ; પ્રસ્તા-

વના ( ૪ ) જનાવ; કામ; પ્રસંગ. ( ૫ )

દ્રુમાર; લખાણ.

પ્રકર્ષ, પું [ સં. ] ઉત્કર્ષ.

પ્રક્રિય, પું [ સં. ] ચરપરાટ;

કંપારો; ધુન્દરો. [ કરતું તે.

પ્રકમા, પ્રદક્ષિણા; આત્મપાસ

પ્રકાશ, વિં [ સં. ] કામના-

વાણું; મનમગ્ન.

પ્રકાર, પું [ સં. ] ભેદ. જાત.

(૨) રીત; તરેહ. ( ૩ ) બાબ. ( ૪ )

નમુનાનો માદ.

પ્રકાશ, પું [ સં. ] તેજ, દીપ્તિ;

રોશની; અજવાણું; ઉમેર ( ૨ ) અજ-

કાંદ; અજક ( ૩ ) તકડો, આલપ.

( ૪ ) પ્રસિદ્ધિ; જાહેરાત. ( ૫ ) અં

ચાહન. ખુદશી રીતે; જાહેરમાં. કિં

મં પ્રકાશ કરતું=ખુદજી કરતું; જાહેર

ખાંડ.

પ્રકાશક વિં પ્રકાશ કરનાર;

બહાર પાડનાર. ( ૨ ) અજવાળું કરે એવું.

પ્રકાશકતા, સ્ત્રી ૦ પ્રકાશ કરવા-  
પણું; તેજસ્વિતા. ( ૨ ) ઉજળાપણું;  
અકચઠાટપણું.

પ્રકાશન, ન ૦ પ્રકાશકું તે.  
( ૨ ) બહાર થવું-બહાર પડવું તે.

પ્રકાશકું, કિં ૦ અં બહાર આ-  
પવે; અવાંઝળા થવું; અકચઠું; ઠી-  
પણું. ( ૨ ) અળી દેખાવી. તેજ જ-  
ણાવું. ( ૩ ) બળવું. ( ૪ ) ખુલ્લા  
દેખાવું. ( ૫ ) તપવું. ( ૬ ) ચેતન્ય-  
વાળું હોવું.

પ્રકાશિત, વિં ૦ [ સં. ] બહાર  
કરેલું; પ્રસિદ્ધ કરેલું. ( ૨ ) તેજદાર;  
અગતું; પ્રકાશિતું. ( ૩ ) દર્શિત; જા-  
ણાવેલું; બહાર આપેલું; છપાવેલું.

પ્રકાશિ. વિં ૦ પ્રકાશવાળું; પ્ર-  
કાશ કરનાર.

પ્રકાંડ, વિં ૦ [ સં. ] વિસ્તીર્ણ;  
બહોળું. ( ૨ ) ઉત્તમ; પ્રસસ્ત. ( ૩ )  
નં ૦ યડ.

પ્રકીર્ણ, વિં ૦ [ સં. ] પરચૂરણ;  
નાના પ્રકારનું; મિશ્ર. ( ૨ ) વિસ્તૃત;  
ખુલ્લું.

પ્રકીર્તિત વિં ૦ કથિત; જાણેલું;  
જાણેલું. [ થયેલું.

પ્રકૃષિત, વિં ૦ કષેલું; ચુસ્તે

પ્રકૃત. વિં ૦ સાધારણ; પ્રસ્તુત;  
વર્તમાન; ચાલુ. ( ૨ ) મળેલું; પ્રાપ્ત.

પ્રકૃતિ, સ્ત્રી ૦ [ સં. ] મૂળ સ્વ-  
ભાવ; જન્મ-ભવિત્વભાવ. ( ૨ ) સ્વ-  
રૂપાવસ્થા; અસલ હાલત; કુદરતી  
બંધારણ. ( ૩ ) આધાર શક્તિ; અ-  
નાદિ માધ્ય. ( ૪ ) વર્ણિત; આરોગ્ય.  
( ૫ ) રૈયત; પ્રજાજન; લોક; જન.  
( ૬ ) પ્રધાન; પ્રકૃતિ મંડળ.

પ્રકૃતિજન્ય, વિં ૦ [ સં. ] સ્વ-  
ભાવજન્ય. [ ચેલું; આણેલું.

પ્રકૃષ્ટ, વિં ૦ [ સં. ] વાંછેલું; ખેં.

પ્રકોષ, પું ૦ [ સં. ] ઉછાળો; વાત  
પિત્ત ને દ્વંદ્વો બગાડે. ( ૨ ) ચુસ્તો;  
કોપવું તે; ખૂબ ઘવરાળ થવું તે.

પ્રકોઠ, પું ૦ [ સં. ] કોણીની  
ઉપલો લાગ, જ્યાં ઠકું પહેરાય છે  
તે; મણિખંધ.

પ્રકમ, પું ૦ [ સં. ] ઉપક્રમ;  
પ્રથમારંભ. [ તે; જમન.

પ્રકમણ, નં ૦ [ સં. ] જડું-ફરડું

પ્રક્રિયા, સ્ત્રી ૦ રીત; રીતિ. ( ૨ )  
કમ; ક્રિયા; કામ. ( ૩ ) વ્યવસ્થા; ગોઠ-  
વણી. ( ૪ ) શબ્દ બનાવવાની રીત તે.

પ્રક્ષાલન, નં ૦ [ સં. ] ઘોલું-  
પખાળવું તે; માળન. [ ફેંકેલું; ઉમેરેલું

પ્રક્ષિપ્ત, વિં ૦ [ સં. ] નાખેલું;

પ્રખર, વિં ૦ [ સં. ] અત્યંત  
ઝરમ; આકરં. ( ૨ ) સખત; તીવ્ર.  
( ૩ ) બખતર.

પ્રખ્યાત, વિં ૦ [ સં. ] વિખ્યાત;  
નામાંકિત; પ્રસિદ્ધ; બહોળું; બહાર.

પ્રખ્યાતિ, સ્ત્રીં [સં.] વિખ્યા-  
તિ; પ્રસિદ્ધિ; નામના. (૨) ઓળખ.

પ્રગટ, વિં પ્રકટ; આલેખ; પ્રકટ;  
નહેર. (૨) પ્રત્યક્ષ. કિં પ્રં પ્રગટ  
કરવું=પ્રસિદ્ધ કરવું.

પ્રગતિ, સ્ત્રીં વધારો; નીતિ-  
રીતિ, આલેખલગત, વિધા, વ્યવહાર  
વગેરેમાં આગળ વધવાપણું તે; ઉ-  
ન્નતિ; પ્રતિગમન તે; ઉત્કર્ષ; અભિવૃદ્ધિ.

પ્રગટવું, કિં અં સજગવું;  
લાગવું. (૨) ઉત્પન્ન થવું; પેદા થવું.  
(૩) નહેરમાં આવવું; પ્રકટ પડવું;  
ઉઘડવું. [ પસરવું; વ્યાપવું.

પ્રગમવું, કિં અં પરમમવું;  
પ્રગલ્ભ, વિં [સં] ઉછાંછણું;  
ઉદ્ધત. (૨) સારમાયા વગર ખોલે  
એવું. (૩) તીખાસ્વભાવવું; યશ;  
ખાહોરા.

પ્રગલ્ભતા, સ્ત્રીં ઉછાંછણાઈ;  
ઔદ્યત્ય. (૨) વાચાળપણું; કૃદતા;  
નિર્ભયતા.

પ્રગલ્ભા, સ્ત્રીં નિડર ખોલકણી  
ને ઉસાહી નાયિકા. (૨) પુખ્ત  
ઉંમરની સ્ત્રી.

પ્રપાત, પું [સં.] ચીલો;  
ખણાઈને પડેલા માર્ગ; રીત, ચાલ;  
રિવાજ. [ પરોણો; અતિથિ.

પ્રપૂર્ણ, પું [સં. પ્રાપૂર્ણ]

પ્રપ્રલિત, વિં [સં] ચાલવું  
આવેલું; ચાલ કરેલું.

પ્રપ્રલિત, વિં મોડું અને નજર-  
માન. (૨) ઉમ; દુર્ધર્મ; તીવ્ર. (૩)  
આકર; ગરમ; જલદ; તીવ્ર.

પ્રપ્રલિતા, સ્ત્રીં ઉમતા; તીવ્રતા.  
(૨) આકરાપણું. (૩) કઠની-સ્વ-  
ભાવની મોઝાઈ તે.

પ્રપ્રાર, પું [સં] ચાલ; રૂઢિ;  
રીત; રિવાજ. (૨) ફેલાવ; પ્રસાર.

પ્રપ્રારવું, કિં સં ફેડવું;  
સીંચવું; છાંટવું; રોગમ વ્યાપી નય  
એમ ચલાવવું. (૨) ફેલાવવું;  
પ્રસારવું; વ્યાપી; નય એમ કરવું.  
(૩) ટાણા રૂપે કઠી દેખાડવું; યાદ  
લાવવું; યાદ આવે તેમ કરવું.

પ્રપ્રારિત, વિં ચલાવેલું; ફેલા-  
વેલું; પ્રસારેલું.

પ્રપ્રાલક, વિં ચલાવનાર; સાર-  
આલ કરનાર. [ ધણું; મસ.

પ્રપ્રુર, વિં [સં.] ખડું; પુકળ;

પ્રપ્રુલ, વિં [સં.] ગુપ્ત;  
ખડું. (૨) ઢોંકેલું; નહિ પ્રુલું.

પ્રપ્રુલન, નં [સં.] આપ્ત-  
ન; ઉપલું ઢોંકણું. (૨) ચાદર; પિંછાડી

પ્રપ્રુણવું, કિં અં ખળવું;  
લાગવું.

પ્રખ, સ્ત્રીં [સં.] સંતતિ;  
ઠાકરાં. (૨) રાજ્યના રહેવાસી લોક;  
ફેલત; પ્રકૃતિ. (૩) ખમ્બાં. કહેવું જેવો  
રાજ તેવી પ્રખ. પ્રખવડે રાજ અને  
રાજવડે પ્રખ.



પ્રભાસર, વિ. [ સં. ] નમસ્તુ:  
હંધ રહિત. (૨) હન્યસે; નમસ્તુ.

પ્રભાસતિ, પુ. [ મં. ] પ્રભા.  
(૨) પ્રભાને હાસ્ય કરી પાળનાર દક્ષ  
વગેરે. (૩) પ્રભાનો ઇશ્વર તે; રાજા.  
(૪) પરભાસતિ; કુંભકાષ; કુંભાર.

પ્રભાસાલ, પુ. [ સં. ] પ્રભાસું  
રેયતત્ત્વં પાલન કરનાર; રાજા.

પ્રભાસાલન, ન. પ્રભાસું પાલન  
કરતું તે; પ્રભાની રક્ષા કરવી અને  
સંભાળ રાખવી તે. (૨) પ્રભાને સુખી  
ને સંતોષી રાખી તેવું રક્ષણ કરવાનું  
રાખતું જે કામ તે.

પ્રભાસતી, સ્ત્રી. ઝાકરાંવાળી સ્ત્રી.  
(૨) મોટી ભોળાઈ.

પ્રભાસત્તાક, વિ. પ્રભાની સત્તાનું  
હોય એવું; જેમાં પ્રભાનો બહુમત એજ  
સત્તા ગણાય એવું.

પ્રભાસત્ત્વ, કિ. સં. બાળતું;  
લગાડતું; સજાવતું.

પ્રભા, વિ. જ્ઞાની; અકલવાણું;  
સુદ્ધિરાણી. (૨) ડાહ્યું; શાહું; સમજી;  
વિદ્વાન; પંડિત.

પ્રભા, સ્ત્રી. [ સં. ] સુદ્ધિ; સમજ  
રાહિત; અકલ. પ્રજ્ઞાયક્ષુન્નમંથ; જેની  
અંત દંદિ ઉધટેલી હોય એવું; આંખો  
ન છતાં જેને બધું જ્ઞાન હોય એવું.

પ્રભાસિતા, વિ. [ મં. ] બળતું;  
લાડબડ સળગેલું; લાગી ગયેલું એવું.

પ્રભાસ, વિ. [ સં. ] નત; નમન  
કરવાને નીચું પડેલું. (૨) વિનયી.

પ્રભાસતું, કિ. ન. પ્રજ્ઞામ  
કરવા; નમીને પગે લાગતું.

પ્રભાસ, પુ. [ સં. ] પ્રેમ; સ્નેહ;  
પ્રીતિ. (૨) પ્રેમમાર્થના. [ સ્ત્રી; ભાર્યા.  
પ્રભાસિની, સ્ત્રી. પ્રિયા; પદાલી.

પ્રભાસી, વિ. સ્નેહાળ; પ્રીતિવાળ;  
વહાણું. (૨) નાનું પ્રિયવર; વહાણો  
સ્વામી.

પ્રભાસ, પુ. [ સં. ] વેદનો મંત્ર-  
જમય પ્રથમોદ્ગાર; ઝંકાર.

પ્રભાસ, પુ. [ સં. ] નીચા નમીને  
પગે લાગતું તે; નમસ્કાર.

પ્રભાસિક, સ્ત્રી. [ સં. ] પ્રભાસી;  
પાણીને વહી જવાની નીક; પડનાળ.  
(૨) નહેર. (૩) ખાડી. (૨) પર-  
વરા; રૂઢિ; રીત; પદ્ધત.

પ્રભાસ, પુ. નારા.

પ્રભાસિ, પુ. [ સં. ] હાથ  
ફેટ; ચાર; નમસ્તુ.

પ્રભાસિત, ન. [ સં. ] કાલાવાસી;  
આછા; નમન. [ પ્રજ્ઞામ.

પ્રભાસિત, પુ. [ સં. ] નમસ્કાર;

પ્રભાસિત, વિ. [ સં. ] બનાવેલું;  
સ્થિતું. [ (૨) જાત; બેઠ.

પ્રભા, સ્ત્રી. નકલ; એક વસ્ત્ર;

પ્રભાસી, સ્ત્રી. જાતવારી.

પ્રભાપ, પુ. [ સં. ] તેજ; પ્રભાવ;

કાંતિ; જ્યક્ષ. (૨) દેવત; પરાક્રમ;  
સક્રિત; સૌર્ય. (૩) મોટાઈ; યશ; કીર્તિ.  
(૪) લાગવગ.

પ્રતાપી, વિં પરાક્રમી: પ્રતાપ-  
વાળું; શરવીર; જેની ચોંટ પડે એકું.

પ્રતાપન. નં [સં.] ખીનને વ-  
પાવવું-સંતાપવું તે; જીવન; સીતમ.

પ્રતારણા, સ્ત્રીં [સં.] વંચના;  
ચેતરિંદી; ઠગાઈ.

પ્રતિ, અં [સં.] તરફ; બળી;  
પાછું; ફરીને; સામું; ઉલટું; વિરુદ્ધ.  
(૨) ભતિ; ભેદ. [ઉત્તર આપવો તે.

પ્રતિઉત્તર, પું સામો જવાબ;

પ્રતિકૂલ, વિં [સં.] નહિ ગમવું;  
નહિ માફક આવવું. (૨) વિરુદ્ધ;  
સામું; ઉલટું; વિપરીત.

પ્રતિકૂલતા, સ્ત્રીં અણુખમે;  
વિરુદ્ધતા [છળી; પ્રતિમા.

પ્રતિકૂતિ, સ્ત્રીં [સં.] છાયાચિત્ર

પ્રતિચક્ર, પું [સં.] સ્વીકાર. (૨)  
દાન લેવું. તે.

પ્રતિજ્ઞા, સ્ત્રીં [સં.] પક્ષ; નિયમ.  
(૨) પૂર્વપક્ષ. (૩) સોગમ. [દંભેશ.

પ્રતિદિન, અં દેશ; નિત્ય:

પ્રતિધાવન, નં [સં.] સામે  
દોડવું તે; પડે પડવું તે. [પડછદો.

પ્રતિધ્વનિ, પું [સં.] પડવો;

પ્રતિનાયક, પું મુખ્ય નાયકનો  
સાપી તે. (૨) સામાવાજિયો.

પ્રતિનિધિ, પું [સં.] મુખ્ય-ચાર;  
વકીલ. (૨) અંગેજી.

પ્રતિપક્ષ પું [સં.] સામો પક્ષ;  
વિપક્ષ. (૨) રાત્રુ; દુરમન.

પ્રતિપક્ષી, પું સામાવાજિયો,  
બીર: પ્રતિવાદી.

પ્રતિપત્તિ, [સં.] ખાતરી: ખાત-  
રભાં; પ્રતીતિ. (૨) મોટાઈ; ઝારવ.  
(૩) પ્રવૃત્તિ; ક્રિયા.

પ્રતિપદા, સ્ત્રીં [સં.] પખવાડિ-  
યાનો પહેલો દિવસ તે; પડવો.

પ્રતિપાદન, નં [સં.] પુરવાર  
કરવું; સાબીત કરવું; સિદ્ધ કરવું;  
ઠરાવવું; ખાતરી કરી આપવી.

પ્રતિપાલન, નં પાળવું તે;  
પરિપાલન; રક્ષણ [નયોપણ કરનાર.

પ્રતિપાળ, પું પાળનારો, પાલ-

પ્રતિબંધ, પું [સં.] અટકાવ;  
આડ; મના; અવરોધ; બંધી.

પ્રતિબંધક, વિં [સં.] પ્રતિ  
બંધકારક; બંધતકર્તા; અટકાવનાર;  
રોકાણ કરનાર.

પ્રતિબિંબ, નં [સં.] છાયા-  
કૃતિ; પાણીમાં અથવા કાચમાં કે  
એપ ઉપર કાંઈ વસ્તુનું પડેલું જે  
સામું આબેદુજ ચિત્ર-દેશ્ય તે.

પ્રતિબિંબિત, વિ. [સં.] સામી  
બાજુએ આબેદુજ છાયા રૂપે પડેલું  
એવું; સામું દેખાઈ રહેલું; એક સા-  
બનું બાજુ બીજું રૂપ જ દોષ એમ  
દેખાઈ રહેલું; બાસમાન.

પ્રતિબોધ: પું [સં.] સારી  
રીતે સમજાવવું તે. (૨) જાણવું;  
જ્ઞાન થવું તે

પ્રતિબોધવું, ક્રિં અં [સં.]

સામાને બોધ થાય એમ કરવું, જાણવું  
કરવું, જ્ઞાન આપવું, સુઝાવવાની

પ્રતિભા, સ્ત્રીં બુદ્ધિ, અક્ષર,  
સમજાવ. (૨) કાંતિ, દીપ્તિ, તેજ,  
બુદ્ધિમાનપણું

પ્રતિભાગ, પું [ સં. ] સામે  
હિરસો, જાગે ફાગે, પાતી

પ્રતિભાન, નં તાત્કાલિક બુદ્ધિ,  
સમયસૂચકતા-

પ્રતિભાષ, પું [ સ. ] સમજાવ.

પ્રતિભાસ, પું [ ■ ] સામે  
કંઈ જણાવું તે, એકદમ કંઈ દ્રશ્ય  
દે જાનવું દેવાટન થવું તે, સમ-  
જાવું, અસુકની પ્રશ્ન જાન થવું તે  
(૨) પ્રતિબિમ્બ, પ્રતિબિમ્બ (૩)  
પ્રકાશ, તેજ [ એવું

પ્રતિમ, વિં સરજી, સમાન,

પ્રતિમા, સ્ત્રીં [ સં. ] પુતળું,  
મૂર્તિ, કોઈ આકૃતિના જેવાજ આ  
રૂપે તે

પ્રતિષેઘી, પુ [ સ. ] સામા-  
વાળિયો, રાત્રી દુરમન (૨) અવેળ,  
જહલે ચોળયેયો આણસ (૩) જાગિયો  
(૪) સમેવડિયો (૫) નેડિયો.

પ્રતિષ્ઠ, નં સરખાવણું. (૨)  
પ્રતિષ્ઠ, મૂર્તિ, પ્રતિષ્ઠિત.

પ્રતિષેધ, પું [ સ. ] અપ્રસવ,  
રોકાણ (૨) તિરસ્કાર.

પ્રતિભામ વિં [ સ. ] ઉવરણ,  
હસકું, કનિષ્ઠ, વિદ્યોગ, પ્રતિભામજન  
૧ હામ વર્ણના પુરુષથી ઉવરણી વર્ણની

સ્ત્રીને પેટ જન્મેલું તે. પ્રતિભામ  
નતિન્નિવરતી વર્ણ.

પ્રતિવચન, નં [ સ. ] સામે  
જવાબ, પ્રત્યુત્તર, સામેજોણ

પ્રતિવાદણ, સ્ત્રીં વળતો જવાબ  
દેનાર સ્ત્રી તે, દાવાનો-જવાબ દેનારી.

પ્રતિવાદી, પું [ સં. ] સામે  
વાદ કરનારો પ્રતિપક્ષી, સામાવા-

ળિયો, વાદીની સામે જવાબ આ  
પનારો [ રણ

પ્રતિવાદણ, નં [ સં. ] નિવા-

પ્રતિવાર્તા, સ્ત્રીં [ સ. ] જણાવ  
વેલી હકીકત, સામેથી મળેથી વાત

પ્રતિવાધિક, વિં [ સં. ] વા  
ધિક, વર્ણવપૂર્ણ, વર્ણવર્ણ આવડું,  
દર વરસવું

પ્રતિવાસર, અં [ સ. ] પ્રતિ  
દિન, દરરોજ, દર મેરા.

પ્રતિવિધાન, નં પ્રતિકાર  
હવાજ. (૨) કાઠમાઠ, રચના.

પ્રતિરોઠ, પું [ સં. ] પડયો,  
પડકારો

પ્રતિવેધ, પું [ સ. ] નિવેધ

પ્રતિષ્ઠા, સ્ત્રીં [ સ. ] માન,  
આજ્ઞા ધજવ, બારબોજ, શૌરવ  
(૨) મૂર્તિસ્થાપનાનો કરવામા આ-  
વતો એક સંસ્કાર કિં પ્રતિષ્ઠા-  
કરવીન્નિર્મા વિપ્રિસર દેવાવ મૂકવું

પ્રતિષ્ઠિત, વિં [ સ. ] માન-  
વત, આજ્ઞાદાર ધજવવાળું પ્રતિ-  
ષ્ઠાયુક્ત, શૌરવાન્નિત (૨) વિખ્યાત,  
જાણીત અગોચર

પ્રતિરૂપધા, સ્ત્રીં [ સં ] હરી  
કાંધ સરસાસરસી ચડસાચકસી

પ્રતિબંધર્ધી, વિં સામાવાળિ  
યો રાત્રુ દુરમન, હરીક વાગેરો

પ્રતિહત વિં [ સ ] હડાવેદ  
હરાવેતુ નિરાશ [ધલાજ ચિકિસા

પ્રતીકાર, પું [ સ ] ઉપાય  
પ્રતીત, સ્ત્રીં પતીજ, ભરોસો

વિશ્વાસ ખાતરી  
પ્રતીતિ સ્ત્રીં [ સ ] પતીજ,

વિશ્વાસ ખાતરી સપૂર્ણ જ્ઞાન  
પ્રતીપ ૧૦ [ સ. ] એ નામનો

અર્થાત્તોર, કે જેમા ઉલટ ઉપમા  
અપાય છે

પ્રતીક્ષા, સ્ત્રીં [ સ ] રાહ  
વાટ (૨) આશા, અપેક્ષા

પ્રતીહાર, પું [ સ ] દારપાળ,  
પાળિયો દરવાન

પ્રતીહારી સ્ત્રીં [ સ ] દ્વાર  
પાલિકા અત પુરની સી નોકર

પ્રતોહ, પું [ સ ] આળખો  
આણુક પદોણી

પ્રત્યક્ષ, વિં [ સ ] નજર  
સામેનું ઇદ્રિયોથી સાફ સમજનું

હાજરાહજુર ઇદ્રિય માહ (૭ પ્રકા  
રનું પ્રત્યક્ષ કહેવાય છે મનથી આજ

થી જાનથી નાસિકાથી, જીભથી અને  
આમડીથી જણાય-સમજાય એવું તે

પ્રત્યક્ષ )  
પ્રત્યક્ષપ્રમાણ, નં [ સ ]

ઇદ્રિયોથી સ્પષ્ટ જણાતું અને અનુભ

વનું હોય એવું જે જ્ઞા. તે ખુલ્લું  
પ્રમાણ

પ્રત્યય પું [ સ ] રાખ્તને છેડે  
લગાડવામા આવતા અમુક અર્થ ખતા

વનારા અક્ષર તે (૨) વિશ્વાસ  
બરોસો (૩) પ્રતિજ્ઞા (૪) હેતુ

પ્રત્યવાય, પું [ સ ] બાધ  
હરકત અડચણ વાગે

પ્રત્યયા, પું [ મ ] પશુ૦,  
કામકાની ઘેરી

પ્રત્યાખ્યાન, નં [ મ ] ૬૫-  
દો મેણુ (૨) નિરાકરણ

પ્રત્યાવાત, પું [ સ ] સામે  
બકમે સામે આવ્યો (૨) પડ્યો

પડ્યો દો

પ્રત્યાહાર, પું [ સ ] વ્યાપ  
રણુ પ્રમાણે સૂતના પહેવા ને છેલ્લા

અક્ષરના મેળાપથી બનેલી અમુક સજ્ઞા,  
સમેપ શબ્દ પારિભાષિક સજ્ઞા (૨)

પીગે હક પાણુ એવી લેવું તે (૩)  
સયમ

પ્રત્યુત્તર પું [ સ ] સામે  
વગતો જવાબ આપવો તે ઉત્તર

પ્રત્યુત્પન્ન વિં [ મ ] તરત  
ઉત્પન્ન થયેલું તુરતાતુરત મુજેલું

તાત્કાલિય હાજરાહજુર પ્રત્યુત્પન્ન  
મતિ-તરત જુદિવાણુ હાજરજવાની

પ્રત્યુપન્નર પું [ સ ] હા  
કારની સામે ઉપકાર કરવો તે

પ્રત્યુષ પું [ સ ] પ્રભાત,  
મળસકુ પરીદ

પ્રત્યે અં પ્રતિ. તરફ; બહી.

પ્રત્યેક, અં એકએક. દરેક.

પ્રથમ, વિં [ સં. ] પહેલું;

મુખ્ય. ( ૨ ) સારું; શ્રેષ્ઠ ( ૩ ) અં

પહેલેથી. સારાતમા. [ (વિભક્તિ)

પ્રથમા, વિં [ સં. ] પહેલી.

પ્રથા, સ્ત્રીં । સ । રૂઢિ. વડીવટ ;  
માર્ગ; ધારા; પદ્ધતિ. ( ૨ ) રીત;  
આલ, ( ૩ ) ટેવ; આદત.

પ્રથિત, વિં [ સં. ] વિખ્યાત;  
જાણીતું. પ્રમિદ્ધ. ( ૨ ) વિસ્તરેલું;  
ફેલાયેલું; જાહેર.

પ્રદક્ષિણા, સ્ત્રીં । સં. ] આસ-  
પાસ ફરી વળવું તે; પરિક્રમા.

પ્રદર, પું સં. ] સ્ત્રીં સ્ત્રીઓનો  
એક રોગ ( ૨ ) પાલવ પદ્ધતિ.

પ્રદર્શન, નં [ સં. ] સૌ કોઈ  
જુએ એમ પ્રદર્શન મૂકવું તે દેખાડવા  
મૂકેલું જેને દૃશ્ય.

પ્રદર્શિત, વિં [ સં. ] દેખાડેલું;  
દાખવેલું; બતાવેલું.

પ્રદાન, નં [ સં. ] દાન આપવું  
તે; પુણ્ય નિમિત્તે આપવું તે. ( ૨ )  
બક્ષીશ । દીપ.

પ્રદીપ, પું [ સં. ] દીવો બત્તી;

પ્રદીપન, નં [ સં. ] દીપાવનાર;  
તેજ કરનાર. ( ૨ ) ઉદ્દેશવાળું-તેજ  
યવું તે, ( ૩ ) વધારનાર, ઉધાડનાર;  
ચેતવનાર સચિ કરનાર.

પ્રદીપત વિં [ સં. ] ઝળઝળાટ.

પ્રકાશિત; જાડજાડાટ જાળ્યા કરતું  
હોય એવું. ( ૨ ) તેજ; જામત;  
દીપેલું. ઉત્પાદિત; ઉદ્દેશાયેલું.

પ્રદેશ, પું [ સં. ] વિશાળ  
ભૂભાગ; દેશ; ભૂમિ; મુલક. ( ૨ )  
વિદેશ; પરદેશ. ( ૩ ) અંગુલો અને  
તર્જની પહોળા કયાં હોય એટલું  
પ્રમાણ તે. ( ૪ ) હદ; સીમા; આંત.  
રા. ( ૫ ) જગા; સ્થાન.

પ્રદોષ, પું [ સં. ] સાંજ  
સવારનો સંધિકાળ; સાંજનો સૂર્ય  
આવમી જઈ અધાર વાય તે દરમિ-  
યાનનો સમય તે. ( ૨ ) એક વાર  
જન્મવાનું એક મત. ( ૩ ) દોષ; ગુનો.

પ્રદુષ્ટ, પું [ સં. ] કામદેવ.  
( ૨ ) શ્રીકૃષ્ણનો પુત્ર; અનિરુદ્ધનો  
પિતા.

પ્રધાન, વિં [ સં. ] મુખ્ય;  
વડું; મોટું; પહેલું. ( ૨ ) પું  
મંત્રી; દિવાન; વજીર.

પ્રધાનવદ્, નં દિવાનગીરી;  
વજીરાત; મંત્રી તરીકેની કારકીર્દી.  
( ૨ ) પ્રધાનપદ; મંત્રી-વ.

પ્રધાવન, નં [ સં. ] દોડ;  
ડાડાદોડી કરવી તે. ( ૨ ) હાથવરાળ;  
ફાંફાં.

પ્રપંચ, પું [ સં. ] સંસાર;  
દુનિયા. ( ૨ ) માયા; જામ પ્રતારણ.  
( ૪ ) કાવચ; સચર્યાજાણી બાજી. ફસા  
વટે. ( ૫ ) વિપર્યાસ. ( ૬ ) વિરતાર.

પ્રપંચી, વિં કપટી, કાવતરાં-  
ખોર; દગલખાજ; કચ; પૂર્ત; છુચુ;  
સ્વાર્થો, ખટપટી; જાળવાણું.

પ્રપા, સીં [ સં. ] પાણી પાવા  
ની જગા; પરજ

પ્રપાકક, પું [ સં. ] પાકે કર-  
વાનો અપચાય, પ્રકરણ; ખાખ.

પ્રપાત, પું [ સં. ] પતન;  
પાત. (૨) કુસો. (૨) પટી જહું-  
હારી જહું-હવરી જહું તે. (૩) ખોધ.

પ્રપિતા, પું [ સં. ] પિતામહનો  
પિતા; દાદાનો ખાખ.

પ્રપૌત્ર, પું [ સં. ] પૌત્રનો પુત્ર.

પ્રપુકલ, વિં [ સં. ] દૂધેકું;  
ખોલેકું; કપોરું; પ્રસન્ન; ખુશાલ;  
મોજ હોય એવું.

પ્રપુકિલ, વિં પ્રપુલ.

પ્રપજ, વિં [ સં. ] બળવાન;  
એરાવર; સરાકત; કસદાર.

પ્રપંધ; પું [ સં. ] સારી રીતે  
બંધાયેલું-રચાયેલું હોય એવું તે;  
અમુક રીતિએ આઠવાયેલું-અનાવેલું  
સખાલું તે. (૨) નિબંધ; અટકાવ.  
(૩) બંધ; બાંધ.

પ્રપુલ, વિં [ સં. ] જમત;  
જાહેલું. (૨) ખરી વસ્તુ એને સમ-  
જાયેલી હોય એવું; જાણીતું.

પ્રખોધ, પું [ સં. ] જાન; જોધ;  
સમજણ. ચપાઈ જાન. (૨) જાણતિ;  
દોઝિયારી. (૩) શિક્ષા; નસિયવ.  
(૪) સાવચેતી.

પ્રખોધિની, વિં જમત કરનારી;  
ઉઠવાની. પ્રખોધિની એકાદશી=દેવ-  
દિવાળી; દેવને ઉઠવાની કાર્તિક શુદ્ધ  
અગિયારસ.

પ્રખાવ, પું [ સં. ] જન્મ થવાનું  
કારણ; જન્મ લેવું. (૨) ઉત્પત્તિનું  
મૂળ તે; ઉદ્ભવ; ઉગમ; ઉદય.

પ્રખા, સીં [ સં. ] પ્રકાશ; તેજ;  
દ્યુતિ; અજવાળું. (૨) કાન્તિ; ઓજ.  
(૩) વડાઈ; મોટાઈ; પ્રભુતા. (૪)  
રથદો; મરજ; લમણ; દરકાર.

પ્રખાકર, વિં [ સં. ] પ્રકાશ  
કરનાર. (૨) સૂર્ય; સૂરજ. (૩)  
અસિ-ચંદ્ર જોરે.

પ્રખાત, નં [ સં. ] પ્રાતઃકાળ;  
ઉપા; મજસૂ. (૨) સવારનો વખત.  
(૩) એ નામનો એક રાજ.

પ્રખાતિયું, નં પ્રખાતે ગાવાના  
રાગનું સ્તુતિપદ.

પ્રખાવ, પું [ સં. ] પ્રતાપ;  
તેજ; શેઠ (૨) સક્તિ; જમ; દેવત;  
પ્રભુતા. (૩) ગુણ; અસર. (૪)  
રવાળ; દમામ.

પ્રખુ, પું [ સં. ] ઉધર; પડખેધર.  
(૨) રાત્ર; માલીક; શેઠ. (૩)  
ખાલ; સ્વામી. ૨૦ પ્રં પ્રખુનું માલુસ  
=જોણું માલુસ.

પ્રખુતા, સીં [ સં. ] ઉધરતા;  
પ્રખુલું (૨) ઝેર્યું; જાહોજલાલી;  
દેશવ. (૩) રાત્ર-માલીક-પટ્ટી.

તે. (૪) વડાઈ; ગોટાઈ; (૫) સત્તા; દાખ; દોર; ભેદકમી.

પ્રભુતિ, અં [સં.] આદિ લઈને; અમુકથી માંડીને,

પ્રમત્ત, વિં [સં.] ઘેરું; ગાંડું  
(૨) હનમત્ત; છટ્ટી ગયેલું (૩) છાકડું; કેકમાં હોય એવું. (૪) જેવું મન ઠેકાણે ન હોય એવું; પ્રમાદી.

પ્રમત્તતા, સ્ત્રીં ઘેલછા; ગાડાઈ.  
(૨) પ્રમાદીપણું. (૩) કેડતું જેમાન-પણું. (૪) તુંડાઈ; મગરરી, છાક.

પ્રમદવત, નં [સં.] અંત:પુર પાસેનો ભગીચો; સ્ત્રીઓને હરવા કરવાનો ખાનગી ખાગ. [સુંદર સ્ત્રી,

પ્રમદા, સ્ત્રીં [સં.] મદવાળી  
પ્રમા, સ્ત્રીં [સં.] યથાર્થજ્ઞાન.

પ્રમાણ, નં [સં.] પ્રમા; સા-ખીલી; પુરાવો; સાખ (૨) દાખલો; હદાહરણ, પડછો. (૩) ખાતરી; ભ-રેશો; વિશ્વાસ. (૪) માપ; અંદાજ; આધાર. (૫) વિં સત્ય, સિદ્ધ; ખરું; માન્ય; કબુલ.

પ્રમાણપત્ર, નં ખાતરીપત્ર; સટિંક્રિટ. (૨) દાખલો.

પ્રમાણપુરું, કિં અં કબુલ કર-વું; માનવું; આધાર રાખવો. (૨) બહુવું. (૩) ગણવું. (૪) માપવું.

પ્રમાણિક, વિં [સં.] મનથી ન સત્ય હોય તે કરનાર; ધમાનદાર; ન્યાય લાગે તેમ કરનાર; એકવચની; સત્તિશીવાન.

પ્રમાણિકપણું, નં નેકી; ધમા નદારી; નિષ્ઠા; સત્યતા; પ્રમાણિકતા.  
પ્રમાણિકા, સ્ત્રીં એક અક્ષર મેળ છંદ

પ્રમાણે, અં આ રીતે; આમ  
(૨) પહે; ગોરે; માફક; ભેમ.

પ્રમાતામહ, પું [સં.] માતા દાદાનો બાપ તે.

પ્રમાદ, પું [સં.] આળસ; જે દરકારી, જે પરવાઈ; અસાવધાનતા;  
(૨) ગફલત; ભૂલ; ચૂક; ઉપેક્ષા.

પ્રમાદી, વિં આળસુ; એટી; જેદરકાર; જેક્ષણજવાળું; અસાવધ  
(૨) સાક સંવત્સરોમાંનો ૨૭ મો સંવત્સર

પ્રમિતિ, સ્ત્રીં [સં.] જ્ઞાન; જ્ઞા-નની ક્રિયા. (૨) માપવાની ક્રિયા.

પ્રમુખ, વિં આગેવાન; અમેસર; મુખ્ય; વડું; મધાન. (૨) મુખી; સર-નશીન; અધ્યક્ષ.

પ્રમુખપદ, ન, પ્રમુખની પદવી.  
સ્થાન તે; પ્રમુખપણું; આગેવાન વડું તે; વડપણ; અધ્યક્ષત્વું સ્થાન તે.

પ્રમુદિત, વિં [સં.] હરખા-યેલું; પ્રસન્ન થયેલું; આનંદી.

પ્રમેય, વિં [સં.] માપવા-પ્ર-માણ કાઢવા યોગ્ય; અનુમાન કરવા લાયક. (૨) પુરવાર કરવા લાયક. (૩) નક્કી કરવાનો જે પ્રશ્ન-વિચાર તે; નિર્ણયને માટિ ઉભો કરેલો સવાલ; મુદ્દો. (૪) જ્ઞાનનો વિષય; તત્ત્વવસ્તુ

પ્રમેહ, પુ. [ સં. ] પરમિયો;  
એક ચેપી રોગ.

પ્રમેહ, પુ. [ સં. ] આનંદ; હરખ.  
પ્રમેહવું. કિં સં ખુશી કરવું;  
આનંદવું; હરખાવું. [ જમ.

પ્રમેહ, પુ. [ સં. ] મૂર્ખા; મોહ;  
પ્રયત્ન, પુ. [ સં. ] મહેનત;  
પ્રયાસ; મોટી તજવીજ; ખંતથી  
કામ કરવું તે.

પ્રયાણ, ન. [ સં. ] જવું તે;  
પ્રયત્ન; ગમન. [ નત; યત્ન.

પ્રયાસ, પુ. [ સં. ] જમ; મહે-

પ્રયુક્તિ, ત્રી. [ સં. ] વિરોધ  
જુગની વાપરવી તે; દાવપેચથી કામ  
કરવું તે; પ્રયોગ; પ્રયોજન.

પ્રયુત, વિ. [ સં. ] દસ લાખ.

પ્રયોગ, પુ. [ સં. ] અખતરો;  
અનભાવેરા; રૂઝઆવડું કામ કરી જોવું  
તે. (૨) શક્તિ; તજવીજ. (૩) કાયદો;  
નિયમ; પારો. (૪) વ્યાકરણ પ્રમાણે  
કર્તા અને કર્મનો ક્રિયા સાથે સંબંધ  
શાંખનારી રચના તે. (૫) સાધના;  
અનુકાન; વિધિ. [ પ્રેરક.

પ્રયોજક, વિ. [ સં. ] યોજનાર;

પ્રયોજન, ન. [ સં. ] કરણ;  
સળજ. (૨) હેતુ; મતલબ; હેતુ.  
(૩) આવશ્યકતા; જરૂર.

પ્રયોજ્ય, વિ. [ સં. ] યોજવા લા-  
યક; જોડવા યોગ્ય.

પ્રયોહ, પુ. [ સં. ] અંકુર; ફણગો.

પ્રલય, પુ. [ સં. ] સૃષ્ટિનો અંત  
આવવો તે; માણસો અને પ્રાણીઓને  
સદંતર નાશ થઈ જવો તે. (૨) મોટી  
આફત; સંહારકાળ; કાળોડેર.

પ્રલાપ, પુ. [ સં. ] ગમે તેમ  
શેવું તે. મોટી બોલીને રડવું તે.  
(૨) એકફેલ ગમે તેમ બોલવું—બળ-  
ડવું તે; જલપ; બડબડાટ, (૩) વિલાપ.  
પ્રલેપ, પુ. [ સં. ] ખરડ; લેપ;  
વિલેપન; કંટવાળો.

પ્રલોભન, ન. [ સં. ] લોભાવે  
એવું જે તે; લલચાવનારું તે; લોભ  
કરાવે એવું તે.

પ્રલ્લે, જુ. પ્રલય. કિં પ્ર. પ્રલ્લે  
થવું. પ્રલ્લેકારમજળ, ચિનારા.

પ્રવચન, ન. [ સં. ] વ્યાખ્યાન;  
વિવેચન.

પ્રવર, ન. [ સં. ] મોત્ર અથવા  
કુકુંબની શાખા—મરાખાઓ વગેરે તે.  
(૨) વિ. મુખ્ય; આગેવાન; મુખી.

પ્રવર્તક, વિ. [ સં. ] પ્રવર્તાવનાર;  
પ્રવર્તનકારી; ફેલાવનાર. (૨) પ્રયતિજનક.

પ્રવર્તન, ન. [ સં. ] વાલ ચલ.  
ચલ; વર્તન; પ્રયતિ કરવાની રીત;  
પ્રયતિ.

પ્રવર્તમાન, વિ. [ સં. ] ચાલ;  
ચાલવું; અમલમાં હોય એવું. (૨)  
ફેલાવેલું.

પ્રવર્તવું, કિં અ. ફેલાવું;  
પ્રસરવું. (૨) અમલમાં આવવું; વર્ત-  
વું; ચાલવું.



પ્રવર્તીવર્ણ, કિં સં કૈલાવર્ણ :  
પ્રસારવર્ણ; ચલાવર્ણ. (૨) અમલમાં  
મૂકવર્ણ; લોકમાં કૈલાય તેમ કરવર્ણ. (૩)  
વળાવર્ણ; આપી દેવર્ણ.

પ્રવાસ, પુ. [ સં. ] પરદેશવાસ તે  
(૨) મુસાફરી; દેશવિદેશમાં ફરવર્ણ તે.

પ્રવાસી, વિ. બીજા-અન્યવા-  
સમાં રહેલું. (૨) મુસાફર; પાંચ;  
વટેમાર્ગ.

પ્રવાહ, પુ. [ સં. ] વહન-વહેવર્ણ  
તે; ઓત; રેલો; ખગલો; ધારા. (૨)  
નિરંતર આલુ કમ તે. (૩) પરંપરા  
આસ્થા કરવી તે. (૪) ગતિ, શહ; મોરણ.

પ્રવાહી, વિ. પ્રવાહે વહે એવું;  
રેલો એવું; ધારા-પરંપરાએ આસ્થા  
નય એવું.

પ્રવાહ, ન. પ્રવાહ; પરવાણું.  
પ્રવાણી=પરવાણાની માળા.

પ્રવિષ્ટ, વિ. [ સં. ] પેઠેલું;  
દાખલ થયેલું; પુસેલું.

પ્રવીણ, વિ. [ મં. ] નિપુણ;  
કુશળ; હોશિયાર; કબિલ; ચતુર. (૨)  
આવડવાળું; માહિતગાર.

પ્રવૃત્ત, વિ. [ સં. ] આલુ; આલ-  
તું; પ્રવૃત્તિમાં મચેલું.

પ્રવૃત્તિ, સ્ત્રી. [ સં. ] ચલ કરવો  
તે; વ્યાપાર; વ્યવસાય; નાના પ્રકારના  
વિષયોમાં પ્રવૃત્ત થવું તે. (૨) જમણું;  
ઉદ્યોગ. [ (૨) પુખ્ત.

પ્રવૃદ્ધ વિ. વધેલું; મોટું થયેલું.

પ્રવેશ, પુ. [ સં. ] પેસવું તે;  
દાખલ થવું તે. (૨) કાઇ સ્થાનની  
અંદર દાખલ થવું-પેસવું તે. (૩)  
નાટક વગેરેનો એકાદ વિભાગ તે;  
જુદાં જુદાં પાત્રોનું રંગભૂમિ ઉપર  
આવવું તે.

પ્રવેશક, પુ. આવતા અંગની  
વસ્તુ દર્શાવવાને માટે મૂકવામાં આવ-  
તો વાર્તાલાપ તે; વિષ્કંભક.

પ્રવ્રજિત, વિ. [ સં. ] ત્યાગી;  
જેણે યાચો આશ્રમ લીધો હોય તે;  
સંન્યાસી; વેરાગી.

પ્રશમન, ન. [ સં. ] ઠંડું પાડ-  
વું તે; શાંત કરવું તે. (૨) શાંતિ.

પ્રશસ્ત, વિ. [ સં. ] વખાણવા  
લાયક; સ્તુતિ પાત્ર. (૨) ઉત્તમ;  
એક; ઉચું.

પ્રશસ્તિ, સ્ત્રી. [ સં. ] પ્રશં-  
સાનો લેખ તે; મોટા માણસની પુણ્ય  
કૃતિના વર્ણનવાળો લેખ તે.

પ્રશસ્ત્ય, વિ. [ સં. ] વખાણવા  
લાયક. [ સ્તુતિ કરનાર.

પ્રશસક, ન. વખાણનાર;

પ્રશસનીય, વિ. વખાણવા  
લાયક. (૨) ઉત્તમ; સારું; એક.

પ્રશંસા, સ્ત્રી. [ સં. ] વખાણ;  
સ્તુતિ; યશ આપો તે.

પ્રશસક, વિ. શાલત કરનાર;  
અમલ બાળવનાર. (૨) રાજ;  
અમલદાર.

પ્રશાંત, વિંખૂળ સાંત; ટાહું.

(૨) નીરવ; મૌન.

પ્રશ્ન, પુ. [ સ. ] પૂછવું તે;  
પૂછા; સવાલ. [ તે; સવાલપત્રક.

પ્રશ્નપત્ર, ન. પ્રશ્નનું લખાણ

પ્રશ્નમાળા, સ્ત્રી. પ્રશ્નાવલિ;

સવાલોનો સમૂહ તે; ઉપસાઉપરી પુછ-  
લા સવાલો તે.

પ્રશ્નાર્થ, વિ. પ્રશ્નવાળા અર્થનું  
તે; પ્રશ્ન સંબંધી; પ્રશ્ન તરીકે  
પુછાયેલું.

પ્રશ્નોત્તરી, સ્ત્રી. પ્રશ્ન અને  
ઉત્તરની ભેમાં પરંપરા હોય તે; સવા-  
લ જવાબવાળી રચના.

પ્રસક્ત, વિ. [ સં. ] લાગેલું;  
વળગેલું; અનુરક્ત; ચડેલું; ખૂબ  
હળેલું; આસક્ત.

પ્રસક્તિ, સ્ત્રી. મોહિની; લગની;  
ઈંદ્ર; આસંગો; હેડો.

પ્રસન્ન, વિ. [ સં. ] ખુશ;  
આનંદિત; પ્રકુલ મનનું; રાજ.

પ્રસન્નતા, સ્ત્રી. ખુશાલી; ચિ-  
ત્તની આનંદમયતા; પ્રકુલપણું.

પ્રસાર, પુ. [ નં. ] ફેલાવો;  
પ્રસારો; પ્રસરણ. [ ફેલાવો.

પ્રસારણ, ન. [ સં. ] પ્રસાર;

પ્રસારણું, ક્રિ. અ. ફેલાવું;

વિસ્તરણું; વ્યાપી જવું; ફેલાવું.

પ્રસવ, પુ. [ સં. ] જન્મ; જ-  
નન; ગર્ભસ્થાનવાંથી બાળકનું બ-  
હાર પડવું તે

પ્રસવણું, ક્રિ. સ. જન્મ આ-  
પવો; જન્મવું; ગર્ભમાંથી બહાર પ-  
ડવું. (૨) જન્મણું; ઉત્પત્ત યણું.

પ્રસંગ, પુ. [ સં. ] અનુકૂળ-  
ચોગ્ય વખત; લાગ; વાકડો; ટાણું;  
ભેગ; અવસર; સંધિ; ભેગવાઈ.  
(૨) મેળાપ; સંગ; સોખત; સહવાસ;  
પરિચય (૩) વિષય; પ્રકરણ બાબત.  
પ્રસંગવશાત્=અવસર-લાગ આન્યાથી.

પ્રસંગોપાત્, અ. પ્રસંગે.

પ્રસાદ, પુ. [ સં ] ખુશાલીની  
નજર તે. (૨) અનુમતિ; હાપા;  
મહેરબાની. (૩) દેવ. ગુર. રાજ,  
સ્વામીવગેરેએ પ્રસન્ન થઈને આપેલું  
જે કંઈ તે; નૈવેદ્યની સેવ. (૪) ભો-  
જન. (૫) દેવને ધરાવેલું ખાવાનું.  
તે. (૬) ઠોક; માર. (૭) કામ્ય રચ-  
નામાં રહેલું જે મોહક શબ્દસંદર્ભ તે;  
કવિતામા-વાણીમાં ચિત્તને પ્રસન્ન કરે  
એવું જે તત્ત્વ તે.

પ્રસાદી, સ્ત્રી. પ્રસાદ.

પ્રસાધિકા, સ્ત્રી. [ સ. ]  
શણ્ણીઓને ટાપટીપથી -શણ્ણમારનારી.  
દાસી [ વિસ્તાર. ફેલાવ.

પ્રસાર, પુ. [ સ. ] પ્રસરણ;

પ્રસારક, વિ. પ્રસાર કરનાર;  
ફેલાવનાર [તે; પ્રસાર, ફેલાવો.

પ્રસારણ, ન. ફેલાવું-પ્રસરણું

પ્રસારણું, ક્રિ. સ. ફેલાવવું;  
પ્રવર્તાવવું; પ્રસરે એમ કરવું. (૨)  
પહોળું કરવું.

પ્રસારિત, વિં પ્રસારેલું; પથ  
રાઈ-ફેલાઈ રહેલું એવું.

પ્રસિદ્ધ, વિં [ સં. ] જાણીતું;  
લોકમાં જાહેર થયેલું એવું; વિખ્યાત.  
(૨) ખુલ્લું; આહત; જાહેર.

પ્રસિદ્ધિ, સ્ત્રી [ સં. ] ખ્યાલિ;  
નામના. (૨) જાહેરાત; લોકની જાણ-  
માં આવવું તે. (૨) ફેલાવો;  
પ્રસાર.

પ્રસૂત, વિં. [ સં. ] જન્મેલું;  
સંનત; જાણેલું.

પ્રસૂતા, સ્ત્રી જન્મનારી બાળ-  
કને જન્મ આપનાર સ્ત્રી; પ્રસૂતિકા.

પ્રસૂતિ, સ્ત્રી જન્મવું તે; જનન;  
પ્રસવ; ઉદ્ભવ; જન્મ. (૨) સંતતિ;  
જાહેરાત. (૩) સુવાચન.

પ્રસૂતિકા, સ્ત્રી [ સં. ] પ્રસૂ-  
તા; જન્મનારી. (૨) સુવાચી.

પ્રસૂતિકાશૂદ્ધ, નં સુવાચ-  
નીનો જોડો; પ્રસવનારીઓને સખ-  
વાનુંસ્થાન. [ પાષાણ; (૨) શિલા.

પ્રસૂતર, પું [ સં. ] પથરાય;  
પ્રસૂતાનું નં મથણી નીકળવું  
તે; પ્રવાણ કરવાને માટે સાથ મુલ-  
તમાં સર સામાન સાથે બીજા ઠેકાણે  
જઈ રહેવું તે.

પ્રસૂતાર, પું [ સં. ] ધાસની  
પથારી; સાથરો. (૨) પ્રસાર; ફેલાવો.  
(૩) પિંગળરાજ પ્રમાણે ૭૬ સંખ્યા  
જણવાનો કોડો તે.

પ્રસૂતાવ, પું [ સં. ] પ્રસૂત;  
અવસર; યોગ્ય; વખત. (૨) પ્રસૂત;  
સરઆતનો બનાવ; કારણ; હેતુ. (૩)  
વર્ણન.

પ્રસૂતાવના, સ્ત્રી [ સં. ] મંથ-  
પ્રયોજનદર્શક તેમજ મંથવસ્તુ નિ-  
દર્શક જે સરઆતનો લેખ તે; દિ-  
બાણો; ઉપોદ્ધાત. (૨) આરંભ.

પ્રસૂતાવિક, વિં પ્રસૂતને લ-  
ગતું; પ્રસૂતે લડાઈરણ અપાય એવું;  
પરચૂરણ.

પ્રસૂતલ, વિં [ સં. ] પ્રાસંગિક;  
આદ્ય; વર્તમાન. (૨) નાં અવસર; યોગ્ય.

પ્રસૂતાન, નં [ સં. ] પરદેશ  
જવા ઉપડવું તે; પ્રવાણ; ડું.

પ્રસૂતાયિત, વિં [ સં. ] સ્થા-  
પન કરેલું; સારી રીતે બસાડેલું; ઠ-  
કરેલું. (૨) મોકલેલું; પ્રેરીત.

પ્રસૂતવ, પું [ સં. ] ડરવું તે;  
ગળવું-ટપકવું તે; વહેણ. [ ધામ.

પ્રસૂતેલ, પું પરસેવા; પસીનો;

પ્રસૂત, પું [ સં. ] તણ કલાક  
જેટલો વખત તે; પહોર; યામ.

પ્રસૂતણ, નં આનંદ; હરખ;  
ખુશાલી. [ અસૂરનો એક છંદ.

પ્રસૂત્યુરી, સ્ત્રી [ સં. ] તેર

પ્રસૂતન, નં [ સં. ] દાસ્ય. (૨)

ટાળ. (૩) દાસ્યરસવાળું નાનું નાક.

પ્રસૂત, પું આપાત; ધા; ડટો;

કંપટો; ફટકો. (૨) માર.

પ્રસૂત, વિં રાજ; ખુશી; આ-  
નંદિત; હરખાયેલું.

પ્રાકટ્ય, નં [સં.] પ્રકટ્યું તે;  
જહેર યતું-હત્યત યતું તે; જન્મ;  
અવતાર; આવિર્ભાવ [ દિવાલ.

પ્રાકાર, પું [સં.] કોટ, કિલ્લાની  
પ્રાકૃત, વિં નીચું; હલકું. (૨)  
સામાન્ય હોય એવું; લોકમાં આ-  
લર્થ એવું. (૪) નાં સંસ્કૃતમાંથી  
નીકળેલી એક લોકભાષા તે.

પ્રાકૃતિક, વિં પ્રકૃતિ સંબંધી;  
કુદરતી; સામાન્ય; લોક સંબંધી.

પ્રાકૃતન, વિં આગલું; પહેલાંનું;  
વર્તું (૨) પ્રારબ્ધ; નશીબ

પ્રાગલ્ભ્ય, નં [સં.] પ્રગલ્ભતા;  
હૃદતાઈ. (૨) નિર્લજ્જતા; બેસારમી.

પ્રાધુર્ણ્ય, પું [સં.] અતિથિ;  
પરોણો. [દિશા; જગમણ.

પ્રાચી, સ્ત્રીં [ સં. ] પૂર્વ

પ્રાચીન, વિં [સં.] જુડું; અ-  
સહી; પૂર્વનું. [અસહીપણું.

પ્રાચીનતા, સ્ત્રીં જુનાપણું;  
પ્રાણીત જુઠું પ્રાયશિત.

પ્રાણે, પું પરાજય; તકન નારા  
પામલું તે.

પ્રાણ, વિં [સં.] સારા જ્ઞાન-  
વાણું; બુદ્ધિશાળી; પડિત. (૨)

પ્રાણ્યું; શાણું; દક્ષ. (૩) કુશળ; પ્રવીણ.

પ્રાણુ, પું [સં.] શરીરમાંનો  
જંદગીને આધાર રૂપ વાયુ; હૃદયમાં

રહેલો વાયુ; શરીરમાં પાંચ પ્રાણુવાયુ-  
પ્રાણ, અપાન, વ્યાન, ઉદાન અને સ-

માન છે તેમાંનો પહેલો. (૨) જવ;  
ચૈતન્યાત્મા. ૩ ) જવનના આધાર  
રૂપ જે તે.

પ્રાણુધાતક, વિં પ્રાણુ-જવનો  
ધાત કરે એવું.

પ્રાણુજવન, વિં પ્રાણુની માફ-  
ક જવન દર્શવનારું; જવનને પ્રાણુ  
સમાન આધાર આપનાર; બહુ વડાઈ.

પ્રાણુનાથ, પું [સં.] પ્રાણુને  
રાખનારો તે; પ્રાણુનો આધાર તે;  
પતિ.

પ્રાણુપ્યારી, સ્ત્રીં પ્રાણુ સમાન  
પ્રિય એવી જે સ્ત્રી તે; પ્રિયા.

પ્રાણુપ્યારો, પું પ્રાણુ સમાન  
પ્રિય તે; પ્રિય પતિ; વડાલો દોસ્ત.

પ્રાણુપ્રિય, વિં પ્રાણુ જેવું  
પ્રિય તે; પ્રિયપતિ. [વડાલી સ્ત્રી.

પ્રાણુપ્રિયા, સ્ત્રીં પ્રાણુ જેવી

પ્રાણુમય દેશ, પું [નં.] જેમાં

પ્રાણુ રહ્યા છે તે દેશ. [પ્રાણુપ્રિય,

પ્રાણુવદલજ, વિં [સં.]

પ્રાણુવહિલા, સ્ત્રીં પ્રાણુપ્રિયા.

પ્રાણુવાયુ, પું [સં.] જુઠું

પ્રાણુ. (અં.) ઓકિસજન.

પ્રાણુહારક, વિં પ્રાણુ દરી  
એવું; પ્રાણુ લઈ લય એવું. (૨)  
વચનાન.

પ્રાણુધાર, વિં [સં.] પ્રાણુ  
આધાર-આશ્રય રૂપ એક. (૨)  
પતિ; વર.

પ્રાણ્યાયામ, પુ૦ [ સં. ] પ્રાણ-  
વાયુ-આસને સરીરમાં લઈ રોકવા  
અને ઘુંટવાની ક્રિયા તે. ( પ્રાણ્યાયામ-  
નો ત્રણ રીતો-કુંભક, પૂરક, અને રેચક.)

પ્રાણપ્રદતિ સ્ત્રી૦ [ સં. ] પ્રાણને  
આપ્તિ-બલિ-ભોગ આપવો તે.

(૨) પ્રાણપાંશુ.

પ્રાણપાંત, પુ૦ [ નં. ] પ્રાણનો  
અંત-છેદો આવી રહેવો તે; મૃત્યુ.  
૩૦ પ્ર૦ પ્રાણપાંતે=મરતાં.

પ્રાણી, ન૦ પ્રાણવાળું તે; જીવ-  
ચેતનવાળું જે તે; માણસ, પશુ,  
પખી, મત્સ્ય, કીટ વગેરે.

પ્રાણીવિદ્યા, સ્ત્રી૦ પ્રાણીઓ  
સંબંધી જ્ઞાનનું શાસ્ત્ર. [ યપતિ.

પ્રાણેશ, પુ૦ પ્રાણનો ઇશ; મિ-

પ્રાણેશ્વરી, સ્ત્રી૦ પ્રિયા-સ્ત્રી.

પ્રાતઃકાળ, પુ૦ [ નં. ] પ્રભાત;  
સવારનો પહેલો સવાર; મળસકું;  
વહાણું.

પ્રાતઃસંધ્યા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] દિવ  
વહુને પ્રાતઃકાળે કરવાની દેવપૂજા  
વગેરે. [ આરંભણું; પહેલું.

પ્રાથમિક, વિ૦ શરૂઆતનું;

પ્રાહુર્ભાવ, પુ૦ [ સં. ] બહાર  
નીકળી દેખાવું તે; પ્રકટવું તે; આચિ-  
ર્ભાવ; ઉગમ; ઉદય.

પ્રાધાન્ય, ન૦ પ્રધાનતા; આગે-  
વાની; મુખ્યત્વ (૨); બળ; જોર;  
ચક્ષુ.

પ્રાપ્ત, વિ૦ [ સં. ] મળેલું; પેદા  
કરેલું. (૨) પહોંચેલું. કિં પ્ર૦ પ્રાપ્ત  
કરવું=મેળવવું. પ્રાપ્ત થવું=મળવું.

પ્રાપ્તિ, સ્ત્રી૦ [ ગં. ] પ્રાપ્ત  
થવું-મળવું તે; લાભ; પેદારા; આવ-  
ક; ઉત્પન્ન. [ મને એવું.

પ્રાપ્ય, વિ૦ પ્રાપ્ત થાય એવું;

પ્રાજ્ઞત્ય, ન૦ [ સં. ] પ્રબળતા;  
સામર્થ્ય, બળ. (૨) પ્રતાપ. (૩)  
ધણું ચલણ હોવું તે.

પ્રામાણિક, વિ૦ [ સં. ] નેઃ  
અદલ ન્યાય-સત્ય ઉપર રહેનાર;  
સાચું ઇમાનદાર; પક્ષપાત નહિ  
કરનાર.

પ્રાય, વિ૦ [ સં. ] પ્રાય; સમ;  
સમાન; સરખું; જેવું; મૃતપ્રાય. અં  
ધણું કરીને-બહુધા.

પ્રાયશ્ચિત્ત, ન૦ [ સં. ] શુદ્ધિને  
અર્થે જે કંઈ ક્રિયા કરવી તે; દોષ-  
નિરૂત્તિ (૨) પશ્ચાત્તાપ; પાપમાંથી  
છૂટવાની ક્રિયા તે (૩) પાપ.

પ્રારબ્ધ, ન૦ [ સં. ] પહેલેથી-  
જન્મથી સાર થવું જે અદ્ય તે; ભાગ્ય;  
નશીબ; ભાવિ. [ શરૂઆત.

પ્રારંભ, પુ૦ [ સં. ] આરંભ;

પ્રાર્થના, સ્ત્રી૦ [ સં. ] સ્તુતિ  
કરીને માગવું તે; યાચના, (૨)  
વિનંતિ; આજીજી; કાવાવાતા; અરજ.  
(૩) ઇશ્વરની સ્તુતિ. કિં પ્ર૦ પ્રાર્થ-  
ના કરવી=સ્તુતિ કરવી.

પ્રાર્થનું, વિં અં સ્તુતિ કરીને  
માગવું; વિનવવું; ચાચના કરવી;  
અરજ કરવી. (૨) અકિત-સ્તુતિ  
કરવી; સ્તવવું. [અરજ કરીને માગેલું.

પ્રાર્થિત, વિં [ સં. ] ચાચિત.

પ્રાવીણ્ય, નં [ સં. ] પ્રવીણ-  
તા; કુશળતા; હોશિયારી; સારી  
આવડ.

પ્રાવૃથ, પું વર્ષામળ, ચોમાસું.

પ્રાશન, નં ખાવું તે.

પ્રાસ, પું [ સં. ] એક હથોથાર;  
પાશ. (૨) કવિતાની કશીઓના અંત્યા-  
શ્વરોની એક સ્વરતા આણવી તે; અનુ-  
પ્રાસ. (૩) નહો. (૪) જામ કરવો તે.

પ્રાસંગિક, વિં [ સં. ] પ્રસંગને  
અનુસરવું; સમયાનુસારી.

પ્રાસાદ પું [ સં. ] રેવમંદિર;  
દેવાલય. (૨) રાજમંદિર; મહેલ.

પ્રાસાદિક, વિં [ સં. ] પ્રસાદ-  
વાળું; કૃપાથી પ્રાપ્ત થયેલું હોય  
એવું. (૨) સુદર; મનોહર. (૩)  
જેમાં શુદ્ધ સૌંદર્ય અને લલિત રચના  
કુદસ્તી રીતેજ આવેલી હોય એવું;  
ચિત્રને પ્રસન્ન કરી નાખે એવી નિર્મળ  
સુલલિત રચનાવાળું તે.

પ્રાસ્તાવિક, વિં પ્રચૂરણ; પ્ર-  
સંગે ઉદાહરણ આપવા એવું; સાધન-  
રણ. [ મહેમાન.

પ્રાહુણો પું પશુઓ; અતિથિ;

પ્રાંત, પું [ સં. ] ઊંચ; અણી;

કોર; ખુણો. (૨) સમ્યવ્યવસ્થાને માટે  
પાડેલો દેશનો અમુક હદવાળો એકાદ  
વિભાગ તે; નાનો દેશ, મુલક; જીલ્લો.

પ્રાંતિક વિં પ્રાંતને લગતું, અ-  
મુક દેશ વિભાગતું. [ શાહનદો.

પ્રિન્સ પું [ સં. ] રાજકુંવર;

પ્રિન્સિપાલ, પું [ સં. ] મુખ્ય  
સર; પાઠશાળા બેરેનો વડો આચાર્ય.

પ્રિય, વિં [ સં. ] વડાહું;  
પ્રિય. (૨) ગમતું; રમતું; પસંદ

પડતું. (૩) નાં વર; પતિ; ભત્રી.

પ્રિયકર, વિં પ્રિય હાથે તેવું;  
વડાહું; મનગમતું. (૨) બહું કરનાર.

પ્રિયજન, નં વડાહું-ગમતું  
આણસો તે; આપ્તજન; સ્નેહીજન.

પ્રિયતમ, વિં [ સં. ] અત્યંત  
પ્રિય એવું તે; બહું વડાહું. (૨)

નાં વડાહો; પતિ.

પ્રિયતમા, સ્ત્રી વડાહી સ્ત્રી;  
પ્રિયા; પ્રિયત્વી; વહનમા. [ ભાવ.

પ્રિયતા, સ્ત્રી વડાહપ; પ્રીતિ-

પ્રિયવદ, વિં પ્રિય બોલનાર;  
મમતું જોયે એવું.

પ્રિયવદા, સ્ત્રી [ સં. ] મીઠા  
બોલી; વડાહું બોલનારી સ્ત્રી. (૨)

પ્રિયાર, સ્ત્રી [ સં. ] વડાહી સ્ત્રી

ત્રિવિક્રોસિલ, સ્ત્રી [ સં. ]

રાજનું આપ્ત સલાહકારી મંડળ  
(૨) ઊંચનો ન્યાય આપનારી

અંકજાતે . . . લલવાપથ્ય તે-  
 ધ્રીછ, સ્ત્રીં પિજાન; ઓળખ;  
 : પ્રીછતું, કિં અં [સં પૃચ્છ]  
 પૂછીને લલવું, દેખીને ઓળખવું;  
 સમજવું; સુઝવું. (૨) કિં સં  
 જાળવવું; સોપવું.

પ્રીત. સ્ત્રીં પ્રીતિ; વડાલ. માયા;  
 હેત; ખ્યાર કિં પ્રં પ્રીત ભેડવી,  
 પ્રીત કરવો, વગેરે. [ ૧૨. પતિ.

પ્રીતમ, પું પ્રિયતમ, વડાલો;

પ્રીતિ સ્ત્રીં [સં] વડાલ; હેત;  
 માયા, ખ્યાર. (૨) સ્નેહ; પ્રેમ (૩)  
 કૃપા, મહેરબાની. (૪) આહ; અનુ-  
 શઙ. (૫) આનંદ; હરખ. (૬) સ્વચિ.

પ્રીતિકર. વિં પ્રીતિ હં પત્ન-  
 કરે એવું (૨) સુંદર, રમણીય.

પ્રીતિપૂર્વક, અં વડાલભેર;  
 હેતથી; યુશાથી.

પ્રેક્ષક, વિં [સં] ભેનાર;  
 તમાસગીર [નીયં.

પ્રેક્ષણીય, વિં ભેવાળેવું; દર્શ-  
 પ્રેત. નં [હં] મહુ; રાખ.

(૨) સપિડી કરણુ લમીનો મુએવા  
 માટે ગણાતો વખત તે (૩) અવગ-  
 તિયો છવ; ભૂત; પિશાચ. ૩૦ પ્રં  
 પ્રેતભોજન=મુતની પાછળ કરવાનું  
 ભોજન (૨) પિશાચને આપવાનું  
 બલિદાન; બાકળા.

પ્રેતક્રમ, નં મુએલાના ઉદ્ધાર  
 માટે કરવાની ક્રિયાઓ-શ્રાદ્ધાદિક તે,

પ્રેતભૂમિ. સ્ત્રીં રમશાન; મુડદાં  
 બાળવાની જગા.

પ્રેતલોક, પું અવગતિયાં છ-  
 વને રહેવાનો પ્રદેશ; ભૂતલોક.

પ્રેમ, પું [નં] પ્રીતિ; સ્નેહ;  
 ખ્યાર (૨) સ્વચિ-પસંદગીની લાવના;  
 અંતરનો અનુશઙ

પ્રેમકીડા, સ્ત્રીં પ્રેમની-વડાલ-  
 ની સસિક રમત; રતિવિકાસ.

પ્રેમદા, સ્ત્રીં પ્રેમ આપનારી  
 સ્ત્રી; સુંદર સ્ત્રી. વડાલ હપભવે  
 એવી સ્ત્રી. [સ્નેહનો કસો.

પ્રેમપાશ, પું પ્રેમનું બધન;

પ્રેમપત્રિકા, સ્ત્રીં પ્રેમથી ભરેલું  
 લખાણ; મદનપત્ર; પ્રીતિનો કાગળ;  
 અનુશઙદર્શક લેખ.

પ્રેમભાવ, પું [સં] સ્નેહ-  
 ભાવ; વડાલનો ભાવ. [મળયુક્ત.

પ્રેમણ, વિં પ્રેમાળ (૨) પરિ-

પ્રેમાર્દ, વિં પ્રેમથી ગદગદ થઈ  
 ગયેલું એવું; પ્રીતિ લીલું.

પ્રેમાંશુ, નં પ્રેમના ઉભરાને  
 લીધે આંખમાં આવતું, પાણી તે; પ્રેમ  
 નાં આંસુ.

પ્રેમાળ, વિં પ્રેમી; સ્નેહાળ,  
 માયાળુ, અનુશઙી.

પ્રેમી, વિં પ્રેમાળ.

પ્રેય, નં [સં] પ્રિય એવું ને તે;  
 ગમવું; ગમે એવું.

પ્રેયસી, સ્ત્રી [ સં. ] અત્યંત વહાંથી સ્ત્રી, પ્રિયી.

પ્રેરક, વિં પ્રેરણા કરનાર; ઉદ્દેશનાર. (૨) પ્રયોજક, મોકલનાર.

પ્રેરણા, સ્ત્રી [ સં. ] કુદરતી

બાવના; સૂત્ર; મનોભાવ; ઇચ્છા (૨)

અંતરની ઉદ્દેશગ્રી; ભવિતિ. (૩)

આંતરિક સૂચન,

પ્રેરણ, કિં સં અંદરથી ઉદ્દેશ-

રણ; ઉચ્ચ કરણ. (૨) મોકલણ.

(૩) વાવણ; ફેંકણ. (૪) સૂચના

કરવી, પ્રેરણા કરવી

પ્રેરિત, વિં [ સં. ] પ્રેરણા કરેલું;

મોકલેલું, ઉદ્દેશરણ, રોષેણ.

પ્રેષિત, વિં [ સં. ] મોકલેણ.

પ્રેક્ષ, નં [ જં. ] દાખવાણું યંત્ર;

આસક્ષિયા બાધવાનો સંચો. (૨)

દાખવાણું યંત્ર; દાખખાણું.

પ્રેક્ષિકંટ, પું [ જં. ] સમાપતિ;

મધુખ; અધ્યક્ષ (૨) વડો; ઉપરી;

સોપી અધિક અધિકારનાળો ઉપરી.

પ્રોક્ષણ, નં મેધ ચીજને પવિત્ર

કરવાને તેની ઉપર મંતરેલું પાણી

ખાટણ તે

પ્રોક્ષિત, વિં મંતરેલું પાણી

છાંટીને પવિત્ર કરેલું, છંટકાવ કરેલું.

પ્રોત, નં [ સં. ] પોત, વચ.

(૨) વિં ગ્રંથેલું; પરિવેલું. (૩)

પરોત, પુરોહિત

પ્રોત્સાહ, પું [ ધં. ] અંતરનો

ઉત્સાહ-ઉમંગો; ઉ કટ ઉત્સાહ.

પ્રોત્સાહક, વિં ઉત્સાહ ચલાવે

એવું; ઉત્તેજક; હોંશ કરાવે એવું.

પ્રોત્સાહન, પું ખૂબ ઉત્સાહ-

ઉત્તેજન આપણું તે, હોંગ, ઉમેદનો

ઉગમો. [ ધાલવો; પરિવણું.

પ્રોણ, કિં સં નાકામાં દોરો

પ્રોષિતભર્તૃકા, સ્ત્રી-બેનો પતિ

વિદેશ ગયેલા હોય એવી સ્ત્રી, વિયોગી

નાયિકા.

પૌઠ, વિં [ સં. ] પાત્રી હમર

અને પાત્રી સમજણું તે; પુખ્ત; આધેડ.

(૨) ઉચ્ચભાવ અને ઉંચી બાપા-

વાણું તે. (૩) વિવેકથી

ભરેલું; ગંભીર, ઠાવણું. (૪) દેખાવમા

મોટું, બંબ, કદાવર. (૫) માનવંતું;

ઉચ્ચ, ગંભીર, ભારેખમ.

પૌઠતા, સ્ત્રી-મોટાઈ; પૌઠપણું;

પૌઠી; ઉચ્ચતા, પુખ્તપણું; ગાળીય.

પૌઠત્વ, નં પૌઠતા

પાઠપણું, નં પૌઠતા.

પૌઠા, સ્ત્રી [ સં. ] હમરે પહો-

ચેલી અને પ્રેમને સમજનારી પુખ્ત

સ્ત્રી; (ત્રિસથી પ આવન વધે સગી

પૌઠા.)

પૌઠી, સ્ત્રી [ સં. ] મોટાઈ, પુખ્ત-

પણું. (૨) ગંભીરતા. (૩) ગૌરવ.

(૪) ઉત્કંઠા, આતુક્ય. (૫) વિં પૌઠું;

રીઠું; ધણો વખત થવાથી જામેલું.

પ્રવક્તા, પું [ ધં. ] પ્રવક્તા-

નુસાર પૃથ્વીના સાત દીપોમાનો એક

દીપ.



૧૯૫૦, પુ. [સં.] વાનર. (૨)  
મૃગ. (૩) એક છંદ.

૧૯૫૦મ, ૧૯૫૦ પ્રવંશ.

૧૯૫૦૨, નં [ સં. ] ગામડી  
૬૫૨ ફાલ્લો ઉઠે એવી ચોપડવાની  
દવા. (૨) ફાલ્લો. (૩) ભતિ યુનો  
વગેરેનો લેપ કરવો તે; છા.

૧૯૬૦, સ્ત્રી [ સં. ] બરોળ;  
છાતીના ડાબા પડખામાંનો એક અવયવ.  
૧૯૬૦, વિ. [સં.] દીર્ઘ સ્વરથી

પણ લાંબા ઉચ્ચારનું તે; ખેંચી-લંબા-  
વીને જોલેલું તે.

૧૯૬૦, પુ. [સં.] મરખી; મહા-  
મારી; ગાંઠિયા તાવ; એક ધણાજ ચેપી  
તાવ ને સળિપાતનો મરખ.

૧૯૬૦મ, નં [ સં. ] મોળી  
ચળકાટવાળી અને ભારે વળનની એક  
ધાતુ. (કોઈ પણ ધાતુ કરતાં એના  
તાર વધારે પાતળો થઈ શકે છે.)

૬

૬

૬, પુ. [ સં. ] યુગસતી ભાષા-  
નો તેતરીશમો વ્યંજન; ફફેડો; ફફાર.  
ફફ, સ્ત્રી. ફફ; બાપની બહેન.  
ફં ૩૦ ફફળા=ખાચલો; તાંડવો.

ફફડી, સ્ત્રી. ફફડી; ફફડ; એક  
વનચર પ્રાણી.

ફફડી, સ્ત્રી. ફફડી. [ચકરડી.

ફફડી, સ્ત્રી. ફફડી; ફીફી;

ફફડો, પુ. પ્રસંગને યોગ્ય ઉદા-

હરણ આપવા જેવો નાનો લેખ;  
વાંક્ય સમૂહ. (૨) નાનો અલલેખ;  
લેખનો ઉતારો.

ફફાર, પુ. ફફેડો; ફફેલો ઉચ્ચાર  
અને અક્ષર.

ફફાવણ, કિં. સં. ચૂલું અથવા  
બુધી ખવરાવવી. ધૂળ ફફાવવી.=  
હારે એમ કરવું; હરાવવું.

ફફાર, પુ. [ આ. ] અક્ષાની  
બંદગીમાં મચ્છો રહેનાર મુસલ-  
માન; મુસલમાન ત્યાગી. (૨)  
નિષ્કિંચન થઈ રહેનારો માણસ. (૩)  
મરીખ; હીન; લિખારી. કહેવ મન્યા  
તો મીર નહિ તો ફફાર. ફફારફફાર=  
ભગત લિખારી.

ફફારી, સ્ત્રી. ફફારની હાલત;  
અકિંચનતા; કંગાલિયત; ગરીબી. (૨)  
ફફારનો વેરા. (૩) ફફારને મળેલી  
ભીખ. (૪) લેખ; ત્યાગ.

ફફારો, પુ. ખીરાનો તળેલો  
ગાંઠિયો; ફૂલવડીનો એકાદ ગાંઠિયો.  
ફફકક, વિ. છેલ; લાલ; વર્ણ-  
જિયા; છેલ્લાણી. (૨) સરસ; સુંદર;  
મહેનું. (૩) ઉડાડ; ધોતાળ; ન ફફર.  
(૪) સ્વચ્છદે વર્તનાર; હરે નહિ એવું.

ફફકકાઈ, સ્ત્રી. ફફકકપણું; ઉડાઈ;  
બે પરવાઈ; સ્વચ્છંદતા; ઉડાડપણું.

ફક્કેફકા, અં હાથ ખંખેરવા  
તે; ખાલીખમ; હવે નથી એમ  
કેખાડવું તે. [ તેજ એક એમ.

ફકંત, અં [ આ. ] માત્ર; કેવળ;

ફગદંડ, ફકદંડ, વિં છડાઉં;  
અકિંચન; ખાખીખંખાણી. (૨)  
હુઓ; ફાટ્યો; જેની ઉપર કરો  
વિશાસ રખાય નહિ એવો; બેફકેર.

ફગફગણું, કિંઅં આહુંઅવણું  
છડયા કરવું; ફરફરવું. (૨) ફમફમ  
એવો અવાજ યવો. (૩) ફફફફવું.

ફગર, સીં [ સં. પ્રકર ] ફાલ;  
દગ; રાશિ. (૨) ફૂંચાની મંજરી.

ફગવણું કિં સં ફેરવી નખા-  
વણું. (૨) ખોટું સમભવણું. (૩)  
છેતવણું. (૪) ભુલવાડણું; ફગાવણું.

ફગવા, પું છૂંતારાનીનો પ્રસાદ;  
આણી. (૨) અપરાધોવાળું હોગણું  
ગાયન.

ફગણું, કિં અં ફરીજણું; પલ-  
ટાણું; નાકભુજ થવું (૨) આહું ફંટાણું;  
ફેરવી તોળણું; વાકું બોલવું (૩)  
અધનમાં નહિ રહેવું સરવું. ખસીજવું.

ફગવો, પું હોળાના દહાડાઓ-  
મા રંગ છાંટી ભેટ માગનારો; ઘેરેયો;  
ફગ ગાનારો ને રંગ રોળનારો તે.

ફગાવણું, કિંસંબોલ્યુંઅબોલ્યું  
સરાવણું. (૨) ખોટું સમભવણું;  
ભુલવાડણું; છેતવણું. (૩) ઉચેટણું;  
દૂર નાખી દેવું; ફેંકવું; કેડાડી નાખવું.

ફગાવીરેણું, ફેરવી નાખવું, નાખી-  
દેવું.

ફગીજણું, કિં. સં બોલીને  
ફરી જણું; ફેરવી તોળણું; નામુકર જણું.

ફગોટણું, કિં સં ઉચેટણું;  
નાખણું; ઉછાળી દેવું; દૂર ફેંકી દેવું.

ફચફચ, અં પાણીપોચા સ્થા-  
નમાં પગ મૂકતાં થતો એવો અવાજ.  
(૨) કહેવરમાં હચિયાર વાગતાં થતાં  
એવો અવાજ. [ વહાણું, મળસડું.

ફજર, સીં [ જા. ] સતાર;  
ફજલ, વિં [ જા. ] સુખી; આ-  
નંદી. (૨) નાં ફપા; મહેરબાની.  
(૩) આખાડી.

ફજેલ, વિં વગોવાયેણું; જેને  
માટે ખોટું બોલાવું હોય તેણું; કિં  
પ્રં ફજેલ થવું નિંદાણું; ચર્ચાણું.

ફજેલી, સીં [ આ. ] વગોણું;  
ચર્ચા; નિંદા બચાડો. (૨) અપજય;  
બદનામી. બેઆખર; અપ્રતિષ્ઠા. રં  
પ્રં ફજેલીનો ફજકો=ચારે તરફ  
નિંદા થવી તે.

ફજેલો, પું વગોણું; ફજેલી  
બચાડો. (૨) પાણી ફેરીના ઊડાં અને  
ગોટલાં ઘેમળને એ ઘેમણની બનાવેલી  
કદી.

ફટ, અં તિરસ્કારનો ફકાર તે;  
ફટાટનો એવો અવાજ તે. કિં પ્રં  
ફટ કહેવું=તિરસ્કાર કરવો; ઘુસવું.

ફટક, સીં અનાજ ઉપણું  
આદર. (૨) ખાસ્તી; બીક



ક્રટાર, વિં ખુલ્લું; ઉધાડું; બે  
કાટ.— ખારણાં ક્રટાર મૂકીને આલ્યો  
ગયો. [ બહેબાકળા આંખે નેણું.

ક્રટારણું, કિં સં ડાળા કાઢવા;  
ક્રટારી, સ્ત્રીં મોટાઈ; બંડાઈ;  
ગવં. [ ક્રટાર.

ક્રટારી, વિં ખુલ્લું; મોકળું;  
ક્રટારેણું, વિં ખુલ્લું; પહોળું  
કરેણું, કાઢીને ઉધાડેણું.

ક્રટાયણું, કિં સં ભગાડી દેણું;  
ક્રિટાયણું; નસાડી મૂકણું. (૨) ઠગણું;  
ઉતારણું. (૩) વંકાડણું.

ક્રટૈયો, પું ક્રટાયો.

ક્રટો, વિં ક્રટૈલો; કાણો; વેધ-  
વાળો, કાન કટો (૨) કાન કાઢીને કુંડળ  
પહેનારા બાવાઓનો એક સંપ્રદાય.

ક્રટોક્રટ, અં ક્રટક્રટ એવો અ  
વાળ થાય તેમ, ઉપરા ઉપરી ચપો  
ચપ, તરતજ અપાટાખંધ, પહોડાયેણું.

ક્રટોર, વિં પોથું ને મીકું. (૨)

ક્રટોળ, વિં પવનથી ગરી  
પટેણું; અથડાવાથી કચરાયેણું (ફળ-  
કેરી વગેરે.)

ક્રડ, નં દારૂ ગાળવાણું સ્થાન;  
ભટ્ટી. (૨) અમુક પક્ષણું ટોળું. (૩)  
અં તલંક, હતાવળે; ઝટ લક્ષને.

ક્રડક, સ્ત્રીં પવનમાં ફડફડતો  
કપડાનો છેડો, પાઘવ; રાઢ.

ક્રડકાવણું, કિં સં સંખડકા-  
વણું; સખડકાળું ખાણું.

ક્રડકિયું, નં ફડક; છેડો; પાઘવ.

ક્રડકો, પું મળકામ. (૨) એત-  
રમાં અનાજ એવાણું એનાર. (૩)  
કપડાનો છેડો.

ક્રડચ, જીં ક્રડચ.  
ક્રડચો, પું ક્રડચણું મંડાડી,  
કંઈક નક્કી કરણું તે; નિકાત; નિશ્ચય  
તોડ; પતાવટ. [ ઊઠું; પોઠું.

ક્રડકું, નં ફાંસ; વાવો; ગચિયું;

ક્રડનવીસ. પું [ જિં. ] વડા  
અમલદારનો પહેલો કારકુન, મુખ્ય  
કામદાર. (૨) મહેસુલનો હિસાબ કર-  
નાર અને સનહો આપનાર અમલદાર.

ક્રડક્રડ, અં ક્રડક્રડ થણું તે; ફર-  
કરણું તે. (૨) વડોતડ; અપોઅપ; ઉપરા-  
ઉપરી. (૩) ફટણું હોય એમ.

ક્રડક્રડણું, કિં અં ક્રડક્રડ એમ  
થળું, પવનમાં ઉડતા અવાજ કરવો.  
(૨) હવામાં ફરફર થણું; ઉડણું. (૩)  
બડબડણું; ગુસ્સામાં બોલણું, દતારણું  
દેખાડવી (૪) મુજણું, બીણું; ટંબી  
જણું; થરથર થણું.

ક્રડક્રડાદ, પું ક્રડક્રડ એવો ને,  
અવાજ તે બડબડાદ. (૨) ક્રડક્રડ  
થણું તે, ફરફરણું તે. (૩) બડબડાદ  
(૪) પતરાણ. તોર (૫) બીક;  
ભય, માનસ.

ક્રડક્રડાવણું, કિં સં ક્રડક્રડ  
એમ હતાવણું અથવા હવામાં ઉડા-  
ડણું. (૨) બચાવ કરણું. મુજવણું  
કંપાવણું; થરથરાવણું, રૂં પ્રં કાન  
ક્રડક્રડાવવા=બચાવ થણું.

કુખખતર, અં ૦૪૩૦ કુઃ  
સાદ; ખુદ્દ; નેમ હોય તેમ; નકર;  
છાતીમા વાગે એમ.

કુડશ, સીં અડવિયું; કકડો;  
કાંડિયું. - કુડશ લાડુ ખાધો.

કુડાકો, પું ટાટો; કુટિયો.  
( ૨ ) ખોટી પત્તાજ; ખિચ્યા બડાહ.  
( ૩ ) તોપ; ગપ ( ૪ ) ધબાકો;  
ખાસકો. કુડાકો=કુડાકો મારનાર

કુડાલાળ, સીં પાટિયાંની દિવા-  
લ; આગલી પહો. તોળ; ધડોધક.

કુડાકેડ, અં ભડોમક; લાળડ-  
કુડિયો પું અનાજ વેચનારો;  
કણિયો.

કુણુગો, સીં બીજુંકુર.

કુણુગો, પું અંકુર; ખીલો; પ્રેર-  
ક. ( ૨ ) કોઇ નવોજ ઉદ્ભવ; નવો  
કામ; ધતિંગ.

કુણુસ, નં ૧૨૧ | પનસ, ફનસ;  
કાંગરા કાંગરા જેવી ખડબચકો છાલવું  
એક મોટું ફળ ( તેમાથી ચ પાના  
ફલ જેવી પીળી દળદાર રેશીઓ  
નીકળે છે. તે ખાગ છે તથા તેનું  
સાક થાય છે. એ સાંપાં દહેવાય છે. )

કુણુસી, સીં વાલોળના જેવી  
પણ જરા સાંકડી એક બતરી શીંગ.

કુણુ, સીં ફેણ; સાવનું કુલાવી  
વિસ્તારેલું મેં

કુણી, સીં ફેણ. ( ૨ ) સાપ.  
( ૩ ) કાસડી. ( ૪ ) વાણના વારની  
ગુંબી; લાડો.

કુણીધર, પું સાપ; નાજ.  
કુણીન્દ=મેટા નાજ.

કુતવો, પું ઢોંમ. ફેલ; પાખંડ.  
કુતવાખોર=ઢોંમી; પાખંડી. ( ૨ )  
લેખ; મચકુર.

કુતેહમારી, સીં નાનું વઢાણ.

કુતેહ, સીં [ કાં. ] છત;  
કાચંસિદ્ધિ. વિજય (૨)જરા; આખર.

કુતેહમંદ, વિં કુતેહ પામેલું;  
છતેહ. વિજયી.

કુતેહમંદી, સીં છત; જય.

કુદકુદ, વિં અંદર ગળીને ઉપ-  
રથી ટીલું થઈ રહેલું હોય તે. ( ૨ )  
સપાટી પર પરપોટિયો થઈ ગયું હોય  
એવું થોડું ને ગદગદી ગયેલું.

કુદકુદવું, કિં અં અંદરથી  
કોલી જઈ તે વિકારનું બહાર દેખાવું;  
મદમદ થઈ જવું; સડવું. ( ૨ ) ઉપર  
પરપોટીઓ આવે એવું થઈ જવું;  
ઉભરાવું; અથાથ જવું. ( ૩ ) કુટવાની  
તેયારી ઉપર આવી રહેલું.

કુદકુદાદ, પું કુદકુદ થઈ જવું  
તે; કહોવાટ; સડો. ( ૨ ) તરતરાટ.

કુદિયું, નં પૈસો; કોડિયું. ( ૨ )  
ચાર પાઈ. ( મુંબાઈમાં ) ( ૩ ) નાની  
ગળી રોટલી. ( ૪ ) બળિયા કાઠનાં  
ફદિયાં.

ફનસ, નં ફેણસ; પનસ.

ફનં. વિં [ આ. ] નક; નારા  
પામેલું; પાયખાલ; ધાણવાળી નાખ્યો  
હોય એવું; લાસ; નકખાટ.

ફફે, પું ફ અક્ષર અને ઉચ્ચાર.

૬૬૬૬, જી ૬૬૬૬. . .  
 ૬૬૬૬. જી ૬૬૬૬. . .  
 ૬૬૬૬, પુ ૬૬૬૬; ૬૬૬૬.  
 ૬૬૬૬, પુ ૬૬૬૬; આમડી  
 પરથી પાતળું પડ ઉપસીને થયેલો  
 રોટા તે.  
 ૬૬૬, પુ [ આ. ] તફાવત;  
 ; અંતર. (૨) વિપર્યય; ભિન્નત્વ;  
 દાપણું; ન્યૂનતા; કમીપણું.  
 ૬૬૬, સી ૬૬૬; અકરી.  
 ૬૬૬, કિ ૬૬૬; ૬૬૬. (૨)  
 છાત્ર; દેખાતું; આવડું.  
 ૬૬૬, પુ ૬૬૬ તે; ૬૬૬;  
 ૬૬૬.  
 ૬૬૬, સી ૬૬૬; ૬૬૬.  
 ૬૬૬, સી [ આ. ] જરૂરિયાત;  
 વાળદારી; કર્તવ્ય; ધર્મ.  
 ૬૬૬, નં [ ફા. ] ઉકારાં;  
 તતિ; સંતાન.  
 ૬૬૬, સી ૬૬૬ ઉત્તર  
 કરે એવી હકદારી; એવી જમીન  
 મિલકત કે જે સંતાન પરંપરાએ આ-  
 ન કરે.  
 ૬૬૬, વિ ૬૬૬ આવરણ  
 તું; વિંટાતું; સર્વ જાણતું; આસ-  
 સનું. (૨) ચાલતું; ગતિમાન.  
 ૬૬૬, નં [ આ. ] બેડીમાંનું  
 કે તે.  
 ૬૬૬, સી ૬૬૬ બીજાં બીજાં જળ  
 નો સમૂહ તે; બીજા ને આગે વર-

સાદ. (૨) અં ૬૬૬; ધીમી ધીમી  
 ગતિએ; ધીમે ધીમે હાલતાં કે હડતાં  
 હોય એમ.

૬૬૬, કિ ૬૬૬; ૬૬૬;  
 મુજબ; હાલતું; ૬૬૬; ૬૬૬.  
 (૨) ધીરી એક સરખી ગતિએ વાતું.

૬૬૬, વિ ૬૬૬ એવું. (૨)  
 કાગળીયું; અરજી; ચીઢી-અપાટી; ફરિ-  
 ચાદનો નમાલો લેખ. (૩) પવનને  
 સપાટ ફરે એવું ઊકરાતું એક રમકડું.  
 (૪) કાનતું એક ધરણું.

૬૬૬, વિ ૬૬૬. (૨) અર-  
 બીદાર. (૩) પુષ્ક; જાડું; માતેલું.

૬૬૬, નં [ ફા. ] હુકમ;  
 સાસન; કહેણ. (૨) સનંદ; આજ્ઞા;  
 આદેશ; કરવુંજ પડે એવું લખાણ.

૬૬૬, કિ ૬૬૬ સત્તા સાથે  
 કહેણ; આજ્ઞા કરવી; હુકમ કરવો.  
 (૨) ઇચ્છા બતાવવી; સૂચવણું, બતા-  
 વણું; ચીંધણું.

૬૬૬, સી ૬૬૬ તે;  
 સૂચવણું તે; સૂચના. (૨) હુકમ;  
 આજ્ઞા (૩) ભલામણ; સિદ્ધારસ.

૬૬૬, જી ૬૬૬  
 ૬૬૬ વિ ૬૬૬ બાવથી  
 આપેલું હોય એવું; ભલામણથી મળેલું.  
 (૨) નવાઈનું; ભેટને લાયક હોય  
 એવું; ભલામણ કરવા એમ.

૬૬૬, પુ ૬૬૬; નમુનો. (૨)  
 સટ; રચનાકૃતિ. (૩) છાપવાનું ફામ.  
 ૬૬૬, કિ ૬૬૬ [ ઇ. સ્કુર્ ]

આમ તેમ જણું; આપાપણ થયું.  
(૨) જાને પાછા આવવું. (૩) ઠેક  
ઠેકણે જઈ આવવું. (૪) ધરી ઉપર  
ચઢકરે ખાંધાં. (૫) મોજ વરતુની આસ-  
પાસ ગોળાકારે આટા મારવા. પ્રતિ-  
ક્ષણ કરવી (૬) યોગાવું. (૭)  
બદલાવું; ફેરવાવું (૮) દિશા  
બદલવી. (૯) વિરુદ્ધ પડવું (૧૦)  
ભમવું; ભટકવું; રજગડું (૧૧)  
ખસવું; સરવું. ૩૦ મં ફરી જણું=  
ઉપર થઈને જણું; બદલાઈ જણું; નવિ  
પણવું. ફરી બેસવું=સામાય જણું;  
મરડાવું. ફરવા જણું=ડવા ખાવા  
જણું; લીખ માગવા જણું. ૬૦ મં  
પાછું ફરવું=વમન થવું; નાસીપાસ  
થઈ આવવું ફેરા ફરવા=પરણવું;  
મંદકિણુ; ફરવી. દિવસ ફરવો=આખ  
ઉઠવવું કે પુર પવા માંડવું. હાથ  
ફરવો=પાળાવું. સંભાળ લેવાથી;  
વૃદ્ધાઈ જણું ગો ફરી જણું=વમાવા  
પડવા. ફરી વળવું=પલોંચી વળવું.  
ફરવા ફરવું=મરડવું. હંરવું ફરવું=  
આમ તેમ જણું આવવું. આણુ ફરેલી  
=ડવાઈ ફરવી ઠંજો ફરે તે ચર ને  
જાંધુ બૂજે મરે. . . . .  
ફરશી, સીં [સં. પરશુ.] કુદાલી.  
(૨) સુચારવું એક બોલર; લાકડાં,  
છાંદવાનું અપટા પાળાવું વિંધણું. . . . .  
ફરશીપૂરી, સીં , ધડ. અને  
ચણાના હોરનો મચાલો નાખી ખની  
વલી પુરી; ખારીપુરી. . . . .

ફરસ, સીં [ફા.] શિવા; છાટે;  
તખતી  
ફરસજાળી, સીં પત્થરનાં  
ચોસલાં બેસાડેલી જમીન.  
ફરસાદ, પું ફરસો સ્વાદ તે.  
ફરસું, વિં જરા ખારા સ્વાદનું.  
ફરસુદ, સીં [ફા.] કુરસક;  
નવરાસ; પરવાર. (૨) સગવડનો  
વખત; સમય; અવકાશ.  
ફરસુંગ, પું [ફા.] રાખ તથા  
તેની જોડે તેના અર્થ લખવા હોય તેનો  
સંખ્દ રાખ  
ફરંડું, અતુલ્ય પામેલું. પહોંચેલું  
સામેલ (૨) બહુ. અસ્થિર મનનું;  
હરાયું.  
ફરાગતું, વિં સામથી પરવારેડું;  
કુરસદમાં હોય તેવું. નવર. (૨)  
ઝાડે ફરવા જણું તે  
ફરસોન્ની, વિં બુલકણાપણું;  
ગિરમુલિ. (૨) ગાંધેવપણું.  
ફરાવી, નં ફાલ. નિયાળ જેવું  
જાંડી પ્રાણી.  
ફરાસ, પું [આ.] રાફસું  
કરનારો નોકર; દીવાળતી અને કમેરીલું.  
સમકાળ કરનારો ચાકર. . . . .  
ફરાસખાણું, નં ફરાસને બેસવા,  
ઉઠવાનો અને બિઝનાં દીવાળતી; વગેરે  
રાખવાનો ખંડ-ચોરડો તે. . . . .  
ફરાણ, નં [સં. ફલાહાર.]  
ફળનો અપકાર તે; ઉપવાસમાં ફળનો  
ખોરક લેવો તે. (૨) કંદમૂળાદિક;

ફળ મળવગેરે તે. ( બદોડા, સુરણ, શાકરેંદ, રોજગરો, કેળાવગેરે. )

ફરીયાદ સીં બુલમ અને અસંતોષનો પોકાર તે; પોતાને ફાળ રૂપે થતી બાબત સોમે થવું અથવા બોલવું તે (૨) સુકસાની માટે અરજ કરવી તે દાવો, મુકદ્દમો.

ફરીયાદી, સીં ફરીયાદ; અરજ; દાવો; મુકદ્દમો (૨) ફરીયાદ કરનાર; અરજદાર, વાંતી.

ફરી, અં પુનઃ; પાછું; વળી.  
ફરીજંજી; કિં અં ફરવું. ખીજ વખતે કહ્યું હોય તેમાથી ખસી જવું; વચન તોડવું.

ફરીબળજી, કિં અં ફરવું, ખરે જઈ આવવું, સૌ કામ પહોંચી જવું (૨) પથરાઈ જવું, બધાથી જીવ, ઉપર ઉપર ચઢને જવું; વિદોષ વળવું.

ફરફરુદી, અં ફરર એવા અવાજ માટે. દિવાલ, ફરતાળ.

ફરકાળ, સીં પડડો; લાકડાની ફરેસકામ, અં ખવાસ પાર, છુટા.

ફરેડી, સીં ઉધાડ વાસ થઈ શકે એવી ચીમનો સમુદાય તે વિનિશિયન. (૨) સ્વાયત્ત કરી રહ્યા મછી ફેડ વામા આવતી બ દુકાના અવાજની સલામતી તે.

ફરેબ, સીં કહેવું એક અને કરવું બીજું તે, વિશ્વાસ બાપીને ફરીજંજી તે; દગો; અવધાન દેવી તે; કપટ કરવું તે; છળખાજ.

ફરેબી, વિં ફરેબ દે એવું; વિશ્વાસઘાતી; દમ્ભખાન. (૨) નાં ફરેબ.

ફરેલ, વિં લખેલ; અનુભવી. (૨) ફરી ગયેલા મગજનું; અવિચારી; મિભજી; ચસકેલું. (૩) કોપી; તાપસી, હડીલું.

ફરેરતો, પું [ ફા. ફિરિસ્તો ] દેવદૂત. (૨) રૂપાળો તે નિષ્કપટી ગુણ્ય; દેવતાઈ માણસ.

ફરે, પું [ સં. ફલક ] અનાજ વગેરે બરીને માપવાનું પાત્ર. સોળ પાલી માથ એવું મોટા માપનું પાત્ર. (૨) અનાજ વગેરેનો સોળપાલી ભેટવો જતો તે.

ફરેકરીર, [ ફા ] સદાય-રળી (૨) અ નામનો એક કવિ.

ફલક, નં. સં. ] સપાટ પાટિયું; પાટી તખતી.

ફલકુડી, સીં વખાણથી કુવાઈ નવ્ય બની બોલી સ્ત્રી, ફુલગી.

ફલશ્રુતિ, સીં નફો ફાયદો, લાભ. (૨) રતોત્રને અ તે તેલ રળ રહેલું હોય તે; (૩) સારો નડતા મહોલું ફળ જ્યોતિષ્યોએ ગહેલું હોય તે.

ફલંબ, સીં સ. જલ) ઠેકડો; કુદકો, ફાળ.

ફલાણું, વિં [ ફા ] નામ ઝણ વગેરેથી ઝોળખાવું; અમુક; આક્રમક.

ફલાલીન, સીં [ જં. ] ઝીણી કુમારનું ઉનનું કપડું; ફલેનવ.



ફલાહાર. પુ. [સં.] ઉપવાસમાં  
હે ખાવાં તે; ફરાજ.

ફલિત, [ સં. ] ફલેષુ; ફળ  
માં હોય એવું. (૨) પાકેલું; ફળ-  
પરિણામે પહોંચેલું; ફલેદમંદ;

ફળુ, વિ. ભાલ વગરનું; તરુ.

૦ ગુલાલ. (૩) ગયા આગળ  
ની એક નદી.

ફળું, વિ. પહોળું; છાંય.  
કું વળી નય તેવું. (૩) ભોળું;  
દિલનું.

ફા, સ્ત્રી. ૦ હાર; પરાજય; ધસી-  
હલી જવું તે; નહિ ટરવું તે.

ફા, સ્ત્રી. ૦ [વા. ફસલ] નસ;  
ગી. (૨) નસ ઉપડાવી લોહી  
તે. કિં. ૫૦ ફસ ખોલાવવી  
માં લોહીને ખૂળ વધારે થયે  
ઠાઠી નખાવેલા.

ફકવું, કિં. અ. ૦ મંદ પડી  
ખાજા હલી જવું; દબાઈ જવું.

ન પડવું; અધુરે ઊઠી દેવું.  
મસીજવું; સરીને છડી જવું.  
| કે ચિરાઈ જવું.

ફડીતવું, કિં. અ. ૦ પાછા  
(૨) ચિરાઈ-ફાડી જવું.  
લાત તોડવી.

ફા, સ્ત્રી. ૦ [ફા.] અનાજનો  
) ગુલ. (૩) મોસમ.

ફાહી, વિ. ૦ ફસલનું-સંજંધી;  
: (અ. ૬૧૨ પાદશાહે વસુલા-

તને ગટિ ફસલી સન ચલાંયો હતો.)

ફસલવું, કિં. સ. ૦ ફાંદામાં  
નાખવું; સપડાવવું; ફસાવવું; ભૂલ-  
યાપ ખનડાવવી; મુરદેલીમાં નાખવું.

ફસવું, કિં. અ. ૦ લસણ પડવું;  
સપડાવું; ફાંદામાં પડી જવું; મુશ્કેલીમાં  
પડવું; દબાવું; પકડાઈ જવું.

ફસાવું, જી. ૦ ફસવું.

ફળ, ન. ૦ [સં. ફલ] વનસ્પતિનો  
ફલ ખરી ગયા પછી થતો પાક;  
ખીજથી બારેલો અવવવ. (૨) પરિ-  
ણામ; અંત; છેલ્લો. (૩) સિમિ;  
લાલ; પ્રાપ્તિ; ફાવડો. (૪) પાનું;  
ફળું-ભાલાનું ફળ. (ફલક) (૫)  
સંતાન; પ્રજા. [(૨) લાભકારક.

ફળદાયક, વિ. ૦ ફળ દે એવું.

ફળદ્રુપ, વિ. ૦ ફળ આપે એવું;  
સારો પાક થાય તેવું; રસાળ.

ફળદ્રુપતા, સ્ત્રી. ૦ રસાળતા.

ફળફળવું, વિ. ૦ ફળફળ એવો  
અવાજ કરવું. ઉછળવું; ઉત્તું.

ફળફળાદિ, ફળ અને ફલના  
એવી ખાવાને યોગ્ય બીજા વસ્તુઓ  
વગેરે તે.

ફળમૂળ, ન. ૦ ફળ અને ખાવા  
એવાં વનસ્પતિનાં મૂળ તે.

ફળવંત, વિ. ૦ ફળવાળું. (૨)

વિજયી; ફલેદમંદ. (૩) રસાળ

ફળવાન, વિ. ૦ ફળવંત.

ફળવું, કિં. અ. ૦ ફળવાળું થવું;  
પાકવું; તૈયાર થવું. (૨) પરિણામ

આવણું. (૩) લાભ આપે એવું  
ધણું. (૪) બહોળો મળવો.

ફળાઉ, વિં જેને ફળ આવતાં  
હોય એવું; ફળ આપણું, ફળનારું.

ફળાધાર, વિં ફળ ઉપર જેનો  
આધાર હોય તે. (૨) નાં ફળનો  
આધાર તે; ફળનો આશ્રય

ફળાર, નં ફલાહાર; ફરાળ.

ફળિયું, નં મહોલ્લો; રોરી;  
વાડો; વાસ. (૨) પાતું. [તેકું; સફળ.

ફળીભૂત, વિં ફળ મળ્યું હોય  
ફળું; નં પાતું; ફળિયું.

ફંદાણું, કિં અં આડું જણું;  
સ્તેતો બહોલો; જીંડું પડણું. (૨)  
છેડાણું; ચિડાઈને જીંડું પડણું; અવજ  
ફરણું. (૩) હુંડું પડણું.

ફંડ, નં [ અ. ] ઉધરાણું; દીપ.

ફંડ, પું [ હિં. ] કારસ્તાન;  
કાવતરું. (૨) ટોંગ, ફેલફિટર. (૩)  
ફરો; ભળ.

ફંદી, વિં ફંદખોર; કારસ્તાની.  
(૨) ફેલ ફિટરી; ટોંગી; ફલવાખોર.

ફંદીણું, વિં ફંદી; ટોંગી; કાર-  
સ્તાની.

ફંફેસણું, કિં સં ખાખા-  
ખોળા કરવા; આમ તેમ ચોધણું;  
ખારી કાઢી તપાસણું.

ફંફેળા, પું ફંફેળણું તે; ચોધ;  
તપાસ; ખોળ. [ચુનાની ફાફ.

ફાફ, પું ફાફો. (૨) રાખ;—

ફાફો, પું ફાફો; જુકો; જુકો.

ફાફણું, કિં સં જુકો-ફાફો-  
ફાફો બરવો. રં મં ધૂળ ફાફી—  
ખમારવી; હારી જણું. (૨) માફ માગવી.

ફાફો, સ્ત્રીં ફાફવાનું તે; ફાફ  
એવું ચૂલું. (૨) એક મેં બરાય એટલું  
ચૂલું તે; ચૂલું; આટો; કણદાર ભૂકો.

ફાફો, પું ફાફું તે; ફાફો.  
(૨) ફાફવાનો જુકો તે; ચૂલું. (૩)

હથેળીમા લઈને ફાફી જવાય એટલો  
ચૂલુંનો જતો તે. કિં મં ફાફો  
મારવો=જુકણું.

ફામ પું વસંતજાનુ (૨) હો.  
ળીમા ગવાતાં જે ચુંગારનાં પદ તે;  
હોરીઓ (૩) હોળીના દહાડાઓમાં  
જે ખુલ્લું છુંડું બોલવામા એવે છે.  
તે. (૪) દિયર સોભળી હોળીના  
રંગની રમત તે.

ફામજી, પું [ સં. ફામજી ]  
વિક્રમસંવતનો પાંચમો તથા ઉના-  
ળાનો પહેલો મહીનો તે; વસંતમાસ.

ફામજિયું, નં બીજા સુદાયમ-  
પોતણું અને કાચા રૂપાળા રંગણું  
વસ; બીજા પોતનો સાડલો; વસંત-  
જાનુને ચોલે એવું બીજું ને ફેલવાર  
વસ.

ફાચર, સ્ત્રીં ફાફ; હાથાઓમાં  
ઠાકી બેસાડવા જેવો લાકડાનો કંકો.

(૨) ફાંસ; નડવર; આડખીલી. (૩)  
સુદારણું બોલર. (૪) ચિતાળ; કમ.

ફાળ; રં મં ફાચર મારવી=દરકત-  
કરવી; આડખીલી દેવી.

શાચરૂં, વિં પહોળું; ઇચરૂં.  
શાચરો, પું લોકડાની કહેડો;  
ચિતાળ.

શાજલ, વિં [ આ. ] વવેડું;  
ખાજી રહેડું, કામમાં નહિ આવડું;  
શાજલ

શાજલ, વિં [ કા. ] વિદાન;  
પડિત. ( ૨ ) સાણું.

કાટ, સીં કાટિયું તે, ચીરા;  
તડ; આંતરો. ( ૨ ) વિચારમાં જુડું;  
પડું તે, વડે. કટ; વિચરવા, ભેડ;

( ૩ ) બહેન તોર, ચર્, ઇઠ ( ૪ )  
છગડાનું કાટવું તે. ૩૦ પ્ર૦ હયાકાટ=  
હેયું ફાટી નય એમ, અર્થાત્ બહુજ.

કાટક, સીં બારણું; દરવાજો.  
( ૨ ) બાકું.

કાટેકુટ, સીં મત બેડ; કસંખ;  
સ્નેહભંગ; વિરોધ.

કાટકું, કિં અં કાટ પડવી.

( ૨ ) છટકું; છટાપડું; બેડ પડવો;  
આંતરો પડવો. ( ૩ ) બહેનવું; ચળવું;

છકીજવું; વહીજવું. ( ૪ ) ફટવું;  
બાકાર, તીકળવું; છગવું. ( ૫ ) મસ્તીએ

ચટવું; વિફરવું; વકરવું ( ૬ ) ચર્  
આવવો; કુલાવું. ( ૭ ) મજરાવું; મુગાંધ.

મરવું; અઠળાવું; છુટી પડવું. ( ૮ )  
કકરે કકડા ચઢજવું. ( ૯ ) પહોળું

ચડું; ખાવડું; વિસ્તરવું; સ્ફુટ થવું;  
કિં પ્ર૦ ફાટીજવું=છણું ચઢ હકડા

ચઢજવા. ( ૨ ) વહી જવું. ફાટી  
તીકળવું=એર એર મકટવું. રાલો

પરવું=એકાએક મરણ થવું; ( ૨ )  
એકદમ નાશ પામવું; ફાટી. ફાટવી;

છાકરું થવું. પહે. ફાટવો=વડાંચું  
વાવુ રોગ ફાટવો=એકદમ કોઈ વ્યધિ

ચાલુ થવો. વાંસો, ફાટવો=અરકામ  
પીડા થવી. પેટ, ફાટવું=સ્વજનમાં

કસપ થવો. ૨૦ પ્ર૦ ફાટયા બેડામાં  
સા પૂગ પાલે=નબળાને સા વિતાડે

ફાટયામાં વાવ=મૂર્ચ્છું. ચડાડપણું  
તે. કહેડું, પેટ ફાટવું, ત્યાં કયા. પટ્ટા

બાધવો=સ્વજનમાં, ફાટ પડે ત્યાં ચો  
ઉપાય. આવ. ફાટવું=મેટા દરોડો

પડવો. આવ. ફાટવું ત્યાં કયા ધીમડું  
રેન પહોચી વનાય એવી બામતનો

શું ઉપાય.

ફાટાફાટ, સીં ફાટકુટ

ફાટું; વિં ફાટિયું લોપ તેડું.  
( ૨ ) ઉપાડું; ખુલ્લું; છુડું. ( ૩ )

ચળેડું. નિર્મંચાદ.

ફાટેલ, વિં ફાટેલું; વટેલું;  
ચિરાવેડું. ( ૨ ) ચળેજ; ઉંચડ; નિર્ભ-

ભજ; અવિવેખી. ફાટેલો=ફાટત;  
ફાટવું=હેડયું. વિંછણું; ફાટેલું

અને વટેલું.

ફાટ, સીં ફાટેલો કહેડો; અડચો  
ભામ; સીરી; હકેડો; અડચિયું. ( ૨ )

ચીર; તડ; આંતરો. ( ૩ ) અડચો  
રૂપિયો-વાડમો તે. ( ૪ ) ફાટવું=ફાટી

નાખવું તે. આ છાતીને છગડાની બડ  
ફાટ, ( ૫ ) જુલા/પાટી નાખવું તે.  
મારફાડ=મારવું ને ફાટી નાખવું તે.

ફાલ્ગુ, કિં સં [ પ્રા. ફાલ્ગુ ]  
 એ કે વધારે ભાગ થાય એમ કહ્યું;  
 ચીરવું. (૨) વચમાંથી ચીરા પાડવા,  
 કડકા કરવા. (૩) વાપરી ને ધસવી  
 નાખવું; છૂર્ણ કરી નાખવું. (૪)  
 પહોળું કરવું; વિકાસવું; ઉપાડવું.  
 (૫) તોડવું; ફાડવું. કિં પ્રં છોડાં  
 ફાડવાં=ઠેલવું. (૨) ઠપકો દેવો. (૩)  
 મેણાં મારવાં, ભેડા ફાડવા=ખુદામત  
 કરવી. (૨) કપડાણી કર્યા કરવી. ધર  
 ફાડવું=ચોરી કરવી. છેડા ફાડવો=  
 તલાક દેવી. ચિયરાં ફાડવાં=સહજ  
 સદગ્રમાં વાંધા પાડવા કરવા. આમ  
 ફાડવું=બહુ મોટું કામ કરવું. ડોળા  
 ફાડવા=ખીવરાવવું, ડરાવવું. ખત ફાડવું  
 =કરજ માફ કરવું. પાણી ફાડવું=પાણી  
 વહેવું કરવું.

ફાડિયું, નં આખાનો બરોબર  
 અરધો ભાગ તે. (૨) અરવો રૂપિયો.  
 (૩) ફકરા.

ફાલડો, પું હીજરો; બ્યંડળ;  
 બાયલો. (૨) પુરુષ જેવા દેખાવની  
 માદી સ્ત્રી.

ફાલિયા, પું [ આ. ] ફાલિયો;  
 કુરાનનો મુખેલા પાછળ પડવાનો ફકરો.  
 (૨) પાયમાલી.

ફાલિયો, પું [ આ. ] કુરાનનો  
 તે વિભાગ-ફકરો કે જે મુખેલાંની શાંતિ  
 માટે પડાય છે. (૨) કુરાનનો એકાદ  
 ફકરો-પદ તે.

ફાનસ, નં [ ફા. ] પવન લાગે

નહિ એવી દીવો રાખવાની કસમતે;  
 દીવો રાખનાવું, પાંજરું કંડીલ,  
 ફાની, વિં [ આ. ] નારા પ્રામે  
 એવું; ફાલુમંશુર.  
 ફાફડાશીંગ, સ્ત્રી વાડોળોના  
 જેવી પણ વધારે પહોળી સાકની  
 ગોંગો તે.

ફાફડો, પું પળ જેવો પહોળો  
 તે. (૨) કુલીને પહોળું થયેલું હોય  
 એવું ને તે.

ફામ, સ્ત્રી સમરણ, યાદ.  
 ફાયદાકારક વિં કિંદાયતી;  
 લાભકારક

ફાયદેમદ, વિં ફાયદાકારક.  
 ફાયદો, પું [ આ. ] લાભ;  
 પ્રાપ્તિ; નફો. (૨) શુભ; અસર.  
 ફાયો, પું અતરમા બોળેલું  
 પુમડું.

ફારક, જું ફારગ.  
 ફારગ, વિં [ આ. ] છૂટું; મુક્ત;  
 મોકળું. (૨) પરવારેલું; નવર; કુર-  
 સદ પામેલું. (૩) છૂટેલું.

ફારગત, સ્ત્રી છૂટકારો; મુક્તિ;  
 પરવાર, નવરાસ. (૨) વિં છૂટું;  
 મોકળું; નવર.

ફારગતી, સ્ત્રી બંધનમાંથી  
 છુટા થઈ જવું તે. (૨) એવા છૂટકા-  
 રાનો જે લેખ તે. કિં પ્રં ફારગતી  
 આપવી=છુટાછેડા કરી આપવા.

ફારમ, નં [ જ. ] ખેતર; વાડો.  
 (૨) છાપવાને માટે બીબાં ગોઠવી

તયા ખાનાં પાડીને સેવાર કરેલું એ  
એણુલ-એસલું તે; ખાનાં પાડી ગા-  
ઠવી ને એક દબાલે ઊપેલો કામળ તે;  
પત્રક. (૩) કેરિયત; મળકુર; હાકીત.  
(૪) વેરો; હર; દેસ

કારંસ, [ અં. ] નાટકમાં દસવા  
એવો એકાદ બનાવ તે; મદસન; મલ-  
કહું; મમલદ કરાવનારો નાનો એલ  
તે. (૨) દસવા ને મરઘી કરવા એવું  
કામ તે; સવારો.

કારંસી, વિં [ સં. પારસિક ]  
કરન સંબંધી છાતી. (૨) તાં  
એક ભાષા; પરશિયન. (૩) રાંજેતની  
ભાષા; કુખ-કુખી ભાષા; પારસી.

કારંસ, પુ. નવાં ખાન અને ફલફલ  
વગેરે આવી ખીલવું તે; પ્રકુલ થવું  
તે. (૨) ફળ અને કણસલાં આવવાં  
તે. (૩) સકુન.

કારંસ, વિં કપયોગમાં ન લેખ  
એવું; વધારા; ફાળલ હોય એવું.  
(૨) પરચૂરણ; ઉપર ઉપરવું.

કારંસ, વિં અં ખીલવું; પહોળા  
થડું; પ્રકુલ થવું; હઠમાં વધવું; સ્થૂલ-  
પુલ થવું. (૨) કરાણ થવું. ( તારણ  
વનરપવિતું ); ફળફલ આવવાં; અંક-  
રત થવું; પહોવિત થવું.

કારંસાં, નં કનાખામાં થતો એક  
લીલો મેલો. ( એવું ) એક ફાલસી કહે-  
વાય છે. ) [ જાંઘડી પ્રાણી ]

કારંસ, નં સિયાળ એવું એક

કારંસાં, પુ. બાહ્ય એક મલગી  
લાપસી.

કારંસુન, પુ. [ સં. ] વિક્રમસં-  
વતનો પાંચમો મહીનો; ફાગણ.

કારંસુ, વિં ફાલે એવું; અનુકૂલ;  
પસંદ પડવું; મગડું; રથનું.

કારંસુ, વિં અં મોહવું; માફ  
આવડું; અનુરૂપ પડવું. (૨) સફળ થવું;  
પાર પાડવું; સુગમ પડવું; નેમવાઈ  
મળવી.

કારંસુરસ, નં [ અં. ] નું ફાલફલ  
ફાલફુલ, નં હલકી વસ્તુ  
એવો પરચૂરણ ખીલવો તે. (૨) વિં  
પરચૂરણ-વસ્તુ વસ્તુ એવું.

કારંસો, ( અ. ) મેદાન.

કારંસુસિલું, વિં માલ વખતનું;  
હલકું; વસ્તુ. (૨) પોચું-પોહું એવું.  
(૩) સત્વરવિત.

કારંસ, અં ફલંમ; કુદરો; કેરો;  
હલંમ. (૨) પારસી; માસકો; કેમકો;  
ચોકિ. વિં પ્રાં ફાળ મારવી-ફાલવું;  
(૨) સાદસ કરવું. ફાળ પડવી-પ્રાં-  
સકો પડવો; ચોકવું.

કારંસુ, નં સુતરની આંટી ફાળાં  
ઉપર વિઠાળીને લટારી લીધેલો વાંટ  
સમૂહ (૨) ફાળકાનું એક અંગ તે.

કારંસાં, પુ. સુવર અને રેશમ  
વગેરેના તાર વિઠાળવાની કાંબડાની  
એક બનાવલ.

કારંસવડું, વિં સં ભાગ પાડવા;  
વહેંચણી કરવી; તફા પાડવા. (૨)

સૌને સરખું આવે એવા ભાગંદા પાડવા

શાળિયું, ન૦ માથે વિંટવાનો ફેંટા; (૨) માથે પકડેરવાનો નાની પાધડી જેવો ધાટ તે. (૩) પંચિયું; હુંડું મોતિયું.

ફાળી, સ્ત્રી૦ હુમડાનો લાખો પ-હોળો પટ તે. (૨) સાડી. સાલ્યો.

ફાળો, પુ૦ ભાગ; હિરસો; વાટા; પાંતી; વહેંચણુમાં અમુક એક જણને ભાગે જે જથ્થો આવતો હોય તે. (૨) વહેંચણી; વાંટણી (૩) સરખે ભાગે આપવાને આંખું હોય તે. કિં ૩૦ ફાળો નાખવો=સરખે ભાગે આવે તે-ટલું ઉધરાવવું. ફાળો પાડવો=ભાગ પાડવા. ફાળે પડવું=ભાગે પડવું.

ફાંક, સ્ત્રી૦ ફાટ. તરડ; ચીર.

ફાંકડાઇ, સ્ત્રી૦ ઊભાઇ, વરણાળી; ફાંકડાપણું.

ફાંકડું, વિ૦ ટાપડીપથી રોળીતું; અલખેલું; મનોહર. સુંદર; દેખાવડું. (૨) રસિક; રંગીલ; ખુશમિલજ. (૩) સુંદર, મજેનું; મુધક; લલિત, ફક્કડ. [(૩) કાણું; છિદ્ર.

ફાંકું, ન૦ નહું. (૨) લીટો.

ફાંકો, પુ૦ તોર; ગુમાન; અભિ-માન; ટેક; આગડ.

ફાંગડું, ન૦ ફાંદો; પેય; છટકું.

(૨) પ્રપંચનળ; કાવાદાવા કરવા પડે એવી બાબત; [જેનાર.

ફાંચુ, વિ૦ એક આંખે ત્રાંસું ફાંટ, સ્ત્રી૦ એક ઊંડાથી ઝાળી

બાળવી તે; અંગરખાની ચાળનો ઊંડો તે; ખભે અથવા પીઠે ઝુલતી રહે એવી ઝાળી તે. (૨) ઝરડકો; ચીરો. (૩) ફાંટવા ભાગને મારેલી સાંધ; કાચું શીવણ; ટાંકો; દોરો ખરવો તે. (૪) આપધિને પલાળી રાખીને બનાવેલું પેય. (૫) ખોઇ.

ફાંટવણું, કિં સ૦ વેતરીને આછે દોરે શીવી લેવું; આગ તેમથી જોડી આપવું; દોરવણું.

ફાંટો, પુ૦ ફરિયાનો કે નદીનો ચાલુ વહેણથી આટો ગયેલો જે પ્રવાહ તે. (૨) જુરસો; તરંગ. ખુદો; કલપના. (૩) કાનો; મનનો મેલ; દેખ. (૪) આડ કવા. (૫) શાખા; ડાળ; આટો ડુટ્યો ફણગો.

ફાંદ, સ્ત્રી૦ મોઢું-ખુલ્લું પેટ.

ફાંદો, પુ૦ ખટપટી બાબત; શું-ચવણ; પ્રપંચ નળ. (૨) ઢગાઇ; કપટ; છળખાજ. (૩) ફંદ; છટકું.

ફાંફરડીખાણું, કરડી ખાણું; ખીખી નાખણું; કરડીને ફાડી નાખણું.

ફાંફાં ન૦ આમ તેમ જ્યાં ને ત્યાં ખાલી થકકા ખાવા તે; ખાડી અથ-ડાણું તે. (૨) ખોટી આસા, વજખાં. (૩) નિઃસ્ખરતા. (૪) ડાંગરની ધાણી

ફાંકું, અ૦ ખોટું જોર બતાવવું તે; પતરાજ. મિથ્યા આડંબર. (૨) ધંતર મંતર.

ફાંસ, સ્ત્રી૦ વાંસ. લાડડા કે કાચ વગેરેની કાંઠા જેવી રેખ તે; ઝીણી ને

ખાતળી કરચ (૨) કાઠા જેવી કરચણ  
આમડીમા પેરી જણુ તે (૩) દરકલ  
આડાંડીની વાગે રાચર ચીર કિંમ્મ  
કાસ મારડી=આડ ખીડી નાખવી કાસ  
કાઠવી- વરકલ કરતી વસ્તુ ઉઠાવી દેવી  
ફાંમણુ, કિં સં દોરડે આધીને

ડુવામા ઉતારણુ ઉડે નાખણુ (૨) ઘડા  
ને ગાગો ધાસલો (૩) ઉઝરડી નાખણુ,  
ઉખાડણુ ઊભણુ ઉઝરડી-ઉતરડી ના-  
ખણુ સુદી નાખણુ (૪) પડતર  
જમીન ખેતી કરવાને ખોદડી (૫)  
જી ગગારી મારણુ

ફાંસિયુ, વિં કાસી નાખે એણુ,  
ફાંમે દહ મારી નાખનાર, તરકડી  
ફાંસાવી દે એણુ

ફાંની, સીં ફાસો દહ મારી  
નાખવાની જે રીત તે ફાસો દેવા તે  
(૨) ગણુ સીકડાઈ મરણુ થાય એવી  
સુકિત તે (૩) અળે દોરી આધીને યુગ-  
આડીને મારી નાખવાની શિક્ષા તે.  
કિં પ્રં કાસી દેણુ=મારી નાખણુ ૩૦  
પ્રં કાસીએ થકાવણુ=મારી નાખણુ.

ફાંમીમણ, પું ફાસિયા ફા  
સીએ થકાવનારા માણુસો (૨) છવ  
લેનારા જવાદ

ફાંસુ અ ફોગટ અગમ્મણુ, વગર  
કારણે (૨) મરત અવ આખ્યા વગર  
(૩) વિં ફાસિયુ

ફાંસો, પુંદોરી-દોરડાનો આળો,  
સરકિયુ બધ (૨) પાસ પડડ, નળ  
છટકું ફારો, પેચ

ફાંસોટિયું, નં ફા, ખોણ  
ખોળી (૨) બાથમા આવે એડો  
જયો તે

ફિકર, સીં [જા] ચિલા  
ઉદ્દેચ (૨) કાળજ દરકાર કિં  
પ્રં ફિકર જરી=ચિલાણુ રહેણુ ફિકર  
સાખવી=કાળજ સાખવી.

ફિકાર, સીં નિસ્તેજલા  
લાલી હરી અઈ હોય એવો દેખાવ તે.  
(૨) સ્વાદ રહિતપણુ નીરસતા.

ફિટકાર પું ધિમાર ફફડ  
ચણુ તે ઘુચકાર ધુત્કાર, અનાઈ,  
અવગણના

ફિટકારણુ, કિં સં ધિકા  
રણુ, ઘુચગણી કાઠણુ, ધુત્કારણુ  
વરણી કાઠણુ

ફિટણુ, વિં ફીની બય-કટ લય  
ખામે એણુ, નાસવ ત ભેતભેતામા  
ફના થઈ ભય એણુ ફિટણુ માન=ફીડી  
જવાય એવો વખત ફિટણુભવ=

નાસવ ત  
ફિટફિટ, ગાં ફટફટ ધિકાધિ  
ધુધુ ઘુચ કઈ નહિ એમ કહેણું  
અને તિસ્તપાસી કાઠણુ તે

ફિટવણુ, કિં સં પતાવી દેણુ  
ઓછું કરી નાખણુ છુડી ભય એમ  
કરણુ (૨) ફોડણુ લાય આપીને  
લલથાવણુ. ખરોડી મૂકણુ, દ્રોહી  
ખનાવણુ (૩) ભગાડણુ, નાથ  
પાયે એમ કરણુ. ફિટાડણુ

ફિટાડણુ, જીં ફિટવણુ

કિતનો, પુ. કિતર. (૨)  
ફેલ, ઢાંગ

કિતર, [ ફા ] દમબાજીથી  
કપરી સભ્યસત્તાની સામે ઉરકેરાણું  
તે બડ, હગો, બળવો હુલ્લડ  
(૨) તોફાન, અગડો, બખેડો (૩)  
ઢાંગ, ફેલ, કિતવો.

કિતરી, વિ. કિતર કરનાર, બ-  
ડખોર હુલ્લડ કરનાર (૨) ઢાંગી,  
ફેલખોર, બદમાશ, તોફાની

કિલ્લી, પુ. [ ફા ] ચાકર;  
નોકર દાસ.

કિલ્લ, વિ. [ જ ] આસક્તિમા  
થેલુ થેલુ થઈ ગયેલુ કુરખાન પ્રાણ  
આપવાને પણ તૈયાર થઈ ન્ય  
એવુ, અનુરકત. (૨) ખુશખુશ  
પ્રસન્ન.

કિનિક્ષ નં એક નતનુ ગરડ  
જેલુ મોટું પખી (મિસરની દંત  
કથાઓ પ્રમાણે તે બળી નવ્ર ને ફરીને  
જીવણ થઈ તે ૫૦૦-૬૦૦ વર્ષ જીવણ)

કિરો, પુ. બરોળ, તલ્લી

કિરકી, સ્ત્રી. નાનો ફાળકો.  
(૨) ફરકડી, ચકરી (૩) ચારે  
તરફ અંકડા પાલડી હોય એવુ ફૂલ.

કિરકો, પુ. એકજ સભ્ય અને  
એજ દેરાના રહેવાસીઓ હોય તે.  
ગામ, લોક (૨) સમુદાય

કિરકોસ, (૧) સ્વર્ગ. (૨)  
એ નામનો એક કવિ [કુટોરો માણસ  
કિરસ્તો, પુ. દેવદૂત (૨)

કિરંગી, પુ. કિરંગ-પોટુંગા-  
લનો રહેવાસી તે ખ્રિસ્તિધર્મનો  
માણસ કોઈ પણ ગોરા ધુરોપિયન  
તે, ટોપીવાળો [મિનજી.

કિરાવન વિ. માયાનો ફરેવો,  
કિલસુર પુ. [ જ ] તત્ત્વજ્ઞાની,  
તત્ત્વ શોધક

કિલસુફી, સ્ત્રી. તત્ત્વજ્ઞાન પદા-  
ચંના ધર્મ અને તત્ત્વનો વિવેક  
કરવાની વિદ્યા તે વિજ્ઞાનશાસ્ત્ર

કિલર, સ્ત્રી. [ જ ] પ્રવાહીને  
માળવાની ગળણી કાલસા, રેતી વગ  
રેમાથી પ્રવાહીને પસાર કરી શુદ્ધ  
બનાવવાની ગળણી

કિશિયારી, સ્ત્રી. પતરાળ,  
બહાઈ મગરરી ફૂલ

કિશિયારોખોર, પુ. (વિ.)  
બહાઈખોર, દલ્લી, ઢાંગી.

કિમાદ, સ્ત્રી. [ જ ] તોફાન,  
મસ્તી (૨) ઢાંગ, ધિ ગાણ. (૩)  
કિતર, બડ હગો, હુલ્લડ

કિત્તાલી, વિ. કિસાદ કરનાર.  
તોફાની હુલ્લડખોર

કિસોટો, પુ. પ્રવાહી વસ્તુ  
ઢોળાવાથી કે ગરમ થવાથી તેની કપર  
આવતા ફીણનો ને લોચો તે, ફીણનો  
લચકો (૨) મનુષ્યને કે પ્રાણીને મોટે  
અને નાકે આવતુ ફીણ તે કિસોટા  
કાઠશ=કંદારી દેવુ. ધકળી નાખતુ.

કિલ્લુ, કિં. સં. અથવા, નોળવું;  
ઉચ્ચાવણ, છુટુંછુટું કરી નાખવું.



પાખવ આધુપાધુ વરુ (૨) વરુ  
જિનનિનન વરી નાખવ

ફી, સીં [ જ ] દમ્ના પૈસા  
પસ્તુગી હકસાધ (૨) લવાળમ  
(૩) મહેનવાલ

ફીફ સીં મોદા ના રમ નહિ  
હોવો તે નિ નવાહવા દિ ના

ફીફ વિં [ સ રવીત ] આખ  
નિસ્તેજ (૨) નવાદ રહિત મિહારા  
વગાનુ (૩) મદ બલન રહિત (૪)  
નિ સત્વ સાર વગરનુ

ફીટલુ, કિં અં [ સ સ્ફુદ ]  
અપાધ મહેવુ પુર થઈ જવુ પતવુ  
(૨) નાશ પામવુ લય થવુ અદગ્ય  
થવુ (૩) મટવુ હરીજવુ હબજવુ

ફીલુ નં [ સ જેન ] પ્રવારી  
ઉપર આવતો જે પરપોટા જેવો ધોળો  
વિકા તે પાળીનો રીપો હજો  
પ્રવ લીનો સાગ મેલ (૨) પાપી ને  
વાણથી બનેટો પગપોટીમોનો સમૂદ  
તે કિં પ્રં રીજુ આવવુ = બહુ મહે  
નત પડવી ફીલુ દાદી નાખવુ =  
થઈવી નાખવુ

ફીલુ કિંસં મમજવુ બેરથી  
ચોગવુ ખુબ ધુમરડીને એવાર કરી  
નાખવુ વનોવવુ છુટવુ (૩) લાભ  
મેળવવો; ફાયદો લાડવો પ્રાપ્ત દરવુ

ફીત સીંચુ ઘેલી કાગાદાર પટ્ટી  
કોર પટ્ટા (૨) નાની સાકડી પાતળીપાટી  
ફીની ફિશિયારી પતરાજ  
બાકા

ફીમુ વિં વરત ફાદી નય  
એવુ જીલ્ (૨) દીલુ નરમ લપડુ  
(૩) રીકુ રસલીન (૪) પોવુ ક  
રહે નહિ એવુ

ફુઆરો, કું કુવારો  
ફુધ, સીં જાપની બહેન ફાઈ  
ફુઓ, જું કુવો ફોડો વર  
ફુઝો, પું પાતળા પગો ફુડો  
દોડા (૨) મૂત્રાસય મૂતર એમું  
યાય છે તે પેયળી (૩) દવા લગીને  
બનાવેનો પરપોટો

ફુગવણ કિં સં કુગાય-કુમ  
અટે એમ રવુ વિદૂત યાય એમ  
કરવુ (૨) પવનથી કુલાવણ-મોદ  
રવુ [ પરપોટો ]

ફુગારો, પું કુલાવો ફાલો  
ફુગાવણ, કિં સં કુગવણ  
કુલે અમ કરવુ (૨) કરવુ નગવણ  
ફુગાવું, કિં અં ફી પડવુ  
(૨) કુગ ચઢવી પલગવાથી મઈ  
વસ્તુ ઉપર રવા જેવો મળ બાકવો

ફુટકળ વિં પરવુ ક્ષિયુ જી  
જીદી જાતલુ કીરમેલ (૨) નમકુ  
માન વગરવુ (૩) નહિ વિનવાસ  
રાખવા જેવુ બાગર

ફુટિયુ જું કુટકું  
ફુટડી વિં રપાળી (૨) સાફ -  
કુટડીદાજ

ફુટકું વિં રપાળુ ચોભિવુ  
ખુબચુરત દેખાવકું (૨) અવચ  
ચોખ્ખુ સફાઈદાર મનેવુ

કુટાકુટ, સ્ત્રીં એક પછી એક  
 ધણા જણ દ્રોહ કરવો-વચનમાથી  
 ખસી જવું તે. કુમપ યવો તે ભેદ  
 પડી જવો તે ફાટકુ' (૨) ઉપસ  
 ઉપરી રવું તે [(૨) પરચોટી  
 કુણગી, સ્ત્રીં બીજી ફેલની  
 ફેલકર, પું કુફરો કરવો તે કુ  
 એમ જરીને મોમાથી પવન ઉડાડવો  
 તે, કુફરો

કુલકરવું, કિં સં ભેરદાર  
 કુ કથી ઉડાડી મૂકવું (કુકુ ફરો મારવો  
 કુદડી, સ્ત્રીં ગોળ ચકાકરે ફરવું,  
 ગોળ ચક્રમા ફરવાની છાંન્નીઓની  
 રમત (૨) ફલ અથવા તારા જેવું  
 એંચિદન તે (૩) ફૂંની પાદરીઓ  
 જેવા ધાટની ગોળ ચકતી કિં નં  
 કુદડી ફરવી=ગોળ ચક્રમા ફરવું  
 (૨) પ્રદક્ષિણા કરવી

કુદડો, પું એક ભતનો ઉડતો  
 વંદો (૨) એ- ભતનું પાસ

કુદનો પું કુનીનો

કુદીનો, પું લખોળા કચ્ચની  
 વાળા પાનાનો ઉમ મુગધીનાળો એક  
 છાડવો કુદનો

કુદુ નં નાનો ઉડતો છવ  
 (૨) પત નિયુ પાખોવાળું નાનું  
 રગ ભેરબી છવકુ

કુફવાટો, પું મો ઉચુ મ્પી  
 ભેરદાર કુકમારની તે કુમ્પ કરવો તે  
 કુફવાટો, પું કુફવાટો કુાર  
 કરવો તે, ભેરથી બોલવું તે કહે

કરડવું નહિ પણ કુફવાટો તો મારવો

કુમકુ, નં કુમતુ  
 કુમતી, સ્ત્રીં નાનું કુમતુ મુખ-  
 રિયાળું નાનું બુમખ (૨) માજર,  
 મજરી, નાની વલગી

કુમણ, નં લટકતો રહે એવો  
 ગુચ્છો, બુમખ નાનું છોડ (૨)  
 ધુવરિયાળો નાનો ગુચ્છ (૩) માજર,  
 મજરી કલગી

કુરળો, પું બદર ઉપરનો તે  
 ભાગ કે જ્યાં આગળ ધકેને જતા  
 આવતા વહાણો પાસેથી જમત લેવા  
 તી હોય (૨) વહાણો ઉપરનાનું મધક

કુરસદ, સ્ત્રીં [ જા | નવરાસ,]  
 અવકાસ પરવાર નિરાતનો વખત

કુરવું, કિં અં [ સ ફુર્ ]  
 રુકરવું ધબકવું (૨) સૂત્રી આવવું,  
 યાદ આવવું એ દમ મગજમા આવવું.

કુતી, સ્ત્રીં [ મ ફુર્તિ ]  
 ભમતિ તેજ હોગિયારી ચાવાકી,  
 ચ ચળાઈ જતસાદ

કુલકણી, સ્ત્રીં સગવાવતા ને-  
 માથી કુવડા ફેટે અચી આતસમ છ

કુલકર, જું કુની  
 કુલકરણી, જું કુલકળી

કુલકું, નં કુલેહ હોય એવું  
 જે તે નાની ને કુલેની રાની (૨)  
 કુલેકું (૩) વિં કુવાઈ નય અવુ,  
 વખાણતા વાએ ચડે એવું

કુલખરણી, જું કુલખાણી  
 કુલકું, નં કુલ, પુખ (૨)

કુલની પાદરીઓ જેવી બનાવટ કુદ  
ડી જેવી બનાવટ (૩) ધાળીનો  
કુટલો દાણો

કુલજીવ, વિં વખાણવાથી વા  
એ ચડે એવું માનને માટે વેલું થેલું  
થઈ નવું એવું ચડાઈ

કુલકો નાની કુવાવેલી રોટની  
કુલતોડો, પું સામું તોડો  
(૨) કુલબાતવું પગનું પરેષ

કુલદાઈ પું સખત દાઈ ડાંચો  
દાઈ (૨) આલેદાદાન દાઈનો અર્ક  
કુલકુટાકિયુ, વિં કુનાઈને રૂ

નાઈ વણીગયું છેવ ફક્ક યઇને  
ફરનાઈ (૨) તકલાદી નાજીક (૩)  
લાડકું (૪) રવરેપન નહિ સમજનાઈ

કુલખરડો, પું સોપારીની અક  
બત

[બનાવેલા બામ તે  
કુવખામ પું કુવઝાડ માટેજ  
કુનવડી, સ્ત્રીં મલાલી અને  
સાક-ભાજ બળીન તળની ચણાના  
સોટના ગોળાઆ

કુલવણુ, કિં સં ફૂલે તેમ  
કરણુ પવન બરીન વસ્તુત વરણુ.

કુલ સાકળા, નં કુળના બાતના  
પગ પહેલવાના સાકળા ત

કુલાવણુ, કિં સં ઉચું કરણુ  
ઉપતાવણુ (૨) પવન ભરવો (૩)

ચાવણુ મોટાખા ઠણુ, ઉચ્ચરણુ,  
ઉત્તેજણુ (૪) ખીજ તેમ કરણુ

કે નણુ, કિં બં મોટાઈ માન

ખીણણુ

કુલાશ, સ્ત્રીં મોટાઈ પતરાજ,  
ચડાકવેલ

કુલિયુ નં એક વનસ્પતિ  
(૨) નાનું ખાણુ

કુલુ, નં કુનના જેવું ધોળું  
ચાદુ આખમાનું નાનું પડલ

કુનેકું, નં લગનને આગરે  
દિવસે વગ્ન્યાને રોડે બેસાડી વાજ  
તેમાજતે સગાસ્તેલીઓમા ફેરવવામા  
આવે છે તે નાનો વરણોડો મરધસ  
કિં નં કુરેકું ચડણુ વડેલો થવો

કુવેગ નં કુલની વાસ આપે  
છ તલ મુગધીતેવ ધુપેન

કુવેવર વિં જેમા કુલ જેવી  
બાત હોય તણુ કુવેવાર રગમેરગી  
ચિત્રવાળુ (૬૫.)

કુલેવાર જીં કુલેવર

કુ ય સ્ત્રીં કુવ બડાઈ મોટા  
ઈ દાખવવી તે

કુનમ, પું નાણુ રૂપિયા

કુવડ વિં આજણુ એની ગદી,  
કુબડ (સ્ત્રી)

કુવારો પાણી ઉચે ડીને પડે  
એવી દશમતવાળો કુડ કુઆરો

કુવો પું ફેઇનો વર કુઓ  
કુનફાસે વિં માલવગરણુ, ન

કામુ ફારકુસ

કુસકુમિયુ વિં નજણુ ઉવ  
ક દન વગરણુ

કુલાવણુ, કિં સં ફેસલાવણુ.  
કુસિયુ, વિં હવકું વગ્ન.

નિર્માલ્ય; નિરર્થક.

કું, અં કુંકાર; મોંમાંથી નેર-  
બેર વા કુંકવો તે; એવો અવાજ. (૨)  
શ્વાસ લેતાં મૂકતાં થતો અવાજ. (૩)  
સુધણને કુંકુતું એમ; કુંકવાડા માર-  
તું એમ.

કુંકે, સ્ત્રીં મોંથી પવન નાખવો-  
કુંકવો તે. (૨) કુંકામાં સમજાવી  
દેવું-ચેતવણું-સૂચવણું તે (૩) કુંક-  
વાડો; કુંકાર. (૪) શ્વાસ, પ્રાણ. કિં  
મં કુંક મારવી=ચેતવણું; છાત્રી સ-  
લાહ આપવી; કુંકે ફાટવું=ખીણું.  
કુંક નિકળી જવી=શ્વાસ નિકળી જવો.

કુંકણી, સ્ત્રીં કુંક મારવાની  
ભૂંજળી. (૨) કુંકણું તે; કુંકવાની રીત.

કુંકણું, કિં સં મોંએ પવન  
કુંકારવો; કુંક મારવી. (૨) કુંખવા-  
ળા ભાગ પર કુંક મારી સલાહન  
કરવું. (૩) વગાડવું; ખભવણું. (૪)  
જાહેર કરવું; જણાવવું; કાઢવું:-  
દેવાણું કુંકણું. (૫) બંબેરણું. ઉરકે-  
રણું. (૬) બાળી નાખવું (૭) ઉડાવી  
દેવું. (૮) પંખાવણું; ચાખતી તાખણું;  
લડાવણું. (૯) સજાવણું (૧૦) હોલ-  
વણું. ૩૦ મં સુહો કુંકવો=સંધવું.

કુંકારણું, કિંસં કુંક મારવી;  
મંત્ર બળીને કુંકણું. (૨) કુંકવાડો  
મારવો. (૩) મોંમાં પાણી લઈ હોઠ  
દાંતી નેરથી છાંટ લડાવવી.-ફાળો  
કુંકારવો. (૪) ચડાવણું.

કુંકારો, પું કુંક; કુંકવાડો.

કુંકી ખાણું, વાપરી નાખણું.

(૨) સમજાવી-પટાવીને ખાઈ જવું.

કુંગરાવણું, કિં સં ચડાવણું;  
ઉરકેરણું; ઉત્તેજન આપણું; બહે.  
કાળી દેવું.

કૂ, અં પવન કુંકતાં થતો  
એવો અવાજ. (૨) કુંક. (૩)  
સાવ પાપમાલ એમ; ખૂળા; આખરે  
કંઈ નહિ એમ:-આખર કૂની કૂ.

કૂગ, સ્ત્રીં સૌંદર્ય દ્રવ્યો ઉપર  
ભિનાસને લીધે કૂડી નિકળતો વિકાર  
તે. અત્ર ઉપર રૂંવાં નેવો ને વિકાર  
બહાર નિકળી આવે છે તે; લાકડાં વગેરે  
ઉપર ને બિલાડીના ટોપ ચાય છે તે.

કૂગણું, કિં અં કૂણણું; મોટું  
થણું; ઉપસણું. (૨) સૂજણું; રોળો  
ચડવો. (૩) કૂગ વળવી (૪)  
બહેકણું; ચડણું; ખીણણું; ગર્વ કરવો.

કૂટ, પું [ સં. ] ખાર ઇંચ  
લંખાઈ માપવાનું માપ. (૨) સ્ત્રીં  
સંપર્શન; બેઠ; બંગાણું; વિચ્છેદ.  
(૩) ભંગાર. (૪) કુટણું તે. (૫)  
પાછોને ફાડી જવું તે. (૬) ખડિત  
થયેલું હોય તે.

કૂટણું કિં અં [ સં. સ્ફુટ ]  
બહાર નિકળણું; ઊગણું; વધણું.  
(૨) પદ્મવિત થણું, પુનરુજ્જીવન  
પામણું. મોરાણું; ખીણણું; નિધવણું;  
ઝાડનું પ્રકુલ થણું. (૩) બરડ  
વગતુના આકારનું ભાગી જવું; નદા-  
ણું. (૪) નેરથી ફાટણું; અવાજ

યવો (૫) આરપાર નિકળવું,  
પ્રસરવુ (૬) એકદમ ભેરથી પ્રસ  
રવુ-ફેવાવુ (૭) બહેરમા આવવુ  
જણાવુ (૮) ઉપાહુ પડી જવુ  
(૯) છુગ પડવું કુસપ થયો,  
વિભેદ પડવો (૧૦) રદ જવુ, બ વ  
પડવુ (૧૧) માંડુ થવુ (૧૨) નીજવુ

ફૂલ નં ૧ સ ફુલ । પુષ્પ  
નુમન હુમન વનમ્પતિનો તે અવયવ  
કે ભેમાથી બીજ ઉત્પન્ન થાય છે  
ઉધટેની જાડી (૨) કુનના જેવો જે  
મોગરો તે ચમકતો મુદર તથા મો  
(૪) આખમા ઝગીતું જે નાતું  
ટપટ ખાડે છે તે (૫) મોપારીનો  
ઠાતરનો બુગ (૬) ભેમા મર્મ  
બધાય છે તે સ્ત્રી અવયવ કમજ  
(૭) પગની આગળીએ પહેરવાનો  
રૂપાના ગેન્ધક, ધવિટિયુ (૮)  
નામનો કાટો ચુક (૯) રવાઇનો  
પાખિયાત્રજો છેડો તે (૧૦) આપધિ  
વગરને આય આપવાથી જે કુને છે તે  
(૧૧) કનખી મજરી (૧૨) વિં  
સરસ ઠનમ-કુવ દાર

ફૂલવુ, ફિં અં ઉચુ થવુ  
ઉપસવુ (૨) પદ્મવિત થવુ, ખીની  
રહેવુ (૩) ઉપડવુ ખીવવુ. પ્રકુ  
૮૫ થવુ (૪) વિસ્તૃત થવુ, હથ  
થવું ભરાવુ, ફાટવું (૫) રાજ  
થવુ, હરખાવુ. (૬) તાને ચડવુ,  
બહેકવુ (૭) બડાઈ મારવી

ફૂલ, અં હુમ, કઈ નહિ એમ,

રદ (૨) હાર પરાજય છુ થઈ જવુ તે.  
ફેજ, પું હાનત, સ્થિતિ (૨)  
ખરાબી બેઠાવી પાપની શિક્ષા તે  
ફેડવુ. ફિં સં યગવુ પુર  
કરી નાખવુ.

ફેણુ સ્ત્રીં માવે પડોડુ ગરેડ  
મળુ ને મો ને ફુગા (૨) ગ ન ક થી  
-રીને તપર થવું તે (૩) કાઢિયાની  
જમ (૪) ફીણુ

ફેન, જીં ફેણુ (૨) ફીણુ

ફેફર, સ્ત્રીં ચેરા ઉપર આવેલી  
ફિકારા થે પર આગે રો ને ફિં પ્ર  
ફેફર આવવો ચામડી ઉપર રોળ જેવુ  
લાગવુ, લોહીની ફિંગ જણાવી

ફેફ ૧, સ્ત્રીં આસ સાચે બોલા-  
વુ તે (૨) ફરફર બોલવુ તે

ફેફર, નં વાયુનો એ- રાગ,  
મોઢે ફીણુ મારી ચમરખાડ માણસ  
બેખાન થઈ બદ એરો મેક રાગ  
વાઈ દિસિટિયા (૨) કમ (૩)  
ફરફર બોલવાનું આપવ્ય તે ફરવાડા  
મારવા અને બોલવુ તે

ફેફર, નં છાતીમનિ આસ  
લેવા મૂકવાનો અવયવ

ફેફરખારી, [ જ ] અમેજ  
વધનો બીજો મહીનો

ફેર, પું અતર તફાવત, જુદા  
પલ (૨) ચમર તમર (૩)  
થેર (૪) હાવત બદલાય તે (૫)  
થેચવાળી ખીની થેચ આટાવાળી કરા  
મત રં મં ફેરવો-જોળામરે અદર

ઉત્તરવાના પગથીયાની રચના વાળી  
વાવ ફેરફાર = સરત દોડવાનો ગોળ  
રસ્તો બનાવેલો હોય તે ગોળદોડ  
ફિં પ્રાં ફેર પાવો = આરામ થવો  
ફેરણી સીં ફરતુ તે રખડપી  
(૨) છટક માન વેચવાને ફરતુ તે  
ફેરફાર અવળ સવળ આડું  
અવળ

ફેરફાર, પુ. અતર તફાવત  
(૧) અનો બનો (૩) સ્થિતિ-લાગતનું  
બદલાવ તે

ફેરબદલ વિ. બ.નેક હોય  
તેવુ અ નબદન

ફેરબદલી સીં ફેરગી એક  
ઠે ભોધી બનાઈ ખીજે ઠે છે જતુ  
તે સ્થાનાતર

ફેરવતુ ફિં મં બ.નતુ (૨)  
ચાવતુ અટીતલી લા. જતુ (૩)  
ગોળા રે ચાવતુ (૪) ફેરફાર કરવો  
(૫) દુઝાન કરવુ, (૬) ર કરવુ  
નામનું કરવુ (૭) જીતને ઠેકાને  
નતુ કરવુ (૮) ધીમે રહીને ધસવુ.  
પ પાળવુ (૯) ફેરફારીવેતુ (૧૦)  
આખજતુ ૩૦ પ્રાં આખ ફેરવવી =  
શુભસો કરવો

ફેરાવો પુ. લાગે મુડી ફરતુ  
પડે તે નકકર (૨) ઘેર વિસ્તાર  
ફેરિયો, પુ. ફરીને માલ લેય  
નારા માવની ફેર પી કરવારો

ફેરિયા સીં [ફા] યાની લીધ  
ફેરી સીં ફરતુ તે ફેરમી

આટો ચકક (૨) વખત વાર

ફેરેજતુ, ફિં અ. ઝાડે ફરવા  
જતુ ડિસાને જતુ ઢગતુ

ફેરો પુ. જતુ આવતુ તે (૨)  
લાગે જતુ તે ચમચો ગોળાને (૩)  
આટો (૪) ઝડો અતિસાર ફિં પ્રાં  
ફેરો થવો કળસિયો થવો (૨)  
આટો થવો

ફેર પુ. [મા] પ ખડ ઢાળ  
ખેટા દેખવ (૨) બાનુ મિષ  
(૩) જનો અપરાધ

ફેલખેર વિ. પાખડી ઢાળી  
ફેલખાગીન, પુ. ફરીને નકાર  
આચરખ તોડાનન હોતે માટે લેવામા  
આવવો જમીન તે

ફેવડ, ફિં અ. ફેલાવ પમ  
રીજતુ વ્યાપવુ (૨) વધતુ રાધતુ  
ફેલાવ, પુ. વિસ્તાર પ્રસાર  
(૨) વધારો ફેલાવો

ફેનાવતુ, ફિં સં પ્રમદે મેમ  
કરવુ, ઠેકઠેમલે જલદેર થાય એમ  
કરવુ સિંખ કરવુ (૨) વધારતુ  
વિસ્તારતુ લખાવતુ (૩) લાવતુ  
ફેનાવુ, ફિં અ. ફલવુ પ્રસ  
સરતુ (૨) વધતુ

ફેવાવો, પુ. ફેલાવ પ્રસાર (૨)  
વધારો વિસ્તાર દડિ

ફેલુ નં રાત કાયર બાક  
ખીવી (૨) લપ મુચરખ મુરફડી  
મુનીમત (૩) બીડીનું બેટુ વલ  
સખડ (૪) ગુણ

ફેસલ, વિં અંત આંચો હોય તેવું; ઉવટું. [ પાડવું.

ફેસવું, કિંસં તોડવું; ઉવારી ફેં. અં હુંસ, યાકી ગયું હોયએમ.

ફેંકવું, કિં સં છેટથી નાંખવું; હરીટવું. (૨) દોડાવી મૂકવું, પુરપાટ

છાડી મૂકવું (૩) મળડવું નાખવું.

ફેંકી દેવું=દુઃખ ગળી નાંખીદેવું; નિરર્થક ખરવવું.

ફેંટ, સ્ત્રીં બુલતો છેડા. આળ; પાલવ. (૨) પાલવની ઝાળ (૩) ઝાળી; ફાંટ. કિં પ્રં ફેંટ પકડવી=

છેડા આપીને ઉધું રાખવું.

ફેંટો, પું માથે બાંધવાનો કસળી પટો; મેળિયું. કસળી ફાળિયું. (૨)

માથે બાંધેલા કપડાનો અમુક આંટા દાર માટ તે. (૩) તાડ વગેરેનાં પાંદડાના વચ્ચે રેસા તે. (૪) કપડા;

ઠગાઈ; છળ

ફેંફાટ, અં ચારેઅમ; ભ્રમ આળ્યું તેમ. (૨) પુરપાટ. (૩) છટે મોટે. નિર્ભ્રમ રીતે; બેફાટ.

ફેંફેં, અં દીઠેથેસા; યાકીને લોચ મધ મયેલું હોય એમ; લાંકિલું

હોય એમ. કિં પ્રં ફેં ફેં કરી નાખવું= યકવી નાખવું.

ફેંસલો, પું નિકાલ; નિવેડો; તોડ. સુમદો; ઉલ્લો કરાવ. (૨) હુકમનામું. (૩) સુલાસો, છટકો.

ફેં, સ્ત્રીં ફેઈ; બાપની બહેન. ફેંડકો, પું ઉતાવળે જવું આવવું

તે; ફેસા; આંટો; ફેરડકો. ઠહેં ચઢવી નાની ને ફેંડકો મોટો=કં નાતુ ને તન

મનાટ મોટા. (૩) ખેડૂતનું એક ચોનાર. ફેઈ, સ્ત્રીં બાપની બહેન.

ફેઈઆર, વિં ફેઈ વરફવું. નાં ફેઈ વરફની ભેટ, ફેઈજ=

વરની ફેઈ.

ફેઈક, વિં મિથ્યા; વ્યર્થ; ૨૬; ખાલી. નિરર્થક; ફેઈટ.

ફેઈટ, ફેઈગટ, વિં અમરતું; નકામું (૨) મફત.

ફેઈગટિયું. વિં પૈસા આપ્યા વગર ઉપભોગમાં આવે એવું. (૨) કામ લાગે નહિ એવું; મફતિયું.

ફેઈજ, સ્ત્રીં વરફર; સેના. (૨) માણસનો મોટો સમૂહ; ટોળું.

ફેઈજદાર, પું કાટવાળા; પ્રાળે રક્ષણ આપવાનું કામ કરનાર અમલદાર;

પોલિસ અમલદાર.

ફેઈજદારી, સ્ત્રીં ફેઈજદારનું કામ તે; કાટવાળી. (૨) શુના સામેની ફરિયાદ તે. (૩) શુનેગારને શિક્ષા

કરનાર ખાતું તે. (૪) વિં શુના સંબંધી; શિક્ષા સંબંધી.

ફેઈટો, પું છબી; ચિત્ર.

ફેઈટોઆફ, પું [અં] છાયાચિત્ર; છબી; ચિત્ર.

ફેઈડ, પું છટું પાડી દેખાડવું તે; વિગતવાર રચીકરણ. (૨) વહેંચણું. (૩) નિકાલ; નિષ્કર્ષ. કિં પ્રં ફેંડપાડવો=વિગતવાર ખુલાસો કરવો.

ફેડણી, સ્ત્રી ૦ મસાલો તેવમાં  
કડકડાવી દાળ કઢી વગેરેમાં ઝબકાળવો  
તે; વધાર.

ફેડણી, જુ ૦ ફેલણો.

ફેડણુ, કિં સં [ સં. સ્ફુટ ]  
બાંનણુ; તોડણુ; કકડા કરવા. (૨)  
સપાટી તોડવી; ભેદ પાડવો. (૩)  
અગ્નિ લગાડી ઉડાડણુ; અવાજ યાય  
એમ કરણુ. (૪) વેળાડણુ; છુંદું  
કરણુ. (૫) ઉધાડણુ; ઉઠેલણુ. (૬)  
પીરસણુ; મૂકણુ; અદિયાં ફેડ. (૭)  
ખુદ્ધું કરણુ; જાહેર કરણુ. (૮) મગ-  
જમારી કરવી; તકશર ચલાવવી (૯)  
સાસથી ઉધાડણુ; ચીરણુ. (૧૦)  
લાંચ આપી સામાવાળાને પોતાનું  
કરણુ (૧૧) અંગ મરડીને અવાજ કરવો;  
ટચાકા ફેડવા. (૧૨) ફાટીને ઉઠે એમ  
કરણુ; સુરંગ ફેડવી. (૧૩) આખને  
ધત્ત પડોવાડવી; આખ ફેડવી.  
(૧૪) કાન ખહેસ કરી નાખવા.  
૩૦ પ્ર૦ ધર ફેડણુ=ચોરી કરવી. (૨)  
કુદુંખમાં ભંગાણુ પાડણુ. (૩) ગોત્ર  
ભંગ કરવો. માથું ફેડણુ=તકશર કરવી.  
(૨) મારણુ. (૩) ત્રાણું કરણુ. આંખ  
ફેડવી=આંધળું કરણુ. (૨) ધારીને  
જેણુ. કાન ફેડવા=નકામો ઘાંધાટ  
કરવો. સુરંગ ફેડવી=ભેદ ઉધડે એમ  
કરણુ; પહિતો ચોંપવો. ફેલણા  
ફેડવા=નિંદા કરવી. તોપ ફેડવી=  
ગોટી ગપ મારવી. ધડો ફેડવો=મર-  
ણશીય કાઢણુ. પેટ ફેડણુ=કાયર

કરણુ. [ નાનો કકડો તે.

ફેડણુ નં સાક-ફળ વગેરેનો  
ફેલ, વિં મારી નાખ્યું હોય  
તેણુ. (૨) ના. પોચી ડાંગર; પોચ.

ફેલણુ, નં અનાજનું ઉપણું  
છાડું. (૨) કામળનો કકડો (તુચ્છકારમાં).

ફેલ, વિં દીકું; પોચું; નરમ.  
ફેલો, પુ ૦ ગડણુ; -દહીના ફેલો.  
દહીના કચા; -જાસમાં ફેલા.

ફેનોઆફ, પુ ૦ [ અં ]  
ઉચ્ચારણુ અત્કરણુ યાય એણું એક  
યંત્ર; સ્વનિધારક યંત્ર.

ફેફળ, નં સોપારી.  
ફેફળી, સ્ત્રી ૦ સોપારીનું ઝાડ.  
ફેફેચો, પુ ૦ પાણીથી ભરેલો  
ફેલો.

ફેમ, સ્ત્રી ૦ સરત; યાદ.  
ફેર, સ્ત્રી ૦ [ આ. ફતર ] વાસ;  
સુગંધ; પરિમળ; સોડમ [આપવી  
ફેરણુ, કિં અં સોડણુ; વાપ  
ફેરાઈ, સ્ત્રી ૦ સ્ફુટિ; અંચળાઈ.  
હોશિયારી. (૨) ત્વરાથી કામ કર-  
વાની ટેવ તે. (૩) ઉદારતા; હાથનું  
છુટા પછું.

ફેર, નં [ સં. વૃષ્ટ ] ટપકું;  
છાંટા; ટીપું. (૨) વિં ચંચળ; ઉતા-  
વળું. (૩) ઉદાર; ખુલ્લા દિલનું. ૩૦  
પ્ર૦ ફેરાં પડવાં=વરસાદ થવો.

ફેલ, પુ ૦ કચુકા કાઢી નાંખેલી.  
આંખલી, ફેલી નાંખેલું જે તે.

ફેલણુ, કિં સં છોડાં કાઢવાં-



(૨) ખળી-કખાડીને ખાવુ. ફેસલા-  
વીને ખાવુ (૩) મીઝ વગેરેમાથી  
કણુ છુટા પાડવા, કાલામાથી રાહડવુ  
ફેડડી, સીં ચામડી ઉપર  
પડેનો નાનો પરોટો થઈ આવવો  
તે, ચામડીપર ઉપસેલી નાની ગાઠ  
ફેડલો પું ચામડી ઉપરડપસી  
આવેરો પરોટો, ફેડલો ફેડો  
ફેસલામણુ, નં ફેમલાવવાનું  
જે તે, ફેસલાવાનું સાધન  
ફેસલામણી, સીં ફેસલા-  
વણું તે પટામાળી  
ફેસલાવણુ, કિં સં જોડું-  
'છિયુ છુટુ મમલવણુ, ખગવણુ (૨)  
ખેતરણું આજણું  
ફેમફરમ, નં [ં] હવા લા-

ગવા સુઝમી કહે એવું એ તરવ (આ  
તરવ માળીઓના હાડકામાથી મળી  
જાવે છે દિવાસળી બતાવવામા અને  
આપધમા તેનો પુનઃ ઉપયોગ વાયછે  
ફેડડી, સીં ફાડડી ગિયાળના  
જેવું નાનું એ- જ મળી પ્રાગી  
ફેમેસન [ં] એ જ બીજામંત્રિ  
બધુમાવ મળી એ જ બીજાને સૂણું  
સહાય કરવા-ચવાના સુ ફેસલાળી  
એક મ રચા અથવા સૂ પ્રદાય તે  
ફેસ, [ં] વિં ફાસણુ, ફાસ  
ફેસણુ રહેવારી તે (૨) ફામળી  
ભાપા (યુગપમા ફેસ બારા એ  
એવી બારા છે કે જે બધે જ ચાવી  
ચાકે છે )  
ફેસપેપર. [ં] પું ઘોળા  
ખાતળા ને સુવાળા હવડા કાચળ તે

## ખ

## ખ

ખ, પું [ં. ય ] યજ્ઞસાલી  
ખાપાતો ત્રેવિરામો વ્યજન  
ખઈ, સીં ખાઈ, સી  
ખઈજી, સીં ખાઈજી, સાસુજી  
( ફેડલાઃ લોમમા વહુ સાસુને ખઈજી-  
અથજી કહીને બોલાવે છે. ) (૨) દીપ્તી,  
પુત્રી (૨૪પુતોમા ) [સી, વહુ  
ખઈયર, સીં ખૈયર, ખાઈડી.  
ખઈડી, સીં ખૈડી સી ખાઈ-  
ડી (૨) પત્ની, વહુ ભાઈ  
ખઈફ, નં ખૈફ, સી, ખાઈડી.

(૨) પત્ની ભાઈ

ખકિ, પું ખાકિ, લાકુ (૨)  
ગજુ ખાવાનું મીઠાઈ.  
ખકિઓ, પું ખાકિ લાકુ  
ખકિજી, નં ખાકિજી ગાય બેસાનો  
આચળવાલો અવચય  
ખક પું [ં] ખમ, ખમલો.  
ખકધ્યાન, નં [ં] દોગ,  
દલ બજવા જેવું પ્યાન  
ખકધ્યાની, વિં દોમી, દળી  
ખકખક, સીં લવલવ, બવારો,  
નમનું થણુ બોલણુ તે, ખકવા.

બકબકાટ, પુ. બકબક: લવા-  
રા; મિથ્યા બોલ બોલ કરવું તે.

બકબકિયું, વિ. બકબક કરના-  
રું; લવરીબોલ તકારી; માથાફોડિયું.

બકરકૂદી, સ્ત્રી. બકરાના જેવી  
મસ્તી-કુહાકુદ તે; તાવબાજ; તાગડ  
ધિન્ના; સ્વજંદે મહાવતું તે; ઉછાંછ-  
ળાપણું. (૨) કસરતનો એક પ્રકાર.  
કં. પ્ર. બકરકૂદી કરવી=સ્વજંદે કર-  
વું હરવું.

બકરી, સ્ત્રી. બકરાની માદા;  
બાકડી ૩૦ પ્ર. બકરી જે થઈજવું =  
દીન થઈજવું; હારીજવું.

બકરીઈદ, સ્ત્રી. એક મુસલમાની  
તહેવાર. (૨) મનન મહીના પછીની  
બીજ ને બીજ દિવસે આ તહેવાર  
પાળવામાં આવે છે.)

બકરૂ, ન. એક ગરીબ નાનું  
ચોપણું પ્રાણી; હાગ. કહે. બકરું  
કાઠતાં ઉંટ પેસે=સહેજ મુખ કરવા  
જતાં મોટી પીડા આવી પડે.

બકરો, પુ. બકરીનો નર તે;  
બાકડો (૨) દોગો; માતેલો.

બકવા, પુ. બકબક કરવું તે;  
ગડબડ; બકબકાટ; લવારો.

બકવાટ, પુ. લવારો; બકબક.

બકવાઈ, પુ. માલ વગરવું-મુદ્દા  
વગર ખાલી બોલ બોલ કરવું તે, લવારો.

બકવું, કિં. સં. બોલવું; વદ-  
વું. (૨) વિચાર કર્યા વગર ગમે તેમ  
બોલવું; સ્વજંદે બોલવું. (૩)

લવરી કરવી. (૪) સરત કરવી; હોડ  
લગાવવી.

બકવૃત્તિ, સ્ત્રી. [ સં. ] બગલા-  
ની માફક ઝડપ મારવાનો તાલ આ-  
વતા લગી ગરીબ થઈ બેસી રહે-  
વાનો સ્વભાવ તે તાલ આવતા  
સ્વાર્થ સાધી લેવો તે.

બકાઈ, સ્ત્રી. બગામુ (૨) બગાઈ-  
બકાત, વિ. બાકી; વાંચવું; વા-  
ખરતા રહેવું.

બકાર, પુ. [ મં. ] બ એવો  
અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે; બબ્બો.

બકારી, સ્ત્રી. ઉબકો; ઉવટી;  
વમનનો ઉબાળો; બોક કિં. પ્ર. બકારી  
આવવી=ઉવટીનો ઉકાટો આવવો.

બકારો, પુ. ઘાટો. મોટો સાદ;  
જૂમ. (૨) બકબકાટ, લવારો.

બકાલ, [ મા. વકલ ] કાઠિયો;  
પરચુરણ સાકલાજ અને ધરગણ ચીજો  
વેચનારો વેપારી. (૨) કંજુસ અને  
ચીકણા સ્વભાવનો વેપારી, પોચા-  
ગરીબ સ્વભાવનો માણસ.

બકાલાપીક, સ્ત્રી. ગાકબનર.

બકાણું, ન. સાકલાજ, લીસો-  
તરી સાક. (૨) લીણું-તાણું ધાસ તે.  
(૩) સાકલાજ અને પરચુરણ સામાન  
વેચવાનો ધંધો.

બકાવણું, કિં. સં. બક તેમ  
કરવું. (૨) ચડાવણું; ઉદકેરવું. (૩)-  
ખીજવણું.

બકુડી, છાંદસાં પ્રતે ઉચ્ચારાતો.

બહુલ વડાલબર્ષો ઉડ્યાસ; વડાલી.

બકુલ, ન૦ [ સં. ] એક નવલું  
ઝાડ અને તેનું ફુલ. ( એતાંબિયાં  
અતિસાર ઉપર અને એની જાલ વધ્ય-  
ત્વ નિવારણ માટે અપાય છે. બકુલ-  
નાં બિયાંમાંથી નિકળતું તેલ પશુલ્પ-  
યોગમાં આવે છે. સામાના કનિઓ  
એમ માનતા કે જુવાન સ્ત્રી તેની પર  
મલ્લો ફાગળો કરે તો ફુલ આવે. )

બકેર, પુ. ઘોંઘાટ. કેલાદલ.

બકેરકુ, કિં સ૦ મોટો ઘોઠો  
પાત્રને ઘોલાવણું; ઢાકલકુ; સાદ  
દેવો; બરકુ.

બક્કુ, કિં સ૦ બેટ વરીકે  
કંઈ આપણું. રાજ્યપુત્રીથી મફત  
આપણું. ( ૨ ) માફી આપણી;  
શુનામાંથી વજર સખએ નાં મરજી;  
મૂળી દેવું.

બક્કી, પુ. લક્ષ્મીને પગર આ-  
પનારો અમલદાર. ( ૨ ) શરિસ્વાર  
લક્ષ્મીને ઉપરી.

બક્કીશ, સ્ત્રી. [ કાર. ] પ્રતી  
યજ કંઈને કંઈ આપણું તે; બેટ; ઇના-  
મ; પારતોયિક; પ્રસન્નતાની બેટ.

બખતર, ન૦ [ આ. ] સૈનિકને  
પહેરવાનો મોઢાદની હાંઓનો ડખલો  
તે; કવચ; ચિલખત.

બખર, સ્ત્રી. તવારીખ; હકીકત.  
રત્નાંત; હેવાલ. ( ૨ ) ઐતિહાસિક લેખ.

બખરકુ, કિં અ૦ સાલકુ;  
શગકુ. ( ૨ ) પચાકુ; કોમપકુ.

બખખખી, સ્ત્રી. બોલચાલ;  
બોલ-બોલા; બખખા. ( ૨ ) ફિસાહ  
બખેરો; વડાલલી.

બખારકુ, કિં સ૦ બખાગકુ;  
પુરકકુ; ધાંડા પાડવા. ( ૨ )  
બોખારકુ.

બખાર, ન૦ કાલું; પાલ; દર  
ગાળકુ; બાકર.

બખાળો, પુ. મોટો ધાંટો;  
રાડ; બૂમ; બરાડો. ( ૨ ) મોટીથી  
બોખારકુ તે. ( ૩ ) ઘોંઘાટ; ધાંધલ;  
હોહા; ફોલાદલ. કિં પ્ર૦ બખાગા  
પાડવાન્યાંધ મઢવા.

બખિયા, પુ. દોરાની આંટી  
દધને બરવામાં આવતો ઢોંઢો તે. કિં  
પ્ર૦ બખિયો દેવેન્યાંટી લધને શીવકુ.

બખીલ, વિ. [ આ. ] કંજુસ;  
કપલ; મરખીચુસ. ( ૨ ) રાહ; પૂત.  
( ૩ ) ગરીબ; કંજાલ.

બખીલાઈ, સ્ત્રી. કપલતા;  
કંજુસાઈ. ( ૨ ) કંજાલિયત. ( ૩ )  
સકતા.

બખેરો, પુ. ઢોંઢો; ફિસાહ;  
કનિયો; ધાંધલ; મારામારી; બંડ.

બખોલ, સ્ત્રી. બાકુ; ગુફા;  
બાકોર; બકો; બાલુ; બોડ.

બખલાવર, વિ. નરીનહાર;  
લાખલાખી. [ હંબી; ઢોંઢી.

બખ, પુ. બમો. બમમગત=  
બગડકુ. કિં અ૦ વિદ્યુત મણ;  
અસલ રવજપણું બદલાકુ. ( ૨ )

ખરાબ થવું સહી-હતી જવું (૩)  
બાદ થવું (૪) ચિકારી થવું (૫)  
નહિં સારું થવું સુચાઈ જવું  
(૬) મવીન થવું ૩૦ પ્રાં ધોતિયુ  
બગડવું = કમીજવું (બીકથી)

બગડિયુ, વિં બેડ તરફ દોવ  
કી બબલો એવું બે બાબુએ ઢળી  
પટે એક (૨) એમા બેપણ હોય  
એવું બેસીતું - બગડિયો ખાટલો

બગડો પું બેનો આક (૨)  
પરણેટો એનાકી નહિં તે ૩૦ પ્રાં  
બગડેબે = ૬ માવ ન હોય એવો તે  
નપુ સક મેના બેજ એમ કિં પ્રાં  
બગડેબે થવું બનિવંગ જવો

બગડો, પું વચરો કાદવ  
ચગડો મદવાક

બગડ્યાન, નં બગવાની માફક  
એ પ્યાન સખી મીન બેસી રહેવું  
તે તાક્યા મરુ તે દોગ બોલી સાધુતા  
બગબગુ, નં આખ અજવાળા  
વાળો સમય મજસકુ લંગડા

બગબગત, પું બગવા જેવી  
દોળી સાધુતા દેખાડનારો તે પૂત  
માણસ દોળી

બગડ, નં કીક ધી ખરમ  
કરતા તેમની જય અને બેલ બે  
કપર તરી આવે છે તે ધીનો ક્યરો  
(૨) તેનો રંગો તે

બગડ, સીં [ પા ]  
ખલાની તબેનો હાથના મૂળ આગ  
ગેનો ખાકો કાખ કાખી (૨)

આસરો સરખુ એક (૩) અગ  
રખામા બમલ આગળ આવતો જે  
ત્રિકોણાનર કકડો તે (૪) બાબુ  
પાથે વિં પ્રાં બમલમા ધાલવું =  
સરણે લેવું (૨) તાબે લેવું દખાની  
લેવું (૩) લેવું બમલમા મારવું =  
બાબે લઈ લેવું કપાળીને લઈ લેવું  
બમલમા લાગીને કી જવું = છેતરવું  
બમલમા સખવું = કબલમા સખવું  
બમલમા હોવું = કબલે હોવું બમલો  
કમી મરવી = દેવાળુ કાદવું નિર્નજ  
થવું બમલો દેખાડવી દેવાળુ કાદવું  
બમલો કુટવી નાચી કુળીને ખુશાલી  
દેખાડવી બમલો લગાડવો = મગલમા  
પાને લાગી નાચવું કુલુને ખુશાલી  
બતાવવી ૩૦ પ્રાં બમલ બમલુ = કીંગ  
હા કલવું થયું નાનું કલેં મુખમા  
સખ બમલમે કુરી = કપરની સાધુતા  
અને અકર કાતી સખવી તે

બમલોરી સીં આલિજન,  
લેટ કાલી બાલી સાથે ચાપવું તે  
બમલદાસુ પું પડે પડે  
વાના તોડા છુટી ગેને ના ના ગા  
બમલદાસાવાર્ધી, વિં બાદા  
જેવો મતલમ ગખનારો ને પૂત,  
દણી દારો

બમલુ ન [ સ ચક ] જ  
બાગવાના મિનાગપર રહેનાર લાગો  
બમલોત સાવનુ એક પખી

મગડો, પું નર લખડ  
(૨) અમુ તરેલવું ૧૧

તે. ૩૦ પ્ર૦ અગવો પાવટ બેઠા=  
હારી થાકીને બેસવું તે; ઢોળ કરીને  
બેસવું; દેવાણું કાઢવું.

અગવા, પુ૦ નાના બાળકના  
કાનનો મેલ તે. અગવા કાઢવા=ભેક-  
વાના કાનમાથી મેલ કાઢવો.

અગાધ, સ્ત્રી૦ ઢોરના ચરીર  
ઉપર રહેનારી એક ભતની માખી.  
(૨) કાનમાં થતો એક રોગ.

અગાડ, પુ૦ વિકૃતિ; રોગ. (૨)  
અણબનાવ; કળિયો. (૩) નુકસાન;  
કસર. (૪) સરો; સળો; પાચ; પડ.

અગારણું, કિં સ૦ ખરાબ  
કરવું. (૨) નુકસાન કરવું. (૩)  
રોગ આણવો. (૪) અણબનાવ  
કરવો; બધ કરવું.

અગાડો, પુ૦ અગાડ; ખરાબી.  
અગાડું, ન૦ લાંબો શ્વાસ  
લેવા મૂકવાને મુખ પહોણું કરવું તે.

અગી, સ્ત્રી૦ મુંદર ઘોડાગાદી.  
(૨) તજર. (૩) ઉચ્ચારણું સ્થાન-  
ગણું. મોં-અગી ફાટી ગઈ. ૧ ઉપવત.

અગીયો, પુ૦ [સં.] બાગ, વાડી;  
અગું, ન૦ પોણ; બાકું; કાણું.  
(૨) આરપાર બાકાડું દોચ તે.

અગો, પુ૦ સ્ત્રીઓને ચોકના  
વખતમાં પહેરવાનો કાળો-ગળીના  
રંગનો સાદણો તે.

અઘાર, વિ૦ બહેબાકળા જેવું;  
અચચલ; સ્તબ્ધ; અમિત. (૨)  
નિશ્ચેષ.

અચકઅચક, અ૦ બાળક ધાવતાં  
થતો એવો અવાજ; અચઅચ.

અચકડું, ન૦ અચકું. (૨) નાનું.

અચકવા, પુ૦ એક ભટનું ગાંડ-  
પણ; જેને તેને અચકા ભરવા બચ  
એવો રોગ; હડકવા

અચકાટણું, ના૦ ધા૦ અચકાં  
ભરવાં; કરડવું. [ પોટલી.

અચકી, સ્ત્રી૦ નાની ગાંસડી;  
અચકું, ન૦ બરકું; દાંતથી પા-  
ડલો જખમ; ઠાકું. (૨) મોંમાં માથ  
એવડો ઠકડો. (૩) નાનું પોટણું;  
ગાંસડી.

અચકો, પુ૦ ચોટી પોટલી; ગાં-  
સડી. (૨) ખડેચી; કોથળા જેવડો  
મોટો વાડવો.

અચકોરણું, કિં સ. ઢોરને શાંત  
પાડવાને અચઅચ એવો મોંથી અવાજ  
કરવો. પંખાળી ઢોરને ધીમું પાડવું.

(૨) મોંથી અવાજ કરી ઢોરને ઢંકા-  
વવું. (૩) હાવાવણું; બોળવું.

અચકોર, ન૦ હુબકી; છુટકી.

અચગી, સ્ત્રી૦ [ફા] નાનપણ.

અચત, સ્ત્રી૦ બચેલું તે; હગારો.

અચપણ, ન૦ બાળપણ; બાક્યા

વચ્યા. [ એવો અવાજ;

અચઅચ, અ૦ ધાવતાં થતો

અચઅચાટ, પુ૦ અચઅચ એવો

અવાજ તે. (૨) અ૦ અચઅચ થાય

તેમ; ચત્રચસાટ.

અચરવાળ, વિ૦ અચ્ચાં ઇકરો-

વાળું; જેને નાનાં નાનાં ઊકરાં હોય એવું;

બચુ', કિં અં ઉંગરવું; સર્વા-  
મત રહેવું (૨) જવું અટકવું; જતાં  
જતાં રહી જવું. (૩) ફાજલ પડવું;  
વધવું; બાકી રહેવું.

બચાઈ, સ્ત્રી બચત; બચાવ.

બચાઉ, વિં બચત યાય એવું.

બચારવું, કિં અં બચબચ

એમ કરવું

બચાઈ, વિં ગરીબ; રાંક. (૨)  
અરાકત; કમજોર. (૩) દયા આવે  
એવું; બાપડું.

બચાવ, પું સંકટમાંથી સહી  
સલામત બચી જવું તે; ઉગરીજવું  
તે; સંરક્ષણ. (૨) પ્રતિપાદન કરવું  
તે; નિવારણ કરવું તે. (૩) વાપરતાં  
જે બાકી વે તે; વધારો; ઉગારો. કિં  
પ્રં બચાવ કરવો = ઉગારવું; (૨)  
સંરક્ષણ કરવું.

બચાવવું. કિં સં બચે એમ  
કરવું; રક્ષણ કરવું; ઉગારી લેવું. (૨)  
વધારવું; તારવું. (૩) અટકાવવું;  
વારણ કરવું.

બચી, સ્ત્રી બચી; ચુંબન.

બચીજવું, સંરક્ષણ થવું; બચા-  
વ થવો; સલામત રહેવું; ઉગરીજવું.

બણકડું, વિં નાનું; ઠીંગણું.

બચોળિયું, નં નાનું ઊકરું;

બચ્યું.

બચ્યાંકચ્યાં, નં ઊંચાંઊકરાં.

૨૨

બચ્યાંકચ્યાંવાળું = બચરવાળ.

બચ્ચી, સ્ત્રી બોધી, ચુંબન;  
ચુમી.

બચ્ચું, નં [સં. વાસ] બાળ;  
ઊકરું. ૩૦ પ્રં બચ્યાંના બેલ = સહેલી  
વાત.

બચ્ચો, પું પુત્ર; દીકરો.

બજર, પું તમાકુ, ઊંકણી;  
તપખીર

બજરબજરું, નં [સં. વજ્રવત્]  
પારણીનું ફળ (૨) એક કાળે મણકો.  
(કંકણ કાળા લાકડાના મણકાને ફીંછના  
મેામા ધાલી તરત બહાર દાઢી લે  
છે. એ મણકો પછી બજરબજરું  
કહેવાય છે.)

બજરંગ, [ સં. વજ્ર-અંગ ]  
હનુમાન. [અમલમા મૂકવું તે,

બજવણી, સ્ત્રી બજવવું તે;

બજવું, કિં અં અમલમાં  
આવવું; પાર પડવું. (૨) વાગવું.

બજવૈયો, પું વગાડનારો; બ-  
જવવામાં બાહોશ માણુસ તે (૨)  
બજવનારો.

બજબ, વિં બેવકુફ.

બજબ, પું કાપડનો વેપારી.

બજણ, સ્ત્રી માલ લેવા વેચ-  
વાની ચટ્ટરાઈ; બજારી. (૨) રકચક  
કરવી તે.

બજણવેડા, પું રકચકપણું;  
આનાકાની કરવાપણું. (૨) ચિકારા.

બજણિયો, પું વાંસ અને

દોરડાં ઉપર ચઢી કસરતના ખેલ કરી  
બતાવનાર. (૨) બડાઇખેર; ટુલસુજી.

બંભર [જા. ચાજાર] લેવડ  
દેવડ કરવાની જગા: ચોટું; પીઠું;  
ગુજરી (૨) માલ વેચવા લેવાને  
એકઠા થયેલા લોકોનો સમુદાય તે.  
(૩) માલ અને સરસામાન લેવા  
વેચવાનો વેપારીઓ ને દર કસવે તે.  
(૪) ખરીદીની માગણી તે; માંગ.  
(૫) ધમચકડ; ધાધલ; ગડબડાટ  
કિં ૫૦ બંભર વહોરવા જવું=માલ  
લેવા જવું બંભર કરવું=માલ ખરીદ  
કરવા જવું.

બંભરગાથ, સ્ત્રી ૦ બંભરમાં આ-  
વેલી ઉડતી વાત; અફવા; લોકવાયકા.

બંભરલાવ, પુ ૦ બંહેર બંભર-  
માં ને કિમ્મત ભાલાતી.હોય તે.

બંભરડી, બંભરમાં માલ લેવા  
આપવાની આલાખી. (૨) હુઆથ;  
દોંગાઈ. ૩૦૫૦ બરી બંભરી=હુઆથ.

બંભર, વિ ૦ બંભરવું; બંહેર  
વેચાવાનું; સાધારણ; હલકી બના-  
વટવું. (૨) અનિશ્ચિત; ઉડતું;  
અસ્થિર.

બંભરવાણી, સ્ત્રી ૦ બંભરવાણી;  
હલમળધી; ટાંચ; જખતી. (૨) વગા-  
ડવું તે. (વાદિત વગેરે).

બંભરવનાર, વિ ૦ અમલમાં મુ-  
કનાર (૨) વગાડનાર. (૩) કરનાર;  
બનાવનાર.

બંભરવું, કિં ૫૦ અમલમાં

મુકવું. (૨) ચાર પાડવું. (૩) પાળવું.  
(૪) વગાડવું. (૫) મારવું; ઠોકવું.  
(૬) રાંધવું; તૈયાર કરવું; બનાવવું.

બંભર, વિ ૦ આમણી; દહીઠું;  
ચીવટ; ચીકણું; કંટાળો આપે એવ.

બંભરો, પુ ૦ લોટા; કળશિયો.

બંભરો, પુ ૦ હાથનું ધરણું.

બંભરવું, ૧૦ ૦ અં ૦ ચોંટાડવું;  
વળગાડવું. (૨) લડાવવું; વડાડવું.  
(૩) ગળે નાખવું; ચોંટાડવું; ભેરવવું.

બંભરવું, કિં ૫૦ પકડીને રગ-  
દોળી નાખવું; અચંબત્યા કરવી; મા-  
રવું; ઠોકવું; રગડવું.

બંભ, પુ ૦ (૧૦) નાનો પથ્થુ  
સુંદર ભરાઈ દીલનો ઠીંગણો પોટા;

ટફુ. (૨) વિ ૦ નકર; જડ; પટ (૩)  
ભરાઈ. (૪) ટીથું; કડક. (૫)

વડન; સાવ.

બંભક, વિ ૦ ભાંગી નય એવું; નમે  
કે વળે નહિ એવું. (૨) કડક; ટીથું;  
આકડું. (૩) બહુ ભોલે એવું-બંભક.  
ભોલું.

બંભકણ, વિ ૦ ભાંગી-તરડાઈ-  
ખરી નય એવું; બંભકણું. (૨) બંભકું  
ભરે એવું; કરકકણું.

બંભકણું, વિ ૦ તરત ભાંગી નય  
એવું; બરડ; ટીથું. (૨) કરકકણું.

બંભકણું, કિં ૫૦ સહેજ વાર-  
માં ભાંગીજવું; ટુટીજવું; મોડાકું;  
ખરીજવું.

ખટકી, સ્ત્રી ૦ ઠીંગણી પણ ભરા-  
હ સરીરની ઘેરી.

ખટકું, ન૦ બચકું; કરડવું તે;  
ડાકું. (૨) નાનો ટુકડો, કકડો.

ખટન, ન૦ [અ.] ખાતિયું.

ખટમોગરો, પુ૦ ભરાડ પાંદડી-  
વાળા ટુકનો મોગરો; કંદ.

ખટચો, પુ૦ જોડો અને જોડો  
પાટનો લોટો. (૨) વાટચો; ખસેચી.

ખટાધજી, ક્રિ૦ અ૦ ટુકાધને  
ખગડી જડ; ખાઈ ને ખરાબ થધજડ.

ખટાઉ, વિ૦ રંગીકું; લહેરી;  
ફકડા; ઉડાક.

ખટાકિયાં, ન૦ ખટ ભાંગી-કડી  
ભય એવાં ખોટાં મોટી. (૨) કેસીના  
કકડાને ખાકીને કરેલું અથાણું. [ખટા.

ખટાટા, પુ૦ એક ભતનો કંદ;

ખટાણું, કિ૦અ૦ ખગડીજડ; ખાઈ  
થધ જડ. જુ૦ ખટાધજડ. [છાકરો.

ખટ, પુ૦ [સ.] ખાળક; નાનો

ખટક, પુ૦ [સં.] દિનનો જનો

હ નહિ દીધેલો નાનો ખટરો. (૨)  
ઠીંગણો; વામનજી.

ખટોરું, ન૦ [સં.] ચોર; ચપ-  
લિયું; રામપાતર; કાડિયું.

ખટો, પુ૦ ખટો; આજ; લાંઘન;  
ક્ષત, ડાપ; ખદનામી; કાળાદીલી.

(૨) મજબુત ખેડા ઘાટનો દારૂ ભર-  
વાનો શીસો.

ખડ, વિ૦ ખરડ; તરવ ભાંગીભય  
એવું. (૨) મોટું; સારું-ખડભાગી.

ખડખો, પુ૦ જુ૦ ખળખો.

ખડધા, પુ૦ ખરેખા; કુંકાં; કરગા

ખડધો, પુ૦ જોડો; લક; ભરાડે  
અંગનો માણસ તે; સંગીન મજબુત.  
એવું તે.

ખડછટ, વિ૦ ખરસટ; ખરખ-  
ચકું. (૨) ખડખો; શેરડીનો સાંકો.

ખડતી, જુ૦ ખટતી.

ખડકું, ન૦ બચકું ભરવાની  
માફક કરવું તે; તિરસારવું તે; તર-  
છાડી નાખડું તે; તળડકો; છલુકો.

ખડખડ, સ્ત્રી૦ ખડખડાટ; ખક-  
ખક; લવલવ; લવારી.

ખડખડણું, કિ૦ સ૦ [સં.  
વિલપન] ખડખડાટ કર્યા કરવો;  
મનમા ચલુગણ્યા કરવું; અલુગમો  
અને અસંતોષ બતાવવો.

ખડખડાટ, પુ૦ ખડખડ; ખક-  
ખકાટ; ગલુચણાટ. [કરનાર.

ખડખડિયું, વિ૦ ખડખડ કર્યા

ખડખણું, કિ૦ સ૦ અફળકું;

જાપટવું. (૨) કમાવવું.

ખડભાગી, વિ૦ મોટા ભાગ્ય-  
વાળું; સુભાગી.

ખડમૂછિયું, વિ૦ મૂછાદિત,  
જેને મૂછ ભગી ન હોય એવું.

ખડમૂછો, પુ૦ જેને મૂછ  
આવી ન હોય એવા પુરુષ.

ખડવાં, પુ૦ છાલેલી શી  
પિતો; કકડા; ખડરી.



ખડુ, કિં સં ભડું સુદર  
કાઢુ. (૨) નાં ખરડુ; ખિન્નગર.

ખડવો, પુ. [ સં. ચટુક ] દિન-  
વણનો ખાળક; નાનો છાકરો. (૨)  
જેને તરતમાજ જનોઈ દીવેલી હોય  
એવો ખાલણનો છાકરો, જેને અભય-  
યની દીક્ષા અપાયેલી હોય એવો દિન  
ખાળક; ખાળવિદ્યાર્થી. કિં પ્રં ખડવો  
દોડાવવો=ડપનપન સસ્કાર થયા  
પછી ખાળકને શરૂને ત્યાં મોકલાવવો  
તે. એવી કરવામાં આવતી એક ક્રિયા  
તે. ખડવો હઠાવવો=શરૂને ત્યાં અણુજા  
જતા વિદ્યાર્થીને પરણાવવાની લાલચ  
આપી પાછો વાળી લાવવાની ક્રિયા તે.

ખડાઈ, સ્ત્રીં વડાઈ; મોટાઈ.  
(૨) કૂલ; કુટાઈ. (૩) મગસરી; પત-  
રાજ. કિં પ્રં ખડાઈ મારવી=પોતા-  
નાં વખાણુ ગાવાં; ખડાઈ ઢાંકવી; કુલાણું.

ખડાઈખોર, વિં પોતાના વ-  
ખાણુ કરનાર; કુલણુછ.

ખડાણુદ, અં જેમણું તેમ, જે  
તે ઓળ વેરાયલી પડી હોય તેમ;  
અન્યવસ્થિત.

ખડાશી, સ્ત્રીં ખડાઈ; કુલ; મોટાઈ  
ખડીફળર, સ્ત્રીં મગસડું; પ્રભાવ  
ખડું, વિં વડું; મોટું; મહત્ત્વ;  
ખડેલોક=મોટા લોક; ખડે ગિવાં=મુસ-  
લમાન શુદ્ધ, મોટો માણસ; શુદ્ધ.

ખડુકો, પુ. લાઠીનો કઠોડો. (૨)  
કઠણુ વસ્તુ લાગતાં થતો અવાજ તે.  
કિં પ્રં ખડુકા બોલાવવા=જેઠે જેઠે

નિરાતિ કોઈ ઓળ ધીરે ધીરે ખાવી.

ખડેલતપ, નં ખગમા ખગમા  
યઈ રહેડું તે. (૨) ઘણું યવો, ચઢતી  
યાઓ, એવો જે ધન્ય ઉદ્ધાર તે.

ખડવી, સ્ત્રીં [ સં. વૃદ્ધિ ] ચડની;  
હાડપ; અભિવૃદ્ધિ. વધારો.

ખડવું, કિં અં [ સં. છુટ ]  
વધવું; ચડવું; ઉત્તવ યવું; મોટા  
યવું; જગડું ને ઉછરવું; પુષ્કયવું.

ખણુકું, નં વડું; રણુશીશું.  
(૨) ડીંગ; ગપગોળો. (૩) વખાણુ.  
(૪) કુલકું, કુલક; ખંડ; તોફાન,  
કહેવું ખરે ખપોરે ખણુકું ને પોપા  
ખાઈનું રાજ્ય. કિં પ્રં ખણુકું કુલકું=  
ખરી ખોટી કોઈ વાત વધારીને કહેવી.

ખણુખણુકું, કિં અં પાંખો  
ફડફડાવીને ઉપર ઉપર હડયા કરવું;  
માખીએ વારંવાર પાંખનો અવાજ  
કર્યા કરવો. (૨) અસ્પૃશ્ય-ચંદુ-ગોખડું  
હોવું. (૩) મણુમણુકું. (૪) આ-  
સામા ને આસામાં કર્યા કરવું.

ખણુખણુકાટ, પુ. ઉડતી માંખો.  
ની પાંખનો અવાજ; મણુમણુકાટ;  
ચુંભર. (૨) ગંદી અંબવસ્થિત હાલત;  
ભંગવાડો. (૩) કણુકણુકાટ; ખડખડાટ.

ખણુકું, જુ. બનવું.

ખતક, સ્ત્રીં [ સ. જર્જક ] કાચબા  
અથવા ખતકના આકારનું પાણી ભર-  
વાનું કચરાણું વાસણ. (૨) પાણીવાળી  
બંગામાં રહેનાર એક પંખી; એક

અતનો હંસ. [ કુડલી.

અતકી, સ્ત્રીનાની બેઠા ધાટની

અતરીશ. વિં ત્રિસને બે; ૩૨.

અતરીશ લક્ષણ, માણસ અ-  
તરીશ લક્ષણો કહેવાય છે તે આ  
પ્રમાણે છે—સ્વમાન, ધીરજ, વાકુષ-  
કૃતા, ક્ષમા, સત્ય, (પુરુષનાં લક્ષણ);  
અવિશ્વાસ, લાજ, સમય પરીક્ષા,  
અચળતા, જ્ઞાતિ ઉપર પ્રેમ. (કાગડાનાં  
લક્ષણ); સંતોષ, અકપનિદ્રા, તરત  
સમજી જવું તે, સ્વામિભક્તિ, સાહસ  
ને કૃતજ્ઞતા (કુતરાનાં લક્ષણ); ઉચ્ચ  
સ્થાને રહેવું, રાત્રીને મારવો, મધુર  
બાષણ કરવું, સ્વરૂપે સુંદર હોવું,  
સુધકતા રાખવી, કળા બાજુથી તથા  
શીળા રહેવું (મારનાં લક્ષણ); વહેલા  
ઉઠવું, યુદ્ધમાં અડગ રહેવું. પરિવા  
રનું પાપણ કરવું ને સ્ત્રીપર પ્રીતિ  
રાખવી (કુકડાનાં લક્ષણ); મહેનત  
કરીવી, કુખને બાજુકારવું નહિ અને  
સંતુષ્ટ રહેવું, (ઝંઝડાના લક્ષણ);  
એક ધ્યાન રાખવું (બગ લક્ષણ); અને  
પરાક્રમ કરતા રહેવું (સિંહનું  
લક્ષણ); એ રીતે બતરીશ.

અતરીશી, સ્ત્રીને મા અતરીશ  
દાંત જડાયેલા છે એવો મોનો ભાગ;  
તળે ઉપરનાં બે જડળા. (૨) દાંતને  
લગાડવાનો રંગ. (૩) દાંત મંજનવું  
ચૂણું. (૪) અતરીશ વસાણાનો ભૂકો-  
સ્વાય-એક દવા તે:—અતરીયું. (૫)  
જન મુખે બોલાવી વાત. ૩૦ મં બ-

તરીશીએ ચઢવું=ચર્ચાવું. અતરીશી  
બતાવવી=હંસવું; હસીને ઉડાડી દેવું.  
(૫) વિં અતરીશ વાની જેમાં હોય  
અથવા અતરીશ રસ જેમાં હોય  
એવી રસોઈ.

અતલાવવું, કિં સં દેખા-  
ડવું; જણાવવું. (૨) શીખવાડવું;  
સમજાવવું; બહાવવું.

અતાવવું, કિં સં દેખાડવું;  
જેવડાવવું. દર્શાવવું. (૨) સમજાવવું.  
(૩) બોલાવવું. (૪) વણવું. (૫)  
હાથના ચાળા કરવા; સાન કરવી.  
(૬) દોરવું. (૭) અતુલ્ય આપવો.  
(૮) શીખવાડવું; બહાવવું. કિં મં  
આંખ બતાવવી=ખીવડાવવું. ધાક  
બતાવવી=ખીવડાવવું; ઢાક બતા-  
વવી. હાથ બતાવવો=ભેર દેખાડ-  
વું; મારવું. દાંત બતાવવા=હંસવું;  
દીલાપણું બતાવવું. દાખલો બતા-  
વવો=લેખી પુરાવો આપવો. પડછે  
બતાવવો=પરખ આપવી. પાણી બ-  
વવાવું=શાય દેખાડવું; વ્યક્ત કરી  
આપવું. મો બતાવવું=મળવા જવું;  
પ્રત્યક્ષ થવું. કહેવું બાધ બતાવ કે  
આજ્ઞ સત્ત્વ=એમાનું એક કર.

અતેડો, પું કિનારે કિનારે દર-  
નાર નાનું વહાણ.

અતી, સ્ત્રી [ સં. વર્તિ ]  
દિવેટ, વાટ. (૨) લોકી; જામગરી;  
પલીતો. (૩) દીવો; મસાલ. (૪)  
ઉત્તેજન; ઉરકેરણી; પ્રેરણા; પ્રેરણાદન.

કિં પ્રં બતી આપવી = ઉત્તેજન  
આપવું; પસીતો મૂકવો. બતી બતા-  
વવી = અજવાળું પાડવું. (૫) ફાંસ;  
ફાંસર; આદ.

અતો, પું ખાડણીનો દસ્તો.  
(૨) લોહનો ભરો અને હુંકો કરો.

અત્રિશ, વિં બતરીગ ૩૨.

અત્રિશુ, નં સુવાવડીને અવ-  
ડાવવાતું બતરીશ વસાણાવાળું એક  
ચૂલું તે. [ ચીલની બાજી.

અથબો, પું લાજી; તાંદળમની-

અથાવણું, કિં સં બાથમાં  
લઈ લેવું; અથાવી પડવું; બજાતોરે  
લઈ પડવું; પડાવી લેવું. (૨) હંકો-  
વડું; થકવી નાંખવું; પોતાની બગ-  
લમાં ધાસી દેવું તે. અથાવી લેવું-  
અથાવો બેસવું = કબજો કરી બેસવું;  
પોતાનું હોય એમ છુટાવી લઈ લો-  
ગવડું.

અદ, વિં [ફા.] ખરાબ; નહાઈ;  
ભુંકું; નાલાયક. બહી, નિં (૨)  
સીં ભંધના સાંધા આગળ થઈ  
ગરમીનું એક દરદ-જાક તે. (૩) વેપા-  
રીઓમાં પાંચનો સંકેત તે.

અદકામ, નં ખરાબ કામ;  
અભિચાર. [ વતીલુક, કુટ્ટેવ.

અદખસલત, સીં [ફા] ગેર  
અદગોઈ, સીં ફા.] ગાખત  
નિંદા; કપલી. (૨) ચાલી, કોઈની પા-  
ળી ભુંકું જોડવું તે. [ ચાલ.

અદચાલ, સીં દુર્વર્તન; ખરાબ

અદજખાં, સીં નકારી છત્ત;  
ગાળ ગણેચ વાળું જોડવું તે;  
અપસબદ

અદદવા, સીં [ફા.] અદુર્યા;  
આતરડીનો કકળાટ; સાવ; નિશાસો.

અદદાનત સીં ફા] દરામ  
દાનત, અસન્નિદા; શુરી ભાવના.

અદત, નં [ ફા. ] ધરીર;  
ડીલ; અં. (૨) ગળાથી કમર લ-  
ગીનું વસ્ત્ર; કેડિયું; પહેરણ; કડવું.

અદમજર, સીં [ફા] કુદિય;  
ખેડી નજર. [ મિયાપણું; હીલ્લાભાગ્ય.

અદનરીખ, નં દુર્ભાગ્ય; અસા-

અદનરીખી, સીં દુર્ભાગ્યપણું

અદનામ, વિં લાંછિત; કલ-

કિત; અપજરા વાળું; ૨૦ પ્રં અદ-  
નામ કરવું = કલંકિત કરવું.

અદનાગી, સીં અદો; લાંઝનડ  
નામોશી; અપજરા.

અદણું, નં પાણી સખવાનું  
કડિયાનું કુંડું, પાણીનું તમારું.

અદનો, પું પાણી સખવાનું  
વાસણ કળગિયો.

અદદેલ, વિં ગેરચાલનું; દુષ્ઠ;  
રોશું ને તોફાની એક. (૨) અની-  
તિમાન.

અદદેલી, સીં ગેરવર્તણૂક;  
અદચાલ, અનીતિ. (૨) દોષ; તોફાનવ

અદજખત, વિં અભાગિયું;  
કમનરીખ. (૨) દરામી; દુષ્.

અદ્યો, પુ. [ ફા. ] દુર્ગંધઃ  
નહારી વાસ. (૨) ગીખતઃ નિંદા.

અદ્યોઈ, સ્ત્રી. નિંદા; ગોખત;  
કુચલી. (૨) દુર્ગંધઃ ખરાબ વાસ.  
(૩) ગંદવાટ; ગંધીચી.

અદ્યમાસ, બોદી રીતે પેટ ભર-  
નાર; છુચ્ચો; હરામી.

અદરી, સ્ત્રી. [ સં. ] જોરડી.  
(૨) કપાસનો છોડ.

અદલ, અ. સટિ; બદલે; ઠેકાણે;  
અવેળે. (૨) બદલવું તે.

અદલવું, કિં. સં. એકને ઠે-  
કાણે બીજું લેવું આપવું; બદલો  
કરવો; ફેરફાર કરવો; ફેરવવું; ફેરવી  
નાખવું.

અદલામ, જુ. બદનામ.

અદલાવવું, કિં. સં. જીવું આ-  
પીને નવું લેવું; એકને બદલે બીજું  
લેવું. (૨) ફેરવવું; સુધરાવવું.

અદલાવું, કિં. સં. ફરીજવું;  
બીજા સ્વરૂપમાં જવું; ફેરવાવું. (૨)  
એકને ઠેકાણે બીજું આવવું; ફેરફાર  
થવો. (૩) પલટાવું; ખસીજવું. (૪)  
ઉલટસુલટ થવું.

અદલી, સ્ત્રી. અદલાવું તે; ફેર-  
ફાર; સ્થાનાંતર.

અદલે, અ. સટિ, એકને ઠેકાણે  
બીજું એમ; અવેજમાં; ઠેકાણે.

અદલો, પુ. અદલબદલ કરવું  
તે; એકને ઠેકાણે બીજું લેવું આપવું  
તે; અવેજ; સાહું. (૨) ઉપકાર

આભાર. (૩) વેર; ખાર. (૪) બદ-  
લાવવા કે પાછું આપવાનો જે જોગ  
તે. (૫) પ્રતિક્ષ્ણ. કિં. પ્ર. બદલો-  
આપવો=ખોટ ભરી આપવી; પ્રત્યુ-  
પકાર માનવો. બદલો વાળવો-બદલો  
લેવો=ખોટ વાળીલેવી; પ્રતિક્ષ્ણ, લેવું.

અદલું, કિં. અ. ગાંઠવું; માનવું;  
હુકમ માનવો; વશ વર્તવું; મર્યાદામાં  
રહેવું.

અદરીકલ, વિ. જેની શીકલ  
સારી હોય નહિ એવું; કદરૂપું; વરવું;  
જેઝાળ.

અદસુરત, વિ. વરવું; કદરૂપું.  
અદહજગી, સ્ત્રી. અપચો; અ.  
છણું.

અદામ, સ્ત્રી. [ ફા. વાદામ ]  
એક સુકો મેવો કે જેની તૈલી મીઠા  
ખવાય છે. ( એના રોટલા ને પાક બ.  
નાખવામાં આવે છે. 'ગુજરાતના કેટ-  
લાક ભાગમાં હલકી કિંમતના નાણા  
તરીકે બદામ વપરાય છે ) (૨) હિંસા-  
બમાં નહાવું એક હલકી કિંમતનું  
નાણું. [ ૩. બદામી.

અદામડી, સ્ત્રી. બદામનું બા.  
અદાગી, વિ. બદમના રંગનું;  
ભુખરું લાલ.

અદિયાન, ન. બદન. કુડવું.

અદી, સ્ત્રી. ( ફા. ) દુરાચરણ;  
અનીતિ; અધર્મ. (૨) દુર્વ્યસન;  
કુટલ; કુઠંદ; અવચુલ (૩) નિંદા;  
ચુલકી; ચાકી. (૪) ગીતીદંડાની અને

લખોટીઓની રમત રમતાં લોચમાં ને  
નાનો ખાડો કરવામાં આવે છે તે; ગળી.

ખડુ, વિ. માલ વગરનો; ગંડુ.

ખદલ, અ. બદલે, સટિ; ઠેકાણે.

ખદ, વિ. [ ઘં. ] ખાંધેલું;

સજ્જડ, જકડેલું. (૨) પરત્તર;

પરવશ. ખદ મુખ=કંજીસ.

ખદિર, વિ. [ મં. ] બદેર; સાં-  
લળે નહિ એવું.

ખધું, વિ. સપથું; તમામ; પૂર્ણ  
આપું સર્વ. [ સૌ જગાએ.

ખધે, અ. સર્વત્ર; સમગ્રે ઠેકાણે;

ખનડી, સ્ત્રી. તરત પરણેલી

કન્યા; નવવધૂ [ ખેડો; વર.

ખનડો, પુ. તરત પરણવા જતો

ખનડસો, [ કા. ] એક જાતનું

ધાસ.

ખનધું, કિ. અ. એકદમ થઈ

આવવું; ઉપજવું; નિષ્પજવું. (૨)

જેવું જેમએ તેવું થવું. (૩) અનુ-

ક્રમ આવવું. (૪) રનેદ હોવો;

એકદિવ હોવું. (૫) હળી મળીને

આશરું. (૬) નીચાના રંગમાં આવવું.

(૭) મુખ થઈ સજ્જાગવું. (૮)

ઉપડોડમાં આવી પડવું; મરકરી થવી.

૩૦ પ્ર. સરીરે જાવું=ગુદ થવું.

ખનવા જોગ=સંગવિત. ખનવા લગી=

ધણ કરીને. ખનવા કાળ=સાચી. ખન-

વીરાસ=એકદિસી

ખનવત, સ્ત્રી. [ જા ચાનાત ]

પોવડું ઉનડું કપડું.

ખનાવ, પુ. દોષ બાબતનું એ-

કદમ બની આવવું તે; હોનારવ;

ખીના; થટના; ધન્તેશક; મસંગ. (૨)

એક બીજને અનુકૂલ-ગોઠવું આવવું

તે; એક બીજમાં એકદિવ મળી જવું

તે; મેળાપ; સ્નેહ; સંપ; મેળ.

ખનાવટ, સ્ત્રી. ખનાવવાની રીત

તે; રચના; થટના; મેળ. (૨) તરકડ;

ખોટાર; કપટ; કાવતર; કુમાંડ. (૩)

ફળેલી; મરકરી. મળક.

ખનાવટી, વિ. ખનાવેલું; ફાંજિમ.

(૨) પોક્ળ; વકલાદી. (૩) જુડું;

ખોડું; ઢોંગા.

ખનાવડું, કિ. સ. અને તેમ

કરવું; તૈયાર કરવું; થડવું; રચવું;

સંધવું; એકવું. (૨) મળક કરવી;

જેવડું જણાવ એમ કરવું. (૩)

ઉત્પન્ન કરવું; પેદા કરવું. (૪) તરવું;

દોરવું; કાઢવું. (૫) સજ્જાગરવું;

શોભે તેમ કરવું. [ ખર; ધજલ.

ખનાં, સ્ત્રી. લાજ; સારમ; આ-

ખનુસ. ન. જ. વરજુસા ઉત.

નો નંદા વજાદો એટવાનો ચોક્કાજ;

કામગો; માખગો; બોરો.

ખનેચી, પુ. ખેતનો વર.

ખનુસ, જી. ખનુસ.

ખને, અ. અનુજા એમ, ખનો;

ખેડ. કદે ખને ખાજીએ દોવડા ખન-

વવી=ખેડે તરડવું સાડે ખોવડું.

ખનો, અ. ખેડ; ખેજણ.

ખપડું, ન. લાકડાનું ગોળ રમ-

કહું. (૨) વિં બે પડવાળું.

બપૈયો, પું ચાતક; દેવતસ્થોઃ એક પંખી. (એ વરસાદને માટે બહુ આતુર રહે છે. સ્ત્રી પુરુષના પ્રેમની આતુરતા માટે બપૈયાની આતુરતા કવિઓ કાવ્યમાં લે છે )

બપોર, [ સં. દ્વિમહર ] દિવસના બીજા પહોરનો વખત તે; સૂર્ય માથે આવે છે તે સમય; મધ્યાહન; દહાડાનો મધ્ય ભાગ તે.

બપોરિયા, પું આતસખાજ-માંની એક એવી બનાવટ કે જે સજાગાવતાં બપોર જેવા પ્રકારે આવે છે.

(૨) બપોર લગીનું.

બપોરિયું, વિં બપોરનું.

બપોરિયો, પું એક કૂલઝાડ અને તેનું કૂલ તે ( બપોરિયાનાં કૂલ બપોરે ખીલે છે ) [ ઉકળાટ.

બફા, પું બફારો; ધામ; તાપ; બફારણું, કિં સં ગુણ કરવો; ફાંથો કરવો [ અથાણું.

બફાણું, નં બાફીને ફરેલું બફારો, પું ધામ; ઉકળાટ બાફ [ કરાવણું (૨) રંધાવણું.

બફાવણું, કિં પ્રં બાફે તેમ બફાણું, કિં અં બાફથી પોચું થવું. (૨) ધામથી અકળાણું. (૩) રંધાણું; ચઢણું; સીઝણું. [ બટબટાટ.

બબડ, સીં બડબડવું તે; બબડવું, કિં અં બોટયા કરવું; ગણગણવું; બડબડવું.

બબડાટ, પું બટબડવું તે; કલણવું તે.

બબડાટિયું, વિં બડબડાટ કરે એવું. [ હચો.

બબરચી, પું રંધવારો; રસો-બબરચીખાણું, નં રસોડું; રાધણી. (૨) લંબવાડ; ગંદકી; અસ્વચ્છ સ્થાન.

બબુચક, વિં મૂખ; કમઅકલ. (૨) ખાડધરો; લાલચ.

બબુન, નં [ બ. ] આક્રિશ્ક અને બોનિયો તરફ થતાં મોટાં વાહ-રાંની એક ભત.

બબુએ, અં બેબેનાં ભેડકાં એમ; એક સાથે ભેડાય એમ.

બબુઓ, પું બકાર; બ; બ એવો અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે.

બમ, અં ગળામાંથી થતો એવો ભારે અવાજ તે. બાવાઓ લીખ મા-ગતા જે ઉચ્ચાર કરે છે તે; મહાદેવને પ્રસન્ન કરવા ગાત કુવાવીને કાઢવામાં આવતો એવો અવાજ તે. (૨) ભારે ભારે અને કુલેલું હોય એવું જંગી;—બહુ બમ.

બમણવું, કિં અં ગણગણાટ કરવો, ઉડયા કરવું. (૨) લાલચથી ફર્યા કરવું; આશામાં ભટકયા કરવું.

બમણાટ, પું બણબણ થઈ રહેવું તે. (૨) લંબવાડ; ગંદકી.

બમણું, વિં બમણું; બેવડું;

દ્વિશ્વ. ૨૦ પ્ર૦ અમલી આરા=એવ-  
દી પીડા.

અધ્યાન, ન૦ [કા.] વર્ણન. વિવે-  
ચન; વિગતવાર લક્ષીકર; અધ્યાન. કિં  
પ્ર૦ અગાન કરવું=વર્ણવવું. (૨)  
વખાણ.

અર, પુ૦ પનો; પહોળાઈ. (૨)  
ચાપણ. અપત. (૩) વિં ચોપય;  
મુક્ત; લાયકા પડતું. (૪) પુરું પડવું  
હોય તેવું; અમલમાં આપું હોય  
તેવું. કિં પ્ર૦ અર આવવું=પુરા  
પડવું; ફરીશ્વર થવું; પાર પડવું;  
સંભાવિયું થવું. (૫) મુજબ; પ્રમાણે;  
અર હકમ.

અરક, પુ૦ [કા.] ઉંટના નાળ  
(૨) [અ.] વીજળી.

અરકત, સ્ત્રી૦ [આ.] વિભૂતિ;  
અરપુરતા; પ્રચૂરતા. (૨) કલ્યાણ;  
શ્રેય. (૩) પ્રચૂલતા; છત્ર. (૪)  
લાભ; ફાપદો; હાંસલ

અરકવું, કિં સ૦ મેટિયી ખૂબ  
પાડવી; બોલાવવું. ખડારવું.

અરકંદાળ, [આ.] વીજળીની  
પેઠે હથિઆર ફેંકનાર; ખડકમહાર.

અરછી, સ્ત્રી૦ રૂની માંસડી.

અરકો, પુ૦ ધાટો; સાદ.

અરખાસ્ત, વિં [કા.] વેરા-  
યેતું; વિખરાયેતું; વિસર્જન.

અરછટ, વિં ખડખડવું. (૨)  
કડક; સખત; કઠણ. (૩) અરડ;  
આકર; અરસટ.

અરછી, સ્ત્રી૦ નાનો લાલો.

અરછો, પુ૦ લાલો; મોટી ને  
લાંબી અરછી. (૨) ઉભો સીવો ને  
કડક લાંબો સંકેત-સેવકીનો અરછો.

અરજાત, વિં લીજીજીવું;  
કુળત; ખદલત.

અરજેરી, સ્ત્રી૦ જોતાવરી; જખ-  
રજતી; જુલમ; અજાતકાર; અતિ  
આગ્રહ; સખતી.

અરડ, વિં જલદી લાંબી નય  
એવું; કડક; કઠણ. (૨) અં હાંત તળે  
કચડાતાં થતો એવો અવાજ.

અરડવું, ન૦ મિલગર; ઊડવું.

અરડો, પુ૦ લાંસો; પીઠ; કરો-  
ડ. (૨) સોપારીની એક ભત. ૩૦  
પ્ર૦ અરડો થાળડો=હિમ્મત આપ-  
વી; ઉત્કેરવું. અરડો બારે થવો=  
માર ખાવાને ખાત્ર થવું. (૩) ગળ  
કરતાં વધારે થઈ પડવું; દેવા વગેરેને  
માથે બોલે થઈ જવો (૪) કાઠિયા-  
વાડનો એક કુંગર.

અરણી, સ્ત્રી૦ ચિનાઈ માટીની  
અથવા દેશી લખોટેલી પાર; અથાણું  
અને ધી વગેરે અરવાનું માટી કે કાચ  
વગેરેનું વાસણ

અરતરફ, વિં [પા.] દૂર  
કરેતું; કાઢી મૂકેતું; રખ દેવાયેતું.

અરતરફી, સ્ત્રી૦ રખમળવી તે;  
અરતરફ કરવું તે.

અરદ, ન૦ [સં. ચિહ્ન] મહતા  
દરકે લખનામ; ઇલકાળ; ખિતાબ.

( ૨ ) વરદાન આપવું તે; પ્રતિજ્ઞા; પશુ; વચન.

ખરદારા, સ્ત્રી० ખરદારત; સં-ભાળ (કં પ્ર० ખરદારા રાખવી. ખરદારા લેવી.

ખરદારતા, સ્ત્રી० [ કા. ] સં-ભાળ; સાળ; કાળજી; તજવીજ; પરો-છાગત.

ખરદિયો. પુ० વરદાન આપનારો; વરદાન પામેલો. (૨) બંદિનન; ભાટ.

ખરફ, પુ० બંધાયેલું-કરેલું પાણી તે; હિમ; હિમકણ. કરા. કિં પ્ર० ખરફ પડવો=વાદળાં ખરફ રૂપે બંધાઇને લીધે પડે તે; કાર પડવો તે

ખરફી, સ્ત્રી० કુધના માવામા ખાંડની આસણી નાખીને બનાવેલી મિકાઈ તે.

ખરફીણરમું. ન० ખરફીની માફક કારીને ચક્તાં ખોડેલું ચુરમું; કરેલો લાકડ.

ખરખડ, સ્ત્રી० ખડખડવું તે; બોધ્યા કરવું તે; કણકણવું તે; લવારી; ખડખડાટ.

ખરખાઈ, અ० [ કા. ] રદ; ખાતલ; નકામું; બ્યર્થ; મિથ્યા; ખાલી. કિં પ્ર० ખરખાઈજવું=નકામું પડવું; ખગડવું.

ખરખાઈ, સ્ત્રી० ખરાબી; બ્યર્થ જવું તે; ખેટા બચ થઇ જવો-કરવો તે; કાઢી લાખવું પડે એમ કરવું તે; પાંચમાલી.

ખરલવું, કિં સં બકવું.

ખરહક, [ કા. ] સાચું.

ખરસાટ, જુ. ખરહટ.

ખરાગળ, (ખરાગત), સ્ત્રી० ઝીણો તાવ; છણુંજવર. [ રાંડ.

ખરાડ, સ્ત્રી० મોટી ચીસ; ખૂમ;

ખરાડવું, કિં સં તાણીને ખો-લવું; આરડવું. (૨) બરજડું.

ખરાડો, પુ० મોટા ધાંટા; ખૂમ; ખરાડવું તે. કિં પ્ર० ખરાડા પાડવા= ધાંટા કાઢવા.

ખરાત, સ્ત્રી० વર સાથેની મંડળી; જન. (૨) વરણાડાતું સાજન. [ માણસ.

ખરાતી પુ० જનૈયો, જનમાનો

ખરાખર, વિ० [ કા. ] સરખું; સમાન. ( ૨ ) ખર; વાજખી; થટિત; ચોગ્ય. ( ૩ ) માફક; અનુરૂપ. ( ૪ ) સીધું; સપાટ. ( ૫ ) દુરસ્ત. ( ૬ ) ઠીકઠીક-ગોઠવેલું. ( ૭ ) પુર; યથાસ્થિત.

ખરાખરિયું, વિ० સરખેસરખું; સમેલડિયું; સમાન.

ખરાખરી, સ્ત્રી० સમાનતા; સરખાપણું. ( ૨ ) સરસાઈ; હરિકાઈ; રપર્ધા. કિં પ્ર० ખરાખરી કરવી; હરિ-કાઈ કરવી

ખરાસ, ન० કપૂરમાં બીજો મરાલો નાખીને બનાવેલો મુગધી પદાર્થ. (૨) [ અં. ] પીંછી; કુચડો. (૩) પત્થરનું એક માપ.

ખરી, સ્ત્રી० અંગરખાનો એક ભાગ. ( ૨ ) જુવારની કોતરી ( ૩ )



દૂધને ઉઠાળતાં વાસણ સાથે ચોંટલી  
અથવા દૂધની પોપડી.

બર, પુ. [પ્રા. વરુમા] નેતરની  
નળનું પણ બરડ એક ધાસ. (૨)  
એ ધાસનો સાઠો તે. (એ સાઠાની  
કલમો યાય છે.)

બરો, પુ. અભિમાન; મગરૂરી;  
ગર્વ; તોર. (૨) તનમનાટ; ચસકો.  
(૩) પતરાજી. (૪) ધણો વાવ  
આવી ગયા પછી બોલ ઉપર ને  
ફોલલીઓ ફૂટી નીકળે છે તે. (બરો  
મુતરી ગયો એમ કહેવાય છે.)

બરોડું, ન. બરડું રાડું. (૨)  
જુવાર બાજરીનો સૂકો સાઠો.

બરોબર, વિ. સરખું; સમાન.  
(૨) યોગ્ય; ઉચિત. (૩) અક્ષય;  
ખરું. (૪) પુરેપુરું; માફક. (૫)  
સમતોલ; ધરાધર (૬) સાફ; સપાટ;  
એકરૂપ કિંમત બરોબર થવું=સર-  
ખું થઈ જવું; નારા પામવું.

બરોબરીયું, વિ. સરખા સ્વર-  
પતું; સમવયનું; સમોવડિયું; સમાન.

બરોબરી, સ્ત્રી. બરાબરી.

બરોબા, સ્ત્રી. ચરીરના ડાબા  
પાસામાં રહેલો ચરીરની અંદરનો એક  
અવયવ. (તાવમાં એ અવયવ ગ્રેટી  
થઈ નય છે તેને બરોબ વધવી એમ  
કહેવાય છે.)

બર્બર, વિ. [સં. ૧ અજ્ઞાન;  
મૂર્ખ. (૨) અનાય; જંગલી માણુ-  
સ. (૩) એ જાતિનો એક પુરુષ.

બહી, પુ. [સં. વર્હિન] મોર;  
મયૂર.

બલ, ન. [સં.] બળ; શક્તિ;  
કૌશલ; તોર; સામર્થ્ય. (૨) બેલ;  
બળદ.

બલકે, અ. [આ.] બલકે; બેધી  
પણ વધારે તેના કરતાં વિરોધ એમ.

બલગમ, પુ. [આ.] ગળફો;  
બાલીમાથી પડતો થટ મીઠ્ઠો પદાર્થ;  
બડબો.

બલગીરી, સ્ત્રી. સ્ત્રીજાને કાટ  
પહેરવાનું એક ધરણું.

બલભાણું, કિં. અ. બારીજનું.  
બલમ, સ્ત્રી. બાફેલી ડાંગર.

બલવણુ, ન. આબજાના પા-  
ણીમાં ઉઠાળીને તૈયાર કરેલું મીઠું.  
(૨) બીડવણુ.

બલવો, પુ. [આ.] બંડ;  
તોફાન; રાજસત્તાની સામે ઝગડો  
કરવો તે; બલવો.

બલા, સ્ત્રી. [આ.] માયાફોડ;  
પીડા; પંચાતી; વકરારી બાબત.  
(૨) પીડાકારક અને કટ ખસે નહિ  
એવું ચેટક; ભૂતમેત. (૩) દૈવ:-બલા  
નહો. બલા લેવી=પંચાતીનું કામ દ્વાય  
ધરવું. બલા વહેરની=આફત માથે લેવી.

બલાકા, સ્ત્રી. [તં.] બગડી.

બલાડી, જી. બિલાડી.

બલાટકાર, [સ.] બળાટકાર;  
તોરજીવમ. [કરનાર.

બલાલ, વિ. હસમ; નીચ કર્મ

બલાહક, પુ. [ સં. ] મેધ; વર-  
સાંદ; વાદ્યાં.

બલિ, પુ. [ સં. ] દેવતાઓ અને  
ભૂતાદિકને આપવામાં આવતો ભોગ;  
અન્નાદિની ભેટ બળીદાન.

બલિદાન, ન. [ નં. ] ભોગ  
આપવો તે; દેવ તથા ભૂતાદિકને માટે ભેટ  
આપવી તે; બળીદાન. [ ચો; બળદ.

બલિવર્હ, પુ. [ સં. ] બળદિ-  
બલિષ્ઠ, વિ. [ સં. ] બળવાન;  
ભેરાવર; બળિયું.

બલિહારી, સ્ત્રી. વાહવાહ; ધન્ય;  
સ્તુતિભાવ વ્યંજક હૃદયાર; વારી જડું  
તે. ( ૨ ) ખુબી; પ્રભાવ.

બલુન, ન. [ જં. ] વિમાન;  
હવામાં ભત્તિ કરે એવું યાન-વાહન.

બલ્લે, સ્ત્રી. કાખમાં જે ગાંઠ થઈ  
આવે તે; બાંબલાઈ.

બલૈયું, ન. [ સં. વલય ]  
ચુડી. (દાંતની ચુડી ને લાકડાનું બલૈયું).  
કિં. પ્ર. બલૈયાં પહેરવા=નાતરું કર-  
વું. ( ૨ ) બાયલા બનવું. બલૈયાં  
લેવાં=એવારણું લેવાં; હરખથી આશી-  
ર્વાદ દેવો અથવા અત્યંત વહાલ દેખા-  
ડવું તે. ૩૦ પ્ર. બલૈયાં જેવવાં=  
ખાતાને આગળ જેવવાં. હિસાબ  
માંડી વાળવો; ખાતાં બંધ કરવાં.

બલોયું, ન. બલૈયું; ચુડી.

બવાડું, ન. નવી ખેડાયેલી  
જમીનનું ખીલું વંધ.

બવાસીર, ન. અશ; હરસ;  
ગુલામાં થતો મસાનો રોગ તે.

બશી, સ્ત્રી. રકાબી; છાછરયાળી.  
બશેર, વિ. જે વાર રોર રોર તે.

( વજન. ) [ કાટકું.

બશેરી, સ્ત્રી. બશેર વજનનું

બસ, અ. વધુ; એટલુંજ; થઈ  
જ; પર્યાપ્ત; સંપૂર્ણ ( હદ ખતાવે છે )  
( ૨ ) આગ્રહમાં અલખત, ખચીત;  
નહિ આલે, ફરજિયાત, વગેરે અર્થ  
તાવે છે. બસ તમે જ લખો.

બસે, વિ. જે વાર સો તે;  
બસો; ૨૦૦.

બસે, વિ. બસે; જે વાર સો  
તે; ૨૦૦.

બસ્તી, સ્ત્રી. [ સં. ] આત-  
રકાનો છેડાનો ભાગ; મદ સંચયસ્થાન.

( ૨ ) મળમૂત છેડવા માટે પિચકારી  
આપવી તે. પિચકારી. [ પાટલી.

બસ્તો, પુ. ( ફા. ) ગાંસડી.

બહલાવણું, કિં. સ. ખીલવણું;  
પ્રસાર કરવો. [ વહેણું.

બહવણું, કિ. સ. બાલણું. ( ૨ )

બહાદુર વિ. [ ફા. ] હિંમત-  
વાન; સાહસિક; શરવીર; મદ.

બહાદુરી, સ્ત્રી. બહાદુરપણું;  
સાહસ; હિંમત. પરાક્રમ; મદાઈ.

બહાનું, ન. મિથ. ગોઠું; નિમિત્ત;  
ટોંગ, બાનું.

બહાર, પુ. [ સં. ] ખુબસુરતીનું

ખાલી રહેવું તે; જાણક; જોના; રંગ,  
મજા; ખુબી.

ખહાર, અ. [ સં. વહિર ]  
ખારો; બહિર. કિં પ્ર. બહારજવું =  
ફરવા જવું. (૨) જાડે ફરવા જવું.  
ખહાર પડવું = જાહેરમાં આવવું. બ-  
હાર પાડવું = જાહેરમાં લાવવું. કહે  
બહાર તેટલો લોચમાં = બહુ પહોંચેલા.

ખહારવટિયા, પુ. સરકારથી  
નારાજ થઈ તેને તથા પ્રજાને રંજાવા  
બહાર પડેલા લોકો; બારવટિયા.

ખહારવટું, ન. સરકાર તેમજ  
પ્રજાને રંજાવી સરકાર પાસેથી લાદ  
મેળવવા લૂંટકાટ કરતાં દેશમાં ભટ-  
કડું તે; લૂંટારાખલું; રંજાડ; બારવટું.

ખહાલ, [ પા. ] કાચમ; બધુનું;  
મુશ્કેલ; રચાયે (૨) કબુલ; મંજૂર.  
કિં પ્ર. બહાલ રાખવું = કાચમ રા-  
ખવું; ત્યાં ને ત્યાં રાખવું.

ખહાલી, સ્ત્રી. કાચમી. (૨)  
મંજૂરી. બહાલી બારતરફી = નિમણૂક  
કરવી અને રદ કરવી તે.

ખહાવડું, વિ. ગામડું; ગલ-  
રાઈ ગયેલું હોય એવું; વિહવલ.

ખહાવું, કિં સં. ગલરાવું.

ખહિર, અ. [ સં. ] બહાર. (૨)

ચેલીપાર. [ દિખાવું; દર્શાવું. ]

બહિરંગ, વિ. બહારનું; ઉપરનું;

બહિરુખ, વિ. વિરુધ્ધ; અલગું.

(૨) પરાસ; પાછળ. (૩) છૂટા મોંડું.

બહિલાંચિકા, સ્ત્રી. [ સં. ]

બહાર પડતા અક્ષરોથી ખીન્ને કંઈ અર્થ  
નિકળે એવી જે કવિતાની રચના તે.

બહિર્વંધિપણું, વિ. [ સં. ]  
બહારથી જ વંધ્યા કરે એવું.

બહિરંગાર, પુ. [ સં. ] બહાર  
કાઢી મૂકવું તે; ત્યાગ; દેશવટો.

બહિરંગુત, વિ. [ સં. ] બહાર  
કાઢી મૂકવું; તરંગાલી નાખેલું; વળેલું.

બહુ, વિ. [ સં. ] ધણું; મધ્ય;  
પુષ્કળ. (૨) મોટું; ખૂબ. કહે. બહુ

તાણે વડી જાય. બહુ દોડે તે પાછો  
પડે. બહુ જોર કરવું તે સારું નહિ.

બહુ તાંતણે બળિયું.

બહુમંધા, સ્ત્રી. [ સં. ] ખીળી  
જીં. (૨) સાહજી. (૩) ચંપાની  
કળી.

બહુધા, અ. [ સં. ] ધણું કરીને;  
વિશેષ; મોટા ભાગે; બહુ પ્રકારે જોતાં.

બહુધણું, વિ. મધ્ય પગલાળું  
પ્રાણી તે; મન ખત્તરો. કરોળીયો  
વગેરે

બહુબોણું, વિ. બોલ બોલ કર-  
નાર; બહાર પડતું બોલ્યા કરે એવું;

વાચાળ; બોલકણું.

બહુમતી, સ્ત્રી. બહુમતપણું;  
ધણી સંમતિ હોય તે.

બહુરૂપી, વિ. વિચિત્ર રૂપવાળું;  
નાના વેશવાળું. (૨) તરેહવાર વેશ

ધારણ કરનાર.

બહુવચન, ન. [ સં. ] વસ્તુનું  
અનેકપણું તે (વ્યાકરણમાં).

બહુવાર, અં [સં.] ઘણીવખત.

બહુવિધ, અં [સં.] બહુ પ્રકારે.

બહુગ્રીહિ, પું [સં.] વ્યાકરણ પ્રમાણે એક સમાસ.

બહુશ્રુત, વિં [સં.] જેણે ઘણું સાંભળેલું હોય તે; જેણે ઘણું જ્ઞાન મેળવ્યું હોય તે; જ્ઞાની.

બહુસાઈ, અં વારં; ઠીક; હા એમન.

બહેન, સ્ત્રીં [સં. મગિની] ભગિની; પોતાનાં માબાપની છોકરી તે. (૨) નાની છોકરી કે જીવાન સ્ત્રીને સંબોધવાનો શબ્દ.

બહેર, પું બહેરાપણું; નહિ સંભળવાપણું; થાક

બહેર, વિં [સં. ઘણિર] નહિ. સાંભળવું; જેનાથી સંભળાવું નહોય તે.

બહોળું, વિં [સં. વિશાળ] વિશાળ; મોટું; ખુલ્લું; વખર સૂઝોએ દેશય એવું. (૨) પુષ્કળ; ઘણું.

બળ, નં [સં. ચલ] ભેર; શક્તિ; સામર્થ્ય. (૨) કાવત; તાકાત. (૩) પ્રભાવ; પ્રતાપ. (૪) સૈન્ય; હરકર. (૫) દમ; છગર. કિં પ્રં બળ કરવું=ભેર વાપરવું. કહે બળ કરતાં કળ વધે.

બળકટ, વિં બળવાન.

બળખો, પું બળમાંથી નીકળતો ભરો ને ચીકણો કદનો લોહો; ગળદો; બલગમ.

બળભેરી, સ્ત્રીં બહુ આચડ

કરવો તે; ભેર વાપરવું તે. (૨) બળાત્કાર; ભેર જીવમ; ખૂબ ખેંચતાણ કરવી તે.

બળતણ, નં બળવાના કામમાં આવે એવું ને તે; સરપણ; કાડી. (૨) (દિં.) સંધવાનાં વાસણ.

બળતરા, સ્ત્રીં બળવાથી કે દાઝવાથી ચલી ને પીડા તે (૨) મનમાં બળવું તે; કચવાટ; ફિકર; ચિંતા. (૩) અદેખાઈનો અસર; ઇર્ષ્યા; દાઝ.

બળવું, વિં સળગવું; લાગવું. (૨) સંતાપ પામેલું; મનમાં દુઃખ પામવું. (૩) ઇર્ષ્યાજી; અદેખું; ઝેરીયું. (૪) નં સારી પેઠે બળવું-સળગવું તે; લડકું; તાપ; બળતાં લાકડાં. કહે બળવામાં થી હોમવું=કમેરણ કરવું.

બળદ, પું [સં. ચલીવદં] ખાસી કરેલો વાછરો કે આખરો તે; દળમા કે ગાડી વાણવાના કામમાં લીધેલો ને ખાસી સાંઠ તે; ઠાંઠો; બળદિયો; બેલ. (૨) અક મહેનત કરી બહુનારો વેતરો.

બળદિયું, નં સાધારણ બળદ તે; બેલ.

બળખારી, વિં બળવાન. બળખળ, સ્ત્રીં મનમાં બળવું-ચિંતાયવા કરવી તે; બળતરા; મનસ્તાપ. (૨) ફિકર; કાળજી; ચિંતા; સંતાપ. (૨) દાઝ; અદેખાઈ; ઇર્ષ્યા.

બળખીજ, સ્ત્રીં એક ભવની આધધિ. [ ઘણું ભેરદાર. બળવતર, વિં વધારે બળવાન;

બળવંત, વિં બળવાન; બળિયું.  
 બળવાખોર, પું બળવો કરનાર.  
 કિસાદી: બંડખોર. [જોરાવર; સમય.  
 બળવાન, વિં બળિયું; બળવંત;  
 બળવું, કિં સં અગ્નિ કે ગર-  
 મીને લીધે ખાખ થવું; લાગવું; સળ-  
 ગવું; દાઝવું. (૨) જોસ્તાથી અકળાવું;  
 ગભરાવું. (૩) અદેખાઈ કરવી-થવી.  
 કિં પ્રં તાપે બળવું=ગરમીમા રહેવું.  
 વિરહે બળવું=વિયોગની પીડા  
 સહેવી. બળીને ખાખ થઈ જવું=અદે-  
 ખાઈથી ખૂબ મનસ્તાપ લોગવવો.  
 (૪) પાણી વગર સુકાઈ જવું ૩૦ પ્ર.  
 બળ્યું=રોળ્યું; ખેર. બળવું ધર  
 કૃષ્ણપૃષ્ઠ=જેમાં માથ નદિ તે  
 આપવા તપરતા દેખાડવી તે. બળ-  
 તામાંથી લુકવું=જતાં જતાં ને લાલ  
 લીધા તે ખરે.

બળવો, પું બંડ; બળવો;  
 કિસાદ; તોફાન.

બળાહીન, વિં નબળું, કમજોર.

બળાટકોર, પું બલા.કાર, બ-  
 બજોરી; મરજી ઉપરાંત પરાણે કરાવવું તે.

બળાપો, પું મનમાં બળ  
 બળ-ચિંતા થવી તે; ચોક્; સંતાપ;  
 કટાપો; મનસ્તાપ. કિં પ્રં બળા-  
 પો કરવો=ચિંતા કરવી.

બળિયું, વિં બળવાન; જોસ્તા-  
 વર; કહે બળિયા સાથે બાવ=બળ-  
 વાનની સાથે થવું તે.

બળિયાકાકી, પું સ્વેચ્છ; એક

બતનો ધણેજ એપી તાવ કે જેમાં  
 માણસના સરીર ઉપર નાના નાના  
 ફોલ્લા થઈ આવે છે

બળિયેલ, વિં બળેલું; સ તાપ  
 કરી દરીને સોરાઈ ગયેલું; કંકાસિયું;  
 કટાપો ક્યાં કરનાર.

બળી, સ્ત્રીં (પુ.) [સં. યાહી  
 દેવ, પિતૃએ અને બ્રહ્માદિદેવે અર્પણ  
 કરવામા આવતું ને બલ્ય તે; ભોગ.  
 કિં પ્રં બળી આપવો=ભોગ આપવો.  
 (૨) ગાય ભેંસ વિયાયા પછી તરત  
 કાઢેલા દૂધની એક બનાવટ તે.

બળેવ; સ્ત્રીં આવણ મુદિ પુનમ  
 ચતુર્વેદી બ્રાહ્મણને જનોઈ બદલવાનો  
 દિવસ; આવણી; નાળિયેરી પુનમનો  
 દિવસ-તહેવાર.

બળોતિયું, નં નાના બાળકની  
 ગાંડતલે સખવાનો મળ મૂત્ર ગ્રીહવાનો  
 લુગડાનો કપડો તે; બાળોતિયું.

બંકેરાવ, વિં (પુ.) બાલવે ચલા-  
 વે ને કામ કરવે બહાદુર તે; છેલ બટાઉ  
 ને ફકકડ માણસ તે. [પાંડા પાડવા.

બંખારવું, કિં સં બખાળવું;

બંગ, પું બુદ્ધિ; તર્ક; તરંગ.  
 (૨) તરેલું; ભાત; રંગ. (૩) કલ્પના.  
 બુદ્ધિ. (૪) કલાઈની એક બનાવટ-  
 ધાર તે.

બંગડી, સ્ત્રીં સ્ત્રીઓને કાંઠે પહે-  
 રવાનું કાચનું કે ધાતુનું ગોળ ધરેલું;  
 કંકણ; વધય.

અંગલી, સીં નાનો અંગલો;  
સુંદર દેખાવની ઝોરડી. [ મકાન.  
અંગલો, પું [ અં. ] સુંદર  
અંગાળી, વિં અંગાળદેરાતું;  
અંગાળ સંબધી. [ રાખાટ

અંગાળું, નં બાનીગર કાધ-  
અંગી, સીં બિંદી, ટપકી; નાની  
દીલડી.

અંટ, પું અંગલી કણ; અંટિયો.  
અંટિયો, પું ચોખાની અંદ-  
રનો ખડનો કણ તે.

અંટી, સીં એક ભતતું સામા  
જેતું અનાજ. [ ધાર વગરતું.

અંઠ, વિં બૂઠું; અઠલ વગરતું;  
અંઠ, નં હુલકડ; કિસાઈ; બળવો.

અંઠબોર, વિં તોફાની; કિ-  
સાઈ; અંઠકરનાર.

અંડિયું, નં બઢન; અંડી.  
અંડી, સીં બઢન.

અંઢ, પું અંધ; આડ. (૨) બેડી;  
હેડ. (૩) હઢમાં રાખતું તે; કેદ  
કરતું તે; બાંધ. (૪) પટો.

અંદગી, સીં [ કા. ] ઇશ્વર પ્રા-  
ચીના; ભક્તિ; નિમાજ. (૨) કુંકમ;  
આશા.

અંદર, નં સમુદ્ર અથવા નદી  
દિનારાની તે જગા કે જ્યાં આગળ  
આવીને વહાણો યોજતાં હોય. (૨)  
સમુદ્ર કે નદી ઉપરતું તે ગામ કે  
રાહેર કે જ્યાં આગળ જળમાર્ગે  
વેપાર રોજમાર ચાલતો હોય. (૩)

કુરબ માંડવી; ડંકો; ધકો. (૪) વાંદરું.

અંદરો, સીં એક ભતતું ભુટ્ટા-  
વાળું કપડું. છીટ. (૨) અંદર સંબંધીતું.

અંદવો, જુન અંધવો.  
અંદી, પું કેડી, અંદીવાન. (૨)

સીં અંધી; અટકાવ; મનાઈ. (૩)  
વખાણ કરનારો-ગીત ગાનારો ભાટ.

ચારણ વગેરે માગધ.  
અંદીજન, પું પરાક્રમ અને

જશ ગાનાર એક ભવિ, ભાટ, માગધ.  
અંદુક, સીં [ આ ] દારૂભરોને

ફોડવાની ગોળી હડાવવાની એક નળિ-  
ઠા; પિસ્તોલ; એક અન્નચરૂ ૩૦ પ્રં

અંદુક ભરતી=ખૂબ ઉરકેરતું; સામે  
કરતું; લડવાને તૈયાર કરતું. (૨)

ગોગી:-અંદુક મારી  
અંદો, પું [ કા. ચન્દ ] અંધા.

ચેચો માણસ; સેવક; દાસ,-ખુદાનો  
અંદો=પ્રભુનો દાસ. (૨) પોતે:-

અંદા ખાય કે તાપે.  
અંદોખરત, પું [ કા ] વ્યવસ્થા;

નિયમન; નિયંત્રણ. (૨) ગોડ-  
વણ; તલવોળ; તપાસ; તકેદારો;

સોઈ; સગવડ. (૩) ભપતો. (૪)  
કરાર; કરાવ; કબુલાત; સુલેહ શાંતિ

બળવી રાખવી તે.  
અંધ પું [ સં. ] બધન; અંધા-

રણ; ધારો; નિયમ. (૨) અટકાવ  
(૩) બાંધ; પાળ; ધાટ; પુસ્તો. (૪)

ભેડીને સાથે રાખનાર-પટો; પટો;  
બેડી. (૫) બાંધવાના કામનું તે:-

દોર, દોરડું, વગેરે. ( ૬ ) સાથે ગોઠવેલું-ચોળેલું તે: રચના; નિબંધન; ગુંથણી: પદબંધ, નિબંધ; પ્રબંધ. ( ૭ ) શરીર, દેહ, વગેરેનું બંધારણ તે કિંમત મં બંધ કરવું=ગીડવું; અટકાવવું; વાસવું ( ૨ ) આટાપવું. ( ૮ ) દાખ; ધાક; અર્થદા; હદ આકો. બંધકી, સ્ત્રી વેશ્યા; ઊનાળ.

બંધકોશ, પું અકો આવે નહિ એવી થેટની સ્થિતિ તે; કબજિયાત; મળબંધ.

બંધન, નં [સં.] બંધ; બાંધણી. ( ૨ ) નિયમ; ધારો. ( ૩ ) અટકાવ; પ્રતિબંધ. ( ૪ ) પાશ; જાળ ( ૫ ) કેદ; કબજે પકડવું તે. ( ૬ ) પટો; દોર; ચાપડો. ( ૭ ) મના; બંધી.

બંધબેસવું, વિં મારફક આવવું; અનુકૂળ; ગમનું; ગોઠવું. ( ૨ ) બરોબર થઈ રહે એવું; યોગ્ય.

બંધવ, પું બાંધવ, બાઈ; સહોદર.

બંધાણુ, નં બાંધવાનું તે-દોરડું, પટો વગેરે. ( ૨ ) ગાંઠ; પાશ; જાળ. ( ૩ ) બંધન; અટકાવ; રોકાણ; ( ૪ ) બાંધણી; બાંધવાની રીત તે. ( ૫ ) ટેવ; આહત; વ્યસન.

બંધાણી, વિં વ્યસનથી બંધાયેલું; વ્યસનો; ટેવાણું.

બંધામણુ નં બાંધવાનું લવાનમ; મજુરી તે.

બંધામણી, સ્ત્રી બંધામણ. ( ૨ ) સરત; કણ્ઠાળ; કરાર.

બંધારણુ, નં બનાવટ; રચના; બાધણી; જે કે વધારે વસ્તુઓનું એક બીજ સાથેનું જોડાણ તે. ( ૨ ) યોજના; ગોઠવણ; ઘાટ ( ૩ ) રચના-નિધના વિષયની ગોઠવણ તે. ( ૪ ) જોડી બાધો બંધાય તેની વસ્તુ કે વસ્તુ તે; બાંધો. ( ૫ ) બાધા કે પીધા વિના ચાલેજ નહિ તે; વ્યસન; ટેવ ( ૬ ) બાધણું.

બંધારે, પું હુમડાને બાંધીને જુદા જુદા રંગથી રંગીને તૈયાર કરનારો; બાધણીઓ રંગનારો. ( ૭ ] રસમનાં કપડાને યોઈ કુઝી કરનારો.

બંધાવવું, કિં સં બંધન કરાવવું; કોઈ વસ્તુ એક સાથે જોડાઈ રહે એમ કરાવવું. ( ૨ ) અમુક ઘાટ આવે એમ વિંટળાવવું. ૩૦ પ્રં પાધડી બંધાવતી=પોષાક; આપણે; સાબારી આપતી.

બંધાવું, કિં અં બંધન થવું; સરત-કરારથી કબજા થવું; પ્રતિજ્ઞાવશ થવું. ( ૨ ) કરવું; નક્કી થવું. ( ૩ ) અકડાવું; રહીજવું. ( ૪ ) સંપક્ક થવું; મળી જવું.

બંધિયાર, વિં બાંધેલું હોય એવું; નહિ વહેવું; હરવું ફરવું નહિ એવું. ( ૩ ) વપરાણું ન હોય એવું; બંધ; અવાવરં.

બંધી, સ્ત્રી અટકાવ; મના. ( ૨ ) પરહેઝ; કરી. ( ૩ ) કરાર, બાંધી; સરત. ( ૪ ) પાણી; અલોખ. કિં મં

બધી કરવી=મના કરવી.

બધીખાણું, નં ૦ કદખાણું;

દુરંજ; જેલ.

બધીવાન, વિં બધાયણું;

કબજમાંનું; પુરેણું; અકબજેણું; કેલી.

બધુ, પું [ સં. ] બાધ; બાંધવ;

સહોદર. (૨) દોસ્ત; સ્નેહી; સાથી;

સોબતી. (૩) સગપણ કે નાત નત.

માનો સમવયસ્ક. બધુજન=સહોદર;

આત્મજન તે.

બધુતા, સ્ત્રીં બાધપણું; બાધ-

આરો; દોસ્તી; મિત્રભાવ. [બધુતા.

બધુત્વ, નં [ સં ] બાધપણું;

બધુર, વિં [ સં ] સુંદર; રમણીય-

બંબ, વિં મોટું; અજરાલ;

બિંબાકાર:-નહું બંબ. (૨) પું બાવળ.

(૩) મૃદંગનાં જે પાસામાં ખરજનો

સૂર વાગે છે તે. (૪) દંડકો; ઢકો.

વિં બોટું; બૂટું, કિં પ્રં બંબબ-

નવણું=નગારાની પેડ ટીપણું; મારણું;

ટાકણું. [ જુઠા તડાકા.

બંબેબંબ, પું બોટ બોટું;

બંબો, પું પાણીની ધાર હડાડ-

વાનો સંચો; પાણી કાઢવાનો સંચો.

(૨) પાણીનો નળ (૩) પાણી ગરમ

કરવાનો સંચો.

બંસરી, } સ્ત્રીં વાંસળી; વેણું;

બંસી, } મોરલી.

બંસુરી, }

બા, સ્ત્રીં મા; માતા. ( માને બા

દહીને બોલાવવાનો ચાલ છે. ) (૨)

બહેન; મોટી નણુંદ. (૩) લાડ અને  
'વડાલનો આશાસક હદગાર.

બાઈ, સ્ત્રીં સ્ત્રી; બાઈડી. (૨)

સાસુ. કહેવું બાઈનાં ફૂલ બાઈને અને

ચોલા મારા બાઈને. બાઈને કોઈ લેનાર

નહિ ને બાઈને કોઈ દેનાર નહિ.

બાઈકદયાણી, સ્ત્રીં આજીજ;

ચાચના. (૨) નામદાઈ, બિખારીવેડા.

કિં પ્રં બાઈકદયાણી કરણું=ભીખી-

ખાણું. (૩) કન્વાસાસિ; બાયલો. (૪)

વિં નામદાઈ ભરેણું; હિંમત વગર-

નું:-બાઈકદયાણી વાત. [સાસુજ; સાસુ.

બાઈજી, સ્ત્રીં માનવંતાં બા;

બાઈડી, સ્ત્રીં બાઈ; સ્ત્રી. (૨)

ભાર્યા; પત્ની; વડુ. [ભાગન; બેર.

બાઈમણ્ણસ, નં સ્ત્રી; અબ.

બાકિ, પું લાકું; મિઠાઈ. (નાનાં

છાકરાંની બોલીમાં વપરાય છે.) [ચોલો

બાકિજી, નં આક; આંચળનો

બાકિલો, પું બોલો; બાક;

લાકું. (૨) મિઠાઈ.

બાકરી, સ્ત્રી મમતની લડાઈ;

તકરાર; આંટસની લડાઈ. કિં પ્રં

બાકરી બાંધવી=મમતે ચટ્ટી વેર માંડકું.

બાકળા, પું આખું બાફેણું

કઠોળ; ટોઠા. (૨) નહિ સીકેણું

અનાજ તે. કિં પ્રં બાકળા આપવા

=કઠોળનો બલિ આપવો. (૨) લાંચ

આપવી.

બાકી, સ્ત્રીં રોષ; અવરોષ;

સીલક. (૨) વિં અધુર; અપૂર્ણ;



હાથું. (૩) અં નદિવરઃ નદિ તો.  
કિં પ્રં બાકી કાઢવી=જમે ઉધારના  
સરવાળા કરી વધારો કે બાટ તારવી  
કાઢવાં. ૩૦ પ્રં બાકીસાકી=વંથુંધટયું.

બાકું,  
બાકેડાં. } નં મોટુંછિદ્ર; કાણું.

બાખડણું, કિં અં દલિયો  
કરવો; લકીપડણું; અથડાણું: બટકાણું.

બાખડું, વિં વિચાયાને ધણો  
વખત થઈ ગયો હોય એવું દોર. (૨)  
પાકટ; ધક, સત્વવાણું.

બાખાબોણું, ત્રિં તરત મોટા-  
મોટા ને તે કહી દે એવું; સામાને  
સાડે બોટું લાગવાની દરકાર નહિ  
કરતા ચોતાને ખર્ચ લાગે તે તરતજ  
બોલી દેતાઈ; તકને ફટ બોલી દેનારઃ  
નિષ્કપટી; બોણું.

બાખું, નં બાકું; કાણું (૨)  
વિં રંગાણું; ચેની. (૩) જખરું; ગાં-  
ન્યું ન લય એવું.

બાગ, પું [ ફા ] ફૂલઆડવા-  
વીને બનાવેલી બાકી; બગીચો; ઉશાન;  
ઉપવન. [ લગામ; રેન; ચોકડું.

બાગડોર, (વાગ-દોર) સીં  
બાગનેટ, સીં બંદુકના મોં-  
ઉપરનો છરો.

બાગબાન, પું માળી.

બાગાયત, સીં [ ફા. ] ફૂલ-  
આટ વાવવાનું-ઉછેરવાનું કામ તે;  
બાગકામ; બાગ વગેરે બનાવવાનો  
દુનર તે. (૨) બાગ બનાવી ચકાય

એવી જમીન; ફળદ્રુપ જમીન.

બાગાયતી, વિં ફળ ફૂટનાં  
આટ ઉછેરવા લાયક હોય એવું-ખેતર  
જમીન વગેરે.

બાઘડ, વિં બાએ નદિ-સરમા  
કે દખાઈ નય નદિ એવું; નિહર. (૨)  
બહું; જખરું અને ઉદ્ધત એવું; ગમે  
તેને ગમે તેવું કહી ગઈ એવું-માણું  
(૩) બાઘડ; મૂખું.

બાઘડો, પું બીક લાગે એવો  
બાકીપરે એવો વિચિત્ર માણસ; ભડ  
કામણો; કંથિત હાડ.

બાયકેડા, પું પાંચ આંગળા  
વચ્ચે લીધેલો જલ્દો; પાંચ આંગળાંવતે  
લેવાય એટલી વસ્તુ; પહેાળાં આંગળાં  
વાળી મુઠી. (૨) પાંચ બરેલો ચૂંટલો.  
કિં પ્રં બાયકા બરવા=મુઠે ને મુઠે  
લેવું; વહરવું. ૩૦ પ્રં મુમાડાના બાયક  
=ફાંફાં મારવાં તે.

બાજ, પું એક મોટું શિકારી  
પંખી, રાકરો; મોટી સમળી. (૨)  
ચોટો; અથ; વાછ. (૩) વાણું, હંદીકું  
એવો અર્થ બતાવનારો પ્રત્યય.-જુ.  
કિતબાજ; રંડીબાજ. [ પત્રાવહી;

બાજ, નં પતરાણું; બાજડું;

બાજઠ, પું ચાર પાયાનું લાક-  
ડાનું આસન; નાનો મંચ; પાટલાથી  
લગાર વધારે હંચો ને સારી બનાવટની  
એકક.

બાજડું, નં પતરાણું. [ કણસડું  
બાજરિયું, નં બાજરીનું હુંડું;

બાજરિયો પું બાજરીના  
લોટનો બાટ-કંસાર તે (૨) બાજ-  
રીને ખાડી બસમા રાધીને બનાવેલો  
એવો ખોરા

બાજરી સ્ત્રીં ઝીણા લબ ગોળ  
નણુનું એક અનાજ બાજરો (૨)  
બાજરાનું રસણુ

બાજરો, પું મોટા નણુની  
બાજરી

બાજ હાથેડા પું બાજ દાપણ,  
ધૂર્તતા દોગાલ ઠગવિદ્યા, ખધાઈ,  
ખબડદારી ખેવાડીવેડા

બાજડું, વિં ધૂર્ત દોશુ પ-  
હોયેનું ખણુ ખેલાડી ચાવાક  
ચચળ પરામણુ [ લવાડો

બાજિયાકાર પું રજોતો  
બાજી, સ્ત્રીં પામા નાખી મોગડા  
ચનાવવાની એવ રમત તે સોગડાની  
રમત (૨) ને પા ઉપર સોગડા  
મડાય છે તે પા કે દ્વંડ ઉ રજીતની  
રમત ખેલ ચોસર (૨) દાવપેચ  
વાળી ગોઠવણુ તે અમુક શુભત મેજના  
તે સાહસિય ધુમ્તિ બટકુ પ્રપચ  
કિં પ્રં બાજ માડની-દાવપેચ રમવો  
બાજ હારની=ચોળનાનું રદ નવું  
મહેનત નિષ્ફળ જની

બાજગર, પું ખેલાડી શુતિયી  
રમત રમી રમાડી બણુનારો તે (૨)  
ગારડી મદારી (૩) બજુગર

બાજુ સ્ત્રીં દિશા (૨) આ-  
કૃતિની હદ બતાવનારી લીગી (૩)

છેડા તગ્નનો લાગ છેડો અત મર,  
કોરણુ (૪) પક્ષ કુમર તરેણુ  
(૫) ભર, બણી (૬) દૂર આર,  
છટે, પાર (૭) ઠે ભણે જગાયે  
કિં પ્રં બાજુએ બેસવું દૂર બેસ  
વું (સીએ) તટસ્થ રહેવું બીજી  
લેવી=પક્ષ લેવો

બાજુબધ, પું હાથની કોણી  
ઉપર પકેરવાનું એ ધરણુ બરખી-  
બરખો

બાજો, કિં [ કા ] એ ૧૬  
ગમે તે કાઠ એ અમુ (૨) કાનઉ  
બાજોનો - માણસ નોંધવાનર

બાજું કિં સં જિયો  
રવો તકાર નરવી વડવું વડવું  
(૨) ઝાવવું ધગવું, પડવું (૩)  
ભેટવું બાથમા લેવું વળગીપડવું  
(૪) ચોરીરહેવું વળગવું ચીક ઇ  
રહેવું (૫) કિં અ ઉત્પન્ન થવું,  
ઉપવું, આવવું (૬) બધાવું,  
ભમવું

બાટ, પું બાકેડો લોટ નસાર  
બાટલી સ્ત્રીં પ્રવાદી ભરવાનું  
નાળચા જેવું પાત્ર ગીશી [ શીસો  
બાટવો પું મોટી શીશી.  
બાટી સ્ત્રીં દેવતા ઉપર શેકેલી  
નંદી લાખગી

બાકું, નં નણુ બરાયા વગ  
તહું હં નાણુ કરણુ (૨) બાટી  
બાકું, વિં ત્રામુ વાકું (૨)  
જેનો ડોગો એક તરફ ખેચાઈ ગયેલો

હોય એવું. કિં પ્રં બાહુએવું = ઉપેક્ષા કરવી; ડોળાવાણીને એવું તે. કહેં બાહો ને બતરીસ લક્ષણો.

બાહુવાં, વિં બાહુવાં; નાનાં અને હુલાવી કુલાવી રાખેલાં; લાડલાં; રાહડા બાહુવા. ( છે.કરાં ).

બાહમ, અં [ સં. ] વાહ; સાહ; ઠીક; ડા. ( ૨ ) ભલે; અસ્તુ; કષુલ. ( ૩ ) બંધ; બાતલ. ( ૪ ) બાકી; કંઈ ન હોવું તે.

બાહુ, નં [ સં. ] તીર; રાર. ( ૨ ) હવાઈ; બાબ. ( ૩ ) મહાદેવનું સિંગ; રાંકરની મૂર્તિ તરીકે પૂજાય છે તે. ( ૪ ) બાકી નજીક આવેલી પહોળા જમીન કે જ્યાં ભરતીનાં પાણી આવે છે તે. ( ૫ ) ખેતરોની. હં બતાવનારા માટીના નાના ટેકરા તે; ખાંબા; પાણિયા; ખુંટ. ( ૬ ) બાંધ; પુસ્તો. ( ૭ ) પગ-હું; બાહુકાઠવું = પનહું કાઠવું. કિં પ્રં બાહુમારવાં = મેલ્યાં મારવાં, વાગ-બાહુ = આકરા વચન; મેલ્યા.

બાહુકું, કિં અં સાહું કરવું; કળાલો કરવો.

બાહુવાળી, વિં બાહુ માર. વામાં કુશળ તે; અંગો નિશાનબાજ; ધનુર્ધર.

બાહુ, સીં કરાવેલો અમુક વખત તે; મુદત. ( ૨ ) સરત; કષુલાત. ( ૨ ) શુકનનું પહેલું વેચાણ.

બાહુ; વિં નેવું. ને બે; દર.

બાતગી, સીં [ ફા. ] છુપી ખબર; સમાચાર; વિગત. ( ૨ ) ભેદ; રહસ્ય.

બાતગીદાર, વિં છુપી ખબર લાવી આપનાર; ભેડ; બંધુસ. ( ૨ ) ખબરપત્રી.

બાતલ, વિં [ આ. ] ચાતિલ, નિરૂપયોગી; નકામું; રહ. કિં પ્રં બાતલ કરવું = રહ કરવું; રહ બાતલ = નકામું.

બાથ, સીં બે હાથ પહોળા કરી છાતી પાસે ધરી લેવું તે; માણસ વગેરેને બે હાથ પહોળા કરી છાતી સરસું ચાંપવું તે; કાઠી; ભેટવું તે; આશ્રય. ( ૨ ) ટકર લેવી તે; સામે લીડકું તે. કિં પ્રં બાથ ભરવી = ભેટવું; મોહું કામ ઉપાડવું. ( ૩ ) બાકરી; રૂપધાં; હરિફાઈ; ટંકકર. બાથ-માં લેવું = આશ્રયમાં લેવું. નાં ધાં બાથોડવું = બાથ બાથ કરવી.

બાથોડિયું, નં આમ તેમ બાથો મારવી; ફાંફાં; વલખાં. કિં પ્રં બાથોડિયાં મારવાં = ગંઢમથલ કરવી; અચડાવું.

બાદ, વિં [ આ. ] બાદ, બાતલ; કમ; બોધું. કિં પ્રં બાદ કરવું = બોધું કરવું; રહ કરવું; દૂર કરવું. ( ૨ ) અં પછી; કેડે; વળતી. ( ૩ ) ઉપરાંત; વધારામાં.

બાદબાકી, સીં બાદકરવું તે; એક રકમમાંથી બીજી રકમ બાકી

કરવાની રીત તે (૨) બાહ કરતા જે રકમ વધે તે

બાહ્ય, નં ૬૨૭૭ ગુજી, ૬૨૭૭ની આડી (૨) વિં નહિ ટકાઉ, કામચલાઉ નાનુક નકની બનાવવી સાગી જાય એવું તકલેવી

બાહશાહ પું મોટો મુસવમાન રાજ રાજધિરાજ, શહેનશાહ કહેં બાહશાહ ત્યા બજર

બાહશાહી બાહશાહનો અમલ તે મોટ મુસવમાની રાજ્ય સામાન્ય શહેનશાહ (૨) વિં બાહશાહ સંબધીનું (૩) રાજસિદ્ધિને શોભે એવું લખ્ય જગી

બાહિયાન, નં ૬૬ દાણા જેવું એ નતનું વસાણું

બાહી, સ્ત્રી [ કા ] અજણું અપચો બહાજમી (૨) પે મા વાધુ રહેવો તે

બાધ પું [ સ ] અડચણ ૭ રકત વાત (૨) નડતર ઉપદ્રવ (૩) દોષ પાપ (૪) અતિબધ અટકાવ [ હરોત કરતા

બાધક, વિં [ સ ] બધન ૧૨૬ બાધા, સ્ત્રી [ સ ] બધ હર કત (૨) કત નિયમ આડી (૩) માન્યતા (૪) કુળ પીડા અ વડ (૫) અટાવ રાકાણું

બાધુ વિં બધુ તમામ આણુ સંપૂર્ણ

બાધેબારે, અં મોધમ એમને એમ નામ નિર્દેશ વગર

બાન, વિં જમીનગીરીમા પં ૭૭ ઉડ (૨) અમુ સરત મા ય રહે ત્યા સુધી અટકમા લીરેડ હોય એવું

બાનક, સ્ત્રી બાધ પી રચના બનાવ ઇબારત [ જી નોં

બાનડી, સ્ત્રી દાસી સેવિકા બાની સ્ત્રી [ સ વાળી ] વાણી

બોની ભાષા (૨) બોનવા લખવાની સેની-મુદર પો ના તે છગ રીત (૩) બાનડી દાસી ધુડી

બાણુ, સ્ત્રી બાં મારા ધરની આબરદાર સ્ત્રી ચેાબી ઉમરાવ સ્ત્રી

બાણુ નંસાદું બાણુ ગંજવાના બહવામા અમુક ર મ જે પહેલેથી આપવામા આવે છે તે (૨) બહાનું નિમિત્ત મિય કિં મં બાણુ કાઢવું = કડાંબા કરવું

બાપ, પું જન પિતા તાત બાપનું ગાતાનું સંપૂર્ણ હંનું બાપરેન્નમ ગને વિસ્મર વારે ગાવ નારો ઉદગાર ૧૦૦ મં બાપનો બાપ બોનાવવો રીતે મદં માગરી હેં બાપ તેવા બેઠા ને વ તેવા ટે । બાપના કુવામા ભુડી મગુ બાપ જ નમારે-જન્મથી તે આજ લગી એમ

બાપડું વિં ગીમ રા હયામણુ (૨) બહુ સાવસ (૩) નિર્જળ જમલેર અશાન્ત અનાથ અસહાય । વડીલ

બાપદાદા, પું પૂરને પિતૃઓ આપડા બાપરે બા મણું વ ગરેમા યતો એવો ઉદગાર

બાપલિયા બાપરે

બાપા, પું બાપ (૨) બાપને, વડે વને, અનદાતાને અને વાડમા છે વરને સ મોવાનો નાન (૩) વડા બાપી બોનાનો સન્દ રહેવા ને બાપ

રૂપીકુ, વિં બાપ તરફ, બાપનુ પોતાનુ પોતાના સૂણુ દા-કળ તનુ

બાપુ પું બાપ, પિતા, જનક, પ્યાર બર્પા હમળ-નો હદ્યાર (૨) બાધ, વારા, બવા આજુસ, એમ-હોને બાપુ વહેતા આવે

બાપુ, બાપ (૨) વડીક, મુ બની બાપ નેવે, ગણતો હોય તે.

બાપુહી, સીં શીંગા સ્વભાવની છાત્રી, છાત્રીને મટે વહાલથી વરવામા આજુ સ મોવન (૨) જગીબ, શીંગા બાપુડિપુ સ્વવાહુ' ને લાડકું ગગીબ શીહુ.

બાપુ, સીં વાળ (૨) ધામ બકારો. (૩) ખરડીનો, ખરસેવો કિં મં બાપ લેવો=મરીરમાથી ખરસેવો પડે અમ વરાગ લેવી.

બાપુ, નં ચાવેહુ-રાવેહુ' તે. (૨) સ્વાદ વગરનું રાવણુ. (૩) દોરને મારે વાજ વમે નેટલુ ગરમ-ગને બતાવેહુ બાપુ મોનુ. (૪) લાચી કેગીન બાપીને બતાવણ અથાનું. કિં મં બાપુ બાપુડ=નેહુ તેવુ મારુ

બાપુ, કિં સં બકાર્ય એમ બાપુ, પકી મય એમ કરુ (૨)

રાધવું; સીકવડું, ચડાવડું.

બામ, પું [ જા ] મકરણ; અ વાય, વિશાગ (૨) વિવધ બાબત. (૩) નમ.

બાબલ, સીં વિવધ, વાત, બીતા હમીત (૨) મુદો; મતવળ, હેનુ (૩) નિગત, તપસીક (૪) મ-રણ (૫) વિષે સ મધી. (૬) લીરે, વાસ્તે, માટિ.

બાબલી, સીં વેઆણુ કપરને વડાવ, હ સમ્મ, હજાથી (૨) વમ-વાવાને બાપમાથી તેમની મજૂરી બદલ ને વધ ડિસ્કો આરે છે તે

બાબરો, નં નાના બાગકના માથા ઉપના કુ વાળા હ ન વળ તે.

બાબરિયુ વિં બાબરાવાળું. (૨) ગુઝલાર છુટા હ ન કેગવાળું (૩) બગરા રાખેલા હોય એવો બહારી બેરો, જટિલ

બાબરી, સીં બાગકના માથા પરના કુ વાળા હ ન વાળ (૨) નાની ગિખા ચોટી. (૩) બાગકની ટાપીએ મૂકેલી ગિમાળ ની ઝન

બાબરતા, સીં લાગણ વળગણું તે. (૨) આવમતા (૩) સગા વગેરે.

બાબા, પું બીનનાં બંક નતિ. (૨) રોટલા, તાલુ (૩) સાદેમ લોકના ઊકના.

બાબાશાહી વિં વડોચા રાખ્યમા પહેલા આવતો નિન્કો; આવકવાડ સરકારની બાપવાળુ નાનું.

આપ્ત, પુ. બંગાળનો વતની.  
 ખાળે, અ. બાળતે; કારણે;  
 વાસ્તે, માટે. (૨) વિષે. લીલે સંબંધે.  
 ખાખો, પુ. રેલસો, તાવા.  
 ખામ, સ્ત્રી. એક જાતની આપલિ,  
 એક વેલ.

ખામણિયું, વિ. બ્રાહ્મણને  
 ખરે એવું; ચોક્કસ. (૨) બ્રાહ્મણને  
 જાનમાં આપેલું.

ખામણી, સ્ત્રી. લાલ લીસો ને  
 ચળંગી આમડોનો સાપ જેવો એક  
 છવરો. (૨) ચઢળ. મગસડું; પ્રખાત.  
 ખામડાદ, સ્ત્રી. [ફા.] પડેલું;  
 ખામડી, સ્ત્રી. બગવમા થતું  
 શુભકું; બાળલાઈ

ખાયડ, વિ. [ સં. વાહિવ્રુત ]  
 નાતબહાર; સમુદાયથી બંધાર નીચી  
 ગયેલું. (૨) નાગર બ્રાહ્મણની એક જાત.  
 ખાયડી, સ્ત્રી. ખાયડો, સ્ત્રી. (૨)  
 વહુ; પત્ની.

ખાયડું, વિ. બેશ જેવું; બેશમાં;  
 બેસનારું. (૨) નમાડું; ગીફલું;  
 નામદું; કાયર. ખાયડો=સ્ત્રીના જેવા  
 સ્વભાવનો માણસ તે (૨) નામદું;  
 ચીર્ણીન; નડુંસક, છીચરો. [દોલક.

ખાયું, ન. નરવાની જોડીમાંનું  
 ખાર, વિ. [સ. દ્વાદશ.] દસ  
 ને બે, ૧૨. (૨) જીંદું જીંદું; ધણું;  
 ખાહુ—ખારેવાટ.

ખાર, પુ. [ સં. દ્વાર ] ખોટો  
 અંશ, બડાકો (૨) ખારણું; દર

વાળે; દાર. (૩) ખાકોરું; છીંકું;  
 કાણું. (૪) બહાર; બહિર; અંદર  
 નહિ તેવું. (૫) આનંદ; મોજ; ચેન.  
 ખાજ; જહોજલાલી; ચારો દિવસ.  
 (૬) મુલવપણું; જીવાની. કિંમત  
 ખાર વાગવા=સોગ મળવા.

ખારકસ, ન. [ફા.] ભારે બોલે  
 વહેનારું જહોજ; વહાણ, નાવ.

ખારખણું, વિ. સામાન્ય આંક-  
 હીમાથી બધત સખેલું; જોખી આંક-  
 હીતું;—ખારખલી જમીન;

ખારગીર, પુ. [ફા.] ઘોડેચાર  
 પાયગાનો સિપાઈ. (૨) જાતસ;  
 ચાર; ખાતમીદાર. (૩) ખાહોશ ને  
 ચાલાં માણસ

ખારડ, જી. ખાયડ.

ખારડી, સ્ત્રી. વહોણું તાણવાની  
 દોરી; નેતરું.

ખારણિયો, પુ. ગોનાના હાડનો  
 કચરો પુલે લઈ જનારો; ધૂળચોષો.

ખારણું, ન. [ સ. દ્વાર ] ભીંત  
 વગેરેમાં થઈને જવા આવવાને માટે  
 રાખેલો માર્ગ તે. તેમાં બેસારેલું  
 ચીકું તે (૨) બે માર્ગ બંધ કર-  
 વાનું પાટિયું; દરવાજો, ફાટક. (૩)  
 આગળું કિંમત ખારણું તોડી પાડવું  
 ચારેવાર ખારણું આવી માગણી કર્યા  
 કરવી.

ખરદાન, ન. જેમાં માલ ભરેલો  
 હોય તે વસ્તુ; બાંધણું; વેટન.

ખારનીશી, સ્ત્રી. અવતા જતા.



છટા ને દીસો આંટો; ઊગાદાર  
આટો. [એવો પટો.

બાલાતંગ. પુ. જે આધને આવે  
બાલાશ, સીં. સંભાળ રાખવી  
તે; બરદાસ; સાચવણી.

બાલાશી, સીં. બાલાશ.  
બાલાં, નં. બાનાં; મિપ; ખોટા  
વાયદા. [જીવાન. (૨) બચ્ચું.

બાલુંડું, વિં. નાનું; તરણ;  
બાલેબાલ, અં. રૂંવેરૂંવે, રોમે-  
રોમ; આખે અંજે. (૨) વાળેવાળે.

બાલેસરી, સીં. બોરસળી; એક  
નતનું કુલઝાડ. (૨) વહાલેસરી.  
બાલદી, સીં. બાલદી; ડોલ.

બાલથ, નં. [ સં. ] બચપણ;  
નાનપણ

બાલુંડું, નં. ખોડું; નકલી,  
રૂપા પર સોનાનો ઢોળ ચઢાવી બના-  
વેલો કસબ.

બાવચી, સીં. છગસી અને  
ચાની નતનો એક ઊડ, એ ઊડના બી.

બાવટો, પુ. ઝીણા લાલ દાણા-  
નું અનાજ; નાગલી.

બાવડું, નં. પાગોડું; કાણી ને  
ખજા વચ્ચેનો હાથનો અવયવ.

બાવન, વિં. પચાસ ને બે; ૫૨.  
બાવનવીર, વિં. બાહોરા; શૂર-  
વીર માણસ; પુરુષાર્થી માણસ.

બાવનાસંદન, નં. ઉંચી નતની  
સુંખડ. (૨) મુગંધીદાર દ્રવ્યોનો લેપ.

બાવની, સીં. બાવન કડીની

સાંકળી; બાવન મલોકનું કાન્ય.

બાવરું, વિં. બ્યાકળ; ગાભરું;  
અકળાયેલું; ઉતાવળું.

બાવડું, પુ. પુતળું. [એક ઝાડ.  
બાવળ, પુ. મોટા કાંટાવાળું

બાવળિયો, પુ. બાવળ. (૨)  
હંચું અડવું ને કુરૂપ એવું માણસ.

બાવળી, સીં. બાવળનું જંગલ.  
બાવા, પુ. ભાઈ; બાપુ. (૨)

બાપ; પિતા. (૩) માલીક; રાજ;  
સ્વામી; પાલક.

બાવી, વિં. વીરા ને બે; ૨૨.  
(૨) નાં બાવાની સ્ત્રી; સાધુડી.

બાવીશ, વિં. વીશ ને બે; ૨૨.  
બાડ, નં. કરોળિયાનું નળું.

બાવેલ, પુ. વેરાગી; સાધુ; ભોગી;  
ત્યાગી. (૨) બાપ; પિતા; તાત.

બાબકલ, વિં. અમર્યાદ; નિર્લ-  
જ્જ; વંદેલું. (૨) ખાખી કરીને

ખસી નથ એવું.

બાબ, સીં. [ સં. ] બાક;  
વરાળ. (૨) આંતુ, અત્રુ. (૩)

ધૂમસ  
બાસ, સીં. વાસ; ગંધ; સોન-  
ડમ; બો. [ લાખી પાટ.

બાસદી, સીં. બાક; બેસવાની  
બાસઠ, વિં. સાઠ ને બે; ૬૨.

બાસુદી, સીં. બાસુદી; ઉકાળીને  
નહું કરેલું મસાલાદાર દૂધ.

બાસેઠ, વિં. સાઠ ને બે; ૬૨.  
બાસેતો, પુ. સારા સુવાચક



વણાટનું સંદેહ કપડું; સંદેહ ઝીણી  
ખાદી. [ જુજ.

બાહુ, પુ. [ સં ] હાય; કર;  
બાહુક, વિ. બાનસાન બોળાં  
હોય એવું; મૂઠ. (૨) કદરૂપું;  
[બગામબું. (૩) વાદરો.

બાહુહું, ન. પુત્ર; બાવહું.  
(૨) ગાયમેંસાનો દુધાળો અવયવ; આઠ.  
બાહર, અ. બહાર.

બાહોશ, વિ. બહાદુર, હોશિ-  
યાર; કાબેલ. (૨) ચાલાક (૩)  
પહોંચી વળે મરુ; ખબરદાર.

બાહોશી, સ્ત્રી. હોશિયારી;  
ખબરદારી; બહાદુરી.

બાહા, અ. [ સં. ] બહાર; ઉપરનું.  
બાહાબોળ, વિ. ઉપસેહું ગોળ;  
બહારની બાજુએ ઉપડતું હોય એવું.  
બાહાંતર, અ. બહાર અને  
અંદર એમ.

બાહોપચાર, પુ. [ સં. ] બહા-  
રની દવા, બહારથી કરવાનો ઉપચાર.

બાળ, ન. [ સં ચાલ. ] ઊઠાર;  
બચ્ચું, રાગ; અર્ધક. બાળકુંવારું =  
નહિ પરણેલું.

• બાળક, ન. બાળ; ઊઠાર.  
• બાળકી, સ્ત્રી. બાળા; ઊઠારી;  
કન્યા. [ રમત; બાળખેલ.

• બાળકીડા. સ્ત્રી. ઊઠારાંની  
બાળગોપાળ, ન. ઊઠારાંદિયાં;  
બાળખચાં. [ જુવું વર્તન.

બાળચરિત્ર, ન. નાનાં ઊઠારાંના

બાળપણ, ન. બચપણ; નાન-  
પણ; બાલ્ય. [ બાળગોપાળ.

બાળખચાં. ન. દિયઊઠારાં;  
બાળબોધ, વિ. બાળકથી સમ-  
ન્ય એવું. ૩૮ સમજ પરે એવું. (૩)  
નાચરીતિપિ

બાળબોધી, વિ. બાળકથી સમ-  
ન્ય એવું સહેલું; સરલ.

બાળપ્રહચારો, પુ. નાનપ-  
ણથી અવિવાદિત રહેલો હોય તે.

બાળબાધા, સ્ત્રી. બાળકની  
બોલી. (૨) માગધી ભાષા.

બાળમિત્ર, પુ. નાનપણનો  
દોસ્તદાર

બાળરાંડ, વિ. નાનપણથી રાં-  
ડેલી; બાળવિધવા. [ વર્તન

બાળલીલા, સ્ત્રી. બાળકના જેવું  
બાળવિધવા, સ્ત્રી. બાળારાંડ.

બાળવુ, કિ. સ. હગાડવું; સ-  
ળાવવું. [ રૂપ.

બાળસ્વરૂપ, ન. નાનું નાનુંક  
બાળદત્ત, સ્ત્રી. નાના બાળકને

મારી નાખવું તે. [ ઊઠારી.

બાળા, [ સં. ચાલ. ] જુવાન  
બાળાપણ, ન. નાનપણ; દૈરાવ;

બાલ્ય. [ માથે બાંધવાનો ફેટો.  
બાળાબધ, પુ. નાના બાળકને

બાળારાજ, વિ. સત્તનની માફક  
ગમે તેમ કરવાની છુટવાળું ઊઠારું;

નિખાલસ મનનું ચાલુસ.  
બાળાંબોળાં, ન. બાળક અને

વળી અણસમજી. (૨) નાનાં છોકરાંનું  
આદ્ય તે [કન્યા.

બાળી, સ્ત્રીં બાળા; બેદરી;  
બાળુવાં, નં બાળેરાં; નાનાં  
બચ્ચાં, [ શેર વચનું.

બાળેરું, વિં બાળક જેવું. કિ-  
બાળોદા, વિં નાનપણમાં

પરભેલી બેદરી.

બાંક, પું હંકી લાંબી પાટલી.  
બાંકડો, પું એકાદ બે જણુ બેસે  
એવી પાટ.

બાંકાઈ, સ્ત્રીં ટકાઈ; ફાંકડાઈ  
(૨) મિથ્યાભિમાન; કુંપદ.

બાંકું, વિં ટેકું; ટરેલવાર સ્વભા-  
વનું. (૨) કુટુંબ; રૂપાણું. (૩) નાજીક.

બાંકેરાવ, પું ફાંકડો પુરવઠા  
ઉત્તમકાંડ.

બાંગ, સ્ત્રીં નિમાજ પઢવા માટે  
મુસલમાનોને બોલાવવા બ્રૂમ માર-  
વામાં આવે છે તે. [(૨) હુન્દુ.

બાંગડ, વિં બહાદુર; કાબેલ.

બાંગડવુ, કિં અં ગણું તણાય  
એમ મોટી ધાંટે રેણું; આરડવું.

બાંગરી, પું મોટી ચડાવેલી  
બાંગરી.

બાંદ, નં બાંધીને પાટલી બાતનું  
સીંગોને પહેરવાનું રેશમી વસ્ત્ર. (૨)

કાટલાનો ગંજ. (૩) એકબીજાના કાંટા,  
બાંદવું, નં એકબીજાનું કાંડ.

બાંદવુ, કિં અં વાંદવું; વહેંચી  
આપવું. [બીજ.

બાંડાબીજ, સ્ત્રીં વૈશાખ ગુદિ

બાંડિયો, પું તોછડાઇમાં મુસ-  
લમાન માટે બોલાય છે.

બાંડું, વિં પુછડી વગરનું; બેગર  
વગરનું. (૨) આવર રહિત.

બાંદડી, સ્ત્રીં ચાકરી; શુભમડી.

બાંધ, પું પાણી ખાળવાને માટે  
ફેરવી પાળ.

બાંધકામ, નં બાંધવા-ચાલવાનું  
કામ; ઇમારતી કામકાજ.

બાંધછોડ, સ્ત્રીં બાંધવું ને વળી  
છોડવું તે. (૨) છુટછાટ.

બાંધણુ, નં બાંધવાના કામનું  
કપડું વગેરે તે; ઉપરનું આચ્છાદન;

બાસાન. (૨) દોરડું રસી વગેરે.  
(૩) બાંધવાનું કામ તે.

બાંધણી, સ્ત્રીં બાંધવાની ઢળ.

(૨) ચપડીઓમાં કપડું પકડી દોરા.  
થી બાંધી લેવાનું કામ તે. (૩) ઉપર

મથાણે બાંધણીથી બાત પાટેલી સાડી  
કે ચુદ્દરી તે. (૪) ઇમારત, રચના.

બાંધણું, નં મરાણુ; રમણાન.

બાંધવ, પું[સં] ભાધ; સહેલર.

બાંધવું, કિં સં [સં. વન્ધ] એક સાથે બેડણું; એકત્ર કરી રાખવું.

(૨) ગાંઠ દેવી; ગુંથવું. (૩) જક-  
ડવું; અકોને રહે એમ કરવું; દબ કરવું.

(૪) રગવું; બનાવવું. (૫) વિરાળવું.  
(૬) ધરવું; કકપડું; ઇચ્છવું. (૭)

અમુક વિચાર અથવા કરારને વેળા  
રહે એમ કરવું. (૮) એકઠું કરવું.  
(૯) જમાવવું; ટોળે કરવું. (૧૦)

દદમાં રાખવું; નિયમિત કરવું.

ખાધિા, પુ. બધારણ; રચના; યદના; (૨) ઠાકું. જમાવટ. (૩)

બધ; બાધણ [સમજું; બાળવાઈ.

ખાંબડી, સ્ત્રી. બગલમા યદું.

ખાંબુ, પુ. [ અં ] પોતો વાસ.

ખાંબરો, પુ. ધોળો અને પોળો પથર.

ખાંચ, સ્ત્રી. [ સં. યાહુ. ] હાથ; કર. (૧) બાવડું. (૩) કોણી ઉપરનો અંગરખા વગેરેનો સિવેલો ભાગ.

(૪) સહાય; મદદ; ઓથ.

ખાંચધર, પુ. હાથ પકડનાર; સુરક્ષીમાં મદદ આપનાર, જમીન; હામીદાર. [ હામી; બાહેધરી.

ખાંચધરી, સ્ત્રી. જમીનધારી;

ખાંચું, નંકમાડમાંનો આડબંધ.

(૨) નરનાંમાંનું ડોલક. [ સહાય.

ખાંચ, સ્ત્રી. બાથ; હાથ કર. (૨)

ખિકટ, વિવિકટ; વસતું; કંઠણ;

સુરક્ષ. [ સુકરાન.

ખિગાડ, પુ. બગાડ; ખરાબી;

ખિગાર, પુ. બીજ; વાચના.

(૨) મજૂરી; હેઠ; વેઠ.

ખિગારી, પુ. હેઠકરી; મજૂર;

નૈતરો. (૨) ખિમારી.

ખિચાડું, વિં ગરીબ; બાપડું;

નાંક (૨) દુખી; હેરાન. (૩) અસહાય.

ખિછવા, પુ. વિછવા; સીઓના

મગનાં આંગળાંના ઝેડવાં

( ખિછાનું, નંખિછાવવાનું ગોદડું;

પાયરણું. (૨) પચારી.

ખિછાચત, સ્ત્રી. જાનમ વગેરે પાયરીને બનાવેલી બેઠક.

ખિછાવણું, હિં સં. પાયરણું; જમીન ઉપર જાનમ વગેરેને પહોળાં કરવા, લાગણું.

ખિજોરી, સ્ત્રી. ખિજોરાનું ઝાડ.

ખિજોરું, નં એક નવનું ફળ.

ખિડાવણું, હિં સં. બંધ કરાવણું. (૨) મેઠકાવણું.

ખિન, અં વચર, વિના. (૨) ના. અમુકનો દીકરો.

ખિનિ, અં બાળત; હંકીકત;

તપસીવ. (૨) વિવેચન; વણુંન.

ખિભાસ, પુ. એક રાગ.

ખિમાર, વિં [ હિં. ] માંડું;

આભરી. (૨) ખિન; ચિંતાદુર.

ખિમારી, સ્ત્રી. મંદવાડ; માંદગી.

ખિયાન, નં બ્યાન; વણુંન;

વિવેચન; હંકીકત.

ખિયાબાન, વિં નિર્નય અને

ભયંકર; ખીક લાગે એવું.

ખયાબાડું, નં અણબનાવ;

સામીપીત.

ખિયામાણું, વિં ખીક લાગે એવું;

ભયંકર; વિકરાળ, કારમું.

ખિયું, નં બી; બીજ.

ખિયો, પુ. બી; બીજ; ઠગિયો.

ખિરદ, નં [ સં. ચિરદ ] પણ;

વચન; વરણન; પ્રતિજ્ઞા. (૨) ઉપનામ;

ખિલાળ.

બિરદાળ, વિં એકવચનીઃ  
પ્રતિજ્ઞા પાળે એવું; ટેકી; નામ પ્રમાણે  
કામ કરનાર.

બિરદાળમાન, વિં સારી રીતે  
એકેકું. (૨) સુશોભિત.

બિરદાળુ, કિં અં [વ.  
ચક્રારજુ.] માનભેર બેસવું. (૨)  
ચોકાવું; સુંદર દેખાવું. (૩) પધારવું.

બિરદાર, પું [મં.] બાધ; બંધુ;  
સહોદર. (૨) મિત્ર; દોસ્ત.

બિરદારી, સ્ત્રીં બાધચારો;  
મિત્રતા; બાધબંધી.

બિલ, નં [સં. ચિલ.] ફર;  
કોતર; ગુહા; બાંક; રાફડો.

બિલ નં [અં] કિંમત સાથે  
માલની યાદી; ભરતિયું. (૨) છુંડી.  
(૩) કાયદાનો મુસદ્દો; ખરડો.

બિલકુલ, અં તદ્દન; સાવ;  
તમામ; સમગ્ર.

બિલંબી, નં એક જાતનું ફળ.

બિલાડી, સ્ત્રીં [સં. વિહાલ.]  
ચોળા ચટાપટાવાળી આમરીનું એક  
નાનું-વાધની જાતનું ચોપણું પ્રાણી;  
મીંદડી; માંતરી

બિલાડી, સ્ત્રીં લોટાના ક્ષત્રસુ-  
લટ આંકડાનો ગુચ્છ. (૨) લંગર;  
નાંગર.

બિલાડ, નં બિલ્લી; (૨)  
નામનું નિશાન; સહી.

બિલાડો, પું [સં. વિહાલ.]  
બિલાડીનો નર; યોધર; મીંદડો.

બિલાવર, પું સવારમાં મવાતો  
એક રાગ. [જાતનો હીરો.

બિલિયન, બિલિયાન; એક હંચી  
બિલોર, પું હંચી જાતનો કાચ.

બિલોરી, વિં બિલોર કાચનું.

બિલ્લસ, સ્ત્રીં અંગુઠો અને  
ઠગલી આંગળી વચ્ચેનું છેદું તે; વેંત.

બિલ્લી, સ્ત્રીં [હિં.] બિલાડી;  
મીંદડી.

બિલ્લું, વિં લુચ્ચું; કપડી;  
દોંગું. (૨) ભેડ. (૩) ભેડીદાર.

બિલ્લું, નં એક ઇંટના એસા  
રની જાંત.

બિલ્લું નં કસવાળું માણસ;  
જેની પાસેથી લાંબ મેળવી શકાય  
એવું જોણું ને બહું માણસ.

બિલ્લ, નં એક જાતનું  
કાંક; બીલી.

બિલ્લડાવણું, કિં સં ડરાવણું.

બિરતાત, સ્ત્રીં વિસાત; પુછ;  
ચાલત; ધન. (૨) ચકિત; બળ; ઝું-  
ભરા; માલ.

બિરતરો, પું બિહાનું; પાથરણું;  
પાગરણું

બિસ્મિલ્લા, અં લો ખુદાનું  
નામ, અને કરો ચુકરાના; આરંભ;  
ફતેહ. (હિંદુઓમાં 'ગણેશાય નમઃ'  
કહેવાય છે તેમ મુસલમાનોમાં કોઈ  
કામ આરંભતા આ રીતે કહ્યારાય છે.)

બિહાગ, પું એક ગાવાનો રાગ.

બિહામણ, વિં બીક લાગે

એવું; કરામણું; બિયામણું.

બિહારો, વિં બિહારી; મોજ કરનાર. (૨) બિહારુ. (૩) પ્રવાસી.

બિંદગી, સીં દીલી, બે ભમરો વચ્ચે કરવામાં આવણું નાનું ટપકું; બિહી.

બિંદી, સીં શીવી લીધેલી નાની પોટલી; બેંગી.

બિંદી, સીં બિંદગી; દીપકી.

બિંડ, નં [ સં ] ડીપું; ફેર; ટપકું; જુદું. (૨) મીઠું; શન્ય. (૩) રાંપ; અનુસ્વાર. (૪) નાનું દીકું; બિહન. (૫) બીજ; માતૃકણ

બિંધ, નં [ સં ] તેજનો ગો-થો. (૨) મૂળ પદાર્થ; કાચ અને પાણી વગેરેમાં જે આકૃતિ દેખાય છે તેનું અલસ સ્વરૂપ. (૩) છબી; છાયા-ચિત્ર. (૪) ધીમોડું. બિંબોષી=પાકેલા ધીસોડા જેવા બોંબાળી-સી.

બિંબાકાર વિં ગોળ વખતી જેવા આકારનું.

બી, નં બીજ; બિયું; કણ. દાણા.

(૨) મૂળ મંડાણ; પાયો. (૩) અંબળી; પણ

બીક, સીં [ સં. મીતિ ] ભય; ખારતી; દર; દહેસત. (૨) ધાક. (૩) ચિંતા; ફિકર.

બીકણ, વિં બીએ એવું; પોચી છાતીનું; દિનમત વચરનું. [બીકણ-

બીકણું, વિં કરક; નાહિમત;

બીચ, અં વચ્ચે; મધ્યે; માં

બીછવા, પું છવિંટિયાં; પગના કરકા; આણવટ.

બીજ, નં બી; બિયું; મૂળ વસ્તુ. (૨) વંશપરંપરા; બોલાવ. (૩) બાવાઈ; તાત્પર્ય; સાર.

બીજ, સીં [ સં. દ્વિતીયા. ] બીજ તિથિ; પખવાડિયાનો બીજે દહાડો.

બીજક નં બી. (૨) બીઆણું, (૩) પું એક જાડ.

બીજગણિત, નં અક્ષરો માં-ગ્રાને ગણિત કરવાની રીત તે; અક્ષર-ગણિત. મંત્ર

બીજમંત્ર, પું ચૂદમંત્ર; મૂળ-

બીજમાર્ગ, પું એક વહેમી ને વિચિત્ર માન્યતા પ્રમાણે વર્તનારો ધર્મમાર્ગ તે. [અનુયાયી.

બીજમાર્ગી, વિં બીજમાર્ગનો

બીજવર, પું બીજવાર પરણ-નારો પુરુષ. [વખત; પુનરબિં-

બીજવાર, અં ફરીને; બીજ

બીણું, વિં [ મં. દ્વિતીયા. ]

એકની પછીનું; પહેલાની પછી વરતજ સાથે હોય તે; અન્ય; હંતર; પર. (૨) જુદી નવતું (૩) વધારામાં; વળી.

બીર, નં છાણ; ગોખર. (૨) સરત; હોડ.

બીડ, નં ધાસની જમીન; ચરો- (૨) કણું લગતું હોડું. (૩) [ અં ] સરત; સરતથી માગવું તે.

બીડણું, વિં સં બંધકરવું

જે છેડા મળે એમ કરવું. (૨) ભરી પુરીલેવું; પુરવું: ચણવું. (૩) છાપ મારવી.

ખીડી, સીંઠ કાચો ધુનો વગેરે નાખી વાળેથી નાગરવેલના પાનની પટ્ટી (૨) તમાકુ વગેરે ભરીને વાળેથીનળી-ભુંગળી તે ખીડી આપવી=સંકાર કરવો.

ખીડું, નવ પરીકું: ત્રણ પ્રલિયા પાનખીડી (૨) કોઇ મોટું દુર્ધટ કામ કરવાની જાહેર માગણી, મરતવાળી માગણી. કિં ૩૦ ખીડું કહાપકું=સાદસ માથે લેવું. (૩) લગન ખીડી=વિવાહની માગણી

ખીડો પુઠ કામળો વાથેલું મોટું પરાખીડિયું; લખેટો.

ખીડકું'સીડકું, વિ લાચાર; જોન રહી સહેવું પડે એવી સ્થિતિ તે. (૨) અં'અં'ને બેઠા; વગર જાન્યે સહન કર્યા કરવું તે.

ખીન, નવ બંને બાજુ ટુંબડા-વાજુ એક બાજુ ટુંબડાવા.

ખીનજી સીંઠ બિંદી.

ખીના, સીંઠ બનાવ. (૨) લખીકલ; લેવાલ; વાલ; વણ્ણ. (૩) બાબલ; વિષય, વસ્તુ

ખીખી, સીંઠ મુસકમાન મુલ-સ્થળી સીંઠ, ઠહેં બીજી ધરનેજ તારે મિલ્યાં ધાર ભેગ.

ખીખીભયું, વિં બાનદાન મુસ-કમાન સીંઠ પેટ નામેલું; જાનદાન ધરનું બાળક.

ખીચું, નવ ટાળ: જોડું; એડી.

(૨) જોની કપર કોતરણી કરેલી હોય તે પાન-જોભર વગેરે (૩) જોને મથાળે અક્ષરાકૃતિ કપસાવેલી હોય એવો સીસાનો ખીસો તે; ટાપપ. (૪) નમુનો; મતિકૃતિ; સ્વરૂપ.

ખીમત્સ, વિં [સ] ભુંડું નકાર; (૨) કંટાળો આપે એવું (૩) કંટા-ળો લપભજનારો એક કાવ્ય રસ; ભાંડરસ.

ખીરમંડી, સીંઠ કરકેસલું મૂળ ખીરજા, પુઠ જોખા અને ચણાની દાળની મીઠી ખીચલી.

ખીલ, નવ ખાલે. બખોલ; શ-ફટો. (૨) લવ. [નં'મ; બિલિયાન.

ખીલચન, નવ પાસા પાટલું ખીલી, સીંઠ ત્રણ ત્રણને જુમખે જોને પાનાં વાથ છે એવું એક ગાઠ. (એનાં પાન મહાદેવને ચઢે છે.)

ખીલું, નવ ખીલીનું ફળ. (મ-રકા અને અતિમાર ઉપર ઉપયોગી છે.) (૨) બીલાનું કાટલું. (૩) સાંધા ઉપર થયેલી માંક તે.

ખીણું, કિં અં ૮૨વું; લય લાગવો; પારવી લાગવી. (૨) ચોંકવું. (૩) ગભરાવું; ધાયર થવું.

ખુક, [જં] ચોપડી, પુસ્તક. (૧) તોષ. (૩) ખુકો દાકો.

ખુકડો, પુઠ મો ભરાય નય બેઠેલી જાળો; ફાંકો.

ખુકણી, સીંઠ બાપી, ચૂણું. (૨) ખુકડું, તે.

પ્રકૃતિ, કિં સં મોમાં નાખતું;  
ફાંકતું.

પ્રકાની, સ્ત્રીં દાદી અને ગાલ  
હપર થઈને માથે બંધાય એવો ફટકો;  
હાગડાનો કકરો. [ભિયો; માસ.

પ્રકો, પું ફાંકો; ફાંકો. કો-  
પ્રગડી, સ્ત્રીં સ્ત્રીઓને કાને  
પહેરવાતું મોતીનું ધરણું.

પ્રગણ, નં પાથરવાતું ભડપોતું  
કપડું; આથર. [સાથર.

પ્રગદો, પું સળંગ કાણું. (૨)  
પ્રગલી, સ્ત્રીં ખરણી.

પ્રથ, પું એક બ્રહ્મ; એના પોચા  
લાકડાનો ડાટો; હુચો. (૨) પાનાંની  
રમતમા હારનારને પાનાં આપવાં  
પડે તે. કિં પ્રં પ્રથ મારવો =  
સળંગ બંધ કરવું. [કાચી સમજવું.

પ્રથ, વિં પ્રજિ વગરનું; મૂર્ખ;  
પ્રથિયું, વિં પ્રથ; કાન વગ-  
રનું. (૨) બેઠેલા નાકનું.

પ્રથી, સ્ત્રીં નાની ઠાકરી, કન્યા,  
પ્રથુ, વિં કાન વગરનું. (૨)  
બેઠેલા ચપટા નાકવાળું.

પ્રથો, પું ઠાકરો; દીકરો; પુત્ર.  
પ્રજ, સ્ત્રી. કદર. કિંમત; વલ-  
ના; પરીક્ષા. (૨) સમજ.

પ્રજરગ, વિં [ કા. ] રૂઢ;  
ધરડું. (૨) માનને યોગ્ય.

પ્રજરગી, સ્ત્રીં ધરડપણ.

પ્રજવું, કિં સં કદર કરવી; પ-  
રીક્ષા કરવી; કિંમત બાજવી; પ્રજ

સમજવો. (૨) બોધ લેવો; સમજવું.

પ્રજવણું, કિં સં હોલવણું;  
બળવું બંધ કરવું. (૨) રાણી નાખવું.

પ્રજાણું, કિં અં હોલાણું  
બંધ પડવું.

પ્રટ, ( પ્રટય ), સ્ત્રીં કાનની ની-  
ચેના ભાગની ચામડી, લાણી (૨) રૂં  
મં કાનની પ્રટ પકડવી = કપુલ કરવું.

પ્રટિયું, નં પ્રટ પહેરવાતું  
લાકડાનું લોભિયું.

પ્રટી, સ્ત્રીં નાની કળી જેવી.  
ભાવ-તરફ તે. (૨) અજબ ગુણવાળી.  
ઔપધિ; ચમત્કારી ચીજ. (૩) પહોં-  
ચેલું; તેજસ્વી ને ચણે એવું ને તે;  
કાબેલ.

પ્રટ્ટાદાર, વિં પ્રટ્ટાપ્રટ્ટાવાળું.

પ્રટ્ટો, પું ખીલેલા નાના ફૂલના  
જેવી ભાવનો ચાંદલો. (૨) તરંગ;  
કલ્પના; અવનવો વિચાર.

પ્રટ્ટું, વિં અણી ધસાઈને ભડું  
થઈ ગયેલું; ધાર જતી રહી હોય એવું.  
(૨) ભડી પ્રજિયું. (૨) લાગણી વગરનું.

પ્રટ્ટી, સ્ત્રીં હાલકા. (૨) કામની  
વખતે ખસી જવું તે.

પ્રટ્ટયણ, વિં બેવકુદ; મૂર્ખ.  
(૨) મંદ પ્રજિયું; અચંચળ.

પ્રટ્ટવું, કિં અં હાલવું; પાણી-  
ની તલે બેસવું; નીચે જવું. (૨)  
ગરકાવ થઈ જવું; દટાઈ જવું.

પ્રટ્ટાણું, કિં મં પ્રટ્ટ એમ  
કરવું.

પ્રુડિયાળ, વિં મૂર્ખ; અણુસમણુ  
પ્રુડિયો, પું કાળા મોનો વાંદરો.  
(૨) ધરડો માણુસ; પ્રુડિયો.  
પ્રુડાપો, પું ૨૨૩૫ણુ; જરા;  
જહાવસ્થા; જહડી.  
પ્રુડિયો, પું પ્રુડિયો; કાળા મોનો  
વાંદરો. (૨) ધરડો માણુસ.  
પ્રુડું, વિં [ સં. વૃદ્ધ ] ધરડું;  
જેને પળિયાં આંખાં હોય તે; જહડું;  
વૃદ્ધ.  
' પ્રુડી, પું વૃદ્ધ; જેને ધડપણુ  
આંખું હોય તે માણુસ. (૨) વિં જહડું.  
' પ્રુત્ત: [ ફા ] મૂર્તિ.  
પ્રુત્તદો, કાળી ને લૂંછી; સીદણુ.  
' પ્રુત્તપરસ્ત, વિં મૂર્તિપૂજક;  
મૂર્તિને માનનાર.  
પ્રુત્તપરસ્તી, સીં મૂર્તિપૂજ.  
' પ્રુતાન, નં બટન; ખોરિયું.  
પ્રુતાવું, સીં ખોતાવું; જુની  
પાથડીનો મેલો કકડો. (૨) તોહમત;  
ખટો. [ ડીનો કકડો.  
પ્રુતાનો, પું ડીણી કટિલી પાથ-  
' પ્રુતારો, પું જમીન વાજવાનો  
સાવણુ; મોટું જાડું. [ પરપેટા.  
' પ્રુદપુક, પું [ સં. વૃદ્ધ ]  
પ્રુડ, વિં [ સં. ] જેને જ્ઞાન  
ચડું છે એવું; સમજું; જ્ઞાત; પંડિત.  
પ્રુદાવતાર, પું [ સં ] વિષ્ણુના  
દસ અવતારમાંનો એક અવતાર. (૨)  
જોન રહીને જે કંઈ બનવું હોય તે  
એવા કરનાર.

પ્રુદિ, સીં [ સં. ] વસ્તુને  
સમજવાની અને સમજવા પછી વિચાર  
કરી પોતાને તે માટે શું કરવા જેવું છે  
તેનો નિર્ણય કરવાની મનની શક્તિ  
તે; મતિ; અક્ષલ; સમજણુ. (૨) મન;  
અંતઃકરણ. (૩) વિવેક; હકાપણુ.  
(૪) શિષ્યામણુ. (૫) વૃત્તિ; ધમ્મો;  
મન; અભિપ્રાય; વિચાર. ૩૦ પ્રં  
પ્રુદિનો આગનો=મૂર્ખ. કિં પ્રં પ્રુદિ  
ફરી જન્મી=અવળી મતિ થવી. પ્રુદિ.  
બળ=પ્રુદિતું બેર; ચેતરંજ. મોભાશ-  
પ્રુદિતું=નરીપ્રુદિતું. કુરામપ્રુદિતું  
=ચીણી પ્રુદિતું. પ્રુદિપૂર્વક=ભણી  
જેઈને.

પ્રુદિમત, } વિં પ્રુદિવાણું;  
પ્રુદિમાન, } અકલમંદ  
પ્રુદિશાળી, }  
પ્રુદિહીન, વિં પ્રુદિવગવતું;  
ગમાર; મૂર્ખ.

પ્રુધ, પું [ સં. ] એક મઠ. (૨)  
સાત વારમાંનો એકવાર. (૩) દેવ.  
(૪) કાલો.

પ્રુધવાર, પું સાત વારમાંનો  
એક વાર. (૨) કંઈ નહિ; એ શું કરનાર  
છે, બાપનો પ્રુધવાર.

પ્રુધવારિયું, નં પ્રુધવારને  
દિવસે બહાર પડતું બાપું; વતંમાનપત્ર.

પ્રુન, પું એરંડીના આકારના  
એક બટના ઘણા; કાફી; પુંદ. [ ઘણા.  
પ્રુનદાણુ, પું પ્રુન; કાફી; પુંદ  
' પ્રુનિયાત, વિં [ ફા. ] કુલીન;



ખાનદાન; જુનું અને માનવંતું.

શુનિયાતી, સ્ત્રીં કુલીનપણું;  
ખાનદાની.

શુન્નસ, નં ઉનનું નડા વણા-  
ટનું હુગડું; કામજો; જનુસ.

શુખક, વિં શુદ્ધિ અને વિવેક  
વગરનું; નડી શુદ્ધિનું માણસ.

શુભુક્ષિત, વિં [ સં ] શુખ્મું;  
શુભાજનું; ખાઈ ખાઈ કરનારું.

શુભરાણુ, નં શુભાશુભ; ધોંધાટ;  
કાલાહલ.

શુમાટો, પું જૂમ; પાકાર;  
હોકાર. ( ૨ ) ગપ; અફવા; અપાટો.

( ૩ ) તોફાન; ગડબડ; ચોર.

શુમાશુભ, સ્ત્રીં ઉપરા ઉપરી  
જૂમો પડવી તે. [ મોટી નોખત.

શુમૈયાદોલ, પું મોટું ટોલ;  
શુરખો, પું ( જા. શુરખ )

આખું શરીર ઠંકાઈ રહે એવું શીવેલું  
વસ્ત્ર; ઉપવસ્ત્ર; ચાદર. ( ૨ ) માત્ર મોં

ઠંકાય એવું મુલાયમ અને ભળીદાર  
કપડું; અવગુંઠન.

શુરજ, પું ( જા. શુર્જ ) કોટ  
ઉપર તોપના મોરચા માંડવાના શુંબજ.

( ૨ ) હાથણી; પુસ્તો; દિવાલને ટેકા  
૩૫ વધારાનું ચણતર તે.

શુરજી, વિં રોતરંજની રમત-  
માંની એક જીત કે જેમાં ચોપટ ઉપર

એકલાં ખાઈને પાદશાહજ રહેલાં  
હોય તે-શુરજ મહાત.

શુરાધ, સ્ત્રીં જમાડ; અણખનાવ;

શતુવટ; શુંડાપણું. ( ૨ ) ખોટી-  
અન્યાયી રીતે વર્તવું તે.

શુરાખ, નં બાકું; કાણું; વેઠ;  
વીંધ. ( ૨ ) શુલાખ. [ ભરાઈજવું.

શુરાણું, કિં અં 'પુરાણું';  
શુરાશ, સ્ત્રીં શુરાધ.

શુરું, નં ધોયેલી ખાંડ. ( ૨ )  
વિં નકારું; ખરાબ; શુંડું; નરસું.

શુલશુલ, નં [ ફા. ] મધુર  
અવાજે ગાનારું એક નાનું પંખી.

( આ પંખી શુલાખની ડાળી ઉપર  
બેસી બોલે છે. ) [ વાણું; પ્રોઠ; મોટું.

શુલંદ, વિં [ સં. ] ઉંચી ચોંચત  
શુલાખ, સ્ત્રીં [ તુર્ક. શુલાક ]

નાકનો વચણ પડદો; નાકના વચણ  
પડદામાંનો વેઠ. ( ૨ ) નાકના વચણ

પડદામાં પહેરવાનું એક ધરણું.

શુસકું, નં વરસાદનું એકદમ  
વૃદ્ધી પડવું તે; ચાપડું.

શુસટ. નં દિયેરે કંડુવાળો હાથ  
કરી ધેણને ગાલે હળવો તમાચો

મારવો તે.

શુસટિયો, પું શુસટ મારનોરો  
તે; ધેણનો દિયેર.

શુસું, વિં નડીશુદ્ધિનું અરસિક.  
( ૨ ) શોખ-કોડ વગરનું; નડ. શુરો

==જડભરથ. [ જાડવું-  
શુડારણું, કિં સં વાળવું;

શુટ, પું અળવકડ કુવો; બોખ  
જેવો ઉઠો ખોડો.

શુંઠ, વિં કમચકલ; અચંચલ;

અજ્ઞાન; નડપુદ્ગિનું.

પુઠ, ન૦ [ સં. વિન્દુ ] ટીપું:  
ફેર; ટપકું. (૨) પ્રવાહીનો છાંટો.  
(૩) કોફી; તેનાં બી.

પુધી, વિં કમસમજનું; ઝડ  
શીખે-સમજે નહિ એવું; અચંચળ.

પુધું, ન૦ નેડો ડંગોરો; મોટો  
થોડો; નીકે કુંજી લાકડી. (૨) વાસ-  
પુનું બનેલું તળિયું.

પુખારવ, પુ૦ પુખાપુખ થઈ  
રહેતી તે; કોલાહલ; પુખરાણ; ચોર  
ખોર. [ વાગે દોલ.

પુખિયા, પુ૦ મોટા અવાજ-  
બૂટ, પુ૦ [ અ. ] વિલાયતી નેડો.

પૂમ, સ્ત્રી૦ મોટા ધાંટે પોકારનું તે;  
ધાંટો; ખરાડો; રાડ; પોકાર. (૨)  
લોક વાયકા; અફવા; કિંવદંતી. (૩)  
ફરિયાદ. પૂમ પાડવી જોવાવડું.

ખડત, વિં [ સં. ] મોટું, કદા  
વર; રેઘૂલ, વિરાળ.

ખડરુપતિ, પુ૦ દેવ લોકના  
ગુરુ; મોટો પ્રતિભાશાળી વિદ્વાન. (૨)  
સૂચમાળામાંનો એક મહ

ખડરુપતવાર, પુ૦ ગુરુવાર.  
ખે, વિં એક ને એક તે; ૨.

(૨) અ૦ નહિ, ગેર, કમ, ખરાબ,  
એ અર્થનો ફારસી શબ્દસર્ગ;—ખેઅદ-  
બી; ખેઆબર. (૩) રે; ખરે; ઉત્તેજક  
શ્દમાર;—માર ખે માર.

ખેઅછલ, વિં કમ અછલ;  
સમજ વગરનું; અજ્ઞાન; મૂર્ખ.

ખેઅદખ, વિં અવિવેકી; અસ-  
ચ્ચ; અમર્યાદ.

ખેઅદબી, સ્ત્રી૦ અદબ નહિ  
રાખતી તે; ખેશરમપણું; અસચ્ચતા.

ખેઅસર, વિં નહિ ગુણ. કરે  
એવું; ગુણ વગરનું. (૨) લામણી

વગરનું; કઠોર; નિર્દય. [ ચલણી સિકો.

ખેઆની, સ્ત્રી૦ ખે બાનાનો.  
ખેઆખર, વિં આખર વગરનું.

(૨) ના૦ ફળેલી. (૩) અપમાન;  
અપમીર્તિ.

ખેઆરામ, વિં માંદું; અતંદુ-  
સ્ત; ચિંતાનુર. [ પડે નહિ એવું.

ખેઈતખાર, વિં જોનો વિશ્વાસ  
ખેઈતખાર. સ્ત્રી૦ અવિશ્વાસ.

ખેઈનસાફ, પુ૦ અન્યાય; નહિ  
ચોખ્ખ-રાસત તે.

ખેઈનસાફી, સ્ત્રી૦ અન્યાય.  
(૨) વિં અન્યાયી; નહિ વાળખી;

ગેરકાયદે હોય એવું.

ખેઈમાન, વિં વિશ્વાસપાત્રી;  
ફત્તની; નિમકહસમ (૨) અપ્રમા-

ણિક. (૩) આસ્થારહિત; બોલ્યું  
ન પાળે એવું.

ખેઈમાની, સ્ત્રી૦ અપ્રમાણિક-  
તા; બોલ્યું નહિ પાળવાપણું તે;

વિશ્વાસપાત્ર (૨) અનાસ્થા; નેજીએ  
ચાલે નહિ એવું.

ખેઉ, વિં જાન્યે; ઉમર,  
ખેઉમેદ, વિં નાઉમેદ  
ખેઉમેદી, સ્ત્રી૦ નાઉમેદી.

એકદર, વિં કદર વગરનું;  
અનુભવ.

એકદાર, વિં એઆરામ; એવેન.

એકદારી, સ્ત્રીં કદર નહિ

તોવાપણું; વ્યગ્રતા; શરીરની એવેની.

એકધું, કિં અં બહેકધું; મુગં

ધ ફેલાવી; અધમધનું; સોડધું. (૨)

ફાટધું છકીજધું; એતમા—એમવાદ

અધીજધું, [તોર

એકાદ, પું એકવાપણું; ઇક;

એકાચદે, અં એકાચદે. એર-

વ્યાજખી રીતે, શિરસ્તાથી હલકી રીતે.

એકાર, વિં હલમ રહિત; નવરં.

(૨) ખાલી; અમસ્ત.

એકાવર્ણ, કિં સં બહેકે એમ

કરવું; ફટાવવું; છકાવવું; વંકાવવું.

એકાબજ, સ્ત્રીં નહિ કાબજ

રાખવી તે; એતમા; એદરકારી

એકી, સ્ત્રીં એની એકી તે; એ-

મણું-એક. (૨) એએ બાગવા સેષ

રહે નહિ એવી સંખ્યા તે;—આર, છ,

વગેરે. કિં પ્રં એકી જવું—દમવાજવું.

એકેક, વિં કેક નહિ તે; છકું;

બંધતરહિત; સ્વતંત્ર. (૨) અમ-

વાદ; હરત. [વંદીચયેકું.

એકેકું, વિં એકેકેકું; ફટિકું;

એખખર, વિં એને કંઈ માહિ-

તગારી ન હોય તેવું; અનુભવું; અનુ-

વાકેકું.

એમ, વિં મુસલમાનોમાં વધ-

તવું માનવું; વિરોધણું; મહમૂદ એમ.

એમક, વિં કલાછવું રંગેનું પત્તું-

એમમ, સ્ત્રીં મોટી દરજ્જાની

મુસલમાન સ્ત્રી. (૨) રાણી. [એદરકાર.

એમરજ, વિં મરજ વગરનું;

એમરજાઉ, વિં એને ગરજ હોય

નહિ એવું; એતમા.

એમાર, પું વેક; પૈસા આખ્યા

વખર મજૂરી કરાવવી તે. (૨) મજૂરી;

હેલ; મદેનત ક્યાનું લવાજમ. (૩) લોખ.

એમારી, પું મજૂર; હેલકરી;

વૈતરે; બાર વહેનાર. (૨) બિખારી.

એમુનક, વિં [કા.] એતકરીર;

નિદેધ.

એધાધંકું, વિં બાધાધંકું;

આમે નહિ અને તેમે નહિ એવું; ન

સમભય એવું; એસુરં; એતાલ.

એચારેક, વિં એ અથવા ચાર

તે; એ ન ચારથી વચમાંની એકાદ

સંખ્યા તે. (૨) થોડું.

એએન, વિં એન—આરામ નહિ

તેવું. અસ્વસ્થ; અસાંત (૨) માંડું;

અનારોગ્ય. (૩) ખુરાલીમાં નહિ

એવું; સચિંત.

એએની, સ્ત્રીં અસાંતિ; અસ્વ-

સ્થતા; ફિકર; ચિંતા; બ્યાકુળતા;

અકળામણ. [હેરાન; બ્યાકુળ.

એજ, વિં [કા.] એમર;

એજાજ, વિં [કા. વૈજાર]

ગવોસયેકું; અકળાયેકું; કાયર. (૨)

પાયમાલ થઈ ગયેકું; એલર.

એજર, વિં જુ. એલજ.

બેજીવ, વિં બેજીવવાળી, મર્જ-  
વંતી; ભારેવાઈ. (૨) જ્યાં મનવાળું.

બેજીવવાળી, વિં મર્જવંતી.

બેજીવસોતી, વિં મર્જવંતી;  
ભારેવાઈ.

બેડ, પું જેની ચારે બાજુએ  
ખાણી હોય એવી જમીન; દ્વીપ.

બેડાજી, પું બેડમજી; પુત્ર;  
દીકરી; બચ્ચાજી; રીસ-કોધમાં દે

લાડમાં સામા માણસને એ રીતે હંકાર-  
શય છે. [ વગેરે તે; છાકસાંઘેલાં

બેડાબેટી, નં બેડા અને બેટીબા

બેટી, સ્ત્રીં પુત્રી; છાકરી; દીકરી.

બેટીજી, સ્ત્રીં આચાર્યની પુત્રી

તે; લાડકી-માનિતી દીકરી તે. [ છાકરો.

બેટો, પું દીકરો; ઉયો; પુત્ર;

બેઠક, સ્ત્રીં બેસવાની જગ્યા;

આસન, (૨) બેસવું તે (૩) નેટલી  
વાર બેસી રહેવું ખડે તેટલો વખત તે;—

આર કલાકની બેઠક છે. (૪) મંડળી;

સભા; પરિષદ, મિજલસ, (૫) નાચ-

સુજરાતું ઠેકાણું. (૬) ખાટલો; ખુરશી;

મોંચી; ખાદી. (૭) તળું; પાયો;

બેસંજી (૮) તાલીમની એક કસરત.

બેઠાખાઉ, વિં બેઠે બેઠે ખાવા-  
ની જગેરે પડી હોય તે; નિરુધમી;

બેઠાર; આજસુ.

બેઠાબેઠ, સ્ત્રીં બિનદોષવારી

લાલત તે; ખાદી બેઠ બેઠ ખાધા

કરવું એવી ને નિરુધમી સ્થિતિ તે.

(૨) અં બેઠાબેઠા રહેવું તે; જમ

હોય તેમજ.

બેઠીખાંધણીનું, વિં નીચી  
ઘાટદાર ખાંધણીનું. (૨) મજબુત;  
દંડ.

બેઠું, વિં બેઠેલું; નીચા ઘાટનું.  
(૨) બેઠેબેઠે થઈ રહેલું;—બેઠો ભાત

મૂકા દેલો. (૩) બેઠેબેઠે મળે એવું;—  
તે બેઠો પગાર ખાય છે. (૪) ઠંડું;

સાંત. (૫) ધીર; પશુ ચાલુ એક સર-  
ખું;—બેઠું પાણી વહે છે. બેઠું ખાણું=

કામ ખાણું. કિં પ્રં બેઠા થવું=સામ  
થવું. બેઠાની ડાળ કાપવી=આથવ

તોડી નાંખવો. બેઠાં બેઠાં=નિરાતે.

બેઠેલ, વિં બેઠેલું; બેઠું. (૨)  
ફળાયેલું. (૩) બગડેલું. એક તે.

બેડ, સ્ત્રીં યુવાની બેળાજીમાંની  
બેડકું, નં આગળનાં દરેક

સાંધા વચ્ચેનો કંકડો—ભાગ તે; પેર.  
(૨) આંખડીના કાતરામાંનો દરેક

કચુકાવાળો ભાગ તે; બેડખું. [સાધ.

બેડશી, સ્ત્રીં પતરાજી; બેડ-  
બેડસાધ, સ્ત્રીં પોતાનાં પરા-

કમ ગાવાં તે. પોતાના બજુગાં ફૂકવાં  
તે. કુલ; બગાધ; પતરાજી.

બેડાચક, વિં કપાળમાં બે  
ભમરી—નીચે નાની અને ઉપર મોટી

હોય તેવું (ચોકું)  
બેડાચોક, કપાળમાં બે ભમરી

નાચે મોટી અને ઉપરની નાની તે; ચ  
તેવું (ચોકું)

બેડિયું, નં બેડો; ફરી વેડી  
—લેવાની ઝોળી. (૨) બતરીંગ.

વળત. (૩) બે બળદ એ ચી રાકે  
એટલા વળતનું ગાડું.

બેઠિયાતો, પુ. ખલાસી.

બેડી, સી. બેઠ હાય કે પગ સજ્જડ  
જઠકાઇ રહે એવો ધાતુનો કડા જેવો  
ધાત; જાંઘર. (૨) પાશ; બંધન.  
(૩) પગ પહેરવાનું એક કડું. (૪)  
અડચણ; અટકાવ; આડખીલી. (૫)  
બે આંગળાંમાં પહેરાય એવી બીંદી;  
બેવડી બીંદી.

બેડું, ન. ગાગર ને ધડાની ભેડ;

હાંડો ને ગાગરની ભેડ તે. (૨) એક  
ઔષધિ.

બેડો, પુ. જઠાજ; વડાણ. (૨)  
દુકર્મી; ટોણું; જલ્થો. (૩) મારેલો  
અર્થ; મુદાની વાત-બેડો પાર.

બેડોલી, સી. બેને બે ડાલ-સડ  
હોય એવું વડાણ.

બેડોળ, વિ. ડાળ વગરનું; જેનો  
ખાટ સારો હોય નહિ એવું; કદરવું;  
ખદસીકલ.

બેડખ, વિ. ઢળ વગરનું; રીત-  
સરનું નહિ એવું; (૨) અમર્યાદ;  
બેઅદખ (૩) બે કાયદે; વરેહવાર.

બેડંગ, વિ. ઢંગ વગરનું.

બેડગું, વિ. જેમા કંઈ ધોરણ કે  
દખ ન હોય એવું; વરેહવાર; અન્યવ-  
સ્થિત. (૨) ઠેકાણા-નિઘય વગરનું.

બેઠાચઠ, વિ. બેઠા જેવા ધાતનું.  
(૨) ઉપર ઉપરથી ઉતરતું જાય એવું.  
(૩) નીચે મોડું ને ઉપર નાનું એવું.

બેઠાળિયું; વિ. બેને બે બાજુએ  
ડાળ દોય એવું.

બેડું, ન. બેડું.

બેલ, સી. [ ફા. ] મનસુખો;  
વિચાર. (૨) જીક્ષિ; કળ, તળવીજ.  
(૩) બે હાંડું ફારસી પદ. (૪)  
નેતર. [ નિર્દોષ.

બેલકસીર, વિ. [ ફા. ] બેઝના;  
બેલમા, વિ. તમા વગરનું;  
કથાની દરકાર-કાળજી રાખે નહિ  
એવું; નિસ્પૃહી.

બેલર, અ. બહેલર; વધારેસારે;  
ખાસું.

બેલરફી, વિ. બન્ને તરફનું.  
(૨) ના. બરતરફ કરવું તે.

બેલાલ, વિ. તાલ વગરનું;  
બરોબર ભેગ હોય નહિ એવું; ગાઠ-  
વણ વગરનું (૨) વહી-વંદી ગયેલું

બેલાળી, વિ. ચાળીરા ને બે, ૪૨.  
બેલાળાં, વિ. ચાળીરા બેલા-  
ળીરા વધની ઉમરે આંખે જાખ આવે  
છે તે; અંધારાં.

બેલાણું, વિ. બેલાળીરા ચેરનો  
મણ એ ધોરણના તોલનું [ મેકાળજી.

બેદરકાર, વિ. દરકાર વગરનું;  
બેદરકારી, સી. બેદરકાર પણું.

બેદરદ, વિ. રોગી ન હોય તેવું.  
(૨) અસિક. [ નહિ નિયમસર એવું.

બેદરતુર, વિ. રિવાજથી ઉલટું;  
બેદાણુ, પુ. [ ફા. ] એક જ-  
વની ઔષધિ; દ્રાક્ષ.

બેદાદ, વિ. ફરિયાદ સાંભળનાર

આવડી ન હોય એવું; અધિર.

બેઠાડી, સીં દાદ સંભળાય  
નહિ એવી જે સ્થિતિ તે; અધિર;  
અન્યવસ્થા.

બેઠાડાડી, સીં એક ભવની  
ઐશ્વર્ય મેં દાદકરી

બેઠિલ, વિં દિલ લી મધું હોય  
તેવું, દિલગીર નાખરી.

બેઠિલી, સીં દિલગીરી નાખરી.

બેડું, નં છંડું.

બેધડક, અં છાવી ધડકે નહિ  
એમ; નિર્ભય રીતે; ફિકરે સખ્યા  
વગર. (૨) ભય સખ્યા વગર; હિમ્મ-  
તથી કહેવું-કરવું છે.

બેધાડું, વિં બે વડુ ધારવાળું.  
(૨) ગાળગાળ બેઠ અર્થ થાય એક;  
અનિશ્ચિત

બેન, સીં [ સં. મગિની ] એક  
માબાપની ઓકરી તે; કામ, મામા,  
માસી, ફાઇ અને કુડબની ઓકરી તે.  
બહેન.

બેનક, સીં બેન, બહેન.

બેનડી, સીં બેન, બહેન ( કવિ  
તામા અને લાઠમાં વપરાય છે. )

બેનપણી, સીં સાહેબી, સુવર;  
સંગની; સખી. [(૨) દોસ્તી; મિત્રતા.

બેનપણું, નં બેનહોવાપણું.

બેનરીખ, વિં અધાગિયું;  
નરીખ વગરનું.

બેનરીખી, સીં કુર્મીવંદનથી  
નહિ હોડ તે, કમ લાગવ.

બેની, સીં બેન; બહેન. ( ૨ )

સખી, સગની.

બેપણું, વિં બે પમવાળું તે;

પગ્ની, માણસ.

બેપરવા, વિં પરાવા વગર; બેદ-  
રશર; બેઅગત્ય; સ્વર્વત મિલનનું.

બેપરવાઈ, સીં પરાવા નહિ  
સખી તે; બેદરકારી; નિરપ્રતીપણું.

બેપ્રાક, અં છેક ઉધાકું છુંકું  
બાલવું તે; અમર્થાદ.

બેપ્રાટ, અં ઉધાડે ઓક. બેપ્રા-  
તપણે, નિરંકુશ રીતે, અમર્થાદ.

બેપ્રામ, વિં બેપ્રામ; લક્ષ રહિત;  
સજા રહિત; ચાદ ન સમિતે. [ લપણું.

બેફિકર, અં ફિકર વગર; નર્થિ  
બેફિકરું, વિં બેફિકર; નર્થિત;

કાગળ વગરનું.

બેભનાવ, પું અણભવાવ; મેળ  
નહિ હોવા તે, બનવું હોવ નહિ બેઠિતે.

બેભાક, વિં [ કા. ] કંઈજ  
બાકી ન રહું હોય તેવું; ભય રહિત.

( ૨ ) પુર, પૂર્ણ. [ બાવર; માભરું.

બેભાકણું, વિં બહેબાકણું;  
બેભાપણું વિનિનિયમનું; અચિ-  
તારથી ક પત થયેલું.

બેબુનિયાલ વિં નીચ લખમણ;  
લક્ષમણ; નહિ ખાનદાન કાલેલું  
એવું.

બેબેણું, વિં બેબેણી સીં નર  
એવું; ફેરવી તોત્રે એવું.

બેભણું, વિં સેવેભણું;  
બેભણવાળું; બેદરિદ્દત.

બેભાન, વિં ભાન નહિ  
ભગવંત મુક્તિદેવ.

બેમન, વિં

ને તેમ ઢળી પડે તેણું. (૨) હદાસ;  
દિલગીર; નાસાજ.

એમરજાદ વિંબેરામ; નિલંબ.

એમાલમ, વિં ગુપ્ત; છુપું;

અગ્નાત. (૨) માલમ પડે નહિ એણું. (૩)

અં અખર ન હોય તેમ, અખણતાં.

એમુનાસખ, વિં અયોગ્ય;

અધરિત. [વગરનું.

એમુરવત, વિં નિશુણી; સુરવત

એર. પું બહેર; બધિરતા. (૨)

સંજ્ઞાનારા. [હંમેશ; સદા.

એરખ, અં વારંવાર; હરગીજ;

એરખી, સ્ત્રીં સીએને કાણી

હપર પહેરવાનું ધરેણું.

એરએ. પું તુલસી કે રાક્ષના

મેરા મણકાની નાની માળા.

એરડાઇ, સ્ત્રીં હડીલાઇ, ખંધાઇ;

અકકકપણું. [નિરં.

એરકું, વિં હડીકું; ખંધું. (૨)

મેરત. સ્ત્રીં ચોગ્ય સમય નહિ

તે. (૨) વિં કમોસમનું; અસાધિક.

એરંગ, વિં મિશ્ર રંગનું; રંગ

હડી મયો હોય એણું; નકારા રંગનું.

(૨) બેઠાલ; બેમિસાલ.

એરંગી, વિંબેરંગું; એક સરખા

રંગનું નહિ એણું. (૨) કંઠંગું;

અનિશ્ચિત મનનું; એકધારે રહે નહિ

એણું; તરેહવાર.

એરજો, પું એક ઝાપધિ.

એરાગી, વિં એરંગી; બને

ખાંતુંએ ફર એણું; અનિશ્ચિત મનનું;

(૨) પું વેરાગી; ત્યાગી, સાધુ.

એરિયું, નં એક ભતનું પંખી.

(એને માથે કલગી હોય છે.) [સરવાળો

એરીજ, સ્ત્રીં સરવાળાની રકમ;

એરું, વિં બેહેરું; બધિર.

એરોજગાર, વિં રોજગાર

વગરનું; બેકાર.

એરોજગારી, સ્ત્રીં કામકાજ ન

હોય એવી હાલત તે; બેકારપણું;

નવરાઇ.

એલ, પું [સં. યલિવર્દ] બળદ-

એલ, આં બે જણની ભેટી તે;

સાથી; બેલડી; બેડ. (૨) ગાનારીને ને

કંઈ ભેટ દાખલ આપણું તે, બેડ; ગોઠ.

એલડી, સ્ત્રીં બેલ; બેડ; સાથી;

મદદગાર; હાથ પકડનાર. (૨) હાથ-

ખાડું.

એલદાર, પું હાપડિયાને મદદ

કરનારો મળુર. (૨) ચાંચવે જમીન

ખોદનારો.

એલાશક, અં [અ.] સંઘાથ

રાખ્યા વગર, બેધડક; નિર્ધાય રીતે;

છેડેશક.

એલિયું, નં અશક્તિને લીધે

આંગળાનું ચોરીવાર અકરાઇ જણું તે;

જલજલ્લી. (૨) એક ભતનું ફૂલ અને

તેનું અત્તર. (૩) બે બળદનું ગાડું;

બેડિયું.

એલી. પું સદાય કરનાર;

સાથી; હાથજાલનારો; મદદગાર;

આશય - આપનારો; સ્વામી-ધણી.

એલું, નં બેનું બેડકું તે; બેની

જેઠ; યુગ્મ; જેઠું. (૨) પોળો, ખચર.  
એવકુંડ, વિં મૂખ; અકકલ  
વગરનું; નાદાન. [નાદાની.

એવકુંડી, સીં એવકુંડાઈ; યુખાઈ.

એવકર, વિં ખારખોળ વગરનું.

એવખત, અં નકલી વખત નહિ  
તે; કવેળા. વખત એવખત=ગમે ત્યારે.

એવચની, વિં વચન આપાને  
પાળે નહિ એવું; અમ્રમાણિક; ૧૦-  
સ્વાસ વગરનું; લગાડ; જુડું.

એવડ, અં એ પડવાળું એમ;  
એવડેહ હોય તેમ; દુપટ; એવડું.

એવડણું, કિં સં એવડું કરવું;  
દુપટ કરવું. (૨) એકનું એક બીજા  
વાર થાય એમ કરવું; વધારવું;  
ફિગુણ કરવું.

એવડિયું, વિં એ પડવાળું;  
એકના એ થાય એવું (૨) મજબુત બાં-  
ધાતું. એવડિયો પૈસો=ઠણ.

એવડું, વિં એ પડવાળું, (૨)  
ખમણ દુપટ. એવડું તેવડું=એ અને  
તણ પડ હોય એવું. (૩) એ તણુગણું.

એવતની, વિં વતનનું નહિ  
એવું; પરદેસી. (૨) વતન વગરનું;  
વસવાયું.

એવફા, વિં [ ફા- ] એધમાન;  
દ્રોહી કૃતમી; અપકારી, અમ્રમાણિક.

એવફાઈ, સીં એધમાની; દ્રોહ,

એવારસી, વિં જેનો કાઠ વા-

રસ ન હોય એવું; નિવારસી.

એશ; વિં [ જં. ] સાથે ખાસું;

મજેવું; સુંદર (૨) માફક આવતું.

એશક, અં અસખત; ખરેખર;

નિરસંશય; ખચીત. [વગરનું

એશરમ, વિં નિર્જા; શરમ

એશરમું, વિં નિર્જા, ધૂબડ.

(૨) ટક વગરનું; સ્વમાન વગરનું;  
નાક વગરનું; નકડું.

એશુઈ, વિં જેને શુદ્ધિ-ભાન  
ન હોય એવું; સજા રહિત; અચેત;  
એરોશ; મૂર્ચિત.

એસગીઠ, સીં એસવું અને  
ગીઠવું તે, એસવા ગીઠવાળી મહેનત તે.

(૨) વખત એ વખત મળવું અને  
સાથે એસી વાતચીત કરવી તે; મૈત્રી  
સંબંધ.

એસણી, સીં જેની ઉપર વસ્તુ  
જામી-સ્થિર રહે છે તે ભાગ; વસ્તુ-  
ધાદ વગરનો જે ભાગ જમીન ઉપર  
અપડ એસીને રહે છે તે. (૨) એઠક;  
ખુરશી; માચી; આસન; ચાકળો. (૩)  
એસવાની જમા-સ્થાન.

એસણું નં જેની ઉપર એસાવું  
હોય તે; એઠક; ગાદી; આસન. (૩)  
એસવાની રીત-દબ હબ. (૩) મર  
નારને ઘેર ધણા જણનું સાથે મળીને  
એસવું તે. [અત્યંત; ધણુંજ

એસતામ, વિં [ ફા. ] પુકળ

એસવું, વિં માફક આવતું;

અનુકૂળ પડવું. (૨) ગોઠવું; રચવું

અમવું; ફાવવું (૩) લાયક; ચોખ્ય

(૪) નવું યર યર; આરંભાવું

(૫) બિઠાવું; તંગ; નહિ ઢીલું-છટ



એવું તે. (૧) બેસતી=દોસ્તી; મીતિ.

બેસપુરી, સ્ત્રી. અધીરાઈ.

બેસમજ, વિ. સમજ વગરનું;

ભુલિ રહિત. (૨) સમજવામાં ફેર

હોવો તે; હલ્ટો અર્થ સમજવો તે.

બેસરણ, ન. ખરચ લાગવું તે;

બેઠું મૂલ તે; બેસરામણી.

બેસરામણ, ન. બેસરણ (૨)

કોઈ ચીજ બેસડાવવાનું લવાજમ—

અહેનતાણું તે.

બેસરામણી, સ્ત્રી. કિંમત; મૂલ.

(૨) બેસારવા-ચાટાડવાની કિંમત તે.

બેસવું, કિં. અ. [સ. ડવચિશ]

શરીરને આરામ મળે એવી રીતે

આસન કરવું; આસન ઉપર શરીર

સ્થિર કરવું. (૨) સ્વારી કરવી.

(૩) તંગ પડવું; બિડાઈને આવી

રહેવું; લગોલગ આવી રહેવું. (૪)

બાઝી-ચોંટી રહેવું. (૫) કપાવું.

(૬) આરંભાવું; શરૂ થવું. (૭) યુધ્ધા-

વું; કામકાજ કરવા માંડવું; ઉધડવું.

(૮) સમજવું; અર્થ બેસવો. (૯)

વળગવું. (૧૦) ભારથી નીચે પડવું;

ભાગી પડવું. (૧૧) કિંમત પડવી;

મૂલ આપવું. (૧૨) ઠરવું; વળવું.

(૧૩) નિરુદ્ધ થવું; કામમાં નહિ

હોવું. (૧૪) જમવું; ઠરવું. (૧૫)

બોખરું થવું; તરડાઈ જવું. (૧૬)

ટાકા થઈ જવું; રાંત પડવું; યાજી

જવું. (૧૭) બોટી થવું. (૧૮)

વાપને બેરે અનાજનું બળીને વાસણે

ચોંટવું. (૧૯) દેવાનું આવવું; સાખ

ધટી જવી; પાચમાલ થવું. (૨૦)

ધટી-ઉતરી જવું. (૨૧) સ્થિર થવું;

ગોઠવું. (૨૨) મનમગ્નવું; રચવું.

(૨૩) સડવું; જુનું ને છાણું થઈ જવું.

(૨૪) અસરવાળું થવું; રંગ ચડવો.

કિં. પ્ર. ઘેર બેસવું=ઉલોગ જતો

રહેવો. અલગ બેસવું=અલગડાવું. ખારણે

બેસવું=ઉપરાણી મટિ તમાટો કરવો.

(૨) નિરાધાર થવું. બેસતાં શીખવું=

લપસી પડવું. બેસવા જવું=ખરખરો

કરવા જવું. બેસીને સૂઈ જવું=વિચા-

રીને કામ કરવું. બેસી રહેવું=નિબંધ

થઈ રહેવું; પ્રસંગની રાહ જોતા

રહેવું. ખૂણે બેસવું=રાંડવું. ૩૦ પ્ર.

બેઠો ભાત=વગર બોસાવે ચડાવેલો

ભાત. બેઠો ભાવ=જે કિંમત પડેલી

હોય તેજ ભાવ. બેસતી રાસ=મળતા-

પણું. કહે. બેસીએ બેઠ તો ઉઠાડે

નહિ કોઈ. બેસતો રાત્ર અને આવતી

વહુ આખ્યાં મળવા ત્યારે બેસાડયાં

દળવા.

બેસારવું, કિં. સ. બેસાડવું;

બેસે એમ કરવું. (૧) રાહ જોવું

રાખવું. (૩) બેસવું કરવું; જડવું;

ખરોખર આવી રહે એમ કરવું. (૪)

નક્કી કરવું; ઠરાવવું; સ્થાપવું. (૫)

ખરોખર અર્થ આણવો; તાળો મેળવવો;

હિસાબ બેસાડવો. (૬) રચવું; ચોળીઈ

થઈરહે એમ કરવું; સુલલિત-રાગ-

-દાળ બંધ થઈ રહે એમ કરવું.

જેસામણ, નં જેસવા મઠિ  
આપવાનું માહું તે. (૨) દોર વચ્ચેથી  
નહિ હડી સહાનું તે.

જેસામણી, સીં જેસદું તે;  
મૂલ પાડવું તે.

જેસામણું, નં જેસદું તે;  
મધ્ય (૨) જેને ત્યાં મરણ થયું હોય  
તેને ત્યાં જેસવા જવું તે [મુસાફર.

જેસાફ, નં જેસનાર તે; ઉપાર;

જેસુતમ, [ફા.] ધણજ.

જેસુમાર, વિં સુમાર વગરનું;  
અસખ્ય; જેહદ; અતિશય.

જેસુફ, વિં જેમાંથી ચાકબી  
સર નિમળતો ન હોય તેવું; ખમરી  
ગયેલા સરહું; ખાખર; કંકરા; મનને  
ન ગમે એવું.

જેસ્વાદ, વિં સ્વાદ વગરનું.

જેહક, વિં [ફા.] જેમાં આપણે  
હક પહોંચીએ તે હોય એવું. (૨) અં  
ખાલી; મિથ્યા; અમસ્તું; અકારણ.

જેહજુર, અં જેને પક્ષની  
હાજરી વચ્ચે (૨) જેસદાજવીમાં.

જેહદ, વિં અસીમ; જેસુમાર;  
અખાર, અતિશય. [નફર; હૈયાપુરું.

જેહયા, વિં હાજ વગરનું;

જેહાસ, વિં [ફા.] ખસખ

હાલત થઇ જવી તે; હેરાન. (૨)  
વંદુરથી લયથી ગયેલી હોય એવું;  
અચેત. [દાવદનાલ સ્થિતિ.

જેહાલી, સીં નિર્ભય હાલત;

જેહુરમત, વિં [ફા.] જેવા

બધ; મનભંજ થયેલું.

જેહેક, સીં ગંધ; વાસ; પરિ-  
મળ. (૨) ફાદ; તોર; અભિમાન.

જેહેકણું, કિં અં સોહકું;  
વાસ હડવી. (૨) ફાદ; ઉન્નત યદ  
જવું. [વાસ; બધે.

જેહેકાર, પું ફાદ; તોર. (૨)

જેહેતર, અં [ફા.] મુનાસબ;

ઠીક; ખાતું [વગરનું; અધાન.

જેહેતાલ, વિં પ્રુકળ; પાર-

જેહેર, પું મન્યસાર; નહિ  
સંસળાય એવી કાનની સ્થિતિ તે;

જહેરાસ.

જેહેરખ, સીં [અં.] નગાર;  
હો અને લકાવાળું હુંકરી. (૨)

આરખોની ચાકી.

જેહેરું, વિં અધિર; કાને

સાંભળી શકું ન હોય એવું. (૨)

સ્વસાદિકે જ્ઞાન વગરનું; લાગણી-અસ-

ર વગરનું, [અહેસ્તનરીન=સ્વર્ગવાસી.

જેહેસ્ત, નં [ફા.] સ્વર્ગ.

જેહેસ્તી, વિં સ્વર્ગવાસી;

મરણ. [વગરનું. (૨) માફેલ.

જેહોરા, વિં [ફા.] શુષ્ક.

જેહોસી, સીં હોરા હોય નહિ

એવી હાલત; ખેલાનપણું; અચેતના;

મૂર્છા. (૨) માફેલપણું.

જે, અં બહારનો એવો અવાજ.

જેક, સીં [અં.] યસાફી પેરી

નાણાંની આપ લે કરનાર દુકાન.

જેંગી, સીં [અં.] બિંદી

શિવેલી નાની પોટલી; દપાલ મારે  
મોઢવાલી નાની બચકી.

બેબે, અં બકરીના બચ્ચાનો  
એવો અવાજ તે.

બેકબેક, વિં બકબેક;  
બહુ બોલનાર; આહુ - અમિય બોલનાર;  
તડ ને ફડ કહી દે એવું; કરડાગિયું.

બેકબુ, નં બકબુ; મિલગર.  
બેકુકી, સીં એક ભતનો વેલો.  
બેચર, સીં બાકી; વહ.

બેચાખાઈ, નં અણખનાવ;  
-સામીપ્રોત; બિયાખાઈ. [સ્વભાવનું.  
બેરક, વિં બેતલેવું; સીંબેલા

બેરાંછોકરાં, નં કુટુંબકબોલો.  
બેરી, સીં બાકી; બોરત. (૨)  
વહ; પતી.

બેર, નં બાકી. બોરત, સીં.  
'બે, સીં [ફા.] ગંધ; વાસ.  
(૨) અભિમાન. [સુખી માણલી.

બેક, સીં એક ભતની માણલી;  
બેકકી, સીં બકરી.  
બેકકું, નં બકર.

બેકકો, પું બકરો; અલ. ૩૦  
પ્રં બેકકાતું મોત=હટકે મરણ થવું તે.  
બેકાની, સીં બુકાની; બેક કાન

અને દાદી ટંકાય તેમ માથું બાંધવું ને.  
બેકી, સીં સુખી, સુખન; બચ્ચી  
બેકીલું, નં કુકરિયું; કુતરાતું

બચ્ચું; બોલીલું.  
બેખ, સીં મોટા ઘડો ખામે.  
(૨) માખડું; અગદાણું. (૩)

પાણી કાઢવાની ચામડાની ડાલ.

બેખણું, વિં બેખું; દાંત પડી  
ગયા હોય એવું. [બુખાર.

બેખાર, પું [અ] ટાવ; જ્વર;  
બેખું, વિં પડી ગયેલા દાંત.  
બેખડું, નં માખડું; અગદાણું.

(૨) બેચર; મુરંગ; બુગડો.  
બેચરણું, નં પહોળા મોંની  
વટલોઈ; બેચર.

બેચર, નં જુનું બેચરણું.  
બેચરો, પું મોટો સાવાણો.  
બેચણું, વિં બેખું; અણસમજું;

બેચિયું; નિષ્કપડી. (૨) મોં વિકાસી  
જેવા કરે એવું; મૂખ.  
બેચ, પું જુવારનો રસદાર

સાંઠો. (૨) મૂખ; જડસો.  
બેચલો. પું માથું અને પીઠ

ટંકાય એવો છાકરીઓને બોલવાનો  
બોલો; ટાપ. (૨) બેચી તરફ જુલે  
એવી નાનાં બાળકની ટાપી.

બેચિયું, નં વાંસની ચીપોની  
પહોળામોંની ટાપલી.  
બેચી, સીં ગળાની પાછળનો

ભાગ; ગરદન; ગળચી. ૩૦ પ્રં બા.  
ચીએ ઠાંકરે મૂખને કામ કરવું=સખત  
મહેનત લઠાવવી. કિં પ્રં બેચી પક-

ડવી=નાસી નય નહિ તે માટે જોરથી  
પકડવું.  
બેચું, નં બેચી; ગરદન

બેચાં, પું ભાર; વેળન; તોલ.  
(૨) વકર; મોલો. (૩) સાખ; આખડ

માન; ચલણ. (૪) પોત; કુમાર.

બોજદાર, વિં વજનદાર; બારે.

(૨) ઘટ; ભરાડ.

બોજવું, કિં અં અનુરૂળ આવડું; પાલવડું; પરવડડું.

બોજો, પું ભાર; વજન. (૨) જવાબદારી; જોખમ.

બોટ, સ્ત્રીં [સં.] હોડી, પનાઈ; અઘવો. (૨) વહાણ; જહાજ

બોટણુ, નં બાળકને પહેલવહેલું-બોટતા શિખવાડવું તે; અન્ન પ્રા-  
રાન; બોટણુ કરાવડું=ખવડાવા માડવું.

બોટણુ, કિં સં બીજને ખપે નહિ એવું બનાવડું; વટાણવું; અપ-  
વિત્ત કરવું. (૨) પહેલેથી કબજો કરવો;  
રોકવું. (૩) ખાડું; ભોગવડું; અભડા-  
વડું બોટણુ=રોકવું; છાંડેલું-બોટણું-  
અન્ન, બોટણી કંયા.

બોટિયું, નં અબોટિયું; નહા-  
ઇને પહેરવાડું કપડું; યુગટી.

બોડ, સ્ત્રીં ખાડ, બો; કોતર;  
શુદ્ધ, -કુતરાની અને વાપની બોડ-  
બોડય. [વિધવા, રાંડીરાંડ.

બોડકી, સ્ત્રીં વાળ વગરની સ્ત્રી;

બોડકું, વિં બોડકું; વાળવિ-  
નાવું. (૨) હથાકું; ઢાંકણ વગરનું.

બોડવું, કિં સં વાળ કાઢવા;  
સુંડવું; બોડું કરવું.

બોડાવડું, કિં બોડું કરાવડું;  
સુંડાવડું; વાળકાઢાવવા; હંભમંત  
કરાવવી.

બોડી, વિં જેના માથા ઉપર  
ચુવાળા ન હોય એવી સ્ત્રી; રાંડીરાંડ;  
વિધવા. બોડી બામણી=સાપ જેવું  
એક નાનું પ્રાણી; નમાણું.

બોડું, વિં વાળ વગરનું. (૨)  
મથેથી ખુલ્લું, હથાકું; ઢાંકણ વગરનું;  
ખાડી; મથાળા વગરનું. (૩) કળજક;  
વનસ્પતિવગરનું; કાડ પાન વિનાનું-  
બોડા કુંગરા.

બોણુવું, કિં સં બોણી કરા-  
વવી; રજાવડું; પહેલવહેલી ખરીદી  
કરવી (૨) ગાળ દેવી.

બોણી, સ્ત્રીં દુકાનદારને દુકાન  
હથાકતા વેંત પહેલવહેલો વકરો થાય  
તે. (૨) ખુશબખતી; નોકર ને ખેસતા  
વરસને દહાડે રાકુન દાખલ જે બક્ષીરા  
આપવી તે. (૩) કપડો, ગાળ.

બોત, વિં ધણું; પુકળ; બહુ;  
બસ કહેવું બોત ગઇ ને થોડી રહી=  
છેલ્લો વખત; પાછલા દહાડા. બોત  
બોયા ને હથું માસ=ધણું વાળ્યું ને  
કંઈ થયું નહિ. (૨) મૂંઢ; મૂખ;  
બોતકું. (૩) ભાન ભૂંથી ગયેલું હોય  
એવું; શૂન્યકાર થઈ ગયું હોય એવું.

બોતલો, પું અપલોટ જીવાન  
બેંટ; નહિ પલોટણું સવારીનું બેંટ.

બોતલાવું, નં ભુતાવું; પાધડીમો  
ધાલવાવું જીવું હાકું; જીવો પાધ-  
ડીમો કુચો (૨) અપલોટ; અપસરડું;  
તોહોમત; આરોપ; આરોપ. (૩)  
જસ મજે એકે ખરાબ કામ.

બોતેર, વિં સિતેર ને બે; ૭૨.

બોથડ, વિં કંઈ સમજે નહિ  
એવું; ઠોઠ; અખણ; જડ.

બોદલો, પું લખોટાની રમત  
પુરી થવી તે.

બોદારશીંગ, સ્ત્રીં એક ઔષધિ.  
બોદાણું, કિં અં પાણી પીને  
તર થવું; પાણીમા લાકડા વગેરેનું સડકું.  
બોદું, વિં સહેલું; સત્વરીન થઈ  
જયેલું. (૨) બોખરું; અધકચરું.

બોધ, પું [ સ. ] ઉપદેશ. (૨)  
જ્ઞાન, સમજ. (૩) અનુભવ; નસિ-  
યત. (૪) જાણે.

બોધક, વિં [ સં. ] બોધના-  
પનાર, ઉપદેશક. (૨) ગુરુ; શિક્ષક.

બોધન નં [ સં. ] બોધ આ-  
પવો તે; શિક્ષા.

બોધણું, વિં ઉંડી સમજ અને  
અંથળાઈ વગરનું; બોણું; સાદું.

બોધણું, કિં સં ઉપદેશ આ-  
પવો; શિક્ષાદેવી; જ્ઞાન આપણું;  
સમજાવણું.

બોધિત, વિં બોધ પામેલું;  
જેને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયેલું હોય એવું.

બોખડું, વિં બોણતાં જેની  
જમ આટલી હોય એવું; તોણનું;  
ઠાણું. (૨) મૂળું.

બોણું, નં અંકરથી પેકું-  
પોણું. (૨) પોચો ગાળા જેવો ફોડો.

બોણું, નં ઘણ ઉતારી લીધેલી  
સણની કરાંડીનું પેણું, લાકડું; સણીયું.

(૨) વહાણને ઘુકસાન લાગે નહિ તે  
મટિ ખલાસીએને ચેતવણી આપવાને  
દરિયામાં તરતો રાખેલો લોઠાનો  
ગાળો તે.

બોર, [ સં. વદર ] બોરડીનું  
ફળ તે. (૨) સોનાનું બોરની આકૃ-  
તિનું ધરેલું-સોનાનું બોર. (૩)  
પગની આગળીએ પહેરવાનો કરોડો.  
૩૦ પ્રં બોરકુટો=સંહાર. બોરનું  
ડીટ=કંઈ નહિ એમ

બોરડી, [ સં. વદરી ] બોર ફ-  
ળનું ઢાડ. કિં પ્રં બોરડી ખંખેરવી=  
મરીબને મુડી લેવો.

બોરડું, સ્ત્રીં બાળુ, મોર, કિનાર.  
બોરડું, કિં સં વાળણું; સાફ  
કરણું. (૨) બોણું; ઉગાડવાને જમી-  
નમાં પાલણું.

બોરસળી, સ્ત્રીં બીણું ધોળાં  
સુગંધિદાર કુલનું ઝાડ અને તેનાં કુલ-

બોરિયું, નં મોરણું; નાકામાં  
બેરવી સકાય એવી નાની ગોળી; બટન.  
(૨) એક ધરેલું. (ચોટલામા નાખ-  
વાણું.) (૩) એક છોડ અને તેનું કુલ.

બોરી, સ્ત્રીં જુવાર બાજરી  
વગેરેના કણસવાનો ઝીણો બુકો.

બોરું, નં બાજરિયાં કે કણસ-  
લામાંનું તે બોણું કે જેમાં અકકો  
કણ રહે છે; હુંડું.

બોરો, પું ઉન-વાળનું નાકા વ-  
ણાટનું પટ; કાંબળો; ધાખળો.

બોલ, પું વેણુ વચન. (૨)

અક્ષર. (૩) રાખ્દ; કડી; દુક. (૪) મેલું (૫) સિખામણ. કિં પ્રં બોલ મારવો=ટોણો મારવો. ૩૦ પ્રં બોલ બધ=કસાર.

બોલકણું વિં બહુ બોલનાર; વાચાળ. (૨) તકસારી; લડકણું.

બોલચાલ, સ્ત્રીં વાતચીતનો વહેવાર તે; મેળાપ; દોસ્તી; સંપ. (૨) અગડો; તકસાર. [બોલવાની પદ્ધત.

બોલછા, સ્ત્રીં બોલવાની ઢળ; બોલખાલા; સ્ત્રીં વાહવાહ; નેનેકાર. (૨) આબાદી, ચઢતી. (૩) કંતેહ. પોખાર

બોલવું, [ધં. વૃહ્ ] અવાજ કાઢવો; ઉચ્ચાર કરવો. (૨) અર્થવાણી વાણી ઉચ્ચારવી. વહવું; કહેવું; સા-ખવું. (૩) વાતચીત કરવી.

બોલબોલા, સ્ત્રીં બોલાબોલી; તકસાર. (૨). ઘોંપાટ.

બોલાચાલી, સ્ત્રીં બોલચાલ; સંપ. (૨) તકસાર; ચડમડાટ.

બોલાવવું. કિં સં કોઈ બોલે તેમ કરવું. (૨) સાદ દેવો; ખૂમ પાડવી; હાંક મારવી. (૩) મળવા લેડવું; એકઠું કરવું. આમંત્રવું. (૪) આવહાર આપવો; ખબર આપવી.

બોલી, સ્ત્રીં બોલવું તે; વાણી; બાધા; (૨) બોલવાની ઢળછળ તે. (૨) કંબુલાત; સરત; કરાર. (૩) મેલું-ટોણો.

બોલું, વિં બોલનાર. આની આગળ એકાદ વિશેષણ ભેડવામાં આવે છે—ચોડા બોલું; મીઠા બોલું. કહેં મીઠાબોલું ને વાલવાકોઈ.

બોલું, કિં સં અનાજ વગેરેનાં ખીને જમીનમાં ધાતવાં વાવવું; ટેરવું. (૨) ગુમાવવું; બોલું.

બોસ, (બહોસ) સ્ત્રીં [અ વેહોશ] આગ્રહ; મમત, હક. (૨) બળાતકાર. (૩) પતરાજી [ખરાળ વામ મારતું. બોસડું, (બોહડું) વિં ગંધાતું; બોસો, પું સુખન; બચ્ચી; બોચી.

બોહોત વિં બહુ; પુઠ્ઠળ, ધ-લું. ૩૦ પ્રં બોહોત ખૂળ = બહુ સાડ; વાર.

બોહોણું, વિં મોટું. વિરાળ; ફેલાઈ રહેવું; મોઝળું; ખુલ્લું.

બોળ, પું એક ભતનો ઘુંદર (૨) વિં મીઠાના પાણીમાં બોળી રાખેલું તે;—બોળેરી.

બોળવાડો, પું આબહ ઉટ.

બોળવું, કિં સં [ સં. ઘુલ્લ ] પ્રવાહીમાં પલાળા; અળકોળવું. (૨) લથપથ કરવું; પાસ-રંગ ચડે એમ કરવું. (૩) વજ્રસાદવું; ગુમાવવું. (૪) ધાલવું; અડકવું.

બોળાવાડો, પું બધી વસ્તુઓ પાણીમાં બોળવી પડે એવી આમડછેટ; બ્રહ્તા; વડાળ

બોળિયું, વિં મીઠાના પાણીમાં મૂકી રાખેલું;—બોળિયાલીયું.

બોળું, વિં બોળનાર; ડુબાવનાર પાયમાલી કરનાર;—ધરબોળુ

બોળો, પું પાણીમાં લીંબવી રાખેલા હોટ તે; આથો.

બોંખ, પું [અં] અચડાતાવેંત

સજ્જાને ક્રુષ્ટ એવો બનાવેલો નાનો  
પોલો ગોળો. [બહુ; ધણું.

બ્રા. પુ. બાહુ. લાહુ. (૨) વિં  
બાહુ, નં કરોળિયાનું મેલું  
નળું.

બ્રાહ્મ વિં [સં] બુદ્ધનું; બુદ્ધને  
લગતું; બોધમાર્ગ; બુદ્ધદેવે ચલાવેલો  
ધર્મ; બૌદ્ધ ધર્મ. [ ધર્મ પાળનાર.

બ્રાહ્મમાર્ગી, વિં બુદ્ધદેવનો  
છયાન, નં વણન; દંડીકતા;  
લેવાલ

બ્રાહ્મી. વિં એંશી ને બે; ૮૨.

બ્રહ્મ, નં [સં.] જન્મતલા  
કારણરૂપ છતાં નિર્ગુણ અને કૃપાધિ-  
ઓથી રહિત જે અત્યંત તત્ત્વ તે. (૨)  
બ્રાહ્મણ. (૩) ઋષિજ. (૪) વિષ્ણુ.  
(૫) વેદ. (૬) ઇશ્વરજ્ઞાન. (૭) પવિત્રતા.  
(સર્વજ્ઞ સર્વ શક્તિ સમન્વિત, નિત્ય  
શુદ્ધ મુક્ત સ્વભાવ જે ઇશ્વરતત્ત્વ તે બ્રહ્મ.)

બ્રહ્મગાંઠ, સ્ત્રીં જનોઇના સૂત્રમાં  
જે ગોળ ગાંઠ વાળવામાં આવે છે તે.  
બ્રહ્મગીતા, સ્ત્રીં [સં]. બ્રહ્માએ  
કહેલી ગીતા.

બ્રહ્મચર્ય, નં [સં.] વિદ્યાર્થી-  
એ અભ્યાસ કરતાં પાળવાનું જે ઇ-  
ન્દ્રિયદમનનું આચરણ-મત તે; પુરુષનું  
પહેલા આશ્રમનું મત તે; ઇન્દ્રિયદમન.  
(૨) વેદાધ્યયન.

બ્રહ્મચારી, પુ. [સં.] ઇન્દ્રિય  
દમન કરીને અભ્યાસ કરનારો વિદ્યાર્થી;  
બ્રહ્મચર્ય મત પાળનારો; મતપૂર્વક વેદા-  
ધ્યાસી રહેલો હોય એવો. બ્રહ્મચારિણી=

ઇન્દ્રિયદમન કરનારી સ્ત્રી; કુંવારી રહી  
ઇન્દ્રિય દમનનાં મત પાળતી અને  
અભ્યાસ કર્યા કરતી સ્ત્રી.

બ્રહ્મજ્ઞાન, નં [સં.] આત્મજ્ઞા-  
ન; બ્રહ્મ એજ સત્ય છે એવી જે પાત્રી  
સમજ તે; આત્માનો અપરોક્ષાનુભવ.  
(૨) શાસ્ત્રીય જ્ઞાન; વર્તમાન.

બ્રહ્મજ્ઞાની, વિં બ્રહ્મ સંબંધી  
જેને જ્ઞાન થયેલું હોય તે; આત્મજ્ઞાની;  
વર્તમાની.

બ્રહ્મકંઠ, પુ. રોળી; ધુતારો; બ-  
ગમગત; બહારથી બ્રહ્મજ્ઞાનીપણું બ-  
તાવી મનથી સ્વાર્થ સાધનારો; દંભી  
માણસ.

બ્રહ્મતેજ, નં [સં.] બ્રાહ્મણ-  
ત્વની તેજસ્વિતા તે; સ્વરૂપજ્ઞાનની  
જે જ્યોતિ તે; આત્મબળની અપૂર્વ  
શક્તિ તે.

બ્રહ્મત્વ, નં [સં.] બ્રહ્મપણું;  
ઇશ્વર. (૨) બ્રાહ્મણપણું. [દિવસ.

બ્રહ્મદિન, પુ. [સં.] બ્રહ્માનો  
બ્રહ્મદેવ, પુ. [સં.] બ્રહ્મા. (૨)  
મેટો-પૂજ્ય બ્રાહ્મણ.

બ્રહ્મધામ બ્રહ્મનું ધામ, બ્રહ્મલોક.  
બ્રહ્મનંદન, બ્રહ્માનો પુત્ર; નારદ;  
સનકાદિક.

બ્રહ્મપુરી, બ્રાહ્મણોનો મહોદયો.  
બ્રહ્મળીજ, બ્રાહ્મણનો પુત્ર.  
બ્રહ્મનિષ્ઠ, વિં [સં.] બ્રહ્મ  
ઉપરજ જેનો સર્વદા નિષ્ઠા હોય તે.

બ્રહ્મલોજન, નં બ્રાહ્મણ જમા-  
ડવા તે [પંચયજ્ઞ પૈત્રી એક યજ્ઞ.  
બ્રહ્મચર, પુ. વેદાધ્યાસ. (૨)

પ્રહલ્યાદ્ય, પુ. બ્રહ્મ સ્વરૂપ  
 ૥૥૫૫૫૫ની સમાધિ ૥૥૩૩૩૩  
 પ્રહાર, નં. મનુષ્યના મસ્તકનું  
 પ્રહાર, સ્ત્રી. વિદ્યાતાનો વેળ.  
 પ્રહાર, પુ. બ્રહ્મ સાક્ષી કરને  
 ૥૥૫૫૫૫ ને મેટા તપસ્વી બ્રા-  
 હ્મ તે; સાતગુણી મધિ  
 પ્રહાર, પુ. [ ૧. ] સત્યચોક;  
 કાનો પ્રદેશ; મુક્ત.ભાઓનો પ્રદેશ.  
 પ્રહાર, વિ. [ સ ] બ્રહ્મ  
 ત્ય ને જગત મિથ્યા છે એમ માન-  
 રો; એવો વાક્ય પુરવાર કરનારો.  
 ક્ષત્રાદિનો=બ્રહ્મને માનનારી સ્ત્રી.  
 ૨) ગાયત્રી [ ટા. ]  
 પ્રહાર, હવડા બ્રહ્મણ્યું  
 પ્રહાર, પુ. [ સં. ] બ્રહ્મને  
 જનારો; વેદાન્તી. [ દીક્ષા.  
 પ્રહાર, વધ, વધીથી વેળવોની  
 પ્રહાર, નં. ૧. સં. ] બ્રાહ્મણ  
 હનતું ને સત્ તે; જનોઈ ઉપનીત.  
 ૧) બ્યાસે બનાવેલાં બ્રહ્મ પ્રતિપાઠક  
 પ્રા-વાક્યોનો સંગ્રહ [ નેત્રું.  
 પ્રહાર, નં. બ્રહ્મરૂપ; બ્રહ્મના  
 પ્રહાર, સ્ત્રી. [ સં. ] બ્રહ્મ-  
 નો ધાત કરવો તે. (૨) બ્રહ્મહત્યાનું  
 પાપ તે. (૩) મોટી મુશ્કેલી, પીડા.  
 પ્રહાર, પુ. જગત ઉત્પત્ત કરનારો  
 ; રક્તેગુણ પ્રધાન બ્રહ્મ સ્વરૂપ.  
 ૥૥૫૫૫૫નો મૂળ પુરૂષ.  
 પ્રહાર, પુ. ૩૩૩૩; પ્રહાર.  
 પ્રહાર, પુ. [ સ. ] બ્રહ્મ  
 મધનો ને આનંદ તે. પત્મનંદ,  
 ભાનંદ.  
 પ્રહાર, નં. જ્યાં બ્રહ્મ સં-

બધી વિચાર અને પાત્ર ગુન હાય તે  
 સ્થાન ( ૨ ) એક અરણ્ય  
 પ્રહાર, નં. બ્રહ્મને અપહ્ન  
 કરવું તે. ૧૨ જોગન કરતા પહેલાં જે  
 શોડ્ધ અન્ન જીરું કઢવામાં આવે છે તે.  
 પ્રહાર, નં. ( સં. ] એ ગ સા-  
 ધના અને તપ કરના બેમવાની એક  
 રીત-તરેહ તે.  
 પ્રહાર, નં. [ સં. ] બ્રહ્મનું  
 અસ તે ( ૨ ) બ્રહ્મણ્યું સાપ રૂપી  
 અસ તે.  
 પ્રહાર, નં. [ નં. ] ચતુર્દશ  
 ભુવનાત્મક ને જોગ પ્રદેશ તે; અંકા-  
 હિતિ એવું ચરાચર વિશ્વ તે.  
 પ્રહાર, પુ. લગ્નનો એક પ્રકાર  
 ( ૨ ) પારો. ( ૩ ) નારદ ( ૪ ) ન. એક  
 પુરાણ ( ૫ ) એક મુદ્દત.  
 પ્રહાર, પુ. આર્ય પ્રભમાંની  
 ચાર વર્ણોમાં પહેલી વર્ણનો મધુમ  
 તે; દ્વિતીય; ત્રિતીય વાડવ; મધુમ  
 બ્રહ્મણ્યું, વેદ કરવો ને કરાવવો, તથા  
 દાન વેદ અને આપન એ છ કર્મોડે  
 સાત્ત્વિક ૭૧૧ માનનારો માધુમ તે.  
 ( ૨ ) આચાર્ય ગોર  
 પ્રહાર, વિ. બ્રહ્મજુને ખરો  
 એવું પરિત્ત શ્રદ્ધ ( ૨ ) સદ્ગુણ; નડિ  
 ખર્ચાગ ( ૩ ) બ્રહ્મજુને દાનમાં આપવું.  
 પ્રહાર, સ્ત્રી. બ્રહ્મજુ ભતિની  
 સ્ત્રી. જોગના મટાણી. ( ૨ ) ૧૦  
 બ્રહ્મજુને લગતું.  
 પ્રહાર, સ્ત્રી. એક જાતી વનસ્પ-  
 તિ, બરમી. ( ૨ ) વાયા; સરસ્વતી.  
 શ્રીમદ્વાસી વિં. મધુરાં પાસેના  
 પ્રદેશના રહેવાસી; જોગ. ( ૨ ) જો-  
 વાળ. બીજામાં= પ્રજાની બોલી.



## ભ.

## ભ

ભ પુ. [ સ. ] ગુજરાતી મૂળ-  
ક્ષરોમાનો ચાવિરામો વ્યંજન. (૨)  
નક્ષત્ર. (૩) તેજ, દાનત.

ભઇ, પુ. ભાઇ; બધુ

ભઇડો, પુ. મહાદેવનો પુત્રી;  
તથાધન ભેડો. ૧ દિંદોનો રહેવાસી  
ભયો, પુ. ભયો; પરદેશી; ઉત્તર  
ભઉડ, ન. ભાઉડ; ભાઉડ; એક  
જંગલી જાત, પહાડી પ્રજા.

ભકભક, અ. એવો અવાજ. (૨)  
ચપચપ, જપાતાબધ. (૩) ખાઉખાઉ.

ભકાર, પુ. [ સં ] ભ એવો  
ઉચ્ચાર અને અક્ષર તે. ભખો.

ભક્ષાભોષ્ટુ, વિ. મોઢામોઢ જેવું  
હોય તેવું કહીદેનાર.

ભક્ષખડ, વિ. સ્થૂળ અને ભારે  
એવું; ખડખડું ને ખૂળ જડું-ધીંશું  
તે. (૨) ધૂષ. નડર. (૩) વિવેકરહિત.

ભક્ત, વિ. [ ઉ ] ભક્તિ કરનાર;  
સેવક; ઉપાસક. (૨) ભક્તિનો જોષ  
કરનાર; ભગત. (૩) ભાગેશું; જુદું  
પાડેલું.

ભક્તવત્સલ, વિ. [ સં. ] ભકત  
ઉપર પ્રેમવાળું; ભક્ત પ્રતિ અત્યંત  
માયાળું; ભક્તની જૂઝ જાણનાર. (૨)  
પરમેશ્વર.

ભક્તવત્સલતા, સ્ત્રી. ભક્ત  
ઉપર પ્રીતિમાર્ગ રાખવાપણું.

ભક્તિ, સ્ત્રી. [ સં ] મેવા;

આરુઢિત: આરાધના; ઉપાસના;  
ભજન. ( ભક્તિના નવ પ્રકાર છે:-  
અવણુ, કીર્તન, સ્મરણ, પાદસેવા,  
અર્ચન, વંદન, દાસ્ય, સખ્ય અને  
આત્મનિવેદન. )

ભક્તિભાવ, પુ. [ સં ] આરાધન  
શક્તિ; ભગવાનુમન; અંતઃકરણની  
ભાવના તે; પ્રેમ.

ભક્તિમાન, વિ. [ સં ] ભક્તિ-  
વાળું; ભજનપરાયણ; પ્રીતિવાળું;

ભક્તિમાર્ગ. પુ. [ સં ]  
ભક્તિથી ઇશ્વરને પામવાની ને રીતિ  
તે. ( ઇશ્વરને પામવાના ત્રણ માર્ગ  
છે-કર્મ, ઉપાસના ને જ્ઞાન; તેમના ઉ-  
પાસના માર્ગ તે ભક્તિ. )

ભક્ષ, ન. [ સં ] ખાવાનું;  
ખાવાનો પદાર્થ. (૨) જનાવરનો  
શિકાર. [ કરનાર.

ભક્ષક, વિ. ખાનાર; ભક્ષણ  
ભક્ષણ, ન. ખાવું તે. (૨)  
કરડીને ખાવું તે. (૩) ખાવાનું તે.

ભક્ષણીય, વિ. [ સં ] ખાવાને  
યોગ્ય હોય એવું; ભક્ષ્ય.

ભક્ષી, વિ. [ સં ] ભક્ષકરનાર;  
ખાનાર; આહારી. [ ખા' રાકાય એવું.

ભક્ષ્ય, વિ. [ મં ] ખાવા લાયક;  
ભખ, અ. ઝટ, તરત. (૨) એવે  
અવાજ થાય તેમ, -ભખ દેઇને.

અખવું, કિં ગોવત્તું; આખવું.  
(૨) અખવું. ખાવું

અખળ, વિં અખળેય બુખાગતું;  
ખાઈખર. (૨) બખીર, કં ખુસ. (૩)  
ખુટા મોંનું. (૪) ખટ.

અખળવું, કિં અં ખાડખાડ  
કરવું; ખાવાને વધખાં મારવાં. (૨)  
વટલીજવું. (અપરિચિત.)

અખળેય, વિં આચારમય;  
અગ, નં [ : ] છિદ્રે કાલું. (૨)  
ઉપતિસ્થાન. (૩) અસ્થિ (૪)  
સુમાય; કલ્યાણ.

અગણ પું સિં નિંગમ પ્રમા.  
એના આઠ ગણુમાંનો એક ગણુ.

અગત, વિં અક્ત; ઇશ્વરના  
શુભાતુવાદ કરનાર ને પ્રભુ પરાયણ ને.

અગતકું, વિં અકિતમા પદ્મ.  
ખદુલ અક્તિ કર્યા કરનાર. કહે  
કુવો વહ્યો ત્યારે કબુતર પેકું ને ધર  
વહ્યું ત્યારે અગતકું પેકું.

અગતી, સીં અક્તિ.

અગતું, વિં અક્તિવેતું. (૨)

આચારની ખટપટ.

અમદાણું, નં ઉડો ને પકોળો  
ખાડો; માખડું; ખાકોર.

અગની, સીં બકેત; અગિની.

અગભગ, અં પાણી બદાર  
વહેતાં. અને પવન અંદર જતાં થતો  
અવાજ. (૨) વાણ બદાર નીકળતાં  
થતો એવો અવાજ.

અમરું, વિં કલેકલુ પાટા પડી

અવ એવું અમરું; રંગમરંગી. (૨)  
ઉપદાઈ ગયેલા રંગનું.

અગત, નં દોંઝ; કમાઈ.

અગવત, વિં અમયસાળી;  
અગવંત (૨) પરમેશ્વર.

અગવતી, સીં [ સં ] દેવી.  
(૨) રાણી આમ્યાતી સી. (૩)  
અક્તિ પરાયણ સી; તપસ્વિની.

અમરદી, વિં અક્તિ પરાયણ;  
અક્તજન. (૨) ભોળું. નિષ્કપી.

અમવંત. વિં [ સં ] સંવંત્રાય-  
સાળી; અન્યંત સારા માનવનું. (૨)  
પરમેશ્વરના અસવાળું, માનવાચક  
સુ મોખન. (૪) ઇશ્વર.

અમવાન, પું સિં સંવંત્રાય-  
સાળી પરમેશ્વર (૨) વિં આમ્યાસાળી.

અગ, વિં અગેશ રંગનું બુખરું.  
કિં પ્રં અમવાં કરવા=રેશમી થવું.  
અગતી વિંદરી=સુધુસંત. અમવું  
નિશાન=વડેદરા રાન્યનું નિશાન.

અમળભાવાથી, વિં અંદર  
કંઈ અને બદાર કંઈ બતાવે એવું;  
અમમળ.

અગંદર, નં શુદ્ધ અને તેની  
આસપાસના અમમાં થતો નારાનો  
એક રોગ તે (૨) કાલું; બેઠું [ અગતી ]

અગિની, સીં [ સં ] બકેત;  
અગીરથ, પું [ સં ] એક મોટો  
રાબ. (૨) વિં ભેમાં ખૂબ મહેનત  
લેવી પડે એવું મોટું મુરંદ. કાળુ.

અગોડું, નં રેશમનો કોરોટો.

ભગત, ૧૦ ભાગેલું. હેઠાયલું;  
દરેક (૨) દારેલું. (૩) દારાશ.

ભચ, અં સપાટી વિધાતા યતો  
કોવો બવાજ.

ભચકાવણું, કિં સં પછડાય  
એમ કરતું અફાળું અથડાવણું. (૨)  
ભાગી નાખણું (૩) ભચદધને માનણું.

ભચડભચડ, અં દાણા મોરે  
ચાવતાં યતો એવો અવાજ.

ભચડણું, કિં સં દાળીને ધસ-  
કણું; કચરણું; ભરડણું

ભચડાણું, કિં અં ભિડાણું;  
સંકાયાણું; દખાણું ભરડાણું. સંકડાણું.

ભચ્યાં, અં પૂણું; ખસ.

ભચોભચ, અં ઉપસાડેપરી  
જયભય થાય તેમ.

ભજન, નં [ સં. ] ભજણું તે;  
હકિત કર્યાં કરવી તે. (૨) ઇશ્વર સ્મ-  
રણ; રદ્દતિ. માર્ગના. (૩) ભક્તિનાં  
દાખ્ય કિં મં ભજન કણું=ઇશ્વરના  
કુણુવાવા. (૨) જાનામાના ભરતી રહેલું.

ભજનિકે, ૧૦ ભજન કરનાર.  
ભગત.

ભજનિયાં, નં ઇશ્વરના ભજનનાં  
જીત (૨) ભજન કરતાં વગાડવાનાં  
કાંતિયાં, કરતાલ. (૩) ભજન કરનાર;  
ભજન

ભજનિયું, ભજન, જીતનાં, સ્મર-  
ક્રિયાનાં પદ. (૨) ગાજ

ભજનિયો, પું ભજન કરનારો.  
ભજવણું, કિં સં વેસ કાટી

ભજવેલો આમંદુળ વર્તી દેખાડણું;  
અનુરંભ કરી બતાવણું.

ભજડું, કિં સં [ સં. મજ ]  
એકનિષ્કાએ સેવન કરણું; અનુકૂલ  
રહીને વર્તણું; અધીન થઈ રહેણું. (૨)  
પરમેશ્વરણું સ્મરણું કરણું; તેમની  
સેવા કરવી. (૩) હીપણું; શોભણું,  
(૪) લાંચ આપવી.

ભજવણું, કિં સં વેસ કાટી  
બતાવેલો ભજવે એમ કરાવણું.

ભજિયું, નં સાકના કડકા  
અથવા પાનને વેસણુ થકાવી તળાને  
જતાવેલો ખાવાનો એક ફરસો પદાર્થ.  
જ. ન. ભજિયાં.

ભજુ ૧૦ ભજનાર.

ભડ. પું [ સં. ] યોજો; લડવેયો;  
વીર પુરુષ (૨) રાંધવા, પાણી ભરવા,  
અને બીજા માગશનો પ્રયો કરનારો  
મરીજ બાલક.

ભડકભજાની, સીં વજર કાપે  
ભટકનારી ભેરી.

ભડકણું, કિં અં આહીં તહીં  
ફર્યાં કરણું. રખડણું; રજણું. (૨)  
કંઈ તાકથા કરણું.

ભટકાવણું. કિં સં અફાળાવણું  
અથડાવણું. પછડાણું. (૨) રખડાવણું;  
ફાંફાં મરે વળાં. ભમાવણું.

ભટકાં, નં વજાળાં, ફાંફાં. (૨)  
ભટકણું તે; ફરણું તે; ફેરાચાટા. (૩)  
જેમાં તેમાં લાવના કયાં કરજી તે;  
જોગેચાની લલવા.

બટકિયાં, ન૦ બટકાં; વણખાં.

બટજી, પુ૦ કુટુંબનો ગાર; પુરો.

હિત; બ્રાહ્મણ તે.

બટાઈ, સ્ત્રી. બાટાઈ; વખાણ કરવાં તે; આપ વડાઈ કરતી તે; ખૂણ દેખાડો કરતો તે; અતિરથોક્તિ કરતી તે.

બટાણી, સ્ત્રી. [ સં. મટિની ]

બટની સ્ત્રી. બ્રાહ્મણ સ્ત્રી.

બટિયો, પુ૦ ગોસાંધજી મહારાજના મંદિરમાં રહેનારો નાતનો બ્રાહ્મણ તે; બટ; બ્રાહ્મણ.

બટુરિયું, ન૦ ટોરણ ખાણ (૨)

કુશરિયું. ( ૩ ) વિં બુકા જેવું. ( ૪ ) નાકું. [ કાણ; પંકિત.

બટું, પુ૦ [ સં. ] વિદ્વાન બ્રા-

બટિની, સ્ત્રી. [ સં. ] રાજશાણી;

ચોડાણી; સ્વામિની.

બટ્ટે, પુ૦ બ્રાહ્મણ (તિરસ્કારમાં.)

બટ્ટી, સ્ત્રી. ખૂણ આંધ લગાધાય

એવી ચૂલ; રામડી.

બટ, અ૦ ધિરૂં ૨૮.

બટવું, કિં સ૦ ચિડાવું; આ-

કળા ધવું; ધખીજડ. (૨) ધમકાવવું; વડવું; તપીજવું.

બઠિયારખાણું, ન૦ રાંધણી; રસોડું. (૨) રસોડાણું કામકાજ; રાંધવાની કડાકટ. [ રાંધનારી.

બઠિયારી, સ્ત્રી. રસોઈવણ;

બઠિયાઈ, ન૦ રસોઈ કરતી તે.

(૨) રસોઈ કરી આજીવિકા ચલાવતી તે. (૩) રસોડું.

બઠિયારો, પુ૦ રોટી બનાવનારો;

રસોઈયો; રંધવારો; બટ્ટી જેવો મોટો ચુલો રાખી રોટી બનાવનારો. (મુસલમાનોમાં બઠિયારો એમ કહેવાય છે, હિંદુઓમાં રસોઈયો કે રંધવારો કહેવાય છે.)

બડ, વિં મોટું ભારે એવું. (૨)

બળિયું; પરાક્રમી. (૩) સમૃદ્ધિ થાણું.

( ૪ ) બળતા અગ્નિમાંથી નીકળતો એવો અવાજ. [ ચોંક.

બડક; સ્ત્રી. બડકવું તે; ચમક;

બડકણ, વિં. બડકો એવું; ચમકે-ભય પામે એક; ખીંચણ.

બડકણું, વિં. બડકો એવું; ખીંચણ.

બડકવું, કિં અ૦ ચમકવું, ભય

ધરતો; ટંપણું; ચોંકવું

બડકાવણ, કિં સ૦ બડકો એમ

કરવું; ચોંકાવવું; ચમકાવવું. ( ૨ )

ચલરાવણ; ચિંતાવર થાય એમ કરવું.

(૩) બીવડાવણ. (૪) ચળાવણ.

બડકિયું, ન૦ મંધક ને ધીને

થુમ્મી. (૨) દર્શનીયું; નાનાં છોકરાને

કાંડે બાંધવાનું કીડીયાંનું ધરણું. (૩) વિં. બડકો એવું; (૨) તરત બડકો થાય એવું. [ ઘેંસ; કાંછ.

બડકી, સ્ત્રી. બરડકી; રાખડી;

બડકું, ન૦ બડકો; ઝાળ; બચકો.

(૨) બરડકું; ઘેંસ.

બડકો, પુ૦ ઝાળ; જ્યાળા. (૨)

આગ; સળત તાપ; આંધ, લાય. (૩)

બૂખળી ભારે અસર તે; મનસ્તાપ. (૪) પ્રકાર; ઉભેરા; અજવાણું.

ભડત, નં બારેલા વેગણનો  
છુદો; જુનેલા વત્યાકને છુંદી મીહ,  
દહીં ને મરાલો નાખી બનાવેલો ખા-  
વાનો પદાર્થ.

ભડથાણુ, કિં અં અગ્નિ  
ઉપર સીકાણુ; ચડણું; બડાણુ.

ભડભડ, અં જોરથી બજતા  
થતો એવો અવાજ,

ભડભડાટ, અં ભડભડ થાય  
તેમ (૨) ભડભડ થણું તે.

ભડભડિયું, વિં મનમા જે  
આંખુ તે કરી દે એવું; ખુદલા-ભોળા  
મનનું સામાનો વિચાર કર્યા વમર  
ગમે તેમ કરી રે એવું.

ભડભડીકકણું, કિં અં એક-  
દમ સળગી ઉઠણું; ભડમડાટ બજતા  
માડણું (૨) એકદમ ગુસ્સો કાઢવો.  
(૩) બોલી કંઠણું.

ભડભાદર, વિં કદે ભારે ને  
મોટું એવું તે, આખરદાર.

ભડવાઈ, સ્ત્રીં ભડવાપણું;  
ભડવાનું કામ કરણું તે (૨) ભડવા  
તરીકે જે કમાઈ આવે તે. (૩) બે-  
બિચાર કરનારા પાસેથી મળતી દલાલી.

ભડસાળ, સ્ત્રીં સુડા અથવા  
અગ્નિ કુંડ આગમની ભૂતી રાખનો  
જત્યો તે.

ભડણું, કિં સં ભરડણુ, ભડું.  
દળણું. (૨) ભડણું; કળિયો કરવો.

(૩) જોરથી બડબડણું.

ભડવો, પું સ્ત્રીને પરપુરુષ સાથે

મેળાપ કરાવી આપનારો.

ભડંગ, અં તદન; બિલકુલ;  
સાવ.

ભડાક, અં એકદમ અવાજ  
થાય તેમ; અવાજ સાથે. (૨)  
તરત; તાબડતોડ, (૩) મોં આંધે  
પડે એ ચલે તે; લાજ કાઢવી તે.

ભડાકો, પું નીચે પડવાથી કે  
એકદમ ફાટવાથી થતો એવો અવાજ  
તે; ધડાકો; એકદમ જોરથી મોટો  
અવાજ થવો તે. (૨) છાપપડ કે  
ચમકે એવું કંઠેવું તે, ગપગોળો.

ભડાભડ, અં ઉપરા ઉપરી;  
ભડભડ અવાજ થાય તેમ; ભડોભડ.

ભડાણુદ, અં અહિં તહિં બધે  
વસાયેણું હોય તેમ (૨) નં ધાધલ;  
ગડબડ, ગડબડાટ; (૩) એકદમ  
લડાલડી થઈ જવી તે; ધમાચકડી.

ભડું, નં ધરમાની વચગી દુઠ્ઠા  
બોસારની દિવાલ, બારીબારણાની  
ચોકકાવાળી દિવાલ. ૩૦ મં ભડે  
બેસવું અપાયમાલ થઈ જવું.

ભડોભડ, અં એકદમ; ભડ-  
ભડાટ થાય તેમ.

ભણુ, પું ભાણુ, સૂરજ; રવિ.

ભણુકાર, પું સાવિત્રનક બોલો  
અથવા અવાજ કે જેથી અમુક ફલાણું  
એમ આભાસ થાય; ભણુકો;  
ભણુકારો.

ભણુકારો, પું ભણુકાર.

ભણુકો, પું ભણુકાર.

અણ્ણતર, નં અણ્ણવાનું તે;  
અણ્ણવાનો વિષય. ( ૨ ) અધ્યયન;  
શિક્ષણ. ( ૩ ) વિદ્યા; જ્ઞાન.

અણ્ણુતું, કિં સં [ સં. મળ. ]  
અભ્યાસ કરવો; પઢવું; શીખવું;  
જ્ઞાન મેળવવું; અધ્યયન કરવું. ( ૨ )  
બોધ લેવો. ( ૩ ) બોધવું; કથવું;  
વદવું. ( ૪ ) મોઢે કરવું. ૩૦ મં  
અણ્ણુવું ગણવું=વાંચતાં લખતાં શીખ-  
વું. અણ્ણીજવું=નાસીજવું. હા અણ્ણવી  
=કણ્ણુ કરવું.

અણ્ણામણ્ણ, નં અણ્ણાવવાનું મહે-  
નતાણું; ચરદશિક્ષા; શ્રી.

અણ્ણામણ્ણી, સ્ત્રીં અણ્ણામણ્ણ.

અણ્ણાવવું, કિં સં વાંચતાં  
લખતાં શીખવવું; પઢાવવું; અધ્ય-  
યન કરાવવું. ( ૨ ) જ્ઞાન આપવું;  
ઉપદેશ કરવો. ( ૩ ) સમજાવવું;  
સલાહ આપવી. ( ૪ ) શીખવણી  
કરવી; ચડાવવું; ઉશ્કેરવું; કાન  
કુંકવા. ( ૫ ) ટેવ પાડવી. [ જમ.

અણ્ણી, અં બાજુએ; તરફ; બેરે;  
અણ્ણેણું, વિં લખી વાંચીને  
સમજ રાકે એવું; શીખેણું; અણ્ણીણું;  
વિદ્વાન. [ અત્રીણ.

અતરીણ, સ્ત્રીં બાધની દોકરી:  
અતરીણે, પું બાધનો દોકરો;  
અત્રીણે.

અણ્ણું, નં જુ. અણ્ણું.  
અણ્ણું, નં રસ્તામાં ખાવાને  
માટે સાથે રાખેણું હોય તે; બાણું;

દીમણ. ( ૨ ) વધારાના કામકાજ માટે  
આપવામાં આવણું જે લવાજમ તે;  
જવા આવવાં અને ખાવા પીવાની  
સગવડને માટે બહાર જતારને આપ-  
વામાં આવતો બદલો તે.

અત્રીણે પું બાધનો દોકરો.  
અથવા રૂં વિં બાણું લઈ જનાર.  
અથાયણું, નં બાણું લઈ  
જવાનું કંપણું.

અદ્વ, નં મુંડન.  
અદ્વ, વિં [ સં ] અદ્વ; સારૂં.  
( ૨ ) મુખ સંપત્ત; આગ્યશાળી ( ૩ )  
શુભ; મંગળ. ( ૪ ) નાં કંઠ્યાણું;  
અય. ( ૫ ) હીર; મુંડન.

અદ્વક, વિં સારૂં કરનાર; ( ૨ )  
એક દત્ત.

અદ્વકંટ, પું મોટો ગોખર.  
અદ્વકાય, વિં મંગળ દેહ વાળું.  
અદ્વકાણી, સ્ત્રીં [ સં ] શુભ  
કરનારી દેવી. [ ગાય. ( ૩ ) ખીજ.  
અદ્વા, સ્ત્રીં [ સં. ] દુર્ગા; ( ૨ )  
અદ્વાકરણું, નં દંભમત.

અદ્વાક્ષ, સ્ત્રીં રદાક્ષ જેવા એક  
ઝાડના કળિયાના મણકા.

અદ્વાસન, નં સિંદાસન; રાજ-  
ગાદી નાખવાનું આસન.

અખકાવવું, કિં સં ફરજાવવું;  
રેડવું; વહેવંચાવવું; ખાલી કરી નાંખવું.  
( ૨ ) અડતડાટ બજાવું કરવું. ( ૩ )  
દરકેરવું; ખીજવવું.

અપકી, સ્ત્રીં ધમકી, દમ; દડેસવ

અપકો, પું રોડ; ખૂબ શોભા-  
વાળો સુંદર દેખાવ તે. (૨) ધમકી.  
(૩) તોર, મિલજ. [વગર વિલંબ.  
અપ, અં વગર વિચારે તેમ  
અપ્પલ, વિં સ્થૂત; બહુ; ફોફું.  
અપ્પો, પું. સં.] અ એવો  
ઉચાર અને અક્ષર તે.

અભક, સ્ત્રીં અંય ને સુંદર  
દેખાવ તે; તેજ; કાન્તિ; ચળકાટ; હટા.

અભકવું, કિં અં અડકો લઈ  
લઈવું. બળવું (૨) શોભવું; દીપવું;  
(૩) ગુરસે થવું.

અભકાદાર, વિં અભકાવાણું;  
સુશોભિત; હટાદાર.

અભકાખંધ, વિંશોભિતું; સુંદર.  
(૨) અં હટાદાર રીતે રોડખંધ.

અભકાવણું કિં અં અપકાવણું.

અભકો, પું ઠાઠમાઠવાળો રખા-  
વ; રોડ; સુશોભિત હટા. (૨) અપ-  
કો, ડોળ, આડંબર કિં પ્રં અભકો  
મારવોઃઠાઠ માઠ કરવો.

અભકણું, કિં અં અડભકણું;  
મોહું ચળવળ; ખાઉંખાડું એમ  
ગયા કરવું (૩) ધાંટો ઠાટવો.

અભકાટ, પું ખાવાને મોહું  
ચળવળવું તે.

અભકો, પું મોહું અભકણું તે.  
(૨) મરી ખારો હાંમ વગેરેનો ઉઠાણેતે.

અભકાવણું, કિં સં અરભકા-  
વણું; આઠો આઠો ભૂકો વેરવો. કિં

પ્રં ધૂળ અભકાવળી=અગાડી નાખવું.  
(૨) ટપી નવું; વધવું.

અભરું, વિં દલે કણ જુદા હોય  
એવું; છુટું; વેરાઈ નય એવું. (૨)  
જેના પરમાણુ ભાગીને ગળી ગયા  
હોય નહિ એવું;—અભરીદાળ.

અભુકો, પું તેજનો ઉઠાણો;  
અડકો તે; અળગાટ; અભક. (૨) એક-  
દમ અડકો થવો તે; તેજનો સ્ફોટ તે.

અભૂત, સ્ત્રીં [ સં. વિમૂતિ ]  
યજ્ઞ કુંડમાંની રાખ; અસ્તમ; રાખોડી.

અભૂતિ, સ્ત્રીં અસ્તમ; રાખ.

અમગરો, પું સરાણિયો; ખરાડી.

અમર, પું [ સં. અમર ] પીળા  
મોંનો અને કાળા રંગનો હડનારો  
એક છવડો; અમરો. (૨) સ્ત્રીં ભૂકડી.

અમરડી, સ્ત્રીં નાનો અમરડો;  
ચકરડી; ફરકડી. (૨) ફિરકી; કુંડાણું;  
ગોળ ચકરાવો તે. ૩૦ પ્રં ચકરડી-  
અમરડી=ગોટાળો; વિભ્રમ.

અમરડો, પું દોરી વિંટાળી  
જમીન પર નાખવાં ગોળ ફેરે એવું  
એક રમકડું; લઠું. (૨) એક ભતતું  
ચાક ફળ (૩) અમરો (૪) વૃદ્ધિ વગ-  
રનો માણસ. કિં પ્રં અમરડો ફેરવવો  
=જેમ આવડે તેમ સહી કરી નાખવી.

અમરલોણું, વિં નિખાલસ;  
નિઃકપડી ને પ્રેમીકું; સાદું.

અમરિયું, વિં અમર આવે  
એવું; ગોળ ચક્રર ફરતું;—અમરિયો

કુવો=જેને ગોળ ફરતાં પગથિયાં હોય એવો કુવો. (૨) ભમરા અથવા ભમરીએ બનાવેલું:-ભમરિયું મધ. (૩) નાં ચકરીનો રોગ (૪) ભમરી જેવી ભાત પાડેલી હોય એવું સ્ત્રીઓને પહેરવાનું એક વસ્ત્ર.

ભમરી, સ્ત્રી [ સં. ભમરી ] ભમરાની માદા; મધમાખ. (૨) ચકરી; ફેર; તમર; અંધારાં (૩) વિં બહુજ અસ્થિર મનની જ્યાં ત્યાં ફરફર કરનારી અને ટીખા સ્વભાવની તે-લાઇ ધરકુકડા અને બાઇ ભમરી છે.

ભમરો, પું પીળામોનો ખૂબ ઠાળા રંગનો એક ઉડતો છવડો; ભમર; ભૂંગ, મધુકર (૨) વહેતા પાણીમાં થતાં કુંડાળાં તે; વમળ. (૩) સરીર ઉપરના મુવાળાનું જે ગોળાકાર ચક્રર તે; વાળનું કુંડાળું. ભમરાણું=હીલુ-ભાગી; અપરાધનિશાળ ૩૦ પ્રં ગાંડે ભમરો=જાં પીને નહિ બેસનાર; અસ્થિર સ્વભાવનું. કિં ૩૦ ભમરો છું સાથ જવો=રંડાવું; છુરું થવું

ભમરું, કિં અં ફરવું; રખડવું; નકામા ફેરા મારવા. (૨) ચક્રરમાં ફરવું. (૩) ફાંફાં મારવાં; ખાલી લટકવું. (૪) અંધારાં આવવાં; મગજમાં દુઃખ થવું. (૫) બીજની સમજે આવવું; અમુક વિચારે રાસાળ જવું.

ભમાવડું, કિં સં ફાંફાં મારવાં; ખોટું રસ્તે ચડાવડું; ઉંધું ચડું સમજાવડું. (૨) રખડાવડું;

ભટકાવડું. (૩) ડગવું; છેતરવું. (૪) ભ્રમિત કરવું.

ભગીજવું, કિં અં ચક્રરે આવવાં; તમર ચડવાં. (૨) સંજાળતી રહેવી. (૩) મગજ અસ્થિર થઈ જવું. (૪) અમુક વિચારમાં તણાઈ-રાસાળ જવું; ફરી બેસવું.

ભમેલ. વિં રખડેલ. (૨) ભ્રમિત; મગજનું ઠેકાણું હોય નહિ એવું; મત; ગાંડા જેવું.

ભગમ, અં ભગમ એવો અવાજ યાય તેમ. (૨) વગર વિચારે; વગર વિશ્વસ.

ભગમર, સ્ત્રી [ સં. છુ ] ભમર. ભય, પું [ સં. ] બીક; ડર; ધાર્તી. [ અચેલું.

ભયબીત, વિં [ સં. ] ડર ખાઈ ભયંકર વિં [ સં. ] ભય ઉપ- નવે એવું; બિયામણું. [અકળાયેલું. ભયાપુર, વિં [ સં. ] ભયથી ભયાનક, વિં ભયંકર; બિયા- મણું; ડરામણું. [બિયામણું. ભયાવડું, વિં ભયંકર;

ભયો, અં પરિપૂર્ણતાનો સંતોષ તે; ભય, ભય, ભરપુર થયું એમ. કિં પ્રં ભયો કરાવવો=ગોરને દાનથી સંતોષી તેનો આશીર્વાદ મેળવવો; પૂર્ણતા કરાવી લેવી.

ભર, વિં ભરપુર; પરિપૂર્ણ; પુરા બેસવાળું. (૨) ભેટલું; માપ- સર; ભરેલું:-ઢાંચભર રોટી ને વહેંત- ભર દાળ.



ભરકંઠ, સ્ત્રીંપાત્રી કંઠ; સારી-  
રીતે કંઠ લેતું હોય એવી અવસ્થા.

ભરકુંસ, સ્ત્રીં નાની નાની  
વસ્તુઓ—માણસો વગેરેનો સમુદાય તે;  
સામાન્ય સમૂહ, પરચૂરણ લોક—બાળક  
વગેરે તે. [ ખાલ.

ભરખ, નં [સં મજ્ઞ] ખાવાનું;  
ભરખનું, કિં અં ભક્ષણ  
કરવું; કરીને ખાવું; ખાઈ જવું.

ભરખંડું, નં ભાખરા કે મુઠિયાં  
ખાંદવા જે કાંઈ કંકડા રી નય તે;  
ભાખરખંડ.

ભરચક, વિં ભરપુર; ભેડાએ  
નેહવું; પરિપૂર્ણ; પુષ્કળ. (૨) અં  
સારી પેઠે; કસોડસ, ખીચાખીચ.

ભરચાંદી, વિં જ્યા પુષ્કળ  
ખાસફાણો હોય તેવું. (૨) નાં  
ધાસદાણાની પ્રપૂર્ણતા તે.

ભરચોમાસું, નં ખરેખર  
જામેલું ચોમાસું તે; ખરેખરા ચોમા-  
સાના દહાડા તે.

ભરજીવાની, સ્ત્રીં ખરેખરા  
જોગનનો વખત તે.

ભરકંઠું, કિં સં કંઠો—દિલ્લ  
દાણાને તેનાં બે દળ જુદાં પડે એમ  
કરવું; પોતું દળવું. (૨) એક દળ-  
વાળા અનાજના કંકડા થાય એમ  
દળવું; ભડું દળવું. (૩) સમજવું  
નન સમજવું ગમે તેમ જોવી દેવું; એવ-  
-કેવ જોવવું; બકવું.

ભરકાવવું; કિં પ્રં કાંઈ ભરતે

એમ કરાવવું. (૨) ગમે તેમ જોવા-  
વરાવવું.

ભરડો, પું ભરડવું તે. (૨)  
ભરડવાથી પરેશા બુકે તે. (૩) વપે-  
ધન; મદાદેવની પૂજા કરનારો બ્રાહ્મણ.  
(૪) બધ. (૫) રોશીને આવતો  
એક રોગ.

ભરણ, નં [સં. મૃ] ભરવું  
તે, ખરાવવું પિરાવવું ને પાળવું  
તે. (૨) આંખમાં ઓસડ ભરવું તે.  
(૩) ભડગરનો હુચકો.

ભરણપોષણ, નં [સં. મૃ  
ને પુષ્ ] ખાવાનું પહેરવાનું અને રહે-  
વાનું પુરું કરવું તે; પરિપાલન. (૨)  
આજીવિકા; ગુજરાન. કિં, પ્રં ભરણ-  
પોષણ કરવું=ગુજરાન કરાવવું.

ભરણી, સ્ત્રીં સત્તાવિશ નક્ષ-  
ત્રોમાંનું એક નક્ષત્ર. (૨) પુરણી;  
હમેશો, વધારો.

ભરણું, નં નાણાં ભરવાં તે.  
(૨) અવેળ; નગરી, રોકડાં નાણાં;  
પોતું. (૩) અધુરું હોય તે પુરું  
કરવાને ભરવું તે. (૪) સંમદ; જાણો.  
(૫) યાંબડા અને બાલ વચ્ચેનું  
લાકડું. (યાંબડા ઉપર રાઈ, શરણ  
ઉપર ભરણું ને ભરણા ઉપર બાલ—  
પાટડી, એ પ્રમાણે માઠવાય છે ) કિં  
પ્રં ભરણું ભરવું=પોતું મેકડી આપવું.

ભરત, નં [સં. મૃ] ભરવું—  
માપવું તે; માપ, પ્રમાણ. ભરતર. (૨)  
સુમડા ઉપર દોશથી વેલજુદી વગેરે પા-  
ડવું તે. (૩) એક પ્રાચીન મદારાજ.

ભરતખંડ, પુ. [ સ ] ભરત  
રાત્રનો રસ આર્યવર્ષ દિદુસ્થાન

ભરતાર, નં ભરત (૨) માપ  
પ્રમાણ માપ ૧૮૫ તે (૩) દાખેડ  
હોય તે

ભરતવાક્ય, નં [ સ ] નાટ  
કને અ તે આર્યવર્ષદાત્મક શ્લોક તે

ભરતાર, પુ. [ સં મર્ત્તા ]  
ભરણુગાપણુ કરનાર ભરીપુરી રાખ  
નાર પતિ વર સ્વામી ધણી

ભરતિયુ, નં માલની વિગત-  
વાર ગિમતની યાદી સતમી (૨)  
કોડીમા જેટલુ માથ રોકે તેટલુ તે

ભરતિયો, પુ. ભરત ભરવાડ  
કામ કરનારો (૨) નાણા ભરે ત્યા-  
ક-યા મળે એવા કુળનો

ભરતી, ત્રી. ભરતુ તે એકહું  
કરતુ તે (૨) વધારો ઉમેરો (૩)  
દરિયાના પાણીનું ઉછળાને વધતુ તે  
જુઆળ. (૪) પુરે ભરાઈ રહેતુ તે  
(૫) પ્રીતિની જમાવટ થવી તે કિં  
મં ભરતી કરી-વધારો કરવો ૩૦  
મં ભરતીના પાણી-સ્થાયી નહિ  
એવા ઉભરો [વર

ભરથાર જુ. ભરતાર ધણી

ભરપટ્ટે અં જોઈએ તેટલુ એમ  
પુરેપુરે એમ (૨) વિં પુજળ  
જોઈએ તેટલુ

ભરપાઈ, ત્રી. પુરેપુરે મળ્યાની  
પહોય જમે ઉધાર જેટ જાણુ પુરી  
ભરી દેવી તે

ભરપુર, વિં પુરેપુરે ભરાયેડ  
એવુ છોડાઈ પતિપૂર્ણ જોઈએ તેટલુ.

ભરભર, વિં છુટ કણેકણ  
જુદા હોય એવુ (૨) કરકર કણદાર  
(૩) ઢીલુ પણુ છુટ કણુ ન-મરભરી  
દાળ (૪) મર, હુખુ હરી નય એવુ

ભરભાખણુ, નં આખા ઉજે-  
સનો સચારનો વખત તે ળંગઝળ  
મજસુ, અધારા અને ઉજેસ વચ્ચેનો  
વખત તે

ભરમ પુ. [ મ ઝમ ] છુપો  
ભેદ (૨) ખાતિ વહેમ રા (૩)  
ધરમા પુછ છે એવી જે લોભાન્યતા  
તે, પ્રતિષ્ઠા કહેં ભરમ ભારી ને ખોસા  
ખારી

ભરમાવડુ કિં સં વહેમાવડુ  
ભાતિમાનાખી રેડુ આહુ અવણુ  
સમજાવડુ કાન ભભેરવા (૦) છેત  
રડુ ળગડુ

ભરમાડુ, કિં અં વહેમાડુ  
(૨) આડે રસ્તે દોગડુ, છુવાડુ (૩)  
છેતરાડુ ળમાડુ [ ભરારેવી સખા

ભરમિજલસ, ત્રી. પરિપૂર્ણ  
ભરતી [ સુ દ્રાહ્મી ] એક  
વાતહર વનસ્પતિ-આપધિ શક્તી

ભરવાડ પુ. બકરા ઘેટા અને  
ગાય વગેરે પાણી-તેમનેજ પોતાનું  
જીવન સર્વસ્વ માનનારી એજ નર્તી  
રજારી ૩૦ મં ભરવાડી તાણવી-વાખી  
સોડ તાણીને સુધ રહેડું [ત્રી રજારણુ  
ભરવાડણુ ત્રી. ભરવડ

ભરવાડણી, સ્ત્રીં ભરવાડણ  
ભરવાડો, પું ભરવાડ (૨)  
ભરવાડ વાણ (૩) વિં ભરવાડ જેવું

ભરવુ, કિં સં [ લ મૃ ] પુરવ  
અ દરનાખવુ રેડવુ (૨) ખાલી લઈ  
આવવુ એ'થી કાઢવુ (૩) કિંમત,  
કર, કિરાતુ આપવુ (૪) માપ કાઢવુ  
(૫) મપડા વગેરે ઉપર રેરામ, ઉત્ત કે  
રોશ વડે ભાત પાડવી (૬) લોક એકઠા  
કરવા (૭) દીપમા રકમનો આક ખાલી  
આપવો (૮) ખાલી આસનમા લખી  
આપવુ આઠડા પુરવા (૯) રગ  
પુરવો ચિવમા અગ્ર હોય તે પુર  
કરી આપવુ (૧૦) ટામે ભરવો, શિવવુ,  
સાધવુ (૧૧) કાસવુ ગડખવુ પુરવ  
(૧૨) આમ તેમ ફર ફર કરવુ - પહેરો  
ભરવો (૧૩) સધરવુ = કાણો ભરવો  
કિં પ્રં ભરેત ભરવુ = સપડા ઉપર  
રેરામ વગેરે ફૂલ વેલ પાડવા વાલી  
ભરવી = વેળીમા ફૂલ ગુથવા પેટ  
ભરવુ = ગુજરાત બલાવવુ આખ  
ભરવી-આમ પાડવા ન્યાળીને ભેટ  
મોભરવુ = ખાવુ ભયકુ ભરવુ = ર  
ડવુ પુરવુ રગ ભરવો = ચીવરવુ  
ઉત્તેજન આપવુ પહેરો ભરવો =  
દેખરેખ રાખવી ચોટી કરવી ભરી  
આપવુ - નુકસાનીનો ખડનો આપવો  
ભરી પીવુ = નફાનુકસાન ને યાચ તે  
એકાદ જાણે પોતાને માથે લઈ લેવુ  
ભરી લેવુ = નુકસાનનો ખડનો લેવો  
ભરી મૂકવું = સ્ત્રી રાખવુ, ભરી પુરી

= સત્રા સ બ ધીએ અને પેસે ટકે મુખી  
અર્થુ ધર = અન્ન પાણી અને પેસે ટકે પૂણુ  
ભરેલુ ધર દોરો ભરવો-શિવવુ,  
સાધવુ, કાન ભરવા = ભભરવુ. ખોળો  
ભરવો = અધન્યો કરવી મોળી બાથ  
ભરવી = મોટું સાદમ કરવુ પગડ  
ભરવુ = વધવારમા વર્તવુ કહે  
ભરતામા ભરવુ અર્થા પેટ સાકરે  
ખાટી લાગે

ભરણ, સ્ત્રીં નૂર ભરવાની મં  
જુરી (૨) ભરવાની રીત [તેલુ, બકું.  
ભરણ, વિં ભરેલુ પુષ્ટ, મા  
ભરણ, પું ભરેલુ ને તે ભરા  
વો ભરપુરતા જમાવ

ભરણવુ, કિં સં ક્રોધ ભરે  
એમ કરવુ (૨) ભરવા લાવવુ (૩)  
ઉધુ અનુ સમજવુ, કાન ભરવા  
(૪) વળગાડવુ દાગવુ, લટકા  
વવુ ભરવવુ રૂં પ્રં લિયાળા  
ભરાવવા = ખાલી કરાવવુ. બાંટી મૂકવુ.  
ખાણી ભરાવવુ = ટપીજવુ.

ભરણુ, કિં અં ભરપુર થવુ  
(૨) સપડાવુ, ફસાવુ બધાઈ જવુ,  
કળાને પાવુ (૩) અદર પેસવુ  
અદર જઈ રહેવુ (૪) યાત્રી જવુ  
કિં પ્રં લાંબ ભરાવો = લાંબ માપ  
થવો દહાડા ભરાઈ રહ્યા છે = અત  
પાસે આંગો છે

ભરીઆપવુ, કિં સં નુકસા  
નીનો ખડનો આપવો [ભરસો  
ભરસો, પું વિશ્વાસ, ખીજ;

ભારેડી, સ્ત્રી કાંતિ; તેજ; પાન.  
ભારેભાણે, અં એકવાર ખવાય  
સેટલું અને ફરી માગણું પડે નહિ  
એવી રીતે.

ભારેસાકાર, વિં ભરોસાનું;  
વિશ્વાસ રખાય એવું; ખાતરીનું;  
પ્રમાણિક

ભારેસો, પુ [ સં. ] વિશ્વાસ;  
પતોળ; ખાતરી; ઇતખાર, ભરોસો  
આપવો, લેવો, કરવો, અને રાખવો  
એમ કહેવાય છે. કહેવું ભરોસાની  
-તેસે પાડે નવે.

ભર્ગ, નં [ સં. ] તેજ; કાંતિ.  
(૨) પ્રભ, (૩) મહાદેવ.

ભર્ત, પુ [ સં. ] પતિ; સ્વામી;  
ચણી; ભરણુ પોષણ કરનાર [મિત્રી.

ભર્ત્ત, સ્ત્રી રાણી; શેઠાણી; સ્વા-

ભારુંદારક, પુ [ સં. ] રાજ

કુમાર; યુવરાજ, ભણંદારિકાન્નાજકુંવરી

ભથુંભાથું, વિં બધી વાતે  
બરપુર.

ભલકો, (ભલકું) પુ અકબકાદ  
વાણું બાલાતું ફળ; બાલો. (૨) ટીકું  
અને તેજદાર એવું તે.

ભલતાઇ, સ્ત્રી મેળ; ભળતા  
રહેવાપણું.

ભલતું, વિં ભળતું; ભેસતું;  
મળતું; અનુકૂળ. (૨) મમે તે; કાઠપણું.

ભલપણું, નં ભલાપણું; ભ-  
વાઇ; સારાપણું.

ભલભલા, વિં સારાસારા;

મોટા મોટા. (૨) જેની સાખાસી  
એવાલી હોય એવા.

ભલમનસાઇ, સ્ત્રી બધી માણ-  
સાઇ; સાલસાઇ; નમનતાઇ. (૨)  
સભ્યતા; પ્રમાણિકતા; માયાણુપણું.

ભલાઇ, સ્ત્રી બલપણું, સારા-  
પણું; નેત્રી; સુજનતા.

ભલાભલી વિં ભલાભલા મા-  
ણસોથી ભરેલી; જેમાં આનંદ અને વ-  
ર્તમાનમાં પાણુ મોટા માણસો રહેતા  
હોય એવી; બહુરત્ના. -ભલાભલી પૃથ્વી.

ભલામણું, સ્ત્રી વચ પહોંચા-  
ત્તી તે, સિદ્ધારસ કરવી તે, સોપણું.  
કિં પ્રં ભલામણું કરવી=વગ ચલાવવી.

ભલામણી, સ્ત્રી ભલામણું;  
સોંપણું. (૨) ભાગવણી.

ભલીભાત, અં સારી રીતે;  
આનંદ; હાખે.

ભલીવાર, (ભલેવાર), સ્ત્રી સરવ;  
હેતિ; સમ. (૨) આવડત; મમ. (૩)  
સાર; સુંદરતા; સૌક્ય.

ભણું, વિં રહું; સારું; શુભ.  
(૨) સાચું; પ્રમાણિક. (૩) સભ્ય;  
હાલકું; માયાણું. (૪) ભોણું; નિખા-  
લસ, કિં પ્રં બધી જુડી લક્ષવી=  
સારી ખોટી ચર્ચા ચલાવવી. કહેવું  
બલાની દુનિયા નથી=જગતમાં એકલું  
ભલપણું માથું બય છે. (૫) અં  
સારું; ઠીક.

ભલે, અં ઠીક; વાર; બહુ સારું.

ભલેડું, વિં બહું; સારું.  
(કવિતામાં).

ભાષ, પુ. ભાષો. (૨) સીંઘ

ભાષુક, ન. [ સં. ] સીંઘ.

(૨) ભાષ.

ભવ, પુ. [ સ. ] સંસાર. (૨)

જન્મ; અવતાર. (૩) શિવ. મહાદેવ.

ક્રિ. પ્ર. ભવ બગડવો=જન્મ નાશો.

ભવો. ૩૦ પ્ર. ભવની ભાવટ=જન્મ-

ભરતી પીડા. એક ભવમા બે ભવ

થવા=અર્થાત્તરથી અથવા અનીતિથી

ખાત થવો તે.

ભવતારણ, વિ. [ સ. ] સંસાર

રમાંથી તારનાર; પરમેશ્વર. [ તમારું.

ભવદીપ, સ. [ સં. ] આપતું.

ભવન, ન. [ સં. ] ઘર; મકાન.

(૨) રહેઠાણ.

ભવસાગર, પુ. [ સં. ] સંસાર

રૂપી સમુદ્ર. [ બિંધ; ભવસાગર.

ભવસિંધુ, પુ. [ સં. ] ભવા.

ભવાઈ, સ્ત્રી. વેરા કાઢીને ખેલ કર-

વો તે, અમુક માણસનું અનુકરણ કરી

બતાવતું તે. (૨) હલકા પ્રકારનું નાટક.

(૩) ભવાડો; ફેલેતી. કહેવું ભુગળ

વિનાની ભવાઈ=ખાલી ભવાડો, ફેલેતી.

ભવાડો, પુ. કોઈ પણ વાતની

ચુંચાચ કરવી તે; ફેલેતો; લોક હસે

ને મસ્કરી કરે એવી ધાંધલ. ૩૦ પ્ર.

જગત ભવાડો=નામેશી; ફેલેતી.

ભવાટપી, સ્ત્રી. [ સં. ] સંસાર

રૂપી જગત

ભવાની, સ્ત્રી. [ સં. ] પાર્વતી;

દુર્ગદેવી; ગૌરી; ભવ—મહાદેવની

સ્ત્રી. આદોભવાનીમા=કાંતરો; બાયડો;  
લીજરો.

ભવાબિંધ, પુ. [ સં. મવન-

અવિંધ. ] સંસાર રૂપી સમુદ્ર; ભવ-

સાગર

ભવાયો, પુ. ભવાઈ કરનારો

નટ; વેરા ભજવનારો; તરંગાળો. (૨)

ફેલેતીથી લાગે નહિ એવો માણસ.

(૩) બાયડા જેવા દેખાવની સ્ત્રી.

ભવાર્ણવ, પુ. [ નં. ] ભવસાગર.

ભવાં, ન. ભવું; ભમર; ક્રિ.

પ્ર. ભવાં ચડાવવા=ફેલે કરવો.

ભવિત્ય, વિ. [ સ ] હોનારું.

થનાર. (૨) નાં બનનાર તે.

ભવિત્યતા, સ્ત્રી. [ વં. ] થવા

કાળ; પ્રારબ્ધ દેવ.

ભવિંધ, ન. હવે પછી આવતા.

સમયમાં બે બનવાનું તે; ભાવી (૨)

ભાવ્ય; કર્મ; પ્રારબ્ધ (૩) બનવાની

વાત આગળથી કહેવી તે. (૪) વિ.

હવે પછીનું; થનાર; હોનાર; આવનું.

(૫) સ્ત્રી. હોવત; થન, પૈસો. ભવિંધ

કાળ=આવતો વખત.

ભવિંધવાદી, વિ. [ સં. ] હવે

પછી બનવાની વાતપર વિશ્વાસ

રાખનાર; ભાવી ઉપર આધાર રાખ-

નાર. (૨) ભવિંધ્ય કહેનાર ભેરો.

ભવિંધ્યવેશ વિ. [ સં. ] ભવિ-

ંધ ભણનાર; ભેરો

ભવું, ન. ભમર, બકરી; ભવાં.

ભવેડો, નુ. ભવાડો.

ભવે, સ્ત્રીં ભવાઈ.

ભવેભવ, અં જન્મોજન્મ (૨)

જન્માન્તર.

ભવ્ય, વિં [મં.] ભલકાદાર;

મોહ; તેજસ્વી; ચોહ પડે એવું; પ્રેમ;

હયુ શોભાવાળું; ગભીર; ગૌરવયુક્ત.

ભશકો, પું મન; ભાવ; ઇચ્છા;

મરજી. કિં પ્રં ભરાકા યત્ના=જુદી

જુદી વસ્તુઓ ખાવાનું મન યવું.

ભસકું, ન. વરસાદનું નાનું

સાપડું.

ભસમ, સ્ત્રીં [વ. મસ્મ] ભસ્મ;

રાખ; વિભૂતિ. (૨) ધાતુ વગેરેની

ખાખ; માત્રા.

ભસવું, કિં. અ. [સં. મપ્] ]

કુતરાનું બોલવું. (૨) બોલવું.

(તિરસ્કારમાં). (૩) નિંદા કરવી;

ખાલી બકબક કરવી. કહેં ભસતા

કુત્તા કાટે નહિ ને મજાતા ગ્રેહ વરસે

નહિ=બહુ બોલનારો કંઈ કરી શકતો

નથી. ભસતા કુતરાને કહેડો નાખવો=

આડિયાનું મોં બંધ કરવું. હાથી

ખાછળ ઇને કુતરાં ભસે=નિંદાકો ભલેને

ગમે તેમ બોલે.

ભરણ, નં પેટ; ઉદર. (૨)

ચામડાની ચેલી. (૩) પારસી લોકોનું

સ્મરાન; મડદાને ઠેકાણે પાડવાનો

કુવો.

ભસ્મ, સ્ત્રી. [સં.] રાખ; ચણી

રાખ. (૨) ધાતુઓ વગેરેની ખાખ;

માત્રા.

ભસ્મક, વિં ભસ્મ કરી નાખે

એવું; ખાળી દે એવું (૨) ના.

જેટલું ખાય તેટલું ખળીને ભસ્મ થઈ

નય એવો જઠરનો રોગ.

ભસ્માંંગ, પુ. હોલો, કપાત. (૨)

એ નામનો એક મણિ

ભસ્મીભૂત, વિ. [સ] ખળીને

ખાખ થઈ ગયેલું; રાખ રૂપ. ખાખ

જેવું.

ભળ, સ્ત્રીં ભળવું તે; હળામળી

જવાપણું. (૨) થોડો સંકોચ રહેવો

તે; ભળતાં ડરવું તે. બળભાગવી=

સંકોચ જવો.

ભળકડું, નં મળસકું; પ્રભાત.

ભળકું, વિં જટ મળી નય

એવા સ્વભાવનું [લસ; પ્રજ્ઞા હૃદયનું.

ભળકુકું, વિં ભોળું; નિખા-

ભળભળિયું, વિં સાચું કહી

દે એવું; ભોળું; બોલકણું.

ભળવું, કિં અં મળી જવું;

હળવું; સામેલ થઈજવું. (૨) સરખું

થઈ રહેવું.

ભળામણ, સ્ત્રીં ભલામણ.

ભળાવવું, કિં સં સોંપવું;

ભલામણ કરવી.

ભંગ, પું [સં.] ભાંગવું; ઘટકું;

ભાંગી પડવું તે; નાસીપાસી. (૨)

નારા, અંત; ધૂળધાણી. ફના ક્રાંતિયા

થઈ જવું તે. (૩) વાંકુંવાળી તર-

છાડવું તે; છટકારો-જુભંગ (૪)

ભાંગ. (૫) ખતરો; આંતરો; અટકી

પડવું-આડખીટી આવી જવી તે-  
રંગમાં ભંગ પડવો.

ભંગડ, વિં ભાગનો વ્યસની. કેટી.  
ભંગડખાનુ, નં ભાગને માટે  
એકઠા યતા હોય તે કેકાણું; ભાંગ-  
વડું પીડું.

ભંગડી, સ્ત્રી ભંગિયાની સ્ત્રી.  
ભંગડો, પું ભંગીની ભતિનો  
પુરુષ; ચાંડાળ; ભંગિયો.  
ભંગાણુ, નં વચમાંથી ભાગી  
જવું તે; તુટ. (૨) ભંગ પડી જવું  
તે; અટકી જવું તે.

ભંગાર, પું ભંગી તુટી ગયેલી  
વસ્તુઓ; ભાગેદો સરસામાન, રદ કરેલી  
ધાતુ વગેરેની ચીજોનો ભંગો.

ભંગારો, પું ભંગી તુટી વસ્તુ-  
ઓ લેનારો. [ ચંડાળશી.

ભંગિયણુ, સ્ત્રી ભંગિયાની સ્ત્રી;  
ભંગિયો, પું હુલ્લી ભતિનો  
પુરુષ; મુએલાં બનવર ખેંચી જનાર;  
ચાંડાળ.

ભંગી, પું ભંગિયો; ભંગડો. (૨)  
વિં ભાંગ પીનાર; ભાંગનો વ્યસની.

ભંગીજંગી, વિં ભાંગનો વ્ય-  
સની ને જંગલી જેવો (માણસ);  
જેના જોડવા ચાલવામાં કંઈક અડધો  
હોય નહિ એવો; કેકાણું વગરનો;  
ભાંગ-ગાંતો પીએ ને ગમે ત્યાં રખ-  
ડતો ફરે એવો.

ભંગુર, વિં [ મં. ] ભાગી ભય  
એવું; દેતા યદ્ય ભય એકઠું-જણુ મંગુર.

ભંગડ, વિં [ મં. ] ભાંગનાર.  
(૨) ટાળનાર; નિવારનાર-તીકાભંગડ.

ભંગન, નં ભાગવું-તોડવું તે;  
નારા. (૨) વિં ભાગનાર; ટાળનાર-  
કુખભંગન.

ભંગાર, પું [ સ ] ધન ધાન્ય  
વગેરે ભરી રાખવાની જગા; ભોંયર;  
કોઠાર; નિધિ; ભમદારખાનું; ખાલનો;  
તિલેરી. (૨) વડાણુમા માલ ભરવાનો  
ભાગ. (૩) સંગ્રહ; સંચય. (૪) ધન;  
દોલત; માલમિલકતનો ભરાવો તે.

ભંગારવું, કિં સં છુપાવવું;  
ભંગારમાં ખૂડવું.

ભંગારિયું, નં જેમાં કોઈ  
ચીજ ભંગારી રખાય એવું કેકાણું;  
હાટિયું વગેરે તે. (૨) ગાડા ને એકામાં  
બેસતી નીચે રાખવામાં આવતી નાની  
ચેડી જેવી ગાડાવજી તે.

ભંગારી, પું ભંગારનો અધિ-  
કારી; ખાલવચી; કીકીકાર; તિલેર.  
(૨) ભંગારનો રખેવાળ; કોઠારી. (૩)  
દાર માળવાનો ને વેચવાનો ધંધો  
કરનારી એક ભત; એ ભતિનો માણસ-

ભંગારો, પું ગામના તમામ  
લોકને સાથે જમવા નેતરના તે; મોટો  
જમણવાર. (૨) સાધુઓનું જમણ.

ભટ્ટાળ, નં થાપણ; વેપારને  
માટે એકડો કરેલી રકમ; પુંજ; મૂલ.

ભટ્ટાજિયું, વિં ભટ્ટાગને  
લગવું; ધણુ જણુનો જેમાં ઢ ધ હોય  
એવું; મિથ. (૨) ગળડમંડું; સૈના

સરખા ભાગવાળું; સૌના વાપરનું  
હોય એવું. અંડાનિયો વેપાર=પંત્યા-  
જો વેપાર. દુકં અંડાનિયો=નની  
મુડી ઉપર વેપાર કરનારો.

અંપાડો, વિં મોટા પાડા જેવું;  
નહું. [ હોય એક; બોલું.

અંપોળ, વિં અંદરથી પોહું  
અંભારવ, પું મોટા ને અંદરથી  
પોલો લાગતો અવાજ; બળદનો અવાજ.

અંભેરણી, સ્ત્રીં અંભેરણું તે;  
સાચું જુકું સમજવી ઉત્કેરણું તે;  
હાન ભરવા તે.

અંભેરણું, કિં સં સાચું જુકું  
ઘેરવી ઉત્કેરણું; ભમાવડું, હાન ભરવા.

અભો, પું પાણી રાખવાનું  
આદીનું વાસણ.

અભોરણું, જું અંભેરણું.

અંભોળણું, કિં અં રોહણું;  
ખોળણું; ફાંફાં ખાવના.

આ, પું આપ; દાદો; વડીલ. (૨)  
આધ; વડીલોનો નાનેરાં પ્રતિ ઉદ્દગાર-  
ણું છે આ ! જે કંઈ છે તે વમારૂં જ છે.

આધ, પું [સં. આતા] માનવો;  
અંધ; સહોદર. ( ૨ ) કાકા મામા  
માશી વગેરેના છાકરા તે. [૩] સ્નેહી;  
દોસ્ત; મિત્ર. [૪] કાધપણ માણસને  
વિવેકથી સંજોધવાનો ઉદ્દગાર [૫]  
ક્રાંતિના નામની સાથે જોડાય છે:-  
વાટલાધ; વાણિયાલાધ. વિશેષ નામ  
સાથે જોડાય છે.-શંકરલાધ. ૩૦ પ્ર૦

આધ્યાપા=આજીવ. કહેં જેવાં ભા-  
ધનાં મોસાળાં તેવાં બહેનના ગીત.  
આધ કરતાં આધઅંધ વધે.

આધ્યારો, પું આધ જેવો  
જે સ્નેહભાવ અને વ્યવહાર તે.  
(૨) મિત્રતા; દોસ્તી. [આધ તે.

આધજી, પું જેઠ; વરનો મોટો  
આધઅંધ, પું આધ જેવો જેની  
સાથે સ્નેહ સંબંધ હોય તે; મિત્ર;  
દોસ્તદાર.

આધઅંધાઈ, સ્ત્રીં મિત્રતા;  
આધબીજ, સ્ત્રીં કાર્તિક શુદ્ધિ  
બીજ તે. ( એ દિવસે આધ બહેનને  
ત્યાં જમવા ભય છે. )

આધલાંકું, નં એક માખાપનાં  
છાકરા તે. [ મિત્રતા; દોસ્તી.

આધયાળી, સ્ત્રીં આધપણું;  
આધલાબીજ, સ્ત્રીં આધબીજ.  
આકંડ, વિં ભચી ગયેકું; ક્રૂધ  
નહિ આપણ. (૨) વાણિયું. [ભાખરો

આખર, પું નડો ધડોનો રોટલો;  
આખરી, સ્ત્રીં નાની નડી ને  
કઠણ રોટલી. (૨) ખાનાનું; ખોરાક.

આખરો, પું કઠણ કણકનો  
ખૂબ નડો રોટલો; મોટું તાકડ;-  
આખરાનો લાડુ=આખરો બનાવી  
ભાગીને બતાવેલો લાડુ.

આખરું, કિં સં [સં. માખ] ]  
આપણું કરતું; બોલતું. ( ૨ ) ભરિય,  
કહેવું.

આખા, [ સં. માખ ] બાલી;  
વાણી. (૨) કિંદી અથવા તજમાયા.



ભાગ, [ મં ] દિસ્સો. કાળો; પાંતી. ( ૨ ) ભાગવું તે; વહેંચવું. ( ૩ ) ભાગવાથી જે સંખ્યા ઉત્પન્ન થયેલી હોય તે. અપૂર્ણાદિ. ( ૪ ) પક્ષ; ટોળી; ખાતુ. ( ૫ ) પ્રકરણ; વિભાગ.

ભાગણું, વિં ભાગણું, કૂટણું; તુટેણું; ખંડિત (૨) જોખણું; તરડા-યેણું; ફાટ પડેણું. ( ૩ ) કઠડે કઠડા થઈ ગયેણું; છંદાયેણું. ૩૦ પ્ર૦ પગનું ભાગણું=ચાલવાને અશક્ત. હાથપગનું ભાગણું=કામકાજ કરવાને અશક્ત; આળસુ. ભાગણાં હાડકાં=કામ કરવું જેને ગમતુ ન હોય એવું. ભાગલા પગ=નાઉમેદ થઈ ગયેણું એવું.

ભાગલો, પું ભાગ; કઠડો; ખંડ. (૨) માતાના નૈવેદ્ય ખાટે પુરેલો થાળ.

ભાગવત, ન૦ [ સં. ] એક મોટું ભક્તિ ચોપક પુરાણ. ( ૨ ) વિં ધણું હાંખું.

ભાગવું, કિં અં ( ૨ ) ભાગ કરવા. (૨) નાસી જવું; દોરી જવું. ૩૦ પ્ર૦ ભાગ્યાનો ભીરૂ=મદદની જરૂર પડે ત્યારે સહાય કરનારો.

ભાગળ, સ્ત્રીં છૂટું ચોમાન; ભાગોળ (૨) દરવાળે; મોટું બાકાર. ( ૩ ) ચક્રું; બળદ.

ભાગળિયો, પું બળદમાં દુકાન માંડી વેચવા બેસનાર; કૂટકળિયો વેપારી.

ભાગાકાર, પું અનુક્રમ સંખ્યાના ભાગ પાડવા તે; ભાગવું તે; ભા-

ગવાની એક રીત. ( ૨ ) કોઈ રકમને ભાગ્યાથી આવતો દિસ્સો.

ભાગાભાગ, સ્ત્રીં નાસનાસ; ધણા જણે જેમ પોતાને ફાવે તેમ નાસી જવું તે. [ દોડાદોડી.

ભાગાભાગી, સ્ત્રીં નાસનાસ; ભાગિયણું, સ્ત્રીં ભાગ લેવાને જેને હક દોષ એવી સ્ત્રી; ભાગ પડાવનારી; ભાગે પડતું ભાગવનારી; સંગી; સાથી.

ભાગિયું, વિં ભાગીદાર. ( ૨ ) સહિયારું; પંત્યાણું. [ દાર.

ભાગિયો, પું ભાગીદાર; દિસ્સો-

ભાગી, વિં ભાગવાણું. ( ૨ ) વિં ભાગવાણું; નશીબદાર. (બીજા શબ્દ સાથે બેડાય છે-સુખભાગી.

ભાગીદાર, વિં ભાગિયું; દિસ્સો-દાર (૨) પંત્યાણું. (૩) સામેલ.

ભાગીદારી, સ્ત્રીં ભાગીદારપણું.

ભાગીરથી, સ્ત્રીં [ સં. ] ભગીરથ રાજાએ સ્વર્ગમાંથી આણેલી નદી; ગંગા.

ભાગુ, વિં લઈ નાસનાર. હે ભાગુ=લઈ પડનાર. ચોટું ધણું નહીં સૌથી સરસ નાણુવાપણું બતાવનાર.

ભાગોવડ, વિં મધ્યમસારતું; વચલા વગરનું.

ભાગોળ, સ્ત્રીં ભાગળ; સરહદ ઉપરનું મેદાન—ચોમાન. ( ૨ ) સહેરમાં દાખલ થવાનો ખુલ્લો મોટો માર્ગ—દરવાળે તે.

ભાગ્ય, નં [ સ ] પ્રારબ્ધ;  
દૈવ ચડતી દગા, બડતી બાતી નડી.  
ખ, કિસ્મત, તકદીર ( ૨ ) સુનાયુમ  
ચનાર તે ( ૩ ) ભવિષ્યગા બનનાર તે.

ભાગ્યવત્, } વિં ભાગ્યશાળી  
ભાગ્યવાન, }

ભાગ્યશાળી, વિં નશીબદાર,  
સુભાગી સુખી.

ભાગ્યહીન વિં નશીબ વગ  
રતુ, અભાગિયુ, અકકરમી

ભાગ્યો, અં કોઈક વારજ. કવ  
ચિત્તજ નવજો ( ૨ ) દૈવયોગે  
ભાગ્યવશાત્

ભાગ્યોદય, પું [ સ ] ભાગ્યનો  
ઉદય થવો તે, સાર થવા માડવુ તે.

ભાગ્યરો, પું પહોળા મોતુ અને  
ચાટીડું નહિ એવુ માગીતું વાસણ  
મેટા મોળો બાનરા જેવુ મો = ચપકુ  
ને પહોળુ મો મેટા પહોળો બેડોળ  
ચેરો ( ૨ ) ભાતનો ચર

ભાગ્યક, પું જે વડેભાગ લેવાના  
હોય તે સમકે સખ્યા ( ૨ ) ભાગનાર

ભાગન, નં [ સ ] પાત,  
યોગ્ય ( ૨ ) ભાડ વાસણ

ભાગવુ, કિં સં ભાગવું; વિ  
ભાગ કરવા તોડવુ.

ભાજ, સ્રી ગાક કરવા વાયક  
કુટીક વનસ્પતિની કુમતી ડાખગીઓ  
તે ( જેને બારી વધારીને ગાક વાય  
તે ભાજ. )

ભાજખાઉ, વિં વનસ્પતિ ખો-

રાક ખાનાર, માસાદિ નહિ લેનાર.  
( ૨ ) પોતુ નિર્જળ

ભાજખાલો, પું વાજ અને  
લીલી વનસ્પતિના પાદડા ને કુપયો  
તે ( ૨ ) વનોપધિ કાઠોપધિ ( ૩ )  
સામાન્ય વનસ્પતિ

ભાજમૂળા, નં ભાજ અને મૂળા,  
પાન, કુપયો ને મૂળ સહિત તાજ  
વનસ્પતિ, દલકો ખોરાં ( ૨ ) વિં માલ  
વગરનુ છત્ત, નહિ ધ્યાન આપવા  
જેવું. ત્યાજ્ય [ ભાગ થઈ રહે તેવુ  
ભાજ્ય, વિં ભાગવાને યોગ્ય;  
ભાટે, પું રાજઓના નજા માનાર  
એક ભતિ બારોડ.

ભાટડી, સ્રી ભાટની સો. ભા-  
ટણ ( ૨ ) વિં જરા જેટલી વાતને  
ભાજાવી મૂકે એવી સો, રહેતાથી નહિ  
ડરનારી. [ ભતિની સ્રી

ભાટણ, સ્રી ભાટની સ્રી ભાટ  
ભાટવાડો પું જ્યા એકના  
ભાટ લોકોજ રહેતા હોય તે મહોજો  
થેરી કે ગામ

ભાટવેડા, પું ભાટાઈ ભાગ્યપત્તું;  
રજતુ ગજ કરી નાખવાની રતિ તે

ભાટાઈ, સ્રી ભાગ્યપત્તુ. ભાટ-  
વેડા [ જિની સ્રી.

ભાટિયણ, સ્રી ભાટિયા ન  
ભાટિયો, પું ભટ્ટ કુળના જે  
સત્તિયો દાઢ વણિક રતિમા પડેડા  
તેમનો એક માણસ

ભાહું, નં નરી ઉતર અ. રેણી

એટાણુ જમીન; નદીના પાત્રમાંની  
રેતાણુ જમીન, નદીનો પટ (૨) જેમાં  
છાછરું પાણી ભરાઈ રહેલું હોય તેવી  
જમીન; ચોમાએ અણવાવી રાખી  
પાણી પિવડાવેલી જમીન (૩)  
આકું; ઘણું; ક્ષત. (૪) રોરડીનો  
હુંકો કકરો.

ભાટેલો, પુ. સુરત જિલ્લામાં  
વસતા અનાવલા બ્રાહ્મણોમાંનો એકાદ  
પુરુષ તે.

ભાડ, સ્ત્રી. અનાજ રોકવાની  
ભઠ્ઠી. (૨) ભાડણું જનું કહેલું; પેણો.  
(૩) મોટો કુવો. (૪) ભાડવાઈ;  
વેચાણોની દલાલી.

ભાડણુંભો, પુ. પાંખા, ધાણી  
ને મમરા રોકનારો. (૨) એ ધણે  
કરનારાઓની નાત અને નાતમાંનો  
દરેક જણ તે. ભાડણુંજી-ભાડણુંજી-  
જી=ભાડણુંજીની સ્ત્રી. [ ભાડુવ.

ભાડવાત, વિ. ભાડે રહેનાર;

ભાડાખત, ન. ભાડાને લગતું  
લખત તે; ભાડાચીઠી. [ધી લેખ તે.

ભાડાચીઠી, સ્ત્રી. ભાડા સંબં-

ભાડાનારું, ન. ભાડાખત;  
ભાડાચીઠી. [ હાંડલું.

ભાડિયો, પુ. અનાજ રોકવાનું

ભાડુત, વિ. ભાડવાત; ભાડે  
રહેનાર. કહે. ભાડુતે કંઈ થીડ ભાગે=  
ભાડાના માણસથી કંઈ ધરના માણ-  
સની ગરજ સરે નહિ.

ભાડુતી, વિ. ભાટે ફરતું; ભાટે  
રાખેલું. (૨) મુઝારો કરાવી રાખેલું-  
(૩) અંગત નદિ એવું; ઉપલક્ષિયું.

ભાડું, ન. [ સં. માટકમ્ ]  
વાપરવા માટે આપવામાં આવેલું  
નાણું; કિરાયું; નૂર. (૨) મજૂરી;  
મહેનતાણું. કિં. પ્ર. ભાડે આપવું=  
લવાજમ લઈ વાપરવા આપવું. ભાટે  
રાખવું=કિરાયે લેવું. ભાડું ભરડું=  
નૂર આપવું. કહે. ભાડાની વેલ ને  
ઉલાળી મેલ=કરાવેલી મુદત ધઈ રતી  
એટલે છુટા.

ભાણુ, પુ. [ સં. માણુ ] યરજ;  
ભાસ્કર. (૨) ન. નાટકના દસ  
પ્રકારમાંનો એક પ્રકાર તે. [ છાકરી.

ભાણુકી, સ્ત્રી. ભાણી, બહેનની  
ભાણુજી, સ્ત્રી. ભાણેજી.

ભાણિયો, પુ. બહેનનો ઠાક-  
રો; ભાણો; ભાણેજ.

[ પુત્રી.

ભાણી, સ્ત્રી. ભાણુકી; બહેનની

ભાણું, ન. [ સં. માજન ] પીર-

સીને તૈયાર કરેલું પાત્ર-વાગ-પવરાણું-

(૨) જમણું; ભોજન; ૩૦ પ્ર. ભાણુ

ખટખડ=ધરગત તકરાર; જમવાં

જમવાં થતો કનિયો. ભાણુ અંતર=

એક સાથે મારેલાં ભાણુમાં ભોજનની

વાનીઓમા ફરક રાખવો તે. કિં. પ્ર.

ભાણું માંડવું=જમવા બેસવું, ભાણમાં

ધુળ ના ખવાં=ખાંડી નાખવું; રોજી

રાગવી.

ભાષ્ય, પુ. [ સં. મગિનીય ]  
બહેનનો પુત્ર, ભાષિયો. હહેં ભા-  
ષ્ય ભાગ નહિ ને જમાઈ લાગ નહિ.  
ભાષ્યના, નં કોઈ અને બહે-  
નનાં છોકરાં.

ભાષ્ય, પુ. ભાષ્ય; ભાષિયો.  
ભાત, પુ. રાંધેલા ચોખા; કુર;  
ચોખા. (૨) કાચર, સાજા. (૩) પ્રકાર;  
રીત. છટા. (૪) સળ; છાપ; તરેહ.  
કિં પ્રં ભાત પાડવી=આકાર પાડવો;  
સળ પડી નય એમ કરવું. હહેં ભાત  
વિના કંઈ ભાત પડે=સુકુળપણ વગર  
સારી છાપ હોઈ નહિ.

ભાતદાળ નં ચોખા અને હઠો-  
ળના પેયનું સાદુ ભોજન.

ભાતભાતનું, વિં તરેહ તરે-  
હનું; વિવિધ પ્રકારનું.

ભાતીગલ, વિં જેમાં ભાત  
અને ફૂલ પાટેલા હોય એક; ચિત્રિત;  
૧ ગેર ૧ બી બપેહું એકું તે. ભાતીમલ  
લગડું=ચુંદરી; પાનેવર.

ભાતું, નં રસ્તામાં ખાવાને  
મટે રાખેલો ખોરાક. [વાની કોથળી.

ભાતો, પુ. ભાથો; બાલુ ભર-  
ભાથી, વિં વીર; ચાંવીર; પદ-  
ક્રમી; ચોંકા. બહાદુર હાલેયો; હટ

ભાથું, નં ભાતું; પ્રજાત દ-  
મિયાન ખાવાને મટે રાખે  
ખોરાક, ઊમણ. (૨) હાથું; કાચી  
નોકરને બહાર ફેરવા વર્તા કરવા  
આવડે લગાજમ તે.

ભાથો, પુ. [ સ. મઘા ] વીર  
રાખવાની કોથળી. (૨) ધમણ.

ભાદરવો, પુ. [ સં. માદ્રપદ ]  
વિક્રમ સંવતનો અગિયારમો મહીનો;  
ભાદ્રપદ. ૩૦ પ્રં ભાદરવાનો કિરો=  
જુલાનીનો તોર; થોડા વખતની મે-  
ટાઈનો ગર્વ. ભાદરવાની ભેંસ=તાલી-  
માતી; વકરેલી.

ભાદ્રપદ, જુ. ભાદરવો. [ નક્ષત્ર  
ભાદ્રપદા, ત્રીં એ નામનું  
ભાન, નં [ સ. ] નેપ; જ્ઞાન.  
(૧) શુદ્ધિ; સંજ્ઞા. (૨) રમણ;  
યાદ. (૩) સમજ; અન્ન. (૪)  
લક્ષ્યકાર; છાયા; જ્ઞાન. (૫) કાળજી;  
સાવચેતી; દરકાર. (૬) લક્ષ; ધ્યા.  
ન. કિં પ્રં જ્ઞાન જ્ઞાવડું=મોઘ  
આપવો. જ્ઞાન રડું=ન ચડું. ભાન  
રાખવું=ધ્યાન રાખવું. ભાન આવ-  
ડું=શુદ્ધિ આવડી. દિન્ય; બાસ્કર.  
જ્ઞાન [ સં. ] સૂર્ય. રવિ, જ્ઞાન

ભાષ્ય, પુ. દાદા; દુદ્ધ પુત્ર  
દેદા હદેં બાબાજી બારમા ને  
વદુલ જામમાં.

ભાભી, ત્રીં [ સં. ] નેપ  
જેણે બાદની વદુ; સેવક.  
ભાભીજી, ત્રીં નેપ  
(૨) વિં બાદે રડે  
બાલુ, એ  
ભાભો, એ  
ચોંકા; બહાદુર  
જ્ઞાન

ભામટો, પુ. બટકયા કરનારો;  
સળાડ; છુટ્ટો; ચોર.

ભામણાં, ન. ઓવારણાં.

ભામની, જી. ભામિની.

ભામણું, વિ. ભામણ; મોણું;  
સ્વાદ વગરનું.

ભામા, સ્ત્રી. ભામિની.

ભામા, પુ. ભ્રમ, ભ્રમણા; ભાસ.

ભામાં, ન. ભામુ; ભ્રમણા;

ગાંડાવેડા (૨) ખોટો ભાવ.

ભામિની, સ્ત્રી. [ સં. ] જીવા-  
ન રૂપાળી સ્ત્રી. | ઉદ્ભાસ.

ભામો, પુ. ભ્રમ; ભ્રમણા; ભાવ;

ભાયડો, પુ. પુરુષ; નર; માંડી-

ડો; (૨) વર; પતિ, ધણી. ૩૦ પ્ર.

હમે ભાયડો=છતે ધણીએ.

ભાયાત વિ. ભાઈના સંબંધ-  
ધનું. (૨) પિતરાઈ ભાઈ.

ભાયાતી, વિ. ભાયાત સંબંધી;  
પિતરાઈ ભાઈ તરીકે હકવાળું.

ભાયો, પુ. ભાઈ.

ભાર પુ. [ સં. ] વજન; બોલે;

તોષ (૨) તાકાત; શક્તિ; બળ.

(૩) હિમ્મત; દમ-હામ; મગ્દુર.

(૪) અપચો. અછલું. (૫)

મોટપણું; મોભો; મોરવ; વફર. (૬)

ઉપકાર; પાડ; એહસાન; આભાર.

(૭) સમૂહ; જત્યો (૮) ચીવીશ

મણ જેટલું વજન તે. (૯) વીશ

કરોડ એકવીસ લાખ ને ચુવોતેર

હજાર જેટલી સંખ્યા તે. (૧૦)

વીશ તોલાભાર જેટલું વજન તે.

(૧૧) જોખમ; જવાબદારી (૧૨)

અ. અમુક જેટલું એમ; બરોબર:-

રતિભાર. કિં. પ્ર. ભાર વહેવો=

જોખમ ખેડવું. ભાર મૂકવો=

જોખમ સોપવું; ઉપકાર ચડાવવો.

ભાર ભાંતવો=મોભો તોડવો; 'હલકુ

પાડવું. ભાર પડવો=મહત્વ પડવું.

ભાર રાખવો=મર્યાદા નળવવી ભાર

ખોવો=નીરવ ચુમાવવું. ભારે પડવું=

મોખું પડવું; મુશ્કેલ થઈ પડવું. ભાર

રહેવો=અપચો થવો. હલેં ગાડા તળે

કુતર નય તે ભણે કે હું ન ભાર ખેડું.

ભારખાનું, ન. ભાર વહી જ-

નારાં ગાડાં તે. માલગારી.

ભારભ, સ્ત્રી. [ સં. માર્યા ]

પરણેલી સ્ત્રી, પત્ની; વહુ; ધણિયાણી.

ભારદિયો, પુ. પાટડો; ભાલ;

જેની ઉપર મેડાનો ભાર આવે તે;

ભારવદિયો.

ભારણ, ન. ભારવું તે; રાખમાં

ધાલી રાખવું તે. (૨) પુટપાક. (૩)

ભારવાળી ચીજ તે. (કાનજ વગેરે

ઉપર મૂકવાની.)

ભારત, વિ. [ સં. ] ભરતનું;

ભરત સંબંધી; ભરતના વંશજનું.

ભારતવર્ષ=ભરતના વંશજનેનો દેશ

તે; હિંદુસ્થાન. (૧) ભરત રામના

વંશજનું જેમાં યસ્ત્રિ છે એવું;

મહાભારત; આપણું વીરરસથી ભર-

પુર ઇતિહાસનું પુસ્તક.

ભારતી, સ્ત્રીં [ સ. ] વાણી.  
સરસ્વતી. (૨) ગોસાંધઝોની એક  
અટક-તે.

ભારતીય, વિં [ સં. ] આર-  
તને લગતું. (૨) ભરખંડતું.

ભારતી, વિં શરવીર; બળવાન;  
બહાદુર; મહારથી.

ભારદોરી, સ્ત્રીં ગર્ભસ્ત્રી ન  
જય તે માટે ગર્ભવતીત્રી કહે નાંખ-  
વાની મંતરેશી દોરી.

ભારદ્રોજ, નં એક નવતું  
પંખી. (૨) પું એક ઋષિ.

ભારખરદારી, વિં ભાર વહે-  
નાર; અવેડા, ઉંટે, બળદ, માકું, વગેરે.

ભારખોજ, પું ભાર; વજન;  
મતંગો. વક્તર. (૨) મોટપણ.

ભારવક્તર, પું ભાર, મતંગો.  
(૨) મોટપણ (૩) આખર; સાખ.

ભારવટિયો, પું પાટો; મોટી  
આડી.

ભારતું, કિં સં રાખમા હાળી  
રાખતું; ભંડારતું. (૨) દુઃખ વગે-  
રેને હામી રાખતું. કહેન ભારેલો દેવતા  
-શા માટે ઉપાસવો=ભાઈ રહેવી વાતને  
શા માટે તાણ કરવી.

ભારંડ, નં એક નવતું પંખી.

ભારી, વિં ભારે. વજનદાર.  
(૨) મોંધું. (૩) મુશ્કેલ; અધાર.

(૪) ધણું; ખૂબ.

ભારી, સ્ત્રીં નાનો ભારો; ખંડલ.

ભારે, વિં વજનદાર; જેમાં  
ભાર હોય એવું તે (૨) ધણું  
મોંધું. (૩) અધર; મુશ્કેલ. (૪)  
મુશ્કેલીવાળું. (૫) કદ વગેરેનો ભાર  
હોય એવું-એની આખો ભાર છે.  
(૬) અતિશયતા દેખાડે છે કિં  
પ્રં ભારે ધણું=વજનમા વધણું; મુશ્કે-  
લ યથ પડતું. ભારે પડતું=મોંધું  
પડતું; નહિ સહેવાતું.

ભારેખમ, વિં આખરદાર;  
પ્રતિનિધિ; મોંઘાદાર. (૨) મોંઘાઈના  
ડાળવાળું. (૩) સ્વયં, ગંભીર. (૪)  
નાં સ્વયંતા; ગંભીર; મોંઘાઈ.

ભારેવાઈ, સ્ત્રીં દહાડા ચડેલી;  
સમર્થા.

ભારેશકથ, વિં જડ, પાથરના  
જેવું; ખૂબ ભારે (૨) જરૂરપડાય  
નહિ એવું (ગોળન).

ભારો, પું શુભો; પુણો; મોટી  
ભારી. (૨) ધણાનો સમુદાય-દુઃખનો  
ભારો. ૩૦પ્રં સાપનો ભારો=મુશ્કેલીથી  
સથવાય એવી ચીજ. (૩) સડનો  
છેડો.

ભારોટિયો, પું જેની ઉપર પીટો  
વગેરે મંડાય છે તે મોંધું લાંબું લાકડું;  
પાટો.

ભારોટી, સ્ત્રીં ભારી; શુભી;  
નિંદ્રી; પોટલી. [ સાટે, બરોબર.

ભારોભાર, અં સરખેવજને;

ભાગવ, પું [ સં. ] શુભાચાર્ય.

(૨) પરમુત્તમ; ભૂતવંચનો માણસ

તે. (૨) એ નામે ઝાળખાતી બ્રાહ્મ-  
ણની એક નાત.

ભાર્યા સ્ત્રી [ સં. ] સ્ત્રી, વહુ;  
જેનું બંધુ યોગ્ય કરવામા આવે  
છે તે સ્ત્રી.

ભાલ, નં [ સં. ] કપાળ (૨)  
પાટો, ભારવટિયો. (૩) ભેજ રહેતો  
હોય એવી જમીન; રેતાળ સાથે રસાળ  
એવી જમીન. [આગળ આવનાર સેવક.

ભાલદાર, પું છીદાર; રામની  
ભાલિયો, પું મોટો ધડો; ગાગર.

ભાણુ, નં રીંછ. (૨) ફાંડેડો.

(૩) ભાલો. બરછી, ભાણું.

ભાલો, પું આણીવાણું પાટું  
જટલી લાખી લાકડીનું ઘોડેસ્વારના  
ઉપયોગનું એક હથિયાર; લાખી બરછી.

ભાલોડું, નં ભાલાના ધાટું  
લોખંડું પાટું. (૩) તીર, બાણ.

ભાવ, પું [ સં ] જનિ; લાગણી.

(૨) મહત્તિ, સ્વભાવ. (૩) ઇરાસ;

મતલબ. (૪) હેત; પ્રેમ; આસ્થા.

(૫) છુપો ભેદ; મમ. (૬) આજ્ઞા;

ચેષ્ટા; અભિનય. (૭) સારાસભૂત

અર્થ; અભિપ્રાય. (૮) મન, ચિત્ત-

વત્તિ. (૯) આર્થ; પૂજ્ય; (નાટકમાં)

(૧૦) સ્થિતિ; હાલત; સ્વરૂપ. (૧૧)

સત્તા, કાય, ફળ;—મહ ભાવ. (૧૨)

મૂલ, કિંમત; દર. કિં પ્રા ભાવ આવો

=આમહ કરાવવો. ભાવ પૂછવો=દરકાર

કરવી. ભાવ આવવો=કિંમત ઉપજવી.

ભાવભજવવો=સ્વભાવ પ્રમાણે વર્તવું.

ભાવ રાખવો=પ્રેમ રાખવો. ભાવ  
કરવો=વેરા ભજવવો. ભાવ લેવો=મન  
બાંધવાને યત્ન કરવો. હાવભાવ=લટકા;  
નખરા તે.

ભાવટ, જું ભાવટ

ભાવઠ, સ્ત્રીં જ'ભળ, આપદા;  
ઉપાધિ; પચાત વિડ'બના; મુરેલી.

ભાવતખીજ, જું ભાવતખીજ;  
ભાઈખીજ.

ભાવતું, વિં પમંદ પડતું;  
મનગમતું; રચતું. કહેં ભાવતું હતું  
ને વંદે કહ્યું.

ભ.વન. નં રીસ ચટે એવું કહેવું  
તે; મેલ; ટાણો. (૨) ભાવના.

ભાવતખીજ, જાં ભાઈખીજ.

ભાવના, સ્ત્રીં [ સં. ] કલ્પના;  
ધારણા. (૨) ઇચ્છા; વૃત્તિ, અભિલાષ  
(૩) વિશ્વાસ; અધ્ધા; આસ્થા;  
ભરોસો. (૪) પ્રેમ; વહાલ; માયા;  
(૫) પસંદગી. (૬) પદ; પુટા-મંડુરને  
કેટલીક ભાવનાઓ દેવાય છે. કિં પ્રા  
ભાવનાદેવી=પાસ દેવો.

ભાવવાચક, વિં [ સ ] ભાવ  
-મહત્તિ-મુલ્ય બતાવનાર (નામ).

ભાવતું, કિં અં સ્વાદ લાગવો;  
રચવું. (૨) પસંદ પડવું; ગમવું.

ભાવસાર, પું કપડાં છાપવા-  
રંગવાનો ધંધો કરનારો; છાપો. [ સ્ત્રી.

ભાવસારણુ, સ્ત્રીં ભાવસારની  
ભાવાર્થ, પું [ સં ] અંદરનો

અર્થ; તાત્પર્ય. (૨) હેષ્ઠ. મતલબ;  
આશય. (૩) ધુપો બેઠ: છુપી મતલબ.

ભાવિક, વિં [ સં. ] પ્રીતિવાળું;  
ભાવને સમજનાર; રસિક; મમંજ. (૨) નિષ્ઠાવાળું; ભક્તિવાળું; આસ્તિક.

ભાવિ, નં [ સં. ] ભવિષ્ય  
કાળમાં યનાર તે; નશીબ; તકદીર.

ભાવેપ્રયોગ, પું જેમાં ક્રિયા-  
પદનો ભાવ તેજ ક્રિયાનાથ હોય  
એવો પ્રયોગ તે.

ભાવણુ, નં [ સં. ] મોટેથી  
બોલવું તે; બોલીને વિવેચન કરવું તે.  
(૨) બોલવું; કહેવું. કિં પ્રં ભાવણુ  
આપવું. ભ.પણુ કરવું.

ભાષા, સ્ત્રીં [ સ. ] મોટેથી  
કાંઈ ભાવનો ઉચ્ચાર કરવો તે; મોઢા-  
માંથી કાઢેલો ખનિતો; બોલી; વાણી.  
(૨) રુઢ અર્થવાણી વાણી તે. (૩)  
સરસ્વતી; વાગ્દેવતા. (૪) મજાભાષા-  
હિંદી ભાષા તે.

ભાષાંતર, નં [ સ ] એક  
ભાષામાંથી બીજી ભાષામાં ઉતારવું  
તે; તરજુમો; અનુવાદ; ભાષાફેર  
કરવું તે. [ કહેલું.

ભાવિત, વિં [ સં. ] બોલેવું;  
ભાષી. વિં બોલનાર મિતભાષી.

ભાષ્ય, નં [ સં ] મૂળ લ-  
ખાણુ ઉપરનું વિવેચન તે; ટીકા.

ભાષ્યકાર, વિં ભાષ્યકર્તા;  
વિવેચક; ટીકા કરનાર.

ભાસ, પું [ સં. ] પ્રકાર;  
તેજ. (૨) મનમાં જે આજ્ઞ જ્ઞાનનું  
દર્શન થાય તે; ભાન; અસર (૨)  
કાંઈ વાત જનવાનો જોગ જણાવો તે  
(૩) સરખાપણું દેખાવું તે:-મને  
એવો ભાસ થયો

ભાસમાન, વિં [ સં. ] દેખાઈ;  
દીપવું કલ્પનામાં આવવું.

ભાસવું, કિં અં પ્રકારાવું. (૨)  
કલ્પનામાં આવવું, દેખાવું; મનને ભા-  
ગવું. (૩) અમુકના સરખું જણાવું.

ભાસ્કર, પું [ સં ] સૂર્ય; રવિ;  
સુરજ.

ભાજ, સ્ત્રીં શોધ; પતો; ખોળ;  
ખજર. કિં પ્રં ભાજ લાગવી=પતો  
મળવો. ભાજ કાઢવી=શોધ ચલાવવી.

ભાજવણુ, સ્ત્રીં સુપરત; સોં-  
પણુ; ભલામણુ.

ભાજવણી, સ્ત્રીં સોંપણુ;  
સિફારશ; ભલામણુ.

ભાજવણું, કિં પ્રં ભાજ લેતા  
રહેવાનું કહેવું; સિફારશ કરવી.

ભાજવું, કિં સં દેખવું;  
જોવું; અવલોકવું. (૨) સજવું. (૩)  
સમજવું.

ભાજિયો, પું ધડો; ભાસિયો.

ભાજું, અં વારં; ઠીક; જુઓ.

ભાં. અં ગાય-જળદનું જરાડવું  
તે; અભાં. (૨) અસ્પષ્ટ જડો અવાજ  
કરવો તે; જુઝળાનો અવાજ:-ભાં ભાં  
કરવી મોઠર.



ભાંગ, સીં [ સં. મંગા ] ગાંભની કળીઓ ને પાદડી. (૨) ગાંભની કળીઓની પાદડી ને બીજો મગાલો એક સાથે કચરી છુટીને બનાવેલું કંડી પેય; વિન્યા કિં પ્રં ભાગ વાટવી=ગાંભની પાદડીને લસોટવી ભાગડો વાટવો=કંઈને બદલે કંઈ બોલવું; કામ બગડી નય એવું બોલી એસવું. ભાગ પીવી=ગાડું થવું આળા કરવા.

ભાંગડો, ભાગ.

ભાંગણું, વિં ભાંગનશીલ, ખાંડતાં ઘણા દાણા ભાગી નય એવું.

ભાંગણું, વિં કકડા થઇ નય એવું; ભાગણું.

ભાંગરો, પું એક ભતની ઐયધિ. (૨) પાકટ થઇ ગયેલાં ગાંભનાં પાન કળીઓ ને બિયાંનો છુકો તે કિં પ્રં ભાગરો વાટવો=કામ બગાડી નાંખવું; ન બોલવાતું બોલી બેસવું.

ભાંગણું કિં અં [સં. મંજ] કકડા કરવા; તોડવું; ફેડવું. (૨) બોણ આપવું અથવા મૂળથું ન આપવું;—તેણે તાણાં ભાંગ્યાં. (૩) વૃંદ કરવું; ભરીપુરીને આપવું; ફેડવું;—દુઃખ ભાંગ્યાં=ફિટાડ્યાં. (૫) વણવું; શ્રમવું;—રાશ ભાંગવી.

ભાંગુ, વિં ભાંગણું (૨) કકડા થયેલું; છુકા એવું.

ભાંગગડ, સીં ઉઠાપોઠ; ચચાં. (૨) પંચાત; તકચર. (૩) નાધો; કુ-

મડો કિં પ્રં ભાંગગડ કરવી=ઉઠાપોઠ કરવો; વાંધો કાઢવાને વચમા પડવું તે.

ભાંગગડિયું, વિં ભાંગગડ કરવી પડે એવું (૨) ભાંગગડ કરનારું—માણસ તે.

ભાંગગડિયો, પું ભાંગગડ કરનારો. પંચાતિયો; વાંધો પતાવી નાખનારો લવાદ દલાલ. કહે ભાંગગડિયાનાં છોકરાં ભૂખે મરે=પંચાત કરનારનો વખત એણે નય.

ભાંગણી, સીં ભાગવું તે; વહેંચણી; સખ્યાના ભાગ કરવા તે. (૨) દોરડું વણવાની ક્રિયા તે.

ભાંગણું, ભાંગવું.

ભાંડ, નં [સં. માળડ] ભાણું; વાસણ; પાત્ર; કામ. (૨) વિં નાણું; ઉપાડું; છુંડું. (૩) અસલ્ય બોલી આળા કરનાર મરકરો; ગમે તેમ છુટથી બોલનાર; બેસરમો. [ માળી.

ભાંડણું, નં ભાંડવું તે; ગાળા-

ભાંડવું, કિં સં છુંડું બોલવું; ગાળ દેવી; નિંદા કરવી.

ભાંડું, નં સગાં ભાણબહેન; એક કુડુંગી. [ વગણું.

ભાંભણું, વિં ભોણું; રુદાદ

ભાંભેર, સીં કપાળ અને બોઠ નીચેના મુઠાળા ખેંચી નાખવા તે.

ભિદા, સીં સં ભાખ; વાચના; આછછ કરીને માગવું તે. (૨) દાન; ખેસલ; બક્ષીય.

લિક્ષાન્ન, ન૦ [ સં. ] લીખ માગીને આણેલું અનાજ.

લિક્ષાવૃત્તિ, સ્ત્રી૦ [ યં. ] લીખ માગીને આજીવિકા ચલાવવી તે; લીખનો ધંધો.

લિક્ષુ, વિ૦ [ સં. ] લીખ માગીને ચુનરો કરનાર (૨) સંન્યાસી. (૩) બૌદ્ધસાધુ.

લિક્ષુક, વિ૦ [ સં. ] લિક્ષા ઉપર ચુનરો કરનાર; લિક્ષુ; ખિખારી, મામણુ.

લિખવાળી, સ્ત્રી૦ લીખ માગીને બતાવેલી કાકડી, કોકરણું.

લિખારચોટ, વિ૦ લિખારી જેવું; જુળ ફાયદાવાળું. (૨) દળદરી.

લિખારણુ, સ્ત્રી૦ લીખ માગનાર સ્ત્રી. [(૨) ગરીબ.

લિખારી, વિ૦ લીખ માગનાર. લિખારીવેડા, પુ૦ લિખારીપણું કરવું તે.

લિખારૂ, જુ૦ લિખારી. લિચડાણું, કિ૦ અ૦ સાંકડામાં આવી જવું; ભચડાણું. [સંકડાણ.

લિડાબીડ, સ્ત્રી૦ ગીરદી; લીડ; લિડાવણું, કિ૦ સ૦ વાસણું.

(૨) ગણરાવણું; ધમકી રવી, દળડાવણું; બીક બતાવવી. (૩) ભેરથી વળગાડવું; આલિંગન આપણું; દળાવણું.

લિડાણું, કિ૦ અ૦ બીડમાં આવી જવું; સંકડાણું. (૨) રૂંધાણું; અકળાણું. (૩) સજ્જડ બેસણું.

લિન્તિ, સ્ત્રી૦ [ યં. ] લીંત; દિવાલ. લિન:પુ., કિ૦ અ૦ પલળણું; લીડું યડું; લિંનણું.

લિનારા, સ્ત્રી૦ થોડું બીનાપણું હોય તે; આદ્રંતા.

લિન્ન, વિ૦ [ ન. ] જુડું; અળગું; છુટું; નોખું. (૨) અંતર-ભેદ પડેલો હોય એવું (૨) ફૂટેલું; ટુટેલું; ભાંગેલું. (૩) ખીણેલું; વિકસિત.

લિન્નતા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] જુદાઈ; ભેદ; અંતર. (૨) પડદો; તફાવત; ફેરફાર. [ફિરફાર; તફાવત.

લિન્નભાવ, પુ૦ [ યં. ] જુદાપણું; લિલામું, ન૦ [ યં. મલ્લાતક ] એક જાતનું ચપટું બી. (તેમાંથી કાળા રસ નીકળે છે તે કપડાં ઉપર નિશાન કરવામાં ઘોળી લોકો વાપરેછ.) ૩૦ મ૦

લિલામો ઉડાડવો=અહીં તહીં ઠગિયો કરાવવો. [ભતિ; લીલ; કિરાત. લિજલ, પુ૦ [ સં. ] એક અનાય લિજુ વિ૦ લીડ; ભેડ. સામાનવાળીઓ; સાથી; ગાઠિયો. [કરનારો.

લિખજ, પુ૦ [ સં. ] વૈદ્ય ઓસડ લિસ્તી, પુ૦ [ કા. ] પાણી ભરી લાવવાનો ધંધો કરનારો; મરાક વડે પાણી છાંટવાનો ધંધો કરનાર; પખાલી.

(૨) એ નામે ઓળખાતી એક જાત. લિંગડું, ન૦ સખત થઈ ગયેલું.

લિંગડું, ન૦ સખત થઈ ગયેલું. લોડું.

લિંગારી, સ્ત્રી૦ ભમરી. લિંગારો, પુ૦ ભમરો.

લિંગારો, પુ૦ ભમરો.

ભિન્નવૃત્ત, કિં સં પદાણવૃત્તઃ  
બીનું કરવું. (૨) ચોતું કરવું. (૩)  
સત્ત્યાવૃત્ત. [પદ્યવૃત્ત.

ભિન્નવૃત્ત, કિં અં બીનું વૃત્તઃ

ભિન્નપાલ, પું [ સં ] લક્ષ.

ધર્મા વપરાતું એક હથિયાર; ગોળા  
ફેંકવાનું યંત્ર. ગોળુ.

ભિન્નસૂ વિં ધણા વાળવાળું.

(૨) ના. પત્યર.

ભીખ, સ્ત્રીં [સં. મિક્ષા] બીખ  
પાસે કરગરીને માગવુ તે; ચાચના. (૨)  
માગનારને આપેલી ચીજ. (૩) માગી  
તાગીને મેળવેલું હોય તે; -ભીખનાં  
લુગડાં. કિં પ્રં ભીખ માગવી=માગવું;  
નિર્ધન થઇ જવું. કહેં ભીખનાં હાં-  
ડતાં શીકે ન એડે=ભીખથી મુડી બં-  
ધાય નહિ. ભીખ તેને સા સંતાપ.  
ભીખની બહેન ચાકરી=નોકરી ભીખ  
જેટલીજ હલકી છે. ભીખ કરતાં ભૂખ  
સારી=માગીને ખાવા કરતાં ભૂખ્યા  
રહેવું સારું. ભીખને માથે લાક=ભીખ  
છે તે તિરસ્કાર કરવા જેવી છે.

ભીખવું, કિં અં માગી ખાવું;  
-ચાચના કરવી; ભીખ માગવી.

ભીડ, સ્ત્રીં ધણા જણનો એક  
ઠેકાણે થયેલો જમાવ તે; ગીરદી; કઠ;  
ભરાવો; સંકડાશ. (૨) લંગી; એકપ.  
(૩) અડચણ; હરકત; મુસ્કેલી. કિં  
પ્રં ભીડ ભાગવી=મુસ્કેલી વખતે મદદ  
કરવી. ભીડ પડવી. કહેં પાડોશીથી  
કંઈ ધર ધણીની ભીડ લાગે=ભીડમાં  
હાથ=વાપરવાની છંટ નહિ હોવી.

ભીડવું, કિં અં વાસવું; બંધ  
કરવું. (૨) ભેડવું; બાધમાં ધાવવું;

ભીડી સરમું ચાંપવું; આલિંગવું.

(૩) કસીને બાધવું; જોરથી ખોસવું.

(૪) અડીજત; ધુસવું; રેસીજવું.

ભીત, વિં [ સં. ] બીનેલું;

બય પામેલું. [ દહેશત.

ભીતિ સ્ત્રીં [ સં. ] બય; બીક;

ભીતો, પું ભીતમાંનો ભારવ-

ટિયો. (૨) ભીંતપરનો ચાંમડો.

ભીનું, વિં પત્તળેલું; પાણીવાળું;

આદ્ર. ૨૦ પ્રં ભીના ધડે દળવા=બહુ

મહેનત પડે એવું કામ કરવું.

ભીમ; વિં [ સં ] બયંકર;

વિકરાળ. (૨) ભારે; મોટું. (૩)

નાં પાંચ પાંડવોમાંનો એક ભાઇ.

ભીમઅગિઆરસ, સ્ત્રીં જેઠ

શુદિ અગિયારસ; નિર્જા એકાદશી.

ભીમડું. નં નાનાં બાળક થુંક

હડાડે છે તે. (ભીમડાં હડાવવાં.)

ભીજ, વિં [ સં. ] બયશીલ;

બીકણ.

ભીરુતા; સ્ત્રીં [ સં ] બીકણપણું.

(૨) બીક, ડર; દહેશત.

ભીરૂ; પું ભિદ્ધ; સામે રમ-

નાર. (૨) સમોવડિયો; સાથી.

ભીડિયો.

ભીલ, પું નું ભિદ્ધ.

ભીલડી, સ્ત્રીં ભિલ જાતની સ્ત્રી.

ભીયણ. [ સં. ] ભયાનક;

ભિયામણું; કસાલ. (૨) મોટું; દારણ.

ભીખ, [સં] ભયંકર. (૨) મોહ.  
દાઝલુ; દારમું. (૩) નાનું ચાન્તલું  
રાંભનો ગંગાને પેટ અવતરેલો પુત્ર;  
પાંડવ કૌરવોનો પિતામહ; માંગેય.

ભીસવું, કિં સં ભયડવું;  
પીસવું. (૨) નિશ્ચેવવું.

ભીંડી, સ્ત્રીં જેની ઊઘના રેસા  
નીકળે ■ એવો એક ઊડ. (૨) એ  
ઊડની ઊઘ, કે જેના રેસાનાં દોરડાં  
વણવામાં આવે છે.

ભીંડો પું એક ભતના શાકનો  
ઊડ. (૨) એ ઊડની શીંગ. (૩)  
ફાયર. ફાંસ; આડખીલી. કિં મં  
ભીંડો મારવો=ફાંસ મારવો; મખમારવો.  
કહેવું બાદરવાનો ભીંડો=ટકે નહિ એવો  
કુછાળો.

ભીંત, સ્ત્રીં [સં. મિત્તિ] માટી  
છેટ અથવા પાયરનું ચણતર; દિવાલ;  
કોટકું.

ભીંતડી, સ્ત્રીં ભીંત; દિવાલ.

ભીંતર નં હિલ; દેહું: કાળજું:  
અંતર. કિં મં ભીંતર દાઝવું=કા-  
ળજું બગવું; મનમાં ખટકવું. (૨) અં  
અંદર; માં: કંડાલુમાં. [દિવાલ.

ભીંતરડી, સ્ત્રીં નાની ભીંત;

ભુઓ, પું રેતીમાં દબાઈ રહે-  
નારો એક છવડો. (૨) પાણીના ભેરને  
ચીથે જમીનમાં પડેલો ઢંડો ખાડો.  
(૩) ભુવો.

ભુખી, સ્ત્રીં કાઈ પક્ષ ચીજનો

ચીજો મર તે; રજ. [કંકડા.

ભુકેભુકા, પું ચુરેચુરા; કંકડે  
ભુકે, પું નાના મોટા કંકડા-  
ઓનો જથ્થો તે; ચૂર્ણ; મર; ભેર; ચુરો;  
ભુખી; ભંગાર. કિં મં ભુકા યજ્ઞનું=  
ભાગીને કંકડા થઈ જવું. [ભોગવેહું.

ભુકત, વિં [મ.] ખાધેહું;  
ભુકતાવવું, કિં સં ભોગ કરા-  
વવો; જમાડવું; આરોગ્યવવું.

ભુકિત, સ્ત્રીં [સં.] ઉપભોગ;  
ભોગવવું તે; સંસારના લાવા લેવા તે.  
(૨) ખાવું ભોગવવું તે. (૩) ભોગવટો.

ભુખકું, વિં ભુખાળવું; ભુખે  
પીડાવું હોય એવું; કંગાલ; મરીખાં  
નિર્માદ્ય; ભુખુસિત. (૨) મરનું;  
તંબીમાં આવેહું. ભુખડી ખારરા=  
ખાડખાડની જેની દાનત હોય એવું.

ભુખર, વિં કતર દિશાનો વાયુ.  
ભુખરું. વિં ભુરું; ઉપરાઈ  
મથેડા રંજનું.

ભુખાળવું, વિં જેને વારંવાર  
અને સારી ભૂખ લાગતી હોય એવું;  
ખાવાનીજ દાનતવાળું; જેની ભૂખ  
મટલી ન હોય એવું; ભુખુસિત; ખાક  
મરું. [કરો:-લાકું.

ભુચિયો, વિં ભાગી નય એવો;  
ભુજ, [સં.] હાય; કર; ભાડું.  
ભુજદંડ=હાથ રૂપી દંડ.

ભુજ. પું [સં.] સાપ; અદિ;  
નાગ; ભુજંગ.

ભુજંગ, પું સાપ; નાગ. (૨)

શુભો માણસ; કામીજન. ( ૩ ) એક  
વ્રત: ભુજંગી છે.

ભુજંગમ, પુ. [ સં. ] ભુજંગ.

ભુજંગી, પુ. બાર અક્ષરનો એક  
છંદ, ભુજંગયાત.

ભુજ, સ્ત્રી. હાથ. કર બાહુ.

ભુજાચોર વિ. હથેલી ચોરીઓ  
કરનાર; મહાઇના ભુજા ચોરી ખાનાર.

ભુજો, પુ. મહાઇ ઝોડો.

ભુજકુતું, ભડકું

ભુતકું, ન. ભૂત; અવગતિયો  
જીવ; પિરાય (૨) ખીક લાગે એવું  
માણસ.

ભુતડો, પુ. ખડી જેવી ચીકણી  
ને સુવાળો માટી. (૨) મેલો અને  
ખિયામણો માણસ. [ ભૂતોની મંડળા.

ભુતાવળ, સ્ત્રી. [ સં. મૂતાવલી ]

ભુનાં. ન. ઘવેરનાં કાચલાં; નહિ  
ભરાયલા દાણા (૨) સુકાયેલી શીંગા.

ભુરકું, કિં. સં. મોહ લગાડવો,  
વરા બનાવવું; ભ્રમિત કરી દેવું; વેલું  
કરવું; મંત્રથી વરા કરવું. (૨) છેતરવું;  
હમકું, ભરમાવવું.

ભુરકમ, સ્ત્રી. પરચૂરણ ચીઝોનો  
જથ્થો તે. (૨) નાનાં નાનાં ઓકરાંની  
ટાળી તે.

ભુરકી, સ્ત્રી. મંત્રદેવી રજ-ભરમ  
તે. (૨) એક જણે બીજની ઉપર ફિદા  
ફિદા થઈ રહેવું તે (૩) મોહિની; વેલું  
ગણું તે. કિં. પ્ર. ભુરકી નાખવી =  
વરા કરી લેવું; ભ્રમિત કરી નાખવું.

ભુરશી. સ્ત્રી. આદ્યજ્ઞે યજમાને  
આપેલી બાંધી રકમની દક્ષિણા તે.

ભુરાટ, પુ. ભુરાપણું; કંઈક ભૂરું  
લાગતું હોય એવું. ભુરાસા. [ ભુરાટ.

ભુરાશ, સ્ત્રી. ભુરાપણું; ગોરાપણું;

ભુરાંકું, વિ. ગભરાઈ ગયું હોય  
એવું; શુંચવાતું હોય એવું; બે બાકી;  
ભ્રમિત; ભૂલું પડેલું.

ભુરું, વિ. રાતો કાળો અને  
પાળો એ ત્રણ રંગના મિશ્રણથી જે  
રંગ થાય તેના એવું. (૨) ગોરું; ગોર-  
ભુરાલોહ. ભુરિયોગોરો; યુરોપીયન.

ભુરુંકોણું, ન. એક જાતનું મોહ  
સાક ફળ. (૨) એ ભુરું હોવાથી ભુરું-  
કોણું કહેવાય છે. )

ભુલકણું, વિ. વારંવાર વિસરી  
બય એવું, વારંવાર ભૂલ કરે એવું.

ભુલથાપ, સ્ત્રી. ભુલાવીને-  
ભોળવીને થયેો ભારવો તે; ફરેબ;.  
છેતરણું તે.

ભુલભુલામણી, સ્ત્રી. સહેજ  
ભૂલ થઈ બય એવી અટપટી બાણ-  
ખેલ, રચના તે; ભૂલ થાય એવી  
શુંચવણી.

ભુલભુલામણું, વિ. શુંચવણ  
બરેલું; ભૂલ થાય એવું; અટપટું.  
ભ્રમમાં નાખી દે એવું.

ભુલવણુ, સ્ત્રી. ભુલથાપ.  
ભુલવણી. [ ભ્રમ.

ભુલવણી, સ્ત્રી. ભૂલવું તે. (૨)

સુલાવણું, કિં સં ભૂલે તેમ  
કરવું; (૨) ભુલ ખવરાવવી; ચુલવણું.  
(૩) ઘેતરવું; કમણું; ભરમાવણું.

સુલાવો, પુંબૃષ્ પડવી તે; ભૂલ;  
ચૂલ. (૨) લંધું સમભવણું. ઘેતરવું તે.

ભુલું. વિં ભુલણું. (૨) ચૂકી  
જાયેલું; ભમિત. (૩) મોહિત; મુગ્ધ;  
'વલખાં મારતું'. [ રાનો કાન.

ભુલ, પું બિલાડીનો ટોપ; કુત-

ભુલન, નં [ સં ] જગત; લોક.  
ચીદ ભુલન=સાત પાતાળ તથા સાત લેખ

લોકો. [ ત્રભુલન=સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ

ભુલલોક, પું [ સ ] ભૂલોક  
અને સૂર્ય એ વચ્ચેનો પ્રદેશ તે; સિદ્ધ  
અને અધિઓને રહેવાનો દેશ તે.

ભુલો, પું મેલી વિદ્યા બધુ-  
નારો; ભૂત પ્રેત કાઠનારો; કુલ્યાવનારો.

ભુલકો, પું કુલકો; ભુલકો.

ભુલકો, જું ભુલકો.

ભુલ્યાં, નં પાણી. કિં પ્રં  
ભુલ્યાં ભરાઈ જવાં=ધાઈ જવું.

ભુલ, સીં [ સં. મૂમિ ] ભોંધ;  
ભૂમિ; જમીન. (૨) ખેતર.

ભુલવું, કિં અં ગમેડાણું બો-  
લવું; ભોંભોં કરવું. (૨) ગમે તેમ  
બોલવું. [ વગેરે.

ભુંગરા, પું રોકેલા ધડં ચણા

ભુંગરેટ, સીં લપેટી રાખ.

ભુંગળ, સીં કુંજને વગાડવાની  
લાંબી નળી. (૨) બારણું બીડવાની  
લાંબા કે લોઢાની આડી ૩૦ પ્રં

ભુંગળ વગરની લવાઈ=ખાલી ફળેતો.

ભુંગળભટ્ટિયું=ખૂખ લાંબું લખેલું  
કાગળિયું; દીપણું. ભુંગળભટ્ટિયો=

ભવિષ્ય ભેવાનો ટોંગ કરનાર.

ભુંગળિયો, પું ભુંગળ વગા-  
ડનારો.

ભુંગળી, સીં પોલી નળી;  
દેવતા ધમવાની ધમણી. (૨) હુલ્લના

ધબકારા સાંભળવાનું દાંકતરનું ચંત્ર.

(૩) રમડી; ફેરવાણું નાકું; ફેરશુંગળી.

ભુંગળું, નં પોલી નળાકાર તે;

ભુંગળી; નળી. કિં પ્રં ભુંગળું કુંકણ

=વખાણ કરવાં; ફેવાણું કાઢવું; સત્યા-  
નારા જવું.

ભુંગરવાડો, પું ભુંગરવાડ;

નાનાં ઊકરાંનો ભરાવો તે. (૨)

ભુંગણ ને તેનાં બચ્ચાં કચ્ચાંએ કરી

મૂકેલી ગંદવાડ.

ભુંગવું, કિં સં રોકવું; ખાળવું.

ભુંગણવું, કિં અં રોકાવું.

ભુંગ, નં કુંકર; ભુંગળી જેવા

લાંબા મોંનું કુંકા પગલું અને શરીરે

ખૂણ બેરેલું એવું એક ચાર પચા પ્રાણી;

સુવર. વરાહ.

ભુંગણ, સીં ભુંગની માદા.

(૨) ઘણા જમ્જમવાળી સી. (૩)

ચંદી ગોખરી સી.

ભુંગણી, સીં ભુંગણ.

ભુંગમરોળિયું, વિં ફેરી;

કેરીલું. (૨) કપડી.

ભુંગાઈ, સીં ભુંગાપણું;

બદી. (૨) દ્વેષભાવ; નકારપણું; ભુંડારા.

ભુંડારા, સ્ત્રી. ભુંડાઈ.

ભુંડાણું, વિ. બિભત્સ; ભુંડું; શરમ આવે એવું.

ભુંડું, વિ. નકાર; ખરાબ. દુષ્ટ; અતીતિવું (૨) વેરીવું; ખારીવું; દ્વેષી (૩) કપટી; અંત દ્વેષી. (૩) અસંખ્ય; નિર્લજ્જ, દુરુણિથી ભરેલું. (૪) કડવાડીયું. કહેવું ભુંડાથી ભૂત નાસે.

ભુંભું, અ. ભુંગળનો અવાજ તે.

ભુંસાડક, કિં. સં. છેડી નાખવું;

(૨) રદ કરવું.

ભુંસવું, કિં. સં. કાઢી નાખવું; ધસી નાંખવું.

ભુંસું, ન. ધાસ સાંઠા વગેરેનો બીણો ભુકો (૨) અનાજ ઉપરનાં છાંડાનો ભુકો; નદી કુશકી; છાયાં; ફોતરાં; કસ્ટર.

ભૂ, સ્ત્રી. [ મં. ] પૃથ્વી; ધરા; જમીન; ભોય; ભૂમિ. (૩) ન. પાણી (ખાળખાપામાં) ૩૦ પ્ર. ભૂપીવું કરવું=મારી નાંખવું; (૪) ઉત્પન્ન થયેલું; ન્વયંભૂ.

ભૂકંપ ૫૦ [ સં. ] પૃથ્વીના કંઈ ભાગનું હાલવું તે; ધરતીકંપ; ધરતી ટોલવી તે.

ભૂખ, સ્ત્રી. [ સં. વુમુક્ષા ] ખાવાની ભાવના; લુપ્તા. (૨) ઇચ્છા; લોભ; વંછા. (૩) જેની પ્રાપ્તિને માટે

આતુરતા રહેતી હોય એવી જે મનો-ર્થાત્ત તે. (૪) તમી; ઓછપ; ખોટ; ગરબ. ૩૦ પ્ર. ભૂખ ભાગવી=જેઈએ તેટલું આપવું; તમી મટાડવી. ભૂખ વેઠવી=ભૂખ સહન કરવી. ભૂખ ભાગવી=ખાવાની ઇચ્છા થવી. ભૂખટળવી=સંકાય જતો રહેવો. ભૂખ કાઢવી=ભૂખ ભોગવવું. કહેવું ભૂખ ના જીએ ભાખેરો ને ઉંઘના જીએ સાથરો.

ભૂખમરો, ૫૦ ભૂખે ચિમળાવું પડે તે. ભૂખથી મરણ તે; ખોરાકનો સંકાય પડવો તે.

ભૂખર, વિ. દ્વાર વાળી જમીન; ઉખર. (૨) કિતર તરફને. વાયુ. કાઢનાં પાન ખરી નય તેવો તથા ચા. મડી ફાટી નય એવો મુકો વાયુ.

ભૂખ્યું, વિ. જેને ભૂખ લાગેલી હોય એવું; શુભુક્તિ. (૨) લાલચ; લોભી; ગરજી; તંગીમાં હોય તેવું. કહેવું સિંહ ભૂખ્યો હોય પણ ધાસ ન ખાય.

ભૂગોળ, ન. [ સં. ] પૃથ્વીના ગોળા ઉપરની નજીરા જેનું જેમાં આપેલી હોય તે પુસ્તક; ભૂગોળ વિદ્યા.

ભૂગોળવિદ્યા, સ્ત્રી. [ સં. ] પૃથ્વીની સપાટી ઉપરની હકીકતનું જેમાં વર્ણન આપેલું હોય તે શાસ્ત્ર.

ભૂચર, વિ. [ સં. ] પૃથ્વી ઉપર ફરનાર પ્રાણી; જમીન ઉપર રહેનારાં અને જમીન ઉપર ચાલનારાં તે.

ભૂછત્ર, ન. [ સં. ] ગિદાડીનો

ટાપ; કુતરાનો કાન. લાકડાં વગેરે ઉપર ફૂટી નિકળતી વનસ્પતિ.

ભૂત, નં [ સં. ] જન્મતમાનું એક તરવ. ( પૃથ્વી, જળ, તેજ, વાયુ અને આકાશ, એ પાંચ મહાભૂત કહેવાય છે. ) ( ૨ ) પૃથ્વી ઉપરના દેહધારી જીવ તે; લોક. ( ૩ ) અવગતિને પા-મેલો જીવ; પિયારા; પ્રેત; બ્રહ્મારાક્ષસ; ખવીસ. ( ૪ ) વિં ગત; ધ્યેય; અતીત;—ભૂતકાળ ( ૫ ) રૂપ, સમાન, એવા અર્થમાં પરાય છે—આશ્ચર્ય ભૂત. ૩૦ પ્રં ભૂત ભવવા=મણા લોકો ગર-ભડ હોવા; દુઃખ આવી પડવાનો નય હોવો. ભૂતભરાણું=તેણું લાયણું; વાંકું પડણું. કિં પ્રં ભૂત વળગણું. કહે ભૂત ગુણું ને પતિત આંખું. ભૂત ભુસ્કા મારે ને હંતુમાન હડિયો મટે.

• ભૂતકાળ, પું ગયેલો વખત તે; ગતકાળ. [ જગ્યા; ભૂતણું ઠેકાણું. ભૂતખાણું, નં ભૂતોને રહેવાની ભૂતળ, નં [ સં. ] પૃથ્વીનું તળ; સપાટી; તળિયું. ( ૨ ) પૃથ્વીના તળીયા સંબંધી વિદ્યા.

ભૂતિ, સ્ત્રીં આબાદી, હદય. ( ૨ ) પ્રભુતા; ગૌરવ. ( ૩ ) ચડતી; ઊંડાઈ ( ૪ ) કલ્યાણ; ઐશ્વર્ય.

ભૂદેવ, પું [ સં. ] બ્રાહ્મણ; દિગ્ગજ; વિપ્ર.

ભૂધર, પું [ સં. ] પૃથ્વીને-પર્વતને ધરનાર તે; કૃષ્ણ. ( ૨ ) સેવનોજ ( ૩ ) રાજ.

ભૂનિંજ, નં કરિયાણું; કરિયા-તાનો છાંડ.

ભૂપ, પું [ સં. ] પૃથ્વીનું પાલન કરનાર તે; રાજ.

ભૂપકલ્યાણ, પું કલ્યાણ રાગનો એક ભેદ [ પૃથ્વીપતિ.

ભૂપતિ, પું [ સં. ] ભૂપ, રાજ.

ભૂપાળ, પું [ સં. ] ભૂપ; રાજ; ભૂપતિ.

ભૂલ્લા, સ્ત્રીં [ સં. ] પૃથ્વીની છાયા. ( એ ચંદ્ર ઉપર પડતાં મહાણુ થાય છે. )

ભૂભાર, પું [ સં. ] પૃથ્વી ઉપર ધરેલો પાપનો ભાર તે. [ વિપ્રવટા.

ભૂમધ્યરેષા, સ્ત્રીં [ સં. ]

ભૂમંડળ, નં [ સં. ] પૃથ્વીને ગોળાકાર તે; જેમાં તમામ પૃથ્વી આવી નય તેણું વર્તુલ; આખી પૃથ્વી.

ભૂમિ, સ્ત્રીં [ સં. ] પૃથ્વી; જમીન; ભોય. ( ૨ ) પૃથ્વીની સપાટી

તે; તેનો એકાદ પ્રદેશ તે. ( ૩ ) એતર; ક્ષેત્ર ( ૪ ) સપાટી; તળ. ( ૫ ) સ્થળ;

સ્થાન; ઠેકાણું. ( ૬ ) પુસ્તકનો પ્રસ્તાવના; ભૂમિંકા.

ભૂમિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] ભૂમિ; સ્થળ; જગ્યા; સ્થાન. ( ૨ ) જ્ઞાનની ઉત્તરોત્તર ચડતી સાત સ્થિતિઓમાંની

એકાદી તે. ( ૩ ) તળ, તળું. ( ૪ ) મુખ, નાટક, વગેરેનાં સ્થાન તે. ( ૫ ) પ્રસ્તાવના.

ભૂમિતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] જમીન



માપવાની વિદ્યા; રેખામણિત.

ભૂર, વિં મૂખ: અણુ સમન્ન:  
ચોથો; અક્ષાની. (૨) હુચ્ચો; લખાડ;  
કગ; પૂર્વ.

ભૂરિ, વિં [ સં. ] પુષ્કળ; ધણ;  
અત્યંત.

ભૂજ, નં [ સં. ] એક નવત્રું  
ઝાડ અને તેની છાલ તે. (ભૂજની  
છાલનો કાચળ તરીકે ઉપયોગ થતો.)

ભૂજપત્ર, નં ભોજપત્ર; ભૂજ  
નામના ઝાડની અંતરછાલ.

ભૂલ, સ્ત્રી ચૂક; ખોર; ખામી.  
(૨) ગદ્ગદ; વિસ્મૃતિ, ભુલાવો. (૩)  
મોહ; ઉતરાણ તે. (૪) ખોડ;  
બરાબર નહિ એવું તે. કિં પ્રં  
ભૂલ કરવી=ચૂકવું.

ભૂલવું, કિં અં વિસરવું;  
ચૂકીજવું. (૨) આહું જવું; ગદ્ગદ  
કરવી. (૩) ખોડું કપું હોય એવી  
હાલતમાં આવવું. (૪) અડકલ  
શુભાવવી. (૫) ધાપ ખાઈજવી. (૬)  
મોહમાં ફસાવું.

ભૂલોક, પું [ સં. ] પૃથ્વી  
અને પૃથ્વી ઉપર રહેનારાઓ તે;  
મૃત્યુલોક. [ ગણી-ધારતે; ભૂશિર.

ભૂરાલાક, સ્ત્રી [ સં. ] પૃથ્વીની  
ભૂશિર, સ્ત્રી [ સં. ] જમીનની  
સાંકડી પટ્ટી-અણી એ લાંબી થઈ સમુ-  
દ્રમાં ગયેલી હોય તે; પુચ્છાકા.

ભૂપણ, નં [ સં. ] ધરણ;  
અવકાર; કામીનો; રાણગાર. (૨)

ચોખા ચોખાવનાર.

ભૂષિત, વિં [ સં. ] શોભાવેલું;  
રાણગારેલું; અલંકૃત.

ભૂસ્તરવિદ્યા, સ્ત્રી [ સં. ] પૃથ્વી  
ના તળની અંદરના થંદા સંબંધી જોખ  
નણવાનું હોય તે વિદ્યા, ભૂમિની  
રચના સંબંધી હકીકતનું જ્ઞાન તે.

ભૂસ્તરવેત્તા, પું [ સં. ] પૃથ્વી  
ના તળની રચના સંબંધી જ્ઞાન  
ધરાવનાર વિદ્વાન તે.

ભૂચવાર, પું [ સં. ] શુકવાર.  
ભૂચ, નં [ સં. ] સેવક; આર  
નોકર; કાસ.

ભૂંચ, પું [ સં. ] ભમંચ; પદપદ  
લે, પું બચ; લો; ખીક (૨)  
જોખમ.

ભેક, પું [ સં. ] દેડકો; મેડક.  
ભેખ, પું બિખારીનો-જોખો  
વેરા; વૈરાગ્ય. (૨) વૈરાગ્ય છોડી કઈ  
અમુક અર્થસાધના પાછળ મગ્ન  
તે; વિશાનત. (૩) સાધુ; વૈરાગી.  
કિં પ્રં ભેખ લેવો= દુનિયાદારી  
છોડી દેવી. (૨) સાધ્યની સિદ્ધિને  
માટે ખીબ અથવા ત્યાગ કરવો.

ભેખડ, સ્ત્રી મટારીનું મોડું  
દેડું; નદી કિનારાની માટીનો ઝુપુમો  
રહેલો ભાગ તે. (૨) બારે મોટી  
દમણું એમને ભેખડ પડી છે. કિં  
પ્રં ભેખડાવું=મટકવું.

ભેખધારી, પું જેણે ભેખ-  
લાખી ખાવાનો વેરા લીધેલો હોય તે;

સાધુ વેરાગી.

ભેગ, પુ. ભેજ, મિશ્રણ; મેળ-  
ણી (૨) ભેગું હોયું તે. કિં પ્ર. મં  
ભેગ કરવો=મેળવણી કરવી.

ભેગવડું, મિશ્ર. સેજભેજિયું એ-  
કથી વધારે વસ્તુ એમાં મળેલી હોય  
એવું. [ સાથે લાયું.

ભેગાભેગું, અ. સાથે સાથે;  
ભેગું, વિ. ભળેલું; મિશ્ર મળેલું  
(૨) અ. સાથે, એકત્ર હોય તેમ;  
એડે સંગે

ભેચક, વિ. ખીચી આજુ' થઈ  
ત્રયેક (૨) મુ'ક'યકું; ગાભરં.

ભેચો, માસનો લોચો, ભેચો.

ભેજ, પુ. મિત્રાણ; (૨) જમીન  
વગેરેનું બહાર અને અંદરથી પવળી  
જવું તે (૩) ટાંકોકું; સરદ હવા તે  
૩૦ પ્ર. મં ભેજ થવો=જમીનની સપાટી  
ફારથી ભીની થવી

ભેજું, ન. માયાની ખોપરી.  
માનો પોચો લોચો, જ્ઞાનતંતુઓથી  
ભરપુર મન્તકમાનો અવયવ (૨)  
અક્ષય; છુદ્ધિ; મતિ; સમજશક્તિ.  
(૩) મગજ. કિં પ્ર. મં ભેજું ફાટી  
જવું=મગજ ખસી જવું. ભેજું ઠેકાણે  
રાખવું=ઉદ્ધત નહિ થઈ જવું. ભેજું  
ખસવું=મગજ ચસકી જવું; કંટાળો  
આવવો

ભેટ, સ્ત્રી. ભેટવું-મળવું તે;  
મુલાકાત: મેળાપ (૨) અપહ્નું કરવું  
તે. બક્ષીસ; ઉપહાર; નજર, નજરણું.

કિં પ્ર. મં ભેટ જવું=મળવા જવું.  
ભેટ આપવી=ખુશી થઈ કાઢને કાઢ  
વસ્તુ આપવી.

ભેટવું, કિં સ. મળવું; આ  
વિ. મળવું; ક્રેટ વળગવું, ખભે ખભો  
અડકાડીને મળવું. (૨) મુલાકાત  
કરવી; મેળાપ કરવો. (૩) લટવું.

ભેટ'ભેટા, સ્ત્રી. એક બીજાને  
અંગે અંગ બિડાવીને મળવું તે; વળગી  
પડવું તે (૨) લડાઈ વગેરેમાં સામ  
સામા આવી જવું તે.

ભેટામણ, ન. ભે', મુલાકાત.

ભેટામણી, સ્ત્રી. ભેટ, મળવું  
તે. મુલાકાત

ભેટાડવું, કિં સ. મં જ જણ  
એક બીજાને ભેટ એમ કરવું તે;  
ભેટાવવું.

ભેટાવવું કિં સ. મં ભેગાડવું.

ભેટિયો, પુ. ભેટ કરાવનારો.  
(૨) મંદિરને માટે ભેટ ઉપરાવનારો.

ભેટો, પુ. મુલાકાત; મેળાપ-  
(૨) આલિંગન, કાઠી (૩) આયિંત  
એકઠા થઈ જવું તે.

ભેડ, ન. મેડું; ચેડું.

ભેડિયો, પુ. વર, નાર.

ભેણુ ન. પુડા કરવાનું માટીનું  
વાસણ તાવણી.

ભેદ, પુ. [ સં. ] તફાવત ફેર;  
અંતર. જુ'મ્. (૨) વીધા ચીરો;  
તરડ- કાપ (૩) જય મેળવવાનો  
ચાર પ્રકાર-સામ, દામ, ભેદ ને દંડ-

માનો ત્રીલે પ્રકાર; વિચ્છેદ; વિરોધ (૪)  
નત; પ્રકાર; તરેદ; રીત. (૫) મર્મ;  
ભરમ; છાની વાત; અંતરનો આરાય.  
(૬) કપટ; પ્રયત્ન. કિં પ્રં બેદ  
લેવો. બેદ ફેડવો=ભહેર કરવું.

લેદન, નં [સ.] બેદવું તે.

લેદવું, કિં સં છુદું પાડવું;  
કાપવું; છેદવું; વિંધવું; છિદ્ર કરવું  
(૨) ઉંડી અસર કરવી; પિગળાવી  
નાખવું. (૩) કિં અં અંદર  
પેસવું; લાગુ પડવું.

લેદાણ, કિં અં છેદાણું; કપાણું;  
વહેંચાણું. (૨) કુદ પડવી; ભિન્ન  
થવું; ચિરાણું; આરપાર ઉતરવું.

લેદિયો, પું બેદ. છાની વાત  
ભણનારો. (૨) મળતિયો; સાથી.

લેદુ, વિં અંદરનો બેદ ભણનાર.  
(૨) માહિતગાર. (૨) બેદ પાડનાર.

લેભર, સ્ત્રીં ઉની રાખ.

લેર, નં આમડાણું એક નતવું  
વાળું; ભેરી.

લેરવ, પું ભેરવ; શિવવું ભય-  
કર રવરપ. (૨) એક રાગ. (૩)  
આકર; ન સહન થાય એવું; ભયંકર.  
કહેં ભેરવળખ ખાવા=સાહસ કરવું.

લેરવવું, કિં સં ભરવવું; લટ-  
કાવવું; લગડાવવું; વળગાડવું; ટિંગા-  
વવું. [ (૨) ચંચાલ જવું.

લેરવાણું, કિં અં વળગી રહેવું;

લેરવી, સ્ત્રીં (પું) એક રાગ;  
અને તેને લગતી રાગિણી.

લેરી, સ્ત્રીં [ સ. ] એક ચર્મ-  
વાણ; પખાળ.

લેરૂ, જું ભીર

લેલાડ, પું લેલાડવું તે; ખવ-  
રાવી દેવું તે. બગાડ; તુકરાન.

લેલાડણું, કિં સં ખેતરને પાક  
સાથે ખરાબ કરવું; વણસાડવું; પૂજ  
ધાળી કરી નાખવું. (૨) ખલાસ કરી  
નાખવું; દુરુપયોગ કરવો.

લેવ, પું બેદ; મર્મ.

લેવજ, [ સં ]. આસડ; દવા.

લેળ, પું ( સ્ત્રીં ) ભેગ; મેળ-  
વણી; મિથણ. (૨) એકમા ખીછ  
વસ્ત્ર મેળવી દેવી તે. (૩) ભંગાણ;  
તુટ. (૪) પાક ખવડાવી દેવો તે.

લેળવણી, સ્ત્રીં લેળવણું તે;  
મિથણ; ભેગ; મેળવણી.

લેળવણું, કિં સં એકહું કરવું;  
મેળવણ. (૨) સામેલ કરવું; ભેડવું.

લેળવણું, કિં સં સામેલ રા-  
ખવું. (૨) મેળવણું; (૩) સાથે  
ગણવું; એકહું લેવું. (૪) કામકાજમાં  
ભાગ લેવરાવવો. (૫) વણસાડવું;  
ખરાબ કરવું; ડોળડ કરવું.

લેળસેળ, સ્ત્રીં ભેળ; ભેળવેલું;  
ખીચડો; (૨) એક ખીજમાં એકાદર  
થઈ જવું તે.

લેળસેળિયું, વિં એકથી વધારે  
નતની વસ્તુઓ એમાં જોડેલી હોય  
એવું; પરચૂરણિયું. [ તે; ભેળવણી.  
લેળામણ, નં ભેળવવાનું ને  
લેળામણી, સ્ત્રીં ભેળવણી.

લેખાણુ, કિં અં બરખાદ થઈ  
જવું. (૨) મળી જવું; મળતા ભળતા  
રહેવું; પરિચય કરવો.

લેખાઈજવું, કિં અં દળી-  
મળી એકત્ર થઈ જવું; ભેળાવું.

લેણું, વિં ભેણું; એકકું; એકત્ર.  
(૨) સાથે; ભેડે; સગાથે. કિં પ્રં  
ભેણું થવું = એકઠા થવું. ભેણું કરવું =  
એકકું કરવું.

ભેળેણું, વિં ભેણું કરેણું; મિ-  
શ્રિત; ભેડેણું. [ ૩૬૧ તે.

ભેંકડો, પ્રં મોઠા સાદવાણું  
ભેંકાર, વિં [ સં. મયકર ]  
ભયંકર, બીક લાગે એવું. (૨) ભેં  
એવી બરાડ તે.

ભેંચો, પ્રં કંદાયેલો લોહો; કુટો.  
(૨) બરાવો; ભરચકપણું. (૩) કસ  
નીકળી જવો તે. (૪) ફોટો; કુરચો;  
માંસ-પેશીનો લોચો.

ભેંભેં, અં મોટીથી રેતાં નીક-  
ળતો એવો અવાજ.

ભેંસ, સ્ત્રીં [ સં. મહિષી ]  
કાળા રંગનું એક ચોપણું પશુ; ડોણું.  
( એનો વર પાડે અને બચ્ચું પાડું  
કહેવાય છે. )

ભેંસર, પ્રં પાડે; ભેંસનો નર.  
ભેંસલો, પ્રં ધરેલી વચ્ચાનો  
હવો ભાગ.

ભેંસામુર, પ્રં પાડા જેવો ડરા  
મણો માણસ. (૨) મહિષાસુર; પા-  
ડાનુ રૂપ થઈ ને ફરનારો ભૂત; રાક્ષસ.

ભેડ, સ્ત્રીં ભરડ; ભરડો; ભરડવું.  
તે. (૨) કઠોળ ભરડતાં પડેલો ભૂડો;  
કોરમું. (૩) આખર. [ રાખ.

ભેડકી, સ્ત્રીં ભરડકી, પાતળી  
ભેડકું, નં ભરડકું; નાડી રાખ.  
ભેડવું, કિં સં મોટું મોટું  
દળવું તે; ભરડવું. (૩) ગમે તેમ  
ભોળવું.

ભેરવ, વિં ભયંકર, વિકરાળ.  
(૨) પ્રં એક ઉમ્મ સ્વરૂપનો દેવ;  
શિવનો મણ. [ તે.

ભીષ્મ, નં વૈદું; ઓસડ કરવું  
ભો, પ્રં ભય; બીક, ધાસ્તી.

(૨) ચિંતા; ફિકર.  
ભો, પ્રં [ સં. ] બીક; ડર. (૨)  
અ. હે; હો; ઓ. (સંજોધને)

ભોધ, પ્રં [ સં. મૃત્ય ] પા-  
લખી વગેરે ઉપાસવાની મજૂરી  
કરનાર. [ વેહ.

ભોક, નં ઊદ્રાં કાણું; બાકું;  
ભોડવું, કિં સં ધીવણું;

કાચવું. [ બાકોડ. (૨) ભોપાણું.  
ભોકોડ, નં પોણું કાણું; ભોક;

ભોડતા, વિં [ સં. ] ભોગ-  
વનાર. (૨) વિપ્રયાનંદી. (૩) રસિક.

ભોગ, પ્રં [ સં. ] ભોગવણું  
તે; ભોગવટા; ઉપયોગ કરવો તે.  
(૨) સુખનો લાભ; સંભોગ. (૩)  
માઠી દસા. (૪) દેવને નૈવેદ્ય ધરા-  
વવું તે; અર્પણ કરવાનું તે. (૫)  
બલિદાન આપવું તે.

ભોગબેગ, પ્રં અદ્વિતિય; આ-

ની ચરેલા કર્મ સંભોગ.

ભોગભોગે, અં અકરઆતથી;  
કદાપિ, કોઇ વારજ એમ; કર્મસંભોગે.

ભોગદાર, વિં ભોગવવાનો ભેગે  
હક હોય તે; ભોગવનાર. (હકક તે.

ભોગદારી, સ્ત્રી ભોગવવાનો  
ભોગવરી, પું ચાતુ ભોગ-રૂપ-

ધોય કરાતો હોવો તે; ઉપભોગ (૨)  
વહીવટ, સત્તા. કાણુ. (૩) ધણીપણું.

ભોગવણું, કિં સં ઉપયોગમાં  
લેણું; અતુલ્ય લેવો. ઉપયોગ કરવો.

(૨) સદન કરણું; વીતણું. (૩)  
સત્તા રાખવી; વહીવટ ચલાવવો

ભોગળ, સ્ત્રી ભુગળ; ખાણ  
ખીડવાની આડી.

ભોગી, વિં ભોગલેનાર. (૨)  
સંસારી, વિપચી, રસિગ; નિહારી (૩)

આરાધ; પ્રીતમ. (૪) ભમરો. (૫)  
રાત. (૬) સાથ. [ તકીર.

ભોગ્ય, નં સાધી; નથીજ;  
ભોગ્ય, પું ભેનમંદિરમાં ગાય-

ન કરનારી એક ભત; એ ભતનો  
માણસ.

ભોજન, નં [ સં ] જમણું તે.  
(૨) ખાવાણું. જમણું. કિં મં ભો-

જન કરણું=ખાણું.  
ભોજનીય, વિં [ સં ] ભોજન

કરવા લાયક.  
ભોજપત્ર, નં [ સં. ] એક

ભતના હાડની પાલેણી અંતર ધાલ;  
પૂજપત્ર.

ભોજણું, નં માંકડું; વાંદરું.

ભોજાઈ, સ્ત્રી [ સં. ] આત્મજાયા ]

બાઈની વહુ તે, લાણી.

ભોજ્ય, વિં [ સં ] ખાવાભેજ.

(૨) નં ખાવાનો પદાર્થ.

ભોટ, વિં ભોયડ.

ભોટવો, પું પાણી ભરવાનો  
કુંભ; ચંણુ. [ કુરુચિં.

ભોટીણું, નં કુટરાણું બચ્ચું;

ભોયડ, વિં મૂખ; ઠાંઠ.

ભોયું, નં ઊડતા મૂલાકુરોનો  
કુડો. જાંડયું. (૨) રોરડીના સાંક

ઉપરનાં મૂળિયાનો જલથો તે.

ભોપાળી, સ્ત્રી એક રાનિયી.

ભોપાણું, નં પોણું; પોક્કળ;  
ખાણું. (૨) ફેલ; ટાંગ, બેદ.

ભોપી, પું મહાદેવના પૂજ કર-  
નારો, તપોધન; ભરોડો

ભોપું, વિં ભોણું; કમ અકલ્પ;  
મૂખ. [ વાર.

ભોમ, પું મંજળમદ અથવા  
ભોમિયો, પું બલુકાર; ભેગે

જ્ઞાન-માલિની હોય તે માણસ. (૨)  
રસ્તો ભતાવનારો; રાહબર; વળાવો.

ભોર, પું મળસડું; પરાલિયું;  
ચાણું. (૨) વેલેસ, અજવાણું; કળકળું.

ભોર, અં પુર; સમાપ્ત; ખલાસ  
એમ; સફ. ભોર મુકડું=ખલાસ કરણું.

ભોરસ, પું જુનું ભોંયરસ.

ભોરીગણી, સ્ત્રી જુનું  
લોંચરીગણી. [ મ; ખલાસ; સફ. ]  
ભોરભોર, અં તરત પાર; તંમો-

ભોરિંગ, પુ. મોટા બારે સાપ;  
એને મૂછા અને મણિ હોય એવો  
મોટા સાપ.

ભોરો, પુ. બમરો; ૫૨૫૬.

ભોલ, વિ. ફોટું; અંદરથી  
પોણું પણ દેખાવે સ્થૂર. ફોનેટું નડો  
ભોવ=ચો' નડો.

ભોવન, ન. જુવન.

ભોહ ન. હાણી, ઇંટોણી.

ભોળ. પુ. તમર; ફેર, ચક્ર.  
(૨) ગોઠારી.

ભોળપ સી. ભોળપણ નિખા-  
લસપણું. (૨) સરળતા. સાદાર્; સાદમય.

ભોળપણ, ન. ભોળાપણું.  
(૨) સાદસાદ (૩) એવું હોય  
તેવું કદી દેખાતી આમ રિક દાનિ ને.

ભોળપણું, કિ. સ. વિધામ  
રાખે એમ કરવું; છાની વાત કહી દે  
તેમ કરવું. (૨) ઉંધુચણ સમભલી  
દેવું; ઠગવું; ભરમાવવું.

ભોળવાણું, કિ. અ. વિચારો  
ચેતવું; ઠગાવું; ભરમાવું.

ભોળાઈ, સી. ભોળપણ.

ભોળારાત્ર, વિ. નિઃપટ્ટી ને  
સરલ નિખાલસ, સાદું; ખુલ્લા  
દિલનું. [લસ.

ભોળિયું, વિ. ભોળું; નિખા-

ભોળું, વિ. એના મનમાં કપ-  
ટભાવ ન હોય એવું. સરલસ્વભાવનું;  
નખાવસ; ભેગિયું; સાદું.

ભોં, અ. પથુનો અવાજ. (૨)

ભુંગળનો અવાજ. (૩) ના-  
ભૂમિ. ભોંય:

ભોંકોઠી, સી. ભોંયમાં ખાડો  
ખોદી દારૂ ભરીને ઉડાડવામાં આવે  
છે તે; મુરગ. [યાણું; ઝાંખું.

ભોંકું, વિ. સરખીકું; આસિ-

ભોંકોણું, ભોંયકોણું.

ભોંપાયરી, નુ. ભોંપાતરી

ભોંય, સી. ભૂમિ. પ્રા. મુદ્દ.

જમીન, પૃથ્વી. કિ. પ્ર. ભોંયના ખડું

=મરચા મુરચડણું. (૨) તળ સપાટી;

પોત. (૩) માંસર સપાટી; ભોંય

આવરી. ભોંયનાગરી=ક્ષત્રની આસ-

પાસનું માંસ ખોદાઈ જતું. ૩૦ પ્ર.

ભોંય બારે પડતી=હિમત નળી રહેતી;

હર વાવરો, મીઠી નામના નાસનાં

ધાણી ૪૩.

ભોંયકોણું એક નાનો કંદ

ભોંયચપો, પુ. એક નાનો

ચપો.

ભોંયતળિયું. ૫૨ વોરેનો

જમીનને લગતો ભાગ; તલ પ્રાગ;

જમીનની સપાટી [ખાજ, ભોંપાયરી.

ભોંયપાતરી, સી. એક નાની

ભોંયરસો, પુ. લીપણવાળી

જમીન દરેક પાત્રી રેડી પટ્ટી નડું

રમણ એવું કરી કસરી વડ ઉડું કરી

તેનો જે રૂપ કરે તે.

ભોંયરાગણી, સી. એક ભોંય

ભોંયરાગણી

ભોંયરું, ન. ભોંય ને

અંદર બનાવેલું ગુપ્ત ધર-

(૨) ગુફા. દહેઠ ભોંયરામાં પેસીને નાચાએ તોય જાત તો જાણે.

ભોંયશીંગ, સ્ત્રીઠ મગફળી; એઠ એવી વનસ્પતિ કે જેના મૂળપર ભોંયમાં શીંગો થાય છે.

ભોંડા, નઠ અનાયલોક; આ- છુના દોળી-ભિલ્લ.

ભોતિક, વિઠ [સં] પાંચ મદા- ભૂત સંબંધી; દ્વિત્રિયાના વિષયોને લગતું. (૨) ભૂત-પિરાણ સંબંધી.

ભોમ, વિઠ પૃથ્વીસંબંધી. (૨) મંગળવાર; મંગળનો ગ્રહ.

ભમ, પુઠ [સં] ભાન્તિ; વહેમ; શંકા; વિપર્યાસ; સંશય; અમણા.

ભમણ, નઠ [સં.] આમતેમ ફરવું તે; ભમવું તે. (૨) ઘેલણ; મનની અસ્થિર હાલત તે.

ભમણતા, સ્ત્રીઠ મનની હચમચ હાલત તે, વિચારની અસ્થિરતા તે; અમણા.

ભમણા, સ્ત્રીઠ મનમાં અનિશ્ચિત તર્ક હકયા કરવા તે; વારંવાર બદલાતી ભાવનાઓ તે. (૨) વહેમ; શંકા. (૩) આતુર ભાવના; તાલાવેલી; ખોટા ખ્યાલ.

ભમર, પુઠ [સં.] છ પગનો અને પાંખોવાળો એક જીવડો; મધુંકર; પટપટ; ભમરો.

ભમિત, વિઠ [સં.] જેવું મન ફરી ગયેલું હોય એવું; અસ્થિર વિચારવું. (૨) બટકણ.

ભમિષ્ટ, વિઠ [સં.] જેવું મગજ ભમી ગયેલું હોય તે; વહેમી. (૨) ઘેલું; ગાંડું.

ભમી, વિઠ [સં.] અચોક્કસ મનનું; ગાંડું ઘેલું. (૨) એક વન- સ્પતિ; બાધી.

ભષ્ટ, વિઠ [સં.] હતરેલું; ખસી ગયેલું; પડેલું; અચુત, (૨) પાપી; મલીન. ભષ્ટાચાર=અસિદ્ધ આચાર; વટાણ. [નારા; પતન.

ભંશ, પુઠ [સં.] અધ; પાત; ભાત, પુઠ ભાઈ; ખંધુ.

ભાતા, પુઠ [સં.] ભાઈ; ખંધુ- (૨) મિત્ર; સ્નેહી.

ભાટ, જુઠ ભાઈ. [ખંધુત્વ.

ભાટલ, નઠ [સં.] ભાઈપણું.

ભાંત, વિઠ [સં.] ભમી ગયેલું; જેવું ચિત્ત ફરી ગયેલું હોય તે. (૨) ભમીને યાદી ગયેલું; યાદુજ.

ભાંતિ, સ્ત્રીઠ [સં] ભમ; વહેમ; સંશય; ખોટી સમજ; મિથ્યાપણું; ખોટા ખ્યાલ.

ભૂ, [સં] ભમર; ભડું.

ભકુટી, સ્ત્રીઠ [સં.] ભમર; ભડું. (૨) જે ભમરો વચ્ચેનો વાજ. વગરનો ભાગ તે.

## મ

મ

મ, પુ. [ સં. ] ગુજરાતી ભાષા-  
નો પશોશમો વ્યંજન (૨) અ. મા;  
નહિ; ના

મધ, સ્ત્રી. માધ; મા; માતા.  
(૨) બાધ. [ (૨) બાધ.

મધયા, સ્ત્રી. મૈયા; મા; માતા

મહિ, સ્ત્રી. મૈ; ભૂષે મરતા  
કંગાળ લોકની ટાળી. (૨) દરિદ્રી;  
ભિખારી; રખડતા લોકો:-મારવાડની  
મહિ, (૩) વિ. પોતું; નરમ સ્વભાવનું.

મકનુ, વિ. મનમાં આવે તેમ  
મહાલનાર; મસ્ત; ગાંઠું; ઉન્મત્ત:-  
મકનો હાથી.

મકર, પુ. [ અ. મક્ર ] દોગાધ;  
છળકપટ; ફેલ; દંભ (૨) ખંધાધ;  
ઠગાધ. મકરબાળ=દોગો.

મકર, પુ. [ સં. ] મગર; તિમિ-  
ગલ; મોટો મચ્છ. (૨) દશમી રાશિ.

મકરકેતન, પુ. [ સં. ] કામદેવ.

મકરદંવજ, પુ. [ સં. ] કામદેવ.

મકરવા, પુ. શેરડીના કકડા;  
ગરેડી,

મકરસંક્રમણ, ન. [ સં. ]  
સૂર્યનું મકરરાશિમાં જવું તે.

મકરસંક્રાન્તિ, સ્ત્રી. [ સં. ]  
મકરસંક્રમણ; સૂર્યનો મકર પ્રવેશ તે;  
ઉત્તરાયન.

મકરંદ, પુ. [ સં. ] ફૂલમાંની  
રસેલી તે. (૨) પુષ્પમધુ. (૩)  
આંખાની એક ભા.

મકરાકર, પુ. [ સં. ] મગરનું

ધર; દરિયો.

મકરાકૃત, વિ. [ સં. ] મકરના  
જેવા વાંકાવાટનું; વળેલું. [ માછલી.

મકરી, સ્ત્રી. મગરી; એક મોટી  
મકલાવું કિં. અ. રાજ ધવું;

હરખાવું; મંદહાસ્ય કરવું.

મકસદ, સ્ત્રી. [ અ. મકસદ ]  
ધરાદો; હેતુ; ધારણા; ઉદ્દેશ. [ ખાસ.

મકસુદ, અ. મુદ્દામ; ખતુસ;

મકાઈ, પુ. એક ભાતનું, મોટા  
દાણાનું અનાજ. (૨) મકાઈડોડા.

મકાત, સ્ત્રી. [ અ. ] આવક,  
ઉપર લેવાતી જકાત તે; દાણ; હાંસલ.

(૨) દાણ લેવાનો એકદમ્યુ દક તે.

મકાતી, વિ. મકાત લેનાર;  
દાણી. (૨) જકાતી અમલદાર.

મકાન, ન. [ અ. ] રહેવાનું  
ઠેકાણું; ઘર. (૨) મુસાફર વગેરેને,

વિશ્રામ લેવાનું ઠેકાણું; ઉતારો. (૩)  
ધમારત, મંદિર.

મકાર, પુ. [ સં. ] મ એવો  
અક્ષર અને ઉચ્ચાર તે.

મકૈ, બુ. મકાઈ.

મકોડી, સ્ત્રી. મોટી કીડી,

મકોટો, પુ. કીડીની ભાતનો  
છવડો.

મક્રમ, વિ. [ અ. ] દંઠ; મજ-  
બુત; જળરં. (૨) ધૈર્યવાન; ધીટ;

પાકું. [ બુતાઈ.  
મક્રમપદ્યું, ન. ધીટતા; મજ-



મકકર, જુઓ મકર.

મકૂખીશુસ, વિં અતિ કંજુસ;

સૂમ; કપલુ. [ પાકસાળા.

મકલખ, સ્ત્રીં [ અ. ] નિસાળ;

મકતો, પું [ અ. ] ઇન્દો;

એક હાથ કરેલો ઢક તે. ( ૨ ) કરાર.

મક્ષિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] માખ;

માખી.

મખ, પું [ સ. ] યાગ; યસ.

મખમલ, સ્ત્રીં [ અ. મલમલ ]

એક લતનું રેરામી વસ્ત્ર. [ બાનું.

મખાંતર, નં નિમિત્ત; મિષ;

મગ, પું [ ઇં. મુદ્દ ] એક

નું ઠોળ ( ૨ ) માર્ગ. ( ૩ ) તરફ;

પિ. ૩૦ પ્રં મગ ને અડદ ભેગ

લા=ખાયડો કરી નાખવો; ગમે

બાલવું. મોંમાં મગ ભરવા=માન

કું. મગનું નામ મરી=સાર કે ખોડું

પણ કહેવું જ નહિ. કહે એ પા-

રે મગ નહિ થદે=એનાથી કંઈ

] નહિ. મગ બાફણું=ખળતણ-

) મનમાં મુંઝાવુ; રસણા; હાલ

શપ.

મગજ. નં માયાની ખોપરીમાં-

ાંસનો લોચો; ભેજું; માથું ( ૨ )

ની વગેરેનું મીઝ. ( ૩ ) ચણાના

૧ મુખડી. ૩૦ પ્રં મગજમારી

સફટ. કિં પ્રં મગજ ખસવું=

યડ. મગજ ફરવું=માથું. જમી

મગજ ફેડવું=માનસિક મહેનત

કહે. મગજનો ફાટેલો=ફૂટત.

મગજમાં રાહ હોવી=મવ' હોવો. મગ-  
જનું ચસકેવું=નાંડું; ચળેવું.

મગજ, સ્ત્રીં ખીમ રંગની  
ઝીણી પાતળી કિનાર; મુમજ.

મગડો, પું શુભળાસનું ખી

મગજુ પું [ મં. ] તણુ ગુકે  
અદારનો સમૂહ તે. ( પિંગળમાં )

મગતરૂં, નં ઝીણું છવડું;

મગર; ડાંસ. ( ૨ ) માખનું નાનું  
બચ્ચું. [ પડોળું.

મગતું, વિં મોક્ષું; વિસાળ;

મગદળ, નં મગનો બનાવેલી

કુલેર; મગનો લાડુ-દળ.

મગદળિયું, વિં જેને મગદળ

બાવતું હોય તે. ( ૨ ) જેમાં મગદળ

રાખવામાં આવતું હોય તે; ( ૩ )

મગદળવાળું.

મગદળિયો, પુ. [ સં મુદ્દગલ ]

કસરત કરનાસઓને ફેરવવાનો પંથ-

કાર લાકડાનો પાટ તે.

મગદુર, સ્ત્રીં [ અ ] રાક્ષિ;

વાકત. ( ૨ ) ગજી; ક્ષમતા.

મગધ, પું [ સં. ] ગંગાતીર

હવરનો પટનાની આસપાસનો ખુલ્લો તે.

મગન, વિં રાજ; રણિવાત.

કિં પ્રં મગન યવું=દરખાવું; ( ૨ )

માગ; જગા.

મગફળી, સ્ત્રીં ભોંવરાંગ.

મગર, પું [ સ. મકર ] મગર-

મજી; ગરોળીના પાટનું એક મોટું

વળયાર દિસકમાંણી.

મગર, અં [ કા ] પશુ લેજીન  
મગરમર, પું એક ભત્તુ  
મોડું મચ, મચર.

મગરમર, વિં રમુલ-હુપુહ.  
મડું. (૨) મહેકેલું. અહંતરી.  
મરોન્મત, ઉદ્ધવ.

મગરિયું, નં છાપરામાં  
બાર, નાની ફાદરબારી

મગરી, સ્ત્રીં મગની માદા.  
મગરૂબ, વિં [ કા ] અભિ-  
માની ગવી; અહંતરી, મગર.

મગરૂર, વિં મગરૂબ.  
મગરૂરી, સ્ત્રીં અભિમાન, ગવ.  
(૨) પતરાજ; મગરૂબી.

મગાવણું, કિં સં અણાવણું,  
મંગાવણું. (૨) યાચના કરાવવી.

મગિયું, વિં મગ જેવડું, નાનું  
ને નાનું. [ સ્ત્રીં; ચંદ્રકળા.

મગિયું, નં સ્ત્રીંએ પહેરવાનું  
મગોહું, નં મગનું ગોણું.  
મગના છાડપાનની પાદડી.

મગન, વિં [ સં. ] હુણેણું,  
મરંક થયેણું. રમુપમ્યું, વરમોળ,  
એકવાન. (૨) આનંદી, મસન

મધમધણું, કિં અં વાસ  
ફેલાઈ રહેવી, ફેલાણું; મુગધ મસરી  
રહેવી

મધમધાટ, પું મુગધે હટી  
રહેવી તે. મુગમણું બહેક બહેક થઈ  
રહેવું તે. [ એક ભત્તની માછલી.

મધરી, સ્ત્રીં મગરી માદા;

મધવા, પું [ સ ] ઇન્દ્ર. દે-  
વોનો રાજા.

મધા, સ્ત્રીં [ સં ] એક નક્ષત્ર.  
મચક, સ્ત્રીં નહિ પાણું હાલું  
તે. ધ્યાન પર નહિ લેવું તે

મચકે, પું સ્ત્રીંએ યાચતા મર-  
ડાડું તે લહેક, ચાળે; ઠમકે

મચકેહ, પું મરડાડું તે,  
અંબળાઈ જવું ને.

મચકેહણું, કિં. સં મો ફેરવી  
નાખવું. મોડું કટાણું કરવું. (૨)

આખળણું, લયકાવણું. (૨) અંબળાણું-  
મચકેહાણું, કિં અં વહાણું.

મચકેહણું, કિં સં વહાણું;  
આખળણું, મરડણું.

મચમચાવણું, કિં સં ઉપાડ  
વાસ કરવું. મટમટાવણું. (૨) છળ-  
છળ કરવું. છળગાને ધારેધારે પગાડવું;  
ધોણું.

મચણું, કિં અં માણું. સમાણું.

(૨) કામમા ગુ યાણું; ધૂમણું. (૩)

કાયમા માણું રજા કરવું. (૪)

જમાવ થવો. જુગતે જુગત મળી  
રહેવું (૫) પડાપડી થઈ રહેવી.

(૬) ઉડેરાવણી દાવતમા આવવું.  
મરવીમા આવવું.

મચાવણું, કિં સં જમાવણું;  
જેરજેર ચલાવણું. વાન જમાવણું,

ખૂળ આનંદ ઉડાડવો. (૨) ઉડાવણું.  
મચિયેર, સ્ત્રીં એક ઊડારો.  
મચ, પું નં [ સં. મચ્ચ ]

માછણું. (૨) મેધમણું; ઇન્દ્રચાપ.

(૩) હમાનનો વચ્ચો ટેકો. (૪) દશાવ-  
તારમાંનો એક અવતાર. કિં પ્ર૦  
મચ્છ તણુવો-ખેંચાવો=સાત રંગનો  
ધનુષાકાર થવો.

મચ્છર, પુ. [ સં. મત્સર ]  
છર્પા; અદેખાઈ. (૨) તોર; ઉન્માદ.  
(૩) ગર્વ; અભિમાન; ઇર્ષ.

મચ્છર, પુ. ડાંસ; ભેજવાળો  
જગાઓમાં થઈ એક છવડું.

મચ્છરદાની, સી. મચ્છરને  
અટકાવે તેવો જાળીદાર કપડાનો પડદો.

મચ્છી, સી. માછલી.

મચ્છીમાર, પુ. માછી; માછ  
લાં મારનારો. (૨) માછલાં મારવાનો  
ધંધો કરનારી એક જાતિ.

મછણુ, ન. જગ્યા પછી મોઢું  
ઘોડું તે; ચણુ

મછરાળ, વિ. મચ્છર ચટ્ટેલો  
હોય તે; ઉન્મત્ત; તોરી; મસ્ત; ગર્વો;  
ઉદ્વેગ; ઝલુની; ઊકડું.

મછરું, ન. મચ્છર; ડાંસ.

મછવો, પુ. નાતું વઢાણ;  
હોડી; પનાઈ.

મજ, સ. મુજ; માઈ. (કવિતમાં.)

મજક, જુ. મચક.

મજકુર, પુ. [ અ. મચ્છકુર ]  
ખીના; હેવાલ; હકીકત; વણું. (૨)  
વિષય; મતલબ; ખાજા. (૩) વિ. પ્રય-  
ત્ન; સદર; પૂર્વનિર્દેષ.

મજનુ, વિ. [ ફા. મજનુન ]  
પ્રેમચેતું; આસક્ત. (૨) લયલાનો  
આશાક.

મજનુત, વિ. [ અ. મજનૂત ]  
જખત; કઠણ; સખત; ચીવટ. (૨)  
દંડ; પાકું. (૩) દાખલા દર્શીવણું.  
(૪) એક નિશ્ચયનું. (૫) અસર-  
કારક. (૬) નદિ છુટે એવું; નદિ  
ઢીકું-પોચું એવું.

મજનુતી, સી. મજમપણું;  
દંડતા; સ્થિરતા. (૨) કાકિન્ય. (૩)  
બળ; ભેર. (૪) ધીરજ; હામ.  
કિં પ્ર૦ મજનુતી આપવી=મજમતા  
આપવી. [ જુમલે; એકંદરે; કુલ.

મજમલે, અ. [ અ. મિન+જુમલા ]

મજમુ, વિ. [ અ. મજમુમ ]  
ભાગવાળું; સહિયાત; મળિયાત.

મજમુદાર, પુ. [ ફા. ] ૫૨-  
ગણાનો હિસાબ સખનારો; મહાલકરી.

મજમુદારી, સી. મજમુદારનું  
કામ અને આધી તો. (૨) પંતિયાળું.

મજરે, અ. [ અ. મજરા ]  
પાછળથી ભેગું ગણી લેવું એમ, પેટે;  
સાટિ. કિં પ્ર૦ મજરે આપવું=  
હિસાબમાં વાળી આપવું.

મજરો, પુ. મુજરો.

મજલ, સી. [ અ. મનજિલ ]  
અંતર; ટપ્પો. (૨) કુચ; પંચ;  
મુસાફરી. (૩) વિશ્રામ સ્થાન;  
મુઝમ. ઉતારો. (૪) એકે ફેરે  
જેટલો માર્ગ કમાય તેટલો તે; લાંબી  
વાટની વચમાં થોભવાની સગવડ  
સાથે કરેલા અમુક અમુક અંતરના  
વિલાસ તે એક એક મજલ કહેવાય

છે:- ( ૫ ) એક દિવસની મુસાફરી  
તે. મજલ કાપવી=છેટું કમી કરવું.

મજલો, પુ. માળ; મેડો.

મજલબ, પુ. [ અ. ] ધર્મ;  
મત; પંથ.

મજા, સ્ત્રી. જુ. મજા.

મજાક, સ્ત્રી. [ અ. મજાહ ]  
ચાળા; ચેષ્ટા; મરકરી; ઠકા; ટાળ. કિં  
પ્ર. મજાક કરવી=મરકરી કરવી.

મજાગર; ન. મિજાગર; ખરડડું.

મજાલ, ન. શક્તિ; બળ; જોર.

મજિયાર, વિ. મજીયાર; ધણી.

ઓની ભાગીદારીવાળું; સંયુક્ત; એકત્ર;  
એવું. મજિયાર કુટુંબ=અવિભક્ત  
કુટુંબ. ( ૨ ) પંતિયાળું; સહિયારું.

મજિયારો, પુ. સંયુક્ત વહી-  
વટ-ચાપાર તે.

મજક, [ સં. મંજિષ્ટા ] એક  
જાતની વનસ્પતિનાં મૂળિયાં.

મજકિયું, વિ. મજકના રંગનું;  
પાશ લાલ રંગનું.

મજુર, [ ફા. ] મહેનતનું  
કામ કરનારો; વેતરો; ગિયારી;  
હોલકરી; વેઠિયો; ખેલદાર; રાજિયો.

મજુરજી, સ્ત્રી. મહેનતનું કામ-  
દાજ કરનારી સ્ત્રી.

મજુરી, સ્ત્રી. [ ફા. ] મહેન-  
તનું ને કામ તે-હોલ; વેતર; વેઠ.  
( ૨ ) મહેનત, કામ ( ૩ ) મહેનતનું  
કામ કરવા બદલનું નાણું; મહેનતા-  
ણું. ( ૪ ) મજુરનું કામ તે. કિં પ્ર.  
મજુરી કરવી=મહેનતનું કામ કરવું.

મજુસ, સ્ત્રી. મોટી પેડી; પટારો.

મજુસા, સ્ત્રી. મજુસ, પેડી.

મજેણું, વિ. મુંદર, ખુરા યવાય  
એવું.

મજો, સ્ત્રી. મજા.

મજાજન, ન. [ સં. ] જુડક  
તે. ( ૨ ) સ્નાન, અગાળ ( ૩ )  
ચકચકાટ કરવું તે; હજળું-સ્વચ્છ  
કરવું તે.

મજાજા, સ્ત્રી. [ સં. ] માંસનું  
સરવ; મેદ; ચરમી. ( ૨ ) મજા;  
મીંજ; ગર. ( ૩ ) ઝાડનો ને મુખ્ય  
પોષક રસ તે.

મજા, સ્ત્રી. [ ફા. મજાહ ]  
આનંદ આનંદ લાગવો તે, દિલ, ખુરા  
થવું તે, રમુજ. ( ૨ ) સ્વાદ; રસા-  
સ્વાદ. ( ૩ ) લહેલટ; આનંદમયતા;  
ખુરા ખુરાલી ( ૪ ) મરકરી; મજાક;  
ચેષ્ટા; ટાળ. કિં પ્ર. મજામાં રહેવું =  
ગમતમાં નિશ્ચિંત રહેવું. મજા  
કરવી=આનંદ લેવાવો.

મજાણું, વિ. મજાનું; મજેણું;  
દિલ ખુરા કરે એવું; ( ૨ ) સ્વાદિષ્ટ;  
રસપૂર્ણ. ( ૩ ) મુંદર; સાંઈ; ખાણું.  
( ૪ ) ઠીક; વાર.

મજીયાર, જુ. મજિયાર.

મજેદાર, વિ. મજા પડે એવું;  
લહેલટદાર; મુંદર.

મજેદારી, સ્ત્રી. રંગ રાગ દારૂ-  
વિનોદ અને મોજમજા કરવી તે; મન-  
ને મુખાનંદ અનુભવવાં તે; ચમન.

મટ, સીં એક ધ્યાન યદિ રહેવું  
તે; આંખ પણ નહિ મટમટાવતાં  
એકલી શાંતિ ઉપર મન સખી રહેવું  
તે; નિષ્ક્રિય યદિ પડી રહેવું તે કિં  
મં ૩૦ મટ મારવી એક ધ્યાને સાંત  
રહેવું જાણવાનો, આંખ મીચી સહન  
કરવું. (૨) આખને નહિ ટપટપાવવી  
(૩) પલકારો; નેત્રસ્પર્શ. (૪)  
મટકો; ચાળો.

મટક, સીં મોહક ચાળો, અભિ-  
નય; ગતિમરોડ. (૨) આંખ ફરકવી  
તે; નેત્રસ્પર્શ.

મટકાવણું, કિં સં મટમટા-  
વણું. (૨) આંખનાં ધોખચાં ઉભાવવાં.

મટકી, સીં નાની માટલી. દોણી.

મટકું, નં નાનું માટકું; દોચકું;  
હાંડકું. (૨) પાંપણાનું બીડાવું ને  
હથકું તે; નેત્રસ્પર્શ; પલકારો.

મટકો, પું ચાલવાની છટા, અંગ  
મરડીને ચાલવાની રીત.

મટમટાવણું, કિં અં આંખ  
મીચવી-ઉઘાડવી

મટણું, કિં અં દુઃખ જવું  
રહેવું; સારું યજું; ફેર પડવો. (૨)  
ટળણું; જવું; ફરવું.

મટાંડણું, કિં સં મટી બચ  
એમ કરવું; દુઃખ ફર કરવું. (૨)  
ટાળણું, ફર કરવું.

મટુકી, સીં માટીનો નાનો ધડો;  
હાંડકી; માટલી; દોણી.

મટોડી, સીં માટી; મટાડું.

મટોડું, નં જમીન ખોદવાં  
નીકળતો એ ધુકો તે; મટોડી; માટી.  
(૨) કચરો. રજા; ધૂળ

મઠ પું મગધી નાના ને કુંખત  
રંગના દાણાનું કઠોળ.

મઠ, પું [સં.] આશ્રમ; વિવા-  
ચીઆ અને સાધુ સંન્યાસીઓને રહે-  
વાનું સ્થળ.

મઠારણું. જું મઠરણું.

મઠિયું, નં મઠની ખારી અને  
તીખી પુરી; મઠનો પાપડ.

મઠરણી, સીં મઠરણું તે; હલો  
હાથે ટીપીને સુંદર બનાવણું તે; મુરો-  
લિત કરવાનું કામ તે. (૨) ટાપટીપ.  
(૩) નાની હથોડી; રંદો; કંઠારનો  
ટપલો વગેરે.

મઠરણું, કિં સં ધાટમાં આ-  
ણવું; ટીપીને ટીકકાક કરવું (૨) ધીરેથી  
ચોળણું; કસણું (૩) ટાપટીપ કરવી;  
સુંદરતામાં આણવું. (૪) મારણું;  
ટીપણું. (૫) વૃત્તિથી સ્વચ્છ આણું.

મઠો, પું દહાંને છણીને બના-  
વેલી છાશ. દહાંમાં રાઈમીકું વગેરે  
નાખી બનાવેલો ખાવાનો પદાર્થ.

મઠ, સીં મરડાટ. આડ; વિક-  
લતા; આડખીલી; નડતર.

મઠડું, નં મૂલદેહ; રાખ; મઠે;  
મુડડું; લાસ.

મઠધો, પું સરીરે હથપુટ ને  
જોરાવર હોય તે; ખાહપાને દોંડું

યથેશ્વં તે (૨) એપિયાનો ઉપરી;  
મેટા મહ

મહપ, પુ. એકન્તનો ઊડ ભાષ

મહમ. [ અં. ] યુરોપિયન સ્ત્રી

ખાતુ [ મહપુ. ]

મહપુ, કિં સં મરડપુ (૨)

મહિયાં, નં મરડીને પહેરવાનાં

પોશાં કદા. [ પ.યરનો કાંકરો.

મહિયો, પુ. મરડિયો કાચા

મહુ, નં મહુ રાખ મૃતદેહ;

કલેવર. ૩૦ પ્ર. મહાગાંઠ=દૃષ્ટ નહિ

એવી ગાંઠ

મહ, પુ. આગસો ઉચો મેડાદાર

ભાગ, માઠ સુંદર મોહું મકાન મહેલ.

(૨) હોલ. (૩) પોળ; રોરી.

(૪) માતાનુ સ્થાનક.

મહપુ, કિં પ્ર. લપેટવું; ઢંકાઈ

નય એમ કરવું; વિટળવું (૨) ઉપર

ચડાવવું; આચ્છાદન કરવું. (૩)

શણગારવું; ધારણ કરાવવું; અસ્તર

કરવું

મહાવવું, કિં પ્ર. મટે એમ

કરાવવું; ચડાવરાવવું; વિટળવવું;

શણગારવું; ચુડીઓ મઠાવવી=ચુડી

ઉપર ચીપ ચડાવરાવવી

મહી સ્ત્રી. નાની કુટી ઝંપડી;

પહુશાળા; ઉટજ. [ મહી; કુપડી

મહુસી, સ્ત્રી. નાની કુપડી;

મહુ, પુ. [સં. ] ચાળીશ રોરનું

એક વજન તે; એક વજન-તોલ.

મહુકો, પુ. [ સં. મણિ ] વેદ

૨૮

પાડેલો ગોળ દાણો કણ માળાના

મણકા (૨) અંકેડો; ગઠેડો કરો-

ડનો મણકો; દડેં બધાય માળાના

મણકા=બધા એક સરખા.

મણી, સ્ત્રી. ખામી કાણપ.

મણિ પુ. [ નં ઉંચું રત્ન-

જવાહીર તે હીરો; કિંમતી પત્થર.

(૨) કિમતી દાગીનો (૩) અંકતો

પત્થર, મણકો. (૪) ટાચનો જે

સુંદર ગોળાકાર-છત્રાકાર તે; ફૂલ;

તોરો (૫) ઉત્તમ ચીજ-પુરુષ તે.

(૬) મોરો.

મણિધર પુ. [ સં. ] નાગ;

જેને માથે મણિ હોય એવો સાપ;

મેટો સાપ.

મણિજાંઘ પુ. [ સં. ] કોણી

ઉપરનો દાચનો ભાગ. (૨) પોચી. કાંઠું.

મણીકો, પુ. મણુ ભાર વજનનું

કાટલું તે જેથી એક મણુ પ્રવાહી

મપાય તેવું હરત તે.

મત, પુ. [ સં. ] અભિપ્રાય;

આસય ઉદ્દેશ. (૨) બાનુમોદન; સં.

મતિ પસંદગી (૩) વિચાર મંતવ્ય;

તત્વજ્ઞાનનો પ્રત્યેક પક્ષ-સાંખ્યમત.

(૪) એકાદો ધર્મમાર્ગ અથવા પથ

તે-ગૌડમત. (૫) મનનો ઠરાવ. (૬)

હઠ. આચ્છાદ-મતમાં માર્યો ગયો.

મતિયો=આચ્છાદી (૭) અં મા; નહિ.

મતમતાંતર, નં. [ સં. ] મત

મત વચ્ચેનો જે ભેદ તે; ભિન્ન ભિન્ન

મંતવ્યો વચ્ચેનું અંદર તે. (૨)

જુદા જુદા ધર્મસાગો તે.

મતલબ, સ્ત્રી૦ અર્થ. સમજણ  
(૨) ઉદ્દેશ આશય. (૩) ઇચ્છા મુરોદઃ  
ભાવના ( ૪ ) સાર, વાત્પર્યાર્થ;  
અતરની વાત

મતલબી, વિ૦ અર્થસાધુસ્વાર્મી.

મતવાદ, પુ૦ [ સં. ] પોતાના  
મતનો આગ્રહ

મતવાદી, વિ૦ પોતાના વિચા-  
રને મજબુત રીતે વળી રહેનાર

મતવાદી, વિ૦ [ હિં ] મદની  
ભરેલી ફાકડી-ચી.

મતવાહું, વિ૦ પુ૦કજ; ધણુંજ;  
અતિશય. ( ૨ ) મદમસ્ત. બેફિકર.

મતસરવણું, સ્ત્રી૦ ડોકરીએણું  
એક મત

મતંગ. પુ૦ [ સં. ] એક ઋષિ.

મતંગજ, પુ૦ [ સં. ] હાથી; મજ.

મતા, સ્ત્રી૦ [ અ. ] માતૃમિલકત;  
પુંછ, ધન, દોલત. ( ૨ ) માલ; સાર;  
સત્વ. ( ૩ ) મૂલ્ય, કિંમત, ( ૪ )  
જાણસ; વસ્તુ.

મતાદાર, પુ૦ જેને સાક્ષી તરીકે  
સહી કરવાનો અધિકાર હોય તે પટલ;  
વસુભાત લઈ તેનું બરણું સરકારને  
મોકલે તેનો સાક્ષીદાર તે ( ૨ ) સહી  
સાખ કરનારો. [ તે, મતાદારપણું.

મતાદારી, સ્ત્રી૦ મતાદારનું કામ  
મતાલિમાન, [ સં ] મતને  
માટે અભિમાન તે; સામ્રાજિક મમત્વ.  
( ૨ ) પોતાના વિચાર માટેનો આગ્રહ  
તે; છદ.

મતાલિમાની, વિ૦ સ્વમત  
માટે જેને આગ્રહ હોય તે ( ૨ ) પો-  
તાના સમ્રદાય માટે જેને પૂરું આગ્રહ  
હોય તે. ( ૩ ) આગ્રહી, જિદી; હડીલું.

મતારો, પુ૦ ખાચેલ રીધેલ; જળ-  
રો. ( ૨ ) શ્વ; ધરો ડોસો. ( ૩ ) ડંગોરો.

મતાલા, પુ૦ આજસને લીધે  
ચરીરમાં જે કસમોડા આવે છે તે.  
આજસની આંકડી.

મતિ, સ્ત્રી૦ [ સં. ] બુદ્ધિ; સમજણ  
( ૨ ) સિદ્ધ વિચાર; અભિપ્રાય. ( ૩ )  
ઇચ્છા; મનનું વલણ; ભાવના. ક્રિ૦  
પ્ર૦ મતિ બગડવી બુદ્ધિ બગડવી.

મતિભ્રમ, પુ૦ [ સં. ] બુદ્ધિ  
ફરી નય તે; અસ્થિર મન થઈ જવું  
તે. ( ૨ ) સંમતિનો નાશ થઈ જવો તે.  
( ૩ ) ગાંડપણ.

મતિમંદ, વિ૦ [ સં ] જેની  
અકબ બહેર મારી ગઈ હોય એવું;  
બડ; ઓછી બુદ્ધિનું. [ ચતુર.

મતિમાન, વિ૦ [ સં. ] બુદ્ધિમાન;  
મતિયું; વિ૦ મતવાળું; આગ્ર-  
હી; હડીલું; જિદી.

મતીરું, ન૦ કાકડી, ચીતકું.  
મતીણું, વિ૦ મતને પકડી રહે-  
નાર; આગ્રહી; હડીલું.

મતું, ન૦ સહી કરવી તે;  
દસ્તાવેજ ઉપર પોતાને કબુલ કરી  
સહી કરી આપવી તે. ( ૨ ) મારે  
કબુલ છે એવું દર્શાવનારી સહી.

મતુંજુ, પુ૦ [ સં. ] માકણ.

મત, વિં [સ] જેને કેં ચડેલી  
હોય એવુ છાકું (૨) થેવુ ગાકું  
(૩) હલત લ મત અભિમાની ગર્વી  
(૪) જેને ચરખી ચડી હોય એવુ  
ચકચૂર

મત્સર, પું [મ] મધનુ સાર  
અમાય નહિ એવો ને સ્વભાવ તે,  
દેવ હધ્યાં અખાધ (૨) અભિમાન  
અહ કાર વુડાઈ તોર.

મત્સરી વિં મત્સરવાળુ બિ-  
પરવા ધર્માવાળુ, મધને ગો નહિ એવુ  
મત્સ્ય, નં [સ] માંડ  
જળમા રહેનાર એક માખી

મત્સ્યગધા સ્ત્રીં [મ] મા  
જવાના જેવી જેના શરીરમાથી મધ  
નીકળતી હતી એવી એક માખીની  
છોકરી બ્યાસમાતા પાડવોની દાસી

મત્સ્યાવતાર, પું [સ] વિ  
ખુના દશાવતારમાનો પહેલો અવતાર  
મત્સ્ય નં જ્યા મોટા વેપાર  
ચાલનો હોય તે બદર અથવા શહેર  
(૨) જ્યા જ્ઞાન વિપયક ચર્ચા ન  
વગેરે ચાલતુ હોય તે ગ્રામ (૩)  
જ્યા લક્ષ્મીનો પાવ રહેતો હોય તે  
ગ્રામ છાવણી (૪) મધ પશુ વસ્તુનો  
જ્યા પડાવ રહેતો હોય તે સ્થાન  
મુખ્ય સ્થાન ધર

મથન નં [સ] મથનુ તે  
વનોવતુ તે ગાયાકુટ ગડમથન  
કલોગ પ્રયાસ થમ મહેનત

મથની, સ્ત્રીં જેમા દહીં વનો

વવામા આવેછે તે પાત્ર ગોળી (૨)  
દહીં ભાગવાનુ ઓળર

મથનુ, કિં સં [સ મન્યુ]  
વહોવવુ ધુમરડવુ રોળવુ રોળવુ  
રોળવુ (૨) કિં અં ખૂમ મહેનત  
લેવી હવમ કરવો; ગડમથન કરવી,  
ગોથા મારવા

મથાવજુ, કિં સં માયાકુટ  
કરાવતી ખૂળ પ્રયાસ કરાવવો મ-  
થવા દેવુ (૨) ચકવવુ હસારવુ

મથાળી સ્ત્રીં પાધી (૨)  
શિખર મથાળુ બાધવુ તે

મથાળુ, નં ઉપરનો-શિખરનો  
ભાગ તે ઉપરનો ધાટ શિખર (૨)  
કાડ લેખનુ સ્વરૂપ દર્શાવનાર કુંક  
નામ (૩) આસરો અદાજ સરેરાશ  
(૪) પાધી

મથિત, વિં [સ] મથેલુ  
હલોગેલુ વનોવેલુ

મથોટી, સ્ત્રીં શીંગડાના મૂળનો  
ભાગ તે (૨) માથાનો ધાટ-આકાર

મથોલુ નં માથુ જુડી ન્તય  
એટલુ તે છકુટ એટલુ કડાથુ તે

મદ પું [સ] ગર્વ અભિમાન  
અહ બાવ (૨) ધન, યોવન, બળ  
અધિકાર વગેરેનો જુસ્સો ઉન્મત્તતા  
જુમારી (૩) ધરકનો લ મદ મરડ  
(૪) કેં નીચો ઘેન (૫) હાથીના  
ગડચળમાથી નીકળતો પરસેવો  
(૬) તોર ગમ્ [મદભરેલુ (૨) થેલુ.

મદમ્લ, વિં ગર્વથી ઉન્મત્ત,



મદ્દગળ, પુ. હાથી; ગળ.

મદ્દત, સી. જ. । મદ્દ.

મદ્દલિય, વિ. મદ્દ કરનાર.

મદ્દદ, સી. સહાય; કુમક. (૨)

આરારો; ઓય ટેકો. હિં. પ્ર. મદ્દ કરવી=કામમા ટેકો આપવો મદ્દ લેવી=કુમક લેવી [મદ્દનીસ.

મદ્દદગાર, વિ. મદ્દ કરનાર;

મદ્દદનીસ, વિ. મદ્દગાર.

મદ્દન, પુ. [ સં. ] કામદેવ.

રમર. ૩૦ પ્ર. મદ્દન પુતળું=કામદેવ જેવો રૂપાળો.

મદ્દનરૂળ. ન. મોટળ.

મદ્દનખાણુ ન. [ સં. ] કામ-દેવનું ખાણુ, એક પુષ્પ

મદ્દમત, વિ. મદ્દથી ઘેટું થયેલું એવું; ઉન્મત. (૨) કેટલી ખૂબ ખીણેલું.

મદ્દમાણું, વિ. અકુરામાં ન રહે એવું; બહેકેલું; ઉન્મત. (૨) પુષ્પ થયેલું; ભળરમાન. [ખાકરાળા.

મદ્દરેસા, સી. [ અ. ] નિરાળ;

મદ્દવિકાર, પુ. કેટલી ખુમારી;

અહંભાવનો જે ફેરફાર તે (૨) ચરખાનો વિકાર તે; ઉન્મતતા.

મદ્દાર પુ. [ ફા ] આધાર;

આશ્રય બરોસો. (૨) હેલું; કારણ.

મદ્દારત, સી. બરદારત; પરો-ણા ચાકરી.

મદ્દારી, પુ. કલ્પધર; પપુઓ અને નંગલી પ્રાણીઓને કેળવનાર; વાદી.

(૨) હાથચાલાકીના એથી કરી

બતાવનાર; ગાફી; બાજગર.

મદ્દાંધ. વિ. [ સં. ] મદ્દથી આંધળું; નિવેક બૂકી ગયેલું.

મદ્દિરા, સી. [ સં. ] પીવાનો દારૂ; આસવ; સુરા; મધુ.

મદ્દિરાદ્ધી, સી. [ સં. ] મદ્દિરાની માફક મુગ્ધ બનાવે એવી મોઢક આંખવાળી; મદ્દમરેલી આંખવાળી, મદ્દિરાના જેવા રંગની આંખવાળી. (સી).

મદ્દી વિ. મદ્દવાળું; જીરુસાવાળું-

મદ્દેલનજર, સી. નજર કરવા લાયક. ભહેરખબર.

મદ્દેન્મત, વિ. [ સં. ] મદ્દથી ઉન્મત થઈ ગયેલું; હચ્છુંખત; ઉન્મત.

(૨) પુષ્પ. ફાટેલું; પ્રકુલ અંગનું.

મદ્દ, ન. [ સં. ] દારૂ; સુરા; આસવ. (૨) મધુ; મધ.

મદ્દપ, પુ. [ સં. ] દારૂ પીવા-રો; દારૂડિયો. [ પીવો તે.

મદ્દપાન. ન. [ સં. ] દારૂ

મદ્દપી, પુ. દારૂડિયો [સંગથી

મદ્દાસી, વિ. મદ્દાસનું; મદ્દાસ

મદ્દ, ન. [ સં. મધુ ] માખાએ એકઠો કરેલો કૂચનો મીઠો રસ. ૩૦

પ્ર. મધ જેવું=મીઠું; પ્રિય; સ્વચ્છ.

મધ મૂકીને ચાલવું=પંખાળી રાખવું.

મધવાળી જીભ=ખુશામતિયા બોલી.

મધપુઠો, પુ. માખીએવું મી-ણવું ધર; ખાગલી.

મધમાખ, સી. કૂચોનો રસ એકઠો કરનારી માખી.

મધમાખી, સ્ત્રી૦ મધમાખ.

મધલાગ, પુ૦ [સં.મધ્યમાગ]

વચમાંના ભાગ તે.

મધરાત, સ્ત્રી૦ [સં.મધ્યરાત્રિ]

રાતનો વચ્ચે ભાગ તે; અરધી રાત.

મધલાલ, સ્ત્રી૦ લીલ વાસના;

લાલચ.

મધવે, વિ૦ ખાઈ પીને લાજી

ચથેહું; પુષ; ભહું; રથૂલ.

મધુ, ન૦ [ન. ] માખેએ

ફૂલનો રસ એકઠો કરીને બનાવેહું

મીઠું પ્રવાહી. મધ; મકરદ. (૨)

સુરા, મધ, દાર. (૩) મદ; વક્ષાદિ-

કનો પ્રવાહી નિગાળ. (૪) અમૃત;

સુધા. (૫) મહુડાનું ઝાડ. (૬)

ચૈત્રમાસ. (૭) વિ૦ ગળુ' મીઠું.

(૮) એ નામનો એક રાક્ષસ.

મધુકર, પુ૦ [સં. મધમાખ;

બમરો. મધ બનાવનાર નાનું છવકું;

ચટપટ.

મધુકરી, સ્ત્રી૦ જ રી; મધમા-

ખી (૨) ઘેર ઘેર ફરીને ભિક્ષા

એકી કરવી તે; માધુકરી.

મધુપ, પુ૦ [સં. મધુ પીના-

રો તે. બમરો. (૨) દારૂડિયો.

મધુપક', પુ૦ [સં. ] દહીં,

ચી, પાણી, મધ અને ખાંડનું મિશ્ર-

ણ તે; અતિથિ અને જમાઈને

પોતાને ઘેર આવતાં સત્કાર કરી

અર્પણ કરવાનું દ્રવ્ય તે.

મધુપાન, ન૦ [સં. ] દારૂ

પીવો તે; મધપાન. [ દારૂડિયો.

મધુપાની, વિ૦ મધ પીનાર;

મધુમમેહ, પુ૦ મીઠી પિસા-

બનું દરદ; મૂત્રમાં ખાંડ જતી અને

ધણીવાર પિસાજ થયા કરવી તે.

મધુમક્ષિકા, સ્ત્રી૦ [સં.]

મધમાખ

મધુમાસ, પુ૦ [સં.] ચૈત્રમાસ.

મધુર, વિ૦ [સં. ] ગળુ' ને

મીઠું. (૨) પ્રિય લાગે એવું. (૩)

કાનને સારું લાગે એવું. (૪) આંખને

ગમે એવું; સુંદર; ખાડક. (૫)

પ્રેમ ઉપર એવું.

મધુરતા, સ્ત્રી૦ [સં.] મિઠાસ

ગળપણ (૨) મનોહરતા; સુંદરતા

(૩) પ્રિય લાગવાપણું; આસ્વાદ્ય-

પણું.

મધુર, સ્ત્રી૦ [સં. ] સાર.

(૨) ભેડીમધ. (૩) સુવા.

મધુર', વિ૦ મીઠું; મચિકર;

ખાડક સુંદર; મજેનું. પ્રિય લાગતું.

મધુરન, ન૦ [સં. ] રાતન.

મધુસૂદન, પુ૦ [સં. ] બમરો.

(૨) શ્રીકૃષ્ણ.

મધુક', પુ૦ [સં. ] મહુરો; ભેને

મહુડાં ચાવે તે ઝાડ. મધર.

મધોમધ, અ૦ વચમાં વચ્ચે;

મદ્ય, વિ૦ સં. ] વચડ. વચ

માં આવેહું. (૨) ના૦ વચ્ચે; વચ

(૩) દરિયરેય

મધ્યખિંદુ, ન૦ [સં.]

લભાનુ વચ્ચે ટપકુ તે 'ન્દ્ર

મધ્યમ વિં વચ્ચે બે છે ગની  
વચ્ચે (૨) નાં સમીતના સાત  
સૂરમાનો એક સૂર

મધ્યમમરે અં માર તેમજ  
નરુ' પણ નહિ એમ વચ્ચે માર્ગનું  
એમ અદાજસર

મધ્યમા, સ્ત્રીં [ સ ] વચ્ચે  
આગળી (૨) જીવાનીમા આવેલી  
સ્ત્રી (૩) વાણી ઉચ્ચારવાની ચાર  
રીતિઓમાની ત્રીજી રીત તે (પરા,  
પર્યતિ, મધ્યમા અને વેખરી.)

મધ્યરાત્ર, સ્ત્રીં [ સ ] અધી  
રાત મધરાત

મધ્યરેખા સ્ત્રીં [ સ ] પૃથ્વી  
ના ગોળાના બે સરખા ભાગ કરનારી  
જે લીટી તે વિષુવદ્વૃત્ત

મધ્યસ્થ વિં [ સ ] વચ્ચે  
વચ્ચે (૨) તટસ્થ (૩) ના  
લવાદ પથ સમાધાનિયો મધ્યસ્થી  
=લવારી. (મદેશ (૨) કટિમદેશ.

મધ્યસ્થળ નં [ સ ] વચ્ચે  
મધ્યા સ્ત્રીં નાની પણ નહિ  
અને આધેડ પણ નહિ એવી જીવાન  
સ્ત્રી તે મધ્યમા

મધ્યાન જી મધ્યાહન  
મધ્યાહન પું [ સ ] દિવસનો  
વચ્ચે સમય તે બપોર ૧૨ માં

મધ્યે અં વચ્ચે અતારણે  
મન નં [ સ ] મનસ્સુ । સમજ  
વાની વિચારવાની અને ઇછા કરવાની

અતરિદ્રિય જ્યાથી લાગણીઓ  
હૃદયને છે તે ઇદ્રિય (૨) સ્પ  
વિદ્યપવાણી લાગણીઓની જે વૃત્તિ તે  
(૩) જ્યાથી લાગણીઓનો જુરસો  
ઉભરાય છે તે અવચર દિન દેધુ  
જાળુ ચિત્ત અતરણુ (૪) ઇચ્છા  
મરજી ભાવ (૬) ધારણા વિચાર  
(૭) સ્મરણ સંકેત (૮) સવા  
સત્યનું જ્ઞાન તે કિં ૫૦ મન કરવું  
=ઈચ્છાસ્વી મન યજુ=ભાવ યજો  
મન મારવું—જાગણીને દબાવી રાખવી.  
મનમાનવું=કમલ કરવું મન ખાદું  
કરવું=નાખુરા કરવું મન ચોરવું=મન  
લગાડીને ધમ ન કરવું મનમા આ  
વડુ=સમજવું મનવાળવું=સતોષે  
જેસવું મન ઉઠવું=મન ઉતરી જવું  
મન જોવું=સામાનો ભાવ જોવો મન  
જેસવું=પ્રીતિ લાગવી મન ધાતવું=  
લક્ષપર લેવું મન ઉચ્ચ થવું—નાખુર  
થવું મન બાળવું=જીવ બાળવો.  
મનમા લાવવું—દર ૧૨ કરવી ૩૦ ૫૦  
મોટા મનનું—ઉતાર મનનું પોચું  
=મરીબ બીજું મહેં મન નાલું  
પથ, ને મા નાલું બાપ મન હેય  
ચગા તો કથરોટમા ગગા મન કરવું  
માજિરે જેવું, અને કમ' હહે હ  
મડીમા પેચું

મનકલ્પિત, વિં [ સ ] મન  
ની કલનાનું ખાલી પુટો બનાવવી  
તરંગી (૨) નવીજ બનાવટ હોય  
એવું જોડી મેલું

મનકામના, સ્ત્રીં [ સં ] શા  
વના ઇચ્છા

મનખા દેહ, પું [ સ મનુષ્ય  
દેહ ] માણુચ્છ શરીર તે ( ૨ )  
માણુસનો અવતાર તે માણુસપણુ

મનખો, પું માણુસનો અવતાર  
નરદેહ ( ૨ ) જીવન જીવગી ( ૩ )  
માણુસપણુ

મનગમણુ, વિં મનને ગમે  
તેણુ પસદ ગોકલ ( ૨ ) મુદર,  
રમ્ય ( ૩ ) ભાવતુ રસભર રચતુ

મનકુ નં મન

મનન નં [ સ ] વિચાર્યા  
કરકુ તે ચિત્તનં મનનશીલ-વચાર  
કરનાર [ જીજ્ઞે

મનપૂર્વકં અં મનથી જાણી  
મનજેર વિં જરાકજ જેર હોય  
તેણુ [ એણુ ગોકલ મનપસદ

મનભાવણુ વિં રચતુ ગમે  
મનમાનણુ, વિં મનને પસદ  
પડે તેણુ મનનં પ્રથ ( ૨ ) જોઈએ

તેટલુ, પુર પડી રહે એટલુ

મનમાન્ય, વિં જોઈએ તેટલુ  
પુઠકા ( ૨ ) મન વૃષ્ટ થાય એટલુ

મનમેળાપી વિં મળતાવડુ  
મન મળવા દે અણુ

મનમોજી, વિં મનમા જોમ  
આવે તમ કરન ર તરગી વિવક્ષણુ

મનમોહન, વિં મન મોહ પામે  
એણુ ચિત્તનં વલ કરી લે અણુ

મનવજિરુ, વિં મનને મના  
વવા જેણુ

મનવર, સ્ત્રીં પરાણા ચાન્દ્રી  
સરભરા

મનવણુ કિં સં મનાવણુ  
ખુશી કરણુ ચીસ ટાળી સમાધાન  
કરણુ

મનવળણુ, કિં અં મનને  
સ તોય થઈ જવો ઇચ્છા મડી જથી  
( ૨ ) મા ની લેણુ

મનવો, પું માનવ મન જેણુ  
નાયક છે એવો જવા મા માણુરા

મનવાહિત વિં મનથી ઇચ્છેણુ  
હોય અવ ( ૨ ) આમંક્ષિત ઇષ્ટિત

મનવાર, સ્ત્રીં [ જ ] મોહ  
લક્ષ્મી વહાણુ ( ૧ ) લડાઈણુ વહાણુ  
( ૨ ) સરભરા બરદાસ

મનવેગી, વિં મનના જેવા  
વેગવાળુ અતિ જલદ ગતિવાળુ

મનશિલ પું [ સ ] પાથર-  
માથી બનેલો એ-જેરી કાર

મનસખદાર પું ઘોડેસવાર  
લક્ષ્મીનું હુકીનો ઉપરી

મનસખદારી, સ્ત્રીં મનસખ  
દારણુ કાન તે ( ૨ ) મનસખદારનો  
ઓહો તે

મનમા, સ્ત્રીં [ સ ] ઇચ્છા  
ભાવના મન ૨ ) અં મનથી

મનમિજ, પું [ સ ] કામ  
દેવ રમર

મનમુખો પું [ જા ] ધારણા  
વિચાર ધરાવો ઉદ્દેશ ( ૩ ) ત બીર  
યુક્તિ ધાટ

મનસ્વિતા, સ્ત્રી મનમા આવે

તેમ વર્તવાપણું; સ્વચ્છંદતા. ( ૨ )  
ધૃત્તા: અપેક્ષા.

મનસ્વી, વિ. [ મં. ] મનમાં  
આવતા તરંગો પ્રમાણે આલનાર-  
તરંગી સ્વચ્છંદી. ( ૨ ) મન જેને વશ  
હોય તે. ( ૨ ) વિં મનોહર સુંદર.

મનહર, પુ. એક રાગ; કવિત.

મના સ્ત્રીં [ જા. ] ના પાડવી  
તે; અટકાવ; પ્રતિબંધ, મનાઈ

મનાઈ, સ્ત્રીં મના: બંધી. નિ  
બેધ. મનાઈ હુકમ=આણંદ હામ અ-  
ટકાવવાનો હુકમ.

મનામણું, નં મનાવડું તે;  
રીસ ઉતારવાને સમજાવણું તે; સા-  
માના મનનું સમાધાન કરવાની જે  
ક્રિયા તે. ( ૨ ) ભાડ, સમાધાની;  
હાલાવાલા પ્રણિપત

મનારો, પુ. [ જા. ], મનારો:  
ચાંબલા જેવું ધણું ઉચું ચણતર; ટોડો

મનાવણું, નં મનામણું.

મનાવણું, કિં સં મનનું સં-  
માધાન કરવું રીસ ઉતારાવવી; સ-  
મજાવણું, સાંવન કરવું; હાલાવાલા  
કરી પુરા કરક [ મળી જવું, માનવું.

મનાવું, કિં અં રીસ તથા

મનિયાર, પુ. સુમર; સુમીઓ  
બતાવી વેચનાર: મણિયાર. ( ૨ )  
બવાઈમાંનો એક વેશ.

મનિયારું, નં મનિયારનું હામ-  
ધંધો તે; મણિયારું. [ મીંદી.

મની; સ્ત્રીં મીની; બિલાડી;

મનીઓડર, પુ. [ જા. ] ટપાલ  
ખાતાની એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે  
રૂપિયા મોકલી આપવાની ઠેકવણુ તે.  
( ૨ ) ટપાલ મારફતે આવેલાં નાણા તે.

મનીયા. સ્ત્રીં [ મં. ] ભુદ્ધિ;  
મતિ ( ૨ ) જ્ઞાન: સમજ.

મનીહાર પુ. મણિયાર. સુમર.

મનીશ, નં મનુષ્ય; માણસ;  
આદમી.

મનુ, પુ. [ સં. ] એક મધિ.  
( ૨ ) મનુષ્યોનો રાજ્ય; અમુક કાળ લગી  
જે મનુષ્યોનું શાસન કરે છે તે મહા-  
પુરુષ ૩ કલ્પના ચોદમા ભાગ જે-  
ટલા કાળ લગી રહેનાર જગતનો શાસક  
( ૪ ) જ્ઞાનવ ધર્મશાસ્ત્ર બનાવનાર;  
હિંદુઓનો મૂળ દાયદારાસ્ત્રી.

મનુજ, નં [ સં. ] માણસ મ-  
નુષ્ય ( ૨ ) મનુનો વિસ્તાર-માણસ  
ભતિ તે

મનુષ્ય, નં [ સં ] જે પગ  
ઉપર ટટાર રહી આલનાર એક ભુદ્ધિ-  
શાળી પ્રાણી; માણસ. ( ૨ ) પુરુષ; નર;  
આદમી

મનુષ્યગણ: પુ. [ સં. ] જ્યો-  
તિષ પ્રમાણે સત્તાવીસ નક્ષત્રોના રેવ,  
રાક્ષસ ને મનુષ્ય એવા ત્રણ વર્ગ પાડે-  
લા છે તે પૈકી મનુષ્યવર્ગ. ( નવ નવ  
નક્ષત્રો દરેક ગણનાં ગણાય છે અને  
તે તે નક્ષત્રોમાં જન્મેલો માણસ તે  
તે ગણનો ગણાય છે. ) મનુષ્યયજ્ઞ-  
અતિથિને અન્નાદિથી સંવૃદ્ધ કરવારૂપ

યજ્ઞ તે. મનુષ્યલોક=આ લોક; પૃથ્વી.

મનુષ્યતા, સ્ત્રીં માણસપણું;  
મનુષ્યત્વ. [ સ્મૃતિ; મનુષ્યતા.

મનુષ્યત્વ, નં [ સં. ] માણસ-  
મનુહાર, પું આજીવ-કાલા-  
વાલા મરવા તે; મનવાર, આરાધના.

, મને, સ્ત્રીં મના; મનાઈ.

મનોગત પું [ સં ] મનમાં  
રહેલું હોય તે. વિચાર; કલ્પના;  
અભિપ્રાય (૨) ઇચ્છા, ભાવ.

મનોગતિ, સ્ત્રીં મનનો વેગ.  
(૨) મનની શક્તિ [ મનઝનું.  
મનોહ, વિં મનોહર; સુંદર;  
મનોહતા, સ્ત્રીં મનોહરતા;  
સૌંદર્ય.

મનોધર્મ, પું [ જ ] મનનું  
જે સ્વાભાવિક વલણ તે. (મનોધર્મમાં  
પ્રીતિ, ક્રોધ, અદેખાઈ વિચાર, સ્મરણ  
શક્તિ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. )

મનોનિશ્ચય પું [ સં ] મનને  
વશ રાખવું તે; સંયમ.

મનોભાગ, પું મનનો ઉત્સાહ  
ખાગી જવો તે; નાસીપાસી ઇચ્છાભાગ.

મનોભાવ, પું [ સં ] મનની  
જે ઇચ્છા તે; મનમાંની લાગણી;  
વૃત્તિ મતવળ (૨) આંતરિક પ્રીતિ.

મનોભૂ. પું [ સ. ] કામદેવ;  
મદન સ્મર.

મનોમય. વિં [ સ ] મન  
રૂપ એવું; માનસિક મનોમય કોશ=  
રેહના પાંચ કોષોમાનો નેત્રકોશ.

મનોચતન, મનની મહેનતથી  
થાય તે; પ્રયોગપાઠ; અભ્યાસપાઠ;  
પોતાની મેળે અણવાનું કાર્ય.

મનોરથ, પું [ સં. ] મનનો જે  
ભાવ તે. મનની ધારણા. (૨) મનના  
તરંગ-લુહા તે. (૩) કાશરજીવું  
નેવેલ; ભોજનસામગ્રી:-મનોરથ પુરવો.

મનોરમ, વિં [ સં. ] મનને  
આનંદ કલ્પનવે એવું; સૌંદર્ય અને  
શુભૃચી જોનારને પ્રસન્ન કરે એવું.

મનોરમ્ય, વિં મન રીઝે એવું;  
સુંદર મહેનું. [ કરે એવું. મનોહર.

મનોરંજક, વિં મનને રંજન  
મનોરંજન, વિં મન ધુરા થાય

એવું; પ્રિય વાગે એવું.

મનોવિકાર, પું [ સં ] કામ  
ક્રોધાદિકનો જુરસો થઈ આવવો તે;  
મનનું બદલાવું તે; લાગણીઓનો  
ઉઠાળા થઈ આવવો તે

મનોવૃત્તિ, સ્ત્રીં [ સં. ] મનનું  
અનુક બાળત તરફનું વલણ તે; ઇચ્છા;  
ભાવના.

મનોવેગ, પું મનનો વેગ-  
ઝડપ તે (૨) મનમાં પ્રદક્ષિણ લાગ-  
ણીના વીર દબરો તે; મનમાં થઈ  
આવતી વાલાવેલી તે.

મનોહર વિં [ સ. ] મનને  
હરી લે એવું; મોહ પમાડે એવું;  
સુંદર; રૂપાળું; ખૂબસુરત (૨)  
મધુર; પ્રિય વાગે એવું.

મનોહારી, વિં મનોહર; સુંદર;

(૨) આકર્ષક,

મન્મથ, પુ. [સ] મનને  
મધી નાખનાર કામરૂપ

મન્મથ, વિ. [સ] માનનાર -  
પડિત ગન્ય

મન્મથ પુ. [સ] ક્રોધ ગુસ્સો

(૨) મનસ્તાપ

મન્મથ તર પુ. [સ] એક મનુની  
કાનકિદિની માળ ( ૩૦૬૭૨૦૦૦૦  
વર્ષનો સમય હોવા વૈવસ્વત મન્વતર  
આગે છે )

મખારો પુ. અનામ વગેરે  
જોખનારો અથવા ભરનારો તે (મખા-  
શની નાત અને અટક છે ) (૨) ધર્યો

મખાવણ, કિં. સં. ભરાવણ  
તોળાવણ માપ-પ્રમાણ કઢાવણ  
(૨) નિમત કરાવવી તોલ કચાવણ

મખાણ કિં. અં. ભરાવણ તો-  
ળાવણ માપ યવ પ્રમાણ નિર્ણય

મમ્મત [કા] બદલા વગર  
ફેકટ, અમસ્તુ (૨) જૂજ કિમ્મતે

મમ્મતિયું, વિં. મમ્મતયું, કહ  
મજે નહિ એવું ફેમટિયું

મમ્મલીસ વિં. મરીખ કંગાન  
મુક્લીસ [અતિગમ્ય, પુ. કળ

મખલક, વિં. [કા] ધણુ,  
મખારખી, સ્ત્રી. નાના ઊંચાને

વયા ઠોરને યતો એક શેગ  
મખમ વિં. [લા મુવહમ્]

ખાધેલારે, અરુપણ સદિધ ઉપદક,  
અદખદ

મમ સં. [સ] માર મુગ

મમઈ, સ્ત્રી. માની મા, દાંતી

મમતા પુ. [સ] મમત્વ ]

પોતાપણાનું અભિમાન અને આશ્રદ  
તે (૨) મારાપણ, પોતાના માટે  
સ્નેહ લાવ તે (૩) આશ્રદ હં  
કિં. પ્ર. મમત કરવો=આશ્રદ નરો  
અભિમાનના વણાવુ મમત મૂલો=  
આશ્રદ ઊડી દેવો

મમતા, સ્ત્રી. મારાપણાની મા  
યા સ્નેહ (૨) મારું છે એમ  
માનવુ તે, મમત્વ (૩) આશ્રદ,  
હં કિં. પ્ર. મમતા રાખવી-માયા  
રાખવી મમતામમતી=હંકિદાં

મમતાણુ, વિં. મમતાવાળું,  
માયાણુ (૨) દયાણુ

મમતાણુપણુ, નં. માયા રા  
ખવી તે (૨) દયાણુતા

મમતી, વિં. હંકિદાં, આશ્રદી  
મમતીયુ, વિં. મમતી હંકિદાં,

આશ્રદી

મમત્વ, નં. [સ] મારાપણુ-  
હ પણાનું અભિમાન તે (૨) પોતા-

ના સબધી પરવુ વધાવ તે (૩)  
હં આશ્રદ

મમરા પુ. જોખાની ધાણી.  
(૨) મમરો=મમરું વચન ફડક

કિં. પ્ર. મમરો મૂલો=ચડાવવું  
જે નજીકે કંવાડ થાય એવું મમરું

વચન મૂકવું ૩૦ પ્ર. લાનગા મમરો  
મૂલો=મુખી ઉશ્કેરણી આપવી

મમળાવણી, કિં સં મોદામા  
આમતેમ ફેરવ્યા કરવું, મોમા ફેરવી  
રસ કરીને ચૂસવું.

મમલો, પું માનો બાપ, દાદો  
મમ્મો પું [ સ ] મ એવો  
ઉચ્ચાર ને અક્ષર તે. ૩૦ પ્રં મમ્મો  
ચચ્ચો=અપ રાખ્દ, ગાળ.

મમ્ અં [ સ ] ભરપુર,  
બનેલું, વિંદાયેલું, સમાન હોય એવું,  
એ અર્થનો પ્રત્યય -મુખમમ, ૦ ચન-  
મમ.

મયા, સ્ત્રીં માયા, સ્નેહ ( ૨ )  
દયા દયા [ ૬૨ રસિમ.

મયૂખ, નં [ સ ] કિરણ;  
મયૂર પું [ ન ] મોર, કપાળી.  
મયૂરો, સ્ત્રીં ટેવ, મોરની માદા.  
મય્યત, નં મરણ; મરણ.  
( ૨ ) મૈયત, મડદું.

મર, અં છો, છોને બને, હથે,  
એવા અર્થમા વપરાય છે

મરકત, પું [ ત. ] લીલા  
રંગનો કિંમતી પથરો, લીલું નંગ

મરકલકું, નં મવકાતા મોનો  
ચાળો મદદાસ્ય પૂર્વક કરેલું નખરું.

મરકી, સ્ત્રીં ધણા મરણ ચાય  
એવો મરજ; મેપી-ડડતો રોગ;  
ચોડા વખતમા ધણાઓના જીવ લઈ  
નાખે એવો ભય કર આભર-રોગ  
જિયું, મારિયો તાવ, દુટિયું, ઇન્દ્રિય  
એન્ડા, બળિયા વગેરે. કિં પ્રં  
મરકી ફાટવી=ધણા મરણ ચાય એવા

રોમનુ એકદમ ફેલાવું ( ૨ ) અડદના  
લોટની સૂકી જલેબી, એક ખાદ્ય પદા-  
ર્થ, મરવી [ કુરગ મૂગ ઝિકાર.

મરગ, પું [ સં. મૂગ ] હરિણ;  
મરધી સ્ત્રીં કુકડી મરધી;  
મરધાની માદા કહેવું મરધીનું મોત  
ઢેલે=ગરીબ સહેજે નારા પામે.

મરધું, નં કુકડું, મરધડું.

મરધો, પું કુકડો, મરધડો;  
મરધીનો નર

મરચી, સ્ત્રીં મરચાનો છોડ.  
( ૨ ) કાને પહેરવાનું એક ધરણ;  
મોતીના લુમખાવાળી વાળી. ( ૩ )  
અડદના લોટની જલેબી

મરણ, નં મરચીનું ફળ ( ૨ )  
વિં તીખા-આકળા સ્વભાવનું ૩૦  
પ્રં મરણ મીઠું લલસાવણું=વાગારીને  
વાત કરની [ આભર, વ્યાધિ, રોગ.

મરજ. પું [ જા મરજ ]  
મરજદ, સ્ત્રીં [ સં. મૈયાદા ]

લાજ અદમ, વિવેકી વર્તન, ( ૨ )  
સકલતા વિવેક ( ૩ ) હાથ ( ૪ ) પુષ્ટિ  
માર્ગના વૈભવોનો ધાર્મિક આચાર

મરજદા, સ્ત્રીં મરજદ

મરજદી, વિં પુષ્ટિમાર્ગના  
આચારવિચારે ચાલનાર વૈભવ.

મરજી, સ્ત્રીં [ જા. માર્જી ]  
ઇન્ડા, ખુશી ખાએસ ( ૨ ) તબિ-  
યત, મિતજ મરજીશું=સામાની  
ઇન્ડા પ્રમાણે ચાલનાર. કિં પ્રં  
મરજી રાખવી=સામા માખીની ..



અધાને અનુસરવું હશે મરજી પ્રમાણે  
 યત્ન હોય તો સૌ પાલખીમા બેસે  
 મરજીવો પુઠ મોતીની ઊંચા  
 કાઢના માટે દરીઆમા જુબજી મારનારો,  
 મરજીની દર ૧૧ રાખ્યા વગર કામ  
 કરનારો મરજીરો જીવ સટોસટવું  
 કામ કરનારો (૨) જીવ-મુખ.

મરડ પુઠ મરડાટ કરડાગીતું  
 બોલવું તે મમં વચન કહેવું તે  
 દોકા ઉપાલબ મેલું ટાણો (૧)  
 ગર્વ શેખી, (૩) કાંદો (એનો  
 ચુનો બને છે તે)

મરડવું કિં સં વાકવાળવું,  
 આખળવ ફેરવવું (૨) આજ પડવું,  
 જરૂર કરવી. (૪) તાને કવું.

મરડાટ, પુઠ ટકમા રહેવું તે.  
 (૨) આડું બોલવું અનં ચાલવું  
 તે મેણીરે બોલવું તે (૩) મરડ  
 લટમ ચાળો કરવો તે અડાધને  
 હોડવું તે (૪) વિરુદ્ધતા

મરડાવું, કિં અં વાકાવળવું  
 (૨) આડા ચાલવું (૩) નખરા  
 કરવા (૪) જુદા પડવું મુખ ફેરવવું

મરડાશી ગ સીં એક ભવની  
 આખળાવાળી રાંગ, એક ઔષધિ  
 મરડિયો, પુઠ કાચા પાથરનો  
 કાકરો, કકર, મરડ

મરડો, પુઠ વારવાર અખળા  
 ઇને ઝરો આવે ને જળસ-આમ પડે  
 એવો એક રોગ આગ, અખ

મરજી, નં [ સં. ] પ્રાણીના

દેહમા જે વૈતન્ય હોય છે તે જડ  
 રહેવું તે નિર્જીવ થવું તે મોટ.  
 મૃત્યુ (૨) મોટું સહ તે કિં  
 પ્રં મરજી આવવું = મોટ થવું મરજી  
 પામવું = જીવવો મરજી સાચવવું =  
 મરતી વખતના સરના જરોબર કરવા  
 રં પ્રં મરજી વખતે આટે આવવું =  
 મરજી થતા યાદ આવવું, મરતા  
 દુ ખ પડવું.

મરજીધાત, સીં મરજી ધાય  
 એવો પ્રસંગ મોટો અકસ્માત તે

મરજીતોલ, વિં મરજી ધાય  
 તેવું (૨) મર મર થઈ રહેલું  
 હોય તેવું

મરજીપેઠ સીં મરતા માણુપના  
 કાનમા મો ધા-પી તેવું નામ દઈને  
 મોટીથી રોડ મરજી જહેર રવા  
 મોટીથી રડવું તે [ ધાય ત્યા લગી

મરજીંત, અં [ . ] મરજી  
 મરજીમુ, વિં જીવપર આવેલું  
 મરવાને તૈયાર થયેલું હશે એક મર  
 જીરો સોને બારે [ મરવું તે

મરજી નં મરજી મૃત્યુ (૨)  
 મરવળો, પુઠ [ અ મરતય ]

દરબળે પદની, અધિનર મોભો  
 (૨) મરબદ અદમ વજન કિં પ્રં  
 મરવળો સાચવવો-અદમ રાખવી

મરદ, પુઠ [ ફા મરદ નર,  
 પુરુષ (૨) પતિ ધણી (૩) પુરુ-  
 પાતનવાળો માણસ શરીર હશે  
 મરદની ગરદમા રહી ને, પણ નામરદની

સોડમાં ના રહીએ.

મરદણું, કિં સં. [ સં. મર્દ ]  
મર્દન કરવું; જોળવું; ધસવું. ( ૨ )  
મસળવું

મરદગ, સ્ત્રીં મૂદગ; એક ચર્મ  
વાધ; પખાળ.

મરદાઇ, સ્ત્રીં મરદપણું પુરુષા-  
તન; બદાદુરી; પુરુષાર્થ; પરાક્રમ;  
વીરતા. [ બદાદુરી.

મરદાનગી સ્ત્રીં મરદપણું;  
મરદાની. વિં. ૧. ફા. ] મરદને  
ચોલે તેવું. ( ૨ ) નિહર. દિગ્મતવાળું.

મરદાગી, સ્ત્રીં મરદાઇ; પુરુષા-  
તન; બદાદુરી [ પત્વ. વીરપણું.

મરદી, સ્ત્રીં મરદાઇ. ( ૨ ) પુરુ-  
મરદુગી, સ્ત્રીં મરદાઇ.

મરદેઆદગી, પું બદાદુર  
માણસ; વીરનર

મરનાર, વિં મરણની દરકાર  
નહિ કરનાર; મરવાને તૈયાર. ( ૨ )  
મરણ પામેલું તે. કહેં મરનારને  
ઉંચાનારની રી કિંર.

મરની, અં આલ્યો બ; ફર  
ખસ; જતો રહે. ( ૨ ) બચે. ઠા.

મરને અં બચે; ઠા. ખેર.

મરવત. ( મુરજત. ), સ્ત્રીં રનેદ;  
પ્રીતિ. ( ૨ ) લાગ; શરમ; સખ્યતા.

મરવું. કિં અં પ્રાણીનું  
ચેતન્ય મુકત થવું; છૂવ જતો રહેવો;  
ગુજરીજવું; મરણ પામવું. ( ૨ ) મુદાઇ-  
કરમાઇ જવું; ધાતુ વગેરેની ખાખ

ચવી. ( ૪ ) ચાલતું બધ થવું; ઉપડી  
જવું;—સોગડી મરીગઇ. ( ૫ ) આવવું—  
જવું;—એને આદિં મરવા દો=આવવા  
દો. જવા દો. ( ૬ ) અધીર  
થવું. ( ૭ ) રિખાવું; પીડાવું. ( ૮ )  
લાગણી જતી રહેવી; અસર ઓછી.  
થઇ જવી;—મૂખ મરી ગઇ. ( ૯ ) પચવું;  
જરાવું;—બીંતમાં પાણી મરે છે. ( ૧૦ )  
નુકસાન ખમવું. ખોટ આવવી.

મરવો, પું નાની કાચી કેરો.  
( ૨ ) કોઇપણ કુમળું ફળ ( ૩ ) એક  
ભાવનું ફલ ગાડ ને તેનું ફલ.

મરશિયા, [ અ. મરસિયા ]  
સોકના ગીત પરજિયા; રાગિયા

મરહુમ વિં. ૧. ફા. મરહુમા]  
મરણ પામેલું; ગત થયેલું સ્વગસ્થ.

મરાઠણ, સ્ત્રીં મરાઠેણ મરા-  
ઠાની સ્ત્રી તે. [ વાસી તે.

મરાઠા, પું મદાર. ટ્રના રહે-  
મરાઠી, વિં મદારાટ્ર સંબંધી

મરામત, સ્ત્રીં [ અ. મરમ્મત ]  
ઠીક ઠાક કરાવવું તે સમરાવવું તે;  
ફરસ્ટી ટાપરીપ; સુચોભિત કરવું તે.

મરામતી, વિં મરામતવું;  
ઠીકઠાક કરાવવું પડે એવું. ( ૨ )  
મરામત કરનાર.

મરાલ પું [ સં. ] દં. ૧.  
મરાવવું, કિં પ્રં ભારે એમ

કરાવવું ઠોકાવવું; મુડાવવું; દબાવવું—  
મરાસ, નં વારસ; ને ખરા  
દહાર દોષ તે.

મરિયું નં મરી (૨) નાને  
પણ આકરો અને તીખો કણ તે મરી  
નેહું તીખું = કટક મીઠાજનું એમ.

મરી, નં [ વં. મારિય ] એક  
વેદનાં તીખાં ને તમતમાં ગાળ ગીઃ  
તીખાં મરિયાં, મરિય. ૩૦ પ્રં મરી  
ફાકવાં = તીખું જોલકું મરી મસાલો  
= ગરમ મસાલો. મરી મસાલો જમરા-  
વલો = વધારીને વાત કહેવી.

મરીચિ, નં [ સં ] કિરણ.

મરીચિકા, સીં [ સં. ] મુખ-  
જળ. હાંકવાં

મરીજનું, કિં અં પ્રજરીજનું;  
જીવ જલો; દેહાંત થલો રવર્ગે જનું.  
(૨) સુકાણું; કરમાણું; નાશ પામણું.  
(૩) વિખાણું; પીડાકું. (૪) લામણી  
જતી રહેવી; નહિ અસર થવી. (૫)  
જઈ રહેવું; -મન મરી ગયું. (૬)  
નકામું થઈ જઈ; -આમરી મરી ગઈ.  
(૭) આલણું બંધ પડવું; ઉપડી જવું -  
આ સોનરી મરી ગઈ. (૮) અંદર ને  
અંદર સમાવું - પચવું. (૯) તુકશા-  
નમાં આવવું. ૩૦ પ્રં મરી પડવું =  
મોઢી પડવું; વારી જવું; મરી ફીટવું.  
મરીને માર્ગ આપવો = જીવના જીવને  
હામ કરવું. કહેવું મરીને કંઈ માળવો  
લેવાય ! મરતાને મર ના કહેવું. મર-  
તાએ નથી ને માંસો મૂડતોએ નથી.

મરૂ, દેતાલ મરેસ; ઉજ્જડ સુવક.

(૨) મારવાડ.

મરૂં, અં પ્રેમમાં ઉચ્ચસતો

નિરથક ઉદ્દગાર. ( ખારસી બંસમાં  
વિશેષે વપરાય છે: - મરૂં. તમે કેમ  
આંચા નહિ ? ). (૨) વારી જાળના  
અર્થમાં પણ વપરાય છે: - મરૂં,  
આપેલા મઠિ તસી લીધી.

મરૂડિયો, પું સુદગર; મણિ-  
ચાર. કહેવું હુંડી સુડો પહેરવા ગઈ  
ત્યારે મરૂડિયો માંડો પડયો.

મરૂડી સીં બાવાની નાની  
કુંપડી; મરૂડી. (૨) જીવ મરોડી.

મરુલ, પું [ સં. ] પવન; વાયુ.

મરેડણ, સીં મરાડણ.

મરેડી, વિં મરાડી. (૨) એક  
ઐપધિ.

મરેડો, પું મદારાખૂનો વતની.

મરે, પું મેલ; ધણું મરણું  
થવાં તે. (૨) મેલ નેહું હુંખ; માડી  
દસા; હેરાનગતિ. કહેવું બ્રાહ્મણનો  
વરો અને કુતરાનો મરો.

મરેડક, પું વલણ; આકાર;  
ઝાક. (૨) અંમ મરડીને લટકે આલણું  
તે; ઉલાઈ; વરણાગી. (૩) ટક.  
(૪) વિરહતા.

મરેડણ, કિં સં મરડવું;  
મચરડવું; આંબળવું. (૨) વાળી  
તાળવું; (૩) લલટાવવું.

મરેડી, સીં ખૂચ ઉપાડવાનો  
ફેરવાળો રુઝ-આંકડી તે.

મર્કટ, નં [ સં. ] મોંકડું;  
વાંદર; વાનર; કપિ. (૨) વિં  
દુર્જન; સુકલકડી; એકવડા બાંધાવું.

વિં (૩) અટક્યાણું; અડપણું; હથમાતીયું; તોફાની કહેં મકંટને નિસરણી આપવી=ખૂબ ચડાવવું. મકંટને વળી મદિત પીએ.

મત્યં, વિં [સં.] મરણશીલ; મરનાર. (૨) નાં જેને ધરણુ આવે છે એવું; માણસ. [માનવ સહિ]

મત્યંલોક, પું [સં.] મૃત્યુલોક; મર્ત, વિં બહાદુર; હોશિયાર; શૂરવીર. (૨) નાં પુરુષ. નર; આદમી

મર્દન, નં [સં.] યોગવું તે; રગડવું-મસળવું તે. (૨) ગદડવું તે; ખુદવું તે.

મર્દવું, કિં અં યોગવું. રગડવું; મસળવું. (૨) ગદડવું; ખુદવું. (૩) દાખી દેવું; કમજોર કરવું. (૪) હરાવવું; હાકું પાડવું માન તોડવું.

મર્મ, પું [સં.] શરીરમાંનો અતિ નાજુક અવયવ તે; સંધિસ્થાન. (૨) ગુદાધ; શુભ્રાધ (૩) ભાવ; રહસ્ય; હેતુ. (૪) ઉંડી સમજ; અંતઃ-કરણમાં રહેલું જે રહસ્ય તે. (૫) ધં ગિત; અભિપ્રાય; મતભળ. (૬) દાવ; પેચ. મર્મવચન=ઠાસીવું વેણુ; મેણું.

મર્મસ્ત્ર, વિં [સં.] મર્મ ભણનાર; અંદરનો બેદ ભણનાર. (૨) રસિક; રસ ભણનાર; ચતુર.

મર્મર, અં પાંદડાનો ખડખડાટ. (૨) પાછળથી ખડખડવું તે.

મર્મવચન, નં [સં.] ગુદાધ રહેલો હોય એવું-મેણુરૂપ વચન તે; કરડાગી; વ્યંગવચન.

મર્મસ્થળ, નં [સં.] શરીરના કેટલાક અતિ નાજુક ભાગ-અવયવો તે; ઓપરી, હમણાં, સાધા વગેરે. (૨) અંતઃકરણ. [સ્થળ]

મર્મસ્થાન, નં [સં.] મર્મ-મર્માળ, વિં મર્માણું; મર્મથી ભરેલું; ગુદાધ યુક્ત.

મર્માણું, વિં જેમાં મર્મ રહેલો હોય એવું; મર્મવાણું.

મર્યાદા સ્ત્રી [સં. મર્યાદા] અદબ; વિવેકચાર. સભ્યતા (૨) હદ; સીમા. [સભ્ય, વિવેક]

મર્યાદરશીલ, વિં વિનયી;

મર્યાદા, સ્ત્રી [સં.] વિવેક;

વિનય; અદબ; સભ્યાચાર. (૨)

હદ, સીમા. (૩) બંધન. અટકાવ;

પ્રતિબધ કિં પ્રં મર્યાદા તોડવી=

અદબ તણ દેવી. મર્યાદા રાખવી=

વિવેકથી વર્તવું.

મત્ત, પું [સં.] મળ શરીર

માનો કચરો. (૨) કસરતથી જેણે

પોતાનાં અંગ કસેલા હોય તે; મદત.

મત્તકટ, પું જરિયેલ કપડાનો

કકડો; કાચળીના ધણાક ખંડમાનો

એક ભાગ; તાલું.

મત્તકવું, કિં અં મેં હસી

રહેવું. અંતરની ખુશાલીને લી

મુખ હાસ્યવાણું થઈ રહેવું.

મહાકાવ્યું, કિં સં મો હસા-  
વનં; મુખ ઉપર હાસ્ય દેખાડવું  
(૨) રાજ કરવું, ખીજવું તાન  
ચડાવવું

મહાકાવું કિં અં મંદમંદ  
હસવું રાજ થવું મુખ ઉપર આનંદ  
દેખાવો

મહાકહું, વિં નદિખાડું-નદિ  
ખોળું એહું કુઆપાણી થઈ ગયેલું;  
બેરવાદ (દહી) (૨) સહેજમા  
મવકાઈ નય એવું દેખાઈ જતાઈ.

મહાકુરેલી, સીં હસરતી માણ-  
ખોળું હાવેયથી લડવું તે, મહાકુર્મ;  
હાથપગના જોરવડે એક ખીજ સાથે  
બાધખાધા કરવી તે

મહાપણું, વિં આન દબોર ધીરે  
ધીરે હાદાર ચાલે ચાવનું અંતરના  
આન દથી જોનારની દષ્ટિ ખેંચાય તેમ  
લહેકાતી ચાલે ચાતવ મનખાનું વતની.

મહાખારી, વિં મવખારવું.

મહામ નં (અ. મરહમ્)

ધારા વગેરે ઉપર લગાડવાનું એકપદ

મહામપટ્ટી, સીં ધારા અને  
ચાદા વગેરે ઉપર ચોડવાની મહામ  
લગાડેલી દવા; આગળો મહામપટ્ટા=  
મવમ લગાડેલા હુલડાનો કપડો કિં  
મં મનમપટ્ટી કરવી=ધા-ચાદા વગેરે  
ઉપર મહામ વગેરેની આગળી ચોડવી.  
(૨) મન મનાવી લેવું; ચાળડથીબડ  
કરવું.

મહામહ, નં બારીક સુવચનું

મુકાયમ કપડું; મજલિન.

મહામ પું [સં] દિંદના દ-  
શિષ્ય પૂર્વ દિનારાનો પદારો પ્રદેશ અને  
તે પ્રદેશમા આવેલો પર્વત મહાયાનિલ  
ઝદિલિ પૂર્વ દિગાનો વાયુ મહા  
પર્વત ઉપરથી આવતો વાયુ (મહા-  
યાનિલ વસંતામમ સૂચવે છે.)

મહાયાગુરુ નં [સં.] મહા  
પર્વત અને મહાખારમાં થતું મુગંધી  
લાઠકાનું એક કાડ; રહતચંદન.

મહાઈ સીં દુધને લકાળતાં તેની  
ઉપર તરી આવતો તેથી ચોઠ્ઠો મીઠો  
પદાર્થ તર (૨) મરવ સાર તરવ.

મહાજો પું અદબ રાખવ તે.  
મુલાને સજવતા, લાજ; વિવેક અને  
વિનય રાખવા તે. (૨) પડો, અંતર  
મહાર [મં. મહારી] ગાવાનો  
એક રાગ (કહે છે કે આ રાગગાતાં  
વરસાદ આવે છે.)

મહાવહાં નં મુખ હસવું રાખી  
કંઈક ઈગિત સાથે ખુશમત કરવી તે.  
(૨) અનુનય રીઝવણી.

મહાવણું, કિં મં મોજ કરે  
એમ હસવું પ્રમુદ મરી હીપાવવું (૩)  
લંબાવવું વધારવું (૩) રંગ પુરવો  
બદલાવવું.

મહાવો પું મવાવવું તે (૨)  
વધારો ચડાવો, બદલાવવું તે.

મલિન, વિં [સં.] મેલું; મંદુ.  
(૨) ઝાંખું (૩) ડોળું, રજ-કચરાવાળું  
(૪) દુધ; કપડી.

મલિનતા, સ્ત્રીં [સં.] મેલાપણું.

(૨) ઝાંખપ.

મલિદો, પુર્ [ફા.] ખાવાનો ધી ખાંડથી બરેલો પદાર્થ; સત્વદાર ખોરાક.

(૨) ધીંગાળથી બરપુર છુટો લાકડું.

મલિકા, સ્ત્રીં રાણી; રાજકર્ત્રી.

મલુક, વિં સારું; ઉત્કૃષ્ટ. (૨)

નાં દેશ; સુષક.

મલેક, પુર્ [ફા.] અમાર; ઉમ-  
રાવ. (૨) મુસલમાનમાં એક મોટા  
કલકાબ.

મલેશિયા, પુર્ [અં.] મલ્લરના  
ડંખથી ઉત્પન્ન થતો ટાઢિયો તાવ.

મલોથુ, વિં ત્રાંસી આંખે  
જોનારું; ખાકું. (૨) જીવારના સાંકળા  
બરની લાકડી; રાકું; ફેસેલો સાંઠો.

મહલ, પુર્ કસરતથી શરીરને  
કસી લઈ થયેલો માણસ; કુસ્તી લડ-  
વામાં હોશિયાર માણસ; પહેલવાન.  
મહ્યુધ્=કુસ્તી.

મહલાર, પુર્ મહલાર; એક રાજ.  
જીર્ મહાર. [તની વેલ.

મહિલકા, સ્ત્રીં [સં.] એક ન-

મહિલકાક્ષ, પુર્ [સં.] રાતાં

મોં ચાંચ અને રાતા પંખવાળો હંસ.

મવડાવણું, કિં પ્રેં સમાવણું;

માય એમ કરવું; દાખીને-ઠાસીને લ-  
વણું-ધાવણું. [કરવું.

મવડાવું, કિં સં સમાય તેવું

મશ, [સં. મિષ] બાણું; નિમિત્ત;

જીટો સખળ. (૨) મેરા, કાજળ

મશક, પુર્ [સં.] મચ્છર; ડાંસ.  
(૨) સ્ત્રીં પાણી બરવાની ચામડાની  
કાચળી.

મશગુલ, વિં [ફા.] કામમાં  
રોકાયેલા મનવાળું; ધ્યાન બાધ; એકતાર.

મશરૂ, પુર્ એક નતનું સુંદર  
રેશમી વસ્ત્ર; હીરાગળ કપડું.

મશરૂર, વિં નાણીતું; નામનું  
કિત; પ્રખ્યાત; પ્રસિદ્ધ; જાહેર.

મશાગત, સ્ત્રીં મહેનત; મ-  
જૂરી. (૨) રોજ.

મશાણુ, નર્ [સં. રમશાન]  
મડદાં બાળવા દાટવાની જગા તે;  
સમશાન.

મશાણિયું, વિં રમશાન સં-  
ખંધી. (૨) જાકું; અશુભ; અમંગળ.  
(૩) મડદું બાળવાને રમશાન જોનારું.  
મશાણિયો=દાણુ. મશાણિયા લાકડે  
ચોડા ધીના લાકડું. [સામાન વેચનારો.

મશાણી, પુર્ મડદાને લગતો

મશાલ, સ્ત્રીં [અ. મશાલ]  
લાકડી ઉપર ચિંધરાં વિંટાળીને બના-  
વેલો મોટો કાકરો; એક નતનો છુટો  
દીવો કે દીવી તે; મેરાયું.

મશાલચી, પુર્ મશાલ લઈને  
ચાલનારો માણસ; મશાલ ધરનારો.

મશાલી, પુર્ મશાલ રાખનારો;  
મશાલચી.

મશાલો, પુર્ [સં. મિશ્રિત]  
તીખી ગળી, ચટકદાર અને સુગંધ-  
વાળી કેટલીક વનસ્પતિઓ અને તેનાં

ખીજ વગેરે તે; તેજનો. ( મસાલા જે જાતના છે. એક ખારાં ખાટાં પેયમાં નાખવાનો અને ખીજે ગર્યાં મીઠાં પેય ને પાક વગેરેમાં નાખવાનો પદ્ધતિમાં મીઠું, મરચું, દળદર, ઈંચ, સમ, મેથી વગેરે, અને ખીજમાં બદામ, પિસ્તા, ઇલાયચી, તજ, જવફળ, જવંત્રી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. )  
 (૨) કોઈ ચીજ બનાવવાની જે જુદા જુદા પદાર્થો તે, સંભાર; સામગ્રી. ૩૦ પ્ર૦ મસાલા ભમરાવલો= લહેજતદાર બનાવતું. (૨) વધારીને કહેવું.

મશિયાઈ, વિ० મારીનાં ઓકરાં.

મશિયેજુ, વિ० મારી તરફતું.

મશી, સ્ત્રી० શાહી; કરનાઈ.

(૨) મેરા; કાળજ. [ ઠંઠાળી; ચેષ્ટા.

. મશ્કરી, સ્ત્રી० [ જ ] મનક;

મશ્કરો, પુ० મશ્કરી કરનારો;

ટાળી માણસ. (૨) વિદ્વંસ. (૩) બટક બોલો; ચેષ્ટા કરનારો; નકલી.

મસ, વિ० ધણું; પુષ્કળ; ખૂબ; ભસ્તી. (૨) નાં મસો; ઢરસ.

મસકો, પુ० મસકો; માખણ.

(૨) સાર; તરત. કિં० પ્ર૦ મસકો લગાડવો=ખુશામત કરવી.

મસજદ, સ્ત્રી० [ જ. ] મુસલમાનોને બદગી કરવાને માટે બાંધેલું મોટું જાહેર મકાન. કહે० નિમાજ પઢતાં મસજદ કોટે વળતરી=પુરુષ કરવા જતાં પીડા થવી.

મસતાન, વિ० મસ્તાન; મદમત; માતેકું. (૨) તાને ચડેકું; કદમાતિયું; તોફાની.

મસતી, સ્ત્રી० મસ્તી; મસ્તપણું. (૨) તોફાન; ધાંધલ; ગડબડ મસતી-ખોર=તોફાની. [ સિંહાસન.

મસનદ, સ્ત્રી० [ જ. ] ગારી, તખ્ત; મસમસતું, વિ० મધમધકું ફારતું. વાસ આપતું; મુખધે ફેલાવતું.

મસરદો, પુ० સાંભળનારને કાટો લાગે એવું મર્મ વચન કહેવું તે; કરડાગીનો બોલ, બચંગમાં ટોણો મારવો તે

મસલત, સ્ત્રી० [ જ. ] એક ખીજના મત મેળવવા તે; સલાહ કરવી તે; વિચાર ચલાવવો તે; મનસુબો; ગોઠવણ; સંતવસ.

મસલતિયો, પુ० મસલત કરનારો; સલાહ આપનારો; પંચાતિયો; મંત્રી.

મસવણી, સ્ત્રી० જવારા વાવી તેનું પૂજન કરવાનું ઓકરીબોનું એક મત; ગૌરી પૂજન.

મસવાડી, સ્ત્રી० રખારી ભરવાડ વગેરે પાસેથી દોર ચાલવવા માટે લેવામાં આવતો કર.

મસવાડું, ન૦ ધરની પછીત પાછળની જમીન તે; છાંડી; વાડો; પછવાડું.

મસવાડો, પુ० જામ પાછળનો ભાગ; પાદર. (૨) મહીનો; માસ.

મસળાવું, કિં ૨૦ ચોળવું;  
ધસવું; રગડવું; (૨) દાળવું; ચાંપવું.  
(૩) ટુંપવું; ગદડવું. (૪) મારી  
મારીને ચોળી નાખવું; દાળીને કચરી  
નાખવું.

મસળાવવું, કિં ૩૦ ચોળાવવું;  
રગડાવવું; માલીસ કરાવવી (૨)  
ચંપાવવું; દબાવવું.

મસાત, સ્ત્રી ૦ ખેડવાની જમીનનો આકાર.

મસાલો, પુ ૦ જીવં મસાલો.

મસી, સ્ત્રી ૦ મસી; કાજળ; મેસા.  
(૨) દાંતે ધસવાનો કાળો જીરો;  
કંતમંજન. (૩) સાહી; રાનાધ.  
(૪) જાડ અને વેલાઓ ઉપર થતા  
એક જાતના જંતુ.

મસીદ, સ્ત્રી ૦ મસજિદ; મુસલ-  
માનોને નિમાજ પઢવાને બાંધેલી  
જગા. કહે ૦ મસ્તનું ખાવું ને મસીદે  
સૂવું = બિલકુલ બેદરકાર રહેવું.

મસુર, ન ૦ એક જાતનું કઠોળ.  
(એની દાળ લાલ હોય છે.)

મસુરિકા, સ્ત્રી ૦ શરીર ઉપર  
ફેલા ફૂટી નીકળવા તે; નાના મસા  
જેવી ફેલાયેલા થઈ આવવી તે; બળિયા;  
સૈયડનો રોગ.

મસો, પુ ૦ ચામડીની સપાટી  
ઉપર જે કઠણ ગાંઠો નીકળે છે તે; અર્થ  
(આખે શરીરે મસા નીકળે છે, તેમાં  
ગાંડના મસા અર્થ કહેવાય છે.)

મસોણું, ન ૦ ગરમ વાસણ વગેરે

પકડવાને માટે રાખવામાં આવતો  
છુગડાનો કંકડો. (૨) અતિ મલિન તે;  
જીણું કપડું. (૩) જીંત ધોળવાનો  
છુગડાનો કંકડો. [ મસ્કત સંબંધી.

મસ્કતી, વિ ૦ મસ્કત બંદરનું;  
મસ્તક, ન ૦ માથું.

મસ્તાઈ, સ્ત્રી ૦ મસ્તી; ધિંગાણું;  
તોફાન, ધાંધલ; ઉદમાત.

મસ્તાન, વિ ૦ મદથી ડુનમત;  
વિક્કરેલ; તોફાની. (૨) ચકચૂર;  
કામમાં મરાગુલ.

મસ્તાની, વિ ૦ મસ્ત; ચકચૂર.  
વિક્કરેલ તોફાની; ડુનમાડી.

મસ્તિક, ન ૦ [ સં. ] માથું;  
મસ્તક. (૨) મગજ.

મસ્તી, સ્ત્રી ૦ મસ્તાઈ; તોફાન;  
ધાંધલ; ગડબડ; ધિંગાણું. [તોફાની.

મસ્તીજોર, વિ ૦ મસ્તી કરનાર;  
મસ્તુલ, સ્ત્રી ૦ (ન ૦) સાળમા

વપસાવી રેસમી વારની કાઢી.

મસ્તુલ, સ્ત્રી ૦ [ ફા ] બેઠક;  
માટી; પાટ.

મડકુખ, ૧૦ [ જ. ] યુવતી;  
બંધ રાખેલું; તલકુખ; મોકુંડ.

મડત્, વિ ૦ [ સં. ] મોઢું;  
વિરાળ, ભારે.

મડતાખ, પુ ૦ [ ફા. ] ચંદ્રમા  
(૨) એક જાતનું દારૂખાનું.

મહતા, સ્ત્રી ૦ [ સં. ] મોટાઈ;  
મોટપણું. (૨) એકથર; પ્રભાવ; પ્ર-  
તિષ્ઠા; ગૌરવ.



મહત્વ, નં [ સં. ] મોડપણું;  
શુભવ; મહિમા (૨) વિસ્તાર; વિશા-  
ળતા. (૩) શોભા.

મહર, સ્ત્રીં મહેર, કૃપા; અમી-  
દષ્ટિ; (૨) મમમાં કહેવું તે.

મહર્લોક, પું [ સં ] ધાર્મિક  
સાહિત્યમા કદપેક્ષા સાત લોકમાનો  
એક લોક, કેળ્યા લોકો પોતાની મહતા  
સાચવતા રહે છે તે.

મહર્ષિ, પું [ સં. ] મોટા  
જ્ઞાપિ, મોટા તપસ્વી-ધાર્મિક અને  
જ્ઞાની પ્રાણી. [ મહેર.

મહર્શુર, વિં મગહર; પ્રખ્યાત;

મહંત, પું [ સં. ] ધણા સા-  
ધુઓનો ઉપરી, મહાધિકારી-સાધુ.

મહા, વિં [ સં. ] મોટું; વિશાળ;  
ઉત્તમ; ઉંચું; શ્રેષ્ઠ; (૨) માધ-માહ  
માસ.

મહાકાળી, સ્ત્રીં મોટી કાલિકા  
દેવી તે; ઇશ્વરી.

મહાજન, પું [ સં ] મોટા  
માણસ; પરાક્રમી માણસ; મહા  
પુરુષ (૨) નં આગેવાન વેપારી  
વગેરેનો ને સમૂહ તે. (૩) જુદા  
જુદા ધર્માદારીઓના આગેવાનનાં  
ને જુદા જુદાં મંડળો તે; સાંજનું;  
જમાત.

મહાજનિયું, વિં મહાજનને  
લગતું-સંબંધી, મહેરનું. (૨) ધણી  
વગરનું; રખડાઉ; હરાયું-મહાજનિયું  
દેવ.

મહાજન, સ્ત્રીં જુડા માન.

મહાહ, પું [ સં. મહાલય ]  
માદ; મોટું મંદિર-મકાન; મેડા-  
વાળું ઉંચું મકાન. રાજમંદિર; મહા-  
લય. (૨) કોટવાનો મહોલો; પોજ-  
વાસ; ખડગીનો મેડો (૩) એ નામનો  
એક રાગ; માદ.

મહાત્ત, સ્ત્રીં [ કા. ] હરાવવું;  
નેર તોડી નાખવું; હડાવી દેવું (૨)  
કેઠ કરવું; અટકાવવું; રાશિનું પાડી  
નાખવું કિં પ્રં મહાત કરવું=હરા-  
વવું.

મહાતાળ, નં [ સં. ] સાત  
પાતાળમાંનું એક પાતાળ.

મહાત્મા, વિં [ સં. ] નેત્રી  
અંદર ઉત્તમ લાવનાવાળો આત્મા  
રહેલો હોય એવો માણસ; પરાઈ  
અને પરમાઈ વીર હોય તે. (૨)  
મોટા મનનું-જુદા હૃદયનું માણસ,  
સખી; હિદાય.

મહાત્મ, (માહાત્મ્ય), નં [ સં. ]  
મોટાપણું; પ્રતાપ; પ્રભાવ. (૨) યશ;  
કીર્તિ. (૩) અશ્વયૈ; શુભગાન;  
મોટાઈ.

મહાદેશ, સ્ત્રી [ સં. ] મુખ્ય  
મહત્તી મનુષ્યના જીવન ઉપર લાગે  
વળત ચાલતી અસર તે.

મહાદેવ, પું [ સં. ] મોટા  
દેવ; નેમાં સર્વ દેવનો સમાવેશ થતો  
હોય એવા દેવ; શિવ; શંકર. (૨)  
લયાનક સંહાર શક્તિનું સ્વરૂપ તે.

મહાનસ, નં [ સં. ] રસોડું;  
બરબચીખાનું.

મહાનુભાવ, વિં [ સં. ] ક્ષાર;  
પુણી મનવાળું; નેનું મન દયાથી  
અરેલું હોય તે.

મહાન, વિં મહન; મોટું.

મહાપદ્મ, નં [ સં. ] સદસ  
અબજ નેટલી સખ્યા તે;  
૧૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦. (૨) ધોળું  
કમળ.

મહાપાતક, [ સં. ] મોટું  
પાપ. ( ગ્રહદત્તા, મુગપાન, મુગ-  
ધૂની ચોરી, મુગપાનીગમન, અને  
મહા પાતકોનો સંગ એ પાપ મહા  
પાતક ગણાય છે. ) [ કરનાર

મહાપાતકી, વિં મોટું પાપ

મહાપાપ, નં મોટું પાપ.

મહાપ્રહય, પું [ સં. ] આર  
અબજ ને બતરીશ હોડ વર્ષને આંતે  
વતે. હોવાતો સુષ્ટિનો સમૂગોનાશ  
તે; મોટા પ્રથમ.

મહાપ્રસાદ, પું [ સં. ] દેવની  
પ્રસાદી. (૨) માર

મહાપ્રાણ, પું [ સં. ] નેનો  
ગુચ્ચાર કરતાં વનારે થાસ લેવો પડે  
તે અફોરો. ખ, ધ, દ, વગેરે.

મહાબો, (મહોબો), પું આર;  
વગેરે. બોજ

મહાભાગ, વિં [ સં. ]  
ભાગદશાગી; સગચાર સંપન્ન.

મહાભારત, વિં બહુ મોટું;  
(૨) બહુ અપાર; કાલ. (૩) મદન.

(૪) નાં કૌરવ અને પાંડવ વચ્ચે  
થયેલા યુદ્ધ ઉપર લખાયેલું એક સંસ્કૃત  
વીરસમ્પાદન મોટું કાવ્ય.

મહાભૂત, નં [ સં. ] જગ-  
તની ઉત્પત્તિના મૂળ કારણ ૩૫ જે  
પાંચ આદિત્ય ગણાય છે તે; પૃથ્વી,  
પાણી, તેજ, વાયુ ને આકાશ.

મહાભાયા; સ્ત્રી. સં [ પરમા-  
ત્માની આદિ સર્જિત-ભાયા તે. (૨) મોટી  
દેવતા; સર્કિંગ; દુર્ગા; અંબા; બખાની.

મહાભારી, સ્ત્રી. નેથી મરણ  
વધારે થાય એવો ભયંકર છવચેણ દોષ-  
ક્રમગ્રિપું. કાલેરા; મરણી.

મહાર, પું [ સં. ] બગી;  
વંદાળ, ઢેસ, વગેરે.

મહારથી પું [ સં. ] મોટો  
અને બળવાન ચોક્કી; જે મોટો ૨૫  
હજાર દુરમનના મોટા મૈત્રની સામે  
બીડે તે. (૨થી, મહારથી ને અતિશયો  
એવી ચડકવર પાવરીઓ છે. )

મહારાજ, પું [ સં. ] મોટો  
રાજા અને શોભા ૩૫ માણસ તે.  
( આ સબ્દ મોટા પુરુષને, રાજાને,  
બ્રાહ્મણને અને સંત સાનુ વયા આ-  
વાઈ વગેરેને લગાડવામાં આવે છે. )

મહારાજ, પું મોટો રાજા;  
રાજ્યોનો રાજા તે; સમ્રાટ. મહારા-  
જધિરાજ્યાર્થે લામ રાજ. (૨)  
વિં બોળું; કંઈ ગવાનમ વગરનું;  
એકિપું. (૩) આનંદો; હાલો.

મહારાણી, સ્ત્રીં રાણીઓમાં  
સૌથી મોટી ને માનિતી રાણી તે;  
વહી રાણી.

મહારાત્રી, સ્ત્રીં [ સં. ] મહા-  
વહિ ચૌદરા; શિવરાત્રી. ( ૨ ) દાળી  
રાત; આસો વહિ ચૌદરાની રાત

મહારાષ્ટ્ર, નં ૧ સ. મોટું  
રાજ્ય તે. ( ૨ ) મરાઠાઓનું જેમાં  
રાજ્ય છે તે. દેશ; મરાઠાઓની ભાષા  
ભાષાં બોલાય છે તે પ્રલક.

મહારે, સં મારું; મમ; મુજ.

મહારૈ(રવ. નં [ સં. ] એક  
નરક; મહાદુઃખ ઉપભવે એવું મંદું  
અને અત્રિલ્લ રથાન.

મહાધ, [ સં. ] મોટી  
કિંમતનું. મોંધું. [ તાલકો.

મહાલ, પું [ સં. ] પરમણું;

મહાલકરી, પું મહાલનો ઉપરી  
અધિકારી; મહાલનો વહીવટદાર.

મહાલય, નં [ સં. ] બાદરવા  
વદમાં કરવાનું એક મોટું શાલ. ( ૨ )  
મોટું ધામ; દેવાલય. ( ૩ ) મહેલ;  
મંદિર.

મહાલયું, કિં અં માલયું;  
ધૂમયું, સ્વચ્છંદે ખાવું પીવું રમવું  
અને ફરવું હરવું.

મહાવત, પું હાથીને હાંકનારો.

મહાવરો, પું અન્યાસ; વહી-  
વટ; ટેવ આદત. ( ૨ ) સહવાસ; પરિ-  
ચય. કિં પ્રં મહાવરો કરવો=ટેવ  
પાડવી; અનુભવ આપ્યા કરવો.

મહાવીર, પું [ સં. ] મોટા  
વીર-પરાક્રમી પુરુષ. ( ૨ ) લૈન ધર્મના  
એક નામાંકિત આચાર્ય. ( પોતાનો  
રાજવંશી દેવવ હોડી પ્રથમ તે પાર્શ્વ  
નાયનાં પંચમાં ભેડાયા હતા; પરંતુ  
એ પંચથી સંતોષ નહિ મળતાં આળીશ  
વર્ષની ઉમરે તેમણે પોતાના મતનો  
જીલોજ સંપ્રદાય ચાલુ કર્યો હતો.)

મહારાય, વિં [ સં. ] મોટા ઉદાર  
મનનું. ઉચ્ચ ગુણ અને ઉચ્ચ નિચાર  
વયા હેતુઓ વાળું. [ નેટલી સંખ્યા

મહારાંકુ, નં દશ મહાપદ

મહિમા, પું [ સં. ] પ્રતાપ, મો-  
ટાપણું યશ કીર્તિ.

મહિમાટલું, નં માતાના ધરતી  
બેઠ જેમાં બેરેલી હોય તે માટલું.

મહિયારી, સ્ત્રીં દહીં વેચનારી;  
ગોવાળગી; ગોપી. ( ૨ ) ગોત્રજળી  
પૂજ કરનાર સ્ત્રી તે.

મહિયેર, નં [ સં માતૃગૃહ ]  
સ્ત્રીને તેનાં માતૃપિતાનું ધર-વતન-  
ગામ તે; પિયેર.

મહિર, નં મહિયેર; પિયેર.

મહિલા, સ્ત્રીં [ સં. ] બાઈ; સી.

મહિષ, પું [ સં. ] પાડો;  
ભેંસનો નર ( ૨ ) એ નામનો રાક્ષસ.

મહિષી, સ્ત્રીં [ સં. ] પટરાણી;  
મુખ્ય રાણી. ( ૨ ) ભેંસ.

મહી, સ્ત્રીં [ સં. ] પૃથ્વી; ભૂમિ;  
ધરા; ધરણી. ( ૨ ) ગાય [ ૩ ] દહીં.

મહીડું, નં દહીં.

મહીધર, પુ. [ સ. ] શેષ નામ;  
સાપ. (૨) પર્વત; પહાડ.

મહીનો, પુ. [ ફા. ] ત્રીસ  
દિવસનો સમય તે; માસ ( કેટલાક  
સૂચની અને કેટલાક અંદ્રની ગતિ  
પ્રમાણે મહીનાની ગણતરી કરે  
છે. આપણે અમાસના બીજ દિવસથી  
અમાસ લગીના કાળને મહીનો કહીએ  
છીએ, મુસલમાનો અમાસ પછી ચંદ્ર-  
દર્શન થાય; તેના બીજ દિવસથી કરીને  
ચંદ્ર દેખાય ત્યાં લગીના સમયને  
મહીનો ગણે છે. ખ્રિસ્તીઓ ચોવીસ  
કલાકનો એક દિવસ એવા ૩૦-૩૧  
દિવસના કાળનો મહીનો કહે છે. )  
૩૦ પ્ર. મહીનો ચડવો=ગર્ભ રહેવો;  
અટકાવ આવતો બંધ થવો. ( ૨ )  
દરમાયો. પગાર. [ પતિ; રાજ.

મહીપતિ, પુ. [ સં. ] પૃથ્વી.

મહીપાળ, પુ. [ સ. ] પૃથ્વીનું  
પાલન કરનાર; રાજ; ભૂપતિ.

મહુ, સ્ત્રી. મૈ; મહુ; મારવાડ  
તરફના કંગાલ લોકનાં ટોળાં તે. (૨)  
મહુ અને કંગાલ માણસ

મહુડાં, નં મહુડાનાં ફુલ. (અ)  
ફુલને દાગી કચીને દાટેલા રસમંદો  
ગોળ અને દાડ બનાવાય છે. )

મહુડી, સ્ત્રી. નાનો મુઠો (૨)  
વિં. મહુડાનું:-મહુડી છ.

મહુડું, જી. મહુડું

મહુડો, પુ. [ સં, મધુજી ] એક  
બલનું મોટું ગાડ.

મહુવર, સ્ત્રી. મોહ લગાડે એવા  
સુરતું વાળું; વાદીની વાંસળી.

મહેક, સ્ત્રી. બહેક; વાસ સુંગધ;  
ફાર. સોડમ. [ ફારસી; સુંગધ ફેલાવી.

મહેકણું, કિં. અં. સોડકું;

મહેકાટ, પુ. મહેક મહેક થઈ  
રહેકું તે ગંધપસાર.

મેહુ, નં કરેલો ઉપકાર સ્વપ્નને  
કહી સંભળાવવો તે; સામાને મહુ  
લાગે એવી રીતે ટીપો મારવો તે;  
ટાણો; ઠાક; બાવ. કિં. પ્ર. મેહુ  
મારવું=ટીપ દેખાડી ગાપી કરેલો  
ઉપકાર કહી સંભળાવવો.

મહેતર, પુ. દેરાબેનો વડો તે.

મહેતશળી=ટોટી એ

મહેતલ, સ્ત્રી. ભગવત; મુરત, બલ;  
બાળને મટે કાળ નહીં કરવો તે.

મહેલ, પુ. ઊંચાને સહુ  
નારો ઉપકાર; મહુ નિષ્ઠ; એક  
અપદાનો ( ૨ ) નામાદાનું

મહેલ, પુ. મહેલ  
મહેલ ( ૨ ) બહેલ

મહેલી, સ્ત્રી. મહેલી

મહેલો, પુ. મહેલો

મહેલો, પુ. મહેલો

મહેનત, સ્ત્રીં [ જ. ] તનમ-  
નથી કામ કરવામાં ને બળ વાપરવું  
તે; શ્રમ; આયાસ. (૨) મજૂરી; ચા-  
કરી. (૩) જોર: બળ સક્તિ: (૪)  
પીડા સહેવી તે. કિં પ્રં મહેનત  
કરવી=શ્રમ લેવો

મહેનતાણું, નં મહેનતનો  
બદલો તે; મજૂરી. (૨) પગાર; દરમાયો.

મહેનતું, વિં ખૂબ ખંતથી  
મહેનત કરનાર; કામગર.

મહેન્દ્ર, પું [ સં. ] દેવલોકનો  
રાજા: ઇન્દ્ર (૨) એક પવંતનું નામ

મહેમાન, પું [ ફા. ] પરાણો;  
આતિથિ મહેમાનગીરી=પરાણાચાકરી.

મહેમાની, સ્ત્રીં મહેમાનગીરી;  
આતિથ્ય; પરાણાગત.

મહેર, સ્ત્રીં [ ફા. ] દયા; કૃપા.  
(૨) રાણો; સદ્ભાવ; માયા.

મહેરબાન, વિં દયાળુ; માયા  
રાખનાર; સદ્ભાવવાળો.

મહેરબાની, સ્ત્રીં માયા; કૃપા-  
ભાવ સદ્ભાવના.

મહેરમ, વિં મનથી માનેલું તે;  
અંત:કર્ણથી વહાલું તે.

મહેરખ, સ્ત્રીં [ જ. ] ચણવ-  
રમાં પાડેલી કમાન; કમાન.

મહેરામણ, પું સમૃદ્ધ; દરિઓ.

મહેલ, પું [ જ. ] રાજાને રહે-  
વાનું મોટું મકાન; રાજમંદિર.

મહેલો, પું મહોલો; વાસ;  
પોળ; પાડો; રોડી.

મહેશ, પું [ સં ] મોટા ઇશ;  
મહાદેવ.

મહેવર, પું [ સં. ] મોટા  
ઇશ્વર; મહાદેવ.

મહેચુલ, સ્ત્રીં ( નં ) [ સં. ]  
સરકાર તરફથી જમીન ઉપર લેવાતો  
કર તે; વળે. (૨) માલ ઉપર લેવામાં  
આવતી જકાત તે.

મહેસુલી, વિં મહેસુલ સંબંધી;  
મહેસુલને લગતું.

મહેલ્સલ, પું [ સં. ] મોટા  
ઓચ્છવ; માંગલિક સમારંભ.

મહેલ્સાઈ, પું [ સં. ] મોટા  
આનંદ; ઉમંગલ; હોંશ; દર્ષ.

મહેલધિ, પું [ સં. ] મહા-  
સાગર.

મહેર, સ્ત્રીં સોનાનો ચલણી  
સિક્કો; સોનેયો. (૨) છાપ; સિક્કો;  
(૩) આંખાનાં કૂચ તે-મોર.

મહેર, નં રૂપમાં, ગુણમાં,  
અનુસંધમાં અને વેળામાં સોની નીક-  
ળેલું એવું ને તે; નોખદાર માણસ.  
(૨) રમકડું: મૂર્તિમાન સ્વરૂપ. (૩)  
ચેતરજમાં ને જુદાં જુદાં પુતળાં હોય  
તે.

મહેલો, પું મહેલો; મોહોલો;  
રોડી; પોળ; વાડો; વાસ; ફળિયું.

મળ, પું [ સં. મલ ] કચરો;  
મેલ; ગંદવાડ. (૨) પેટમાંનો કચરો;  
ચૂ; વિષા. (૩) મનનો વિકારીભાવ.  
મળકું, વિંજન મોણું (પાણી).

મગધુમળું, વિં સહેજ મોળું.

( ૨ ) મેલું; અસ્વચ્છ.

મગધુ, નં મેળાપ; સહવાસ;  
મુલાકાત. ( ૨ ) પ્રીતિ; સ્નેહ. ( ૩ )

મેળ, સંપર્ક-એવું મગધુ તેવું વધુ.

મગધતર નં મગધું તે. મગધું  
હોય તે, રણતર, ક્રમાઈ; આમદાની;  
સાભ; નફે

મગધાવડું, સૌમાં હવી મળી  
બધ એવું, મિલનસાર; માયાળુ.

મગધાવડું, પું મદ અને રાસિ  
વગેરે બંધ બેસતાં હોવા તે; બે  
વચ્ચે બહુ સારે મેળ હોવા તે.

મગધિયો, પું મગધને લામ  
કરનારો, સોમતી; સાથી ( ૨ ) બીજ  
ના મત સાથે મળી ગયેલો હોય તે.

મગધાસ, પું અધિક માસ;  
પુરોહિતમ માસ.

મગધિકાર, પું બધેકાસને  
લીધે થતા શારીરિક વ્યાધિઓ વગેરે.

મગધું, કિં અં [ ન. મિલ્ ]

પ્રાપ્ત થવું; પેદાશ થવી ( ૨ ) એકું  
થવું; સાથે થવું ( ૩ ) રિવાજમા

એક થવું. ( ૪ ) સ્નેહ થવો. ( ૫ )

મદ-મનુકું થવું; ભાગી જવું. ( ૬ )

સરખા હોવું. ( ૭ ) અનુકૂળ આવવું.

( ૮ ) જડવું; હાથ લાગવું. ( ૯ ) એ

હાકાર થઈ જવું. -તેલ પાણી કઢીએ

ના મગે ( ૧૦ ) મુલાકાત થવી.

ગ્રામસામા આવવું. ( લઘુમાં ).

૩૦ મં એવ મગધો-એક બીજને ગો-

ઠવું. મગી જવું = સામાના મતમાં બળી  
જવું. આવી મગધું = અચાનક થોમ

જેસી જવો. દહેઠ મળ્યા તો મોર  
નહિ તો ફકીર. [ સવાર

મળસફું, નં પરોઢિયું; પ્રભાવ;

મળી, સ્ત્રી-તેલ ને રજનો રગડો.

( ૨ ) હનુમાનની મૂર્તિ ઉપરનો તેલ ને  
સિંદુરનો ચીકણો રગડો.

મંદોડી, સ્ત્રી નાના આંકડી.

મંદોડો, પું મેડો આંકડો  
( સાકળનો ).

મંગળ, વિં મંગળનાર; માગણ.  
( ૨ ) માગવું પડે તે.

મંગરો, પું હુંગરો; દેકરો;  
દિલ્લો

મંગળ, વિં [ સી. મંગલ ]  
સારું; આનંદનું, કલ્યાણુ કારક. ( ૨ )

નાં શુભકામ, આનંદનો અવસર ( ૩ )

ખુશાલીના બીલ. ( ૪ ) જરા; ફતેહ. ( ૫ )

આનંદ; મોજમગ્ન. ( ૬ ) કલ્યાણુ; શ્રેય.

( ૭ ) એ નામનો એક મદ ( ૮ ) એ  
નામનો વાર; ભોમવાર.

મંગળદેશ, પું લાભ વખતે  
વરકલ્યાણે અગ્નિની ચાર વખત મદ-

શિલ્પા કરવી તે. કિં પ્રં મંગળ દેશ  
ફરવા = પરલુવું.

મંગળમય, વિં આનંદથી ભર-  
પુર; શુભકારક; કલ્યાણુમય.

મંગળમૂર્તિ, સ્ત્રી-નેનાં દર્શન  
આનંદને હૃદયમાં ઉપજાવે એવું ને

તે; હસતા બેસવાળું. ( ૨ ) કલ્યાણુ  
કરે એવું તે; મહાપતિ.

મંગળવાર, પુ. ભોમવાર.

મંગળસૂત્ર, નં. [ મં. ] પરણી કન્યાને કંઠે વર ને સામાન્યપૂત્ર પહેરાવે છે તે. સામાન્ય દર્શક એક અર્થ-હાર-કંઠી તે.

મંગળા, સ્ત્રી વૈષ્ણવ મંદિરમાં કાકોરજનાં ને પહેલાં દર્શન કરવામાં આવે છે તે. (૨) કચ્છાણ મૂર્તિ તે; શુભ કરનારી તે. (૩) દળદર. (૪) દુર્ગા.

મંગળાધરણ, નં. [ સં. ] મંગલાર્થને કચ્છર દણિ કરવામાં આવે છે તે; કાચના આરંભ કરતાં પહેલાં કરવામાં આવતું શુભ આચરણ તે.

મંગળાબદ્ધ, નં. [ સં. ] લગ્ન પ્રસંગે કચ્છાણકારક આઠ શ્લોક બાલવામાં આવે છે તે.

મંગાવણ, કિં. સં. મંગાવણ; આજ્ઞાવણ । કામ ચલાઈ પુણે.

મંગાળે, પુ. નળાઆં વગેરેનો

મંચ, પુ. [ સં. ] ચાર પાયાનું બેસવાનું મુંદર મુખાસન કાચ; મલંગ; માંચી.

મંચક, પુ. [ સં. ] માંચો; ખાટ્યો; દોષિયો; (૨) ખેતરમાં કંચે બેસવાને માટે બનાવેલી નકલ; માળો.

મંચા, સ્ત્રી [ મં. મનપા ] ઇચ્છા; મરજ; મનનો વિચાર; અંતરનો ભાવ.

મંજન, નં. સં. ચોળીને નહાઈ તે. (૨) માંજડું તે; ઇટકડું તે.

(૩) દાંત કાઢી કરવાનું ચૂર્ણ. (૪) દાંતે બસવાની મરજી.

મંજરી સ્ત્રી [ સં. ] દૂધની છો-ચોનો ખુખરો; માંજર. (૨) છોટું; કલગી. મંજરિત=માંજરો આવી મરેલી દેવ એણું, મોરેણું. । યોષદ.

મંજર, પુ. [ સં. ] બિલાટો; મંજિલ, સ્ત્રી [ સં. ] મજા; એક ભતની વનસ્પતિ.

મંજર, નં. [ સં. ] કાંચર; વૃષ્ટર; મંજર, પુ. કાંસીભેડાં; કરતાલ; કાંચરી [ ધીર. (૨) મધુર.

મંજુ, વિં. [ સં. ] મીઠું; મૃદુ; મંજુરી સ્ત્રી બહાલી. સંમતિ; અનુમોદન. (૨) પરવાનગી; રત્ન; મૃદુ; સ્ત્રીકાર.

મંજુલ વિં. [ સં. ] નરમ; મૃદુ કામળ (૨) મધુર; મિદ. (૩) મંદ. મામું. મંજુસ. સ્ત્રી મજસ; પેટી. મંજુષા, સ્ત્રી. સં. ] પેટી. (૨) સંજલસવાન.

મંજી, પુ. છાકરાઓને રમવાનો રંગિત લખોટો. કિં. પ્ર. મંજી રીયવા લખોટો રમ્યા કરણ. (૨) માંજી; કાચની શ્રદ્ધે ચડાવેલી પતંગની દોરી.

મંડ, નં. [ સં. ] સખરી, કાંઠ.

મંડન, નં. [ સં. ] ચણચાર; ચોળીનું કંચે એણું તે; અર્ધકાર (૨) અમુક વિચારને સિદ્ધ કરવો તે; સ્થાપન; અમુક વિચારનું બળ જમાવણું તે. (ખંડનથી લલકું મંડન.)

મંડપ, પુ. [ સ. ] માડવો; લક્ષાદિક મંગલ પ્રસંગે ઘેર આવતા પદોણાઓને બેસાડવાને લખું કરેલું કામ ચલાવ દિવાનખાનું. (૨) બાગ-માં લીલી વેલાઓ ચડાવીને કરેલી કુંજ; લતાગૃહ (૩) વાસ અને કપડાં બાંધીને બનાવેલો કામ ચલાવ મુંદર તંજ.

મંડવું કિં અ. [ સં. મળ્ ] મયવું. લાગવું. (૨) રાડ કરવું; લાખ્યા રહેવું; પાછળ પડવું.

મંડળ, ન. [ સં. મળ્ ] ગોળાકાર સપાટી; બિંબ. (૨) વર્તુ-લાકાર ઘેર; ગોળ અથવા ચતુષ્કોણ રચના: સ્વસ્તિકરૂપ રચના (૩) મોટા ગોળાકાર સમૂહ. -નભોમંડળ (૪) ટોણું. ન્દ્ય. સંધ. -મંત્રીમંડળ. (૫) અમુક હદમાં ફેલાયેલા શાસ્ત્ર અમલ. -શાસ્ત્રમંડળ (૬) સરીરનો કોઈ વર્તુલાકાર -મુખમંડળ. (૭) ચક્રકુંડ; કંડાળું. મંડળ પુરવું = વેદી ઉપર ધાન્યની આરૂંતિ રચના કરવી.

મંડલિક, [ સં. ] સામંત; ખડિયો રાજ; રાજ મંડળમાનો એકાદ રાજ.

મંડળી સ્ત્રી. ટોણી, ન્દ્ય. જોડી; સમુદાય, સંધ. (૫) મિજલસ; રાવણ. (૩) કંડાળું; ચક્રાકાર વર્તુલ. (૪) પેટી; કંપની. (૫) સસા; પરિષદ.

મંડાણ, ન. આરંભ; શરૂઆત.

૨) પાયો (૩) પાણી ભર્યા કોરા જે લાકડાના ચોકડા પર રહે છે તે.

મંડામણી, સ્ત્રી. ખાતુ પાડવા મુદે જે ફી લેવાય છે તે; મંડામણ.

મંડાવવું. કિં સ. નોધાવવું; લખાવવું. (૨) રાડ કરાવવું.

મંડાવું. કિં અ. માડેલ થવું. (૨) લખાડ. (૩) મોઢાણ થવી. (૪) પરણેલી હાલતમાં આવવું. (૫) સારી સ્થિતિમાં આવવું.

મંડિત, વિ. [ સં. ] અશકૃત; ચણાચરેલું. [ કોરનો ફેટો; મદિલ.

મંડિલ, ન. જરિયેલ-કસની.

મંડક પુ. [ સ. ] દેડકો; ભેક.

મંડુર, ન. લોહાના કાંટોના બુકો- (દવા તરીકે વપરાય છે.)

મંતર, પુ. મંત્ર; નદુધ વચન.

મંતરવું. કિં સ. મંત્રની અસ-સ્વાસ્થ કરવું; મંત્ર બણીને કુંઠ મા-રવી. (૨) ઉતરવું; લખાવવું; વરદીક-રણ કરવું. (૩) છુપી સલાહ આપવી.

મંતરણું. કિં અ. ઉતરાવું. (૨) સામાની સલાહમાં લેવાવું; વિ-શ્વાસમાં તણાઈ જવું. ભરમાવું.

મંત્ર, પુ. [ સં. ] નદુધ અસર ઉપનલવે એવા જોશ. (૨) દેવસ્મૃતિ; ઋચા; સૂકત (૩) છુપી વિચારણા; ગોઠ (૪) એવું ચમત્કારી ઉચ્ચારણ કે જેની ધારેલી અસર ઉત્પન્ન થાય.

મંત્રશાસ્ત્ર, ન. [ સં. ] મંત્રના વિધિનું સાસ.

મંત્રી, પુ. [ સં. ] જેની સાથે છુપી મસલત વગેરે કરવામાં આવેલું.



હોય તે; પ્રધાન; વજર; સ્થિત; સ્થા-  
વકાર. મુખ્યમંત્રી=વડાપ્રધાન.

મંત્રીપદ, ન૦ [સં.] પ્રધાનપદઃ  
વજરાત (૨) મુખ્ય સલાહકારની પદવી.

મંથન, ન૦ [સં.] મથન; તડ-  
મથન, ખૂબ માયાદૃઢ કરવી તે.

મંથની, સ્ત્રી૦ દહીં વસોવવાનું  
ઘોળન; રવાઈ. (૨) જેમા દહીં વસો-  
વવામા આવતું હોય તે ગાળી.

મંદ, વિ૦ [સં.] ધીમું; ઠંડું.  
(૨) ધીરં. (૪) નરમ; શિથિલ; માદું.  
(૫) ઊંચું; નિસ્તેજ. (૬) કુદરત;  
આળસુ. (૭) આધુ; હજવું.

મંદતા, સ્ત્રી૦ ધીમાપણું; સુસ્તી;  
જડતા. (૨) રોગ; વ્યાધિ.

મંદવાહ, પુ૦ માંદગી; બિમારી.

મંદવાહિયુ, વિ૦ વારંવાર માં-  
દું પડી જતું હોય એવું; રોગી. (૨)  
મંદવાહ આવે એવું; જેમાં માંદા પડી  
જવાય એવું.

મંદહાસ્ય, ન૦ [સં.] ધીરં-  
ધીમું મધુરહસ્યવું; મુખ મલકાવવું  
તે, (અદ્દહાસ્યથી ઉલટું.)

મંદાકિની, સ્ત્રી૦ [સં.] રાંચા-  
નદી. (૨) આકારા મંગા.

મંદાર, ન૦ [સં.] ઘોળાં સુગં-  
ધીદાર ફૂલનું ઝાડ અને તેનાં પુષ્પ તે;  
પારિજાતક; દેવડોકમાંનું એક ઝાડ.

મંદિર, ન૦ [સં.] સુંદર ઘર.  
(૨) દેવાલય; દેરં. (૩) સમઘરેલું;  
હવેલી; રહેવાનું મેદાન ઘર.

મંદિરિયુ, ન૦ મંદિર.

મંદિલ, ન૦ કસત્રી બારીક ૧  
જ્વાળની પાથડી તે; જારયેત્ર ફેંચો.

મંદી, સ્ત્રી૦ ભાવતાલની જે મં-  
દાવત તે (તેજથી ઉલટું.) [નળજું.

મંદુ. વિ૦ ધીમું; ધીરં. ઠાડું. ૨]

મમ, સ્ત્રી૦ [સં. માતા] જન્મ  
આપનારી; જનેતા; બા; આઈ; જ.

નની. (૨) મેદી હમરની સ્ત્રીને સં-  
બોધવાનો માન ભર્યો હદમાર. (૩)

વટિવાઈ; દાદી. (૪) દેવી; અંબા.  
(૫) અં ના; નહિ. [મદાન.

માઆલમ, વિ૦ [પા.] મોટું;  
માઈ, સ્ત્રી૦ મા; બા. (૨) પ્રેર

સ્ત્રીને સંબોધવાનો શબ્દ; મેયા  
(૩) દેવી.

માઈકાંગળુ, વિ૦ નળજું; જ-  
રીળ; કંગાઈ. (૨) બળ વચરનું;

બાયજું; માવડિયું.

માઈલ. પુ૦ [જ.] બાવનસે  
એશી ફટ નેટલું અંતર તે.

માડિયું, વિ૦ માલવચરનું; બા-  
પડું. (૨) નળજું; દોશ વચરનું. (૨)

માવડિયું.

માએનો, પુ૦ અર્ધ; માવનો.  
માએરં, વ૦ માહેરં; માયરં;

નળાં વર કન્યા પરણ્યા બેસે છે તે  
ચોરી અથવા મંડપ.

માદો, પુ૦ બાંતરો; એક વનસ્પતિ.  
માદિક, ન૦ [સં.] ઝીણી મગ-

તરા જેવી માખીએ બનાવેલું મધ;

કુટિયુ'મધ ( તે કાણું અને તેલ જેવું  
હોય છે. ) ( ૨ ) એક જાતની હવેલી  
ધાતુ:—સુવર્ણમાલિક, રૈખ્યમાલિક.

માખ, સ્ત્રીં [ સં. મલ્લિકા ]  
છ પગલું એક નાનું ઉડતું અવધું;  
માખ. કહેં મધ ઉપર માખ લમચી=  
કાઠની પાછળ લમચા કરવું તે ૩૦ પ્રાં  
માખ બેસણું=માખ બેસે એવું થાંદું;  
લાઇન. નાકપર માખ બેસે તો નાક  
કાપે એવું=ટીકું. માખો મારવી  
=નિરુદ્ધમી પડી રહેવું. માખ નિ  
ચાવી લે એવું=ખટુંજ લેવા. માખ  
મારે તે માણસ મારે=નાના છવનો  
ધાત કરે તે મોઠાને પણ હણે

માખણ, નં દહીં-દૂધનું જે  
ચીકણું સરવ તે; નળીત; મસ્કો.  
કિં પ્રાં માખણ લગાડવું=પુરામત  
કરવી. માખણિયો=પુરામતિયો.

માખણિયું, વિં પુરામતિયું;  
સાથે લગાડયા કરે એવું. ( ૨ ) માખણ  
જેવું ડુંવાળું; મુલાયમ.

માખળ, નં ખજીમાં આણેલા  
પાકનો અંદાજ કાઢવો તે.

માખી, સ્ત્રીં માખ. ( ૨ ) મધ  
ખનાવનારી માખની જાતની લમચી.  
કહેં માખી જીએ થાંદું અને વૈદ જીએ  
થાંદું. [ રમતનો એક પ્રકાર.

માખીધાણ, નં લમચાની  
માખો, પું મોટી માખ

માગ, પું [ સં. માર્ગ ] માર્ગ;  
મારગ; રસ્તો; વાટ; ( ૨ ) જગા;

કામ. ( ૩ ) મોડજાણ; વિસ્તાર. ( ૪ )  
સ્થાન; આસન. ( ૫ ) આંતરો;  
માખો: અંતરાજ; અવકાશ. ( ૬ )  
પગલું; માર્ગ જોઈને રોધ કરવી તે.  
( ૭ ) માગણી; ખપ; જરૂર; માંગ ( ૮ )  
હથરાણી. [ માગનાર; ચાચક; બિલુક.

માગણ, વિં [ સં. માર્ગજ. ]

માગણિયાત, વિં માગવાનો  
ધંધો કરનાર. ( ૨ ) લેણદાર; જેણે  
ખીલને નાણાં ધીરલાં હોય તે.

માગણી, સ્ત્રીં માગણું તે; માણું  
( ૨ ) ખપ; જરૂર. ( ૩ ) ભાવમાં  
વધવું તે. ( ૪ ) રમતમાં પાનાં ઉપ-  
રાવવાં તે. [ માગણું; લહેણું.

માગણું, નં માગણી. ( ૨ )

માગણું, નં ખીલે માણસ જે  
માગતો હોય તે, સામાને આપવાનું  
જે તે; ઋણ; દેવું.

માગધ, પું રાજવંશી ગુનગા-  
નાર; બંદીજન. ( ૨ ) વહીવંચા વાટ;  
મારણ.

માગધી, સ્ત્રીં અંત:પુરમાં રહે-  
નારી બંદીજનની સ્ત્રી; મારણી. ( ૨ )  
વિં મગધેશનું-મગધસ બંધી. ( ૩ )  
સ્ત્રીં મગધમાં બેસાડી અસહી લાધા.

માગનાર, વિં અન્નાદિક માટે  
માગણી કરનાર; સ્થિખારી. ( ૨ ) હલે-  
ણદાર; હલદાર.

માગરણ, પું સીમાગધવન.  
સ્ત્રીં એકી યથ વરને જે વાતો  
છે તે.

માગણું, કિં સં લેવાની ઇચ્છા બતાવવી; વિનવણું; આજીજ કરી કહેવું; ચાગણું. (૨) આગણું પાણું લાવો એમ કહેવું; માગી લેવું. (૩) વિનવિ કરી. ઉછીનું લેવું. માગી ખાણું=શીખણું કહેવું માની ખાણું ને મસીદે સૂવું. મો માગણું=જેલવાની ઇચ્છા કરે તેટલું અને તેણું.

માગશર, પુ. [ ઇ. માર્ગશીર્ષ ] વિક્રમ સંવત્સરનો બીજો મહીનો.

માથું, નં માગણું તે, માગણી (૨) વિવાહ નક્કી કરવાણું પુણવણું તે. (૩) ઉપરાશી કિં પ્રં માથું કરવું=વિવાહ માટે પુણવણું માથું શીઘણું=વેવાણી માગણી સ્વીકારવી.

માપ, પુ. [ મં. ] વિક્રમ સંવ. ત્સરનો ચોથો મહીનો; મહા મહીનો માધવદો, પુ. પાપ વદિ ૧ થી માપ ગુદિ ૧૫ લગી સૂર્યોદય પહેલાં સ્નાન કરવાણું એક મત તે.

માછણું, સ્ત્રીં માછી જાતિની સ્ત્રી. (૨) ખાસણું.

માછલી, સ્ત્રીં સ્ત્રી જાતિનું માછણું; માછવાની માદા.

માછણું, નં પાણીમાં યતો એક છવ; મત્સ્ય; મીન.

માછી, પુ. માછલાં મારવાનો અને તેચવાનો ધંધો કરનારા લોક; શીવર; ખસાસી; મચ્છીમાર.

માજમ, જીં માજમ.

માજર, જીં માજર.

માજરપાટ, પુ. માદરપાટ; મુઝાયમ વણાણું મુવસલ કપડું. [ મ માજરવેડ, સ્ત્રીં એક લતરી ક માજિરદેટ, પુ. [ ઝં ] ફેજ હારી મુનાઓની વણસ કરનારો અમલદાર. કાજ; ન્યાયાધીશ.

માઝમ, સ્ત્રીં [ આ. મઝમ ] ભાંગના સત્તવામાં બીજાં વસણાં મેળવીને બનાવેલો કંઢી પદાર્થ. (૨) [ સં. મધ્યમ ] મધ્ય. વચ્ચું; પૂર્ણ-સત્તાએ ભમેલું. માઝમરાત=મધ્યરાત્ર, ગાંઠ અંધારીરાત.

માઝો, પુ. મુવાઝો; મર્યાદા; અદળ. (૨) હંદ; સીમા.

માટ, નં માટણું; માટીનું વાસણું (૨) અં માટે; વાસ્તે

માટરિયો, પુ. નહિ બાંધેલો કુવો.

માળા વગરનો કુવો. [ માટીની ગાળો.

માટલી, સ્ત્રીં નાનું માટણું;

માટણું, નં પહોળા મેંડું

માટીનું વાસણું (૨) અખાત્રીય

ઉપર માટણાનું દાવ આપણું તે. કિં

પ્રં માટણું પૂરણું=કન્યાને સાક્ષી

વળાવતાં લખનો રૂપિયો, પકડે, પાપડ,

વડીઓ વગેરે જરીને માટણું તૈયાર કરી

આપણું.

માટી, સ્ત્રીં [ સં. મૃત્તિકા ]

મટાડી; મૃત્તિકા; પૃથ્વીનું દ્રવ્ય. (૨)

માંસ. માટી વાળવી=દાખી દેવું. (૪)

ધણી પતિ; વર મીજનોએ માદા=

નિર્જાળ હોય તોપણ સત્તવાળો તે સત્તાવાળો.

માટીડો, પુઠ પુરુષ; નર; મરદ.  
(૨) ધર્મી; પતિ; વર.

માટે, અઠ કાળે; સાદ; વાસ્તે;  
અર્થે. (૨) તેથી તે કારણે.

માઠ સીઠ એક ભવની બાજી.

માઠું વિઠ ખરાખ; નકાર; કુઠું. (૨) લાગણી દુઃખાય એવું;  
માઠું. (૩) બાણ; કમ. (૪) કુષ્ઠ;  
માત્રી (૫) અશુભ. અમ ગળ.

માઠેડું, વિઠમાઠું, ખરાખ. (૨)  
માઠું; લગાર; કમ; સહેજસાજ.

માઠ, નઠ નાજિયેરીતું બાઠ. (૨)  
માઠ, ફેળો મંડપ. (૩) માળવાણું  
કિશ્કીની આગળતું મકાન; ખડકીનો  
મેઠો. (૪) એ નામનો એક રાગ (મહાકાંડ)

માડી, સીંઠા; માતા. (વહાવથી  
ગાલાવવામાં વપરાય છે.)

માઠ, જુઠ મહાકાંડ.  
માઠુઆં વિઠ લાડકાં; બાણડાં;  
માઠુડાં. (૨) ગરીબડાં, બિચારાં.

માણ, નઠ સીમા; હાં. (૨) મીલો;  
ફેડ. (૩) ધડિયાળી; પાણી બરવાની  
કાઠડી. (૪) ગામર.

માણકમાઠ, (માન કમાક), વિઠ  
માંકકમાઠ, બેકાર; નિરુદ્ધમી, આળસુ;  
કહેઠમાણકમાક ને વળી મોડા ઉકયા.

માણલટ, પુઠ તાંબાની માણ  
ઉપર લાલ દધ કયા કહેનારો બ્યાસ.

માણડી, સીંઠ હંચા હુખમની  
ચાડો. (૨) ઘોડીતું લાડકું નામ.

માણવક, પુઠ [ સં. ] વિદ્યવક.

માણુડું, કિં સઠ અનુમત  
બોગવણું; ગમમ કરવી; લાવો લેવો.  
(૨) ખમડું; સહેવું.

માણુસ, નઠ [ સં. મનુષ્યો આ-  
કારમાં સુંદર અને બુદ્ધિમાં ચડિયાતું  
બેવણું પ્રાણી; મનુષ્ય, આદમ; જન.  
(૨) નર; પુરુષ; આદમી. ૧૦ મઠ  
માણુસની બોળ=મનુષ્ય ભવિ,

માણુસાઈ, સીંઠ માણુસપણું;  
માણુસને થોડ્ય વતન (૨) બંધમન  
સાઈ; જનદયા. (૩) મદાઈ.

માણુક્ય, નઠ [ સં ] લાલ રંગ-  
નો કિમતી પત્થર; માણુક.

માણુયો, પુઠ ધાડયો; ધડો;  
(૨) જેમાં એક મણુ પ્રવાહી માથ એવું  
વાસણુ (૩) મણુતું કાઠકું તે. [ વજન.

માણી, સીંઠ બાર મણુતું.  
માણીમર, પુઠ મા તા બણુનારો;

સુખ લોચની બણુનારો; રસિક નર;  
વિલાસી પુરુષ.

માણુક, નઠ [ સં માણિક્ય ]  
લાલરંગનું કિમતી રેત, લાલ જવાહીર;  
૧૦ મઠ માણુક જમાની=ધણી આપે

તો આપું એવી શરતવાળી જમાની.  
માણુક નોતડું=માનને ખાતર નોતડું.

માણુકઠારી, સીંઠ આસો ગુદિ  
પુનેમતે; શરદજવની પૂણિમા [ માપ.

માણો, પુઠ લોગ. (૨) એક  
માત. સીંઠ [ સં. માતૃ ] મા;

જનની. (૨) દેવી (૩) હાર; પીઠ-  
હઠ; પાત. (મહાત)

માતબર, વિં [ અ. ] તાજું;  
હરપુર:ગબર. (૨) તાલેવાન. ધનાઢય.  
માતબરી. સ્ત્રીં માતબરપણું:  
ધનાઢયતા.

માતમ. નં ચોટાઈ: માહાતમ.  
માતરિંવા. પું [ યં. ] વાયુ.  
માતરે, નં સહેજ સહેજમાં  
લેનાથી મુતરાઈ જવાતું હોય તેવું;  
મૂત્રક્રમના રોજવાળું. [ સાર્થક.  
માતલિ, પું [ સ ] ઇન્દ્રનો  
માતંગ, પું [ હં. ] હાથી; ગજ.  
માતંગી, સ્ત્રીં હાથીના વાહન-  
વાળી દેવી. (૨) હાથિણી. [ દેવી.  
માતા. સ્ત્રીં મા; જનની. (૨)  
માતાજી, સ્ત્રીં મા; જનની. (૨)  
ઘરડી રોશી (૩) દેવી.

માતામહ, પું [ સં. ] માનોબાપ.  
માતામહી સ્ત્રીં માની મા.  
માપું, વિં માતેહું; હથપુટ;  
નહું. (૨) અભિમાની.  
માપુંતાપું, વિં નહું; લોહિ-  
યાળ અને તેજહાર. (૨) અહંકારી ને  
વળી તુંહમિઅલ.  
માપુલ, પું [ સં. ] માનો બાઈ;  
મામો. માપુલી=મામી. [ જનની.  
માપુટી, સ્ત્રીં મા; માતાજી;  
માનુકા. સ્ત્રીં [ સં. ] દેવી; માતા.  
માપુપક્ષ, પું [ સં. ] માનાં  
માળાપ તરફનાં સગાં વગેરે તે.  
માતેહું, વિં પુલ; નહું; સ્થૂલ.  
(૨) ગર્વિષ્ઠ; અભિમાની; વડરેહું; હંકેહું.

માત્ર, એકલું એજ; ફકત; કેવળ.  
માત્રા, સ્ત્રીં [ સં. ] વ્યંજન  
હપર મુકાતું એકાર ચિહ્ન. (૨)  
હમ્યાર કરવામાં લાગતો કાળ તે  
(૩) માપ: પ્રમાણ. (૪) ધાતુ વગેરેની  
બાપ તે: રસાયન.

માત્રાબોળ, વિં માત્રાના માપ  
હપર લેપદળધનો આધાર હોય એવું.  
માત્રસર્થ, [ સં. ] ધર્મ, અદેખાઈ.  
(૨) મત્સર: તોર; છક.

માયાબોળ, સ્ત્રીં લેક, દિશર  
વગેરે પાસેથી લરણુપોષણ મારવાનો  
વિધવાનો હક તે.

માયાકુટ, સ્ત્રીં નકામી મહેનત;  
ખાલી પચાત. લાંબગડ.

માયાકુટિયું, વિં માયાફોડિયું;  
ખાલી લાંબગડ કરી મગજ પકડી નાં  
એવું, પોતાનો જોલ ખરો કર્યા કરનારે  
માયાગીક, અં માયાકુટ.

માયાદીઠ, અં દરેક ને લાગે  
આવે તેમ; જણ દીઠ.

માયાફોડ, સ્ત્રીં માપુ કુટી નય  
એવું અટપડું કામ તે: માયાકુટ, લાંબ-  
પચાતી: નકામી મહેનત.

માયાફોડિયું, વિં માપું ફૂટી  
નય એવું: માયાકુટિયું. (૨) માપું  
ગડ; અફળાય એવું.

માયાબાંધણું, નં ફેટા: માથે  
બાંધવાનો લુગડાનો ફટકા; માથે વિં-  
ટાળવાનો રમાલ. [ એવી રીતતું.

માયાબોળ, વિં માપું પલળે

માયામેલી, વિં અડકાયેલી;  
રજસ્વલા સ્ત્રી.

માયાપટી, સ્ત્રીં [ સં. મસ્તક  
વર્તી ] પ્રતિષ્ઠા; આખર, સાખ.

માયુ', નં [ સં. મસ્તક ] પ્રાણી-  
ઓના શરીરનો તે ભાગ કે જેમાં મોં  
આંખ, નાક, કાન, વગેરે મુખ્ય ઇન્દ્રિયો  
અને જ્ઞાન તંતુઓવાળું મગજ હોય છે;  
શરીરનો ઉપલો પ્રધાન ભાગ; મસ્તક;  
ડોકું; શિર; ઉત્તમાંગ. (૨) કાંઈ પણ  
વસ્તુનો ઉપલો ભાગ અથવા અવયવ  
તે; શિખર; ટાચ. (૩) કપાળ:-માયુ'  
કૂટણ' (૪) જન-વ્યક્તિ.-માયાદીઠ.  
(૫) મગજ; જ્ઞાન; જ્ઞાન ૩૦ પ્રં ૩૦ માય'  
ઉતાર=જોખમદારી સમજીને નહિ પણ  
બેદરકારીથી. માયાવગરતુ=નિંદર, મા-  
યાની દરકાર રાખે નહિ એવું. માયાનું  
=પહોંચી વળે એવું; માયું ભાગે એવું.  
માયામાં ગજ ધાલ્યા છે ?=ગજું  
છે. જે માયાનું=બળિયુ; માટે  
નહિ એવું. માયામાં ધુમ્મસ રાખવો  
=જેર દેખાડવું; નહિ લેખવું.  
માયામાં પવન બરાવો=ગર્વ આવવો.  
માયું ઉંચકવું=સામે થવું. માયું ખાઈ  
જવું=બહુ ખડખડ કર્યા કરવી. માયું  
મારવું=વચ્ચે ધુસવું. માયું રંગવું=  
માયું ફેરી નાખવું. માયું સોપવું=વિ-  
શ્વાસ કરવો. માયું હલાવવું=હા ના  
કરવી. માયે આવવું=અડકાવું; સ્ત્રીનું  
રજસ્વલા થવું. માયે ખેંચી લેવું=  
પોતાની ઉપર આરોપ લઈ લેવો.

માયે નાખવું=જવાબદારી સોંપવી.  
માયે ચડી બેસવું=બહેકા જવું.  
માયે છાણું ચાપવાં=નહિ બદલવું.  
માયે છીલી મૂકવી=બગાડી નાખવું.  
માયે છેડો નાખવો=નિર્જન થઈ જવું.  
માયે ઝાડ ઉગવાં=બહુ વિતક વિતવાં.  
માયે ધૂળ ધાલવી=ફગેલ થવું. માયે  
પડવું=આરોપ આવવો; નિરુપયોગી  
થઈ પડવું. માયે પાણી ધાલવું=સ્નાન  
કરવું. માયે પાણી ફરીવળવું=મુડી  
જવું. માયે ભાગવું=કાચમનુ ચોંટવું.  
માયે મારવું=છેતરીને વળગાડી દેવું.  
માયે હાથ ફેરવવો=સંભાળ રાખવી;  
સમજાવવું; પટાવવું. માયેથી ટપલો  
ઉતારવો=ફરજનું કામ ગમેતેમ કરી  
નાખવું.

માદક, વિં [ સં. ] જેમાં દેહ હોય  
તેવું; મદ ઉત્તમ કરે એવું.

માદરપાટ, જું માજરપાટ,  
માદરખખત, વિં જેની મા  
છિનાળ છે તે; એક ગાન.

માદળિયું, નં સોના રૂપાનો  
તકિયા જેવો નાનો ધાટ; પોઠતિયો;  
તાવીજ.

માદા, સ્ત્રીં [ ફા ] જનાવરમાં  
સ્ત્રી ભતિ; ઇડાબચ્ચાને જન્મ આપ  
નારી (૨) જેમાં ખીલાનું-લાટનું  
છિદ્ર હોય તે ખરડવું; માંકડી.

માધવ, પું [ સં ] વૈશાખ  
માસ (૨) ફાલ્ગુ; વિષ્ણુ. ફૂલવેલ.

માધવિકા, સ્ત્રીં માધવી; એક

માધવી, સ્ત્રી [ સં. ] એક  
જાતની કૃષ્ણવેશ.

માધુકરી, સ્ત્રી [ સં. ] બ્રાહ્મણ  
વિદ્યાર્થીએ ઘરોઘર ફરી રાધેતું અથ  
માગી લાવતું તે

માધુરી, સ્ત્રી [ સં. ] મધુરતા;  
મિઠાશ. માધુર્ય. ( ૨ ) ભવાઈ.

માધુર્ય, નં [ સં. ] મધુરતા;  
મિઠાશ. ( ૨ ) ભવપણ. ( ૩ ) નર-  
માસ; પ્રસાદ.

માધ્યમિક, વિં [ સં. ] મધ્યે  
આવેલું હોય એવું. [ લવાઈ.

માધ્યસ્થ, નં મધ્યસ્થપણ;

માન, નં [ સં. ] પોતાના માટે  
જે અભિમાન તે. ( ૨ ) ખીજને માટે  
જે સદ્ભાવ જણાવવો તે. ( ૨ ) પૂજ;  
અર્ચા; આદર; સંભાવના. ( ૪ ) તોલ;  
આખર; યશ; કીર્તિ; પ્રતિષ્ઠા. ( ૫ )  
અં વાળું;— સુદ્ધિમાન.

માનકરી, પું માનને લાયક પુરુષ;  
રાજાનો સોબતી; આનંદ આપનાર.

માનતા, સ્ત્રી માનવું તે; મા-  
ન્યતા. ( ૨ ) દેવ દેવીને કંઈ અર્પણ  
કરવાનો જે નિયમ તે; બાધા.

માનની, સ્ત્રી માનની; માન-  
વતી સ્ત્રી. ( ૨ ) ઝેરી; નારી.

માનનીય, વિં [ સં. ] માનવા  
જેવું; પ્રતિષ્ઠિત; માનપાત્ર.

માનપત્ર, નં [ સં. ] શાબાશી;  
જેમાં ધન્યવાદ લખેલા હોય એવો  
ળ; સ્તુતિપત્ર.

માનપાત્ર, નં ઇજત-આખર;  
સાબાખ; પ્રતિષ્ઠા; ગૌરવ. માન  
અકરામ.

માનસંગ, પું [ સં. ] અપમાન;  
અવજ્ઞા; માનહાનિ.

માનવ. જુઠ માનવી.

માનવતી, વિં માનવાળી; પતિ  
સાથે રીસાયતી. ( ૨ ) સ્વમાનના અ-  
ભિમાનમાં રહેનારી. [ આદમ.

માનવી, નં માણસ; મનુષ્ય;

માનવું, કિં સં કષ્ટ કરવું;  
હા પાડવી. ( ૨ ) હુકમ પ્રમાણે ચાલવું.  
( ૩ ) માન આપવું; મણવું. લેખ-  
વવું. ( ૪ ) સ્વીકારવું; કહું કરવું;  
અનુકૂલ આવવું. [ શુભ દેખાવ તે.

માનસકુળ, પું અપશુકન; અ-

માનસિક, વિં [ સં. ] મન  
સંબંધી; મનને લગતું. ( ૨ ) તાકીક;  
કલ્પિત. ( ૩ ) મનમાંથી ઉપજેલું.

માનહાનિ, સ્ત્રી માનસંગ;  
અપમાન; અપયશ થવો તે. ( ૨ )  
તિરસ્કાર

માની, વિં જેને સ્વમાન હોય  
તે; માનની દરકાર સંપનાર. ( ૨ )  
મગર; અભિમાની.

માનીતી, સ્ત્રી માનવતી; જેને  
માટે વધુ મમતા હોય એવી પ્રિયા.

માનીતું, વિં જેને માટે માન  
હોય તે; ધણું વહાલું; ઇષ્ટ. ( ૨ )  
પ્રોત્સાહ; ભારેખમ.

માનુની, સ્ત્રી માનની. (૨) સ્ત્રી.  
 માનુષ, નં [ સં. ] માણસ;  
 આદમી મનુષ્ય. [ મનુષ્યત્વ.  
 માનુષતા, સ્ત્રી માણસપણું;  
 માનુષી, વિં મનુષ્ય સંબંધી;  
 માણસનું. (૨) સ્ત્રી નારી; મનુષ્યસ્ત્રી.  
 માન્ય વિં [ સં. ] કબુલ કરવા  
 નેહું; માનનીય. (૨) કબુલ; મંજુર.  
 (૩) પૂજ્ય, સંભાવિત. (૪) યોગ્ય.  
 માન્યતા, સ્ત્રી માનવું તે; મા-  
 નવાપણું. (૨) આખર.

માપ, નં લંબાઇ, પહોળાઇ,  
 વિસ્તાર અને વજન વગેરેનું પ્રમાણ  
 તે; ભરતર; માન. (૨) ભાર; વજન.  
 (૩) મેરવ, પ્રતિષ્ઠા.

માપણી, સ્ત્રી માપવું તે; માપ  
 કરણ; (૨) માપ કાઢવાનું કામ તે.  
 માપણી કામદાર=સરવેયર; જમીનને  
 માપી તેનો અંદાજ કાઢનાર. માપણી  
 ખાતું=સરવેખાતું; જમાણધીખાતું.

માપણું, નં ભાતું; ભાવ. (૨)  
 માપવાનું પાત્ર-પાલી, ટીપરી વગેરે.

માપણું કિં સં માપ કરણ;  
 પ્રમાણ કાઢવું; ભરણું; તેજણું. (૨)  
 નાસીજનું. (૩) સરખી-લપસીજનું.

માપિયું, નં માપું; ભરત;  
 પ્રમાણ કાઢવાનું પાત્ર-પાલી, પાસેરી,  
 વગેરે. (૨) માપવું તે.

માપું, નં માપવું તે. (૨)  
 માપિયું; માપ કાઢવાનું પાત્ર.

માફ, [ અ. સુમાફ ] ક્ષમા;  
 દોષમુક્તિ; તિતિક્ષા. (૨) વિં  
 જવા દીધેલું; છૂટું કરેલું.

માફક, વિં [ અ. ] નેહું ને-  
 ઇએ તેવું; મન ગમતું; અનુકૂળ;  
 લાયક; યોગ્ય; (૨) અં પ્રમાણે;  
 પેડે; મુજબ; રીતે. માફકંસર=પ્રમા-  
 ણસર (૨) મધ્યમસર; નિયમસર.

માફી, સ્ત્રી [ અ. ] ગુનેગારને  
 જવા દેવા તે; ક્ષમા. (૨) અટકાવ  
 નહિ હોવા તે; છાડી દેવું-જતું કરવું તે.

માફો, પું રથ; દેરાળેવી છત્રી-  
 વાળો ગાડી.

માખાપ, નં મા અને ખાપ;  
 માવપિતા; જન્મ આપનાર ને પાળનાર.

મામ, સ્ત્રી મમતા; માયા;  
 પ્રીતિ; વદાર. (૨) ધનમાલ; સં-  
 પત. (૩) ટેક; મમત; અદંતા.

મામણુમુઢો, પું એક છવડો.

મામલત, સ્ત્રી માલમતા;  
 કિંમતી ચીજ; ધનદોલત. (૨)  
 ન આપી શકાય એવું તત્ત્વ હોય તે.  
 (૩) વિસાવ; દમ; છવ. (૪)  
 [ અ સુમામલત ] ઉપરાવતું કામ તે.

મામલતદાર, પું તાલુકાનો  
 વસુલાની અમલદાર; જમીન વગેરેની  
 મહેસુલ ઉપરાવી વસુલ લેનાર.

મામલતદારો, સ્ત્રી મામલત-  
 દારું કામ તે; મામલતદારપણું-  
 (૨) મામલતદારની પદવી.



મામશેા, પું પ્રસંગ; ભારે કામકાજ; ખટશેા. (૨) આડંબર; ઉધામો.

મારડી, સ્ત્રીં [ સં. માતુલી ] મામાની સ્ત્રી તે. મામીજી=મામીસાસુ.

મામુલ નં [ અ. ] ચાલુ વહેવાર; શિરસ્તો. (૨) વિં ચાલુ વહેવારમાં હોય તેવું.

મામુલી, વિં બાવહારિક; સામાન્ય; આદુ બરડું; નજીવું.

મામેર, નં વહુને પિયેર તરફથી જે રીત કરવામાં આવે છે તે; મહિયેર તરફની એટલે ( મોસાજી ).

મામો, પું [ સં. મામુલ. ] માનો ભાઈ તે; માતુલ. (૨) વગ કરવા તે. મામોજી=મામોસસરો.

માયનો, પું અર્થ; મતલબ; ભાવ; તાત્પર્ય.

માયરું, નં તે મંડપ કે જેમાં વરકન્યા પરણવા બેસે છે; (૨) મૈયર; પિયેર.

માયા, સ્ત્રીં [ સં. ] હન્દ્રાલજ; બહું; જેવું સ્વરૂપ ન સગલય એવું જે ફાટુક તે; પ્રપંચ. (૨) વિશ્વની હીલા (૩) જળ; શઠતા. (૪) પ્રીતિ; સ્નેહ; વહાલ. (૫) ધનદોહલત; પુંજ; ગર્થ. (૬) સુખ ભોગની ભાવના; સંસારનો મોહ. (૭) નવરતા; સહેજ વારમાં થય થઈ નય એવો જે ભાસ તે. (૮) સાંગ. માયામમતા=વહાલ અને મારા-

વળું. માયામોસો=માયાને લીધે સ્વાર્થનું બોલવું તે. ( જૈનોમાં )

માયાવાદ, પું [ સં. ] જગતની પ્રત્યક્ષતા માયાને લીધે છે એમ માનવું તે; મોહ. જમ; પ્રપંચવાદ. (૨) સાંકર મત.

માયાવી, વિં [ સં ] માયા-મોહ-જમ ઉપજવે એવું; અદ્ભુત-અન્યથેન જેવું; નહિ સમનય એવું; બહુઈ; કમાઈ બરેહ; પ્રપંચમુક્ત. (૨) નારાવંત; નહિ સમ્ય એવું જે તે; દુનિમ.

માયાણુ, વિં પ્રેમવાણુ; વહાલ રાખનાર. (૨) મમતાણું; વાતસલ્યવાળે હૃદયે વર્તનાર.

માયિક, વિં [ સં. ] માયાથી ઉપજેલું; મોહ-જમરૂપ એવું. (૨) મિથ્યા ભાસરૂપ; ખોટું; નારાવંત.

માયું, નં એક ફળ.

માયો, પું પૈસાનો જથ્થો; સંમદ. (૨) પુંજ; ગર્થ.

માર, પું મારવું તે; શરીરને વાગવું તે; ઠોક. (૨) સંહાર; મારો. (૩) અતિરાય બોલે; ધાઈ; ધમાલ;—કામનો હમણાં ધણો માર છે. (૪) દુખ; શોષ. અંતરની પીડા;—હયોમાર. (૫) [ સં. ] કમરવ. (૬) ચેરલાલ. માર ખાવો=કમાવું-નુકસાની વેઠવી; ખોટખમવી.

મારકલું, વિં મારે એવું; મારવાની જેને ટેવ પડેલી હોય એવું.

મારકુટ; સ્ત્રીં મારવું ને કુટવું  
તે; મારપીટ (૨) અં ધમધોક્ષર;  
ઉતાવળે; રમકટ. (૩) માથાફોડ.

મારકો, પું [ અં માર્ક. ]  
નિશાન (૨) મારો; ધમાલ; વિપુ-  
લતા; અતિશયતા.

મારખાઉ, વિં મારખાય ત્યારે  
સીધું થાય એવું; ધોક્ષખાઉ.

મારગ, પું માર્ગ; રસ્તો. (૨)  
માગ; અવકાશ. બેસવાનું સ્થાન.  
(૩) નિકાલ; તોડ.

મારગડો, પું માર્ગ; રસ્તો.

મારગી, માર્ગી.

મારગું, માર્ગું.

મારકપટ, સ્ત્રીં કડપથી ચાલવું  
તે. (૨) મારકુંડ.

મારકુંડ, સ્ત્રીં મારકું ને કુંડકું તે.

મારણ, નં [ સં. ] મારકું તે;  
મંત્રતંત્રથી કોઈનો છવ લેવાનો  
પ્રયોગ તે. [ ફાડ.

મારપીટ, સ્ત્રીં મારકુંડ; માર-

મારફત, સ્ત્રીં [ અ. ] કોઈને  
વચમાં રાખીને કામ કરવાની રીત તે;  
માધ્યસ્થ. (૨) આક્રિયાઓ કામ  
લેવું તે. (૩) લેથી કાર્ય સિદ્ધ થાય  
તે ઉપાય (૪) અં કારા.

મારફતિયું, વિં મારફતથી  
થયેલું. (૨) નાંભેની મારફતે થયેલું;  
હોય તે.

મારફતિયો, પું મારફતવું  
કામ કરનારો; જે જાણની વચમાં રહીને

સોદા અને વેચાણ વગેરે ગોઠવી અપા-  
વનારો; આક્રિયો; દલાલ.

મારફાડ, સ્ત્રીં મારકુંડ; માર-  
પીટ [ મારવાડ સંબંધી.

મારવાડી, વિં મારવાડતું;

મારકું, કિં સં વગાડકું;  
વાગે-લાગે એમ કરવું; આધાત

થાય-દુ.ખ થાય એમ કરવું;  
ટીપવું; ટપેરવું; ઠોકવું. (૨)

મોત આણવું; છવ લેવો, ચેતન  
જડું રહે એમ કરવું. (૩) મૃત્યુ

આણવું. (૪) કોઈને કે કોઈ સ્થળે  
હકીને વાગે એમ કરવું.-ગોળી મારવી.

(૫) ધાતુ બાજવી ને તેની ખાખ ધાય  
એમ કરવું (૬) ખોસવું; પરાવડું;

પહેરાવડું-શીશીને બૂચ મારવો. (૭)  
હુંટી લેવું; ચોરવું.-ગામ મારવું. (૮)

કડપીયેવું:-એણે સારો શિકાર માર્યો.  
(૯) હરાવવું; પાડવું; પાછળ હઠા-

વડું:-જે સામે થયા તેમને માર્યા.  
(૧૦) જીરસાને દબાવવો; સડન કરવું:-

મન મારવું (૧૧) જડવું; ઠોડી ધા-  
લવું:-એજ મારવી. (૧૨) સાધવું.-ઠોકો

મારવો. (૧૩) બંધ કરવું:-તાળું મા-  
રવું. (૧૪) મોટાથી ધાંટા પાડવો:-

બૂમ મારવી. (૧૫) ઇસારત કરવી:-  
આંખ મારવી. (૧૬) લાગણી દુખાય

એમ કરવું:-એણું મારવું. (૧૭) કુચા-  
પટ કરવું:-હાથ મારવો. (૧૮) અં

કિં ચમકવું; ચળકવું:-તેજ મારવું.

(૧૯) દુઃખવું : સજકવું :—જાતીમાં શુદ્ધ  
મારે છે. ૩૦ પ્ર૦ જખમારવી=પસ્તા-  
વું. હુચો મારવો=ખંધ કરવું. તરવાર  
મારવી-ધાડ મારવી=પસાકમ કરવું.  
ધોલ મારવી-છકડ મારવી=છેતરીકાય  
કરવું. ફાફા મારવાં=વલખા મારવા=  
અમસ્તુ આમતેમ શોધ્યા કરવું.  
માથે મારવું=ખોદું બગાડવું મેખ-  
મારવાં=ઠોકી બેસાડવું. સરત મારવી=  
હોડ બકવી. કાર મારવું=ખૂન કરવું.  
મારી કાઠવું=તિરસ્કારથી કાઠી મૂકવું.  
મારીખાવું=લાય લેવી. માર્યા માર્યા  
ફરવું=ગભરાયેલા ફરવું. મારેહું ધી=  
રંધાતા અનાજમાં સિંચાવેહું ધી.  
મારેહું માણસ=વશ કરેહું. માણસ  
મારી મૂકવું=ભેંટથી દોડાવી લઈ જવું  
માર=ખાહોસ ધૂધ. મારમારતું=ખૂન;  
પુ કળ.

મારામાર, સ્ત્રી૦ સામાસામી  
માર પડવો તે; કળિયો (૨) હતાવળ  
(૩) અ૦ હઃક્રુત. (૪) અત્ય તપણ;  
નમજટ. (૫) પરાણે, મુશ્કેલીએ

મારામારી, સ્ત્રી૦ મારામાર;  
વઢવાડ; ટટો; ધિંગાણું. ( ૨ )  
વાણ, ધટ.

મારિય, પુ૦ [ સં ] નાટકમનો  
મુખ્ય નટ.

મારૂં, વિ૦ મરુદેશદ્વં; મારવાડી.  
(૨) એ નામનો એક રાજ દોલોમારૂં  
પ્રિયતલો; પતિ; નાયક.

મારૂત, પુ૦ [ સ ] પવન; વા.

મારૂતી, પુ૦ [ સં. ] વાયુપુત્ર;  
હનુમાન.

મારેહું. વિ૦ અંદર નાખી  
સીકવેહું. ( ૨ ) ઉપકારથી વશ થયેહું  
હોય એવું. ( ૩ ) ખાખ કરેહું.

મારો, પુ૦ મારી નાંખનારો;  
જલાડ; ધાતક. ( ૨ ) મારફાડ; કતલ;  
સંહાર ( ૩ ) રાજની રમજટ; ઉપરા  
ઉપરી ધા. ( ૪ ) ખૂબ મરણ થાય  
તે. મરો ( ૫ ) ખૂબ વાપર હોવો.  
તે; પુષ્કળ ખપત.

માકું, પુ૦ [ જં. ] આકો; રેખા-  
નિશાની. ( ૨ ) ગુણાંક; દોકડા.

માર્ગ, પુ૦ [ સં. ] રસ્તો; વાઢ;  
કોડો ( ૨ ) પંથ; સંપ્રદાય, મત. ( ૩ )  
રૂઢિ, રીત, ન્યવહાર. કિ૦ પ્ર૦ માર્ગ;  
કરવો=વચ્ચે થઈને ચાલ્યા જવું.  
માર્ગ કાઢવો=તોડ કાઢવો; નિઘાવ કરવો.

માર્ગશીય, પુ૦ [ સ. ] વિક્રમ  
સવતનો બીજો મહીનો; માગદાર.

માર્ગી, વિ૦ માર્ગે ચાલનાર;  
પંથી, વટેમાગું. ( ૨ ) એક ધર્મપંથ;  
એ નામના સંપ્રદાયનું.

માચ્ય, પુ૦ [ જ. ] ખ્રિસ્તી સનનેષ  
ત્રીજો મહીનો. ( ૨ ) કુચ, પ્રયાણ-

માળંન, ન૦ [ સં. ] શુદ્ધ કરવું  
તે; પવિત્ર કરવા ખાણી કાંટવું તે. ( ૨ )  
માંજવું-સ્વચ્છ કરવું તે; શોધન.

માળંર, [ સં. ] બિલાટો; ઘાપર.

માળંશી, સ્ત્રી૦ બિલાડી; મીની.

માર્જિત, વિં માંજેહું; શુધ્ધ  
કરેહું; સ્વચ્છ.

માર્જિત, પું [ સં. ] સુરજ. રવિ.  
માર્જિત, નં [ સં. ] પેચારા;  
નરમારા; દીલાપણું; મુદુતા.

માર્જિત, વિં મર્મવાણું. ( ૨ )  
તીરણ; ચટકા લાગે એવું.

માર્જિતતા, સ્ત્રીં અર્થ ગાંધીયં;  
મર્મને અસર કરે એવી વાક્યાતુરી.

માલ, પું [ જ. ] વેપારની વસ્તુ.  
( ૨ ) મિલકત; ધન; દોલત. ( ૩ )

કિંમત. મૂલ; સરવ; વળન. ( ૪ ) છવ;  
દમ; વિસાત. ( ૫ ) દોર પશુધન

માલકાંકણી, સ્ત્રીં એક ઐ  
પદ્ધિ. (એનાં બીમાંથી તેલ નીકળે છે.  
એ તેલ બુદ્ધિને તેજ કરે છે. )

માલકી, સ્ત્રીં માલિકપણું;  
ધણીપણું. [ એવું; બાહું.

માલકું વિં ત્રાસી આખે જીએ  
માલકોશ, પું સં ] એક રાગ.

માલપું. નં માળપું; કાગળોના  
ફાધલ. ( ૨ ) કીકું અને સત્વવાળું  
જીવારનું કરસણ તે.

માલજાદી, સ્ત્રીં વેશ્યા, કસબણ;  
હરામનો માલ ખાનારી

માલજાગીન, પું માલને માટે  
જેલું ભીનગારી લીધી-આપી હોય તે.

માલજી, સ્ત્રીં [ સં. માલિની ]  
માળીની સ્ત્રી ( ૨ ) નાકમાંની ફેણી.

માલતી, સ્ત્રીં મેઘરા જેવા  
ફૂલની એક વેલ; તેનાં ફૂલ.

માલદાર વિ. સત્વવાળું; તવંગર  
માલધણી, પું માલિક; ધણી.

માલપુડે, પું ધકેનો લોટ અને  
ગોળના પાણીનું ખીરું બનાવી ધીમાં  
તળી સીઝવેલી રેશલી; માલપુવા;  
કાળીરોટી.

માલમ, પું વહાણમાંના મા-  
લનો હિસાબ રાખનારો ટંકેલ.

માલમતા, સ્ત્રીં મિલકત; ધન;  
સરસામાન વગેરે

માલમિલકત, સ્ત્રીં માલમતા.  
માલપું, નં નાનું માલીનું વા-

સણ; ટોચકું.  
માલપું, કિં અં મહાલપું;

માલિક, પું [ જ. ] સ્વામી;  
ધણી; રોક. ( ૨ ) પરમેશ્વર; ખુદા.

માલિકી, જીં માલકી.  
માલિની, પું [ સં ] એકંદ-રાગ.

માલિન્ય, નં સં. મલિનતા;  
ગંદવાડ ( ૨ ) ફેશા; કાખારા ( ૩ )

ઉદાસીનતા. બાગાયત પાક.  
માલિયાત, નં હંચી ભતનો

માલુકાર, પું વણકર, ટેડ.  
માલુમ, વિં [ જ. મઅલુમ ]

ભણમાં આવેલું હોય એવું; વાકેફ.  
માલુ, વિં માલવાળું. નમાલું =

માલવગરનું. કહેનું માલના મૂળગા  
અથા=ચોડું લેવા ભતાં ધણું ગયું.

માલેસ, સ્ત્રીં [ ફા. માલિસ ]  
ચાંપણ; રગડણું; એળવં તે. [ વલ્લભ.

માવ, પું વહાણો-ખારો પતિતે;

માવળત, સ્ત્રીં [ફા.] સભાળ,  
બરદાસ, સરભરા [કન્નડનો વરસાદ  
માવડું, (સ માઘટ્ટિ) નં  
માવડિયુ, વિં માનુ કહ્યું  
માન્યા કરે એવું, માની સોડમા  
બરાઇ રહે એવું, બાવડ [બવાની  
માવડી, સ્ત્રીંમા (૨) દેવી, અબા  
માવત, પું મહાવત હાથી  
હાંનાર, હાથીનો રખેવાળ [માવિતર  
માવતર, નંમાતપિતા માબાપ,  
માવરો, પુંમહાવરો, અભ્યાસ,  
ટવ, આદત. [યવો (૨) હદમા રહેલું  
માવુ, કિંઅં સમાવુ, સમાસ  
માવો, પું દૂધ બાળીને બના-  
વેલો ધાટો પદાર્થ. (૨) સત્ત્વ, તત્ત્વ  
(૩) નરમ સુવાણુ ને ધાતુ સત્ત્વ.  
માશી, સ્ત્રીં માની બહેન.  
માશીસો, પું માસિયો, મર  
નારની માસિક તિથિએ કરવામા  
આવતું શ્રાદ્ધ.  
માશુક, સ્ત્રીં [અ મમસૂક]  
પ્રિયા પુરુષ જેના ઉપર આરાધ્ય હોય  
તે સ્ત્રી.  
માપ પું [સં] અડદ  
મામ, પું [સ] મહીનો.  
માસલો, પું નમુનો, વાનગી  
માસિક, વિં [સં] મહીનાનું.  
દરમહીને આવતું હોય એવું માસિક  
માહગી=અટકાવ, રજસ્વલાપણું.  
માસિયો, પું મુએલા માણસનું  
મહીને મહીને કરવામા આવતું શ્રાદ્ધ.

માસો પું માશીનો વર. (૨)  
આઠ રતીમાર વજન તે.  
માહ, પું માવ મહીનો (૨)  
[ફા] માસ, મહીનો  
માહતમ, નં [સ. માહાત્મ્ય]  
મોટાઈ પ્રતાપ, બજ (૨) કીર્તિ;  
ખ્યાતિ ૩, [ફા] સોફ, કદન વિલાપ.  
માહવારી, વિં મહીના મટી.  
નાનુ, મહીનાવાર  
માહાડ, પું માહ.  
માહાત, સ્ત્રીંસેફ, હાર, મહાત.  
માહાત્મ્ય, નં [સં.] મહિ-  
મા, પ્રભાવ. (૨) મોટપ. (૩)  
કીર્તિ, ખ્યાતિ  
માહિત, વિં [અ. માહિયત]  
પરિચયનું, જલ્દમા આવેલું હોય એવું.  
માહિતગાર, વિં જાણીતું;  
ભોમિયુ (૨) હોશિયાર, કાબેલ  
માહિતગારી, સ્ત્રીં માહિતી,  
જ્ઞાન, વાકેફગારી અનુભવ  
માહિતી, સ્ત્રીં વાકેફગારી [માહી.  
માહી, સ્ત્રીં માહની માહીગીર=  
માહું, વિં દુખી, કંગાલ.  
માહેર, વિં માહિત, જાણીતું,  
વાકેફગાર (૨) હોશિયાર, કાબેલ  
માહેરું, નં માયરું, લક્ષવિધિ  
કરવાનો મહત્ત્વ.  
માળ, પું ઘરના ભોયતળિયાના  
હવલા બામ પર જહેલો બામ, મેહો.  
(૨) માળા, હાર (૩) પરપરા;  
એણિ, એળ, ઘટમાળ (૪) રટિ-  
યાના મોટા ચક્કર ઉપર ભેરવેલી દોરી.

માળખું, નં કાગળો-લેરવ-  
વાનો સળિયો.

માળવી. વિં [ સં. માલવીય ]  
માળવાનું; માળવામાં થતું. [ ઇજ્જતું.

માળખું, કિંસા-છાપરું જડતું;

માળા, સ્ત્રીં [ સં. માલા ]

હાર: લાંબું માળખું-હારડો. ૩૦ મં  
માળા લેવી=સંસારના પ્રપચથી અ-  
ળગા થવું; સાધુ થઈને બેસવું. માળા  
જપવી=વારંવાર થાદ ક્યાં કરવું.  
માળાનો મેર=મંડળીનો આગેવાન.

માળિયું, નં નીચો માળ કે  
મેડો નાનો મેડો.

માળી, પું કૂલકાડ ઉઠેરનાર  
ને બેચનાર. કહેં માળી રૂથો કુલ  
લેરો, ચાટલી તો નહિ લે

માળો, પું ધણું કુડીયો રહી  
શકે એવું એક એકની ઉપર મેડા  
અઢાવેલું મેડું મકાન તે. (૨)  
પંખીઓ ઉડાડવાને હંચ બાધેતો  
માંચડો. (૩) પંખીએ બનાવેલું ઘર.

માં, અં અંદર; માંહે; મધ્યે.

(૨) મા; ના; નહિ [ માહે, મધ્યે

માંધ, અં માં; મહીં; અંદર,

માંકડ, નું માંકલું. [ લાલ મેનો

માંકડમુખો, વિં માંકડા જેવા

માંકડમૂછો, વિં વાંકડી મૂછો-

વાળો. [ એવું કાણું કાણુંવાળું પાટિયું.

માંકડિયું, નં માંકલું લરાઈ રહે

માંકડી, સ્ત્રીં લાલ મેનો વાંદ-

રાની માદા. (૨) ધંટીના ઉપર પડમાં

બેસારેલો લાકડાનો કડો. (૩) ઢોર

બાંધવાના ઢોરડાના ગાળામાંનો મોઢ.

(૪) કળ; છટકાવી રાકાય એ રી આંકડી

માંકડીકુકડી, સ્ત્રીં એક લાંબા

પગનું જીવડું (એના મૂતરથી શરીર

ઉપર ફેલાઈ ઉઠે છે. )

માંકડું, નં રાતા મેંતું વાંદરું.

(૨) વિં આણું રાતું:-માંડો બળદ.

માંકડો, પું રાતા મેનો વાંદરો.

માંકણ પું [ નં. મત્કુળ ]

સુવા બેસવાનાં આસનોમાં થતો

એક ભતનો જવ; ખટમલ.

માંકણિયું, વિં માંકડિયું

માંગ, સ્ત્રીં માગણી. (૨) સેંથો;

(૩) આડનો સંકેત. [ કારક; શુભ.

માંગલિક વિં [ સં ] મંગળ-

માંગલ્ય, નં મંગળકારક હોય

એવું તે; શુભ; સૌભાગ્ય. (૨) કલ્યાણ.

માંચડો, પું હંચી બેસગીએ

બેસાય એનો લાકડાનો પાટલો; મેડી

હંચી પાટ. (૨) ગાડાના પેડાની ધરી

ઉપરનો પાટલો; માંચો.

માંચી, સ્ત્રીં નાની ખાટલી;

ચારપાઈ. સાંગામાંચી=પુરશી જેવું

બેસવાનું આસન.

માંચો, પું [ સં. મંચ ] ચાર

પાયવાળી સુવા બેસવાની એક બના-

વટ તે; ખાટલો; પલંગ, ઢોલિયો. (૨)

માંચડો; માળો. (૩) બાજમાંનાં

સાધિયા પાટલાં ખાનાં. કહેં મર-

તોએ નથી ને માંચો મૂકતોએ નથી.

માંજર, સ્ત્રીં [ મ. મંજરી ]  
ફૂલવાળી ડાંખળી-સાખા તે મંજરી;  
કલગી. (૨) નેડામાંની સુખતળી.  
(૩) મરધાની લાલ કલગી. (૪) બિલાડું.

માંજરૂ, વિં બુરી કીકીતુ;  
બિલાડીના જેવી આખવાળું

માંજરુ, કિં સં ઉટકપ્રં;  
ધસીને સાફ કરવું; અજવાળવું.

માજી, સ્ત્રીં મા: વડિયાઈ;  
હાદી (૨) અબા ફુગાં. (કોઈપણ  
ધરડી સ્ત્રીને માનાથે બેલાવવામાં  
વપરાય છે.)

માજી, વિં [ જા. માજી ]  
મરદુમ; યદ્યયેદ્ય; આગઈ; પહેલાં.

માજીધા નં એક જલતું ફળ.

માજીગી વિંમાજમતું વ્યસની.

માજીર, વિં આધગી

માંજી, પું લાહીમાં કાઠવેલો  
કાચને બુકો (૨) કાચ પાયેલી દોરી.

માંડ, સ્ત્રીં શોભા માટે ગોઠવેલાં  
વાસણ વગેરે (૨) અં મુરકેલીધી;  
બહુ મહેનત.

માંડણ, નં નાતું તળાવડું;  
ખાગેચિયુ. (૨) [ સં. મળ્લન ]  
છાકરીઆને કપાળે તારા ટપકા ચોડીને  
બનાવવામાં આવતી શોભા.

માંડણી, સ્ત્રીં માંડણું-સ્થાપન  
કરવું તે; ગોઠવણ. (૨) મજલા-માળની  
ઉભાણી. (૨) ધીમે ધીમે. (૩) અમસ્તું.

માંડમાંડ, અં મહા મુરકેલીએ.

માંડલિક, વિં [ સ ] ખડિયું;  
મંડળમાંનું. (૨) સામંત.

માંડવી, સ્ત્રીં ધરના તણ  
ખંડમાંનો આગલો છુટો ભાગ તે.  
(૨) નાનો મંડપ; ગરબા મંડપ (૩)  
શહેર-મહોદ્ધાના વચલા ભાગમાં ચારે  
તરફ દરવાજાવાળું બનર. (૪) જઠાત  
લેવાતું ઠેકાણું. (૫) ભેંયશીંગ.

માંડણું, કિં અં ચાલુ કરવું;  
સાર કરવું (૨) મૂકવું જીતીધી  
ગોઠવણ. (૩) લખવું નોંધવું. (૪)  
નેડવું. ઉભું કરવું. સ્થાપવું કિંમં  
મારી વાળવું=છોડી દેવું. કાનમાંડવા=  
ધ્યાનથી સાંભળવું. મોઢે માંડણું=પીણું.  
સંસાર માંડવો=ચલ્લસ્થાત્રમ ચાલુ કરવો.

માંડવો, પું સં મંદપ મંડપ;  
અંદરવો બાધીને બનાવેલી સુંદર બેઠક.  
(૨) છાકરી પરણાવવાની કંયા.

માંડો, પું રોટલાની ફૂલેલી  
કાપડી, પોપડો; પુડો.

માંડગી, સ્ત્રીં કા. બિમારી;  
મંદવાડ રોગ; વ્યાધિ; આનર.

માંડું વિં મંદવાડવાળું. આ-  
નરી; બિમાર. વ્યાધિમસ્ત; રોગી.

માંધ, નં [ સ. ] મદતા; શિધિ-  
લતા; આજીવ.

માંય, અં માં; અંદર; મહી.

માંસ, નં [ સં. ] માણીએના  
શરીરમાંનો લોંબા જેવો રાતોપેશીઠાટ  
પદાર્થ; માટી; ગોસ.

માંસાહારી, વિં માંસ ખાનાર  
માંહી, અં અંદર; માં; મહી.  
માંહે, અં માંહી.

માંહેમાંહે, અં પરસ્પર;  
એક બીજામાં; અંદરઅંદર.

માંદ્ર, અંઅંદર; મહી. [લવું તે  
મિચ્છાઉ, અં બિલાડીનું બો-  
મિચ્છાવું, કિંઅં બિલાડું; બંધ  
ચવું, આંબ મિચ્છાવી=મરણ્યવું. ] માન.

મિજ્યાન, વિં પરોણા; મહે  
મિજ્યાની, સ્ત્રીં બે ચાર સ્ત્રી-  
હીએ મળી ખાન પાન ને રમતગમત  
કરવી તે હાલણી; બંધવ.

મિજલસ, સ્ત્રીં [ જ. મિજાલિસ ]  
ગમતનો મેળાવડો; બેઠક, રાવણું.  
( ૨ ) મંડળી, સહા; પરિપદ. ( ૩ )  
કચેરી, અધિકારીઓનો સમૂહ તે.  
( ૪ ) મેળો.

મિજલસિયા, પું મિજલસમાં  
ભાગ લેનારા; સહાસદ; સોબતી.

મિજગરાં, નં બરડવા, જેને  
હીધે બારણું ઉધાડવાસ થાય છે તે.

મિજગર, નં બરડવું.

મિજળ, પું [ ફા. ] મનનો  
રંગ—આવેશ તે. ( ૨ ) સ્વભાવ;  
મૃત્તિ, તબિયત. ( ૩ ) ગુસ્સો.  
( ૪ ) મગરની; મરૂરી. કિં પ્રં મિજ-  
ળ કરવો=તપી જવું; મિજળ ખોલો=  
કોધે બરાવું.

મિજાણ, વિં સહેજ વારમાં  
ગુસ્સો કરે એવું. ( ૨ ) ચીદિયું. ( ૩ )  
પોતાના તોરમાં મગર રહેનાર.

મિજાન, નં [ જ. ] અંદાજ;  
સુમાર; આરદા; ધડો; માપ, પ્રમાણ.

મિટ, સ્ત્રીં ટસ; એક દિવસે  
બેઠ રહેવું તે; તાજીને બેવું તે. ( ૨ )  
નજર. દષ્ટિ કિં પ્રં મિટ માંડવી=  
અનિમેષ દષ્ટિએ બેવું.

મિટ્ટી સ્ત્રીં [ સં. મૃત્તિકા ]  
માટી મટાડી મિટ્ટીમાં મળી જવું=મરણ્ય.  
પામવું. ( ૨ ) પાવમાત્ર થઈ જવું.

મિઠાઈ, સ્ત્રીં દૂધ સાકરનો ખા-  
વાનો પદાર્થ; બરફી પેંડા વગેરે.

મિઠું, વિં મીઠું; ગળથું;  
મધુર. ( ૨ ) આનંદ આપે એવું.

મિઠાશ, સ્ત્રીં જેમાં ગળપણનો  
અંસ હોય એવું તે; ગળપણ, જેમાં  
મીઠો રસ હોય તે, મધુરતા; માધુર્ય;  
મસાદ.

મિણાણું, કિં અં ઘેન ચઢવું;  
મીણો ચઢવો. [ પટવું હોય તેટલું જ.

મિત, વિં [ સં. ] પ્રમાણસરવું;  
મિતભાષી, વિં થોડા નાહું;

પટિત હોય તેટલું જ ભાષણ કરનાર.

મિતંચય, પું [ સં. ] નિય-  
મિત ખર્ચ; કરકસર.

મિતાહાર, પું થોડું જમવું તે;  
બેઠએ તેટલો ખોરાક લેવો તે. [ મતા  
હારી=બેઠએ તેટલું જ ખાનાર. ] રીખ;

મિતિ સ્ત્રીં [ સં. ] તિથિ; તા-  
મિત્ર, પું [ સં. ] દોસ્ત; સાધ-

બંધ; સ્નેહી; સુહૃદ. [ બંધી; મૈત્રી.  
મિત્રતા, સ્ત્રીં દોસ્તી; સાધ-

મિત્રમંડળ, નં રાસ્તદારોની  
ટાળી; સાધબંધનો સમુદાય.



મિત્રાધ, સ્ત્રીં મૈત્રી; દોસ્તદારી; બાધખંધી.

મિત્રાચારી, સ્ત્રીં મૈત્રી. બાધ-ખંધી. (૨) મિત્રના જેવા સંબંધ, ધરવટ.

મિથુન, નં [ સં ] નેહું; નેહકું (૨) હંપતી. (૩) એક રાશિ.

મિથ્યા વિં [ સં. ] ખોટું; અસત્ય; જુઠું. (૨) અં ફોગટ; ખાલી.

મિથ્યાલિમાન, નં ખોટું અભિમાન, ખોટી બડાઈ. મિથ્યાલિમાની=ખાલી બડાઈખોર.

મિત્રાકારી, સ્ત્રીં સોના ઉપર-કાચ જેવી અકચકિત રંગિત ભાત પાડવી તે. [ દ્રેપ; વેરભાવ.

મિત્રાકરો, પું ખાર; કીનો;

મિત્રારો, ટોડો; છુરજ.

મિનિદ, સ્ત્રીં [ સં. ] કલાકના સાઠમા ભાગ નેટલો વખત.

મિનો, પું સોનાપર લાલ, લીલી, અકચકિત ભાત પાડવાનો પદાર્થ.

મિયાન, નં મ્યાન; છરી-તરવા-રની ખોટી [ લખી; સુખપાલ.

મિયાનો, પું પેટી ઘાટની પા-

મિયાં, પું ઇસ્લામી ધર્મનો ગૃહસ્થ. (મુસલમાનને માનથી ખોલાવતાં વપરાય છે); સજ્જન; સ્વચ્છ.

મિરજાં, પું મુસલમાનોમાં એક ઉંચો ખિતાબ; અમીર; ઉમરાવ.

મિરાત, સ્ત્રીં ગીર-ઉમરાવનો વૈભવ; યાપણ; મુત્રી; પુંછ. (૨) ધ-

નમાલ; દોલત; પૈસો ટકા. (૩) મોં-ધી ચીજ.

મિરાત્ત, સ્ત્રીં વારસામાં મળેલો પૈસો; મિલકત.

મિલકત, સ્ત્રીં [ સં ] ધનમાલ; પૈસો ટકા; દોલત; પુંછ.

મિલન, નં મળવું તે; મુલાકાત.

મિલનસાર, વિં મળતાવડું; હળી મળી ભય એવું.

મિલનસારી, સ્ત્રીં મળતાવડા-પણું; હળીમળીને ચાલવાનો સ્વભાવ.

મિલાપ, પું સંલેગ; મેળાપ; સમાગમ. (૨) એકથી વધારે વસ્તુ-ઓનું મેળાઈ રહેવું તે. (૩) વિચાર વ-

ગેરેમાં એકતા હોવી તે; એકવાક્યતા.

મિલાપી, વિં મેળાપ રાખનાર; મિલનસાર. [ રાગપણું.

મિલાવટ, સ્ત્રીં મેળવણી; એક-

મિલાવડો, પું મેળાવડો; મિ-જલસ; રાવણું.

મિલિત, વિં [ સં. ] મળેલું.

મિશ્ર, વિં [ સં. ] મેળસેળ; એકલું થઈ ગયેલું.

મિથણુ, નં મેળવણી; (૨) જેમા નીજ વસ્તુ મેળવેલી હોય તે.

મિથ, નં [ સં. ] ખાનું; નિમિત્ત.

મિષ્ટ, વિં [ સં. ] મીઠું; ગળ્યું. (૨) મિથ, આનંદ ઉપભવે એવું; મધુર.

મિષ્ટાન્ન નં [ સં ] ગળપણુ-વાળું ભોજન; ગળ્યા સ્વાદવાળું અન્ન

મિસરી, સ્ત્રી સાંઠ દાણાદાર  
ખાડ

મિસલ, સ્ત્રી [ અ ] રીત,  
જુગતી તરેલ ( ૨ ) ઉપમા ઉદાહરણ  
( ૩ ) અંપેઠે માફ, ગરીબ રાક

મિસદિન વિં [ ફા ] ગાવ,  
મિસાલ, સ્ત્રી મિસલ, રીત,  
તરેલ ( ૨ ) અંપેઠે માફ

મિસદિન, વિં [ અ ] બિચાર,  
ગરીબ રાક, જેનો ઉપરી ગજગર  
મિસતરી, પું મિસી બરીગ  
મિસી, પું સારો બરીગર ગજગર  
ગીચજી, કિં સં બધ કરવું,

ખીડવું, સકોચજી ૩૦ પ્રં આખ મી  
ચવી=આવળિયા કરવા, મરવું આખ  
મિચામણા=જલ્દયુ ન જલ્દયુ, દાખિગેડો

ગીટજી, કિં અં મટવું સાડ  
થવું ( ૨ ) પાર આવવો

ગીટખ દર, નંદરીયા કિનારાનો  
તે ભાગ કે જ્યાં મીડ પાકવું હોય,  
અગર

ગીટકાં, નં વહાવના આનિ ગન  
( ૨ ) મીડી નજરના ઓવાળા, કુ ખણ.  
મીટકું, વિં વહાલું, મધુર, પ્રિય,  
લલિત વહાવનું સુખન, આલિ ગન  
ઓવારયું [ જોલનાર

મીડાળોલું, વિં સાડ લાગે એવું  
મીડી, સ્ત્રી વહાવની સુખી,  
જોષી બચ્ચી ( ૨ ) સ્નેહાલિ ગન

મીડું નં ખાડ પાણી સુકાઈને  
બનતો ખારો પદાર્થ તે, લવણ લણ.

નિમક. ( ૨ ) સત્ત, બગ વીચં.  
૩૦ પ્રં મીડાવગરનું=સત્ત વગરનું:  
મોળુ નરમ માવવગરનું

મીડું, વિં સ્વાદિષ્ટ-મીડું  
પાણી ( ૨ ) મોઢામા સ્વાદ ઉત્પન્ન  
નરે એવું ૬૦ મીડી બાજરી ( ૩ )  
ગજ્યુઃ-મીડો લાલ ( ૪ ) ધન્દ્રિયને  
પસદ પડે એવું -મીડી વાસ ( ૫ )  
વહાલું, ગમનું. ( ૬ ) ધીર, ગભીર.  
( ૭ ) મધુર ક્રમળ, રસમયું વહા-  
લસોયું હલેં ગીડા અડલું મૂળ કાઢવું.

મીડયો, પું લડયો, હજપ્રહ  
માણસ, જેરાવર ને કામ કરવે હલે  
નહિ એવું તે ( ૨ ) કાસદ ખેપિયો.  
( ૩ ) મુખી, અગ્રેસર

મીડિયો, પું જેના શી મડા  
શુભાની પેઠે વળીને આગળ આવેલા  
હોય તે શુભી.

મીણુ, નં મધમાખીઓ મવપુડો  
બનાવવામા જે ચીકણો પીળો બને  
પોચો મુજાચમ પેદાય બનાવે છે તે.  
૩૦ પ્રં મીણુ મીણુ થઈ જવું=શરમથી  
નરમ થઈ જવું મહેં મીણુનો પણુ  
માદી=નળગો પોચો તોપણુ સત્તા-  
વાળો મીણુ કાપડ=મીણુ ચડાવેલું  
કપડું, મીણિયુ.

મીણુચત્તી સ્ત્રી જેની અંદર  
વાટ ધાવેની હોય એવી મીણુની  
બત્તી તે । જેમાન ચડાવેલું કપડું.

મીણિયુ, નં મીણુ અથવા

મીણો, પું કંઠ નીચો; (૨) વેન  
ચડે એવો ઝેરી પદાર્થ. (૨) ચૌવન,  
ધન, અધિકાર ઇત્યાદિનો મહ.

મીન, નં [ સ. ] એક રાશિ.  
આછડુ. [ કમટેવ; સ્મર.

મીનકેતન, પું [ સ. ] મદન;

મીનદી, સ્ત્રીં બિલાડી

મીનકું નં બિલાડું.

મીનમેખ, સ્ત્રીં હરકત, પ્રત્ય-  
ચાય; ખાચાખચકો.

મીની, સ્ત્રીં બિલાડી. કહે-  
મીની મીની દુધપી તો તૈયાર

મામાંસા, સ્ત્રીં [ સ. ] ઝીણુપટ  
વિચાર ચત્તાવવો તે; સમાલોચના.  
(૨) વેદના કર્મ કાઢ ઉપર લખાવેલો  
સૂત્રપ એક નિબંધ. (૩) ચેકશી,  
તલાસ.

મીર, પું [ ફા ] મુસલમાન  
-શાલ-અમીર-કમરાલ તે. (૨) લા-  
ટના જેવી આછબિકા કરનાર મુસલમાન.  
મીરઅદલ પું ન્યાયાધીશ.

મીલ, સ્ત્રીં [ જં ] કાંતવા  
-વણુવાનું કારખાનું; મીરણી. (૨)  
સામી જુ'મિરા; પક્ષ:-કાઢની સામે  
મીલ બાધવી નહિ.

મીંદાઈ સ્ત્રીં મીંદાપણું

મીંદીઆવળ, સ્ત્રીં સોનામુખી;  
આવળ જેવી એક વનસ્પતિ અને તેનાં  
-સુકાં પાન.

મીંદું, વિં હંડામનનું; સમજે  
-જણુ એલે બહુજ થોડું એવા સ્વભાવનું.

મીંદી, સ્ત્રીં બિલાડી.

મીંદું. નં બિલાડું;

મીંજ, સ્ત્રીં બિયામાંનો ગર;  
મગર, ગોટલી. (૨) બીભંશ, ઠળીયા  
માની દાળ.

મીંકું, નં બિંકું; ટપકું; સ્ન્ય  
(૨) ઝીળી ગાળ કુંઠાળ. (૩) એમાં  
કંઈ નહિ એવા અર્થ બતાવે છે. કિં  
મીંકું મૂકકું = એખામાં નહિ ગણવું.  
મીંકું નગકું = નસંતાન જવું.

મીંઢળ, નં એક ફળ

મુએલું, વિં મરણુ પામેલું.

મુકટે, પું મુકો; સાદી કોરવું  
રેશમી વસ્ત્ર.

મુકરદમો, પું [ ફા. ] દાવો;  
કળિયો; મુનાની તપાસને લગતી બાબત;  
કેસ. (૨) મુદ્દાની બાબત તે.

મુકરર, વિં નક્કી કરેલું; ઠેરવેલું;  
ખચીત, નિયત. (૨) અં જરૂર, નક્કી;  
ખરેખર. [ જવું; ફસડીજવું.

મુકરી-જવું, ના પાડવી; ફરી  
મુકાદમ, પું મજબૂરોનો ઉપરી;  
નાયક; ગજગર; મુખી. (૨) દરોગો,  
મુકાદમી, સ્ત્રીં મુકાદમપણું તે;  
મુખીપણું.

મુકાબલ, વિં મેળવેલું; અસલ  
સાથે સરખાવેલું. (૨) મુકાબલો;  
સરખામણી.

મુકાબલો, પું હક્કના; સરખા-  
મણી. (૨) સરસાઈ. (૩) સમો-  
વડિલાપણું.

મુકામ, પુ. ઉતારો; પડાવ; છા.  
વણી; મેલાણુ. (૨) વાસસ્થાન.

મુકાવડું, કિં સં મેલાવડું;  
છાડાવડું.

મુકુટ, પુ. [સં.] રાજ વગેરેના  
માથાનું જે સુંદર અને કિંમતી વેષ્ટન  
તે; શિરોમુપણ, કલગીદાર સુંદર ટોપ;  
મુગટ (૨) મેર; ઉપરી; વરીવ.

મુકુટ, નં [સં.] ફૂલની ખીવતી  
છળી. (૨) માંજરમાંનાં ખીવતાં ફૂલ.

મુકુલિત, છળીઓવાળું; માજરો  
આવી ગયેલી હોય એવું; મહોરાઈ  
ગયેલું. (૨) ઉપડેલું; ફૂલેલું; ખીલેલું.

મુકુન્દ, પુ. વિષ્ણુ ભગવાન.

મુકર વિં મુકર; નકો; નર;   
ખચીત

મુક્કી, સીં મૂકી; મૂકીનો ધા.

મુકો, પુ. મકદો; ઠાંસો.

મુકત, વિં [સં.] છૂટકું, બંધન-  
રહિત. મોકકું. ૩૦ પ્રં મુક્તકુંઠે=મેટિ  
અવાળે. મુકતકુંઠસ્ત=કદાર;

મુકતા, નં [સં.] મોલી; ગોળ  
દોણી; મણકો.

મુકતાઈ નં પારસીઓના પિટ-  
ઓને યાદ કરવાના દિવસો તે.

મુકતાઈળ, નં મોલી. [માળા.

મુકતાવલી, સીં [સં.] મોલીની

મુકિત, સીં [સં.] છુટકારો

(૨) સંસાર બંધનમાંથી છૂટા થઈ

જવું તે. મોક્ષ (મુકિતના ચાર પ્રકાર—

સાધુત્વતા, સંતપતા, સમીપતા ને સ-

લોકતા.) મુકિતપદ=પરમ નિવૃત્તિનું  
સ્થાન; ચલપદ. મુકિતમાર્ગ=મોક્ષ-  
માર્ગ; જ્ઞાનમાર્ગ.

મુખ, નં [સં.] મો; મોહું (૨)  
વદન. (૩) સમુદ્રને મળતો નદીનો  
જે છેલ્લો ભાગ તે. (૪) બાર; વાટ;  
રસ્તો; નાકું; દરવાજો [ જે મોં તે.

મુખકમળ, નં કમળના જેવું

મુખકળા, સીં મેનો-ચેરાને  
ઘાટ-દેખાવ તે [જેવું સુંદર મુખ તે.

મુખચંદ્ર પુ. [સં.] ચંદ્રમાના

મુખજુલાની, સીં ગોડાની સાક્ષી.

મુખકું નં મો; મોહું; વદન.

મુખતેસર, વિં [ફા.] સારરૂપ;

સક્ષિપ્ત; કુંકું.

મુખત્યાર, વિં [ફા.] પોતાની

મરણમા આવે તેમ કરવાને સત્તાવાળું.

(૨) કોઈનીવતી કામ કરનાર; એલચી;

વકીલ. ૩૦ પ્રં આપ મુખત્યાર=પોતાની

ધંધામા આવે તેમ કરી શકનાર.

મુખત્યારનામું, નં પોતા તર-

ફથી કામ કરવાની ખીલને સત્તા

આવવાનો લેખ.

મુખત્યારી, સં. આપ અધિ-

કાર. (૨) સદર પરવાનગી, કુષ અખ-

ત્યાર. (૩) ખીલની પરવાનગીથી તેનું

કામ કરવું તે

મુખપરીક્ષા, સીં મોઢામોઢ

સવાલ જવાબ થાય એ પ્રમાણેની

તપાસણી તે.

મુખપાક. પુ. [સં.] મોંમાં ફેલા

ને ચાંદીઓ પડી જાય એવો એક રોગ.

મુખપાઠ, પુ. [ સં. ] મોઢે કરવું  
તે; મોઢે બોલી જવાય એવો જે  
અવશ્યસ તે.

મુખમુદ્રા સ્ત્રી. [ સં. ] મોનો  
શકડો મોનો ધાટ

મુખર. વિ. [ સં. ] બોલકણ;  
ઝટઝટ બોલે એવું, બોવતા શરમાય  
નહિ એવું, વાચાળ (૧) ઠઠાખાળ;  
મરઠઠ (૩) વાગતું; ખડખડણ.

મુખશિત્, વિ. [ સં. ] વાગતું;  
ગાજતું; ખડખડણ (૨) વાચાળ

મુખવાસ પુ. મોને મુવાસિત  
કરે એવી ખાવાની વસ્તુ તે (૨) સો-  
પારી, પાન, એલચી વગેરે વસ્તુઓ તે;  
તાજૂલ

મુખસામુદ્રિક, ન. [ સં. ]  
મોંના દેખાવ ઉપરથી સ્વભાવ પારખ-  
વાની વિદ્યા તે.

મુખિયું, ન. અયણીયું મો સિની  
લેવાનું મુતળીયું ચુંબળું.

મુખિરો, પુ. કાઠારણની સેવા-  
પૂજ કરનારો જે મુખ્ય માણસ તે.

મુખી, પુ. ગામની ન્યવસ્થા  
રાખનાર ગામનો વડો તે; પટેલ. (૨)  
અંકસર, ઉપરી.

મુખ્ય વિ. [ સં. ] જેની પ્રથમ  
ગણના થતી હોય એવું; સાથી સાર-  
ત્રેષ્ઠ તે (૨) પ્રધાન; ઉત્તમ

મુખ્યતા, સ્ત્રી. [ સં. ] આધતા;  
અગ્રગણ્યતા.

મુખ્યત્વેકરી, અ. બહું કરી;  
વિશેષે કરી. [ રાજનગર.

મુખ્યશહેર, ન. મોટું શહેર;  
મુગદ, પુ. [ સં. ] મુકુટામયે પહેર-  
વાનો મુદર ને કિમતી ટોપ શિરોવેષન;  
દલગી, તાલ. (૨) મુરખી વહીવ.

મુગડી સ્ત્રી. નાનો મુગડો.

મુગડો, પુ. અમોઢમા પહેરી  
સમય એવું રેરામી વસ્ત્ર

મુગડી, સ્ત્રી. કાનનું એક મોટીનું  
ધરેણુ મુગડી લમાનોની એક નવ.

મુગલ વિ. તાતાર તરફના મુસ-  
મુગલાઈ, સ્ત્રી. મુગલ પાદશા-  
હોની કારકિર્દી તે. (૨) મુગલોની

ભેલાઈ-સમ્યતા-કાઠમાઠ વગેરે.

મુગસાડી, સ્ત્રી. મુગલોની ન-  
તવું સ્ત્રીઓને અમોઢમા પહેરવાનું  
રેરામી વસ્ત્ર

મુઘ, વિ. [ સં. ] થોડી સમ-  
જલુવાણુ; બાલિશ (૨) સાવસ,  
સીધું; બોળું.

મુઘા, સ્ત્રી. [ સં. ] નવા  
ચીવનમા આવેલી પણ બોળી, રતિમા  
થોડી સમજવાળી સ્ત્રી; પ્રેમરેસી;

મુચરકો, પુ. યુનેગાર વચન પાળવો  
માટે કરી આપવાનો લેખ તે; કરાર.

મુછાળો, પુ. જેને મૂંગ આવેલી  
હોય એવો મરદ તે.

મુજ, સં. માટે.

મુજબ, અ. [ અ. ] પેઠે; માફક;  
પ્રમાણે (૨) વિ. સરખું, સમાન.

મુજમુદાર, જુઠું મજમુદાર.

મુજરે અઠ મજરે; વગરમા.

મુજરે. પુઠું મજરો, નમન (૨)  
બહુ વિવેકબોર વદન

મુજહામત, સીઠ ડીકા, વિવેચન  
(૨) અટકાવ પ્રતિબંધ.

મુજાબો, પુઠું [ જા ] મહારવ,  
વજન, બોજ (૨) દરકાર, મજુના લેણું

મુજાવર પુઠું [ જા. ] કળારની સ.  
બાળ રાખનાર [દીવેલો બદાયારી બહુક.

મુજિયો, પુઠું તરતમાજ જનોઈ  
મૂઠ, સીઠ તરવાર હથિયાર વગે-  
રેની પકડ તે (૨) ગીલીદડાની રમ-  
તનો એક દાવ (૩) મૂઠી (૪)  
તંત્રશાખનો એક મારણ પ્રયોગ.

મૂઠિયું, નઠું ચાર આગળા અને  
અંશડાથી મૂઠી વાળીને બનાવેલો કણક  
વગેરેનો સ બગોળ આગર બહુમુ

મૂઠી, સીઠ [ સ. મુઠિ ] દા  
ચળી માથે લેરાથી આગળા વાળના તે  
(૨) દાચેળીને આગળામા સમાય  
તેટલું તે-મૂઠી અન્ત. (૩) મુઠી  
૩૦ પ્રઠ મૂઠી વાળવી =સંમદ કરવો.  
બાણ રાખણું મૂઠીઓ વાળીને  
દોડવું=તરાથી નાસવું.

મૂઠીબર, વિઠું મૂઠી બરાય તેટલું.  
મૂઠીમા માય એટલું (૨) ચોટક બૂજ.

મુઠદારશિંગ, સીઠ એક બ  
તની આપધિ.

મુઠદાલ વિઠું [ જા મુરદાર ]  
મરી ગયેલા જવું, ચેતન વગરનું;

લાગણીતદિત (૨) ગગડત, નિર્મોહ્ય  
દમ વગરનું.

મુઠદું. નઠું [ જા ] ચેતન્ય  
વગરનું કયેવર. ગળ, પ્રેત મટલું;  
વારા, લોથ

મુતરડી સીઠ પિંગાગખાનું,  
મુતરવાની જમા

મુતરણુ, કિઠું અઠ મત્રપિંડ  
મારકત પ્રવાહી સરીર બહાર નાંકવો  
(૨) મુજુ ચરચરવું

મુતરાણું, વિઠું મુતરવાની ઢાલ-  
તવાડું. મુતરવાની તાકાદ યથ લોથ  
તેણુ

મુતરાવણુ, કિઠું સઠ મુતરે એમ  
કરાવણુ. પિરાણ કરાવવો (૨)  
ડરાવણુ, દળદાવણુ

મુતરિયું, નઠું મુતરવાનું વાસણુ  
મુતરક, અઠ [ જા મુતરક ]  
વદન. બિલકુલ તમામ

મુતરલિક, અઠ [ જા મુતર-  
અલિક ] ઉતરતા ઓછાનો અમનદાર.  
નાયબ વતી કામ કરનાર

મુદધ, નઠું મન, દુસ્મન (૨)  
પ્રતિપક્ષી વાતી

મુદત, સીઠ [ જા. મુદત ] અમુક  
નક્કી કરેનો વખત તે પાછી મુત=  
ઠેરવેલો વખત પુરા થયો લોથ તે  
સમય. મુદતસર=બરાબર વખતે

મુદા અઠ [ જા ] ઠ. લાસથી,  
આનંદથી દરખથી

મુદિત, વિઠું [ સં ] દરખાયેડું;

રાજ; આનંદિત; પ્રસન્ન. (૨) ખીલેલું; ફૂલેલું.

સુદલ, નં [ અ. ] મૂળ યાપણ; મુંડી પુછ, બડોળ. (૨) અંધારે લગાર, જરાએ જરા, તમામ, સાવ

સુદામ, વિં [ અ. સુદામ ] ઘણા વખતનું ચાલુ. (૨) અં ખામુખા; વિશેષકરીને; ખાસ.

સુદો, પું [ અ. સુદા ] પુરાવો; સાખીની. (૨) શુનાનું મૂળ; પાથો; પેલો. (૩) ચોરાયલો માલ.

સુદ્રા, સ્ત્રીં [ સં. ] ઉપરના દેખા-વની સુંદર છદ્ધ છાપ; આલોક. (૨) ચિહ્ન; નિરાત્ની; રેખા. (૩) છાપ, સિક્કો. મહોર. (૪) છાપવાના ધાતુના અક્ષરો. (૫) એક પ્રકારની યોત્કિયા (૭) અંગુઠી સુદ્રાલેખ=અન્ન લેખ. તમસુદ્રા=અન્નુક દેવતા મંત્ર અથવા પત્રમાં કોતરેલાં ધાતુનાં ખીખાને ગરમ કરાવી ચામડો ઉપર તેને કામ દેવકાવવો તે

સુદ્રાંકિત, વિં [ સ. ] છાપેલું.

સુદ્રિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] જેની ઉપર નામ કોતરેલું હોય એવી વીંટી.

સુનરી, પું ઉડું કારસી અરખી વગેરેનો શિક્ષક. (૨) લખાણનું કામ કરનાર. [ નાર; ન્યાયાધીરા.

સુનસદ્ધ, પું ન્યાય આપ-

સુનસદ્ધી, સ્ત્રીં સુનસદ્ધનું-કામ તે. (૨) પોતાની ગરજ પ્રમાણે કરવાની ઘટ-સદર પરવાનગી તે.

સુનાસથ, વિં [ અ. ] વાજ-

ખી; ચોખ્ખ; ધટિત.

સુનિ, પું [ સં. ] તપસ્વી; ચોખી; મૈત્ર રહી તપ કરનાર સાધુ. સુનિનત=નહિ બોલવાનું મન ને.

સુનીમ પું [ અ. ] પેટીનું કામ કરનારો મુખ્ય મુમાસ્તો. (૨) આડતિયો.

સુનીમી, સ્ત્રીં મુનીમગીરી.

સુન્ય, નં અણુબોલ્યા રહેલું તે; મૈત્ર.

સુફલ, પું મફત.

સુફતી, પું મુસલમાન પંચા-તિયો. [ લાચાર કંગાલ.

સુફલસ, વિં [ અ. ] ગરીબ;

સુફલસી, સ્ત્રીં ગરીબી દોનતા; કંગાલિયત. [ દેરા.

સુફસીલ, નં બહારગામ; પર-

સુખારક, વિં [ અ. ] લાગ્ય-સાખો; સુખી; આળાદ.

સુખારકખાદી, સ્ત્રીં સાફ થયા બદલ પ્રસન્નતા બતાવવી તે; આશી-ર્વાદાત્મક ઉદ્ધાર તે; અસિનંદન; ધન્યવાદ.

સુમતી, સ્ત્રીં જૈનયતિઓ મેંની કાડ સામે લુપ્તકાનો જે નાનો કકડો બાંધે છે તે.

સુમનો, પું મુસલમાન ધર્મમાં ગયેલા હિંદુઓની જાતિ. [ ઇસ્લામી.

સુમુક્ષુ, વિં [ સં. ] મોક્ષની

સુમ્માધ, સ્ત્રીં ( કા. મૂમ્માદ ) માણસની ચરખીની મેજવણીથી બના-

વેળી એક દવા.

મુરખ, વિં મૂખ, જેવકુર, મુર  
ખનો સારદાર-શિરોમણિ=અતિ મૂખ  
મુરખાધ, સીં મૂખતા  
મુરધી, સીં મરધડી, કુકડી.  
મુરધો, પું કુકડો, મરધો.  
મુરધગ, નં મોરધંગ, એક  
ખતનું વાળું.

મુરછા, સીં મૂર્છા [વાળું.  
મુરજ, નં [સં.] એક ખતનું  
મુરત, સીં મૂર્તિ (૨) મુર્દી.  
મુરતિધો, પું કંચાને પચણવા  
માવનારો.

મુરતી, જીં મૂર્તિ  
મુરખખી, વિં [અ] કંકળનો  
પાટો માણસ તે, વગીત, મુરખન;  
[૧૦૪]

મુરખમો, પું [અ] મુરખવા  
[મણી પ્રાચેરો કુળની કથુંબરનો  
ધોતે,

મુરક્ષી સીં મોરલી, વાસળ.  
મીધરમ્પુ. (૨) દેવને અર્પણ  
હી ઠાકરી.

મુરવત, સીં [જા. મુરવત]  
૧-બોજ, વજન, ગીરવ પ્રતિજ્ઞા  
અદળ વિવેક; સમ્યાચાર સારમ.  
મુરમ્પ, પું મુર. ધર્મનો ઉપ-  
કરનાર; મુરિદ.

મુરતખ, સીં [જા] મોરવ;  
૧૫ મોતો વજન.

મુરાદ, સીં [અ] કમ્પા,

આશા, ઉગેદ

મુરાદિ. પું [સ] મુરદે પનો  
સનુ તે; શ્રીકૃષ્ણ. મોરાર

મુરીદ, સીં મેલો; ગિય  
મુલક. પું [અ] દેરા, જન-  
પદ, મદેરા

મુલકગીરી, સીં તાબાના  
મુલકમા આમતેમ ફરવું-ચારીએ  
નોકળકુ તે. (૨) મુસાફરી.

મુલકી, વિં મુલક સંબધી-મુલ-  
કને લગતું (૨) દિવાની, વમુલાલી  
મુલકીખાતું = વમુલાલીખાતું.

મુલતવી, અં અર્ધર; અદળદ,  
મોકુર કિં પ્રં મુલતવી રાખવું =  
વરત લેના જામ રાખવું (૨) ઉર-  
કથું માલીખાતું

મુલતાની, વિં મુલતાનતું,  
મુલતાન સંબધી. (૨) મુલતાનનો  
રહેવાસી. [મૂલ્યવાન.

મુલદાર, નિં કિંમતી, મોકુ,  
મુલવણું કિં સં મૂલ કરતું;  
કિંમત કરાવવી

મુલાયમ, વિં [અ] મુલાયુ;  
નરમ, પોયું, કુમળું. (૨) બારી  
વણાટનું, ઝીણું.

મુલાકાત, સીં [અ] મેળાપ,  
બેઠ, સમાનમ. (૨) પરિચય, સં-  
વાસ (૩) સંબધ; મેળ.

મુલાખે, પું [અ. મુલાતદ]  
મદાને, મર્થતા; અદળ આમન્યા;  
વિવેક



મુલામ, ૧૦ [ અ મુલમ્મ ]  
સરસ, મુંદર ( ૨ ) રસબુ-ટોળ  
ચાવવો તે

મુલ્લાં પુ. [ ફા ] મુસવમાન  
પડિત ધર્મ અને ન્યાયનું સાદિય  
જાણનારો અને ઉપદેશ આપનારો શુક

મુલાકાત, ન. જામક

મુલાખ પુ. ધરોળો નાતો

મુલાખો, પુ. નિમાળો વાળ કેરા

મુલુ, વિ. મરી મયું, ખેર, એવો  
અર્થ ખતાવે છે, તિરસ્કાર અને ઉપે  
ક્ષામા કહેવાય છે

મુશકેદાદ, વિ. વાસા પાછળ  
હાય બાધેવા હાય મેવું.

મુશકેલ, વિ. [ અ. મુશકિલ ]  
મદ્દાશ્રમે અને એવું; અધર, કંઠા,  
દુ સાધ્ય, વિપમ

મુશકેલી, સી. મુસીખત, મહેનત  
પડવી તે કંઠાઈ.

મુશ્કી, સી. [ સં ] મૂકી

મુસદ્દી, વિ. [ અ ] મુસદ્દો બ-  
નાવી જાણનાર, લખાણ કરવામા કા-  
બેલ (૨) સમ્ય કાજ કરાળ

મુસદ્દો, પુ. [ અ મુસદ્દ ]  
ઉંડા અર્થ વાળી ઇબારતનું લખાણ  
તે, ખરડો, લખાણની રૂપરેખા

મુસલમાની, વિ. [ ફા ] મુસ-  
લમાન સળધી, મુસલમાનને લગતું ;  
ઈસ્લામી [ ચટાઈ.

મુસલ્લો, પુ. નિમાજ પઢવાની

મુમળ, ન. [ સં. ] ખાડવાનું

ઝોબર સામેલું. [ ખાડવું તે  
મુમળખડી, સી. નાખા (૨)  
મુમળધાર, વિ. મુસળ-સામેવા  
જેવી નવી ધારવાળું, પુ. કળ મોઢમાર  
મુસળસ્નાન, ન. જેવું તેવું સ્નાન  
મુમળી, સી. [ સં મુસલી ] એક  
જાતની ઔષધિ ( ૨ ) નાનું મુસળ,  
ખતો.

મુમળ, ન. [ સ મુસલ ] ડાગર  
ખાડવાનું ઝોબર, સામેલું.

મુસાફર, પુ. [ અ ] વટમાશું,  
પ્રવાસી, પંથી [ તે, પ્રવાસ, પથ  
મુસાફરી, સી. દેશપરદેશ કરણ  
મુસારો, પુ. પગાર, દરમાયો

મુસાદિખ, પુ. [ અ ] સામે  
રહેનારો મિત્ર [ નત, કંઠાણ  
મુસીખત, સી. મુશ્કેલી, મહે-  
મુસ્તકીન, વિ. [ અ ] મક્કમ;  
મજબુત. (૨) જોરાવર.

મુફ્ત, ન. [ સ ] કોઈ સારું  
કામ આરંભવાનો શુભ વખત તે.  
(૨) જે ધરી જટલો સમય તે.

મુળશુ, વિ. ખલુ, સધણું.  
(૨) અ. લમામ, જરાએ જરા, બિ-  
લકુલ; તદ્દન.

મુળાપણી, સી. મુળાની મુડી.  
મુળીયું, ન. લોખમાયી રસ-  
કસ ચૂસનારું નાતું મૂળ જડ

મુળો, પુ. એક ધોતો કંદ  
મુગણી, સી. રાધેશા ચોખાનેચોખી  
મરચું મીઠું નાખી ખનાવેલી દોરલી.

મુગુ વિં [સમૂહ] જેને  
વાચા ન હોય તેવું મૂક

મુજ નં એન જતવું ડાલ જેવું  
ધાસ (એના દોરડા વજાન છે બાજ  
આરી એના દોરડાનો ક દોરો રાખે છે)

મુજડો પુન જેને મોઢે કાગ  
ને રાગેર ધોળા વાળ હોય એવો  
વાળો

મુજલુ સીંમુંજાણુ તે ગમુજલુ  
મુજલુ સીં અંગમણુ  
ગમરામણુ બેચેની બ્યમતા કોમ  
હયાદ ઉદ્ધવેગ આકુળતા

મુજલુપી, સીં મુજલુ અક  
ળામણુ (૨) મુજેની શુચવણુ

મુજાદો, પુન વેફસાના સોભનો  
રેગ ત્રિદોષ

મુજાણુ, કિં અં અકળાણુ  
ગમરાણુ (૨) રિખાણુ કડાળણુ  
(૩) શુચાણુ [મન્તક

મુડ, નં [સ] માણુ ડોક,  
મુડણુ, નં મુડણુ-વાગ લેવાતે,  
દીક્ષા નેરી તે લેવતવવા તે

મુડન, નં બોડાવણુ તે વાળ  
મુડમાળ, સીં માયાની બોપ-  
દીઓની માળા તે

મુડણુ, કિં સં અજાથી વાળ  
કાઢવા બોડણુ (૨) ઉતરણુ ધુલ-  
ણુ (૩) દીક્ષા આપરી સિં કરવો

મુડાણુ, કિં અં બોડાણુ  
(૨) ઉતરણુ (૩) ચેવા થડ

મુડિયો, પુન મુડાચેના જે  
થયેના

મુડી, સીં યાપણુ, બડોળ  
(૨) પુલ રોડ પૈસો (૩)  
ગરદન, ગળચી બોચી

મુડી, સીંમાણુ, ડોક (૨) મો,  
મુખ મુડી નીચી મરવી=નજવાણુ.

મુડો, પુન સો મણુ બાર તે  
મુડો, મુડિયો બોડો (૨)  
પુરન

મૂક, વિં [સ] મુગુ, અવાચક.  
મૂકડ, કિં સં મેવણુ, મુકણુ,  
રાખણુ

મૂછ સીં નાક નીચે ઉપલા  
બોઠ ઉપર પુરુષને ને વાગ આવે છે  
તે ૩૦ મં મૂઝો મરડવી=કરડાગી  
કરવી નૂઝા ઉસણુ=મનમા રાજ  
થણુ મવકણુ મૂઝોવાળ=માનીતો  
માણસ

મૂછાણુ, વિં મૂઝવાણુ (૨)  
મરદ પ્રતાની બેરાવર (૨) ઉમર  
લાયક આધેડ વૃદ્ધ

મૂછ, ૧૦ કલુસ દૂપણુ બ-  
ખીવ (૨) મુગુ, બોને નહિ એણુ.  
હોસ વગરણુ

મૂડી, મુડી  
મૂઠ વિં [સ] અમુજ અજ્ઞાન.  
(૨) ગાડુ થડ [પિરાળ

મૂતર નં [સમૂહ] મૂત  
મૂત, નં [સ] મૂતર પિગાળ

મૂત્રકૃત્ત, પુ. [સં.] મૂત્રપિંડને લગતો એક રોગ; વારંવાર પિરાળ થયા કરે એવો રોગ.

મૂત્રપિંડ, પુ. [સં.] શુદ્ધ લોહી અને મૂત્રને જુદાં પાડનારા એ માસલ-પિંડ તે. [એવુ.

મૂત્રલ, વિ. મૂત્ર વધારે કરાવે

મૂત્રાશય, ન. [સં.] જેમા મૂત્ર એકકું થાય છે તે કેથળી, કુકડા

મૂત્રાહ, ન. જે દ્વારે મૂત્ર બહાર પડે છે તે.

મૂર્ખ, વિ. [સં.] અકલ્લ વગરનું અમલુ; એાળી બુદ્ધિનું. (૨) સમજે નહિ એવું.

મૂર્ખતા, સ્ત્રી. મૂર્ખપણું; મુરખાઈ. (૨) અણસમજુપણું.

મૂર્ખાઈ, સ્ત્રી. મૂર્ખતા.

મૂર્છાના સ્ત્રી. [સં.] મૂર્છા; અચેતનતા, બેશુદ્ધિ. (૨) સંજીતનો એક બેદ.

પુતળું. છળી; વસવીર; બાવલું. (૨) સાધુ; સંત; -મંદિરમાં કેટલી મૂર્તિ રહે છે ? (૩) કોઈ પણ સીજનો તેને મળતો આકાર તે. (૪) શરીર; દેહ.

મૂર્ધન્ય, વિ. [સં.] માથાને-લગતું; તાળવા ઉપરના ભાગમાંથી બોલાતું. મૂર્ધસ્થાની

મૂર્ધસ્થાની, વિ. મૂર્ધન્ય. ન. ટ, ઠ, ડ, ઢ. જુ. ૨, ને ૫ એ અક્ષરો.

મૂલ, ન. [સં. મૂલ્ય] કિંમત હામ, દર; ભાવ; મૂલ્ય (૨) પારખ; પરીક્ષા; તુલના. (૩) મજૂરી; મહેન-તાણું. (૪) મૂળ; જડ. (૫) આદિકારણ

મૂલક, વિ. અસલ કારણરૂપ; મૂળરૂપ; પાયા-આધાર રૂપ (૨) દેશ.

મૂલ્ય, ન. સ. કિંમત; હામ દર.

મૂલ્યવાન, વિ. કિંમતી, મૂલ-વાળું; મોઢુ.

મૂષક, પુ. [સં.] હંદર.

મસ. સ્ત્રી. - સુપા ] ધાતુ

મૂળપીઠિકા, સીં [સ.] પ્રસ્તા  
વતા મર્યાદાનુ વખાણ

મૂળપુરુષ પું [સ] વંશ-ક-  
ળનો ગાદિ પુરુષ તે પૂર્વજ

મૂળાક્ષર, પું વર્ણમાળાના મૂળ  
અક્ષરો સ્વર તથા વ્યંજન

મૂળાડિય, નં નાનું મૂળ  
મૂળી, સીં બીજું મૂળ

મૂળ, અં પહેલેથી અસલથી  
(૨) કંઈ હાથજ ન હોય

મૂળ પું [સ] હરણુ કુરગ  
(૨) અંક નક્ષત્ર [આમકુ]

મૂળચર્મ, નં [સં] હરણુનું  
મૂળજળ નં રેતળ જમીન

હપર ભાગ રૂપ કિરણ પડતા દ્વયથી  
ખાળી જેવો બ સ યાય છે તે મરી

ચિકા કાઝવા  
મૂળનૃપ્ત્યા સીં મૂળજળ

મૂળનયની, સીં મૂળના જેવા  
ચ ચળ નેત્રરાગી સી

મૂળપતિ, પું સિંહ વનરાજ  
મૂળમહ, પું કસ્તૂરી

મૂળયા, સીં [સ] સિકાર  
મૂળહાથન, નં [સ] ચંદ્રમા

મૂળહી, સીં મૂળની માદા હરણી  
મૂળલોચના, સીં મૂળનયની

મૂળમર નં [સ] મૂળસીર્ષ ]  
એક નક્ષત્ર

મૂળાક્ષી સીં [સં] મૂળનયની  
મૂળાંક, પું જેના બિંબમા મૂ-

ગનુ ચિહ્ન છે તે ચંદ્ર  
મૂળી, સીં હરણી (૨) એક

વનસ્પતિ. (૩) એક રોગ વાયુ  
મૂળેન્દ, પું [સં] નીમા ધન્દ્ર  
જેવો તે ગિંદ.

મૂળાલ નં [સ] કમળ તત્ત્વ  
મૂળાલિની, સીં [સ] નલિની

કમળનાવેલ ગયેલું (૧) પ્રેત રાખ  
મૂળ, વિં [સ] મુએકુ, મરી

મૂળમુખવની સીં [સ] મુ  
એવાને છવ્વ કરવાનો વિદ્યા-આપદિ.

મૂળક, નં મહદુ રાખ પ્રેત  
મૂળાશૈલ્ય નં મરી ગયેલાનું

સૂતક  
મૂળિકા, સીં [ન] માગી મટાડી.

મૂળ, નં [સ] મરણુ મોત.  
મૂળચન્દ્ર નં [સં] વસિયત

નામુ વિન  
મૂળલોક, પું મરણુધર્મવાળા

પ્રાણીગાનુ વામસ્થાન પૃથ્વી શિવ.  
મૂળજય પું [સ] મહાદેવ

મૂળ અ સીં [સ] હાથવેલો  
જગાડવાનું એક અમવાલ પખાજ

મૂળ, વિં [સ] કામળ નરમ,  
સુવાળુ પોચુ (૨) મધુર

મૂળતા સીં મૂળપદ કામળતા  
મૂળલ વિં બહુ કામળ

મૂળમય, વિં માગીનું મૂળિમય  
મે, પું [સ] મેઘી મેઘ વરસા

દ, મેઘ મે-લો (૨) ખ્રિસ્તી વધનો  
પાયમો મહીનો (૩) સીં અમલ, સત્તા

મેક્ષણ, પું સાર હવાવવાનો  
લાકડાનો દંડો લાંબો ચાટવો.

મેખ, સીં ખીલી, લાડનો અ-

ત્રીવાળો ખીડો (૨) ચુક ધીવ ખી-  
લો (૩) ખીનો (૪) કાચર કાચ સા  
લ કિં પ્રાં મેખળાત્રી-મર્દુડ કરવુ  
મેખળા નાં તડાઈનુ એક દવિ  
યાર (૨) કદો (૩) લાં તરીક  
લામેખળ

મેખળા સ્ત્રી [ ૫ મેખળા ]  
સ્ત્રીગાનો કદો (૨) સેર રમના ઠાની  
(૨) કુરતી ગાળરખા અથવા મર્થાના તે  
મેખિયુ નાં મેખુ અટીલુ  
મેખી વિં અટી ઠી  
મેખુ નાં અટીલુ  
મેખનાં સ્ત્રી રેયાની હગાર  
મેખળા, પુ [ સ મવળ 'હાળી,  
ગજ માત ગ [ મેખો

મેધ પુ [ સ ] વરસાદ મેઢ  
મેધપ્રતુષ નાંસૂર કસ્થિનુ વકો  
બલત મથાથી સાત રખાણુ એ અર્ધ  
ગાળ વનુંલ દેખાય છે તે ઇન્દ્રયાજ  
મેધરવે, પુ આળા વગેરે જા  
ડાના નાના નાના ફૂવમાથી એ કીણી  
મધુની ઠાટ વરસે છે તે (૨) પૂમસ  
મેધરાળા, પુ મેધ

મેઢાડ બર, નાં વાદળાનો જા-  
માવ તે ધારકો (૨) છત્રીવાળી અ  
ખાડી (૩) હાડિં ટાળ

મેચકુ, નાં નાના ચુવળા જેવુ  
ગાડુ પુતળુ (૨) જમીનમા બેસા  
ય એવી ઘીવી

મેજ, નાં ટેબલ

મેજવ પુ [ અ ] દુકાનીનો

નાયક મેગિ જમાદાર ( ૨ ) માથ,  
બસત (૩) પ્રમાણુ ના દાખડો

મેહક નાં દેડકુ દાદર

મેટી, સ્ત્રી નાનો નુદર મેડા

ખરનો મેઢા ખડ તે

મેટા પુ માલિકુ માત

મેતર પુ [ મ મહત્તર ] ઢેડ

મેતગણી, સ્ત્રી ઢેડ

મેચિયુ, વિં મેથીમે મથામે

ચડાવેલ મેચિયામેચીનો માલો

ચડાવી બનાવેના અથાણુ

મેથી સ્ત્રી [ ન મેચિકા ] એક

ભતની દિલ્લ વનસ્પતિ અને તેના ખી

તે મેથીપાકમેથીના લાટ (૨) માર

મેઢ પુ [ સ ] ખાળીખોના રા

રીખાનો એક રસ ચરતી [ જમાવ

મેઢની સ્ત્રી ચરનો ખૂળ મેઢા

મેઢાન, [ અ મવદાન ] પુ ઠી

સપાટ જમીન રણ કિં પ્રાં મેઢાન

કરવુ=ખુશુ સપાટ કરવુ જમીનપેસ્ત

કરવુ મેઢાનપડવુ=વડવાને બદાર

પડવુ

મેઢિની સ્ત્રી પૂરતી, જમીન

ભૂમિ ( ૨ ) દુનિયા આદમ

મેધ પુ [ સ ] બલિ ભોગ

મેધા સ્ત્રી [ ન ] બુદ્ધિ સારી

વાદદાસ્તવાળી બુદ્ધિ તે

મેધાવી, વિં [ સ ] બુદ્ધિયાળી

સ્મરણ સકિત સાથે કુચ બુદ્ધિવાળુ

મેના, સ્ત્રી ધાપટની માફક

રક્ષિતવાથીએ તે મેડે એવુ કાબરજેવુ

એક પખી (૨) પાવતીદેવીની માના  
દિમાવયની સ્ત્રી [ ઘાટની પાટખી  
મેનો, પુ. મિયાનો પેગીના  
મેમણ, પુ. મુસવમાનોમાની  
એન્નતિ અને તેન્નતિમાનો ગાણુસ તે.

મેમનો, પુ. નાકું જડાવ  
મરેણુ ઠાટા ચુક [ અતિથિ

મેમાન, પુ. મહેમાન, પરાણો,  
મેર, પુ. [ સ મેરુ ] મેર

પવંત (૨) માળાનો મેટા મણકો  
(૩) સવંથી શ્રેષ્ઠ, મેટા ઉપરી,  
નાયક (૪) એક જાનના લોક

મેરમેરાયાં, ન. દિવાળીની રાતે  
છાકરા ને ચેરડીને સાકે મથાન કરે છે  
તે (૨) બળતુ ઉખાડિયુ

મેરાધ, પુ. દરજી સધ, કપડા  
શિવવાનુ જામ કરનારો તે

મેરાધુ, ન. બળઈ ઉખાડિયુ,  
મરાવ વિવાળીની રાતે છાકરા ને  
જાન્ડો બાધી રીતે કરે છે તે (૨)

ઉખાડિયુ (૩) હુકમો, જાન્ડ  
(મદનરીમા)

મેરુ, પુ. [ સ ] એક સાથી મેટા  
પુરાણમાવણુવેદો પવંત

મેરી, સ્ત્રી. ગેરી, સ્ત્રી, બાધી  
મેર, પુ. નકમો-ખરાબ પદાર્થ.

મળ કચરો, બમટો, કાટ (૨) ચરી-  
રમાધી નાંમેલો કચરો. (૩) પ્રવાહી-  
માનુ નાંમું કસ્તર વગેરે તે (૪)  
મનમાની છુપી વાત, છર્વા, દેખ રીસ  
મેસડી, સ્ત્રી. એક મલિન દેવી.

મેસડું, કિંસમ મૂલ, સ્થાપવુ.

(૨) છાડવુ જુલુ કરવુ (૩) મુકત  
કરવુ મૂકી દેવુ. (૪) સરવા-સરકવા

દેવુ (૫) પીરસવુ. (૬) જમે  
કરાવવુ રોકવુ. (૭) ડનાયે રહેવા

દેવુ (૮) તજવુ, ઠોડી દેવુ.

મેવાણુ ન. બેસવાનુ કામ,  
મુકામ ચાન ખાવા-ચોતવાની જગા.

(૨) છુટવરો, મુકિત, છુટાછેડા,  
(૩) ડગલું, કદમ [ સમાગમ,

મેળાપ, પુ. મિલાપ મુવાજાત,  
મેનાવવુ કિંસમ મુગાવવું,

ગોઠવાવુ (૨) જમે કરાવવાવુ.  
(૨) છોડાવવુ તલવવુ (૪) અદર

નખાવવુ પીરસાવવુ.

મેલી સ્ત્રી. ચાર જાણુ  
મેલીવિદ્યા સ્ત્રી. જૂત પલિત

કાઠવાની અને મારણુભરણુની વિદ્યા,  
કાંઈતુ અલિત કરવાની મનવિદ્યા

મેલુ, વિ. ગદુ. મલિન, મેવ-  
વાણુ (૨) અશુદ્ધ અપવિત્ર (૩)

અનુદાર, કપડી મીઠું (૪) ગૂ નરમ.

મેણુ, ન. જૂત પ્રેત વગેરે તે,  
વળખણુ (૨) નરક મળ કચરો.

મેવલો પુ. મેહુનો મેડોનો,  
મેલ વરસાદ મેવસુતિનુ ગીત-

મેવલો ગા  
મેવાડી, વિ. મેવાડનુ, મેવાડ  
સબધી (૨) મેવાડની સ્ત્રી.

મેવાડો, પુ. એક રામ. (૨)  
બાહણુની એક નાવ અને તેમાનો  
અંદક જણુ તે.

મેવામ પુઠ મહીમાઠાનો મુનક  
મેવામી વિઠ મેવાસનુ-મેવાસ  
સળધી મહીમાઠામા રહેનાર  
તોડાની લૂગર

મેવો પુઠ ખાવા નેવા લીના  
અથવા નુ । મીઠા ફળ તે ( ગામા  
ગરી, અછર દ્રાક્ષ મતંગ, લીજુ  
જ્યા અને અનનાસ વગેરેનો સમારેશ  
થાય છે ગામ પિસ્તા, ચારોળી  
વગેરે તેની મીઠવાળા ખીપણ મેવામા  
ગણાય છે

મેશ સ્ત્રીઠ ઠાજળ મેરા આજ  
વી-આખને ઠાજળ લગાડવુ

મેષ પુઠ [ સ ] થેટા બકરો  
( ૨ ) પદેની રાશિ

મેષો-મેષ અઠ આજ હપાડી  
અને મીચવી તે પવકારો

મેમરી વિઠ માહેમરી શેવ-  
વૈખવ ( ૨ ) નેમના બ્યવહારમા  
કૌન અને વૈખવ બેક ધર્મ ચાલે છે  
એવા વણિયા

મેસુર નઠ એક જતની મીઠાઇ  
અજાના લોગની મુખડી [ લસ મહળી

મેહશીવ સ્ત્રીઠ [ આ ] મિજ  
મેહજીવ પુઠ [ આ ] ઇચર

પ્રિયતમ

મેહેલાયત, સ્ત્રીઠ મહોલાત

મેહેવો, પુઠ મહોલો

મેહુવો પુઠ મેષ વરસાદ

મેળ, પુઠ મળવાપણ તે એક  
એક થઇ ગરેલુ હોય એવુ તે સમ

( ૨ ) ગોઠવન સમ્પાપન બધ  
એસવુ-અનુકૂળ આવતુ તે ( ૩ )

મુતાકાત મેળાપ ( ૪ ) જરૂ  
અગત્ય ચાઠકા સુમાર અડસટો

( ૧ ) લેણ મપુતરી ( ૬ ) રોજને  
રોજ હિસબ લખવાનો શીપડો

કિં પ્રઠ મેળ ખાવો-એતાર થઇ  
જવુ એ દિન થવુ મુતાકાત થવી

મેળ મળવો એકત્રી થવી હિમાબ  
મળી રહેવો

મેળવણુ નઠ મેળવવુ તે મિશ્રણ  
( ૨ ) દ્વધ જમાવવાને તેમા નાખવા

મા આવતી ખગાગ તે અખરામણ  
મેળવણી સ્ત્રીઠ મેળવવુ તે

ભેજ કરવુ તે ( ૩ ) સરખામણી  
મુકાબલો તુલના

મેળવણુ, કિં સઠ એ હ કરવુ  
ભેજ કરવુ ૨) સરખાવણુ ( ૩ )

મેળાપ કરાવવો ( ૪ ) પ્રાપ્ત કરવુ  
જણુ કળજે લેવુ ( ૫ ) સમઠકર

વો સચવુ ( ૬ ) એકતાર કરવુ  
( ૭ ) આખરવુ

મેળાપ, પુઠ મુલાકાત ભે  
સમાગમ સયોગ

મેળાવડો પુઠ ઘણા માણસોનુ  
એક સ્થળે એકઠુ થવુ તે મિજલસ

સભા પરિષદ ( ૨ ) એક બીજને  
મળવાને ભેગા થયેલા માણસોનો

સમૂહ તે ટોણુ મેળો  
મેળાવો પુઠ ઘણાનુ એકઠા

થવુ તે સમ ટોણુ જમાવ

મેળે, અં આપોઆપ: પોતે;  
નતે. ( ૨ ) ખુશીથી.

મેળે પું મેળાપ; મુલાકાત;  
લેટ. ( ૨ ) જમાવ; મેળાવડો ( ૩ )  
તમાસો; કોઈ ઉત્સવની ઉજવણી  
નિમિત્તે ગમત કરવાને લેગા થયેલા  
લોકનાં સમૂહ તે

મેઢ, પું ઘેટા.

મેઢી, સ્ત્રીં ઘેડી, ગાડરમાદા

મેઢુ નં ઘેડુ; ગાડર.

મેઢી, પું ઘેટા

મેઢી, સ્ત્રીં નાના લીલા પાદ  
કાની અઠ વનસ્પતિ; ( અના કુલતું  
અતર યાચ છે, ) હીનો. ૨૦ પ્રં મઢી  
મૂઠવી=૨૪ સગાડવા મેંઢીની છુગડી  
મૂઠવી; કામ ન કરવું.

મેંઢો, પું ધાયેલા ધડનો ઝીણો  
લોટ, પડવું હી દોસ્તી, બાઈબંધી  
મેંઢી, સ્ત્રીં [ સં. ] મિત્રતા.  
મેંઢુન, નં [ સં. ] બેઠુ ભેડાવું  
તે; નરમાદાનો સમાગમ તે.

મેંઢુની, વિં મેંઢુનથી ઉપલેલી,  
સમાગમ.

મેંઢુત, સ્ત્રીં મરણ; મૃત્યુ; મોત.  
( ૨ ) મોઢાણ. ( ૩ ) વિં મરનાર;  
મરી ગયેલું; મડદું.

મેંઢર, નં [ સં. માનુષ ] મા-  
બાપનું ઘર અથવા વતન તે; મિત્રે;  
મહિયર [ બાવી, સાધુડી.

મેંઢા, સ્ત્રીં મા; માતા. ( ૨ )

મેંઢા, સ્ત્રીં બંને બાન્ધ અણી

કાઢેલો લાકડાનો કકડો ગિલ્લી.

મેંઢણું, નં લાણું અણીવાણું  
ખૂડું લાકડું. ( ૨ ) ગડળ; લાંબો  
સખત સોભે

મેંઢલણું, કિંસં રવાના કરવું;  
મેંઢણું પહોંચાડવું, પ્રેરવું ( ૨ )  
વગાવવું. મગતારા; વિશાળતા.

મેંઢળાશ સ્ત્રીં જગાની છટ;  
મેંઢણું, વિં છુટવાણું; ખૂબ  
જગા હાંચ એવું. ( ૨ ) ખુલ્લું, ઉધાડું.  
( ૩, ઉદાર; ખુલ્લા હાથનું; સખી ( ૪ )  
નિષ્કપટી, નિખાલસ.

મેંઢાણું સ્ત્રીં મરનાર પાછળ  
રોહી સંબંધીએ એકલા થઈ રેવું  
કુટવું તે. ( ૨ ) પાયમાલી ખરાબી;  
સંયાનારા ( ૩ ) દિલગીર થવું પડે  
અણું નામ તે.

મેંઢાણિયું, વિં મોઢાણું કર-  
નાર ( ૨ ) માડું, અશુભ. ( ૩ ) ઢિણું  
પગલાણું.

મેંઢુફ, વિં [ અ. ] બંધપાડેલું;  
રહેવા લીગેલું. [ તિ. મુલતવી રાખવું તે.

મેંઢુફી, સ્ત્રીં બંધ પાડી દેવું  
મેંઢો, પું તક, લાગ, પ્રસંગ.

મેંઢુ પું [ સં. ] સંસારની  
માયામાથી છુટકારે; મુક્તિ, ઉદ્ધાર;  
સદ્ગતિ.

મેંઢખ, પું લાગ; તાલ; અનુકૂ-  
ળતા; મોઢા, પ્રસંગ. ( ૨ ) તંબુમાનો  
વાંસ. [ અમે. ( ૨ ) ઉચ્ચ સ્થાને.

મેંઢખરે, અં સૌથી આગળ;



મોખરો પુ. પહિતની આગની  
જગા તે બહાર પડતી જગા ( ૨ )  
ઉચ્ચસ્થાન અમસ્થાન એ લટ તે  
મોખ પુ. બ ને લગણા ઉપરની  
મોખર વિ. બહાર કાઢી નાખેની  
( દાળ )

મોખરી સ્ત્રી. એક જાતની લાળી  
શીંગણ શા. મૂળાની શીંગા ( ૨ )  
હથોડી જેવુ લાકડાનું ખાડવાનું એ  
જાતનું મુગન [વાસવાળું તેજ

મોખરેલ વિ. મોખતાના કૂંચની

મોખરો પુ. ધોળા સુમધી ૧૨  
કૂંચનો એક છોડવો અને તેના કૂંચ તે  
(આ કૂંચની યે નીકળતો ધાંચ છે - બટ,  
હાલરી, દિશી, ને કૂંચ મોખરો ) ( ૨ )  
ખાડવાનું હથોડી જેવું એજાત મોઢી  
મોખરી (૩) નાના શિખર જેવી મુદર  
આકૃતિ તે કાગરો (૪) કાગરા મગરા  
જેવા ધાટનું પહેલું તે (૫) દિવેટના  
બળતા ભાગ ઉપર ખાડેલો કાચવો

મોખચ પુ. એ નામના તુર્કસ્તાનના  
રહેવાશીઓ

મોખવાઈ, સ્ત્રી. મોખચોનો અમલ  
તે, મોખચશાહી (૨) વિ. મોખચોના  
રાજ્ય અમલ જેવું [મોખવાઈ

મોખવી, વિ. મોખવનું - સજાધી,

મોખમ, અ. બાધે ભારે નામ  
કામ નીધા વગર ( ૨ ) વિ. ચોક્કસ  
નહિ એવું અનિશ્ચિત.

મોચક, વિ. [ સ ] છોડવનાર  
મોચણ સ્ત્રી. મોચીની સ્ત્રી

મોચન ન. [ સ ] મુ. ૧૫૩  
તે છોડાનવું તે [સ્પતિ શુદ્ધ

મોચરમ, પુ. એક જાતનો વન  
મોચાનુ, કિ. અ. કરમોડાનુ,

અબગાઈ ૪૫, સહે / વાકુ યજ્ઞનુ  
મોચી પુ. ચામડાના જોડા

વજેર ગિવનાર માણસ

મોચ સ્ત્રી. [ જ ] ખાણ પીણ  
રમણ ને આનંદમા રહેણ તે ( ૨ )

આનંદ દરખ ખુશી ખુશાની ઉદ્ઘાસ  
(૩) મજા જેવું રજારગમા ગુલતાન

રહેણ તે (૪) ધ્વજા મરણ

મોજડી, સ્ત્રી. સારી ને કિમતી  
જોડીઓ કપડાના ભરવા પગરખા

મોજુ, ન. પત્રે પહેરવાની કપ  
ડાની-પે વન વોરના દોરાથી રૂથેની

વસ્તુ (૨) વરગ લહેર

મોજણી, સ્ત્રી. મોજણુ - માપવું  
-ભણ તે માપણી ગણતરી [નાર

મોજણીદાર વિ. જમીન માપ  
મોજાર, ( મોજાર ), અ. મા

માહે ( કવિતામા )  
મોજ વિ. મોજ કરનાર આનંદી

વિલાસી લહેરી ( ૨ ) મનમા આવે  
તેમ કરનાર મનસ્વી

મોજણુ વિ. મોજા,  
મોજુદ, અ. [ જ ] તૈયાર

હાજર [ જેમ  
મોજે અ. અમુક જામ-સ્થાને

મોજેજો પુ. [ સ ] ચમત્કાર  
અદ્ભુત બનાવ

મોજો પું મોઢું મોજી, લોઢ  
ઘોઢો (૨) રેનગા તણાઈ આવેનો  
કાપ (૩) વાટો જમીન

મોટપ સ્ત્રીં મોટાપણુ ગારવ  
(૨) શોભા પ્રતિષ્ઠા (૩) મગરની  
અહ કાર

મોઠમ જું મોઠપ  
મોઠલિયો પું વૈતરો અનાજ  
ભરેલા કાથળા ઉઠાવનાર  
મોટલુ, નં અનાજ ભરવાનો  
કાથળો મોટલો

મોટાઈ, સ્ત્રીં મોટપ [બહેન  
મોટીબાઈ, સ્ત્રીં વરની મોટી  
મોઢું વિં [સ મહત્ત્વ] સગા

મણી કરતા કંઠમાં વધારે (૨) સાડ  
અથ (૩) સખ્યામાં વધારે (૪)  
અગત્યનું જરૂરી (૫) ઉદાર સખી  
(૬) સલાવિત ઇજ્જતદાર (૭)  
ઉમરમાં વધારે વધીત માન આપવા  
યોગ્ય (૮) મહાન (૯) ભારે વજન  
દાર (૧૦) અતિશય પ્રોઠ ભારે

(૧૧) ખાનદાન ગૃહસ્થ આભરૂદાર -  
મોઢા ધર (૧૨) અસન - મોઢું  
મૂળ (૧૩) ઉચ્ચ ૩૦ પ્રં મોટાભા

યવુ=આગળ પડીને કામ કરવું  
મોટ પાટને ભેસારવું=આગેવાન  
ખનાવવું મોઢું પેટ રાખવું=સહન  
કરવું મોઢું માથું=ચે નાનું પણ  
પદવીએ મોઢું [ઘોટ તાણીને

મોટેથી, અં ઉતાવળે મોટ  
મોટરૂ, વિં મોઢું વગેરે  
વડીવ

મોઢા સ્ત્રીં ખાવુ-પીવુ તે  
ખાઉધરા પેડા

મોઢ પું [સ મુકુ] લગનાદિ  
શુભ અવસર સ્ત્રીં માથે મુગાં લેવા  
જે ધાત્ર મુ વામાં આવે છે તે ૩૦ પ્રં  
માથે મોઢ હોવા-નાયક થતું તે

મોઢ પું ટેક અભિમાન (૨)  
છદ આગ્રહ [(૨) માનભગ દરવુ  
મોઢવુ કિંસંમરડવુ ભાગવુ =  
મોઢવુ નં ગણાનો ગોંચીને  
કરલો દગ મળ (૨) ધાસની પુજો-  
ઓની ગછ ઓધલો

મોઢિયુ, નં મો તારફનો ભાગ  
તે (૨) ભરેલા વાસણુમાની મો  
આગની વસ્તુ તે (૩) કુતરા ને પોડા  
વગેરેને મોઢે જે જળીદાર શુ ધણીની  
દોરડીઓ બાધવામાં આવે છે તે શીકુ

મોઢી વિં મરાડી નિપિ  
મોઢું, વિં મુકકર વખત પછીનું  
જોધએ તેટલા સમય ઉપરાત તે  
અસુર (૨) મોઢું

મોઢ પું બ્રાહ્મણોની અને વાણી  
આની એક નાત તે

મોઢું નં [સ મુલ] મુખ  
વહન મો (૨) ચેરો માથાનો આગનો  
ભાગ તે (૨) મોઢ વચ્ચેની ફાડ  
અને તેની અદરનો દાત ને છસવાળો  
પોકળ ભાગ તે (૩) વાસણુ વગેરે  
ઉપરવું બાકુ તે દાર (૪) વાટ  
રસ્તો કિં પ્રં મોઢું ઉતરી જવું=  
જાણા થઈ જવાવું મોઢું આવવું=  
મોમાં ફાલ-પીઓ થવી (૨) શરમાવું,

મોહું ચડાવવું=રીસે જરાવું. મોટે  
ચડાવવું=અતિશય લાડ લડાવવાં.  
મોટે કરવું=ચાદ રાખવું. મોહું  
બડાવડવું=ખાઉ ખાડું એમ થવું.  
મોહું બડાવ ગડવું=નહેરમાં આવવું.  
મોહું રીની લેવું=નહિ બોલવા દવું  
છાણું મોહું કરવું=શરમ ભરેલું કામ  
કરીને જતા રહેવું. મોટે માણું=  
ધનનુસાર મોઢામોટ=રખર મોઢાની  
વાતો=દલાઈ ક્રિયા. મોઢાનું છટું=  
વાચાળ. મોઢાપર યુઠવું=તિરસ્કાર  
કરવો. મોઢાપરથી માખે નહિ ઉડે  
એવું=ખાવડું; નમાણું. મોઢામાં  
આંખથી કાલવી=પરાણે બોલાવવું.  
મોટેતાણું દેવું=બોલાય નહિ એમ  
, કરવું. [ તેલ તે

મોહુ, નં ઘોઘને પાવાનું થી

મોત, નં મરણ; મૃત્યુ.

મોતિયું, નં છાપરાને છેડે  
-જ્યાંથી નેવાં પડે છે ત્યાં વળીઆ  
સાથે બેસાડવામાં આવતી પટ્ટી.

મોતિયો, પું મોગરો; કાંચરો.

(૧) આખતી કીકી પર આવતી ભુરી  
છારી; પડળ (૩) જળ બિંદુ; છાંટો.  
૩૦ પ્રં મોતિયા મરી જવા=ચોદ પહી  
જવી. મોતિયો આવવો=પડળ આવવાં.  
મોતિયા છટવા=ખૂળ પરસેવો થવો

મોતી, નં [ સં. મૌક્તિક ]

મુક્તાકળ, છીપમાંથી નીકળતો મુંદર  
દાણાદાર ગોળ પદાર્થ તે; કીડિયું.  
૩૦ પ્રં મોતીએ શેઠ પુરવા=મોટી

મોટી વાતો કરવી. કુલાવું. મોતીએ  
વધાવવું=ખદ માન આપવું કહે  
મોતીના પાણી ઉતર્યા=મતિષ્ટા ગઈ તે  
ગઈ વીંધ્યું તે મોતી=જે યવું તે કામ.  
મોતીની મા રોતી=મોતીનું પાણી ઉતરી  
નય નેટલે ઘઈ રહ્યું

મોતીચુર, વિં મોતી જેવી  
ઝીણી છળીનો લાડું તે; મોતીયા લાડું.

મોતીયો પું મોતીનો દાણો.  
(૨) કળોનો દાણો

મોત, સ્ત્રીં એક ધાસના મૂળમાં  
થલી મુનંધીદાર કાળી ઝાંક તે.

મોદ, પું આનંદ; હર્ષ; ખુશી.  
(૨) સ્ત્રીં ગાડામાં પાવરવાની મોટી  
આકર; પુંગલ; આયર.

મોદક, પું. [ સં. ] લાડું.  
મોદવું, કિં અં ખુશી થવું;  
રાજ થવું; આનંદવું.

મોદિક, ભૂં મોદક.  
મોદી, પું અનાજ વગેરે ચીજો  
વેચનારો વેપારી. (૨) કોઠારી;  
ભંડારો.

મોદીખાણું. નં લદકરને ખોરાક  
પુરો પાકનારું ખાણું; ભંડાર; કોઠાર.  
મોનિયું. નં ઉપરચોટિયું  
આમંત્રણ; મોલેક નોતરું.

મોબેદ, પું પારસીઓને ધર્મ.  
ક્રિયા કરાવનારો ગેર.

મોલ, પું જે કરા ઉપર રાખ.  
વામાં આવડું છાપરાનો સારગીતનારું  
જે લાંબુ આડું લાકડું તે. (૨)

મુખ્ય દેહો; જેની ઉપર બીજનો  
આધાર હોય એવો મુખી, આગેવાન, વડો.

મોભણુ, સ્ત્રી. ધર—કુટુંબની  
મોદી વહુ પટરાણી પાટવણુ (૨)  
ધરની કરતા કરાવતા હોય તે મુખ્ય સ્ત્રી.

મોભણુ, વિ. મોભના નાડા છેડા  
જેવું મોભામ બુદ્ધિ—યૂલ બુદ્ધિ-  
વાળું. [પ્રતિષ્ઠિત સભાવિત.

મોભાદાર, વિ. વજનદાર;

મોભારિયું, ન. મોભ ઉપર  
ઢાંકવાતું પહેણું નળિયું, મોભિયું

મોભારો, પુ. છાપરાનો સૌથી  
હંચો ભાગ તે.

મોભિયું, જી. મોભારિયું

મોભી, વિ. જેની ઉપર મુખ્ય  
આધાર રહેતો હોય તે, ધર અથવા  
કુટુંબનું સૌથી મોટું માણસ તે.

મોભો, મોટાપણું, પ્રતિષ્ઠા; ભા-  
રજોળ; વજન; હરજોળ.

મોમ ન. [ફા.] મીણ

મોચકી, આ. ઢોરને બાધવાની  
ગાળી મોરો-રી.

મોર, પુ. [સ. મયૂર],  
સુંદર રંગનાર લાખાં પંછિવાળું  
એક મોટું પંખી, મયૂર. ૩૦ પ્ર. ૩૦  
મોર મારવો—મારે કામ કરવું.

મોર, પુ. મહોર, મહોર. ગાયોને  
આનતાં ઓળાં ફૂલો

મોરચંગ, પુ. [હિ.]  
દાંતની વચમાં રાખીને વગાડવાતું  
એક વાળું.

મોરચો, પુ. લડવાની તટખંધી;  
રાત્રીને બરોબર જવાબ દેવાય તે માટે  
સેનાના આગલા ભાગમાં કરેલી ગોઠ  
વણુ તોયો ગોઠવી લડાઈની કડેકોટ  
તૈયારી કરી તે. (૨) સેનાનો  
આગલો ભાગ તે તેની ગોઠવણુ

મોરથુથુ, ન. [સ. મયૂરતુથ]  
એક ઝેરી પદાર્થ; તામાનો કાઠ ને  
ગંધકની બનાવટ.

મોરલી, સ્ત્રી. મુરલી; વાંસળી;  
ખંસી મોરલીધર—ફણુ (૨) દેવને  
અર્પણુ કરાયેલી કન્યા. ૩૦ પ્ર. મોર-  
લી બાજવવી—મુંઘળી કુંઘળે રાધણું.

મોરવણુ (મોરાણુ), ન. દેવ.  
તા સળગાવવાને બાજુનો ભુકો  
મૂકવો તે

મોરવુ, કિ. અ. મહોરવું;  
આળા આબલી વગેરેને ફાલ આવવો.  
મોરવેલ સ્ત્રી. એક જાતની  
વનસ્પતિ

મોરસ, પુ. હરિયા કિનારે થતી  
એક વનસ્પતિ (૨) ખાંડ.

મોરાણી, વિ. મુખ્ય; પ્રધાન,  
મોરાખી પુ. ગુનો પહોળી  
આપનાર મુખ્ય માણસ; સરકાર  
તરફનો સાક્ષીદાર.

મોરિયો, પુ. ઘડો, દોરિયો.  
(૨) અણુએડ જગીનમાં પાડેલાં કણુ-  
ચોખા; વરી.

મોરી સી. ગંડું મેડું પાણી  
જવાની નીક, ખાળ, નઠર. (૨)

મોળવી, ગાળિયું

મોહું, નં જુઠું મહોરું.

મોરે, અં આગળ

મોરે પુઠ મળના મોમા થનો  
ગાળ વ તી જેવો પદાર્થ તે ( એમ  
કહેવાય છે કે એમા જેર ચૂસી ચેવાની  
શક્તિ દોાય છે ) [મહોવ

મોહ, પુઠ રમણુ ઉવ ( ૨ )

મોહવી પુઠ [કા] મુસવમાન

વિદાન પડિત, મુસવમાન ધર્મસાક્ષ  
નજીતાર. [મહોહવાનો ઇતરદા

મોહલેદાર વિં મહોવાવાળો,

મોહલો, પુઠ મહોહલો,

મોવણુ નં જુઠું મોણુ

મોવામો, પુઠ ઠોરના મોમા  
થતો એરંગ. [ મુવાળ

મોવાળ પુઠ ધરવટ ધરોમો

મોવાળો પુઠ મુવાળો વાળ, દેરા

મોણુ, કિં સં ધી અથવા તેલથી  
આટી કરમોવલો ( ૨ ) અનાજ સળે  
નહિ તે માટી તેને એર ડિયુ લગાડવુ  
( ૩ ) મોળવું મોવણુ

મોમમ સીં જાતુ, ખાક વગેરે  
થવા મટિનો ચોમ્ય વખત.

મોસક, પુઠ [ અ ] સરકારના  
હુમથી તેડવા આપેલો ને લાકીદ કરના  
ને સિપાઈ [મધુરા રમવાળું] એક કળ.

મોમળી, સીં નારંગી; ખટ-

મોમાળ, નં માનુ પિયેર

મોસાળિયાં, નં મોસાળ વર  
ફના સમા.

મોમાળું, નં મોસાળ તરફથી  
શુભ મગજે મળી જશીરા પોપાડ  
વગેરે ( ૧ ) મોસાળામા ગવાતાં ગીત,  
મામેર

મોહ, પુઠ [સં] ૩૫ મુજુ ઉપર  
ફિદા થા જવુ તે, આસક્તિ ( ૨ )

માયા અજાન (૩) મૂર્છા બેહોશી,

મે હક, વિં મોહ લગાડે એવું;

મુદર મનોદર એકથંક

મોહકમ, વિં થપાં મોહું;

હારે પુખ્ત ( ૨ ) મોધમ શુભ.

મોહનળ, સીં મોહની આટી

ધુરી મોહવાળ

મોહન વિં મોહ લગાડે એવું;

મુદર રમણીય. ( ૨ ) નં હમણુ

વશીકરણુ

મોહનમાળા, સીં સોનાના

ગીણા લારની મુંથલીના મળુમગોની

માળા

મોહખત, સીં [કા] ખ્યાર;

એહ ( ૨ ) માયા, મિતતા

મોહખાણુ નં મોહના બાણુ

નાહરમ, નં જુઠું મહોરમ,

લાણુત

મોહોફું, નં જુઠું મહોફું.

મોહોલ, પુઠ મહેલ

મોળ, સીં મોહામાથી ને પાળી

ફટ છે તે (મોળ્ય) (૨) ઇલાણુ-ણી

( ૩ ) છટ કે પત્થરની દાર તે

મોળણું, કિં સં કાપીને કકડા

કરવા, સમારણ મુધારણું.

મોળાધ, વિં મોસાજ વડનાં સમાં.  
મોળિયું, નં ઠાપડાની ળાંચની  
જરિયેલ પટ્ટી. (૨) જરી અચવા કસ-  
બીકાર. (૩) શોકમાં પહેરવાનો કાળો  
સાદ્યો. (૪) કસબી ફેટો. (૫)  
મોળો ફેટલો. [ ખાતળી સેવ-  
મોળી, સીં ચણાના લોટની

મોળું, વિં ખાસા અચવા ગળ-  
પણ વગરનું; સ્વાદ વગરનું. (૨) ઉત્સાહ  
વગરનું; મંદ, શિથિલ; નબળું

મોં, નં [સં. મુલ્લ] મોંડું; મુખ;  
વદન. (૨) ચેરો; માયાનો આમલો  
ભાગ (૩) જે જોઈ વચ્ચેની જેમાં  
ફાંત અને છલ હોય છે તે ફાંડ. મોં  
દાંકણ = સીંચે મરનાર પાછળ રડવું

મોંપવારી, સીં હંમેશાને  
વસ્તુઓ મને બેસે વખત તે.

મોંધાધ, સીં મોંધાપણું; હંમેશા  
ફર હોવો તે. (૨) મોંધવારી. (૩)  
લાઠ; માન.

મોંધું, વિં [સં. મહાર્ચ] વ-  
ખારે મૂલ્યું કિંમતી. (૨) લાડકું.

મોંજેણું, નં મોં જોવું તે. (૨)  
મોંજેણાની વધાઈ.

મોંજેયણું, નં મોંજેણું.

મોંજેણું, વિં મોં જોયા કરીએ  
એવું; લાડકું; એકવું એક; મોંધું.

મોંમાગ્યું, વિં યથાઠયિ; ધમ્મા-  
નુરૂપ; મળ્યું; મુશ્કળ.

મોંમાર, વિં બોલવે બહાદુર;  
બાહોશ. [એવું; હાથ ધા કરનારે

મોંરખું, વિં મોં રાખીને બોલે  
મોંવણણું, કિં અં મોં દાંકીને  
રોડું; મો દાંકીને રોડું.

મોંકિતક, [સં] મોતી.

મોંડું, નં મહુડાનું ફૂલ; મહુડું-

મોંડો, યું [સં. મધુક] મહુ ૧.

મોંન, નં [સં] મુથું રહેડું તે;

બોલવું નહિ તે સુપકીટી

મોંખ્યું, નં [સં] મૂખંતા.

મોંર્વી, સીં પચણું; મનુષ્યની દોરી

મોંલિ સં. [સં.] મયાણું;

શિખર ટાચ. (૨) કલગી છોડું.

મોંલ્ય, નં [સં] કિંમત. મલ.

મોંવર, સીં મોરલી; વાંસળી

મોંજ, સીં [સં.] મુંગની દોરી

મ્યાન, નં મિયાન; તરવાર

વગેરે રાખવાની જોળી.

મ્યાનો, યું [ફા] મિયાનો.

મ્યનિસિપાલિટી, સીં [સં]

સુખરાધ. [હતરી ગયેલું.

સ્વાન, વિં [સ] કરમાયેલું;

સ્વેચ્છ, વિં [સ] હિંદુ ધર્મ

નહિ માનનારો. આર વણમાં જેનો

સમાવેશ ન હોય તે.

ચ

ચ

ચ. પુ. [ સ. ] ગુજરાતી ભાષાનો ઉચિત્તમો વ્યંજન. (૨) રૂપથી કરણમા ભાર દઈ બતાવવામાં તેમજ પણ, વળા, બી, એવા અર્થમાં સમ્પદની આગળ લેવાય છે.

ચકાર, પુ. [ સં. ] ચ એવા અક્ષર અને હ્રસ્વાર. [ પિતારાય.

ચક્ર, ન. [ સં. ] કચેરું;

ચક્ષ, પુ. [ સ. ] યોડના જેવાં મોંના ઉપદેશ; કુમેરના આશ્રિત અને નોકર (૨) પ્રેતયોનિનો એક મલિન મિશ્રાચ; જક્ષ. ચક્ષરાજ=કુમેર. ચક્ષ-રાત્રિ=દિવાળી. ચક્ષર્કર્મ=શુભધિ દ્રવ્યોનો લેપ.

ચક્ષિણી, સ્ત્રી. [ સં. ] ચક્ષની સ્ત્રી. (૨) દુર્ગાદેવીની પરિચારિકા. (૩) એક ભૂત ભવિની મલિન દેવતા; ભૂતડી; જક્ષણી.

ચક્રમા, પુ. [ સં. ] કાચરોગ.

ચખ, પુ. [ ફા. ] ખરફ; દિમ.

ચગણુ પુ. [ સં. ] ચિંગળના આડ ગણુમાનો એક ગણુ.

ચજન, ન. [ સં. ] પૂજન; સેવા કરવી તે. (૨) હોમવું-બલિ આપવો તે; યજ કરવો તે.

ચજમાન, પુ. [ સં. ] ચજન-હોમ-યજ કરવાનારો શુદ્ધ તે; યજ્ઞાદિક દ્વારા બ્રાહ્મણને આશ્રય આપનારો તે. (૨) આશ્રય આપનારો; દાતા; પાળનાર.

ચજમાનવૃત્તિ સ્ત્રી. ચજમાન ઉપર આલવિષા કરવી તે; કર્મકાંડ કરાવવાનો ધર્મ; જજમાની.

ચજવું, કિં. સં. [ સં. ચજ ] અગ્નિમાં હોમ કરવો; બલિ આપવો; હોમવું (૨) પૂજવું; સેવા કરવી.

ચજુવેદ, પુ. [ સં. ચજુ ] આર વેદમાનો ત્રીજો વેદ; યજ્ઞ કરવાના મંત્રોનો સમુદાય જેમાં છે તે વેદ.

ચજુવેદી, પુ. [ સં. ] ચજુવેદ બહેલો અને તે પ્રમાણે યજ્ઞ કર્મ કરનારો બ્રાહ્મણ તે.

ચજ, પુ. [ સં. ] વેદમાં કહેલા વિધિ પ્રમાણે વેદમંત્રી અગ્નિમાં હોમ કરવાનું એક કર્મ તે; યાગ; મખ; મેધ. યજ્ઞતારાયણુ=ચત્રદેવતા; વિષ્ણુ.

ચજપશુ, ન. [ સં. ] યજ્ઞના અગ્નિમાં બલિ તરીકે હોમવાનું પ્રાણી.

ચજયાગ, પુ. હોમહવન; યજ્ઞવગેરે.

ચજશાળા, સ્ત્રી. [ સં. ] યજ્ઞ કરવાની જગા; અગ્નિ હોત્રનો ઓરડો.

ચજોપવીત, ન. યજ્ઞ કરીને ધારણ કરેલું સૂત્ર તે; ઉપવીત; જનોઈ; બ્રહ્મસૂત્ર.

ચલિ, પુ. [ સં. ] સાંસારિક ઉપાધિ અળગી કરી મોક્ષને માટે યત્ન કરનારો તે; ત્યાગી; સંત (૨) છંદ-સગમાં આવતો જે વિરામ તે. (૩) જૈન સાધુ.

ચલીમ, વિં. [ ફા. ] અનાય.

ચતીમખાનું, નં અનાયાચમ.  
 ચત્તિચિત્, અં [ સં ] જરાક;  
 સગારેક. (૨) સહેજ; કંઈક; લેશ; અલ્પ.  
 ચત્ત, પું 'સં.' ઉલોગ મહેનત:  
 ચમ. કોશીશ (૨) વ્યવસાય; ઉપાય.  
 ચત્તત્, અં ચત્તથી; ઉલોગવડે.  
 ચંત્ર. અં [ સં. ] જ્યાં; ને ઠેકાણે.  
 ચથા, અં 'સં.' નેમ; નેવી  
 રીતે; ને પ્રકારે. [ એમ અનુક્રમે.  
 ચથાકમ, અં એક પછી એક  
 ચથાનુક્રમ, અં નેવો અનુક્રમ  
 હોય તેજ અનુક્રમ પ્રમાણે.  
 ચથાન્યાય, અં ન્યાય નેમ  
 થતો હોય તેમ; કાયદેસર. (૨) વાજબી.  
 ચથાભુદિ, અં નેવી ભુદિ  
 હોય તે પ્રમાણે  
 ચથામતિ, અં ચથાભુદિ.  
 ચથાચુકત, અં નેમ ધટણું હોય  
 તેમ; નેમ રોલે તેમ.  
 ચથાચોચ, અં ચથાચુકત; નેમ  
 નેમએ તેમ; ધટણું હોય તેમ.  
 ચથાકચિ, અં નેવી ઇચ્છા  
 હોય તે પ્રમાણે; મરજી માફક.  
 ચથાર્થ, અં ન્યાજબી; બરો-  
 બર. (૨) સાચું; ખરું.  
 ચથાવિધિ, અં નેવો વિધિ  
 નેમએ તે પ્રમાણે; વિધિપૂર્વક;  
 બરોબર.  
 ચથાશક્તિ, અં શક્તિ પ્રમાણે.  
 ચથાશ્રુત, અં સાંભળના પ્રમાણે.  
 ચથાસાંગ, અં ચથાર્થ રીતે.  
 (૨) પૂર્ણ વિધિસર; બધા અંગો  
 સહિત.

ચથાસ્થિત, અં નેમ હોય તેમ  
 ચથાશાન, અં નેવી સુમજ  
 હોય તે પ્રમાણે.  
 ચથેચ્છ, અં નેવી ઇચ્છા હોય  
 તેમ; મરજી પ્રમાણે; સ્વતંત્ર રીતે.  
 ચથેષ્ટ અં ઇચ્છાનુરૂપ; નેમ  
 ફાવે તેમ; નેમણું હોય તે પ્રમાણે.  
 ચથેકત, અં નેમ કહેવાયું  
 હોય તેમ; કહા પ્રમાણે  
 ચદા, અં જ્યારે; ને વખતે.  
 ચદિ અં ને; ને કે.  
 ચદચ્છા, સ્ત્રી [ સં. ] અં એની  
 મેળે; વગર ચત્તે કુદરતી રીતે; આકરકું;  
 સાચ્ય નેમે.  
 ચદચિ, અં [ સં. ] અગર ને;  
 ને કે; કદાપિ; આમ તોપણ.  
 ચદાતદા, અં નેમ ફાવે તેમ;  
 મમે તેમ; અર્થ વગરનું.  
 ચમ, પું [ સં. ] જીવને તેનાં  
 કૃત્ય પ્રમાણે શિક્ષા કરનાર દેવ;  
 મૃત્યુનો દેવ; કાળ; જમ. (૨) ઈદ્રિયોને  
 જીતવી તે; સંયમ. (૩) ભયંકર  
 અને ક્રમ દેખાવનો માણસ.  
 ચમક, પું [ સં. ] મધપદ રચ-  
 નામાં સન્નતીય અક્ષરોની આવૃત્તિઓ  
 આણવી તે; અનુપાસ; ઝડઝમક.  
 ચમદૂત, પું જમ; જમદૂત;  
 જીવને ચમરાય પાસે લઈ જનારા  
 તેમના દૂત. [ ભેદ.  
 ચમન, પું કલ્યાણ રાગનો એક  
 ચમપાસ, પું [ સં. ] મૃત્યુનો  
 દેવનો ફાંસો તે; જમની દોરી



યમપુરી, સ્ત્રી [સં.] જમપુર;

યમરાજની નગરી; સંયમની. (૨)

મરણ પછી છવોને જ્યાં લઈ જવાતા કહેવાય છે તે સ્થાન; નરક.

યમી, સ્ત્રી [સં.] યમની બહેન તે. (૨) વિં જોણે ઇદિયોને કબજે રાખેલી દોય એવો માણસ.

યવ, પુ [સં.] જવ; પકંથી તરતું પણ તેનાજ જોડું એક ધાન્ય.

યવક્ષાર પુ [સં.] જવખાર.

યવન, પુ [સં.] હિંદુ ધર્મનો નહિ એવો માણસ; પરધર્મી માણસ;

યવેષ, [ (૨) જોસામણ.

યવાણુ, સ્ત્રી [સં.] રાણ; કાંછ.

યશ, પુ [સં.] કૃતેહ; જય.

(૨) કીર્તિ; આખર. (૩) જય;

ધનવાહ; શાખાશી; ખ્યાતિ.

યશસ્વી, વિં યશ પામેલ; કીર્તિમાન. [ સોટી.

યશ્વિકા, સ્ત્રી [સં.] લાકડી;

યંત્ર, પુ [સં.] એવી જતની

બનાવટ કે જેથી કાંઈ કામ સહેલા-

ઈથી અને ઓછ ધાથ; સચો; કળ;

કરામત. (૨) દેવ દેવીના મંત્રણું

અથવા ચિહ્નનું બનાવેલું મંડળ.

યંત્રકલા, યંત્રો બનાવવાની

તથા ચલાવવાની કળા-સુક્તિ.

યંત્રણ, નં [સં.] બંધન;

દાખ; રોકાણ; અટકાવ; કળજો.

યંત્રવિદ્યા, સ્ત્રી સહેલાઈથી

અને ઓટ ધણું કામ થાય એવી બના-

વટો બનાવવાની વિદ્યા.

યંત્રશાસ્ત્ર, નં યંત્રવિદ્યા.

યંત્રશાસ્ત્રી, પુ [સં.] યંત્ર બનાવવાનું ને સમારવાનું કામ જાણનારો.

યંત્રિત, વિં [સં.] નિયમ-માં દોય એવું; બ્યવસ્થિત. (૨) અંકસમાં સખેલું દોય એવું; બંધાયેલું; રાખાયેલું.

યા, જ્વ [કા.] અથવા; કે.

યાકુત, નં [કા.] માણેક; એક જતનો કિંમતી પાયર; રત્ન.

યાકુતી, સ્ત્રી ભાંજના ધીમાં મશા-લો; મેળવીને તૈયાર કરેલું માદક દ્રવ્ય.

યાગ, પુ [સં.] દેવને અગ્નિ ભાસ્તે બલિ-સાગ આપવાનો પ્રયોગ તે; હોમ; હવન; યજ્ઞ; જય.

યાચક, પુ [સં.] યાચના કરનાર; માગણ; બિશ્વક; જાચક.

યાચના, સ્ત્રી [સં.] યાચ-ણું-માગણું તે; જીખ. (૨) કરગરણું તે; કાલાવાણ; પ્રાર્થના.

યાચણું, કિં સં [સં.] મા-ગણું; જીખણું. (૨) કરગરણું; કાલાવાણ કરવા.

યાચિક, વિં [સં.] યજ્ઞ યાગ કરનાર અગ્નિહોત્ર રાખનાર (૨) ગુરુ; ગોત્ર.

યાચ્યા, સ્ત્રી [સં.] પ્રાર્થના; અરજ. (૨) કાલાવાણ; આછછ. (૩) જીખ; માગણી.

યાતના, સ્ત્રી [સં.] મહા પીડા; સંકટ. [ રાક્ષસ.

યાતુધાન, પુ [સં.] દેવ.

યાત્રા, સ્ત્રી ૦ [ સં. ] દેસાંતરમાં ફરવું તે; પવિત્ર તીર્થસ્થાનોમાં દેવ-દર્શન અને સ્નાનાદિક માટે ફરવું તે; જતારા. ( ૨ ) ઘણા લોકે સાથે મળીને ઉત્સવ કરવા કંઈ જવું તે.

યાત્રાણુ, વિ ૦ યાત્રા કરવા ફરનાર, પ્રવાસી; તીર્થોમાં ફરનાર.

યાત્રિક, યાત્રાણુ.

યાત્રી, જી ૦ યાત્રાક.

યાથાર્થ, ન ૦ યથાર્થતા.

યાદ, સ્ત્રી ૦ [ ફા. ] સ્મરણ; ફોમ; સરત; આગળ જે જોયું અથવા સાંભળેલું હોય તે મનમાં આણવું તે. ( ૨ ) યાદી; નોંધ.

યાદગીરી, સ્ત્રી ૦ યાદ; સ્મરણ-ચિહ્ન; હંમેશા યાદ આવે એવી બક્ષીસ. ( ૨ ) જેને જોવા સાંભળવાથી અમુક વસ્તુ કે વાત યાદ આવે એવું કાર્ય, ચિહ્ન કે એધાણું તે; સંભારણું. ( ૩ ) નામના; વખાણ ( ૪ ) સ્મરણ યાદદારતા, સ્ત્રી ૦ સ્મરણશક્તિ;

આગળ જોયેલી કે સાંભળેલી બાબત ફરીને મન આગળ હણી કરવાની શક્તિ તે; યાદ. [ યાદ કરવાની શક્તિ.

યાદદારતા, સ્ત્રી ૦ સ્મરણશક્તિ;

યાદી, સ્ત્રી ૦ યાદ રહેવા માટે લખી રાખેલું જે ટાંચણું તે; ટીપ, ટિપ્પણ; નોંધ. ( ૨ ) અરણ. [ આદ્ય.

યાદરા વિ ૦ [ સં ] જોવું; જોમ;

યાન, ન ૦ [ સં ] ઉપર બેસીને જવાનું સાધન; વાહન. ( ૨ ) સ્વારી; અડાઈ; આક્રમણ; રાજનીતિનો એક

પ્રકાર.-(સંધિ, વિમદ, આસન, યાન, સંશય, દ્વેધીભાવ. )

યાને, અ ૦ અથવા; વા.

યામ, પુ ૦ [ સં ] પહોર; તણ કલાક નેટલો કાળ. ( ૨ ) કામા. ( ૩ ) અરકવું તે. [ શત્રિ; નિરા; જામિની.

યામનિ, સ્ત્રી ૦ [ મં યામિની ]

ચાર, પુ ૦ દોસ્ત; મિત્ર. ( ૨ ) અશરક; પ્રીતમ.

ચારખાજા, વિ ૦ પ્રેમધણું; કામી.

ચારમાર, વિ ૦ મિત્રનોજ ધાત કરનાર.

ચારી, સ્ત્રી ૦ દોસ્તી; મિત્રી. ( ૨ )

સ્ત્રીપુરુષ વચ્ચેનો પ્રેમ; ઇરાક. ( ૩ ) સદ છુટા મૂકવાનો દોર.

ચાવક, પુ ૦ અળતો; લાખમાંથી બનાવેલો લાલ રંગ.

ચાવત, અ ૦ [ સ ] જ્યાંસુધી; નેટલે લગી. યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૈઃજ્યાં લગી ચંદ્રગા અને સૂર્ય હોય ત્યાં લગી; નિરંતર.

ચાવતી, વિ ૦ [ સં ] ચવન સં-જાધી; પરદેશી ને પરધર્મનું એવું તે.

ચાહુદી, વિ ૦ [ જ યહુદી ] દિવ્ય લોક; જ્યુ લોક.

ચાહોમ, અ ૦ એકદમ આંધળિયાં કરીને; મરણિયા યથને; જેમ યવાનું હોય તેમ યાય એમ કરીને.

ચાળ, સ્ત્રી ૦ ફેરાવાળી; સિંહ વગેરેની ગરદન ઉપરના વાળ. [ ધી. કરામતી.

ચાંત્રિક, વિ ૦ [ સં. ] યંત્ર સંબંધ.

ચુકત, વિ ૦ [ સં ] જોડાયેલું.

સુક્તિ, સ્ત્રીં [સં] કળા; વદનીર;  
ક્રામત. (૨) ઉપાય; ઇલાજ. (૩)

હિકમત; હુનર; ઇલાજ. (૪) આલાપી;  
અપરાધ; ખૂબી. (૫) રચના ગોઠવણ.

સુક્તિખાજ, વિં સુક્તિવાજુ;  
અતુર. (૨) કસબી, હુનરી, ઇલામી.

સુગ, પું [સં.] પૌરાણિક રીતે  
પાડેલા કાળના આર મોટા જાગમાનો

ફરેક તે (સત્યયુગ, દ્વાપરયુગ ત્રેતા  
યુગ અને કળિયુગ) [દપતી.

સુગલ, નં [સં] જોડું; જુગલ;  
સુગમ, નં [સં.] જોડું; દંપતી

સુત, વિં [સં.] યોગ્ય લાયક.  
(૨) પુત્ર, વાળું. જોડાયેલ [વિગ્રહ.

સુદ્ધ, નં [સં.] લઘુ, સમામ;  
સુદ્ધિધા, સ્ત્રીં [સં.] લઘુ

સંબધી વિજ્ઞાન, લઘુવાની કળા.  
સુનાની, [સં.] સુનાન દેરાતું

સુરોપીયન, વિં સુરોપ સંબધી.  
સુરોપતું. (૨) સુરોપતું વતની તે.

સુવતી, સ્ત્રીં [સં.] જીવાન સ્ત્રી;  
જીવતી, જીવતી, યૌવના.

સુવરાજ, પું [સં.] જીવાન  
રાજકુંવર; પાટલી કુંવર. (૨) રાજનો

મોટો ઊદર; કે લાઈ ગાદી વારસ  
સુવરાસી, સ્ત્રીં સુવરાજની વહુ તે.

સુવાન, વિં [સં.] હંમરમાં  
આવેલું, લઘુ. (૨) જીવાન માણસ.

સુવાવસ્થા, સ્ત્રીં [સં.]  
પારપ્રય; યૌવન, જોગન. (૨) જીવા.

નીનો વખત તે; યૌવનાવસ્થા.

સૂચ, [સં.] ટોળું; સમૂહ;  
મંડળ [બાંધવાનો થાંભલો.

સૂચ, પું [સં.] યજ્ઞના પથુને  
યોગ [સં.] બેનું જોડાવું તે.

એળાપ, એજ; સંજમ (૨) સંધિ;  
સંબંધ (૩) યોજના; ઉપયોગ. (૪)

રીઝ; પ્રકાર; રૂઢિ. ટળ. (૫) યાન;  
વાઈન (૬) મારફત દ્વારા (૭)

બધબેસતાપણું. (૮) લાગ. તાકડા;  
પ્રસંગ જોગ. (૯) બદોબસ્ત;

જોડવણ (૧૦) પંચાંગ પ્રમાણે  
અમુક તિથિવાર નક્કર સાથે આવવા-

થી થતો પ્રકાર.  
યોગ પું [સં.] ચિત્તવૃત્તિઓનો

નિરોધ કરવો તે; આસન, પ્રાણાયામ,  
ધ્યાન વગેરે દ્વારા અંતઃકરણની ધૃત્તર

સાથે એકામતા કરવાનો માર્ગ તે.  
યોગક્ષેત્ર, નં [સં.] કમાવું

અને સારો રીતે નિભાવ ચલાવવો તે;  
લક્ષ્યાણુ, સુસ્થિતિ, આખાદી.

યોગમથા, સ્ત્રીં દુગદિલી; (૨)  
પરમેશ્વરની શક્તિ તે.

યોગરૂઢ, વિં [સં.] જેની  
અનુપતિ થઈ શકે અને રૂઢિ પ્રમાણે

અર્થ થાય તે રાજ્ય.  
યોગાભ્યાસ, પું [સં.] યોગની

પ્રક્રિયાઓનો મહાવરો ખાડવો તે;  
આસન, ધ્યાન, પ્રાણાયામ વગેરેનો

નતે અનુભવ લેવો તે યોગાભ્યાસી  
યોગનો મહાવરો કરનારો; જેને યોગની

પ્રક્રિયાઓ આવડતી હોય તે.

લેવાને યોગશાસ્ત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે  
બેસવાની જે તરેહ, તે.

યોગિની, સ્ત્રીં [ સં. ] હપદેવી;  
દુર્ગાદેવીની પરિચારિકા, અર્ધ દેવતા.  
( ૨ ) જોગણી, મેઝીદેવી. ( ૩ ) સાધુડી;  
તાપસી. [ નારો; તપસ્વી; સાધુ.

યોગી, પું [ સં. ] યોગ સાધ-  
યોગીશ્વર, પું [ સં. ] યોગી-  
ઓમાં હથ્થર લેવો તે, મોટો યોગી;  
મહા તપસ્વી

યોગ્ય, વિં [ સં. ] યોગ્યમી;  
છાજતું; માફક. ( ૨ ) ધટું; રોબતું.  
( ૩ ) સમાન. સરખું. ( ૪ ) લાયક;  
પાત્ર. ( ૫ ) ચતુર; હક્ક; કુશળ.

યોગ્યતા, સ્ત્રીં [ સં. ] લાયકી;  
પાત્રતા; પ્રતિષ્ઠા. ( ૧ ) હચિતપણું;  
અહતા. ( ૩ ) આબરૂ. [ અયોગ્ય તે.

યોગ્યાયોગ્ય, વિં યોગ્ય ને  
યોગ્યક, પું [ સં. ] યોગના કર-  
નાર; બનાવનાર; ધડનાર; જોડનાર;  
જોડવનાર. [ જોડતું છેડું તે.

યોગન, પું [ સં. ] આરગાહ  
યોગનગધા, સ્ત્રીં કસ્તૂરી. ( ૨ )

મત્સ્યગંધા; વ્યાસની માતા.

યોજના, સ્ત્રીં [ સં. ] જોડવણ  
વ્યવસ્થા રચના. ( ૨ ) જુક્તિ; કરા-  
મત હિકમત.

યોજનીય, વિં [ સં. ] યોજના  
યોગ્ય.

યોજતું, કિં સં. [ સં. ] સુખ  
જોડતું; રચતું; જોડવણ; બનાવણ.  
( ૨ ) બેસણું કરણ; સાંધણું; મેળવણું.  
( ૩ ) મૂકણું; સામેલ કરણ.

યોધ, પું [ સં. ] સૈનિક; લડવૈયો;  
સિપાઈ. ( ૨ ) યુરવીર; પહેલવાન.

યોધી, પું [ સં. ] યોધ.

યોનિ, સ્ત્રીં [ સં. ] સ્ત્રીની જન-  
નેદ્રિય. ( ૨ ) જન્મસ્થાન. ( ૩ ) આદિ-  
કારણ; મૂળ. ઇડી નારી.

યોષિતા, સ્ત્રીં [ સં. ] સ્ત્રી બા-

લેવન, નં [ સં. ] જુવાની તારુ-

ણ તેમન. તરણી જુવંતી.

યૌવન, સ્ત્રીં [ સં. ] જુવાન સ્ત્રી.

યૌવરાજ્ય, નં [ સં. ] ગાદી.

વારસનું ને પદ તે; પાઠવીકુંવરનો  
અધિકાર તે.

૨

૨

૨, પું [ સં. ] સત્તાવિરામો વ્યંજન.

૨ઇ, સ્ત્રીં રાઇ. ( ૨ ) રતિ.

૨ઇયત, સ્ત્રીં રૈયત.

૨કજક, સ્ત્રીં આનાકાની; હા ના;

વિવાદ. ( ૨ ) લાંજમક; પંચાત; લક-  
રા. ( ૩ ) હક; આગ્રહ.

૨કખા, પું માપેલી જમીનનો જથ્થો.

૨કમ, સ્ત્રીં અ અમુક આકરો;

સંખ્યા. ( ૨ ) સીજ; વસ્તુ બાબત;

ખીના. ( ૩ ) કલમ. ૨કમખંધ=જત્યા

ખંધ- સામટું. ( ૨ ) રકમવાર; કમસર.

૨કાન, પું [ ફા ] ધારો; નિયમ;

કાનુન. ( ૨ ) રીતરિવાજ; ચાલ.

રકાબ, પુ. [ સ. ] ચેમકું; થો-  
ડાપર ચડવાનું છતમાંનું કંડું. રકા-  
બડાર=ખીજમતદાર.

રકાબો, ન. જમીનનો તે ભાગ  
જે ભેમા ઉપર બરોબર ફાળે ને ફાળે  
હોય નહિ; ખસાબો. [ અને કચ્છાર.

રકાર, પુ. [ સં. ] ર એવા અક્ષર  
રકારી, સ્ત્રી. [ અ. ] નાની બ-  
ધા થાળી તબકી.

રકેખી, સ્ત્રી. રકાખી.

રકેઠો, પુ. રકેઠો. ( ૨ ) ઠરાવ;  
નિયમ; બહોળરવ.

રકત, ન. [ અ. ] રધિયે લોહી.

રકત, વિ. ( સં. ) લાલ; રાતું.

રકતકોઠ, પુ. લોહી ઝર્પા કરે  
અને આમડી ખવાતી નય એવો એક  
સ્વચારી; રકતપિત.

રકતચંદન ન. [ સં. ] રાતા  
રંગની મુખડ; રત્નાળા.

રકતપિત, ન. એક ચોખ્ખા આબર;  
રકામોડ પત.

રકતપીજ, પુ. [ સ. ] એ સફાત;  
પોતાનું જ્યાં લોહી પડે ત્યાંથી ફરી ફરીને  
ફેલવા થાય એવો દ્રવ્ય. ( ૨ ) માંકણ.

રકતપ્રાવ, પુ. [ ન. ] શરીરમાંથી  
લોહી વહેવું તે. રહેવાની જગા. હદય.

રકતારાવ, ન. [ સં. ] લોહીને  
રક્ક, 'પુ. [ સં. ] રક્ષણકર્તા;

રખવાળ પાલક, ( ૨ ) ચોક્કસ.

રક્ષણ, ન. [ સં. ] રખવાળ;  
ખચાવ; સાચવણી; સંભાળ

રક્ષણ, કિં. સં. રખવાળું કવરું;

ખચાવવું સંભાળવું સાચવવું; ક-  
ચારવું. ( ૨ ) પાલવું. [ સ્ત્રી.

રક્ષા, સ્ત્રી. રાખ, રાખોડી; ટાકી;

રક્ષા, સ્ત્રી. [ સં. ] રક્ષણ; ખચાવ;

સંભાળ; વપાસ ( ૨ ) રક્ષણ કરે એવું  
એ તે, જેથી રક્ષણ થાય એવો મંત્રેણો

સેવે; રાખડી. રક્ષાબંધન=આડી વાંદ  
દઈ હાથને રાખડી બાંધવી તે.

રક્ષિત, વિ. ( સં. ) એનું રખવાળું  
કરેલું હોય તે; સાચવેલું; આચિત;

પાલેલું; રક્ષણમાં લીધેલું.

રખડ, સ્ત્રી. રખડવું, તે; બટકડું  
તે; અથડામણ; ભમણ; રખડપટ્ટી.

રખડપટ્ટી, સ્ત્રી. રખડ; ખાકી  
ફેસ મારવા તે; અથડામણ.

રખડણ, કિં. અ. અહીં તહીં  
નકામું અથડાવું. રચણ ( ૨ ) નિશાસ

વણું; રહીજવું ફાંફું મારવાં.

રખડાઉ, વિ. રખડનારું; રચળ-  
નાર; નકામું ફાંફું કરનાર. ( ૨ ) હસાણું;

સ્વેચ્છાચારી.

રખડાડ પુ. રખડામણ; રખડપટ્ટી.  
રખડામણ, સ્ત્રી. અથડામણ;

ભમણ નકામી રખડપટ્ટી. [ રખડાડ

રખડામણી, સ્ત્રી. અથડામણ;

રખડાવણું, કિં. સં. રચણાવણું;

ભગાવણું; ફેસ ખરસાવવા ( ૨ ) નહિ

ફાવવા દેવું; નહિ દેખણે પડરા દેવું.

રખડેલ, વિ. રખડણું ફરનાર;

બટાનારું; સ્વેચ્છાચારી.

રખતી, સ્ત્રી. અણીના ચખતું

ક્ષમ કરી આજર સાચવવી તે; માન.

રખપત, સ્ત્રી ૦ પત રખતી તે;  
આખર સંભાળતી તે.

રખરખ સ્ત્રી ૦ અણુમમાને  
હીધે વારંવાર બેચેની જતાવતી તે;  
વારંવાર બીથું બીથું રડતું તે. ( ૨ )  
તલસતું-તલખતું તે.

રખરખતું, કિં ૦ અ ૦ તલખતું.  
તલસતું વારંવાર અણુમમો કયાં કરેલો.  
દુઃખની બેચેનીથી રડયા કરે તે.

રખરખાવડ, સ્ત્રી ૦ રખ રખાવડ.

રખખાળ, પુ ૦ રક્ષક; સાચવ-  
નાર, રાખનારો. ( ૨ ) પાળક. ( ૩ )  
બચાવનાર.

રખવાળી, સ્ત્રી ૦ રખવાળતું  
કામ તે. ( ૨ ) સાચવવાના કામનું  
સવાજમ તે.

રખવાળું, ન ૦ રક્ષણ; સંભાળ;  
સાચવણી ચોક્કી, રક્ષા; તપાસ. ( ૨ )  
રક્ષણ કરવા માટેનું સવાજમ તે.

રખાપત, સ્ત્રી ૦ રખાવડ.

રખાવડ, સ્ત્રી ૦ કોઈનો અણીનો  
જખત સાચવી લેવા તે; કોઈનું સંભા-  
ળતું તે. ( ૨ ) મક્ષપાત; વરદારી;  
કિપરાણું.

રખી, પુ ૦ ભંજિયો.

રખું, વિ ૦ રક્ષણ કરનાર; સાચ-  
વનાર; સંભાળનાર.

રખે, અ ૦ કલાવિ; કોણું નાણું.

રખેવાળ, પુ ૦ રખવાળ; ચોક્કીદાર.

રખેસર, સ્ત્રી ૦ રખી

રખેજતું, કિં ૦ સ ૦ રખવાળું  
કરતું રાખમાં રમડોજતું.

રખો, પુ ૦ રખવાળ; રક્ષણ કર-  
નારો. ( ૨ ) વળાવેલો.

રખોડતું કિં ૦ સ ૦ રખા-  
આડો પાડવો; લીટો દોરવો. ( ૨ )  
રખેજતું.

રખોપિયો, પુ ૦ રખો.

રખોપું, ન ૦ રખવાળું; રક્ષા;  
ચોક્કી. ( ૨ ) રાખવા-સાચવવાનું  
સવાજમ-મહેનવાણું.

રખ્યા, સ્ત્રી ૦ રાખ; રાખોડી.

રમ, સ્ત્રી ૦ નાની નાની નસ;  
રક્તવાહિની; ચિરા. ( ૨ ) મનોહસિ;  
મૃતિ; વળિયત. ૩) મમ, ભેદ. રમ  
ભેચી-સામાની મનોહસિ નણી જવી.  
રોરમનો ભોમિયો-બધી વાતનો  
મમ નાણનારો. રમ હાથમાં આવવી=  
ભેદ નાણી જવો.

રમડ, સ્ત્રી ૦ હેરાનગતિ; રંભડ;  
પજવણી. ( ૨ ) ખૂળ ધસતું-રમડતું  
તે; ભેરથી મસળતું તે; ચંપી. ( ૩ )  
મહેનત; પરિશ્રમ.

રમડરમડ, અ ૦ ભેમતેમ;  
આસ્તે આસ્તે; ધીમે ધીમે.

રમડમલ, વિ ૦ રમડી રમડીને  
રીડું થયેલું; કસાયેલું; હથપુથ થયેલું.  
( ૨ ) જંગલી જેવું; ખૂળ ભડું.

રમડતું, કિં ૦ સ ૦ હેરાનકરતું;  
પજવણું. ( ૨ ) ભેરથી ચાંપતું; ઝાળતું;  
મસળતું; માલેસ કરતું; ખૂળ દળાવણું.  
( ૩ ) ખૂળ વાટવું; કુંટવું; કસોડવું.  
( ૪ ) ગુલાટોખાતાં સરકવું.

રમડાટ, પુ ૦ હેરાનગતિ; પજ-  
વણી; રંભડ. ( ૨ ) વેડ; વેટર. ( ૩ )  
ચોપાટ.

રમડાવણું કિં સં હેરાન  
કરાવણું; પળવાવણું. (૨) જોરથી-  
બાર દધને ધસાવણું; માલેસ કરાવણું.  
(૩) ધુંટાવણું. (૪) અભડાવણું.

રમડાવું. હેરાન થવું દુઃખી થવું.  
(૨) ગુલાંઠ ખાતાં હડીપડવું. (૩)  
વટાવું. મસગણું; ચંપાણું.

રમડો. પું નડો મવાડો. (૨)  
મવાડોની નીચે કરેલો કચરો; કાદવ

રમડોળણું કિં સં ધૂળ ભેગું  
કરી નાખણું કીચડવાણું કરવું.  
ખરડવું; મેલું કરવું. (૨) ખૂળ  
વાપરવું; ધણી મહેનત આપવી. (૩)  
જમીન દોસ્ત કરી નાખવું. [એક ગણું

રમણું, પું [સં.] પિંગળ પ્રમાણે  
રમત, નં [૧. રક્ત] સોહી;  
રધિર, રકત, રેગતરોટી=સૈનિક નોક-  
રીની આછવિકા.

રગતરોટી, પું જેનાથી ધા  
ફેંટાય એવી એક વનસ્પતિ.

રગરગાવણું, કિં સં આરામ  
માં ને આરામાં રાખ્યા કરવું; શહે  
લેવશથી; યક્ષી નાખવું. (૨) વિતાડવું.  
હેરાન કરવું, ખજવણું. (૩) મહેનત  
આપવી. (૪) મુશ્કેલી રાખવું.

રગવું, કિં અં કરજવણું;  
કાલાવાસા કરવા.

રગમિયું, વિં ધીરે ધીરે ચાલે  
એવું; સુસ્ત; આળસુ. [વંતી.

રગિયું, વિં હઠીલું; મતીલું;  
રગાડ, વિં ખૂળ નહું; ધટું;  
ધીણું. [રાટ; બાવરા વધજણુ તે.  
રધવાટ, પું ઉતાવળનો ગભ-

રધવાટિયું, વિં ગાભરું પડી  
નય એવું; આઠળા ઉતાવળિયા  
રધવાવણું બાવરું. રૂંમં રધવાટિયું  
ભૂત=બહુ ઉતાવળિયું. [ઉતાવળિયું.

રધવાણું, વિં ગભરાટિયું;  
રથના સીં [સં.] યુક્તિસર  
કરેલી ગોઠવણું બનાવટ. (૨) શોભા;  
કાઠ. (૩) વ્યવસ્થા, ચમત્કારી  
ઘટના:—પરચરના=કાવતા. (૪)

દેખાવ. આટોક (૫) છતાં ખૂબી.  
રથવું, કિં સં [ચં રથ્.]  
યુક્તિસર ગોઠવણું, સજ્જ કરવું;  
વ્યવસ્થામાં મૂકવું. (૨) ઉણું કરવું;  
બંધાવણું; ચાલણું=ચલાવણું [તાણું.

રથામણી, સીં રથવાણું મહેન-  
રથાવણું. કિં મં રથના  
કરાવવી; ચોઠવાવણું; વ્યવસ્થા કરા-  
વવી; બંધાવણું. [ગોઠવેલું.

રથિત, વિં [સં] રથેલું;  
રથપુંથુ, વિં મરાગુણ; એક.  
છવ. તઘીન; આસક્ત; ગુણવાન.

રજ, વિં જરા; થોડું; અલ્પ;  
લગાર, કિંચિત.

રજ, નં [સં.] અઠઠાવ.  
(સીની). (૨) સીંકરતર; સીણી ધૂળ;  
અણ. ઠંઠેરજણું રજ=કાગનો વાધ.

રજડ, પું [સં] ઘોળી (૨)  
[અ. રિજક] નિર્માણ; દાણો પાણી  
મારખ.

રજડણું, નં રજ; અણ; સીણામાં  
સીણી ધણી. (૨) બારીક ધૂળ.

રજવા, નં [સં.] રૂપું; ચાંદી.  
રજની, સીં [સં.] રાત: રાત્રિ.

રત્નનીકર, પુ. [ સં. ] ચંદ્રિ:  
ચંદ્રમા; ચત્રિ.

રત્નનીચર, વિ. રત્નિએ જાટક-  
નાર. ( ૨ ) પુ. રાક્ષસ: દૈત્ય: ભૂય:  
પિચાચ. ( ૩ ) ચોર; નદારો માણસ.

રત્નપૂત, પુ. [ સં. રાજપુત ]  
રાત્નનો ઊઠરો. ( ૨ ) રાજ વંશનો  
આણસ: મરાઠિયો; કાનિય.

રત્નપૂતાણી, સી. રત્નપૂતાની સ્ત્રી;  
મરાઠાણી કાનિયાણી.

રત્નવાહુ, ન. ડાહ્ય સ્વભવું  
રાત્ન્ય તે; દેશી રાત્ન્ય. ( ૨ ) રાત્નનો  
મહેલ.

રત્નવાહો, પુ. ડાહ્ય દેશીરાત્ન્ય;  
રાત્ન્યની મર્યાગિતો જાગ. ( ૨ ) રાત્નને  
રહેવાનો મહેલ.

રત્નરેવણ, સી. [ સં. ] નેને  
રત્ન આવેલું હોય એવી સ્ત્રી, અડકાવ-  
ણી સ્ત્રી.

રત્ન સી. [ અ. રિજા ] ધ્રુ:  
ધ્રુવી. ( ૨ ) પરાવાનગી દુકમ: આજ્ઞ.  
( ૩ ) મંજુરી; કણુવાત; અતુન્ન. ( ૪ )  
રૂપસદ શરગતી. કિં ૩૦ રત્ન લેવી  
અમંજુરી અયવા અતુમતિ લેવી. કુદા  
યત્ન, રત્ન આપવી અઘડી મૂકવું.

રત્નકળ, સી. મોત. મરણ.  
( ૨ ) દેવલેગ. ( ૩ ) અકસ્માત મોટી  
આફત આવી પડવી તે.

રત્નક, સી. આઈ આઈ ૩  
કરેલું ઓઠવાનું ઓઠડું.

રત્નળ, વિ. [ અ. રજીલ ]  
નીચ; હવલટ ( ૨ ) જીરવું; નિવંજન.

રત્નિયું, ન. રેવણની; દેવીસાજ-  
વાની દાખરી.

રત્ન, સી. રત્ન. ( ૨ ) રત્ન.

રત્ન, વિ. [ અ. રત્ન ] નજર  
આગળ લાવી મૂકવું; દાખલ કરેલું;  
દાખર લેવાર.

રત્નઆત, સી. રત્ન કરવું તે;  
નજર આગળ લાવી દેખાડવું તે ( ૨ )  
કણુવાત મેળાખ. ( ૩ ) મેળવી-સર-  
ખાવી નેવું તે. ( ૪ ) જરાબિજરા.

રત્નેરજ અ. તમામ: લગારેલ.

રત્નેશુણ, પુ. [ સં. ] કુદરતમાં  
રહેલા સત્ત્વ, રત્ન, ને તમ એ ત્રણ  
જુજુ-ધર્મમાંનો બીજો શુદ્ધ; સંસારની  
વાસનામાં મનવું વશજુ રહેવું તે.

રત્નેશુણી, વિ. રત્નેશુણું; રાત્ન-  
સીંદુરવું; પ્રતિભાવ સ્વભાવવું.

રત્નેટી, સી. હીણું રત્નકણ તે.

રત્નેદિયું, ન. માળેયું; કાતરિયું.

રત્નેદર્શન, ન. ૧ સ. ૭ મર્વે  
આવડા અને ને રત્ન-આવડે જણાય  
છે તે. અડકાવ.

રત્નેયણી, પુ. જવળદ તથા  
મૂળ વાલવાનો જતિઓનો સાવરણો;  
ગોળો.

રત્નજી, સી. [ સં. ] દોરડી; દોરી.

રત્નજીવું, કિં અ. કાટકવું;  
આચડવું, રખડવું; કમવું.

રત્નજાડ, પુ. રખડાડ; અયડામણ.

રત્નજાવણું, કિં સ. અયડાવણું;

રખડાવણું. ( ૨ ) અધુરું મેલીદેવું;  
અધવચ ઊઠી રવું.

રત્નજી, ન. વારંવાર એકની એક  
જાગત મોઢે લાંબા કરવી તે; ન્યા.



નપ. ( ૨ ) ધણે અઘ્યાસ રાખવા તે;  
મદાવરો.

રેટણુ વિં બગી-સડી ગયેલું;  
ખરાબ થઇ ગયેલું કુત્સિત; નરસુ.

રડ, સીં રડ; લેદ.

રડકણું; વિં સહેજ સહેજમાં  
રોઇ નય અણું; કાંગણું.

રડતીમુરત, વિં રડતા અથવા  
હદાસી ચેરાનું (૨) ઝાણું; કંઝાલ.

રડવડણું, કિં અં રખડણું;  
રવડણું.

રડણું; કિં અં રોણું; કદન  
કરણું; દુઃખ દર્શાવણું. ( ૨ ) નિરાશ  
થઈ નિરુપાય થઈ જવું; બળાચો  
કરવો દરાણું.

રડાકુટ. સીં રોણું ને રૂટણું  
તે. (૨) માથા ફેડ. પંચાતી.

રડાકુટી, પું રડણું અને રૂટણું  
તે; રડાકુટ. (૨) પંચાત. ઝમડો; બળાચો.

રડારડ, સીં રડારોળ.

રડારોળ, સીં રડારડ; પોકેપોક  
મૂળને રડારડ કરી મુકવી તે; રોકકળ.

રડાવણું, કિં સં રોવડાવણું.  
( ૨ ) નિરાશ કરણું; ઉતરણું;  
વિશ્વાસપાત કરવો.

રડીઉઠણું, કિં અં ના હિંગમત  
થઈ જવું; નિરુપાય થઈ જવું. ( ૨ )  
અધુરું મૂખી દેવું; હાથ ધોઈ નાખવા;  
પરીજવું; હારીજવું.

રડયું. વિં અભાવ અને અણુ-  
ગમાનો હદગાર; વદાવરોઈ ગાળ.  
( આ રાખ્દ માત્ર સ્ત્રીઓજ વાપરે છે.  
રડયું; રડયો ને રડી. )

રડ, સીં રડ; લેદ; લગની.

રદિયાણું, વિં રૂપાણું; સુંદર. મોદ  
ઉપજાવે એણું, વદાલ-મેમ આવે એણું.

રણુ નં [ મં. ] યુદ્ધ; લડાઈ;  
સંમામ ( ૨ ) લડાઈનું મેદાન. ( ૩ )

[ ઋણ ] દેવું; કરાવ. ( ૪ ) રેલીચાળો  
સપાટ પ્રાસ.

રણુકાર, પુંધાટુ પાત્રને ઠોકવાથી  
નિકળેના અવાજ તે; રણુકો. [ રણુકાર.

રણુકારો, પું [ સં. રણુકાર ]

રણુકું, વિં ચોખી કઠણુ સ-  
પાડીવાણું; રેલી વગરણું; કોરું.

રણુકો, પું રણુકાર.

રણુફેર, નં [ સં. ] લડાઈનું  
મેદાન; રણુભૂમિ.

રણુજંગ, પું [ સં. રણયજ ]  
ઝાડી અને સખત લડાઈ તે.

રણુઝણું, સીં ધાતુના અવા-  
જનો ઝીણો ખણુખણાટ (૨) શુંભર.

રણુઝણુણું, કિં અં ઝીણો  
ઝીણો ધાતુનો અવાજ થવો, વાગવું;

કમકવું [ ઝીણો કણકણાટ.

રણુઝણાદ, પું ખણુખણાટ;  
રણુવુર, નં લડાઈનું વાળું;

વરી, તણું.

રણુકાર, પું રણુકાર; રણુકો.  
રણુથંભ, પું [ સં. રણસ્તમ ]

લડાઈના મંડાણની નિયાનીનો વા-  
વટો; લડાઈનું પગરણુ રખાડનારો

યાંત્રો.

રડયુંખડયું, વિં આમતેમ પ-  
ડેલું; અવડાઈ; કાઠકળ. ( ૨ ) અં  
કવચિત્; કવચે.

રથધીર, વિં લડાઇમાં ધીરજ  
રાખનાર; લડાઇમાં દૃઢ રહેનાર.

રથભૂમિ, સ્ત્રીં [ સં. ] લડા-  
ઇનું મેદાન; રથસ્થાન.

રથમહત્ત, પું ખૂબ લડાઇએ  
લડવાથી પાવર્યો થયેલો લડવૈયો; યોદ્ધો.

રથરથુકું, કિં અં અવાજ  
નિકળવો. ખડખડકું; રથઝલકું. (૨)  
સહસહકું; રમરમકું.

રથરથ્યાદ, પું રથરથ એવો  
અવાજ પડે તે; સહસહ્યાદ.

રથવગરો, પું વગર વન; જંગલ.

રથવદ, સ્ત્રીં લડાઇની ટેક. (૨)

લડનારની આંટ અને રીત; યુદ્ધ કળા.

રથવાટે, સ્ત્રીં લડાઇનો આગ.

રથવાઘ, નં [ સં. ] લડાઇનાં  
વાળ; શર ચડાવનારાં વાળ.

રથવાસ, પું રાણીવાસ; અં-  
ત:પુર. જનનખાનું.

રથર્શીકું, નં સૈનિકોને શર  
ચડાવવા વગાડવાનું ર્શીકું; વડકું;  
તુરી. ૩૦ મં રથર્શીકું કુંકરું=ભલેર  
કરકું; વખાણ કરવાં. (૨) વિં કદ-  
રકું અને તરેહવાર આદારનું; બેડાળ.

રથસંચામ, પું [ સં. ] ખુદા  
મેદાનની મોટી લડાઇ.

રથરતાંબ, પું [ સં. ] લડાઇની  
નિરાશની દાખલ ઉભો કરેલો લડાઇના  
વાવટાનો યામલો.

રથહાક, સ્ત્રીં લડાઇના મેદા-  
નમાં હાક વગાડી દેવી તે; પોતાના  
પરાકંમથી રાતુના સૈન્યમાં હાક પાડી

દેવી તે. (૨) લડાઇની શીકિયારી; હોડારી.

રથારથ ધ, પું [ સં. ] જાણાનુવન્ધ

પૂર્વ જન્મના માગતા લેણાનો સંબંધ

ધ તે; લેણાદેણી. [ મેદાન; રથભૂમિ.

રથાંગણ, નં [ સં. ] લડાઇનું

રક્ષિત, વિં ગાજરું; વાગરું;

રથકાર કરવું

રથિયું, વિં દેવાદાર; ઋણી.

(૨) ઉપકાર તળે આવેલું; આભારી;

આશિયાણું.

રથી, વિં [ સં. ] જાણી રવાદાર

રથી, સ્ત્રીં કણી; દાણો; લગ્ન;

ધાતુને ગાળી પાડેલો નાનો કણ. કરચ;

રવો. કિંમં રણી પાડવી=સોના રૂપાના

રસના કણ પાડવા.

રત, સ્ત્રીં [ સં. ] જાતું મો-

સમ; જાતું; વેળા; સમય. (૨) વિં

પસયણ; લાગેલું; રથીપથી રહેલું:-

ભક્તિવત.

રતાન, નં [ સં. ] રતન ] જવા-

હીર, નં જ. (૨) ઉત્તમ એવું તે; અલંકાર

રૂપ. (૩) આંખની કોથી.

રતાનબેલ, સ્ત્રીં એક આપધિ-

વનસ્પતિ. [ ચગરડું.

રતાનાણુ વિં તેજસ્વી; લાલ

રતાલ, પું અમુક ભારતું એક

માપ: સાદીઆડનિય રૂપિયાભાર

જેટલું વજન તે; ચેર.

રતાવા, પું રાતા રંજના સોનનો

ખાળકોને થતો એક રોગ.

રતાશ, સ્ત્રીં લાગરા, રાતાપણું.

(૨) રાતા રંજનો અપાસ તે.

રતાણુ, નં સતા રંબનો કંદ; સકરકંદ. [ સુખડ; રકતચંદન રતાંમદી, સ્ત્રીં સતા રંબની રતાંધણુ. વિં સતઆંધણુ; જેને સતે દેખાતું ન હોય તે.

રતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] પ્રીતિ. પ્રેમ. (૨) વિષયેશ્વ (૩) હામદેવની સ્ત્રી.

રતિકેલિ, સ્ત્રીં [ સં. ] પ્રેમહીડા.

રતિપતિ, પું [ સં. ] હામદેવ.

રતી, સ્ત્રીં કિંમતી ધાતુ લેખવાતું એક નાનું વજન તે; ચણેલી; શુભ. (૨) ગતિ; એક; વલણ. સ્ત્રીં-પુરુષરતી બાર. જશક.

રતુ, સ્ત્રીં [ સં. ક્રતુ ] રત; શેસમ; વેળા; સમય. (૨) અડધા.

રતુમડું, વિં રાતું; ઘાસ (૨) સહેજ રાતું રવારા પડવું. રસોરાસ, રસોપાધ, અં રાતે ને રાતે;

રથા, સ્ત્રીં [ સં. ] પોળ; ચેરી; મહોદલી.

રત્ન નં [ સં. ] કિંમત ને તેજ્યાર નંગ તે; જવાહીર. (૨) સૌથી સરસ હોય એવું તે; શુભણુ રૂપ તે.

રત્નગણા, સ્ત્રીં [ સં. ] પૃથ્વી; ધરા; ભૂમિ [ નં રત્નણુ.

રત્નજાડિત, વિં રત્ન જડેલું; રત્નાકર, પું [ સં. ] સમુદ્ર; દરિયા.

રથ, પું [ સં. ] વાર પૈડાં ને બે ધુમરાવાળી ગાડી; વહેવ. (૨) લડાઈની ગાડી.

રથકાર, પું મુતાર; સિલ્થી.

રથયાયા, સ્ત્રીં અસાદ મુદિ ર નો તહેવાર; જમનાયજ્ઞનો રથ બદાર

દરવા હાલે અને તે નિમિત્ત ઉત્સવ વગેરે કરવાં તે. [ લડનાર મોટા ચોક્કો.

રથી, પું [ સં. ] રથમાં બેસીને રતથક. પું માટા અને છાણું

બદું લીપણ.

રહ, વિં નકામું; નિરધંક; બાત-લ. (૨) તુલ્ય; માસવગરતું. (૩) હાંત.

રહકરણું, કિં સં મહીનાખણું; બાતલકરણું, છાણાખણું. (૨) નહિ સ્વીકારણું.

રહજ, પું [ સં. ] હાંત.

રહિયા, પું એક વાતને રહ કરે એવી તેની સામે રણુ કરેલી જે બીજા વાત તે; દલીલ.

રહી, વિં નકામું; રહ બતાવ.

(૨) નકામી પડેલી રહ ચીજો તે; અંગાર. [ રાતી.

રનોડી, વિં જંગલી; વજડાઈ;

રન્નાદેં સ્ત્રીં રન્નાદેવી, જવારા વાલીને બેસાડવામાં આવતી એક દેવતા; માતા; દેવી; દુર્ગા. (૨) સુધની સ્ત્રી

રખાટી, (રખેટી), સ્ત્રીં એકદમ દોઢ મકવી તે. (૨) સખત હામમાં લેવું તે.

રક્તેરક્તે, અં આસ્તે આસ્તે; ધામેધીમે.

રકુકરણું, કિં અં લુગડામાં વાણાવાણા જેવા તાર નાખવા; વણવું.

રકુમર, વિં રકુ કરનાર; વણનાર

રકુચકર નં ચતુર્થી થયેલી  
હાનિ-નુકસાન. (૨) દાવચેય. (૩)  
અચોક્ષ મગજનું; માંડું; ઘેઘું. કિં  
મં રકુચકર ધર્મજનું = છુપાછુપ નાસી-  
જનું.

રમેદમે અં આમતેમ વિખેરી  
નાખેલું એમ; ઉલટ સુલટ (૨) ફા-  
ફાતિયા; પાયમાલ; ખરાબખસ્ત.

રખ, પું માલિક, પ્રમ વિધાતા.  
રખારણ, સ્ત્રીં રખારીની સ્ત્રી;  
ભરવાડણ.

રખારી, પું ગાયો ને બકરાં ઘેટા  
વગેરે રાખનાર એકભતિ; ગોવાળ;  
આહીર; ભરવાડ, રૈકો.

રખી, વિં રવી, શિયાળું-રખી-  
પાક. (૨) નાં શિયાળું પાક.

રખખર, (રખર), નં એક ભવનો  
હાડનો રસ.

રભસ, પું [ સ. ] ખુશાલીનું  
માંડપણ, ગભરામણ; અતિદરખની  
આતુરતા. (૨) ઉતાવળ, ત્વરા.

રમકઝમક, સ્ત્રીં રમત ગમતમાં  
વાગતા હાંકરનો મજનો ઝમઝમાટ  
તે; રમજીમ ચાલવું તે.

રમકડું, નં ખાવડું; પુતળું;  
બાળક ખુશી થાય એવી બનાવટ (૨)  
મન ખીલે-આનંદ પામે એવી ચીજ-  
માણસ તે (૩) રંગીલું-ગોળું-  
આનંદી માણસ. કિં પ્રં રમકડું  
થઈ રહેવું-ખીજને વસવટી રહેવું.

રમખાણ, નં તોફાન; ધાંધલ;  
ધિંગાણું. (૨) મેટા ઝગડો. (૩)

નાસબાગ; મારામાર અને ખેંચતાણ.  
(૪) બંડ ફિટર.

રમચિયું, નં રમચી પલાળવાનું  
લાકડાનું ખામણિયું. ૧ લાલમાટી.

રમચી (રમચ). સ્ત્રીં સોનાગેર;  
રમજાન પું [ કા. ] ઢીજરી  
સંવતનો નવમો મહીનો.

રમઝમ, વિં રમજીમ.

રમઝમાટ, પું રમજીમ; હાંજ-  
રોનો ધણધણાટ ધઈ રહેવો તે.

રમણ, પું [ સ. ] રમનારો તે.  
ભાગી; રવામી; પતિ ૧૨. (૨) નં  
રમણું તે; ગમત ઉડાવવી તે. (૩)  
ગેલ; ગમત; રગમાં હસેડોરો જવું  
તે. -રમણે ચડવું = એકતાર ધઈ જઈ  
તેમાં જ મંડયા રહેવું.

રમણભમણ, અં વેરણરણ;  
આમતેમ રખડવું અને અથડાવું  
પડેલું હોય એમ.

રમણિક, વિં ખુશી ઉપભવે  
એવું; સુદર, રૂપાણું. [ જીવાન સ્ત્રી.

રમણી, સ્ત્રીં સુદર અને રમણ

રમણીય, વિં [ સં. ] પ્રિય  
લાગે એવું; સુદર; રૂપાણું.

રમણીયતા સ્ત્રીં સુદરતા;  
આનંદ ઉપભવે એવી જે અલૌકિકતા  
તે; મનોહરતા.

રમાણું, નં રમવાની જગા તે;  
આંગણ ગેદાન; આગાન. (૨) ખાર-  
સાખમાનો એક ભાગ તે

રમત, સ્ત્રીં રમણું તે.  
ખેલ; તમાસો. (૩) મજા.  
લીલા; કીડા; ગમત; ગેલ.

રમતગમત સ્ત્રી મનને આનંદ  
આને આરામ મળે એવી ને પ્રવૃત્તિ તે;  
મોજા ખેલ.

રમતારામ વિં ન્ય ત્યાં ફરણું  
ફરનાર; એક ઠેકાણે ટકાને નહિ રહે-  
નાર; સર્વંચાપી. ( ૨ ) વીતરાણી;  
રામદેવ વગરનું.

રમતિયાળ વિં રમવા ઉપર  
નું મન રહેતું હોય એવું; ગમતી  
રહેનાર. ( ૨ ) મમતી; મોજા આનંદી

રમણું, વિં ખેલણું; ગમત કરતું  
( ૨ ) દીકું, અંદર ફરતું રહેતું હોય  
એવું.

રમરમાલ પું રમ રમ એવા  
હવામાં અવાજ થવો તે; સડસડાટ;  
સપાટાખંધ. ( ૨ ) હતાવળી ગતિને  
હીધે થતો અવાજ તે

રમરમાલણું, કિં સં રમ રમ  
એવા અવાજ થાય એમ ચલાવણું. ( ૨ )  
આપટણું; મારણું; ઠોકણું; ફેંકણું.

રમણું, કિં અં [ સં. રમ ]  
ખેલણું; ગમત કરવી; કીડણું. ( ૨ )  
લાડણું; ગેલ કરવી. ( ૩ ) તમાસો  
કરવો ( ૪ ) ભટકણું; રખડણું. ( ૫ )  
ગાંડણું; ગમણું.

રમરતાન (રમરતાન), નં ફાડી  
તોડી આમ તેમ વિખેરી નાખીને  
તરેલવાર સ્થિતિમાં મૂકી દેણું તે.  
( ૨ ) તોફાન; રમખાણ; ધાંધલ;  
ધિંગાણું.

રમણ પું ભવિષ્ય કહેનારાઓ  
પાંચ ધાણનો બનાવેલો પાસો રાખેછે.

રમણી, વિં રમજનો પાસો  
નખાવી ભવિષ્ય કહેનાર; ભેશી

રમા, સ્ત્રી [ સં. ] સુંદર સ્ત્રી;  
મોજાકી સ્ત્રી. ( ૨ ) લક્ષ્મી દેવી.

રમાડણું, કિં સં રમે એમ  
કરણું; ખેલણું ( ૨ ) પોતે રમણું ને  
ખીબને તેમાં લાગ લેવાવવા. ( ૩ )  
ગમત કરાવવી. રમાડણું. ( ૪ ) આ-  
શામાં રાખણું. ( ૫ ) ચડાવણું. ( ૬ )  
ઉતારણું.

રમુજ, સ્ત્રી મન ખુસ થાય  
એવી બાળત તે; ગમત, મોજા. ( ૨ )  
ટિખણ; ટાળ મરકરી.

રમુજ, વિં ગમતી; વિનોદી;  
ટિખણી. ટાળી.

રમ્ય, વિં [ સં. ] આનંદ ઉપ-  
જાવે એવું; રમણીય; રમણીયું; સુંદર.

રમણી, નં [ સં ] રમ; જવાહીર;  
હીરો. ( ૨ ) રાત્રિ. [ રાત; રજની.

રમણી, સ્ત્રી [ સં. રજની. ]

રમ, પું [ સં. ] નાહ; અવાજ.

રમરમ, અં આમડીને હરકેરે  
એવી અસર થાય તેમ; અકલકરાની  
છલ ઉપર ચલી એવી અસર તે.

રવા, પું ઝીણા કણ-દાણા તે.  
( ૨ ) ઠરાવ. ( ૩ ) વિં અનુકૂળ  
યોગ્ય. ( ૪ ) સમઘાત; બરાબર.

રવાદાર. વિં દાણાદાર; કણકી-  
દાર. ( ૨ ) કિનાર પર બાઝેલી  
કાંચરીવાળું.

રવાદારગી, સ્ત્રી રવાદારી;  
તરફદારી, પદપાત. ( ૨ ) વખાણ-  
( ૩ ) ઉચ્ચાપત કરણું; દલાશી ઠાઠવી તે.

રવાનગી, સ્ત્રીં વદાયગીરીઃ  
રવાના થતા માણસને બેટ હાખવ કંઈ  
આપણું તે. ( ૨ ) બહારગામ જવું  
તે; ગમન. ( ૩ ) નિર્ગમન. નિકાસ.

રવાના, અં વદાય. મોકલવું—  
જવાદેવું તે. કિં પ્રં રવાના કરવું  
= મોકલવું. ( ૨ ) નિકાસ કરવું; બહાર  
ગામ મોકલવું. [ એમ.

રવાને, અં વદાય; મોકલેલું  
રવાનાચિકી, સ્ત્રીં માલ બહાર  
લઈજવાનો પરવાનો-પાસ.

રવાણ, પું રૂઆબ; દમામ (૨)  
એક ભતતું વાળું. [ ગડિ.

રવાયા, પું રવૈયો; ધારો; ચાલઃ  
રવાલ, સ્ત્રીં ઘોડા અને બળદ  
વગેરેની ચાલની એક તરેહ. (૨) આસતે;  
ધીરે; કુદરતી ચાલની ઢંગ.

રવિ, પું [ સં. ] સૂર્ય; સૂરજ.  
રવિવાર, પું [ સં. ] આદિત્ય-  
વાર.

રવી, વિં રખી; શિયાળુ. ( ૨ )  
નાં શિયાળુ પાક. (૩) કવાયત; કિયું.

રવેઉ, પું રવિવાર. [ અધારી.  
રવેશ, પું છજું; ઝરખો;  
રવૈયાં, નં ચાર હવા ચીરી થાય  
એમ ચીરીને અંદર મશાલો ભરી પક-  
વાય એવાં શાકફળ. ( ૨ ) ફળને ચીરી  
મશાલો ભરીને બનાવેલું શાક તે.

રવૈયો, પું દહીં વલોવવાનો  
ફૂલડાંવાળો વાંસ. ( ૨ ) ચાલ; રિવાજ;  
રૂઢિ.

રવો, પું દાણા દાણાદાર લોટ તે.  
(૨) ધાતુના રસનો દણ; માસલો. ( ૩ )  
ગોળની ચાકી. ( ૪ ) ફૂલ; પાસાં; દેડાં.

રશિમ, નં [ સં. ] કિરણ; દર;  
મરીચિ. ( ૨ ) ડોરી; રાશ; અછોડો.

રસ, પું [ સં. ] પાણી જેવો  
પાતળો ને રહે એવો પદાર્થ તે;  
મવાહી. ( ૨ ) વનપસ્તિમાંથી નિકળતું  
મવાહી તે; નિર્યાસ. ( ૩ ) પાકેલાં  
ફળાદિનો મવાહી. ( ૪ ) ધાતુ  
વગેરેને પુકળ ગરમી લાગતાં તેનું  
મવાહી રૂપ થઈ જાય તે. ( ૫ ) ખાર  
વગેરે કટલીક ચીજો મેળવતાં થઈને  
પાણી તે. ( ૬ ) શરીરના અંધારણમાં  
રહેલો ને ઢીલો ને પાણી જેવો પદાર્થ  
તે. ( ૭ ) શરીરમાંના મવાહીઓનો તે  
વિકાર કે ને શરીર ઉપર જુદા  
જુદા રોગને નામે દેખાય છે તે. ( ૮ )  
ખારો. ( ૯ ) ગંધક વગેરે ખનિજ  
દ્રવ્યો સાથે પારાની મેળવણીથી  
દવા તરીકે બનતી બનાવટો. ( ૧૦ )  
ખારું, ખાટું, મીઠું, કંકડું વગેરે  
છલથી પરખાતા રવાદ તે. ( એ ખટ-  
રસ કહેવાય છે ને તેમાં ગળ્યું, ખારું,  
ખાટું, કંકડું, કપાણું અને તીખું એ  
છ રસનો સમાવેશ થાય છે. ) ( ૧૧ )  
મનોવૃત્તિ ઉપર જુદી જુદી ભતતની  
અસરો હક્કમ કરે એવા ભાવો તે. ( આ  
કાવ્યરસ કહેવાય છે અને તેમાં  
રૂપાર, હાસ્ય, કરુણા, વીર, રૈદ્ર,  
ભયાનક, બીભત્સ, વીર અને અદ્ભુત

એ નવ રસનો સમાવેશ થાય છે. )  
 ( ૧૨ ) હ અને નવનો સંદેહ તે.  
 ( રસ=૬ અથવા ૬ ) ( ૧૩ ) ખૂમી,  
 શુભ ( ૧૪ ) અર્થ, લાભ ( ૧૫ ) ગુમ્મત,  
 મજા. ( ૧૬ ) મમત, હઠ, ચડસ  
 ( ૧૭ ) પ્રીતિ, અનુસંગ, પ્રેમ, ઉમંગો  
 કિંમ પ્રમ રસ પડયો=રવાઈ લાગ્યો,  
 મજા પડવી. રસ ભમવો=મરાહી  
 કરવું. ( ૨ ) ગુમ્મત પડવી. રસે ભરા-  
 વું=રહેરાવું. ( ૨ ) મમતે ચડવું.  
 રસમાણવો= ભોગવવું.

રસકપૂર, નમ પાણી મેળવ  
 છીને એક પદાર્થ; ગંધક અને  
 ખાસના ફૂલ પાંદી બનાવેલી એક દવા.

રસકસ, પુન કુદરતી રીતે પદાર્થ  
 માધી નિકળે તે રસ અને કૃત્રિમ  
 રીતે કાઢેલું જે સત્ય તે કસ. ( ૨ )  
 રસુની સર્વ પ્રકારની શક્તિ તે. ( ૩ )  
 રસાગતા; કળાપતા; આદ્રતા; અર્ક.

રસાધિષ્ઠો, પુન ટોળ ચડાવનાર;  
 રસી નાથનાર, ધાતુનો રસ કરી તે  
 ખીન હપર ચડાવનાર.

રસદા, વિન [ સં. ] રસને સમ-  
 જનાર; રસભોગી; રસનો અનુભવ  
 લેનાર; રસિક [ ભુવેલ્લ : રસાળ.

રસદાર, વિન રસવાળું; રસથી  
 રસના, સીન [ સં. ] રસ લેનારી  
 ઈદ્રિય; છબ. ( ૨ ) સીએને કમરે  
 પહેરવાની રોર; હોરો, મેખળા; હાંચી.

રસનેદ્રિય, સીન [ સં. ] રસ  
 મદ્ય કરનારી ઈદ્રિય; છબ.

રસભસ વિન રસથી પરિપૂર્ણ;  
 રસમય, રસથી ભરેલું.

રસભંગ, પુન રસમાં ભંગ પડવો  
 તે; રસક્ષતિ, આનંદમાં અંતરાય  
 પડવો તે.

રસમ, સીન પક્ષા કાળથી ચાલી  
 આવતી રીત સિવાય, સ્થાયી.

રસમય, વિન રસથી ભરપુર;  
 રસવાળુ આનંદમય.

રસમંડળી, સીન રસની મજા  
 લેનારાઓનું યાળું; રસિકોના મેળાવડો.

રસરાજ, પુન [ સં. ] રસોમાં  
 રાજ્ય જેવો રસ તે; સુમાર રસ. ( ૨ )  
 પારો

રસવંતી, સીન એક ઐપદિ.  
 રસવાદ, પુન મમત; હર્ષા  
 રસવું, કિન સન ટોળ ચડાવવા;  
 પદ દેવો.

રસસિંદુર, નમ જસત, પારો  
 અને ખીન મેળવ ખીઓથી બનાવેલું ચૂકું.

રસણવું કિન અનરખડવું, અટકવું.

રસજાદ, પુન રસણવું તે; નકા-  
 મા વખત ચુમાવવો તે. [ હસ; ભૂમિ.

રસા, સીન રસવતી-પૃથ્વી

રસાતળ, નમ [ સં. ] સાવ પા-  
 તાળમાંનું નીચેનું એક પાતાળ

રસાયન, નમ [ સં. ] પારિવ  
 વસ્તુઓ કયા કયા દ્રવ્યોની બનેલી છે  
 તે નાથવાનું અને જુલ જુલ દ્રવ્યોને  
 એકઠાં કરીને નવી બનાવટો બનાવવાની  
 જે ક્રિયા અને જ્ઞાન તે ( ૨ ) પાસની

મેળવળીવાળી દવા. રસાયનશાસ્ત્ર= રસાયનની વિદ્યા.

રસાયની, વિં રસાયન બહુનાર.

રસાણ, પું [ સ. ] આંખો. ( ૨ )

ફળદ્રુપ ( ૩ ) રસવાણું; સ્વાદિષ્ઠ.

રસાલદાર. ( રિસાલદાર ), પું

ઘોડેસ્વાર પલટણનો કુપરી.

રસાસો, પું [ કા. ] ઘોડેસ્વાર

પલટણ. ( ૨ ) ધરખટલો વગેરે. [ વરાવવો.

રસાવણું, કિં સં ઢોળ ચડા-

રસાળ, જું રસાણ.

રસાણું, વિં રસવાણું; બહુજ સ્વાદિષ્ઠ; રસાળ.

રસાંગન, નં પાસના અંશવાળો સુરમો. ( ૨ ) એક ભત્રું જાડ.

રસિક, વિં [ સં. ] પ્રીતિવાણું;

રસમાં જોને અભિરુચિ હોય એવું;

રસને સમજનાર. ( ૨ ) રસગી બરેલું.

( ૩ ) ભાવિક.

રસિકતા, સ્ત્રીં [ સં. ] રસિકપણું.

રસિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] રસ સમ-

જનારી સ્ત્રી; રસભોગી; વિવાસી.

રસિયણ, વિં રસ લાલચ; રસ-

ઘણી; રસ લેનારી; રસ માણવાને

હાલુક. ( ૨ ) ચડસીઝી; અનુસાગી;

ભાવિક.

રસિયું, વિં રસભોગી; હોંસીકું;

કાગીકું. ( ૨ ) ચડસીકું; મમ્મી.

રસિયો, પું રસિક; વિવાસી;

મોજ; રસ માણી બહુનાર.

રસિયું, વિં રસમાં પ્રીતિવાણું;

ભોગી; રસમાં એકતાર થઇ બધ એવું.

( ૨ ) સ્વાદિષ્ઠ; રસથી બરેલું.

રસી, સ્ત્રીં [ મ ] દોરી; રાધ.

( ૨ ) શરીર-જાડ વગેરેમાંથી નિકળતું

ચીકણું પ્રવાહી તે. ( ૩ ) પડ; ખાચ.

રસીદ, સ્ત્રીં [ જં. ] પાવતી; પહોંચ-

રસેલું, વિં રસ ચડાવેલું; ઢોળ

ચડાવેલું.

રસેંદ્રિય, સ્ત્રીં [ સં. ] રસને

મદલું કરનારી ઇન્દ્રિય તે. ( ૨ ) છબ;

રસનેદ્રિય.

રસો, પું ભડો-રમડા જેવો

પ્રવાહી તે ( ૨ ) ઘેર.

રસોઈ, સ્ત્રીં રાંધણું તે. ( ૨ )

ભોજન; જમણ. ખાવાને તૈયાર કરેલી

રસદાર ચીજો તે; પાક; ખોરાક.

રસોઈકું, નં રસોઈ કરવાની

જગા; પાકસાળા; રાંધણી, ભોજનસાળા;

બખરચીખાનું; ભઠિયારખાનું.

રસોથણ, સ્ત્રીં રાંધનારી; રસોઈ

કરનારી સ્ત્રી.

રસોથો, પું રસોઈ કરનારો

પુરુષ; રાંધનારો; બખરચી; ભઠિયારો.

રસોળી, સ્ત્રીં વરસોળી. શરીરની

સપાટી ઉપર ઉપસી આવેલી ગાંઠ.

રસ્તો, પું માર્ગ; વાટ; રાહ;

કિં મં રસ્તો કાપવો=ચાલ્યા જવું.

રસ્તો પાડવો=ચુંચવણ ટાળવી; રિવાજ

પાડવો. શ્રુતમાત્ર

રહસ્ય, નં [ સં. ] મમ્; ભેદ;

રહિત, વિં [ સં. ] વખરવું:-



વિવારદિત. [ (૨) ખાજી રહેણું.  
રહીજીવું, કિં અં અઠડાણું.  
રહીરહીને, અં ઘોડી ઘોડી વારે.  
રહીશ, વિં રહેવાશી; વતની;  
રહેનાર. [વાળું ધર.

રહેણાક, પું રહેઠાણ. વસ્તી-  
રહેણી, સ્ત્રીં રહેવાની રીત; આ-  
માર; રીતભાત; વ્યવહાર. [કૃપા; દયા.  
રહેમ, સ્ત્રીં / પા] મહેરબાની;  
રહેમિયત, સ્ત્રીં રહેમ; કૃપા-  
દણિ; માયા. [રહેઠાણ; મકાન.  
રહેવાસ, પું રહેવાની જગા;  
રહેવાસી, વિં રહેનાર; વતની.  
રહેણું, કિં અં વસણું; કાયમણ.  
ધર કરણું. (૨) ટકણું; કરકું; સ્થિતિ  
કરવી. (૩) માણું. સમાણું; (૪)  
થોભણું; ખોડી યણું. (૫) બાપીઠોણું;  
બચણું; વમણું. (૬) આચરણું;  
ચાલણું. [સં. રહે=ઠોડી દેણું-ભાગણું-  
નાસી જડુંનો ઉલટાઈ ગયેલો અર્થ  
ગુજરાતીમાં રહેા છે.]

રહું, અં બસ, બધે, ખલાસ,  
પતીગણું એમ.

રહુંસણું, વિં બાકી; બચેણું;  
થોડું; અવશેષ રહેણું; એકુંજીકું.

રણતર, નં કમાણી; પેદાશ;  
પ્રાપ્તિ. (૨) લાભ, નફો; ફાયદો.

રણણું, કિં અં કમાણું; પેદા  
કરણું. (૨) નફો કરવો; લાભણું;  
ખાટણું; પ્રાપ્ત કરણું. [રણનાર.

રણાઉ, વિં કમાઉ; પેદાગર;

રણિયાત, વિં રાહ; પ્રસન્ન; ખુશ.  
રણિયામણું, વિં સુંદર; મનો-  
હર; સુચોભિવ; મન ખુશ થાય એણું.  
રણી, સ્ત્રીં ખુશી; હરખ (૨)  
હોંસ; હમંજ.

રળો, પું રળતર; કમાણી; પે-  
દાશ. (૨) લાભ; નફો; ફાયદો.

રંક, વિં ગરીબ; પામર; રાંકડું.  
(૨) નરમ; શીણું.

રંકરંજાડ, સ્ત્રીં ગરીબોને રમ-  
ડવા તે; કંજાલ માણસોને પજવવાં તે

રંગ, પું [સં.] વર્ણ; વાન;  
સૂચકપ્રકારનાં કિરણની બિન્ન બિન્ન

સ્થિતિનો દેખાવ તે. (૨)  
પ્રેમ; પ્રીતિ; અનુસન્ન. (૩) આનંદ;

મોદ; ખુશાલી. (૪) તાન; મજા;  
રમણ. (૫) કંફ; નિર્દોષ. (૬) તરંગ;

જુદો; તબિયત (૭) રાહ; દબ. (૮)  
આભર; ચોલા. (૯) અં ધન્ય;

શાખાશ: રંગ છે, (૧૦) વનસ્પતિ  
અને પાથિંવ પદાર્થોમાંથી નિકળતા

જુદીજુદી ભવના રંગમાંનો પ્રત્યેક  
તે. કિં મં રંગ રાખવો=આખર

રાખવી. [બસની.

રંગડ, વિં વિધયા; કામી. (૨)  
રંગણું, નં રંગ લગાડવાણું

ગોબર-પીછી. (૨) રંગવાણું કામ તે.  
રંગતાણી, સ્ત્રીં આનંદનો ઉ-

છાણો; હરખના ઉભરાની તાલી.  
રંગદા, સ્ત્રીં ફટકડી.  
રંગદાર, વિં રંગવાણું; સારા

રંગનું: રંગિત.

રંગપાણી, નં કેરી પેયખનાવી  
પીને આનંદમા રહેવું તે; અમલ કરી  
આનંદ ઉડાવવો તે.

રંગમહાર, પુ. તમાસો.

રંગખાણ, સ્ત્રી. મોજમજા;  
આનંદ ઉત્સવ

રંગબેરંગી, વિ. ચિત્રવિચિત્ર;  
જુદા જુદા રંગનું. (૨) તરેહવાર.  
(૩) મનમાં ભ્રમ ઉપજાવે એવું. મોહક.

રંગભૂમિ, સ્ત્રી. નાચ, ગાન,  
નાટક અને પેય કરનારાઓ માટે પ્રેક્ષ-  
કોની સામે બતાવેલો હોયો ભૂમિપ્ર-  
સ્તાર તે. (૨) અખાડો; તાલીમખાનું.  
(૩) રણક્ષેત્ર; મહાસભાની ભૂમિ.

રંગભેર, અ. આનંદભેર, હર-  
ખેર. ઉત્સાહ ભર્યા.

રંગભોગ, પુ. આનંદભેર સુ-  
ખનો ભોગ લેવો તે.

રંગમંડપ, પુ. કોઈ ઉત્સવ, પ્રત  
અને રમત ગમત વગેરે ઉજવવા માટે  
બનાવેલો સુંદર માડવો તે. (૨)  
રંગભૂમિ. (૩) દેવમંદિર આગળનો  
છુટો ચોક

રંગમહેલ, પુ. મોજ માણવાને  
લાયક બનાવેલું સુંદર મંદિર, રંગ-  
મહોલ. [ મજા.

રંગરાગ, પુ. ગાનવાન; મોજ-  
રંગરાગ, વિ. વિધવાનદંથી  
મલકાતું, રંગીલું.

રંગરૂપ, નં વર્ણ અને ઘાટ તે;

સ્વરૂપ. (૨) ભાત, ભાત, આકાર,  
પોત ને રંગ વગેરેવાળો દેખાવ.

રંગરેજ, પુ. રંગ ચડાવવાનો  
ધંધો કરનારો; છીપો; ભાવસાર.

રંગરોળ, સ્ત્રી. મોજમજાની  
રેલરેલ. (૨) આનંદભેર ખૂબ મંગ-  
ળાચાર કરવો તે. (૩), બેહદ  
ખુશાલી તે.

રંગલો, પુ. મસ્કરો; હંસાવી  
ગમત કરાવનારો; વિદૂષક.

રંગણ, કિં સં રંગ ચડા-  
વવો. (૨) રંગમાં બોળવું. (૩)  
અમુક વિચાર ઉપર ચડાવવું; ઉરકે-  
રવું; ખીલવવું. (૪) વધારવું;  
મીઠું મરચું ભભરાવવું. (૫) લોહી  
નીકળે એમ મારવું.

રંગાધ, સ્ત્રી. રંગવાની મજ્જુરી;  
રંગામણ-મણી. (૨) રંગવાની  
રીત-આવડ-કસબ.

રંગાટ, પુ. રંગણું તે, રંગ  
ચડાવવાનું કામ ને કળા તે.

રંગાટી, સ્ત્રી. રંગવાનું કામ  
તે. રંગવાની જે રીત તે; રંગ  
આપવાની કળા. (૩) કપડા વગેરે  
રંગવાનું કારખાનું તે; રંગાટીનું  
કામ=રંગ ચડાવવાનું કામ.

રંગાણું, નં રંગવાણું પાણી  
ભરવાનું કુંડું; રંગ બનાવવાનું  
વાસણ. [ રી તે.

રંગામણ, નં રંગવાની મજ્જુ-  
રંગામણી, સ્ત્રી. રંગ

રંગારો, પુ. રંગ લગાડનારો.

(૨) રંગરજ.

રંગાવણું, કિં સં રંગ કરાવવો. (૨) અમુક અભિપ્રાયનું કરી નાખવું. (૩) લોહી નિકળે એમ મરાવવું.

રંગાણુ, કિં અં રંગવાળું થવું; રંગ ચડવો; ચિતરાણું. (૨) રાતું થવું; લોહીઘડાણુ થવું; વાગવું.

રંગી, વિ. રંગાણું. આનંદી; મોહી; લહેરી. (૨) અનુરાગી. (૩) સ્ત્રી રાતારંગની માટી, ગેર; રમચી. રંગ મં રંગાભંગી=ફેડે કરનાર; વ્યસની; લહેરી. [રંગવાણું; રંગેણું.

રંગીત, વિ. [સં. રાજિત]

રંગીન, વિ. રંગેણું; રંગવાણું.

રંગાણું, વિ. મોહી; આનંદી; લહેરી. (૨) અવસરો ઉપર થઈ આવતો લાલ સોને તે.

રંગેચંગે, અં આનંદભેર; હસતે મને; ખુશીથી; વિના તકસારે.

રંગોગિયું, નં જુદા જુદા રંગ ભરવાનાં ખાતાંવાળું પાત્ર; જમીન ઉપર મડખડાનવાં કાણામાંથી રંગ બહાર પડે એવી બનાવટનું છુંગણું; રંગોળી. (૨) કંકાવટી. (૩) રમચી પલાળવાનું કંઠોહું.

રંગોળી, સ્ત્રી રંગથી પાડેલી ઓળો તે. (૨) રંગીત ઓળો પાડવાનું છુંગણું. કિં મં રંગોળી પુરવી=જમીન ઉપર રંગની ઓળો અને

આસનનાં ખાતાં વગેરે પાડી રોળા કરવી. [(૨) લંબકું; ઘુમ્મ.

રંચ, વિ. જરા. લગાર; રજ. રંજ, સ્ત્રી પીડા; દુઃખ; સંહ; રંભડ; રંગડાટ; રંચ. (૨) મહેનત; મુશ્કેલી.

રંજક, વિ. આનંદ ઉપજાવે એવું; રિજાવે એવું; મોહક; આનંદ. (૨) સ્ત્રી બંદુકની અંદરનો ફાટ સળગે એમ તેના કાન પુરવાની થુમી; ભમગરી. (૩) લરકેરણી. (૪) અટકી જવું તે.

રંજન, વિ. ખુશી કરે એવું; રળિયાત કરનાર; રંગ ચડાવે એવું.

રંજણું, કિં સં [સં. રંજ] રંગણું. (૨) ખુશ કરવું; આનંદ ઉપજાવવો (૩) પીડવું.

રંભડ, સ્ત્રી કલેસા; સંતાપ; દુઃખ; રંભડણું તે. (૨) ખગાડ. (૩) શિંગાણું; તોફાન.

રંભડણું, કિં સં રંજ પહોંચાડવી; દુઃખ દેવું; વિતાડવું; દમણું; સંતાપવું. (૨) તોફાન કરવું; માથું ફેડાવવું. [રંગીન.

રંજિત, વિ. [સં.] રંગેણું; રંજીદા, વિ. રંજવેણું; દેરાન; કાયર; અક્ષણેણું. (૨) ચિડાયેણું.

રંડવો, પુ. રાડેલો પુરખ; ચિતુર. (૨) બાવલો; નામરદ; કન્યા. રાસી; બેરી જેવો ભાપડો.

રંડા, સ્ત્રી [સં.] તિરસ્કારમાં

સ્રી પ્રતિવપરાતો તુચ્છ રાખે. (૨)  
વિધવા. રાંડેલી સ્રી. [ વૈધવ્ય.

રંડાપો, પુ. રાંડેલી હાલત;

રંડાચેલું, વિ. જેલ-સાથ વગ-

રનું: રાંડેલું, વિધુર.

રંડાણું, કિં. અ. રાંડણું;

રંડાપો આવવો; દપતીમાંનું એક  
જવાથી બીજાએ એકલા થવું. [ પાતર.

રંડી, સ્રી. વેરયા; રાંડ; કસબણ;

રંડીખાજ, વિ. વેરયાઓના

છંદમાં પડેલ, છિનાજવો; બધાચારી.

રંડીખાજી, સ્રી. વેરયાઓનો

છંદ તે; રાંડામાં ફરવું ને વિષયમાં

રચી પચી રહેવું તે; બધાચાર.

રંદો, પુ. લાકડું સાફ કરવાનું  
ઓળર. [ રાંધનારો; બકિયારો.

રંધવારો, પુ. રસોધરો;

રંધામણ, ન. રાંધવાની મજૂરી;

રંધામણી [ વાની મજૂરી.

રંધામણી, સ્રી. રસોઈ કરાવ-

રંધાણું, કિં. અ. પાકડું; ચણવું;

બકાણું; સીકવું. (૨) તૈયાર થવું.

રંધો, પુ. રંદો.

રંધ, ન. [ સં. ] છિદ્ર; કાણું.

(૨) ખોડ; રાવ; દપણ.

રંધા, સ્રી. [ સં. ] એક અપ્સરા;

પરી; રૂપાણી સ્રી. (૨) કેળ, કદળી.

રંધોરુ, વિ. [ સં. ] કેળ જેવા

હરવાળી; સુંદર ભંગવાળી. ( સ્રી ).

રા, પુ. રાત; રાવ; હાકેમ (૨)

મણ; ઇશ્વર. (૩) સ્રી. લક્ષ્મી. (૪)

વહાર, સહાય. (૫) રાવ; ફરિયાદ:-  
કોણુ ના ખાય છે.

રાધ, સ્રી. એક ભતનાં મશા-

લાનાં બી. રૈ. કિં. પ્ર. રાધ મરયાં

લાગવાં-રીસ ચડવી; લાગણી દુખાવી.

રાધજંગ પુ. [ સં. રાજસૂય ]

રાલનો દિગ્વિજય દશકં થજ તે;

વિજયનો સમારંભ તે; મેટા સમારંભ.

રાધતીકેરી, સ્રી. રાધ ચડાવી

આથેરી કેરી.

રાધણું, ન. રાધ ચડાવેલા દહીમાં

ફળની ખારીક કચુંબર નાખીને બના-

વેલો ખાવાનો પદાર્થ. કિં. પ્ર. રાધણું

કરવું=કુંદી નાખવું. (૨) ખરાખી

કરવી.

રાધમરયાં-મીઠું, ન. રાધ અને

મરયાં મીઠું જેલ તે. (નળગી નજર લાગે

તેના ઉતાર માટે આ જે વસ્તુ દેવતા-

માં નાખી દુચકો કરવામા આવે છે.)

૩૦ પ્ર. આખમાં રાધ મરયાં પડવાં=

અદેખાઈ આવવી. (૨) એક સાપ.

રાઉત, વિ. રાવત; હોશયાર;

બહાદુર; બાહોસ; કામમાં એકો

હોય એવું; સર્વથી ચડી ભય એક.

રાઉસ, વિ. બરાબર; વાજબી.

રાએણુ, સ્રી. રાયણ; રાણ; એક

ભતનું ફળ આડ. (૨) રાએણુનું ફળ.

રાકા, સ્રી. [ સં. ] પૂર્ણચંદ્ર-

વાળી રાત્રી; પુનમની રાત. (૨)

રાક પુનમ.

રાકાપતિ, પુ. [ સં. ] પૂર્ણમાનો

સોજે કળાનો ચંદ્રમા.

રાકેશ, પુ. [ સં. ] પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર.

રાક્ષસ, પુ. [ સં. ] દૈત્ય; દાનવ; અસુર. (૨) બિયામણા જેખાવનો અને દુષ્ટતિનો તથા કૂર કર્મ કરનારો માણસ.

રાક્ષસણી, સ્ત્રી. રાક્ષસની સ્ત્રી. (૨) રાક્ષસના જેવી કૂર ને ભયંકર હેખાવની સ્ત્રી.

રાક્ષસી, વિ. રાક્ષસના જેવું. (૨) મોહું; ભય; જંગી. (૩) ભયંકર; વિકરાળ. (૪) પાપી; કૂર; નિર્દય. ધોર. (૫) ખરાબ; નકાર; હીલું. (૬) કઠોર; કઠંગા. (૭) ઉતાન; ઉંચું. (૮) રાક્ષસ ભૂતિની સ્ત્રી.

રાક્ષી, સ્ત્રી. ચીરવા-ફાડવાના અણીદાર દાંત.

રાખ, સ્ત્રી. જવસ્તુ બળી ગયા પછી પાછળ જે બુદ્ધિ અવરોધ રહે છે તે; ખાખ; સેધી; ભસ્મ; રાખોડી; રખ્યા. (૨) રાખેડી સ્ત્રી. (૩) અ. કંઈ નહિ એમ, નકામું-અમસ્તુ એમ; ફોગટ. કિં. પ્ર. રાખ ચોળવી=પાપમાલ થવું (૨) બાત્તા થઈ જવું. રાખ ચોળાવથી=નિર્ધન થઈ ભય એમ કરવું; દેવાણું કઢાવવું.

રાખડી, [ સં. રક્ષા ] ભૂત પ્રેતાદિથી રક્ષવા માટે મંત્રરેતું રક્ષા-સૂત્ર (૨) બળેવને દિવસે ગુરુ રત્ને-હીજન વગેરે ને દોરો બાંધે છે તે. (૩) સગર્ભા સ્ત્રીને ને મંત્રરેતું સૂત્ર બાંધવામાં આવે છે તે. (રાખડી થણું કરીને નણુંદ બાંધે છે.)

રાખખત, સ્ત્રી. કાંઈનો અણીનો વખત સાચવી લેવો તે; આખર; સાખ રાખરખાવટ, સ્ત્રી. અન્યોન્ય સહાય કરવાનો વ્યવહાર તે.

રાખવું, કિં. સ. [ સં. રક્ષ. ] રક્ષણ કરવું; પાળવું. (૨) સંધરવું; ભળવવું. (૩) બચાવવું; ઉગારવું. (૪) સંસાળવું; સાચવવું. (૫) રોકવું. (૬) બહાર નહિ કાઢવું; પાછું ઢાંકવું. (૭) પકડવું મૂકવું. (૮) જમાવવું; એકઠું કરવું. (૯) ચોતારું કરવું; વહોરવું. (૧૦) માન આપવું. (૧૧) અટકાવવું. (૧૨) ભોગવવું. (૧૩) છાડી દેવું; તજવું. (બીજાં ક્રિયા પદો સાથે ને-કાંઈ વિવિધ અર્થે વપરાય છે.)

રાખસ, જુ. રાક્ષસ.

રાખસી, જુ. રાક્ષસી.

રાખેણું, વિ. માળેણું; ઉછેરેણું.

(૨) કળન-ભોગવટામાંણું. (૩) રક્ષણ કરેણું. [ ભસ્મ.

રાખોડી, સ્ત્રી. રાખ; ખાખ;

રાખોડો, પુ. રાખ; ભસ્મ.

રાગ, પુ. [ સં. ] સ્વર તાણીને

ગાવાના ને જુદા જુદા ઢાળ તે; પદ-જાંઘ; મીઠો સ્વર; દેશી; ચાલ; પદ. (૨) અવાજ; સાદ; ધાંડી. (૩) સુગંધિ રંગવાળો લેખ. (૪) મીતિ; પ્રેમ; ધન્ય; અભિલાષ. (૮) કોષ; ગુસ્સો; રીસ. (૯) ચીડ. (૧૦) બેસણું આવ-વું-ગાવું તે.

રાગડો, પુ. મોટા લાંબો રાગ  
હાલો તે. (૨) મોટી જાણું અથવા  
રહણું તે. ભેંકડો.

રાગણી, સ્ત્રી. રાગણી; કામળ  
સૂરવાળાં જુદા જુદા રાગનાં મિશ્ર  
પદોવાળી મધુર રચના તે.

રાગમાળા, સ્ત્રી. ભેમાં ધણી  
રાગો સાથે ગવાતા હોય તે; જુદા  
જુદા રાગોની સમજાવી આપનારો ગ્રંથ.

રાગાંધ, વિ. [ સં. ] રાગરસ.

રાગી વિ. [ સં. ] પ્રેમી, કામના  
વાળું. (૨) વિપત્તી.

રાગોદય, ના. ધા. લાભેરાગે  
ગાયા કરણું; રાગ હાલ્યાં કરવો.

રાગોટો, પુ. રાગડો.

રાધુ, પુ. એક ભત્તનો પોપટ.

રાચ, ન. ઓભર; હથિયાર.

(૨) ધરમાં વાપરવાનો સામાન.

રાણવું, કિં. અ. ખુશીયવું;  
મસન્ન થવું; રાજ્યવું. (૨) શોભવું;  
સુંદર દેખાવું. [ ઓભર.

રાછ, ન. રાય (૨) કારીગરવું

રાજ, પુ. [ સં. ] રાજ; ભૂપ.

(૧) સ્વામી; રોક. (૩) વિ. સુંદર;  
શોભીતું; રદિયાળું. કિં. મ. રાજ  
આવડું=સત્તા પ્રાપ્ત થવી. (૨) છેટે  
બેસવું ( સ્ત્રીએ ). દીવો રાજ  
થવો=દીવો ઓલાઈ જવો.

રાજકદૈવક, ન. આસમાની  
સુલતાની. [ કુંવરી.

રાજકન્યા, સ્ત્રી. [ સં. ] રાજ-

રાજકવિ, પુ. રાજનો માનિતો  
અને આધિતકવિ. [ કાવ્ય (૨) રાજનીતિ.  
રાજકાવ્ય, ન. રાજ્યને લગતું કામ.  
રાજકીય, વિ. [ સં. ] રાજ્યને  
લગતું; રાજ્ય પ્રકરણી.

રાજકુમાર, પુ. રાજપુત્ર.

રાજકુમારી, સ્ત્રી. રાજપુત્રી.

રાજકુંવર, પુ. રાજપુત્ર.

રાજકુંવરી, સ્ત્રી. રાજપુત્રી.

રાજગરી, સ્ત્રી. કુંવણી; પ્યાજ;  
કાંદા. [ જાણું એક ખડ ધાન્ય.

રાજગરો, પુ. કીણા ધોળા દા.

રાજગાદી, સ્ત્રી. રાજને બેસ-  
વાનું આસન; સિંહાસન (૨) રાજના  
ઓહાણું સ્થાન. [ રાજપુરોહિત.

રાજગોર, પુ. રાજનો ગુરુ;

રાજચિહ્ન, ન. [ સં. ] રાજ

છે એમ ઓળખાય એવો જે સાજ  
તે (છત્ર, આમર, છડી, અને મુગટ વગેરે).

(૨) રાજ મળે એવું લાગ્ય સૂચવના-  
રી હાથ અને પગના તળીયામાંની

રેખાઓ. (૩) રાજના સિક્કાની છાપ.

રાજણું, વિ. શોભણું; સુંદર;  
દીપતું.

રાજતેજ, ન. રાજનું તેજ,

રાજદરબાર, પુ. [ રાજદ્વાર ]

રાજને રહેવાનું અને દરબાર ભરવાનું  
મોટું લાંબ મકાન; રાજ મંદિર. (૨)  
કચેરી; રાજસલાનું સ્થાન (૩) સરકાર.

રાજદરબારી, વિ. રાજનું અને  
રાજ્ય સંબંધી તે; રાજદારી. (૨)  
સરકારી.

રાજદંડ, પુ. [ સં. ] રાજના એક ચિહ્ન તરીકે ગણાતી છડી તે. (૨) રાજ્યે કરેલો દંડ-શિક્ષા તે. (૩) મળને વરા રાખવાની રાજની સત્તા તે.

રાજદૂત, પુ. [ સં. ] રાજનો દૂતરિયો; રાજનો સિપાઈ. (૨) રાજનો ભંડુસ

રાજદ્રોહી, પુ. [ સં. ] રાજ અથવા રાજ્યને નુકસાન થાય એવો વિચાર અથવા કામ તે; રાજને રાજ્ય પ્રતિ ભક્તિ રાખવાનો જે મળનો ધર્મ છે તેમાં બેવફાઈ કરવી તે.

રાજદ્રોહી, વિ. રાજદ્રોહ કરનાર.

રાજદ્વાર, ન. [ સં. ] રાજને રહેવાનું અને રાજકાજ કરવાનું સ્થાન તે; રાજમહેલ.

રાજદ્વારી, વિ. રાજ અને રાજ્યને શોભે એવું; શોભું દેશવી.

રાજધાની, સ્ત્રી. રાજ્યનું મુખ્ય રાહેર, રાજ જેમાં રહેતો હોય તે રાહેર; પાયતખ્ત, રાજનગર [(૨) રાજપુત

રાજપુત્ર, પુ. [ સં. ] રાજકુમાર;

રાજપુરુષ પુ. [ સં. ] રાજ્ય કાળમાં સમ્રાટ આપનાર; પ્રધાન; દિવાન; રાજ્યનો અમલદાર.

રાજખીજ, વિ. રાજવંશનું; જેનામાં રાજ અંશ હોય એવું.

રાજભક્તિ, [ સં. ] રાજકર્તા ઉપર પ્રેમ રાખવો તે; રાજ તરફ વંદાદારી રાખવી તે.

રાજભોગ, પુ. [ સં. ] મહા-

પ્રસાદ; રવમંદિરામાં ઠાકોરજીને જે મુખ્ય ભોજન ધસવવામાં આવે છે તે. (૨) વૈષ્ણવ મંદિરામાં થતાં મુખ્ય ભોજનનાં દર્શન તે. મહેલ રાજગૃહ.

રાજમંદિર, ન. [ સં. ] રાજનો રાજમાન્ય, વિ. રાજની માન પામેલું; પ્રતિષ્ઠિત. [ રસ્તો. મુખ્ય માર્ગ. ]

રાજમાર્ગ પુ. [ સં. ] ધોરી રાજમુદ્રા, સ્ત્રી. [ સં. ] રાજની મહોર; રાજ સિક્કો; રાજની છાપ.

રાજયોગ પુ. રાજ થવા જેવો મહયોગ તે. (૨) મનને ધૈર્યમાં એકાગ્ર કરવાનો એક સ્વરૂપ માર્ગ તે.

રાજયોગ, પુ. અસાધ્ય અને લંબાણ મંદવાડ ચાલે એવો રોગ તે; ક્ષય રોગ.

રાજર્ષિ, પુ. [ સં. ] તપ કરીને ઋષિ થયેલો ક્ષત્રિય. (૨) ઋષિઓમાં રાજ જેવો તે. [ તે; રાજ્ય સમૃદ્ધિ. રાજલક્ષ્મી, સ્ત્રી. રાજની સમૃદ્ધિ. રાજવણુ, સ્ત્રી. રાજની રાણી; રાજ વૈભવ ભોગવનારી સ્ત્રી.

રાજવણુ, ન. રાજકુટુંબ. રાજવંશી, વિ. રાજવંશનું; ખાનદાન; વૈભવી.

રાજવી, સંભ. (૨) રાજવૈભવવાળું; રાજતા વૈભવ ભોગવનાર.

રાજવૈદ, પુ. રાજ અને રાજ્યનો આશ્રિત વૈદ; રાજની જે રાજકુટુંબની હવા કરનારો વૈદ. (૨) વૈદોમાં ઉત્તમ. ૬ તે.

રાજવૈભવ પુ. [સં.] રાજના  
જેવી મોટી સાહેબી તે; 'ઉંચા  
પ્રકારનો ઠાઠમાઠ; મોટી જહોજલાલી.

રાજશ્રી. વિ. રાજના જેવાં સુખ  
સંપત્તિ ને વૈભવ હોવાં તે (૨)  
રાજના જેવા ઐશ્વર્યવાળું.

રાજસ, વિ. [સ.] રાજેશુભી.  
(૨) વેળવી, મોજી; સુખોપભોગી.

રાજસરસ, સ્ત્રી. [સ.] રાજનો  
જે અધિકાર તે; રાજની જે સકિત  
તે; રાજબળ. (૨) રાજનો પ્રતાપ-  
દોર તે.

રાજસભા, સ્ત્રી. [સં.] રાજની  
ઠગેરી; દરબાર. (૨) રાજ્ય સંબંધી  
વિચાર કરનારાઓની મંડળી તે. (૩)  
રાજ્ય સંબંધી વિચાર કરવાને લેખા  
ચલાવું સ્થાન તે. (૪) મોટા મોટા  
રાજાઓનું મંડળ તે.

રાજસૂય, પુ. [સં.] સાવંભોમ  
રાજાએ ખીજ રાજાએને તાણે કરેલા  
જે એમ સાખીત કરી આપનારો એક  
યજ્ઞ; અશ્વમેધ યજ્ઞ.

રાજહંસ, પુ. [સં.] સૌથી  
મોટો અને દેખાવે સુંદર એવો હંસ.

રાજ, પુ. [સં. રાજનું] લોક  
ઉપર અમલ ચલાવનારો જે ચરવીર  
પ્રતાપી માણસ તે; નૃપ; ભૂપ; નર-  
પતિ, ભૂપાળ (૨) અમુક વર્ગમાં સૌથી  
સરસ અને મોટું તે; -વૃણરાજ. (૩)  
ઉદાર લોણો અને જને કરી ઠાળજી ન  
હોય એવો માણસ; એ તો રાજ છે.

(૪) સ્વામી; માલીક; મુખત્યાર; વડો.

(૫) મુખ્ય; શ્રેષ્ઠ.

રાજધિરાજ, પુ. સૌથી મો-  
ટમાં મોટો રાજ; સાવંભોમ રાજ;  
સમ્રાટ; સહેનસાહ; ચક્રવર્તી રાજ.

રાજિ, સ્ત્રી. [સ.] બોળ પંકિત;  
હાર. (૨) લેખા; આકા. [સુંદર લાગતું].

રાજિત વિ. [સ.] રોબરૂ;

રાજિયો, પુ. રાજ, વડો સરદાર;  
રાજવી. (૨) શોક ઉપભવે એવી હલ-  
કનો એક રાગ; મરશિયો. (૩) મોટીથી  
ગુણ હોય બતાવી શોક કરવો તે;  
રાવું તે.

રાજી, વિ. [અ. રાજિ] ખુશી;  
પ્રસન્ન. (૨) અનુમત; અનુકૂલ; ગમતું  
હોય એવું.

રાજનામું, ન. ખુશીથી ઠાઠ  
બાબત ઉપરથી હાથ ઉઠાવી લેવો તે;  
પોતાનો હક છોડી દેવાનું લખી દેવું  
તે, ઇચ્છાથી નોકરી છોડી દેવા લખી  
આપવું તે, ફરીયાદ પાછી ખેંચી લે-  
વાની અરજ.

રાજપો, પુ. રાજપણ; પ્રસન્નતા.

રાજવ, ન. [સં.] એક જાતનું  
સુંદર કમળ-ફૂલ.

રાજેન્દ્ર, પુ. [સં.] રાજાઓમાં  
ઇન્દ્ર જેવો તે; રાજધિરાજ.

રાજેશ્રી, વિ. રાજ્યશ્રીવાળું;  
રાજ્યવશ્મી યુક્ત.

રાજ્ય, ન. [સં.] અમુક રાજની  
હકુમતમાં આવેલો પ્રદેશ તે. (૨)



રાજ્યકીય કરાતી જે પ્રભ વ્યવસ્થા તે;  
રાજની સત્તા. [ (૨) સરકારી.

રાજ્યકીય, વિનં રાજ્ય સંબંધી.  
રાજ્યતંત્ર, નં પ્રભ અને દેશને  
આખાદ રાખી તેનું પરિપાલન કરવાની  
સંકલ્પના તે; રાજ્ય સત્તા ચલાવવાની  
પદ્ધતિ. [પદ્ધતિ ઉતરી ગયેલું; પદ્ધતિ.

રાજ્યભ્રષ્ટ, વિનં [સં.] રાજ્ય-  
રાજ્યમંડળ, નં રાજ્ય સંબં-  
ધી વ્યવસ્થા ને વિચાર કરનાર મંડળ.

રાજ્યાભિષેક, પુનં [નં.] રા-  
જને રાજગારી ઉપર ખેલાડવાની ક્રિયા  
તે; રાજ તરીકે જાહેર કરવું તે.

રાજ્યાસન, નં [સં.] રાજ-  
ગાદી; સિંહાસન; તખત.

રાડ, સ્ત્રીં રાડય; સ્ત્રીય; ક્રીડિ-  
ચારી; રમવાની કે હુઝારી તીળી જમ.  
(૨) મેટા ભારે સાદ; પોટા. (૩)  
કળિયો; તકરાર; લડાઈ (૪) ફરિયાદ.  
(૫) અનુરાગ; આસક્તિ; હેડો.

રાડું, નં જુવાર, બાજરી, સર-  
કટ, વગેરેનો સંકેત તે. (૨) બટ. (૩)  
વીર; બાણ. (૪) કડિયાનું એક  
ઓભર. [ સ્ત્રીં રાચણ.

રાણ, નં રાન; જંગલ. (૨)

રાણી, સ્ત્રીં રાજની સ્ત્રી; મ-  
હિષી; ક્ષત્રિયાણી; રજપુતાણી. (૨)  
સ્ત્રીઓમાં મેટી રૂપાળી અને રૂઆબદાર  
સ્ત્રી તે; જેનું ચલણ-હોય તે સ્ત્રી.

રાણીનક, સ્ત્રીં રાણીને પેટ  
જન્મેલી; કુંવરી.

રાણીનક, પુનં રાણીને પેટ  
જન્મેલી કુંવર; રાજપુત્ર.

રાણીવાસ, પુનં રાણીઓને રહે-  
વાનો મહેલ-વાસ તે; જનતાખાતું;  
અંત:પુર; રણવાસ.

રાણો, પુનં રજપુતરાજ, (૨)  
મેટા અને પોતાના વર્મમાં મેટા તે.  
(૩) ડોળી; દમામી. કિં પ્રં દીવે  
રાણો કર્વો—વિ હોલવી નાખવો.

રાત, પુનં હાલમ; વાળંદ; માં-  
વળે (હાલમને સંબોધવામાં વપરાય છે)

રાત, સ્ત્રીં [સં રાત્રિ] સરજ  
આથમીને ફરી વગે તે દરિમયાનનો  
વખત; નિરા; રજની. રં પ્રં રાતનો  
રાત=રાતે જમવા રહીને કામકાજ  
કરનાર; રાત પડે એટલે હોશીયાર  
થઈ ઉલોગમાં વળમનાર. (૨)  
ધુવડ. રાતવરત=રાતને વખતે.

રાતડ, નં ખડખડિયાં; સુંવાળી.  
રાતડિયું, નં મુજાની જાતનું  
એક લાલકંદ; ગાજર.

રાતડિયો, પુનં રાતી જુવાર,  
રાતડી, સ્ત્રીં રાત; નિરા. (૨)  
વિં રાતાવણુંની.

રાતદહાડો, પુનં રાત અને દહા-  
ડો. (૨) અં રાતે તેમજ દહાડે;  
ચાણ ને ચાણ; રોજ. (૩) વારંવાર;  
ફરી ફરીને.

રાતબ, સ્ત્રીં રાજ નિયમ પ્ર-  
માણે મળવું તે; વાળે વાળું ખાવાનું

રોજ મળ્યાજ કરે તે (૨) થોડાને  
ધી ગોળ આપવા તે [ નિશા.

રાતલડી, સ્ત્રીં રાત રજની  
રાતવાસો પું રાત રહેવું તે  
ખીલે સ્થળે રાત કાઢવી તે રાતે વાસ  
કરવા તે

રાતજી, કિંચિત્ સાથે રાતવાસો  
રહેવું

રાતું, વિં [ સ રક્ત ] ઉમતા  
સૂર્યના જેવા વર્ણુ લોહિત લાવ,  
અણોડીના રગતુ, આવસી (૨) લો  
હીતુ ભરેલું (૩) ઉછળતા લોહીનું,  
ઉત્સાહી (૪) આસક્ત મમ્મ, તક્ષીન  
(૫) કોઈ પણ નવની લાણીથી  
ઉશ્કેરાયેતુ આકળુ કોધી [રાતોવાઈ  
રાતોરાત અં રાતે ને રાતેજ,  
રાત્ર, સ્ત્રીં રાત નિશા રજની  
રાત્રી, સ્ત્રીં [ સ ] સૂર્ય આથ  
મીને ફરી ઉગે તેની વચલો વખત રાત  
રાત્રીચર, વિં રાતને વખતે  
ભટ્કનાર રાતે ખોરાક ચોખવા ફરનાર.

(૨) રાક્ષસ હૈત્ય અમુર (૩) ચંદ્રમા  
રાધા, સ્ત્રીં વર-પ્રેમ યેથી સ્ત્રી

(૨) ત્રણ પાયાની (૩) રાધિકા  
રાધિકા, સ્ત્રીં શ્રી કૃષ્ણ પર  
મોહેલી એક ગોપી બળુલાણુ કુમારી

રાત્ન, [ સ અરણ્ય ] ખૂબ જા-  
ડીવાળો ભાગ જગત વન (૨)  
ઝાડપાન રહિત ઉજ્જડ પ્રદેશ મોહ  
મેદાન રણ (૩) જગ જધા

રાતની ૧૦૦ જગથી અસિક્ષિત

અસભ્ય અવિવેક, (૨) મૂર્ખ.

રાતનજી, વિં રખડાઉ (૨)  
જંગલી અસ્થિર મનનું

રાત્રી, વિં જગથી રાતનું (૨)  
અણુસમજી અવિવેકી અસભ્ય  
રાફ, પું રાફડો

રાફડો, પું જમીન ખણી માગી  
ખહાર કાઢેલું દર (૨) ઉધેધએ માઢી  
ખહાર કાઢીને કરેલો મોટો ઢગલો કિં  
મં રાફડો ફાટવો=ઉભરાઈ નિકળવું

રાખ સ્ત્રીં થેસ ઢીલું ભરડક,  
કાજ, રાખડી [ પોચુ

રાખડિયુ વિં રાખજેવું ઢીલું,  
રાખડી, સ્ત્રીં લોટ ઉકાળીને બ-

નાવેલું પેય કાજ [ રાખડી જેવું  
રાખડું નં રાખડી (૨) વિં

રાખેતો, પું નિત્યનિયમ ચાલ,  
ધારો રિવાજ (૨) ઉમેરાનો જે નેક

હોય તે નિમણુંક [ગામડીઓ  
રાલો પું ગોવાળ ખેડુત,

રામ, પું [ સ ] સૂર્ય રા  
દસરથ રામનો પુત્ર એક ધર્મરાવ-

તાર સર્વત્ર ધ્યાપીને રહેલો પરમાત્મા  
તે (૨) ધર્મરાશી જીવ તે (૨)

હોરા જગર, દમ, હિમત, ઉમગ  
(૩) ધ્યાનની તેરીખતા આના -

આજથી રામ ચડતા થશે ૩૦ મં  
રામરામ્ય=મનને મુખ અને અમય

હોય તેવું રામ્ય કિં મં રામ ખોલ-  
વા=ગરી જવું રામ રમી જવા=ટાહું

પડી જવું, સત્વ જવું રહેવું. રામનું

નામ દેવું=માયા છોડી દેવી; સાંત  
રહેવું કહે. રામ નામે પત્થર તરે=  
મોટાને નામે કામ થાય રામને રણવું  
નહિ અને સીતાને દળવું નહિ=એક  
પક્ષ આળમુ હોવા. રામચાકિયું=વેતા  
વગરનું. રામગોડીયો=ખૂળ બહુ અને  
ધીંધું રામરામ=રમ તેવા કે મળતાં  
કરવામાં આવતી સલામ. [ રાગિણી

રામકળી, સ્ત્રી. એ નામની એક

રામકી, સ્ત્રી. બાવી, સાધુડી

રામગોપાળિયો, પુ. નાગો

નાગો મટકે એવો નાદાન છોકરો.

રામશ્રી, પુ. એક રાજ

રામજણી, સ્ત્રી. નૃત્ય ને ગાન  
કરનારી સ્ત્રી; લાવકો (૨) વેરવા;  
કસળણ.

રામડોળી, સ્ત્રી. કકડી; કાકડી.

રામડોલ, ન. મોડું ઢાલ, નો-  
ખત. (૨) ખૂળ બહુ બેરોળ દેખાવ  
એવું સ્થૂલ તે.

રામજીહીયો, [ સં. રામજીયક ]  
૭૦ મંગળ પ્રસંગે પાસે રાખવાનો  
હીવો; રાહનનો હીવો.

રામકુવાઈ, સ્ત્રી. રામની આણ;  
રામને નામે આજ્ઞા કરવી તે.

રામનવમી, સ્ત્રી. રામજયંતી;  
ચૈત્ર શુદ્ધ નોમનો શ્રી રામજયંતનો  
જન્મનો દિવસ તે.

રામનૌમી, સ્ત્રી. રામનવમી

રામપગડું, ન. રામનાં પગલાં  
પાડેવું મિનાદારીવાળું ધરેણું.

રામપાત્ર, ન. રાકોડ; બટોડ;  
ચાંપણિયું; રામૈયું. (૨) કીકડ;  
તુચ્છ ચીજ.

રામપ્રણ, ન. એક ભતનું ફળ.

રામખણ, ન. નિખળ ભય  
નહિ એવું બાણ કારી-હૃદય વિધી  
નામે એવું કુસહ વીર. (૨) વિં  
નિખળ ભય નહિ એવું; આખાદ  
અસર કરે એવું.

રામખુઝાઈ, ન. બહુ અને  
બેરોળ માટીનું છુઝાઈ-કાંકણ તે. (૨)  
વિં રૂપ રંગ કે ધાટ વગરનું; વરણ;  
તરેલવાર;

રામરસ, પુ. રામની લક્ષિતરૂપી  
રસ; રામની રહ તે; રામ રૂપરૂપી અ-  
ત્યંત લક્ષિતનો પ્રેમ તે. (૨) મીઠું; લૂણ.

રામરાખ્ય, ન. [ સં. ] રામનો  
અમલ તે, રામના અમલ જેવો ન્યાયી  
મુખકર રાખ્ય કરવાર તે; નિર્મય-  
મુલેલ સાંવિનો અમલ.

રામસેદી, સ્ત્રી. રાધિકા અનનની  
લિક્ષા; રાંજુમેળાની રસોઈ. (૨)  
માલપુંવા.

રામા, સ્ત્રી. [ સં. ] રમણીય  
સ્ત્રી (૨) નારી; વનિતા; સ્ત્રી.

રામાનુજ, પુ. [ સં. ] વિખ્યાતી  
લક્ષિતવાળો, પણ વેદાંત વરદ પૂર્ણ  
જોઈવાળો એક સંપ્રદાય સ્થાપનાર  
આચાર્ય, રામાનુજ=રામાનુજ સંમ-  
દયનું; રામાનુજના અનુયાયી.

રામાયણ, નં [ સં ] રામચ-  
દ્રની કથા; રામચરિત. ( ૨ ) લગ્નાયુ  
વાર્તા કે કથાનક તે; લગ્નાયુ ટાપકું.

રાગી, પુ. બાગવાન, માળી.  
( ૨ ) જેની ઉપર રામ નામ છાપેલાં  
હોય એવી પાછાણી. [ બટક. રાકાક.

રામૈય, નં આપણિયું. કોડિયું;  
રામૈયો, પુ. સુંદ વગરનો કોસ;  
રામનું નામ હાથને ઢીલવામાં આવતો  
કોસ.

- રામૈશી, પુ. સિપાઈ; પટ્ટા-  
વાળો. ( ૨ ) પહેરેગીર; પગી; ચોકિ-  
યાત. ( ૩ ) લૂટારાની એક જાત.

રાય, પુ. રાજા; ધનવાન માણસ;  
વૈભવી જાત. [ આંખળા.

રાયઆંખળાં, નં મોટાં  
રાયકવાળ, પુ. બ્રાહ્મણની એક  
જાત;

રાયકો, પુ. રગારી; ભરવાડ;  
જીંટ રાખનાર અને ચારનારની જાત.

રાયજાતી, સ્ત્રી. રાજકુંવરી;  
રાણીને પેટ જન્મેલી પુત્રી. [ નો પુત્ર.

રાયજાતો, પુ. રાજકુંવર; રાજ-  
રાયણ, સ્ત્રી. એક જાતનું ફળ-  
જાડ; રાયણ; રાય. [ સુકાં ફળ

રાયણકોડકી, સ્ત્રી. રાયણનાં  
રાયતીકેરી, સ્ત્રી. રાધ ચડા-  
વીને કરેલું કેરીનું અથાણું.

રાયણું, નં રાધણું; રાધ ચડા-  
વેલો દહીંનો મઠો.

રાય, પુ. રાજ. ( ૨ ) નામને

છેડે વપરાતો રાખ — માછરાવ.  
( ૩ ) બાટ લોકોની એક અટક. ( ૪ )  
સ્ત્રી. ફરિયાદ; અરજ. ( ૫ ) મદદ;  
સહાય; કુમક. ( ૬ ) ચાલી કિં પ્ર.  
રાવ જાવી=દુઃખ પોષારણ.

રાવટી, સ્ત્રી. રાવટી; નાનો તંબુ.  
રાવટી, સ્ત્રી. રાવટી ( ૨ ) અંખો.  
રાવણિયો, પુ. ગામની ચોકી  
કરનારો. ( ૨ ) રાવણું ભેગું કરનારો.

રાવણ, પુ. [ સં. ] રાક્ષસોનો  
રાજા. ( એનેદસ માથાં ને વીરા હાથ  
હતા. શ્રી રામચદ્રની સ્ત્રી સીતાનું હરણ  
કરવાથી થયેલી લડાઈમાં રાગને હાથે  
એતું મરણ થયું હતું ) ૩૦ પ્ર. રાવણ  
જેવું=સુજેલું; ફૂલેલું; ભારે ને ભયંકર.

રાવણું, નં ગરહશિયા અને  
ગામના અગેવાનોની મિજલસ. ( ૨ )  
આગેવાનોનું પંચ-જમાત. ( ૩ ) સિ-  
પાઈઓને રહેવાનું ઠેકાણું-થાણું તે.  
કિં પ્ર. રાવણું ફરવું=મિજલસ  
ભરવી; કસુંબાની મંડળી કરવી.

રાવણ, પુ. મરદ લડવૈયો; ચોરો.  
( ૨ ) ઘોડાવાળો; ચરવાદાર ( ૩ )  
હોશિયાર; બાહોરા, ચાલાક.

રાવણિયો, પુ. રાવણ નામની  
જાતિનો માણસ તે. [ સંખંધી.

રાવણું, નં રાવણું ( ૨ ) રાજ  
રાજ, સ્ત્રી. જળદ-ઘોડા વગેરેનો  
અછોડો; રેન; લગામ. ( ૨ ) દોરડું;  
લાંબી અને જાડી રસ્તી. ( ૩ ) બંડાળ;  
નિધિ; સંચય. ( ૪ ) સરખાપણું; ગળ-

તાપણું. (૫) પંત્યાણું; ભાગીદારી.  
(૬) રાશિ. [ નડી દોરી.

રાશડી, સ્ત્રી. અછોડો; દેન:

રાશિ, સ્ત્રી. [ સં. ] વારાઓનો  
અમુક સમૂહ: નક્ષત્રનાં જુમખાં.  
(રાશિઓ - મેષ, વૃષભ, મિથુન, કર્ક,  
સિંહ, કન્યા, તુલા, વૃશ્ચિક, ધન, મકર  
ને કુલ એમ બાર છે. ) (૨) ઢગણો;  
ઢગ. [ નળણું.

રાસી, વિ. નકારે: ખરાબ;  
રાષ્ટ્ર, નં. [ સં. ] રાજ્ય; રા-  
કાર. (૨) મુલક; દેશ; જનપદ.

રાષ્ટ્રીય, વિ. [ સં. ] રાજ્ય સં-  
બંધી; રાજદારી. (૨) મળકીય; મ-  
ળણું; દેશ સંબંધી.

રાસ, સ્ત્રી. [ સં. ] ગ્રાળ કુદ-  
ડીએ ફરતાં ગાણું ને રમણું તે; દાંડિયા  
રમવા તે; મોટે રાગે ગાવાનું નાનું  
પણ; માહત કાંચ મળધ. [ ગરબો.

રાસડો, પુ. અનેકા બતાવનાનો  
રાસધારી, પુ. રામચરિત અને  
કૃષ્ણ ચરિત બજવી બતાવનારાઓ.

રાસભ, પુ. [ સં. ] ગધેડો; ખર.

રાસભી, સ્ત્રી. ગધેડી.

રાસમંડળ, પુ. રાસનો એક  
કરી બતાવનારાઓનો સમુદાય.

રાસલીલા, સ્ત્રી. રાસનું ખેલનું;  
ડયા રાસ લેવા તે. (૨) કૃષ્ણ ચરિત  
બજવી બતાવણું તે.

રાસુંડું; વિ. રાતના પાછલા  
ભાગમાં દેખનારું. (૨) પહેલી રાત-  
નું આંખણું.

રાસો, પુ. વીર રસવાણું કાંચ  
કે કથાનક

રાસ્ત, વિ. [ કા. ] સાચું; સત્ય;  
(૨) વાજબી, યોગ્ય; નેક પ્રમાણિક.

રાસ્તી, સ્ત્રી. રાસ્તપણું; સા-  
ચવટ; ખરાપણું; ઇમાનદારી. (૨)  
વિ. વસ્તીવાણું.

રાસ્તી, સ્ત્રી. [ સં. ] એક આપધિ.

રાઈ, પુ. [ કા. ] રસ્તો; માર્ગ. (૨)  
રીત; ત્યાગ; દાળ. (૩) વાટ; જોડી થઈ  
રહેવું તે. (૪) સમધારણપણું; એક  
સરખી ચાલ-રીત તે.

રાઉત, સ્ત્રી. [ અ. ] આરામ;  
આસાએસ; વિસામો. (૨) નિરાંત;  
કંકક. (૩) કિંદાયત; કાયદા પડતું.

રાઉદારી, વિ. માર્ગે જનાર  
વૈભાણું; પ્રવાસી. (૨) માલ વગેરે  
લઈ જવાની રાત ચિઠી.

રાઉવટ, સ્ત્રી. સ્ત્રી. પુરુષે સંસાર  
માંથી સાથે રહેવું તે; લગ્નલક્ષનો  
ભોગવટો તે; સંલવાસ.

રાઉલ્ય, નં. [ સં. ] રાઉતપણું;  
નહિ હોવાપણું; અભાવ. ત્યાગ.

રાઉ, પુ. [ સં. ] એક મંડ.

રાળ, સ્ત્રી. એક જાતની લાખ;  
જ્યાળા ગાહી મંદર.

રાળણું, કિં. સં. રાળવાણું કરણું.

રાંક, વિ. નળણું; સાલસ; નિ-  
ધન. (૨) ગરીબ; બિચારું; કંગાલ;  
નિસ્તેજ.

રાંકડું, વિ. રાંક; ગરીબ.

રંકું, વિં રાંકડું; ગરીબ. (૨)  
સહેજ સહેજમાં રોધ નય એવું; નિર્માલ્ય.

રાંગ, સીં કિલ્લાની દિવાલને  
લગતો નીચસો ભાગ.

રાંગો, પું ધીમે ધીમે ચાલનારો.  
રાંગોળી, સીં રંગોળી.

રાંગો, પું અમલુ ગામડિયો;  
ગમાર છસો. [ રોગ.

રાંજણ, સીં વાત રહતો એક  
રાંજણી, સીં ગંજણ.

રાંડ, સીં રાંટાપણું વાંકું—ખાડું  
હોતું તે; વાંધો; વિરુદ્ધતા; અવગાધ

રાંદું, વિં વાકું, મરડાવું વળેલું,  
ખાડું. ( ૧ ) ખોડું; અસત્ય, અવળું

રાંડ, વિં રાંડેલી; વિધવા. (૨)  
રેશ્યા; પાતર નીતિમાં પડી ગયેલું

રાંડખાજ, વિં રંડીખાજ, અ-  
રાંડખાજ, સીં અનીતિ; રંડી-

ખાજનો છંદ.

રાંડણું, કિં અં દંપતીમાંનું  
૧૬ મરણુ પામવાથી ખીલતી જે

૧૬ થી પડવાની હાલત થતી તે. ( ૨ )  
સ્ત્રીક અથવા આગેવાનના મરણથી

પાગલી રીયતિ જતી રહેતી તે.

રાંડવો, પું ખાચરો; રાંડોમાં  
સી વાતો કરનારો; જનાની; નામદં.

રાંડીછાંડી, વિં રાંડેલી અથવા  
નએલી [ સ્ત્રી; વિધવા

રાંડીરાંડ, વિં રાંડેલી નિરાધાર  
રાંડણું. નં ખાણી કાઢવાનું

રડું; રસી.

રાંદેલ, નં જવાસ વાવી દેવીની  
પૂનર્નુ સ્થાપન કરવું તે રનાદે

રાંધણુછઠ, સીં રીજા માતમને  
દિવસે યાદું ખાવાને રાંધી મૂકવાની

આગલી તિથિ આવણુ શુદ્ધિ અથવા  
વદિ છઠનો દિવસ. છું રસોડું.

રાંધણિયું, નં સંધવાતું ઠેકા-  
રાંધણિયો, પું રાધનારો;

રસોડયો રધવારો રાંધવાની કળા,  
રાંધણી, સીં રસોડું. ( ૨ )

રાંધણું, નં રાંધણું તે; રાંધ-  
વાની ક્રિયા.

રાંધણું, કિં સં અન્નાદિક ખા-  
વાને યોગ્ય થાય એમ અગ્નિ ઉપર

તૈયાર કરવાં ખાડણું; પકવણું રીજ-  
વણું; ચડાવણું. ( ૨ ) ઉપભોગને માટે

તૈયાર કરવું.

રાંપ, પું ચોટી રાંપડી; કળપી,  
રાંપડી, સીં કળપી એતરમાંથી

ધાસ કાઢી નાખવાનું ઓળર.

રાંપણું, કિં રાંપડી ફેરવવી.  
રાંપી સીં ચામડાં કાપવાનું

ખોચીનું ઓળર.

રિકાળી, સીં રકાળી.  
રિખણું, કિં અં ધુંદળીએ

છીંડણું; પેટ ચાલણું.

રિજવટ, સીં રીજવવાની કળા;  
ખુસ કરવાની કળા. [ મસનન કરવું.

રિજવણું, કિં સં ખુસ કરવું;  
રિદ્ધિ, સીં લક્ષ્મી; પૈસો ટંકો

ને તેની સાદેખી; દોલત; આખાંદાની.

રિદ્ધિસિદ્ધિ=પૈસા ને સાહેબી.

રિપુ, પુ. ના, સત્ત્વ; દુસ્મન.  
(૨) નસુસ ભેદ.

રિપોર્ટ પુ. જ ] હેવાલ;  
હકીકત વત્તાત (૨) કોઈ બાબતની  
ટાચણ-નોંધ તે મપ લોકચાયકા.

રિખાણું, કિં. અં. ધણા દિવસ  
લગી દુઃખમા પડ્યા રહેવું

રિયાસત, સી. [ આ ] રાજ્ય;  
હકુમત. (૨) કારકિર્દી

રિવાજ, પુ. ચાલ; ધારા; નિયમ;  
વહીવટ રસમ, પદ્ધતિ સિરસ્તો  
(૨) મહાવરો; અભ્યાસ (૨) આચાર.

રિસ્વત, સી. રસાવત; લાચ.  
રિંડ, વિ. ખાડું; નકાર;  
ખરાબ (૨) મૂલ્ય મોત.

રિસામણી સી. રિસાવું તે;  
રીસ ચડાવવી તે. ઇતરાજી રંગચ.

રિસામણું, ન. રીસ ચડાવવી તે;  
રિસાવું તે; ગુસ્સો ક્રોધ રિસામણું  
મતામણું=રિસાવું અને મતાવું તે.

રિસાવું, કિં. અં. રીસ ચડા-  
વવી; નારાજ થવું. (૨) ગુસ્સે થવું;  
ક્રોધે ભરાવું (૩) ચિડાવું.

રિસાળ, વિ. સહેજ સહેજમાં  
રિસાય એવું. રિસાળવું.

રિસાળવું, વિ. રીસ ચડાવે એવું;  
સહેજમાં નાખુશ થાય એવું; રિસાળ.

રીકઝીક, સી. રકઝક.

રીખણું, કિં. અં. દુ.ખી થવું.

રીઝ, સી. ખુશી; આનંદ; હરખ.

(૨) ખુશી થઈને કંઈ આપવું તે;  
ભેટ જણીસ. (૩) રીખ રાજ્યો;  
મહેરબાની. થવાનું કારણ.

રીઝવણી, સી. ખુશાલી ખુશી  
રીઝવું, કિં. અં. ખુશી થવું;  
પ્રસન્ન થવું રાજ્ય થવું; થીવડ  
થવું.

રીઝ સી. જૂમ; રાડ; ચોમ  
રીડું વિ. વપરાઈને મજબૂત  
થયેલું પાકું કઠણ. (૨) દુ.ખ વેડીને  
અતુલ્ય થયેલું સખત થયેલું; કઠણ  
મનનું ખડતલ

રીત, સી. કામકાજ કરવાનો  
માર્ગ; પદ્ધતિ, રીઠિ વર્તન. (૨) ધારા;  
નિયમ (૩) ચાલ સિરસ્તો રસમ;  
રહેયો. (૪) પ્રકાર તરેહ રીતમાત  
=ચાલચલત. રીતસર=યથારીધિ;  
ધારાસર ચલાયોગ્ય.

રીતભાત, સી. વર્તણૂક; આચ-  
રણ ચલચલત. (૨) કરકરિયાવર.

રીતિ સી. રીત; પ્રકાર; આચાર;  
પદ્ધતિ (૨) લખાણની રીઠી.

રીધ સી. રિદ્ધિ.

રીખવું કિં. અં. દુઃખ દેવું;  
હેરાન કરવું; પીડવું. કિં. અં. રિમાવું  
પીડાવું [ દસ્તાનો જાવો.

રીમ નં. [ અ. ] કામગના નીચ  
રીસ, સં. મનમાં અમિય તાગ મૂકી  
થઈ આવવી તે. રોષ; ચીડ, ના ખુશી.  
(૨) ગુસ્સો. ક્રોધ, કોપ, અણમોઠા;  
અસાવ.

રીગણી સ્ત્રી વેંગણનો છાંડ;  
વંતાકડી ( ૨ ) વિં નીચીખામળીનો  
( બંગારો ). [ ( ૨ ) રીંગણું.

રીંગણું, નં વેંગણ; વંતાક.

રીંછ, નં [ સ જાણ ] આખે  
શરીરે ભડાવાળવા એક હિંસકમાણી.

રીંછડી, સ્ત્રી રીંછની માદા.

રીંછડું નં રીંછ. ( ૨ ) વિં  
ખૂળ વાળવાળું તે, તોફાની.

રુચકું, હિં અં પસંદ પડતું;  
ગમકું ( ૨ ) ઠીક પડતું. રૂચકું.

૩ સ્વાદ લાગનો ભાવકું

રુક્ષ, વિં સં ] ખડખડકું;  
રૂપું; સુકું કંઈશ. ( ૨ ) કઠોર; કઠણ.

રુક્ષતા, સ્ત્રી કઠોરતા; કઠણાશ.

રુચિ, સ્ત્રી [ સં ] ભાવ; મરજ.  
ચા; અભિલાષ. ( ૨ ) મનોભાવ.

વાદ. ( ૩ ) હમડમાદ મલા, કાન્તિ

રુચિકર, વિં સુંદર મનોહર.  
૧) ખાવાની ભાવના-ઉપજવે એવું;

માદ

રુચિર, વિં [ સં. ] સુંદર  
શોભિત મનોહર ( ૨ ) સ્વાદુ; મધુર.

રુચુવાત, સ્ત્રી રુચુઆત, હા  
૧ કરતું તે; મો આગળ ધરી હેવું

નિવેદન.

રુદન, નં [ સં. ] રોવું-રડવું  
વિલાપ; આકંદ ૩૦ પ્રં અરણ્ય

રુદય નં જુલુ હૃદય.

રુદિત, વિં [ સં. ] રોડું; રોએકું  
રડવું તે. રુદન.

રુદ્ર પું [ સં. ] શિવ, શંકર;  
મહાદેવ. ( ૨ ) વિં હમ; ભયંકર.

( ૩ ) ૧૧ નો સંકેત.

રુદ્રતાલ, પું [ સં. ] ગાયનમાનો  
એક તાલ, જોરથી નરવાં ૭ પર માર-

વામાં આવતી યાપ તે.

રુદ્રાક્ષ, સ્ત્રી [ નં. ] હિમાલયની  
તળેટીમા થઈ એક ભતકું ઘાડ અને

તેનાં બી.

રુદ્રી, સ્ત્રી મહાદેવ હપર ખબિ.  
વેક કરતા બહુવાનો સ્તુતિપાઠ તે.

રુધિર નં [ નં. ] લોહી. રક્ત.

રુદ્ધ, વિં [ સં. ] રોકેલું; અઠ-  
કાવેલું ખાતકું.

રુદ્ધ નં [ સં. ] એક ભતકું  
હરણ ( એનાં ચામડાં પવિત્ર ગણાતાં )

રુપા, સ્ત્રી [ સં. ] રાસ; રાગ;  
ક્રોધ ગુસ્સો.

રુષ્ડ વિં [ સં. ] રિસાવેકું;  
કુપિત. ( ૨ ) અં ગુસ્સો.

રુંડ, નં [ સં. ૨૫૬ ] ધડથી  
જડું પાંછું મરતક માથું; રોકું;

રુંડમાળ= માથાંની માળા રુંડમુંડું  
મુ રેલું ગોળમટિળ માથું આકારની

રૂપરેખા બહુલ નહિ એવું ભારે;  
ઝડિળ સ્થૂલ. રોકાણ ( ૨ ) જંગળાટ.

રુંધન, નં [ સં. ] અટકાવ.

રૂ. નં ફેટલીક ભતનાં ઠાડવા-



માંથી નિકળતો વંદુ રૂપી પદાર્થ : દુરઃ  
કૃપાસનાં બી ઉપરના યોગા વંદુ. ( ક-  
પાસ સીમળો, અને આકાશ વગેરેના  
તંદુઓ રૂ કહેવાય છે. પરંતુ કૃપાસવંદુ  
દૂર વધારે ઉપયોગમાં છે. )

રૂઆળ, પુ. [ વા. ] રોડ. બ-  
જોડો, દનામઃ રાજ.

રૂઆંટી સ્ત્રી. ઝીણા મુંવાળા  
ને ઢુંકા વાળ તે; રૂંવાં.

[ રૂઝમે, અ. રીતે; પેઠેઃ પ્રમાણેઃ  
નિારક્તે; વડે યોગે.

રૂઈદાર, વિ. રૂએલ.

રૂએલ, વિ. જેમાં રૂ બરેલું  
દોષ એવું; રૂવાળું.

રૂકાર પુ. કપુલાત.

રૂકો. સ્ત્રી. સંસ્થામાં લખેલી  
હાથ મતલબ ઢુંકી ચિઠ્ઠી; પરવાનો.

રૂકિત. સ્ત્રી. મનનું વસણ; ઇચ્છા;  
સાવ. (૨) રૂખ; તાલ; પ્રસંગ.

રૂખ, સ્ત્રી. યોગ; પ્રસંગ; અનુ-  
કૂળતા. (૨) તરક; કંદપના; અનુમાન;  
અટકળ; ક્યાસ. (૩) મોખ; તાલ. (૪)  
હેતુ. (૫) વસણ. [ તરી; કાંપ.

રૂખડું. ન. નાનું ઝાડ. (૨)  
રૂખસત, સ્ત્રી. રત્ન; ઇંદી. (૨)

રૂતરડી.

રૂખી, પુ. [ શ્રુતિ ] વપસ્તી;  
વાપ કરનારો નીતરાળી બ્રાહ્મણ.

રૂલ, સ્ત્રી. આમરી આવવી તે;  
ધાન્યમડ, પુરાણ તે; રૂલુ તે; આ-  
ચમ થવો તે;

રૂલુ, કિ. અ. ધાન્યમડું.  
માંસ આમરીથી પુરાવા માંડવ. દુખ  
ફરદ મળવા માંડવું. (૨) સાતાવળથી;  
આરામ થવો.

રૂલાણું, કિ. રૂલવા માંડવું. પુ-  
રાણું. (૨) દુઃખ દરદ કમી થવું.

રૂલુ, કિ. અ. રીસે બરાડું;  
રૂપવું; ગુસ્સે થવું

રૂલ, પુ. છવ આત્મા.

રૂડું. વિ. સારું; મલેડું. (૨)  
રૂપાણું; રૂપાવડું. (૩) મુંઝર; મુંઝો-

ભિત. (૪) બલું.

રૂલ, વિ. વપસાઈ ને રીડું થયેલું;  
અર્થમાં વપસાઈ સિધ થયેલું; નુ-

ત્યન્ત લોકપ્રસિદ્ધ; ખ્યાત.

રૂલ, ન. [ સં ] દદ થયેલી રીત;  
ધણે વખત થયાં ચાલી રહેલો ચાલ;  
રિવાજ; રવેયો.

રૂલુ, ન. નુ. નકલ.

રૂલુ, સ્ત્રી. નુ. નકલ.

રૂપ ન. [ સં. ] આંખને ગમે  
એવો રૂપાવ. સૌંદર્ય; સુરત. શિક્ષ;  
ચોળ; પ્રુણસુરતી; કાંતિ; સ્વરૂપ. (૨)  
ધર્મ; સ્વભાવ; પ્રકૃતિ (૩) વલણ;  
ગતિ. (૪) વિ. જેવું; સરખું; સમાન;  
સમ; મથ.

રૂપક, ન. [ સં ] હાથ બાળતને  
અચુક રૂપ આપવું તે; ઉપમા. બ-  
નાવટ. (૨) નાટક; ખેલન. (૩) એક  
અર્થલંકાર. (૪) આચનમાં એક તાલ,  
રૂપવતી, વિ. રૂપાળી; સૌંદ

ચંવાન કુટડી: ધુખસુરત

રૂપાણું, વિં રૂપાણું: સુંદર;

સૌદર્યવાન: ધુખસુરત.

રૂપિયો, પું રૂપાનો ચલણી

સિક્કો રૂપિયો (૨) લક્ષ્મી; ધન, દોલત.

રૂપું નં [ મં. રૂપ્ય ] ધોળા

રંગની એક ચકચકતી ધાતુ, ચાંદી રજત.

રૂપેરી, વિં રૂપાણું: રૂપા જેવું.

રૂપેયો, પું રૂપિયો રૂપાનો

ચલણી સિક્કો. [ સં. મુખ. સમક્ષ.

રૂખરૂ, [ ફા ] હાલુર: હોજર:

રૂમજુમ, અં ઠમક ઠમક ચાહ

અવાજ કરડું હોય એમ; આમતેમ

ફરતાં હાંકરની ધુપરીઓનો ચાહ અ-

વાન કરવો તે. (૨) બીણી ફરફરે થોડો

ચોડો વરસાદ વરસ્યા કરતો હોય એમ.

રૂમડી, સ્ત્રીં એક છેડે પાતળી

અને મીઠા છેડે પહોળી શીંમડીને પાછી

કુંડે શરીરમાધી નકાશ લોહી ખેંચી

લેવાને લગાડાય છે તે; જુંગળી

રૂમજું, કિં અં સ્વચ્છંદે ફરવું;

ધુમવું; માલવું. (૨) જુમવું. જેમ

ફાલે તેમ મારમાર કરવું (૩) જેમ

ફાલે તેમ જાલવું-ફરવું-વર્તવું વગેરે.

રૂમાટ, પું રૂમવાનો તોર તે

રૂમાલ, પું [ ફા. ] હાથ મોં

લૂંચવાનો કંકડો; હાલુરિયો; અંગુઠો.

રૂમીમસ્તકી, સ્ત્રીં એક જાતની

ઓપધિ. (૨) એક જાતનો ગુંદર.

રૂલ, પું [ અં. ] નિયમ; મારો;

રૂમીન (૨) વિરોધ કરાવ. (૩) શિરસ્તો.

રૂલર, સ્ત્રીં [ અં. ] લીટીઓ દોર-

વાની આંકણી. (૨) રાત; હાકેમ.

રૂવાંટી, સ્ત્રીં રારીર ઉપરનું

કુમળા બીણા વાળ. રૂવો.

રૂવાંડું. નં કુમળો બીણો. હુંકો

વાળ; રૂવું.

રૂડું, નં નાનો સુંવાળો મુંવાળો.

રૂવેલ, વિં રૂ એલ; રૂમરેલ રૂલું

રૂવેલ, પું ચલિઆરાની અગ્રી

જેમાં ફરતી રફ છે તે હટ્ટો.

રૂસનાઇ, સ્ત્રીં લખવાની સાહી.

(૨) રોશની; દીવાઓનો પ્રજ્વળાટ.

રૂરવત, સ્ત્રીં કામ કરાવી લેવા

ખીનને છુપું કંઈ આપવું તે;

લાંચ લાલચ વી તે.

રૂસણું, નં લાડમાં રીસ રાખ-

રૂંડું નં રોવું-રડવું તે; રૂન.

રૂંછડું. નં હુંકો બાલ કે તાતણો.

રૂંછાં (રૂંછાડાં), નં નાના વ-

ટિયા હુંકા વાળ કે તાતણાનાં છુંડાં.

રૂંધવું કિં સં અટકાવવું;

રોકવું ખાગવું.

રૂંધાવું, કિં અં રોકાવું. ખં

ચાવું (૨) ઝંગળાવું; એકળાવું;

ગોટાવું ધુમાવું.

રૂંવાડું. નં રૂંઆડું.

રૂંવાન, નં [ ફા. રવાન ] રામ;

મડડું.

રૂંવું, નં રોમ; રૂંવાડું.

રૂં, અં ઓ; હે; અરે. (૨) કવિ-

તાના પદને છેડે આવતો હુંમાર.

રેખ, સ્ત્રીં [ સં. રેલા ] લીટી;  
આંકો. (૨) વળ. (૩) રજ; કરચ. (૪)  
નાની ચકલી; જડ. (૫) ઝળ લગારે;  
કિંચિત; જરાએ

રેખાતો, પુ. કારસી ને ઉર્દૂ ક-  
વિતાનો એક દાળ.

રેખા, સ્ત્રીં [ સ. ] લીટી; આકો.  
(૧) શુભાશુભ દર્શક આમડી ઉપરના  
કાપા તે હમંગતિ (૩) (વપુચટતને  
કરી ઉપર દક્ષિણ કુવ વરદ જલી  
લીટીઓ તે.

રેખાંશ, પુ. [ સં ] પૃથ્વીના  
ત્રાજા ઉપર એકાદ કલ્પિત રચળથી  
ખીલ રચળ લગીનું પૂર્વ પશ્ચિમ દોરેલી  
રેખાઓથી મપાતું અંતર.

રેખા, પુ. પેટજને આંતરડાંમાંનો  
મળ પાતળો થઇ બહાર પડવો તે.  
(૨) જેથી મળ પાતળો થઇ નીકળે તે  
ઘોસડા જુલોળ. કિં. પ્ર. રેખ આપ-  
વોઅધમડી આપવી બીજડાવવું.

રેખક, નિં. કાડા યાય એવું.

રેખકું, નં. મમરો; સળી રેલું  
ચાંદણ. મળીને બે યાય એવું: - રેલુ દાવ

રેલ, વિં. ભેડકાતું એક અક

રેલુ. નં. ઠ. ભેડું જુઝ.

(પાસા જાણની રમવમાં) (૨) કુમર :

કલગો (૩) બાલા ઉપરનો વાવટો.

(૪) મોજ, અમલ રેખ લેડાવવા

મોજ કરવી

રેખે પુ. કપડાંનો એક કકડો ખંડ.

રેડાણ, નં. રહેઠાણ; મુકામ;

વાસ. (૨) આશ્રમ.

રેડ, સ્ત્રીં પૂંક કોટો; અનુસરણ.

(૨) નં. તેજ પાતું તે

રેડવણ, કિં. સં. ગમડાવણ;

રજડાવણ (૨) રેડ એમ કરાવણ.

(મવાલી) (૪) નિભાવી લેણું; ચલાવણ.

રેડણું, કિં. સં. મવાલી ॥ ખાક

કરવી ઠાલવણું નામણું.

રેડિયાળ, નિં. રખડાક, ભટકું;

દરાણું (૨) નમાણું.

રેડિયું, વિં. ભડું; ધડ; માવાદાર

રેડું, વિં. રજણું; ધડું. બકાર:

રખડતું નધણિયાણું; સડું.

રેણ, સ્ત્રીં રેન; રાત; રાત્રિ (૨)

રેણું: રેવ (૩) ધાવની સાંધ મેળવવાનો.

મસાલો જાળણ

રેણી સ્ત્રીં રાત; રાત્રિ.

રેણો, સ્ત્રીં રહેણી રહેવાની રીત.

આત આચર. વર્તણુંક, લવન.

રેણુ, સ્ત્રીં રેલી; રજ પૂળ.

રેણુકળીજ, નં. એક ભવની

આપધિ [ (૨) સ્ત્રીં રેલી

રેત, નં. [ સં. ] વીથ; ધાવ.

રેતડી, સ્ત્રીં રેતરડી.

રેતદાની, સ્ત્રીં રેલી રાખવાણું

પાત્ર. રજિયું; રેતદાન.

રેતરડી, સ્ત્રીં ધાવ ધસવાણું

એક બોબર; કાનસ; અતરડો.

રેતવી, વિં. રેલીના મેળવાણું;

કણદાર. ॥ જરાવો દોષ એવું.

રેતાળ, વિં. રેતવાણું; રેલીનો

રેતિયું, નં રતિયું. રેતદાની:  
રેતી. સીં નાની નાની કાંકરી  
વાળી રત્ન તે. કરકરી ધૂળ.

રેન, સીં રાત: રત્નની (૨)  
(અ) રાસ: લગામ.

રેફ, સીં [ સં ] ર ઘં નાગલા  
અક્ષ- ઉપર કરાવું અર્ધ વર્ણલાકાર  
ચિહ્ન

રેફુ પુઠ બાતમીદાર: જમુસ;

રેલ, સીં નદીમાં પાણી વધીને  
ઉભરાઈ જવું તે. પુર (૨) ઊળ;  
પુઠજના -રેલજ. (૩) લોડાની  
સડક

રેલછેલ, અં રેલીને ઉલ્લાસ  
જવું તે ચારે તરફ પથરાઈ રહેવું  
તે. ખૂબ ઉભરાવું તે.

રેલણું, કિં અં મવાલીનું  
વહેવું; રેલો ચાલવો. (૨) બને રેલણું;  
મસરણું પથરાવું.

રેલવે સીં અં વેદાની  
સડકનો રસ્તો; આમગાડી રેલ.

રેલણું, કિં અં રેલેલા ચાલવા;  
વહેવું (૨) રેલણું. મસરણું. બધે  
ફરી વગવું.

રેલિયું વિં રેલાઈ જાય નેવું.  
(૨) રેલવું પુરમાં તણાઈ આવેવું.

રેલો, પુઠ વહેલુ મવાડ.

રેવડી, સીં ખાંડની ચાસણીમાં  
તલ નાખીને પાડેલી નાની ચકનીઓ.

(૨) ફેળી: -રેવડી દાણાદાણુ

રેવતી, સીં [ સં ] એક નક્ષત્ર (૨)

રેવેરની દાળ. (૩) બળદેવની સ્ત્રી.

રેવન્સ, સીં [ અં ] જમીન  
વગેરેના કરની સરકારી ઉપજ મહેસુલ;  
રેવન્સ ખાણું=મહેસુલ વસુલ કરનાર  
ખાણ.

રેવણું કિં અં ઝાળણું: સાંધણું.

રેવંચી સીં એક વનસ્પતિનો  
કુંદર. (રેવંચીને દૂધમાં જલાળી પાડેલા  
ગાંજડા રેવંચીના ચિરાને નામે  
ઝાળખાય છે.)

રેવંત, પુઠ થોડો અમ્મ.

રેવંસી, જુઠ રહેવાસી

રેણું. જુઠ રહેવું.

રેસમ, નં ફા. એક જાતના  
કાંડાઓની લાળના તંતુ તે; હીર.  
(રોતુરના કાંડ ઉપર યતા કાંડા તે  
કાંડનાં પાન ખામ લાંબા તંતુઓ કાઢે  
છે તે તંતુ ફાળકાપર ઉતારી લેવામાં  
આવે છે તેને રેસમ કહે છે.)

રેસમી, વિં રેસમણું: હિરામળ.

રેપા સીં [ મં ] હીટી; રેખા.

(૨) તાંતણા.

રેમ, વિં જન કિ ચિત લગારેક.

રેસા, પુઠ તાર; તંતુ રહેણી.

રેહેણી, સીં રહેવાની રીત;

રેહેમ સીં રહેમ. દુપા; દયા;

મહેરખાની

રેળણું, કિં સં છૂટું પાડી  
નાખવું. સમાધાન કરી દેવું.

રેળીનાખણું, રેળી નાખવું.

રેંકડો, પુ. ચાર માણસ એસે  
એવી બળદની ગાડી. (૨) ભેંકડો;  
મોંટીથી રેંકડું તે

રેંકડું, કિં. અં. ભેંસ ગાય  
વગેરેનું ભાલવું; બરાડવું, આરડવું.

રેંછપેંછ, વિ. નમાદ; હોરા  
વગરનું, નળજી; ઘોણું; ગરીમ.

રેંદે, પુ. કવામાથી પાણી કાઢ-  
વાનું યંત્ર.

રેંધો, પુ. કાંતવાનું યંત્ર;  
રૂમાંથી તાર કાઢવાનો એક સાદો સંધો.

રેંદુડો, પુ. રેંદોથી. (૨) રેંટ;  
ધટમાલ.

રેંટો, પુ. માથે બાંધવાનો  
કસબી કિનારનો રેંટો, મોજિયું; રોલું.

રેંટલો, જી. રેંટલો.

રેંદવું, નં. ગાહું. રાકટ

રેંણુ, નં. ધાતુનાં વાસણ સાંધ  
વાની ધાતુ ને ક્ષારની મેળવણી; આગણુ.

રેંણુવું, કિં. સં. ધાતુમાં પડેલું  
છિદ્ર કે તરડ મીઠા મેળવણીથી પુરી  
હેવી, આગવું. [ સ્ત્રી. રેંલ્લી = વાગરલી.

રેંકલો, પુ. જીવાન વાહરડો;

રેંસવું, કિં. સં. કાપીનાખવું.  
ફાડીનાખવું છતરડીનાખવું.

રેંસીનાખવું, કિં. સં. ફાડી-  
ચીરાનાખવું.

રેં, સ્ત્રી. રાઈ; એક મસાવાનાં બી.

રેંકો, જી. રાયકો [ પ્રભ; વસ્તી.

રેંયત, સ્ત્રી. લોક; જનસમૂહ;

રેંક, વિ. રેંકડું; હાજરાહજીર;

તરત રજી થાય તેવું. (૨) રેંકાણ.

રેંકકળ, સ્ત્રી. રેંકડું ને કળકળવું  
તે; રડારડ

રેંકડ વિ. રેંકડું; તરત ગણાય-  
બતાવાય-હાજર કરાય એ. (૨)  
ચલણીનાણું; તાજ નગદ રકમ તે;  
સિકકા.

રેંકડમેળ, પુ. જેમાં રેંકડ રક-  
મોનો હિસાબ રાખવામાં આવતો  
હોય તેં ચાપડો.

રેંકડિયું, વિ. તરતજ નાણાં  
આપવા લેવાની રીતવાણું; રેંકડે વહે-  
વાર કરનાર; હાજરાહજીર. (૨)  
પ્રસનો બરોબર હત્તર આપી દેનાર;  
હાજર જવાગી.

રેંકડું, વિ. તરતજ અપાય-  
ગણાય-વપરાય એવું; જેને માટે  
વાયદો થાય નહિ તેવું; તરત હાજર  
કરવાનું; વાણ ચલણવું-નાણું, સિક્કા  
વગેરે. (૨) તરત જવાબ દે એવું.  
(૩) રૂપય; ચોક્કસ.

રેંકણી, સ્ત્રી. રેંકડું તે. અટકા-  
યત; અવરોધ. (૨) રેંકી રાખવું તે.

રેંકડું, કિં. સં. [ સં. રૂપ ]  
અટકાવવું. ખાળવું; ચોસાવવું; ખેડી  
કરવું. (૨) કામે વળગાડવું; નોકરીમાં  
રાખવું. (૩) ઘેરી લેવું; બાતરવું;  
ભરીપૂરવું.

રેંકાણ, નં. રેંકડું તે, અટકાય;  
અવરોધ; ખાળો. (૨) કામ સોંપી  
ખાળવું તે. (૩) આંતરવું-પરી

રોડકું તે; દળાણ.

રોડકાણ, કિં સં અટકેણ;  
ખજાણ; રહી જણ. (૩) ખોડી યણ.  
(૩) ઘેરાણ; યંયાણ.

રોડકું, વિં અમુક આકારણ;  
અમુકના લેણ; સરખું. [કટપાંત.

રોડકું સ્ત્રી રોણ અને કુટુંબ તે;  
રોખ વિં રોડકું. (૨) નાં

કાળા; આકાશા. (૩) રખ.  
રોખાણું, નં બખેડા; ફિસાદ.

(૨) ઘોષાટ. [બજતણ; લાકડાં.  
રોખું, વિં રોડકું (૨) નાં

રોજ, પું [સં] સરીર પ્રકૃતિનો  
બગાડ તે. બ્યાધિ; દરદ; આભાર. (૨)

અદરની રીસ અંતરનો આંખજો  
કિં પ્રં રોજ કાઠવો=મદ ઉતારવો;

અન મનાવણ. ૩૦ પ્રં રોજવાળો=રો-  
ગનો ફેલાવો તે. | વગેરે તે.

રોજારાઈ, નં રોજ અને વળગાડ  
રોગાન, પું [ફા.] તેલ, મીણ

અને લાખ વગેરેની એક ભતની મેળ-  
વણીનું મવાહી; વાર્તનિય. કિં પ્રં

રોગાન ચડાવવો=ઠાપટીપ કરવી.  
રોગાની, વિં રોગાન ચડાવેલું.

(૨) રોગાન ચડાવનાર  
રોગિયું, વિં રોગીકું; રોગી;

રોગથી ઘેરાયેલું. (૨) રોજ ઉત્પન્ન  
કરે એણું.

રોગી, વિં રોજવાળું; માંડુ;  
ફરતી; આભરી.

રોગીકું, વિં રોગી.

રોગો, પું યુનો.

રોચક, વિં કચે-ભાવે તેણું;  
પ્રકૃતિને અનુકૂળ આવે એણું. (૨)  
લહેજતદાર; સ્વાદિષ્ટ

રોજ, પું [ફા.] દહાડો દિવ-  
સ. (૨) મજુરનો એક દિવસનો  
મુસારો તે. (૩) અં હંમેશા; નિત્ય;  
સતત. દહાડી.

રોજમાર, પું રોજનો ને ધંધા  
વપાર તે; આજીવિકા; નિર્વાહનું કામ.

કાજ તે. (૨) નોકરી-ચાકરી.  
રોજમારી, સ્ત્રીધંધાદાર; વેપારી

રોજનાણું, નં રોજમેળ; રોજ  
ને રોજ લખાતો હિસાબ તે.

રોજનિરીશી, સ્ત્રી રોજના કામ-  
ની નોંધ પોથી રોજ થતા કામનું

ધંવણ; ડાયરી  
રોજમેળ, પું જોમાં રોજની જમા-

ખરવા રકમો લખાતી હોય તે ચાપડી.  
રોજરોજ, અં હંમેશા; નિત્ય;

દરરોજ. [કામ કરનાર]  
રોજિદા, વિં રોજને મુસારે

રોજિદું, વિં હંમેશાનું રોજનું;  
દૈનિક

રોજ, સ્ત્રી ને ધંધા રોજમાર  
ઉપર ગુજસન ચાલતું હોય તે. (૨)

ગુજસન; આજીવિકા. (૩) રોજની  
આવક, વેદારા.

રોજો, પું [ફા.] મુસલમાની  
દીનમા કહેલો ઉપવાસ તે; દિન ભર

ખવાય નહિ અને રાતે ખવાય એવો

ને ઉપવાસ તે. (૨) ઠગર; ગુસલ-  
માનની મોટી ધાર્મિક સમાધ.

રોઝ નં [ સં ] ઋત્ય ઘોડાની  
આકૃતિને મળતું એક વગડાક પ્રાણી.  
(૨) લડી સમજ વગરનું. ભોળું:  
સાદું અને સરળ

રોઝડી. સીં રોઝની માદા. (૨)  
અણુસમગ્ર મજબૂત સ્ત્રી નેને ઘરીરે  
ખૂબ વાળ હોય અને સંસ્કારી ન  
હોય એવી બોળી સ્ત્રી.

રોઝડી. સીં ધડે દે બાજરી  
વગેરેના લોટની પાતળી ગ્રાળ વળીને  
રોઝડી થીજ; પાતળો-ઝીણો રોઝલો;  
પાતળી બાખરી. (૨) આછવિંકા;  
પોપણ; ગુજરાતનું સાધન.

રોઝલો, પું. ભડી ને મોટી રોઝની  
તે; બાખરી. (૨) આછવિંકા; ગુજ-  
રાત, પોપણ. કિં પ્રં રોઝલો ધડ  
જવું = વજાલ જવું. રોઝલો વાળવો =  
વાળીને એવડ વેપડ કરી નાખવું;  
લોથા કરી નાખવું રોઝલા ભેગા યવું  
= આછવિંકા મળવી; ખંવાને વખતે  
જવું. રોઝલો યાળવો = ઝોઝની આછ-  
વિંકા વાળી. રં પ્રં રોઝલાનું બૂખ્યું  
= નાદાર; કંગાલ [ ગુજરાત.

રોટી, સીં રોટલી; રોટલો. (૨)  
રોટું (વં પરિપક્વ થતા પહેલાં  
સુમાધ મયેકું; ઘેણું. ચીમળાંચેકું (૨)  
ઠાણ હોવાથી તુરં-રોટી રોપવાની.

રોઠ, વિં રગંશ એણું; ધાકું;  
સામડી એણું. (૨) ખૂબ ભડું. (૩)

[ સ ] રસ્નો. માગું.

રોઠું, નં પાવર છટ વગેરેના  
ઠંઠો; ઇલાળો; જાંતમાંથી નિકળેથી  
ઇટનો ઠંઠો. ઢેકું.

રોઠું. પું મોઠું ઠાણું.

રોઠુ ( રોન ), પું નેશમાં  
આવતો કજિયો ફિસાદ બખેડો;  
તોફાન ૨, રાતચોટી.

રોઠરકું, વિં વારંવાર રડવા  
કરે એણું રડકણું. ( ૩ ) સહે ૪ સહે-  
જમાં રડી દે એણું. પોપું.

રોઠડા, પું રોઠણા.

રોઠણું, નં રડતાં રડતાં ડુખ  
ઠહેણું તે, જીવમ-સીતમની વાત;  
વિતરડાં. [ વિરપન આકંઠ.

રોઠણ નં [ ધં. ] રોણું તે;  
રોઠો, પું ચીલામાં પડેલો ખડો  
મટું. [ તિબંધ, ખાળો.

રોઠ, પું [ સ. ] અટકાવ; મ-  
રોઠક વિં [ મં. ] અટકાવ  
કરે એણું; રંધનારે; ખાળો કરે એણું.

રોઠન, નં [ િ ] રંધવું તે;  
અટકાવ ખાળો; પ્રતિબંધ

રોઠણું, કિં સં અટકાવણું;  
ખાળી રાખણું; રંધણું. ( ૨ ) પુરી  
નાખણું; રોઠણું; ઘેણું.

રોન સીં છં. ) એ ચાર  
સિપાઈએએ રાતની ચોકી મટિ ફરકે  
તે; રોણ.

રોનક, સીં [ વા ] છટા;  
ભલકાદાર દેખાવ. (૨) ઝગક; તેજ.

રેનકદાર, વિં અળકદાર: સુધી-  
ભિત: છડાદાર. [ ઝાડ.

રેપ, પું રેપો; છાડવો; નાનું

રેપણું, નરેપણું તે: રેપાયેલી  
દાસત તે ( ૨ ) રેપણું કામ તે

રેપણી. સ્ત્રીં રેપણું તે: રેપ-  
ણું કામ પર ચાંપવાં તે: ચાંપણી.

રેપણું, કિં સં નાના છોડને  
એક ઠેકાણેથી ઉપાડી બીજા ઠેકાણે  
ધાલવા; ચાપણું. ( ૨ ) જમીનમાં  
દાડણું; ખોડણું; ઉપું કરણું. પાચે ના-  
ખવો, સ્થાપણું રાડ કરણું. છોડ; રેપ

રેપે, પું નવો હમતો બાળ

રેફ, પું [ ફા. ] સુંદર તેમજ  
તેજસ્વી દેખાવ; બબકદાર દેખાવ:  
ડોળ. ( ૨ ) આડંબર. પતરાળ. ( ૩ )  
પ્રતાપ દમામ. કરપ.

રેફી, વિં ટાપડીપિધું. બબકો  
સખનાર કાકમાક કરનાર ( ૨ )  
દેખાવડું. રોમિધું. ( ૩ ) રેખી-પત-  
રાળખોરા ડોળી આડંબરી અર્થ

રેખ, પું [ અં ] મોટા શુદ્ધતો  
રહે એવો ડગલો; ઓઠો; અબ્બો

રેખડ, વિં અફલ વગરનું;  
બુદ્ધિહીન. ( ૨ ) અરસિક; નિરાનંદ.  
( ૪ ) અચતુર; અણુસમજું.

રેખડો, સ્ત્રીં એક નવનું પ-  
રણું. ( ૨ ) રેખાડી, બનની સુંદર સ્ત્રી;  
નાનુક વણાટનું સ્ત્રીઓને પહેરવાનું  
ઉનનું વસ્ત્ર.

રેમ, નં ૧ સં. ] નાનુક નાનો  
ને સુંવાળો મુવાળો તે. રંડું રેમરાતુ  
=દબમ રેમરાતુ=રંવાંડીની દાર.  
રેમદર્પ=દ-ખ, લય, કામ વિકાર  
વગેરેને કીધે રંવાં ઉભાં યંવાં તે.

રેમાવળી, સ્ત્રીં [ સ. રોમાવળિ ]  
રંવાંડાની દાર: રેમરાતુ. થાક તે.  
રેમાંચ, નં સ રંવાં ઉભાં  
રેમાંચિત, વિં [ સં. ] રંવાં  
ઉભાં યંવાં હોય એવું

રેયણું સ્ત્રીં રેદિણી નક્કર-  
( ૨ ) નં રેદન: વિદ્યાપ.

રેયડી, સ્ત્રીં મહવો નાગરવાની  
નાની બિલાડી: નાનું ઘંગર.

રેચું, વિં રડયું; પિટયું.  
(સલજ કંટાળા તરીકે સ્ત્રીઓ બોલે છે.)

રેલ, નં [ અં. ] હાજરી પત્રક;  
રજીસ્ટર. ( ૨ ) ચકર ( ૩ ) વેશણ.

( ૪ ) વીટા [ સમજણું; બાણું.

રેલું, વિં બહાવરા નેણું, અણું.  
રેવરાવણું, કિં સં રડાવણું;

વિલાપ કરાવવો.

રેણું, કિં અં [ સં. રૂ ] રડયું;  
રેદન કરણું. ( ૨ ) કીણા અવાજ

અણુઅણુણું; રોકકરનો. કહેં રેતો  
ભય તે મુરાની ખજર લાવે

રેશન, વિં ચળકણું, પ્રકાશિત;  
( ૨ ) નહેર. ખુલ્લું.

રેશનાઈ, સ્ત્રીં તેજનો સત્તુકો;  
ધણા લીવાનો પ્રકાર; રેરાની. ( ૨ )  
રાહી



રોશની, સ્ત્રી તેજ; પ્રકાશ;  
જ્યોતિ. ( ૨ ) સબક; ચત્રકાટ- ( ૩ )  
સાહી. [ કાધ.

રોષ, પુ. [ સં. ] રીસ; ગુસ્સો;

રોહ. પુ. એક જાતનું ઘાસ.

રોહડો પુ. એક જાડ. ( રોષડો.)

રોહિણી, સ્ત્રી [ સં. ] એક નક્ષત્ર.

રોળ, પુ. ધમાચક્રી; ધોળ;   
અભ્યવસ્થા. ( ૨ ) દુર્કશાન; ખરાબી;  
પાપમાત્રી. ( ૩ ) ધણું મરણ થવાં તે;  
ધાણુ, ગળખ.

રોળવાણુ, કિં સં ચિડાણું;  
ગુસ્સે ધણું; ખિજવાણું.

રોળણું, કિં સં ચોળણું; મસ-  
ળણું કચરી નાખણું; રમોળણું. ( ૨ )  
મારી નાખણું; પાપમાત્ર કરણું; મૂળ  
ચાટણું કરી નાખણું.

રોળાણું, કિં સં ચોળાણું;  
મસળાણું. ( ૨ ) રમોળાણું; ખરડાણું.  
( ૩ ) ખગડાણું; પાપમાત્ર ધણું. ( ૪ )  
જમીન પર લોટાણું. ( ૫ ) કામમાં

વપરાણું.

રોળીઠોળી, સ્ત્રી સંધ્યા  
સમય; સાંઝ ( ૨ ) અધારાવાણું.

રોળું, વિ. મલિન; અસ્વચ્છ.

રોળો, પુ. મોટી ધમાચક્રી;  
ચાપાટ; તોફાન. ( ૨ ) ભાંજનક; પં-  
ચાત. ( ૩ ) કમાઈ, પેદાસ.

રોંખડી, સ્ત્રી સુતારનો રહો.

રોંખણું, નં આદો પાડવા-  
તાણવાનું આનંદ; ટાંકણું.

રોંણું, વિ. ગામડિયું.

રોંચો, પુ. અણસમજી; ખિડવું;  
સલો. [ વરનો ખત.

રોંદો, પુ. દિવસના ત્રીજ પહો.

રોંદ્ર, પુ. [ સં. ] કાબના  
નવ રસમાંનો એક રસ; કોપથી  
ઉત્પન્ન થતો ભાવ.

રોંશવ, નં [ સં. ] પાંપીઆને  
શિક્ષા કરવાનાં નરક સ્થાનોમાંનું એક  
સ્થાન.

લ

લ

લ, પુ. [ સં. ] ગુજરાતી મૂળા-  
શરોમાં ૨૮ મો અંગ્રજન.

લઉચો, પુ. લોચો હાજર જવાબી;

ચતુર ને ગંમતી માણસ; ટોળી; મરકરો.

લકવો, પુ. સારીરના અમુક  
અંગની સહા જતી રહેવી તે; અર્ધાંગ.

લાયુ; પક્ષાધાત.

લકાર, પુ. [ સં. ] લ એવો  
ઉચ્ચાર અને અક્ષર.

લકીર, સ્ત્રી લીટી; રેખા; કાપ.

લકુંદરો, પુ. વહેલો-લુચો  
માણસ; રંડીભાજ; ધરજી.

લકુંબો, પુ. નવાલો; પ્રાણિયો.  
( ૨ ) લાભ; નફો; ફાયદો.

લક્કડડ, ન૦ લાકડું; કાઠી. લક્કડ  
કામ=લાકડાનું ઘડવરકામ. (૨) સુતારે  
કરવાનું કામ. લક્કડ પીઠ=લાકડાનું  
ખનર લક્કડકોટ=લાકડાનો કોટ-  
આંતરો-વાડ. (૨) લાકડાંથી બાંધેલા  
પુસ્તો અથવા લાકડાંનો વાડો.

લક્કડખોલ, પુ૦ લાકડાંને ચાંચ  
મારી ટાચનાર એક પંખી; સુતા-  
રિયો વાડો.

લક્કડધક્કડ, અ૦ લાકડાંને જેમ  
ધક્કે. આગળ વધારામ તેમ. (૨)  
ધમધાકાર; સપાટાખંધ.

લક્કડરી, વિ૦ લાકડા જેવું  
કઠણ ( ચણાના લોટને ચાસણી પાઈ  
સખત બાંધેલા લાકડ તે લક્કડરી લાકડું)

લક્કડિયું, ન૦ લાકડામાંથી બ-  
નાવેલું પાત્ર તે. (૨) લાકડાનું ખા-  
મણાવાળું કઠોડું. (૩) વિ૦ લાકડાનું.

લક્કી, વિ૦ અમુક ચિહ્નથી બો-  
ળખાતું કણવર.

લક્ષણ, ન૦ લક્ષણ.

લક્ષ, ન૦ [ સ. ] એકાગ્રતા; ચોક્ષ;  
ધ્યાન (૨) ચિહ્ન, નિશાન. (૩) હેતુ;  
હિસા. (૪) મન; જીવ; ચિત્ત (૫)  
સો હનર તે; લાખ.

લક્ષણ ન૦ [ સં. ] જેનાવડે  
વસ્તુ અ જખાય તે; ચિહ્ન: નિશાન.  
(૨) ચાલચલગત; વર્તણુક; આચરણ.  
(૩) વ્યાખ્યા. જેમા ઓળખાવવાની  
વસ્તુનું સ્વરૂપ આપેલું હોય તે. (૪)  
ટંક; લત. (૫) ગુણ. સ્વભાવ. ( ૬ )  
દેખાવ; રૂપક.

લક્ષણવંતું, વિ૦ લક્ષણવાળું.  
સારી વર્તણુંકનું. (૨) ચતુર; ગુણવાન  
લક્ષણ, સ્ત્રી૦ [ સં. ] એક  
મુખ્યાર્થના બાધથી બીજે સંબંધક  
અર્થ લેવાય તે.

લક્ષવસા અ૦ જરૂર; નક્કી.

લક્ષવું, કિં સ૦ લક્ષ કરવું.  
ધારવું; લાકવું. (૨) આશા રાખવી;  
વાટ જોવી. ( ૩ ) શોધી કાઢવું. અટ-  
કળ કરવી; બંધવું

લક્ષવેધી, વિ૦ [ સ. ] લાકેણ  
નિશાન પાડનાર લાકેડી. (૨) ધરિલો  
હેતુ બર લાવનાર ચાની પુંજવાળો

લક્ષાધિપતિ પુ૦ લાખ રૂપિ.

લક્ષાવધિ, વિ૦ લાખ લગી  
લાખે જેનો અલગ હોય તેવું.

લક્ષી, વિ૦ લક્ષ ઉપર ધ્યાનવાળું  
અમુક હેતુ રાખીને કામ કરનાર.

લક્ષ્મી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] પૈસો;  
સંપત્તિ. દોલત. ( ૨ ) ધન આપનારી  
દેવી. (૩) વિજ્ઞાની સ્ત્રી. (૪) શોભા;  
શ્રી. (૫) લાભચાળી સ્ત્રી (દસ પ્રકારની  
લક્ષ્મી કહેવાય છે:-રોકડ પૈસો, ખેતર-  
બગીચ, વાહન, ઘર, સ્ત્રી, ઊકરાં,  
મકાન, ધર, સુકુળમાં જન્મ, અને  
આબરૂ વગી બીજે પ્રકાર:-૧ ધન, ૨  
પુત્ર, ૪ સ્ત્રી પુત્ર, ૬ આરોગ્ય, ૭ આ-  
વરદા, ૮ ઉચ્ચ, ૯ સંતોષ, ૧૦ જ્ઞાન.  
કહે૦ લક્ષ્મી ચાંદલો કરવા આવે ત્યારે  
મેં ધોવાનવું.

લક્ષ્મીવાન, વિ૦ [સં.] પૈસાદાર;

ધનવાન; શ્રીમંત; તર્કગર.

લક્ષ્ય, વિં [ સં. ] લક્ષ આપ  
વા જેવું નિશ્ચય [ (૩) વિં લાખ.

લખ, સ્ત્રીં લવ (૨) લક્ષ્મી  
લખણી, સ્ત્રીં યાદી દીપ લખી  
આપેલું હોય એવો કામગ, લખરા-  
ણી યાદી

લખણ, નં લખવાનું ચતરણું :  
દાંકણું; કમ, લેખણ. (૨) લખાણ.  
(૩) બક્ષી / આપવાને કરી આપેલીય દી.

લખત નં લખાણ લેખ. (૨)  
ખત: દસ્તાવેજ [આસામી લખેશરી  
લખપતિ પું લાખો રૂપિયાનો  
લખમી સ્ત્રીં લક્ષ્મી

લખલખ અં ગળાંઝળાં. (૨)  
એવો અવાજ-કુતરે પાળી પીએ ત્યારે  
લખલખ થાય છે (૩) બડબડવું.

લખલખણું કિં અં હ ઝળાં  
થવું; ચાલકવું; તેજમારવું. (૨)  
લખલખ અવાજ થવો-કુતરે લખ-  
લખ કરે છે.

લખલખાટ, પું ગળાંઝળાં થઈ  
રહેવું તે-તેજ; પ્રલાપ; લાવણ્ય (૨)  
લખલખ થઈ ન. (૩) બડબડાટ  
૪) સંહોભ; આનંદકોસાહ અને  
કામકાજ વગેરેની જે તેજ તે.

લખટુંટ, વિં પુંઝળ, બહુજ:  
પતિઘણું; બરપુર; બેશુમાર.

લખણું, કિં સં [ ં. લિલ ]  
પર્યં સમજાય તેમ સપાટી ઉપર અ-  
રો પાડવા; ખોતરણું; કોતરણું;

ખોલણું. (૨) આલેખણું; ચિતરણું.

(૩) ગ્રંથ કરવો. બનાવણું. ૪)  
યાદ રહે એમ કરણું.

લખાણ. નં લખેણું તે. લેખ.  
(૨) લખવાની ઇચ્છા.

લખામણ. નં લખવાનું મહે-  
નતાણું લખામણી લખાઈ.

લખ મણ: સ્ત્રીં લખામણ.

લખારો પું ભાલભાલ કરણું  
તે; બડબડાટ તે લખવાની ઇચ્છા.

લખાવટ, સ્ત્રીં લખાણ કરણું  
લખાવણું કિં સં લખે તેમ  
કરણું (૨) ઝપલાવણું. કુટીપડણું;  
લલપ મારવી

લખાણું કિંઅં લખાય તેમ થવું.  
લખિત, વિં સં લખેણું. (૨)

લાગ્યમાં જે લખાયેલું હોય તે.

લખિતંગ, વિં લખનાર: લ-  
ખાણું કરનાર

લખીઆપણું, કિં સં દસ્તાવેજ  
કરી આપવો. લખીને કબજાત આપવી.

લખેશરી વિંએની પાસે લાખો  
રૂપિયા હોય તે, ધનવાન.

લખોટણું, કિં મં લાખ લખા  
કીને ઘુટણું લાખ ધુટીને ચળકણું  
કરણું. કાચ અથવા લાખની મોળી.

લખોટી, સ્ત્રીં મંજે; પત્થર,

લખોટો, પું મોટી લખોટી.

(૨) અત્યંત કા બોનો ખોડો;  
મોટું સીલબંધ પરબોડિયું.

સપ્તપદ્મ નં સખેલો કાગળ;  
સખત લેખ; ખલ દસ્તાવેજ.

સગ, સ્ત્રીં થોડિયાટ વપરથી  
મોખને લાગે ટોકો દેવાય છે તે ટોકણ;  
ટોકો (૨) પાછો ટોકો. (૩) લગણ;  
લગી સુધી

લગડું, નં ગમેડાની પીઠપર  
માલ ભરવાને મૂવામા આવતું ચોક્કડું  
લગણ, અં લગી સુધી વર્ષે  
લગત, અં લગણું સંબંધવાળું.

(૨) પાસે, બેઠે

લગતી, સ્ત્રીં સંબંધ લાગણું  
વળગણું (૨) વળ તરફેણ પક્ષ  
(૩) નજીક પાસે

લગણું વિં સંબંધ ધતાવણું  
સાથે હોય અણું. (૨) તરફણું; પાસેણું;  
નજીક

લગદી, સ્ત્રીં લગદી

લગન ં લગન વિવાહ; સાદી

લગનગાળો પુંલગન કરવાના  
શુભ દિવસો લગનની મોસમ લગન-  
સરા લગનપટો=લગનનો શુભ દિવસ  
લગી કંડુ ભરીને બનાવેલી લગનપત્રિકા

લગનિયો. પું વરને તેડવા  
જનારો માણસ (૨) કાઠમાઠિયો-  
માણસ જનિ મોહિની; ૨૬.

લગની, સ્ત્રીં લેહ ધ્યાન લક્ષ;

લગલગ, અં બહુ પાસે લગી  
એમ પાસે નજીક; અડોઅડ

લગરીક, વિં જરા. થે કું; કંઈક.

લગવાડ, સ્ત્રીં સંબંધ. લાગડું  
વળગત હોય તે. (૨) આશુકમાશુકનો  
સંબંધ

લગાડણું, કિં સં ચોપડણું;  
ચોળણું. (૨) અડકાડણું. (૩) ધંધે  
વળગાડણું; બઝાડણું (૪) બાળણું;  
રુળનાવણું ચેટવણું. (૫) લડાઈ  
કરાવવી. (૬) અસર કરાવવી (૭)  
ધ્યાન આપવું; મનપર લેણું. (૮)  
ચોળણું; પ્રેરણું.

લગામ, સ્ત્રીં [ કા. ] થોડાને  
તેના મોમાં ને ધાલવામાં આવે છે તે  
ચોક્કડું. (૨) અકુરા. હાળ (૩)  
મર્યાદા. હદ. (૪) અટકાવ; પ્રતિ-  
બંધ (૫) ત્રિવેક; રશમ

લગાર, વિં થોડું. સહેજ;  
જરાક | કિંચિત.

લગારેક વિં બહુજ થોડું;

લગાવણું, કિં સં લેપણું;

ચોપડણું. (૨) મારણું (૩) લાગુ  
પાડણું કામમાં આણુ. (૪)

સોબત કરવી

લગી, અં સુધી તક; લગણું.

લગીર, વિં જરા થોડું.

લગે, અં ઉત્તેજનને માટે હં,  
બધે એવા અર્થમાં વપરાય છે.

લગોલગ, અં છેક પાસપાસે;  
લગલગ

લગુ અં લાગુ પાછળ લાગેણું  
હોય તેમ સાથે (૨) પાસે; નજીક.

લગન, નં [ સં ] વરકન્યાને

પતિપત્ની તરીકે રહેવાનો સંબંધ તે; એક બીજા સાથે ભેડાવુ તે, વિવાહ (૨) વર-યાએ પતિ પત્ની તરીકે સાથે રહેવાને શાસ્ત્રાનુસાર વિધિ કરવો તે. (૩) વિવાહનો અવસર-ટાણું તે. (૪) પાત્ર તરીકે લેવા સમય તે

લગ્નકુંડળી, સ્ત્રીં જ્યોતિષનું શરિલગ્ન ઉપરથી ઉપનવેશું ગ્રહ ચક્ર.

લગ્નપત્રિકા સ્ત્રીં નં જેમાં લગ્ન નિષ્કાલેશું હોય તેની પત્રિકા

લગ્નમંડપ, પું ૧ લગ્નનો વિધિ કરવાને બાધેલા માંડવો

લગ્નિમા, સ્ત્રીં [ સં યોગની આઠ સિદ્ધિઓમાની તે સિદ્ધિ કે જેવડે શરીરને હળવું કરી સકાય છે

લધુ, વિં ૧ નાણું હુંકું; સૂક્ષ્મ (૨) હળવું. (૩) થોડું અલ્પ; જરા (૪) ઉચ્ચારમાં ભારે નાહ એવું; હસ્ત.

લધુતા, સ્ત્રીં [ સં. ] નાનાપણું; થોડપણું. (૨) હળવી હલક તે (૩) નીચપણું.

લધુતાઇ, સ્ત્રીં લધુતા; હલકા પણું. (૨) હુકાણું; હસ્તવત્.

લધુત્વ નં લધુતા; હુંમણું

લધુતાધવી, સ્ત્રીં એવી વિધા કે જેથી નાના અને હલકા બની સકાય; ચપળતાથી છટકી જવાની કળા. (૨)

એક નહુઇ કળા, હાથચાલાએ વદળીરે

લધુશંકા, સ્ત્રીં પિચાળ કરવો તે; મુતરવું તે.

લચક સ્ત્રીં હાથ પગના એક અવયવનું લચકાણું-મરડાણું તે: લં હાથ-હટકણું યથ જણું તે લંધાણું મચકોડ: કરમોડ.

લચકણું, કિં અં સાંધામાં ખસી જણું વાકું વળણું નમી જણું મરડાણું; મોથાણું; કરમોડા ; લચ નં-ઉતરણું

લચકો, પું પોચા-દીકા પાંચમો લંદો: પાત્ર આંખમાં લચ રહે એટલો દીકો ને ચોંદા ને પદાર્થ તે. [ ખરડણું લપેડા

લચકણું, કિં સં ચોપડણું લચપથ, વિં ૨૨-મવાહી લરપુર; અંદરથી મવાહી ટપકે એવું તરખોળ (૨) થુંદર જેવું.

લચપથણું, વિં તરખોળ લો લચકા પડે એવું. [ પસરી જણું

લચપથણું, કિં અં લગડણું લચણું, કિં અં લચમા

જરાક નમી જણું મરડાણું (૨) આગ્રહ મૂકી દેવો. (૩) ફરી જણું

ખોલરાણું. (૪) ત્રાંતુ યથ પડણું એકાદ બાજુ ધસી જણું

લચંડ, વિં માથાફાંડણું. (૨) વળગણું પીડા.

લચાંડ, વિં માથાફાંડણું, તં શરી. ૧૨ એન પડાવે એવું

લચો, પું દોરાની આંદી (૨) માલો.

લહો, પું પગનું એક ધરણું.

લજવણુ, કિં સં સરમમાં  
નાખણુ; લાજ લાગે એમ કરણુ.

લજવાણુ, કિં અં લાજ આ-  
વવી; સરમાણુ. (૨) રોહ પડવી;  
સંકોચ લાગવો; અચકાણુ.

લજમણી, સ્ત્રી સ્પર્શથી-સં-  
ક્રોધાદિ જનારી એક વનસ્પતિ.

લજમણુ, વિં લાજ આવે  
એણુ. (૨) નહિ શોભણુ; અયુક્ત  
લાગે એણુ; નહાર.

લજવણુ, કિં સં સરમ પહોં-  
એ તેમ કરણુ; સરમાવણુ.

લજ્જા, સ્ત્રી [ સં. ] લાજ; સરમ  
(૨) મર્યાદા; અહમ. (૩) સંકોચ.  
(૪) ફિટકાર.

લજ્જાણુ વિં સરમાળ, અદ-  
ભવાણુ; લાજે એણુ; મર્યાદાશીલ.  
(૨) લજ્જામણીનો છાંડ.

લજ્જિત, વિં [ સં. ] લાજેણુ;  
લજ્જા પામેણુ; સરમિંડુ.

લટ, સ્ત્રી મોટા લાંબા વાળમાનો  
શોડાક વાળનો એક જાતો-ગુચ્છ તે;  
જટિયુ; સેર; વેણી. (૨) હીર અને  
સૂતરની પાતળી હુદી. (૩) પાતળી  
વડવાઈ. (૪) મોતીનીસેર.

લટક, સ્ત્રી લહેકો; અંજ હિ દોળી  
ચાલવાની ખૂબી; અવચવોનો મોહક  
ને શોભાતો હુકાવ; લટકો; અંજ મરોડ;  
અંગભંજ; વાંક; મચકો; લટકોમટકો.

લટકણુ, વિં લટકનાર; લટકણુ;

લજકણુ. (૨) છંડાયેણુ; અધવચ  
રહેણુ.

લટકણિયુ, વિં લટકણુ એણુ;  
હુલણુ એણુ. (૨) નાં પાંદડી; લોલક;  
સ્ત્રીઓના કાનણુ એક ભૂષણુ

લટકણુ, વિં લજકણુ; ટંગાણુ;  
હુલણુ. (૨) નીચેથી આધાર વગરણુ.  
(૩) ઉચ્ચ વગરણુ; બેકાર (૪)  
અધવચ રહેણુ. કિં પ્રં લટકણુ મૂકણુ  
=અધવચ છોડી દેણુ.

લટકણુ, કિં અં હુલણુ રહેણુ;  
લજકણુ; ટંગાઈ રહેણુ. (૨) આધાર  
રહિત યથ જણુ; ખારેણુ નહિ પાર  
પડણુ; નિરૂપી થણુ; અંતરિયાળ  
રહી જણુ; નિખૂળ થણુ.

લટકાવણુ, કિં સં લટકે એમ  
કરણુ, ટાવણુ; હુલણુ રાખણુ. (૨)  
આધાર રહિત કરણુ; લખક એમ કરણુ.  
અહમદ-અંતરિયાળ રાખણુ.

લટકાણુ, કિં અં ટંગાણુ;  
ટંગાણુ, લજકણુ.

લટકાણુ, વિં લટકાવાણુ; શો-  
ભાતા મોહક અંગ મરોડવાણુ.

લટકું, નં છટાદાર અંગચાળો;  
નખર; લહેકો.

લટકો, પું સરીરના એકાદ અવ-  
યવની મોહક છટાદાર હિલચાલ; લાવ  
ભર્યો અંજ મરોડ. (૨) અસિનય;  
નખર; ચાળો. (૩) સહેજ નખી પાછું  
હટું તેમ યથ જાય એવી ચાલ. લટકો-  
મટકો=સરીરનો અને આંખનો ચાળો.

લટપટ, સ્ત્રીં ખૂબ લાડવું ને જેલ  
કરવી તે ખૂબ લટી પડવું તે. (૨)  
પાલમેલ: ગાંઠ સંબંધ. (૩) ઝટપટ:

લટપટિયું, વિં લીસું: લટી  
પરે એવું. (૨) લટાવણું: ચચળ  
(૩) નં લનમની અચો પસવાની  
આમડાની પટી [ ડાળીઓનો ગુચ્છ.

લટર, સ્ત્રીં લટ, સાખા: નાની  
લટવું, કિં અં લટીપડવું; નમી-  
પડવું. [ વડું તે, આંટો: ફેર.

લટાર, સ્ત્રીં આમતેમ ફરી આ-  
લટિયાં, નં છુટવાળો પાતળો  
જાથો; કુંચાચેલી લટો; ખાખરાં. (૨)  
પાતળી સાખાઓ અને વેલના અંકુરો  
વગેરે. કિં પ્રં લટિયાં બીજવાં=મ-  
વાયો કરવો; મારવું. લટિયાં કુંચાવાં=  
પાડા સજાઈ સંબંધમાં હોવું.

લટીપડવું, કિં અં નમી  
પડવું; આજીઈ કરી દેવી. [ નાચવી.  
લટુરી, વિં. મુલત્રી; આન દે  
લટોચટો, અં સહેજસાજ; લે-  
વાયું ન લેવાયું હોય તેમ; અતિ ઉભા-  
વળે; જુલજુલ.

લટ્ટુ, વિં લીન; લક્ષીન; એકદમ  
અધીન-વશ. (૨) વશધીન; વશવશ.  
(૩) એકલ વિષયમાં વિલ ચાંટી  
રહેલું હોય એવું; મરણુલ; એકવાર.  
(૪) સ્તબ્ધ; કંઈ પણ કરવાને અશ-  
ક્ત; નિર્બળ. (૫) લમરડો.

લટું. પ્રં નમી, કુંચી અને મળ-  
જીત લાકડી: કાંચ; કંઠો. (૨) વિં  
ચરીરે લારે ને મળજીત; ધરખમ.

લટો. પ્રં જેમાં ગાડીનાં પછાં  
પરોવાય છે તે લોડાનો લંટો (૨)  
નંદો ને મળજીત આજીત (૩) નંદો  
માધરપાટ (૪) પાટલો: ટાળથી  
મોટો લમડો.

લઠ વિં લટું.

લઠિંગો, પ્રં ચરીરે પુષ મળજીત  
અને મૂખ એવો તે; લઠિયો (૨) લઠિયાં.  
લઠકલ્લુ વિં લઠાઈ ખોર; લઠકલ્લું.  
લઠકલ્લું, વિં લઠે-કંઠાસ કંઠે  
એવું, લઠવાડિયું

લઠલ, સ્ત્રીં કમડો; લકાર; ટટો;  
કળિયો મુકરદમો. (૨) લઠાઈ,

લઠચડવું, કિં અં લઠલી પ-  
ડવું; ગોથુ ખાઈ જડું; લંબી પડવું.

લઠચડિયું, નં ગોળીમટું; ગોથું;  
ગુલાં; અડખીયું. [ પીણેલ ને લુપુખ.

લઠયું વિં અલમસ્ત; લઠ; પાથેલ  
લઠયો, પ્રં લઠિયો; લઠ; (૨)

ખાથેલ પીથેલ તેમની મરદ.

લઠખડવું, કિં અં લઠખી ર-  
હેલું; ટંગાઈ રહેલું; ગુમડું. (૨) લાલ  
વજર રટી જડું; આધારજતો રહેલો;  
નાસીપાસ થવું; નિષ્ફળ જડું. (૩)  
ખાતલ રહેલું; નહિ લેખાવું.

લઠખડિયું, નં લખડી પડાવું  
તે; ઠાકર ખાઈ પડવું તે. (૨) વિં  
લઠખડવું રહેલું હોય એવું.

લઠવાડ, સ્ત્રીં લઠાઈ; ટંગો; લક-  
રાર. કળિયો; આસમાર; લગડો;  
જાલોજાલ.

લડવું, કિં અંગાજાના કરવી;  
સર કરવી. ( ૨ ) મારામારી કરવી;  
પનો અને હથિયારનો લપથોજ ક-  
ા; બળ બતાવવું; કાપાકાપી કરવી.  
પોતાનો મત સાબિત કરવાને મ-  
ા; વાદવિવાદ ચલાવવો.

લડવૈયો. પુ. લડનારો ચોક્કો;  
ગીર, સૈનિક; સિપાઈ. (૨) લડાઈ  
વામાં પાવરથો તે; લડનાર;  
તીખાજ.

લડસડવું, કિં અં આમતેમ  
પડતું; અડબડિયાં ખાવાં; લથ-  
પથે ચાલવું.

લડલડા, સ્ત્રી, અંદર અંદર  
ટટા કર્યા કરવો તે; લડાલડ;  
કાંખાગી; કળિયો; કંકાસ.

લડાઈ, સ્ત્રી, લડવું તે; સારી-  
તેમજ માનસિક બળ એકબીજાની  
મે અજમાવવાં તે; ઝગડો; તકસાર.  
વા; વિવાદ બોલાચાલી; કંકાસ.  
કળિયો, મુઠ્ઠાંમો. (૪) સજ લઈ  
મારી કરવી તે; સંમાન; યુદ્ધ; જંગ.

લડાઈએર, વિં લડકણું; લડ-  
વું; લાડવું.

લડાક, વિં લડકણું. (૨) લડા-  
લડાયક. વિં લડકણું; લડકાર;  
લડવૈયું; લડી રાકે એવું. (૩) લડ-  
ાં કામ લાગે એવું; લડાઈના બરનું.

લડાલડ, સ્ત્રી, લડાઈ કર્યા કરવી  
લડલડા. (૨) રોજનો કળિયો તે.

લડાલડી, સ્ત્રી, લડાલડ; લડાઈ;  
લડવાડ; ટંટો. કિયાદ.

લડાવવું, કિં સં લડે એમ  
કરવું; બજાડવું (૨) કુસંધ કરાવવો;  
કળિયો કરાવવો. (૩) લાડ કરવો;  
લડાલથી રમાડવું; લડાવવું; પંખાણવું;  
હુલાવીકુલાવી રાખવું.

લડું, નં ગુંજી; આંડી. (૨)  
સોનીનું તાર વીંટવાનું ચોમર.

લડું, લાડ.

લડણુ, સ્ત્રી, આચરણ; રીત;  
પદ્ધતિ. (૨) આદત; દેવ. (૩) મહાવરો.

લડવું, જુલડવું. [ એકઠાં કરનાર.

લણનાર, વિં કણસલાં તોડીને

લણવું, કિં સં અનાજના

છાડ ઉપરથી કણસલાં તોડવાં; (૨)

ગુણ લેવો; સંધરડું. (૩) ફળ પામવું;

ભોગવવું. (૪) બણીલેવું. (૫) વીણી

વીણીને લેણું કરવું.

લત, સ્ત્રી, લેલ; ધ્યાન; લગની.

(૨) આદત; દેવ. (૩) વ્યસન; હાંફ-

લતા, સ્ત્રી [ સં. ] લેલ; લેલી.

લતાગૃહ, નં [ મં. ] લેલીને

માંડવો. (૨) જેની પર લેલ. ચડેલા

હોય એવી મુંપડી. [ માંડવો; કંજ.

લતામંડપ, પુ. [ સં. ] લેલનો

લતાડ, સ્ત્રી, પ્રકૃતિથી ફરી જડું

તે; ફરીને તોળવું તે. (૨) ઘળ; પ્રપચ;

વરકટ. (૩) ગાથાં ખંડાવી પતંજલે

બીજા બાજુ લઈજવો તે. (૪) માંદ-

બીથી આવેલી નળજાઈ. (૫) રૂટો; માર.



લતાડવું, કિં સં ખરાજ  
કરવું; માઠી ઢાલવમાં આણવું; માર-  
ખંડાવવો. [ વેલી.

લતિકા, સ્ત્રી (સં.) લતા; વેલ;  
લતાં, અં લગડાં અને બીજી  
ચીજો, લગડાંની સાથે ભેડાને વપરાતો  
એક સાબુ-લગડાંલતાં.

લત્તો, પું અમુક નામે ઓળ-  
ખાતો ગામ અથવા દેશનો વિભાગ;  
નિહલો; ભાગ; પ્રદેશ; ઘેર. ( ૨ )  
મંદોલોલો લાસ; યોજ; પાટો.

લથડપથડ, અં ખાણીથી બિન-  
થેલ લગડાં પંખમાં અથડાતાં ઢોચ એમ.

લટખટ, વિં પ્રવાહીથી ભરપૂર  
લીંલપથ એવું; ખૂબ પથળેવું. ( ૨ )  
લીન; તલ્લીન; ( ૨ ) ચકચૂર; મસ્ત.

લટાવવું, કિં સં પીઠ પરભ-  
રાવવું; ઉપર સિંચાવવું.

લપ, સીં પીડા; આપણ; સં-  
તાપ; પંચાત; ઉપાધિ; લક્ષ. ( ૨ )  
ચીકણો માણસ; માણું પકવનારો.

લપકારો, પું જીભ હતાવળે  
ચાલતો તે.

લપકો, પું ચીકણા પકાવના  
લોચો; ગળદો. ( ૨ ) લોહો; લયકો. ( ૩ )  
લોહ; ટાલો; લોહ.

લપકોઝપકો, પું સહેજ; કાઠ  
કામ થયું ન થયું કરી નાખવું તે.  
કાઠ વખત; જરાવરા.

લપઝપ, અં લાલમેલ; લટપટ.  
લપટ, સીં અપટ; જૂંટ. ( ૨ )

લપ. ( ૩ ) લહેર. ( ૪ ) ચેચ; કિં.

લપટ, વિં તલીન; એકા  
મમ. ( ૨ ) એકદમ ચોટાટો ઢોચ એ  
સળગે વળમેવું; ચીવટ.

લપટજપટ, સીં એવિં  
ઝડપ તે. ( ૨ ) લાપેટડાપોટ. ( ૩ )  
જે કંઈ થોડું થઈું થયું તે ખાં એમ.

લપટવું, કિં સં લપેડવું  
વિંડાળવું; - ઝંડાળવું. ( ૨ ) આંજ  
ળામાં લેવું; ચેચમાં-વળમાં ગુંથવી  
નાખવું.

લપટાવું, કિં અં ચોટી જવું;  
લીન થવું; ગુલતાન થઈ જવું. કસારૂ  
ગુંથાઈ જવું; વળગી રહેવું. ( ૩ )  
ચિકરામાં ખરડાવું.

લપટું, વિં હીલું; રમવું; અં.  
રના ગાળામાં ફર્યા કરવું. ( ૨ )  
ચીકણું; લીસું; નરમ ( ૩ ) લાલપ;  
લોલપ. ( ૪ ) લાસરિયું.

લપડવું, કિં સં [ સં. ફિર ]  
ચોપડવું; લપેડવું; લેપન કરવું.

લપડાકે, સીં તમાચો; લાપોટ  
ચોલ. ( ૨ ) મેણું; ટાલો. કિં પ્રં  
લપડાકે મારવી-ટાલો મારવો. કટો  
મારવો; બનાવવું. [ લગડાડવું; ખરડવું.

લપરડવું, કિં સં ચોપડવું;

લપરડો, પું ગાદા પ્રવાહીને  
લેપ; ચોધરાણો.

લપલપ, અં અપચપ; લપલપ  
એવો અવાજ થાય તેમ; ઝડપથી.  
( ૨ ) સીં બડવાઈ; બડબડ.

લપલપાટ, પુ. લપલપ કરવું  
 ૧; જોલજોલ કરવું તે; ખડખડાટ;  
 ભારો. (૨) ક્રિતાવળે કરી નાખવું તે.  
 લપલપિયું, વિ. લપલપ કરનાર;  
 ક્રિતાવળિયું; ક્રિતાવળિયું. (૨) લપરી-  
 મારો જોલકલું. [ છપાવું.

લપવું, કિ. અ. સંતાડું;  
 લપશિંદર, ન. મલું લાંબું ને  
 ટાંચવું એવું; કંઠાળો આપે એવું.

લપસાણું, વિ. લપસી જવાય  
 એવું; સરકણું; પખ ખસી નય  
 એવું; લીસું.

લપસણું, કિ. અ. સરકવું;  
 ખસી જડ. [ લપડાક મારનારો.

લપાટિયો, પુ. છુસટિયો;  
 લપાણું, કિ. અ. ભોલે બરાણું;

સંક્રાંતિ બેસવું; સંતાડું; છપાવું.  
 લપુડું, વિ. પેટમાં વાત રહે  
 નહિ એવું; લપલપિયું; વેલવું.

લપેટવું, કિ. સ. વિંટાળવું;  
 ઢાંકવું; પડમા ધાલવું; વેદન કરવું.  
 (૨) સંક્રાંતિ; સામેલ કરવું; ફાંદામાં  
 લેવું; શુંચવું.

લપેટાણું, કિ. અ. વિંટાણું;  
 ઢાંકણું; વેદિત થવું. (૨) સામેલ  
 થવું; શુંચાઈ જવું; ફાંદામાં પડવું.

લપેટો, પુ. ખૂબ કસબવાળું  
 વણતર, કસબથી લપેટી લીધેલા વારનો  
 વણાટ. (૨) લપેટો (૩) આચ્છાદન;  
 ઢાંકણું; આવરણ. [ડવું; ખરડવું.

લપેડવું, કિ. સ. નહું ચોપ-

લપેડાણું, કિ. અ. ચોપડાણું;  
 ખરડાણું.

લપેડ, વિ. ચાંટી નય એવું;  
 ખૂબ ચીકણું; ચીવટ. (૨) સીં ચીક-  
 ણું-કંઠાળો આપે એવું કમ; પંચાત.

લપેડણું, કિ. સ. નહું ચોપડવું;  
 નહું લીપવું; ખરડવું. (૨) લેપમાં  
 ઢાંકી રેવું. (૩) સંક્રાંતિ; સામેલ  
 કરવું.

લપેડો, પુ. નહોલેપ; બોધશળો.

લપોડ, વિ. સારી સમજ વગ-  
 રનો; મૂર્ખ. (૨) જુઠો તેમજ ઢેકણા  
 વગરનો; ઉદ્ધત ને બોળ વગરનો. ૩૦ મં.  
 લપોડશખ=મેટો ને બહુ બોલો મૂર્ખ.

લપપડ, વિ. લપટાઈ નય એવું;  
 ચીકણું; સજ્જડ ચાંટી નય એવું.

(૨) સીં યપ્પડ; લપડાક; ધોલ.

લપપનછાપન, સીં લપાઈ  
 છપાઈને કમ કરવું તે; છપી ધાલમેલ.

(૨) છપાછપ આલટી લેવડ રેવડ.

(૩) પંચાત, ખરબડ; સામું જોલજોલ  
 કરવું તે.

લપ્પાદાર, વિ. ખૂબ કસબ-  
 જરીવાળું; કલ્પની પટવાળું.

લપ્પો, પુ. કસબ ચડાવેલો હોય  
 એવો પટો-ફાપડ તે, લરચક કસબવાળો  
 વણાટ.

લપ્પલપ્પડ, અ. આમ તેમ  
 લખડલખડ થવું હોય તેમ. (૨)  
 હુલવું-લખડવું લટકવું-હોય એમ (૩)  
 ડાલવું-ફરફરવું-કમગમનું હોય એમ.

લટકણ, વિં આમ તેમ છુટું  
અને લળડણ; લટકણ; છુટું ને ફડકણ.

લટકણ, કિં અં લળડણ;  
અથડાય એમ લટકણ; લટકણકડ યવું.

લટકે, નં ઝરડું. પીડા રૂપ  
વસ્તુ કંટાળો ઉપજાવે એવું અને  
આશુભમત્તું તે.

લટંગાઈ, સીં લટંગાપણું; આ-  
ખડની દરકાર વગર અનીતિએ આવડું  
તે; નકટતા; ઉદ્ધવાઈ. (૨) પૂર્વતા;  
સંત્યાસત્ય જોયા વગર સ્વછંદે  
આવડું તે.

લટંગાવેડા, પું લટંગાની મા-  
ફક વર્તવું તે; એલફેલ આવડું તે; ઉદ્ધ-  
વાઈથી-અનીતિએ વર્તવું વગેરે તે.

લટંગુ, વિં જેની હુઆમાં  
સાખ હોય એવું, નિર્જાળ અને નીતિ-  
બદ્ધ તે. [ લાજ. (૩) લટ.

લળ, પું [ કા. ] જોડ. (૨)

લળલળ, અં લળકે લળકે; ઝટઝટ.

લળડંધકે, અં દમમાં ને દમ-  
માં ધમકાવીને; ખળાત્કારે; ઝંપાટાખંધ.

લળડંધુ, કિં અં મુલતા રહેવું;  
લટકાડ; ટંગાઈ રહેવું; અર્ધર રહેવું  
(૨) ધારેલું અરધેથી ભગડી જડું;  
નિર્દળ જડું.

લળલાવડું, કિં સં લળડે  
એમ કરડું; લટકાવડું; ટંગવું;  
મુલાવડું. (૨) આશા ભંજ કરડું;  
નારીપાસે કરડું.

લળતરૂં, (લળુતરૂં), વિં-પોચું

અને સુંવાળું; નરમ. (૨) કૌવલ  
વગરડું; પાવળું; ફરા; કીણું.

લળાચિયો, વિં ચિંચરિયો.

લળાચો, પું મેલાં ફાટેલાં હ,  
ઝડાંના લોચાનો જલ્યો; હુચાનો જલ્યો.  
(૨) જેના તેના સર સામાન અને  
કપડાંનો જલ્યો.

લળાડ, વિં જુકું; હુચું.

લળાડી, સીં જુકાણું; હુચ્યાઈ.

લળુલળુ અં - લયને લીધે  
શિથિલ યતા ને થરથરતાં એમ.

લળુલળુલળુ, અં લળુલળુ.

લળુકિયાં, નં લળુલળુ થવું તે.

લળોલું, મોં; માથાનો આગલો

ભાગ. (૨) ડાચું. (૩) લળાચો.

લળ્ધ, વિં [ સં. ] મળેડું;

પ્રાપ્ત; લાભેડું. [ લપળં.

લળિધ, સીં પ્રાપ્તિ, લાભ;

લળ્ય, વિં [ સં. ] મળે એવું;

પહોંચાય-લેવાય એવું.

લમણું, નં ગાલની બાજુનો  
કાન આગળનો માથા નીચેનો ભાગ;

કપાળનાં એ પડખાં તરફનો પ્રેરણ.

લય, પું [ સં. ] નારાં; વિં વંસા;  
પાલમાલી (૨) જગતનો નારા, પ્રલય.  
(૩) બળીને એક રસ યઈ જવું તે. (૪)  
એકાગ્રતા; લીન યઈ જવું તે; એકલ-  
ક્ષતા. (૫) સૂરની એકતારતા; વિરામ.

લયાનત, સીં ( નં ) સારમ;

લાજ. (૨) ધિકાર; ફિટકાર (૩)

કહુઆ; લયાનત.

લલકાર, પુ. લાંગા સૂર કાઢી  
ગાવું તે; છુટે મોંઘે સૂર કાઢવો તે.  
(૨) લલિત ધ્વનિ; યનયનાટ.

લલકારવું, કિં સં લાંગે સ્વરે  
ગાવું; મોટે રાગે સૂર ખેચીને ગાવું.  
લલચાવવું, કિં અં લાલ-  
ચમાં નાખવું; લોભાય તેમ કરવું.  
(૨) ભમાવવું. (૩) મોહિત કરવું;  
આકર્ષક

લલચાવું, કિં અં લાલચમાં  
પડવું; લોભાવું; આહેના થવી. (૨)  
મોહિત થવું; પ્રેમ લાગવો.

લલનક, સ્ત્રી [ સં. ] વિલાસી-  
લહેરી-સુંદર સ્ત્રી, રસિક અને વિલાસી  
સ્ત્રી; પ્રેમ ઘેલી રઢિયાળી યુવતી.

લલંતિકા, સ્ત્રી [ લ. ] નાભી  
લગી લટકતી રહે એવી લાંબી માળા  
અગર કઠી. [ લલાટલેખ=લામ્બલેખ.

લલાટ, નં [ સં. ] કપાળ ભાલ.

લલા ટિકા, સ્ત્રી [ સ. ] સ્ત્રી આ-  
ના કપાળ પર પડી રહે એવું જડિત  
ધરણું; દામણી.

લલિત, વિં [ અં. ] રંજન કરે  
એવું આનંદ ઉપજાવે એવું (૨)  
સુંદર. મનોહર; છબીકું. (૩) ચંચળ;  
અસ્થિર. કંપિત (૪) નાજુક. ડમણું;  
રઢિયાણું. (૫) એક રાગ-છંદ.

લલિતા, સ્ત્રી [ સં. ] રસિક  
સુંદર ને નાજુક સ્ત્રી; લલના; મનોહર  
તરણી સ્ત્રી (૨) રાધાની એક સખી.

લલુતા, સ્ત્રી લાલચ; આહેના;  
લોભ વૃણ્ણ; આશા; આકાંક્ષા. [ વૃણ્ણ  
લલુપતા, સ્ત્રી લાલચ; લલુતા;

લલાંખતાં, નં લાડકો સવાસલાં;  
ખુશામતિયાં વખાણ, (૨) મલાવડાં;  
હાટહા કરવું તે (૩) લાડ-વહાલ  
ભર્યાં મનવણાં પ્રેમથી કુલાચ્યા કરવું તે  
લલ્લો, પુ. લકાર; લ એવો  
અક્ષર અને ઉચ્ચાર.

લવ, પુ. [ સં. ] કણ. દાણો;  
અણ. (૨) અંશ. ભાગ. (૩) બિંદુ;  
ટીપું. (૪) નિમેષનો સોળમો ભાગ.  
(૫) લવારો; બકબકાટ (૬) શી  
સમચંદ્રનો પુત્ર. (૭) વિં લગાર;  
જરા; થોડુંક.

લવણ, નં મીઠું. હણ નિમક.  
(૨) તેજ; નર; કંતિ. (૩) ખાહોરશી.

લવરી, સ્ત્રી ગમે તેમ બોલ  
બોલ કરવું તે; બકવાદ લવારો.

લવલવ, સ્ત્રી લવરી.

લવલવવું, કિં અં નકામું  
બોલ બોલ કરવું; સંખંધ વગરનું  
ગમે તેમ બોલ્યા કરવું, બકવું;  
નિરર્થક બબડાયા કરવું.

લવલવાટ, પુ. લવરી, બકવાદ.

લવલી સ્ત્રી [ સં. ] એક જ-  
તની વેલી. લલા. [ કિચિત.

લવલેશ, વિં જરાક. કંઈક;

લવણ, કિં અં લવારો કરવો;  
બોલબોલ કરવું; બકવું; બડબડવું.

લવગ, નં [ સં. ] એક જતનો

ગરમ તેલનો અને તેલું જાડ તે; લ-  
વિંગ. લવિંગિયું=લવંગના આકારનું  
કષ્ણભૂષણ.

લવંત્રી, સ્ત્રીં લવરી કરનારી.

લવાજખુ, [ સં. છાવણ્ય ]  
બાલવા આલવાની લાયખી; વિવેક;  
બાલીની મિહારા; મુલાયમપણું.

લવાજમ, નં [ જ. ] અમુક  
મુદતે આપવાની રકમ; વરસોંદ;  
મુકરર કરેલો મુદતનો આવ તે. (૨)  
મજુરી, ફરદારી; હક્કાઈ. (૩) હપતે  
આપવામાં આવડું નાણું તે.

લવાઈ, પું [ જ. ] વધિ  
પતવી આપનાર પંચાતિથા; મ-  
ધ્યસ્થ. [ પંચાત.

લવાઈ, સ્ત્રીં લવાઈનું કામ;  
લવાઈ, પું લદાર; લોડું ગાળ-  
વાને ધડવાનો ધંધો કરનારા લોકોની  
નાત. લવાઈવાટો=લુહારોનો મહોલેલો.  
લવાઈનામું, નં પંચાતનામું;  
લવાઈ નિમ્યા બદલનો લેખ.

લવારી, સ્ત્રીં લવારો; બક્ષાદ.  
લવાઈ, નં બકરીનું બચ્ચું.  
(૨) ધાવણું બાળક. [ લવલવ.  
લવારો, પું લવારી; બક્ષાઈ;  
લવિંગ, નં લવંગ.

લવિંગિયું, વિં લવંગ જેવું  
નાટું અને લીણું. (૨) નં લવંગ  
જેવું નાજુક માનની જુદાં ધરણું.

લગ્ન, પું [ જ. ] સગદ; બાલ.  
પું લગ્નો; મરકરો;

લિટ્પક. (૨) બાલવા માટે છામના  
છડાનું લાલણું તે; વગરો; છામની  
લિલવાલ.

લશકર, [ કા ] લડનારા માણ-  
સોનો સમૂહ; સેના; ફોજ. (૨)  
ભુંડ; ટોળું; ન્યૂ. [ સૈનિક; ફોજનું.  
લશકરી, વિં લશકર સંબંધી;

લસણ, નં [ સં. લઙ્ગુલ ]  
હમવાસવાળો એક ઠંદ. (મરાઠા  
અને ચોસડમાં એનો ઉપયોગ ધાયછે.)

લસણિયું, વિં લસણની મેળ-  
વણીવાળું. (૨) લસણ જેવું.

લસણિયા, પું લસણના રંગ-  
નો કિંમતી હીરા.

લસણું, વિં ચોમણું; મુંદર.  
(૨) લીણું; નરમ. [ લાંબુ લસરક.

લસરક, અં ખૂબ લાંબું એમ;-  
લસરકો, પું લાંબો લીટો;  
આંકો; હજરો; (૩) ધસરકો.

લસલસણું, વિં લાણું; લાણું  
ને ધોધી ભરેલું;-લસલસણી લાપણી.  
(૨) તેજ મારતું ને લલિત લાગણું.  
(૩) મોજમાં ઓલવું હોય એવું;  
સ્નિગ્ધ; મધુર.

લસલસણું, કિં અં સ્નેહથી  
ભરપુર હોવું. (૨) તેજથી ચળકવું.  
(૩) મોજમાં ઓલવું.

લસલસાટ, અં નિર્જાનત નિદ્રા  
આવી રહેલી હોય તેમ; સારી રીતે;  
કંઈપણ ખલેલ વગર; ધસલસાટ.

સસવું, કિં અં ચળકવું. (૨)  
ચોભવું; ખિલવું. (૩) રમવું; નાચ-  
વું. (૪) સરી જવું; સરકવું.

સમોટવું, કિં સં ધસીને વા-  
ટવું; ધસવું; પીસવું.

સહર, સીંલદેર; તરંગ; મોલું.  
(૨) મંદ પવન આવવો-લાવવો તે.  
(૩) તરંગ; હલરો; વેળ. (૪)  
આનંદની મોજમઝા.

સહરી, સીં તરંગ; મોલું.  
સહવું, કિં અં સહેવું; નાચવું;  
સમજવું. [ (૨) કમાઈ; આચપટ.

સહાણું, નં ફળ; લાભ; નફો.  
સહાણી, સીં બફીરા આપવી  
તે; સહાણું આપવું તે; ધનામ. (૨)  
સેટ-ધનામની ચીજ તે.

સહાણું, (લાણું-સહાણું); નં  
ફરેક ધર અથવા કુટુંબ દીક સેટ  
આપવી તે; સેટની વસ્તુ. ૩૦.૫૦  
સહાણું નોતરું = વ્યવહારની ચણના.

સહાણું, કિં સં જણુદીક કંઈ  
આપવું, વહેંચવું.

સહાણો, પું ઉપજોગાનુસર;  
લાભ; ભોગવટો. (૨) ઓરિયો; ઓરતો.

સહિયો, પું લખવાનું કામ  
કરનારો; નકલ કરવાનું કામ કરનારો.

સહે, સીં લેઈ; વાન; નેરો; અ-  
નુરાગ; મોહ. (૨) એક ચિત્ત યઈ  
જવાવું તે; એક ધ્યાન. (૩) આનંદ  
આવવો તે. (૪) સ્વાદ; સહેજવ.

સહેકવું, કિં અં હવામાં ફર-  
ફરી રહેવું; ઝુલ્લી રહેવું; ઝુલ્કવું.

સહેકે, પું આકર્ષણ કરે એવું  
જે અંત સંચાલન તે; મજેદાર ચાણો.  
(૨) ચાંપીને બોલવું તે; ચાપણી.

સહેર, સીં સહર; હહેર; મંદ  
પવનની ઝપટ. (૨) પાણીમાં આવતાં  
નાનાં નાનાં મોલ; તરંગ. (૩) વાં-  
કડી નીચી ઉંચી લીટીની ભાત; તરેહ.  
(૪) વિચારનો મોલો; તરંગ; ભ્રમિ.  
(૫) ક્રેડ; ઉમંગ અને આનંદની ખુમારી.  
(૬) સમૃદ્ધિની વૃદ્ધિ; આબાદી. (૭)  
મોજમઝા; આનંદ. સહેર મારવી  
= આનંદમાં રહેવું. (૮) મદ; અહં-  
વાનો ફાંકો.

સહેરિયું, નં વાંકડિયા લીટાની  
ભાતનું સીંચોને પહેરવાનું હુમકું.  
(૨) એક પરેણું. (૩) ખુમારી; ઝાકું.

સહેરી, વિં આનંદી, મનમોહ.  
(૨) રંગીણું; વાની. (૩) ફફી. ંય-  
સની. (૪) ખ્યાલી. (૫) વિહાસી.

સહેવું, કિં સં ધ્યાનપર લેવું;  
સાંભળવું. (૨) સમજવું.

સહોણું, કિં સં હાણવું. (૨)  
ધસીને સાફ કરવું. (૩) ચોરેઈ લઈલેવું.

સળકવું, કિં અં લગવું;  
નીચા નમવું; ઝુલવું. (૨) ઝગકવું; તેજ  
મારવું. (૩) ચોભવું; દીપવું. (૪) ખા-  
વાનો ભાવ થવો.

સળવું, કિં અં નીચું વળવું;  
નમવું; ઝુલવું. (૨) તેજ મારવું;

કવું. (૩) પ્રેમગ્રી લલસાવું. (૪) ભારથી નમી જવાવું. ( ૫ ) સ્વાદ લાગવો; ભાવવું. [નમવું. લગી પડવું.

લખીપડવું, નમી પડવું; ભારથી લંક, સ્ત્રી ( નં ) રાવણની નગરી (૨) કમરનો વાંક; મરોડ. કમર આગળનો પાટળો સંકેતો ભાગ. કિં પ્રં લંક લાગવું=લંકા છતાવી; મોટો જય મળવો. (૨) તવંગર યથ જવું.

લંકા, સ્ત્રી રાવણની નગરી. લાલનો સિંહલદ્વીપ. (૨) એક ભવની આતસબાજ; દારખાનું. કિં પ્રં લંકા કરવી=આગ લગાડવી; બાળવું; ફેંકી દેવું. લંકા લૂટવી=ખૂબ ધન મેળવવું. કહેલંકાની લાડી ને યોધાનોવર.

લંગડ, વિં લૂઠું; લંગડાટું; ખોડું; પંથુ પાંગળું.

લંગડાણું, કિં અં ખોડાણું; લંધાણું; રાંડું ચલાણું. [ખોડું.

લંગડું, વિં લૂઠું; પંથુ; પાંગળું.

લંગર, નં વડાણની ગિલાદી; નાંગર. (૨) પગનું ધુધરીઓવાળું ધરેણું; જાંઝર. (૩) એક છેડે વજન બાધેલી દોરી. (૪) દારકવાર; એક એકની પાછળ લાગેલું-વળેલું દોચ એવું નૃપ.

લંગરવા, નં લંગર ઓળંગો; છેડે વજન બાધેલી ઓઠરાને રમવાની દોરી.

લંગરવું, કિં સં લંગર નાખીને વડાણને યોભાવવું; નાંગરવું; રવાર કરવું. (૨) એક ખીજની

પાછળ ભેડવું; વળગાડવું; ભેટવું. (૩) આવરવું; ફાંદામાં નાખવું.

લંગરિયું, વિં લંગરવાળું. (૨) નાં જાઝર; આંખળિયું.

લંગરી, સ્ત્રી ધુધરીઓવાળું બાળકનું પગનું ધરેણું. જાંઝરી.

લંગાર, સ્ત્રી લાંબીદાર; પં-કિત; ઘાલ. [ખોડંગાણું.

લંગાણું, કિં અં લંગડાણું; લંગૂર, નં [ સં. લાંગૂલ. ]

પુચ્છ; પૂછડું. (૨) વાંદાં; માંકડું.

લંગૂરિયું, વિં પૂછડાવાળું. (૨) નાં માંકડું; વાંદાં. (૩) લકર.

લંગોટ, પું ખેંચીને સખત વાળેલી લંગોટી; કાછટા. ૩૦ પ્રં લંગોટખંધ=પ્રલચારી અવસ્થામાં.

લંગોટિયું, વિં લંગોટી વાળીને ફર્ચાં કરે એવું; બાળ અવસ્થાનું; નાનું. લંગોટિયામિત્ર=બાળમિત્ર; સાથે રમનારા. લંગોટિયો વસ્તાર=લંગોટીયુધન; પુત્રસંતતિ.

લંગોટી, સ્ત્રી એળ લંકાય તેમ કમરે બાંધેલા દોરા સાથે ખેંચીને બાંધવાનો લુગડાનો કડકો. કિં પ્રં લંગોટી વાળવી=ખાવા યવું; સંસાર છોડી દેવો. (૨) માલ-મિલકત ગુમાવી દેવાં.

લંગોટો, પું મોટી લંગોટી; કચ્છ. (૨) વેસગી; બાવો; સાધુ.

લંધન, નં [ સં. ] લાંધવું તે; લાંધણું; ઉપવાસ.

લંધુ, કિં અં અપવાસ કરવો;  
ઓસાક નહિ લેવો. (૨) લંધુલો  
કરવી. (૩) ઓળંગવું; કુંડી ભવું.  
(૪) અનાદર કરવો.

લંધી, સ્ત્રી કુલવનારી; રાજિયા  
માથ કુલધી કરાવનારી [ધંધો કરનારો.  
લધો પું રાજાધ વગાડવાનો  
લંછન, જુ. [ સં. લાન્ડન ]  
લાંછન; લાખું; ચિહ્ન; નિશાન.  
(૨) ડાપ, કલંક; કાળી ટીકી. (૩) ખોડ.  
લંઠ, વિં લાંઠ; દોંઠું; દાડિયું.  
લુચું, પૂતું. (૩) વંદેલ.

લંડોર, વિં મોટી કમરનો  
કુંવારો અને ઠેકાણા વગરનો; રાંડેલો.  
લંપટ, વિં [ સં. ] વિપથમાં  
લપટાઈ ગયેલો; કામો; કાચુંક; લુચો;  
રંડીબાજ. સ્ત્રીલંપટ=ચંચળિયારી.

લંખ, વિં [ સં. ] લાંખું; દીપં.  
(૨) વિસ્તીર્ણ; વિશાળ (૩) ઓળખો;  
લંગર (૪) કાટખુલો કરે એવી કપડી  
લીટી. લંબકણું=ગમેડા. લંબાદર=ગણેશ.

લંખગાળ વિં અંશકૃતિ; મધ્ય  
માંથી સામસામી બે બાજુ તરફ ગાળ.  
યતી લાંબી સપાટીજાણું [લાંખુ અંતર.

લંખાઈ, સ્ત્રી લંખાણુ; દીર્ઘતા.  
લંખાણુ, નં લંખાઈ દીર્ઘતા;  
(૨) ડેડું; વિસ્તાર; ફેલાવો.

લંખાવણું, કિં 'સં' લાંખું  
કરવું; વધારવું; ધણો વખત લે એવું  
કરવું; દૂર લગી પહોંચાડવું.

લંખાણું, કિં અં લાંખું થવું;  
વખણું; વણાણું; ખેંચાણું. [હોય એવું.  
લંખુશ વિં વધારે કંચું કે લાણુ.

લંખાચાઈ, સ્ત્રી સીધી હંચાઈ.  
લંખોદર, વિં [ સં. ] લાંખા  
પેટવાણું. ફાંદવાણું. (૨) નાં મજાપતિ,  
લાઈ, સ્ત્રી લાઈ; કાછ ખેળ.  
લાઈલાજ, વિં લાચાર; નિરુપાધ.  
લાકડ, નં લાકડું; કાઠ, કાઠી.  
(૨) વિં લાકડાણું. [તુટ્યાં લાકડાં વગેરે.

લાકડકુકડ, નં આખાંને લાખ્ય;  
લાકડરાઈ, વિં લાકડશી.  
લાકડરી, જુ. લકડરી.  
લાકડિયું, વિં લમડિયું.

લાકડી, સ્ત્રી પાતળો ને લાંબો  
લાકડાનો દંડો; દંડ; નેષિકા; લાઠી;  
કાઠી; સોઠા; ડાંગ; છડી; સોદી. કિં  
મં એક લાકડીએ હાંકવું=એક રાખ્યા  
વગર એક સરખો દોર ચલાવવો.  
લાકડીઓ હડવી=લડાઈ થવી.

લાકડું, નં [સં. લકુટ-લગુટ]  
ખાંડવું કલેવર; આડનો ફૂલપાન વગરનો  
ભાગ-કરો તે; કાઠ; ( ઇમારતી લાકડું  
અને બળતણનું લાકડું. ) કિં મં  
લાકડું માલણું=બાળત ધુસાડવી, આ-  
ડખીલી લાખલ કરી દેવી. લાકડે માલડું  
જમાડવું=યોગ્યતા બેસા જાડવા વગર  
સંબંધ બાંધી દેવો. લાકડાં લડાવવાં=  
હલદું સુવદું સમજવી તકરાર થાય  
તેમ કરવું. લાકડાંમાં જવું=મરી જવું.



કહેં લાકડાની તરવારે મહીનો ખાવો =  
દમમાં ને દમમાં આવડ વગર કામ  
કયે જવું.

લાક્ષણિક, વિં [સં.] લક્ષણથી  
જાણવા નેગ ને અર્થ વગેરે તે; સાંકે-  
તિક, લક્ષણ સૂચક. (૨) અસાધારણ  
સ્વભાવદર્શક; જાણ. (૩) પારિભાષિક.  
લાક્ષા. શ્રીં [સં.] લાખ.

લાખ, વિં [સં.] લક્ષ; ૧૦૦૦૦૦  
= ૧૦ પ્રં લાખ રૂપિયાનું માણસ = આખર.  
દાર પ્રમાણિક માણસ. લાખ ટકાની  
વાત = ખરી — અમૂલ્ય વાત. લાખ  
વાતની એક વાત = મુદાની વાત. કહેં  
લાખે લેખા = સોએ કે દળે નહિ પણ  
જ્યાં લાખે લખાણ ચાલતાં હોય તે,  
લાખ, શ્રીં [સં. લાક્ષા] કોડ  
ઉપર છવડાંએ બનાવેલો લાલ રંગનો  
ચીકલો પદાર્થ. (૨) એક જાતનાં  
છવડાંનાં ખોખાંમાંથી બનાવેલી લાલ  
રંગની ચીકલી બનાવટ; અજોડો.

લાખણું, કિં સં લાખવાળું  
કરવું; લાખ ચડાવવી.

લાખિયું, વિં લાખવાળું; લાખ  
ચડાવેલું; લાખેલું. (૨) નાં લા-  
ખનું કહું. [લાંજન; ગુંજ; ચિહ્ન.

લાખું ને શરીર ઉપરનું ચાકું;

લાખેણું, વિં પ્રતિષ્ઠિત; આખ-

ર દાર; પ્રમાણિક. (૨) ઉંચા ગુણવાળું;

[ ચડાવેલું.

~ ~ વિં લાખેલું; લાખ

લાખોટો, પું લખોટા; લાખની  
સીલ મારી બીકેલો કામજ. (૨) લા-  
ખની મોટી જાણ.

લાખ, પું યોગ્ય વખત; સંભોગ;  
તક; તાલ; પ્રસંગ; તાકડો; દાવ. (૨)  
ટકણ; કીલણ; આધાર. કિં પ્રં લાખ  
આવવો = તક મળવી. લાખમાં આવવું  
= દાવમાં આવવું. (૩) મુક્તિ; કળ.

લાગટ, અં દમોશ; ચાલ; જરી;  
એક સરખું; સતત; નિરંતર.

લાગડું, નં આડો સંબંધ;  
ચારી. (૨) ધરવટ; પરિચય.

લાગણી, શ્રીં અંતરમાં થતી  
અસર; મનોવૃત્તિ; લાવના (૨) જ્ઞાન;  
બોધ; સમજ. (૩) હંખ; દાંડ; પ્રેમ;  
વાતસલ્ય; દયા. વગેરે સંબંધી અસર.

લાગત, શ્રીં લાગેલો ખરચ;  
આપણું પડેલું મૂલ્ય. (૨) કર;  
જકાત. લાપું. [સંબંધવાળું.

લાગણું, વિં લાગેલું હોય એવું;

લાગણું વળગણું, નં સંબંધ  
રાખણું હોય એવું ને તે; લાગેલું અને  
વળગેલું હોય એવું; સ્નેહ; બોળખાણ;  
સમાર્થ; પરિચય. લાગતાવળગતા =  
સાથે જોડાયેલા અથવા સંબંધવાળા.

લાગલાગ, પું સંબંધને ને  
લક અને હિસ્સો તે.

લાગલાગટ, અં ચાલ; નિરં-  
તર; દમોશ. (૨) ઉપરાડપરી; સાથે  
સાથે. (૩) તરતજ; તેજ વેળાએ.

લાગણું, અં તરતજ; તેજ  
વેળા; સાથે સાથેજ

લાગણું, હિં અં [ સં લગ્ ]  
સંબંધ થવો, સ્પર્શ થવો; અડગણું;  
અડકણું. (૨) વાગણું; આઘાત થવો.  
(૩) કૂટણું; સળગણું. (૪) જણાણું;  
દેખાણું; બાસણું. (૫) અસર થવી.  
(૬) હાજત થવી; ઇચ્છા ઉપજવી.  
(૭) બળણું; સળગણું. (૮) ચોટણું;  
ભિન્નણું; વળગી રહેણું; ચિકટાણું. (૯)  
કિંમત પડવી; ખર્ચ થવું. (૧૦)  
જડણું; પ્રાપ્ત થવું. (૧૧) સંબંધી  
થવું; સમપણું હોવું. (૧૨) બાસણું;  
દીસણું. (૧૩) કામે વળગણું; ઉગોમે  
ચડણું; નેડાણું. (૧૪) લાગુ પડણું;  
અનુકૂળ આવણું. (૧૫) મન્યા રહેણું;  
વળગ્યા રહેણું; કેડો લેવો. (૧૬) દુ.ખ  
થવું; સતાવું. (૧૭) રીસ ચડવી. (૧૮)  
ઉપયોગી થકું; [ બીજાં ક્રિયાપદ સાથે  
નેડાઈ વિવિધ અર્થે વપરાય છે. ] ૩૦  
મંપમે લાગણું=નમણું. કામ લાગણું=  
ઉપયોગી થકું પડણું. ચટકા લાગવો=  
રીસ ચડવી. રંગ લાગવો=રસ પડવો.  
સાપ લાગવો; પાપ લાગણું; હાથ લા  
ગવી; વગ લાગવી; અચળા લાગવો!  
વગેરે.

લાગુ, વિં લાગેણું; વળગેણું હોય  
એણું; સાથે નેડાયેણું. (૨) મળણું;  
બંધેસ્તું; અનુકૂળ આવણું (૩) મોહ-  
મા પડેણું; અનુરક્ત (૪) ચાહ; જરી  
લાગેણું, વિં અડકેણું; વળગેણું.

(૨) જાગેણું; ચાટણું. (૩) મોહમાં  
પડેણું; નેડાઈ રહેણું. (૪) બળેણું. સ-  
ળગેણું.

લાગો, પું હકનો કરા દાપું;  
વેરા; દાણ; જકાત; હાંસલ હકસાઈ.  
લાઘવ, નં [ સં. ] નાન પણું;  
લઘુત્વ. (૨) હજીરાપણું. (૩) નીચતા.  
(૪) નાજીકપણું; મૃદુતા. (૫) ચપ-  
ળતા; ચચળાઈ. (૬) સૂક્ષ્મપણું.

લાચાર, વિં [ પ્લા. ] નિરૂપાય;  
કંઈ બની શકે નહિ એવી સ્થિતિમાં;  
નિરાશ. (૨) ગરીબ, રાંક પામર.  
લાચારી, સ્ત્રીં કંઈ બની શકે  
નહિ એવી હાલત; નિરૂપાયતા. (૨)  
ગરીબાઈ.

લાછ, સ્ત્રીં [ સં. લક્ષ્મી ] લક્ષ્મી;  
ધન. દોલત. લાછાણું=વરન્ધનવાનનો  
પુત્ર. પેસાદાર વર

લાછાં, (લાછા-લાછા), નં (પું)  
હાથેળા અને પગના તળિયા ડામવા  
તે ૩૦ મં લાછા લેવડાવવા=ત્રાસ  
આપવો; ગરમ રેતીપર ચવાવણું;  
અગ્નિ દિવ્યની એક શિક્ષા તે

લાછો, પું નરમ ને સુંવાળા  
રેશમની આંટી ૩૦ મં હીરના લાછા  
જેવું=સુંવાળું અને નરમ સ્વભાવનું.

લાજ, સ્ત્રીં [ સં. લજ્જા ] મનનો  
સંકેત થતે; શરમ. (૨) અદબ, મર્યાદા;  
મલાન્ટે. (૩) વહુઓ માથા ઉપરનો  
છેડા મોં પર બે થે છે તે. ધુંધટા;  
આણું આટણું તે (૪) માન, પ્રતિષ્ઠા;

આખરે. ટક; સાખ. કિં પ્રં લાજ  
રાખવી=આખરે સાચવવી; માન નળ-  
વર, કદેં નેણે મૂળ લાજ તેને નાનું  
શું રાજ. લોડલાજ=લોડમાં નિંદા  
થવાનો ભય. [ યોગ્ય, લાયક

લાજમ, વિં [ આ. ] ધટિત;

લાજલભણી. સીં સરમ;

લજલ; સંકોચ (૨) આગળી કે પચ-  
નનો સપાટો લાગતા પાતરીઓ કર  
માણ નય એવા એક નાનો ઊડ તે  
લાજલાણું, વિં સરમાળ. (૨)

(૧) આખરેદાર.

લાજકું, કિં અં સરમાણું;

સંકોચાણું; અદબમા રહેવું. (૨)

માન ભંગનો દર રહેવો. ટકમાં રહેવું.

લાજલ, [ સં ] ડાંગરનો ધાણી;

મમરા; કુરમરા. લાલહોમ=લજ  
વિધિમાં વરકન્યા વેદીમાં ને ડાંગર  
હોમે છે તે વિધિ.

લાજળી, સીં લજમણી

લાજળું, વિં લાજલાણું; સર-  
માળ. (૨) લજમણીનો ઊડ.

લાણુલાડી, વિં બહુ સરમાળ;

મેં સંતાડવું કરે એવું. (૨) લજમ-  
ણીનો ઊડ.

લાટ, સીં ધરી, ચાક વચ્ચે રહેતો

નરો ખીણો તે; લટું. (૨) ચરમાની

ધરી. (૩) ધાણીનું ફરવું મોટું

લાકડું. (૪) લાકડી; સળિયો. (૫)

તરંગ; મોલે. (૬) અં સાથે; સામી

રીતે. લાટબંધ=ચાખંધ.

લાટાનુમાસ, પું [ સં. ] કવિ-  
તાની રચનામાં આવતો એક શબ્દ  
લંકાર; ગમ ઉચ્ચારવાળા એક વર્ગના  
અક્ષરનું આવર્તન તે; વર્ણસમાધ, વચક.

લાટી, સીં લાટ દેરાની

લાટો, પું મોલે તરંગ દોડો.

લાઠી, સીં ભડી અને મજબુત  
લાકડી, નેણિય: ડામ. (૨) લાકડાની  
વખાર.

લાઠે, પું ધાતુની ભારે લગડી.  
(૨) દમડ, (૩) તરંગ, દોડો; મોલે.

લાડ, નં પ્રેમના ઉભરાથી ખેલા-  
વવું તે; વદાલ સૌયુ વતન; રાછરાછ  
રાખવું તે. (૨) પ્રસન્ન રાખવાનાં  
સાધન અને વર્તન તે. (૩) હેડ; પ્રેમ;  
વદાલ. (૪) વાણિયાની એક નાદ.

લાડકડું, વિં લાડકું; લાડમાં  
રાખેલું; અત્યંત વદાલું લાડકડી=લડા.  
વેલી અને વદાલી ઊકરી; લાડખી;  
લાડકવાઇ.

લાડકવાઇ, સીં લાડખી; વદાલી  
ઊકરી. લાડકવાયો=લાડકો. લાડકવાણું  
=વદાલુ ને લડાવેલું.

લાડકાલાણું પુંજનોઇ ને વિવાહ  
જગેરે અવસરે સ્નેહીસગાં તરફથી ભેટ  
અપાતી મિઠાઇ તે

લાડકું, વિં વદાલથી ઉછેરેલું;  
લડાવેલું; વદાલું લાંગે એવું; લાલું;  
સ્વચ્છદમાં ઉછેરેલું લાડખી=લડાવેલી  
ઊકડી. લાડકો=લડાવેલો ઊકરો; ખૂબ  
લાલન પાલ કરી વદાલમાં રાખેલો.

લાડણી, સીંઝા લાડણી કન્યાઃ  
નવવધૂ. (૨) માનીતી; વહાલી.

લાડણી, પુઝ લાડણી-ઝાડો-  
વર તે. લાડકો; લાડવાયો. (૨)  
માનોતો.

લાડણી, સીંઝા લાડમાં ઝાડેલી  
કન્યા કે સ્ત્રી; લાડકવાઈ. (૨) કાઠી;  
લાડ કરે તેની; સ્મૃતિયાળ.

લાડવણ, સીંઝા લાડણી સીંઝા  
માનીતી સી.

લાડવાઈ, સીંઝા લાડણી; વહાલી.  
લાડવાયું, વિઝ લાડકવાયું;  
લાડકું; લાડમાં રાખેલું; લાડણી.  
લાડવાયો=લાડકો.

લાડકું; વિઝ અંઝ લાડ કરકું;  
રિસાડું, આનાકાની કરવી; માન  
ખરડું; ગેલ કરવી; કાલો કાઢવાં.

લાડવો, પુઝ ધીગાળને પડના  
સાદને બનાવેલો ગાળ હડા જેવો  
ખાવાનો પદાર્થ; લાડુ, ગોઠક. (૨)  
શુંથણ વગેરેની ગાળાકાર ભાવ છે.  
અંદક. (૩) લાભ; નફો. ફાયદો; શ્રદ્ધિ.

લાડવેલું, વિઝ લાડથી કુંડું જે  
અણેલું; ગાળક જેવો સ્વચ્છાવરું બન્યું.  
અણેલું, લાડવેલું; ચાવણું; કુંડું.

લાડાલાડ, સીંઝા લાડ દાડ દાડ  
તે; કાલો કાઢવા કરવાં તે; વડાવડા  
રિસાડું ને મનાડું તે.

લાડી, સીંઝા લાડણી-લાડણી  
માનીતી; લાડેલી કન્યા.

ભતિની સીંઝા (૨) ખરડાની  
કન્યા; ઝાડકી.

લાડીલું, વિઝ લાડવાયું; લાડમાં  
ઝાડેલું.

લાડુ, પુઝ લાડવો.

લાડુડો, જુઝ લાડવો.

લાડો, પુઝ લાડમાં ઝાડેલો જુવાન  
ઝાડો; માનીતો; લાડકવાયો ઝાડો.  
(૨) વર; પસંદેલો ખરડાનો પુરુષ.  
લાડુ, નંઝ દાડુ. લાભ; નફો;  
ફાયદો; સનામ; જાણ. પરિત્રેષિક.

લાડી, સીંઝા દાડણી; વડેથી  
આપડું તે, દાડડું તે. (૨) વડે મવાની  
વસ્તુ તે.

લાડુ, નંઝ દાડુ; વડેથી, પસંદ  
જાણે દાડ દાડ એન વડેયડું તે;  
લાડુ, વડેથી વડેથી આપવી તે.  
(૨) વડેથી વડેથી વડેથી તે.  
લાડુ, નંઝ દાડુ; લાડમાંની વડેથી  
વડેથી વડેથી દાડ તે.

લાદી, સીન્દરસખધીના પત્થરનાં  
પાતળાં ચોસલાં; પત્થરની નાની અને  
પાતળી તખલી. (૨) ફરસ જાંધી.

લાયલુ, કિં અં પ્રાસ થવું;  
મળવું; જડવું; લાય લાયલુ. (૨) કાલવ  
સાથે વહાસુ વગેરેનું ચોંટી બેસવું;  
અટકી પડવું; ચોલી જવું.

લાનત, સીં સરમ; ક્યાનત.

લાપટ, સીં લાપોટ; થપડાક;  
તમાચો. લાપટિયો=અધરણિયાતને  
ગાલે કંકુનો હાથો મારનાર-ફિયર.

લાપન, નં અન્વય પાડી અર્થ  
કરવો તે; બોલવું તે.

લાપરી, સીંધીમાં રોકી ખાંડના  
પાણીમાં બાફેલો લોટ તે; કંસાર.

લાપી, સીં લાંપી.

લાપોટ, સીં લપડાક; તમાચો;  
યાપટ લપાટ,

લાપોટિયું, નં મળા આગળ  
થઈ આવતો સોળનો એક રોમ; ગાલ  
પચોટું.

લાફાલાફ, સીં જેમ ફાલે તેમ  
ફેંકવું-વેડફવું-હડાડવું તે. (૨) મોઝા-  
ધમાં થઈ ખરચવું તે. (૩) કુલ;  
કુસારા, બડારા.

લાફાલેડા, પું હડાલેડા; જેમ  
ફાલે તેમ હડાવવાની ટેલ તે.

લાફું, વિં હડાલ; બહોબે હાથે  
ખર્ચ કરનાર.

લાફો, પું ધેલા હાંધની યાપટ;  
લપડાક; તમાચો; જોશી પર યાપટ

મારવી તે. (૨) લાકડાનો ચપટો કકડો.

લાખડી, સીં લાવરી.

લાખડું, નં લાવરી; એક  
બલવું પ્રાણી. (૨) વિં ચોરું ને  
મુંવાળું હોય એવું. (૩) કુમળું;  
નરમ.

લાભ, પું ફાયદો; નફો. લબિયા;

લાભાવું, કિં અં [સં. લમ્બ]

લાભ થવો; કમાવું; રળવું.

લાભાલાભ, પું લાભ અને  
અલાભ તે; નફો મુશ્કાત.

લાભોજીલાભ, પું હડાલેડા  
કરવા તે; ડકાંસમાં અધેર ચલાવે  
જવું તે.

લામલુદીવો, પું રામલુદીવો;  
વરની માતા વરદોડામાં જે રાકુનનો  
દીવો હાથમાં રાખે છે તે.

લામા, પું ટિપ્પેટના બોલ  
મતનો વડો આચાર્ય અથવા સાધુ.

લાય, સીં આગ; અગ્નિ. (૨)  
બળતરા; લાળ; લીન લાગણી.

લાયક, વિં [ફા.] યોગ્ય;  
ધટિત. (૨) ગુણવાન. (૩) અનુરૂપ;  
સમાન.

લાયકાત, સીં યોગ્યતા; પાત્રતા;  
લાયકી. [ પાત્રતા; યોગ્યતા.

લાયકી, સીં લાયકપણ;

લાયરી, સીં બોલવાની બડાઈ;

આડંબર; ચાપલુશી. (૨) પતરાન;

બેડસાક. (૩) નુકો; બડાઈખોર;

ડંકારી. [(૨) મહા મુશ્કેલી.

લાયલેખા, પુ. ત્રાસ; તોખાતોખા.

લાર, સ્ત્રી. હાર: જોળ. પ કિંત.  
લારી. સ્ત્રી. (મં. લોહની સડક  
ઉપર ધોલીને ચલાવાય એવી ખુણી  
ગાડી; ઠેલણગાડી.

લારે, ન. ટોળું ધાઈ; સમૂહ;  
મંડળ. (૨) લાખડે, લડે.

લારે, અ. જોળખંધ. હારે. (૨)  
સાથે; સંગાથે. (૩) ટોળે. ધાડે;  
સથવાડે.

લાલ. પુ. ઉલ્લ-ફાંકડો જીવાન;  
રંગીયો ધરાડી; બારો; વચ્ચાગિયો.  
(૨) શી વલ્લભાચાર્યના પુત્રો. (૩)  
રાતા રંગનું ન જ માણેક. (૪) વિ.  
રાતા રંગનું; રાઈ

લાલચ, સ્ત્રી. લાભની આશા;  
લાલસા હોમ. (૨) લોભથી મોહમાં  
પડવું તે

લાલચદક, વિ. તેજ આતી  
લાલારાવાણ, ચટકાર લાલ રાઈચોળ,  
લાલજી, વિ. લાલચવાળું;  
લાલસા રાખનાર, લલ્લતાવાળું. (૨)  
ખાવા-લોગવવાની લાલવાળું.

લાલચોળ, વિ. ખૂળ રાઈ.

લાલજી, પુ. કુંટલિયે ચાલતા  
મીઠુંજીની ખાળ મળિ તે.

લાલન, ન. (સં) લાડ લડા-  
વડું તે, કુલાવી રાખવું તે.

લાલનપાલન, ન. લાલકાથી  
પાળવું તે; ખૂળ આસનો વાસના  
કરી તે.

લાલખાઈ, સ્ત્રી. આગ; વાય;

લાલમલાલ, વિ. રાઈચોળ ખૂળ  
લાલ. (૨) કુંટર; સુરેખ; ફાંકડું.  
(૩) આનંદ-ઉત્સાહ ઉપલવે એવું.

લાલસા, સ્ત્રી. સં] લાલચ;  
લોભ. વૃષ્ટા. (૨) ઉપમા આશા;  
કામના આકરણ.

લાલો, સ્ત્રી. (સં.) મોંની લાળ,  
(૨) પુ. ગુલાબ. (૩) રંગોલો  
માણસ

લાલો, સ્ત્રી. લેલાઈ; રંગોલા-  
લાલો, પુ. કુંટર; ખુરા મિલજ;  
રંગીયો વર્ણગિયો. (૨) મુદરપ.  
(૪) નળ તરફને.]

લાલો, સ્ત્રી. રતાસ રક્તતા.  
(૨) લાલ રંગનો અંશ હોય એવું.

લાલિય, ન. (સં) કુંટરતા;  
લોભા. કાંતિ લાવવડ; સુરેખપણ;  
માર્ગ મીઠુવડ, લલિતપણ, લંગી.

લાલિયો, પુ. ટેકો; અંત્યજ;

લાલી, સ્ત્રી. લાલસા; રક્તમા  
(૨) સ્વચ્છ લોલીની તેજ તે. (૩)  
લાળી, જીભ; લંડમાંનું લોલક.

લાવ, પુ. લલાવ, આરિયો. લાભ;  
અભિવાપ. (કવિતા, એક રામ.

લાવજી, સ્ત્રી. લલકારાય એવી  
લાવજીપતક, ન. સરકારી  
લહેણાઈ આસાથીવાર પતક.

લાવજી ન. મુદતાપણું કુંટરતા;  
રખની મોહકતા

લાવરી, સ્ત્રી. એક ભતનું પ ખી.

લાવર, ન. એક પંખી, લાવરી.  
(૨) કુંટરનું જમડું.

લાવલરકર, નંસરંનમ સાથેનું  
મોહું લરકર; બધું તમામ લરકર.

લાવણું, કિં સં આણુવું; લઈ  
આવવું. ( ૨ ) વેચાણું લઈ આવવું.  
(૩) બંધ કરવું; વાસણું; કિંમંત્રાવી  
મૂકવું=ઠેકાણે આણુવું બેસવું કરવું.

લાણું, જીં લહાણું.

લાવે, પું લહાવે.

લાશ, વિં ભરબાદ; નકામું. (૨)  
ઉછું. (૩) તુકરાનીમા આવી ગયેલું.

લાસ, સ્ત્રીં મડકું; સળ; લોથ.

લાસરિયાપણું. નં જોલ્યું  
નહિ પાળવાપણું; લપસી જવાપણું.  
( ૨ ) લેણુદારને વાચદા કર્યા કરવાની  
ટવ (૩) કામ કરવાની મંદતા.

લાસરિયું, વિં ધીમું; વાચદા  
કરનારું. [વહેંઓ આપવું; લહાણું.

લાહાણું, જીંસેને સરખે હિસ્સે

લાહાળે, પું લાળે.

લાહી, સ્ત્રીં લાઈ; ખેળ; કાંજ.

લાહે, જીં લાઈ.

લાહેરી, જીં લાઈરી.

લાળ, સ્ત્રીં [સં. છાલ્લા] મોટામાં  
મૂટતો ચીકણો પ્રવાહી

• લાળિયું, નં કણુ લરાણું કણુ-  
સહું. ( ૨ ) વિં લાળ પડતી હોય તેવું

છાહું. ( ૩ ) નાં લાળથી બદન  
પણે નહિ તે માટે બાળકોને ગળે  
બાંધવાની ગાદી.

લાળી, સ્ત્રીં કાનની નીચે લળ-  
ડતી કુમળી ચામડી; જુટ. (૨) લોલક.

લાળે, પું અંગારો; બળતો  
કોયલો.

લાંક, પું વાંક-મરોડ.

લાંમ, પું એક ભતનું કઠોળ.  
( એનો દાણો વટાણા નેવડો પણ  
જસક ચપટા થાય છે. )

લાંગકલોથ, નં [ મ. ] લાંબો  
પાક; એક ભતનું સુતરેલ કપડું.

લાંગર, નં લંગર; વહાણુ થોભા-  
વવાની બિલાડી.

લાંગરવું, કિં સં લંગર નાખીને  
અટકાવવું; વહાણુ થોભાવવું.

લાંધ, સ્ત્રીં લાંધણુ કરવી તે;  
ભૂખ્યા રહેવું તે; ઉપવાસ. [રહેવું તે.

લાંધણુ, સ્ત્રીં ઉપવાસ; ભૂખ્યા  
લાંધણી, સ્ત્રીં ગાડીના ધુંસરા

નીચે મૂકવાની ધોડી

લાંધણુ, નં લેણુદાર દેવું પતાવે  
ત્યાં લગી લેણુદારે ભૂખ્યા તરસ્યા તેને

આંગણે બેસી રહેવું તે. લાંધણું  
ધાણવું=ખાવાપીવાના સોમન લઈ

બેસવું.

લાંધવું, કિં અં ભૂખ્યા તરસ્યા.  
બેસી રહેવું ઉપવાસ કરવો. [(૨)લાંધણું

લાંધે, પું લાંધણુ ઉપવાસ.  
લાંચ, સ્ત્રીં કામ કાઢી લેવા સાર

કાઠને ઇનુમાનું કંઈ આપવું તે;  
રસવત.

લાંચખાઉ, વિં લોચિયું; લાંચ  
-રસવત લેનારું.

લાંચખોર, વિં લાંચ ખાક.

લાંચુ', કિં અં નમીજુ';  
વાંકાવજુ'. (૨) રસવત આપવી.  
લાંચિયુ', વિં લાંચ લેનાર'.  
લાંહુ', વિં કમી. ઓહુ': ન્યૂન.  
લાંહુ', નં લાંછન; ડાપ; બદો.  
લાંજે, પું વાંધો. હરકત; નડતર  
લાંપ, પું [અ.હંપ] દીવો; ખતી.  
લાંપકું, નં સુકું ધાસ; ચીમ-  
ળાયેકું ધાસ.

લાંપી, સ્ત્રીં સફેતાને એરંડિયામાં  
ધુંડીને બનાવેલી ચીકણી લુગડી

લાંબટંગિયો, વિં જેના પગ  
લાંબા હોય તે. ડાંચરના છાંડ; બડયો.

લાંબલાત, પું આગલા વર્ષના  
લાંબીકુંકી, વિં આવીતેડી;  
એલફેલ, (૨) ખંચાતી; ચિકારા (૪)  
તકારા

લાંબીનજર, સ્ત્રીં દૂર લગીનો  
અપરિણામનો વિચાર કરવો તે આગળ  
હું થયે તેનો વિચાર રાખવો તે;  
બગમચેતી.

લાંબુ', વિં [સં. હમ્બ] સીધી  
રીડીએ આગળ વધેલું; વધારે લંબાણ  
હોય એવું. (૨) મણું; મોટું; દીર્ઘ.  
૩) લંચુ. (૪) વિસ્તારવાળું; ફેલા-  
વાળું. (૫) અં આથિ; છેડે; દૂર.  
૬) પ્રં લાંબા થવું=સુધ જવું; પાચ-  
ાદ થઈ જવું.

લાંભણ, નં લાંહુ'; વિલામ;  
ંશ; હિસ્સો. (૨) પાડેલા સરખા  
ખાંધાંથી કપો કાઢે લેના તે નકકી

કરવાને નાખવામાં આવતી ચીજી તે.

લાંહુ', નં જું લાંભણ'

લિખિત, વિં [સં. ] લખેલું.

લિધોચાફ, પું શિલાછાપ; પ-  
ત્થર ઉપર અવળા અક્ષર લખીને ખાલ  
કાગળ પર છાપવાની કળા.

લિપિ, સ્ત્રીં [સં. ] મનોગત  
વાર્તાચિત જણાવવાની લેખન કળા;  
ભાષામાં ભાષાતા બોલને વર્ણુ રૂપે  
લખવાની રીત. લિપિધારા=લેડણી;  
લખવાની કળા.

લિખત, વિં [સં. ] લીખાયેલું;  
ખરડાયેલું (૨) ચોપડેલું. (૩) મ-  
સાયલ; વહીન; વહાકાર; વ્યાસ; સં.  
મિશ્ર રચીપથી રહેલું; આસક્ત,

લિપ્સા, સ્ત્રીં [સં. ] ધમ્મજા;  
વાંછા; મન કામના; આરા.

લિમોત્સવ, પું લીંબડો ખા-  
વાનો મહોત્સવ; ચૈત્રશુદ્ધિ પડવો.

લિયાકત, સ્ત્રીં યોગ્યતા; લા-  
યકાત.

લિલમ, નં કાનની વાળી વગે-  
રેમાં પડેલવામાં આવતો લીલા રં-  
ગવનો હીરો અથવા કિંમતી રત્ન;  
હોલક.

લિલવટ, નં કપાળ; ખાલ.

લિલાણુ, નં લીલાપણું; તાજ  
વનસ્પતિ. (૨) લિલોતરીથી બરપુર  
જગા. (૩) વિં લિહું; લીનું; આદર.

લિલામ, નં હરરાજ; હિજાણી;  
લિલાંડ.



સિલામું, નં ચામડીપર પડેલું  
લીલા રંગનું ચાહું; ચક્રમું.

સિલાશ, સ્ત્રી વનસ્પતિની  
તાજગી; વનસ્પતિમાની આર્દ્રતા (૨)  
લીલારંગની છટા-બલક; નીલત્વ. (૩)  
ભિનારા: આર્દ્રતા.

સિલાંઉ, નં સિલામ; હરરાજ;  
ધણા આહકો વચ્ચે કિમત પોકરાવી  
ને વધારે આપે તેને માલ વેચવાની  
રીત તે. [ભાજપાલો; બકાહું.

સિલોતરી, સ્ત્રી તાજ વનસ્પતિ;

સિલોટી, સ્ત્રી [ સં. સિલ્ ]  
શીળી નાની રેષા, લીટી; પાતળો ટુકો  
-ઉઝરો. [આકો; અવજો લીટો.

સિલોટો, પું મોટો ને વાંકો

સિલેટ, નં [ અં ] યાદી; ટીપ.

સિંગ, નં [ સં. ] ચિહ્ન; નિ-  
શાની. (૨) ભતિ ફરક સંજ્ઞા. (૩)  
મહાદેવનું બાણ; (૪) પુરુષની ઇત્રી.

સિંગદેહ, પું [ સ ] સૂક્ષ્મદેહ;  
કદિય, પ્રાણ, મન અને જીવિ સમ-  
ન્વત અદૃશ્ય જીવ; કર્મસંસ્કાર જેને  
પૂર્ણગેલા હોય એવા જીવાત્મા.

સિંગશરીર. નં [ સ. ] સિંગદેહ.

સિંગાયત, વિં ગળામાં શિવ-  
સિંગ રાખનારા લોક.

સિંટ, સ્ત્રી શ્વેભ; નાકમાંથી  
નિકળતો ચીકણો મળ.

સિંટિયું, વિં સિંટ ગળ્યા કરણું  
હોય એવું. (૨) સિંટ લોખાનો રૂમાલ.

સિંભોધ, સ્ત્રી પહોળા મોનું  
એક વાસણ. (૨) સિંભોળી.

સિભોટી, સ્ત્રી એક ભતનો  
સોનાનો ફાગીનો.

સિભોળી, સ્ત્રી લીંમડાનું  
રાયણ જેવું પણ કડવા રસથી ભરેલું  
ફળ(એ પાકતા મહેજ ગળ્યું થાય છે.  
લીંક, સ્ત્રી લીટી; પકિત; હાર.

(૨) હદ; સીમા.

લીખ, સ્ત્રી ભૂઓના ઝીણાં  
છડા (૨) ઝીણા જંગના છડાં.

લીખિયું, નં લીખ કાઢી નાં-  
ખવાની ઝીણા ફાંતાની કાંસઝી.

લીટી, સ્ત્રી સીધા આકો, રેખા  
છેલો. (૨) હાર; પકિત; ઓળ. (૩)  
પદ; કઢી. (૪) થોડુંક લખેલું હોય  
તે. (૫) પા રૂપિયાનો અથવા આખું  
વસ્તુના ચાંચા ભાગનો સંકેત. (૬)  
રેખા; આંક. (૭) હદ, સીમા.

લીટો, પું ભડી લીટી; આકો,  
ઉઝરો. (૨) છેલો

લીક, સ્ત્રી પશુઓની લીંકા  
જેવી હગાર; હાથી, ઘોડા, અને ગધે-  
ડાંની લાદ. [ રિયો.

લીધરો, પું લખાચિયો; ચિધ-  
લીધે, અં માટે; કાળે; વાસ્તે.

લીન, વિં [ સં ] તલ્લીન  
જેકતાર. (૨) ગુંથાઇ ગયેલું; ગરકાવ  
(૩) લેદ લાગેલી હોય એવું; એકા-  
ચયિત.

લીપણ, નં લી પેહું તે; છાલ  
માઘીનો લેપ તે. કહેનું પૂજ ઉપર  
લીપણ=અફળ કામકાજ.

લીપવું, કિં સં છાણમાટીની  
ગાર કરવી; લેપ કરવો; ચોપડવું;  
લગાડવું. (૨) કાંઈ દીલો પદાર્થ બીજા  
પદાર્થ ઉપર લગાડવો.

લીમડો, નું લીંબડો.

લીલ, સ્ત્રી સેવાળ, ચાલુ પાણી  
રહેવાથી ભીંત અને પાથર વગેરે ઉપર  
ખાજની નાની અને સુંવાળી ચીકણી  
વનસ્પતિ (૨) નદી વગેરેમાં થતી  
રેશમના તાર જેવી સુંવાળી વનસ્પતિ.  
(૩) વાછડી (છાલનું).

લીલછોયું, વિં લીલું, લીટી  
લીલજાતું, નં લીલાતું; ચાંદું.  
લીલવણી, સ્ત્રી લીલોતરી.  
લાલ વનસ્પતિ લાલ ભાલ વગેરે.  
લીલવણી સ્ત્રી લીલોતરી.  
લીલવા, પું માલ પાપડીમાંના  
દાણુ; કડોળના લીલા દાણા.

લીલવેણું, સ્ત્રી સુકાવા પલ્લ  
લીલું રહે એ દી સગીનું ધાસ

લીલવો, પુંવાલ પાપડીનો લીલો  
કણ; કાંઈ પલ્લ કડોળનો લીલો દાણો.

લીલા, સ્ત્રી [ નં ] કીડા એલ,  
તમાસો. (૨) અદ્ભુત કરામત;  
પ્રુની ચમત્કારી બનાવ. (૩) વેરા  
અવતાર, સ્વાગ (૪) વિલાસ વિ-  
નોદી ગમત. કિં પ્રં લીલા કરવી=  
વિલાસ કરવો (૨) સ્વર્ગે જવું.

લીલાલહેર, સ્ત્રી આભારી.  
આનંદ-મંગળ હોવાં તે; મોજમજા;  
પૂર્ણ સુખરૂપતા. (૨) આનંદ લેવ-

નવે એવું; પૂર્ણત્વ. [ભાંગનું પાણી.

લીલાંપાણી, નં ધુટ્ટી  
લીલોધોડી, સ્ત્રી ભાંગ. (૨)  
ભાંગની કદ. (૩) સુંદર ધોડી. ૫

લીલીપીક, સ્ત્રી શાક બજાર;  
બજારું.

લીલું, [ સં. નીલમ્ ] વનસ્પતિ  
જેવા રંગનું; મોરધુયાના રંગનું;  
આસમાની અને પીળો રંગ એકઠો  
કરવાથી જે રંગ મને છે તેમ રંગનું.  
(૨) પાણીવાણું; લીલું; આદ્ર. (૩)  
રસકસ બરેલું તાણું (૪) પૈસાટકા-  
વાળું. (૫) સાડ; લગ્ન. કિં પ્રં  
લીલું કરવું=સાડ કરવું. લીલું પીણું  
યવું=એકદમ ગુસ્સે થઈ જવું (૨)  
હેલ-ફકક બનવું.

લીમું, વિં નરમ, કણ વગરનું;  
લપટું; ચીકટ ને સુંવાળું. (૨) નહિ  
ખડખડ; સાફ હાથ સરસી બધ  
એવું. (૨) લ સરિયું.

લીંડી, સ્ત્રી મળની ગાળી;  
ગાળોના આકારની હમાર.

લીંડીપીપર, સ્ત્રી લીંડી જેવા  
આકારની ઝીણી પીપર; એક ગરમ  
આપધિ. [ચપેડાં ને ઘોડાનો મળ.

લીંડું, નં [ સં. લોટ હંટ  
લીંબડી, સ્ત્રી નાનો લીંબડો.

લીંબડો, પું [ સં. નિમ્બ ]  
લીમડો; એક બતનું મોડું જાડ,  
(એનાં સર્વાંગ કંડવાં હોય છે. બીજો  
મોડો લીંબડો થાય છે, તે બત તંદન  
બુદી છે.)

લીંબુ, નં [ સં. નિમ્બ ] ખાટા  
રસથી ભરપુર એક જાતનું નાનું ફળ.  
(૨) નારંગી જેવડું મીઠા રસથી  
ભરેલું ફળ. ( મીઠું લીંબુ લીલા-  
મેવામાં ગણાય છે. )

લુઓ, પુ. લુઓ, કલ્કનો ગોળો;  
કલ્કનો શેટલી વણવા કરેલો પીંડો.

લુખસ, સ્ત્રી. ચામડી લુખી પડી  
જઈ ખજાજ બાંધ્યા કરે એવો એક  
તથાદેશ; પુઝળી.

લુખિયું. નં તમાકુ પીવાની  
માટીની છુત્તી; નાની ચલમ.

લુખું, વિ. [ સં રજ ] ભેંમાં  
રેનેદારા અને મુંવાળાપણું ન હોય  
એવું; રસઠે વગરનું; રજ. (૨)  
એપડયા વગરનું; મળે વળગે એવું.  
(૩) સાદાદિ વગરનું એકલું. (૪)  
તેજ વગરનું. (૫) ધન વગરનું; ખાલી.

લુગડું, નં વસ્ત્ર; વસન; આડા  
ઉભા વસ્ત્રો શુધીને બનાવેલું પટ.  
(૨) સાડલો.

લુગત, નં રાખટકોપ સમૂહ.

લુગરી, સ્ત્રી. છુટીને બનાવેલી  
રીલી ગોળા; લોચા.

લુગ્યાઈ, સ્ત્રી. ખંધાઈ; ઠગ-  
નિલા. લુગ્યાપણું. (૨) દોગાઈ; કપટથી  
ઉત્તરવું તે; અનીતિ; ધૂર્વતા.

લુગ્યું, વિ. ખંધું; કામ કાટી  
લે એવું; પકડું; ઠગ. (૨) જીમટી-  
વાળું; જીએદ બલુનાર. (૩)  
બ્યભિચારી.

લુછિયું, નં લુછવાનું કપડું;  
અંબુઝા.

લુછણું, કિં સં સાફ કરવું.

લુછ, નં મીઠું; નિમક; સખ-  
રસ. (૨) આધાનું એકશાન કિં  
મં લુછ ઉતારવું=વરના માથા પર  
મીઠું ફેરવવું. ( વરને કાઢની નજર  
લાગે નહિ તે માટે બહેન તેના  
પાછળ બેસી એક લાડકીમાં મીઠાના  
કાંકરા ભરીને તેના માથા પર ફેરવ્યા  
કરે છે, તે લુછ ઉતારનારી-લુછારી  
કહેવાય છે. ) [ અરિયાં; અયાણું.

લુછ્યાં, નં લુછ ચડાવેલાં

લુછડરામ, વિ. કૃતખી, જેનું  
આય તેનું જ બોદનાર; નિમકડરામ,  
લુછડરામી=કૃતખતા.

લુછી, સ્ત્રી. એક જાતની બાઇ.

લુછો, પુ. જમીન-ભીત વગે-  
રેમાં રહેલા ખારને લીધે વરસાદની  
મોસમમાં લીનારા આવવી તે; માટી  
વગેરેમાંના ક્ષારનું આગળવું તે;  
ભીતને છારી વળગી તે.

લુપ્ત, વિ. [ સં. ] નાશ પામે-  
લું; હરી ગયેલું; વચમાંથી જતું રહેલું.

લુપ્તોપમા, સ્ત્રી. [ સં. ]  
અસંપૂર્ણ ઉપમા; વચમાં એકાદ અંજ  
રહી જતું હોય એવી ઉપમા

લુપ્ત, વિ. [ સં. ] લોભાયેલું;

લુપ્તક, પુ. [ સં. ] લોભાયેલો;  
જે લાલચ લાગેલી હોય એવો;  
સિકારી; બાધ.

સુખ્યાણ, કિં અં તોભાણ; લલયાણ.

સુમ, સ્ત્રીં ફળ ભરેલી ધુળી; હુળ. સુમધ્વ. (૨) ડાળીએ લાગેલો ફળોનો મોટા જલ્યો તે. (૩) સાળ.

સુમધ્વ નં ધણાં ફળફૂલ અને પાનવાળો મુચ્છ; માંજર; સુમધ્વ.

સુલરી, સ્ત્રીં દાસી; ચાકરી.

સુલી, સ્ત્રીં છત્ર.

સુલુ, વિં લંગડું; ખોડું. (૨) હથેલી રાકે નહિ એણું; નિર્જળ; અરાકત.

સુલાણી, સ્ત્રીં સુલાણી સ્ત્રી.

સુલાણો, પું રજપૂતમાંથી બનેલી વેપાર કરનારી એક ભતિ.

સુવાર, પું હુદાર; લોડું ધડનારાઓની એક નાત.

સુવારણ, સ્ત્રીં સુવારની સ્ત્રી.

સુવો, પું કણકનો નાનો ગોળો; સુઓ.

સુશ, વિં નરમ; ઠીકું સિયિવ.

સુશસુશ, અં ઉતાવળે, ઝટઝટ; જલડી.

સુંધી, સ્ત્રીં નાની પિંગડી-રમાલ. (૨) મુસવમાનો કાછડી ખોર્યા વગર કેં વિંટ છે તે કપડું.

સુંચન; નં વાળ દુધી નાખવા તે. [નાખ્યા હોય નહું.

સુંચિત, વિં જેના વાળ દુધી

સુંચી, સ્ત્રીં દોડતાં દોડતાં એકદમ હલતા ફરી જવું તે.

સુંદ, સ્ત્રીં [ સં. લુટ ] હુંદવું તે ચારી. (૨) હુંદલી માલમતા વગેરે. (૩) અપહરણ. [ હુદારો.

સુંદલિયો, પું હુંદ પાડનારો;

સુંદફાટ, સ્ત્રીં હુંદવું ધાડ પાડવી, ચારી કરવી વગેરે

સુંદવું, કિં સં સં. લુટ ]

જળરજસ્તીથી સામાની પાસેથી માલમતા વગેરે લઈ લેવી; બળાત્કારે ધીનવી લેવું. (૨) દરોડો પાડી ને હાથમાં આવે તે ઉપાડી જવું. (૩) સામાની સારી વસ્તુ વગર પૂછ્યે લઈ લેવી.

સુંદાઉ, વિં હુંદી લેવા નેવું; હુંદવું. (૨) નધલિયાણું.

સુંદાર, પું [ સં. લુટક ] હુદારો; ચાર; દરોડો પાડનારો.

સુંદારો, પું ચાર; તસ્કર; ભેર વાપરી બીભતી માલમિલકત હરી લેનારો.

સુંદાસુંદ, સ્ત્રીં જેમ હાથ લાગે તેમ ને તે હુંદી લેવું તે; પરાયો માલ જેને જેમ જમે તેમ ભેર વાપરી લઈ લેવા તે; પણ જણે એક સાથે કોઈ ગામ કે ઘરમાં પેસી ને કંઈ જડે તે લઈ લેવું તે.

સુંદાવણું, કિં સં કોઈ હુંદ તેમ કરાવવું. (૨) વેડફી નખાવવું; રફેરફે કરાવવું. [ પડવું.

સુંદાણ, કિં અં હુંદને ભોગ સુંદાપણ્ય, નં દાસવ; શુભામચીરી.

હુડી, સ્ત્રી ધરનું કામકાજ કરનારી ચાકરી; ગુલામી.

હુડો, પુ. ધરનું કામકાજ કરનારો ચાકર, ગુલામ. [ હરાવાવાળીડાળી.

હુખ, સ્ત્રી ક્રમશઃ; રૂઝ ફૂલના.  
હુ, સ્ત્રી ઉનાળાના બહુ ગરમ પવનનો અપાટો (૨) ઉનો પવન લાગવાથી આવતો તાવ.

હુક, સ્ત્રી ગરમ પવનનો અપાટો લાગવાથી આવતી બિમારી, લ.

હુદ હુદ હુદ.

હુદવું, હુદ હુદવું.

હુદાશે, હુદ હુદારો.

હે, સ્ત્રી લેદ, રહ; અનુરામ;

આસક્તિ, લગની; મોહિની. (૨)

સ્વાદ, રસ (૩) એકતાન-એકતાર

યથ જવું તે, તક્ષીનતા. (૪) અડસ;

વ્યસન દેવ; આદત. (૫) ગમત, મજા.

લેખ, પુ. [ સં. ] લખેલું

તે; લખાણ. (૨) ખત, કરાર, વગેરે

લેખક, પુ. લખનારો, લેખ ઉપજ

વી કાઢનારો. (૨) લલિતો, લેખનાર.

લેખણ, સ્ત્રી [ સ લેખણી ]

કલમ, ટાકણું પીછી.

લેખન, નં ખોતરવું-કોતરવું

તે; ખોદેલું હોય એવું ને તે. (૨)

લખેલું તે; લખાણ.

લેખપત્ર નં લખાણ (૨) ખત;

દસ્તાવજ સંબંધી ને લખાણ વગેરે તે.

લેખવણ, કિં અં ગણવું;

ગણકારવું; દરકાર રાખવી; દિસાખમાં

લેવું.

લેખવું, કિં અં લેખવણ.

લેખા, સ્ત્રી લીટી રેખા.

લેખાવટિયો, પુ. ચોપડા વગેરે લખનારો માણસ; લેખક; લખાણ કરનારો. (૨) ગણિત બહુનારો; ભેરો; ગણક [ લેખણ.

લેખિની, સ્ત્રી [ સ ] કલમ,

લેખું નં લખાણ (૨) મોંઘે

ગણાય મનો દિસાખ (૩) ગણતરી,

ગણના, દિસાખ. (૪) પ્રમાણ, ગણું.

લેખે, અં દિસાખ; મુજબ (૨)

વાસ્તે; અર્થે. કિં પ્રં લેખે લાગવું =

સાર્ય થવું.

લેખત, સ્ત્રી લહેખત; મજા;

ગમત (૨) સ્વાદ, સ.

લેખો, પુ. આખ ઉરડે ને બંધ

થાય એટલો વખત; નિમેષ; પળવાર.

(૨) પત્રકારો. [ થોડીવાર મુવું.

લેટવું, કિં અં આજોટવું;

લેણ, નં લહેણું; માગવું (૨)

ગીઝીદાંડાની રમતમાનો એક દાવ.

(૩) લે એવું.-છરલેણ.

લેણદાર, વિં માગનાર, આપેલું

પાણું લેનાર, લેણિયાત.

લેણાદેણો, સ્ત્રી લેવાદેવાનો

પૂર્વ સંબંધ; નજીઆનુબંધ.

લેણિયાત, વિં લેણદાર, માગ

નાર; આપેલું પાણું લેવાનો હકદાર;

ધીરનાર.

લેણું, નં આ નજીઆનું અથવા

પેલા નજીઆનું માગવું તે; પાણું લેવાને

આપેલું હોય તે. (૨) 'ખીજની પાસેથી લેવાનો સંબંધ: સુખ યાચ એવા સંબંધ. [ (૨) વ્યાકુળતા.

લેતાણુ, સ્ત્રી ૦ ગમરામણુ; લેમેલ.

લેપ, પુ ૦ [ સં ] લીપણુ; લેપન:

ખરડ. (૨) પાતળો થર; લપેડો. (૩)

ખરડ કરવાનું ઓસડ. હુમરી.

લેપટ્ટી, સ્ત્રી ૦ લોંટા જેવા દ્રવ્યની

લેપડો. પુ ૦ પોપડો, ઘયરડો; ધર.

લેપન, ન ૦ લેપ કરવો તે; લગા-

ડવું-ચોપડવું તે. લેપ, ખરડ

લેપણું, કિં સ ૦ લગાડવું. ચા-

પડવું. (૨) લાગવું; વજનવું; ઢાંકવું.

(૩) ગોળંગણું ફરી જવું

લેપ્પે, પુ ૦ લોંટો, લપકો.

લેખાસ, પુ ૦ [ કા ] પોશાક;

પહેરવેશ. (૨) પહેરવા 'ઓઢવાની

રીત-ઢબ.

લેખાગુ, વિ ૦ લઘ પડેલું: હોશિ-

આરી વગરનું ઉપરચોટિયા જ્ઞાનવાળું.

(૨) પારકું લઘ પોતાનું બતાવનાર,

હોડા દોડી કરનાર

લેમેલ, સ્ત્રી ૦ હતાવળ: ગમરામણુ;

પાઈ. (૨) મરવાની તૈયારી (૩)

લેતાણુ

લેર સ્ત્રી ૦ લહેર; 'પવનનો મંદ

મંદ તરંગ, ૨ પાણીપર આવતી

નાની ઊંચો; ઝીણી તરંગમાળા; (૩)

આનંદી વિચારનો છાજો; ગમતનો

ઉભરો. (૪) કેફની. ખુમારી. (૫)

હંધતી અસર; ઉભરો. (૬) આનંદ;

મોજ; ગમત; સ્વાસ્થ્ય કિં ૫૦ લેરે ચડતું=ઉત્સાહે ઉભરાવું; સ્વચ્છંદતાએ જોલણું ચાલવું તે લેર કરવી=આનંદે સુખ ભોગવવું. લેરમાં હોવું=સુખી હોવું.

લેરખડું, ન ૦ લેરખું; હુમખું.

(૨) વિ ૦ લેર કરનાર.

લેરખું, ન ૦ ફૂવ-ફળ ભારથી

નમી રહેલી ડાળીનું હુમખું; મંજરી;

માંજર: હુમખું. [ હુમકું.

લેરિયું, ન ૦ લહેરની ભાનવાળું

લેરી, વિ ૦ મનમોહ; તરંગી;

આનંદી (૨) વાયે ચડે એવું; વા-

ચણ, ઢેકાણા વગરનું.

લેસી સ્ત્રી ૦ લાલ રંગની ચકલી.

લેલું, ન ૦ કડિયાનું કેલ પાચર-

વાનું જોતર.

લેલુંટ, વિ ૦ લેવાય ને છંટાય

તેણું. ન ખણિયાનું. (૨) લેવા છંટ-

વાની છટ હોય એવું.

લેલુર વિ ૦ ઉઘે ઘસાયેલું (૨)

ખૂણ લાણું પહોણું ને પહોચતું એવું.

લેવટાં, ન ૦ નાનાં માછલાં

લેવડ સ્ત્રી ૦ લેવાનો વ્યવહાર,

લેવડદેવડ, સ્ત્રી ૦ લેવા દેવાનો

વ્યવહાર; આપણે; લેણુંદેણું.

લેવડાઉ, વિ ૦ ઝિનાળ.

લેવડાવણું, કિં સ ૦ લઘ લે એમ

કરાવવું. ઉપડાવણું; ઉઠાવરાવણું.

(૨) ખરીદ કરાવવું. (૩) લે-ધા-

રણું કરે એમ કરાવવું.

લેવાદેવા, અં કાઠ પલુ નતનો  
સંખંધ; લાગતું વજગણું.

લેવાયું, કિં અં સરીરે સુઠાયું:  
ફીકા પડી જવું. ( ૨ ) હેંયવું.

લેવું, કિં સં અદલ કરવું; ધરવું:  
પકડવું. ખારણ કરવું. ( ૨ ) ઉપાડવું:  
હંચવું. ( ૩ ) અંદર દાખલ કરવું.  
મળવું. ( ૪ ) ખેંચવું; વળગવું. ( ૫ )  
કબજ કરવું. ( ૬ ) ખરીદવું. કબજે  
કરવું. ( ૭ ) આણવું; લાવવું ( ૮ )  
તોડી પાડવું કરવું. ( ૯ ) પ્રમદાવવું.  
( ૧૦ ) ઉપચારવું; જાણવું. રડવું.  
( ૧૧ ) અસર કરવી. ( ખીલ માત્રબો  
સાથે મળતાં જુદા જુદા અર્થ થાય છે,  
કિં પ્રં કામ લેવું=કામ કરાવવું.  
મોં લેવું=મોં આવી નય એવી દવા  
લેવી પત લેવી=આખર ખાવવી. મલુ  
લેવું=ટાક રાખવો; નહિ કરવાનો કરાવ  
કરવો. શુલુ લેવો=આભાર માનવો.  
અંખલુ લેવું=આડી ખાવી; બીખ  
માગવી; ખતવું. લોહી લેવું=લાભ  
થવું. લઢાય લેવી=દેવાણું કાઢવું. દાય  
લેવી=આપ લેવો. મન લેવું=સેદ લેવો.

લેવુ રેવું, નં લેલુલેલુ.

લેશ, વિં ઠિચિત; જરાક; રજ.

લેસ, સીં જરિયેલ કાર-પડી તે.

( ૨ ) હુગડાની છુટી કાર. [ રામ.

લેહ, સીં લહીનતા; તાન;

લેહકણું, કિં અં મુલવું; લળ-

ડવું. ( ૨ ) મરોડે એલવું; હિલોળવું.

લેહકે, પું અવયવનો સુકાવ;

મરોડાર હિલોળ, ચાળો: મરોડ;  
લટકો. [ મરાશુલ.

લેહલીન, વિં એકતાર. લહલીન;

લેહેજત, સીં ! આ લજત્

રસ; સ્વાદ ખુબી ( ૨ ) મશા ગંમત;

મિહારા.

લેહેલો, પું [ આ. લહુજ ] આંખ

મિયાદને ઉપડે એટલે અલપ વખત;

કાલુ: પળ

લેહેલું, નં માગલું ( ૨ ) લેલુ-

લેલુ. ( ૩ ) બીડીની દોરી વખતે એક

પળ એક અઠેકું છાડું આપવું તે.

લેહેર, સીં લહેર; લેર.

લેહેરિયાં, નં વાંછી સુકી દારો;

લેહેરીભાત [ મેણ. ચુલાખી.

લેહેરી, વિં વાવધ; તરખી. ( ૨ )

લેહેડું, કિં સં નલુવું; સમ-

જવું. ( ૨ ) પિછાણવું; ઓળખવું.

લેંધાવું, કિં અં ઓડાવું;

લંખાવ [ ચોરશી,

લેંધી, સીં ખાળકની સુંધણી;

લેંધું, વિં જરા ગાંડા નેવું;

લાધારીજું; ભોળું. [ સુ યલે-

લેંધો, પું ચોરલે; સુરવાળ;

લેંધી, સીં બેપડી રોટલી, મોટી

સુંવાળો-પોચી રોટલી

લો, અં લોહ; લોહું.

લોડ, પું [ ધં. ] માણસો; જન-

સમૂહ. ( ૨ ) વસતિસ્થાન; માનવલોક,

દેવલોક. ( ૩ ) દુષિયા; જમત; ખલક;

આલમ; સદિ. ( ૪ ) પ્રભ; રૈયત.

(૫) કોમ, ભતિ, વર્ગ વગેરેમાં વહેંચાયેલા માનવસમૂહ:-કોણીલોક, ત્રણ લોક=સ્વર્ગ મૃત્યુ અને પાતાળ. સાતલોક=મૂર, બુવન, સ્વર, મહર; જન, તપ અને સત્ય. બૌદ્ધિકમાં બીજા સાત લોક ગણાય, એટલે ચૌદ લોક થાય છે. [ (કવિતામાં) ]

લોકડિયાં, નાં સાધારણ લોક. લોકમાળ, પુ. [ સં. ] ગ્રામ દેવતા; પ્રભાઓનું-પિતૃઆદિલોકનું રક્ષણ કરનાર દેવ. (૨) રાજ.

લોકપ્રિય, વિ. [ સં. ] જન સમુદાયનો પ્રેમ જેણે મેળવેલો હોય તે; લોકને વહાણું.

લોકમત, પુ. [ સં. ] વસ્તીમાં ને સારો ખોટો વિચાર બોલાતો હોય તે; લોકનોઅભિપ્રાય

લોકસાજ, સ્ત્રી. લોકની સરખા; લોકમાં સાફ ખોટું બોલાય તેનો ને હર તે.

લોકવાચકા, સ્ત્રી. લોકમાં ચર્ચાતી વાત; ગપ; અફવા.

લોકાઈ, સ્ત્રી. લોકપણું, પરાયાપણું.

લોકાચાર, પુ. લોકમાં ચાલતો આચાર ન્યવહાર; રીતિ; રીત; ચાલ.

લોકાપવાદ, પુ. [ સં. ] લોકમાં જુરું બોલાવું તે; લોકમાં નિહા થવી હોય તે.

લોકાયત, પુ. [ સં. ] ચાર્લિ મત ઇશ્વર નહિ માનનારાઓનો એક સમુદાય; નાસ્તિક મત.

લોકીક, નાં કોઈના મરણ દાણે દુઃખ વિસરાવવા જવું તે; રોવા કે કાણ કરવા જવું તે; ખરખરો.

લોકો, પુ. લોક; જન; જનતા; પ્રજા; રૈયત; માણસો.

લોકોત્તર, વિ. [ સં. ] લોકમાં ઉત્તમ ગણાતું હોય એવું; લોકમાં ન હોય એવું, અલૌકિક.

લોકોપકાર, પુ. [ સં. ] સૌ લોકનું સારું કરવું તે; સાવજનિક કલ્યાણ. [ લોક. ]

લોખંડ, [ સં. લોહ ] લોહું;

લોખંડી, વિ. લોખંડનું. (૨)

લોખંડના જેવું દંડ; સખતા મજબુત. (૩) કંઠ.

લોચક, વિ. લોચા જેવું પાણું.

(૨) નાં લોચો; લોટો; પિંડ; ગોળો.

(૩) સ્વન, કુચ. (૪) સુતારનું હથિ-

યાર. (૫) કાળજી. (૬) સાપની કાચળી.

લોચન, ના. [ સં. ] આખ; નેત્ર;

નયન. (૨) ચુંદી નાખવું-તોડી નાંખી

દેવ-દતારો લેવું તે:-વજ્રલોચન.

લોચના, સ્ત્રી. ભેચેની, અસુખ.

લોચનું કિં અં આંગોટનું;

ગાયાં ખાવા; ચુંથાવું. (૩) ચડાવું;

તલસવું. (૪) બોલબોલ કરવું.

લોચાવું, કિં અં લોચા જેવું

થઈ જવું; ચુંથાવું. (૨) મિંચાવું;

પાંપણે ખિડાઈ જવી.

લોચો, પુ. [ સં. લુચ્ ]

લોટો; લચ્ચો; (૨) લુચ્ચો; લેવું



યથ ગયેલું કપડું કે જીને પદાર્થ  
તે. (૩) હુલાયમ નહિ યથ જતાં  
ગ્રામાં આમ તેમ યોગાયા કરેલ  
તે (૪) ગોરાળો (૫) નહિ સમજાવ  
એવું કરી નાખેલું તે. (૬) વધિય;  
તકરાર. કિં પ્રં લોચા વાળવા=  
ગોરાળો કરવો. અસ્પષ્ટ બોલવું; મ-  
સ્તાતકલાં કરવાં. લોચા કાઢવા=ચો-  
કખું કરવું. લોચો ચોચો=ચોંદા લચકા  
જેવું. કહેલોચો ચોચો ગાડીનો ને  
છેલ છમિલો લાડીનો.

લોટ. પુ. [નં. હોટ્ટ. ] બારીક  
જુકો, આટો; ચૂલું. (૨) જોર. રેલ;  
'કથું'બર; ગર. [ વાસણ; ટોચકું.  
લોટકો, નં માટીનું નાતું  
લોટણ. નં લોટવું તે; છંકન;  
આજોટવું તે. (૨) વિં લોટવું હોય  
તેમ ઉડનારું; કણતરની એક જાત  
લોટપોટ વિં બધું શરીર  
હાંજરે મુતેલું-ગોટપોટ થઈ પડેલું.  
(૨) નિસત્વ થઈ પડેલું

લોટવું. કિં અં [ સં. હુંડ. ].  
મુતા મુતા આજોટવું (૨) સૂઝ.  
લોટિયું, પટીના યાગામાંથી  
લોટ વાળી લેવાનું કાચકું. (૨) વિં  
ચોરાના તળિયા જેવું; બોડું. રોડું.  
લોટિયો, વેપારી-વહોરાની એક  
જાત; લોટા જેવા બોડા મામાવાળો.  
લોટી, નાનો લોટો; કસંધી.  
લોટો, પું પ્રાવડું નાતું પાણી  
ખરવાનું પાન; કળસિયો; ટાંબિયો.

૩૦ પ્રં લોટ જવું=કાઠે ફરવા જવું.

લોઠ, પુ. મોલો. તરંગ; ઝાળ.  
(૨) હિંદોળો; હિંદોળ. (૩)  
મળ વગેરેનો કઠણ મૂલ (૪) લોઠા-  
ની લાટ; લોખડનો માટો.

લોટવું, કિં સં પીલવું;  
કપાસ ને ર જુદાં પાડવાં.  
લોઢી, સીં તવી, તવો.

લોડું, નં [ સં. હોઢ.  
લોખડ, ચોલાદ; (૨) બોળર;  
હથિયાર; અસો.

લોથ, સીં લાસ; મડું; રાખ.  
(૨) રથાર રહી ન શકે એવું થઈ  
ગયેલું તે નિસત્વ; લોચા જેવું થઈ  
ગયેલું તે. (૩) વિં બેહોરા; નરમ  
થઈ ગયેલું.

લોથડી, સીં ચોકેલી બાખરી,  
(૨) વિ. બરાકત; નરમ.

લોથડો, પુ. શિકારી પશુના  
ગ્રામાં આવે એટલો માંસનો લોચો.  
(૨) લખડતો માંસલ બાળ

લોથવું. કિં અં આમતેમ  
આજોટવું ગ્રામાંમાર્થ કરવા. લોટયા  
કરવું. (૨) આરામ માટે વજખાં  
મારવાં; અજીયા કર્યા કરવો.

લોથિયું, વિં લોથ જેવું; માલ  
પગરણું; નિઃસત્વ; નસમું.

લોથર, નં [ સં. હોથ ] એક  
જાડ; તે જાડનું બોડિયું.

લોધો, પુ. લાંબો ને મજબુત  
બાંધાનો માણસ; લૂંટ.

લોપ. પુ. [ સં. ] નદિ દેખાવું  
તે; નવું રહેવું તે; અભાવ.

લોપડચોપડ, નં ચીકટ; ધી  
તેલ વગેરે ચીકટાં દ્રવ્યો તે (૨)  
એવો ચીકટો પદાર્થ એક વાસણમાંથી  
બીજામાં નાખતાં ચોટી રહેવું તે.

લોપડું, કિં સં એળંગડું;  
હથાપડું; નદિ માનડું; અવજા કરવી.

લોખડી, સીં બેનું બારીક  
વણાવું સુંદર વસ્ત્ર. સોબોને પહેર-  
વાની સુંદર ધાળણી.

લોખાન, પુ. એક નતનો કુંદર.  
લોખ, પુ. [ તં. ] કોઈ વસ્તુ  
એળવી લેવાની ટીક લામણી-ધન્ય તે;

ગુખા; લાલચ. લાલચમાં નાખવું.  
લાલાલચું, કિં સંલલચાવડું;  
લાલાણું, કિં અં લોખમાં  
પડવું; લાલચુ ધડું.

લોભિયું, વિંલોબી, તૃષ્ણાવાળું.  
લોભી, વિં લાલચુ.

લોમ, નં [ નં. ] રામ; વાળ;  
કેરા; કુંડું; નિમાળો.

લોમડી, સીં જુ. લોખડી.  
લોમવિસોમ, વિં લ-ડું સુલડું;  
અવળું સવળું. (૨) સમવિષમ.

લોચું, નં નાની પેલી; લેડી.  
લોલ, વિં ચંચળ. કુણડું ને  
રમડું. (૨) કુંદર; કુરેજ. (૨)  
મરખાની લીડીને ઉઠે વપરાતો રાજ.

લોલક, નં કુણડું લટકણિયું;  
પંડની લખા લોલિયું; પેંડપુલમ.

લોલણી, સીં લટકાણી સીં;  
લાડલી; સુંદર સીં.

લોલા, સીં જમ

લોલુપ, વિં [ નં. ] લાલચુ;

લોભિયું ધન્યવાળું; ધન્ય

લોણું, કિંસંલુણું ધસી કાઢવું.

લોલ, નં સં. લોલું; લોખડું

લોલકાંત=ચમકપદાણુ.

લોલણુંબક, નં ચમકપદાણુ;  
અચર્યાંત લોલને પ્રેમવાના શ્રેણ  
વાળું એક દ્રવ્ય.

લોલર, વિં લાંબો ને નટો  
લોલનો સળિયો. (૨) પાતળો લાલો  
માલસ.

લોલડું, જુ. લોલું લુણું.

લોલિત વિંલોલ રંગવું. રાણું.

લોલિયાળ, વિં લોહીથી ભ-  
રેલું; ખુબ લોહી દોય એવું.

લોલિયાળું, વિં લોહીવાળું;  
લોહીથી ખરાયેલું દોય એવું.

લોહી, નં [ સં. લોહ ] માણી-  
ઓના સારીમાં ફરતુ રહેવું લાલ  
મવાહી તે; સધિર; રકવ; ખૂન. (૨)  
તુખમ (૩) સમપણુ. કિં મં લોહી  
આવડું=સારી ભરાવું. લોહી લગાડું=  
કોથ ચડવો. લોહી કડીજવું=ફીકાં  
પડી જવું. ૨૦ મં લોહીવું વરસું=  
દુખ દેનારું. લોહીનો કાળિયો=  
ચોળા. અવસરવું જમણુ. મીઠાં  
લોહીવું=વદાલ આપે એવું.

લોહીકુદાણ, વિં લોહીકોટી  
થઈ ગયેલું; લોહીના ઓપરાગાવાળું

લાળ્યુ' : નં કાનની ગુટુ  
પરેણું (૨) ઠણસહું. । વાગ તે.

લોળો, પું છબના ટરવાનો  
લોંકડી, સ્ત્રીં એક નાનું ચાપચ

જનાવર.

લોંક, વિં વશ રહે નહિ એવું;  
લોંકાનો મસ્તાની. (૨) ખંધું, મૂર્ત.

લોંકાઇ, સ્ત્રીં લોંકખણ. (૨)  
ખંધાઇ. ઘડાઇ સુચાઇ. (૩) રાકવા.

લોંકિયું, વિં લોંક.

લેઠિ, પું લોંક માણસ; રોંગો  
(૨) મૂર્ત; કામ કાઢી નથ એવો.

(૩) યાર; રાખેલો.

લોંકાપણું, નં ગુલામગીરી;  
દાસત્વ. । રાખેલી દાસી: ચાકરડી.

લોંડી સ્ત્રીં ધરકામ કરવાને  
લોંડો, પું ગુલામ; દાસ; ચાક-

ર; ધરકામ કરવાને રાખેલો માણસ.

લોંદો, પું લયકો; ચીંણા પ-  
દાયનો લોચો.

લૌકિક વિં [ સં. ] લોકમાં  
ચાલતું; સાધારણ. (૨) દુનિયાદારી.

(૩) ખરખરો.

લ્યાનત, સ્ત્રીં બિંક; ફટ; રાશમ;  
ફિટકાર (૨) નાખોરશી; બહનામી;

લ્યાનત.

## વ.

### વ.

વ, પું [ સં. વૃ ] ગુજરાતી મૂળા-  
કરોમનિ રૂઢ મોલ્લન. (૨) અં

અવવા; વા. (૩) અને.

વધઈ, પું [ સં. વૈધ ] દવા  
કરનારો ચિકિત્સક; વૈદ.

વધઈ, નં દવા આપવાનું કામ  
તે; રોગ ભેદ તેના પ્રતીકાર માટે

ઉપચાર કરવાનું કામ તે; વૈદ.

વધશાખ, પું [ સં. વૈશાખ ]  
વૈશાખ; વિક્રમ સંવતનો સાતમો

મહીનો.

વઉ, સ્ત્રીં [ સં. વપૂ ] વહું;  
પરણેલીસ્ત્રી-પત્ની; બાઈડી; ધણિયાણી.

(૨) ઊકરાની, ભાઈની, બાણેજ  
ભવસીલની કે સ્નેહી સંબંધીની

પરણેતર સ્ત્રી તે

વઉચ્ચર, નં વહુવર; પતિપત્ની;  
ધણી ધણિયાણી. (૨) નવું પરણેલું

લોકું.

વઉચ્ચર, નં વહુવાર; સાસ-  
રિયાંમાં વહુરૂપે રહેતી ભુવાન સ્ત્રી;

પાછી સમજણ વાળી નહિ એવી વહુ.

વકટ, નં [ સં. વકટુ-એક ]  
ગોલી દંડાની રમતમાં અંતરગણવામાં

એકની સંખ્યા તરિકે વપરાય છે.

વકરવું, કિં અં [ સં. વિપ્રકૃ ]  
ફરી જહું; વિહાર જામી બદલાવું;

પલટાઈ જવું; વિપરીત થઈ જવું.  
( ૨ ) ફાટવું; બહેકવું; વિકસણ થવું;  
ભેરાવર થવું; જબરાથવું બહુ મોટા  
વધી જવું. ( ૩ ) ભેરથી કુટી નિકળવું;  
ફાલવું.

વકરો, પુ. [ સં. વિક્રયા વેચવું ]  
તે. ' ૨ ) વેચાણ. ( ૩ ) વેચાણથી  
હપભેલા પૈસા તે. ( ૪ ) વેચાણને  
સગવડ નામું તે. ( ૫ ) કિંમત આપીને  
લીધેલું હોય તે.

વકારણ કિં. અ. વકરે એમ  
કરવું; ચડાવવું કરકરી મૂકવું ( ૨ )  
બહેકાવવું ( ૩ ) બળ આણવું.

વકાલત, સી. [ જ. વકીલનું  
કામ તે વકીલાત.

વકાલતનામું. નં. વકાલત  
કરવાની સત્તાનો લેખ; મુખત્યારનામું.

વકાસ, પુ. ખીલવું તે; ( ૨ )  
અવકાશ; તરક; ખોલ.

વકાસણું, કિં. સં. ફાડવું;  
પહોળું કરવું ઉધાડવું ( ૩ ) કિં  
અં. ઉધડવું; ખીલવું મુકુલવું. કિં  
અં. મેં વકાસવું=આમ્યય સાથે ભેથા  
કરવું, નાસીપાસ થવું.

વકી, સી. [ જ. વાકિમ ]  
સંભવ; ભેજ. ( ૨ ) વાટ; વાયદો;  
રાહ. ( ૩ ) ઉમેદ; આશા; ખાત્તા.  
( ૪ ) અંદાજ; મદાર.

વકીલ, [ જ. ] પર રાખના દર-  
ખારમાં રાખેલો મસલતિયો; એવચી.  
( ૨ ) આડતિયો; મુખત્યાર; પક્ષકાર

તરફની ફલીલો કરનાર સનદો માણસ.  
વકીલાત સી. વકીલનું કામ.  
વકુદ, સી. [ જ. ] સમજ;  
અકલ ( ૨ ) ડહાપણ; રાણપણ.  
વેવકુદ=સમજવતરનું

વકકર, પુ. [ જ. વક્ર ] બાર  
બોજ. માન અર્થબો વળન ( ૨ )  
દાખ; રોહ. ( ૩ ) લાયકીવાળી રીતમાત.  
( ૪ ) વિં. કપર; તોફાની; વહી  
ગયેલું; વર્ણસંકર-વકરનો પિંડ

વકતબ, વિં. [ સં. ] બોલવા  
લેવું બોલવાને યોગ્ય. ( ૨ ) બાપણ;  
હકિત.

વકતા, વિં. [ સં. ] બોલનાર;  
બાપણકાર કથા કરનાર.

વકતુલ નં. [ સં. ] બોલવાની  
છટા; બોલવાની સફાઈ. [ મુખ; વદન.

વકત્ર, નં. [ વ. ] મેં; મોઢું;  
વક, નં. [ વાંકું ] આડું. ( ૨ )

વલેલું ( ૩ ) હલલું, વિકલ.

વકતા, સી. [ સં. ] વાંકાપણ;  
વાક આડ

વકી, વિં. [ વં. ] વાંકું થવું તે.  
વકીભવન=વાંકું થવું.

વકાલિલ, સી. [ સં. ] કલસવું  
બોલવું. ( ૨ ) વાંકું કહેવું; મેથું;  
ટાણો. ( ૩ ) એક કાવ્યાલંકાર.

વક્ષઃસ્થળ, નં. [ સં. ] ષાઢી;  
પાંસળીઓની પેટી ( ૨ ) હૃદય; ઉર.

વક્ષ્યમાણ, વિં. [ સં. ] આગળ  
કહેવામાં આવનાર; બોલાવું. ( ૨ ) દેવ.

વખ, નં. [ સં. વિવ ] વિવ; હેર.

વખત, પુ. 'અ. વક્રુત્ કાળ.

વખવખ, સ્ત્રી. ખાડખાડ;

બખના વલખા વલોપાત (૨)

કલુકલુ રગરગ (૩) વિષ્ણુચ દા.

વખવખવુ, કિં. સં. ખાડખાડ

કરેલું; ખાવાના વલખા મારવા

(૨) રગરગ કરેલું, કલુકલુલું

વખવખાડ, પુ. વલોપાત, વલખા

(૨) ખાડખરા વેડા. (૩) કલુકલુાડ.

વખવલ, પુ. નિખનાઈ; દપ.

હેર. (૨) ટટો; કલિયો

વખાણુ, ન. 'સ. ] શુભ ગાવા

તે, તારીફ; સ્તુતિ; પ્રસાસા;

સાખાશી

વખાણુલુ, કિં. સં. તારીફ ક-

રવી, શુભ ગાવા. (૨) પ્રસાસા કરવી.

વખાણું, ન. ઉખાણું; કહેવતરૂપ

થઈ પડેલી જે શિખામણુ તે, કહેલી.

વખાર, સ્ત્રી. વેચવાનો માલ સ-

ખવાનું સ્થાન, કોઠાર; કોડી. કિં.

પ્ર. વખારે નાખવું = સંભાળ ન લેવી.

વખારિયો, નિલંબારનો માલીક;

માલની વખ રો ભરનાર મોટા વેપારી.

૨) વખાર ઉપર શેઠનારો નોકર

વખારી, વિ. વખારિયો. ઇચ્છન

વખારી = મોટા વેપારી.

વખુ, વિ. અચુક પકડનું, ખે-

ચનાર-હિત સર્થિવાર-પિયેરવખુ

વખુડું, વિ. વિખુડું; લુહું

પડેલું; કુહું પડી ગયેલું.

વખેરવું, કિં. સં. વિખેરવું;

કુહું કરી નાખવું; વેરી નાખવું;

(૨) પાથરત, પડોળું કરી નાખવું.

(૩) ઊંનલિંન કરી નાખવું.

વખે. પુ. વિપત્તિ; હેરાનગતિ;

સં. બે.

વખેડવું કિં. સં. ખોડ કાઢવી;

નિદવું. મિકારવું; રદ મણવું.

વખોરો પુ. પુ. ટખલ-કખાટ

વખેરેનું ખાનું (૨) ખાન પેટી

વગ, સ્ત્રી. [ફા. ] સારો સંખંધ;

સિદ્ધારસ (૨) સાત; તક; અવસર;

ચોગ (૩) જગા; માગ (૪) વક્ષ;

તરફેલુ; પરિચય (૫) સત્તા, ટોલ.

૩૦ પ્ર. વગેવગે કરવું = સગવડ હોય

તે પ્રમાણે કરવ. વગે કરવું = ઠેકાણે

ખાડવું.

વગડવું. વાગવું.

વગડાઉ, વિ. જ ગલી; રાની.

વગડો, જંગલ; રાન.

વગડાં. ન. રાંડા; વલખા.

વગર અ. [અ.] સિવાય, વિના.

વગવસીલો. પુ. વગ અને

વસીલો; સર સિદ્ધારસ; મોટાની સદાય.

વગસગ, સ્ત્રી. વગ; વસીયો;

સિદ્ધારસ, (૨) સમાવેશ વાય એવી

જગી, સગવડ.

વગળ, ન. [સં. વિગલ] ભેગ;

વેળવણી; મિથણ. (૨) બધા (૩)

કપટ.

વગાડણુ, કિં સં ગ્રન્થ નિકળે  
એમ કરણુ; અવાજ યાય એમ કરણુ.  
( ૨ ) આપાત યાય એમ કરણુ; અય-  
કાય-અક્ષાય એમ કરણુ.

વગિયું, વિં વગણું; વરદેણું;  
પક્ષણું ( ૨ ) એળખીણું સંખંધણું.  
( ૩ ) નાં તરફદારી; પક્ષપાત.

વગું, અં પડખે, વરદે. ( ૨ )  
નાં બાણુ; વરદેણુ. [ ભરાણું.

વગુતણું, કિં અં જુંઆણું;  
વગુતી, વિં ( સીં ) ભટકતી;  
રખડતી. [ બીજ સવે એમ; ધત્યાદિ.

વગેરે, અં અમુક અમુક અને  
વગે, પું જથ્થો; અમુક ભાગની  
જગા. [ નિંદા; ક્લેતી.

વગેાણું, નં [ સં. વિગર્હણા ]  
વગેાવણું, કિં સં નિંદા કરવી;

ક્લેત કરણું ખરાખોટા દોષ ખઠાર  
મૂકવા. [ ફરીને આવડં; મમળાવણું.

વગેાળણુ, કિં સં વાગેાળણું;  
વધરણું, નં [ સં. વિમ્ન ]

હરકત; અડચણ. ( ૨ ) વિમ્ન; આડખીલી  
અપાય. ( ૩ ) વિં નીંદી કાઢેણું;

સેજસેજ થઈ ગયેણું; ખમદા જેણું.  
વધરણું, નં વિમ્ન; હરકત.

અડચણ. ( ૨ ) આડખીલી.  
વધરો, પું [ સં. વિમ્ન ]

ઠટો; કળિયો. ( ૨ ) વિમ્ન.  
વધળણું, કિં કરણું.

વધાર, પું મર્યાં સહ ને હીંમ  
વગેરે તેવમાં કકડાવી દાળ-સાક.

વગેરેમાં હમકારવાં તે. ( ૨ ) વચ્ચે  
બેલી ઉઠકું તે; મમરો; હુચકો.

વધારણી, સીં હીંગ. ( ૨ )  
વધાર કરવાની ઢળ.

વધારણું, કિં સં વધાર કરવો;  
હમકારણું. ( ૨ ) લાભ યુવો. ફળ

મેળવણું; નફો કરવો. ( ૩ ) ધુણી દેવી.  
વધારિયાં, વિં વધારેલાં અથાણાં.

વચકણું, નં વાંકું; આડું; વાંધો.  
વચકણું, કિં અં વચ્ચેથી

છડાઈને જણું; સરકણું; રિસાણું; છટકી  
જણું. [ છટકી જણું. ( ૨ ) છડાણું.

વચકાણું, કિં અં રિસાણું;  
વચકેલ, વિં વ'કેલ; આડે માગે

હતરી પડેણું. છટકેલ. ( ૨ ) અટક-  
ચાણું; આડું; રિસાયેણું. ( ૩ ) તોડાની.

વચકો, પું બેડિલી. ( ૨ ) વહેમ.  
( ૩ ) વાંધો )

વચગાળો, અં વચ્ચે; દરમિ-  
યાન; મધ્યે. ( ૨ ) અંતરાળો. ( ૩ )

અવકાશમાં; મહીમહીં.  
વચગાળો, પું વચમાંનું અંતર;

વચચો ભાગ; અંતરો.  
વચન, નં [ સં. ] રાખ્ધ; બોલ.

( ૨ ) વાણી; ભાષણ; કથન. ( ૩ )  
કથુવાત; કોલ. ( ૪ ) પ્રતિજ્ઞા; પથું;

ટક. ( ૫ ) મેણું; ટાણો. ( ૬ ) પ્રમાણ  
વાક્ય; ઉદાહરણ. ( ૭ ) વ્યાકરણમાં

એક અને અનેક એવી સંખ્યા બતા-  
વવાની સંજ્ઞા. [ પ્રમાણ.

વચનિકા, સીં ઉદાહરણ;

વચનીય, વિં કહેવા જોય;  
 બોલવાને યોગ્ય (૨) કપકાને યોગ્ય  
 (૩) નાં કહેતી મેંણ; ટાલો. (૪)  
 નિંદાપાત્ર. વચનીયતા=દુષણ. નિંદા.

વચમાં, અં વચ્ચે.

વચ્ચરમાતું, કિં અં કરમાવું;  
 તાજગી જતી રહેવી, ચિમખાતું.

વચલાવાંધાતું, વિં મધ્યમ  
 સરતું; સાધારણ હાલતનું; માધ્યમિક

વચણું, વિં વચમાંનું; મધ્યમ.

(૨) નાં વચમાં જે હોય તે  
 વચવચ, શ્રીં બડબડાટ.  
 વચવચાટ, પું બડબડાણું તે,  
 બોલબોલ કરવું તે;

વચજણું, કિં અં છટી જણું;  
 મુચાં બહાર જતા રહેણું. (૨)  
 વિં નહણું; દરકત પડવી; કચળી  
 જણું. (૩) ડામળી ખસી જવી;  
 ચળી-બહેડી જણું. વચજેલ=બહેડી  
 ગયેલ; ફાટી ગયેલું; નિર્લજ્જ.

વચાણું, નં વચ્ચેની ખાલી  
 જગા; જે વસ્તુ વચ્ચે રહેલો અવકાશ.

વચેટ, વિં વચણું; મધ્યમ.

વચ્ચે, અં બંને બાજુ સરખું  
 અંતર હોય તેવે ઠેકાણે. (૨) કોઈ  
 ક્ષમ અથવા વાતને વચ્ચે ભાગે. (૩)  
 વચમાં; દરમિયાન; અંદર; માં.

વચ્ચોવચ, અં મધ્ય ભાગે;

વચ્ચે, [ બચ્ચું; વાહરડું.

વચ્ચ, પું [ સં. વચ્ચ ] બેઠે;

વચ્ચનામ, પું [ સં. વાસનામ ]  
 વચ્ચનામ. એક જેરી ઓપધિ

વછિયાત. પું માત્ર ખરી; કે  
 નેચાણુ કરવા નીકળેલો વેચારી;  
 આડનિયો

વછુડણું, કિં અં છડું ૫ડણું.

(૨) કુટણુ સ્ફોટ સાથે ડી પડણું.

(૩) વિયોગ થવો. નોખું.

વછુડું, વિં જુડું, છૂડું અળખું;

વછેરી, નાની થોડી. થોડીનું

માદા બચ્ચું. [ નાનો થોડો;

વછેરો, પું થોડીનું નર બચ્ચું;

વછો, પું [ સં. વિયોગ ] વિભેગ;

જુદાઈ. (૨) વિચ્છેદ; ભેદ; ફાટકુટ.

વછોડણું, કિં સં જોરથી

અળખું કરવું; આહું ખસેડણું. (૨)

છાડણું; ફોડણું. [ વિયોગી.

વછોચું, વિં વિછુડું ૫ડેણું;

વજાન, નં [ જ. ] ભારેપણું તે;

તોજ; ભાર. (૨) તોજવાનું કાટણું;

જેખ. (૩) ભારખોજ; માલો; માન.

(૪) પ્રભાવ; ભારવ; શેલ; વકકર.

(૫) દબાણ. (૬) વગ

વજનદાર, વિં ભારે; વજન-

વાળું, બોજદાર; સંજીન. (૨) માન

આખર ને શેલ પરે એવું; પ્રતિષ્ઠિત.

વજનસર, વિં જોડેએ તેટલું;

થટલા વજનનું.

વજરખડું, નં એક જાતનું

કઠણુ બી; જેથી નજર લાગે નહિ એવું

મનાઈ એક જાતનું કાળું બી.

વળ, સીં ગતિ; છુદ્ધિ ( ૨ )  
વૃત્તિ; વલણ. ( ૩ ) ફેંકું; વલણાં;  
અમણ. [ અનવણું.

વળાડણું, કિં સં વળાડણું;  
વળફદાર, વિં જેને વળફો-  
ધનામી જમીન મળેલી હોય તે; જમી-  
નદાર; જમીનદાર.

વળફો, પું ઇનામ દાખલ મળે-  
લી જમીન; બામ બમીયો બનાવવા  
જેવી જમીનનો કહેલો.

વળર, પું [ અ. ] પાદશાહને  
સલાહ આપનારો મુખ્ય મસલતિયો;  
મધાન; મંત્રી. ( ૨ ) ચેતરજમાંતું  
પાદશાહથી હેતરતી પંક્તિનું મોડું.

વળરાઈ, સીં વળરપણું; પ્રધા-  
નનો અમલ અને કારકિર્દી.

વળરાત, સીં વળરાઈ; પ્રધા-  
નપદ. ( ૨ ) વળર તરીકેની સાહેબી.

વળરી, સીં વળરાત. મોં ધોવાં તે  
વણ, નં ચણ; હાથ પગ અને

વણક, નં સત્ય; ખરાવણું. ( ૨ )  
રાસ્તવિકતા; વિશ્વાસ કરવા એવું તે.  
૩) મૂળ; આધાર. ( ૪ ) વિં સાણું;  
માતરી લાયક.

વળે, સીં ગણેલ; પાકેલા અ-  
ણ વગેરેમાં હિસ્સો પાડીને લેવાતી  
હિસ્સા તે.

વળેવળતિયું, વિં લાડું જમે  
ાય અને વ્યાજ ખાતે મંડાવ એવી  
રવવાળું ખાતું.

વળવર, નં વળ.

વજ્ર, નં [ સં. ] ઈશ્વર આયુધ.

( ૨ ) એક અતિ કઠણ અને મજબુત  
દ્રવિયાર. ( ૩ ) વિઘ્નત; વિઘ્નણી. ( ૪ )  
હીરો ( ૫ ) હીટું; ફૂલની ડાંડી.

વળાંતી, સીં એક આપદિ.

વળાંતેપ, પું એવો લેપ કે જે  
કદી ઉપર કે ખરે નહિ. ( ૨ ) વિં સ-  
ખત; ખરેખર સજ્જડ; જેમાં પવન કે  
પાણી પણ પેસી રાકે નહિ એવું.

વળ, વિં [ સં. ] વજ્રને ધા-  
રણ કરનાર; ઇન્દ્ર.

વડ, પું [ સં. ] વડ; એક મોટું ઝાડ.

વડ, પું ( સીં ) ટંક; પથુ ( ૨ )  
આખર; ધીર. ( ૩ ) ધીરધાર કરવાની  
જમા-રયાન તે; નાણાવડ.

વડક, સીં ઉપરામણી; વધારાની  
રકમ. ( ૨ ) ગુડસાની, ખોટ; બદલો. કિં  
મં વડકવાળવી = બદલો લાગવો.

વડકણું; કિં અં વડકી જણું;  
વંઠણું; છટકી-જણું.

વડલણું, કિં અં પરભતિ ને  
પરધર્મ સ્વીકારવો; ભતિભટ. પતિવધણું.

વડલણવણું, કિં સં વડલે એમ  
કરણું; સ્વધર્મ કે કુશાયાર તાલવેદ.

વડલાણું, કિં અં વડલીજણું;  
ભતિભટ થવું.

વડલેલ, વિં વડલેણું.

વડલો, વિં નરણું; પાણ.

વડલોઈ, સીં ઝારી જેવું વાસ-  
ણ; લાંબડી; પાણી ભરવાની નળી.

વડણું, કિં અં થઈ ચુકણું;  
જણું રહેણું; પસાર થઈ ગયેણું હોણું.



( ૨ ) પાણું હકવું; ઓસરવું. ( ૩ )  
નાસીજવ; સંતાઈજવું. વટી જવું =  
આગળ થઈ જવું; સરસાઈ કરવી

વટહુકમ પુ. સર્વ જણ તરફ  
લખેલો હુકમ, મુખ્ય હુકમ.

વટંતર વિ. ધરાંલુયાત, રૂપિ  
યાતું બ્યાજ નહિ ને ધરતું ભાડું  
નહિ એવું. [ એક ભતનું કઠોળ.

વટાણા, પુ. [ સં યાતાન ]  
વટાણું, નં ધૂળિયા પાટી ઉપર  
લખવાની લાકડાની કલમ, વતરણું.

વટાપ, પુ. હિં) વળતર; કંઈ  
ઓણું લેવું અથવા કાપી બાપવું તે.  
(૨) મોટા સિક્કાનું પરચુરણ લેતાં જે  
ઓણ આવે તે. ( ૩ ) વેચાણ ઉપર  
વળતર આપવું લેવું તે.

વટાવણું, ક્રિ. સં એક ભતનું  
નાણું આપી બીજા ભતનું પરચુરણ  
નાણું લેવું; ખુરજીવો. (૨) કુંડી,  
નોટ, વગેરેનાં નાં. (૩)  
પસાર કરવું; નાં. (૪)  
કચરાવણું; બી વણું.

વટાણું,  
ઘાટ ધવો. ( ૨ )  
( ૩ ) ખૂબ મહે.

વટાળ, પુ.  
વટાળણું,  
જવો: આચાર  
ખપતું ખાય તેમ  
મત ધર્મમાં લઈ  
અં ટપી જવું;

વટાળો પુ. વટાળ; સ્ખલતા.

વટિકા, સ્ત્રી [ સ. ] ગોળી.

વટી, વિ. ટેકવાળું (૨) ધીર-

ધાર કરનાર - નાણાવટી. ( ૩ ) ધારણ  
કરનાર કંઠાવટી (૪) ગોળી.

વટીક, અ. પણ; સુઝાત.

વટુકાર, પુ. મગરીતભાત, વટુકો.

વટુકો, પુ. ઢંગ; વટુકાર.

વટું, વિ. ત્વ ને પણના

અર્થમાં મજબૂતી આગળ બેઠાય છે:-  
પ્રધાનવટું.

વટોણું, નં વતરણું; વટાણું.

વટેમજણું, વિ. વાટે જનાર;

સાહસારી; મુસાફર; પ્રવાસી.

વટ [ સં. વટ, ગરીબાયા

અ. 'વટ' એ 'ગરીબ' એવું  
મત.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

વટું, નં વટું; વટું.

મોટાં જાડની ડાળે ઉધે માંચે લટકી રહે છે ) ( ટટો, કનિયો.

વડવડ, સ્ત્રીં વડવાડ લડાઈ; વડવાડિયું વિં દંડખોરિયું; લડકણું. (૨) વડવાડિયાં=એક જાતનાં પુંખી; વડવાગળાં

વડવાનળ, પું [સં. વડવાનળ] સમુદ્રમાં રહેલો અગ્નિ (૨) જળમાંની ધૈરાણિક અગ્નિદેવતા. (એનું) મોં થોડી નેડું ને શરીર જવાતાડપ કહેવાય છે. )

વડવું, કિં અં યોગચાલ કરવી; કનિયો કરવો; બાકવું; લડવું. (૨) કિ સં કપડો આપવો; ખીજવું.

વડવો, પું બાપ અથવા માનો બાપ; દાદો; આલો. વડવા=પૂર્વલો.

વડસસરો, પું સસરાનો અથવા સાસુનો બાપ.

વડસાવિત્રી, સ્ત્રીં વડસાવિત્રી; એ નામનું નેક શુદ્ધમાં આવડું એક પ્રત.

વડસાસુ, સ્ત્રીં સસરા કે સાસુની મા.

વડલદથ, વિં મહાબાહુ; બળવાન; સમર્થ. (૨) જમણો હાથ; મોટો સહાયક.

વડાઈ, સ્ત્રીં મોટાઈ. (૨) આબર; હજૂત; કીર્તિ. (૩) અભિમાન; પતરાં; કૂંચાર.

વડાગરૂ, વિં દરિયા કિનારા ઉપર ખોદેલા કુવાઓના ખારા પાણી ને મુકવીને બનાવેલું; પાસાદાર;

ગાંગડું. ( મોઢું ). [ દાસી.

વડાદણુ સ્ત્રીં ગોડી; ખવાસણુ;

વડાવડ, સ્ત્રીં લડાલડ. (૨)

એક ખીજ સાથે ટટો કર્યા કરવો તે.

વડાવડી, સ્ત્રીં લડાલડી; ટટો; કનિયો. માની મા દાડી.

વડિયાઈ, સ્ત્રીં બાપની અથવા

વડિયો, પું પ્રતિરૂપધિ; સા-

માવાળિયો. (૨) પોતાની સમાન હોય

એવો વીર; સમો વડિયો.

વડી, સ્ત્રીં [ સં વટી ] ગાળી;

ગરગાલી; (૨) ચાળાની દાળને વાટી

મચાલો નાખી તેની નાની લુગદીઓ

બનાવી મુકવેલી ને તે.

વડીલ, વિં મોઢું; માનનીય;

પૂજ્ય; મુરખી. (૨) શુભચિન્ન; કુટુંબ

-સગાંસ્નેહી-ઓળખીતામાં ને મોઢું

માણસ તે. (૩) પું વડવો; દાદો;

પૂર્વજ. વડીલોપાજિત=વડીલોએ પેઢી

કરેલું; વારસે મળેલું.

વડું, વિં મોઢું. (૨) વૃદ્ધ;

મોઢું; ઉત્તમ; દેવ. કિં મં વડું

કરવું=પુરાવવું (દીવો).

વડું, નં અડદનું ટેબડું, તેલમાં

તળેલી અડદની જાડી તીખી ખરી.

વડે, અં એ; થી. (૨) માર-

ફત; લીધે; દ્વારા; યોગે; સાધને.

વડોવો, જું વડવો.

વડકણું, વિં લડવાડિયું; ક-

નિવાળોર.

વડવડ, સ્ત્રીં લડાઈ; મારામાર.

(૨) પાણું હઠવું; ઓસરવું. (૩) નાસીજવું; સંતાઇજવું. વટી જવું = આગળ યધ જવું; સરસાઇ કરવી

વટહુકમ. પુ. સર્વ જાણ તરફ લખેલો હુકમ; મુખ્ય હુકમ.

વટતર વિ. ધરંજીયાત. રૂપિયાનું બ્યાજ નહિ ને ધરતું બાકું નહિ એવું. [ એક જાતનું કઠોળ.

વટાણા, પુ. [ સં. વાતાન ] વટાણું, નં ધૂળિયા પાટી ઉપર લખવાની લાકડાની કલમ, વટરણું.

વટાવ, પુ. હિં. વળતર; કંઈ ઓછું લેવું અથવા કાપી બાપવું તે. (૨) મોટા સિક્કાનું પરચુરણ લેતાં જે ઓછ આવે તે. (૩) વેચાણ ઉપર વળતર આપવું લેવું તે.

વટાવણું, કિં સં એક જાતનું નાણું આપી બીજી જાતનું પરચુરણ નાણું લેવું; ખુરદો કરવો. (૨) હુંડી, નોટ, વગેરેનાં રોકડ નાણાં કરવાં. (૩) પસાર કરવું; ઓળંગવું; છોડવું. (૪) કચરાવણું; ઝીણું કરાવણું; ભંગાવણું. વટાવું, કિં અં બુકો થવો; લોટ થવો. (૨) કચરાવું; છંદાવું. (૩) ખૂળ મહેનત લેવી; ધસાવું.

વટાળ, પુ. વટલાવું તે; ભજવતા.

વટાળણું, કિં સં ધર્મ છોડાવવો; આચાર મુદ્દાવવો. (૨) નહિ ખપતું ખાય તેમ કરવું. (૩) પોતાના મત ધર્મમાં લઇ આવવું. (૪) કિં અં ટપી જવું; આગળ થવું.

વટાળો પુ. વટાળ; ભજવતા.

વટિકા, સ્ત્રી [ સં. ] ગોળી.

વટી. વિ. ટુંકવાળું. (૨) ધીર-

ધાર કરનાર-નાણાવટી. (૩) ધારણ કરનાર-કંઠાવટી. (૪) ગોળી.

વટીક, અં પણ; મુદ્દાંત.

વટકાર, પુ. ઠંગ; રીતભાત; વટકો.

વટકો, પુ. ઠંગ; વટકાર.

વટું, વિ. ત્વ ને પણના અર્થમાં રાખેલી આગળ જોડાય છે-પ્રધાનવટું.

વટુંકું, નં વટરણું; વટાણું.

વટેમારું, વિ. વાટે જનાર; રાદદારી; મુસાફર; પ્રવાસી.

વડ, પુ. [ સં. વટ ] સારી ભાષા આપનાર એક મોટું અને ઘટાદારગાડ.

વડકણું, વિ. વડકણું; તકરાર. કરે એવા સ્વભાવનું; વડવાડિયું; લડકણું; ટંટાખોર; વડકાર.

વડકાર, વિ. વડકણું.

વડકાવણું, કિં સં ખીજાવણું. (૨) ધમકાવણું. (૩) વડવું.

વડલીફ, પુ. મોટા સાથી વડો. મિત્ર; ટાળીનો આગેવાન.

વડવા, પુ. પિતૃઓ; પૂર્વજો. [ સં. ] સ્ત્રી વાડી.

વડવાઈ, સ્ત્રી વડતા ડાળમાંથી ફૂટીને લખડતાં મૂળિયો; વડની જાત.

વડવાગોળ, સ્ત્રી [ સં. ચલ્ગુલી ] એક જાતનું રાત્રિચર પંખી. (આ પંખી આખો દિવસ

મેઘાં આડની ડાળે હંધે માથે લટકી  
રહે છે ) ( ટંટા. કનિયો.

વડવાડ સીં વડવાડ લડાઈ;  
વડવાડિયું વિં ટંટાખોરિયું;  
લટકણું. (૨) વડવાડિયો=એક ભતનાં  
ધૂંખી; વડવાગળાં

વડવાનળ, પું [ સં. વડવાનળ ]  
સમુદ્રમાં રહેલો અગ્નિ. (૨) જળમાંની  
પૌરાણિક અગ્નિદેવતા. (એનું મોં  
પોડી જેવું તે શરીર જવાબાદખ  
રહેવાય છે. )

વડવું, કિં અં બોલવાલ કરવી;  
કનિયો કરવો; બાડવું; લડવું. (૨)  
કિં સં કપડો આપવો; ખીજવું.

વડવો, પું બાપ અથવા માનો  
માપ; દાદો; આલો. વડવા=પૂર્વજ.  
વડસસરો, પું સસરાનો અ-  
થવા સાસુનો બાપ.

વડસાવિત્રી, સીં વડસાવિત્રી;  
મે નામનું જે શુદ્ધમાં આવડું એક મત.

વડસાસુ, સીં સસરા કે સા-  
સુની મા.

વડહાથ. વિં મહાબાહુ; બળ-  
ાન; સમર્થ. (૨) જમણો હાથ;  
મેટો સહાયક.

વડાઈ, સીં મોટાઈ. (૨) આગર;  
જૂંત; કીર્તિ. (૩) અભિમાન; પત-  
ાજ; ફારા.

વડાગર, વિં દરિયા કિનારા  
પર ખોદેલા કુવાઓના ખારા પાણી  
સુકવીને બનાવેલું; ખાસાદાર;

ગાંગડું. ( મોઢું ). [ દાસી

વડારણ સીં ગોડી; ખવાસણ;

વડાવડ, સીં લડાવડ. (૨)

એક ખીજ સાથે ટંટા કર્યા કરવો તે.

વડાવડી, સીં લડાવડી; ટંટા;

કનિયો. ! માની મા દાદી.

વડિયાઈ, સીં જાપની અથવા

વડિયો, પું મતિરુપધિ; સા-

માવાળિયો. (૨) પોતાની સમાન હોય

એવો ભીડ. સમો વડિયો.

વડી, સીં [ સં વટી ] ગોળી;

ગરગોડી; (૨) ગોળાની દાળને વાટી

મસાલો નાખી તેની નાની લુગડીઓ

બનાવી મુકેવેલી ને તે.

વડીલ, વિં મોઢું; માનનીય;

પૂજ્ય; મુરખી (૨) મુરખન; કુડુંબ

સગાંસ્નેહી-ઓળખીતામાં ને મોઢું

માણસ તે ( ૩ ) પું વડવો; દાદો;

પૂર્વજ. વડીલોપાજિત=વડીલોએ પેદા

કરેલું; વારસે મળેલું.

વડું, વિં મોઢું. (૨) વડું;

મોઢું; ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. કિં મં વડું

કરવું=જુઝાવણું (દીવો).

વડું, નં અડદનું ઢેબરું; તેલમાં

તળેલી અડદની બડી તીખી પૂરી.

વડે, અં એ; થી. (૨) માર-

ફત; લીધે; ફારા; યોગે; સાધને.

વડોવો, જું વડવો.

વડકણું, વિં લડવાડિયું; ક-

નિવાખેર.

વડવાડ, સીં લડાઈ; મારમાર.

વહુ, કિં અં તકાર કરવી;  
વિવાદ કરવો.

વહાણું કિં અં કપાણું, છેલણું.

વણુ અં વિના વગર; સિવાય.

પું કપાસનો છોડ, વેણુ

વણુકર, પું તંતુઓનું લુગડું

બનાવનાર, વણવાનો ધંધો કરનારી

એક નાત

વણુકરી, સ્ત્રીં વણવાની મ-

જુરી, વણાધ. [ ઝાથ.

વણુછો, પું ઝાથો, ઝાંચો. (૨)

વણુજ, નં [ સં વાણિજ્ય. ]

વેપાર; ધંધો; બ્યવહાર.

વણુજાર, સ્ત્રીં વેપારી માલની

ચોક્ક; કાફી. (૨) એક સામંત આલેલો

માલનો જથ્થો; માલની આવલનો

વહેવાર.

વણુજારી, સ્ત્રીં વણુજારની

સ્ત્રી. (૨) વેપારીની સ્ત્રી; ચોકાણી;

વેપારણ. [ વેપારીનું; જાતર;

વણુજારું, વિં વણુજારમાંનું;

વણુજારૈ, પું બજારોની પીઠ-

પર માલ ભરી દેશ પરદેશ લઈજનાર

વેપારી (૨) દેશ પરદેશ વેપાર એક-

નારી એક નાત.

વણુતર, નં વણુવું તે; વણાટ.

(૨) વણવાની તરફ-રીત તે. (૩)

ચોત; કુમાર.

વણુવું, કિં સં તંતુઓને એક

ખીલ સાથે આંખનીને લાંબા દોર

બનાવવો. (૨) આડા હાથ તંતુઓ

સાથ પર ચડાવી કપડું બનાવવું.

(૩) કણકના લુવાને વેલણુ વતે

દબાવી દબાવીને પાતળો ને મોટો

ગોળ આકાર કરવો. (૪) વિસ્તા-

રણ; વધારણ; ખીલવણ. (૫)

ચગદી-દાગીને શેટલા જેવું કરી ના-

ખણ; પાયમાલ કરવું. (૬) કેળવણું;

કચરણ; ગદડણ. હંપણ; પુંદણ.

વણુસણ, અં કિં બગડણ;

ખરાબ થઈ જવું; કચળા જવું. (૨)

નારા પાખણ; પાયમાલ થઈ જવું;

સુકાણ; કરમાણ. [(૨) નારા.

વણુસાડ, પું બગાડ તુકરાન.

વણુસાડણ, કિં સં બેળા-

ડણ; ખરાબ કરી નાખણ; બગાડણ.

(૨) પાયમાલ કરવું; નારા કરવું;

મરાડણ; ફિટાડણ.

વણુધ, સ્ત્રીં વણવાનું મહેન-

વાણું; વણનારણ લવાજમ; વણામ-

ણી. (૨) વણવાની કારીગરી; વણાટ.

વણુાટ, પું વણાધ; વણુતર.

વણુાવણ, કિં સં કાંઈ વણે

તેમ કરવું.

વણુિક, પું વેપારથી આજ-

વિકા ચલાવનાર જુદી જુદી નાતના

હિંદુ લોકો; વાણીયા; તેમાંનો કાંઈ

પણ એક; વાણીયો.

વણુિયર, નં નોળના જેવું બારે

પૂછડાવાળું એક રાત્રિચર પશુ.

વત, અં. ચેઠે; માફક; પ્રમાણ.

(૨) જેવું; સરખું; સમાન.

૧ વતહું, િં અં વતરહું; વત-  
રહું. (૨) નખથી ચામડી ખણી ના-  
ખવી, હંરહી નાખવું.

વતન, નં મોતાવું મૂળ ગાય  
દેશ, અસલ રહેઠાણ; જન્મભૂમિ.

(૨) વંશપરંપરા આજીવિકા ચાલ્યા  
કે તેમ મળેલી જમીન; જમીર,  
ગિરમ.

વતનદાર, વિં જમીરદાર,  
વતનવાડી, સીં સંબંધસેવામાં  
બાંધામાં મળેલી જમીન વગેરે તે;  
રેયાવર મિલકત.

વતની, વિં રહેવાસી; રહીશ.  
વતરહું, વતરહું; વતરહું. (૨)  
નખથી ખણવું.

વતરહું, નં સખવા-ચિતરવા  
-કોતરવાવું બોલાર, કલમ, પીંધી.  
ટાંકણું.

વતરેક, ( વતરેક; ) અં [ સં-  
વ્યતિરેક ] સિવાય; વગર, વિના.

વતરેગ, અં વિના; વગર;  
સિવાય. [ મજુર; મોટાવિદ્યે.

વતામરે, પું વંતરી, હેલકરી;  
વતાહું, કિં સં વિતાહું;

શુભાવવું (૨) સતાવવું; પળવવું.  
વતાવવું, કિં અં હેહું;

અડપહું કરહું; અડહું; આદહું કરહું.  
(૨) સળી કરવી; ચીંકવું; છહેહું.

વતિપાત, પું જીવં વતિપાત.  
વતિપાતિયું, વિં અડપહું;

ચાંદહું, જમીને બેસે નહિ એવું;

છાંછહું. (૨) ચથળ. (૩) વિપ્ન  
કે એવું. [ (૨) ખદલે, માટી.

વતી, અં થી, ધકી, એ; વડે.  
વતું, માયાના વગેલા વાળ;

દંભમત. [ (૨) મારફતે.  
વતે, અં મી; ધકી; એ; વડે.

વતેસર, વિં લંખાણવાળું;  
વિસ્તારવાળું. (૨) નાં ધપહું;

લંખાણ વાત; -વાતવું વતેસર  
વતેહું, સીં વહાર, ખાણ;

થેળ. (૨) ખુજલીનો ટાંગ.  
વતેહું, હં અં વહારહું;

ખણવું; ખંખવાંળવું. (૨) નખથી  
ચીરી નાખવું

વતું, વિં ધણું, વધારે, પુઠળ.  
વતેસ, સીં પુત્રી; દોકરી;

બાળકી. (૩) વાછી.

વતેસ, નં ૧ સં, બાળક  
છાંછ. ખંખ. (૨) વાછેહું.

વતેસર, પું [ સં. ] વધું.  
વતેસલ, વિં [ સં. ] માયાથી;

પ્રેમ સખનાર. [ ભક્તિ,  
વતેસલતા, સીં [ સં. ] પ્રેમ;

વધારે. પું આરિય અને  
સંમતિની લેટ, જુલાલીની બક્ષીસ;

વધામણી (૨) અમુક ધારણા બાધી  
નાખેલા હાણમાં એકી આવવી તે

(૩) મંજળસૂચક પાસો તે.  
વધું, વિં વધારે; ધણું; પુઠળ.

વધું, સીં વધું.  
વધેરહું, કિં સં બલિદાન

આપવું; લોગ આપવો. (૨) દેવની

વનરાજ. પુ. [ સં. ] વનનો  
રાજા; સિંહ. (૨) મેટિ-કેરાવાળી-  
વાળો વાધ. [ રાત્રિચર પંખી.

વનવાગણું, નં. વાગોલ; એક  
વનવાસ, પુ. [ સં. ] વનમાં  
જઈ રહેલું તે. (૨) દેરાવટો.

વનવાસી, વિ. [ સં. ] વનમાં  
રહેનાર; તપસ્વી વગેરે.

વનવિહાર, પુ. [ સં. ] વનમાં  
ફરવું તે. (૨) જંગલમાં મજા  
લેવી તે.

વનરૂપિ, સ્ત્રી. [ સં. ] જંગલ  
પર ઉગતાં ઘાસ, મેલ, ઊડવા અને  
ઝાડપાન વગેરે; લીલોતરી; ઝાડપાલો;  
હિંદુભિક્ષુ. વનરૂપિવિદ્યા=ઝાડપાલો  
સંબંધી જ્ઞાન.

વનના, અ. વગર; સિવાય; વિના.  
વનિતા, સ્ત્રી. [ સં. ] નારી;  
સ્ત્રી; બાઈડી.

વનખા, પુ. પીડા; દુઃખ; સંકટ.  
(૨) મુશ્કેલી, આફત; હેરાનગતી.  
(૩) અડચણ; આપદા. (૪) ફેલેલા.

વનચર, વિ. વનચર; જંગલી;  
જખાડ. (૨) કમચકલ.

વનૅ, પુ. [ સં. વિનય ] વિનય;  
સહ્યતા. [ ખરાબ કરી નાંખવી.

વનૅડવું, કિં. સં. જગાડવું;  
વનૅડો, પુ. જગાડો; કમડો;

વધિ; વાદ. (૨) ફેલેલો; ભવાડો.

વપત, સ્ત્રી. [ સં. વિપત્તિ. ]

વિપત્તિ; દુઃખ; પીડા. (૨) મુશ્કેલી;

હેરાનગતિ; આપદા; અડચણ હરકત.

વપન, નં. [ સં. ] મુંડન, વાળ  
ઝોડાવી નાખવા તે. (૨) હાનમત; વણ.

વપની, સ્ત્રી. વપન કરવાનું  
ઓળટ; અસ્ત્રો. (૨) વણવાનું સાધન.

વપરાવું, કિં. અ. કામમાં  
આવવું. (૨) ખરવાવું. (૩) ઘસાવું;  
ઝાડવું.

વપરાશ, સ્ત્રી. વાપર; ઉપયોગ.  
(૨) ખપત. (૩) ધાસ; ધરાવો.

વપા, સ્ત્રી. [ સં. ] મળ્યા;  
હાડકામાં રહેલો ચીકણો રસ; ચરખી.

વપુ, વિ. [ સં. ] શરીર; તન.

વપ્પા, સ્ત્રી. [ અ. વપ્પા. ] વચ-  
નને વળગી રહેવું તે; પ્રમાણિકપણું;

સત્તિ. (૨) ભક્તિ; શ્રદ્ધા; વિશ્વાસ.

વપ્પાદાર, વિ. વચનને વળગી  
રહેનાર; પ્રમાણિક. (૨) વિશ્વાસુ;

ભક્તિવાળું; સન્નિષ્ઠ.

વપ્પાદારી, સ્ત્રી. વચનને વળગી  
રહેવાપણું; પ્રમાણિકતા; ભક્તિ; શ્રદ્ધા.

વલો, પુ. મહત્તા; ભાર. (૨)  
મર્યાદા; અડખ. (૩) ઠાઠ; વેલવ.

વમન, નં. [ સં. ] હલદી થવી  
તે; ઓકારી.

વમળ, નં. પાણીમાં થતાં  
કુંડાળાં; આવડ; ભમરી. (૨) વિચા-

રની ચુંચ; ભમ; ડામાડોળ હાલત.

વમાસવું, કિં. સં. પથાપાથ  
કરવો; પસ્તાવું; વિચારમાં પડવું;  
વિમાસવું.

પ્રસન્નતા માટે પશુ, શીફળ, વગેરે તેની આગળ કાપણ-ફોડણુ તે; વધ કરવો ભોગ દેવો. [ યોગ્ય.

વધ્ય, વિં [ સં. ] વધ કરવાને

વન, નં. સં. ] ખૂબ જાડપાનથી ભરેલું ક્ષેત્ર; બાગ, બગીચો; વાડો ( ૨ ) જાડો, વગડો, જંગલ, અરણ્ય. ( ૩ ) જળ, પાણી.

વનકુલ, નં. જાડની ઊલના રેસાણું વજ્ર; વલકલ.

વનચર, વિં વનમાં રહેનાર માણી. ( ૨ ) રાક્ષસ. ( ૩ ) વાનર.

વનદેવતા, સ્ત્રીં [ સં. ] વનની દેવી; વનમાં રહેનારી જે શક્તિ તે.

વદ, સ્ત્રીં વદિ; કૃષ્ણપક્ષ; અંધારિયું. [ ( ૨ ) ગેરો.

વદન, નં. [ સં. ] મુખ; મોં.

વદ્યું, કિં સં. [ સં. વદ ] બોલવું; કહેવું. ( ૨ ) કણ્ઠ થવું.

વદંતી, સ્ત્રીં વાણી. ( ૨ ) વાત; કહેણું

વદા, વિં ૧ વદાય.

વદાહ, પું વાયદો

વદાય, સ્ત્રીં વિદાય.

વદાયગીરી, સ્ત્રીં વિદાયગીરી.

વદિ, સ્ત્રીં જીવં વદ

વદી, સ્ત્રીં જીવં વદ

વદી, સ્ત્રીં જીવિતમાં આગળ ઉમેરવાનો ઉપલક્ષ્ય સ્થાનનો અંક.

વદા, જીવં વદી.

વધ, પું [ સં. ] કોઈને મારી-કાપી નાખવું તે ( ૨ ) પશુને હોમવું તે.

વધધટ, સ્ત્રીં વધારો ધટોડો.

વધવું, વિં વધારે પડવું. ( ૨ ) મોટું થવું.

વધરાવવું, કિં સં. ઉમેરાવવું.

વધરાવળ, સ્ત્રીં વધણું ઉપરનો સોનો, વધણું વધિનો રોગ, અંતર્ગળ.

વધવું, કિં અં. [ સં. વધ ] મોટું થવું. ( ૨ ) બાજી રહેવું.

( ૩ ) આગળ ધસવું. ( ૪ ) ચડવું.

( ૫ ) ભેટવું. ( ૬ ) નફો રહેવો, ( ૭ ) ઉગવું.

વધાઈ, સ્ત્રીં જીવં વધામણી.

વધામણી, નં. જીવં વધામણી.

( ૨ ) મંત્રણ પ્રસંગ.

વધામણી, સ્ત્રીં જીવં વર્તમાન.

( ૨ ) મુનારકબાદી. ( ૩ ) બક્ષીસ.

વધારવું, કિં સં. ઉમેરવું;

મેળવવું. ( ૨ ) ફેલાવવું. ( ૩ ) ભારે કરવું. ( ૪ ) ચડાવવું. [ જ્યાંદો.

વધારે, અં. વિરોધ; અધિક;

વધારો, પું ઉમેરો. ( ૨ ) પુરવણી; સાંધણ. ( ૩ ) પેદારો; નફો.

( ૪ ) બાજી; રોપ. ( ૫ ) વધિ; ચડતી.

વધાવવું, કિં સં. ભક્તિથી અક્ષત વગેરે છાંટવું. ( ૨ ) આશી-વાદથી છાંટવું.

વનખિયા, સ્ત્રીં [ સં. ] કોકિયા;

કાયલ. [ મોટો હાર.

વનમાળી, સ્ત્રીં [ સં. ] કુવનો

વનમાળી, પું મી કૃષ્ણ.



વનરાજ. પુ. [ સં ] વનનો  
રાજ; સિંહ. (૨) મોટો-કેશવાળો-  
વાળો વાઘ. [ રાત્રિયર પંખી.

વનવાગણ, નં. વાગોત્ત; એક  
વનવાસ, પુ. [ સં. વનમાં  
જઈ રહેલું તે. (૨) હેરાવટો.

વનવાસી, વિ. [ સં ] વનમાં  
રહેનાર; તપસ્વી વગેરે.

વનવિહાર, પુ. [ સં ] વનમાં  
ફરવું તે. (૨) જંગલમાં મજા  
લેવી તે.

વનરૂપિતિ, સ્ત્રી. [ સં. ] જંગલ  
પર ઉગતાં ધાસ, મોલ, છાંદવા અને  
ઝાડપાન વગેરે; શીશોલરી; ઝાડપાલો;  
શિશુભિદ્ધ. વનરૂપિતિવિદ્યા=ઝાડપાલો  
સંબંધી જ્ઞાન.

વન, અ. વગર; સિવાય; વિના.  
વનિતા, સ્ત્રી. [ સં. ] નારી;  
સ્ત્રી; બાઈડી.

વનેખા, પુ. પીડા; દુઃખ; સંકટ.  
(૨) સુરાકેશી; આકૃત; હેરાનમતી.  
(૩) અડચણ; આપદા. (૪) ફેલેલા.

વનેચર, વિ. વનચર; જંગલી;  
રખડાક. (૨) કમઅકકલ.

વનો, પુ. [ સં. વિનય ] વિનય;  
સહયતા. [ ખરાબ કરી નાંખવી.  
વનૈડવું, કિં. સં. જગાડવું;  
વનૈડો, પુ. જગાડો; ઝગડો;  
વાંધો; વાઢ. (૨) ફેલેલો; ભણડો.

વપત, સ્ત્રી. [ સં. વિપત્તિ. ]  
વિપત્તિ; દુઃખ; પીડા. (૨) સુચકેશી;

હેરાનમતિ; આપદા; અડચણ દરકત.

વપન, નં. [ સં ] મુંડન, વાળ  
બોડાવી નાખવા તે. (૨) દબમત; વણ.

વપની, સ્ત્રી. વપન કરવાતું  
ઓળટ; અંત્રો. (૨) વણવાતું સાધન.

વપરાણ, કિં. અ. કામમાં  
આવણ. (૨) ખરચાણ. (૩) ધસાણ;  
ઓણું થવું.

વપરાશ, સ્ત્રી. વાપર; ઉપયોગ.  
(૨) ખપત. (૩) ધાસ; ધસારો.

વપા, સ્ત્રી. [ સં. ] મળના;  
ઠાડકામાં રહેલો ચીકણો રસ; ચરગી.

વપુ, વિ. [ સં. ] ચરીર; તન.

વપ્ત, સ્ત્રી. [ અ. વપા. ] વચ-  
નને વળગી રહેવું તે; પ્રમાણિકપણું;

સત્તિવા. (૨) ભક્તિ; શ્રદ્ધા; વિશ્વાસ.

વપ્તદાર, વિ. વચનને વળગી  
રહેનાર; પ્રમાણિક. (૨) વિશ્વાસુ;

ભક્તિવાળું; સન્નિહ.

વપ્તદારી, સ્ત્રી. વચનને વળગી  
રહેવાપણું; પ્રમાણિકતા; ભક્તિ; શ્રદ્ધા.

વણે, પુ. મહતા; ભાર. (૨)  
મર્યાદા; અહમ. (૩) કાઠ; વૈભવ.

વમન, નં. [ સં. ] ઉલટી થવી  
તે; ઓઠારી.

વમળ, નં. પાણીમાં થતાં  
કુંડળાં; આવડ; ભમરી. (૨) વિચા-  
રની મુંચ; ભમ; ડામાડેળ દોલત.

વમસણ, કિં. સં. પથાપાથ  
કરવો; ખસવાણું; વિચારમાં પડવું;  
વિમાસણ.

વય, સ્ત્રી [ સં. ] હમ્મરઃ  
જીવનકાળ. ( ૨ ) આધુન્યઃ આવરણ.

વયધુ, નં વયન; વેણુ; બોલ.

વયસ્ય, પુ [ સં ] મિત્ર;  
દોસ્ત સોળતી

વયસ્થા, સ્ત્રી સરખી વયની  
સાહેલી, સખી, સેવર. [ એષ.

વર, વિં [ સં. ] સાથ; ઉત્તમ;

વર, પું પરણવા યોગ્ય ઠાકરો  
( ૨ ) પતિ; સ્વામી. ધણી ( ૩ )

અણીષ; શુભાશિષ; દેણીઃ-વરદાન.

વરક, પું સોના રૂપાના પાતળાં  
પાના; વરખ.

વરકંથા, નં વિવાહિત ઠાકરો  
ઠાકરી; પરણતું સ્ત્રી પુરુષનું ભેડું.

વરખ, પું વરક. ( ૨ ) એક શશિ;  
રૂપક

વરખડી, સ્ત્રી એક ઝાડ.

વરખાસન, નં વર્ષાસન

વરખે, અં વરસમા.

વરધેડ, સ્ત્રી વરગોડાની સાથે  
થોડે બેસીને જતી કન્યા સાથેનું સર-

ધસ. ( ૨ ) જનને ઘેરવા કન્યાવાળા  
તરફથી સાથે ગાડીઓ ભય છે તે

વરધેડીયા. પું વરધેડમાં બેસેલા.

વરધોડો, પું વરનો ઘોડો.

( ૨ ) પરણવા જતા વરની સવારી;  
સરધસ. ( ૩ ) ફેલેલી; ધાંધલ,

વરચણું, કં ટાળણું; કોયર ચણું.

વરચસે, પું જીનને ઝોસિ-  
યાણું કરવાની રીત. [ ઠાકીરણું.

વરજણું, વજણું; વજણું;

વરજંગ, પું મોટી હડાઇ.

વરભેળો, પું ઉચાટ; સંતાપ;

ફિકર. ચિંતા; થીડા.

વરડણું, કિં સં હરડણું;  
ખેતરી લેણું. ( ૨ ) વર્ષ પાડવા.

વરડું, નં ફૂટેલા કઠોળનો  
દાણો. ( ૨ ) બંજન સાથે ભેડાતું-

ઉઠારતું ચિહ્ન.

વરડાં (વેડાં), નં બં ફણગા  
કુટેલા કઠોળના દાણા.

વરણુ, સ્ત્રી [ સં. વર્ણ. ] ભતિ;  
મહાર. ( ૨ ) પું રંગ. ( ૩ ) અક્ષર.

વરણસંકર=જુદી જુદી ભતિનું; મા  
અને બાપ જુદા વર્ણનાં હોય એવું;

મિશ્ર લોહીનું. ( ૪ ) ખરાબ.

વરણાચિણું, વરણાગી કરીને  
ફેરનાર; ટાપટીપિયું; છેલિયું.

વરણાગી, સ્ત્રી છેલાઈ; ટાપ-  
ટીપ; રૂપાળા દેખાવાને માટે ચણનાર

સજવામાં ચાપચીપ કરવી તે; શોભા.

વરણાવરણી, સ્ત્રી માણસની  
જાત મજાણે જુદા જુદા વર્ણ હોવા તે;

વરત, નં [ સં. વ્રત ] ઇચ્છિત  
વસ્તુ; મેળવવા માટે નિયમ-સંયમ

રાખીને કાઢ દેવનું પૂજન કરવું તે.  
( ૨ ) માનવા; બાધા. ( ૩ ) નિયમ;

વણ; સંકલ્પ. ( ૪ ) પું કાસ, ખેંચ-  
વાનો ભડો દોર. ( ૫ ) દોરની ચરાઈ.

વરતડી, સ્ત્રી પાતળો વરત-  
દોર તે.

વરતણિયો, પું ગામનુ રખ  
વાળું કરનારો; પગી, ગામનો ચાકીદાર  
(૨) વળાવો, પસાયતો.

વરતલો, પું ઠાપલો; બાળોતિયું.

વરતણું, કિં અં [ સં. વર્ત. ]

વર્તણું; ચાલણું; આચરણું. (૨)

પારખણું; જણણું. (૩) બનણું; થણું.

વરતારો, પું ભવિષ્યમાં બન-  
નારા બનાવો કહેવા તે; અનુમાન;  
અગમચેતી.

વરતાવણું, કિં સં ફેલાવણું;

મસિદ્દ કરણ. (૨) ધ ધે લગાડકું.

(૩) હડાડી દેણું; વેડફી નાખકું.

(૪) આપી દેણું. (૫) ચલાવણું.

વરતાણું, કિં અં પાપાણું;

વપરાણું; જણાણું; પરખાણું.

વરદ, વિં વરદાન આપનાર;  
દાતા, દયાળુ.

વરદાઈ, વિં વર આપનાર;

કૃપાળુ. (૨) જેને વરદાન મળેલું  
હોય એણું.

વરદાન, નં દેવ દેવીનું વચન;

આશીર્વાદ; કૃપા; કૃપામસાદ; વર.

વરદાચી, જીં વરદાઈ.

વરદાળી, વિં સારા ઉપનામો

વાળા; મોટા મોટા ઇલકાળ-વિરુદ્ધ

ધારણ કરનારી. [(૩) રત્ન; પરવાનગી.

વરદો, સ્ત્રીં વરધી; દુકમ; આજ્ઞા.

વરધ, સ્ત્રીં સારા અવસરને

માટે નકી કરેલા દિવસની આંડે

રહેલા દિવસ.

વરધસુંવાળું, નં જનનાશાય;  
બાળકનો જન્મ થવાથી લાગેલું વૃદ્ધિ સૂતક

વરધસાંકળી, સ્ત્રીં બાળકની

કાંટ પહેરાવાતી વર્ણ વધ એક એક

અંકો વધારતા જવાની સાકળી તે;

બાળકનો મરણભય ટાળનારી સાકળી.

વરમ પું સોભે.

વરમાળ, સ્ત્રી પસંદ કરેલા વરને

કન્યા જે કૂતલાર પહેરાવે છે તે. (૨)

હસ્તમેળાપ કરાવી વરકન્યાના કંઠ-

માં જે સૂતરની આંટી નાખવામાં

આવે છે તે.

વરરાજા પું રાંભ જેવા ઠાઠ-

માઠથી પરણવા જનારો; પરણવા

જતો જીવાન. [સુરત; નરસું; નકારં.

વરકું, વિં બેડોળ, કદવું; બદ-

વરણું, કિં અં પસંદ કરણું;

પરણણ, સુદી કાઢણું.

વરશી, સ્ત્રીં મરનારની પહેલી

વાર્ષિક તિથિ (૨) એ તિથિએ કર-

વામાં આવતી ક્રિયા; બ્રહ્મભોજન તે.

વરસ, નં [ સં. વર્ષ. ] બાર

મહીના ભેટલો કાળ; સાલ; પૃથ્વીને

સૂર્યનો પાછળ ફરતાં જે વખત લાગે

છે તે. (૨) વાર્ષિક મુસારો; સાલિયાણું

વરસગાંઠ, સ્ત્રીં જન્મદિવસ;

સાલગીતી.

વરસણું, કિં અં [ સં. વર્ષ. ]

વેરાણું વેરાણું ઉચ્ચથી પડણું; આકા

શમાથી નીચે છંદણું-વરસાદ પડવો.

(૨) ઉદાર થણું અને આપણું; મહેર-

બાની કરવી; નવાબેરા કરવી; છુટે

હોયે વેરાણું.

વરસાથ, નં વર્ષો વર્ષ અમુક  
ધર્મભાગ આપવો તે; વાર્ષિક બક્ષીરા  
તે; સાવિયાથ; વર્ષાશન.

વરસાઈ, પુ. [ સં. વર્ષા. ] આ-  
કારમાંથી બિંદુરૂપે એ પુષ્કળ પાણી  
પડે છે તે, મેધ; શ્રદ્ધિ, મેલ. (૨) ઉ-  
ચ્ચથી ધારાની માફક ઘણું પડતું તે.

વરસાવણું, કિં સં ઉચ્ચથી  
નીચે પડે એમ કરવું; પાડવું; વેરવું;  
નાખવું. (૨) ઉદારતા બતાવવી;  
તુકવું.

વરસુંડી, સ્ત્ર. બગદ વગેરેની  
ખાંધે પડેલા આંટણનો ખાક; ગરદનનો  
રોગ. (૨) કંઠમાળ.

વરસોવરસ, અ. કરવરસ;  
પ્રતિવર્ષ; હરદંમેશા. [ રસોળા.

વરસોળી, સ્ત્રી. માંસની ગાંઠ;  
વરસોંત, જી. વરસોંદ.

વરસોંઠ, સ્ત્રી. ઉપડ ઠાવેલું  
વાર્ષિક મહેનતાણું.

વરસોંધ, સ્ત્રી. જી. વરસોંદ.

વરગો, પુ. ઠોરને થતો એક  
રોગ.

વરાક, વિ. [ સં. ] કંઠાથ;  
ગરીબ. (૨) નીચ; હલકટ; અધમ.

વરાગડું, વિ. વડાગડું-મીઠું.

વરાટી, સ્ત્રી. [ સં. વરાટિકા ]  
ઝાડી; નાની મજબુત છીપ.

વરાઈ, સ્ત્રી. ભાગ; હિરસે; વાંટો.  
વરાઈું નં [ સં. વિરાટ ] ઠોરડું;  
ઠોરી; રજી.

વરાઈ, સ્ત્રી. લડાઈ કનિયો; ટંટો.

(૨) ભાગ; વરાડ.

વરાઈણું, કિં સં લડાવણું;  
કનિયો કરાવવો (૨) નાં ઠોરડું;  
રાહવું.

વરાડિયો, પુ. એક ભતનો વેલો  
ને તેના ફૂલ. (એમ કહેવાય છે કે એ  
વેલો એના ઉપર નાખ્યા હોય તેને  
લડાઈ વાય.)

વરાણિયે, અ. વડે; ધી. (૨)  
આધારે; લીધે. —પગ વરાણિયે = પગ-  
વડે — પગને આધારે.

વરાત, સ્ત્રી. (જા.) હિરસે  
ભાગ. (૨) પેસા આપવાની ચિઠ્ઠી.  
(૩) ભન.

વરાથ, સ્ત્રી. નાનાં છાકરાંને  
થતો એક જીવ લેણુ રોગ; ન્યુમોનિયા;  
ત્રિદોષ; વારે સમણી.

વરાથે, અ. જાને; મિથે.

વરાથ, સ્ત્રી. થોડા વખતની  
અટકાયત; વિરામ; અવકાશ; શદ્ધત.  
(૨) વલપ; ઇચ્છા; આગ્રહતા.

વરાથિયું, નં ઠોરી ડાંગર  
વાળીને કરેલું ધર.

વરાવણું, કિં સં પરણાવણું.  
(૨) ચુંટી કઢાવણું; આમંત્રણું. (૩)  
આપીદેવું.

વરાણું, કિં અં વરેલું થવું.  
(૨) વચ્છીમાં આવણું. [ સુવર.

વરાઈ, નં [ સં ] જુડ; ફકરો.

વરાળ, સ્ત્રી. પાણી અથવા બિના-  
રા ગરમ થતાં તેમાંથી ધાણા વાયુરૂપ  
એ ધુમાડી નિકળે છે તે; આપ્ત; બાફ.

વરાળિયું, વિં વરાળવાળું;  
જેમાંથી વરાળ નિકળે એટલું ગરમ.

વરાં, નં વેળા, વખત

વરાંગ નં સં ] મસ્તક; માથું.

વરાંગના, સ્ત્રીં [ સં ] સુંદર  
શરીરવાળી સ્ત્રી [ સ્ત્રી; સુંદરાંગી.

વરાંગી, સ્ત્રીં સુધક ને સુંદર

વરાંસણું, કિં અં પસ્તાણું;  
પાછળથી અફસોરા થયો. (૨) ભરોંસે  
મૂલણું; ઉતરાણું.

વરાંસે, અં ભરોંસે. (૨) મિથે;

ભમે. (૩) વડે; આશયે. [ વિશ્વાસ.

વરાંસો, પું ભરોંસો; આશય;

વરિયાળી, સ્ત્રીં છરાની જાતનાં  
સુગંધિદાર ખિયાં; એક વસાણું.

વરિષ્ટ, વિં [ સં. ] વડું, સર્વોત્તમ.

વરી, નાં સાઠી જુવાર. (૨)  
એક ખડધાન્ય; મોરીઓ.

વરીડો, પું નદી અથવા તળા-  
વના સુધા તળિયામાં ખણેલો ખાડો.

વરુણ, પું [ સં ] પાણીનો દેવ;

પશ્ચિમ દિશાનું રક્ષણ કરનારો દેવ.

વરુણી, સ્ત્રીં ક્રિયા-કર્મ કરવાને  
બ્રાહ્મણ સુઠી કાઢવો તે; સુંડણી; વરણી.

વર, નં કુતરાના જેવું માંસા-  
હારી જંગલી પ્રાણી; રક; નાર.

વરેડ, નં પલાળીને ફેટવા દીધેલી  
ડાંગર; ફણગાવેલી ડાંગર.

વરે, અં સાથે; સોખતે.

વરેડી, સ્ત્રીં જું વરેડી.

વરેડું, નં દોર; દોરડું.

વરે, પું નાંતણું જમણું. (૨)  
અર્થ; વાપર-વાવર તે.

વરેડો, પું મેટો ગોળ પત્થર;  
સેલ; કાંકરેટ દળાવવાનો ગોળ પત્થર.

વરેડી, સ્ત્રીં વરેડી; કન્યાને  
માંડવે લગનની ખુશાલીમાં વરવાળા;  
તરફથી અપાણું જમણું.

વરેલ, નં વાંઝિયાપણું, (૨)  
ભમરો. વરેલાન્નમરી. (૩) બરેળ;  
હાળા પડખામાં ચેટ નીચેનો એક  
અવયવ.

વરેળણું, કિં સં વરેલણું.

વર્ગ, પું [ સં. ] સમતીય વસ્તુ-  
ઓનો સમુદાય, જાતો (૨) ભાગ; વિભાગ

ટુકડી. (૩) મંડળ. (૪) ખંડ; પ્રકરણ.

(૫) એક સંખ્યાને તેજ સંખ્યાએ  
ગુણવી તે. — ૬ X ૬ = ૩૬ તે ૬ નો વર્ગ.

વર્ગમૂળ, નં [ સં. ] ગણિત  
પ્રમાણે વર્ગની મૂળ સંખ્યા; તે સંખ્યા-  
કાઢવાની જે રીત તે.

વર્ગીકરણ, નં [ સં. ] સરખે  
સરખી વસ્તુઓને એક જાતે કરવી તે;

વસ્તુઓ જાતવાર જુદી પાડવી તે.

વર્ગીય, વિં [ સં ] સમતીય;  
એકજ વર્ગનું. [ ભેગ, છાંડી દેવા જેવું.

વર્ગનીય, વિં [ નં. ] તળવા  
વર્ગનું, કિં સં તળવું; છાંડી-

દેવું. (૨) રદ કરવું.

વર્જિત, વિં [ સં. ] તણ દીધેલું;  
ત્યાગ કરેલું. [ ભેગ; તળવા લાયક.

વજ્ય, વિં [ સં. ] ત્યાગ કરવા

વર્ણ, પુ. [સં.] રંચ. (૨) અક્ષર;  
દ્વરક. દસ્તક. (૩) સ્ત્રીના વાત;  
શુભ કર્માનુસાર પાડેલા મનુષ્યના વર્ગો-  
બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય ને શૂદ્ર તે.

વર્ણન, ન. [સ.] દોષ વસ્તુને  
તે જેની હોય તેની જણાવવી તે.  
ધ્યાન હાનિ, વિવેચન (૨) તા-  
રીફ; વખાણ પ્રેરણા.

વર્ણનીય, વિ. [સં.] વર્ણન  
કરવા લેય. વિવેચન કરવા લાયક. (૨)  
જેનું વર્ણન કરવાનું હોય તે. (૩)  
વખાણવા લાયક. [ભૂભક્ષરો.

વર્ણમાળા, સ્ત્રી. અક્ષરમાળા;  
વર્ણવું, કિં. સં. વર્ણન કરવું;  
હાનિ જણાવવી. (૨) વખાણવું.  
વર્ણસંગ્રહ, સ્ત્રી. કવિતામાં  
એકજ સ્થાનના વર્ણોનું એક પછી  
એક આવડું તે.

વર્ણસંકર, વિ. જેનાં માળાપે  
ફેર હોય એવું; વ્યભિચારથી ઉત્પન્ન  
થયેલું.

વર્ણવર્ણ, વિ. વર્ણને અવ-  
ર્ણવું જેમાં ઠેસણું ન હોય એવું.  
(૨) રાખ મેળો; સેળમેળ; ખાચો.

વર્ણાશ્રમ, પુ. [સં.] ચાર વર્ણ  
અને ચાર આશ્રમ તે. વર્ણાશ્રમ ધર્મ =  
ચાર વર્ણ અને ચાર આશ્રમના ધર્મ.

વર્ણાચાર, પુ. [સં.] અક્ષર  
> ૨૫૪ ઉચ્ચારણ તે.

વર્ણ્યક, સ્ત્રી. વર્ણન.

વર્ણન, ન. [સં.] વર્ણવાની  
રીત; ચાલચલણ; આચરણ. (૨)  
ચરિત; વર્તણૂક આચાર.

વર્ણમાન, વિ. [સં.] ચાલુ;  
ચાલણું. (૨) આધુનિક. હાલનાનું;  
ચાલુ જમાનાનું. (૩) નાનું સમાચાર;  
ચાલતી વાત કે ચર્ચા તે. વર્ણમાનકાળ  
આવતો સમય.

વર્ણમાનપત્ર, ન. જેમાં ચાલુ  
સમયના સમાચાર છપાતા હોય એવું  
પત્ર; છાપું.

વર્ણવું, કિં. અ. [સં. વૃત્ત.]  
ચાલવું; આચરણ કરવું; વ્યવહારવું;  
વર્ણન કરવું. (૨) હોવું; રહેવું;  
થવું; બનવું. (૩) કિં. અ. પારખવું;  
જોવું; જાણવું.

વર્ણવિ, પુ. વરતારો; ભવિ-  
ષ્યમાં બનનારા બનાવ સંબંધી અનુ-  
માન (૨) અંદાજ; આશરો; અડસટ્ટો.

વર્ણવણું, કિં. અ. પરખાવણું;  
અનુમાન કરાવણું. (૨) અવિશ્વમાં  
શું બનશે તે જોવાવણું. (૩) વહે-  
ચણું. (૪) છાંયડવું. (૫) વળગાડી  
દેવું; માથે મારવું; બહાડવું.

વર્ણિક, પુ. આવકલેખોનો જતિ.  
વર્ણી, વિ. [સં.] વર્ણનાર;  
ચાલનાર.

વર્ણલ, ન. [સં.] કુંડાણું;  
ગોળચક્રકુંડ. (૨) વિ. ગોળ, ગોળ  
આકારનું.

વર્ધક, વિ. [સં.] વધારનાર.

વધન, [ સં. ] વધારણું તે. ,

વધમાત, વિં વલણું રહેણું;

વધે જણું; ચઠ્ઠી દશામા આવણું;

આબાદ થણું, ઊગણું. [ મોટું ] થયેણું

વધિત. વિં [ સં. ] વધેણું;

વધન, નં [ સં. ] રક્ષણ કરનાર-

કવચ તે, બખતર. [ (૨) મુખ્ય, પ્રધાન.

વધન, નિં [ સં. ] કૃતમ. શેષક.

વધન, નં [ સં. ] બાર મહીના

જોડેલા કાળ તે. (૨) ઉમર; વય.

વધણુ, નં વરસણું તે; વરસાદ.

વધું મોટું જાણે ઉપરથી નીચે

પડણું તે.

વધશ્રી નં વધે દરમિયાન થું

ફળ મળશે તે સંબંધીનો વતારો.

વધા, સ્ત્રીં છ ઝાતુઓમાંની વર

સાદની ઝાતુ; ચામાસું; વધાકાળ.

વધાસન, નં વરખાસન, વર-

સોંદ, રાત્ર કે ગુહરમ તરફથી મળતી

વાર્ષિક આજીવિકા; સાલિયાણું, જીવાઈ.

વલણુ, નં મનનો ઝોક; મરજ;

ધમ્મા; મનોવૃત્તિ, (૨) મરોડ, વાંક.

(૩) કવિતામાં આવતો ઉચ્ચો. (૪)

જીવારના ઉમેરી લીધેલા છાંડ.

વળતદાણિયું, નં એણું લખત

કેળ્યાં લગી બ્યાજ ને મુદ્દી વસુલ

યદ જાય ત્યાં લગી ખેતરમા ચતા

દાણા વાળી લેવાતા જાય તે.

વલેદ, અં [ જ. ] દીકરો-પુત્ર

એમ. (મહંમદમિયાં વલેદે રહેમાન-

ખાન અર્થાત્ મહંમદમિયાં તે રહેમાન

માનનો દીકરો)

વલય, નં [ સં. ] સ્ત્રીઓને

કાઠે પહેરવાનાં કંઠણુ, ખલોયાં.

વલવલ, સ્ત્રીં જોત જોત કરણું

તે. ઠાવણું, મિથ્યા ભાવણુ. (૨)

ચંચળતા. (૩) ચિળાવલાવેડા ને ચાળા.

વલવલણું, વિં જોતજોત કરે

એણું; ટાવણું કરનાર. (૨) ચંચળ;

ચિળાવણું (૩) વિલપણું.

વલવલણુ, કિં સં જોતજોત

કરણું; ટાવણું કર્યા કરણું. (૨) વિવાપ

કરવો. (૩) વલખાં મારવાં.

વલવલાટ, પું વલોપાત;

હાયવોપ. (૨) સળવળાટ. ચામડી

ઉપર થતી ખણવા લેવી ને લાગણી તે.

વલવલિયું, વિં જોત જોત

કરનાર. (૨) વલોપાત કરણું. (૩)

ટાવણું કર્યા કરે એણું

વલંદો પુંહોલાડનો રહેવાસી;

હથ (૨) હુઝો માણસ [શુંથાણું.

વલંભાણું. કિં અં રોકાણું.

વલી, પું [ જ. ] બંદો; ચાલિયો.

(મુસલમાનમાં)

વલુર, સ્ત્રીં ખણજ; ચેળ

વલુરણું, કિં અં ખણખણું

ઉત્તરડા લાવવા ખંજવાળણું.

વલુધણું, કિં સં વળુંધણું;

વળણું. (૨) લાગુ થણું.

વલુધું, વિં વળુંધેણું. (૨)

અં વડે, લીવે. [હાલ; દશા. વેતરણુ

વલે સ્ત્રીં રિયતિ; અવરયા;

વલેણુ નં વલિયર.

વસ્ત્ર, વિં વરા કરાય એવું;  
અધીન. [ કુટણું. (૩) દરખાસ્ત.  
વસડાણું, નં વિહિતું કામ. (૨)  
વસડાણો, પું શકનો. (૨)  
સમજવડે કરાવનારો.

વસતી, સ્ત્રીં [ સં. ] વસતું તે;  
વાસ. (૨) રહેવાનું સ્થાન; રહેઠાણ.  
(૩) લોક સંખ્યા. (૪) બાળબચ્ચાંનો  
વધારો; માણસોનો બરાવો.

વસતીપત્રક, નં માણસો વગે-  
રેની સંખ્યાની ગણતરી કરવી તે;  
વસતી ગણતરીની નોંધ.

વસતીવાડી, સ્ત્રીં ડોકરાં ઉંચાં;  
બાળબચ્ચાં [ આજ.

વસતેવ, પું અગ્નિ; દેવતા;  
વસન, નં [ સં. ] વસ્ત્ર; કપડું;  
હુઠું.

વસસું, વિં મુરોઘ; અમર; કઠણ.  
વસસો, પું કપડું વણતાં  
આવેલી શુંચ; ભણું. (૨) ખારદાન;  
શુણપાટ. (૨) ભાગ; વસલો. [ ચક.

વસવસો, પું અદેશો; ખતરો;  
વસવાણું, નં વસાવેલું માણસ  
તે; કારીગર, લોક-સોની, મુતાર, હુઠાર,  
કુંબાર, માંચી, સઘ, સાળવી, મોચી,  
તથા દબલ વગેરે.

વસવાસ, સ્ત્રીં સરસાઈ; ચડ-  
સાયડશી; સ્પર્ધા. [ વાસ કરવો; રહેવું.

વસવું, કિં સં [ સં. વસ્ ]  
વસંત, પું ( સ્ત્રીં ) [ સં. ]  
૭ ઋતુ ઓમાંની એક; મીન અને મેષ

રાશિમાં સૂર્ય હોય તે કાળ; વનસ્પ-  
તિને ખીટી ઉઠવાની મોસમ. (૨) એ  
નામનો એક રાગ. (૩) કન્યાને આપ-  
વામાં આવતી વસ્ત્રાઈકારની એટ. (૪)  
આનંદનો સમય; જીવાનીની બહાર.

વસંતતિલક, પું [ સં. ] ચૈદ  
અક્ષરનો એક ગણ મેળ છે.

વસંતપંચમી, સ્ત્રીં માપ શુદ્ધિ  
પંચમી. ( આ દિવસથી વસંત ઋ-  
તુની શરૂઆત થવા માટે છે. )

વસંતપૂજન, સ્ત્રીં વસંત આવ-  
વાથી ખુશી થયલા લોક છત્વરનો ઉપ-  
કાર માનતાં એ આનંદ ઉત્સવ અને  
ધર્મ દાન નિમિત્તે પૂજન વગેરે કરે  
છે તે; હોળીનો આચ્છવ.

વસંતિયું, નં વસંત ઋતુમાં  
પહેરવા એવું મુંદર જીણું પોતલું વસ્ત્ર;  
મુલાયમ પોતલું વસંતની શોભાવાળું  
મુંદર કૂલેવાર વસ્ત્ર.

વસા, પું ઠંડા; દોકડા-વિરાવસા,  
સોવસા. (૨) વરણી; મેદ.

વસાણું, નં વનસ્પતિની વસ્ત્ર;  
દવા; ઓસડ. (૨) શરીરને મુધારી  
દદ કરે એવો ઔષધિ નાંખીને બના-  
વવામાં આવેલો પાક.

વસાત. સ્ત્રીં વિસાત; માલ;  
પું. (૨) દિસાળ; ગણતરી; લેખું;  
કિંમત.

વસાવણું, કિં સં વાસ કરાવવો.  
(૨) ખરીદ કરવું; વેચાતી લઈ રાખવું;  
ઉપયોગ માટે સંધરવું.



વસો, પુ. જંખના. (૨) જોઈએ  
તેવી દિવચાલ થવી તે.

વસોળાવારે, અ. દર ત્રણ  
ચાર દિવસે; હ મેસ. વારંવાર.

વસોણુ, ન. દહાંનિ વચોવણું તે;  
દહાં બાળીને માખણુ કાઢવું તે. (૨)  
ડોળાડોળ ધુમાડુમી ધોળાડોળ.

વસોપાત પુ. રડતા રડતા  
વલવલ કરવું તે, સતાપ ચિંતા;  
હાથવોચ; આકંઠ. કરનાર.

વસોપાતિયું, વિ. વસોપાત  
વસોરવું, કિં. સ. વહુરવું.

વસોવણું, કિં. સ. માખણુ કા-  
ટવા માટે રવાણી દહાંનિ લાગવું.  
(૨) ડોળા નાખવું; ધુમરડવું; ઉપલ-  
પાયલ કરી નાખવું; ચથવું; ચુંચવું;  
મંચન કરવું; મથવું.

વકકલ, ન. [ સં. ] ઝાઝી  
અંતર છાલના રેસાઓમાથી બતાવેલું  
વજ્ર; રાણિયું.

વકગીક, પુ. [ મં. ] જંઘલે જમીન  
ખણી દરની આમળ કરેલો માટીનો  
દગ. રાફોડો.

વકલમ, વિ. [ સં. ] વહાણું; પ્રિય.  
(૨) પુ. પતિ; સ્વામી. (૩) આરાક;  
પ્રીતમ; ચાર.

વહાલા, વિ. વહાલી; પ્રિયતા.  
(૨) પત્ની; વહુ. (૩) માથુક

વહાલી, વિ. [ સં. ] વહાલીય.  
વહાલ સંપ્રદાયનું. (૨) એક રાજવંશ.  
વહાંખડખા, ( વહાંખલાં ), અ.

સરખેસરખ; પુરં થઈ ગયું એમ; નદિ  
લાગણું વગણું.

વહલરી સીં વેલ; લતા.  
વહલવ, પુ. ગોપ, ગોવાળિયો.  
વહલી, સીં [ મં. ] વેલ; વેલી; લતા.  
વહલું, વિ. પહોળું; ચોડું.

(૨) રંડાણું: રાંડું. વહલું ચાલવું =  
પહોળે પગે ચાલવું. રાંડું ચાલવું.

વવરાણું, કિં. અ. વપરાણું;  
ખપણું. ખરચાણું. [ વવળે એણું.

વવળણું, વિ. વવળાટ કરવું;  
વવળણું, કિં. અ. ખળવાળણું

પટે એમ થવું; ખૂંચવું.  
વવળાટ. પુ. વવળણું તે; ખૂંચવું

તે; ખલજ; ખંજવાળ; ચેળ.  
વવાણું, કિં. અ. ઉતરાણું; કંગાણું.

(૨) રોપાણું.  
વવો, પુ. વકાર. (૨) વિવેક.

વશ, વિ. [ નં. ] જીતેલું અધીના;  
તાબેદાર; અનુક્રેળ. (૨) મુગ્ધ; મોહિત.

વશા, સીં [ સં. ] વાંઝણી સી.  
(૨) હાથળી [ લીધે.

વશાત, અ. [ નં. ] થી-થકી;  
વશિયર, પુ. નિપથર; સાપ. નામ

વશિષ્ઠ, પુ. એક મોટા પ્રસિદ્ધ  
વૈદિક ઋષિ; સૂર્યવંશના મુખ્ય ગુરુ.

વશીકરણ, ન. [ સં. ] વશ  
કરવું તે; વશ કરવાની વિદ્યા.

વશેક, વિ. વિરોધ. (૨) મળતા  
વશેક=મળતી રાશિ દોષ એમ; સારો  
મેળ હોવો તે.

વસ્ત્ર, વિં વસ કરાય એવું;  
અધીન [ કુટુંબ. (૩) દરખાસ્ત.  
વસદાણું, નં વિદિનું કામ. (૨)  
વસદાણો, પું બહવો. (૨)  
સમભવટ કરાવનારો.

વસતી, સ્ત્રીં [ સં. ] વસવું તે;  
વાસ. (૨) રહેવાનું સ્થાન; રહેઠાણ.  
(૩) લોક સંખ્યા. (૪) બાળબચ્ચાનો  
વધાણો; માણસોનો ભરાવો.

વસતીપત્રક, નં માણસો વગે-  
રેની સખ્યાની ગણતરી કરવી તે;  
વસતી ગણતરીની નોંધ.

વસતીવાડી, સ્ત્રીં છાહરાં છેવાં;  
બાળબચ્ચાં [ આત્મ.  
વસતેવ, પું અગ્નિ; દેવતા;  
વસત, નં [ સં. ] વસ; કપડું;  
હાગડું.

વસતું, વિં મુરઝેલ; અમર; કઠણ.  
વસતલો, પું કપડું વણતાં  
આવેલી શુંય; ભણું. (૨) બારદાન;  
શુદ્ધપાટ. (૨) ભાગ; વસલો. [ રાક.  
વસવસો, પું અદેશો; ખતરો;  
વસવાસ, નં વસાવેલું માણસ  
તે; કારીગર, લોક-સોની, સુવાર, હાહાર,  
કુંભાર. ધાંચી, સહ, સાળવી, મોચી,  
તથા હાલમ વગેરે.

વસવાસ, સ્ત્રીં સરસાહ; ચડ-  
સાચકશી; સ્પર્ધા. [ વાસ કરવો; રહેવું.  
વસવું, કિં સં [ સં. વસ ]  
વસંત, પું ( સ્ત્રીં ) [ સં. ]  
૭ નવ આમાંની એક; મીન અને મેષ

રાશિમાં સૂચ્ય હોય તે કાળ; વનસ્પ-  
તિને ખીંચી હાકવાની મોસમ. (૨) એ  
નામનો એક રાગ. (૩) કન્યાને આપ-  
વામાં આવતી વસ્ત્રાલંકારની કોટ. (૪)  
આનંદનો સમય; જીવાનીની બહાર.

વસંતતિલકા, પું [ સં. ] ચોદ  
અક્ષરનો એક ગણ મેળ છંદ.

વસંતપંચમી, સ્ત્રીં માધ શુદ્ધિ  
પંચમી. ( આ દિવસથી વસંત નં-  
ત્રની શરૂઆત થવા માટે છે. )

વસંતપૂજા, સ્ત્રીં વસંત આવ-  
વાથી ખુશી થયેલા લોક છંદવરનો ઉપ-  
કાર માનતાં એ આનંદ ઉત્સવ અને  
ધર્મ દાન નિમિત્તે પૂજા વગેરે કરે  
છે તે; હોળીનો આચરવ.

વસંતિયું, નં વસંત નવત્રમાં  
પહેરવા એવું સુંદર ઝીણા પોતળું વસ્ત્ર;  
મુલાયમ પોતળું વસંતની શોભાવાળું  
સુંદર ફેલેવાર વસ્ત્ર.

વસા, પું ટકા; હોકડા-વિશવસા  
સોવસા. (૨) ચરખી; મેદ.

વસાણું, નં વનસ્પતિની વસ્ત્ર;  
હવા; આસડ. ( ૨ ) શરીરને સુધારી  
દઢ કરે એવા આપધિ નાંખીને બના-  
વવામાં આવેલો પાક.

વસાણ. સ્ત્રીં વિસાત; માલ;  
પું. (૨) હિસાબ; ગણતરી; લેખ;  
હિમત.

વસાવણું, કિં સં વાસ કરાવવો  
(૨) ખરીદ કરવું; વેચાતી લઈ રાખવું;  
હપયોગ માટે સંઘરવું.

વસાવું, નં વસ્તીનું રખેવાળું  
કરવું તે (૨) રખેવાળી કરવાનું મહે-  
નતાણું. (૩) રહેવાણું; ટકાવું.

વસાવો, પું ભીલની એક ભત.

વસિયત, સ્ત્રી [ જ. ] વારસા  
તરીકે આપણું (૨) વારસો.

વસિયતનામું, નં મરનારે  
પોતાની મિલકતની વ્યવસ્થા માટે  
કરેલો લેખ; મૃત્યુપત્ર; વિલ.

વસી, ગામ વસાવીને રહેનાર;  
બહોબસ્ત રાખનાર; અનાવલ જાણ-  
ણીની એક ભત.

વસીલો, પું [ જ. ] લાગવગ;  
સુસંબધ. (૨) ટેકો; ઢુંક; મદદ. (૩)  
યોગ; સંધિ. (૪) મારફત.

વસુ, પું [ સં. ] પૈસો; ધન;  
દ્રવ્ય; લક્ષ્મી. (૨) આઠની સંખ્યાનો  
સંકેત.

વસુકવું, કિં અં ગાય લે'સે  
ફમ દેતા બંધ થવું; વસુકી જવું.

વસુધા, સ્ત્રી [ સં. ] પૃથ્વી;  
ધરા; જમીન. [ પૃથ્વી.

વસુમતી, સ્ત્રી [ સં. ] વસુધા;

વસુલ, નં (સ્ત્રી) જમે આવેલી  
રકમ. (૨) આવક; આમદાની; મહે-  
સુલ. (૩) જમીન ઉપરનો કર કે ભાડું.

વસુલદાર, વિં ઉધરાવનાર; આ-  
મદાથી ભેગી કરનાર.

વસુલાત, સ્ત્રી જમીન ઉપર  
લેવાતો કર; જમાબંધી; મહેસુલ. (૨)  
વસુલ લેવું તે. [ વસુધા; ધરા.

વસુંધરા, સ્ત્રી [ સં. ] પૃથ્વી;

વસી, પું જમીનનું એક માપ;  
વિંધાનો ૨૦ મો ભાગ. (૨) અંધ;  
વિભાગ. (૩) આખર; સાખ-તે  
વસા હર્યો.

વસ્ત, જીં વસ્તુ.

વસ્તારણુ, સ્ત્રી વસ્તાર વાળી  
સ્ત્રી; પુત્ર પૌત્રાદિકવાળી; પનોતી.

વસ્તારી, વિં બચરવાળ; કુટુંબ  
કમીલાવાળું.

વસ્તી, સ્ત્રી વસતી; પરિવાર;  
પુત્રાદિક તે. (૨) રૈયત; મન; લોક; જ-  
નતા. (૩) એક સ્થાને રહેનારો સમુદાય.

વસ્તુ, સ્ત્રી [ સં. ] પદાર્થ; ચીજ.  
(૨) વિષય; વાર્તા; વૃત્ત; હકીકત.

વસ્તુલ; અં [ સ. ] ખરી રીતે;  
મૂળ સ્વરૂપે.

વસ્તેવ, પું દેવતા; આગ, અગ્નિ,

વસ્ત્ર, નં [ સં. ] ઢાંકણ; કપડું;  
પદ ૩૦ પ્રં વસ્ત્રોચન=હાગડાં વગેરે  
સા હાંડી લેવું તે.

વહન, નં વહેવું તે; લઈ જવું તે;  
ચલાવવું તે. (૨) ચલન; ગમન.

વહવાણું, કિં અં ઉતરાણું;  
કમડું; વહાણું.

વહાડ, પું ઝટકો; જખમ; ધા.  
વાડ (૨) કાપ; ચીરો; છેદ; (૩) ધાર;  
કાપણી. (૪) કાપેલો છેડો. (૫) કાપ-  
ણીને યોગ્ય થયેલું સોરડીનું વાવેતર.  
૩૦ પ્રં વહાડકાપ=પ્રાણીના શરીર  
ઉપર ઉદાદિક ક્રિયા કરવી તે. (૨)  
કડદો કરવો તે; કાપકાપ. વહાડક

ટિયું=વાઢકાપ કરી તોફાન કરનાર.  
કિં મં વહાડ મૂકવો=કાપવું. ( ૨ )  
ઓણું કરવું.

વહાડણું, કિં સં કાપવું; વા-  
ડવું. (૨) ખાતલ કરવું. [ ઉમળકો.  
વહાડિયો, પું વાઢિયો; ગળકો;  
વહાડી, સ્ત્રીં વાઢી; ઢુંકા નાળ-  
યાની ઢારી.

વહાણુ, નં જહાણ; ખારકસ;  
નાવ. ૩૦ મં વહાણુ કમાણું=મેટો  
વેપાર ખેડવો; સારી કમાણ કરવી.

વહાણુઈ, સ્ત્રીં પાવહી; ખરા.  
વહાણુવટી, પું વહાણો ખેડ-  
નારો; દેરા પરદેશનો વેપાર ખેડનાર  
(૨) વહાણુ રાખનાર અને ચલાવનાર  
તે; વહાણુનો માલીક. ( ૩ ) મોટો  
દરિયાઈ વેપારી.

વહાણુવડું. નં વહાણુ રાખી  
દરિયાઈ સફરો કરવા કરાવવાનું અને  
માલની આયાત નિકાસ કરવાનું કામ  
તે. ( ૨ ) વહાણુવટીપણું

વહાણું, નં પ્રાતઃકાળ; ઉપઃકાળ;  
સવાર. (૨) પ્રમાત, પરોઢિયું; મળસકું.

વહાર, સ્ત્રીં મહદ; કુમક; ઉપરાણું.  
(૨) સદાય; આશ્રય (૩) લદ્દરિયાદ;  
ચોકાર. [ પ્રીતિ.

વહાલ, નં પ્રેમ, માયા; સ્નેહ;  
વહાલપ, સ્ત્રીં પ્રેમ; વહાલ.  
( ૨ ) માયાળુપણું.

વહાલી, વિં ( સ્ત્રીં ) પ્રિયા;  
પ્રિયતમા; વહૈશા.

વહાણું, વિં પ્રિય; પ્રેમપાત્ર;  
ઉમળકો આવે એવું.

વહી, સ્ત્રીં વધ; લખવાની ચો-  
પહી; કિતાબ. (૨) પેઢીનામું; વંશા-  
વણી; પાછલો ઇતિહાસ. (૩) ખુદાનો  
સંદેશો.

વહીજણું, કિં અં [સં. વહ]   
વહેવું; લઈ જવું; ઉંચકી જવું. ( ૨ )  
વહન થઈ જવું; રેલવું. ( ૩ ) વીતી-  
જવું; જવું રહેવું. ( ૪ ) ઉશ્ચંખજ  
થઈ જવું; ઉર્જત થઈ જવું.

વહીતરે, નં વેતર; મહેનત;  
મજૂરી. (૨) મહેનતાણું.

વહીતરો, પું વેતરો; મજૂર;  
મહેનત કરનાર. [ સારદાપૂજન

વહીપૂજા, સ્ત્રીં ચોપડાપૂજન;  
વહીલાવણું, કિં સં ઉપાડી

લાવણું; ઉંચકી લાવણું.

વહીસેણું, કિં સં સહી લેવું;  
નિભાવી લેવું. ( ૨ ) ઉતરી લેવું.

વહીવટ, પું લેવકદેવકણું નામું  
રાખીને કામ કરવું તે. ( ૨ ) કારભાર  
કરવો તે; ખંદોળસ્ત રાખવો તે. (૩)  
આલતો બચકાર; શિરસ્તો. રથેયો.  
(૪) સંભાળ; પ્રસંગ; બચવશા.

વહીવટી, વિં વહીવટનું; ચો-  
પડાને લખવું; ખંદોળસ્તથી ચલાવવાનું

વહીવટદાર, પું વહીવટ કર-  
નારો; કારભારી; બચવશાથી કામ  
ચલાવનારો ( ૨ ) તાલુકાનો મુખ્ય  
અમલદાર; મામલતદાર.

વહીવંચો, પુઠ પેટીનામું રાખનાર; વંશાવળી રાખનાર અને પૂર્વ-જ્ઞાનાં પરાક્રમેની મેંધો વાંચી આજીવિકા ચલાવનાર એક જાતિ; આરોહ; શાસ્ત્ર.

વહું, સ્ત્રી [સં. વયુ]. (૩) સ્ત્રી; પાત્ની; ધણિયાણી; ઝેરી; બાર્યા.

વહુંવર, નં [સં. વયુવર] વહું ને વર. (૧) નવું પરણેલું જોડું. (૩) જીવાન નવોડો સ્ત્રી.

વહુંવાર, નં વહુંવર; જીવાન-માનિતી વહું. (૨) વહું રૂપે હોયું તે.

વહેણું, વિં રેણું; વહીજાણું; પ્રવાહમાં ચાલણું; ગતિ કરણું. રૂં પ્રં વહેતી નીક=ચાણું પ્રવાહ; ચાણું ઉદ્યોગ; વહેતીસેર=ચાણું; આકાશ કરણું. કિં પ્રં વહેણું મહવું=મહું મૂળી દેવ. (૨) રવચ્છંદે ચાલવા દેણું.

વહેમ, પુઠ રાહ; સદેહ. (૨) અમ; આંતિ; રાંહા; (૩) અવિ-આસ. (૪) વસવસો; દમદમો.

વહેરો, વિં વહેમવાણું.

વહેર, પુઠ લાકડાને વહેરમાં પડેલો લોટ જેવો શૂકો.

વહેરણું, નં વહેરણું તે. (૨) વહેરામણ. (૩) વહેરવાનું ઓળાર; કરવત.

વહેરણિયો, પુઠ વહેરાસો.

વહેરણું, કિંસં લાકડાની ચીપે પાડિયાં વગેરે પાડવાની ક્રિયા કરવી; દુઃખ દેણું; રિખાવણું.

વહેરામં, સ્ત્રી વહેરામણું; વહેરામણી. (૨) વારાહી; દેવી.

વહેરામણું, નં વહેરામં.

વહેરામણી, સ્ત્રી વહેરામણ.

વહેરો, પુઠ બેદ; આંતરો; તકી-વત. (૨) જીહામં.

વહેસ, સ્ત્રી વેસ; માફો; સુંદર-ગાડી; રથ. (૨) નં એક મોટું માછલું. વહેણું, વિં ઉલાવણું; જલદી; સત્વર. (૨) અમુક વખત પહેલાં.

વહેવડાવણું, કિંસં વહે-રેલો ચાલે એમ કરણું. રેલાવણું; ધાર ચાલે એમ કરણું. (૨) લેવણવણું; ઉચકાવણું; ઉપડાવણું.

વહેવરામણું, નં વહેવાની મણી; (૨) તણામણ. [ ઠાવણું.

વહેવરાવણું, કિં સં વહેવ-

વહેવાઈ, પુઠ વરકન્યાના ખાપ, જે જાંધે ઝાળખાય છે તે.

વહેવાણું, સ્ત્રી વરકન્યાની માતાઓની પરસ્પર સમાધ.

વહેવાર, પુઠ લેવડદેવડ અને ખીજી કામકાજ કરવાનો સામસામે વહીવટ તે. (૨) ચાલ; રિવાજ; રવેચો. (૩) પરસ્પર જમવા જમાડવા વગેરેનો સંજઘ. (૪) સાખ; આંટ.

વહેવારિયો, પુઠ લેવડદેવડમાં ચાખવટવાળો માણસ; સાદુકાર; વપારી. વહેવારીકું, વિં સાધારણ; વચગાળાનું હોય એવું.

વહેવાર, વિં વહેવારમાં શોભે.  
એણું; સર્વ સાધારણ. ( ૨ ) સકય;  
બની શકે એણું.

વહેણું, કિં સં [ સં. વહ્ ]  
ઠંચકણું; ઉપાડણું. ( ૨ ) વેઠણું; સહન  
કરણું; સહેણું. ( ૩ ) નિવાવણું;  
ચલાવણું. ( ૪ ) કિં સં પ્રવાહે ચલાણું;  
ફેલણું. ( ૫ ) ધસડાઈ જણું; તણાણું;  
ખેંચાઈજણું; ખરી-સરીજણું.

વહેળો, પું વહેતા પાણીનો  
નાનો પ્રવાહ; નાની નદી; ઝરણું; ઝરો.  
( ૨ ) જ્યાં યદને પાણી જણું હોય તે  
ખોદાયેલી જમીન.

વહેંચણું, સ્ત્રીં વાંટણી; વહેં-  
ચણી; ભાગ પાડવા તે. ( ૨ ) વિભાગ;  
હિસ્સો; ફાળો.

વહેંચણી, સ્ત્રીં વહેંચણું.

વહેંચણું, કિં સં ભાગ-હિસ્સા  
પાડવા; જીડું કરણું; વાંટણું; નિરાળું  
કરણું. ( ૨ ) મતભેદ પડવો.

વહેચાણું, કિં અં ભાગ યવા;  
જીડું થણું-પડણું. ( ૨ ) કુટ પડવી.

વહેણાણું, અં બગર; ચિના;  
વિહોણું.

વહોરત, સ્ત્રીં વોરત; ખરીદ;  
વેચાણું. ( ૨ ) વહોરણું-માગણું તે.  
( ૩ ) વહોરવામાં આવેલું અન્ન વગેરે  
તે. ( ૪ ) ભોજન.

વહોરતિયો, પું ખરીદનાર;  
આહર. ( ૨ ) વહોરનાર-ચતિ; શ્રમણ.

વહોરણું, કિં સં વોરણું;

ખરીદ કરણું; વેચાણું ફેણું. ( ૨ )  
સંધરણું; એકઠું કરણું. ( ૩ ) માગી  
લાવણું; આણું; લઈ આવણું.

વહોરો, પું હિંદુમાંથી વટલેલ;  
મુસલમાનની ઝોક નાત; હોરો; વોરો.

વહ્નિ, પું [ સં. ] અગ્નિ; રવતા.

વહ્નજણું, ચાલ્યાજણું; ખેંચા-  
ઈજણું; તણાણું; નકામું જણું રહેણું.

( ૨ ) ઉતરાણું; ઠગાણું.

વળ, પું આંખળો; આંટો; ફેર.

( ૨ ) મમત. ( ૩ ) કસ; આમલ. ( ૪ )  
અંટસ; કીનો; ખાર. ( ૫ ) જીગતી;  
પ્રખંચ. ( ૬ ) લાગ; દાવ; તાકડો.

( ૭ ) પક્ષ; સંબંધ. ( ૮ ) ઉતાર;  
ઢાળ. કિં પ્રં વળ રેવો=આંખળણું;  
ચડાવણું. વળ ચડાવવો=ફરેરણું;  
મમત કરાવવો. વળ ઉતારવો=ફુંપડ  
તોડણું. રં પ્રં વળેવળે=લાગે લાગે;  
ધુક્તએ. વળકવળ=ધુક્તાધુક્ત.

વળકો, પું ગરમી લાગવાથી  
વરાળ વળવી તે; બફાણું-ચડણું તે.

( ૨ ) સાન્ત પડણું તે; વિશ્રામ  
મળવો તે.

વળગણું, નં નિસ્ખત; સં-  
બંધ; ભેડાણું. ( ૨ ) ખ્યાર; પ્રેમની ગાંઠ.  
( ૩ ) ભૂતાદિકથી સપડાણું તે; વળગાડ.

વળગણી, સ્ત્રીં જોળવણું; ક-  
પડાં મૂકવા-સુકવવાની દોરી. કે વાંસ.

વળગણું, કિં અં બાંધણું;  
જોડણું. ( ૨ ) લેટણું. ( ૩ ) વિંટણું;  
લપેટણું. ( ૪ ) આમલથી લાગ્યા

રહેવું (૫) તકશર નરવી (૬)  
મન-શરીરમા દાખવ થવું ૩૦ પ્ર૦  
ગળે વળગવું=માથે પડવું પાપ વળ  
મવું દુર્વ્યસન પડવું કિં ૩૦ ભૂત  
વળગવું=શરીરમા ભૂત આવવું,  
જમણા લાગવી (૭) રોકાવું

વળગાડ પુ૦ ભૂતાદિકનો સ ચાર  
વળગાડવું, કિં સ૦ ખત્રાડવું,  
ચોટાડવું ભેટાડવું (૨) સોપવું  
ભેરવવું, માથે નાખવું (૩) લપેટવું  
વિદાળવું લગાડવું

વળાણુ ન૦ વણણુ વૃત્તિ મનનો  
હોક (૨) મરોડ (૩) વાક (૪)  
રાગનો હથેલો

વળતદાઢિયુ, કપનમાની જે  
તરની દાણુ અને મુદ્દમા પેસા વળતા  
નય એવી શરતે રાખેલું બીરો ખેતર

વળતર, ન૦ બદલા તરીકે જે  
કંઈ મળે આપવાનું હોય તે હંક  
સાથે વડાવ આવેજ

વળાતી, અ૦ પાંચે ફરીથી

વળદાર, વિ૦ આબળાવાણું,  
મરોડદાર ટેકીતું, મમતી અમમતી  
(૩) અટકિયું (૪) પેચદાર આદી  
ધૂરી વાણું । જેણ ચટપટ ચાવળ

વળવળ, સ્ત્રી૦ ખુબ્બી ખણ

વળવળવું, ચામડીપર રૂપરોની

અસર થવી સળવળવું (૨) ધીમી  
ખણજ આવવી

વળવળાટ, પુ૦ સળવળાટ (૨)

રૂપરોની અસર ખણજ

વળાણુ, કિં અ૦ પાળ ફવું  
(૨) વાકુ થવું, નમવું, મરડાવું  
(૩) સ્ત્રીધા થવું, માનવું (૪)  
મહાવરો પડવો કરવું ઠસાવું (૫)  
સુધરવું મરોડમા આવવું (૬)  
તાળ થવું આરોગ્ય આવવું (૭)  
જ ઠાવું. (૮) પાકવું, કામ થવું,  
સરવું (૯) બાકવું, ભેટાવું

વળાવણુ, કિં સ૦ વદાય કરવું,  
મોઠલવું (૨) કાઢી મૂકવું, ફૂર  
કરવું (૩) ગાર્ગે પાડી આવવું. (૪)  
ઝાડું ઠકાવવું સારું કરાવવું.

વળાવિયો, પુ૦ વળાવો વાટ  
દેખાડનારો

વળાણુ, કિં અ૦ વાકુ થવું -  
કરાવું (૨) ના૦ રક્ષક અને ભોમિ  
યા તરીકેનું નામ તે (૩) ભોમિયાનું  
મહેનવાણું

વળાવો, પુ૦ રસ્તો દેખાડનારો  
તેમજ રસ્તે રક્ષણ કરનારો ભોમિરો

વળિયા ન૦ દળાણુ વગેરેના  
આશ-નિસાન તે આબળા છાપા,  
આઠા (૨) આટણું (૩) વસણું.  
(૪) થર પડ (૫) બાળના નાના કડા

વળિયુ, ન૦ ડાપ

વળી, સ્ત્રી૦ પાતળો લાભો સોટા

વળી, અ૦ પણુ અને (૨)

વળી ફરીથી, પાણુ

વળીજવું, વાકુ થવું નમવું

(૨) સમજ જવું ઠેકાણે આવી જવું.

(૩) પહોમા જતા રહેવું.

વળું, નં ચર પડ પોપડો  
(૨) અસ્તર પરચાર-તળિયું. (૩)  
જોળ (૪) મડળ સમુદાય, (૫)  
સાદ ઢાળ પક્ષ [ સામટો.

વળો, પું નળી લાગી વળી,  
વળોડ, પું વિવેક, રીતસાત  
(૨) ધા, મરોડ  
વળોડ, પું જીવ વળોડ  
વળોડપુ, કિં ચડિયાતા યવ.  
(૨) ઓળ મડ.

વડ, પું વાડ, આડું વઘણુ.  
વડાઈ, સ્ત્રીં આડાઈ, અવજાઈ.  
(૨) વિરોધ, વિરોધતા (૩) ઢંક.  
આમડ.

વડાણુ, કિં અં વાડુ યવુ,  
રિકાણુ (૨) વળણુ, વાં અવવો  
(૩) સહકારમાથી દૂર ખસી જવુ.  
વગ, સ્ત્રીં [ સ ] કલાઈ,  
એક ધાવ

વચ્ચ વિં [ સ ] કમ. કપડી,  
છેતરનાર છળ કરનાર. (૨) નં  
વાચન [ બચન.  
વંચણુ, કિં અં ઉગરી જણુ.  
વચ્ચાર, નં કમર, વચ્ચે ભાગ  
વંચાણુ, કિં અં ઉડણુ  
(અક્ષરણ). વાચી રાકાણુ. (૨)  
ચચાણુ, નિં હા થવી, ફળેલી થવી  
વચ્ચાણી, પું અવાવરો ખુણી.  
ખાવી-અવડ નગા  
વજી, સ્ત્રીં ખપાટોની ભારી

વઝા, સ્ત્રીં [ સં. વઝ્યા ] વા  
અણી સી [ જોરદાર પવન વાવાઝોડુ.  
વટોળ. પું કુમરી લેઈ ફરતો  
વટોળિયો, પું વટોળ.  
વઠ, પું શરીરમા વાયુના ગોળા  
વગવા તે (૨) વાણુ, આકડી.

વઠણુ, કિં અં મર્યાદા બહાર  
જણુ; બહેકણુ, જમડણુ.  
વઠીજણુ, કિં અં બગરી જણુ.  
વઠેલ, વિં વઠેલું, ઇચ્છામયેણુ  
વડળ, પું [ સ વ્યંજલ ]  
વ્યંજલ લીજોડ

વંડી, સ્ત્રીં ખાદીનો નાનો મેટ.  
(૨) વાડો, આતરી લીધેથી જગા  
વંટો. [ સં વરણ ] મોટી  
વંટી; માગીનો મેટ (૨) દીવાલથી  
આતરી લીધેલું મોટું ખુલ્લું સ્થાન,  
(૩) પોળ, પાડો, મહોલો (૪)  
વાટી, ધમંશાળા

વત વિં વાન વાળું.  
વંતરી, સ્ત્રીં ભૂત યથેની વિધ-  
વા, ડામણુ (૨) નડારી વડકણી સ્ત્રી  
વંતાડ, નં વેગણુ, રીંગણા  
વદન, નં [ સ ] વરણુ તે,  
નમન

વંદનીય, વિં [ સ ] વદન  
કરવા ભેગ. (૨) નમવા લાયક.  
વદણું, કિં સં પગે લાગણુ,  
નમણુ પ્રણામ કરવો  
વદિત, વિં વદન કરેલું.  
વદો. પું વાટો. જવ



વ ધ, વિં [ સ. ] વ દન કરવા  
ભોગ, પૂજ્ય; વમવા યોગ્ય. (૨)

વખાણવા લાયક

વ કયા, વિં [ સં. ] વાઝણી.  
છોકરા ન થયા હોય એવી સ્ત્રી.

વ શ, પું [ સં. ] એક પુરુષથી  
પુત્ર, પૌત્ર, વગેરે રૂપે ચાલેથી ને પર-  
પરા તે, કુળ, ગોત્ર (૨) સતતિ,  
બાળ બચ્ચા, પરિવાર.

વંશજ, વિં વંશમા જન્મેલું.

વંશાવળી, સ્ત્રી [ સં. ] વંશમા  
થયેલા પુરુષોની યથાક્રમ નોંધ તે;  
પેઢીનામું [વિસ્તારભતાવગ્ર પેઢીનામું.

વ શવૃક્ષ, નં [ સં. ] વંશનો

વંશી વિં વંશનું. કંઈ બનું.

વ શી, સ્ત્રી વેણ, વાસણી, બંસી.

વા, પું [ સ વાયુ. ] વાયુ.

પવન (૨) સાધા દુ ખે એવો એક  
રોગ (૩) મનસ્વી છુર ન, લહેર,  
મનનો ફાટો (૪) મજાગી (૫)  
છવ, ચેતન્ય કિં મં વા આવવો  
સાધા દુખવા (૨) તરંગ ચડવો વા  
હાઠી નાખવોમારણ, ધમકાવવું. વા-  
ખાણ = રખડણ. વા નીકળે જવો  
મરી જવું (૨) યાકી જવું. વા વાવો  
અસર થવી (૨) અધુરું બાકના વિવાર  
ની ખૂબ પ્રશ્નિ થવી, ચેવણ આવવી.

વા અં અથવા, કિ વા, યા.

(૨) વાહ.

વાધ, સ્ત્રી એક વાયુરોગ, (એથી  
સારીર ખે ચાય છે, મોટે ફીણ આવે છે

અને હાથપગ તણાય છે.) ફેફસે;  
હિસ્ટીરિયા.

વાઉં, સ્ત્રી પગને તબિયે પડતા  
ચિરાડા તે, વિલા. (૨) વિં વાયવ;  
દંગ વગરનું.

વાએજ, જું વાયજ.

વાક, સ્ત્રી [ સ. ] વાઝી, યોઢી;  
(૨) વચન, યોલ. વાક્યાટ્ટરી=ત્રોલ-  
વાની ચતુરાઈ. વાકપટ્ટા=ત્રોલવાની  
છતા.

વાક, પું (સ્ત્રી) કસ, ચિકાસ;  
સાર. (૨) કમ, બળ, ભોર, સત્ત્વ.

વાકકર્ણ, વિં સહેજ કંઈ.

(૨) હીલું (૩) સહેજમા વાક

ખાડે એવું [ વાકેફ, નજીલું.

વાકેફ, વિં [ જ. વાકિફ. ]

વાકેફ, વિં માહિતગાર, નજીલું;

લોભિયુ [ખબર. (૨) મવીણતા.

વાકેફગરી, સ્ત્રી માહિતી નહીં

વાકય, નં [ સ ] પૂર્ણ અર્થ

બતાવતો એકથી વધારે શબ્દનો સં-

મૂલ (૨) વચન, કથન. વાકયરચના

=વાક્ય બનાવવાનો કળા વાકયાઈ

=વાક્યનો મુખ્ય અર્થ

વાગ્વિવદગ્ધા, સ્ત્રી [ સં. ] સ રે-

તની વાણી બોલવામા ચતુર સ્ત્રી;

એક નાચિકા

વાખ પું તારણના ટોરા જેવા

રેસા. (૨) રાંતની બાજુની નસ.

વાખરો, પું ધરમત સરસામાન:-

ધરવા ખરો

વાખદ, વિં વા લાગતાં ખદખદે  
એડું-વાથી હજળડું-આંખનું એક  
દરદ.

વાખો, પું વખો; જાખમરાની  
ખીડા; આપદા. ( ૨ ) કમખખી;  
મુગકેરી; સાંસા. [ ઘોડાની લગામ.

વાગ, સ્ત્રીં વાણી; બોધી. (૨)  
વાગડિયું, વિં વાગડનું. (૨)  
નં અમુક તરેડનું ડાપેડું ડાયલ.

વાગણું, કિં અં અયડાણું;  
દિઆણું; પછડાણું. ( ૨ ) ઇંબ યવી;  
આપાત લાગવો. ( ૩ ) અવાજ નીક-  
ળવો; અંદરથી-અવાજ થવો.

વાગણું, નં એક રાત્રિચર  
પંખી; વનવાગોળ.

વાગીશ, પું [સં.] જુદરપતિ.  
વાગીચરી, સ્ત્રીં [ સ. ] સર-  
સ્વતી; રારદા.

વાગો, પું વાવો; મળાથી જુદલ  
લગીનો મોટો ટગલો. (૨) પોરાક.

વાગોળ, સ્ત્રીં રાત્રિચર એકપંખી.

વાગોળણું, કિં અં ખાધેલું  
મેંમાં લાવી ફરીને આવણું; ચમળણું;  
ધારેધારે ચાવીને ખાણું. ( ૩ ) મનન  
કરડું.

વાધ, પું [ સં. ક્યામ ] ખીજા  
રંગનું કાગ ચણપટાવાણું એક દિંસક  
પથ.

વાધણું, સ્ત્રીં વાધની માદા.

વાધખકરી, સ્ત્રીં કાંકરીઓની  
એક રમત. ( ૨ ) તરતાં પાણીમાં

રમાતી અથવા જમીન ઉપર ખેલાતી  
એક રમત. [ બારરાનો તહેવાર.

વાધખારશ, સ્ત્રીં આસો વદ  
વાધમારૂં, વિં વાધ મારનાર.  
( ૨ ) બહાદુર; શરવીર. ( ૩ ) ફિરા-  
ચારીખોર; મોટી બડારાની વાતો  
કરનાર; બાયલો.

વાધરણું, સ્ત્રીં વાધરીની સ્ત્રી;  
કુવડ; નહારી-ગંદી સ્ત્રી.

વાધરી, પું [ સં. વાગુરિક ]  
પથ પંખીઓ પકડી આલખિકા કર-  
નારો; સિકારી; પારખી. (૨) એ લો-  
કની એક નાત. ( ૩ ) એ ભતિનો  
એકાદ માણસ.

વાધાંખર, [ સં. ] વાધના આમ-  
ડાણું વજ્ર; આસન તરીકે વપરાણું  
વાપણું આમડું; વાધાંખરી=સિવા;  
પાવંતી દેવી.

વાધેણું, સ્ત્રીં વાધણું.

વાધેર, પું ઓખામંડળમાં  
વસતી એક શરવીર ભત.

વાધેલો, પું રજપૂતની એક  
પેદા ભતિ-સાખા.

વાધો, પું વાગો. [ બાપા.

વાચ, સ્ત્રીં વાચા; વાણી; બોધી;

વાચક, વિં બોલનાર; બોલવું.

( ૨ ) દર્શક; બોધક. ( ૩ ) વાંચનાર.  
અવાચક=જેને વાચા ન હોય તે.

વાચન, નં વાંચણ તે; પાઠ  
કરવો તે. ( ૨ ) વાંચવાની ટળ તે.

વાચરપતિ, પું જુદરપતિ;  
દેવના ગુરુ.

વાચા, સીં [સં] જોલી વાણી  
(૨) જોવવાની શક્તિ

વાચાણ [વં છટાદાર જોવ-  
નાર, બહુ જોણું [ જોલી સ બધી  
વાચિક, વિં [સં] વાણીનું.

વાચ્ય, વિં [સં] જોવવા  
જેવું (૨) જોસેલું, કહેલું

વાચ્યાર્થ, પું [સં] રાખ્દના  
હચારથીજ રાખ્દનો જે અર્થ સમ-  
જનો હોય તે, હોડે અર્થ નહિ તે.

વાછડ, જું વાછડ.

વાછડું, નં ગાયનું બચ્ચું

વાછડડી, સીં ગાયનું માદા  
બચ્ચું, નાની ગાય વાછડી

વાછડડું, નં વાછડું

વાછડડો, પું ગાયનું નર  
બચ્ચું, વાછડો, વાચ

વાછડે, નં ગાયનું બચ્ચું

વાછડા વિં [સં] વાચલું  
વહાણ, ખ્યાર (૨) વાડકું, વાડમા  
છેરેલું. [વરસાદના છાટા

વાછડું, સીં પવનથી હોવા

વાછ ટિયું, નં વરસાદની છાટ  
આવતી અટમવનાર પાટિયું-ટાકું.

વાછુટ, સીં અધોવાયુ, પાદવું તે.

વાજ, તોળા, ત્રાસ, હેરાન ગતિ,  
કિંમં વાજ આવવું તોળા પોઝારવી

વાજખી, વિં [અ. વાજિત]

ચોગ્ય બરોબર, સુક્ત (૨) ખર.  
સત્ય, સરવ (૩) હમિત, લાયક.

વાજવું, કિં અં વાગવું  
અવાજ નીકળવો ખડખડવું, ગાજવું.

૩૦ મં વાજતે ગાજતે=મરી ધામ  
સુમથી (૨) ભહેરરીતે

વાજતર, નં વાજ; વાદિત્ર  
વાજિયા, વિં વાણી પાછને

પકવેલા પક પકની એક ભત

વાજિત્ર નં વાજું વાદિત્ર.

વાજી, પું રોટા અરવ હય

૩૦મં વાજીયુલ વજીહ=પોતાની મેળે  
હયાતીમા આવેલું

વાજીકરણું, નં પુરુષતર આપ-  
નારી આપધકિયા (૨) વિં બળ-

વીર્યવર્ધક આપધ

વાજી, નં અવાજ કાઢે જોવી  
બનાવટ વાચ, વાજિત્ર (૨)

મડળ ટોળું -વહેલ વાજું. (૩)

જમાવટ [વાવાઝોડું.

વાઝડું, નં પવનનું તોફાન.

વાઝોડું, નં વાવાઝોડું.

વાટ, સીં રસ્તો, માર્ગ, પથ.

(૨) પ્રીક્ષા રાહ (૩) દિવેલ, બત્તી,

કાંકડો (૪) ગાડીના પેડાનો પાટો.

કિંમં વાટ કઠવી=ખરાબ ચણ, નતી

રહેતું વાટ જોવી=રાહ જોવી વાટ પ

ડવી=રસ્તો પડવો વાટ પાડવી=જી હું

પાડવું ધાડ પાડવી વાટમાર=વૂંટારો.

વાટકી, સીં વાડકી છાલિયું.

વાટખરચ, નં વાટમા થનાર

ખરચ, યુસાફરી દરમિયાન લાગત  
ખરચ

વાટખરચી, સ્ત્રીં ચુસાફરી દર-  
ગિયાન ખરચવાની રકમ. "

વાટણિયો, પું વાટવાનો ગોળ  
ખયરો; ઉપરવટણો.

વાટણી, સ્ત્રીં વાંટણી; વહેંચણી.

વાટણો, પું વાટવાનો ગોળ  
ખયર. [કાલી લટનાર; ચોર.

વાટપાકું, પું વાટિ-રસ્તે અટ-

વાટમણ, પું ચુસાફરોને મારીને  
લૂટીલેનાર; ધાડપાકું.

વાટલા, પું અરધાથી નાના  
ચોખાના કણ; મોટી કણકી.

વાટણું, કિં સં લસોટણું; કચ-  
રણું; કુટણું; ખાડણું. (૨) વહેંચણું;  
ભાગ પાડવા.

વાટચો, પું પાન સોપારી અને  
પૈસા વગેરે રાખવાની ખાનાં ખાડેલી  
દોરીવાળી કાથળી. [ચુસાફર.

વાટસર, પું વાટિ સરનારો;

વાટિકા, સ્ત્રીં [નં.] ખગીઓ;  
વાટી; ઉલાન [ (૨) વાડકી

વાટી, સ્ત્રીં નાળિયેરની કાચકી.

વાટુઓ, પું વાટવો. [એક વાસણ.

વાટું, નં બેધરણાના ધાટણું

વાટો, પું ગોળ લાખો વિંટણો.

(૨) ચુનાનો ઘર-ખાસ્તર. (૩)

આમડીની રચલી; વલ્લી (૪)

તરંગ; લોહ.

વાડ, સ્ત્રીં વાડ. (૨) કાંટાવાળાં

ઝાડ વાળીને કરેલો આંતરો; ઝાંખરાની

આડ. (૨) મહોલ્લો, વાસ; ફળિયું;

પાડો; વાડો.

વાડકી, સ્ત્રીં નાનું જાલિયું;  
ખ્યાલી. ૩૦ પ્રં વાડકી વહેવાર=

સંધેલું આપવા લેવાનો વહેવાર.

વાડકો, પું મોટી વાડકી; કાં-

સિયો; જાલિયું; ઠટારો.

વાડવ, પું [ સ. ] બ્રાહ્મણ.

વાડણું; કિં સં વાડણું; કાપણું;

ઉદણું. (૨) ચોરણું. (૩) ચૂંડું

ખાડણું (૪) ખાતલ કરણું.

વાડિયું. નં વાડિયું; ખજૂર

બરવાનો સાદડીનો થેલો.

વાડી, સ્ત્રીં [ સં. વાટિકા ]

ખાગ. ખગીઓ; ઉલાન. (૨) કન્યાને

માથે કુચનો રાણગાર કરવો તે. (૩)

અડાળીઓ ઉતારેલું જમણવાર માટેનું

ખુલ્લું મકાન. (૪) હુંકા નાળખાની

કારી.

વાડો, પું ચોમેર વાડથી આંત-

રી લીધેલું ચોમાન (૨) ધરની

પાછળની બંધિયાર ખુલ્લી જગા. (૩)

મહોલ્લો; પાડો; પોળ; થેરી; વાસ.

(૪) મહેલ; હવેલી; મોટું ઘર. (૫)

સંડાસ; તાજખાણું; પાપખાણું;

નનર. (૬) પક્ષ; તડ. તફો; સનૂલ;

બૂચ. કિં પ્રં વાડો વાળવો=ટોણું

બાંધણું. વાડેજણું=ઝાડે જણું.

વાડોલિયું, નં નાનો વાડો.

(૨) નાનાં ઝાડના રક્ષણ માટે તેની

આસપાસ કરેલો વાડનો આંતરો.

વાડ, પું ચોરો; કાપ; ધા;

જખમ. (૨) કાપવાની ચકિત. (૩)

ધાર; વીક્ષણા. (૪) ચેરવીનું ખેતર-  
વાવેતર. (૫) કોઈ; ચેરવી પીલવાનું  
યંત્ર; ચીચોરો.

વાઢકુટિયો, પુ. ચોલાના ચરી-  
રના કોઈ બાજ પર ચપ્પુ મારી  
લોહી કાઢોને લીખ માગનારો ક્ષીર;  
ક્ષીરની એક ભવ. (૨) લોહની;  
મારફાદ કરનાર.

વાઢકું, કિં સં કપકું; જીંડું  
પાઢકું; કાપી નાખકું. (૨) ચીરકું;  
ફાંડકું; બાતલ કરકું; કાઢી નાખકું.

વાઢિયું, નં વાઢિયું.

વાઢિયો, પુ. ઉઠકટ કપ્પા;  
સ્વાહ; ભરકો. (૨) ચડસ; જોટો  
કમળો; ઉછરજ. (૩) સુભાર;  
કાપનારો; વાટો.

વાઢી, સ્ત્રી. ધી વજેરે ભરવાનું  
નાળચાવાળું વાસણ; ચારી.

વાઢો, પુ. વાઢનારો-સુભાર.

વાઢુ, સ્ત્રી. વાણી, બોલી. (૨)  
ફાપદો-લાભ ચામ એમ મળકું તે;  
વિક્ષાયત (૩) નં વનસ્પતિ રેસા-  
બોની ઘેરી (૪) સ્ત્રી. કસર; દાંચ;  
કમીના; બોળપ.

વાઢિય, નં [ સં. ] માલ  
લેવા આપવાનો ધંધો; વેપાર.

વાઢિયણ, સ્ત્રી. વાઢિયાની સ્ત્રી.

વાઢિયાશાહી, વિ. વલિકની

દળ-નીતિ રીતિનું. (૨) નાં વા-

લિયાની માફક કમઠાજ ચલાવકું

તે; કરકસરિયો સાંત અને આયોરા-

વાળો કાર્યાર તે.

વાઢિયો, પુ. [ સં. વણિક ]

વેપાર ધંધો કરનારી એક ભતિ;

વેરય; વલિક. (૨) વેપારી; મોટી.

વાણી, સ્ત્રી. [ સં. ] વાચ્ય;

બોલી. (૨) સાધા (૩) રામ. (૪)

સરસ્વતી.

વાણું, નં વહાણું.

વાણો, પુ. વસુતરમાં નંખાતા

ને ખાડા તાંતણા તે, (ઉભા તાંતણા તે

‘તાણો.’)

વાણોતર, પુ. ગ્રમાસ્તો. વેપા-

રીનું કામ કરનાર નોકર; મહેતો.

વાત, પુ. [ સં. ] પવન; વાયુ.

(૨) શરીરમાંહેલો વાયુ અને તેથી

ઉત્પન્ન થતા રોગો.

વાત, સ્ત્રી. [ સં. વાર્તા ] વાર્તા;

કથા; કહાણી; ગાથા. (૨) ખીના;

લગીકવ. (૩) હતિદાસ; તવારીખ.

(૪) ખ્યાન; વર્ણન. (૫) સમાચાર;

ખબર. (૬) નિયમ; બાબત. (૭) વિ-

નંતિ; અરજ. (૮) ચર્ચા; કુપસી.

(૯) મપ; બોટી અફવા; મપાદો. (૧૦)

હાલત; સ્થિતિ. (૧૧) મુદો; ધારણ;

કરખાસ્ત. (૧૨) સિખામણ; કહેણ.

(૧૩) મંત્ર; ખાનગી બાબત. કિં પ્રં

વાત હડાવવી=મુદાને વિષયમૂળ દેવો;

મપ ચલાવવી. વાત કહેવી=રસ પડે

એવો બનાવ કહી સંબંધાવવો, વાત

ચાલવી=ગપ ચાલવી; ચર્ચા ચાલવી,

વાત ફેડવી=ખાનગી બાબત, નહેર

કરવી. વાત મારીજવી=મુદાની બાબત

છત્રી જવી. ૩૦ પ્ર૦ વાત કરવાનું ઠે-  
કાણું=નેની આગળ ખાનગી વાત કરી  
હોયું હજવું કરી રાકાય એવું વિશ્વાસુ  
રનેહી માણસ. વાતનું વતેસર=કા-  
ગનો વાધ કરવો તે. વાતે વળવું=  
વાતમાં ગુલતાન થઈ જવું.

વાતગરૂં, વિં વાન કર્યા કરવાની  
ટેવવાણું; વાતોડું. [ ગડ; પાડું.

વાતશુદ્ધમ, ન૦ [ સં. ] આંધળું

વાતખન, વિં [ હં. ] વાયુને  
હઠાવનાર; વાતહારક.

વાતચીત, સ્ત્રી૦ કામકાજ સં-  
બંધી કંઈ જોણવું તે; વાત; ખાનગી  
મસલત.

વાતજવર, પુ૦ [ સં. ] પેટમાંની  
વાયુ વિકારી થવાથી આવતો તાવ.

વાતડ, સ્ત્રી૦ લાંબી લાંબી વાત;  
ટાયલું. ( ૨ ) વા તૈડ=નહિ દેખાય  
એવી તરડ-ચીર.

વાતરડત, ન૦ [ મં. ] વાયુના  
પ્રકોપથી અવયવો સૂચ તેમાંથી પાણી  
જેવી લાલ રસી ઝર્યા કરે એવો એક  
રોગ; પત.

વાતાચન, સ્ત્રી૦ [ સં. ] ખારી.

વાતાવરણ, ન૦ [ સં. ] પૃથ્વીની  
આસપાસ વિંટયેલું વાયુનું આવરણ.  
( ૨ ) સંસ્થિતિ; હાલત; સંજ્ઞ.

વાતી, સ્ત્રી૦ વાટ; દિવેલ; ખતી.

વાવુલ, પુ૦ વાનો ગોટા; પવનનો  
ગોળો. ( ૨ ) વિં વાવાણું; વાયલ.

વાતોડું, વિં વાતગરૂં; વાચાળ.  
વાત્સલ્ય, ન૦ [ હં. ] વત્સલતા;  
મમતા; માયા. ( ૨ ) દયાળુતા.

વાદ, પુ૦ [ સં. ] મંત્રોત્તર રૂપે જે  
સંભાષણ થાય તે. ( ૨ ) સામ સામે  
તકરાર કરવી તે; ભાંગઝડ; ચર્ચા;  
જિહ્વાપોહ. ( ૩ ) કજિયો; ઠંટો. ( ૨ )  
ફરિયાદ ( ૫ ) સ્પર્ધા; સરસાઈ; હરી-  
ફાઈ ( ૬ ) છંદ. મમતા. [( ૨ ) વાળું.

વાદન, ન૦ [ સં. ] વગાડવું તે.

વાદવિચ્છેદ, પુ૦ [ સં. ] સામ  
સામી મંત્રોત્તરરૂપે જે ભાષણ તે;  
વાદ; સંભાષણ. ( ૨ ) તકરાર; ભાંગ-  
ઝડ; પ ચાલી.

વાદળી, ન૦ વરાળનો સમૂહ;  
અજા; આબડું; મેધ મંડળ. ( ૨ )  
આકાશ. ( ૩ ) અવરોધ; આડખીલી.  
( ૪ ) ભય-સંકટ વગેરેનો ઘેરાવો. ( ૫ )  
છાયા; કાંકણ; આવરણ. કિં ૫૦  
વાદળાં આવવાં=વરસાદનાં પગરણ  
થવાં. વાદળ ઘેરાવું અથવા ચડવું=  
ભય કમળી રહેવો. વાદળ વિખરાવું=  
સંકટ ઉતરી જવું. ૩૦ પ્ર૦ દળવાદળ-  
ખૂળ બરાવો.

વાદળી. સ્ત્રી૦ વરાળનો આકા-  
શમાં ધ્રુમતો સમૂહ; નાનું વાદળું.  
૩૦ પ્ર૦ વાદળી તાપ=વાદળીઓમાં  
થઈને ખડતો કડક તડકો; ચોમાસાનો  
આકરો તડકો. ( ૨ ) વિં વાદળાના  
જેવા રંગનું; ભૂરું.

વાદળી, સ્ત્રી० દરિયાઇ માણીનું  
મધપ્રકા જેવાં કાણુંવાળું પોતું અને  
મુકું સારીર-ખાણું.

વાદળું, ન० વાદળ. (૨) અણુ-  
મમલું આવરણ. (૩) સંકટ: દુઃખ.

વાદિત, ન० વાણું, ઢોલ, બુંગળ.  
સ્પર્શી, વગેરે વાદ.

વાદી, વિં વાદ કરનાર: વક્રસારી.  
(૨) કૃષિવાદ કરનાર, દાહ માગનાર.

(૩) એક વાદને સમર્થન કરનાર  
આશ્રયવાળું. (૪) ગાદી; ખેસાડી;  
ભદ્રનર; સાપ, મોળ વગેરે માણીને  
પાળી ખેલ કરાવનાર. [ખાણગર.

વાદીગર. પુ० ગાદી; ખેસાડી;

વાદીકું, વિં વાદે ચડી નય  
એવું. (૨) મમતી. (૩) ચક્રસીકું;  
ઠંદીકું. [વાન્તિંદર.

વાદા, ન० [સં.]; વાણું; વાજિત;  
વાધણું, સ્ત્રી० હેડકા; અઠકેલા

શાસનું રહી રહીને બહાર નીકળવું તે  
વાધણી, સ્ત્રી० વાધણ; હેડકા.

વાધર, ન० વાધરડી [વાધરી.

વાધરડી, સ્ત્રી० ચામડાની પડી;

વાધરી, સ્ત્રી० વાધરડી.

વાધણું, કિં અ० વધણું; આગળ  
ધપણું, કલ્યાણ ધણું. (૨) બનણું.

વાન, અ० વાણુંને અર્થે વપ-  
સતો પ્રત્યય: -ધનવાન.

વાન, ન० સારીર. દેહ; ખાણી.

૨) સારીરનો વણું; રંજ (૩) સ્વરૂપ.

૪) દાદથી કુખડેલી આમડી. કિં

મ० વાન વળણું=સારીર ઘાટમાં આવણું;  
ભરાણું હેડે સોળે સાન ને વિશે વાન.

વાનગી, સ્ત્રી० ચોડી ને સારી  
નવાઈની ચીજ; નમૂનો; માસડો.

વાનપ્રસ્થ, પુ० [ સં. ] મનુષ્ય  
છવનની એક અવસ્થા. ત્રીજો આશ્રમ;  
( ધર્મ ) શાસ્ત્રમાં ચાર આશ્રમ હેઠેલા  
છે-શ્રવણયર્થાશ્રમ, શ્રદ્ધત્યાગ્રમ, વાન-  
પ્રસ્થાશ્રમ અને સંન્યાસાશ્રમ. )

વાનર, પુ० [ સં. ] મધુસના  
આકારનું પક્ષ પુછડાવાળું એક માણી;  
મકંટ; માંકડું; કપિ; પાંદડું ૨૦ મ०  
વાનરચેષ્ટા=પાંદડાં કરવાં તે.

વાનરું, વિં નગરી; રાની.

વાની, સ્ત્રી० ભત; પ્રકાર. (૨)

કુમળી જુવારનો પોખ. (૩) રાખ;

હાર. (૪) ચિતાની રાખ; વાની.

વાળવી ચિતાની રાખને નદીમાં નાખી  
દાડી વાળવી

વાનીર, ન० [ નં. ] એક ભતણું  
પાણીમાં થવું પાસ; નેતર.

વાણું, ન० ચીજ; વસ્તુ; જાણુસ.

(૨) વાત; બાબત. (૩) કપડાનાં

વચન; વાક્યબહાર (૪) વિનવણું તે;

આજીજી. વિનંતિ. (૫) રીત; પ્રકાર;

ભત.

વાનો, પુ० એક ભતનો સુગંધિ-

દાર પદાર્થ. ( ધુણેવ-પીડી વગેરેમાં,

પડે છે. ) કિં પ્ર० વાને ધાણડું=

પીડી ચાળવી. [ આકારી.

વાન્તિ. સ્ત્રી० [ સં. ] વહાડી;

વાપર, પુ. વપરાયું તે; ખરચ  
થઈ જવું તે; ખપ; વપરાશ; ખરચ.  
( ૨ ) ઉપયોગ. ( ૩ ) ભોગવટો.

વાપરવું, કિં સં વાપરવું;  
ખરચવું; ખપમાં લેવું. ( ૨ ) ઉપયોગ  
કરવો; ભોગવવું. ( ૩ ) રોકવું.

વાપી, સ્ત્રી [ સં. ] વાવ; વાવડી.  
વાણે, પુ. [ સં. વાવ્ય ] વાણે;  
ખીને વાણ આપવાને બનાવેલી ખાતર  
ને માટીવાળી યો ચી જમીન; ક્યારો.

વા-અરવું, વિ. સવું, સંખંધી,  
રુનેહી ને ઓળખીતું. [ અજિયું; વાકું.

વા વાણું, નં વા આવે એવું

વામ, સ્ત્રી બે હાથ પહોળા કરી  
છાતી સાથે મપાતી ને લંબાઈ તે. ( ૨ )  
વિ. [ સં. ] સુંદર; મનોહર. ( ૩ ) ડાણું;  
( ૪ ) ઉલટું; અવળું; -વામમાર્ગ. ૩૦  
મં વામદક્ષિ કરવી = જમીને ડાબે પાસે  
સૂઈ રહેવું. [ કદવું; નીચું.

વામણું, વિ. ઠીંગણું; ઢુંકા  
વામતા, સ્ત્રી અધમતા; હલ-  
કાઈ, નીચપણું.

વામન, વિ. [ સં. ] ઠીંગણું;  
નીચું; ઢુંકું. ( ૨ ) નાં વિષ્ણુનો પાં-  
ચમો અવતાર. વામનદાદશી = ભાદરવા  
શુદ્ધ બારસનો દિવસ.

વામમાર્ગી, વિ. વામ-ઉલટા  
માર્ગવાળા સંપ્રદાયને માનનાર તે-  
(વેદમાર્ગથી ઉલટા માર્ગ-સંપ્રદાય  
તેને માનનાર.) ( ૨ ) ડેવીભક્ત;

વામવું, કિં સં ભાર ઓછો

કરવાને કાઢી નાખવું; કમી કરવું.  
( ૨ ) ઉલટી કરવી.

વામવું, કિં ઓછું કરવું; ઘટા-  
ડવું. ( ૨ ) મટવું; રામીજવું.

વામા, સ્ત્રી [ સં. ] સ્ત્રી બાઈડી;  
નારી. ( ૨ ) લક્ષ્મી. ( ૩ ) સરસ્વતી.

વામાંગ, નં [ સં ] ડાણું અંગ  
તે; ચારીરની ને ડામી બાજુ તે. ( ૨ )  
સ્ત્રી; પત્ની.

વામાટામા, પુ. સંશયમાં  
વખત માળવો તે. ( ૨ ) આનાકાની;  
ગણતંત્રી. [ ભજનાર.

વાગડિ, વિ. વામમાર્ગી; ડેવીને

વામોર, વિ. [ સં ] સુંદર સાયળ  
વાળી સ્ત્રી.

વાય, પુ. વાયુ પવન. ( ૨ ) અં  
હાથ ( ૩ ) વાહવાઈ કહેવું આય તેની  
વાય = મળતરની વાહવાઈ

વાયક, નં [ પ્રત. ] વચન; વેણુ;  
વાક્ય; બોલ; કહેણું.

વાયજ, સ્ત્રી માતાઓ ઇસ્લામી  
ધર્મ સંખંધી ને ઉપદેશ દે છે તે;  
ઉપદેશ; ભાષણ.

વાયકું, વિ. વાયુ ઉત્પન્ન કરે  
એવું; બાદી કરે એવું ( ૨ ) મમતી;  
નિંદી. ( ૩ ) વહેમી; તરેહવાર સ્વભાવનું.

વાયણું, નં વરક-યાને અને  
સીમંતિનીને હોંસવું જમણ આપવું  
તે; ખુશાલીનું જમણ

વાયદાસર, અં નક્કી કરેલે વખતે  
મુદત પ્રમાણે; અવધિને દિવસે.



વાયદો, પુ. [ જ. વગર ] મુરર  
કરેલો વખત; મુદત; અવધિ. કિં મં  
વાયદો ધ્યાનનો=મુદત કરાવવી. કહે  
અગરતના વાયદો=ખેડો વાયદો.

વાયન, નં એક સુપકામાં ફળ,  
કંડુ અને ઠાંસડો મૂળી શ્રમણને દાન  
માં આપવું તે. [ ચોમાસું.

વાયદું, નં ખરડિયું; કોરડું

વાયદો, પુ. વાયુ; પવન. કિં  
મં વાયરે ચડવું=ફરેકારાં જવું;  
વિચારના તરંગો ઉપર ઉઠવું. (૨)  
ખૂબ ખીલવું.

વાયક, વિં વાડત; વિચારના  
ફલરામાં આવે તેમ કરનાર; દુરંગ  
આવે તેમ વતનાર; અંચળ; વહેમી;  
તરંગી. (૨) કીણા મુલાયમ પોતવું વચ,  
વાયદી, વિં વાયલ; તરંગી;  
તરેલવાર.

વાયંચ, વિં [ સં. ] પશ્ચિમ  
અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેનો ખુણો.

વાયસ, પુ. [ સં. ] કાચરો. વાય.  
સાન=આઈમાં કાચડાને નાખવાનું  
અન્ન. (૨) લી નય એવું એક ઝીંક-  
માંથી નિકળતું તેલ; ટરપેનટાઇન.

વાયુ, પુ. [ સં. ] વા; પવન.  
(૨) બાદી; અપંગો વાયુલક=પૃથ્વીની  
આસપાસ વિંચાયેલું વાયુનું પદ; વાયુ-  
વરણ. વાયુવર=વાયુમાં ફરનાર પંખી.

વાયુ, નં દીલો મૂલવાનું મા-  
યીનું ફાનસ.

વાર, પુ. તણ કુટની લંબાઈ  
માથ; ચાડ.

વાર, પુ. [ સં. ] સાત મહોના  
નામ ઉપરથી પ્રાંતમાં સાત દિવસનાં  
નામ તે;—રવિ ઉપરથી રવિવાર, મંગળ  
ઉપરથી મંગળવાર, ગુરુર; અઠવાડિ.  
વાના સાત દિવસમાનો એક દિવસ  
તે. (૨) નં વારિ; પાણી; નળ

વાર, સીં દીલ; જોડી. (૨) સમય;  
વેળા. (૩) ઘિપ; પાળો; ફેરા; આરુત્તિ.  
(૪) મુળળ; પ્રમાણે. (૫) તરત; આ  
લક્ષ્યે જ. (૧) વદાર; કુમક; મદદ.

વારણ, નં [ સં. ] વારવું તે;  
અટકાયત; રોકાણ; રોક. (૨) દાધી;  
અળ. [ તંદન; મીઠકાં; ઓવારણાં.

વારણ, નં વદાસનાં અભિ.

વારતા, સીં વાર્તા; કથા; કહેણી.

વારતેલેવાર, પુ. જાત ઉત્પન્ન

દિવસ; આતંકનો અવસર.

વારણ, કિં સં. આટકાવડું;  
અન્ન કરવી; ચોલાવડું.

વારસ, વિં [ જ. ] મરનારની  
પછી આવવાર; મિલકતનો હકદાર.  
(૨) પુ. ઉત્તરપશ્ચિમરી; કાવાદ; ઔરસ  
અથવા દાંતક.

વારસનાસું, નં મરનારે પો-  
તાની મિલકત બાંધકને મળે એવા લે-  
ણી કરેલો લેખ તે; પતિવતનાસું.

વારસો, પુ. [ જ. ] મરનારની  
માલ મિલકત તેના વારસને મળી લેવા  
તે; ગીરાસ; વતન; દાયમાજ. (૨)

માલમિલકત; ધન, પૈસો વગેરે તે.  
(૩) પરંપરાએ ઉતરી આવેલું તે.

વારંદ, નં [ સં. ] ગુનેગારને  
એકદમ પકડી લાવવાનો તાંત્રીદનો  
દુક્રમ. [ ફરીને.

વારંવાર, અં વારંધડીએ; ફરી  
વારાણસી, [ સં. ] કાંચી;  
બનારસ.

વારાફરતી, અં નંમ વારો  
આવે તેમ; એક પછી એક; ક્રમ  
પ્રમાણે.

વારાફેરા, પુ. વારંવાર આવડું  
જડું તે; આંટા ખાવા તે. [ વેસ્થા.

વારાંગના, સ્ત્રીં [ સં. ] ગણિત,  
વારિ, નં [ સં. ] જળ; પાણી.

વારિજ, નં [ સં. ] પાણીમાં  
હતપન થયેલું તે; કમળ; પદ્મ; પોયણું.

વારિજ, સ્ત્રીં [ સં. ] પાણી-  
માંથી હતપન થયેલ-સમુદ્રપુત્રી;  
લક્ષ્મી; રત્ના; વિષ્ણુની પત્ની.

વારિધિ; પુ. [ સં. ] સમુદ્ર;  
સાગર; દરિયો.

વારિનિધિ, પુ. [ સં. ] પા-  
ણીનો ભંડાર; સમુદ્ર; સાગર; દરિયો.

વારી, સ્ત્રીં વારો; પાણી. (૨)  
શેરડીનો રસ હઠાળવાનું બગતણું.

વારી, અં વિભાગ પાડેલું હોય  
તેમ; વિગત જુદી પાડી હોય તેવું—  
ભતવારી.

વારીજડું કિં અં કીદા કીદા  
થઈ જડું; ખુરા ખુરા થઈ જડું. (૨)

ગોહી પડવું; ગોવારણાં લેવાં (૩)  
વારી ભઈ; બધા લઈ એવાં અર્થમાં.

વારુણી, સ્ત્રીં [ સં. ] વરુણ સં-  
બંધીની-પશ્ચિમ દિશા. (૨) મંદિરા.

વાર, વિં સાર; મળેલું; સુંદર.  
(૨) અં ઠીક; સારું; હા; અસ્તુ.

(૩) બલે; વાહ; ગોહો. [ ડીએ ધડીએ.  
વારેધડીએ. અં વારંવાર; પુ-

વારેદાર, વિં વારાવાણું; નેનો  
વારો હોય તે. (૨) કર ઉપરાવનાર.

(૩) કમાનુસાર કામ ઉપર ચઢનાર.  
(૪) અનુક્રમે નેનો નેનો હંક હોય તે.

વારેવારે, અં વારંવાર; ધડીએ  
ધડીએ; રહી રહીને. હંમેશા.

વારે, પુ. ક્રમ કરવાને કરાવેલો  
ક્રમ; પાણી. (૨) વેપારીઓએ

પાળવાની રત્નઓમાં એકાદ જાણે દુ-  
કાન ખુદી રાખવાને ગોઠવેલો અનુક્રમ

તે; પાણી; વારી. (૩) દાવા; અનુ-  
ક્રમ તે; પાણી; વારી; ભાગ. (૪)

એપ; ફેરો. (૫) અણોળે, કહે-  
સો વારા સાસુના તોએક વારો વહુનો.

વાર્તા, સ્ત્રીં [ સં. ] વાત; કથા;  
કહાણી; ગાથા. (૨) સમાચાર; ખ-

બર. (૩) બનાવ. (૪) દંપતીકત;  
વ્રતાંત.

વાર્તિક, નં [ સં. ] ચતુર્થ  
ઉપરનો લંબાણ ખુલાસાવાર સમજાવી;

વિવેચનવાળી ટીકા. (૨) બાતમીદાર;  
ચાર.

વાર્ષિક, વિં [સં.] વરસે વરસે આવતું; વર્ષ સંબંધી. (૨) વરસ દિવસનું.

વાણેય, પું [સં.] વૃષ્ટિવંશ નો પુત્ર; શ્રીકૃષ્ણ.

વાલ, પું એક ભવનું કોણ; ઝાલર; ઓળિયા. (૨) ત્રણ રતિભાર જેટલું વળત તે. (૩) વઢાલ; ખ્યાર; ગ્રેમ.

વાલપાપડી, સ્ત્રી વાલની રાંઝ વાલરા, સ્ત્રી આગવા પાકના ખુપરા ભાગવામાં આવ્યા હોય એવો જમીન.

વાલમ, વિં વઢાલો; વલ્લભ; પ્રિયજન. (૨) બાલકની એક નાવ.

વાલિયા, પું ડોળા ખાંધવાની દોરી; ડોરણાની દોરા. (૨) તાજવાની દોરીઓ-સાટો. (૩) નેતરાં.

વાલી, વિં [આ] રક્ક; પાતક; મુરખી; વડીલપણનો જેને દક્ક હોય તે; શરણ આપનાર; હિમાયતી. (૨) સ્વામી; પ્રણી; માલીક. (૨) વઢાલી; વલ્લભા પ્રિય.

વાલીધોડો, પું મજબુત બાંધાનો ને સારી ભતનો-આધાન મટિ ખાસ રાખેલો ઘેરા.

વાણુકા, સ્ત્રી [સં.] જેવી વાણુકાયનું-રેતી ગરાવી વજત માપવાની રીતી.

વાણું, [સં.] વઢાણું; વલ્લભ; પ્રિય; ખ્યાર. (૨) હેલ કપને એવું.

(૩) મનને પસંદ પડતું; મનમગ્ન.

(૪) માનીતું.

વાલેસરી, વિં વઢાલ રાખનાર.

(૨) દિવસની, શુભચિંતક. (૩) આપ્ત.

વાલોળ, સ્ત્રી નડા વાલની પાપડી. [ કાય છે તે વેલો.

વાલોળિયો, પું જેને વાલોળ

વાલ, સ્ત્રી [સં. વાર્ષિકા.] ઢાળ

પડતાં પત્રવિધાં વાળે લંબાણ કુલે.

વાવટો, પું વલ; પટાકા; નેલો.

વાવટા કાઠી-પલનો કંઠ; કંઠો. કિં

મળ વાવટો ચડાવેલો-જય ચિહ્ન

ફાવડું. (૨) નહેર કરવું.

વાવડ, પું સમાચાર; ખબર.

(૨) વાળ; પત્તો. [ વાવ.

વાવડી, સ્ત્રી વાર્ષિકા; નાની

વાવડીય, નં એક ભતની

ઓસડમાં વપરાતી વનસ્પતિ ને તેનાં

મરી જેવાં ઝિવાં.

વાવણિયો, પું ખેતરમાં અનાજ

ઘોરવાતું ઘોલર; ફડકો; ચાઓળ;

વરેલું. [ ઘોરણી; ઝાવું તે.

વાવણી, સ્ત્રી વાવણું તે;

વાવર, પું પ્રચાર; કાલેક રાખનો

કપાડ. (૨) વપરાસ. ખપ; ઉપયોગ.

વાવરણું, કિં સળ ખરચણું;

કાઠી દેવું.

વાવણાં, નં વવખાં; ફાંફાં. (૨)

વસવાવાને ખેડી ખાવા આપેલી જમીનાં

પસાવણું. [આખમાં પડેલું કીણું કંઠ.

વાવણું, નં પસાવણું. (૨)

વાવણું, કિં સં જિયાંને જમી-  
નમાં નાખવાં; રોપણું. (૨) ઉત્પન્ન  
યાવ, ફળે, કે જમીનીકળે એમ કરણું.

વાવટોળા, નં વટોળિયો  
અથવાત; વાવું તોફાન.

વાવા, વિં સાર; મળેણું; સરસ;  
કુદર. (૨) અં વાદવાઈ.

વાવાઝોડું નં પવનનું મોડું  
તોફાન; વાવટોળ.

વાવાદણ, નં જોરથી પવન  
ચાલવો અને વાદળ ચડી આવવાં તે.  
(૨) જોરથી પવન ડુંકાવો ને સાથે  
સાથે વરસાદ પડવો તે. (૩) સંકટ;  
મોટી આફત.

વાણું, કિં અં વહણું; પવન  
ડુંકાવો. (૨) શરીરને ઢવા લાગવી.  
(૩) વાગણું; બજણું; અવાજ નિક-  
ળવો. (૪) ખેંચાણું; તણાણું. (૫)  
વિયાણું. પ્રસવ થવો.

વાણું, કિં સં સમભવણું;  
પટાવણું; ઉતરણું. (૨) ફોસલાવણું;  
હમણું. (૩) વગાડણું; બજાવણું.

વાવેતર, નં વાવણું તે. (૨)  
વાવેણું તે; કરણણ. (૩) જેમાં વાવેણું  
હોય તે જમીન (૪) પાક.

વાસ, પું ઓં [ સં. ] અંધ;  
પરિમળ; બો. (૨) વસ.

વાસ, પું [ મં. ] વસણું તે; રહેણું  
તે; રહેઠાણ. (૨) વસ્તી; (૩) મહોત્સવો;  
પોળ, વાડો (૪) ઘર; મકાન. સ્થાન.  
(૫) આશ્રમ; મુકામ. (૬) ઘરખડ્યો.

કિં પ્રં વાસ પુરવો=રહેવા જણું.

વાસકસજ્જા, ઓં અં નાચિ-  
કાઓમાંની એક નાચિકા; રીયા તૈયાર  
કરી મીઠમગી વાઢાં લેવા કરતી હોય  
એવી નાચિકા.

વાસકુદ, પું [ સં. ] બંદી;  
કળલે; બદન. (૨) ચોળી; પોશકું.

વાસલુ, નં કામ; બાંડ; પાત્ર;  
ભાજન. વાસલુકુસલુ=વાસલુ વગેરે.

વાસના, ઓં [ સં. ] ઇચ્છા;  
ભાવના; મન. (૨) અધે; પરિમળ.

વાસર, પું [ સં. ] વિષય;  
હકારો; વાર; વિન.

વાસરમણિ, પું [ સં. ] સૂર્ય;  
રવિ; આદિત્ય.

વાસરણું, કિં અં વાદણું.

વાસવ, પું [ સં. ] ઇશ્વર.

વાસણું, કિં સં બંધકણું;  
કાંકણું; અડાવણું. (૨) વગાડણું;  
બજાવણું. (૩) કિં અં વાસવાણું  
થણું; ફેરી રહેણું.

વાસંતી, ઓં [ સં. ] વસંત  
ઋતુમાં ફાવતારી એક દુષ્કરેલ (૨)  
વિં વસંત ઋતુ સંબંધી.

વાસિત, વિં [ સં. ] વાસવાણું;  
પરિમળ યુગ, ફેરી રહેણું. સુખ મીઠાઈ.

વાસી, વિં રહેતાર; વાસ કર-  
નાર. (૨) જીવું; મરી રહેણું; નહિ  
વાળું. (૩) કરમાયેણું; આમળાયેણું;  
(૪) બગડી ગયેણું; વાસમારણું.

વાસીદું, નં ઠોરવું જણ- (૨)  
ધરો; પુન્ય; આહ- [મિટા નામ.

વાસુકિ, પું નામનો રાજા;  
વાસુદેવ, પું વસુદેવનો પુત્ર;  
જણ. [વાસો રહેનારો.

વાસુપિયો, પું એતરમાં રાત-  
વાસેલ, વિં વાસી રાખેલું  
એતર; સાંધું; કાળખી; કાનવી; પડ-  
તર રાખેલું.

વાસો, પું વાસ કરવો તે, રાત  
રહેવું તે. (૨) વાસરો દિવસ. (સારા  
જાતની મણતરીમા 'વાસો' કહેવાય  
છે-પાપ વાસા થયા.)

વાસ્તવ, વિં [ સં. ] ખરોખર;  
શોખ; પરિત. (૨) સાચું; ખરું; વાળખી  
વાસ્તવિક. વિં જેવું નેછએ  
તેવું; ખરેખરું; વાળખી; શોખ.

વાસ્તવ્ય, વિં [ સં. ] વસવાને  
શોખ એવું. (૨) વાસ કરનાર; રહેવાસી.  
વાસ્તુ, નં [ સં. ] નવા ધરમાં  
રહેવા જવું તે.

વાસ્તુપૂજન, નં નવા ધરમાં  
રહેવા જતા પહેલાં કરવામાં આવતી  
હોમાદિ ક્રિયા.

વાસ્તુવિદ્યા, સીં શિક્ષણ શાસ્ત્ર;  
મહાન બાંધવા સંબંધી વિદ્યા.

વાસ્તુશાંતિ, સીં વાસ્તુપૂજન.

વાસ્તે, અં કાલે; મટિ; અર્થે;  
સાર; લીધે

વાહ, અં વાહ; સાબાસ; ધન્ય.

(૨) સરમ ભરેલું છે એમ; (૩) અરે!  
હા! રૂં પ્રં વાહવાહ=ખૂદું સારું;  
ધન્ય ધન્ય; સાબાસીનો ઉદ્ગાર.

(૨) ઠીક; સાધારણ;

વાહક, વિં વહી જનાર; ઉચ-  
કાને લઈ જનાર. (૨) હાંકનાર; ચ-  
લાવી જનાર.

વાહન, નં જેની ઉપર બેસી દૂર  
જવાય તે:-ગેડો, બળદ, ઈંટ, હાથી  
વગેરે પ્રાણીઓ અને વચ વગેરે ગાડાં  
ગાડીઓ તથા ટ્રેન્કો પાલખીઓ તે.

વાહવું, વાવું; એતરવું; ડગવું.  
વાહિની, વિં વહેનારી; વહી-  
જનારી. રક્તવાહિની=રોહીને વહેના-  
રી નાદી. (૨) નદી; (૩) સેના.

વાહી, વિં વહેવું તે; વહેનારું.  
(૨) વાહિની. [ જંગમી; ગાંડું.  
વાહીઆત, સીં (આ.) મૂખ;  
વાળ. પું બાલ; ધુવાળા; કેશ. ]  
વાળજી, નં ઉતાર; વાળવું તે.  
(૨) વાળી કહેવો કચરો.

વાળવું, કિં સં વાંકું કરવું;  
નમાવવું; મરડવું. (૨) ગોળાકારે બ-  
નાવવું; વંટો કરવો. (૩) કસી  
કરવી; ગોઠવવું; સંકેતવું. (૪)  
શળ પડે તેમ કરવું; ખીડવું. (૫)  
ગોળગાંઠ બાંધવી:-અંબોડો વાળવો.  
(૬) પાછું ફેરવવું; બીજ દિશા તરફ  
દેંધરવું. (૭) રડવું. એડો વાળવો=મેં  
દાંકાને રડવું. (૮) આજ્ઞ કરવું. વરસી  
વાળવી=વાર્ષિક આજ્ઞ કરવું. (૯) અ-

સર ન કરે એમ કરવું; ઉતારવું. (૧૦) હુચકો કરવો; માથે ઉતારવું.:-દાણા વાળવા. (૧૧) ગોળો કરવો.:-લાડુ વાળવો. (૧૨) ખીચડો કરવો. (૧૩) ઉંધું ખણવું; ખજાડી નાખવું. (૧૪) જોરવાળું કરવું. (૧૫) સુધારવું; કસાવવું; મરોડદાર કરવું.:-અક્ષર વાળવા. (૧૬) હાથરો સમાવવો; દિવાસો દેવો. (૧૭) પાછું આપવું; બરપાછ કરવું. (૧૮) જવાબ દેવો. (૧૯) બહલો લેવો. (૨૦) કચરો કાઢવો; સાફ કરવું; ઝાડુ દેવું. (૨૧) વિખરાએલા કેશને હોળીને ઠીકઠાક કરવા. કિ. મ. હાથ વાળવા=કુટવું. ખગ વાળવા=થાક ખાવો. મન વાળવું=સતોષ પકડવો. જીભ વાળવી=અધરા ઉચ્ચાર કરતાં શીખવું. કમર વાળવી=મહેનત ઉઠાવવી. વાળી આપવું=માગતા પેટ માલ જમ્મે આપવો. વાળી લેવું=બદલો વસુલ કરી લઇને આપવું. (૨) વગર સહાયે ઉંચકી લેવું.

વાળાંક, પુ. ઢંભમ; નાપિક.

વાળાકુંચી, સ્ત્રી. નડા બરસટ વાળની સોનીની પીછી; નડા વાળનો આપણિયો.

વાળાગરણું, વિ. શેળમેળવાળું; મિશ્ર. (૨) બાદકું; વડલાદી.

વાળિયો, પુ. અનાજ ઉપણતાં રહેલો કચરો; ઉપણો. | ભૂખણ.

વાળી, સ્ત્રી. નય; વેસર; નાસા.

વાળુ, સ્ત્રી. રેલી.

વાળુ, ન. સતતનું ભોજન; વિવાળુ.

વાળું, અ. (પ્રત્યય) યુક્ત; સહવર્તમાન.:-ગુણવાળું.

વાળો, પુ. ધાતુ વગેરેનો તાર; તાંતણો. (૨) વનસ્પતિનો તાર જેવો રેસો. (૩) એક ભતની વનસ્પતિનાં લાંબા તાર જેવાં સુગંધીદાર મૂળિયાં. (૪) એક ભતનું સુગંધીદાર ધાસ ને તેની સળીઓ. (૫) પાણી મારફત શરીરમાં ગયેલો તંતુ જેવો એક જીવડો કે જે અંદર ગયા પછી શરીરનાં એકાદ જાગરને સુભડી નાડ પાડી ધીરે ધીરે બહાર નિકળે છે.

વાંક, પુ. વાળેલાપણું; વકતા; વાંકાપણું; વાંકારા. (૨) રાંટ; વળ; મરડાટ; તેડાઈ.

વાંક, પુ. સ્ત્રીઓને કાણી ઉપર પહેરવાતું એક ભળીદાર ધરણું; વાંકકું.

વાંક, પુ. ગુનો; અપરાધ; દોષ; વકસીર. (૨) ખોટ-ડ; ભૂલ. (૩) રાંટ; મરડાટ. વાંક કાઢવો=ભૂલ કાઢવી. (૪) દૂખણ.

વાંકડણું, વિ. વાંકું; વળેલું એવું. (૨) ખોટું લાગવું તે; વિરુદ્ધ લાગવું તે.

વાંકડવેલું, વિ. વેલા જેવું-વાંકું; ગુંથણીના વાકડા આંટાએવાળી વીંટી.

વાંકડી, વિ. સેવરધની; સારી ભતની સોપારી. (૨) ફકકડ; સરસ. (સ્ત્રી.)

વાંકડું, ન૦ સ્ત્રીઓએ કાણી ઉપર પહેરવાતું એક ધરણું; વાંક: ઘોડા-વાંક. (૨) દાઘની વચલી આંખોએ પહેરવાતું એક ધરણું; વેદ, ઘોડો.

વાંકડો, પુ૦ વરને આપવાની રીઠડ પૈઠણ, પહેરામણી; વરને આપવા દરાવેલી રીઠડ રકમ.

વાંકસાથીઓ, પુ૦ મેટી સાથીઓ; સાધિયાની એક તરેહ. (૨) મંડળ; મેખાચિત્ર.

વાંકાઈ, સ્ત્રી-વાંકાપણું; વાંકરા. (૨) ઉઘાઈ ટેકાઈ, (૩) આડાર; વિવિરૂદ્ધ આગ્રહ; હડીલાઈ.

વાંકાબોણું, વિ૦ બોલીને ફરી જનાર; આડાબોણું. (૨) જુડું; અમમાણિક. (૩) નિંદક; જુડું બોલનાર. [ (૨) આડાઈ (૩) વિરુદ્ધતા.

વાંકાશ, સ્ત્રી૦ વાંકાઈ; વંકતા.

વાંકું, વિ૦ વળેડું; વાંકવાણું; (૨) ઉઘડું, અવળું, વિરુદ્ધ. (૩) નાકું; બોડું. (૪) બાંકું; ઉભ; ટેકું; ફાંકડું. (૫) વિચિત્ર વલણવું. (૬) કુટિલ. કિ૦ મ૦ વાંકું આઘવું=વિરુદ્ધ વર્તવું; અનીતિએ ચાલવું. વાંકી નજરે જોવું=છાનામાના જોવું. વાંકું પડવું=નાખુરા થવું (૨) ઉંધું પડવું. વાંકું બોલવું=બોલીને ફરી જવું; નામુકર જવું. ૩૦ પ્ર૦ વાંકો દહાડો=કમળજીનો સમય. વાંકી નજર=કટાક્ષ; ધતરાણ.

વાંકુંજુકું, વિ૦ આડુંતેડું; સ-દેવસાજ વાંકું. (૨) અયોગ્ય લાગે

એવું. (૩) ગાળા ગાળવું; વધારે પડવું.

વાંકુંટૈડ, વિ૦ બહુજ વાંકું થઈ ગયેલું હોય એવું; વળીગયેલું વાંકુંવસમું, વિ૦ આડુંતેડું; અયોગ્ય અને આકર; કઠણ.

વાંકુંવરણાગિધું, વિ૦ ટેકાઈ ને ટાપટીપવાળું; અકકડપણે વર્તનાર; મરોડમાં રહેનાર.

વાંગલાં, ન૦ વલખાં; ફાંફાં.

વાંધું, ન૦ જખીન બોરાઈ જખને પડેલે લાલો અને ઉંડો ખાડો; કાતર, વાંધો, પુ૦ [સં. વર્ગ] વર્ગ; ૫-કિલ. (૨) ભલ; તરેહ.

વાંચન, ન૦ [સં. વાચન] વાંચવું તે; ઉકેલવાની ઢબજળ તે; પકન; (૨) ચિહ્નનો અર્થ સમજવો તે. (૩) કહેવું તે. (૪) અભ્યાસ; જ્ઞાન; માહિતી. [ક્રિયાવૃત્તિ સોપાન]

વાંચનમાળા, સ્ત્રી૦ વાંચવાન

વાંચનાલય, ન૦ [સં. વાચન આલય] વાચનશાળા; ગ્રંથાલય; પુસ્તકશાળા; લાયબ્રેરી. (૨) અભ્યાસગૃહ.

વાંચવું, [સં. વાચ્] અક્ષરે લખેલી ભાષા સમજાય તેમ ઉકેલવી. લખેલું જોઈને સમજવું અને બોલવું; મેટિથી ઉકેલવું. (૨) અભ્યાસ કરવો; જ્ઞાન મેળવવું; સમજવું; જાણવું; લખવું. (૩) કહેવું; બોલવું. (૪) ધેમજીવું; ચિંતવું. [ભાવના; કામના. વાંછના, સ્ત્રી૦ [સં.] ઇચ્છા;

વાંછા, સ્ત્રી [ સં. ] વાંછના.

વાંછિત, વિં [ સં. ] ઇચ્છેલું;  
પારેલું; અભિલાષિત.

વાંછ, સ્ત્રી અફળદ્રુપતા; પ્રભો-  
ત્પત્તિ નહિ થવાપણું તે.

વાંછણી, વિં [ સં. વચ્ચ્યા ]  
જેને પ્રભ ન થતી હોય એવી માદા-  
ત્રી તે.

વાંછણું, વિં ચોતાની ભાતિ  
વધારવાને-પ્રભોત્પત્તિ કરવાને અશક્ત.  
(૨) ન ફળે-ફુટે એવું તે.

વાંછિયામાફું, વિં વાંછિયાતું;  
ખીનવાસી. (૨) વાંછણું ધર-કુટુંબ  
તે. (૩) નિર્વંશ જતો રાખી આપનાર-  
એકતું એક બહુજ મોકું છોકરું.

વાંછિયું, વિં જેને છોકરાં ન  
થયા હોય એવું; પ્રભોત્પાદનની શક્તિ  
રહિત; અફળ રહે એવું; જેમાંથી નફો  
થાય નહિ એવું.

વાંટ, સ્ત્રી વહેંચણી; ભાગ  
પાડવા તે. (૨) ભાગ; હિસ્સો; ફાળો.  
(૩) નેવેલની પ્રસાદી. [ ભાગ પાડવા.

વાંટણું, કિં સં વહેંચણું;

વાંટો, પું ભાગ; હિસ્સો. (૨)

ગરાસમાં મળેલી જમીનનો ભાગ;  
રાજસેવાના બદલામાં મળેલી ખીન-  
કરવાળી જમીન.

વાંટો, પું કંવારો; વગર પર-  
ભેલો પુરુષ (૨) ત્રિધર; રંડાયેલો.  
(૩) કુટુંબ વગરનો માણસ. વાંટી=  
વગર પરભેલી સ્ત્રી.

વાંટરણું, કિં સં વિખેરી.  
વંછેરી નાખણું; યગાડી નાખણું. (૨)  
વેતરણું. કાપણું. (૩) કરડણું.

વાંટરી, સ્ત્રી ઉત અને કાગળ  
વગેરેને કરડી ખાનારાં એક ભતનાં  
છવડાં

વાંતિ, સ્ત્રી [ સં. ] હલદી.

વાંદર, પું [ સં. વાનર. ]  
માણસને મળતી આકૃતિનું એક વન.  
ચર પ્રાણી; વાનર; કપિ; મકંડ. વાંદર  
એટલે=મટકાળાં. વાંદર વેડા=વાંદ.  
રાત્રી માફક ચાળા કરવા તે.

વાંદરી, સ્ત્રી વાંદરની માદા;  
લોજલી. (૨) ખેડાળ ને ચિળાવલી સ્ત્રી

વાંદરું, નં વાંદર; મકંડ; કપિ  
વાનર. કહેં વાંદરને નિસરણી  
આપવી=મૂખને હરેરણી આપવી.

વાંદરો, પું નર વાનર; કપિ  
(૨) કળ; ચાંપ; થોડો (૩) તાળાને  
ખીલો; હલાળો. (૪) સળગાવતા  
આમતેમ કુદે ને છુમરી ખાય એવી  
આતસબાજ.

વાંદો, પું લેજવાળો જગોમાં  
થતો રાત્રી પાંખવાળો છવડો; ઝલ  
વંદો. (૨) એક ઝાડમાં બીજ  
ભતનો છાડ હોય તે

વાંધર, વિં વપણ વિકારવાળો  
ખજ; જેના વપણ વધી ગયેલા હોય  
એવો આખણો.

વાંધો, પું હરકત; અડચણ.  
(૨) બાધ; મત ભેદ. (૩) વિરોધ;



તકાર (૪) રાક; વહેમ. (૫) દોષ; ભૂલ; ખોટ.

વંશીયા, વિં વાંચક; જેમ તેમ વિવેક વગર વધારે જોયે એવું; અસ્થિર સ્વભાવનું. (૨) કોમટ; અમધું. (૩) માલ વમરનું.

વંશીયાઇ, સ્ત્રીં મનની અસ્થિ-રતા; વાંચકપણું. (૨) ઉડાઉપણું.

વાંસ, પુ. [ સં. વંશ. ] કલા સોટા જેવી વેરવેરે ખાત ને ગાંઠવાળા એક વનસ્પતિ; વંસ; કીચક; વેણુ. ૨) લાંબો આંકડાર સોટો; વળો.

(૩) ૭-૮ હાથ જેટલું પરિમાણ-માપ તે. (૪) છેડે લાકડાનું ફૂલ જેવો દહીં લાંબવાનો વાંસ:—વસો-લાનો વાંસ. ૩૦ મં વાંસ ફેરવો=ધરમાં કંઈ નહિ હોયું.

વાંસકપૂર, નં વાંસમાંથી નીક-ળતો કપૂર જેવો ધોળો પદાર્થ; વંસ-લોચન.

વાંસડો, પુ. વાંસ; લાંબો સોટો.

વાંસફેરો, પુ. વાંસને ફેરવનારો; વાંસને ચોરી તેનાં કાંબડાં કરનારો. (૨) વાંસની ટોપલીઓ વચેરે બનાવનારો.

વાંસલડી, સ્ત્રીં કુ કલાથી વાગે એવી વાંસની છુંગળી; વાંસળી; પાનો; વેણુ; બંસી. [સુતારનું] એભર.

વાંસલો, પુ. લાકડા ઊલવાનું

વાંસળી, સ્ત્રીં વેણુ; બંસી;

પાનો. (૨) હારે એક એક રૂપિયો રહે

એવી મજબુત કપડાની લાળી ઠોચળી.

વાંસી, સ્ત્રીં એક છેડે ફાટરાડા જેવું ફળું જેસાડેલો વાંસ; એક એભર. વાંસે, અં પાછળ; પૂંડે.

વાંસો, પુ. બરડો; પીઠ. ૩૦ મં વાસો ભારે યવો=માર ખાવાનાં લક્ષણ વર્ણ. [ વાડો.

વાંસોઠ, નં વાંસનું વન; વાંસ-વિ, અં [ સં. ] જાદાઈ, અભાવ, ફેરફાર, વિવિધતા, વિરોધ, પ્રતિજ્ઞતા, ચક્ષત, ફેલાવો અને પુનઃપ્રવર્તન વગેરે બતાવનારો લેખસર્ગ:—વિરોધ, વિધના, વિચાર, વિરમણ વગેરે.

વિચ્છાણું; કિં અં બચ્ચાને જન્મ્યાપવો; જલુવું.

વિકલ, [ સં. ] અધર; મુસોલ,

(૨) કલણ; જળાર. (૩) લયંકર;

(૪) અલ્પક. [લગે એવું; બિયામણું.

વિકરાળ, વિં [ સં. ] બીક

વિકલપ, પુ. [ સં. ] અપવાદ;

લકાવત. (૨) અનિશ્ચય; ઠચુપણ.

(૩) જેમાંથી ગમે તે એક પાલી શકે

એવું તે. (૪) કલ્પનામય વિચાર;

લક્ષિતક.

વિકલ્પનું, કિં અં [ સં. ]

ઉપકલ્પ; ફૂલનું. (૨) પહોળું ધવું.

વિકળ, વિં [ સં. ] આતુર;

આકળું; ખડાવરં.

વિકળતા, સ્ત્રીં વકળપણું;

આતુરતા; અકળામણ.

વિકળા, સ્ત્રીં કળાનો સાકનો

લાગ; ફાલુઓ પણ લેડો વખત.

વિકાર, પુ. [ સં. ] અસવ  
સ્થિતિમાં થતો ને ફેરફાર તે: ખરાડ.  
(૨) રોગ; ઘાજણી. (૩) વિપરી-  
તતા; વિપર્યય.

વિકારી, વિ. વિકારવાળું; જમ-  
દીગરેડું. (૨) વિકાર ઉત્પન્ન કરે  
એવું; રોગી; અપ્રમથ. (૩) ખરાબ  
જીવનોવાળું; કુન્નિત.

વિકારી, પુ. [ સં. ] ખીલવું  
તે; ઉપડવું-ફૂલવું તે; ઉદ્ધાટન; (૨)  
ખુલ્લું મગ્નું તે; ફેલાવ; પ્રસવ આલિ-  
ન્ધાર. (૩) તેજોમયતા; જાગૃકી.

વિકારીવાદ, પુ. વતરપતિ અને  
પ્રાણીઓ વગેરે દેશ, ક્ષણ અને  
પારસ્થિતિને લઈને વધવાં અને ખીલવાં  
જાય છે એવો મત; ઉત્કાન્તવાદ.  
(પુરુષમાં ડાવિનનામના વિદ્વાને ગયા  
સૈકામાં આ મત પ્રતિપાદન કર્યો ત્યાર  
પછી ઘણાં શાસ્ત્રોને તે લગાડવામાં  
આવ્યો છે.)

વિકારી, પુ. [ સં. ] ઉપડવું તે;  
ફૂલવું-ખીલવું તે. (૨) તેજ; પ્રકાર.  
(૩) હરખ; આનંદ.

વિકારી, કિ. અ. ખીલવું;  
ફૂલવું; ઉપડવું. (૨) કિં. અ. ઉપા-  
ડવું; પઠોળું કરવું; ફાડવું.

વિકારી, વિ. ફૂલનારું; ખીલ-  
નારું. (૨) ખુલ્લું; પઠોળું. (૩)  
આનંદ આપે એવું.

વિકારી, વિ. [ સં. ] વેરાવણું;  
ફેલાવણું. વિખરાવેણું. (૨) ઉઘાડેણું;  
ફીંદાવેણું.

વિકૃત, વિ. [ સં. ] બગડી ગયેણું;  
ખરાબ; બેઠાળ; તરિહવાર. (૨)  
વિખર પામેણું.

વિકૃતિ, સ્ત્રી. [ સં. ] વિકાર;  
વિક્રિયા; ખરાબી.

વિકૃષ્ટ, વિ. [ સં. ] ખેંચેણું;  
લાલેડું; વાળી નાખેણું. (૨) ધસરેડું.

વિક્રમ, પુ. [ સં. ] પરાક્રમ;  
પુરુષાર્થ; શૌર્ય. (૨) પરાક્રમવાળું;  
સૌભાગ્ય; ભઠોળલાલી, (૨) પગડું;  
હદમ. (૩) જીજ્ઞાસુ પરાક્રમી પરી-  
પકારી મેટો રાજા. વિક્રમ સંવત =  
વિક્રમ રાજાએ ચલાવેલો સંવત્સર.

વિક્રમ, પુ. [ સં. ] વેચાણ;  
મૂલ્ય લઈને આપવું તે. (૨) વફો.

વિક્રાંત, વિ. [ સં. ] પરાક્રમી;  
બહાદુર. (૨) આક્રમણ કરી ગયેણું.  
(૩) હરેરાવણું.

વિક્રિયા, સ્ત્રી. [ સં. ] વિકાર;  
વિકૃતિ. (૨) જમડણું તે.

વિક્ષેપ, પુ. [ સં. ] આંતરો;  
ખતરો; આડ; અડચણ; હરકત;  
અટકાવ. (૨) અવધાન. (૩) વાર;  
વિલંબ. [વિપ; વખ.

વિખ, ન. [ સં. વિપ. ] ઝેર;  
વિખડું; ન. વિખ.

વિખરણું, કિ. અ. [ સં. વિક્રિયા ]  
વેરાણું; છડું છડું પડવું; ખરડું.

વિખરાણું, કિ. અ. વેરાણું;  
ફેલાણું; ખરાણું. (૨) આમ તેમ છડું  
છડું થઈ જવું.

વિખવાદ, પુ. કળિયો; તકસર;  
વેગેર. [ શ્રી. (૨) વિખાન્યા.

વિખિયા, સ્ત્રી. હેરીથી કુલ્ય

વિખે, અ. વિધે; માં. (૨)

વિધે; સંખધે; અથે.

વિખેરવું, કિ. સ. છડું પાડવું;

વિખેરી નાખવું.

વિખ્યાત, વિ. [ સં. ] નામાં-  
હિત; પ્રખ્યાત; નામીયું.

વિખ્યાતિ, સ્ત્રી. [ સં. ] નામાં-  
હિતપણું; પ્રખ્યાતિ; પ્રસિદ્ધ. (૨)  
યરા; છીતિ; આખર.

વિગત, સ્ત્રી. સારી રીતે જણેલું  
એવું તે; બીના; હજીકત; તપસીલ.  
(૨) માહિતી. જણ.

વિગતવાર, અ. સઘળી હજીકત  
સાથે; તપસીલવાર; ખુલાસાઓ સાથે.

વિગેરે, અ. વિગેરે; આદિ લઈને  
એમ.

વિચક, પુ. [ સં. ] તકસર;  
જગડો. લડાઈ; વડવાડ. (૨) સારી;  
દેહ. (૩) વ્યાપરજુમાં-સમાસના  
સખો જુદા પાડવા તે (૫) અંસ;  
ભાગ; હુકડો. (૬) આકાર, સ્વરૂપ.

વિમલવાન, વિ. સારી-દેહ-  
ધારી માણી.

વિધરવું, કિ. અ. વેરાઈ જવું;  
જુદું પડી જવું; છડી જવું. (૨)  
તાપથી ઓગળી જવું.

વિધરાવું, કિ. અ. વિધરવું;  
વેરાઈ જવું. (૨) ઓગળી જવું.

વિધરો, પુ. કળિયો; જગડો;  
ટોટો. (૨) કુસંધ.

વિધાત, પુ. [ સં. ] મારડું તે;  
પા કરવા તે; ધાત; સંદાર. (૨)  
હાર; નારા.

વિધાતક, વિ. તોડી પાડનાર;  
નારા કરનાર (૨) પાપમાત્રી કરે  
એવું; ઉચ્છેદક.

વિધન, ન. [ સં. ] વાંધા; હારકત;  
અડચણ; નડવર; આડખીત્રી; પ્રત્ય-  
વાય. (૨) સંહત; વિપતિ; કુખ. (૩)  
મુશ્કેલી; વિડંબના.

વિધ્નહર, વિ. વિધને હરનાર;  
અણપતિ.

વિધિત, વિ. વાંધામાં આવે  
પડેલું. (૨) કોઈ કારણે અટકેલું.

વિચક્ષણ, વિ. [ સં. ] તરત  
સમજી લેવું એવું. (૨) આલોક. (૩)  
જણેલું; સાલું. (૪) નહિ ગાંજ્યું  
લેવું એવું; કાળેલ.

વિચરવું, કિ. અ. [ સં. વિચર ]  
જવું; ચાલવું; બહાર જવું; નિકળવું.

વિચાર, પુ. [ સં. ] ઇંદ્રિયો  
મારકત જણાવેથી બાબત ઉપર મન-  
માં ચાલતો ને વ્યાપાર તે; ચિંતન;  
મનન. (૨) અભિપ્રાય; મત; નિશ્ચય;  
કસત. (૩) હિંદુ દેવ, આરાધ. (૪)  
વિવેક; સમ્યક્તા, મર્વાદા. (૫) કલ્પ-  
ના; વર્ક; મનમુઓ. (૬) ચિંતા; ફિકર;  
કાળજી. (૭) ધ્યાન; લક્ષ, (૮) પદ્યા-  
રૂપ.

વિચારક, વિં વિચાર કરનાર.

વિચારણા, ક્રી० વિચાર કરવો.  
તે. (૨) પરીક્ષા; તપાસ.

વિચારણું, કિં સઠ વિચાર કર-  
વો; મનમાં ંયાપાર ચલાવવો; સાર  
અસાર સમજવો.

વિચારિત, વિં વિચારેલું; વિં-  
તેલું. (૨) મનથી નહીં દરેલું.

વિચારી, વિં વિચારશીલ; વિ-  
ચારવાળું. (૨) કાલું; સાલું.

વિચિ, ક્રી० તરંગ; લહેર;  
મોલું. [ ચાલાક.

વિચિક્ષણ, વિં વિચિક્ષણ; ચક્રશ

વિચિત્ર, વિં [સં.] વિવિધતા-  
વાળું; ભાત ભાતલું; તરેલવાર. (૨)  
અભયમ જેવું; અદ્ભુત, નવલ. (૩)  
ઘાટ વગરનું. (૪) અંચળ મનનું.

વિચિત્રતા, ક્રી० વિચિત્રપણું;  
તરેલવારપણું. [ એમાન.

વિચિત્રન, વિં [સ] ચેતનારહિત;

વિચેષ્ટ, વિં નિષેષ્ટ; એવાન;  
અંશારહિત.

વિચેષ્ટા, ક્રી० [ સં. ] ચેષ્ટા;  
મરકરી. (૨) અડપણું. (૩) નિષિયા;  
જડતા. [પરેલું; ફાટી તુટી ગયેલું.

વિચ્છન્ન, વિં [ સં. ] જુદું  
વિચ્છેદ, પું [સં.] છેદ; કાપ;

ii. (૨) કાપીને જુદું પાડવું તે. (૩)  
ડાઢાં; વિભેગ.

વિચ્છણવું, કિં સઠ પાણીએ  
ખંખાણવું; પાણી નાખીને ધોવું. (૨)

ઉછળવું; ચમકવું. (૩) છેતરવું; કાઢવું.

(૪) કાપી નાખવું; ખંખેરવું.

વિધુઆ, (વિધુવા), પું સ્ત્રીઓને  
ખમને અંગુઠે પહેરવાલું ધરણું;  
વીંછીના આકારનાં ફૂલ.

વિછોડ, પું જુદું પાડવું તે;  
અજડું રાખવું તે; વિભેગ; જુદાઇ.

વિજ્ઞાનવાર, પું વીંજ્ઞાનો  
પવન. વિજ્ઞવાળાએ જાતના ધાસનાં  
સુગંધિદાર મુળિયાંના વાળા તે.

વીંજ્ઞો, પું [ સં. જ્યજન ]  
પંખા; હવામાં હવાબાધી વાની  
લઢરીઓ આવે એવી બનાવટ.

વિજન, વિં [ સં. ] જ્યાં મનુ-  
ષ્યનો સંચાર ન હોય એવું; ઉજ્જન  
(૨) એકાંત; જ્યાં કોઇ હોય નહિ  
એવું; વેરાન.

વિજય, પું [ સં. ] જીત; ક્ષેત્ર;  
જય. (૨) એ નામનો વિજ્યનો પોળિયો.

વિજયા, ક્રી० [ સં. ] દુર્ગા-  
પાર્વતીની સખી. (૨) ભાગ.

વિજયાદશમી, ક્રી० આરો  
શુદ્ધ દશમનો તહેવાર, દશરા. (પ્રસાદનો  
અને ચતિઓ વચેરે જેઓ ચોમાસું  
એક ઠેકાણે અટકી રહ્યા હોય તેમને  
પ્રવાસ કરવાનો દિવસ.)

વિજયાનંદ, પું [ સં. ] જીત  
ધયાની ખુશાલી.

વિજયી, વિં [ સં. ] જીતેલ;  
ક્ષેત્ર એળેનેલી હોય એવું; ક્ષેત્રમંદ;  
જયવંત; ચરચી.

વીજળી, સ્ત્રીં [ સં. વિચુત. ]

વાદળાં એક બીજ સાથે અચડાવાથી આકાશમાં તેજનો જે બહુકો થતો દેખાય છે તે; વીજ; નિધુત. (૨) એક તેજોમય શક્તિ; ઇલેક્ટ્રીસિટી; રાસાયનિક સંયોગથી અથવા ઘર્ષણથી ઉત્પન્ન થતી એક શક્તિ.

વિભાતિ, સ્ત્રીં પરનાત-નત તે.

વિભત્તીય, વિં [ સં. ] બીજ

નાત નતનું. [ તોડ,

વિભાપદો, પું છુટકો; નિઠાણ;

વિભારી, સ્ત્રીં ભરીને છુપાવ-

વાની કળા-અંચળાઈ તે.

વિભોગ, પું [ સં. વિયોગ. ]

ભુદાઈ; વિરહ; અગ્રજી-વિખુદ્ધ-દ્વર

રહેલું તે. (૨) નહિ મુલાકાત હોવી

તે; અવડા રહેવાપણું તે; નહિ સંસર્ગ

-સંભળત તે.

વિભોગ્ય, સ્ત્રીં પતિથી દૂર

પડેલી સ્ત્રી; વિભોગી; વિરહિણી.

વિભોગી, વિં વિયોગી; વિરહી;

સ્વજનથી વિખુદ્ધ; દૂર પડેલું; વિભોગ

વાળું.

વિશપિત, સ્ત્રીં [ સં. ] વિનંતિ;

અરજ; આજીજી; વિજ્ઞાપના.

વિશાત, વિં [ સં. ] સારી રીતે

નંહુલું; વિહિત.

વિજ્ઞાન, નં [ સં. ] સવિશેષ

જ્ઞાન તે; ઈર્દુ અને હૃદયપ્રતિનું

જ્ઞાન તે; તત્ત્વજ્ઞાન. (૨) શાસ્ત્રીય

જ્ઞાન; વિષયના અંગે અંગનું અનુભવમર્મ.

આવેલું જ્ઞાન; તત્ત્વ અને વસ્તુસ્થિતિને ઘટ્ટું પૂર્ણ જ્ઞાન.

વિજ્ઞાનમયકોશ, પું [ સં. ]

ચરિત્રમાં કલ્પેલા પાંચ કોશમાંનો તે

કોશ કે જે જ્ઞાનને હૃદયમાં ઉતારે છે;

અર્થજ્ઞ કરેલા જ્ઞાનનો વિવેક કરી તેને

ધારણ કરવાની સક્તિ તે.

વિજ્ઞાનિક, વિં વિજ્ઞાનનું;

વિજ્ઞાન સંબંધી; શાસ્ત્રીય.

વિજ્ઞાની, વિં વિજ્ઞાન ભણતાર;

ઈંડા તત્ત્વનો વિચારક; શાસ્ત્રી; જ્ઞાની.

વિજ્ઞાપના, સ્ત્રીં [ સં. ] બહુ

વિવેકથી વિનવડું તે; વિજ્ઞપ્તિ.

વિટ, પું [ સં. ] શઠ; ખૂત;

કમ. (૨) બડવો. (૩) મજ; વિજા.

વિટપ, સ્ત્રીં [ સં. ] ડાળી; પદ્મલવ;

સાખા. (૨) વૃક્ષ; ઝાડ. [ ઝાડ.

વિટપી, નં [ સં. ] સાખાવાળું;

વિટલ, વિં ન ટળે એવું; અવિ-

ચળ; દઢ. (૨) મૂખ; અણસમજી.

વિટંગા, સ્ત્રીં કુલટા.

વિટંબણા, સ્ત્રીં [ સં. વિટંબન ]

પીડા; ક્રોધ; સંકટ. (૨) મુરકેલી;

હરકત; નડતર. (૩) માથાફોડ;

પંચાતી; તકસર.

વીટો, પું વીટલો; ગોળ ધડી.

(૨) આંટી; ઝુંઝળી. [ તાર; હૃદય;

વિટુલ, પું [ સં. ] વિણ્યનો અવ-

વિડંબન, નં [ સં. ] પીડા;

સંકટ; આપદા. (૨) મુરકેલી; અડ-

ચણ. (૩) પંચાતી; ઝુંચણ; વિટંબન

વિહારણું, કિં સં [ સં. વિન  
દાર ] ચીરણું; ફાડણું. ( ૨ ) મારી  
નાખણું. ( ૩ ) રાખાવણું; જોણું કરણું.

વિણુ, અંબિના; વગર; સિવાય.

વિણુણું, કિં સં અનાન્યામાંથી  
કાંઈના વગેરે કાઢી નાખવાં. ( ૨ ) સારું  
બોધને કપાડી લેવું. ( ૩ ) ઘણામાંથી  
પસંદ કરી લેવું. ( ૪ ) એકલું કરી લેવું.  
( ૫ ) છુટી લેવું; તોડવું; વેડવું; કટારણું.

વિણુણુંદા, પુ. વલોપાત;  
બાકીગતા; અક્ષામણ; ગમરામણ;  
કાપા; ચિંતા; બેચેની; વ્યવહાર.

વિણુમણ, નં અનાજ વગેરે-  
માંડું કરતર. ( ૨ ) જોડમાંપણ; દોષ;  
( ૩ ) વીણવાણું મહેનતાણું તે.

વિણુમણી, સ્ત્રી. વિણુમણ.

વિતથ, વિં જોડું; અસત્ય.

વિતણ, પુ. [ સં. ] અનંજ; કામ;  
સ્મર. ( ૨ ) વિં પહું ઝીણું. ( ૩ ) સુંદર  
( ૪ ) નાજીકું.

વિતર્ક પુ. [ સં. ] કડતા વિચાર;  
તરેહવાર તર્ક. ( ૨ ) કલ્પના; તર્ક. ( ૩ )  
ભાવિ; અદેશી. ( ૪ ) અકળ;  
ધારણા. [ ભમાણું ખીજું પાતાણ.

વિતણ, નં [ સં. ] સાત પાતા-

વિતંડ, નં પાખંડ; ફેલ

વિતંડા, પુ. જોડાવાદ; બકવાદ.

વિતાડણું, કિં સં દુઃખ લેવું;

વળવળું; હેરાન કરણું.

વિતાન, નં [ સં. ] અંદરવેા; છવ.

વિચ, નં [ સં. ] સત્વ; ભગ;  
હીર; કૌવલ. ( ૨ ) ધન; દોલત; પૈસો-  
ટો. ( ૩ ) માલ મિલકત; ( ૪ ) સાર;

કસ. ( ૫ ) રસ; પાણી; હીર. ( ૬ ) છવ.

વિદગ્ધ, વિં [ સં. ] બુદ્ધિ;  
દાઝેકું. ( ૨ ) ચણર; હોશિયાર; કાબેલ;  
મુસદી. ( ૩ ) ધૂત; પહોંચેયું ( ૪ )  
આવડવાણું.

વિદગ્ધતા, સ્ત્રી. હોશિયારી;

ચતુરાઈ. ( ૨ ) આવડત; કરીગરી; વૈદગ્ધ્ય

વિદગ્ધા, વિં ચતુર-કાબેલ સ્ત્રી.

( ૨ ) કાબેલાત્ર પ્રમાણે ચણર નાપિકા.

વિવળ, વિં બે વાગે વહેંચાયેલું-

વિદાય, વિં વળાવેલું; મોઢલેલું

વદાય

વિદાયગીરી, સ્ત્રી. મોઢલેલું-

વળાવણું તે. ( ૨ ) રેલ આપવી તે ( ૩ )

વળાવતા ભેટ-આશિય આપવી તે

વિદારક, વિ [ સં. ] વિદારનાર;

ફાડનાર; ચીરનાર. ( ૨ ) ટાળનાર;

મઠાડનાર; ભાગનાર

વિદારણુ, નં [ સં. ] વિદારણું-

ફાડું તે. ( ૨ ) વિં ટાળનાર; તોડ-

નાર; મઠાડનાર; ભાગનાર.

વિદારણું, કિં સં ફાડણું; ચી-

રણું. ( ૨ ) મઠાડણું; ટાળણું. ( ૩ )

નારકરણું.

વિદિત, વિં [ સં. ] માહિત;

બહેલું; જણાવેલું. [ માચીન નવર.

વિદિશા, સ્ત્રી. ગદ્ય દેસાણું બેદ

વિદુર, વિં [સં.] ડાઘુ; શાણ; બહુશ્રુત. (૨) કંગાઘ; ગરીબ; દીન. (૩) પાંડવોના કક્ષ. વિદુરવેડા= કંગાઘિયત બતાવ્યા કરવી તે.

વિદૂપક, પું [સં.] બલ્લેલો બલ્લેલો રાણી માણસ; દાનરત્નવાળી માણસ. (૨) મરકરો; રંગલો; દાસ્ય ઉપલબ્ધ એવું જોતનાર રમુજ પાત્ર.

વિદૂપકપણું, નં વિદૂપકનું કામ; મરકરાનું કામ. (૨) વિદૂપકવેડા; જે મિત્ર કે દંપતી વચ્ચે ગમતી વસ્તુ થાય એમ કરવાપણું.

વિદેશ, પું [સં.] પોતાનો જન્મદેશ નહિ તે; પરદેશ.

વિદેશી, વિંબીબ દેશનું; પરદેશી.

વિદેહી, વિં [સં.] શરીરને ઘ. ગતી માયા જેને ન હોય એવું; દેહને વળગેલા સંસારનો તેમજ દેહનો અર્થ. કાર તળયો હોય એવું; છવનમુકત. (૨) મૃત; મરી ગયેલું.

વિદ્ધ, વિં [સં.] વિંધાયેલું; વેલ પડેલો હોય એવું. (૧) વપસાયેલું. (૩) અગ્રમયી; જેને દુઃખ મલન ક્યું હોય એવું.

વિદ્યમાન, વિં છવણું; હયાત. (૨) નજર સામે હોય એવું; હાજર; સમક્ષ; પ્રત્યક્ષ.

વિદ્યા, સ્ત્રી [સં.] સારી રીતે બણવાનું જે તે. (૨) ડંડું જ્ઞાન અને જ્ઞાન લેવા જેવું બણતર તે. (૩) સુચિજ્ઞા; કળવણી. (૪) આવડત.

ધલમ; દુનર; કળા. (૫) બરમાંના રેસા ચાર વિદ્યા=આન્વિક્ષિકી, ત્રયી, વાર્તાનેદનીતિ પાંચમી આત્મવિદ્યા. ચૌદવિદ્યા=૧ ઋક્, ૨ યજુર્, ૩ સામ, ૪ અથર્વ (ચારવેદ), ૫ શિક્ષા, ૬ કલ્પ, ૭ વ્યાકરણ, ૮ નિરુકત, ૯ છંદ, ૧૦ જ્યોતિષ (૭ અંબ) ૧૧ ધર્મશાસ્ત્ર, ૧૨ મીમાંસા, ૧૩ તર્ક અથવા ન્યાય ને ૧૪ પુરાણ. અવિદ્યા=અજ્ઞાન; માયા; મેલી વિદ્યા=મંત્રવત-વર સંબધી જ્ઞાન.

વિદ્યાશુરુ, પું વિદ્યા બહુવા-નારો; આચાર્ય; શિક્ષક; મહેતાણ.

વિદ્યાધર, પું દુવાસ પર્વત ઉપર રહેતા અર્ધદેવલોકની એક ભવિ. વિદ્યાધરી=વિદ્યાધરની મી.

વિદ્યાબ્યાસ, પું જ્ઞાનને માટે બ્રાહ્મ-શિક્ષા લેતી તે; બણવું તે.

વિદ્યાવશ, નં [સં] રાજા; પાકરાજા; જ્યાં વિદ્યાબ્યાસ કરાવવામાં આવતો હોય તે સ્થાન.

વિદ્યાર્થી, પું બહુનાર; નિરાળ. ગિયો; શિષ્ય. [પાકરાજા નિરાળ વિદ્યારાજા, સ્ત્રી વિદ્યાવશ;

વિદ્યુત, સ્ત્રી [સં.] વીળળી; વાદળાં એક બીજ સાથે અથ ડાવાથી ઉત્પન્ન થતો અગ્નિ; ધપણા-ગ્નિનો વાગુકો; ચપળા.

વિદ્યાવણું, નં [સં.] ગળીને પાણી થયેલું હોય તે; અમુક દ્રવ્ય

નેમા ગાળેલું હોય તે પાણી-પ્રવાહી  
(૨) ઓગળણું તે, પ્રવાહી કરણું તે  
વિદુમ, નં [ સં ] પ્રવાહ,  
પરવાણું (૨) પરવાણાનું નાડ, એક  
રત્ન વિશેષ (૩) કિસવચ; કુપણ  
વિદુમજન, નં [ જા ] વિદ્વાન  
માણસ, પડિત.

વિદુત્તા, સ્ત્રીં [ સં ] વિદ્વાન  
પણ; પડિતાઈ. (૨) જ્ઞાન  
વિદ્વાન, વિં [ સ. ] વિદ્યા  
શાસ્ત્ર. જ્ઞાની, પડિત વિદ્યુધ  
વિદેષ, પું [ ધ ] ડેર, ખાર,  
અરેખાઈ, ઇર્ષ્યા.

વિધવા, સ્ત્રીં [ સં ] નેનો  
પતિ મરી ગયેનો હોય તે સ્ત્રી રાગીરાડ  
વિધવિધ, વિંબુદી બુદી નવવુ.  
બહુ પ્રકારનું.

વિધાતા, પું [ સં ] બ્રહ્મદેવ,  
પ્રજ્ઞા પ્રત્યપાત (૨) ભા. યદેવતા દેવ.  
વિધાત્રી, સ્ત્રીં ભાગ્ય વિભાજી  
રનારદેવતા કર્મ દેવતા, દેવ  
વિધાન, નં [ સ ] વિધિ,  
લેત, પ્રકાર (૨) સેવા, ઉપાસના  
૩) ઉપાય, ઉપચાર (૪) ક્રિયા,  
લેકાર. (૫) વળગાડણું તે

વિધિ, પું [ સ ] બ્રહ્મદેવ પ્રત્ય  
તિ. (૨) ભાગ્ય દેવતા. (૩)  
નર, રીતિ પદ્ધતિ (૪) આજ્ઞા.  
દેશ સાસપ્રમાણ (૨) સરકાર  
વિધિનિવેધ, પું આગમ કરણ

અને આગમ ન કરણ, એવી સાસની  
ને આજ્ઞા તે

વિધિચક્ર, વિં [ સ. ] સાસમા  
ખતાવેલી પદ્ધતિ ચતુસાર.  
વિધિવત્, અં વિધિ પ્રમાણે,  
સાસમા કહેલી રીતે

વિધુ પું [ સ ] અદ્ર અદ્રમા;  
રાસી વિધુવળી=અદ્રમુખી  
વિધુર, વિંયોગી (૨) રડાયેલા,  
વિધુરં, વિં વિયોગી (૩)  
ગમરાયેલું.

વિધુત, વિં [ સં ] ફેડી દીધેલું,  
ખ એરેલ (૨) કપિત  
વિધત વિં [ સં ] ધરી  
સખેલ, ઉપાડેલ

વિધેય, વિં [ સ ] કરવાજેમ.  
(૨) આધીન લાખાનું (૩) આજ્ઞાધારક.  
વિધેય, અં [ સ. ] ઇચ્છા,  
સ ભાગ વગેરેનો, ક્રિયાકાળદર્શક અર્થ  
વિધેય સ પું [ સ ] નારા,  
પાયમાળી, ખરાબી. (૨) પ્રતિકુળતા,  
વિધેય સી=નારા કરનાર.

વિનતા, સ્ત્રીં [ સ ] ગરડ અને  
અરણની માતા

વિનતિ સ્ત્રીં [ સં ] વિન તિ.  
વિનય, પું [ સ ] નમતા  
દેખાડવી તે, વિવેક સંખ્યતા, સહકાઈ.

વિનવણું, ક્રિં અં વિન તિ  
કરવી (૨) કરવરણું. કાલાવાલા  
કરવા



विनष्ट, वि० [ सं. ] नश्वरी  
नाशितः नाश करेण-अश्वत्थः  
इनाशितः।

विनति, स्त्री० विनतिः विन.  
यथी करेण ते; अश्वः अश्वत्थः  
आश्वत्थः।

विना, अ० वना; वनः; सिवाय.

विनायक, पु० [ सं. ] गणपति;  
गणेश; गणनयन.

विनाश, पु० [ सं. ] नाश; पाय-  
भाही यवी ते, ( २ ) तदन पायभाही.  
इहो विनाश कणे विपरीत पुष्टि.

विनाशक, वि० नाशकरः;  
विपशक. [ सं. ]

विनाशी, वि० नाश पात्रे अश्वः;

विनिपात, पु० [ सं. ] पतनः;  
पड्डु ते; अवनिपातः; पतनः; पत.

विनिमय, पु० [ सं. ] अद्वैत-  
अद्वैतः साद्धः; भागद्वैतः. ( २ ) भूकृत्  
ते; निमेष.

विनियोग, पु० [ सं. ] स्वकर्मो  
हस्तगतं करवो ते, त्याग. भीष्म आगत  
साधे योगना करवी ते; नैदी देव ते;  
निमेषक; योगना; साधन.

विनीत, वि० [ सं. ] नमः;  
सायः; विनय संपन्न. विवेकी. मयाई  
शीलः; सत्य. सुसिद्धित. सुभरेण. ( ३ )  
पाण्डु.

विने, पु० विनयः; सज्जकः; वनो.

विनोद, पु० [ सं. ] आनंदम-  
देव ते; मोक्ष; गमन. ( २ ) रम्यः;  
मजा; ( ३ ) कृष्णकरः; मलक.

विनोदी, वि० आनंदी; गमनी;  
रम्य. ( २ ) कृष्ण मकरः करी वपुत  
गणावे अश्वः; वदेरी.

विन्यास, पु० [ सं. ] भूकृत् ते.  
व्यवस्था पूर्वकं मोक्षवत् ते. ( २ )  
स्थापना.

विपक्ष, पु० [ सं. ] सामोपक्षः;  
विरोधी लोकः; सामावाणिया. ( २ )  
शत्रु; दुश्मन.

विपक्ष, स्त्री० [ सं. ] दुःख  
पीडा. ( २ ) आक्षतः; मुखाक्षी; विद्वानक्ष.

विपक्षि, स्त्री० [ सं. ] विपक्षः;  
पीडा ( २ ) मुखाक्षी. विद्वानक्ष.

विपक्ष, पु० [ सं. ] अवज्ञा भाग-  
आदो रस्तो.

विपरीत, वि० [ सं. ] वद्वदः;  
अवज्ञः; विरुद्धः; वद्वद. ( २ ) सामुः;  
प्रतिकूल.

विपरीतता, स्त्री० वद्वदपक्षः;  
विपर्यय. ( २ ) प्रतिकूलता

विपर्यय, पु० [ सं. ] पक्षोः  
व्यत्ययः; विपरीतता ( २ ) ईश्वरः.  
( ३ ) अद्वैत.

विपर्यास, पु० [ सं. ] विपर्यय.  
( २ ) शत्रुता. विरुद्धता. ( ३ ) ईश्वरः;  
नक्षिा [ पक्षो सामो भाग.

विपक्ष, स्त्री० [ सं. ] विपक्षः.]

વિપાક, પુ. [સં.] શારી રીતે  
પાછી જુડું તે: પરિપક્વતા; પર્યન.  
(૨) છેવટ; પરિણામ. (૩) અંતિ;  
સહેજત: સ્વાદ.

વિપાશા, સ્ત્રી. પંજળમાંની  
એક નદી; બિયાનદીનું પૌરાણિક નામ.  
વિપિન, ન. [સં.] વન; અરણ્ય.  
વિપુલ, વિ. [સં.] મોટું;  
વિરાળ, વિસ્તીર્ણ. (૨) પુષ્કળ; ખૂબ.  
(૩) ઠંડું.

વિપુલતા, સ્ત્રી. મોટાપણું;  
વિસ્તીર્ણતા. (૨) પુષ્કળપણું.

વિપ્ર પુ. [સં.] બ્રાહ્મણ; નવિ.  
વિપ્રચક્રિત વિ. પ્રિયજનથી  
છુટું હોય તે: વિરહી. વિભેગી

વિપ્રયોગ, પુ. [સં.] પ્રિયજનને  
સહવાસ નહિ તે. જુદાઈ; વિભેગ.  
(૨) જુદાપણું; ફાટકુટ. [વિરહી

વિપ્રયોગી, વિ. [સં.] વિયોગી;  
વિપ્રલબ્ધ, વિ. [સં.] હાથેલું;  
વંચિત (૨) નિરાશ. નાસીપાસ થઈ  
ગયેલું. [વિયોગ સંબંધી

વિપ્રલંભ, પુ. [સં.] વિપ્રયોગ-  
વિપ્રિય, વિ. [સં.] અપ્રિય;  
અજામખણું.

વિરક્ત, પુ. પૂરમાં બોળાઈ  
નારા પામવું તે. જળપ્રલય (૨)  
પ્રલમાં બપેરે થઈ રહેલો તે: ઉપલ-  
પાલક; અંધાધુધી. (૩) અરિષ્ટ;  
પાયમાલી.

વિરૂપ, કિં. અ. બિલજ ખોલો;

ઉરકેરાણું; ફાટકું; બહેકણું; વકરણું.

વિક્ષણ, વિ. [સં.] વિફલ. ]  
નિષ્ફળ; નહામું; ખાલી; મિથ્યા.

વિચુધ, પુ. [સં.] પંડિત; જ્ઞાની.  
(૨) દેવ; સુર.

વિલકત, વિ. [સં.] સમુદાયથી  
જુડું પડેલું; અજાનું થયેલું. (૨) વહે-  
આઈ ગયેલું.

વિલકિત સ્ત્રી. [સં.] ંચાક-  
રણના કારક પ્રત્યયો; નામનો ક્રિયા  
સાથેનો સંબંધ દેખાડનારા પ્રત્યયો.

વિલવ પુ. [સં.] ઐશ્વર્ય;  
સાહેબી; વૈભવ; નહોજલાલી; આળાહી.

વિભા, સ્ત્રી. [સં.] પ્રજા; પ્રકાર.  
(૨) ચોખ્ખા. (૩) કિરણ.

વિભાકર, પુ. [સં.] સૂર્ય; રવિ.  
વિભાગ, પુ. [સં.] ભાગ;

હિરસો, વાંટો [વહે ચી રાકાય એવું].

વિભાગ્ય વિ. [સં.] ભાગી-

વિભાવ, પુ. [સં.] રસ ઉત્પન્ન  
કરે એવો ભાવ તે. ઉરકેરનાર કારણ  
તે; વજ્ર, સંચાર, વગેરેથી ને ભાવ-  
નાનો માદુર્ભાવ થાય તે. (૨) પ્રેમ;  
માયા.

વિભાવના, સ્ત્રી. [સં.] એક  
અર્થાલંકાર. (૨) ધારણા; કલ્પના.

(૩) પદાર્થના ગુણવિશે વિચાર તે.

વિભાવરી, સ્ત્રી. [સં.] રાત્રિ.  
વિભાવું, કિં. અ. ચોખ્ખું;  
પ્રકારણું. [એ બોલી.

વિભાષા, સ્ત્રી. [સં.] વિકલ્પ.

વિભિન્ન, વિં [ સં. ] જુદું;  
 છૂટું પડેલું; અલગ; (૨) ઉદાયલું.  
 વિભિન્નતા, સ્ત્રીં જુદાપણું.  
 વિભીષિકા, [ સં. ] બધ; ખીક.  
 (૨) ખેટા વહેમ.  
 વિભુ, વિં [ સં. ] સર્વવ્યાપક;  
 નિત્ય. (૨) પું પરમેશ્વર.  
 વિભૂતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] સંપત્તિ;  
 ઐશ્વર્ય. (૨) આખાડી; કલ્યાણ; શ્રેય.  
 (૩) પ્રસાદી (૪) યજ્ઞની ભસ્મ;  
 વિભૂષણ, નં [ સં. ] રાણુગાર;  
 અલંકાર; મહેલું. (૨) શ્રી; યોજા.  
 વિભૂષિત, વિં [ સં. ] અલંકૃત;  
 રાણુગારેલું.  
 વિલેદ, પું [ સં. ] જુદાઇ; આ-  
 તરી; ભેદ. (૨) છેદ; કાત. (૩) વિરોધ;  
 વેર; અંદર.  
 વિલમ, પું [ સં. ] વિતની અ-  
 નવસ્થા. વહેમ; રાક; આનિ; (૨)  
 શ્રીઓનો એક ભાવ; મનની મોજ; વેલછા.  
 વિલ્લાન્ત [ સં. ] ગુચવાયેલું;  
 બેશુદ્ધ; નિઃસજ્જ. [ ધર્મ્યાર્થલત.  
 વિમત્સર, વિં આસરસંહિત;  
 વિમર્ષ, પું [ સં. ] મનમાં વિ-  
 આર્થ કરેલું તે; વિવાદ; આલોચન;  
 મતન કરવું તે. (૨) નાંદિ રાદન થવા-  
 પણું; તોડ; નાણસી. [ ચિકિત્સુ; સ્વચ્છ.  
 વિમળ, વિં [ સં. ] મળરહિત;  
 વિમળતા, સ્ત્રીં સ્વચ્છતા.  
 વિમાચીકી. સ્ત્રીં એક, ઠેકા-  
 છાનો માલ ખીજે ઠેકાણે સહીસલામત

પહેચિ તે માટે કરાવેલી વીમાની ચીકીતે.  
 વિમાન, [ સં. ] આકાશમાં ઉડે  
 એવું વાહન; આકાશયાન; બલુન.  
 વિમાની, વિં વિમાન ચલાવ  
 નાર. (૨) વિમાન ચલાવવાની કળાને  
 બલુનાર. [ વાનો ધંધો કરનાર.  
 વિમાવાળો, પું વિમો ઉતાર-  
 લેનારજી, સ્ત્રીં પાછળથી થતી  
 ચિંતા કે વિચાર તે; પથારીપથ; પસ્તાવો.  
 વિમાચ્છુ, કિં સં પથારીપ  
 કરવો; પસ્તાવું; પાછળથી ચિંતા કરવી.  
 વિચુકલ, વિં [ સં. ] છૂટું;  
 શોકળું; સ્વતંત્ર. (૨) ત્યજા; તલેલું.  
 વિચુખ, વિં [ સં. ] મોં ફેરવી  
 બેઠેલું; ચિરકલ. (૨) અળગું; જુદું.  
 (૩) દૂર રહેલું; પ્રતિકૂળ.  
 વિચુખતા, સ્ત્રીં અવળાઈ;  
 જુદાઇ; વિરુદ્ધતા.  
 વિચુધ, વિં [ સં. ] બહેબાકળું;  
 મનસયેલું; આનંત, (૨) ઘેલું; મોઢ  
 પામેલું. [ ગ્રામી અકલનું. મૂખ.  
 વિમૂઢ, વિં [ સં. ] અજ્ઞસમજી;  
 વિમો, પું હકસાધ લઇ જાંદગી  
 અને માલની નુકસાનીનું લોખમ માથે  
 લેવું તે. [ બેમ; નલ.  
 વિચલ, નં [ સં. ] આકાશ;  
 વિચા, સ્ત્રીં પમ ફારવા તે; વાકી.  
 વિચાણુ, વિં વિચાલી; -વરસ  
 વિચાણુ. (૨) નાં વિચાણું તે;  
 વિચાણું, કિં અં બચ્ચાને  
 જન્મ આપવો; પ્રસવણું; જન્મણું.

વિયાળું, જી. વાળું.  
 વિયોગ, પુ. [સં.] મિયજનની  
 જુદાઈ; વદાલામાંથી વેગળા હોવું તે.  
 વિયોગિની, સ્ત્રી. વિરહિણી;  
 વિલેગણ.  
 વિયોગી, વિ. મિયજનથી દૂર  
 થયેલું; અલગ રહેલું; વિખૂટું; વિરહી.  
 વિરહિત, વિ. [સં.] જેણે માયા  
 મોહ તણ દીધાં હોય એવું; સંસાર  
 રત્ની આસક્તિરહિત; નિઃસ્પૃહ; બેદર-  
 કાર; ત્યાગી. [ઉપર નહિ બાંધ હોયો તે.  
 વિરહિત, સ્ત્રી. ત્યાગ; સંસાર  
 વિરચિત, વિ. [સં.] રચેલું;  
 બનાવેલું. (૨) સરજેલું. [લેવો તે.  
 વિરતિ, સ્ત્રી. [સં.] આરામ  
 વિરમણ, કિં. અ. અટકવું;  
 શોભવું; જપવું; નિરાંતે બેસવું;  
 આરામ લેવો.  
 વિરલ, વિ. [સં.] આધું; ઝાંધું.  
 (૨) દુર્લભ; ક્વચિત બનતું હોય  
 એવું. (૩) કમળ. [આછપ. (૨) દુલ્લભતા.  
 વિરલતા, સ્ત્રી. આછપણું;  
 વરહું, વિ. ક્વચિત બની આ  
 વર્ત હોય એવું; અસાધારણ.  
 વિરલણ, ન. વિરલવાળા; એ  
 ૥મના સુગંધિદાર ધાસનાં મૂળ.  
 વિરસ, વિ. [સં.] રસ વગરનું;  
 રસ્વાદ.  
 વિરહ, પુ. વિલેગ; જુદાઈ. (૨)  
 [યજનના સદવાસ વગર થતી લાગણી.  
 વિરહાવુર, વિ. વિલેગથી અક-  
 ૥યેલું; વદાલાંની જુદાઈથી બચાવણ.

વિરહિણી, સ્ત્રી. પતિથી દૂર  
 પડેલી સ્ત્રી; વિલેગણ. [જનથી વિખૂટું.  
 વિરહિત, વિ. વિલેગી; મિય-  
 વિરહી, વિ. વિરહવાળું; વિલેગી.  
 વિરચિ, પુ. [સં.] બ્રહ્મા.  
 વિરાગ, પુ. [સં.] સંસાર  
 ઉપરનો પ્રમ કડી જાયો તે; વિરાગ્ય.  
 વિરાગી, પુ. ત્યાગી; વેરાગી.  
 સાધુ-સંત. (૨) સંસાર ઉપરની  
 માયા વગરનું.  
 વિરાગમાન, વિ. શોભાયમાન;  
 તેજ મારવું; દેશીખમાન. (૨) બેઠેલું;  
 બિરાજેલું.  
 વિરાગણ, કિં. અ. [સં.  
 વિરાગ ] શોભવું; દીપવું; ખિલવું;  
 (૨) પ્રકાશવું. (૩) બેસવું.  
 વિરાગિત, વિ. [સં.] શોભવું;  
 મુંદર લાગવું. (૨) સુશોભિત.  
 વિરાદ, વિ. [સં.] મોહું;  
 વિરાળ. બંધ. (૨) બ્રહ્માંડ; વિશ્વરૂપે  
 ઉત્તરનો રહ.  
 વિરામ, પુ. [સં.] આરામ;  
 વિરામ. (૨) જપ; અટકાવ. (૩)  
 અંત; અવસાન; મરણ. વિરામચિહ્ન  
 =વિરામ લેવાની નિરામી (વાચનમાં);  
 અરુપવિરામ=યોગીવાર શોભવાનું તે;  
 અને પૂર્ણવિરામ=પુરોચ્ચાસ મૂકી  
 દહને અટકવાનું ચિહ્ન તે.  
 વિરામણ, કિં. અ. અટકવું;  
 શોભવું; બંધ પડવું. (૨) આરામ  
 લેવો; થાક ખાવો; જપવું. (૩)  
 વણ; મરીજવું.

વિરાવ, પ્રાં [ સં. ] ધ્વનિ.

વિરુદ્ધ વિં [ સં. ] ઉલ્લુહ;

સામું; પ્રતિરૂઢ. (૩) અયોગ્ય;

અવળું; જુદા વિચારનું. [ પ્રતિરૂઢતા.

વિરુદ્ધતા, સ્ત્રીં સામાપણું;

વિરૂપ, વિં કદરૂપું; વરણું;

બદસીકલ. [ બેડોળપણું; બદસીકલ.

વિરૂપતા, સ્ત્રીં બેસુરતપણું;

વિરોચન, નં જુલાળ; રેચ (૨)

ફરત થાય એમ કરવું તે; મજશુદ્ધિ.

વિરોચન, પ્રાં એક સક્ષસ રાજ;

વિધ્ય બહત પ્રદક્ષાદનો પુત્ર.

વિરોધ, પ્રાં [ સં. ] વેર; અંટસ;

દેવ. (૨) વિરુદ્ધતા; સામાવાળિયાપણું;

વિપક્ષતા. (૩) લડાઈ; ટંટો; તકરાર.

(૪) આઠકાવ; અવરોધ; વારણ. (૫)

અંભાવ; દુસ્મનાઈ. (૬) સંકટ; આફત.

(૭) અવળાઈ. (૮) એક બાળથી

લલેટાસુભદ્રી હોવું તે. (૯) એક અલં-

કાર ( સાહિત્યમાં ).

વિરોધી, વિંવેરી; દેખાણું; ઝેરી.

(૨) સામાવાળયો; પ્રતિપક્ષી; દુસ્મન.

(૩) તકરાર કરે એવું.

વિલક્ષણ, વિં [ સં. ] ઠંગધડા

વંગરનું; તરેહવાર. (૨) અદ્ભુત;

નવાઈનું; અસાધિક.

વિલખન, નં [ સં. ] ઝડન; ચોક

કરવો તે. (૨) બડબડાટ.

વિલપણું, કિં સં ૨૬૩; ચોક

કરવો; આકંઠ કરવો.

વિલેય, પ્રાં [ સં. ] ગળીને પ્રવાહી

થઈ જઈ તે; દ્રાવણ. (૨) નાશ

પામવું તે. (૩) પાયમાલી; પ્રલય.

વિલમ્બ, કિં અં [ સં. ]

સુંદર દેખાવું; જળકી રહેવું; રોમણ;

વિરાજણ. (૨) હવામાં ઉડવું. (૩)

આનંદમાં રમવું; કીડા કરવી.

વિલસિત, વિં [ સં. ] રમત

ગમતવાળું; વિનોદી.

વિલંબ, સ્ત્રીં વાર; ખોટી; ઢીલ.

વિલાસ, વિલાસત; વતન, સ્વદેશ

વિલાસ, પ્રાં [ સં. ] રોવું તે;

ચોક કરવો તે. (૨) અંતરના દુઃખનો

પ્રકાર; દીનતા પૂર્ણ કદન.

વિલાસત, સ્ત્રીં ( નં ) સ્વદેશ;

વતન; જન્મભૂમિ. (૨) તુર્ક પ્રાંનો

અસલ દેશ. (૩) યુરોપિયન લોકનો દેશ.

વિલાસની, વિં વિલાસતનું;

વિલાસતમાં બનેલું (૨) તરેહવાર;

ઠેકાણા વગરનું; વિચિત્ર.

વિલાણું, કિં અં કરમાવું;

મંદ પડી જવું; ઉતરી જવું. (૨)

પીગજણું ગળીજણું.

વિલાસ, પ્રાં [ સં. ] આનંદી

ખેલન; રસિક રમત. (૨) મોહક

હિલચાલ; લટકો. (૩) તાન ભરી

રંગબાજી; લટકમટક.

વિલાસી, વિં રમતિયાળ;

મોહક; ગમતી; રંગી; કીડાસકત.

(૨) લહેરી; ગુલાબી; ચેનચાળાવાળું;

નખરાંબાજ; રસિક.

વિલિધુ, નં અરધો રૂપિયો.

વિધીન, વિં [ સં. ] વન્મયઃ  
તદાકાર. (૨) બીજમાં બળી-ગળી  
ગયેલું. (૩) નારા પામી ગયેલું; એકાકાર.  
વિલુપ્ત, વં [ સં. ] લોભાયેલું;  
આકર્ષિત ખેંચાયેલું. [ તે: લેપ  
વિલેપન, નં [ સં. ] ચાપડવું  
વિલોકણી, ઓં વિલોકન ઇત્ય-  
શ્રુતી તે. (૨) નિરીક્ષા; તપાસણી.  
વિલોકન, નં [ સં. ] જોવું તે;  
નિરખવું તે. અવલોકન.

વિલોકનીય, વિં [ સં. ] જોવા-  
લેગ, સુંદર. [ જવું. (૨) તપાસવું.  
વિલોકવું, કિંચં જોવું; નિહા-  
વિલોચન, નં [ સં. ] નેત્ર;  
આંખ; નયન (૨) તપાસવું.

વિલોભ, વિં [ સં. ] ઉલટ કમ-  
વાળું; વિપરીત; અસમ; વ્યસ્ત.  
વિલોલ, વિં [ સં. ] હાલવું;  
કંપવું ફરફટવું (૨) તરવ; ચંચળ.  
વિલોલતા, ઓં ચંચળતા; ત-  
રલતા અસ્થિરતા. [ ઇચ્છા, (૨) પ્રૃચ્છા.

વિવક્ષા, ઓં [ સં. ] જોલવાની  
વિવક્ષિત, વિં જોલવા ધારેલો  
અર્થ તે; મનમાં જોલવા માટે ઇચ્છવું.

વિવર, નં [ સં. ] છિદ્ર; કાણું;  
દર. (૨) ચોગાણું; શુશ્ક.

વિવરણ, નં [ સં. ] લંગાણું  
ખુલાસો કરવો તે; વ્યાખ્યાન, રૂપથી  
કરણું. વિવેચન, ટીકા [ કરેલું; તજેલું.

વિવર્જિત, વિં [ સં. ] ત્યાગ  
વિવર્ણ, વિં [ સં. ] બેરંગ, ફીકું.

(૨) બેડોળ; કરપ. (૩) લાલી વંચરવું;  
હત્સાહ રહિત.

વિવર્ત, પું [ સં. ] ચક્રાકાર  
ફરવું તે. (૨) ભ્રમ; ભ્રાન્તિ જ્ઞાન; મિ-  
થ્યાજ્ઞાન. (૩) વિપ્રતિ; વિકાર.

વિવર્તન, નં ફરી જવું તે;  
ઉલટસુલટ થઈ જવું તે (૨) ફેરફાર;  
પ્રત્યવર્તન.

વિવર્ધિત, વિં [ સં. ] વધેલું;  
ઉમેરાયેલું. વિસ્તાર પામેલું.

વિવરણ, વિં [ સં. ] બીજને  
વરા હોય એવું; પસંધીન; વાંખેકાર;  
વ્યાકુળ. [ રવિ; આદિત્ય.

વિવરણ, પું [ સં. ] સૂચ્ય;  
વિવાહ, પું [ સં. ] બે જણ કે  
બે પક્ષ વચ્ચેનું સામસામે મુદ્દાસર  
જોલવું તે. ઉદાપોહ, વિચારની તકરાર;  
(૨) કનિયો; તકરાર. (૩) જોલવાત.

વિવાહી, વિં વાહ કરનાર;  
તકરારી. [ દેશનિકાલ.

વિવાસન, નં [ સં. ] દેરાવટો;  
વિવાહ, પું [ સં. ] વરકન્યાનો

સંબંધ કરવો તે; વેસવાળા; સંગાથ.  
(૨) પરણાવવાની તૈયારી થયેર. (૩)  
પાણિગ્રહણ; લગ્ન; વરકન્યાને એક  
બીજ સાથે જોડવાં તે.

વિવાહવાજન, નં વિવાહ અને  
તેને લગતી ધામધુમ તે. (૨) વાળં  
વાજતાં હોય અને ચોટી ધામધુમ થઈ  
રહી હોય એવું તે. [ કરેલું.

વિવાહિત, વિં પેરણું; લગ્ન

વિવિધ, વિં [ સં. ] અનેક પ્રકારનું; બહુવિધ. [ (૨) વિસ્તૃત.

વિવૃત્ત, વિં ઉપાદું; ખુલ્લું.

વિવેક, પું [ સં. ] સાસાર સમજવાની શક્તિ તે; સ્વચ્છ વિચાર. (૨) સ્વચાર્યાર, વિનય; મર્ચાદા; મલાને (૩) જ્ઞાન; ઉદાપણ (૪) હરકમર

વિવેકી, વિંસભ્ય; વિનયવાળું; વવેકથી વર્તનાર. (૨) સમજી; ડાણું

વિવેચન, નં [ સં. ] વિચિત્ર સમજાવણું તે, સ્પષ્ટીકરણ; રીક્ષા, ચર્ચા. વિચિ, જુલં વ્યસ.

વિશદ, વિં [ સં. ] ચાકણું; સ્વચ્છ; નિર્મળ (૨) સ્પષ્ટ; ખુલ્લું. ૧૩) ચેત; ધનવી.

વિશાખા, નં એક નક્ષત્ર.

વિશાખ, વિં [ સં. ] નિપુણ; કુશળ; ભણીદું, (૨) જ્ઞાન; ચતુર.

વિશાળ, વિં [ સં. ] બહોળું; મોટું; લાણુ, વિસ્તીર્ણ.

વિશાળતા, સ્ત્રીં વિસ્તીર્ણતા; બહોળાપણું. (૨) મોટાઈ.

વિશાંપતિ, પું [ સં. ] શાળ; રૂપ; રાજાનો વડો.

વિશિષ્ટ, વિં [ સં. ] બીજાથી વધારે સાર તે, ઉત્કૃષ્ટ; ઉત્તમ (૨) અસામાન્ય

વિશુદ્ધ, વિં [ સં. ] વિરોધ રહ્યું, પવિત્ર. (૨) ચાકણું; શેષ વચનું.

વિશુદ્ધતા=પવિત્રતા. [ પવિત્રતા

વિશુદ્ધિ, સ્ત્રીં ચારી શુદ્ધિ,

વિશે, અં વિધે; માં. (૨) સંબંધી બાબત. [ અમુક; ખાસ.

વિશેષ, વિં ધણું; બદ્ધ. (૨)

વિશેષણ, નં [ સં. ] સંખ્ય અને ગુણ બતાવનાર સંબંધ; પ્રકાર

દર્શક સંબંધ [ અખ્યવે કરીને; ખમુસ વિશેષતા; અં [ સં. ] ધણું કરીને

વિશેષતા, સ્ત્રીં વધારેપણું; ઉત્કૃષ્ટતા; શ્રેષ્ઠતા. [ ધણું કરીને.

વિશેષકરીને, અં ખમુસ કરીને; વિરોધ્ય, નં [ સં. ] વિરોધણી

સ્ત્રીં સાથે અન્યથા ચતો હોય તે. (૨) વિરોધે કરીને બહુવા ભેગ વિપય તે,

વિચ્છેદ, પું વિચ્છાસ.

વિચામ, પું વિસામો; આરામ. (૨) ચાકીને બેસવું તે; વિસામો લેવો તે.

વિચામણું, કિં અં આરામ લેવો; ચાક ખાવો; હમખાવો.

વિચાંતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] વિચામ; આરામ. (૨) ચાકવું તે; હમ ખાવો તે.

વિચુત, વિં [ સં. ] ભણીદું; પ્રખ્યાત (૨) વિદિત.

વિસ્લેષ, પું [ સં. ] જુદાપણું; ભેદ, અવર. (૨) વિભેગ, [ સંઘિ.

વિચ્છ, નં [ સં. ] પ્રસાદ, જગત; વિચ્છકમો, પું [ સં. ] દેવનો

સિલ્પી. (૨) કાગીચર; સુતાર.

વિચ્છસન્નીય, વિં [ સં. ] વિચ્છાસને યોગ્ય. ખાતરીનું

વિચ્છ વાર, વિં [ સં. ] વિચ્છનું બાંધપોષણ કરનાર, પરમેશ્વર

વિવાત્મા, પુ. વિશ્વનો આત્મા  
પરમેશ્વર.

વિશ્વામિત્ર, પુ. ગાધીરાજનો  
પુત્ર; એક મોટો રાજા. (૨) એક  
ક્ષત્રિય ક્ષત્રિય.

વિશ્વાસ, પુ. [ સં. ] ભરોંસો;  
ખાતરી; હતખાર. (૨) અક્ષા; આક્રીન;  
મતીતિ; મત્યય; નિષ્ઠા; વિશ્વાસવાની;  
વિશ્વાસ આપીને ફરી જનાર.

વિશ્વાસી, વિ. વિશ્વાસુ; વિ-  
શ્વાસ રાખે એવું; પ્રામાણિક. (૨)  
શ્રીસ્તી; ધનુના ધર્મને માનનાર.

વિશ્વાસુ, વિ. વિશ્વાસ કરવા  
એગ; પ્રામાણિક.

વિશ્વેશ્વર, પુ. વિશ્વનો ઇશ્વર  
તે; પરમેશ્વર. (૨) કાશીમાંના મુખ્ય  
મહાદેવ.

વિષ, ન. સં. હેર; હાલાહલ.  
(૨) અત્યંત કઠણ દ્રવ્ય તે; વખ.

વિષણુ, વિ. [ સં. ] ખિન્ન;  
હાલ. (૨) ફીકં; હવરી ગયેલું;  
નિસ્તેજ. [ જુજંગ.

વિષધર, પુ. [ સં. ] સાપ;  
વિષમ, વિ. [ સં. ] મુશકેલ;

કઠણ, કષ્ટસાધ્ય. (૨) અસમ;  
હંચુંનીચું. (૩) ઉલટું; વિરુદ્ધ. (૪)  
દારણ. [(૨) ન્યૂનાધિકતા; અસમતા.

વિષમતા, સ્ત્રી. કઠણાધ; મુશ્કેલી

વિષય, પુ. [ સં. ] ઇંદ્રિયને  
ગ્રાહ્ય બાબત; ઇંદ્રિયોથી જે કમ  
કરી શકાય તે. (૨) મનોવૃત્તિ;

વસ્તુ; વાત. (૩) દેશ; મુલક; જમીન.

વિષયાનંદ પુ. [ સં. ] ઇંદ્રિ-  
યોને ચોતાના કમના ભોગથી થતો  
આનંદ તે; ભોગાનંદ તે.

વિષયાંધ, વિ. વિષયની લાલ-  
ચમાં અંધ. [ ભોગી; કામી

વિષયી, વિ. વિષયાસંકત; વિષય  
વિષયે, અ. વિષે; માં; અંદર.

(૨) સંબંધે.

વિષાહ, પુ. [ સં. ] ઉત્સાહ  
ભંગ થવાથી થતી જે દુઃખદ લાગણી  
તે; સોક; દિવખીરી. (૨) આપદા; દુઃખ

વિષુલ્લસ, ન. [ સં. ] ગોળના  
જે સરખા ભાગ કરનારી લીટી તે.  
(૨) પૃથ્વીના ગોળાના ઉત્તર દક્ષિણ  
જે સરખા ભાગ દેખાડનારી રેખા.

વિષુલ્લસ, સ્ત્રી. કોંકાલેરા; કોગળીયું  
વિષે, અ. વિશે.

વિષ્કંબક, પુ. [ સં. ] નાટ-  
કની વસ્તુનો આગળ આવનારો  
વૃત્તાત જેમાં ઇસારા રૂપે જણાવવામાં  
આવેલો હોય એવો અગ્રલેખ.

વિષ્દર, પુ. [ સં. ] દર્શાવનાર.

વિષ્દિ, સ્ત્રી. [ સં. ] સમાધા-  
નીની વાત. સંધિ માટેની ખટપટ.

વિષ્દા, સ્ત્રી. [ સં. ] મળ; યુ; નરસ

વિષ્દુ, પુ. [ સં. ] પરમેશ્વર;  
સત્વગુણનું સ્વરૂપ; ચળિતું પાલન  
કરનાર દેવ.

વિષ્ણુતેજ, ન. વિષ્ણુનું  
ઐશ્વર્ય. (૨) ધી.



વિધ્યુપદ, ન૦ [ સં. ] આકારાઃ  
ગચનઃ ૦યોમ.

વિસમયુ, કિં અં ચરમી હવ-  
રવી. સાત પદ્યુઃ સમયુ. (૨) આસમ  
મજે એમ યયુ (૩) ઉમરણુ ઉવરી જયુ.

વિસરણુ, વિં સહેજવારમાં  
ભૂષી નય એયુઃ ભૂવકણુ. (૨)  
નિષ્કપરી [ ભવયુ. ચૂકયુ.

વિસરયુ, કિં નામ વિસ્મર]  
વિસર્મ, યું [ સં ] સ્વર  
આગળ મૂકવામાં આવતા જે ટપકાં  
( : ), ( ૨ ) ત્યાગઃ દાન.

વિસર્જન, ન૦ [ સં. ] છોડી દેહું  
તે, જઈ કરયુ તે. (૧) ત્યાગઃ દાન.  
(૩) યાગ ભંધ કરી છુટા પડી જયુ તે.  
વિસર્જનીય. વિં [ સં. ]

છોડી દેવા જેયુઃ આપી દેવા જેયુ.  
વિસર્જ, વિં [ સં ] સંજ્ઞા  
રહિત એયુઃ, બેમાન, અચેત.

વિસર્વાદ, યું [ સં ] મિથ્યા-  
ભાષણ નકામોડગો. (૨) મિથ્યાદોષ.

વિસાર, ત્રીં ઉપયોગિતા, સ-  
ત્વઃ સાર. (૨) માલ-જીવ-દમ

વિસામ, યું [ સં. વિધામ ]  
યાક ખાવો તે; થોડી વાર કામથી કાર્ય  
પછે જેસયુ તે (૨) ચોખવાની જગા.

વિસાર, યું વિસારો જુલાયુ તે.  
વિસારયુ, કિં સં વિસરયુઃ

રૂપીજયુ. (૨) મનમાંથી કાઢી નાખયુ.  
વિસારો, યું વિસાર, વિસ્મ-  
યુઃ વિસ્મૃત. [ પ્રસરયુઃ વધયુઃ

વિસ્તરયુઃ, કિં અં દેવાયુઃ

વિસ્તાર, યું [ સં. ] કેમવો;  
પ્રસારઃ વધારોઃ વિસાળતા. (૨)  
પરિવાર. [ વધારયુઃ લંગાવયુઃ

વિસ્તારયુ, કિં સં દેવાવયુઃ  
વિસ્તીર્ણ, વિં વિસાળ,

વિસ્તીર્ણવા, ત્રીં વિસાળતાઃ  
મોઠળાસાળાળાળા. વિસાળઃ દેવાયેયુ.

વિસ્તૃત, વિં [ સં. ] મોઠું;  
વિસ્ત્રોટક, યું [ સં. ] લોહી

વિકારનો એક ત્વચા રોગ.

વિસ્મય, યું [ સં. ] અજબ  
લામણું તે. આશ્ચર્યઃ અચંભોઃ અચ-  
ર્યીઃ તાજુગી. [ જયુ તેઃ વિસ્મૃતિ

વિસ્મરણુ, ન૦ [ સં ] ભૂલી  
વિસ્મૃત, વિં વિસ્મય પામેલું;

અકિતઃ આશ્ચર્યાન્વિત. યાદ રહેયુ તે.  
વિસ્મૃતિ. ત્રીં વિસ્મરણુઃ નદિ

વિસ્ત્રંભ, વિં [ સં. ] વિશા-  
સ, ભનસો (૨) પ્રેમઃ પ્રીતિ,

વિક્રમ, ન૦ [ સં. ] પક્ષીઃ પંખી,  
વિહરયુ, કિં અં આનંદ

મદાવયુઃ. જેલયુઃ કીડા કરવી.

વિકંગ, ન૦ [ સં. ] પંખી,  
વિકંગમ, ન૦ [ સં. ] પંખી;

વિહાર, યું [ સં. ] રમતઃ, જેલઃ  
કીડા. (૨) આનંદ કરયુ કરયુ તે;

(૩) પ્રસારી કર્યા કરવી તે; ભ્રમણ.  
વિહારી વિં વિહાર કરનાર;

કરનાર. (૨) આનંદ માણનાર; જે-  
લાડીઃ કીડા કરનાર.

વિહીન, અં [ સં. ] વચર.

વિહુણું, વિં વિહુડું; વગરનું.  
વિહોણું, વિં વિહુડું; છૂટું;  
વગરનું; અગચું. (૨) એકડું.

વિહ્વલ, વિં [ સં. ] અકળાયેલું;  
ગભરાઈ ગયેલું; બાવરું પડી ગયેલું.  
૨) આરવ; આક્રમ; માલાર; બારે  
લાગણીવાળું; વિષયયેલું.

વિહ્વલતા, સ્ત્રીં ગભરાટ; અ-  
કળામણ (૨) બાવરાપણું. (૩) અતિ  
આવૃત્તા; વિષયયેલછા; અત્યાસક્તિ.  
(૪) શુંબવણું. [ ભેવકડું.

વિધાહો, પું બાવરો; રેવલો;  
વીખ, નં [ સં. વિષ ] ઝેર;  
હજાહલ. (૨) ખાર; દ્રેષ; અંટસ.  
વીખવાદ=દ્રેષ-ખારની લડાઈ.

વીચિ, સ્ત્રીં તરંગ.  
વીજ, સ્ત્રીં વીજળી.  
વીજન, પું, સં. ] વીઝણો; પંખો.  
વીણુ, અં વગર; સિવાય; વિના.  
વીણુ, સ્ત્રીં [ સં. ] એક વાંદ-  
વાણ; બીના; વાંજુરો વીણુપાણિ=નારદ.

વીત, નં વિત્ત, ધન; પૈસો. [ કંખ  
વીતક, નં વીતેલ હોયતે; વિપત્તિ;  
વીતરાગ, વિં [ સં. ] એનો સ સા-  
ર હપરનો પ્રેમ હડી ગયેલો છે એણું;  
સાંત; સંધમી. (૨) જૈન તિથી કર.

વીતણું, કિં અં વિપત્તિ પડવી;  
; ખ થયુ. (૨) યુજરણું; પુરું થડું;  
પસાર થઈ જડું.

વીતાડણું, કિં સં દુ. ખ દેડું;  
કેસન કંડું. [ ચેરી.

વીધિ, સ્ત્રીં કંજ; બાગમાંની

વીમો, પું અમુક હંકસાધવી  
છંછી કે માલમિલકતનું લેખમ  
રાખણું તે; છંછીને માટે અમુક હંક-  
સાધવી અમુક રકમ જરી આપવાનો  
કરાર તે; માલ વગરેના લેખમનો  
જદલો આપવાનું સાદું તે.

વીર, વિં [ સં. ] શર; પરાક્રમી;  
જહાદુર. (૨) નાં મરદ માણસ;  
લડવૈયો; લેખ. (૩) ઉમ્મ સ્વભાવનું એક  
ભૂત. વીર મૂકવા=મૂત વળગાડવું.

વીરટો, પું વરીટો; નદી કે ત-  
ળાવના મુકા તળમાં પાણી કાઢવા  
માટે ખોદેલો ખારો.

વીરણુ, સ્ત્રીં સુખધવાળો મૂળિ-  
યાંની એક વસ્તુપતિ, એનાં મૂળિયાં વાળા  
કહેવાય છે. [ પરાક્રમ; પારુપ; મરદાપ.

વીરતા, સ્ત્રીં વીરપણું; શૌચ;  
વીરત્વ, વીરતા. [ પાની.

વીરપત્ની, સ્ત્રીં શરવીર પુરુષની  
વીરરસ, પું [ સં. ] શૌચ.

હરકરે એવો કાબુ કે લખાણનો બાવ;  
પરાક્રમ કરવાને પ્રેરે એવું વણુંન;  
કાબ્યના નવરસમાંનો એક રસ.

વીરવિદ્યા, સ્ત્રીં મરદાનગીને  
લગણું શિક્ષણ. (૨) બળવાન ભૂત  
સાધવાની મંત્રવિદ્યા. (૩) લડાયક  
તાલીમ. [(૨) બળની વાદ વાદ.

વીરશી, સ્ત્રીં પરાક્રમની તે  
વીરહાક, સ્ત્રીં ભરથી હાલ

પાડવા તે; જુસ્સાભર હોમરો  
લડવા માંડવું તે. (૨) ત્રાડીને કે

લડવું કે નેથી રણ આજ રહે. ( ૩ )  
એવી ત્રાડ કે નેથી યતુના હૃદયમાં  
નાસ પડે. [ વેલ; વેલી.

વીરુધ, સ્ત્રીં [ સ. ] એક જાતની  
વોરો, પું ભાઈ; બંધુ.

વીચ, નં [ સં. ] યુદ્ધ; ધાવ;

બીજ, (૨) બળ; શક્તિ; ક્રીડત. ( ૩ )  
મદાઈ; શાય. ( ૪ ) તેજ; કાન્તિ.  
( ૫ ) ગૌરવ. [ બેરાવર.

વીચવાન, વિં બળવાન;

વીચહીન, વિં નિબંધ, અશ-  
ક્ત; શાય રહિત. ( ૨ ) પૌરુષરહિત.

વીહ, નં અથવા રૂપીયો;  
ફાડિયું; ( સંકેતમાં. ) ( ૨ ) વારસનાયું;  
વસિયતનાયું.

વીહાં, નં એક જાતનાં પ ખી.

વીહું, વિં ફેડું; ઓથું; વિસ્તેજ.

( ૧ ) એશિયાહું; શરમિંદું; ખિન્ન.

( ૩ ) વિશુદ્ધ; છુદ્ધ; રંજનું.

વીશ, વિં [ સં. વિજ્ઞાતિ. ] જે  
વાર દસ દસ તે; ૨૦ ૩૦ પ્રં વીસવસા  
= પૂરેપૂરું; પૂર્ણ; ખચીવ; જરૂર.

વીશી, સ્ત્રીં વીશ વીશનો સમુદાય  
તે. ( ૧ ) લોજન ગૃહ. પૈસા આપીને  
જમવાનું કેઠાણું. ( ૩ ) વિં પ્રમાણિક;  
સત્યવાદી ડાહ્યું. બ્યવહાર ક્રાળ.

વીંધુ, નં વીંગા, સો હાથલાંબી  
અને સો હાથ જહેળી જમીન, જમીનનું  
એક માપ.

વીંધો, પું વીધું.

વીંધાટી, સ્ત્રીં વીંધાને હિસાને

જમીન હપત લેવાતો કર કિસ્ત; સાંધ;  
મહેસુલ.

વીંછી, પું [ સ. વૃક્ષિક ] ઝેરી,  
ડંબવાળો એક છવ; વીધુ; વિંછુડો.

વીંછણું, કિં સં દવામાં આ-  
મતેમ ફેરવણું; હલાવણું.

વીંછણું, નં ચમરી. [ વીંટા-  
વીંટલો. પું ગોળ વાળેલી ધરી;  
વીંટણું કિં સં લપેટણું.

વીંટણું, કિં અં લપેટણું.

વીંટાણણું, કિં સં વીંટણું;  
લપેટણું; એકડું કરણું; ઘુંડાણણું.

વીંટાળો, પું ઘુંડાળો; વીંટીને  
જનાવેલો ગોળ ધાર; વીંટો.

વીંટી, સ્ત્રીં મુદ્રિકા; અંગુલી.  
૩૦ પ્રં વીંટીમાંનું નંગ=કાળેલ; પહેલું  
ચેતું; લેવાદ. ( ૨ ) અજવીતરું; ચાંદણું.  
હુઆયું. વીંટી બદલવી=નિવાહિત થયું.

વીંદારણું, કિં સં પાકવણું;  
નિભાવણું; ચકવણું. ( ૧ ) સંભાળીને  
સાથે રાખ્યા કરણું; અગવડ સહીને  
ચલાવણું. [ નાણું.

વીંધ, પું વેદ; લોક; કાણું;  
વીંધણું, નં સુતારણું લોક  
પાડવાનું એભર

વીંધણું, કિં સં કાણું પાડણું;  
વેદ પાડવો સારણું. ( ૨ ) કોરણું.  
( ૩ ) થા કરવો ( ૪ ) પિતળણું;  
બારેદુ બ ધાય એમ કરણું.

વીંધારો, પું વીંધનારો; વેદ  
પાડનારો; મોલી વીંધનાર તે.

વીધાવું, કિં અં વેદવાળા  
યવું સારાવું, કોચાવું, ઘવાવું, છેદાવું  
(૨) કામના બોમમા કુટાવું, અનુભવ  
યવો પળોરાવું, પાવરધા યવું.

વુણુ નં વળું હાય મો ધોવાતે.  
વુણુદ, નં હયાલી (૨) વરવ.  
વુઠવું, કિં અ વુઠવું (૨) વરસવું.  
વુઠવું, કિં અં જવું  
વૃક, નં [સં] વર. નાર  
વૃકોદર, પું વરના જેવા પેટ  
વાળો, બૂખાળવો. (૨) લીમસેન.

વૃક્ષ, નં [સં] ળાડ, તરુ (૨)  
છાડવો. (૩) વનસ્પતિ, ઉદ્ભવિજ  
વૃક્ષ, નં [સં.] વળેલી આકૃતિ,  
વર્ણકની લીટી (૨) વર્તુળ, ગોળાકૃતિ  
(૩) આચરણ, વર્તણૂક, રીતભાવ.  
(૪) ચરિત્ર આલ (૫) કવિતાના  
માપનો એક પ્રકાર, છંદ (૬) કામ,  
હલોમ (૭) બાળત, વાત (૮) ખબર,  
સમાચાર (૯) હકીકત, ઇતિહાસ.

વૃત્તાન્ત, નં [સં.] હકીકત,  
વિગત, વણું (૨) કથા કહાણી,  
ઇતિહાસ, પ્રકરણ (૩) વર્તણૂક,  
રીતભાવ

વૃત્તિ સીં [સં] ધધો, વ્યાપાર;  
આજીવિકા ઉદ્યમ (૨) અત કરણુ  
વણુ; મનનો ભાવ (૩) પ્રકાર,  
પદ્ધતિ (૪) ટીકા, વિવરણ, ટિપ્પણ  
(૫) રાખ્દાયનો બોધ કરનારો પ્રકાર.  
(૬) વાણીની અમુક પ્રકારની રચનાઓ  
તે (૭) નિષ્ઠા.

વૃત્યનુમાસ, પું [સં] એકને  
એક જતના અક્ષરોની આકૃતિથી  
આવતી વાણીની શોભા તે. ષડ્ઝમક,  
એક રાખ્દા લંકાર.

વૃજ, પું એક રાક્ષસ (એને તે  
કંદને લકાઈ થઈ હતી)

વૃથા, અં [સં.] મિથ્યા નિર.  
થઈ, ફોગટ (૨) નકામું, નિષ્ફળ.

વૃથ્ઠ, વિં [સં.] ધરકું, ઉમરે  
પહોચેલું. જરક. જૈક. (૨) વરીલ,  
વડવાળો. [જૈકી.

વૃથ્ઠ તા, સીં ધરકપણ, જરા,  
વૃથ્ઠત્વ, નં [સં] ધડપણ, જૈકી  
વૃથ્ઠા, સીં [સં] ઉમરે પહોચેલી  
સી. ડોશી [પણ, જરાવરધા, જૈકી.  
વૃથ્ઠાવરધા, સીં [સં] ધરક  
વૃથ્ઠિ, સીં [સં] વધારો ઉમેરો  
(૨) અભ્યુદય, આબાહી વૃથ્ઠિઆર્થ  
=જન્મ પ્રસંગે કરવામાં આવતી પિતૃ-  
તપ્તિની ક્રિયા તે

વૃથ્ઠિગત, વિં વધી ગયેલું;  
વિસ્તાર પામેલું. [ડ ખવાળો એક જવ.

વૃથ્ઠિક, પું [સં.] વીછા, ગેરી  
વૃથ્ઠણુ નં અંડ; ગોળીની કોપળી.

વૃથ્ઠણુ પું [સં] ગોધો, પોઠિયો;  
આખલો, સાદ. (૨) ખીછ રારી

વૃથ્ઠણુવજ, પું મદાદેવ, શિવ,  
સંકર [ધર્મબદ્ધ સી.

વૃથ્ઠી, સીં પતિત સી; શદ્ધા,  
વૃથ્ઠિ, સીં [સં] વરસાદ

(૨) કાઈ પણ વસ્તુનું ખૂબ આવી  
પડવું તે.

જુદ, ન૦ [ સં. ] યાજુઃ જ્યોતિઃ  
સમુદાય. [ તુળશી. (૨) અલંધરની સ્ત્રી-  
જુદા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] એક વતરુપતિઃ  
જુદારક, વિ૦ [ સં. ] સુદરઃ  
મનોહરઃ રમણીય. (૨) ઉત્તમઃ શ્રેષ્ઠઃ  
મુખ્ય. (૩) દેવ.

જુદાવન, ન૦ [ સં. ] યુગશીલુ  
વન. (૨) મધુરા પાસેનું એક ધામ.  
વે, પુ૦ [ મં. વેષ ] વેદઃ છિદ્રઃ  
ઠાણું નાકું. (૧) દરઃ પાલ; વિવર.  
વે, સ્ત્રી૦ વયઃ ઉમર.  
વેકળો, પુ૦ વહેળો. (૨) નાજું.  
વેખળ, વિ૦ સ્વમાન રહિતઃ  
ગાંધીયરહિત. (૨) અસભ્યઃ મરકશઃ  
નિર્લજ્જ. [ કાષ્ઠવા.

વેખંડ, સ્ત્રી૦ એક આપધિઃ  
વેગ, પુ૦ ગતિઃ ઝડપ; ભેગ; જલ્પ;  
ત્વરિતપણું. (૨) ગતિનો ઉભરો (૩)  
દોડ. (૪) ચંચળાઈ. (૫) ધક્કો;  
આચક્ષો. [ અસક્ષ.

વેગ, પુ૦ સહુકા; વાયુના ભોલક;  
વેંગણી, સ્ત્રી૦ વંત્યાકી.  
વેંગણું, ન૦ વંત્યાક; વેંગણું.  
વેંગરણું, કિં સ૦ વેડણું; સહન  
કરણું. (૨) પાળણું; નિભાવણું.

વેગળાઈ, સ્ત્રી૦ છેડું; અંતર.  
(૨) દૂર હોવું તે. (૩) જુદાઈ.  
વેગળું, વિ૦ દૂર; છેડે; આણું.  
(૨) છેડું; જુદું. [ અંતરે.  
વેગળો, અ૦ આવે; છેડે; લાંગે  
વેણું, વિ૦ વંગ; જડણું.

વેચણું, વિ૦ કિંમત આપ્યે મળે  
એણું; વેચાણું.

વેચણું, કિં સ૦ કિંમત લઈને  
આપણું. (૨) ગુમાવણું.

વેચાણું, વિ૦ વેચવા મૂકવું;  
કિંમત લઈને આપી રવાનું હોય  
એણું. (૨) વેચવાનું ને તે.

વેચાણું, ન૦ વેચણું તે; કિંમત  
લઈને આપણું તે. (૨) નેટણું વેચણું  
હોય તેટલું તે. (૩) વેચતાં ઉપજેલી  
કિંમત. [ અધારિયું; ખરીદણું.

વેચાણીજી, વિ૦ વેચાણુ લીધેલું;  
વેચાણું, વિ૦ વેચાડ; વેચાવા  
મૂકેલું. [ ખરીદાણું.

વેચાણું, કિં અ૦ કિંમતે મળણું;  
વેળ, પુ૦ નિશાન; નેળ. (૨)

હરકત; દુઃખ; વિપત. (૩) પ્રત.

વેળ, ન૦ ફાંફાં; વલખાં.

વેળણું, ન૦ પાણી અટકાવવાનો  
ખંધ. (૨) આડસર. (૩) વિ૦  
પણું જ મોડું.

વેઠ, સ્ત્રી૦ વગર દામનું વેદશું;  
જેમાં કંઈ વળતર ન હોય એવી મહે-  
નત; ફરજિયાત કામ કરાવણું તે. (૨)  
નડતર; હરકત; પીડા. (૩) નકામો  
ભાર વહેવા તે. ઉડવેડ=ચાકરી; ખરદાસ.

વેઠણું, કિં સ૦ સહન કરણું;  
ખમણું; ભોગવ્યા કરણું.

વેઠાણું, કિં અ૦ સહન થવું;  
સહેવાણું; ખમાણું; સંખાણું.

વેઠિયાવાડ, વિ૦ વેઠ કરવાની

માફક જેમ તેમ; ઢંગ વચરવું; બળા-  
કારે કરેવું. [ સવાળમનો નોકર.

વેઢિયો, પુ. વેઢ કરનારો; વચર  
વેઢવું, કિં. સં. ઉઠાડી દેવું.

(૨) ગુમાવવું; અકારણ જતું કરવું.  
વેઢગી, સ્ત્રી. ઘરેર કે ચણાની  
દાળનો માવો બે પડમાં નાખી કરેલી  
રોટલી; પૂરણચોળી; ગળી રોટલી.

વેઢવું, કિં. સં. બીણવું; ઉતા-  
રવું; તોડી લેવું; ક્ષુદ્રવું. (૨) ફળ

મેળવવું; પામવું; લણવું; લાલ કાઢવો  
વેઢાવવું, કિં. પ્ર. ફળ ઉતારાવવાં;

ચુડાવડં, વિણાની લેવું.  
વેઢાંગ, પુ. ગોઝો; અશ્વ; હય.

વેઢી, સ્ત્રી. ઢેરી તોડી લેવાની  
છેડે બળીદાર બેળીવાળી લાખી લાકડી;  
આંકડીવાળો વાસ.

વેઢુર, વિ. ફાંકડું; મુંદર.

વેઢો, પુ. ઢેરી વગેરે ફળ ઉતારનારો.

વેઢ, પુ. વેડ. બિથી વધારે આંઠાની  
અંશુડી. (૨) વેઢો; કાપો; આકો

વેઢવવું, કિં. સં. મુકાબલો  
કરવો; મેળવવું.

વેઢો, પુ. આંગળાં પરનો કાપો;  
એક એક સાધા લગીની પેર (૨) જઠકુટિ  
નહિ એવી લાકડાની ગાંઠ.

વેઢલો, પુ. સ્ત્રીઓને કાને પહેર-  
વાનું એક ધરેણું.

વેણ, નં. વચન; બોલ. (૨)  
વેણ, વાંસળી; મોરલી (૩) ગુંથેલો

ચોટલો. (૪) વહેણ; પાણીનું વહેવું તે.

(૫) નાણું. (૬) જનનનો દુખાવો;  
ગર્ભને બહાર ધકેલવાને યત્ન આકુંચન.

(૭) કપાસનો છોડ.

વેણી, સ્ત્રી. [ સં. ] માયાના  
વાળનો ચોટલો. (૨) અંબોડા પર  
બાંધવાનો મુંદર ગળેરો. (૩) કમાડનાં  
પાટિયાં પર જડવામાં આવતી લાંબી

શીપ; [ (૨) વાંસ.

વેણ, સ્ત્રી. વાંસળી; મોરલી.

વેણકા, સ્ત્રી. વાંસળી. (૨)

વાંસળી ઝાડી. [ ગાડી.

વેણું, નં. પાણી ભરી લાવવાની

વેત, પુ. ધાટ. મોખ, ત્રેવડ.

વેતન, [ સ. ] મહેનતાણું; રાજ.

(૨) હરમાયો; પગાર (૩) છવાઈ;

વરખાસન.

વેતર, નં. વિચાવું તે એક એક

વારવું જણતર તે. કિં. પ્ર. વેતરે અપ-

વવું=પશુભાદરે આધાતકળ આવવો.

વેતરણ, સ્ત્રી. જુગતી. ગોઠવણ;

તળવીજ; ત્રેવડ. (૨) વલો; ધાટ.

વેતરણું, કિં. સં. બંધમેસતો

ધાટ થવા માટે કપડાને કાતરવું. (૨)

કાપીકુપીને ધાટમાં લાવવું; બેસવું

આવે તેમ કરવું. (૩) (બંધમાં)

બગાડવું.

વેતર, નં. નેતર. (૨) બર.

વેતા, પુ. ઢંગ; લલીવાર (૨).

સારી ચમળ; ડહાપણ. (૩) આવડ;

કાર્યચાતુર્ય.

વેતાળ, પુ. [ સં. વેતાળ ]

એક કથાદેવ. (૨) વિશાખનો રાજ. (૩) ભૂતની એક ભત્તિ; આગ્રિકો વેતાળ (૪) દ્વારખાળ; હથ્થારથો.

વેતા, વિં [ સં. ] જાણનાર.

વેત્ર, નં [ સં. ] નેતર: વેવર; ૫૨ (૨) છડી. [દ્વારખાળ.

વેત્રધર, પું [ સં. ] છડીધાર;

વેત્રાસન, નં [ સં. ] નેતરનું સુધીને બનાવેલું આસન; ધુરશી.

વેઠ, પું [ સં. ] જોન. (૨) આય' પ્રભાતું આદિ ધર્મ પુસ્તક. (વેદ આર છેન્નકદ, યજુસ્. સામ અને અથર્વ, વેદવધી એમ પાંચ કહેવાયછે.)

વેઠના, સ્ત્રીં [ સં. ] પીઠા; દુઃખ; કળતર.

વેદભૂતિ, વિં બધું વેદ હોય એવું; વેદની પ્રતિકૃતિ રૂપ, વેદ ભણેલા હોવાથી તેના જેવો એમ.

વેદાંત, નં [ સં. ] વેદમાંનું તત્ત્વજ્ઞાન. ઉપનિષદનું જ્ઞાન; તત્ત્વ વિચારણાનાં છ દર્શનમાંનું છેલ્લું દર્શન; વેદમાંનું જે સ્વરૂપ જ્ઞાન તે

વેદાંતી, વિં વેદાંતના મતને માનનાર અદ્વૈતવાદી; તત્ત્વજ્ઞાની.

વેદિકા, સ્ત્રીં [ સં. ] વેદી, હોમ કરવાને બનાવેલી માટીની એકાદલી.

વેદિયા, પું વેદનો પાઠ કરનાર; વેદિક ઈર્ષકાંડ કરાવનાર; વેદપાઠી. (૨) વ્યવહારની સમજ વગરનો માણસ.

વેદી, સ્ત્રીં [ સં. ] હોમ કરવાનો

નાનો કુંડ. (૨) જમીનની સપાટીથી સહેજ ઉંચા માટીની ચારસ ચોટલી.

વેદાંકત, વિં [ સં. ] વેદમાં કહેલું હોય તે [ વેદિતંત્ર.

વેદ, વિં [ સં. ] જાણવા એવું;

વેધ, પું [ સં. ] બીધેલું તે;

વેદ, વેદ. (૨) સૂર્ય ચંદ્રનું નેઠકું ગ્રહણ થાય તે. (૩) દોષ; બાધ.

(૪) ગ્રહાદિકની ગતિ અને તેમના જમણ વગેરેનું પ્રમાણ તે.

વેધન, નં [ સં. ] બીધું તે.

(૨) બીધવાનું ઓભર; બીધણું.

વેધણું, [ સં. ] બીધણું.

વેધસાધા, સ્ત્રીં [ સં. ] મહા-વિક્રમી ગતિ નિરખવાનું સ્થાન.

વેધા, પું [ સં. ] સદેવ; પ્રભાવ; ભક્ષા.

વેધી, વિં વેધવાણું; દોષવાણું. (૨) બીધે એવું; નિરાત્ર પર જઈ વાગે એવું; બીધી નાખે એવું.

વેધુ, વિં નિરાત્ર બાળ; વેધનાર.

વેન, નં [ સં. ] વડન; વડેલું તે. (૨) વાડન; વાન; વડેલું. (૩)

હાર, પરંપરા. (૪) એક પ્રાચીન સુધારક રાજ; મહુનો પૈત્ર.

વેપથુ, નં [ સં. ] કપ; કુળ; યરયસટ

વેપલો, પું વેપાર. (વિરકારમાં)

વેપાર, પું માત્ર વેચવા સાક-વાનો ધંધો તે; રોજગાર; ઉદ્યમ.

(૨) સંસારની પ્રવૃત્તિમાં રહેલું-

વત'વું તે; જીવન વ્યવહાર સંબંધી  
વ્યવસાય, ૩૦ પ્ર૦ વેપાર માંડવો =  
સંસાર ચલાવવો. [ધંધાદારી.

વેપારી, વિં વેપાર કરનાર;  
વેર, ન૦ [ સં. વેર. ] દુરમનાઈ;  
ચતુષ્ટ (૨) ખાર; હેર; અદાવત;  
દેવ. (૩) વહેરતાં યથેચો લાકડાનો  
ભુકો; વહેર (૪) અં ભગી; મુધી;  
પય'ત.

વેરજી, સ્ત્રીં વેરી; શત્રુ; દુરમન;  
દુઃખ દેનારી-સ્ત્રી. (૨) વિં વેરાયેડું;  
વિખરાઈ ગયેડું. (૪) વહેરવું તે.

વેરજીએરજી, વિં વેરાયેડું;  
અસ્તવ્યસ્ત; આમતેગ ખરેહું.

વેરજીયો, પું વહેરવાતું કામ  
કરનારો. [ છદ્ધિ; ખાર.

વેરજાવ, પું વેર લેવાની  
વેરવી, પું વેરી; દુરમન; શત્રુ.

વેરવું, કિં સં છડું છડું પડે  
તેમ કરવું; વિખેરી નાખવું. (૨)  
ઠાળવું (૩) પાપરવું. (૪) ઠડાડી  
દેવું; વાવરી નાખવું. (૫) વહેરવું;  
કરવતથી કાપવું.

વેરાગણ, સ્ત્રીં બાવી; સાધુની.

વેરાગી, પું બાવો; સાધુ;  
જે સંસારની માયા છાડી દીધી  
હોય તે.

વેરાણું, વિંવિખરાઈ, આમ તેમ  
છડું છડું ખરવું હોય તેવું પથરાઈ.

વેરાન, વિં વહેર; નિર્જન;  
વસ્તી વગરનું. (૨) ના જંગલ; રાન.

વેરી, વિં વેર રાખે એવું;  
દુરમન; શત્રુ.

વેરે, અં સાથે; સંમાથે; જોડે.

વેરે, પું રાખ્ય કર; જઠાત.  
(૨) મહેસુલ; (૩) અંતર; ભેદ; ફરક.

વેલ, સ્ત્રીં [ સં. વહી. ] વેલી;  
લતા. (૨) વેલી જેવી ભાત; (ભરત-  
છાપ વગેરેની) (૩) વહેલ; રથ;  
માફો. [વતરણું.

વેલણ, ન૦ રોટલી વણવાતું  
વેલણિયું, વિં વેલણ જેવું.

વેલ, સ્ત્રીં આપદા; વિપત્તિ.  
(૨) વેળા; વખત; મુકરર સમય.

(૩) ખરાબ વખત; દુર્ભાગ્ય. (૪)  
સમુદ્ર કિનારાની હલ.

વેલિયું, ન૦ સોના રૂપાના તાર-  
ની કી. (૨) વિં ઢંગવગરનું; સાદું.

વેલી, સ્ત્રીં નાનો વેલો; લતા.

વેલું, વિં વહેલું. (૨) લતા-  
વણું. (૩) અં જલદી; ઝડપથી;  
વગર વિલંબે.

વેલો, પું મોટી વેલ; જની  
સાખાઓ જમીન ઉપર પથરાય અથવા  
ઝાડને વગળી ઉંચે ચડે એવી જાતની  
વનસ્પતિ.

વેવ, સ્ત્રીં એક જાતની વેલ.  
(એનો રસ દૂધની માફક જમીન પર.)

વેવડાવણું, કિં સં વડે-એમ  
કરવું; રેલો ચલાવવો. (૨) બહેકા.

વડું; ફટાડવું; છડી નય એમ કરવું.  
વેવરામણ, ન૦ વહી રૂપાડી



લઘ જવું તે. (૨) વહી-લઘ જવાની મજૂરી.

વેવલાં, નં ફાંફાં; વળખાં.  
(૨) તરણા; વેવનાં ડાંખળાં.

વેવણું, વિં સાફું; યપદીપ વગરણું; દાધારીયું; સાળડભોયું.

વેવાઈ, પું વહેવાઈ; વરકન્યાના બાપ એક બીજને સામસામે ઓળખે તે સગાઈ. [ ઓ; વહેવાણું.

વેવાણું, સ્ત્રી વરકન્યાની માતા.

વેવાર, પું વહેવાર; આચાર.

વેવારિયો, પું વહેવારિયો.

વેવીશાળ, નં વિવાહ કરવાથી

થયેલો બંબધ તે; વાગદાન. સગાઈ.

(૨) જ્યાં છાકરો છાકરો દીવેલાં

હોય તે કુટુંબ સાથેનો સબંધ. વેવી-

શાળિયો=વિવાહ કરનારો.

વેવું, કિં સં વહેવું.

વેરયા, સ્ત્રી [ સં. ] ગણિકા;

વારંગતા; પાતર.

વેવ, પું [ સં. ] બીજના નેવું

બનવું તે. સોંગ. (૨) મુહાગણના

ચિહ્ન ૩૫ શણગાર તે.

વેવધારી, વં બીજના નેવો

વેશ ધારણ કરનાર; સોંગ લેનાર;

ટાંગી. (૨) ટગ; છુચ્ચું.

વેવટન, વિં [ સ. ] વિટળેલું;

છવાયેલું; આચ્છાદિત (૨) ઘસાયેલું.

વેસણુ, નં ચણાનો લોટ, કઠો-

ળનો આટો. (૨) ચણા અથવા કઠો-

ળના આટલું ખીર.

વેસર, સ્ત્રી નય; વાળી; વીંટલી-  
જુલાખ. (૨) નં ખચ્ચર.

વેસરી, સ્ત્રી વાળી; નય

વેસવાળ, નં વિવાહ સંબંધ;

સગાઈ; વાગ દાન. [નાણું- (૩) દર.

વેહ, પું વેધ; ઠાણું; શાર. (૨)

વેળ, સ્ત્રી વેળા; સમય. (૨)

વાણ; આંકડી. (૩) તરંગી સાવના;

વિચારનો ઠંછાળો.

વેળા, સ્ત્રી વખત; સમય (૨)

ઠાણું; સંધિ; મસંગ. (૩) દીઠ,

વાર. વિલંબ. (૪) મુરઠેલીનો વખત;

દુર્ભાગ્ય.

વેળાસર, અં વખતસર; સમય

ઉપર. (૨) હતાવળે; જલદી; વહેલાં.

વેળિયું, નં કાને પહેરવાતું

હી નેવું ધરેલું. (૨) વહેળિયું;

ઝરણું; નાણું.

વેળુ, સ્ત્રી રેતી ધૂળ.

વેળો, પું વહેળો. નાણું.

વેંગણુ, નં વંતાક, રિંગણું.

વેંગણી, વેંગણું.

વેંગણુ, સ્ત્રી વહેંગણુ; વાંટણી.

(૨) જાગ; ફાળો. (પાડવા; વાટકું.

વેંગણું, કિંસં વહેંગણું; ભાગ

વેંત, સ્ત્રી, અંશુકાના ટેરવાથી

ટસલી આંખનીના ટેરવા નેટલી લંબાઈ

તે; બિલ્લસ. ૧ હેંક. (૨) ઢિંગણું.

વેંતિયું. વિં વેંત નેવડું

વૈ, સ્ત્રી મોટું અને હંકું દર.

(૨) ઠાળને; હંદરિયું.

વૈકલ, વિં વિકળ; વાયેલ, વેલું.

વૈકલિપઠ, વિં [ સં. ] વિકલ્પ-  
વાળું જેક પ્રકારે લખાય-થાય એવું.

વૈકલ્ય, નં [ સં. ] વિકળતા;  
થેલણ. ( ૨ ) ગુંચવાડો; અગડ.

વૈકુંઠ, નં [ સં. ] વિષ્ણુનું  
નિવાસસ્થાન.

વૈકુંઠવાસી, વિં વૈકુંઠમાં જીવ  
વસેલું; મુએલું; સદ્ગતિ પામેલું.

વૈકૃત, વિં વિકૃતિ પામેલું;  
ભગદી ગયેલું; અસલ રૂપરંગ ને વિચાર  
ખડલાઈ ગયેલા હોય એવું.

વૈખરી, વિં [ સં. ] રૂપરંગ  
હવ્યારવાળું; ચોકખું. ચાર પ્રકારની  
વાણી પૈકી ચોથી તે:-પર, પરચતી,  
મધ્યમા અને વૈખરી

વૈચિત્ર્ય, નં [ સં. ] વિચિત્રતા  
( ૨ ) નવાઈ, અદ્ભુતતા. ( ૩ ) તરેહ-  
વારપણું. [ વાવટો-શ્વભ.

વૈજયંત, પું [ સં. ] હંદ્રનો  
વૈજયંતિક, પું વાવટો ધરનાર

-હડાડનાર.

વૈજયંતી, સ્ત્રીં કાળી ટુળશી.  
( ૨ ) ટુળસીની મંજરીઓની વિષ્ણુની  
માળા.

વૈજાત્ય વિં [ મં. ] વિજાતી-  
યતા; માણસ વગેરેની જાતમાં થયેલી  
મંડરતા.

વૈજ્ઞાનિક, વિં [ મં. ] વિજ્ઞાન  
સંબંધી-ઉચ્ચ જ્ઞાનનું; શાસ્ત્રીય.

વૈતનિક, વં [ સં. ] પગાર

લઈને કામ કરનાર; દરમાયાદાર. ( ૨ )  
મજૂર; હાડિયું.

વૈતરણી, સ્ત્રીં યમદોહના  
માર્ગમાં આવતી એક નદી. ( ૨ ) બંગા-  
ળાના ઉપસાગરને મળતી એક નદી  
અને તેનામનું તીર્થ.

વૈલક, નં ખૂબ મહેનત પાતી  
તે; સક્રિત ઉપરાંત કામ કરતું પડે તે;  
મજૂરી; વેઠ.

વૈતરેહ, પું મજૂર.

વૈતાલિક, પું [ સં. ] સ્તુતિ  
પાઠથી રાજ્યને જામત કરનાર; માગધ;  
ભાટ, ચારણ.

વૈતાલક, પું વૈતાપ.

વૈદ, પું વૈદ.

વૈદક, નં રોગ પારખવાની ને  
મટાડવાની વિદ્યા. ( ૨ ) વૈદનું કામ.

વૈદક્ય, નં [ સં. ] ચતુરાઈ;  
પ્રવીણતા. ( ૨ ) કારીગરી. ( ૩ )  
ધૂર્તતા.

વૈદર્ભ, વિં વિદર્ભનું. ( ૨ )  
વિદર્ભ દેસનો રાજ. દમયંતીનો પિતા.  
વૈદર્ભ=દમયંતી; રુકિમણી

વૈદિક, વિં [ સં. ] વેદનું.  
( ૨ ) વેદ બહેલો; વેદ વિધિએ ક્રિયા  
કરાવનાર; વેદિયો.

વૈદુ, નં વૈદનું કામ તે.

વૈદ્ય, નં [ સં. ] નીકુંડલ;  
આસમાની હીરા-મણિ

વૈદેશિક, વિં [ સં. ] પર-  
દેસનું; વિદેશી.

વૈદહી, સ્ત્રીં [ સ ] જનકી,  
સીતા

વૈદ્ય, વિં [ સ ] ચિકિત્સક,  
કઠીમ તબીબ દાકતર [ સ જ ધી  
વૈદ્યુત, વિં [ સ ] વીજળી  
વૈદ્યરત્ન, નં એક ચોગ વૈદ્ય  
વૈદ્યચર્ય, નં [ સ ] વિદ્યર્થતા,  
પરમર્મપણ્ય અધર્મતા. (૨) આચાર્ય  
રમેદ (૩) શિશ્નતા

વૈદ્યંય નં [ સ ] રડાપો  
વિદ્યાપણ્ય  
વૈદ્યુત, સ્ત્રીં [ સ ] વૈદ્યરત્ન  
વૈનીતક, નં [ સ ] પાતળી,  
સુખપાવ ડાળી.

વૈષરીત્ય નં [ સ ] વિષરીત  
પણ્ય કનગાઇ (૨) ખરાબી  
વૈષુ ય, નં [ સ ] વિપુલતા  
પુષ્કળપણ્ય

વૈભવ પું [ સ ] સાહેબી  
ઠાઠમાઠ (૨) ધનસામગ્રી વગેરેનો ખૂબ  
ભરાવ (૩) વૈશ્વર્ય પ્રતાપ કીર્તિ  
વૈભવી વિં વૈભવવાણુ સાહેબી  
વાણુ ઠાઠમાડથી રહેનારે, ભોમી  
વૈભોગ, પું વૈભવ (૨) ચોગ  
વૈભાન, નં વિમાન વાયુવાહન  
આ પ્રમા આલનાર ચાન

વૈમાનિક વિં [ સ ] વિમાન  
સ જ ધી (૨) વિમાન અધાવનાર  
વૈયાકરણ્ય વિં [ સ ] પું  
વ્યાકરણ્ય શાસ્ત્ર જાણનાર [વેર દેવ  
વૈર, નં [ સ ] દુસ્મનાઇ, કાનો

વૈરશત્રુ, નં [ સ ] શત્રુ  
વિરકિત [ (૨) ઓઠપ, ઓટ, અઠ  
વૈરદ્ય, નં [ સ ] વિરદતા  
વૈરાગ, પું વૈરાગ્ય  
વૈરાગી, પું વૈરાગી, બાવો,  
ભોમી સાધુ

વૈરાગ્ય પું [ ■ ] સ સારની  
માયા મમતા તદ્વિતપણ્ય, આસક્તિનો  
અભાવ [ જ ધી (૨) ધણું મોઢું,  
વૈરાઢ, વં [ સ ] વિરાટ સ-  
વૈરી, વિં [ સ ] વેરી, દુસ્મન,  
વૈરપ્ય, નં [ સ ] વરવાપણ્ય,  
વૈરોળપણ્ય [કિમિશ (૨) કદરૂપાપણ્ય.  
વૈવલ્ય, નં [ સ ] વિવલ્યતા,  
વૈવરવત પું [ ■ ] હાલ  
આલતા મન્વન્તરનો આદિ કર્તા સા  
તમો મનુ [ સ જ ધી જગન બાબત  
વૈવાહિક, વિં [ સ ] વિવાહ  
વૈશખાયન, પું [ સ ] વ્યા  
સનો એક વિદ્વાન શિષ્ય, જનમેજય  
સળને એણે મહાભારત સમગાણ્ય  
લેવ

વૈશાખ, પું [ મ ] મર્તિકથી  
સાતમો મનો કનાળાનો રીતે મહીનો  
વૈશેષિક નં [ સ ] વૈશાદ  
અનિએ જતાવેલું એક શાસ્ત્ર

વૈશ્ય વિં [ સ ] રીજ વણના  
આર્થ લોગ. વેપાર ધધો કરનાર  
એક જાતિ

વૈશ્વદેવ નં [ સ ] જન્મતા પહેલા  
વિશ્વદેવને જાણિ આપવાનું તે કર્મ.

વૈશ્વદેવિયુ, ન૦ વૈશ્વદેવને બલિ  
આપવાને અગ્નિ રાખવાનું પાત્ર.

વૈધાનર, પુ૦ [ સં. ] રવતા;  
અગ્નિ

વૈષમ્ય, ન૦ [ સં. ] વિપમતા;  
અસમતા; ભેદભાવ; ન્યૂનાધિકતા. (૨)  
કલ્પારા; મુરદેહી.

વૈષ્ણુય, વિ૦ [ સં. ] વિષ્ણુ  
બક્તિના સંપ્રદાયને માનનારો; વિષ્ણુ  
બક્ત; વિષ્ણુ સંબંધી.

વૈષ્ણુધી, સ્ત્રી વિષ્ણુની શક્તિ.

વૈહાયસ, વિ૦ [ સં. ] હવામાં  
યાદે એવું; આકાશ માર્ગે જાય એવું.

વૈહાસિક, પુ૦ [ સં. ] મરતરો;  
સાવનારો; શાંદ. [ વહેણ; નાણું.

વૈકંઠો, પુ૦ પાણીનું નાનું  
વેડકા, સ્ત્રી નાની ગાય; મેહી

૧૭૩.

વૈકુંઠ, ન૦ જીવાન વાછરડું.

વૈણ્ણ, ન૦ નાણું; વહેણ. (૨)  
હેતુ પાણી બરાબ રહે એવા લાંબો

ડો.

વૈણ્ણ, અ૦ વિનાનું; વિહોણું.

વૈરત, સ્ત્રી વહેરત. ખરીદી.

વૈરતિયો, પુ૦ વહેરતિયો;

નિદ કરનારો;

વૈરતુ, કિં સ૦ વહેરતુ.

વૈરો, પુ૦ વહેરો.

વૈહ, પુ૦ વહેણ. (૨) પાણીને  
જવાનો માર્ગ.

વ્યક્ત, વિ૦ [ સં. ] સમજ

રાકાય એવું; સંપદ; ખુલ્લું; સ્ફુટ; ઉપાક્રુઃ  
વ્યકિત, સ્ત્રી૦ [ સં. ] એક જણ

વ્યથ, વિ૦ [ સં. ] અસ્થિર  
ભયંચાણું; ગભરામણમાં પડેલું; વ્યાકુળ;

ચુંચવાયેલું; ચિંતાગ્રસ્ત; વિહ્વલ.

વ્યથતા, સ્ત્રી૦ વિહ્વલતા;  
અસ્વસ્થતા. [ પંથો.

વ્યતન, પુ૦ [ સં. ] ધીંધલો;

વ્યતિક્રમ પુ૦ [ સં. ] વિપર્યાસ  
વ્યત્યાસ; પછટો. (૨) આત્મા વગેરેનું

ઉલ્લંઘન; ઉગટો ક્રમ.

વ્યતિવિક્રમ, વિ૦ [ સં. ] જુડું;  
અળસ. (૨) બીજું; ઇતર; ભિન્ન.

(૩) વગર; સિવાય.

વ્યતિરેક, પુ૦ [ સં. ] વિભિન્નત્વ;  
જુદાપણું. (૨) ત્યાગ, વચન.

વ્યતિપાત, પુ૦ [ સં. ] સત્તા-  
વિશ યોગમાંનો એક યોગ. (૨)

આડખીલી; શંસ.

વ્યતિપાતિયુ, વિ૦ જપીને  
એસે નહિ એવું; તેમનાની; મસ્તીખોર.

વ્યત્યય, પુ૦ [ સં. ] ઉલટાપણું;  
વિરુદ્ધતા. (૨) આડખીલી. (૨)

અવળાઈ. [ દુ.ખ. (૧) મનસ્તાપ

વ્યથા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] પીડા;

વ્યથિત વિ૦ [ સં. ] પીડિત;  
દુઃખી. (૨) ખિન્ન, કલારત.

વ્યભિચાર, પુ૦ [ સં. ] સ્વીકા-  
રેલા નિયમની વિરુદ્ધ જવું તે (૨)

છિનાણું; ભરમ; ચ્યારી સ્ત્રી; છિનાજ.

વ્યભિચારિણી, સ્ત્રી૦ વ્યભિ-

અભિચારી, વિં છિનાળણું;  
(૨) કાંચ રસને લગતા કેટલાક આવ તે.

અચ, પું [ સં. ] ખરચ ખપત.

(૨) વાપર. [ નિચયં; ક્રેમટ.

અચ, વિં [ સં. ] નકામું;

અચલીક, વિં [ સં. ] ખોટું;

અચાખ, (૨) ન કરવા યોગ્ય; અકાર્ય.

(૩) કૃત્રિમ; ખનાવદી; અસત્ય.

અચચસાચ, પું [ સં. ] અચાપાર;

અચા; ઉદ્ધામ; પ્રવૃત્તિ.

અચવચ્ચા, સ્ત્રીં [ સં. ] ખદો-

ખસત; ગોઠવણ; નિયમસર મૂકવું,

ચલાવવું અને રાખવું તે.

અચવચ્ચામક, પું [ સં. ] અવસ્થા

કરનારો, અ દોખસત રાખનારો; નિય-

મસર ચલાવનારો. [ કાક; રીતસરવું.

અચવચ્ચિત, વં યયાકમ; ઠીક-

અચવડાણ, પું [ સં. ] વહેવાર;

વહીવટ; રીટિ; રહેણાં. (૨) ધંધો; ઉદ્યોગ

અચવડારિક, વિં અચવડારિક,

અચવડાર્ય, વિં [ સં. ] વહે-

વારમાં મુકાય એવું. (૨) નિયમસર

ચલાવવા જેવું.

અચષ્ટિ, સ્ત્રીં [ સં. ] જુદી જુદી

ધણી વસ્તુઓમાંનું એકાદ જુદું અંગ

તે; અકિત.

અચસન, નં [ સં. ] કુચ્છ;

આપદા; સંકટ. (૨) માદક પદાર્થ

લેવા નાટક આદત. (૩) છંદ; લત.

અચસની, વિં કુખી. (૨) માદક

પદાર્થ લેવાની ટેવવાળું; ખંધાણી.

અચસ્ત, વિં [ સં. ] આનંદમ

ફેંકાયેલું; વિખેરી નાખેલું. (૨) ઉલટું;

વિપરીત. (૩) વહેંચીનાખેલું.

અચંડળ, પું [ સં. ] નપુંસક.

અચાકરણ, નં [ સં. ] ભાષા

બોલવાના અને લખવાના નિયમોનું

સામ્ર. [ બહુનાર; ભાષાસાત્રી.

અચાકરણી, વિં અચાકરણ

અચાકુળ, વિં [ સં. ] વ્યાકુલ.

અચાકુળનાર, મહત્તમણ; ખાવડ;

વિદુવલ. [ મહત્તમણ; મુંઝવણ.

અચાકુળતા, સ્ત્રીં વિદુવલતા;

અચાખ્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] લક્ષણ;

ચદાર્યનો અર્થ સમજાવવાની વાક્ય

રચના.

અચાખ્યાન, નં [ મં. ] વિવેચન;

ટીકા; સમજૂતી. (૨) ભાષણ; વિગત-

વાર વિવચ પ્રતિષાદન કરવો તે. (૩)

અચાખ્યા કરવી તે.

અચામ, પું [ સં. ] માંસાહારી

અને જંઝલી દૂર પ્રાણી; વાધ; રોર.

અચાજ, નં ધીરલાં નાણાં ઉપર

મુદતના પ્રમાણમાં લેવામાં આવતો

ખલો તે. (૨) [ સં. ] ખડાનું; મિષ;

ટોંગ. (૩) મુકિત; તદખીર; કપટ.

અચાજખાઉ, વિં ચોટિ વ્યાજે

નાણાંની ધીરધાર કરનાર; અચાજ ઉપર

કમાઈ કરનાર; આકરે અચાજ લેનાર.

અચાજવદંતર, નં અચાજ અને

વટાવ વગેરેની ઉપજ તે.

અચાજવલ્ક, નં અચાજ અને

વટાવ મળે એવો ધંધો.

વ્યાજ્ઞીયી, સ્ત્રી વ્યાજ સેવાની  
સરતે ધીરેથી રક્ષા માટેનું વ્યાજ તે.

વ્યાધિ, પુ. [ સં. ] ખારથી;  
શિકારી; હિંસા કરનારો.

વ્યાધિ, પુ. [ સં. ] રોગ;  
આમર; મરણ; ૬૨૬. (૨) દુઃખ; પીડા.

વ્યાન, પુ. [ સં. ] શરીરમાંના  
પાય વાયુઓમાંનો ત્રીજો વાયુ. (પાંચ  
વાયુ, - પ્રાણ, અપાન, સમાન, ઉદાન  
અને વ્યાન. )

વ્યાપક, વિ. [ સં. ] વ્યાપી રહેનાર.  
વ્યાપક, કિં. અ. વેલાવું;  
પથરાઈ રહેલું; પ્રસારલું.

વ્યાપાર, પુ. [ સં. ] મરૂતિ;  
વ્યવહાર. (૨) માનસિક ગડમથલ.  
(૩) ધંધો; શેઠગાર; વ્યવસાય, વેપાર.

વ્યાપ્ત, વિ. [ સં. ] સર્વત્ર  
ફેલાઈ ગયેલું; આદિ તરફ પ્રસરી રહેલું;  
વ્યાપ્ત. (૨) પૂર્ણ. (૩) ખ્યાત.

વ્યાપ્તિ, સ્ત્રી [ સં. ] ફેલાવ;  
સર; વ્યાપકતા; જોના બહોળો  
સાર હોયતો; બરપુરતા. [ મૂર્ખપણું.

વ્યાપ્તિ, પુ. [ સં. ] અજ્ઞાન;  
વ્યાપ્તિ, પુ. [ સં. ] શરીરને  
ગતો અમ; કસરત. (૨) વાક.

વ્યાપ્તિ, પુ. [ સં. ] નાટક-  
ક્રમો એક પ્રકાર.

વ્યાપ્તિ, પુ. [ સં. ] સાપ; નાગ;  
હિં (૨) ચિત્તો; વાધ.

વ્યાવહારિક, વિ. [ સં. ] વહેવાર;  
વહાર સંબંધી.

વ્યાપ્તિ, કિં. અ. વિચાર; મરૂત  
વધ; જલ્પવું.

વ્યાસ, પુ. [ મં. ] પરાસાર અને  
સત્યવતીના પુત્ર. (૨) મધ્ય રેખા;  
મર્મસૂત્ર. (૩) નડાઈ. (૪) વિસ્તાર.

વ્યાસંગ, પુ. [ ન. ] બહુ આસ-  
કિત. આસંગો; હેળ; હેડો. (૨) વિવા-  
હળાનો ઘણો પરિચય; ઘણો અવ્યાસ.  
(૩) પૂર્ણભક્તિ. [ ગોઝળો.

વ્યુત્ક્રમ, પુ. [ સં. ] ઉત્ક્રમ ક્રમ

વ્યુત્પત્તિ, સ્ત્રી [ સં. ] સારી  
રીતે નાલવું તે; જ્ઞાન. (૨) શબ્દની  
મૂળોત્પત્તિ સંબંધી જ્ઞાન તે.

વ્યુત્પત્તિ, વિ. [ સં. ] પૂર્ણ જ્ઞાન-  
વાણુ; નલ્પકાર; માર્હિતગાર; નિષ્ક્રાંત.

વ્યુહ, પુ. [ સં. ] લશ્કરની ગોઠ-  
વણ; સૈનિકોની અલેલ હાર રચના

વ્યોમ, ન. [ સં. ] આકાશ;  
ગગન; નજ. [ નાર-કડનાર; પંખી.

વ્યોમચર, ન. આકાશમાં ફર-  
મજ, ન. [ સં. ] માર્થો અને

ગોવાળનું સ્થાન-મામ તે; (૨) ગોવા-  
ળરૂતિના લોકો જે ઠેકાણે પગ નાખે  
છે તે સ્થાન. [ કરવું.

વ્યુત્ક્રમ, કિં. અ. જલ્પ; ગમન

વ્યુહ, ન. [ સં. ] ચામડી પર  
પડેલો કાત-કાપ-ચાંદું તે; ધા; ઉદ્ર;

કાલું; નારું.

વ્યુહ, ન. [ સં. ] ઉપોપણાદિક્

નિવન પાળવા તે; જામળા. (૨) -  
કરવા ન કરવાનો આગ્રહ તે.

પ્રતાળ, ૧૭૦ મતી  
મતી, વિં [ સ. ] જેણે મત  
લાધેલું હોય એવું; મત પાળનાર. (૨)  
બ્રહ્મચારી; નિયમવાળું; તપસ્વી; સાધુ.  
માતૃ, વિં [ સં ] સોળ વર્ષ  
લગી જેને ઉપવીત સંસ્કાર થયો ન  
હોય તેવો; સંસ્કાર વગરનો; બહિષ્કૃત.  
(૨) શદ્ધતી ક્ષત્રિયાણીને પટે જન્મલો તે.

મીડા, ઓં [ સં ] લાજ; સારમ.  
મીઠિ, પું [ સં ] ડાંગર; ચોખા;  
ભાત;  
મેઠ, પું વિરહ; વિયોગ.  
મેઠાર, ઓં વઢાર; મદદ; ક્રમક.  
મેઠલ, ઓં વહેલ; રથ; સુદર  
માડી. (૨) નં [ ળ. ] મોટી  
મચરમચ.

૨૧.

૨૧.

૨૧, [ સં ] યુજરાતી બાપાના  
મૂળાક્ષરોમાંનો ૩૦ મો અર્થજન ( ૨ )  
કલ્યાણ.

૨૧ક, પું [ સં ] કોઈ પ્રભાવિય  
સાળના સમયથીમાંડીને વર્ષવાર જે કાળ  
ગણના કરવામાં આવે છે તે; સંવત્સર.  
( મણું કરીને શાલિવાહનના સંવત્સર  
સાથે શક અથવા શાકે સખ્દ લખાય  
છે; ) ( ૨ ) વહેમ; સંશય; ખાતિ;  
શંકા. ( ૩ ) એ નામના ચરવીર લોક;  
સ્થિયન. ( ૬ ) દાળ; ધાક

૨૧કટ, નં [ સં. ] ગાડું. ૨૧કટ-  
અથડ=ગાડાને આકારે કરાતી સૈન્યની  
ગોઠવણ

૨૧કટી, ઓં ગાડી ( ૨ ) રાગડી;

૨૧કરો, પું [ સં. ર્યેન. ] ચંચળ  
શિકારી પંખી. ૨૧કરોબાજ=શિકારની  
નતિયું ઝડપથી શિકાર કરનાર એક.

મોટું પંખી. ( ૨ ) ચંચળ ને બાહોશ  
માણસ; બડો લોકાલોકી.

૨૧કલ, પું [ સં. ] કંકડો. ( ૨ )  
સિકકલ. ચહેરો;

૨૧કલું, કિં અં શકિતમાન  
યવું; સંબંધિત હોવું.

૨૧કંચો, પું સકંચો—તે; દાળ-  
વાળું ચંચુ; બોડો. ( ૨ ) હેડ. ( ૩ )  
સંકડામણ.

૨૧કાર, પું [ સં. ] રા એવો  
અક્ષર અને ઉચ્ચાર, (૨) રવાદ; લહે-  
જત; મઝા. ( ૩ ) સાવ; સાર; લાભ.

૨૧કારિ, પું [ સં. ] શક લોકોનો  
કુસ્મન; નિકર્માદિત્ય.

૨૧કુન, નં [ સં. ] શુકન; શુભાશુભ  
ફળ સૂચક હેખાવ; સ્ફુરણ ચિહ્ન. (૨)  
પ્રમન.

૨૧કુનિ, નં એટ પંખી. ( ૨ )  
દુર્બલનનો મામેલ. મામેલ શકુનિ=અવળે  
માર્ગે દોરનાર; મદદ ખટપટી ને  
મપવી માણસ

શકુંત, નં. ૧૦ [ સ ] પ ખી (જેના બોલ અથવા ગતિ ઉપરથી શકુંત લેવાય છે.)

શકુંતલા, સ્ત્રી. [ સ. ] વિશ્વા-  
મિત્ર અને મેનકાથી ઉત્પન્ન થયેલી અને  
શકુંત-પ ખોઓએ વનમાં સાચવેલી  
એક કન્યા, દુર્યોધનની સ્ત્રી; ભરતની  
માતા. [ છે કે એવા અર્થમાં

શકે, અં. ભણે ભણે, સકાયાય

શકેશ, નં. આપણિયુ; સમ-  
પાતર ખટક.

શકકાદાર, વિં. જેના ચેહરાનો  
દેખાવ ઘાટદાર અને છાપ પડે તેવા  
હોય તે (૨) ધાગીયુ, રૂપાણુ.

શકકે, પુ. સિકકો, છાપ, મહોર  
(૨) સુદર ભંબ મુખવટો (૩)  
સુદર ધાડીયા દેખાવ, ચેરો કિં. મં.  
શકકો પાડવો=છાપ પાડવી, અમલ  
બેસાડવો શાખાશી મેળવવી [સમર્થ

શકિત, વિં. [ સં ] શક્તિવાળુ;

શકિત, સ્ત્રી. [ સ ] બળ સામ-  
ર્થ્ય, જેને તાકાત, કૌવત (૨) સત્ત્વ,  
કસ, દૈવત (૩) સાર, જીવ, દમ  
(૪) મનોબળ પહોંચ. (૫) સત્તા  
(૬) ગુણ અસર (૭) માયા, પ્રકૃતિ  
(૮) દેવી માતા. [સમર્થ.

શકિતમાન, વિં. શક્તિવાળુ;

શકિતડીન, વિં. બળરહિત,  
અસમર્થ. [ કસાય તેવું; સંભવિત.

શકય, વિં. બની શકે એવું;

શક, પુ. [ નં. ] ઇન્દ્ર, દેવલોકનો  
રાજા [ અમુક માણસ,

શમ્પસ, પુ. [ સં ] સમ્પસ પુરુષ

શગ સ્ત્રી. [ સં શગ. ] ટાંચ,

શિખર (૨) ઉપરના ઉચો ધુમટદાર

ભાગ (૩) કળી જેવો આકાર, જ્યોત.

શગડી, સ્ત્રી. નાની ચુધી;

અંબીડી

શચી, સ્ત્રી. [ સં. ] ઇન્દ્રાણી,

શક, વિં. [ સ ] બખીલ, ધૂત;

શમ્પુ. (૨) ગુણ ભણે નહિ એવું;

કંઠુ છાતીયું (૩) નિર્મય દુધ

શકત, સ્ત્રી. બખીયાલ, શકપણું

શકત, નં. શકપણું, ધૂનંતા.

શણુ નં. [ સ ] બીંદીની ભતને

રેસાદાર એક રોપો અને તેની છાવ.

(આની છાવના દોરડા અને કપડા

બને છે.)

શણુગદ, પુ. ધુધટો છેડો, લાજ

શણુગો પુ. અકુર, ફણુગો.

શણુમાત્ર=અકુરિત થતું.

શણુપુ, કિં. અં. સાબળી લેવું;

મુણુવું. (૨) ખાનગી વાત સમજ

લેવી, રહસ્ય સમજ જવું.

શણુમુ, નં. શણુના રેસામાથી

બનાવેલું કપડું. અમોઝિયું (૨)

શણુના છોડની છાવ દતારી લીધેલી સુ

સાડી.

[ સંખ્યા, સેકું.

શત, વિં. [ જ ] સો-૧૦૦ની

શતક, નં. [ સં. ] સોનો સમ-

દાય (૨) સેકું; સદી.



શતકૃત, વિં [ સં. ] સો યત્ત  
કરનાર. ( ૨ ) ઇન્દ્ર

શતધ્વી, સ્ત્રીં [ મં. ] ચંકજ  
સપાદિ સો જહ્નુને મારે એવું એક  
પ્રાચીન અસ; પાથરના ગોળા રેંઠવાની  
એક અસથી તોષ.

શતધ્વ, ખં સો રીતે, [ નક્ષત્ર,  
શતભિપા, સ્ત્રીં [ મ. ] એક  
શતપદી, વિં સો યમગાથું:  
અદ્વપગી [ રાનો અમુચ્ચય.

શતસાધ, સ્ત્રીં સાતસો દોઢ-  
શતશ્ચવી, વિં સો વપ' અવે  
એવું. [ વનરપતિ.

શતાવરી, સ્ત્રીં એક આપદિ.  
શતુ, પું [ મં. ] દુરમન;  
અરિ; વેરી ( ૨ ) આમા પક્ષતું; ઢરીફ.  
શતુતા, સ્ત્રીં દુરમનાઈ; વેર;  
શતુવટ;

શતુતાઈ, સ્ત્રીં શતુતા; દુરમનાઈ.  
શતુવટ, સ્ત્રીં દુરમનાવટ; વેર.  
( ૨ ) અદેખાઈ; ખાર.

શનિ, પું [ સં. ] સૂર્યમંડળ-  
માંના નવ મહોમાંનો એક ગ્રહ. ( ૨ )  
સાત વારમાંનો એક વાર. ( ૩ ) એક  
જાતનો કિમવી પન્થર; નીલમણિ.

શનિવાર, પું સાત વારમાંનો  
એક વાર. [ અદેખાઈ; ડેરવેર.

શનિશ્વર, પું શનિ. ( ૨ )  
શનેઉ, પું શનિવાર.

શને; અંડં તં. ને ધામે:  
આસ્તે; હજવે હજવે.

શનૈશ્વર, જીં શનિશ્વર.

શપથ, પું [ મં. ] સોતન;  
સમ; હસમ. [ માછડી.

શરૂરી, સ્ત્રીં [ સં. ] નાની  
શખ, પું [ સં. ] અવરદિવ  
હવેવર; મુડદું; મડું.

શખ, પું [ મં. ] અવાજ; સર.  
( ૨ ) ઘોઘ; વચન; સખન, ( ૩ )  
અર્થ સમન્વય તેવા અક્ષરોનો સમુ-  
ચ્ચય. ( ૪ ) હપકો; મેણું.

શખદ્યોગી; વિં બીજા શખો  
સાથે સંબંધ દેખાડનારો અન્યથ.

શખદ્યેધી, વિં શખ સાંભળીને  
તે પદાર્થ ઉપર નિરાસ મારે એવું;  
અવાજ તરફ લક્ષ હઇ ગોળી કે તીર  
મારવામાં બાદોરા મંભુસ.

શખદશાખ, નં [ સં. ] શખ-  
ચિહ્નને લગતું સાસ; વ્યાકરણ સાસ.

શખદાલંકાર, પું [ મં. ] કવિ-  
તામાં શખ રચનાથી અલંકાર-રોઆ  
આણવી તે; હડ અમક, પ્રાસ, વગેરે.

શમ, પું [ સં. ] મનના જુરસા-  
ઓને દાબી રાખવાનું બળ; પેર્યૃત્તિ;  
ધન્દ્રિયોને સાંત રાખવા મન ઉપરનો  
ભણ [ ક્રિમા; પીરન; ખામેરા.

શમતા, સ્ત્રી સાંતિ; ટાંક. ( ૨ )  
શમન, નં શમવું તે; સાંતન.

શમનલાડું, પું મરણ વખતે  
જે લાડુનું દાન આપાય તે.

શમવું, કિં અં એસ મંદ  
પડવો; નરમ પડવું; ટાડું પડવું;

શાંતયતુ. (૨) ઠંડું થયું; વિસમયું.  
(૩) સીંચયું.

શમશમાકાર, વિ. ઇદ્રિયોનો  
ન્યાપાર બંધ પડી ગયેલો હોય એવું;  
જેવું ને તેવું જ મંદ; સંજ્ઞા વગેરે  
રહિત. (૨) કરી હીલચાલ કે અવાજ  
થતો ન હોય એવું; શાંત.

શમશેર, સ્ત્રી. [ ફા. ] તરવાર:  
અસિ શમશેરબહાદુર તરવાર ચલા-  
વનામા બહાદુર; એક ઇશ્વરકાળ. (૨)  
ગંજીનાં પાનાંમનો એક રંગ.

શમસુલઉલમા, વિ. (ભા.)  
વિદ્વાનોમાં સૂચક જોવા. (૨) મહામહો  
પાધ્યાય.

શમાવયું, કિં. સં. યાદું પાડયું;  
શાંત કર્યું; ઉતર્યું. (૨) સિમાવયું  
(૩) નરમ પાડયું.

શમી, સ્ત્રી. [ સં. ] કાંઠાવાળું  
એક ઝાડ; સમઠી; ખીજડો; (એનાં  
ડાળાંની સમિધ થાય છે. ઋષિઓ  
એના લાકડાની શારદીએ અગ્નિ  
ઉત્પન્ન કરતા.)

શયન, નં. [ સં. ] સુવું તે. (૨)  
પથારી, બિછાવું. (૩) સુવાવું સ્થાન.

શયનગૃહ, નં. [ સં. ] સુવાનો  
ઔરડો.

શયનીય, વિ. સુવાનું

શય્યા, સ્ત્રી. [ સં. ] પથારી;  
બિછાવું; સેજ.

શર, પુ. [ સં. ] ધીર; બાણ.

શરણ, નં. [ સં. ] ઓથ;  
આશ્રય. (૨) સહાયતા; કુમક.

શરણાગત, વિ. [ સં. ] શરણે  
આવેલું; આશ્રિત. [ ઇચ્છનાર.

શરણાર્થી, વિ. શરણ લેવા  
શરણું, નં. શરણ.

શરત, સ્ત્રી. પ્રતિજ્ઞા; હોડ, બોધી  
શરદ, સ્ત્રી. [ સં. ] શરદ. ૧૭

ઋતુઓમાની એક ઋતુ. (૨) વિ.  
બીનું-ઠંડી અસર વાળું. (૩) સેજવાળું.

શરદપુનમ, સ્ત્રી. આસો શુદ્ધિ  
પુનમ; માણેકઠારી.

શરદી સ્ત્રી. ઠંડી હવાની અસર;  
ઠાઠક. (૨) સેજવાળી હવાથી થતી

અસર. (૩) સેજખમ. [ બાથો.

શરદિ, પુ. [ સં. ] બાણનો  
શરદ્યત, પુ. [ ફા. ] લીંછુ અને

નારંગી વગેરે ફળનો રસ પાતળી  
ચાસણી સાથે મેળવીને બનાવેલું પેય.

શરલ, પુ. [ સં. ] એક કહેવાતો  
આક ખગો મૃગ. (૨) શલભ; તીક.

શરમ, સ્ત્રી. [ ફા. ] સંકોચ;  
સાજ. (૨) ટેક; આબર. (૩) લાંછન;

સ્થાનત. (૪) ધિક્કાર.

શરમાવયું, કિં. સં. સંકોચમાં  
નાખયું; શરમ પાડવી. (૨) માન

રખાવયું. (૩) ઝાંખું પાડયું; ઘનવયું  
શરમાયું, કિં. અં. સંકોચાયું;

લાજયું. (૨) નીચું જોવા; ઝાંખું.  
પડયું.

શરમાળ, વિ. વિવેકી-સ્વભા-

વનું; લગ્નગુ: શરમાય-સક્રોચાય  
એવું.

શરમિંદગી, સ્ત્રીં શરમ:  
હીજીપસ્તી. [પરી ગયેલું; ફીકું.  
શરમિંદું, વિં શરમથી આંખું  
શરમો. પું ચેરડીનો કકરો; પીઠું  
મરેરી. [ જાપટું; હરી

શરવકું, નં સરવકું; નાનું  
શરવું. વિં હટ સાંભળે એવું;  
ખજીલ ધીમો અવાજ સાંભળી શકે  
એવું. (૨) હટ ચેરી-સમજી નય  
એવું; અંચળ. (૩) મીઠા રવાદવું.

શરશ્ચ, નં [સં. શ્રાવ્ય.] આદ્ય:  
પિવૃતપર્ણ.

શરશ્ચિયં, નં શાશ્ચય: બાદ-  
રશ શુદ્ધિ રપ થી વદિ અભાસ લગીની  
વિધિઓ; પિવૃતપક્ષ.

શરશ્ચ, પું [સં. જ્ઞાપ.] સાપ;  
અંતરનો કકળાટ; બહદુવા.

શરશ્ચ, પું [અ.] પીવાનો દારૂ:  
શરશ્ચલું, નં આપણિયું; રાગરૂ.  
શરશ્ચલું, કિં સં કાલું ખડા-  
વડું. (૨) સરાવડું.

શરશ્ચ, કિં અં કાલુવાળા  
યવું; નયાવું; રગડાવું. [કામકું; આપ.  
શરશ્ચન, નં [સં.] ધનુષ:  
શરી, સ્ત્રીં સ્વાદ કરકરે એવી  
નીકીવાસ.

શરીગત, વિં સદાયક, સાચે  
હેનાર; સાચી.

શરીક, પું [આ.] પચિત્ર; પાક.

શરીર, નં [સં.] દેહ; ટન;  
કલેવર; ખદન. (૨) વંદુરસ્તી કિં  
મં શરીર બરાવું=લોહિયાળ વડું.  
(૨) તાવ આવવો. શરીર વળવું=  
વંદુરસ્તી સુધરવી. શરીર બગડવું=  
આબરી થવું. શરીર લેવાવું=દુર્બળ  
થઈ જવું.

શરીરી, વિં [સં.] દેહી; જેને  
શરીર છે તે; છવ. (૨) શરીર સંબંધી.

શરૂ, વિં [અ.] આદ્ય: આદ્ય:  
મંડાયેલું. ભરી. (૨) એક ભતવું બાક-

શરૂઆત, સ્ત્રીંઆંભ; મંડાલુ-  
શરૂઓ, પું [સં. શ્રુષ.] ચત્રમાં

શી હોમવાનો લાકડાનો ચાટવો. [શરૂદ-  
શરૂ. પું [અ.] મુસલમાનીકાયલો;

શરૂદ, સ્ત્રીં [સં.] સાકર;  
ખાંડ. [શરમ; લાજ.

શરૂ, નં સુખ; આનંદ. (૨)  
શરૂમિંદા, સ્ત્રીં વ્યપવર્તનામના

દેત્યની પુત્રી ને યથાવિરુદ્ધની બીજી  
શણી. [રગની.

શરૂંરી, સ્ત્રીં [સં.] રાત્રિ; રાત;  
શરૂબ, નં [સં.] તીર્થપાઠે;

લીક  
શરૂકા, સ્ત્રીં [સં.] સળી;

પાવળી ને ગોળ ચલેકડી. (૨) રંગ.  
વાની પીંછી. (૩) ઠાંકણું.

શરૂાટ, પું પચરફોડો;  
સિદ્ધાઓ પડનારો.

શરૂય નં [સં.] ઘીર; ખાણ;  
બાલો. (૨) ચેખ; ખીલી. (૩) કાંટા.

શબ્દા, સ્ત્રી [ સં. ગ્રીલા ] સિવા;  
પાથરની છાદ. [ સવયાન=ઠાઠલી. ]

શવ, નં [ સં. ] મુકદ્દ; રાણ.

શવલ, વિં [ સં. ] બહુરંગી.

શશ, નં [ સં. ] સસલું; સરાધર-  
સરાલાંછન=ચંદ્રમા.

શશશૃંગ, નં [ સં. ] સસલાનું  
શંગિડું. [ ચંદ્ર.

શશાંક, પું [ સં. ] ચંદ્રમા;

શશિકાંત, પું [ સં. ] એક  
ભતનો પાથર; ચંદ્રકાન્ત.

શશિમુખી, વિં ચંદ્રના જેવા  
મુંદર મુખવાળી-સ્ત્રી; ચંદ્રમુખી.

શસ્ત્ર, નં [ સં. ] લીલી ચાર;  
ધાસ; તલ્ય. (૨) મોઠા. [ આયુધ.

શસ્ત્ર, નં [ સં. ] હથિયાર;

શસ્ત્રવિધા, સ્ત્રી હથિયાર કેમ  
વાપરવાં તે સંખ્યાની જ્ઞાન; ધનુર્વેદ,

શસ્ત્રવૈદ્ય, નં સરીર ઉપર વાઠ-  
કાપની વિદ્યા; રાત્રીથી રોગ મટાડવાનું તે.

શહેર નં નગર, પુર; બહારો-  
વાળું મોટું ગામ.

શહેરી, વિં શહેરનું; નાગરિક.

શળ, પું કાગળ કે કપડાની  
ધરીથી પડેલો આંકો; દાંસિયો; ધરી;  
વળ (૨) આધાત; ચામડીપર ઉઠેલો  
આંકો; સળ.

શળી, સ્ત્રી [ સં. શલકા ]  
પાતળી લાંબી ગોળ સાંકી; રાલાકા;  
સળી; ચીપ; સળેકડી-ડું. (૨) પાવ-  
લાનો સડેલ; પાણ. (૩) ઘુચ્છચીજ;

તલ્ય. (૪) ભમગરી; ખોરણું; ચાંદણું.

શંકનીય, વિં [ સં ] શંકા  
કરવા જેવું; શંકાકરેલું; સંદેહવાળું.

શંકર, પું [ સં ] મહાદેવ.

શંકરાચાર્ય, પું અદ્વૈતમત  
ચલાવનાર એક આચાર્ય; વેરાકત  
વિધિ અને વર્ણાશ્રમ ધર્મની પરંપરા  
ફરીને લોકમાં ચાલુ કરાવનાર છટ્ટી  
સૈકામાં યથેચ્છા એક મોટા આચાર્ય.  
(૨) એમની ગાદીઓપર આવતા આ-  
ચાર્યો પૈકી કોઈ એક.

શંકરાચારણ્ય, પું એ નામનો  
એક રાજ. [ વહેમખાવો.

શંકરુ, કિં અં શંકા આણુવી;

શંકા, સ્ત્રી [ સં ] શંકા; સંદેહ;  
વહેમ (૨) કલ્પિતભય; સંસાય.

શંકાણુ, કિં અં શંકા આણુવી;  
વહેમાણું. (૨) ચરમાણું.

શંકાસ્પદ, વિં [ સં. ] શંકા  
પડે એવું; સંસાયવાળું.

શંકિત વિં જેને સંસાય પડેલો  
હોય એવું.

શંકી, વિં સંસાયવાળું; વહેમી.

શંકુ નં [ સં. ] શૂંગવાળો  
લોખા આકાર; ઉપરથી અણીદાર ભાલોડું.

(૨) નીચેથી ભરી ને ઊંચે પાતળી  
સલાકા. (૩) એક મોટી સંખ્યા.

શંખ, પું [ સં. ] ગોળ વળાં-  
દાર ફરીયાઈ માછલીનું ધર. (૨)  
એ આકારનું આંગળાં પરનું ચિહ્ન.  
(૩) વિં મૂખ; ઠોઠ. (૪) જેની

પાસે કંઈ દોષ નહિ એવો; આખી  
ખંખાળી. સંખ્યરૂં કંઈકેવો દોષરૂં.  
સેયારી ખતાવવી. સંખ્યસારથી ખરે-  
ખરો મૂખ.

સંખ્યરૂં, નં એક આપણિ.

સંખ્યરૂ, જી. સંખિની.

સંખલા, સીં [ સં. મુંજલા ]

સી; સાંજ; બંધન; હેડ.

સંખલા, સીં નાનો સંખ.

સંખલો, પું મોટો સંખ.

સંખલો, પું સરખ. ( ૨ )

સંખલ. ( ૩ ) વહેમ ( ૪ ) સખ.

સંખિની, સીં સંખરૂ.

કંઈકેવો ખરાબ સી.

સંકલી, સીં સાડી [ સિવ; સંકર ]

સંકુ, પું [ સં ] મહાદેવ;

સંકુમેળો, પું ધણી ભતિ.

એનો એક સાંમટો સમુદાય; ખીચડો.

સંકિત, વિં [ સં. ] કહેલ.

( ૧ ) દુષિત.

સા, વિં સાકલું હંકું રૂપ.

સાકલો, જીં સાકુકાર.

સાકલો, જીં સાકુકારી.

સાકલો, સીં હંકા દરમાં રહે-

લું અગાધાર સિસોનિયાંવાળું એક

ભૂ.

સાક, નં લીલાતરી; ફળ મૂળ

ને પાંદડાં વગેરે બાકીને ખલાવ

વી લીલી વનરૂપિત.

સાકલો, સીં એક 'અતની પિ-

વં સી; ભૂલો. ( ૨ ) હલકી એકલો.

સાકલાલ, સીં કંદમૂળ અને  
ફળ પાન વગેરે તે. - [ દુર્ગા; અંબા.

સાકંભરી, સીં એક દેવી;

સાકુનિક, વિં [ સં. ] સકુન

સંખધી. ( ૨ ) સકુન ભેષ પરિણામ

કહેનારો; ભેસો. [ રતું એમ.

સાકે, અં સાંભિલાઈન સંવત્સ.

સાકલ, વિં સક્તિ સંખધી;

દેવીને લગતું. ( ૨ ) સક્તિ ઉપાસના;

દેવીલક્ષ.

સાખ, સીં સાખ; અવકંઠ;

અટક. ( ૨ ) આખર; ધમત. ( ૩ )

વટ; વહેવાર. ( ૪ ) કલુલાત; સાક્ષી.

સાખા, સીં [ સં. ] ડાળ; ડાળી.

( ૨ ) ફોરેલ વિભાગ. ( ૩ ) મોઠા

વિષયનું પ્રકરણ. ( ૪ ) વેદમંત્ર બહુ.

ચાની એક પદ્ધતિ. ( ૫ ) સમૂહ; ટોળી.

સાખિયું, જીં સાખ; અંબા

ઉપરના પાકપર આવેલી ફેરી.

સાખરિત, પું [ જા. તારીફ ]

સાથે લખ કરનારો; સદાચક; મહાનિરા-

( ૨ ) સાધી રાખેલો. માણસ. ( ૩ )

શિષ્ય; એલો.

સાખેમ, વિં સાકેમ; લઘ

આવનારને વસ્ત્ર નાણું આપવાં

પડે એવો-લેખ, કુડી, ખાતું વગેરે.

સાકલ, નં [ સં. ] સકપલું;

સકલ. ( ૨ ) બળીલાઈ.

સાકુ, નં [ સં. ] ચાર માસ

બાકનું વળન.

સાકુકું, નં આપણિયું;

સાકુ. ( ૨ ) બાખ ખાતવાનું કોડિયું.

શાળ્યપણુ, નં ૩૬૫૫ણુ;  
દાક્ષિણ્ય. ( ૨ ) સંન્યતા; વિવેક;  
શિષ્યાચાર. ( ૩ ) સારી સમજ.

શાળ્ય, વિં ૩૫૫; વિવેકી;  
સંન્ય. ( ૨ ) વિચારીને કામ કરે એવું.

શાતા, સ્ત્રીં સાંતિ; યાદક;  
સંતોષ. ( ૨ ) નિરાંત

શાદી, સ્ત્રીં [ફા.] લગ્ન; વિવાહ.  
શાદ્દલ, નં [અ.] લીલોતરી  
પૂણું નાનું સ્થળ.

શાન, સ્ત્રીં [અ.] ચેરાનો  
દેખાવ; શિક્ષક; રૂપ; ધાટ; આકાર.  
(૨) મનોહરતા; બલક; સારા દેખાવનું.

શાનદાર, વિં છટાદાર; ધારીલું.  
શાનસોગાત, સ્ત્રીં ઉલાલ.

શાંકડાપણું. ( ૨ ) માલ; હીર; સરવ.  
(૩) બાહોશી; હોશિયારી. [કેમ; શીફને

શાને, અં શા માટે; શે કાળે;  
શાપ, પું [સં.] ખીમનું

પુરું ધમ્મલું તે; બદ્ધવા દેરી તે.  
શાપિત, વિં બદ્ધવા પામેલું;

શાપ દેવાયેલું.  
શાખાન, પું [ફા.] મુસ-

લમાની વર્ષનો આડમો મહિનો.  
શાખાશ, અં ઉત્તેજન આપવું

અથવા વંમાણ કરવાં તે; વાદવાદ.  
શાખાશી, સ્ત્રીં ધન્ય, સાખાચ,

એમ કહેવું તે; ધન્યવાદ; વાદવાદ.  
શાખિત, વિં [અ.] પુરવાર

કરેલું; ખાતરીનું; સિદ્ધ. (૨) મક્કમ;  
પાડું; મજબુત, જું સાબુત,

શાખિતી, સ્ત્રીં પ્રમાણ; દાખલો  
સાખીતી.

શાખુત, વિં અસલ હાલતમાં.  
રહેલું; નદિ બગડેલું; સાખુત.

શાખુતી, સ્ત્રીં મજબુતી;  
અખંડતા. ( ૨ ) સાખીતી; પુરવારી.

શાખિદક, વિં [અ.] રાખદ  
સંબંધી; ઉચ્ચારને લગતું.

શામળ, વિં રયામળ; કાણું.  
શામળું, વિં કાણું.

શામિલ, વિં બળેલું; જોડાયેલું.  
શાયડી, નં શારડી.

શાયર, પું [ફા.] સાયર; કવિ;  
વિદ્વાન; પંડિત. [સુતાર;

સાચી, વિં લખન કરનાર;  
શાર, નિં કાણું; વેર, છિદ્ર; બાકું

શારડી, સ્ત્રીં શાર પાડવાનું  
સુતારનું એભર. ( ૨ ) રિખાવે અથવા

દમ્યા કરે એવું તે. [ પાડવાનું યંત્ર-  
શારડો, પું મોટી શારડી; શાર

શારદ, જું શારદા.  
શારદા, સ્ત્રીં [સં.] વિદ્વાની-

શાનની દેવી; સરસ્વતી. [ જનુનું.  
શારદીય, વિં [સં.] શારદ

શારવું, કિં સં કાણું  
ખાડવું; કરવું. ( ૨ ) કડું વચનથી

દમવું; ચોડું ચોડું દુઃખ દીધા કરવું.  
શારંગ, નં ધનુષ; કામડું.

( ૨ ) વિખ્યતું ધનુષ. (૩) એક રામ.  
શારિ, પું [અ.] દાવ રમનારો.

( ૨ ) ખસો; અક્ષ. [સંબંધી  
શારીર, વિં [સં.] શરીર

શારીરિક, વિં [ સ ] શરીર  
સબધી. [ સિદ્ધ  
શાર્દૂલ પું [ સં ] વાપ,  
શાર્દૂલવિહીટિત, પું [ સ ]  
ઓગ્રગ્રીસ અક્ષરનો એક છંદ.  
શાસ્ત્ર, સ્ત્રીં [ કા ] ઉચી  
બલતું બરેથી કિનારનું બોલવાનું  
દેનતું વસ્ત્ર, સાત જોડા સાતદસાવા =  
હાંથી શાલો જોડે આવે છે તેથી શાસ્ત્ર  
જોડા અથવા ત્રાસદસાવા એમ કહેવાય છે.  
શાસ્ત્ર, પું [ સં. ] સાગતું ઝાડ  
જુનું તાળ [ પુતળી  
શાસ્ત્રજા જિંકા, સ્ત્રીં [ મં ]  
શાલો, સ્ત્રીં [ સં. ] બાષ્પ  
સ્થાનિક મક્કન, ધર આશ્રમ. ( ૨ )  
નિશાળ, અધ્યયન મંદિર.  
શાસિ સ્ત્રીં [ નં. ] કામર,  
સાળ, ખાત  
શાસિશામ, પું વિષ્ણુ વરીકે  
પૂજતો કાળો લીસો પત્થર.  
શાસિની, પું [ સં ] અગ્નિ-  
ધાર અક્ષરનો એક છંદ.  
શાસિવાહેન, પું એ નામનો  
એક દક્ષિણનો પ્રખ્યાત રાજા, જેના  
નામથી મક સાલે છે  
શાસિહોત્ર, પું [ સ. ] યોદ્ધાની  
પરીક્ષાને લગતો નવ  
શાસ્ત્રમંત્રિ, સ્ત્રીં [ સં ] જિજ્ઞેસુ  
શાવક, નં [ નં. ] બાળ,  
જન્મ ( ૨ ) શાવન, જૈન  
શાવડી, જુનું સાહડી.

શાસ્ત્રવત, વિં [ સ ] ઉમેરાતું  
નિત્ય  
શામક, વિં [ સં ] શાસન  
કરનાર અમલદાર; રાજા કરનાર  
શામ્ભુ, નં [ સ ] ગિફા.  
સભ ( ૦ ) અમલ, રાજ્ય, કારકિર્દી.  
( ૩ ) આજ્ઞા હુકમ,  
શામનીય વિંશિક્ષા કરવાવાચક  
અમલ કરવા જોડું; આજ્ઞા કરવાવાચક.  
શાસિત, વિં [ સં. ] હુકમમાં  
રાખેલ. ( ૨ ) શિક્ષા આપેલું, ઉપદેશી  
શાસ્ત્રતા, પું [ સં ] શિક્ષા કરનાર  
હુકમ-અમલ ચલાવનાર, રાજા  
શાસ્ત્ર નં [ સં. ] કોઈપણ  
વિષયનું ધોરણસ્તર કરેલું નિબંધન તે  
શાસ્ત્રાર્થ, પું [ સં ] પૂર્વાપર  
વિચાર ચલાવી કરવામાં આવતો શા-  
સનો અર્થ તે ( ૨ ) શાસના મુદ્દા  
ઉપર ચર્ચવામાં આવતી ચર્ચા,  
શાસ્ત્રી પું [ મં ] શાસ્ત્ર  
બલુનારો પડિત વિદ્વાન  
શાસ્ત્રીય, વિં [ સં ] શાસ્ત્ર  
સબધી, શાસના ધોરણને અનુસરતું.  
શાલ પું [ કા ] મુસલમાન  
રાજા ( ૨ ) નાણાવડી, વટરાજો  
મામાશ્લિક મૃદસ્થ ન્યાયકાર.  
શાલ્લતદી, સ્ત્રીં સત્ પુત્રી  
શાલ્લતદી, પું પાદશાહનો પુત્ર.  
શાલ્લત્ત, નં ખડી જેવી એકવા.  
શાલ્લજોગ, વિં તરત નાણા  
આપવા પડે એવા વહેરાવવાળી ( ૨ )  
ખર્ચ, સ્વીકારવા જોગ, મામાશ્લિક ખર્ચ.

શાહવટ, સ્ત્રીં નાણાવટીપણું;  
ચોકખે વહેવાર; પ્રામાણિકપણું.

શાહી, સ્ત્રીં રેશનાઈ; શાઈ.

શાહી, વિં રાજકાળને લગતું;

રાજદરબારી; રાજને ચોલે એવું.

શાહુકાર, પું વહેવારિયો; ચારક;

વેપારી; નાણાવટી; પ્રામાણિક મૂલસ્ય.

શાહુકારી, સ્ત્રીં શાહુકારપણું.

(૨) પ્રામાણિકતા; સાચવટ; સાહુકારી.

શાહુડી, જું શાહડી.

શાહેદ પું [ ફા ] સાક્ષી

આપનારો; સાખ પુરાવારો.

શાહેદી, સ્ત્રીં સાક્ષી; શાહેદતું

કહેવું તે; સાખ; પુરાવો.

શાળ, સ્ત્રીં શાસિ; ડાંગર; બાત.

(૨) હુગડા વધુવાતું યંત્ર.

શાળા, સ્ત્રીં [ સં. શાલા. ]

નિશાળ; મદરેસા (૨) જગા; મકાન.

શાળિયું, નં હવડી ડાંગર;

શાહી બાત. [ સાળી.

શાળી, સ્ત્રીં ડાંગર; બાત. (૨)

શાળોપયોગી, વિં શાળાના

કામનું; અભ્યાસના ધારનું.

શાંકરી, વિં મહાદેવિયા;

શંકરમતના (૨) શંકર સંજંધી

શાંત, વિં [ સં. ] જુસ્સા

વગરનું. ઠંડું (૨) ધીમું; નરમ. (૩)

થોંભાટ વગરનું; ચૂપ; નીરવ.

શાંતતા, સ્ત્રીં શાંતપણું; શાંતિ.

(૨) ચુપકીટી, નીરવતા; મંદપણું.

શાંતનું, પું શીખ; સંતનુનો

પુત્ર; માંગેય.

શાંતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] શાંતતા;

શાંતપણું; અતુલ્ય મપણું; તથિંતાઈ.

(૨) ધીરજ. (૩) સ્વાસ્થ્ય; આરામ;

નિરાંત.

શિકલ, સ્ત્રીં [ ફા. ] ચેરો; મુખા-

કૃતિ. (૨) આકાર; ધાટ; સ્વરૂપ.

શિકસ્ત, સ્ત્રીં [ ફા. ] મહાત;

પરાભર; હાર. (૨) નસિયત; ધડો.

શિકાર, પું [ ફા ] જનાવર

પાછળ તેને મારવા જણું તે; મૃગયા;

આખેટ. (૨) ખોરાક; ભરખ. (૩)

ચોટ મારીને લેઈ લેવું તે. (૪) મારવા

જેવાં જંગલી જનાવરો વગેરે.

શિકારનું, કિં સં સ્વીકારણું;

કણુ રાખણું.

શિકારી, પું શિકાર કરનારો;

પારખી. બ્યાધ. (૨) વિં ગરીબ માણી-

ઓને પોતાના ખોરાક મટિ મારનાર.

(૩) શિકાર કરવાને યોગ્ય જનાવર

તે. (૪) શિકાર સંજંધી.

શિકારૂ, જું શિકારી.

શિકે, અં સિકે; મુધાં; સાથે.

શિકેતર, નંએક જાતની ભૂતડી.

શિકેતરી, સ્ત્રીં શિકેતર.

શિકેતરૂં, નં નહાર-વળગ્યું

વણ્ટ નહિ એવી જાતનું ભૂત. (૨) એક

જાતનું રૂળ.

સિકકાઈ, વિં સિકકાઈ; સકકાઈ;

રાજની મહોરવાળો સિકકો તે.



શિક્ષક, પુ. [ સં. ] ગુરુ;  
મહેતાદ; બહુવચનો; માસ્તર; ઉત્તાદ.

શિક્ષણ, ન. શિક્ષા આપવી  
તે; બહુવચનું તે; બોધ; ઉપદેશ.

શિક્ષણીય, વિ. શિખવવા જેવું  
જે તે; બોધ લેવા જેવ. (૨) સમ  
કરવા લાયક.

શિક્ષા, સ્ત્રી. [ સં. ] જ્ઞાન આપવું  
તે; બોધ; ઉપદેશ. (૨) શિખામણ.  
(૩) વિજ્ઞાન, વિદ્યા. (૪) સભા; સાસં  
ન; દંડ. [ પામેલું; સંસ્કૃત; મુદરેલું.

શિક્ષિત, વિ. બહેલું. શિક્ષા

શિખ, સ્ત્રી. [ સં. શિક્ષા. ] શિક્ષા  
(૨) વદાયગીરી; રત્ન. (૩) આશિષ, ભેટ.

શિખર, ન. [ સં. ] શુભ; ટોચ;  
ઉપરનો છેડો; મથાણું.

શિખરમંધી, વિ. મથાળામંધા;  
શિખરવાળું.

શિખરિણી, પુ. [ સં. ] સત્તર  
અક્ષરનો એક અક્ષરમેળ છેદ.

શિખવણી, સ્ત્રી. શિખવવું તે;  
ઉક્કેરણી. અંભેરણી. (૨) ચેતવણી.

શિખવડું, કિં. સં. શિખવાડું.  
સમજવડું; બહુવચનું (૨) અંભેરવડું;  
ઉક્કેરવડું; ચડાવવડું.

શિખવડું, કિં. સં. [ સં. શિક્ષ ]  
શિક્ષા લેવી; જ્ઞાન મેળવવડું; બહુવડું;  
બહુવડું; અનુભવ લેવો.

શિખંડ, પુ. શીખંડ; નિવારેલા  
દહીમાં ખાંડ નાખીને બનાવેલો ખાવા  
નો પદાર્થ. [ પુત્ર (૨) મોર; મયૂર.

શિખંડી, પુ. દુપદ રાખેલો

શિખા. સ્ત્રી. [ સં. ] ચાટલી;  
પુરુષના માથા પરના ગાંઠ વળે એવા  
લાંબા કાંસ. (૨) કલગી; ઊંચું. (૩)

સંકવાહાર ટોચ (૪) ભેટ; રાગ

શિખાઉ, વિ. શિખનાર; શિખરું;  
અજ્ઞાન; અનુભવ લેવું હોય એવું.

શિખાડણું, કિં. સં. શિખવા-  
ડણું; બહુવચનું; બતાવણું.

શિખામણ સ્ત્રી. શિક્ષા; બોધ-  
(૨) સમજ; સલાહ. (૩) ચેતવણી.

શિખી, પુ. મોર; મયૂર.

શિતાળ, પુ. એક વનસ્પતિ.

શિતાળી, સ્ત્રી. ઉતાવળ; ત્વરા.

શિથળ, વિ. નરમ; દીલું; પોચું.

(૨) નિર્બળ; શક્તિહીન. (૩) પાકેલું.

શિથિલ, વિ. [ સં. ] જીવંશિથળ.

શિશુરસ, સ્ત્રી. [ કા. ] લાગવળ;

બલામણ; સોંપણ; વગ ચલાવવી તે.

શિખિકા, સ્ત્રી. [ સં. ] પાલખી;

પડદાવાળી ડોળી [ વજ્રમુદ.

શિખિર, પુ. [ સં. ] તંબુ;

શિથળ, ન. શીલ; પોતાના

પતિને વફાદાર રહેવું તે; સદીત્વ.

(૨) ઇદ્રિય નિમ્નઃ સંયમ; અભયય.

(૩) શુચિતા; નસતાં.

શિયાવિયા, વિ. ડંખવાળા પડી

જવું તે; દળાઈ દીલા થઈ જવું તે. (૨)

શમિંદા થઈ જવું તે. (૩) બહાવર;

ખિન્ન; અભરાયવડું.

શિયાળ, સ્ત્રી. શેડવડું; શિયાળવડું;

કુતરાની ભવનું એક જંગમી પ્રાણી.

શિયાળુ, નં શિયાળ.

શિયાળુ વિં શિયાળાનું શિયા-  
ળામા પાકનારું. (૨) કંઠું; ટાંઢું.

શિયાળો. પું ટાંઢની મોસમ;  
કંઠી ઝડુ; હેમત ને શિશિર ઝડુ.

શિર, નં [ સં. ] માથું, મસ્તક;  
હત્તમાંગ. (૨) શિખર; શૃંગ. ટાય;

મથાણું (૩) ઘરકરની આગસી હાર,  
શિરચ્છેડ, પું માથું કાપી

નાખવું તે.

શિરછત્ર, નં માથાનું ઢકિણ;  
પાત્રક; સંભાળનાર; વણલ. (૨) ઉપરી;

આશ્રયદાતા; પોતાની શોભાએ જે તે  
શિરભેર, વિં માથું ઉંચું કરે

બેલું બળવાન, બાજ બળના અભિમા-  
નથી કામ કરનાર; માથાકરેલ.

શિરભેરી, સ્ત્રીં સરભેરી; બળા-  
હાર; પોતાના બળે કામ લેવાપણું તે.

શિરતાજ, પું શિરછત્ર; માથાનો  
ગુટ (૨) વડીલ. ઉપરી.

શિરનાથ, નં સરનાથ; કામ  
કાણાસાથે નામ નિશાનની યોગ્ય તે.

શિરપાથ, પું [ કા. ] સરપાથ;  
પાકની ભેટ. (૨) ધન્યવાદ; શબ્દાશી.

શિરપેથ, પું માથાપથું કિંમતી  
થું; સુદર તોરો; કથગી

શિરમધી, વિં તહેનાતનું-  
ઘરકર. કિંટકાપરની રક્ષણ માટેની

રક્ષ (૨) ખડિયા રાખ્યને ખરચે  
મેરું સમાટનું ઘરકર

શિરસ્તેદાર, પું અમલદારના  
૪૨

હાથવળે કામ કરનાર મુખ્ય કારકુન;  
ચીટનીસ.

શિરસ્તેદારી, સ્ત્રીં શિરસ્તે-  
દારનું કામ શિરસ્તેદારનો ઓઢો.

શિરસ્તે, પું [ કા. ] મથા;  
નિયમ; ધારો; રીત; માલ; રવૈયો.

શિરા, સ્ત્રીં રગ નસ (૨)  
જેમાં બગરેલું લોહી વહે છે તે નસ.

શિરાણું, નં ઓરાણું; ઉપધાન.

શિરામણ, નં નાસ્તો, સવા-  
રનું સહેજસાજ ખાવું તે.

શિરામણી, સ્ત્રીં શિરામણ.

શિરાવણું, કિં સં જમણું  
(સવારનું) નાસ્તો કરવો; ખાણજવું.

શિરી, સ્ત્રીં [ કા. ] મિઠાસ;  
સરી; સુગંધ બને મ્યાદ બેઝની કહેહેત.

શિરીષ, નં [ સં. ] એક ભવનાં  
ગાડનાં સુંદર ફૂલ [ બિંદુ.

શિરોબિંદુ, નં [ સં. ] ઉપરનું  
શિરોમણિ પું માથાના રણ-

નારપ જે તે; કવચીમાંનું રત્ન;  
મુગમણિ. (૨) સર્વોત્તમ તે.

શિરોચ્છેડ, પું [ સં. ] માથાના  
વાળ; કંસા.

શિલક, સ્ત્રીં ખરચ બતાવે રહેલી  
બાકી; જણુરા; અરસોષ; સીલક.

શિલા, સ્ત્રીં [ સં. ] લાંબો  
ને પાતળો પથર; છાટ.

શિલાછાપ, સ્ત્રીં પથર ઉપર  
અવગ્રા અક્ષર પાકો તે ઉપરથી બીજા

કાગળ ઉપર છાપ લેવી તે.

ખાવાનો પદાર્થ. (૨) ચાસણીમાં કાઢી  
દ્રવ્યનો જુદો નાખીને બનાવેલો ચોરા  
એવો પદાર્થ. [મયાજી: ટાચ; શિખર

શીર્ષ, નં માણું: મસ્તક. (૨)

શીસો, પુ. [કા] મવાલી  
કારવાણું કાચનું પાત્ર; બાટલી; કુંચો.

શીપ, જી. શિયળ.

શીખા, જી. શિખા.

શીખી, સ્ત્રી. માતા; શેયક;  
બળિયાકાકા જી. સીતળા.

શીખું, વિ. નરમ સ્વભાવનું;  
વિવેકી; સ્વચ્છ. (૨) મરીખ; હીન.  
(૩) ઠંડું; ટાઢું.

શીખો, પુ. સાંત સ્વભાવનો  
વિવેકી માણસ. (૨) શેનો; આખો  
સારો કારવાણું એક નાણું માણી.

શુક, પુ. [સં.] પોષક. (૨)  
બાસના પુત્ર; બાળ બ્રહ્મચારી અને  
એક મોટા વિદ્વાન.

શુકન, નં રાકન. (૨) વચન.

શુકર, પુ. [જ. શુક્ર] એકેકાર:  
ફોલ. (૨) ઉપકાર. શુકર શબ્દનો =  
ઉપકાર માનવો.

શુકાચાચ, પુ. એકકાર; દે

ચુર; શુક. (૨) વિ. કાચું.

શુકલ, વિ. [સં.] ધોળું.

શુકલ, પુ. જાડાણેને કર્મ કરક  
વનારો પ્રેરણિત.

શુકલપદ્મ, પુ. શુદ્ધપદ્મ; એમાં  
અંદની કળાએ વધતી ભય છે તે પદ્મ  
અજવાળિયું. [શુક; પુનિત.

શુચિ, વિ. [સં.] પવિત્ર;

શુદ્ધ, જી. શુદ્ધપદ્મ; અજવાળિયું

શુદ્ધ, વિ. [સં.] ચોક્કસ; સ્વચ્છ.

(૨) પવિત્ર; (૩) ભૂલ વગરનું; દોષ  
રહિત. (૪) ખરું; એજ વચરનું; અસરકાર

શુદ્ધાન્ત, નં [સં.] સ્ત્રીપદ;

અંત:પુર: વચનખાતું. (૨) રમકહેલ.

શુદ્ધિ, સ્ત્રી. [સં.] ધર્મક્રિયા

કરી પવિત્ર થઈ તે; માયશિત કરી શુદ્ધ

થઈ તે; (૨) સ્વચ્છતા. (૩) ખરાપણું.

(૪) ચોક્કસ બાત; સજ્ઞા (૫) ભયરહિત.

શુદ્ધિચત્ર, નં [સં.] અન્યાયની

ભૂલોની યાદી તે.

શુદ્ધજીવ, સ્ત્રી. શુદ્ધિ અને શુદ્ધિ:

બાત અને સમજ. (૨) કર્તવ્યકર્ત

મતિ. (૩) મુન્નમતિ.

શુદ્ધિ [સં.] પુત્રી.

! કલ્યાણ;

શિંગ, નં શિંગડું. (૨) શ્રી  
 ગંગાના પાણી પાપની,  
 શિંગડી સીં નાનું શિંગડું.  
 શિંગડું નં શિંગડું. શરૂ કરવાની શુભની,  
 શિંગડું, નં શિંગડું માથાપર  
 નિહાળતો મોટા અસ્થિ અંકુર  
 શિંગ શિંગડાના આકારનું વાઘ.  
 શિંગડીયો વહનામ, પુનિંગ  
 શિંગડા વગનામ [ પીપુડી.  
 શિંગડી, શ્રી નાના શિંગડાની  
 શિંગડી, શ્રી શિંગડાનું  
 તે. (૨) નાનું શિંગડું. (૩)  
 શિંગડી શિંગડા હુલે છે તે  
 પાપનો બામ [ એક વેલ.  
 શિંગડી, શ્રી પાપીમાં પતી  
 શિંગડું, નં વહાવડામાં પતી  
 વેલનું ફળ (ફળદારમાં શિંગડા  
 તેનો હોટ વપરાય છે. )  
 શ્રી, સં કપી, શું. (૨) કેવી;  
 પ્રકારની,  
 શ્રીકર, નં [ પં. ] પાપીયા  
 બા કથા: પાંડ: ફરફર.  
 શ્રીકર, નં હોરી કે વાર શુધીને  
 નાવેલી આદર સરકાવાય એવી ગણી.  
 શ્રીખ, શ્રી [ સં ગિહા. ]  
 ખામલ; બામ: આરી સલાહ. (૨)  
 જા, દુકમ. (૩) વહાવ.  
 શ્રીમ, વિં [ સં ] સત્પર;  
 શ્રી, તરન.  
 શ્રીમકર, પુન વાળકોળ  
 વાળનારી કે એવી સકિતવાળો

કવિ. શીખ કવિતા-પૂર્ણતા વેત બના-  
 વેલી કવિતા.

શ્રીમબોધ, પુન વાળકોળ લે રૂદ  
 વાલ તે: (૨) વાળે ( માંબની વેર  
 પીનારને વેગમાં શીખબોધી કહે છે. )

શ્રીકર, કિં સં સમગ્ર લેક  
 કરક: હાટા મારીને સીધી લેક. (૨)  
 પૂરક: લખે નહિ એમ કરક.

શ્રીત, વિં [ સં ] કરક: કરક.  
 (૨) વલ: કરક (૩) દની: કરક  
 પકક: ને પરસેવા દુરવા તે.

શ્રીતકરિખ, પુન કરક:  
 ગાળાપરનો તે પદા કે એમ મુલ્ય  
 પડે છે. [ કરક: કરક:

શ્રીતકાળ, પુન [ સં ] વિરલે  
 શ્રીતળ, વિં [ સં ] કરક:  
 કરક. (૨) સેગકર. (૩) કરક:  
 સકિત (૪) વાલ, કરક: કરક

આળસુ: કીકું.  
 શ્રીતળ, શ્રી: કરક:  
 એક લલગો લલગ કરક કરક કરક  
 મરગમા સળ: કરક કરક કરક  
 શરીરે મેલ મેલ કરક કરક કરક  
 છે. આ કરક: કરક કરક કરક  
 વાળકોળ કરક છે. (૨) કરક  
 બહાનનીલેષ ( કરક: કરક:  
 લેલે મેલ નેલી કરક કરક કરક,  
 શ્રી: કરક કરક કરક કરક  
 કરક (૨) કરક: કરક: કરક:  
 શ્રી: કરક કરક કરક કરક  
 કરક: કરક કરક કરક કરક

૨  
 ૪  
 ૧૧  
 ૧૨  
 ૧૩  
 ૧૪  
 ૧૫  
 ૧૬  
 ૧૭  
 ૧૮  
 ૧૯  
 ૨૦  
 ૨૧  
 ૨૨  
 ૨૩  
 ૨૪  
 ૨૫  
 ૨૬  
 ૨૭  
 ૨૮  
 ૨૯  
 ૩૦  
 ૩૧  
 ૩૨  
 ૩૩  
 ૩૪  
 ૩૫  
 ૩૬  
 ૩૭  
 ૩૮  
 ૩૯  
 ૪૦  
 ૪૧  
 ૪૨  
 ૪૩  
 ૪૪  
 ૪૫  
 ૪૬  
 ૪૭  
 ૪૮  
 ૪૯  
 ૫૦  
 ૫૧  
 ૫૨  
 ૫૩  
 ૫૪  
 ૫૫  
 ૫૬  
 ૫૭  
 ૫૮  
 ૫૯  
 ૬૦  
 ૬૧  
 ૬૨  
 ૬૩  
 ૬૪  
 ૬૫  
 ૬૬  
 ૬૭  
 ૬૮  
 ૬૯  
 ૭૦  
 ૭૧  
 ૭૨  
 ૭૩  
 ૭૪  
 ૭૫  
 ૭૬  
 ૭૭  
 ૭૮  
 ૭૯  
 ૮૦  
 ૮૧  
 ૮૨  
 ૮૩  
 ૮૪  
 ૮૫  
 ૮૬  
 ૮૭  
 ૮૮  
 ૮૯  
 ૯૦  
 ૯૧  
 ૯૨  
 ૯૩  
 ૯૪  
 ૯૫  
 ૯૬  
 ૯૭  
 ૯૮  
 ૯૯  
 ૧૦૦

શિલાગ્રંથ, પુ. ખવરનો રસ;  
એક બાપધિ. [ ગુ.દર.

શિલાગ્રંથ પુ. એક ભવનો

શિલાગ્રંથ, પુ. [ સ. ] ખવરપર

કાતરેકું લખાણ. [લીર. (૨) ભવરો.

શિલીમુખ, પુ. [ સં. ] બાણ;

શિલીમં, નં. [ સં. ] નિલા-

લીનો ટોપ; કુતરાનો કાન; બહુવ;

સહતાં લાકડાભામી ફૂટી નિઃશ્વરી એક

ભવની વનરુપિતિ. | ખાણું; શક્તિગાર.

શિલેખાણું, નં. [ સ. ] તોપ-

શિલેખ, પુ. [ સં. ] ભવર

બગેરેમા પડેલા કણ વીળી લેવા તે.

શિલેખાણિ=વેતલેલા કણ વીળી

લાવી તે પર આગવિકા કરતી તે.

શિલપ, નં. [ સં. ] ધર વચ્ચે

ખનાવવાની કળા [લુહાર, ગુલામ વગેરે.

શિલપકાર, પુ. કારીગર; સુતાર;

શિલપશાળા, સી. કારીગરી

શિખ્યાનું સ્થાન, કળાભવન, (૨) કોડવ.

શિલપશાળા, નં. કારીગરીને

લગતી. વિદ્યા. [ભણનારો.

શિલપશાળી, પુ. શિલપશાળા

શિલપી, પુ. કારીગર; સુતાર.

શિવ, પુ. [ સં. ] કલ્યાણકારી

દેવ; મહાદેવ. (૨) પરમાત્મા. (૩)

નં. કલ્યાણ.

શિવનિર્માણ, વિ. શિવ ઉપ-

સથી ઉતરેકું; શિવાર્પણ વધ ગુણ

હોય એવું. (૨) નહિ ઉપયોગ

કરવા એવું.

શિવરાષ્ટ્ર, પુ. શિવાજી મહા-  
રાજા ચલાવેલો સિક્કો.

શિવરાત્રી, સી. શિવરાત્રી.

શિવરાત્રી, સી. [ સ. ] શિવ-  
જયંતી; માઘ વદિ ૧૪ ને દિવસે

શિવનું ને જવ થાય છે તે.

શિવા, સી. [ સં. ] પાર્વતી;

દુર્ગા. (૨) શિવાળ. [ સિવાલ.

શિવાલ, અ. વચર; વિના;

શિવાલય, નં. [ સં. ] શિવનું કહેરું,

શિરામ, પુ. કણું કંઠણ લાકડું.

શિશિર, પુ. [ સં. ] કઠા પવન-

વાળી ઝડ; શિવાળના ખીમ બે મહિ-

નાનો કાળ તે. [એકરું. (૨) બાપુ.

શિશુ, નં. [ સં. ] બાળક;

શિષ્ટ, નં. [ વિ. ] કળ્યાણ;

સુસંસ્કૃત; સુપરેકું; પ્રતિષ્ઠિત; સ્વચ્છ;

વિવેકી; (૨) કળું; સમનું; ચતુર.

શિષ્ટાઈ, સી. શિષ્ટપણું;

શિષ્ટચાર; વિવેકી વર્તન. (૨)

વિધિનું કહેણ.

શિષ્ટાચાર, પુ. સ્વચ્છ ચાલ મલ-

ખત; સુક રીતમાત (૨) આદરસત્કાર.

શિષ્ય, પુ. [ સં. ] વિદ્યાર્થી

શુભે મેર રહેલો બાળકશ્યાદી (૨)

ચેલો; ઉપદેશ લેનારો.

શિષ્યા, સી. વિદ્યાર્થીની; શિષ્ય-

નારી; અભ્યાસ કરનારી. (૨) બેઠી.

શિસ્ત, વિ. અનુકૂળ પડે;

લાલક. (૨) ધારણ; ધારી; (૩)

ગુપ્તવેદના.

શિંગ, નં શીંગડું. (૨) સ્ત્રી  
દ્વિત્વ અનાજનાં ખી વાળી પાપડી.

શિંગડી સ્ત્રી નાનું શીંગડું.

(૨) બંદુકનો દારૂ અરવાની ભુંગળી.

શિંગડું, નં પશુના માથાપર  
કૂટી નિકળતો મોટો અસ્થિ અંકુર

(૨) શિંગ શિંગડાના આકારનું વાલ.

શિંગડિયો વછનાગ, પું શિંગ  
જેવો કળાદાર વછનાગ [ પીપુડી.

શિંગી, સ્ત્રી નાના શિંગડા જેવી

શિંગોડી, સ્ત્રી શીંગડાનું

વલણ તે. (૨) નાનું શિંગડું. (૩)

જે ઠેકાણેથી શિંગડાં કુટ છે તે  
માથા પરનો ભાગ. [એક વેલ.

શિંગોડી, સ્ત્રી પાણીમાં થતી

શિંગોડું, નં તલાવડામાં થતી

એક વેલનું કળ. (કળાદારમાં શિંગોડાં  
ને તેનો લોટ વપરાય છે. )

શી, સં કથી, શું. (૨) કેવી;

કેવા મકારની.

શીકર, નં [ સં. ] પાણીના

ઝીણા કળ; હાંટ; ફરફર.

શીકું, નં દોરી કે તાર શુંથીને

અનાવેડી અધર લટકાવાય એવી જોળી.

શીખ, સ્ત્રી [ સં ત્રિષ્ઠા. ]

શિખામણ; ખોધ; સારી સલાહ. (૨)

આપ્તા; હુકમ. (૩) વહાય.

શીખ, વિં [ સં. ] સત્વર;

જલદી, તરત.

શીખડવિ, પું તાબડતોળ

કવિતા બનાવી દે એવી શક્તિવાળો

કવિ. શીખ કવિતા=પૂછતાં વેત બના  
વેલી કવિતા.

શીખખોધ, પું તાકાળ જે જા.  
ચાય તે; (૨) ગાંભી. ( ગાંભી ચલ  
પીનારને વ્યંગમાં શીખખોધી કહે છે.

શીકડું, કિં સં સજ્જડ બં  
કરડું; ડાટા મારીને સીવી લેવું. (૨

પૂરડું; ઉધડે નહિ એમ કરડું.

શીત, વિં [ સં. ] ટાહું; ઠંડું  
(૨) યઠ; ઠંડી. (૩) શરીર ઠંડું

પડવું ને પરસેવા છૂટવો તે.

શીતકટિખંધ, પું પૃથ્વીન  
ગાળાપરનો તે પટા કે ભમાં ખૂબ ટા

પડે છે. [ ઠંડીની મોસમ

શીતકાળ, પું [ નં. ] શિયાળો

શીતળ, વિં [ સં. ] ટાહું  
ઠંડું. (૨) ભેજવાળું. (૩) ગરમી

રહિત. (૪) નરમ; પોચું; મંદ

આળસુ; ધીમું.

શીતળા, સ્ત્રી [ સ. શીતળા  
એક ભતનો બહુ જ ચેપી તાવ. (અ

મરજમાં સખત તાવ આવ્યા પછી  
શરીરે ધોળા મોંના ફેલ્લા થઈ આવે

છે. આઠ દિવસે ફેલ્લા નરમ પડે  
તાવ ઉતરવા માંડે છે. (૨) ઠંડા

બહનારી દેવતા. ( આવણી સાતમે  
લોકો એનું મત કરી ટાહું ખાય છે.

શીદ, અંશ માટે; શી સાડકેમ  
શાને. (૨) કયાં; કહિં; કયે ઠેકાણે

શીરે, પું ધીમાં લોટ શેફી

ખાંડ કે જોળનું પાણી નાખી સીકવેલો

ખાવાનો પદાર્થ. (૨) ચાસણીમાં કોઈ દ્રવ્યનો શુકો નાખીને બનાવેલો લોંદા જેવો પદાર્થ. [મયાણું; ટાવ; શિખર

શીર્ષ, ન૦ માથું; મસ્તક. (૨)

શીસો, પુ૦ [ફા] મવાહી

સરવાળું કાચનું પાત્ર; બાટલી; કુંપો.

શીળ, જુ૦ શિવળ.

શીળા, જુ૦ શિલા.

શીળા, સ્ત્રી૦ માતા; સૈયડ;

બળિયાકાકા જુ૦ શીતળા.

શીળું, વિ૦ નરમ સ્વભાવનું; વિવેકી; સ્વચ્છ. (૨) ગરીબ; દીન.

(૩) ઠંડું; ઠાંડું.

શીળો, પુ૦ સાંત સ્વભાવનો વિવેકી માણસ. (૨) શેળો; આખે શરીર કાચવાળું એક નાનું પ્રાણી.

શુક, પુ૦ [સં.] થોપટ. (૨)

શ્યાસનો પુત્ર; બાળ બ્રહ્મચારી અને એક મોટા વિદ્વાન.

શુકન, ન૦ રાકુન. (૨) વચન.

શુકર, પુ૦ [અ. શુક્ર] જેઠેકાર.

ફેલે. (૨) ઉપકાર. શુકર ગુભરવો ઉપકાર માનવો.

શુકરાના, પુ૦ શુકર; જેઠેકાર.

શુકિત, સ્ત્રી૦ [સં.] એક ન-

વની માછલીનું ઘર; છીપોલી; છીપ.

શુક, પુ૦ [સં.] સૂર્ય મંડળનો

એક મંડ. (૨) એ નામનો વાર. (૩)

એક નધિ—દેવોના પુરોહિત; શુકા-

ચાર્ય; વાગવ. (૩) વીર્ય. [એક વ-

શુકલકર. પ૦ મસત બાગમાં

શુકાચાર્ય, પુ૦ એકાધિ; દેવ-શુક; શુક. (૨) વિ૦ કાથું.

શુકલ, વિ૦ [સં.] ધોળું.

શુકલ, પુ૦ ધાત્ર્યોને કર્મ કરાવનારો પુરોહિત.

શુકલપક્ષ, પુ૦ શુદ્ધપક્ષ; જેમાં ચંદ્રની કળાઓ વધતી જાય છે તે પક્ષ; અજવાળિયું. [શુદ્ધ; પુનિત.

શુચિ, વિ૦ [સં.] પવિત્ર;

શુદ્ધ, જુ૦ શુકલપક્ષ; અજવાળિયું.

શુદ્ધ, વિ [સં.] ચોક્ષુ; સ્વચ્છ.

(૨) પવિત્ર; (૩) બહુ વગરનું; દોષ રહિત. (૪) ખરું; ભેગ વગરનું; અસદ્.

શુદ્ધાન્ત, ન૦ [સં.] સ્ત્રીશુદ્ધ;

અંતઃપુર; જનનાખાનું. (૨) રંગમહેલ.

શુદ્ધિ, સ્ત્રી૦ [સં.] ધર્મક્રિયા

કરી પવિત્ર થઈ તે; પ્રાપ્તિ કરી શુદ્ધ

થઈ તે; (૨) સ્વચ્છતા. (૩) ખરાપણું.

(૪) ચોક્ષુ બાન; સજ્જા (પા. નશતિ.

શુદ્ધિપત્ર, ન૦ [સં.] અન્યમાંની ભૂલોની યાદી તે.

શુદ્ધિયુધ, સ્ત્રી૦ શુદ્ધિ અને સુદ્ધિ; બાન અને સમજ. (૨) કર્તવ્યકર્તવ્ય નિર્ણાયક મતિ. (૩) સન્મતિ.

શુભ, સ્ત્રી૦ [સં.] કુતરી.

શુભ, ન૦ [સં.] કલ્યાણ; મંગલ; શ્રેય. (૨) પુ૦ મંગલમાંનો

એક યોગ. વિ૦ કલ્યાણકારક; સુખ-

દાયક. [સંભાવ્યવાળું. (૪)

શુભ, પુ૦ સભાવ્યવાળું.

શુભ, પુ૦ સભાવ્યવાળું.

શુભેચ્છુ, વિં શુભેચ્છક.

શુભ્ર, વિં [ સં. ] ધોળું; શ્વેત;  
ધવજ (૨) ઉગળું; તેજસ્વી

શુમાર, પું [ ફા. ] આસરો;  
અડસટો; સુમાર; અંદાજ. ( ૨ )  
સંખ્યા પ્રમાણ (૩) વિચાર. ચોકસી.

શુમારે, અં આસરે અંદાજે.

શુકક, નં [ સં. ] સીંને બહીશ  
તરીકે ને મળેલું તે; સીધન. ધર-  
ખરચમાયી બચાવેલી મિલકત.

શુરે, વિં [ ફા. ] આરભેલું;  
ચાલુ. ( ૨ ) નાં એક જાતનું ઝાડ.

શુક, વિં [ સં. ] સુકું. જેમાં  
ચીનારા ન હોય એવું; કોરું ( ૨ )  
તવાઈ મળેલું કુખળ. ( ૩ ) રસવગરનું.

શુકતા, સ્ત્રીં સુકાપણું. ( ૨ )  
નીરસતા

શુ, સં માણસ સિવાય બીજાં  
બધા નામને બહોળે વપરાતું પ્રમાણિક  
સર્વનામ; કિયું. ( ૨ ) વિં કેલું; કેવા  
પ્રકારનું. ( ૩ ) અં કંઈ નહિ, હિસા-  
બમાં નથી એમ. ( ૪ ) નહિ બહોલી  
આબત માટે પ્રમ્ન પૂછવામાં વપરાય છે.

શુક, સ્ત્રીં [ સં. શુંકિ ] સુકવેલા  
આહુતી ગાંઠિયા; સુકું આહું.

શુંક, સ્ત્રીં [ સં. શુંકા. ] હાથીનું  
પગલગી નીચું ને પોલું કુંચળા જેવું  
નાક. બિચાન ( ૨ ) શુષ્ક; છાશમાંનું.

શુંકમૂંક, વિં સંહારહિત;

શુંકવું, કિં સં જવાને માટે

કાંઠામાં સાથે તૈયાર થવું.

શુદિલું, વિં શુંક જેવું ચામડા  
વગેરેની બનાવટવાળું ( ૨ ) જુવારની  
એક જાત. [ હકકર, વરાહ.

શુંકર, નં [ સં. ] રૂકર; ભુંક;

શુંક, પું [ સં. ] ચાર મુખ્ય  
વસ્ત્રિમાંની એક વસ્ત્ર-જાન. ( ૨ ) એ  
જાતનો માણસ.

શુંકા, સ્ત્રીં શુંક જાતની સ્ત્રી.

શુંકાર પું જ્યાં કશું હોય  
નહિ એવાપણું; ઉજ્જડપણું. ( ૨ )  
નીરવતા; વાંધાદ નહિ હોવાપણું ( ૩ )  
જેવાન અવસ્થા તે. ( ૪ ) મને એવું  
નહિ તે ૫ ) વિં ખાલી; નીરવ;  
ઉજ્જડ સુનકાર

શૂન્ય, સ્ત્રીં ( ૧ ) [ સં. ] મીઠું;  
ગિંદું. ટપકું ( ૨ ) ખાલીપણું; કંઈ  
નહિ હોવાપણું. ( ૩ ) આકાર

શૂન્ય, વિં ખાલી રિકત, કાઠું;  
ચૂનું. ( ૨ ) રહિત; વગરનું.

શૂન્યવાદી પું [ સં. ] જગત કે  
કશ્ચર કંઈ ઉજ નાહ એવું માનનારો;  
નાસ્તિક.

શૂર, નં [ સં. ] બળ; હમરો;  
લાગણીનો હઝળો; ભેસ. ( ૨ ) બહાદુરી  
હિમ્મત; શૌર્ય. ( ૩ ) પું યોદ્ધો;  
હડરોયો; બહાદુર માણસ. ( ૪ ) આગળ  
પડતા હરકોઈ ગુણવાળું - હાનશૂર.

શૂરવીર, પું બહાદુર, હિમ્મત-  
વાન. ( ૨ ) યોદ્ધા હડવરો; બળવાન.

શૂરાવન, નં શૌર્ય યુરતા.  
( ૨ ) બહાદુરી; બળ ૧ જુસ્સાદાર.

શૂર, વિં શૌર્યવાળું; બહાદુર. ( ૨ )



શ્રેણી, પુ. યોજો; લડવૈયો; લડા-  
ઇમાં તરત અંખલાવે એવો માણસ.

શ્રેણી, નં. [ સં. ] સુપદ્મ.

શ્રેણી, સ્ત્રી. [ સ. શ્રુત. ] અણી-  
વાળો સળિયો; કાંટો. (૨) નં. શરી-  
રમાંના વાડુનો સહજો.

શ્રેણી, સ્ત્રી. અણીવાળો મોટો  
ભટ્ટો સળિયો, લોખંડનો કાંટો. શ્રીએ  
ચડાવવું = શ્રી પરીવાહ નય એમ  
કરવું; શ્રીથી મારી નાખવું. (૨)  
ડાંખ્યા કરે એવી પીડા આપવી.

શ્રેણી, નં. [ સં. ] શિયાળ;  
ઝેલુ. [ વાળી આંકડી; અંકુશ.

શ્રેણી, સ્ત્રી. [ સં. ] ઢાંચી ઢાંક-

શ્રેણી, સ્ત્રી. [ સં. ] સાંકળી;

સાંકળ. (૨) બેડી.

શ્રેણી, વિ. સાંકળથી બંધા-

યેલું; સાંકળાયેલું; ગુંથવાયેલું. (૨)

કડીબંધ; આંકડે આંકડે બેઠેલું. (૩)

બેડીમાં પડેલું.

શ્રેણી, નં. [ સં. ] પર્વત વગેરેની

ટાચ, શિખર. (૨) શિંગડું.

શ્રેણી, પુ. [ સં. ] શોભા

આપે એવું ને તે; અલંકાર વગેરે;

શણગાર. (૨) શોભિતી શ્રેષ્ઠવત્; ધરેલું;

વગેરેની યથાર્થાન પહેરવાની વ્યવ-

સ્થા. (૩) સ્ત્રી પુરુષનો વિશ્વાસ;

પ્રેમલાવ; રતિ. (૪) પ્રેમ—સ્વતંત્ર

વર્ણનથી ઉપજતો રસ; કાવ્યના નવ

રસમાંનો એક રસ.

શ્રેણી, વિ. ઇશ્વરી; શુંગરમિય;

કામી. (૨) શુંગર રસથી ભરેલું.

શુંગી, વિ. શિંગડાવાળું; પશુ.

(૨) પર્વત. [ આપવી તે.

શેઠ, પુ. અગ્નિથી શરીરને ગરમી

શેઠવું, કિં. સં. દેવતા ઉપર

ગરમ કરવું; (૨) શરીરને ગરમી

આપવી. (૩) સંતાપવું; માત્ર કલ્પે

કરાવવો; ચિંતા કરાવ્યા કરવી.

શેખચહી, વિ. શેખસહી; મન

સુખા કર્વા કરનાર; ઘરંગી; ન બને એવા

મનોરથ કરનાર; મોટી મોટી અભિલાષા

એ કરી રાજ થનાર. (૨) આગસુ.

શેખકાર, પુ. કુમારિસાદારનો

કારકુન ( એ ગામની રજુઆત, બાંકની

હરરાજ અને માપણી વગેરેનું કામ

કરે છે. ) તેરે; ઘેણ; શિરપેચ.

શેખર, પુ. [ નં. ] ઢાંચ; માળા;

શેખસહી, શું. શેખચહી.

શેખાઈ, સ્ત્રી. પતરાઈ; ગરસી;

શેખી; જાડાઈ.

શેખી, સ્ત્રી. શેખાઈ; પતરાજ.

શેખીએર, વિ. મતરાજ એર;

અલંકાર દેખાડનાર. [ (૨) પલંગ.

શેજ, સ્ત્રી. શય્યા; બિછાનું.

શેઠ, પુ. [ સં. શ્રેષ્ઠ. ] મોટો

આગ્રહાર વેપારી; સાહુકાર; તપંગર

માણસ. (૨) સ્વામી; ધણી. માલીક

(૩) ઉપરી; વડો; મુખી; મુરખી.

શેઠાઈ, સ્ત્રી. શેઠપણ. (૨)

શેઠનો દરજ્જો. (૩) ન્યાતો મંડોર

વગેરેના આગેવાન તરીકેનું કામ તે.

(૪) શેઠ પણાનો લઢાવો.

શેઠાણી સ્ત્રીં શેઠની સ્ત્રી (૨)  
૬૨ની વડી સ્ત્રી માલીક સ્ત્રી મોટા  
માનવાળી સ્ત્રી [મોટા વેપારી ગૃહસ્થ

શેઠિયા, પું શેઠ સાહુકાર  
શેઠો પું ખેતરની હદ ઉપરની  
પાળ-પાળી-તે જે ખેતર વચ્ચેનો  
આતરો (૨) ખેતરોના વિભાગો  
માનો માર્ગ, પગથી

શેણે અં શાથી કેમ શા માટે  
(૨) શામા શાઉપર

શેતરજ, પું ચણરાઈ બરેલી  
એક રમત ચતુરજ છુદ્ધિખજની રમત  
(એમા હટ હાથી નગેરના સોગઠા  
હોય છે )

શેતરજી, સ્ત્રીં રગદાર પક્ષ  
પાડીને વણેલું બડપોષું ખાચરણું

શતાન, (સેતાન), પું [ જ ]  
અથ કર કર કર કર કરનારો રેવદૂત  
(૨) ખૂત જન ખૂતીસ રાક્ષસ દેવ  
(૩) કુળે ખૂત દોગો માણસ

શેતાનિયત, સ્ત્રીં શેતાની  
શેતાનપણું

શેતાની સ્ત્રી શેતાનિયત

શેણર, નં એક ભવનું ઝાંઢ  
(૨) અ ઝાંડનું ફળ

શેર પું અમુક વજન મણના  
૪૦ મા ભાગ નેટલું વજન (૨)  
પ ત્યાળાનો ભાગ

શેર, પું વાધ, સિદ્ધ

શેરડી, સ્ત્રીં હસ શેલડી ધણુ  
જેના નસમાથી ગોળ અને ખાડ અને  
તે વનસ્પતિ.

શેરિયાં, નં શણના બિયા

શેરિય, વિં શેર ભાર માય તેલુ  
પાત્ર શેર નેટલા વજનનુ

શેરી, સ્ત્રીં ધરોની ઓળવચ્ચેને  
રસ્તો મહોલો પોળ અથવા પાડો  
ફળિયુ ગલી [ લોખાન

શેરીલોખાન, પું સુગધિવાળો  
શેરો, પું અરજી ઉપર ઉપરી  
અધિકારીએ લખેલું હુકમ લખાણું  
હુકમ જવાબ કેહુકમ

શેલડી સ્ત્રીં જું શેરડી

શેલારી, સ્ત્રીં સખી રેશમનુ  
સુદર શેડ, શાદ તરીકે વાપરવાનું  
સુદર ઉપવસ્ત્ર

શેક્કી સ્ત્રીં અમકમી કેવતો  
પાડવાની દોરડી સોઇતો (૨) ફકીર  
લોકો કોટમા મળી દારી પકેરે  
છે તે સેલી

શેલુ, નં કસબી કારપાલવવાળો  
ખારી સુંદર વણાટનો ખેસ કસબી  
ઉપરણો કિતરીય વસ્ત્ર

શેલો, પું દોહતી વખતે ગાય  
જે સના પાધવા બે મગ બાધવા તે  
(૨) પગે આટી ના નોને બાધાય એવો  
દોરડાનો કપડો (શેલો વાળવો એમ  
કહેવાય છે)

શેલોત પું ગામનું વસુલ ઉપ  
રાવનારો મહેતો, તલાટી

શેવ, (સેવ), સ્ત્રીં કણકને વણીને  
કાટેલા તાર (એને સુકવી રહે અને  
બ્યારે ખાવી હોય ત્યારે ખસખળતે

પાળીએ બાકી ગોસાની ધી-ગો -ખાંડ  
નાખીને ખાસ છે (૨) ચણાની કણકને  
ઝીના ઝાંઝામા પસીને બનાવેલા તંદુર  
જે તજીને ખવાય છે.

રોચગાદિયા, પુઠ ચણાના વેસ  
છુની ઝીંઝા ઝાંઝાએ ખાડેલી ને તજેલી  
તે સેતો, અને બકી કળીઓ તે ગાદિયા.

રોચ, નં ૦ જેડા બત; આખર.

(૨) પરિચામ-ફળ (૩) નિકાળ

રોચડો, પુઠ ચમણુ છુદ્-જૈન-  
ખમને સાધુ

રોચાળ, સીં પાણીમા રહેતાં  
પગપિયાં ગરે કપર બાકનો ચીકણો  
ને લીસો નાજુક વનસ્પતિનો ચર.  
લીલ. (૨) તાલ શાકભાજી અને પાણી  
ગરમ થતા નેખાંધી નીકળી ઝીની વચાળ.

રોચાળિયું, વિં રોચાળનાડું;  
રોચાળ બાકી હોપ એકું (૨) વચાળિયું.

રોચુ, વિં ઢાળપડું સહેજનમડું.

રોચ, વિં [ સં. ] વધેલું; બાકી  
રહેલું; બચેલું. (૨) વાનઝી (૩) પ્રસાદ

રોચનાડા, પુઠમેટિ સાપ; નાખનો  
રાખ; પુરાણો પ્રમાણે જેના માથાપર  
પૂચી રહેલી કે તે મેટો સપ.

રોચશાયી, વિં રોચનાચપર  
ઝૂટેલા વિષય.

રોહ, સીં [ સં. જઠ. ] રોહ;  
પ્રવિબધ; અરકાવ; અરોધ. (૨)  
બાહ જડું તે; બાયા પડી જી તે;  
બ. હાપ (૩) રામ ભાગ્ય ન.

રોહનશાહ, પુઠ [ સં. ] મેટો  
ન; ચમ્પાટ; ચકવર્તી રાખ.

રોહનશાહી, વિં રોહનશાહની  
કારકર્હીનું (૨) ખાદશાહી

રોહર, નં ૦ સં. ] મોટા વેપારનું  
અને ઝાઝી વસ્તીનું સ્થાન ને નગર.

રોહરી, વિં રોહરનું. (૨) નાચ.

રિં; ચારી રીતમાનું સ્વયંદિવસ.

રોહવલ, નં ૦ વિષયમુખની ઇચ્છા;

રોકડો. સંઠા; પખા સો.

રાત્ય, નં ૦ ન / શીતળતા;  
કંડક (૨) દાંડ; શીત.

રોચિત્ય, નં ૦ [ સં. ] શિથિ-  
લતા નરમાય; રીલ; કંડાપણું. (૨)  
નળગાઈ. કમજોરી.

સેલ, પુઠ [ સં. ] પર્વત. પહાડ.

સેલી, સં. ] ઢળ; ઇચ્છારત. રીતિ.

સવ, વિં [ સં. ] શિવ-સંહર

સંબંધી; (૨) ચિરસકલ. નાનપણું

સેરાવ, નં ૦ [ સં. ] બચપણ;

સોક, પુઠ [ સં. ] ખેડ; દિલગીરી.

સોકકારક, વિં ખેડકારક; દિલ-

બારી ઉપલવે એલું. (૨) પ્રતિરૂપર્થી.

સોકથ, સીં પતિની બીજ સી,

સોખ, પુઠ [ મ. કાવક ] હોરા;

ચાહ; ઇચ્છા; કોડ. (૨) મન ગમની

વસ્તુનો ભોગ; મોતમગા.

સોખી, વિં સુખાનંદની ઇચ્છા-

ચાણું; હોંશીલું; ઉમેલી; મોજ; કોડીલું.

સોખીયું, વિં સોખચાણું.

સોચ, પુઠ સોક; ખેડ. (૨)

ફિકર; કાળજી. (૩) અકસોસ; પથાતાપ

સોચના, સીં સોચ, સોક. (૨)

ચિંતા. (૩) અકસોસ

શોચનીય, વિં શોચ કરવાયોગ્ય;  
અસ્પૃશ્યકારક.

શોચ્ય, વિં [ સં. ] શોક કરવા  
જેવું; દિવંગીરી બનેલું.

શોચિત, નં [ સં. ] લોહી.

શોચ, સ્ત્રીં સોજો; લોહીનો  
જમાવ થઈ ચામડી રૂઝવી ને.

શોધ, સ્ત્રીં [ સં. ] ખોળ; તપાસ;  
તજવીજ તપાસ. ( ૨ ) ખસો; લાળ.

શોધક, વિં શોધ કરનાર; હુંદો  
નાર; તપાસ કરનાર. ( ૨ ) નહિ  
જાણનાં હોય એવી વસ્તુ જાણનાં  
લાવનાર. ( ૩ ) શોધ કરે એવું;  
નિરીક્ષણ કરવાની દેખણી.

શોધખોળ, સ્ત્રીં શોધવું અને  
ખોળવું તે; તપાસ કરવી; નહિ  
જાણેલી જાણવ જાહેરમાં લાવવી  
પથવા તેમ કરવાનું કામ તે.

શોધન, નં [ સં. ] શોધવું તે;  
જાળ. ( ૨ ) તપાસ; તપાસ. ( ૪ )  
રીક્ષા ( ૪ ) દુરસ્તી.

શોધણ, કિં સં ખોળકુંદુંડવું.  
( ૧ ) તપાસ કરવી. ( ૩ ) પરીક્ષા  
ખી. ( ૪ ) દુરસ્ત કરવું. ( ૫ ) ભેજ  
દી નાંખી કોઈ વસ્તુને ચાકખી કરવી.

શોધાશોધ, સ્ત્રીં ખોળખોળ.

શોધિત, વિં શોધી બેઠેલું.

શોધા, પું એક વૈદ્યપદિ. ( ૨ )  
પ્ર કરેલું; સુધારેલું; દોષ વગરનું.  
[ સં. ] નાનો પલંગ; કાચ.

શોભન, વિં શોભાવ; સુંદર;  
ઉત્તમ; તેજસ્વી.

શોભણું, વિં શોભા આપે એવું;  
મજેલું. ( ૨ ) લાયક; ધટલું; જાજલું.

શોભણું, કિં અં સારું દેખાણું;  
સુંદર લાગણું. ( ૨ ) ધટણું; લાજખી  
લાગણું.

શોભા, સ્ત્રીં [ મં. ] સારો-સુંદર  
દેખાવ. ( ૨ ) પ્રતિષ્ઠા આજર. ( ૩ )  
લાજ; મદાન. ( ૪ ) સૌદર્ય; સુંદર.

શોભાયમાન, વિં શોભાવાળું;

શોભિત વિં શોભે એવું; શોભા  
આપવું. ( ૨ ) ખિન્નવું; ધટવું.

શોભિણું, વિં શોભવું; સારું  
દેખાવું; ખિન્નવું.

શોર, પું મોંઝાટ; મોઝાટલ; મડબક. ( ૨ ) અવાજ, ધ્વનિ.

શોરબકેર, પું મોંઝાટ; મોઝાટલ.

શોર, પું [ સં. ] સુકાવું તે;  
( ૨ ) ખાસ તરસ ( ૩ ) દુર્બળતા;  
કરમાઈજવું તે; ઉતરી જવું તે.

શોરણ, નં [ મં. ] સુકાઈ જવું  
તે; રસાદિહું ખેંચાઈજવું તે.

શોરણ, કિં સંચૂસવું; ખેંચવું;  
ખીવું. ( ૨ ) દુઃખદેણું; સંતાપવું.

શોરણ, કિં અં સુકાવું. ( ૨ )  
દુર્બળ થવું. ( ૩ ) સંકુચિત થઈજવું.  
ધરીજવું. ( ૪ ) કરમાવું. [ સોળ; ૧૬.

શોળ, વિં [ નં. ] પોડના.

શાચ, નં [ મં. ] સ્વચ્છતા; દોષ  
ભરેલું માન; શુદ્ધતા. ( ૨ ) પ્રાયશિત્તા;  
પવિત્રતા.

શોરમેતી, સીં શરમેત દેશની  
ભાષા એક પ્રાકૃત ભાષા

શોર્ય, નં [ સં ] ધરત્ય બળ,  
ઉત્સાદશકિત (૨) પરાક્રમ, ભદ્રાદુરી  
રમશાન, નં [ સ ] મહા ઠેમણે  
પાડવતુ સ્થાન મચાણુ પ્રિતભુમિ  
રમશાન વૈરાગ્ય-તાણુ મરણુ થતા  
સ સાર ઉપર આવેલો ક્ષણિક અભાવ,  
ધોડીવાર ઠેકે એવો વૈરાગ્ય

રમશુ, સીં [ સ ] પુરુષના  
હપત્ય ઓઠ હપરના વાળ મુછ

રયામ, વિં [ સ ] કાળુ. (૨)  
પું કનૈયો, કલાન (૩) પ્રીતમ

રયામકણુ, પું કાળા કાન અને  
કાળા પૂછડાવાળો ઘોડો નીલ.

રયામળ, વિં ગામર કાળુ,  
રયામા, સીં [ ૦ ] સોરીના

લશનાથી સહેજ વેરા વણુની સી,  
સોળ વર્ષની જીવાન સી.

રયામિટા સીં [ સં ] કાળપ  
કાળા (૨) ધાતુ વગેરેનો મટ [સાળો.

રયાલક, પું [ નં ] વહુનો લાઇ,  
રયાલી સીં સાળી, વહુની

બહેન [ આલાર્પણી,  
રયેતી, સીં સમઘી એક સિદ્ધારી

શ્રદ્ધા સીં [ સ ] આસ્તિક  
બુદ્ધિ વિશ્વાસ બુદ્ધિ આસ્થા; આશ્રીત

ભરાસો, પતીજ. (૨) ભકિતભાવ,  
શ્રદ્ધાણુ વિંબાળીવાળુ, વિશ્વાસી,

આસ્તિક, ભકિતભાવ.  
અમ, પું [ સ. ] મહેનત,

આપાસ, રંગ, જહેમત, પતર; મલક

મહેનત (૨) શાક, અશકિત

અમણુ, પું [ સ. ] જાદુબિદુ,  
જૈન ધર્મનો સાધુ નરવણુ

અમિત, વિં યાદુ, ધમ  
વડયો હોય નેતુ

અમણુ, નં [ સ ] સામળનાની  
હદિય કાન (૨) સામળપ તે

(૩) બારીસમુ નક્ષત્ર

અણ, નં [ સ ] પિતૃઓની  
વૃત્તિ માટે કાઢી વર્ષણુ કિયા, પૂર્વ.

એને પિંડ આપવા તે.

આપ પું આપ ખરડવા  
આપક, પું જૈનધર્મનો માણસ.

આપણુ, પું [ સં ] વિક્રમ  
સંવત્સરનો ફસમો મહીનો

આવણી, સીં આવણ મહીનાની  
પુનમ બહેવ નાળિયેરી પૂણિમા

આવિકા, સીં આવકની સી  
જૈન ધર્મ જાળનારી સી

આવ્ય, વિં [ સં ] સામળના  
યોગ્ય ( કાંચના બે પ્રકાર છે - આવ્ય

અને હરય ) [કંઠાળા અયેકુ' (૨) શાદુ,  
આંત, વિં [ સ ] યાદુ,

અર, સીં [ સં ] લશ્મી (૨)  
સ પચિ, દોલવ, દ્રવ્ય (૩) રોસા,

લળક સૈદ્ધય' (૨) કોવિ', ખ્યાલિ  
મહિમા (૫) એકદ', વૈભવ, ભદ્રાગ-

લાલી (૬) સુભાગ્ય, ખડતી (૭) ધર્મ,  
અર્થ અને કામ એ વણુ અર્થસિદ્ધિ.

(૮) ગુણસૂચક આઘર-શ્રીકાશી  
શ્રીકંઠ, પું [ સ ] મહારવ, શકર,

શ્રીકાર, વિં મુંદર; મળેલું.

( ૨ ) સરસ; ઉત્તમ.

શ્રીખંડ, પું દહીમાં ખાંડ નાખીને બનાવેલો ખાવાનો એક પદાર્થ; શીખંડ. ( ૨ ) [ સં. ] ચંદન; સુખડ.

શ્રીધર, પું [ સં. ] વિષ્ણુ; લક્ષ્મીને ધારણ કરનાર; પ્રભુ.

શ્રીપાત, પું સંયાસી; ત્યાગી. ( ૨ ) બાપ સાહુ.

શ્રીપતિ, પું લક્ષ્મીપતિ; વિષ્ણુ.

શ્રીફળ, નં નાળિયેર. ( ૨ ) ખીડું; ખીલીલું ફળ.

શ્રીમંતા, વિં ધન, પદવી, યશ અને ઉત્તમતાવાળું; સુભાગી ( ૨ ) પૈસાદાર; ચઢચ.

શ્રીમંતાઈ, સ્ત્રી ચઢચાઈ; શ્રીમંતપણું. ( ૨ ) બહોજીદારી; વૈભવ.

શ્રીમાન, વિં ભાગ્યશાળી; સુખી; પૈસાદાર, સંવાસરમાંનો એક સંવાસર.

શ્રીમુખ, નં સ્વમુખ. ( ૨ ) સાક

શ્રીમુક્ત, વિં બડભાગી, ધન-

વાન અને યશસ્વી, શ્રીમુત.

શ્રીમુલ, જું શ્રીમુક્ત, શ્રીમાન.

શ્રીરમ, પું વિષ્ણુ, ભગવાન

શ્રીરામ, પું એક રામ

શ્રીવત્સ, પું વિષ્ણુભગવાનની છાતીમાં જે ચિહ્ન છે તે.

શ્રુત, વિં [ સં. ] સાંભળેલું.

શ્રુતકીર્તિ, વિ. નામાંકિત, પ્રખ્યાત.

શ્રુતિ, સ્ત્રી [ સં. ] સાંભળવાની

શ્રદ્ધિ; કાન; અવણ ( ૨ ) વેડ; સાસ.

શ્રુતિકર, વિં કાનને કંડવું સા એવું; કઠોર. [ બલે એવું; મીઠું ]

શ્રુતિમુખ, વિં કાનને સુખ ડ

શ્રુવ, પું [ સં. ] યજ્ઞમાં

હોમવાનો લાકડાનો ચાટવો; સારવો

થેલી, સ્ત્રી આગળ વધ્યા કરત

તે; અણિતની એક રીત. [ ઓળ

ઢેણી, સ્ત્રી [ મં. ] પંકિત; હા

ઢેચ, પું [ સં. ] કંથ્યાણ; પુણ

દિત; યુગ. [ એલું; કંથ્યાણ કાર

એચરકર, વિં [ સં. ] મેચ કં

એચક, વિં [ સં. ] સર્વોત્તમ.

એચકતા, સ્ત્રી ઉત્તમતા; સાર

એચકી વિં ચેક; વટો.

એચકિ, સ્ત્રી [ સં. ] યાપો

નિતંબ [ અવણ કરનાર

એચતા, વિં [ સં. ] સામળતા

એચન, પું [ સં. ] કાન, અવણ

આચિય, વિં વેડ બણેલો વેડો

કર્મ કરનાર.

એચ, વિં [ મં. ] છુટી મચેલ

લીક પડે મચેલું; શિપિત; પોથું. ( ૨ )

નરમ. ( ૩ ) યાજી મચેલું [ રઘવિ.

મલખા, સ્ત્રી [ સં. ] વખાણ

મલાદવ, વિં વખાણવા લાયક

મલખટ, વિં [ સં. ] ભેડેલું

ભેડેલું; મળેલું. ( ૨ ) દિઅર્થી.

મલખટ, નં [ સં. ] વખાણ

ભાગ્ય થઈ ભય એવો એક રો

મલખ નં [ સં. ]

મન. ( ૨ ) ભેમાં

હોય એવું વચન.

સર્વોપમ, ન૦ [ સં. ] નાકમાંનો  
ચીકણો રસ; ૬૬. (૨) સર્વોપમ.

સર્વોપમ પુ૦ સં. ] કવિતા; ચાર  
ચરણનું પદ, પૂર્ણ વિચારવાળું પદ.

શ્વપથ, પુ૦ [ વં. ] ચંડાળ;  
ખંડી (૨) નીચ ભૂતિનો માણસ.

શ્વશુર પુ૦ [ સં. ] સસરો.

શ્વશુ, શ્રી૦ [ સં. ] સાસુ.

શ્વસત, વિ૦ શ્વાસ લેવું;  
હાંસવું યાત્રી ગયેલું (૨) શ્વાસ.

શ્વાન, પુ૦ કુતરો.

શ્વાનનિદ્રા, શ્રી૦ કુતરાના  
ઢોળી હંધ. તરત જાગત થઈ જવાય  
ઢોળી હંધ.

શ્વાપદ, ન૦ હિ સહ પશુ

શ્વાસ વ૦ [ મં. ] નાકથી  
વાયુ લેવો મૂકવો તે શ્વાસોચ્છવાસ.

(૨) એક કંઈનિવરોગ; દમ.

શ્વાસોચ્છવાસ પુ૦ [ મં. ]

શ્વાસ થતો ને મૂકવો તે.

શ્વેત, વિ૦ [ વ૦. ] ધોળું; સફેદ

શ્વેતાં મરી. વિ૦ ધોળાં વજ્રવાળ

જેન સાધુઓના એક ભવ.

ધ

ધ

ધ પુ૦ [ સં. ] ગુણરાતી મૂળા-  
ક્ષેત્રમાં એકવિરામો અધ્યયન.

ધર્મ, ન૦ છાકું છતો સમૂહ.

ધર્મ, ન૦ [ સં. ] કોઈપણ

છ કર્મ, (અ) હાથનાં છ કર્મ અધ્યયન.

અધ્યાપન દાન, પ્રતિગ્રહ, ચળન અને

ચાલન, તાંત્રિક છ કર્મ-ભરણ, મારણ

ઉચ્ચારન, મોહન, સ્તબ્ધન, અને

(વર્ણન)

ધર્મકોણ, વિ૦ છ પ્રણવાળું.

ધર્મક, ન૦ જેમાં છ ચક્ર-કુંડળી

હેાય તે; વિ૦ છ કુંડળીવાળું.

ધર્મ, પુ૦ [ સં. ] જમર;

જમરો (૨) છ પત્રવાળું ખાલી (૩)

છપવાળું કાવ્ય; છપ્પો.

ધર્મશાસ્ત્ર, ન૦ છ દર્શન શાસ્ત્રો;  
સાંખ્ય, યોગ, ન્યાય, વૈશેષિક,  
મીમાંસા ને વેદાંત.

ધર્મગુણ, પુ૦ રાજ્ય નીતિના  
છ ગુણ-સંધિ, વિગ્રહ, યાન, આસન,  
દેધીભાવ, ને સમાધય.

ધર્મસ, પુ૦ [ મં. ] છ રસ.

ધર્મરૂપ, પુ૦ [ સં. ] છ રતુઓ;  
કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને  
મત્સર.

ધર્મકણ, પુ૦ (શ્રી૦) છ મંદુરો  
વસંત, ગ્રીષ્મ, વર્ષા, શરદ, હેમંત  
ને ચિત્તિર.

ધર્મ, ન૦ [ સં. ] છ અંગ.

ધર્મમાસ પુ૦ [ સં. ] છ મહીના.

ધર્મ, વિ૦ [ સં. ] સાક; ૯૦.

૫૪૧. સ્ત્રીં [ સં. ] છઠઃ પખ-  
વાદીયાનો છઠો દિવસ.

૫૪૬. વિં [ સં. ] નપુંસક;  
હિન્દુઓ: ખોળે.

ચોડસ, વિં [ સં. ] સોળ; ૧૬.  
ચોડસોપચાર, વિં સોળ પ્રકારના  
ઉપચાર સહિત.

## સ

### સ

સ પું [ સં. ] ગુજરાતી બાષાના  
મૂળાક્ષરોમાં બનિરામો બંધન. (૨)  
અં સહિત, સહ અને સાથે અર્થ બતા-  
વનારો ઉપસર્ગ:-સમમાણ, સકુટુંબ  
(૩) સુ; સાર ને હતમ અર્થ બતાવે  
છે-સપૂત. સન્નત; (૪) સ્વ; પોતાનું;  
સધામ=સ્વધામ; પોતાનું ધામ.

સધ, પું દરજ્જા; મેરાધ; કપડાં  
ચીવવાને ધધિ કરનારી એક નાત.  
(૨) સ્ત્રીં સખિ; સહિયર બહેનપણી.  
(૩) ૧૦ [ સં. સદશ ] સમાન;  
સરખું જેવું. (૪) પાંચ માથ. (૫)  
હજીવ; મંજુર (૬) નામાક્ષર પાડવા  
તે; પોતે સંમત છે અથવા પોતાને  
હજીવ મંજુર છે એમ જણાવવાને  
હસ્તાક્ષર કરવા તે; સહી.

સધયર, સ્ત્રીં સેયર; સહિયર.

સધયદ, પું [ જ ] સેયદ.

સડ, વિં [ સં. સર્વ. ] સૌ.

સકડવું, કિં સં જઠડવું.

સકન, પું [ સં. શકુન ] શુકન.

(૨) ગાડાની આડખીલી.

સકરકંદ, પું જમીનની અંદર  
યતો એક ગળપણવાળો કંદ; શકરિયાં-

સકરગી, વિં બાબ્યશાળી.

સકઃસેયું, નં સકરકંદ.

સકરુણ, વિં કરુણાધુક્ત; દયા;  
કરુણા ઉભવે એવું.

સકરે, પું સકરો.

સકલાત, સ્ત્રીં [તુકે. સુક્લાત]  
બહુ તંબુનું પણ મુલાયમ કાપડ.

સકર્મક વિં [ મં. ] જેને કર્મ  
હોય એવું ક્રિયાપદ.

સકળ, વિં [ સં. સકલ ]

સર્વ; બધું; તમામ.. (૨) સંપૂર્ણ.

સકંચો-જે પું સંચો પંત.

(૨) બીડો; સખત પકડવાળો બીડો.

સકંદક, વિં [ સં. ] કાંટાવાળું;

વિધમ; ખુટ્યા કરે એવું; ચિંતા  
રાખવી પડે એવું.

સકામ, વિં [ સં. ] જેમાં

ઇચ્છા હોય એવું; સ્વાર્થધુક્ત.

સકાર, પું સારાપણું; સુકાર્યતા.

સ્વાદુતા. (૨) ચણાધ; વખાણવા

જેવું તત્ત્વ. (૩) સ એવો ઉચ્ચાર

અને અક્ષર.



સકારણ, વિ. સહેતુક; કારણસર.

સકારણ, જી. સ્વીકારણ.

સકારો, પુ. શાળા તંત્રીને  
સરખા સખનારી લાકડી કે ચીપ તે.

સકાચો, પુ. [ આ. ] ખાલી  
લેવાની જગા; ખાલી લેવાનું માપ.  
(૨) પકડ; દાખવાનો સંજો.

સકારા, પુ. [ જં. ] પાસેપણું;  
સાલિય. નિકરતા.

સકાળ, પુ. મુકાળ; સારા  
પાકનું વખત (૨) સવાર; પ્રભાત.

સકુમાર, વિ. મુકુમાર.

સકુત, ન. [ સં. ] મુકુત. (૨)  
અ. એકજવાર. [ભેર; કોપ સહિત.

સકોપ, વિ. [ સં. ] ગુસ્સા-

સકોમળ, વિ. સુકોમળ; નાજીક.

સકોર, ન. સકોર.

સકર, સ્ત્રી. સાકર; સકરભોર =  
સાકર ખાનારો છવડો.

સકરદેટી, સ્ત્રી. ગળ્યા ગરતું  
એક આરિયાની ભત્રીજું ફળ.

સકરપાણો, પુ. ગળપણ નાખીને  
ખનાવેલી લાખરીનો તળેલો કકડો.

સકસ, વિ. સખત; મજબુત.

સકાઇ, વિ. સરસ હાપવાણું;  
સિકાવાર; મુંદર. (૨) ચોકપું લોહું.

સકો, પુ. શિકો; મુંદર છાપ;  
ગહેરો (૨) સાખ; શેઠ; દાખ. (૩)

સોડ; ખમડો. (૪) પત્થરની લખોટી.

સકડ, પુ. [ સં. ] ચેકડી  
ખાખીનો લોટ; સાયવો, સાત. [કરડું.

સકિય, વિ. કિયા મુકત; કામ

સખાણું, વિ. [ સં. ] અડપલાં  
નાહિ કરે એવું ઠાવડું; સ્વચ્છ; સાદસ.

સખત, વિ. [ જ. ] સખ;  
કઠણ; કઠોર. (૨) દડ; મજબુત.  
(૩) કરડું. (૪) મહેનત કરવી પડે  
એવું; યક્ષી નાખે એવું. (૫) નિર્દય.  
(૬) અધર; મુશ્કેલ.

સખતાઇ, સ્ત્રી. કડકાઇ; સખતી;  
કઠોરતા; કરડાઇ (૨) જીલમ;  
નિર્દયતા (૩) આક્રમણ. (૪)  
ખંધી; પ્રતિબંધ.

સખતી, સ્ત્રી. સખતાઇ.

સખલાત, સ્ત્રી. [ તુર્કી ] સક-  
લાત; એક ભત્રીજું ગરમ કાપડ; ખનાત.

સખા, પુ. મિત્ર; દોસ્ત;  
સાથી; ભેડિયો. (૨) સ્નેહી. [ વગેરે.

સખાવત, સ્ત્રી. દાન; બક્ષીસ  
સખાવતી, વિ. દાનેશ્વરી;

વહાર; દાતા. (૨) સખાવતનું દાનનું.

સખી, સ્ત્રી. [ સં. ] બહેનપણી;  
સાહેલી. (૨) સ્ત્રીનો વેરા લઇને

ખાનારો પુરવ. [ ખેસતી; દાનવીર.

સખી, વિ. દાનેશ્વરી; વહાર;

સખીલાવ, પુ. સીરપે પરમે-  
શ્વર હપર ભક્તિ રાખવી તે. (૨)  
સ્ત્રીના જોવો સ્વભાવ ને દિલચાલ તે;

ખાવણપણું. [ સુકન; વચન; ભાવણ.

સખુન, પુ. [ અ. ] બોલ; વેણ;  
સખ્યા, ન. [ સં. ] મિત્રતા;

દોસ્તી. (૨) સરખાપણું; સાંદર્ય.

સખ, સ્ત્રી. શગ; સિખા; ટોચ.

સગટો, પુ. સાદ્યો પહેરતાં  
કૂળે ખોસવાનો છેડો; સરંગટો.

સગડ, સ્ત્રી. ખગર; બાતમી.  
(૨) યાગ. (૩) કેડો; પૂઠ.

સગડી, સ્ત્રી. [ સં. શકટી ]  
શગડી; અંગારા રાખવાની ચાલણચુકી.  
સગડો, પુ. ચાખેલો પડનો લોટ.  
સગણ, પુ. પિંગળ પ્રમાણે  
એક ગણ; બે લણ ને એક ગુર ને.

સગન, પુ. ધુસરં બાધવાને  
હજના દાંડાને છેડે જે ખીસો મારેલો  
હોય તે. [ ગંબંધ.

સગપણ, ન. સગાઈ; લગ્ન  
સગરણ સ્ત્રી. વક; લાગ. પ્રસંગ.  
સગરામ, ન. છત્રીવાળી ગાડી.  
સગભાઈ, સ્ત્રી. [ સ. ] ગમંવતી.  
સગમં, વિ. ગમંભેર. (૨)  
ગર્વી; અભિમાની; મગરર.

સગમડ, સ્ત્રી. અનુકંગતા; સુમ-  
મતા; સોઈ, ભેગવાઈ. (૨) કુરસદા;  
અવકાસ (૩) મોહજાસ. (૪)  
લાગ; વક.

સગમવાડ, સ્ત્રી. સગાઈ; સગપણ.  
સગાઈ, સ્ત્રી. સગપણ. (૨)  
વેવાહ [ કિમરનું; નાનું.

સગીર, વિ. [ ફા. ] કાચી  
સગુણ, વિ. [ સં. ] ગુણયુક્ત;  
ત્વ, રજ અને તમ. એ ત્રણ ગુણો  
આમાં હોય તેવું; જગતના બધા-  
વામાં સર્વાંશ રહેલું તે.

સગું, વિ. કુટુંબ અને લગ્નાદિ

સંબંધવાળું; જેની સાથે સગાઈ સં-  
બંધ હોય તે.

સગોત્ર, વિ. એક જ ગોત્રનું;  
પેતાના ગોત્રનું; કુટુંબી (૨) બાંધવ.

સઘન, વિ. ગાઢ. ધનચોર થઈ  
રહેલું સઘન; નિખિડ.

સઘળું, વિ. બધું; તમામ સર્વ  
સચરાચર. વિ. [ સ. ] ચર  
અને અચર સર્વ; જડચેત-યમાય સઘળું;  
જગતમાં છે તે તમામ.

સચિત્ર, વિ. [ સં. ] ચિત્રસહિત.  
સચિવ, પુ. [ સં. ] પ્રધાન;

મંત્રી; વજાર; દિવાન. ; વજારાત.  
સચિવતા, સ્ત્રી. પ્રધાનવટું;

સચેતન, વિ. ચેતનાયુક્ત; જેને  
સંજ્ઞા હોય એવું; સાવધ; જાગૃત.

સચેત વિ. [ સં. ] સચેત;  
કપડાંસહિત. માથાખોળ

સચોટ, વિ. આખાહ. અચૂક;  
નિષ્ફળ બધ નહિ એવું. (૨) અકસીર.

સચોટું, અ. તઈન; બિલકુલ.  
સચ્ચરિત ન. સદૃવર્તન, સદા-

ચાર (૨) વિ. સદાચારી; સારીચાલનું.  
સચ્ચિદાનંદ, પુ. [ સં. ] સત્

ચિત્ અને આનંદસ્વરૂપ તે; શક્તિ.  
સજ, સજ્જ; તૈયાર.

સજડ, વિ. ન ખસે એવું;  
મક્કમ; જકડ; સજ્જડ. (૨) પાસે

પાસે દળાયેલું એવું. (૩) સખત.  
(૪) પાર પડે એવું; જખડ; સચોટ.

(૫) જડવત થઈ ગયેલું. (૬) મરી

ગયેલું. નિર્ણય (૭) અકડાયેલ  
અશકત રહી ગયેલું.

સગન, નં સુગન. (૨)સ્વગન.

મગનતા, સ્ત્રી સુગનતા

મગની સ્ત્રી સખી, સાહેલી,

સૈયર બહેનપણી (૨) પ્રિયા કાન્દા

સગલું કિં સં ધરણ અને  
વજ્ર વગેરે પહેરવા તે (૩) હથિયારને  
ધાર કઢાવી (૪) કિં અં તૈયાર  
થવું પરવારડું [ જળધુકત

મગળા વિં ખાણીવાળું.

સગલ સ્ત્રી શિક્ષા સાસન  
નસિયત (૨) દડ તુકરાનપૂરક  
બદલો

સગલ સ્ત્રી સામગ્રી વૈયારી

મગલ વિં સુગલ, સારી

નતનું કુલીન ખાનદાન

સગલિ વિં સ્વગલિ, સમાન

સગલોય વિં [ સ ] એક

નતનું; સમગલિયું

સગલો, પુનઃ દુરસ્તી આરોપ્ય

સગલ, ( સગલ ) સ્ત્રી શિક્ષા

મણ, બોધ (૨) સમગલું

સગલો પું છાર, છર અલો

મગલણ કિં સં શલુગાર

વગેરે પહેરાવી તૈયાર કરવું, શલુગારનું,

શોભાવણ ધરાવણ (૨) હથિયારને  
ધાર કઢાવવી [શિક્ષણીય

સગલાર વિં સગલ કરવાલાયક,

સગલ, વિં જવવાળું

સગલન વિં સગલ, જવણું.

(૨) ફગીને જવ પામેલું, તાલુ, લીડું.

(૩) અમર અખૂર

સગલારોપણુ નં [ સં ] નિર્ણ

વમા સગલપણનો આરોપ કરવો.

સગલુ, વિં [ મ સયુત ] તૈયાર  
કરેલું, સાધનો સાથેલું

સગેડ શિં ભેડ સાથેલું, સાથી  
વાળું, ભેડીદારસહિત (૨) સ્ત્રી પુરુષની  
ને ભેડ તે

મગેડું, નં પોતાના સાથી  
સાથે હોય તે પતિપત્નીને; એક  
સાથ તે વહુવર, ૭ પતી

સગલ અં । સં તૈયાર વતપર

સગલડ, વિં સગડ મગલુત

દડ વપડ

સગલતા, સ્ત્રી તૈયારી, વતપરતા,

સગલ નં [ સં । સાર

માણસ હયા કુળનું અને સારી  
ચાલનું મનુષ્ય ખાન દાન માણસ

સગલતા, સ્ત્રી સગલનપણું.

સગલનાઈ સ્ત્રી સગલનપણું

સગલ, સ્ત્રી [ સ । પાપક,

બખતર (૨) સથા સુરાનો સર-

ભમ (૩) મરનારના તેરમાને વિવસે  
સુધા બેસવાની સામગ્રીનું ને દાન  
દેવાય છે તે

સગલણ, પું [ સ ] ગળા  
કરેલું, વૈયાર કરેલું (૨) ધારણ કરેલું,  
પહેરેલું (૩) ધાર કઢેલું

સદ, પું એક બીજા સાથે બેસતો  
ચીત્તોનો જાયો તે.

સટકાવણું, કિં સં સાટકા  
મારવા; ફટકાવણું. (૨) દોરો બારવા;  
શીવણું. (૩) ભેરથી ઊડીદેવું.

સટકિયું, નં સરકિયું; સરે  
એવી ગાંઠ તે. [સોટી.

સટકો, પું છાકડી (૨) છડી;

સટરપટર, અં ગમે તેમ;  
સફાઈખં નહિ એમ; અંબવસ્તિત.

સટણું, કિં અં ગુપચુપ દૂર  
ખસીજણું (૨) નાસીજણું.

સટાક સીં ચામડાની પછીને  
છવામાં છટકાવીને કરવામાં આવતો  
અવાજ. (૨) અં તરત.

સટાકાખંધ, અં તરત, એકદમ;  
સટ. (૨) આવેશખંધ; સપાટામાં.

સટીક, વિં દીકાસહિત; સમ-  
જુલી સાથે [નાસી જણું.

સટીજણું, કિં અં ગુપચુપ  
સટોપથો; પું સટો કરનાર.

સટોસટ, અં જપરાકપરી; તરત.

સટ્ટાઓર, વિં સટારિયો.

સટ્ટો, પું અમુક વાચકે અમુક  
ભાવે આપવા લેવાની સરતે માલ

લેવાનો ધધો તે. તેછમંદીનો ધધો.

(૨) પ્રત્યક્ષ માલ વગર ફક્ત મોઢાના  
બાલથી આપવા લેવાનો ધધો કરવો

તે. સટ્ટો મારી જણું=ઉડાવી જણું.

સડ, વિં જડ; ડખ; વંજ;  
કહણુ—પેટ સડ થઈ ગયું. (૨)

સટખ, દિં મૂઠ (૩) અં ડડપથી.  
(૪) નાં સડ.

સડક, સીં ટેકરા ખોદી ખાડા  
ખેવા પુરીને બનાવેલા સીધો સપાટ

માર્ગ; મેટો ખાંધેલો રસ્તો (૨)

વિં સટખ, દિં મૂઠ; જડ; આણું.

સડકો પું સડકો; સખડકો;  
પ્રવાહી ખોરાક ભેરથી મોંમાં લેતાં

થતો અવાજ.

સડકું, કિં અં કોહી જણું;  
ખજણું; સજણું (૨) સરડણું.

સડસડણું, કિં અં ધી તેલમાં  
પાણી બાળણું; તળાણું; દહજણું. (૨)

સડસડ એવો અવાજ થવો.

સડસડાટ, અં સપાટાખંધ;  
રેલાની પેઠે, ઝડપથી; વગર ખંચાયે;

કડકડાટ (૨) સડસડ થણું તે.

સડસડાવણું કિં સં સડસડ  
વાય એમ કરણું; (૨) ધમકાવણું;

ફટકાવણું

સડસડ વિં સાંકે સાત. ૧૭.

સડાકો, પું ચાણુનો અવાજ.

(૨) સખડકો (૩) નાકથી ડંચો પવન  
લેતાં થવો અવાજ.

સડો પું કોઈ સડણું તે; ખજાડ.

સડ, પું પવન બરાબ ને ગતિ  
મળે તે માટે વડાણના કમા પાંખવાને

ખાંધવામાં આવણું કપડું.

સણુકો, પું આવી બોલતી દોલ

એવું દરદર થયું ખટકો. (૨) ભાવ-

નાનો ઉછાળો; હંચા; મરજ.

સણુગ, પું સણુગટ; ધુલટ;

છો, સરખો.

સણગો, પુઞ પવાલેલા દાણા  
માંથી ફરી નિકળેલા ફણગો, અંકુર,  
સણસણ અઞ તેવમાં બળતા  
પાણીનો અવાજ થતો જાય તેમ.

સણસણગુ, કિઞ અઞ સણસણ  
કણ; લીલાવરી અને પાણીનું ચકણ.  
સણસણાદ, પુઞ પાણી બળતાં  
ને હવા વિસતા થતો અવાજ.

સણસાર, પુઞ સણકનો સહેજ  
અવાજ. (૨) ઇસારો. નિરાની. (૩)  
ધીમો ધસારાનો અવાજ. પમરવ.

સણસારણ, કિઞ સઞ ઇસારો  
કરવો; ચાલુક દેરવી હાંકણું.

સણસારો, પુઞ સાન; ઇસારો;  
અર્ધસારો. (૨) 'ગીમા ધસારાનો  
અવાજ,

૨ સણગ, સ્ત્રીઞ જમીન ખલીને  
કરેલો સાકરો માર્ગ; સુર મ. જુમદો.  
(૧) વિઞ અંકુરણું; ફણમા કુટેલા  
હોય એવું; સણગાયેલું.

સણક સ્ત્રીઞ [ અ. સનદી સનદ;  
સનદ, પરવાનો; રત્નચીટી. (૨)  
માલગણણનો સરકારે કરી આવેલો  
દસ્તાવેજ.

સણીજ, વિઞ હણીજ; સમખ-  
ણના સંખધવાણી. સણીજેસગો.

સત, વિઞ [ સં. સત્ય ] સાચું;  
ખૂટું. (૨) વાસ્તવિક; વચાર્થ. (૩)  
નઞ દેવત. (૪) સતીત્વનો ખરેખરો  
હોળો. (૫) સાર. કસ. સત્ત.

સતજુગ, પુઞ [ સં. સત્યયુગ. ]  
વાર જુમમાંનો પહેલો જુમ.

સતત, અઞ [ સં. ] સદેવ;  
નિરંતર; હમેશા.

સતગી, સ્ત્રીઞ ધીચ; નેંધ, યાદી.  
(૨) માલની કિંમતનું અર્થતિથું. [ હોલમ.

સતર, સ્ત્રીઞ [ અ. ] લીટી, બોળ;  
સતાર. પુઞ [ કા. સિતાર ]  
■ તારનું એક વંતરાવ; સિતાર.

સતારો, પુઞ ભાગ્ય; નરપ્રજ;  
(૨) મહા; મહમળ (૩) વારો.

સતાવણી, સ્ત્રીઞ પગવણી, પીડા,  
(૨) હેરાનગતિ

સતાવણું, કિઞ સઞ પગવણું;  
વિતાવણું; દુઃખ દેણું; હેરાનકરણું.

(૨) ચીવણું. [ પ્રામાણિક માણસ,  
સતિયો. પુઞ સત્ય બોલનારો;

ક્ષત્રી, સ્ત્રીઞ પતિતત્ત્વ; સંકુલ્લી  
સ્ત્રી. (૨) પાર્વતી.

સતીત્વ, નઞ સતીપણું;  
સતું, વિઞ સાચું; સત્ય એવ

ખરું એમ માનનાર. (૨) છતું;  
મહા. (૩) સામવો.

સતોસવિથું, વિઞ કાંધને માથે  
જોખમ ન હોય એવું; ઠેકાણુ વગરનું.

સત, નઞ સત્ય, સાચ. (૨)  
વિઞ સત્ય; સાચું (૩) હવમ; એક.

સતકર્મ, નઞ [ સં. ] સારું કામ;  
હિતનું કામ.

સતકાર, પુઞ [ સં. ] આદરમાન;  
વિવેક. (૨) પૂજ્ય; અતિથ્ય.

સતકારણ, કિઞ સઞ સતકાર  
કરવો; સંમાન કરણું. (૨) રચીકારણું.

सत्यवादी, वि० [ सं. ] सत्कार  
 कथायेतुं. (२) स्त्रीकथने. (३) पुण्यकर्म.  
 सत्किंया. स्त्री० [ सं. ] सत्कर्म.  
 सत्ताम, वि० [ सं. ] वृत्तम, श्रेष्ठ.  
 सत्तर, वि० दस ने सात; १७.  
 सत्ता, स्त्री० [ सं. ] अस्तित्वः  
 होवापत्यु. (२) धर्मीपत्यु; स्वाभित्व.  
 (३) अण. नोर; होवत; शक्ति (४)  
 अधिकारः छद्म. (५) अभयः छाकमी.  
 (६) धनः ऐसो.  
 सत्तायु, वि० नेत्रुं ने सात, ८७.  
 सत्ताधारी, वि० सत्तावाणुं;  
 शक्तिमान (२) नेने सत्ता होय ते.  
 सत्तावन वि पयासनेसात; पञ्च.  
 सत्तावान, वि० सत्तावाणुं.  
 (१) अणवान. अधिकारी. [ २७.  
 सत्ताविश, वि० विश ने सात;  
 सत्तो, पु० सात टपकावणु पत्तुं.  
 सत्पान, वि० [ सं. ] सार  
 न; योग्यतावाणुं; वृत्तम पान.  
 सत्पुत्र, पु० [ सं. ] सारो  
 हरो. सहृदयी पुत्र. [ सारो भाषुस.  
 सत्पुरुष, पु० [ सं. ] सत्पुत्र;  
 सत्य, न० [ सं. ] साय; अश-  
 र; तथ्य (२) यार पुत्रमांनो पढेवो  
 १. इतयुग. (३) वि० सायु; वास्व-  
 १. अश. [ पल्. (२) प्रभाषिकता.  
 सत्यता, स्त्री० सायवतः अश-  
 सत्ययुग, पु० [ सं. ] सतयुत्र.  
 सत्ययोः पु० [ सं. ] सौमी  
 शी-सातमी भूमिका; सात लोक-  
 ११ उपलो लोक.

सत्यवादी, वि० सायुं जावनार-  
 सत्यशील वि० सायुं जावनान  
 स्वभावनुः अशने, वणजी रहेनार.  
 सत्यानाश, न० सावपाधर्मस्त्री  
 यथ नवी ते; अज्ञान भेदान यथ नवी  
 ते. (२) अश साय. अद्वय. १५  
 सत्याशी, वि० अशी मे सौमी  
 ८७. [ अर्धावपनो अक्यास. काण.  
 सत्र, [ सं. ] यज्ञ, यात्र. (२)  
 सत्रशाणा, स्त्री० यज्ञशाणी.  
 सत्र, न० [ सं. ] भायनी नष्ट  
 अष्टुमांनो अश अष्टु (२) भूज स्वभावे.  
 (३) अण. शक्ति; होवत; छिदः (४)  
 सार; कस. (५) वरदः पदार्थ; द्रव्य.  
 (६) अश; प्राण.  
 सत्वर, अ० [ सं. ] नष्टीतरत ३  
 शीघ्र; अश. [ त्वरा; अशपद  
 सत्वरतक, स्त्री० वृत्तावण; पाठ;  
 सत्समागम, पु० सारा-महि-  
 सनो मेणाप; संतसमागम.  
 सत्संग, पु० सास भाषुसनी  
 -साधुसंतनी सोणत.  
 सत्संगी, वि० संत-साधुनो  
 संगी, क्षानीनी सोणतवाणो. (२)  
 स्वाभीनारायण संप्रदायनो भाषुस.  
 सत्परपथ, अ० नम तेम;  
 विभरायेतुं होय तेम. (२) वि० अश  
 वस्थित; गुंयवायेतुं; मभरायेतुं  
 सत्यवादी, पु० संगाय; शान;  
 सोणत. साय. (२) संघ; अशु. (३)  
 अश अत ने ते अतनो भाषुस.

સદગુણ, કિં સં માનવું;  
ચાંદનું; પત્તરું. (૨) સ્વીકારવું.

સદન, નં [ સં. ] તૃણ; ઘર;  
ચાંદર; ધામ. (૨) રહેઠાણ.

સાગ, વિં દયાવાળું; કૃપાળું.  
સાદર, વિં [ જ હા ] મુખ્ય;

સાદું; વડું. (૨) ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. (૩) કુલ.  
સાદરઅગ્નિ, પુંદ્ર્યા દરજ્જાને;

હનસારી અમલદાર,  
સાદરપરવાનગી, સીં મોટામાં

સાદી કાઢ; કાઠ પાણી ભરતી આંદી  
સગર જેમ અમે તેમ વર્તવાની કાઢ.

(૨) કુલ મુખત્યારી.  
સાદરભૂમર, નં મોટું બળર.

(૨) બાવણીમાંતું બળર.  
સાદરકું, વિં આગળ જણાવવામાં

આવેલું એવું; ઉપરોક્ત; પૂર્વોક્ત.  
સાદરો, પું કુંઠી બાંધતું ખુલ્લું

પટ્ટરણ. [ રચણું.  
સાદરું, કિં અં માફક આવતું;

સાદસાળ, વિં ખરું જોડું;  
સાદંતરણું. [ સંચ.

સાદરચ, પું [ સં. ] સમાવદ.  
સાદળ, વિં દળવાળું; બહુ સૂચક

સાદળું, વિં બહું; દળવાળું.  
સાદા અં [ સં. ] હંમેશા; નિત્ય;

નિરંતર, રાજ. [ સર્વતંત્ર.  
સાસાચરણ, નં સાડું આવરણ;

સાસાચરણી, વિં સારી ચાલ-  
વધનતનું. [ આચાર-ચીતભાવ,

સાસાચાર, પું [ સં. ] સારો

સાસાચારી. વિં સારા આચાર-  
વાળું; સચ્ચરિત

સાદાનંદ, પું દરહંમેશ આનંદ  
હોવા તે (૨) વિં સદાય આનંદમાં

રહેનારું.  
સાદાબહુ, વિં સમુગ્ર; તમામ

(૨) આખું; બધું. (૩) હંમેશાં.  
સાદાવહુ, જું સદાબહુ.

સાદામલ, નં અનલસેત્ર; અન-  
દાન. (૨) અનદાન દેવાનું મલ (૩)

અનદાન દેવાનું સ્થાન.  
સાદાદિશ, પું મહાદેશ; ચંદ્ર

સાવાસવંદા, અં દરહંમેશ;  
નિત્ય; નિરંતર. [ શતક.

સહી, સીં સો વર્ષનો કાળ; કૃષ્ણ  
સહીસા, અં વેળાસર; સવેળા.

સદસા, વિં [ સં. ] સરણું;  
એડું; સમરપ. [ નવા; સમરપતા.

સદસતા, સીં સાદરચ. સમા-  
સદેવ, અં [ સં. ] હંમેશા; સદા;

નિરંતર [ (૨) હંમેશા.  
સદોદિત, વિં નિત્ય પ્રકાશમય.

સદગતિ, સીં મોક્ષ; ઉદ્ધાર;  
સારી ગતિ થવી તે.

સદગુણ, પું સારો ગુણ; શીવ  
ભાવ વગેરેનું સારાપણું.

સદગુણી, વિં સારા ગુણવાળું;  
સદાચારી. [ માણસ; રાજાન ગુણવાન

સદગૃહસ્થ, પું પ્રતિષ્ઠિત  
સર્વર્થ, પું સર્વોધર્મ; સારો

માર્ગ. [ સમજ; સુદગુણિ-  
સદગુણિ, સીં સન્મતિ, સારી

સદ્ભાવ, પુ. [ સ. ] સારો ભાવ.  
 (૨) સ્નેહ, માયા; પ્રીતિ; પ્રેમભાવ.  
 સદ્ય, અ. [ સં. ] ધર, ગૃહ, મંદિર.  
 સદ્ય અ. [ સં. ] વરત; તાબડ-  
 તોબ, તાકસુ, ચરમત, સમ્પરિત.  
 સદ્વર્તન, ન. [ સં. ] સારી ચાલ-  
 સદ્સત્તા, સ્ત્રી. [ સં. ] સારી  
 સ્વભા; ઉંચો મનોભાવ.

સદ્વૃત્ત, ન. સદ્વર્તન; સારી ચાલ.  
 (૨) વિ. સારી ચાલતું; સુશીલ.  
 સધન, વિ. ધનવાન; પૈસાદાર.  
 સધરણ, કિં. અ. સુધરણું;  
 સારું યજુ. (૨) સાંગોપાંગ પાર ઉતરણું.  
 સધમિષ્ટી, સ્ત્રી. સાથે રહીને  
 ધર્મમાં વર્તનારી સ્ત્રી; ખતી.  
 સધર્મી, વિ. સમાન ધર્મનું.  
 ૪) સરખા ગુણનું; સરખી અસર  
 મળે એવું.

સધવા, સ્ત્રી. જેનો સ્વામી  
 ખતો હોય તે; સામાન્યવતી સ્ત્રી;  
 શાતનવાળી સ્ત્રી.

સધામ, ન. સ્વધામ; પોતાનું  
 સ્વસ્થાન તે; સ્વર્ગ.

સધારણું, કિં. અ. જણું; વહાય  
 ડું; સિધારણું.

સધાવણું, કિં. અ. સિધાવણું;  
 ડું; વહાય યજુ. (૨) કિં. અ.

૨ ઉતરાવણું; સિદ્ધ કરાવણું.  
 સધર, વિ. શક્તિમાન; બળવાન.

) ભારે. (૩) મદમ; પૈસાદાર;  
 ધિઆંધલાણું.

સન, પુ. [ અ. સન્ન ] સંવત; શક  
 (૨) ખ્રિસ્તી સંવત્સર. (૩) સાલ; વર્ષ.  
 સનદ, સ્ત્રી. જુ. સહુદ.  
 સનમ, સ્ત્રી. માનુષ; પ્રીતમ.  
 સનમના, વિ. ગમગીન, હતાપ;  
 નાખુશ; દિલગીર.

સનાતન, વિ. [ સં. ] અવિ-  
 નાશી; સદોદિત; અનાદ્યનન્ત; અચળ;  
 હંમેશા જેવું અને તેવું જ રહેનારું;  
 પ્રાચીન; જુનામાં જુનું.

સનાથ, વિ. [ સં. ] જેને માથે  
 પગીવ, રાજા કે સ્વામી હોય તે.  
 નિરાશ્રિત નહિ એવું; સુભાગી. (૨)  
 સધવા; સુધાસહુ. (૩) હૃતહૃત્ય.

સનાદ, વિ. નારીહું. હંદી (૨)  
 સુલક્ષણ; પાંચાર; સીધું; સખણું.

સનાન, ન. સનાન (૨) સગર  
 સંબંધીના મરણથી નહાણું તે. સના-  
 નના સમાચાર=માહા ખબર.

સનાનિયું, વિ. સનાનવાળું;  
 અસહાયેણું; અશુભ સૂચક.

સનેડો, પુ. સ્નેહ; પ્રેમ.

સનેપાત, પુ. [ સં. સન્નિપાત. ]  
 શરીરમાંના વાત પિત્ત ને કફ બગાડી  
 જવાથી થતી બચકર માંદગી. (૨)  
 બેળાકળાપણું; ભારે ગલરામણ.

સન્નિકષ્ણ, પુ. [ સં. ] પાસે  
 હોણું તે; સામીપ્ય. [ સમીપતા. ]

સન્નિધિ, સ્ત્રી. [ સં. ] પાસેપણું;

સન્નિપાત, પુ. [ સં. ] સનેપાત;  
 (૩) જમાવ; મિલાવ; મીક્ય.



સન્માન. નં સારં માત મગ્ધુ  
તે; આદ્યસાધાર [સારં માન પામેલું  
સન્માનિત, વિં સત્કારાયેલું;  
સન્માર્ગ, પું [સં] સારો માર્ગ;  
સુપ્રમ

સપદાવણું, કિં સં જડવડું;  
સપજડ કરવું, ઠપાળમાં લેવું.

સપડાવણું, કિં સં ફસાવણું;  
ફાંફામાં લેવું ઘેરી લેવું; ધમધાવણું.

સપડાણું, કિં અં ફસાણું;  
જાણું, આંધીમાં આજણું. [નેરી.

સપદન, પું સં. દુરમન, રાત્રી;  
સપદની, સ્ત્રીં પતિની બીજી

સ્ત્રી, શોકવ.

સપથ, પું સોમન: સમ;

સપન નં સ્વપ્નું; સ્વપ્ન.

સપણું, નં સ્વપ્ન.

સપરણું, વિં માંગલિક; શુભ;

ચૂંકા ધરાણીનું (૨) જળકું; બળવાન.

સપરાણું, વિં સપણું; બધું.

સપરિવાર, વિં પરિવાર સંઘિત.

સપસપ, અં અપસપ; કંકપથી.

સપાઠ, વિં ખાટા ટેકરા વચરવું;

એક સરણું. (૨) તમામ; બધું.

સપાઠ, સ્ત્રીં [પેદાં.] સ્ત્રીઓ

વગેરેને પગમાં પહેરવાની જડ નિકળી

બધે એવી પાની તરફના બંધ વચરની

જોડીઓ. [ જડ; વાળડતોળ.

સપાટાબધ, અં ફસડું,

સપાટિયું, નં વાંસ અથવા

સાગની સીપ.

સપાટી સ્ત્રીંકોઈ પણ સ્ત્રીઓ  
ઉપલો એક સરજો બાગ ઉપલુંપાતું.

સપાટો, પું જડપ; વદા (૨)  
પવનનું જોરથી ફુંકણું તે (૩)

ચાળકનું જોરથી વાગવું તે. (૪) ધમમાં  
ધોઠાર કામ ચલાવવું તે.

સપાડું, નં આભાર; એકસાન;  
ભાર; પાટ (૨) વગ. બટામણ [બરડા.

સપારે, અં બરોબર; ઠીક; ફરો

સપાસપ, અં ઉપસડપરી, એક,  
પછી એક; સપાટાબધ, અપોચપ.

સપુણું, વિં સમુગ્ધ; દગારપણ.  
તમામ. [આં વધારો કરે એવા દીકરો;

સપૂત, પું સારો છોકરો, બાળ.

સપેત, વિં સફેદ; ધોળું; સ્વેત.

સપેરજીર, પું [મં.] ખિસ્તી  
સંવત્સરનો નવમો મહીનો.

સપેત, વિં સાત; ૭.

સપેતકે નં સાતનો સમુદાય.

સપેતકોળુ, વિં જેને સાંત  
પુણુ હોય એવું.

સપેતકીપ, પું [સં.] સાંત લેઈ  
(પ્રાતઃશિક્ષા સાદિત્વમાંનાં); નજીક, સ,

ખસ, સાકમથી, કોંચ, સાક અને પુકર

સપાધાણુ, સ્ત્રીં સાંત પ્રાતઃશિક્ષા  
સોવું, રડું, વાંચું, લોહું; ક્ષાણ,

સીસું અને જસવ. (૨) શરીરના,  
બંધારણમાંનાં સાંતતરનો; રસ, રકત

માંસ, મગજ, ચરબી, હાડ અને વીર્ય.

સપેતકડી, સ્ત્રીં [સં.] વિપાઠ  
માંનો એક અગત્યનો નિધિ; વરક-પાએ  
સાંત પગમાં સાથે બાધવાં તે.

સપ્તપર્થ, વિં સાત પાદડાં-  
વાળું. (૨) એક ભતનું ઝાડ.

સપ્તગી, સ્ત્રીં છતમી તિથિ,  
સાતમ / ૨ ) સાતમી વિભક્તિ.

સપ્તર્ષિ, પું [ નં. ] મુખ્ય સાત  
ઋષિઓ, (૨) એ નામથી ઓળખાતા  
સાત સાતઓનું મુમમ્. સાત ઋષિ-  
ઓ:—દશ્યપ, અત્રિ, બરદાન, ત્રિશા-  
મિત્ર, ગૌતમ, જમદગ્નિ. ને વસિષ્ઠ

સપ્તશતી સ્ત્રીં સાતસેં  
શ્લોકોના એક સમુદાય તે; ચંડીપાઠ.

સપ્તસ્વર, પું [ સં. ] ગાયનના  
મૂળ સાત સ્વર:—સા, રી, ગ મ, પ ધ, ની.

સપ્તાહ, નં ૧ મં. ૧ સાત  
દિવસનો સમુદાય, અઠવાડિયું. ( ૨ )  
સાત દિવસમાં ભાગવત પારાયણ  
કરવું તે [ સ ૪૬. વળગેનું.

સપાટ, વિં ખેલવું, ટંગ,  
સફર, સ્ત્રીં [ જ ] વઢાણવું  
એક બદરેથી બીજા બંદરે જવું તે;  
મુસાફરી. (૨) વઢાણ ખેડવાનો ધંધો

સફરજન, નં એક ભતનું ફળ.  
સફરી, વિં સફર કરનાર; દરી-  
આમાં મુસાફરી કરનાર. (૨) માંછડી.

સફળ, વિં [ સં. સફલ. ] ફળ  
વાન; સિદ્ધ; ફટકાર્ય. (૨) પ્રમાણ રૂપ.

સફા, અં સાફ; સ્વચ્છ; નિમૂંજ.  
(૨) ખલાસ, તમામ.

સફાઈ, સ્ત્રીં સ્વચ્છતા; નિમૂં-  
જતા. ( ૨ ) નહિ ખડખડાપણું.  
( ૩ ) બોલવાની સ્પષ્ટતા; છટા. ( ૪ )

ખડાઈ ચાનુય. (૫) ટાપડીપ; બમક.  
(૬) ચોખવટ

સફાઈદાર, વિં સફાઈવાળું;  
સુરેખ સ્વચ્છ રો સુવાળું. ગડમડ,  
મંદ્રી કે કરચલી વગરનું. સાફ

સફાળું, વિં ફળ પડી હોય  
એવું; બેળાડળું ગમરાયેકું. [ રમત.

સફીત, સ્ત્રીં ઘોડરાની એક  
સફીડ, સ્ત્રીં પડોરા સાથે લાગી;

હોવાપણું. સાથેના ધર સાથે આપણા  
ધરની લાગેલી થીવ.

સફીસદાર, પું પડોરા; નેના  
સાથે આપની હડ નેડાયેલી હોય તે.

સફેત, ( સફેદ ) વિં [ જા ]  
ધોળું ધાવ ( ૨ ) ચળકું ફળળું.

સફેતી, સ્ત્રીં ધોળી ભૂરી. ( ૨ )  
ધોળારા, ડળંગવતા. ( ૩ ) થે છું સુરેખ

પડ. ( ૩ ) છંડામાનો ગર. ચાક.  
સફેતો, સધેનો; ધોળો ભૂડો;

સમક, નં પાઠ; ધડો.

સખડ, સ્ત્રીં ભાગનું સીકું પાછી  
સખળે, પું એક મુગંધિગેડાં ડમરો

સખડકો, પું વાગળામાંનું પેય  
ચૂસતાં થતો અવાજ. (૨) લહેજતથી

આગળા ભરી ચૂસવું તે.

સખડડુ, કિં અં બગડવું;  
પડી રહેવું. ( ૨ ) રજળવું. ( ૩ )

વિફટ થવું; સડવું; કોહવું. [ એમ.  
સખડાક, અં સખડકો, ધાય  
સખડાવવું, કિં સં  
ચોરાક મોંમા ચૂસીલેવો

વડું; બગાડું, કોદસવડું. [બાંધાવું,

સમધું, વિં મજબૂત; સારા

સમખ, પુઠ [અ.] કારણ; હેઠ;

હોશ. (૨) બદાવું; વઠરાવ; ચુરો.

(૩) અ. માટે; વાસ્તે; તેથી; કારણકે.

સમર, અઠ રહો, ચોસો, અઠહો  
કોમ, (૨) સજુર.

સમરસ, નઠ મીઠું; નિમઠ;  
સર્વે રસ નેનામાં હોય તે.

સમળ, વિ બળવાન; જોડાવર,

સમળું, વિં બળવાન.

સમુદ્ધિ, સ્ત્રીં સુબુદ્ધિ; સારી  
મતિ. (૨) અઠ બુદ્ધિપૂર્વક.

સમુર, સ્ત્રીં ધીરજ; સમુરી.

(૨) અઠ થોસો, રહો, એવા અર્થમાં.

સમુશય, સ્ત્રીં સમુરી.

સમુરી, સ્ત્રીં ધીરજ; ધીમારા;

ધીરા રહેવું તે. (૨) સઘન સહિત.

સબય, વિં બધબરેહ.

સબર, વિં ભરપુર; સર્વજ  
મરેહું. (૨) તદન; પૂરેપૂરું.

સબા, સ્ત્રીં [સં.] વિચાર  
રવાને કે ભાવણ સંબળવાને એકઠા

થેતા માણસોને; સમૂહ; મેળાવટો.

સબાપતિ, પુઠ અધ્યક્ષ; પ્રમુખ.

સબાસહ, પુઠ સબામનો હરેક.

સભય, વિં [સં.] વિવેક; ડાહ્ય;

ભ. (૨) સભાસહ.

સભયતા, સ્ત્રીં વિવેક; ડહાપણ;

યકા; શિષ્ટતા. વિનય.

સમ, પુઠ સપય; સોગવ. (૨)

સરણું; સમાન; બરોબર.

સમધ, સ્ત્રીં પીતળની દોવી.

સમકીલીન, વિં એકજ હાથે  
બનેલું એક વખતનું.

સમક્ષ, અઠ રખડ. નજર આગળ.

સમય વિં [સં.] સપણું; બધું

વખામ. [બાળક સરખી હોય એવું,

સમસોરરા, વિં નેની ચારે

સમસોહ, પુઠ સરખા હે તે;

સરખા હે પાડવાની રીત,

સમજ, સ્ત્રીં સમજણ

સમજણ, સ્ત્રીં સમજ; જ્ઞાન;

અર્થ મદલ કરવાની સહિત; અકલ્પ;

બુદ્ધિ (૨) ખુલાસો. (૩) ડહાપણ;

સાબુપણ.

સમજણું, વિં સમજદાર. (૨)

કાશી; હો. (૩) ચતુર. (૪) ભમર

લાયક; અનુભવી [સમજીવ.

સમજદાર, વિં સમજણું;

સમજણું, કિં સઠ માનવું;

પિછાણવું. (૨) વચાઈ જ્ઞાન લેવું;

અર્થ મદલ કરવો. (૩) ખરા ખોટા-

ની પ્રવેશ કરવી. (૪) શિક્ષા લેવી;

સુધેઈ કરવી; આમલ હોડવો.

સમજાવણું, કિં પ્રઠ સમજાવેમ

કરવું; મનાવવું; પડાવવું. (૨) સાંત

કરવું; નરમ પાડવું. (૩) જ્ઞાન આપવું;

બોધ કરવો.

સમજીવ, વિં સમજણું; ડાહ્ય;

વિવેક. [સમજણું.

સમજીવક, વિં સમજીવ; વિવેકી;

સમજીવત; સ્ત્રીં સમજ આપવી

તે; જમ કે વિરોધ મથાડવો તે. (૨)

શિખામણુ; બોધ: ઉપદેશ (૩)  
મુદ્દેહ; સંધિ સમાધાન.(૪) ખુલાસો

સમજીતી, સ્ત્રીં સમજીતી. (૨)  
અર્થ બોધ: દીકા; ખુલાસો

સમગ્રી, સ્ત્રીં એક પંખી;  
બાજની માદા. (૨) એક વૃક્ષ;  
ખીજડી; રાખી,

સમડો, પું સમડીનોતર; બાજ.  
(૨) એક વૃક્ષ ખીજડો (૩) કામણ  
કુમણિયો બાવો. [ઉમેરવાની વસ્તુ.

સમજી, નં સમોવણ; કમેરણ;  
સમજી, (સમાજી) સ્ત્રીં સોનીનું  
, બોજડ; નાનો ચીપીયો.

સમજી, નં સ્વખા; સ્વપણ.  
સમતણ, વિં સરખી સપાટીનું;  
[ ભૂમિકા સરખી હોય એવું (૨)  
સપાટ ભૂમિકા તે;

સમતા, સ્ત્રીં સમત્વ; સરખા.  
(૨) ધીરજ; સાંતતા.

સમતોણ, વિં સરખા વળનનું;  
[; બરાબર. (૨) એક સપાટી પર

એવું. [સમાનતા; સરખાપણું.  
સમત્વ, નં [ સં. ] સમતા;  
સમદરસોસ, સ્ત્રીં એક જાતની  
નરપતિ.

સમદરસી, વિં [ સં. ] સોની  
એક સરખી નજરે જોનાર;  
પાપાલી.

સમદરસી, સ્ત્રીં એક સરખી નજર;  
સમવિષમપણે નહિ જોનાર.  
મહો, પું તાજી ચામડું; સાદું  
[રતું અને આળું ચામડું.

સમધાત, વિં અંદાજસરનું;  
મધ્યમસરનું; માફકસર હોય એવું.

સમજ, પું [ મ. ] દાજર  
રહેવાનું કરમાન-કુકમ તે.

સમન્વય, પું [ સં. ] એક  
સરખો ક્રમ; સંબંધવાળા રાખ્યાયનો  
અનુક્રમ; પરસ્પરનો સંબંધ.

સમન્વિત, વિં સમન્વય કરેલો  
હોય એવું; સંબંધ મોઢવેલું.

સમભાગ, પું સરખો ભાગ.

સમભાવ, પું એક રાખો  
ભાવ; સમરસિ; વદૂપતા. (૨) એક  
સરખું વદાત-પ્રેમ તે.

સમય, [ સં. ] કાળ; વખત;  
વેળા (૨) મોસમ; રત. (૩) ભાગ;  
સંધિ; અવસર.

સમયસૂચકતા, સ્ત્રીં સમયને  
યોગ્ય-તત્કાળ કાર્ય કરવાની યુક્તિ તે.

સમયસૂચક, અં સમય  
પ્રમાણ; જોવો વખત હોય તેવું. (૨)  
વિં સમયને અનુકૂળ.

સમર, નં [ સં. ] યુદ્ધ; લડાઈ.

સમરજી, નં [ સં. સ્મરણ ]  
યાદ કરવું તે. (૨) રથજી; નામનો  
ઉપચાર કરવો તે.

સમરજી, સ્ત્રીં જપમાળા;  
સમરજી કરવાની નાની માળા; બેરખો.

સમરથ, વિં સમર્થ; બળવાન.  
સમરપણું, નં પૈશ્વવધર્મની  
શુદ્ધિવાર મર્યાદા તે.

સમરજી, વિં સં સમરજી;  
સમરજી કરવું; નામ જખ્યા કરવું.

સમરાવણું. કિં દુરત કરાવણું;  
મરામત કરવી સુધારણું.

સમરાંગણું નં લડાઈનું મેદાન.

સમરી, સ્ત્રીં એ ] હંડીનેધ.

સમર્થ, વિં બળવાન: જોરાવર  
(૨) નિપુણ; કાબેલ (૩) બાહોશીવાળું;  
ધનવાન પૈસાદાર (૨) મોટું: બારે.

સમર્થક, વિં સમર્થન કરનાર:

પુરવાર કરનાર (૧) પુરવારીની દલીલો.  
સમર્થતા, સ્ત્રીં સમર્થપણું;  
શક્તિમાનપણું.

સમર્થન, નં [ સં ] દલીલોથી  
પુરવાર કરણું તે; પુરવારી. (૨) પુર-  
વારીની દલીલો વગેરે તે.

સમર્પણું, નં આપી દેણું તે:  
સોંપણું (૨) પોતાનું સ્વામિત્વ  
છાડી દઈ બીજાને ભેટ આપણું તે.

સમર્પણી, વિં જોણે સર્વસ્વ  
અર્પણ કરી દીધેલું હોય તે; પુષ્ટિ  
માર્ગ પ્રમાણે મર્યાદા-ધર્મ પાળનાર તે.

સમર્પણું, કિં સં સામાને  
આપી દેણું; હસ્તગત કરવો. (૨)  
બહિષ્કાર આપણું. [ કરેલું.

સમર્પિત, વિં [ સં. ] અર્પણ

સમલો, પું ટપલી મૂકેલી ટાપી.

સમવચરક, વિં [ સં. ] સરખો  
ઉમરનું; બરોબરિયું.

સમવાચ, પું [ સં. ] સંમત;

સમૂહ. (૧) નૃપ; જમાવ. (૨) પર-  
સ્પર અભેદ સંબંધ.

સમવિધમ, વિં સરખું નહિ  
સરખું એવું; વર્ણબોધ; નાનું મોટું.

સમવિધમતા, સ્ત્રીં બિન-  
ભાવપણું ભેદ ન્યૂનાધિકતા

સમણું કિં અં સાંતવણું;  
હોણાણું; છુટાણું [ ને હંડીવાણું.

સમશીતોષ્ણુ વિ સરખી ગરમી  
સમશેર, સ્ત્રીં જ. સમશેર.

સમશ્લિ, સ્ત્રીં [ વં ] વાણી બ્યહિ  
ઓનો સમુદાય વિરાટરૂપ, આપું જમત.

સમસમાકાર, વિં નીરવ;  
ચોંટાટચડિત (૨) જેમણે તેમ રહેલું  
હોય એવું. તેજ રહિત; શૂન્યકાર

સમસાન. નં સમસાન.

સમસાનિષ્ઠ, વિં ગગદાને અગેહું  
ને તેની સાથે જનારું; અગુમ; અમંગળ.

સમસ્ત, વિં સમણું; બધું;  
તમામ, સમગ્ર (૨) આપું; પૂણું.

સમસ્થા, સ્ત્રીં થોડામાં થણું  
સમજવાનું હોય તે; ઇશારો; સાન  
સંકેત, નિશાની. (૧) પૃષ્ઠા; ઉપા-  
ણો. (૩) શૂદાય સૂચક પદ.

સમંજસ, વિં [ સં. ] બરાબર;  
ખરું; યોગ્ય (૨) સારું; ઉત્તમ.  
(૩) પ્રમાણિક; સાચું.

સમાકાર, વિં એક સરખા  
આકારનું તે; સમરૂપ; સમઘાત (૨)  
સાંત; જ્ઞાન.

સમાગમ, પું [ સં. ] સાથે  
મળણું તે; મેળાપ; મિલન. (૨)  
સંમતિ; સોળત; સંયોગ.

સમાચાર, પું ખબર; હાકલ;  
બાતમી; વર્તમાન. (૨) હાલત  
સંબંધી પૂછપરછ.

સમાજ, પુ. [ સં. ] સમુદાય;  
સમૂહ અણ; મંડળી. (૨) સમા;  
પરિવહ (૩) સાવત; જમાત.

સમાજ, વિ. સમાજમાં જોડા-  
યેલા; સમાજનો અનુયાયી (૨)  
'આર્ય સમાજ' નો અનુયાયી.

સમાજી જી. સમણ; ઉમેરણું  
છી. (૨) સમાસ યાય એટલું તે.  
સમાજી, પુ. સે.નીતું એક  
નર, સમણી. [ ખરોખરિયું.

સમાજી, વિ. સરખું; સમાન,  
સમાધ, સી. સંન્યાસી અથવા  
સંતને ન્યાં દાદયા હોય તે જમા  
। બનાવેલી દેરી વગેરે તે; સમા-  
જી જમા

સમાધાન, ન. [ સં. ] સમ-

યવો તે; વિરોધતાનું મળવું  
તેવેડો, નિકાલ; છુટકારો; મુલેલ.  
) પ્રમાણે. (૫) વિષવાદિકમાંથી  
રાણી લેવું તે.

સમાધાની, વિ. સવાદ, સમા-  
હારી આપનાર. (૨) પુ.  
તેણે, સુવેણી કરનારો; વ્યવસ્થા  
।. (૩) સી. સમાધાન,  
(૪) મુલેલ; સંપ.

માધિ, સી. [ સં. ] પ્રણવા-  
હાદમાં ચડાવી એકચિત થવું  
મુક આસને બેસી પ્રણામ, થવું.  
રમાં એકમતતા કરવાની એક  
(૨) એક ધ્યાનવા. (૩)  
માધ.

સમાધિસ્થ, વિ. [ સં. ] સ-  
માધિ લઈ બેઠેલું; એકધ્યાન થયેલું.  
(૨) ગત મુલેલું. [ સરખું. ખરાબર ]  
સમાન. વિ. [ સં. ] સમ;  
સમાનતા, સી. સરખાપણું;  
સકરાતા. (૨) ખરોખરી; સ્પર્ધા.

સમાનશીલ, વિ. [ સં. ] સક-  
ખા ગુણવાળું; સરખા સ્વભાવનું.  
સમાનાર્થ, વિ. સરખા અર્થવાળું.  
સમાનિક, સી. આંક અક્ષરના  
પદવાળો એક છંદ.

સમાનોદક, વિ. [ સં. ] નેત્રી  
બાઈબાઈ પહોંચતી હોય એવું;  
ઐદથી એકવિસ પેરી, લગીનું;  
એક મોતનું. (પૂણ; ખલાસ, પાર,

સમાસ વિ. [ સં. ] પુર;  
સમાપ્ત, સી. [ સં. ] પૂણ-  
વા; આખર; છેવટ; અંત. (૨)

પૂણીકૃતિ [ સમરણ કરવા બેસે છે તે,  
સમાચક, સી. લેન ધર્મીઓ  
સમાર, પુ. સમારવું તે; દુર-  
સ્તી. (૨) જમીન સરખી કરવાનું  
ખેડતનું એક બોનાર-પાટીયું.

સમારકામ, ન. દુરસ્તી; મરામત.  
સમારેણ, પુ. [ સં. ] આરંભ;  
ધામધુમથી કામની શરૂઆત કરવી તે.  
સમારણું, કિ. સં. દુરસ્ત કરવું;  
મુધારણું. (૨) જીનવું; મોજવું. (૩)  
દાપટીય કરવી; સહ્યારણું.

સમાધાન, ન. [ સં. ] સારી  
રીતે આરાધન કરવું તે; પૂણ શ્રદ્ધાથી  
લખિત કરવી તે; સુખ્યા; પરિચયા; સેવા.

સમાલપું, કિં સં સાયવપું;  
 સંભાળપું. (૨) વપાસ રાખવી.  
 (૩) ખયાવપું; રક્ષણ કરવું. (૪)  
 સાવચેત રહેવું. [ જગા; વગ.  
 સમાપ. પું સમાવેશ; સમાસ;  
 સમાવર્તન. નં [ સં. ] વિલા-  
 ધીએ બહીને પાછા આવવાનો સ સ્કાર.  
 સમાપું, કિં અં માવું; અંદર  
 ને અંદર પુરાવું. (૧) નરમ પડવું;  
 બોધવું; દખાવું. [ સંઘડ; વગ.  
 સમાવેશ. પું [ સં. ] સમાસ;  
 સમાસ, પું [ સં. ] એકથી  
 વધારે રાખે મળીને થયેલું એક પદ  
 સમાસ પું સમાવું તે; સંઘડ;  
 વગ; સંગવડ; સમાવેશ. (૨) હળીમળી  
 જવું તે; વાસ કરવો તે. [ અર્થઘટકાર.  
 સમાસોક્તિ. સ્ત્રીં [ સં. ] એક  
 સમાહાર. પું [ સં. ] સંઘડ;  
 જાણી. (૨) સંયોગ. (૩) સંલેપ.  
 સમિતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] મંડળી;  
 ટાળી. (૨) સભા. [ હોમવાનાં કામ  
 સમિધ, સ્ત્રીં [ સં. ] યજ્ઞમાં  
 સમિયાણો, પું સામિયાનો;  
 માંડવો; મંડપ; વંજુ; ડેરો.  
 સમીકરણ, નં [ સં. ] સરખું  
 કરવું તે. (૨) ગણિતમાં જે બાજુ  
 સરખી કરવાની રીત તે.  
 સમીચીન, વિં [ સં. ] સારું;  
 હાતમ; ખરાબર; વાસ્તવિક. [ નિકટ  
 સમીપ, અં [ સં. ] પાસે; નજીક;

સમીપતા સ્ત્રીં પાસેપણ. [ રહેડ  
 સમીપરથ, વિં પાસેવું. નજીક  
 સમીર, પું [ સં. ] વાયુ; પવન.  
 સમીરણ, નં વાયુ. પવન.  
 સમીચીલે અં સમીચીલે; વગર  
 ધન્યો. [ સરખી રીતે.  
 સમીચીલે, અં વગર ધન્યો;  
 સમીચીલે. સ્ત્રીં સંધ્યાગાળ;  
 અજવાળું અંધારું સરખાં હોય એવી વેળા  
 સમુચિત, વિં [ સં. ] યોગ્ય;  
 યદિત; ઉચિત.  
 સમુચ્ચય, પું [ સં. ] જાણી;  
 ઢગલો; શાસિ. (૨) સંગઠ; સમૂહ.  
 સમુદરશીલ, નં દરિયા કિનારા  
 ઉપર સુગમ ગયેલા ફીણના પાપડા.  
 સમુદાય, પું [ સં. ] ધણીનો એક  
 સાથે જમાવ તે; સમૂહ; ટાળું; જાણી.  
 સમુદ્ર, પું [ સં. ] સાગર; દરિયો.  
 સમુન્નતિ, સ્ત્રીં [ સં. ] આબાદી;  
 વધતી; ઉત્તરિ. (૨) શક્તિ; ઉત્કર્ષ.  
 સમુરત, નં સારું-શુભ મુહૂર્ત.  
 સમું, વિં સામું; જેવું હોય.  
 સમ્યે તેડું; દુરસ્ત; બરેબર; યથા-  
 સ્થિત. (૨) સીધું; સપાટ. (૩)  
 સ્વચ્છ. (૪) વંદુરસ્ત. (૨) સાચું;  
 ન્યાયી; યોગ્ય.  
 સમૂહ, પું [ સં. ] ટાળું; જાણી;  
 શાસિ; ઢગલો. (૨) સંગઠ.  
 સમૂહયુ, વિં તમામ  
 સમૂધ, વિં આબાદ; વૈભવવાળું;  
 સમય; ભીમંત. (૨) પુષ્કળ; ભરપૂર;

સમૃદ્ધિ, સ્ત્રીં [ સં. ] આખાલી; .  
 સરપુરાતા; પુષ્કળપણું, વિપુલતા. (૨)  
 પુષ્કળધનદોષત તે. બહોળતાથી, ઘણે  
 સમે, અં સમયે; વખતે  
 સમેટણું, કિં સં આટોપણું;  
 પતાવણું. (૨) એકહું કરણું; સહેલણું.  
 સમેત, અં સાથે, જોડે; સહિત.  
 સમેદાની, સ્ત્રીં સમયે; પીત-  
 ની રીતી. [ ઉત્સવનો મેળો.  
 સમયો, પું સમય; પ્રસંગ;  
 સમો પું સમય; વખત; કળ.  
 (૨) નવું, મોસમ. (૩) અવસર;  
 પ્રસંગ; સંધિ; દાવ; લાગ.  
 સમોતી, સ્ત્રીં મુખશાન્તિ  
 સમોણું, વિં સમૃદ્ધિ; સમૃદ્ધ.  
 સમોલ, સ્ત્રીં જોડે જોડેવાની  
 ખાલી. [ બરોબરિયું.  
 સમોવડ, વિં સમાન; સરખું;  
 સમોવડિયો, પું બરોબરિયો.  
 (૨) સમાન બનિયો. (૩) સામેવા-  
 જિયો; પ્રતિરૂપથી.  
 સમ્યક્, વિં [ સં. ] સાચું;  
 જાખા. (૨) પુરેપુરું; બધું. (૩)  
 મરખાં; સુપરિત; એક સરખું.  
 સમકન, નં વાંસ (૨) વળી.  
 સર, નં [ સં ] વળાવ; સરોવર.  
 સર, પું વ્યાજ ગણતં સુલ-  
 ને મુદતના મહિનાનો ગુણસાર તે.  
 (૧) [ અ. ] વાંટો. હિરસો; ચેર; બાબી  
 રીતો પ્રમાણલેખ.  
 સર, નં [ સં. હિર ] માથું;

એકું (૨) સ્ત્રીં સહજી; સેર; આ-  
 વલી, માલીસર-મોલીની સેર.  
 સર, વિં વહું; મોટું; વપરી.  
 (૨) અં રૂબરૂ; પ્રમાણે (૩) મટિ  
 વાસ્તે; અર્થે. [ નારી વેપારી; સરથો.  
 સરથથો પું મંથ દ્રવ્યો વેચ.  
 સરકટ, સ્ત્રીં એક નવતું માસ.  
 સરક, સ્ત્રીં રેન; અગેરો; લગામ-  
 સરકણું, વિં સરકી જવાય એવું.  
 સરસણું. (૨) લીસું. [ આદિતિ ] ક ડાઘું  
 સરકસ, નં [ સં. ] મોગ પોથી.  
 સરકરણું, કિં સં વાળે કરણું;  
 કમળે લેવું; છલી લેવું.  
 સરકસ, નં [ એ ] મોટા સમ-  
 દાય સાથે કરણું તે. (૨) જનાવરોને  
 ફેળવી તેના એક કરી બતાવનાર મંડલ.  
 સરકાર, સ્ત્રીં (પું) રાસન કર-  
 નારી સત્તા; રાજ્ય, રાજ. (૩) જેનો  
 હુકમ માન્ય કરવા પડે એવું તે.  
 સરકારો વિં સામાન્યું. (૨)  
 રાજ્ય સંબંધી, બહેર લાભણું.  
 સરકાવણું, કિં સં સરક  
 એમ કરણું. સેરવણું; ખસેડણું.  
 સરકણું, નં સરકારી સમાય  
 એવો માંડ તે. ગાળામાં; સટકણું.  
 સરકો, પું અત્યંત ખાટો રસ.  
 સરકસકર, પું [ તં. ] પડી  
 જગ્યે ફેરવાનો વત તે (૨) પડાને  
 લાગુ પડતો બરો. તે. મુલાબલો,  
 સરખામણી, સ્ત્રીં સરખાવણું  
 સરખાવણું, કિં સં મુલાબલો-  
 કરનો; મેળવણું.



સરખું, વિં સમઃ સમાનઃ  
સદસ. (૨) એવું બરોબરઃ લાયક.

સરખેસરખું. વિં એક બીજા  
સાથે સમાન હોય એવું.

સરખ, નં સ્વર્ગ [ સેક્ટા  
સરખવો. પું એક બલતુ કાડ.  
સરખસ, (સરખસ) નં ટાળી  
પથ શહેરમાં ફરવું તે; વરસો.

સરખણુ નં સર્જન.  
સરખણુહાર, પું બનાવનાર.  
સરખણું, કિં સં ઉત્પન્ન  
કરવું; બનાવવું, રચવું, પેદાકરવું.  
સરખણવું, કિં સં સરખવું  
સરખત, સ્ત્રીં મોટીછત. (૨)  
નિર્માણ પયેવું; સરખવેલું; બાવિ.  
સરખેરી, સ્ત્રીંસરખેરી, બળખેરી.  
સરખણું, કિંસં સેકણું; સામણું;  
મેકણું; સીકડી લેવું, છાપડું સરખણું  
જળાઓ ઉપર ખપાટિયા બાધી લેવા.  
સરખે, પું ઠાઠીંગે ધોની બલતવું  
એકબ્રાણી [વાતું એક વાજી, પીપુડી.  
સરખાઇ, સ્ત્રીં કુંઠીને વગાડ-  
સરખિ, સ્ત્રીં રસ્તો; વાટ, કેડી  
સરખ, સ્ત્રીં નજર, દષ્ટિ. (૨)  
સ્મૃતિ, યાદદારવ (૩) ધ્યાન, વક્ષ  
(૪) બાલી; કાર. (૫) કાંઈ મકારની  
હોડ.

સરદાર, પું ઉપરી; આગેસાન;  
સુંખી. (૨) બહાદુર, અગ્રેસર (૩) વિં  
વહું; મુખ્ય (૪) અમીર, નાયક.

સરદારી, સ્ત્રીં સરદારની સ્ત્રી;  
સરદારપણું. ઉપરીપણું; આગેવાની.  
સરદી, સ્ત્રીં સરદી.

સરનસીન, પું સરનસીન;  
અધ્યક્ષ સમાપતિ; પ્રમુખ (૨) વિં  
મુખ્ય; વહું. ઉપરી.

સરનામું, નં શિરનામું. (૨)  
નામ ઠામ; પતો.

સરખણુ નં બાળવાના લાકાં.  
સરખંઓ, પું એક બલતની દવા  
વરીકે વપસતી વનસ્પતિ; ધોળો  
ધમાસો. [અધ્યક્ષ.

સરખંચ, પું પંચનો વડો;  
સરખાવ, પું શિરપાવ.  
સરખેચ, પું શિરખેચ.  
સરખોશ, નં ઢાંકણ. (૨) મલેર;  
આશ્વહત. [ નામાંકિત.

સરકરાજ, વિં [ફા.] પ્રખ્યાત;  
સરકરાજ, સ્ત્રીં વખાણું; સ્તુતિ.  
સરખત, પું [ફા.] રાજત.  
સરખતી, વિં સરખ શીણું  
કુમારણું. [ખાસ સંસ્કૃત માટે લક્ષ્ય  
સરખંદી. વિં શિરખંદી, દિલ્લા  
સરખર વિં નદી ટોટો ન થાય  
એવું; સરખેસરખું.

સરખરા, સ્ત્રીં મહેમાનની  
સજવડ સાથવતી તે; પદોણાવાંકી;  
આદર સત્કાર, સેવા.

સરખ વિં [સં.] સીધું; સખા.  
(૨) સહેલું; કટ થાય એવું. (૩)  
નાંધ વગરનું; સુગમ.

સરવડાં, નં યાય ને પળી રહી  
નય એવો ને વરસાદ તે; ઝાપટાં.

(૨) પાણીનાં ખાજાખીખાં

સરવડિયાં, નં થોડી થોડી વારે  
વરસતો વરસાદ તે; ઝાપટાં.

સરવણુ, પું [ સં. શ્રમણ. ] બુદ્ધ  
ધર્મનો સાધુ. બિશુ. (૨) ત્યાગી; યતિ  
વેરાળી (૩) બિશુઓની એક નાત.

સરવણી સીં મારણના દિવ-  
ખના છેલના આજની સંસ્કારાદાનની ક્રિયા.

સરવસ, વિં [ સં. સર્વસ્વ ]  
ધનજીવનમામ [ પાણીનો ઝરો; ઝરણું.

સરવાણી, સ્ત્રીં [ સ. જોત ]  
સરવાણું, નં આખા વર્ષના  
રેસાખનું તારણ તે; નકદોઢનો નકડી  
રેસો હિસાબ

સરવાળો, પું એકવા વધારે  
કામોનો જીમકો; ધણી સંખ્યાઓનું  
મેટ્રીકરણ. ૩૦ મં સરવાળે=ઉવરે;  
મંતે, પરિણામે.

સરકું કિં અં [ સં. સુ ] ખસવું.  
ખસવું. સરકવું; જવું. (૨) પાર  
પડવું; ખજવું. (૩) [ ઇ. જી. વિં જટ  
કાંબળે એવું, ચતુર; ચાલાક, ભૂમાખન.

સરવે, સ્ત્રીં [ જં ] માપણી;

સરવેખાણું, નં માપણીખાણું

સરવેચર પું માપણી કરનારો.

સરવે, પું [ સં. શ્રવ. ] જીં  
ધરવો.

સરસ, વિં સૌથી સારું; ઉત્તમ;

સરસડાં, સારસ પંખી.

સેષ (૨) ચડિયાણું (૩) રસવાણું.  
(૪) વધણું; નમતું. (૫) સરેસ; એક  
ચીકણો પહાવું. (૬) એકઝાડ

સરસર, અં જટ સરસું હોય  
એમ; ચટ ચટ; સડસડાટ.

સરસવ પું [ સર્વવ ] એક  
ભતના તેલી બિયા.

સરસ હેસો, પું ખખડખંતર

સરસાધ, સ્ત્રીં એક ખીલથી

સરસ યજુ તે ખરોખરી, સ્પર્ધા, હરિ-  
ફાઈ, ચઠસાચડસી [ ધરગણ સામાન.

સરસામાન, પું રાયરચીકું;

સરસાસરસી સ્ત્રીં, એક ખીલથી

સર યવાની હરીકાઈ, [ ચોયણું.

સરસિજ, નં [ સ. ] કમળ;

સરસિયું, નં સરસવડું તેલ.

સરસિકારસ, સ્ત્રીં લાગરમ;

વગસમ; ભલામણ. [ હરિકાઈ.

સરસી, સ્ત્રીં સરસાધ, સ્પર્ધા;

સરસું, વિં ખહુજ પાસે અડ-

કેકું હોય એવું. વળગેકું. (૬) સરસ;

સારું. [ મુલકીખાતાનો મુખ્ય અધિકારી.

સરસુએ, પું મોટો સુખો;

સરસવતી, સ્ત્રીં [ સં. ] વાગ્દેવી;

સારસ (૨) જલ્લાની પુત્રી (૩) આર્યા-

વતની ત્રણ પવિત્ર નદીઓમાની એક-

(જંગા, ચમુના) (સરસવતી) (૪) શુજ-

સત પાટણ આગળની નાની નદી

સરહદ, સ્ત્રીં સીમા, હદ કોઈ

પણ મદેરાના ઉડાનો ખાત તે; કોઠો.

સરળ, વિં [ સં. સરલ ] સીડું;

પાંસરું; સરખું. (૨) સહેલું; જટ

આવડે એવું. ( ૩ ) સાદું: આડંબર  
રહિત. ( ૪ ) ભોળું: નિષ્ણાકસ.

સરળતા, સ્ત્રીં સરળપણું સહે-  
લાઇ; ભોળપ [ ૮૩૭.

સરંગ, પું સારંગ; વડે ખવાસી.  
સરંગરો. પું સાડવાનો ડોંગ  
સરંભમ, પું સામમી; સાધન;  
સરસામાન.

સરસ, સ્ત્રીં શેરી; યોગ. (૨) જાણ;  
ગ્રાસમ; ઠાણું. ( ૩ ) મુસાફરખાનું;  
ધર્મશાળા ( ૪ ) ખારા. ધોધ.

સરાહ પું ફાંસ; કાંટો.  
સરાહતી, વિં કનામી જમીન  
કપરનો કર.

સરાહ, પું સ્વાહ ઉચ્છેત્તારી  
વાસ. ( ૨ ) મિઠાઇ; લહેજત

સરાહો, અં સારે માર્ગે. ઢેકણિ.  
કિં પ્રં સરાહો આણું=સારી રીતે  
આજ્ઞા કરવું. રસ્તે પડવું.

સરાહુ સ્ત્રીં [ સં. જાણ ]  
ધાતુની ધાર કાઢવું વંત: જેના કરવા-  
થી ધાતુ પસાય એવું બનાવેવું અકકર

સરાહિયો, પું સસાણુ રાખી  
હંચિયારો વગેરેને ધાર કાઢી આપ  
વાનું કામ કરનારો.

સરાધ, નં [ સં. જાણ ] પિતૃ-  
ઓની વૃષ્ટિ મટે તેમના નિમિત્તે  
મજાગીને વિંડદાન વગેરે આપવાં તે

સરાધશ, અં સંગોપાંગ,  
અથેતિ પહેડેથી ઉવટ લગી.

સરાધિયાં, નં સાદરવાના

કુળ પક્ષના બધા દિવસો કે જેમાં  
પિતૃઓ નિમિત્ત શ્રાદ્ધ કરવામાં  
આવે છે. [ સરાધ: કુટુબ.

સરાધ, પું [ સં. જાણ ] જાપ:  
સરાધ [ અ સર રાફ ] રોઠા  
નાણાંની આપ લે કરી વટાવ અને  
બ્યાજ ઉપભવવાનો ધંધો કરનારો  
તે; સાદુકાર. નાણાવટી.

સરાફી સ્ત્રીં નાણાવટું પૈસાની  
આપલે કરવી તે. [ દાર; મજ

સરાખ, પું [ જા. ] પીવાનો  
સરાણું. નં શ્રાદ્ધ.

સરાણ, વિં અનુમ મિ; પડાયેડું.  
સરાણણું, નં મોહું આપણિયું

સોરં.

સરાણણું, કિં સં પિતૃઓ  
વિંડ આપવા; શ્રાદ્ધ કરવું. ( ૨ )  
અંભણું; લગાડાવણું.

સરાણું, કિં અં ખુશી થવું  
મુજ મળવું. ( ૨ ) લાભણું. [ વાવ  
થવું. ( ૩ ) સરાણું; ઉદાણ. ( ૪ )  
અંભણું.

સરાસર, અં લગભગ; બરાબર  
ચાલ એમ ( ૨ ) નેહમે તેડવું; લગ  
ભગ સરણું.

સરાસરી, સ્ત્રીં સરખે માથે.  
સરાહ, સ્ત્રીં સરે; સરા; મુસા-  
ફરખાનું. ધર્મશાળા. (૨) વખાર.

સરાહણું કિં સં વખાણવું;  
મહિયા વધારવો.

સરાહી, વિં વખાણવા લાયક;

સાર, સુચોબિત.

સરીગત, વિં સરણ આપનાર:  
આશ્રય દેનાર. ગ્રંથી: વાલી. (૨)  
સાથી: મિત્ર; સોબલી

સરિતા, સ્ત્રીં [ સ ] નદી.  
સરિયાત, સ્ત્રીં સરત પ્રતિષ્ઠા પણ.  
(૨) મુસલમાની ધર્મસાસ [સાવજનિક  
સરિયામ, વિં મુખ્ય: નહેર:  
સરૂપ, નં સ્વરૂપ: આકાર:  
આકૃતિ. (૨) કાન્તિ: ચહેરો. (૩) વિં  
સરખું: સમાન [સરખાપણું: સદસ્યતા.  
સરૂપતા, સ્ત્રીં એકરૂપતા.  
સરૂતોરે, અં સમીપાંગ (૨)  
ઉપાડે ઊંચે ધરોડ વગર દરડો.

સરેરાશ, અં સસસરી, લગભગ.  
(૨) એકંદરે ખીલની સરખામણીમાં  
સરખેપણે. [ પદાર્થ.

સરેસ, પું સરસ: એક ચીકણો  
સરૂથો, પું સરઘથો. 'પોયણું.  
સરોજ, નં [ સં. ] કમળ:  
સરોડડું, કિં સં સરોડાં  
એકાં કરવાં વિખરાયેલું ધાસ સહેલી  
આપણું. (૨) જ્યે બાંધણું: બેડડું:  
વળાડડું.

સરોડું, નં જુવાર બાજરીનો  
સાંઠો: નડી સળીનું ધાસ: રાડું.

સરોડો, પું એક બળનું ઘંટ-  
વાણ: સારંગી. (૨) સુડી. (૩) નાક-  
માધી ચાલતા શાસ ઉપરથી ભવિષ્ય  
કહેવું તે: સ્વરોદય. [ પોયણું.

સરોરુડ, નં [ સં ] કમળ:

સરેવર, નં મોટું ને બાધેલું  
તળાવ જળાશય [વાળું દોઢી.  
સરેલપ, વિં રોમધુક્ત: રુસ્મા-  
સર્જ, પું [ મ ] સુધિ: ઉત્પત્તિ.  
(૨) તળણ-ઊડી દેણું તે (૩)  
વિષય વિભાગ- પ્રકરણ- અધ્યાય  
સર્જન, નં [ સં. ] પેદા કરવું-  
બનાવવું તે: ઉત્પત્તિ. (૨) ઊડી દેડ  
તે: વિસર્જન

સર્જિત, વિં સર્જેલું: નિર્માણ  
યયેલું. (૨) બાળ્ય. નરીબ, કિસ્મત.  
સર્પ, પું [ સં. ] સાપ: નામ.  
સર્પણ સ્ત્રીં [ સં. વર્ણિંગી. ]  
સાપણ નામણ. (૨) નં સરપણ:  
બાજવાનાં લાકડાં. (૩) 'ખસણું' તે.  
સર્પણું, કિં અં [ સં. સર્પ. ]  
ખસણું, વાડી ધસડાતી ગતિ કરવી:  
સરણું [ સપણું (૨) આપણું: પૂણું.  
સર્વ, વિં સં [ સં. ] સદ બધું:  
સર્વજ્ઞ વિં [ સં ] જ્ઞાને બધું-  
નાર. જ્ઞાની. (૨) ધર્મર. [ પણું.  
સર્વજ્ઞતા સર્વવસ્તુને બળવા-  
સર્વજ્ઞી, સ્ત્રીં તેરમાને વિવરે  
કરવામાં આવતી શાહ-દાનની ક્રિયા.

સર્વતોલક, [ સ ] બધી બાલુ-  
એવી મંજગ દેખાવવાળું મંડળ કે  
સ્વસ્તિક. (૨) ચારે બાલુ બારણાંવાળું  
સુંદર બાંધ કામ. (૩) દરેક બળુથી  
એક સરખી વંચાય એવી પદ રચના

સર્વજ્ઞ, અં [ સં. ] બધે: સધળે:  
દરેક જગાએ.

સર્વથા, અં બધી રીતે; કાઠ  
પશુ પ્રકારે.

સર્વદા, અં દંમેશ; નિરંતર;  
દોળદોળ. ( ૨ ) વારંવાર.

સર્વનામ, નં ( વ્યાકરણમાં )  
નામને બદલે આરતો રાખે તે.

સર્વપ્રિય, વિં [ સં. ] સૈને  
વહાણું; પ્રીતિપાત્ર. [ ને તે ખાવ એવું.

સર્વભક્ષ, વિં સર્વભક્ષી;

સર્વમાન્ય, વિં [ સં. ] ને  
સૈને માન્ય હોય તે; સૌ કષ્ટકરે એવું.

સર્વંધાપક, વિં [ સં. ] સૌ  
ઢેકણે વ્યાપીને રહેનાર. ( ૨ ) ઇશ્વર; બ્રહ્મ.

સર્વદેવ, વિં [ સં. ] બધું; તમામ.

સર્વાતીત, વિં [ સં. ] સર્વથી  
ન્યાય; સૌથી અલગ રહેણું.

સર્વે, સં બધું; સૌ. ( ૨ ) નાં  
[ જં. ] જમીનની માપણી.

સર્વેશ, પું [ સં. ] સૈનો  
માલીક; સૈનો ઉપરી. ( ૨ ) પરમેશ્વર.

સર્વોત્કૃષ્ટ, વિં [ સં. ] સૌથી  
ઉત્કૃષ્ટ એવું ને તે; શ્રેષ્ઠ; ઉત્તમોત્તમ.

સર્વોપયોગી, વિં [ સં. ] સર્વ  
જણને કામ લાગે એવું.

સર્વોપરી, વિં સૌથી ઉપરનું  
એવું તે; સૈને ટપી નાવ એવું; સરસ;

શ્રેષ્ઠ. ( ૨ ) સૌથી ઉપરના અધિકારવાળું.

સલ, નં [ સં. સિલા. ] પથર  
ની છાત; છીપર. ( ૨ ) સિલાસમ;

પથર નેવું. ( ૩ ) વહેમ; રાક.

સલક્ષણું, વિંસાર લક્ષણવાળું;

સારી રીતભાતનું. ( ૨ ) ભાવિ દન.  
તિનાં ચિહ્ન વાળું; સુભાગી.

સલગ્ગજ, વિં [ સં. ] લાજવાળું;  
શરમાળ ( ૨ ) વિવેકો; સ્વચ્છ; વિનયવાન.

સલતનત, સ્ત્રીં [ જં. ] રાજ્ય;  
રાહેનચાલત.

સલવાવણું, હિં પ્રં સાલ  
ભસાવવાં. ( ૨ ) માર્ગ ન સૂઝે અને

અકસાય એમ કરવું.

સલવાણું, હિં અં સાલમાં  
ગોઠવાણું; ભેડાણું; ખીન સાથે સજ્જ

થવું. ( ૨ ) અકસાણું; શૂંચવાણું.

સલંગ, વિં [ સં. સલગ્ગ. ]

સર્વંગ; એક ખીનને લાગેલું; આશુ.

સલાહ, પું પત્થર મડનારો;

શિલા બનાવનારો. ( ૨ ) એ કામ

કરનારાઓની નાત.

સલાટી, સ્ત્રીં પત્થરની ચોરસી;

છીપર; નાની શિલા. ( ૨ ) હથિયાલની

ધાર ધસવાની પથરી.

સલાહું, નં કાચર નેવી પત્થર

ની ચોરસી; છીપર. ( ૨ ) ખુસામવ

રૂપે સાચું જુદું કહેવું તે; ઉંધુંચઘું

કહીને અંબેરણી કરવી તે.

સલાખત, સ્ત્રીં ચોટાક; ભાર-

ખમપણું; પ્રોદતા.

સલામ, સ્ત્રીં [ જં. ] હાથ ઉંચો

કરી માથું નમાવવું તે; નમન; વંદન.

સલામત, વિં [ જં. ] નેમ ને

તેમ રહેડું હોય એવું; હાયમ; હયાત.

સલામતી, સ્ત્રીં હયાતી;

અસ્તિત્વ; કાયમી. ( ૨ ) ખાતરી;  
વિશ્વાસ. ( ૩ ) અભયપણું; નિર્ભયતા.

સલામી, સ્ત્રી સલામ દાખલ  
અપાત્ર માન-બેટ વગેરે; સલામતી. ( ૨ )  
માનદાખલ થોડું મહેસુલ ધરવું તે.

સલામીઆ, વિં [ જા. ] થોડું  
મહેસુલ ધરવું થોડે એવી. ( જમીન. )

સલાહ, સ્ત્રી [ જ. ] મેળ;  
મેળાપ. ( ૨ ) લડાઈનું સમાધાન;  
સંધિ ( ૩ ) મત; અભિપ્રાય. ( ૪ )  
શિખામણ; બોધ.

સલિલ, નં [ સં. ] પાણી; જળ.

સલુક, સ્ત્રી [ જ. ] રીતભાત;  
વર્તણૂક. ( ૨ ) સંસ્કૃતિ; વિવેક.

સલુકાઈ, સ્ત્રી વિવેક; સંસ્કૃતિ;  
નમ્ર રીતભાત. ( ૨ ) ભલમનસાઈ.

સલુણું, વિં રસનાણું; મિઠા-  
શાદર; મીઠકું. ( ૨ ) મુંદર; મનો-  
રંજક. [ ( ૨ ) ખુશામત કરનાર. ]

સલુકું, વિં સવાસવા કરનાર.

સલેક, સ્ત્રી [ જં. ] સ્થેક;  
પત્થરપાટી.

સલો, પું જમીનને સરખી કરી  
તે ઉપર માતળું છાણપાણી પાથરવું  
તે; સલો કરવો=અજોડ કરવો. ( ૨ )  
કાપણી કરતાં બાકી રહેલાં કુંડાં  
એકઠાં કરવાં તે.

સલોકતા, સ્ત્રી [ સં. ] એક  
પ્રકારની સુકિત; પ્રજાના લોકમાં રહેવા-  
નું યાચ તે.

સલોકો, પું [ સં. શ્લોક ] વર-

ક-યા પરણતી વખતે તે પછો બોલે  
છે તે; સલીસલોકો. ( ૨ ) પ્રત્યોત્તર-  
રૂપે પદ; સમસ્યારૂપે અથવા મેણા  
ટાણારૂપે બોલાય એવી કવિતાની  
કડીઓ; ચબોલા, ચાખખા; દુહા;  
રામાવળા; સંનહા.

સલલા, પું સુનાને ખાંડીને  
ખનાવેલો જુકો; સાગોળ. [ ગોઠવણ.

સલડ, સ્ત્રી સગવડ; ભેગવાઈ;  
સવત્સ, વિં [ સં. ] વાછડાવાળું;

સળાળ. સવત્સા-સવત્સી=વાછડાવાળી  
સવણું, વિં [ સં. ] એક ભતનું;

એક રંગવું. [ ગાળેમાળેથી ઊડે હજેડવા-  
સવણવું, કિં સં ચાસને

સવળવું, કિં અં સળવળવું;  
ચામડીને લાગે એમ ધરવું. ( ૨ )

આલોડવું; હાલવું.

સવળું, વિં સીધું; પાંસર;  
સારી તરફવું; વળપડવું. ( ૨ ) ફાવે

તેવું; અનુકૂળ પડવું.

સવા, પું સુવા; એક વસાણું.

( ૨ ) પાંપણમાં પડતી કીણી ન્હ. ( ૩ )  
અનુકૂળ થવન. ( ૪ ) વિં એક અને

તેના ઉપર ચોથા ભાગ જેટલું. ( ૫ )  
પાથરું; સીધું; અનુકૂળ.

સવાઈ, સ્ત્રી ચોથાઈ; સવાગણું.

( ૨ ) સિપાઈનો ફેટા-પાથડી. [ દોઢિયું.  
સવાકો, પું પૈસો; કાવડિયું;  
સવાણ, સ્ત્રી મજા; આનંદ;  
સુવાણ. ( ૨ ) આરામ; સુખ.  
સવાણ, નં પથ માદાઓનો

અર્ધધારણનો કાળ; મદોતપત્તિ કિં  
મં સરાણે આવણું પશુ માદાને  
આતવ આવણું

સવાલ, પું [ મં. ] સ્વાલ.

સવાલદાર, વિં લહેજતદાર;  
સ્વાલિષ.

સવાલિયું, વિં સવાલદાર,  
આવણું. ( ૨ ) સ્વાલ પારખનારું.

સવામ, નં [ અ. ] સદૃશ્ય. ( ૨ )  
પ્રમાણિતપણું; નેણી ( ૩ ) ધર્મનું  
કામ [ આવે એવા ગડિયા.

સવાયાં, નં સવાળળી ગણતરી  
સવાણું, વિં એક આણું અને  
તેના ચોથા કામ નેટું વધારે તે;  
સવાગણું, ( ૧ ) ચડિયાનું. વપણું. બદે.

સવાયો, પું સવાલો; મોટોપેસો.

સવાર, નં માતઃકાળ; સૂર્યોદ-  
યનો સમય ( ૨ ) મળસકું; ભાર

સવાર, પું વાહન ઉપર બેઠેલું-  
ચઢેલું તે. ( ૪ ) ઘાડાપર બેસીને લડ-  
નારો સિપાઈ. ( ૫ ) દમભેર ચડી  
જતું તે; કાળીપર સવાર વનો આવે છે.  
સવારી, સ્ત્રી વાહન ઉપર બેસણું

તે; સવાર ચડું તે. ( ૨ ) બેસાર; બેસ-  
નાર તે. ( ૩ ) ઠાઠ આઠથી ફરણું તે;  
ફેરણી. ( ૪ ) હુમલો; ચડાઈ. ( ૫ )  
ફેરવા નીચળણું તે. ( ૬ ) પડાવ; મુકમ;  
બંધણી. ( ૭ ) ગાયનમાં એક તાલ.

સવારું, નં સવાર. ( ૨ ) [ અ ]  
વિં નેટું; ઉત્તવણું; સનેળા.

સવાલ, પું [ અ. ] પૂછવું તે;

પ્રશ્ન. ( ૨ ) માગળી. અરજ. ( ૩ )  
સુખનું; બોલ સવાલપત્ર=પ્રશ્ન પત્ર.

સવાણું, કિં અં પગમાદાનું  
ગાલણું ચડું. ( ૨ ) પકડાણું. ( ૩ )  
સોતવાણું ગમણું; ચેન પકડણું; ગોઠણું.

સવાસણું, નં સામાને સાડું  
લગાડવા મીઠું મીઠું બેસણું તે ( ૨ )  
સાડું લાગે એવા કાલાં કાઢવાં તે. ( ૩ )  
આછછ; કાલાવાલા. [ ૧૨૫.

સવાસો, વિં સો ને પચીસ;  
સવિતા, પું [ સં. ] સૂર્ય;  
રવિ; આદિત્ય [ વિસ્તારપૂર્વક.

સવિસ્તાર, વિં વિગતવાર;  
સવે, અં સુબ્યવસ્થિત એમ;  
ઠેકણું; રસ્તો.

સવેળા, અં વખત પહેલાં;  
આગળથી, સમય ઉપર. [ એક રચના.  
સવેયો, પું એક રાગ; કવિતાની  
સંખ્ય, વિં [ સં. ] ડાણું. સંખ્ય-  
સાચી=ડાણે લાગે પણ કામ કરી રહે  
એલું-અનુન

સસડણું, કિં અંધી કે તેણમાં  
પાકણું-ચડણું. પગધમણું; ખદખદણું.  
સસળી, સ્ત્રી છાતી અને ગળામાં  
છે જોણે એવા બાળકને થતો એક રોગ.

સસણું, વિં સોણું; ચોડી  
કિંમતનું [ વહુને વરનો બાપ તે.

સસરો, પું વરને વહુનો અને  
સસણું, નં નાના કદનું એક  
મરીબ ચોપણું માણી.

સસણું, વિં સોણું

સરસો, પુ. સ એવો અક્ષર  
અને ઉચ્ચાર તે. । સહિત.

સહ, અ. [ સં. ] સાથે, ભેડે;  
સહકાર, પુ. [ સ. ] આગો. (૨)  
સાથે હળીમળીને કામ કરવું તે [કારનાર.  
સહકારી, વિ. હળીમળીને કામ  
સહગમન, ન. [ સં. ] સાથે  
જવું તે; સ્ત્રીએ પતિના શબ સાથે  
જળી મરવું તે.

સહચર, પુ. [ સ. ] સાથે ફર-  
નારો; મિત્ર. સોબતી. [સિવર. સાહેલી.  
સહચરી, સ્ત્રી. [ સં. ] સખી;  
સહજ, વિ. [ નં. ] સાથે  
જન્મેહું. (૨) સ્વાભાવિક, કુદરતી.  
(૩) સહેલું; સુલભ (૪) લગીર; જરા.  
પ) અમસ્ત; કારણ વગર. [વેહવું તે.  
સહન, ન. સહેવું-જમવું તે;  
સહનશીલતા, વિ. સહન કરે એવા  
વસ્તુવત્; વેડી લેનાર; સાખી રહે  
મેવું. (૨) ધીરં.

સહનશીલતા, સ્ત્રી. જમવાપણું;  
સાખી રહેવાપણું. (૨) ધીરજ; ધૈર્ય.  
સહપાડી, વિ. સાથે રહી પાક  
નાર; સાથે લણનાર; ગોઝિયો.

સહરાવું કિં. અ. ખુશીયવું;  
જીવડ. [ ભેડે; સહિત.

સહવર્તમાન, અ. [ સં. ] સાથે;  
સહવાસ, પુ. [ સં. ] સાથે  
પડવું તે. (૨) પરિચય; મહાવરો;  
; અવ્યાસ. (૩) સ્નેહભાવ;  
રે સંજ્ઞ.

સહવાસી, વિ. સાથે વસનાર;  
પરિચિત આજખીડું.

સહસ્રા અ. [ નં. ] વિચાર કર્યો  
વગર. ઉતાવળે. (૨) વિ. ઓચિર્દુઃ  
એકદમ યા હોમ. [ ૧૦૦૦.

સહજ વિ. [ સં. ] હજાર;  
સહાધ્યાયી, વિ. [ સં. ] સાથે  
અધ્યયન-અભ્યાસ કરનાર; સહપાડી,  
સહાય, સ્ત્રી. મદદ, કુમક, ટોકો,

(૨) મિત્ર; સાથી (૩) મહેરબાની, કૃપા.  
(૪) વિ. મદદગાર. સહાયભૂત=મદદ-  
ગાર થઈ પડનાર. (૨) આશય, ટોકો.  
સહાયતા, સ્ત્રી. મદદ કુમક.  
સહાયી, વિ. મદદગાર, સહાય  
કરનાર (૨) ન. સાથે કામ કરવા  
લાગનાર. [ (૨) આશમ.

સહારો, પુ. આશય; આરોગી.

સહિત, અ. [ સં. ] સાથે; ભેડે.

સહિયર, સ્ત્રી. સેવર.

સહિયાર, વિ. સરખાભાગવાળું;  
ભેડું. (૨) ન. પંત્યાળું; મઝિયાર.

સહિષ્ણુ, વિ. [ સં. ] સહન  
કરે એવું; સાંખી રહે એવું.

સહી, સ્ત્રી. ખરું છે એમ જણા-  
વવાને પોતાનું નામ લખી આપવું તે;  
હસ્તાક્ષર કરવા તે; મનુ. (૨) કબુલ;  
મંજુર. (૩) નકષી; સિધ્ધ; પાર. (૪)  
સખી; બહેનપણી

સહીસલામત, વિ. જેમનું  
તેમ રહેલું એવું; જેમકુશળ. (૨) અ.  
દરકત પામ્યા વગરે આપાદ.



સહીસલામતી, સ્ત્રીં હરકત  
પહોંચે નહિ એવી સુત્રસિત સ્થિતિ;  
સંપૂર્ણ સંભાળ નિમિત્તતા; આભાદી.

સહુ, વિં સૌ; સહણું. [મંડીલ-  
સહેરો, પું જરીંગો પટક;  
સહેલ, વિં સહેલું; સુતર;  
શોડી મહેનતે થાય એવું.

સહેલ, સ્ત્રીં આનંદે આમતેમ  
કરવું તે. (૧) આનંદ; મોજમજા;  
સહેલગાલ=પુરાણીમાં આમતેમ જવું  
આવવું તે; સહેલ કરવાની જગા.

સહેલાણી, વિં મોજ; આનંદી.  
સહેલુ, વિં શોડી મહેનતે થાય  
એવું; સુતર; સરલ.

સહેલું, કિં સં સાંખડું;  
વેડવું; ભોગવડું. [માના તે; એક માના  
સહોદર, ૧૦ એક માના પેટ.  
સહા, વિં [સં.] સહેવાય એવું;

ખમાય એવું, અસહન ખમાય એવું.

સળ, પું આંકો; હાંસિયો; સીટો;  
વળ. (૧) સોળ; આમડીપર ઉપસી  
આવેલો સોળ. (૩) પોથી વસ્તુપર  
ખીજ વસ્તુના કળાણથી પડેલી ભાત;  
નિયાની.

સળક, સ્ત્રીં સોય ભોઠાવી હોય  
એની રહી રહીને થઈ આવતી પીડા;  
શળ; ધીર નાગતો હોય એવું એકદમ  
થઈ આવતું દુઃખ.

સળકમ, નં સળેખમ; નાક-  
માંપી ચીકણું પાણી પડવાનો એક  
આધારણ રોગ.

સળકડું, કિં અં [સં.

સૂ-સર] સહેજ હાલવું; ધુજવું. દાઢ  
સળકળી=સાવ થવો; પાણી ધુટવું.

સળકાવવું, કિં સં હલાવવું;  
ફેરવવું. (૨) સરી નય તેમ ચલા-  
વવું; ઉઠાવવો ખારી મૂકવું.

સળકું, નં ઝડકાં એકાં કરવાવું  
જે પાંખડાંનું લાકડું.

સળકો, પું સોય યોંચાતી હોય  
એવો સળકો. (૨) મનોભાવનો ઉઠાવો.

સળમણું, કિં અં હામણું;  
અગ્રિથી બળવું. (૨) તકસાર થવી;  
ઠંડો ભયવો.

સળગાવવું, કિં સં દેવતા  
પાડવો; બળવું કરવું; લગાડવું. (૨)  
બાળાએ બળે એમ કરવું. (૩) લડાઈ થાય  
એમ કરવું. (૨) ખણજ; શિળામુલવી.

સળવળ, સ્ત્રીં સળવળવું તે.

સળવળકું, કિં અં શોડું શોડું  
હાલવું. (૨) ખણજ આવવી; બીડીયવી.

સળવું, કિં અં છવનું વગે-  
રથી ખલાઈ જવું; અંદરથી બગડવું.  
(૨) સડવું; મોડવું.

સળંગ, વિં આણું; ચાકુને  
ચાકું; એક સરખું જોડાયેલું હોય એવું.  
(૨) એક છેડાથી બીજા છેડા તરી  
સાંધા રહિત.

સળિયો, પું [સં. શાલાપા.]  
ગોળ ને પાતળો લાંબો કમરો; ગજ.

સળી, સ્ત્રીં પાતળી ને લાંબી ગોળ  
ચીપ; કાંબલી. (૨) ખાલુના તારનો  
કમરો.

સળેકડી, સીં સળેખડી; પાતળી  
પણ લાંબી સળી

સળેકડું, (સળેખડું) ૧૦ સળી.  
૩૦ પ્ર૦ સળેકડું કરવું = ઉસ્કેરવું; અટ-  
ક્યાણું કરવું. [ રસવિકાર.

સળેકમ, (સળેખમ), ૧૦ સ્લેખમ;  
સળો, ૫૦ સળવું તે; અંદર ને

અંદર હવ ઉત્પન્ન થઈ ખવાડું તે.  
(૨) કોહવું-સડવું તે. (૩) અંદર ને

અંદર ખરાબી થયા કરે ને બહારજાણાય  
નહિ એવો ખગાડો, અભ્યવસ્થા વગેરે તે.

સંકટ, ૧૦ [ સં. ] દુઃખ; પીડા.  
(૧) આપત્તિ; આફત; વિપ્ત (૩) ભીડ;

તાણ; સાંકડ. (૪) મુશ્કેલી; શ્રંચવણ.  
સંકટામણ, સીં આમતેમ

હરાયફરાય નહિ એવી સ્થિતિ; ભીડ;  
તંગારા. (૨) સંકટ.

સંકટામણી, સીં સંકટામણ.  
સંકટાણું, કિં અં સંકટમાં

આવડું; બિડાણું. (૨) દખાણું; ભય-  
ડાણું. (૩) જગાની તંગારા પડવી.

(૪) બિડાણું. [સાંકડ. (૨) મુશ્કેલી.  
સંકટાશ, સીં જગાની તંગારા;

સંકર, ૫૦ [ સં. ] ભેજસેજ;  
મિશ્રણ. (૨) વિં ભેજસેજિયું; જુદી

નતિનાં માળાપથી ઉત્પન્ન થયેલું.  
સંકરતા, સીં ભેજસેજ; મિશ્રણ.

સંકષ્ટ, ૧૦ [ સં. ] ખેંચવું તે.  
(૨) એડવું તે. (૩) ૫૦ બળદેવ

સંકલન, ૧૦ એકડું કરવું તે;  
સરવાળો; જમાવટ; સંગ્રહ.

સંકલિત, વિં એકડું કરેલું;  
સકેલેલું.

સંકલ્પ, [ સં. ] મનનો ઠરાવ;  
મનસુખો; ઇચ્છા; (૨) નિધારણ;

નિયમ. (૩) અમુક કર્મ કે ક્રિયા કરી રા,  
એવો જે મનનો નિશ્ચય તે; વિચાર

સંકલ્પવિકલ્પ = ઇચ્છાપણુપણું;  
સંકલિત, વિં મનથી નક્કી

કરેલું; નિશ્ચિત કરાવેલું.  
સંકલ્પ, ૧૦ [ સં. ] સંકટ; દુઃખ;

આપત્તિ. (૨) મુશ્કેલી; શ્રંચવણ.  
(૩) ભીડ; તંગા; મુશીબત.

સંકાશ, વિં સરખું; જેવું.  
સંકીર્ણ, વિં [ સં. ] સંકુળ;

ભરાયેલું; ભરચક. [ (૨) વખાણ.  
સંકીર્ણ, ૧૦ સ્મૃતિ; પ્રાપ્તિ.

સંકુચિત, વિં સાંકડું; જોષએ  
તેડલી છટ હોય નહિ એવું; તાણ

પડવું; સંકોચ પામેલું (૨) બિડાયેલું;  
નહિ ઉપડેલું; નહિ ખુલ્લું. (૩) અંદર

ને અંદર શ્રંચાયેલું.  
સંકેત, ૫૦ [ સં. ] છુપી ગોઠવણ;

ખાનગી મેળાપ માટે મનસુખો. (૨)  
છુપી રીતે મળવાને નક્કી કરેલી જગા.

(૩) સાન; ઇચ્છારો.  
સંકેલવું. કિં સં એકત્ર કરવું;

એકડું કરવું. (૨) આરોપવું. (૩)  
વ્યવસ્થિત કરવું; સમારવું; સુધારવું.

(૪) નાળાયેલું; ખેંચાયેલું.  
સંકેત, ૫૦ કમીપણું; ઓછપ;

ઉણપ. (૨) અર્થાદ, ઇગભ; શરમ;

આચાર્ય ( ૩ ) વગેરે લીધે અહત.  
( ૪ ) સંકરણ. ( ૫ ) પાણી જેવાં  
સમાવાપણુ ને; શોષ.

સંકીર્ણ, કિં સં પાણી  
ખેંચી લેવું; હકારવું ( ૨ ) એકકું  
કરવું, વાળીલેવું.

સંકીર્ણ, કિં અં સંકીર્ણ  
ધવે; ચડી જવું, આડર જેવાવું;  
કરમાવું. ( ૨ ) શરમાવું; ઘસવાવું;  
આચરે નાચે. ( ૩ ) શીડાવું; શોષાવું.

સંકીર્ણ, કિં નં સંકીર્ણ;  
ભિડાઈ રહેવું. ( ૨ ) સંકીર્ણ.

સંકીર્ણ, સ્ત્રીં ઉચ્છેદ્ય;  
ઉત્તેજના. ( ૨ ) આગળ ધકેલવું તે.

સંકીર્ણ, કિં સં ઠેલવું;  
ધકેલવું. ( ૨ ) નમત કરવું; ઉચ્છેદવું.

સંકીર્ણ, નં [ સં. ] મહાદિ-  
કું એક શાસિમાંથી બીજી શાસિમાં  
જવું તે; એક વસ્તુને કલ્પથી  
બીજીમાં પ્રવેશ કરવો તે.

સંકીર્ણ, સ્ત્રીં ઉત્તેજયણ; સંકીર્ણ  
મહર શાસિમાં સંકીર્ણ તે.

સંકીર્ણ, સ્ત્રીં સંકીર્ણ; ઉત્ત-  
રાયણ ( ૨ ) જુનું સંકીર્ણ.

સંકીર્ણ, વિં [ સં. ] હંકું;  
નાવું; થોડામાં આળી મૂકવું. [ હંકાણું

સંકીર્ણ, પું [ સં. ] ચોમી સાર;  
સંકીર્ણ, પું [ સં. ] મડળડ;

સંકીર્ણ, ( ૨ ) ગમગમ.

સંકીર્ણ, પું પાણી ગાળવાં  
ગળામાં રહેલો કચરો પોશ વગેરે.

સંકીર્ણ, કિં અં સંકીર્ણ;  
શરમાવું; ઘસવાવું; સહન થવું

સંકીર્ણ, પું સંકીર્ણ વહેમ.  
( ૨ ) શરમ, ઘાગ. ( ૩ ) કમકમાડ;  
મુજ; નિર્વેદ, કંટાળો.

સંકીર્ણ, વિં [ સં. ] ગણાય  
એવું, સંકીર્ણમાં અણાય એવું. ( ૨ )  
ના ગણના; પરિમિતિ.

સંકીર્ણ, સ્ત્રીં [ સં. ] ગણાય  
એવો આંક; આંકડો; પરિમાણ. સંકીર્ણ-  
વાચક=સંકીર્ણ દર્શક-જે ધક.

સંકીર્ણ, પું [ સં. ] સોબત; મત્રી;  
હોસ્તી, સહવાસ; પરિવચ. ( ૨ ) સંસમ.  
( ૩ ) માદ સંબધ; સંયોગ. ( ૪ )

મુલાકાત; મેળાપ, ભેટો. ( ૫ ) પત્થર.

સંકીર્ણ, સ્ત્રીં સોબત; મત્રી;  
હોસ્તી ( ૨ ) મેળાપ. ( ૩ ) મળેલું.

સંકીર્ણ, સ્ત્રીં [ સં. ] સાથે  
જવું આવવું અને રહેવું તે; સહવાસ;  
સોબત. ( ૨ ) મેળાપ; સમાગમ.

સંકીર્ણ, વિં [ સં. ] પત્થર  
જેવા કાણુ હોયવું.

સંકીર્ણ, પું [ સં. ] મેળાપ;  
સમાગમ. ( ૨ ) લીડ; ઠંડ. ( ૩ )

છંદ; નાદ. ( ૪ ) સંલેગ.

સંકીર્ણ, પું સંકીર્ણ; સહવાસ;  
સાથ; સોબત. [ ( ૨ ) મેળાપી

સંકીર્ણ, વિં સાધી; સોબતી.

સંકીર્ણ, નં [ સં. ] વાહિત  
સાથેવું ગાણું. ( ૨ ) ગવાય એવી  
રચના. ( ૩ ) ગાવા બળવવાનું યાજ્ઞ.

સંગીત વિં કહણ. નકર:

(૨) મજબૂત નેશનર: લઠું.

સંગે અં સાથે સોળને.

સંગેમરમર, પું એક જાતના  
પત્થર આરસપહાણ.

સંગ્રહ પું [ સં. ] એકઠું  
કરવું તે જમાવ. (૨) સંઘરી રાખેલું  
જે તે. બંડાર; સંઘ (૩) નમુના  
દાખલ થોડી થોડી વસ્તુઓ રાખવી તે.

સંગ્રહણી, સ્ત્રીં [ સં. ] વાર-  
વાર બાકા થયા કરે એવો રોગ;  
અવિસાર સંઘરમી.

સંગ્રહસ્થાન, નં [ સં. ] નમુ-  
નાની અથવા જોવા બહુવા જેવી  
વસ્તુઓ એકઠી કરી રાખીદોષ તે સ્થાન

સંગ્રામ, પું [ સં. ] યુદ્ધ; લડાઈ.

સંગ્રાહ. પું [ સં. ] પકડ;  
જબરાપથી ઝાલવું તે; ચૂક.

સંઘ, પું [ સં. ] ટોળું; ભૂંથ;  
જાથો; સમૂહ. (૨) યાત્રાજીઓનો  
સમુદાય. (૩) ધણીનો મેળાપ તે.

સંઘટ, વિં સંઘટ; સજ્જડ.

સંઘરણી, સ્ત્રીં સંગ્રહણી.

સંઘરણું, કિં અં એકઠું  
કરવું; એકઠું કરવું. (૨) જાળવી  
ખઢું; સંભાળી રાખવું; (૩)  
પીઠાવું; રાખવું; દાખલ કરવું.

સંઘરા, સ્ત્રીં ચરીરમાથી લોહી  
પડવું તે; ફસ ખોલાવવી તે.

સંઘરો, પું સંગ્રહ; સાવચીને  
રહી વસ્તુનો જાથો.

સંઘવી, વિં સંઘ કાઢનાર;  
યાત્રાજીઓનો નેતા. ધાટ કતારનારો.  
સંઘાડિયો, પું સંઘાડી  
સંઘાડો, પું સંઘેગ, હાથીનાં  
અને લાકડાં વગેરેને યોગપાટ કતાર-  
વાળું વંત.

સંઘાત, પું સંગ્રામ; સોળત;  
સાથ; સઘારો. (૨) [ સં. ] મારવું  
તે; ધા કરવા તે. (૩) ધણીનો એક  
સાથે જમાવ તે. સમૂહ જાથો સમુદાય.

સંઘાતે, અં સાથે, ભેડે.

સંઘેડો, પું જુડું સંઘારો.

સંઘ પું જીભને ઝટ સમભવ  
નહિ એવી કરામત; સંઘો; વંત. અટ-  
પડી રચના (૨) ચુપ્ત સ્થાન; ગોલખ.

સંઘકણું, કિં સં એકઠું કરવું;  
સંભાળીને રાખવું; સંઘવું; સાવચી  
રાખવું. [ ટંગ, જમાવ.

સંઘય, પું [ સં. ] સંગ્રહ;

સંઘરણું, કિં સં [ સં. વર્ ]  
જવું; જાણવું થવું; એક સ્થાનેથી  
જીભ સ્થાને મળિ કરવી. (૨) બંદર  
દાખલ થવું; બપોળવું; મવેરાકરવા.

સંઘરામણી, નં સંઘરામણી.

સંઘરામણી, સ્ત્રીં ચળામણી.

સંઘરાવણું, કિં મં ઘાપરાનાં  
નળિયાં બરોબર યોગવવાં; ચળાવવું.

સંઘલન, નં [ સં. ] એક  
સ્થાનમાંથી જીભ સ્થાન તરફ ફેરફારી  
કરવી તે; ફેરફાર. (૨) કંપન. [ મળિ  
સંઘવું, કિં સં એકઠું કરવું ]

સંભાળીને રાખી ચૂકું; બચાવવું.  
(૩) એક એકની ઉપર ગોઠવ્યા કરવું;  
ઢગ કરવો; સિંચવું.

સંચળ, પુ. એક ભતનો દાર.

સંચાર, પુ. [ સં. ] આવન;  
અવરજવર; ગમન. (૧) હાખલ થવું  
તે; પ્રવેશ. (૩) પગરવટ.

સંચારવું, ક્રિ. સ. હાપસ  
પરનાં નળિયાં ફેરવીને ઠીકઠીક કરવાં;  
ચાળવું. (૨) સર્વત્ર પ્રસરે એમ નાંખવું.  
(૩) ચાળવું; મર્દન કરવું. (૪) આંજવું.

સંચારી, વિ. ફરનાર; બમનાર.  
(૨) ચંચળ.

સંચિત, વિ. [ સં. ] એકઠું કરી  
રાખેલું; સંધરેલું. (૨) પૂર્વ ભૂમનાં  
સાગવવાનાં બાકી રહેલાં કર્મ; મારખ્યા.

સંચો, પુ. થોડી મહેનતે અને  
થોડા વખતમાં થઈ કામ થાય એવી  
ગોઠવણ; યંત્ર. (૨) ચરખો.

સંચોદો, પુ. પાપક્રિયા ખારો.

સંજાત, વિ. [ સં. ] ઉત્પન્ન  
થયેલું; મઠેલું.

સંજાપ, પુ. મજાજ; સાંધાપર  
હીટીની માફક આવતી ખીલ રંગના  
કપડાની ઝીણી પટ્ટી.

સંજામી, વિ. [ સં. સંયમી. ]  
નિતેન્દ્રિય; ઇન્દ્રિયને કાણમાં રાખનાર.  
(૨) સાધુ; ભોગીઓની એક ઓળખ.

સંજવન, વિ. [ સં. ] જવડું;  
જવન આપે એવું.

સંજવની, સ્ત્રી. [ સં. ] ફરીને

જવન આપે એવી વિલા-આપધિ વગેરે.  
સંજુક્ત, ૧૦૦ સંયુક્ત.

સંજુત, વિ. સંયુક્ત.

સંજોગ, પુ. સંયોગ.

સંજોગી, વિ. સંસારના વિષયો  
સાથે જોડાયેલું; સંસારી. (૨) સંબં-  
ધવાળું; જોડાયેલું.

સંજોરી, (સંજુરી.) સ્ત્રી. એક  
ભતવું ખાવાનું; ધુપરા.

સંજ્યા, સ્ત્રી. સંજ્યાકાળ.

સંજ્ઞા, [ સં. ] જ્ઞાન; ચેતના.  
(૨) જ્ઞાન; સમજ; જ્ઞાન. (૩) ઇશા-  
રત; નિશાની. (૪) નામ [તાજખાતું].

સંજાસ, પુ. ભજાર; પાચખાતું.

સંજ, વિ. [ સં. ] અત્યશીલ,  
પ્રામાણિક; નેહ. (૨) સાંસારિક પ્રપન્-  
રહિત; સાધુ; ભક્તજન; દેરાગી.

સંજાતિ, જાળક; છાકરાં ઉંચાં  
બચ્ચાં (૨) વંશ; વિસ્તાર; પરંપરા.

સંજાત, વિ. [ સં. ] ખૂબ  
તથેલું; કાયર થઈ ગયેલું. (૨) ગુસ્સે  
થયેલું; ખુબ અકળાયેલું.

સંજાઈ, ન. [વો.] ખાટા-મધુર  
રસથી ભરેલું એક ફળ મીઠા લીંચ.

સંજાઈજી, ન. [સં.] વૃષ્ટ કરવું તે  
સંજાલસ, સ્ત્રી. ખાનગી મસલત.  
(૨) મનસુખો. [ વાની એક રમત.

સંતાકુંડી; સ્ત્રી. સંતાધને રમ-  
સંતાડવું, ક્રિ. સ. ધુપાવડું;  
છાતું રાખવું. (૨) ઢાંકવું. (૩) યુક્તિથી  
ગુપ્ત રાખવું.

સંતાન, ન૦ [સં.] છોકરાં; બચ્ચાં.  
સંતાનિકા, સ્ત્રી૦ દૂધનું કીલું.  
સંતાપ, પુ૦ [સં.] મનસ્તાપ;  
પીડા; દુઃખ. (૨) મનની અકળામણ.  
(૩) ફિર; ચિંતા; કાળજી.

સંતાપણ, ક્રિ૦ સ૦ પીડણું;  
દુઃખદેણું; અકળામણ આવે એમ કરવું;  
દેશન કરવું; પાળવું; વિતાડવું; બાળવું.  
સંતાપિત, વિ૦ તાપ પામેલું;  
દુઃખી; વ્યાકુળ થયેલું.

સંતાણું, ક્રિ૦ અ૦ ધુંપાણું; છાનું  
રહેણું; બસાણું; ચુપ્તરહેણું.

સંતુષ્ટ, વિ૦ [સં.] ઉત્ત; પ્રસાદે.  
હું; સંતોષ પામેલું. (૨) ખુશ; રાજી.

સંતોષ, પુ૦ સંતોષ.

સંતોષણ, ક્રિ૦ સ૦ સંતોષ  
આપવો; સમાધાન કરવું. (૨) મન  
કામના પૂર્ણ કરવી; રાજી કરવું. (૩)  
ઉત્ત કરવું; પ્રસાદવું. (૩) વળન તે.

સંતોષી, પુ૦ બારદાન સહિત

સંતોષ, પુ૦ [સં.] ઉત્તિ.

(૨) ધીરજ; સહુરી. (૩) આનંદ.

સંતોષકારક, વિ૦ ખાતરી  
બરેલું; મનમાનવું; ખુશી થવાય  
એવું; સંતોષ મળે એવું.

સંતોષી, વિ૦ સંતુષ્ટ; નેટલું  
મળે તેટલાથી ઉત્ત થનાર.

સંથારી, પુ૦ મરણ પધારો;  
પરવાને સડું તે.

સંથાણું, ક્રિ૦ અ૦ સમાણું; (૨)  
માડું; રોકાણું. (૩) વિવાહ થવો.

સંદભ, પુ૦ [સં.] આગળ.  
પાછળના પદ સાથે સંબંધ; મમ.

સંદિગ્ધ, વિ૦ [સં.] વહેંચે  
પડવું; અચોક્કસ.

સંદુક, સ્ત્રી૦ [હિં] પેટી; પટારો.

સંદેશ, પુ૦ [સં.] કહેણ; પેગામ;  
ખબર; સંદેશો.

સંદેશી, પુ૦ સંદેશ [રાક; રાંકા.

સંદેહ, પુ૦ [સં.] વહેંચ;

સંધાન, ન૦ [સં.] ભેડાણ;

સંધાનું તે. (૨) ભેગ; લાગ; તાકડો. (૩)  
લક્ષ; ધ્યાન. (૪) અનુકૂળતા. [સંભોગી.

સંધાની, વિ૦ સંધી આપનાર;

સંધારી, પુ૦ સંધાનારો.

સંધિ, સ્ત્રી૦ [સં.] સંધાણું-

ભેડાણું તે; મેળાપ; મેળ. (૨) અક્ષ-  
રણું એક બીજા સાથેનું ભેડાણું તે.

(૩) સાંધાની જગ્યા; સંધિ. (૪)

અવસર પ્રસંગ; યજ્ઞ. (૫) ફાટ;

ચીરો; તરડ. (૬) અગ્નિનો વખત.

(૭) જે સ્વતંત્ર અથવા યુગની વચ્ચે

વખત. (૮) નાટકમાં જે વાતને ભેડ-

નારો વિભાગ તે. (૯) ભાગ; કકડો;

(૧૦) સલાહ; તક; દોષકારક

સમાધાનનો લેખ.

સંધિવા, પુ૦ સરીરના સાંધા-  
ઓ અકડાવે એવા વાયુનો રોગ.

સંધિવિચ્છેદ, પુ૦ પ્રત્યેકવિધા;

કારસ્તાન; લડાઈ ટોટો કરાવવો અને

વળી પાછો મેળાપ કરાવવો એ સંજ.

ધી રાજનીતિ તે.

સંધુ, વિં સપથું બધુ, વમામ.

સંધુકાણુ, નં એક વાત જીમને  
લગાડી તે બહી તાલીની વાત બોલી  
અમડો થાય એમ કરતું તે, સળેખડ.

સંધે પું સહેલ. ( ૨ ) અં  
બધે; સપળે

સંધ્યા, સ્ત્રીં [ સં. ] સાધો; ભેડ-  
નારો વિભાગ ( ૨ ) એ સમયની વચ્ચે  
વખત, ભેડાણનો સમય. ( ૩ ) સવાર  
બપોર અને સાંજની સ્તુતિ-પ્રાર્થના.  
સંધ્યા કરી=આજરો માયતો દેવીની  
સ્તુતિ અને ધ્યાન કરતું તે. ( ૪ )  
જળકણું; સાંજ. [ જળનો વખત.

સંધ્યાકાળ, પું સાંજનો-જળ-

સંનિધ, અં [ સં. ] પાસેનજક.

સંન્યસ્ત, નં [ સં. ] તજેલું;

છાડી દીધેલું, નાંજી દીધેલું; ત્યાગ  
કરેલું. ( ૨ ) સંસારના પ્રપંચનો  
ત્યાગ તે; અર્થ્યાગમ.

સંન્યાસ, પું [ સં. ] સંસારના  
પ્રપંચ અને કામચર્યોનો સમૂળગો  
ત્યાગ તે; અર્થ્યાગમ.

સંન્યાસી, પું [ સં. ] જેણે  
સંન્યાસ લીધેલો હોય તે; ત્યાગી.

સંપ, પું [ સં. ] એ પક્ષ વચ્ચેનો  
સુસંમંધ; મિત્રી; સેલભાવ; મૈત્ર્ય;  
મેળ. ( ૨ ) સુલેલ; સંધ.

સંપત, સ્ત્રીં [ સં. ] ધન; દોલત;  
આલમિકત. ( ૨ ) સકિત; સાધનભળ.

સંપત્તિ, સ્ત્રીં [ સં. ] સંપત.

સંપદા, સ્ત્રીં સંપત; સંપત્તિ

સંપત્તિ વિં [ સં. ] સંપતિવાળું;  
પ્રાપ્ત થયેલું. ૨. સુલત; સકિત

સંપસંપીણું વિં સંપીને રહે-  
નાર. સાથે રહેવાની પ્રતિવાણું.

સંપર્ક, પું [ સં. ] મેળ, સંપ  
સંમંધ; સંયોગ.

સંપણું, કિં અં હળીમળીજડું;  
એક રાગ ધરો. સંપસંપીને રહેલું.

સંપાદન, નં [ મં. ] સંપાદ  
તે; ઉપાજન; મેળવણું તે. [ પ્રાપ્ત કરેલું

સંપાદિત વિં [ સં. ] મેળવેલું;  
સંપાદણું, કિં સં પ્રાપ્ત કરેલું;

મેળવણું; પેટાકરતું. ( ૨ ) કામ કાઢી લેલું.

સંપી, સ્ત્રીં સંપ.

સંપીણું, વિં સંપમાં રહેનાર;  
સંપવાળું; એકમતે રહેનાર તે.

સંપુદ, નં [ સં. ] એક કાઠિયા-  
પર જીણું કાઠિયું કંધુ ઢાંધીને બના-

વેલું ભેડણું તે ( ૨ ) હાથના એ  
પંખળોનું ભેડાણું તે.

સંપૂર્ણ, વિં [ સં. ] પરિપૂર્ણ;  
સમાપ્ત. ( ૨ ) બરેબર; આપું; બધું.

સંપૂર્ણતા, સ્ત્રીં પરિપૂર્ણતા;  
કંઈ પણ ન્યૂનતા નહિ હોવાપણું તે.

સંપ્રદાન, નં [ સં. ] વ્યાકર-  
ણમાં ભેને કહેશીને ક્રિયા પ્રવર્તી હોય

તે; ચોથી વિભક્તિનો અર્થ તે. ( ૨ )  
દાન; આપણું તે.

સંપ્રદાય, પું [ સં. ] શાસ્ત્ર  
વહીવટ; સિરસ્તો; રવૈયો; રિવાજ;  
આદ્ય; શીલ. ( ૨ ) અમુક ધર્મ-અવતોદ્ધોલ.

સંદ્ધિ, સ્ત્રી ૦ બાળુ કાર. ( ૨ )  
કાર, એળ. [ વળેણું; નેલાયેણું.  
સંબંધ, વિં સાથે બંધાયેણું;  
સંબંધ, પુ. [ સં ] એક બીજા  
પાયેણું નેલાયું-સ મેલન તે; વળણ.  
( ૨ ) સમપણ.

સંબંધી, વિ. સ બંધવાણું; સગું.  
સંબોધન, ન. [ સં. ] નામ  
વગેરેથી અમુકને ઉદ્દેશીને બોલાવણું તે.  
સંબોધણું, કિં સં અમુકને  
ઉદ્દેશીને બોલણું વા કહેણું; સામાને  
બોધ થાય એમ બોલાવણું.

સંભવ પુ. [ સં. ] કારણ; હેતુ.  
( ૨ ) ઉત્પત્તિ. ( ૩ ) બનીં શકવું તે;  
નિગરાઈ અર્થવા શક્યતા તે. ( ૪ )  
ખાતરી; પુરાવા; સાબીતી ( ૫ ) મૂળ  
સંભવણું. કિં અ. કંપન  
વડું; બનવું. ૨) ખાતરી હોવી.

સંભવિત, વિં શક્ય; મને  
બેણું. ( ૨ ) ખાતરીવાચક.

સંભળાવણું, કિં સં સામગ્રે  
[ મ કરવું; શ્રવણ કરાવણું. ( ૨ )  
જણાવણું બહેર કરવું. ( ૩ ) ટકાર  
રૂપ સામો ઉત્તર આપવો.

સંભાર, પુ. [ સં ] ડોરપણું  
કામને માટે નેઠરી વસ્તુઓનો સંગ્રહ  
તે. ( ૨ ) સાક અને અથાણાનો મસાલો.

સંભારણું, ન. એને લીધે  
અમુક વાત થાક રહ્યા કરે એવી ચીજ;  
નામ રાખવાનું સાધન; યાદગીરી.

સંભારણું, કિં સંબોધ કરવું;

( ૨ ) સાંભરે એમ કહ્યું સમરણું.

સંભારિત, ન. સંભારખરેણો  
હોય એવું તે ( ૨ ) વિં સંભારવાણું;  
મસાલો વઢાવવા યોગ્ય.

સંભાવના, સ્ત્રી ૦ [ સં. ] સંભવ.  
( ૨ ) આદરમાન. ( ૩ ) એ નામનો  
અવકાર [ ક્ષિત; આબરહાદ.

સંભાવિત વિં [ સં. ] મતિ.

સંભાવણું, ન. સામ સામે  
બોલણું; ચર્ચા કરવી તે, એક બીજા  
સાથે સવાત જવાળ કરવા.

સંભાળ, સ્ત્રી ૦ તપાસ રાખવી  
તે; ખબર રાખવી તે. લક્ષ રાખવું તે;  
કાળજી; રક્ષણ ( ૨ ) અશ્રય આશરો.

સંભાળણું, કિં સં ખગડે નહિ  
એમ લક્ષ રાખવું; રક્ષણ કરવું સાથ-  
વડું; કાળજી રાખવી. ( ૩ ) ઉત્તરવું;  
તપાસ રાખવી.

સંભોગ પુ. [ સં. ] ડોર પણું-  
વસ્તુને સારી રીતે બોગવવી તે;  
ઉપભોગ સુખનો અનુભવ હોવો તે.

સંભ્રમ પુ. [ સં. ] મનની  
અસ્થિર અવસ્થા તે. ભ્રમિત્વ; ભ્રમ; ભ્રમણ;  
જલ્દા ઉત્તરવું; મજાસાદ ( ૨ ) મોહ;  
અવિદ્યા; ભ્રાતિ. ( ૩ ) ભય; ધાર્ત્રી;  
દહેદત ( ૪ ) ગભરાટ; કંઈં વ્યુત્પન્ન  
નહિ એવો ભ્રમ.

સંભ્રમ, વિં સામાની સાથે  
મજાવાપણું; કણુલ; મંદુર; એકમત.

સંભ્રમિ, સ્ત્રી ૦ મજાવાપણું; હા;  
કણુભાવ; અનુભવિ.



સંમર્દ, પુ. [મ]મર્દાવું, ડસાવું,  
ચાળી નાખવું, ક્યારી નાખવું તે  
(૨) ધસારા (૩) કળિયો, લડાઈ [જાહે  
મ માત્તની, સ્ત્રી. સાવરણી,  
મ મુખ અ. [સ]સામે, રૂંધ  
હાજરાહજુર, પ્રત્યક્ષ

મયમ, પુ. [સ]ઈદ્રિયો અને  
મનને નિયમમા રાખવા તે; નિગ્રહ,  
નિરોધ (૨) કોગર્હિકનું વર્તન તે

મયમી, વિ. સયમવાન, એણે  
મન અને ઈદ્રિયો વશ કરી હોય તે,  
મયુક્ત, વિ. સાથે ભેદાયેલું.

મયુત, વિ. સયુક્ત  
મયોગ, પુ. [સ] ભેદક-

મળવું-એકઠા થવું તે ભેગ મેળાપ  
મયોગીકરણ, ન. એકઠા થવા

પણ તે મિશ્રણ કરવું તે [ પાણી  
મયોગીજળ, ન. સામુદ્રધુનિના

મયોગીભૂમિ સ્ત્રી. જમીનના  
પ્રમાણ ભાગને સાધનાશ જમીનનો

નાનો ભાગ તે  
સયોજિત, વિ. [સ] સાથે

ભેદાયેલું, સાથે મેળવી લીધેલું  
મરક્ષણ, ન. [સ] સારી રીતે

સચવાવું તે રક્ષણ રક્ષા.  
સરક્ષિત વિ. સારી રીતે રક્ષણ

કરાયણ, મભાગી રાખેલું; બચાવેલું;  
સાચવેલું (૨) બીજના રક્ષણમાં રહેલું;

ચાલે રાખેલું  
સવત, પુ. [સ] સવસર. ]

વરસોની ગણનાનો અનુક્રમ, ચક્ર.

(વિક્રમ શકને સંવત્ લખવામા આવેલો  
મંલગ્ન, વિ. [સ] ભેડે ભાગે  
ભેડેલું વળેલું, સયુક્ત

મવત્તર, પુ. [સ] સવત્  
શક, વર્ષ ગણના (૨) બાર માસ  
ભેડ્યો કાળ, વર્ષ સાલ

મવરણ, કિ. આવરણ; ઘેરી  
લેલું, ટાકવું (૨) સમેટવું, આટાપડ

મવર્ધિત વિ. [સ] વધારેલું  
(૨) ઉગેલું, મોટું થયેલું

મવાહ, પુ. [સ] સવાલ જવાબ  
ચલાવવા તે, વાદ સલાપણ (૨) તકઈ

૨, બેલવાલ મનના ખરાપણનો વાદ  
મવાહન, ન. [સ] ચાકેલા

અને મેળાવા તે, અંગ કળાવવા તે  
અગમર્દન, ચ પી

સવેદ પુ. [સ] ઈન્દ્રિયો દ્વારા  
જ્ઞાનજોષ થવો તે; સમગ્રવું-ગણવું

તે, લાગણી  
સવેદન, ન. સ્પર્શદિકની લાગણી,

સવેદ, ઈદ્રિય દ્વારા જ્ઞાન થવું તે  
સશય, પુ. [સં.] રાક, રાકા,

સહેલ, વહેમ અદેશો  
મશયારમક, વિ. રાક પડેલ,

સહેલવાણું; અનિશ્ચિત  
મશયી, વિ. વહેમી રાકશીલ,

સંશુદ્ધિ, સ્ત્રી. [સં] સારી  
રીતે કરેલી શુદ્ધિ

સશોધન, ન. શોધી શોધીને  
દોષ કાઢી નાખવા તે, સારી રીતે

કરેલું શોધન તે.

સંશોધિત, વિં સ્વચ્છ; દોષ  
રહિત કરેલું; શુદ્ધ કરેલું.

સંશય, પું [ સં. ] આશય;  
આશરો. આધાર. (૨) સંશય; વિશ્વામકામ.

સંસર્ગ, પું [ સં. ] એક  
બીજા વચ્ચેનો નિકટ વ્યવહાર; સંયોગ.

સંસર્ગી, વિં એક બીજા સા-  
થેના સંબંધવાળું; સંબંધી; સાથી.

સંસાર, પું [ સં. ] જન્મીને  
મરવા ભગીનો, ખટસાગ તે. (૨) પૃથ્વી  
ઉપરની જીવસૃષ્ટિ તે; દુનિયાદારી તે.  
(૩) સ્ત્રી પુરુષનું એકબીજા સાથે ધરમાંડી  
ને રહેલું તે. (૪) જન્મ મરણાદિક  
જે ઘટમાળ તે. (૫) સૃષ્ટિ; જગત;  
સંસાર માંડવો. એ પુરુષે ધર માંડીને  
રહેલું. સંસારનો વા વાવો = સંસારના  
પ્રપંચની અસર ધવી.

સંસારી, વિં ધરભાર અને  
પરિવારવાળું; વસ્વાસી. (૩) સંસા-  
રને ભગત, વ્યવહાર સંબંધી.

સંસ્કાર, પું [ સં. ] સારું  
કુ વા સુધારણું તે; શુદ્ધી કરાવું. (૨)  
૧૫૧ પહેલી છાંય; સ્વભાવ રૂપ વધ  
લક્ષી અસર. (૩) કેળવણી. (૪)  
વેત્તા; સ્વચ્છપણું. (૫) અભિ-  
વ્યક્ત; સારી છાંય પાડવાનો વિધિ.  
[મં]સાસ પ્રમાણે માણસના સારા  
કે જીવનમાં કરવામાં આવતા સોળ  
ધે તે સંસ્કાર કહેવાય છે.]

સંસ્કારી, વિં સારી રીતભાત-  
ના; સંસ્કારવાળું. (૨) સુભાગી;

સારાં શીલ શુભવાળું; પુણ્યશાળી.

સંસ્કૃત, વિં [ સં. ] શુદ્ધ અને  
પૂર્ણ કરેલું; સંસ્કાર આપેલું. (૨)  
નવું આણેલું સાહિત્ય જેમાં લખા-  
યેલું છે તે ભાષા; દેવભાષી.

સંસ્થા, સ્ત્રી [ સં. ] કામકાજ  
કરવાને માટે સ્થાપેલી મંડળી.

સંસ્થાન, નં [ સં. ] પોતાના  
અમલવાળું; તે; પોતાના રાજ્ય જેટલો  
મહેસ. (૨) સમાજ; સમૂહ; એક  
ભવિના માણસોનો એક મોટો સમુ-  
દાય અને તેના વસવાટનો પ્રદેશ.

સંસ્થાની, વિં સંસ્થાનવાસી.

સંસ્થાપક, વિં સારી રીતે  
સ્થાપન કરનાર.

સંસ્થાપન, નં સારી રીતે  
સ્થાપણું તે; પ્રતિષ્ઠા. (૨) નિયોજન;  
નિબંધન; વ્યવસ્થા.

સંસ્થાપિત, વિં સારી રીતે  
સ્થાપેલું; દંડ કરેલું; ચાલુ; ઉપારેલું;  
વસાવેલું; બેસાડેલું.

સંહત, વિં [ સં. ] આંતરેલું;  
આવરેલું. (૨) બંધન; તાણેલું. (૩)  
હમિયન.

સંહાર, પું [ સં. ] ઉચ્છેદ; કતલ;  
પ્રભય. (૨) સંગ્રહ; સમુચ્ચય; જાથો.

સંહારણું, વિં સં મોટો નારા  
ચાલ એમ કરણું; કતલ વધાવવી;  
ઉચ્છેદ કરવો.

સંહિતા, સ્ત્રી [ સં. ] કમચાર  
કરેલો અમુક સંગ્રહ તે. - નગવેદ  
સંહિતા.

સાપ્તસ પુ. યોડાવાળો; સવત.  
સાઉકાર, પુ. સાહુકાર.  
સાઉકારી, સ્ત્રી. સહુકારી.  
સાઉડી, સ્ત્રી. સાહુડી.  
સાકટી, સ્ત્રી. સાતનો પાતળો  
સોટો વળી

સાકટી, વિ. સાકટી.  
સાકણુ, સ્ત્રી. [સં શાકિની]  
મેશી દેવી કૃત્યા. (૨) પિશાચી ડાક  
ણની સાથે વપસાય છે - ડાકણુ સાકણુ  
સાકણુડી, સ્ત્રી. સાકણુ.

સાકર સ્ત્રી. [મ. શર્કરા.]  
ગોળ-ખાડને ઘોળને પાડેલા પાસા-  
દાર માગડા. (૨) ખાડ.

સાકરણુ, કિં. અં. બોધાવણુ;  
સાદહેવો બરકણુ. (૨) સાકરવાણુ  
કરણુ. (૨) ગળણુ મીઠું.

સાકરિયુ, વિ. સાકર ચડાવેણું.  
સાકરિયો, પુ. કેસાંક ખાડનાં  
બીણા કૃષ્ણમાથી પ્રસેતો મીઠો રસ તે.

સાકરિયું વિ. [મં.] આસારવાણું  
સાકરિયું, વિ. સં. [લખી વાંચી  
બાણનાર મણેણું (૨) વિદ્વાન, પંડિત  
સાકરિયો. સ્ત્રી. વિદ્વાતા.

સાકરિયું અં. [મં.] બલેબલ  
આંખે દેખાય એમ. (૨) વિ. બરે-  
ખાં; ખુલ્લું; ઉઘાડું; સ્પષ્ટ.

સાકરિયું, પુ. મત્વક્ષતા; ન-  
જરો નજર દેખાણું તે. (૨) ખુલ્લું  
સમગ્રણું તે; સ્પષ્ટજ્ઞાન.

સાક્ષી, સ્ત્રી. જુગાની; નજરે

બેથેણું બેથેણું હોય તે કહી બતાવણું  
તે. સાહેલી; સાખ (૨) નજરે બેયાની  
સહી; હસ્તાક્ષર કરવા તે

સાક્ષી, વિ. જુગાની આપનાર  
નજરે બેથેણું - બેથેણું કહેનાર - સાહેદ.

સાખ, સ્ત્રી. સહી, સાહેલી; પુરાવો;  
સાખીની. (૨) સારો માઠો લોકમત;  
લોકાનિશ્રાય; આખર; વટ; ટક. (૩)

ખાડપરજ પાકવા આવેણું ફળ-ફેરી  
(૪) ડાળ સાખા. (૫) બારખાના  
ચોકડાના કબજા ટક; બારણું; આંચણું.

આખિયું, નં. ખાડપરજ પાકવા  
આવેણું જે ફળ તે; સાખ  
સાખી, સ્ત્રી. હોદસા જેવી લખા-  
વીને ચવાટી હુંકો જે ચરણની કવિતા.

સાખો, પુ. ત્રાહે ત્રાહેનો બતાવ;  
અમંજો ઉપખવે એવો બતાવ (૨)  
કળિયો કંઠાસ. (૩) સાખ; છાપ  
(૪) ફેરેતો

સાગ પુ. એક બલતું ખાડ અને  
તેણું ઇમારતી લાકડું (૨) ફાંસ. ફાંચર.

સાગર, પુ. દરિયો.  
સાગરણ, સ્ત્રી. [મં.] સમુદ્રમાંથી  
જન્મેલી-લક્ષ્મી (સ્ત્રિય; ચેસા. સાથી-  
સાગરીદ, પુ. [ફા. શામીર્દ]

સાગવ્યાન નં. સાગનાં લાકડાં.  
સાગુચોખા, પુ. સાધુ ચોખા;  
ખંજુરીની બલના યડમાંના મરના  
દુધિયા કણ. [ચુનો.

સાગોળ, પુ. ચાળેલો બારીક  
સાંચ, નં. સત્ય; ખરાપણું. (૨)  
વિ. ખર; સાચું.

સાચમાચ, વિં ખરેખરું; સાચું.  
સાચવટ, સ્ત્રીં સત્યતા; સચ્ચાઈ.  
સાચવણુ, સ્ત્રીં સાચવણું તે.  
સાચવણી, સ્ત્રીં જતન; રક્ષણ.  
સાચવણું, કિં સં રક્ષણ  
કરવું; સંભાળવું; જતન કરી રાખવું.  
(૨) વાસવું; બંધ કરવું. [સાચવટ  
સાચાઈ, સ્ત્રીં સચ્ચાઈ; સત્યતા;  
સાચાંબુઠાં, નં સાચું જુઠું  
કહેવું તે; ખરું ખોટું ભરવણું તે;  
ભંભેરણી; ઢરેરણી.  
સાચું, વિં ખરું; સત્ય; પ્રમા-  
ણિક; વફાદાર; એકવચની;  
સાચો, અં ખરે, (૨) ખરેખરું.  
સાચો, પું દેરામનો પાકો દોરો.  
સાજ, પું (નં) [ફા.] કાઢ  
કામ કરવાને માટિ જરૂરી ને વસ્ત્રઓ  
વગેરે તે; સાધન સામગ્રી. (૨) બોજાર;  
હથિયાર (૩) થોડા વગેરેની પીઠપર  
ભેસવાને માટિ માંડવાનો સામાન. (૪)  
ચોપાક; સજવાણું ને તે.  
સાજન, નં સતન વખતે ને  
પ્રતિષ્ઠિત માણસોનો સાથ તે.  
સાજણું, નં નાતના પ્રતિષ્ઠિત  
માણસોનું મંડળ; જમાત.  
સાજણું, વિં અસંકૃત; શણગાર-  
વાણું; શોભીવું; સૌભાગ્યવાણું.  
સાજણું, ના. ધા. સાધન સામગ્રી  
તૈયાર કરી રાખવી; તત્પર થઈ રહેવું.  
(૨) પરવારવું.  
સાજરૂરંજામ, પું કાર્ય માટ  
લેખતાં સાધન વગેરે તે; સરસામગ્રી.

સાજિંદો, પું [ફા.] નાચનારી  
માટિનો સાજ તેવાર રાખનારો; તબક્કો  
સાજખાર, [સ. સર્જિકા] એક  
નાતનો ખાર  
સાણુ, વિં રાગવખરણું; તંદુરસ્ત.  
(૨) આણું; નહિ હોય. સાણુંતાણું =  
તંદુરસ્ત.  
સાળોગ, જું સાહલોગ.  
સાટ, સ્ત્રીં સાટય; ચામડાની  
લાંબો ને પાતળી પટ્ટી; વાધરી.  
સાટકો, પું ચાખૂક. કોરડો. (૨)  
પીઠવું વચ્ચે ઢાડકું; કોરડ.  
સાટમાર, વિં ચાખૂક અથવા  
ભાલો મારીને ચીડવનાર; હાથી અને  
વાધ વગેરેને ખીજવીને દાવપેચ લડનાર.  
સાટમારી, સ્ત્રીં સાટમારી;  
હાથી અને વાધ વગેરે જંગલી પ્રાણી-  
ઓને ખીજવીને લડાવવાનો તમારો;  
એક; માણસની છવલેણ રમત તે.  
સાટણું, કિં સં સાટ આપણું.  
(૨) સાટું કરવું; લખાલો કરવો. (૩)  
સરત કરવી. (૪) મૂલ કરાવણું.  
સાટાંતેખડાં, નં પહેલો ખીલને  
ખીલે ત્રીલને અને ત્રીલ પહેલાને  
આપે એવો કન્યા લેવા દેવાનો વહી-  
વટ તે. [ભેસવાણું એકલું.  
સાટી, સ્ત્રીં ગાડીમાં માણસોને  
સાટીન, સ્ત્રીં સુવાણું દેરામી  
કપડ ગળિયાણી.  
સાટું, નં ખોલી; શરત; પેઠણ.  
(૨) બદલો આપવાનો કરાવ, લખાલો;  
કાર.

સાટે, અં બદલે

સાટો, પું ચોખાના લોટની  
કુશર. (૨) ગાડાનું ચોકડું.

સાટોષ, મોટા દેખાવવાળું; આડં-  
બરવાળું. (૨) અભિમાની, ગર્વી.

સાઠ, વિં પચાસ ને દસ; ૬૦.

સાઠી, સ્ત્રીં સાઠ વર્ષનો જલ્દો.

સાઠી, સ્ત્રીં સાઠ દિવસે પાકતી  
ડાંગર (૨) જે મહીને થતી જુવાર

સાડનિશ, વિંનિશ ને સાત; ૩૭.

સાડલો, પું સાલ્લો; સ્ત્રીંઓને  
પહેરવાનું વસ્ત્ર. બચલ.

સાડા, વિં [ સં. સાર્થ. ] અડધા  
સહિત; અડધું વધારે;—સાડાચાર.  
અદારમા અંક પછી 'સાડા' નું 'સાડી'  
થઈ જાય છે—સાડી ઓગણીસ.

સાડી, [ સં. સાર્થિકા. ] સ્ત્રીંઓને  
પહેરવાનું રેશમી ઢાંણું ચીર.

સાડું, પું સાડું; સાળીનો વર.

સાણુંકું, નં સોડરું; માટીનું  
ભિક્ષાપાત્ર; ઠીન. [ ૫૭૬.

સાણુસી, સ્ત્રીં ચીપિયો. નાની

સાણુસો, પું મોટી પક્કડ;

ચીપિયો (૨) સંકડામણ; મુસ્કેલી.

સાણું, નં કોઠોની બાજુએ  
રાખેલું ઠાણું. (૨) બારી; સાંકડો માર્ગ.

સાત, વિં [ સં. સપ્ત. ] પાંચ  
ને બે, ૭

સાતડો, સાતનો અંક. સાત ડે સાત  
મુઝં નજીબોદ વળી, જડું; સત્યાનારા  
યડું.

સાતપડું, વિં જેમાં સાત પડ  
કે દળ હોય એવું; સાતપડવાળું. (૨)  
સાતપડો=ચામડીનાં સાતે પડને સુનલે  
એવું શુભડું.

સાતમ, સ્ત્રીં [ સં. સપ્તમી. ]  
પખવાડિયાની સાતમી તિથિ.

સાતમું, વિં સાતમા નંબરનું.

સાતરો, પું સાથરો; કાપેલા  
કરસણનો પયારો; છુટા પુળા. (૨)

ધાસનો પયારો. [ અનાજનો આટો.

સાતવો, પું સાથવો; શેકેલા  
સાત્તા, સ્ત્રીં જી. સાત્તા.

સાત્વિક, વિં [ સં. ] સત્ત્વ-  
વાળું; સાત અને ઠરેલ—સાંત સ્વભા-

વનું; સમતા શુભનું; ક્ષમાશીલ સ્વ-  
ભાવનું. [ પવિત્રાચરણ.

સાત્વિકતા, સ્ત્રીં સમભાવપણું;

સાત્વિકભાવ, પું રસ સાત્રમાં  
જણાવેલા કટલાક મનોભાવો.

સાથ, પું સંગ; સોબત. (૨)

અં સાથે; સંગે; જોડે.

સાથરિયો, પું સાથરે બેસનારો;  
સ્નાનાદિ ક્રિયા કરાવનારો બ્રાહ્મણ.

સાથરી, સ્ત્રીં સાથરાની નાની  
ચટાઈ, નાનું આસનિયું.

સાથરો, પું ધાસનું બિઠાનું.

(૨) નવાણ પર કપડાં ઉતારી મૂક-  
વાનું બાહ્યજને બેસવાનું આસન.

સાથળ, સ્ત્રીં ઘુંટણ ઉપરનો  
પગનો માંસલ ભાગ; જાંઘ.

સાથિયો, પું [ સં. સ્વસ્થિક ]

એક બીજાને કાઠખુલે કાપતી લીટી-  
ઓની ચોખૂણ આદિતિ; મંગળ સૂચક  
ચોખૂણ આદિતિ.

સાથી, પુ. સાથે સ્નેહારો:  
સોબતી; મિત્ર, ભેડિયો; દોસ્ત. (૨)  
એક કરવાને સાથે રાખેલો માણસ.  
(૩) ભાનિયો. (૪) ભેડ-દંપતીમાંનું  
એક તે.

સાથે, અ. ભેડે; સંગાથે. કિં.  
પ્ર. સાથે લાગું=ભેગાભેગું; ભેડજ.  
સાથે સાથે=ભેડજ; સામૂહ.

સાદ, પુ. અવાજ; ધાંટો. (૨)  
(૩) સૂર; સ્વર. કિં. પ્ર. સાદ કરવો=  
ગાવાવવું. સાદ પાડવો=સાંભળે  
તેમ ભેર કરવું.

સાદક, ન. એક ભવનું ઝાડ.

સાદકનાણું, ન. ભેરે ઉપ-  
રાણાનું સરસારના હવાલામાં રાખેલું  
નાણું. સાદક ખરચ=ભેરે લાભને મટિ  
યવું ને ખરચ તે.

સાદકો, સી. ભીંડી, દર્બ, અને  
બીજા ઘણ વગેરેની ચટાઈ તે; પાન,  
ચીપો અને ધાસ વગેરેને યુગીને બના-  
વેલું બિઝાઈ.

સાદકું, ન. ભુલી ચટાઈનો કંકડો.  
(૨) ખલુરીના પાનના રેસા; ભવનું.  
સાદકો પુ. સાદક; એક ભવનું  
ઝાડ.

સાદર, વિ. આદરપૂર્વક; માન  
ભર. (૨) નિવેદન; રજુઆત; વિદિત  
કરવું તે.

સાદર, સી. અર્ચવતીને થતી  
ભાવનાઓ; કોડ; લહાવા; અભાવા;  
દોહદ (૨) ઇચ્છા-ભાવના પુરવી તે.

સાદાઈ, સી. ભોલાવામાં પહેર-  
વેશમાં અને વર્તવામાં દંભ ન હોવા,  
પણ તે. (૨) અદ્વિતિમત; સરળતા;  
સમતા.

સાદું, વિ. સાધારણ. (૨) કુદરતી.  
(૩) સરલ; સીધું. (૪) દંભ રહિત;  
મોટાઈ કે કાઠમાઠ વગરનું.

સાદરચ, ન. [સં.] સરખાપણું;  
મળતાપણું; ટુકચતા.

સાઈત, વિ. આદિ ને અંત  
લગી તમામ; આખું.

સાધક, વિ. કામ સિદ્ધ કરી  
લેનાર. (૨) મદદગાર; સહાયક. (૩)  
સાધના કરનાર; ભકત.

સાધન, ન. [સં.] ને વડે કામ  
સિદ્ધ કરાય તે; પરિહર; ઉપકરણ;  
સામગ્રી. (૨) ઉપાય; યુક્તિ (૩)  
ઓભર. (૪) પ્રમાણ; હાખલો. સાધન  
અવગ્રહ્ય=મોક્ષના આર ઉપાય.

સાધના, સી. કાર્ય સિદ્ધિ  
ખટેની ક્રિયાઓ. (૨) સાધવું તે;  
વશ કરવું તે.

સાધનિકા, સી. સાધ્ય કરવાનું  
ને સાધન તે; કામ સિદ્ધ કરી આપનાર  
તે. (૨) દુતી. (૩) પદચ્છેદ.

સાધની, સી. કડિયાનું એક  
ઓભર; સાધણી.

સાધનીય, વિ. [સં.] સાધવાં  
ભેગ; સિદ્ધ કરવા લાયક; સાધ્ય.

સાધવી, વિ० સમ્યક્તિવાળી; સારાં શીલવાળી. (૨) સૌભાગ્યવતી. સત્યગુણવાળી. (૩) બાળી; સાધુદી.

સાધવું, કિં સં કામ કાઢી લેવું, અર્થ સિદ્ધ કરવો. (૧) પોતાનું કરી લેવું, હાથમાં લેવું. (૩) લક્ષિત કરવી. (૪) અમુક સામ્પ્રદાઈક કેમ બન્યાં તે બતાવી આપવું; સિદ્ધ કરી બતાવવું. (૫) અમુક રીતિએ આવ-રણ્ય કરવું, નિયમ પાળવો. (૬) પતાવવું. (૭) બેસાડકું વાળો મેળવવો (૮) સંલોગ ભેદ લેવો; પ્રસંગ-લાગ લેવો.

સાધારણ, વિ० [સં.] સામાન્ય; સૌની સમાન હોય એવું; મધ્યમ સરવું; નિત્યનું; સદૃશ સ્વભાવનું; સર્વેને ગમ્ય હોય એવું. (૧) સમાન-વાળું; સમાન; મધ્યમ પ્રતિનું. (૩) ગૌરવ રહિત; સાદું. (૪) ૬૦ સંવત્સર માનો એક સંવત્સર.

સાધારણતા, સ્ત્રી० સાધારણ-પણું; સાદાપણું; સામાન્યપણું.

સાધિત, વિ० [સં.] સાધેલું; સદ્ધ કરેલું. (૧) બીજા કપરથી બનાવાયેલું (૩) પાર પાડેલું; નકકી કરેલું. (૪) વરા આણેલું કે કરેલું.

સાધુ, વિ० [સં.] સાદું; ઉત્તમ. (૨) શુદ્ધ; પવિત્ર. (૩) પ્રામાણિક; શીલવાળું. (૪) સદૃશ્યવાળું. (૫) પુ० સમજન; સત્યુત્તમ. (૬) બાલો; બેળો; વેશગી. (૭) નીતિમાન અને બક્ત માણસ તે.

સાધુતા, સ્ત્રી० સાધુપણું; મુજનતા. (૨) વૈરાગ્ય; ત્યાગ; નિઃક-પદીપણું. [ બક્ત અને જ્ઞાની પુરુષ. સાધુસંત, પુ० સમ્યક્તિવાળો; સાધ્ય, વિ० [સં.] સિદ્ધ કરાય એવું; સાધ્ય; સાધનીય [નમરાટ; દોષ. સાધવસ, નં [સં.] બીક; લય; સાધવી, સ્ત્રી० જુ० સાધવી.

સાન, સ્ત્રી० [ અ. ] ઇસારત; આપ મયકારો; સમરયા, (૨) સમ-જણ; અકલ; છુદ્ધિ; સાન. કહે० સોબે સાન નેં પિરે વાન, (૩) છટા. (૪) આડ; આંટી; મીરવી (૫) લાજ આળસ; સરમ. [ વાસક.

સાનક, સ્ત્રી० હીબ; રકાબી; સાન-દાસ્ય, નં આનંદ સાથેજ અચંબોડપણો તે. [તલનો લયકો. સાની, સ્ત્રી० તેલ ભર્યાં કચરેલા સાણકુળ, વિ० અનુરૂપ પડેલું; આજીવ સહિત; વિનય ભર.

સાનુસ્વાર, વિ० અનુસ્વારવાળું. સાન્વન, નં [સં.] આસાસન આપવું તે; સાન્ત પાડવું-ટાકું પાડવું અને ધીરજ આપવી તે.

સાન્નિધ્ય, નં [સં.] પાસે-પણું; સમીપતા.

સાપ, પુ० [ સ. સર્વ. ] નાગ; જુનંગ; અહિ સાપની કાંચળી=સાપના સરીરની ખોલ. [ માદા.

સાપણ, સ્ત્રી० નાગણ; સાપની સાપણામણી, સ્ત્રી० સાપના

હણા તેવો દાવ રંજનો ઘણો એક  
અવ. [ ધવાણું : દોષિત; ગુનેશ્વર.

સાપરાધ, વિં [ સં. ] અપસ-

સાપિંઠય, -વિં [ સં. ] ગ્રાહનો

હક પહોંચતો હોય એવું કુટુંબીઃ  
ગ્રાત્ર કે વંશનું; પિતરાઈ. [ કલ્પો.

સારોલિયું, નં સાપતું બન્યું;

સાદ, વિં [ કા. ] સ્વચ્છ;

સાકપું. ( ૨ ) ખાકા, ટેકરા અને  
ગુંચવગરનું; અપાઠ; એક સરખું;

સરલ. ( ૩ ) લીસું; સુંવાણું. ( ૪ )

સ્પષ્ટ; પ્રકટ.

સાફી, સીંચ અલમ. ( ૨ ) યલ-

નની કુમારી સાફ ઘડને ગ્રાંમાં આવે

કે માટિ રાખવામાં આવતો કપડોનો

કો. ( ૩ ) પતરાઈ. ( ૪ ) વિં

ગતરવગરનું.

સાકાખડું, ( સાખડું ), વિં

ધું; તમામ; સાવ; સમૂળજી.

સાખર, નં સાખાર રાગકાં.

વાણું એક નવનું હરણ. ( એનું

રાગકું સાખરશીયું કહેવાય છે. )

સાખરી, સીંચ સાખરી માલ.

સાખળિયો, પું કુખ દહાની

વેપાર કરનારો; ધાંચીની એક નાલ.

સાખીત, વિં સિદ્ધ; પુરવાર;

સાધુત, વિં આધુ; અખોવન;

જેહું તે તેણુંજ; સંગીત; નકર.

સામેલો, પું વરની સાથે થયું-

ગામઘને ઘાડે બેઠેલો સાથી.

સામ, પું [ સં. ] ત્રીજો વેદ;

અથવા માંથી લીધેલાં એવ સૂક્તોનો

સંગ્રહ તે.

સામ, પું [ ઇં. સ્વામી ] સ્વામ;

સ્વામીઃ વલ્લભ. ( ૨ ) સમાધાની

પૂર્વક કામ સાધી લેવાનો પ્રકાર તે.

( ૩ ) તાલીવ.

સામઝી, સીંચ એક કાચ

કરવાને માટે બેઠેલાં ઉપકરણ-સામન

વગેરે; સંભાર; સાહિત્ય. ( ૨ ) વતરાણું.

સામર, વગેરે; ( ૩ ) રસોઈનો સામાન.

( ૪ ) ખાવાની વિવિધ વસ્તુઓ.

સામરડું, વિં સાથે સાથું; કાક-

જમ; એકતરણી. ( ૨ ) વમામ; સર્વ.

( ૩ ) ઉપડ.

સામત, પું સામંત.

સામનસુમન, પું સરસામાન;

પરચૂરણ ઉપયોગની વસ્તુઓ; સામઝી;

સાહિત્ય. [ સં. વિરહતા. ( ૨ ) લડાઈ.

સામનો, પું સામે ધવાપણું

સામર, નં એક સાંઠ.

સામરથ, નં [ સં. ] બળ; ભોર;

સહિત. ( ૨ ) મજદૂર; થમતા ( ૩ )

જલ્લ; અસર કરવાની શક્તિ. [ તને લગતું.

સામચિક, વિં સમવપરાણું; વખ-

સામસાધુ, અં એક બીજાના

ચેલ એક બીજાની સાથે રહે એમ.

( ૨ ) વિરહ; સ્પર્ધામાં; પ્રતિપક્ષ.



સામણું, વિ० [ સં. જ્યામ. ]  
ધેર-ઠાળાસ પડતું. નીહું.

સામંજસ્ય, ન૦ [ સં. ] ચોગ્યતા;  
ધટારથપણું; બરોબર પણું; ચોક્કસાઈ.

સામંત, વિ० ભેટવું; પાસેવું.  
(૨) પુ० સામાન્યમાનો નાનો રાજા;  
ઠાકોર. (૩) મોટા લડવૈયો; સરદાર;  
લશ્કરનો નાયક.

સામાજિક, વિ० [ સં. ] સમાજ  
સંબંધી; સંસાર સંબંધી.

સામાહરતક, પુ० [ ફા. ] ઘેલુ-  
ઘેલુની બાબત એક બીજાને સામસામી  
કરી આપેલું ને લખાણું તે.

સામાન, પુ० છવન વ્યવહારને  
મટિ ભેઈવી ને વસ્તુઓ વગેરે તે;  
સામગ્રી, સાહિત્ય; સરંભમ; રાય-  
રચીલું; ધરવખસો; ઉપકરણ.

સામાન્ય, વિ० [ સં. ] સર્વને  
એક સરખું લાગુ પડે એવું; સાધારણ;  
મુખ્યમ; વચ્ચાળેલું. (૨) ખાસ  
નહિ એવું. [વર્ગને લાગુ પડે એવું નામ.

સામાન્યનામ, ન૦ આખા  
સામાન્ય, સ્ત્રી० [ સં. ] સર્વે

પુરુષથી ભોગવાય એવી સ્ત્રી, વારાં-  
ગના; વેરયા.

સામાપ્રાપ્ત્યમ, સ્ત્રી० બાદરવા  
શુદ્ધિ પ્રાપ્ત્યમ; કપિ પંચમી.

સામાવાળિયો, પુ० ચિરહ  
પક્ષનો માણસ; રાત્રું; હરીફ; મતિપક્ષી.

સામાવાળો, પુ० સામાવાળિયો.  
સામાસામી, અ० એક બીજાની

સંમુખ એમ; મોટામોટ (૨) એક  
બીજાની સામે. (૩) જતોજત, કિં  
મ૦ સામાસામી આવવું=જતોજત  
લડાઈ કરવી; ઝગમગવું. [પાસેપણું.

સામિધ્ય, ન૦ [ સં. ] સમીપતા;  
સામીલ, વિ० [ ફા. ] સામેલ;

ભેટાયેલું; મળેલું. (૨) ભાગીદાર;  
હિસ્સાવાળું. (૩) સોબતી; મદદમાર.

સામું, અ० સંમુખ; નજરે  
આગળ (૨) ઉલટું; વિરુદ્ધ; અવળું.

(૩) બેમર્યાદપણે (૪) સ્પર્ધામાં;  
હરીફાઈમાં. (૫) તરફ; બાજી. (૬)

અઠકાવ; અવરોધ (૭) વિપક્ષ તર-  
ફ. (૮) બદલા-સાટામાં એમ. હાનું.

રમાં; રૂબરૂમાં; પ્રત્યક્ષ; મોં આગળ.

સામુદ્ધુનિ, સ્ત્રી० પાણીના ને  
મોટા ભાગને ભેડનારો પાણીનો

નાનો ભાગ.

સામુદ્રિક, વિ० શુભાશુભદર્શક  
સરીર પરનાં ચિહ્ન સંબંધી. (૨)

સરીર પરનાં ચિહ્ન પરથી ને શુભાશુભ  
વર્તવામાં આવે છે તે સંબંધીલું.

સામે, અ० સામું.

સામેલ, વિ० સામીલ.

સામૈયું, ન૦ વાજતે ગાનતે  
સામા લેવા જતું સરખસ.

સામો, પુ०. વગર ખેડ કે વગર  
નાવે થઈ એક જતનું ખડ ધાન્ય.

સામોપચાર, પુ० [ સં. ] મીઠાં  
વચને કરીને મનવણું તે.

સામાન્ય, ન૦ [ સં. ] નેમાં  
ધણું ખાડિવાં રાખ્યોહોય એવું એક મોડ

રાગ્ય તે; મહારાગ્ય; ચક્રવર્તીરાગ્ય;  
શહેનશાહત.

સાચક, ન૦ [સં.] બાણ; ચાર;  
લીર. (૨) ખડગ; હથિયાર,  
સાચબી, સ્ત્રી૦ જી. સાહેબી.  
સાચબો, પુ૦ જી. સાહેબ. (૨)  
મતિ, વર.

સાચર, પુ૦ સાગર; સમુદ્ર;  
હરિયો. (૨) કવિ; કાવ્ય કરનારો.  
સાચરી=કાવ્યવિદ્. (૩) કેરી ચીને  
ઉપરનો કર તે. [સમીસાંજ.

સાચકાળ, પુ૦ સપ્તાકાળ,  
સાચુજય, વિ૦ સાચે મળી જય  
એવું, સમાઈ જય એવું.

સાચો, પુ૦ મદદ; સહાય; આ-  
શરો (૨) ક્રિકેટનો ગ્લોબો  
સાર, વિ૦ સારું.

સાર, પુ૦ કસ; સત્વ. (૨)  
તાત્પર્ય; મતલબ; સારાંશ- (૩)  
મૂલાર્થ. (૪) હોરો; હેઠ. (ખ) લાભ;  
ફળ; માલ. (૬) સ્ત્રી૦ સારવાર;  
આત્માસના (૭) સંતવના; બરદાસ.

સારક, વિ૦ [સં.] પેટમાનો  
અધોવાયુ બહાર કાઢે એવું. (૨) ઠીક  
ઠીક કરનાર; શુંય કાઠનાર; હોળનાર.

સારડી, સ્ત્રી૦ જી. સારડી.  
સારણ, ન૦ પાણીનું વહેણ;  
ખાદેલી નહેર (૨) વિ૦ સારનાર;  
નિભારનાર; ચલાવનાર. (૩) ન૦ પેડુ-  
માની આંતરડાની ગાંઠ.

સારણગાંઠ, સ્ત્રી૦ પેડુમાંની

અંતગાંઠ જે વાયુના બેર કાચળીમાં  
સરી પડે છે તે

સારણી, સ્ત્રી૦ [સં.] નહેર;  
વહેણ; નીક. (૨) કોણક; કોઠો.

સારતા, સ્ત્રી૦ સારપણું;  
સત્વપણું. [નારો; ગાડીવાન.

સારથિ, પુ૦ [સં.] રથ હાંકી-  
સારપણું, કિં સં કચારામાંના  
નકામાં છોડ વાણી નાખીને પાછા  
કાઢવામાં દાખવા. [તંત્રવાલ.

સારમંડળ, ન૦ એક ભતનું  
સારવા, સ્ત્રી૦ ફળદ્રુપ જમીન.

સારવાન, પુ૦ ઉંઠવાળો; રાયકો.  
સારણું, કિં સં આજ કરણું;

તર્પણ કરણું. (૨) કાણું પાડણું-  
(૩) પરોવણું, અંદર ધાલણું; પેસા-

ડણું. (૪) દુ.ખ દેણું; કનડણું. (૫)  
ખેરવણું; પાડણું (૬) આંજણું;

લગાડણું; ચોળણું; ધસણું. (૭) પાર  
પાડણું; નિભાવણું; ચલાવણું; (૮)

વગાડણું; બળવણું.

સારસ, ન૦ સરોવર કાંઠે રહેતાં  
લાલ પગ અને લાલ આંચનાં રાખોડિયા  
રંગનાં પંખી

સારંગ, પુ૦ [સં.] એ રાગ.  
(૨) મૃગ; હરણ. (૩) ધનુષ્ય;

આપ; કામડું. (૪) હાથી; ગજ. (૫)  
(૫) સિંહ (૬) ભમરો.

સારંગપ્રાણી, પુ૦ [સં.] જેના  
હાથમાં સારંગ ધનુષ્ય છે એના વિધ્ય.

સારંગી, સ્ત્રી એકં ભતનું તંત્ર-

વાદ્ય. [ ( ૨ ) મેળ; દેસ્તી.  
 સારાશ, સ્ત્રીં સારાપણું. બલાઈ.  
 સારાસાર, પુ. સાર ને અસાર તે;  
 સારા ખોટાનો વિચાર રાખવાપણું તે.  
 સારાસારી, સ્ત્રીં એક બીજામા  
 સારો સ બંધ હોવાપણું તે; મેત્રી,  
 દોસ્તી (૨) પ્રેમની ગાઠ [વાત્સલ્ય.  
 સારાંશ, પુ. સાર ભાગ, મતલબ;  
 સારિકા, સ્ત્રીં પોપટની માફક  
 શીખવેલું બોલે એવી એક પંખણી;  
 મેના. | પરિભાષા.  
 સારીગમ, શ્રી સંગીતના સ્વરની  
 સારીપેઠ, અ. સારીપેઠે; પુરતી  
 રીતે; ( ૨ ) ખૂબ; પુઠ્ઠળ; બેઠેએ  
 તેણું (૩) તંદુરસ્ત.  
 સારીવા, એક ઔષધ,  
 સાઈ, અ. માટે; વાસ્તે; લીધે.  
 સાઈ, વિ. સુંદર; સરસ; રહું.  
 ( ૨ ) આપું; બહું; પૂણું. કિં પ્ર.  
 સાઈ કરવું = મટાડવું. સુધારવું.  
 સાઈવડું, ન. ચોખ્ખો પાપડ.  
 સારાં, પુ. સારપાત્રકા; વર્ષ દર-  
 નિયાન બનવાના બનાવોની આગાહી.  
 સાથું, વિ. [ સ. ] અર્થયુક્ત.  
 ( ૨ ) ના. ટોળું; બારણું.  
 સાથુંક, વિ. સફળ; થોડું.  
 સાથુંકય, ન. સફળતા; ફલ  
 કૃત્યતા; પૂણ તા; પ્રમાણ.  
 સાથુંવાઈ, પુ. માલ વેચવા  
 માટે દરનારો વેપારી; વણબદો. (૨)  
 સંધવી: યાત્રાગુઓને લઈ જનારો  
 સામિયો.

સાર્વજનિક, ૧૫૦ સર્વ જાણતા  
 ઉપયોગનું; બહાર પ્રજાના ભોગવટાનું.  
 સાર્વત્રિક, વિ. સર્વ ક્રેદાણે  
 વ્યાપી રહેલું; સર્વ ત્ર લાગુ હોય એવું.  
 સાર્વભૌમ, વિ. [ સ. ] સર્વ  
 ભૂમ ઉપરનું; ચક્રવર્તી; રાહેનસાહી.  
 સાલ સ્ત્રીં વર્ષ; બાર મહીના  
 જેટલો કાળ ( ૨ ) વર્ષની-પાંચની  
 મોસમ ( ૩ ) વીંધમાં બેસે એવો  
 છંદા-અળી તે ( ૪ ) નડતર; દ્રશ્યત;  
 આડખીતી, ફાંસ.  
 સાલગીરી, સ્ત્રીં વર્ષગાંઠ;  
 જન્મદિવસ [ધાત્રપુષ્ટ વનસ્પતિ.  
 સાલમ, પુ. એક જાતનો ફંદ  
 સાલવડું, વિ. સ. બેસતાં  
 કરીને ઉભું કરવું; સાલ ધાલવાં. (૨)  
 ગુંચવી નાખવું; મુજાવડું; (૩) બંધ  
 બેસવું કરવું. | તુલકમસર.  
 સાલવાર, અ. વરસવાર; વર્ષા-  
 સાલવારી, વિ. વર્ષાતુલકમવાળું.  
 સાલવું, વિ. અ. ગુંચવું;  
 ખટકવું; રહીસીને આંબાવું. ( ૨ )  
 લાગવું; અસર થવી  
 સાલસ, વિ. નાંદિ આકર;  
 નરમ સ્વભાવનું; બહું, ( ૨ ) વિવેકી;  
 મર્યાદશીલ; સરમાળ  
 સાલસાઈ, સ્ત્રીં લલમનસાઈ;  
 સાલસપણું. (૨) સરલતા; નરમાશપણું.  
 સાલોણું, વિ. ભોળું; નિબં-  
 થી; નિષાલસ, ( ૨ ) દંત્રવ્યગરનું;  
 સાલિયાણું, ન. સાલોસાલ  
 મળ્યા કરે એવું વેતન; છવાઈ.

સાલિયું, ન૦ વર્ષાશન. ( ૨ )  
વે૦ સાવસાવનું; વાર્ષિક. ( ૩ )  
શબ હાલેલું આહું.

સાલોક્ય, ન૦ [ સ. ] બલ.  
કપલાને પ્રાપ્ત થવું તે; મુક્તિના  
૧૨ પ્રકારમાંની એક મુક્તિ કે નેત્રી  
કુંઠમાં વાસ થાય છે.

સાહસો, પુ૦ સાડી-સાડસો;  
એવો પહેવાનું ધાવણ.

સાવ, વિ૦ [ સં. સર્વ. ] તમામ;  
પુ; અ૦ ( ૨ ) વર્ણ; બિલકુલ.

સાવકું, ૧૦ [ સં. સાવત્તીક. ]  
૧૨માઈ, બીજી માનું; સાવકી મા-  
વાને જન્મ આપનારીની સોહય તે;  
પરમા. [ યાર; ભગવ; સચેત.

સાવચેત, વિ૦ સાવધાન, હોશિ.

સાવચેતી, સ્ત્રી૦ સાવધપણું;  
વધાનતા; હોશિવારી; ભગતિ. (૨)  
પરદાસી; વપાસ; વજવીજ.

સાવજ, પુ૦ સિંહ; એક ઢિસક  
મઘી પ્રાણી. (૨) વિ૦ જન્મથી; રાની.

સાવધ, વિ૦ સચેત; ભગવ;  
પરદાસીવાણું.

સાવધાન, વિ૦ [ સં. ] સાવધ;  
૧૨; ખબરદાર. ( ૨ ) ધ્યાન દઈ  
ડ; સુલક્ષણ. [ સાવધાની.

સાવધાનતા, સ્ત્રી. સાવધાનપણું;  
સાવધાની, સ્ત્રી૦ હોશિવારી;  
૧૨દાસી. (૨) વપાસ.

સાવન, [ સં. ] સર્વ સંબંધી;  
ની ચાલ પ્રમાણેનું-સાવન માસ,

સાવનવર્ષ. [ ધાસની ગાહું; મેસુણી.  
સાવરણી, સ્ત્રી૦ ક્યારે હાલવાની  
સાવરણો, પુ૦ ગોટી સાવરણી.  
સાવણ્ય, વિ૦ [ સ. ] સમાન  
વર્ણનું. (૨) ન૦ એક ભત્રીયત્વ.

સાવણું, ન૦ સકાર; આપણિયું.  
સાવિત્રી, સ્ત્રી૦ [ સં. ] ગાયત્રી,  
(૨) શિવપત્ની; હમા, પાર્વતી (૩)  
પ્રજ્ઞાની સ્ત્રી.

સાણું, કિં સ૦ સહાણું; પકાણું;  
જાણણું. (૨) કબજે લેણું. (૩) ટોકા દેવો.  
સાશ્વર્ય, વિ૦ આશ્વર્યપૂર્ણતા;  
અવિરમય; અચંબાપૂર્વક

સાશ્વર્ય, ૧૦ અ૦ [ સં. ] આઠે  
અંચ સહિત, આઠ અંમ-મસ્તક  
આંખ, હાથ, છાતી, પગ, કુંઠણ, મન  
અને વાણી

સાસ, પુ૦ [ સં. જાસ. ] વાસ;  
હમ (૨) હાંફ. (૩) જીવ. હલે ચાસ  
ત્યાં હમી આરા

સાસરવાસ, પુ૦ સાસરામાં  
વસવું-રહેવું તે; ( ૨ ) સાસરે જતી  
હીક્કીને કપડાં વગેરે અપાય છે તે.

સાસરવાસો, પુ૦ છાતીને  
સાસરે જતાં આપવાનો સરસામાન  
વગેરે તે; દરિયાવર.

સાસરવેલ, સ્ત્રી૦ સાસરાના  
કુટુંબનો પરિવાર તે

સાસરિયાં, ન૦ સાસરાનાં સ્રનાં.

સાસરું, ન૦ વધુને વરના બાપનું  
અને વરને વધુના બાપનું ધર-કુટુંબ  
વગેરે તે.

સાસુ, સ્ત્રીં [ સં. જયુ. ] વહુને  
વરની મા અને વરને વહુની મા તે.  
ખાઈછ. [વર: પતિ.

સાસુનથો, પું સાસુનો ઠોઠનો:  
સાસુડી, સ્ત્રીં સાસુ,  
સાસોદ, વિં સાસોર; હાંદણં.  
સારના, સ્ત્રીં [છં.] ગાયને ગળે  
જે ગોદી જેવી આમડી લખડે છે તે:  
ગાંધાળ.

સાહ, પું રાહ; સાહકાર.

સાહચર્ય, નં [સં.] બહુ ગાંઠ  
સંબંધ તે; સાથે રહેવા ફરવાપણું તે:  
પ્રુખ પવિચર. (૨) મેત્રી; ગાંઠો સહ-  
વાસ. (૩) સમાનતા, (૪) સહવાસની  
અસર. [સ્વાભાવિક, કુદરતી.

સાહજિક, વિં સહજ એતું તે:

સાહજેબ, વિં સાહજેગ; ખરે-  
ખરી સાખદાર; રહ્યું કરે તે વખતેજ  
નાણું આપવાં પડે એવું.

સાહજોગી, વિં સાહજોગી.

સાહજે, વિં આગળથી નહિ  
વિચારિતું; અવિચારી; કતાવનિયું.  
(૨) નં અવિચારી કામ (૩) શરૂત્વ  
(૪) ઘાઘ; ધાંધલ.

સાહજિક, વિં અવિચારી; કતા-  
વનિયું; લેખમ ખેડનાર (૨) દિગ્મ-  
તંત્રાણું; બહાદુર.

સાહજિકતા, સ્ત્રીં સાહજિકપણું.

સાહાણું, કિં સં સહાણું.

સાહિત્ત, [સ.] જ્યોત્ષમાં લખા-  
યદું લખાણુ; વાર્તાઓ; રસ લખાવે

એવું મનોરંજક લખાણુ; કાવ્ય વગેરે  
તે. (૨) સાધન: સામગ્રી; ઉપકરણ.

સાહું, વિં [સં. સાધુ] સારો:  
પ્રામાણિક; સાખવાળો.

સાહુંકાર, પું પ્રામાણિક માણસ  
તરીકે જેની આખર દોષ તે; રાહક.  
(૨) કલો માણસ રં પ્રેમ ચીનતો  
સાહુકાર=ચોર; ઉઠાડગીર

સાહુંકારી, સ્ત્રીં પ્રામાણિકતા;  
વહેવારમાં સચ્ચાઈ; સાખ; આખર.  
(૨) સુજનતા; સલાહ.

સાહુડી, સ્ત્રીં સિસોળિયાંવાળું  
એક ચાર પચુ માણી.

સાહેત, બં (સ્ત્રીં) નિમ્મેષમાં;  
જરાંક વારમાં; સાત્યમાં. (૨) વિષય:  
સેકંડ; આંખ મીચાઈને ઉપડે એટલો  
ઠાજ તે. [આપનાર.

સાહેક, પું સાફી; જુખાની  
સાહેદી, સ્ત્રીં સાફી—સાખ  
આપનાર. (૨) જુખાની, પુરાવો.

સાહેબ પું માલીક; ધણી;  
સેક. (૨) સ્વામી. (૩) મોટા  
માણસ; શુદ્ધરથ. (૪) મહોજાન;  
મુરખી. (૫) કચર; મજુ. (૬)  
ટાપીવાળો; પુરોષવાસી.

સાહેબખાની, વિં જેથી જતણું;  
ખાનદાન માણસોનાં ઉપયોગનું.

સાહેબખાદી, સ્ત્રીં શુદ્ધરથ  
અથવા ઉમરાવની દીકરી; કુંવરી.

સાહેબખાદો, પું શુદ્ધરથનો  
પુત્ર; ખાનદાન કુટુંબનો નખીરો.

સાહેબલોક, પુ. ગૃહસ્થ. મોઢા  
બાધેદારવૈભવી ને મોઢા માલ્યસા-  
(૨) ગોરાલોક; યુરોપિયનો.

સાહેબી, સ્ત્રી. ગૃહસ્થાધ; અ-  
ખીરી; નદોજલાલી; ધણો વૈભવ;  
શેઠાધ. (૨) ધણીપણ; સત્તા.

સાહેબો, પુ. સ્વામી; વર; ધણી.  
સાહેર, પુ. સાયર; સાગર;  
સમુદ્ર; દરિયો [(૨) એક જાતનું ફૂલગાડ.

સાહેલી, સ્ત્રી. સખી; બહેનપણી.  
સાહ્ય, સ્ત્રી. સહાય; મદદ; કુમક.  
સાહ્યતા, સ્ત્રી. સહાયતા; મદદ.  
સાહ્યો, પુ. કુમક; આય; ટેકો;  
આશ્રય. [વાનું ચંત્ર. (૨) ડાંગર, બાત.

સાળ, સ્ત્રી. સાળ; કાપડ વણ-  
સાળવી, પુ. સાળ પર કાપડ  
વણવાનો ધંધો કરનાર. (૨) તેઓની  
એક ન્યાત.

સાળાવેલી, સ્ત્રી. સાળાની વહુ.  
સાળિયું, ન. જડા ચાખાની  
ડાંગર.

સાળી, સ્ત્રી. વહુની બહેન.  
સાળુ પુ. સ્ત્રીઓને ખેડેવાનું  
ઝીણપોતનું ઘઉં.

સાળુડો, પુ. સાળ.  
સાળેલી, સ્ત્રી. સાળાની વહુ.  
સાળો, પુ. [ સં. ક્યાલક. ]  
વહુનો ખાંધ. [ કહિર.

સાંધ પુ. ખુદા; પરમેશ્વર. (૨)  
સાંધ, પુ. આતિગન; ભેટ. (૨)  
અગોઅંગ મળવાં તે. (૩) એમકુરાજના  
સમાચાર; ખબર અંતર.

સાંકડ, સ્ત્રી. અડવણ; સંકડા-  
મણ; મુશીબત; સમાચાર; ખબર  
અંતર.

સાંકડું. વિ. સમાસ યાચ નહિ  
એવું; પહોળું નહિ એવું. (૨)  
ભીડાવું; પાસે પાસે હોય એવું.  
(૩) ઘટ સહિત; તંગીવાળું; ઓછું;  
ઘાડું. (૪) મુશ્કેલી

સાંકળ સ્ત્રી. ધાત્રીની કડીઓ  
જોડીને બનાવેલો ધાટ (૨) કડી; આંકડી-

સાંકળ, સ્ત્રી. જમીન બરવાનું  
એક માપ; ૧૦૦ ફુટ લંબાઈનું માપ.  
સાંકળ રીતિ એક ખીલ સાથે સંબંધ  
રાખતી રકમોના હિસાબ ગણવાની  
એક રીત.

સાંકળણું, કિં. સં. એક ખીલ  
સાથે જોડવું-વળગાડક; ગુંથણું. (૨)  
ગુંથવણું; વિંટાળણું.

સાંકળિયું. ન. અતુલભલિકા;  
નંબરવાર કરેલું ટિપ્પણ; સૂચિ.

સાંકળી, સ્ત્રી. કડીઓ વગેરે  
એક સાથે જોડી કે ગુંથીને બનાવેલો  
ધાટ; સેર. (૨) સોના રૂપાના તારની  
ગુંથણીની માળા વગેરે. (૩) ભેળવેલું-  
મિશ્ર કરેલું એવું.-તલસાંકળી.

સાંકળું. ન. સોના રૂપાના  
અઠોડા એક ખીલ સાથે જોડીને બના-  
વેલો એક ધાટ. [ સંકેત સંબંધી.

સાંકેતિક, વિ. [સં] સંકેતનું;  
સાંખણું, કિં. સં. ખમણું;  
સહેવું; વેઠવું. (૨) ખામણું

કીલ્લવું. (૩) કામા રાખવી; સહી રહેવું. (૪) માપવું; અડસટા કાઢવો. (૫) બેસાવર કરી લેવું.

સાંખ્ય, નં સરખામણીનું માપ-બાર તે. (૨) ખડતર સખેલું ખેતર; વાસી ખેતર.

સાંખો, પું એકનો સંકેત.

સાંખ્ય, નં [ સં. ] ૦ દર્શન-શાસ્ત્રીમાનું કપિલ મુનિદ્વૃત દર્શનશાસ્ત્ર.

સાંગ, સ્ત્રી સખીના આમારનું એક લોકાનું કવિયાર.

સાંગ, વિં [ સં ] અંગો સંદિત; બધા ભાગ-સંદિત. (૨) આશું; તમામ; સંપૂર્ણ. (૩) એકનો સંકેત.

સાંગરી, સ્ત્રી સમઠાની રાંગિ.

સાંગણું, નં બાળકની કોટમાં પ્રકેરવાની વાપ નખ નાખેલી માળા.

સાંગામાંથી, સ્ત્રી દોરી-પાટી-શુદ્ધેલી કહેડાવાળી લાકડાની કુંદર માંથી; દેશી બનાવટની પુરણી.

સાંગા, સ્ત્રી માડીનો કહેડાવાળો માંચડો. (૨) કહેડાવાળો ખેડક.

સાંગોપાંગ, વિં અંગ વપાંગ પ્રદિત; તમામ; અથેતિ; સંપૂર્ણ.

સાંચરણું, કિં અં સંચરણું; વધાય ચણું. (૨) સંચરણું; કંકું કરણું.

સાંચો, પું ચંચ; સહેલાઈથી મ થાય એવી શુભિવાળી બનાવટ; મા. (૨) બીજું. (૩) આકું. [ વખત. ] સાંજ, સ્ત્રી સંધ્યાકાળ; દીવા

સાંજ, સ્ત્રી સાંજે આવનાં ઓઢ;

(૨) આવી.

સાંજે, અં સંધ્યાકાળે; સુપ્રતિ સમયે. [ માલે.

સાંજો, પું સંજેરીમાં બરવાનો

સાંઠો, પું ધાસ, બાજરી અને

જુવાર વગેરેનો પેરવાળો લાંબો શેઠો.

સાંડસી, જું સાલુસી; ચાપિયો.

સાંડસો, પું જુ. સાલુસો.

સાંડ, પું આખલો; ગીધો; નંદી.

(૨) નિરંકુલ માલુસ.

સાંડણી, સ્ત્રી દલાવળી ચાલનું

સવારીનું ઘંટ. (૨) ઘંટની માદા; ઘંટડી.

સાંદિયો, પું સવારીનો ઘંટ.

સાંતરું, નં રસોઈની સામગ્રી;

એક દિવસનું સીધું. [ હુપાવણું.

સાંતણું, કિં સં સંતાલણું;

સાંતબણું, કિં સં થોડા ધી કે

લેલમા લગણું.

સાંતિકું, નં લગ.

સાંતી, સ્ત્રી એક હળથી ખેડાય

એટલી જમીન. (૨) એક હળનો

ખેડણ. (૩) લગ.

સાંતીવેરો, પું લગ લપરનો કર

અંતેલી, સ્ત્રી બેકરાંની એકરમત.

સાંથ, સ્ત્રી ખેતી કરવા બદલનું

જમીન લાકું; એક લાકું; મણીત.

સાંથણું, કિં સં સાંથે આપણું;

ખેડવા માટે જમીન લાકે આપવી;

માંગેલે આપણું. (૨) લોકણું; સંલગ્ન કરણું; રોકણું. ૫.

સાંધી, વિં ખેડવા માટે નેણે  
જમીન બાંધે લીધી હોય તે; સાંધે  
રાખનાર; ખેડુત.

સાંધીદો, પુ. ખેડુત; ગણતિથો.

સાંધ, સીં સાંધો. (૨) શીવણ.

(૩) નેણેલો કે સાંધેલો બાગ, શીમડું.

સાંધણુ, નં સાંધાનો બાગ;

સાંધ. (૧) સાંધણું—શીવણું તે. (૩)

અનુસંધાન વરીકે મૂકેલો બાગ; પુરવણી.

સાંધણું, કિં સં નેડણું; શીવણું;

વળગાડણું. (૧) સામેલ કરકું; એળ-

વણું; એકકું કરકું.

સાંધો, પુ. સંધાનલો બાગ;

ન્યાંજે બાગ સંધાતા હોય તે જગ્યા;

સાંધનો બાગ તે. (૩) આંતરો, થીમડું

સાંપડ, સીં સંપુટ.

સાંપડણું, કિં અં મળણું;

મામ યણું; જડણું. (૧) જન્મણું;

અવતરણું.

સાંખત, અં હમણું; હાલ;

વર્તમાનમાં. [ ખોલી.

સાંખ, સીં મૂસળની દોખંડની

સાંખેલ, સીં સખેલ.

સાંખેલી, સીં નાણું સાંખેલું.

સાંખેણું, નં મૂસળ; ટંગિર

વગેરે ખાંડવાણું છેડેલોખંડની ખોલી

વાણું છુલું.

સાંજરણું, કિં અં યાદ આવકું;

સ્મરણ યણું. (૧) એકકું કરકું.

સાંજણણું, કિં સં અવણું

કરકું. (૧) એક મન પર લેણું; બ્યાન

આપણું. (૩) માનણું; કણુલ કરકું.

(૪) ઘાદ આપવી.

સાંસણી, સીં છુપી હરકેરણી.

સાંસણું, વિં ધીમુ; નરમ; શાંત;

સથુરી રાખણું.

સાંસા. પુ. સાંસો; લંગી; અછત;

ટાંચ. (૨) મુરકેલી; વિડંબના. (૩)

ફાંફાં. (૪) સ રાય; સક; વાધો.

સાંસારિક, (વં [ સં. ] સંસાર

સ બંધી. દુનિયાદારીનું; સામાજિક.

સાંસો, પુ. સંસાય; સક; વલેમ;

ખતરો (૧) તાણુ; ખોટ; લંગી.

સાંસોટ, અં આરપાય સોંસરું.

સિકતા, સીં રેતી.

સિકલ, સીં મુખવટો; ચહેરો.

(૧) દેખાવ; ડોલ; ઢંગ. (૩) યાદ; રોનક.

સિકલીઅર, પુ. ધસીને સાફ

કરનારો, ચરાણિયો (૨) કોપ દેનારો.

સિકકર, પુ. ગ્રીસનો મહાન

સહેવસાહ; એસેક્રાંદર. (૧) ઉપતિ;

સુભાગ્યવાણું.

સિકારણું, કિં સં સ્વીકારણું;

માન્ય રાખણું; કણુલ કરકું. (૧) લેકું.

સિકોતરું, નં એક નવણું ખૂત.

સિકકાકાર, વિં છાપવાણું; નેતી

પર સુંદર છાપ આરેલી દોગ એકું.

(૨) સુંદર દેખાવણું; તેજદાર ચહેસા-

વાણું; જલમંદાર

સિકકાખંધ, વિં મદોર છાપ-

વાણું; નેતી પર સુંદર છાપ આરેલી

દોચ એવું; ખીડેલું. (૧) અનામત;

છાપબંધ રાખી મૂકેલું.



સિક્કેકટાર, સીં કટાર જેની  
છાપમાં હોય એવી મહોર અથવા  
નિસાની તે.

સિક્કો, પુ. બપ; મહોરો; ધાતુ  
વગેરે ઉપર પાડેલી આકૃતિ તે. (૨)  
ધાર; ચેરો. (૩) વલણી નાણું. (૪)  
મોટી લખોટી.

સીલવણું; કિં સં ચડવણું;  
સીડે એમ કરણું; બક્ષાવા દેવું. (૨)  
ડાહું પાડવું.

સીલણું, કિં અંચડણું; રંધાણું;  
બક્ષાણું. (૨) બળણું; દાઝણું. (૩)  
પારપડણું; સિદ્ધ ધણું.

સીટી, સીં સિસોટી; કોઠથી  
અથવા ચોઠ પર છુંબણી રાખીને  
કરવામાં આવતો તીણો લાખિ અવાજ.

સિતાફળ, નં એક નવતણું રાત્ર  
ઝાડુમાં પાકતું ફળ; અનુસ.

સિતાફળી સીં સિતાફળણું  
જાડ; અનુરી. [ પાષ; સતાર.

સિતાર, પું એક નળણું તંત્ર.  
સિતારો, પું [ ફા. ] અર્ધ;  
-તારો. (૨) નશીબ; દશાચોગ.

સિતેર, જીં સિતેર.  
સિત્યાશી, વિં જીં અસાગી

સિદ્ધ, વિં [ મં. ] પકડું; પાકું;  
નકકી. (૨) પાર પડેલું; તૈયાર; સજ્જ.  
(૩) પુરવાર કરેલું. (૪) જેણે પોતાનું  
નિઃશ્વેસ દેઢ કરેલું હોય તે; જ્ઞાનથી  
પૂર્ણ એવા સંત. [ મચ્ચાઈ; સાખીટી.  
સિદ્ધતા, સીં સિદ્ધપણું;  
સિદ્ધત્વ, નં સિદ્ધપણું; સિદ્ધાઈ.

સિદ્ધસાધક, નાં ધારેલું કામ  
પાર કરવાવાને આટ મળી ગયેલા શુભ  
ચલો તે. (૨) જેક કાપ' કરી નહો  
એવો જે તે; સિદ્ધનું ને સાધકનું એમ  
જેક કામ કરી નહોતો હોય એવો તે.

સિદ્ધાઈ, સીં સિદ્ધપણું; સિદ્ધની  
ચોટાઈ

સિદ્ધાંત, પું [ સ. ] વિચારી  
નકકી કરેલી બાબત; પુરવાર કરેલો  
નિયમ; નિશ્ચય; કરાવ. (૨) મંતવ્ય;  
વિચાર.

સિદ્ધાંતી, વિં સિદ્ધાંતવાળું;  
નકકી વિચાર ઉપર આવેલું. (૨) ન  
ફરે-કચે એવું; દેઢ કરાવણું.

સિદ્ધિ, સીં [ સં. ] પરિપૂર્ણતા.  
(૨) સુક્તિ, ફટકો. (૩) બન્ધ; ફતેહ.  
(૪) અલૌકિક શક્તિ. ચેગરાસજની રીતે  
આ સિદ્ધિઓ આઠ છે: અલિખા,

સીધવો, પું ગાદાના પાછલા  
ભાગમાં મૂકવાનું ને ટેકવું તે. [જવું;  
સિધારણું, કિં અં સિધાવવું;  
સીધી, પું આફ્રિકાનો કાળો  
ચામડોનો રહેવાસી: હળસી. [છંટકાવું.  
સીપણી, સ્ત્રીં સીપવું તે;  
સીપવું, કિં સં છંટવું; રેડવું.  
સિપાઈ, પું મુઝલમાન લડ  
વૈયો, હથિયારખંધ માણસ. (૨)  
તહેનાતમાં રહીને કામકાજ કરનાર;  
પટ્ટાવાળો. [કામ.

સિપાઈગારી, સ્ત્રીં સિપાઈનું  
સિપાત. પું સંન્યાસી; શ્રીપાત.  
સિફત, સ્ત્રીં શુભ; ખાસિયત.  
(૨) ટારીક; વખાણ. (૩) તરેહ; છટા.  
(૪) હિંમત. કરામત. [વગરનું; છાલકું.  
સિફતું; વિં છછુંદ; બરીવાર  
સિક્કાબહાદુર, વિં હિંમતવાળો  
મજબૂત મનનો માણસ.

સિક્કારસ, સ્ત્રીં [જા.] બીબના  
ભલા માટે કંઈ કહેવું તે; ભલામણ;  
ભાગવણી.

સિખંદી, જું સિરખંદી; સિખંદી.  
સિખાડો, પું ગામને લગતી  
અમુક મર્યાદાવાળી જમીન (૨) સર-  
હદ; મર્યાદા; હદ.

સિમેન્ટ, પું [જં.] પકવેલા  
ચુનાને ખૂબ બારીક સસોડીને બનાવેલો  
એક પદાર્થ; કાંઈ ચીજને સજ્જડ ચાંદાડી  
દે એવી વસ્તુ.

સિર, નં જું સિર.

સિરતાજ, પું જું સિરતાજ.  
સિરપેચ, પું જું સિરપેચ.  
સિરખંદી, વિં સમ્રાટને માટે  
સામંત રાજ્યે પોતાને ખરચે રાખેલું  
લરકર. જું સિખંદી

સિલક, સ્ત્રીં ખરચ બાદ જતાં  
રહેલી રકમ; વધારો; પુરાંત. જણસ.  
સિલસિલાખંધ, અં એક પછી  
એક એમ હારદોર (૨) અકબંધ;  
જેમનું તેમ; જેવી સ્થિતિમાં હોય  
તેવાને તેવાજ સ્થિતિમાં.

સિવડામણ, નં સિલાઈ,  
સિવડામણી, સ્ત્રીં સિલાઈ.  
સિવડાવણું, કિં પ્રે દરજ્જાપાસે  
અમુક રીતે કપડાને કાપી સાંધીને  
બેસતો ઘાટ કરાવવો.

સિવાય, અં વગર; વિના.  
સિસમ, પું સિસમ; એક ભત્તણ  
ઝાડ. (આઈ લાકડું બારે, મજબૂત  
અને રંગે કાળું હોય છે.)

સિસોડી, સ્ત્રીં ઝાડ દાખીને  
અથવા ઝાડમાં જુંમળી રાખી પવન  
કુછીને ટીલો અવાજ કાઢવો તે, સીડી.  
(૨) એક ભત્તણ ઝાડ.

સિસોળિયું, નં સાદુડીના  
શરીર પરનો ભડો શળ જેવો વાળ.

સિંચણિયું, નં પાણી સિંચ-  
વાનું પાત્ર. (૨) કુવામાં સિંચાણું  
દોરડું. સિંચણિયો=પાણી સિંચનારો.

સિંચવું, કિં સં કુવામાં મૂકવું;  
કાંચવું. (૨) છંટવું; રેડવું; પાણી

સીમંત, નં [ સં. ] સે શો:

(૨) અધઃસ્ત્રી

સીમંતિની, સીં સોવાસણ;  
સૌભાગ્યવતી (૨) અધઃસ્ત્રીયતઃ; ધેણુ.

સીમા, સીં [ સં ] ઇદ; મર્યાદા  
(૨) મર્યાદિત ભૂભાગ તે.

સીયમ, વિં ઉત્તરતા દરજ્જાનું;  
હલકી જમીન.

સીસું, નં સહેજ ઝાંખા બોદણી  
રંગની અઠ ધાતુ (એની બાંદુની ગ્રાળી  
એ અને બદન વગેરે ચીજો અને છે.)

સુ અં [ સં. ] સારં, સુંદર,  
વધારે વગેરે અર્થે બતાવનારો આવશ્ય.  
(૨) વિં સરખું.

સુધ, સીં સોય  
સુધજણુ કિં અં સુધું. (૨)  
કામ બંધ નરખું; માગીવાળું.

સુધરહેણું, કિં અં જગતા પરી  
રહેણું ૧/ બિસી રહેણું; અનુલોભી રહેણું  
સુક સીં સુકવણું, ચાકતા;  
સુકાપણું. [ સુસાધ્ય.

સુકર, વિં [ સં ] સહેણું; સરથ.

સુકલકડી, વિં લાકડી જેવું  
સુકું. દુળ શરીરનું. [ સુકવણું.

સુકવણી, સીં સુકવણું તે (૨)

સુકવણું, નં વાવેલ વગેરેનું

સુકાણું તે કોરકું [ સુકાય તેમ કરવું

સુકવણું, કિં સં સુકવા મૂકવું;

સુકવણું, સુકાણું.

સુકવણું, કિં અં બિનારા

સુકવણું, કરમાણું.

સીમળાણું (૩) દુર્બળ યથ જણું.

સુકાન, નં [ સં. ] વહાણને  
ધારેલે માર્ગે ચલાવનારી કળ; વહાણનું  
ફળું. (૨) કળ; કુંચી; લગામ; કણું.

સુકાની વિં વહાણને ચલાવનાર  
ખલાસી કણુંધાર. 'ચાક યથ જણું.

સુકાણું, કિં અં કોરું પડણું;

સુકાળ, પું અન્નાદિકના સાગ  
પાકવાળો વખત સારો વખત. [ આખર.

સુકીર્તિ, સીં સારી નામના;

સુકુ વિં [ સં. ] શુદ્ધ [ બિનારા  
રહિત કોરું (૨) સુકાધ અર્થે; દુર્બળ

(૩) કાલકું ખાલી સુકા દુકાળ=વરસાદ  
વચર પડેલો કળ. સુકું અં ક=તદન સુકું.

સુકુમાર વિં, યથું કામળ;

નાજીક. નરમ સુંવાળું.

સુકુમારતા, સીં કામળપણું;

મહતા નાજીકાઈ. [ પુરય.

સુકુત, નં [ સં. ] સારું કામ;

સુકુતિ સીં સં] સુકુત.

સુકા, પું ચલમમાં પીવાય

એવો વમાકુનો શુકા

સુકોમળ વિં સુકુમાર; કુમળું.

(૨) પોચું; નરમ; સુંવાળું.

સુકકો, વિં હુબો; કોરકો. (૨)

પૈસા વગરનો; ખાલી

સુખ. નં શરીર અને મન બેટને

અનુકૂળ દશાનો અનુભવ મળવો તે;

સંતોષ-વૃત્તિ, આરામ (૨) આનંદ હૃદય.

સુખકર, વિં સુખ ઉપાનવે

એણું; સુખદાયી.

પાવું. (૩) ઉપરા ઉપરી ભરવું, ગોઠવવું. (૪) બચાવ કરવું; લાવવું.

સિંચાણો, પુ. બાળ, સકરો.

સિંદરી, સીં દોરી; કાયાની દોરડી

સિંદૂર, ન. [ સં. ] પારો, સીસું ને ગધકની મેળવણીનો લાલ સુરેખ છોડો. | રંગવું.

સિંદૂરિયા, વિ. સિંદૂરના જેવા

સિંધવ, પુ. એક જાતનો ખાર.

( એ મોઢાને ઠેકાણે વપરાય છે. ) (૨) યોગ્ય અર્થ.

સિંધુ, પુ. [ સં. ] દરિયો; સમુદ્ર.

(૨) હિંદની એક મોટી નદી. [ રાગ.

સિંધુડો, પુ. ચાર ચોરો એવા એક

સિંહ, પુ. [ સં. ] એક મોટું બળ-

વાન હિંસક માણી; વનરાજ; મૃગરાજ. મોટાઈ દરેક ઉપમાએ એના નામનો ઉપયોગ થાય છે:-રાજ સિંહ, એની

મજાસિ જયવતજ હોમાવાથી જયમાં પછી એના નામના ઉપયોગ થાય છે:- કેમ શા વર્તમાન, સિંહ કે સિયાળ ?

( ૨ ) એક રાશિ.

સિંહણ, સીં સિંહની માદા.

સિંહનાદ, પુ. [ સં. ] હુકાર;

બળ અને ગર્વમયો મોટો અવાજ; ગર્જના.

સિંહસ્થ, વિ. જેમાં જહસ્થતિ સિંહ રાશિમાં હોય એવું વર્ષ. ( ખાર વરસે સિંહના જહસ્થતિ થાય છે. )

સિંહાસન, ન. [ સં. ] મોટા

માણસને બેસવા બેગ આસન તે; મોટું બેસણું--ગાદી; મુખ્યારુન;

બાદાસન; રાજ્યાસન. (૨) સુંદર ૨

કિમતી કારીગરીવાળો બેઠક.

સીક, ન. (સીં) લોખંડી ગ.

(૨) [ અ. ] માંચુ.

સીડણું, કિં સ. દાખીને બં કરવું; સજ્જડ પુરવું. ૩૦ પ્ર. બીડ સીડણું=ચૂપચાપ.

સીડી, સીં નિસરણી; દાદર.

સીત, સીં હળપુણી, કોરા.

સીતકાર, પુ. લાગણીથી નિં

બતો સીડી જેવા કીણો અવાજ. (૨) હસેરવાનો અવાજ તે. ( ૩ ) ધ્યાન

જેવવા ખરીજવા કે તિરસ્કાર બતાવવા કરવામાં આવતો અવાજ; મંદ અવાજ. (૪) ધુજતાં થતો એવા અવાજ

સીદાણું, કિં અ. કુખી થવું; પીડાવું.

સીધુ, ન. [ સં. ] દારૂ; વારણી.

સીધું, ન. રાંધી ખાવા નેટું કાચું અનાજ વગેરે તે. ( ૨ ) ખોરાકી ખરચી. ૩૦ પ્ર. સીધાં પાણી ખૂટવાં.

સીધું, વિ. પાંસરું; પાધરું. (૨) સરવ; નિંકપેટી; પ્રામાણિક.

સીનો, પુ. છાતીનો ફેલાવ; છાતીની વિરાળતા. (૨) ચહેરો.

સીપ, સીં [ સં. ] શુભિ માછલીને રહેવાઈ થર તે; છીપ.

સીમ, સીં જામને લગતી જમીન. (૨) હદ; મર્યાદા. (૩) ઇંગો.

સીમંત, નં [ સં. ] સેયો:  
(૨) અધગ્ની  
સીમંતિની, સીં સોવાસણ;  
સૌભાગ્યવતી (૨) અધરભિયાત;ધેણ.  
સીમા, સીં [ સં ] હેઠ; મર્યાદા.  
(૨) મર્યાદિત ભૂભાગ તે.  
સીયમ, વિં ઉત્તરતા દરજ્જાનું;  
હસકી જમીન.  
સીસું, નં સહેજ ઝાંખા વાદળ  
રંગની અઠ ધાતુ (એની બંદુકની ગોળી  
ઓ અને બદન વગેરે એવે બને છે.)  
સિ અં [ સં. ] સાથે, સુંદર,  
વધારે વગેરે અર્થ બતાવનારો આવધ.  
(૨) વિં સરખું.  
સુધ, સીં સોધ  
સુધજલુ કિં અં સુધું. (૨)  
કામ બંધ રૂપું; માડીવાળું.  
સુધરહેણું, કિં અં ભગતા પદી  
રહેણું ૨) બેસી રહેણું;અનુભોગી રહેણું  
સુક સીં સુકવણું, શુદ્ધતા;  
સુકાપણું. [ સુસાધ્ય.  
સુકર, વિં [ સં ] સહેલું; સરલ.  
સુકલકડી, વિં લાકડી નેણું  
સુકું; દુબળ શરીરનું. [ સુકવણું.  
સુકવણી, સીં સુકવેણું તે (૨)  
સુકવણું, નં વાવેતર વગેરેનું  
સુકાણું તે કોરડું [સુકાથ તેમ કરણું  
સુકવણું, કિં સં સુકાવા મૂકણું.  
સુકણું. જું સુકાણું.  
સુકાઈજલુ, કિં અં બિનારા  
કડી જની, કોર પડણું. (૨) કરમાણું.  
૪૬

સીમળાણું, (૩) દુર્બળ વધ જણું.  
સુકાન, નં [ અ. ] વહાણને  
ધારેલે માર્ગે ચલાવવાની કળ; વહાણનું  
ફળું. (૨) કળ; કુંચી. લગામ; કણું.  
સુકાની વિં વહાણને ચલાવનાર  
ખલાસી કણુંધાર. શુક વધ જણું.  
સુકાણું, કિં અં કોર પડણું;  
સુકાળ, પું અન્નાદિકના સારા  
પાકવાળો વખત સારો વખત. [આખર.  
સુકાતિ, સીં સારી નામના;  
સુકુ વિં [ સં. શુદ્ધ ] બિનારા  
રહિત કોર (૨) સુકાઈ ગયેલું; દુર્બળ.  
(૩) છાલકું ખાલી સુકો દુકાળ=વરસાદ  
વગર પડેલો કાળ.સુકુંબંઠ=તડન સુકું.  
સુકુમાર વિં ધણું કોમળ;  
નાચુક. નરમ સુંવાળું  
સુકુમારતા, સીં કામળપણું;  
મુદ્દા નાનુકાઈ. [ પુરુષ.  
સુકૃત, નં [ સં. ] સારું કામ;  
સુકૃતિ સીં સં ] સુકૃત.  
સુકા, પું ચલમમા પીવાય  
એવો તમાકુનો શુકો.  
સુકોમળ વિં સુકુમાર. કુમળું.  
(૨) પોણું; નરમ: સુંવાળું.  
સુકકો, વિં લુખો; કોરડો. (૨)  
પૈસા વગરનો; ખાલી  
સુખ, નં શરીર અને મન બેકને  
અનુકૂળ દયાનો અનુભવ મળવો તે;  
સંતોષ;વૃત્તિ.આરામ (૨)આનંદ  
સુખકર, વિં સુખ ઉપજ  
એણું; સુખદાયી.

પાવું. (૩) ઉપરા ઉપરી વસ્તુ. ગોઠ-  
વવું. (૪) ભર્યા કરવું: લાધવું.

સિંચાણો, પુ. બાજ: ચકરો.

સિંદરી, સ્ત્રી. દોરી; કાયાની  
દોરી

સિંદૂર, ન. [ સં. ] પારો, સીમુ  
ને ગધળી મેળવણીનો લાલ સુરેખ  
ભુજો. । રંગવું.

સિંદૂરિયા, વિ. સિંદૂરના જેવા

સિંધવ, પુ. એક જાતનો ખાર.

( એ મીઠાને ટેકાણે વપરાય છે. ) (૨)  
પોટા અથ.

સિંધુ, પુ. [ સં. ] હરિયો; સમુદ્ર.

(૨) દિંદની એક મોટી નદી. [ રાજ.

સિંધુડો, પુ. શર અટ્ટે એવો એક

સિંહ, પુ. [ સં. ] એક મોટું જળ-

વાન દિંસક માણી; વનરાજ; મૃગરાજ.

મોઠાઈ હરાંક ઉપમાએ એના નામનો

ઉપયોગ થાય છે:—રાજ સિંહ. એની

મજાતિ જયવ તજ દોયાવાથી જયમાં

પણ એના નામનાં ઉપયોગ થાય છે:—

કેમ સા વર્તમાન, સિંહ કે રાયાળ ?

( ૨ ) એક રાસી.

સિંહણ, સ્ત્રી. સિંહની માદા.

સિંહનાદ, પુ. [ સં. ] હુંકાર;

બળ અને ગર્વભર્યો મોટો અવાજ;

ગર્જના.

સિંહસ્થ, વિ. જેમાં જુદસ્થિતિ

સિંહ રાસિમાં હોય એવું વર્ષ. ( ખાર

વરસે સિંહના જુદસ્થિતિ થાય છે. )

સિંહાસન, ન. [ સં. ] મોટા

માણસને બેસવા જેમ આસન તે:

મોટું બેસણું—ગાદી; મુખ્યાસન:

લદ્રાસન; રાજ્યાસન. (૨) સુંદર અને

કિમતી કારીગરીવાળી બેઠક.

સીક, ન. ( સ્ત્રી ) લોખંડી ગળ.

(૨) [ અ. ] માંથુ.

સીકણું, કિ સં દાખીને બાં

કરવું; સૂઈડ પુરવું. ૩૦ પ્ર. બીડણ

સીકણું=ચૂપચાપ.

સીધી, સ્ત્રી. નિસરણી; દાદર.

સીત, સ્ત્રી. ઢળપુણી, કોરા.

સીરકંદર, પુ. લાગણીથી નિઠ

જતો સીધી જેવો કીણો અવાજ. (૨)

ઉશ્કેરવાનો અવાજ તે. ( ૩ ) ધ્યાન

એચવા ખસીજવા કે તિરસ્કાર બતાવ

વા કરવામાં આવતો અવાજ; મંદ

અવાજ. (૪) ધુજતાં ધતો એવો અવાજ

સીદાણું, કિ. અં. દુ.ખી ધણું;

ખીરાણું.

સીધુ, ન. [ સં. ] દાદર. વાડણી.

સીધું, ન. રાધી ખાવા નેટું

કાણું અનાજ વગેરે તે. ( ૨ ) ખોરાકી;

ખરચી. ૩૦ પ્ર. સીધાં પાણી ખૂટવાં.

સીધું, વિ. પાંચાણ; પાધર. (૨)

સરવ; નિષ્કંપથી; પ્રામાણિક.

સીનો, પુ. છાતીનો ફેલાવ;

છાતીની વિરાળતા. (૨) ચહેરો.

સીપ, સ્ત્રી. [ સં. શુક્તિ ] માથ-

લીને રહેવાઈ ધર તે; છીપ.

સીમ, સ્ત્રી. મામને લગઈ

જમીન. (૨) હા; ચર્ચા. (૩) છેડો.

સીમંત, નં [ સં. ] સેથો;

(૨) અધગ્ની

સીમંતિની, સીં સોવાસણ;

સૌભાગ્યવતી (૨) અધરખિયાત; ધેણ

સીમા, સીં [ સં ] હદ; મર્યાદા.

(૨) મર્યાદિત ભૂમાગ તે.

સીયમ, વિં હતરતા દરજ્જાનું;

હલકી જમીન.

સીસુ, નં સહેજ ઝાંખા વાદળી  
રંગની અંધ ધાતુ (એની બંદુકની ગોળી  
એ અને બદન વગેરે ચીને અને છે.)

સુ અં [ સં. ] સાથે, સુંદર,  
વધારે વગેરે અર્થ બતાવનારો આશય.  
(૨) વિં સરખું.

સુધ, સીં સોય

સુધજલુ કિં અં સુધું. (૨)  
કામ બંધ કરવું; માલીવાળવું.

સુધરહેવું, કિં અં ભગતા પડી  
રહેવું. ૨) બેસી રહેવું; અનુભોમી રહેવું  
સુક સીં સુકવણું. શુષ્કતા;  
સુકાપણું. [ સુસાધ્ય.

સુકર, વિં [ સં ] સહેલું; સરલ.

સુકલકડી, વિં લાકડી એવું  
સુકું; દુબળ શરીરનું. [ સુકવણું.

સુકવણી, સીં સુકવેલું તે. (૨)

સુકવણું, નં વાવેલર વગેરેનું

સુકાવું તે કારકું [ સુકાય તેમ કરવું.

સુકવણું, કિં સં સુકાવા મુકવું,

સુકવું. જીં સુકાવું.

સુકાઇજલુ, કિં અં બિનારા  
હાથી જવી, કારકું પડવું. (૨) કરમાવું.

ચીમળાવું. (૩) દુર્બળ થઇ જવું.

સુકાન, નં [ જ. ] વહાણને  
ધારેલે માગે ચલાવવાની કળ; વહાણનું  
ફળું. (૨) કળ; કુંચી; લગામ; કણ.

સુકાની વિં વહાણને ચલાવનાર  
ખલાસી કણધાર. 'શુક થઇ જવું.'

સુકાણું, કિં અં કારકું પડવું;

સુકાળ, પું અન્નાદિકના સાચ

પાકવાળો વખત સારો વખત. [ આખર.

સુકીર્તિ, સીં સારી નામના;

સુકું. વિં [ સં. શુદ્ધ ] બિનારા  
રહિત કારકું (૨) સુકાઇ ગયેલું; દુર્બળ  
(૩) ધાણનું ખાલી સુકે દુકાળ=વરસાદ  
વગર પડેલો કાળ. સુકુંભંક=વદન સુકું.

સુકુમાર વિં, પલું કામળ;  
નાજુક. નરમ સુંવાળું.

સુકુમારતા, સીં કામળપણું;  
મુદતા નાજુકાઇ. [ પુણ્ય.

સુકૃત. નં [ સં. ] સાથે કામ;

સુકૃતિ સીં સં] સુકૃત.

સુકા, પું ચલમમાં પીવાય

એવો તમાકુનો શુકા

સુકેમળ વિં સુકુમાર કુમળું.

(૨) પોચું નરમ; સુંવાળું.

સુકકે, વિં લુપ્ત; કારકો. (૨)

પૈસા વચત્તો; ખાલી

સુખ. નં શરીર અને મન બેઠને

અગ્રજીવ દશાનો અનુભવ મળવો તે;

સંતોષ, તૃપ્તિ. આરામ (૨) આનંદ હાથે.

સુખકર, વિં સુખ ઉપભવે

એવું; સુખદાયી.

સુખકારક, વિં સુખ ઉપજવે  
એવું સુખકર.

સુખકારી, વિં સુખ કરે એવું;  
સુખ આપે એવું [ (૨) નિરાંત.

સુખચેત નં સુખ આસન;  
સુખઠ સીં ચંદન એઠ મીઠી  
વાસવાણુ લાકડું ને તેનું ઝાડ

સુખરિયો પું સુખડી બનાવી  
વેચનારો મિઠાઈવાળો કંદોઈ ઢંવવાઈ.

સુખડી, સીં ધી જાળમા ધડ નો  
ચોટ રોજીને બનાવેલો ખાવાનો પકાઈ.

(૨) કોઈ પણ મિઠાઈ

સુખડી, સીં નોકરોને સારી  
નોઢીના બરલામાં આપવામાં આવતી  
બક્કીરા તે

સુખતળી, સીં ભોડાની અંદર  
નાખવામાં આવતું નરમ ચામડાનું પર્ડું

સુખક, વિં સુખ દેનાર સુખ-  
દાયક; સુખવાણું. [ આપે એવું

સુખદાયક, વિં સુખલયી સુખ  
સુખદાયક, વિં સુખ દે એવું;

સુખ આપનાર. [ સુખન.

સુખન, પું જોલ, વચન, વેણ;

સુખપાલ, સીં સુખે ખેતાય  
એવી મુદર પાલખી, મિયાનો.

સુખરૂપ, અં સુખમાં. [ રવો.

સુખલા પું ધલેનો ભોડો લોહ;

સુખવાસી, વિં સુખમાં રહે-

નાર; મોલ; આનંદી; સુખી

સુખવેલ, સીં એકંભતની ડાંઝર.

સુખશરયા સીં સુખરૂપે સુવાય

એવું સુંદર બિગાડું.

સુખશાતા, સીં આશમ નિરાંત;

સુખ અને સાંતિવાળી અવસ્થા.

સુખાકારી, સીં સુખરૂપતા;

તનમનની સુખ કર અવસ્થા, તંદુરસ્તી.

સુખારવણ પું [સં.] સુખનો

સ્વાદ લેવો તે; સુખાનુભવ [રહેનાર].

સુખાણુ, વિં સુખવાણું, સુખમાં

સુખિયું, વિં સુખી; સુખભોગી

સુખી, ૧૦ સુખવાણું; તન મન

અને ધનથી સારી રીતે હોય એવું;

આનંદી મુસ્તિયતિવાણું.

સુખ, સીં કાઠ વસ્તુ કે દેખાવ

ભેતાં અથવા સાબળતા આપવાવાળી

કમકમી આવવી તે; કંઠાળો; નિવેંદ;

ચીતળી; ધૂણી; નુસુસા.

સુખમ, વિં સહેલું; જટ આવડે

એવું. સરવ સુવર.

સુખરી, સીં એક ભતનું પ ખી

( માલો બનાવવામાં આ પંખી બહુ.

ચતુર ગણાય છે ) [ એવું;

સુખરું, વિં એને માલે યુર છે

સુગર, સીં સારી વાસ તે;

પુરજો, પરિમળ.

સુગધી, વિં સારીવાસવાણું.

( ૨ ) નં પુરજો; પરિમળ.

સુગધીદાર, વિં સારીવાસવાણું;

પુરજોદાર. [ ધૂણી ઉપલવે એવું.

સુગમણું, વિં સુખ થડે એવું;

સુગમણું, કિં. અં બમાવ થવો;

સુખ ચડવી; કંઠાળો ખાવો.



સુગાળ, વિં જેને કંઠાળો-સુગ  
આવતી હોય તે; સુગાળવું.

સુગાળવું, વિં સુગાળ.

સુધડ, વિં સ્વચ્છ ચોક્કસ.

(૨) ચતુર, વિવેકી. [ અઘતા.

સુપડતા, સીં સુપડપણું; સ્વ-

સુચરિત, વિં પ્રામાણિક આદિ  
ચલનવશી; નીતિ અને સહચારવાળું.

સુચવણું, કિં સં સૂચના કરવી.

બતાવણું; જણાવણું; ઇસારો કરવો.

(૨) સમજે એમ કરવું.

સુજન, પું સારો માણસ;

શુભવાન માણસ. [ સારાપણું; બધાં.

સુજનતા, સીં સજ્જનપણું;

સુજની, સીં રતન; આઈ રે

ધરણ પાતળું ગોદડું. [ ભાગ ઉપસવો.

સુજણું, કિં અં સારીરનો કોઈ

સુજશ, પું નામના; કીર્તિ.

સુજણ, વિં ઠાકુ; સારી રીતે

જણનારું; ચતુર; પ્રવીણ (૨) માહિ-

તગાર. (૩) અક્ષરમંદ; શુદ્ધિમાન.

સુજાત, વિં હંચા કુળનું, ઉમદા.

(૨) બહું. (૩) સારી જાતનું.

સુર, વિં સુખ; શુભ સમજ-

નાર, જેને સારાપણની પિઠાન હોય

એવું. [ સુજનતા; સૌજન્ય.

સુરતા, સીં સુખપણું. (૨)

સુઝવું, કિં અં દેખાવું;

નજરે પડવું. (૨) સમજવું; મનમાં

આવવું. (૩) ભાસ થવો. (૪)

અક્ષત પહોંચવી. (૫) પરખાવું.

સુડતાળી, વિં ચાળીરાને સાત, ૪

સુડતાળીશ, વિં ચાળીશ ને

સાત; ૪૭. [ માં પડેલા દુકાળ.

સુડતાળો, પું સંવત ૧૮૪૭

સુડવું, કિં સં કાપણી કરવી;

વાડવું.

સુણવું, કિં સં સાંભળવું.

(૨) કિં અં સુજવું, દેવવું;

દીમણું થવું.

સુણાવણી, સીં, સુણવું તે;

ફરિયાદને લગતી બાબતો સાંભળવી તે

સુણાવણું, કિં સં સંભળા-

વણું. (૨) જણાવણું. [ દીકરું,

સુત, પું [ સં. ] પુત્ર; ઇકરો;

સુતક, નં મરણ જનનને લગતી

અસ્પૃશ્યતા રાખવી તે; આચાર્ય.

૩૦ મં રખારીનું સુતક=જેનો પારજ

આને નહિ એવું.

સુતણ, વિં સુંદર સારીવાળી,

સ્વરૂપ, નાજીકી. ( સી. ) [ દોરો-

સુતર, નં રૂનો, વાર; કાંતણી;

સુતર, વિં સહેલું; સુખમ; પારાણ.

સુતરફેણી, સીં, વળતાં સુતર.

જેના વાર પડી રહે એવી મિઠાઈની

ખાજલી. [ ડાંગર.

સુતરશાળ, સીં એક જાતની

સુતરકાં, વિં રૂના તારની

ખનાવણું; સુતરેલ; સુતરવું.

સુતરિયા, પું સુતરનો વેપારી.

સુતરું, વિં સહેલું; સુખમ, સરલ

સુતળ, નં [ સં. ] ત્રીજું પાતાળ.

સુખકારક, વિં સુખ ક્ષપભવે  
એવું સુખકર.

સુખકારી, વિં સુખ કરે એવું;  
સુખ આપે એવું. [ ૧૨ નિરાંત,

સુખચેત નં સુખ આશમ;  
સુખડ સીં ચદન એક મીઠી  
વાસવાણું લાકડું ને તેનું ઝાડ

સુખડિયો પું સુખડી બનાવી  
વેચનારો, મિઠાઈવાળો કદોઈ હવવાઈ.

સુખડી, સીં ધી જાળમા ધડંનો  
લોટ રોજીને બનાવેલો ખાવાનો મદ્યાર્.

(૨) કાઈ પણ મિઠાઈ

સુખડી, સીં નોકરોને સારી  
નોકરીના બદલામાં આપવામાં આવતી  
બફીશ તે

સુખતણી, સીં જોડાની અંદર  
નાખવામા આવતુ નરમ ચાગડાનું પડં.

સુખક, વિં સુખ દેનાર સુખ-  
દાયક; સુખવાણું. [ આપે એવું

સુખદાઈ, વિં સુખદાયી સુખ  
સુખદાયક, વિં સુખ દે એવું;

સુખ આપનાર. [ શુકન.

સુખન, પું જોલ; વચન, વેણ;  
સુખપાલ, સીં સુખે બિસાથ

એવી સુદર પાલખી, મિથાનો.

સુખરૂપ, અં સુખમાં. [ રવો.

સુખલા પું ધડંનો જોડો લોટ;  
સુખવાંસી, વિં સુખમાં રહે-  
નાર; મોજ; આનંદી; સુખી

સુખવેલ, સીં એકં જાતની ડાંચર.  
સુખશરયા સીં સુંબરે સુવાય  
એવું સુંદર બિહાણું.

સુખશાતા, સીં આરામ નિરાંત;  
સુખ અને શાંતિવાળી અવસ્થા.

સુખાકારી, સીં સુખરૂપતા;  
તનમનની સુખ કર અવસ્થા, તંદુરસ્તી.

સુખાસ્વાદ પું [સં.] સુખનો  
સ્વાદ લેવો તે; સુખાતુલ્ય [રહેનાર].

સુખાણું, વિં સુખવાણું, સુખમાં  
સુખિયું, વિં સુખી; સુખભોગી

સુખી, ૧૦ સુખવાણું; તન મન  
અને ધનથી સારી રીતે હોય એવું;

આનંદી, સુસ્થિતિવાણું.

સુગ, સીં કાઈ વસ્તુ કે દેખાવ  
જોતાં અથવા સાંભળતા આપ્રયતાની

કમકમી આવવી તે; કંઠાળો; નિર્વેદ;  
ચીતણી; ધૂણા; જુગુપ્સા.

સુગમ, વિં સહેલું; ઝઠ આવડે  
એવું; સરલ સુતર.

સુગરી, સીં એક જાતનું પ ખી  
( માળે બનાવવામાં આ પંખી બહુ.

ચતુર મણાય છે ) [ એવું;

સુગરું, વિં જેને માથે શુર છે  
સુગધે, સીં સારી વાસ તે;

પુરાણો, પરિમળ.

સુગંધી, વિં સારીવાસવાણું.  
[ ૨ ) નં પુરાણો; પરિમળ.

સુગંધીદાર, વિં સારીવાસવાણું;  
પુરાણોદાર. [ ધૂણા ક્ષપભવે એવું.

સુગમણું, વિં સુગ થડે એવું;  
સુગાણું, કિં, અં અમાવ થવો;  
સુગ ચડવી; કંઠાળો ખાવો.

સુગાળ, વિં જેને કંટાળો-સુગ  
આવતી હોય તે; સુગાળવું.

સુગાળવું, વિં સુગાળ.

સુધડ, વિં સ્વચ્છ ચોક્કસ.

(૨) ચતુર; વિવેકી [ ચત્તા.

સુધડતા, સ્ત્રીં સુધડપણું; સ્વ-

સુચરિતા, વિં પ્રામાણિક ચાલ

ચલગતવાળું; નીતિ અને સદાચારવાળું

સુચવડું, કિં સં સૂચના કરવી.

બતાવડું; જણાવડું; ઇસારો કરવો.

(૨) સમજે એમ કરવું.-

સુજન, પું સારો માણસ;

શુભવાન માણસ, [ સારાપણું; બલાર.

સુજનતા, સ્ત્રીં સજ્જનપણું;

સુજની, સ્ત્રીં રત્નધી; આર્થે ૩

કરેલું પાતળું ગોદડું. [ ભાગ હપસવો.

સુજડું, કિં અં સારીરનો કોણ

સુજરી, પું નામના; કીર્તિ.

સુજાણ, વિં ડાહ્ય; સારી રીતે

બજાનાર; ચતુર; પ્રવીણ (૨) માહિ-

તગાર (૩) અકલમંદ; સુદ્ધિમાન.

સુજાત, વિં ઉંચા કુળનું, ઉમદા.

(૨) બહું. (૩) સારી જાતનું.

સુર, વિં સુભણ; શુભ સમજ-

નાર, જેને સારાપણાની પિછાન હોય

એવું. [ સુજનતા; સૌજન્ય-

સુરતા, સ્ત્રીં સુભણપણું. (૨)

સુરવું, કિં અં દેખાવું;

નજરે પડવું. (૨) સમજવું; મનમાં

આવવું. (૩) બાસ થવો. (૪)

બક્કલ પહોંચવી. (૫) પરખાવું.

સુડતાળી, વિં ચાળીશને સાત, ૪૦

સુડતાળીશ, વિં ચાળીશ ને

સાત; ૪૦. [ માં પરોલો દુકાળ;

સુડતાળો, પું સંવત્ ૧૮૪૦

સુડવું, કિં સં કાપણી કરવી;

વાડવું.

સૂણવું, કિં સં સંભળવું.

(૨) કિં અં સુજડું; ફેલવું;

દીમણું થવું.

સૂણાવણી, સ્ત્રીં સૂણવું તે-

ફરિયાદને લગતી બાબતો સંભળવી તે

સૂણાવવું, કિં સં સંભળા-

વડું. (૨) જણાવવું. [ દીકરો,

સુત, પું [ સં. ] પુત્ર, છોકરો;

સુતક, નં મરણ જાતનને લગતી

અસ્પૃશ્યતા સમજી તે; આઘાત.

૩૦ મં રબારીતું સુવક=જેનો પારજ

આવે નહિ એવું.

સુતળ, વિં સુંદર સારીરવાળી,

સ્વરપા; નાજીકી. ( સ્ત્રી. ) [ દોરો-

સુતર, નં રૂનો વાર; તૂંતણો;

સુતર, વિં સહેલું સુખમ; પાસરું.

સુતરફેણી, સ્ત્રીં, વળતાં સુતર.

જેવા વાર પડે રહે એવી મિઠાઈની

ખાજલી. [ ડાંખર.

સુતરશાળ, સ્ત્રીં એક જાતની

સુતરાઈ, વિં રૂના વારની

જાતિવટનું; સુતરેલું; સુતરનું.

સુતરિયો, પું સુતરનો વેપારી..

સુતરું, વિં સહેલું; સુખમ, સરલું

સુતળ, નં [ સં. ] ત્રીજું પાવાળું.

શુભત, શ્રીં મુસલમાનપણાનો  
એક સંસ્કાર. ( આમાં વિંગની ઇપલી  
ત્યાનો છેદ કરવામાં આવે છે. )

શુભમુન, જું શુભમુન્યઃ સાંભળે  
કે બોલે નહિ એવું; સંજ્ઞાસંહિત;  
શૂપચાપ.

શુભ્રી, એક મુસલમાની સંમદાય  
( મુસલમાનોમાં સિવા અને 'મુન્ની  
નામે બે સંમદાય છે. )

શુરું, વિં સદવાસ વમરું;  
એકાંતિક; વસ્તી વમાનું; અડવું;  
આટલું; ધણી વમરું ( ૨ ) ચોભાર-  
હિત. ઉર્દૂ, આન હ રહિત.

શુરું, નં સોરું.

શુનેરી, વિં સોનેરી; સોનાનું.

શુપરિન્ટેન્ડેન્ટ, પું [અ.] રેખ-  
રેખ રાખનાર; ઉપરી.

શુપરી, શ્રીં નાનું શુપડું;  
અનાજ વગેરે ઝાટકવાનો એક ધાટ.  
( ૨ ) પાણી ઉઘેચવાનું શુપડા જેવું  
પાત્ર તે. ( ૩ ) શુપડા જેવી ચોરસ કબી  
કિનારોવાળી એક બનાવટ; નાની ચોરસ  
પરનાળ ( ૪ ) પૈડાંપર રહેતું ઢાંકણ.

શુપડું, નં અનાજ વગેરેને  
ઝાપડીને સાફ કરવાનો તણ બાજી  
'હ'ની કિનારવાળો એક ચોરસ ધાટ;  
મોટો શુપડો. કિં મં શુપડે આવડું  
=નક આવે. ( ૨ ) પહેલે આલે  
સાસરે આવડું.

શુપળી, શ્રીં સલાટની હથોડી.

શુપન, નં સ્વપ્ન; સ્વપનું.

શુપરત, શ્રીં સોંપણ; સોંપડું તે.  
શુપાત્ર, નં સાફ-બોમ્બ માણસ.

( ૨ ) વિં ચોમ્બ; લાયક; ઉચ્ચ; પવિત્ર;  
કુલીન; ખાનડાન.

શુપુત્ર, પું આબરમાં વધારો  
કરે એવો દીકરો. [ઉપરું.

શુપ્ત, વિં [ સં. ] સુતેલું;

શુપ્તિ, શ્રીં [ સં. ] યોરનિદ્રા;  
ઉંધ. ( ૨ ) ગદ વેન.

શુપ્તુદિધ, શ્રીં [ સં. ] સારી-  
મતિ, યોગના પણ કંપાણની શુદ્ધિ;  
( ૨ ) નિઃકષ્ટ શુદ્ધિ; સમિધ.

શુબેદાર, પું સિપાઇબેની કુક-  
લીનો ઉપરી અમલદાર; મોટો નાયક.

શુબેદારી, શ્રીં શુબેદારપણું;  
શુબેદાર વરીતું કામ.

શુભે, પું [અ.] જિલ્લો; માંત.  
( ૨ ) જિલ્લો કે માંતનો ઉપરી  
અમલદાર.

શુભેધ, પું [સં] સારો બોધ;  
શિખામણની વાત. ( ૨ ) સહેલથી  
સમજાય એવી સરલ વાત.

શુભમ, વિં [ સં. ] સુંદર;  
મજેતું; રમણીય. ( ૨ ) નચીબદાર;  
ભાગ્યશાળી.

શુભગા, શ્રીં સ્વરૂપવાન શ્રી-  
સુંદરી. ( ૨ ) નચીબદાર શ્રી. [ વી.

શુભદ્, પું યોધ, લડવૈયો; શૂર  
શુભાગ્ય, નં સાફ નચીબ

ચડતી નેળા.

શુભાપિત, વિં મધુર વાણીવાળું

સુતળવું, કિં સં જોડું.  
સાંકળી લેવું. બાધવું.

સુતળી, સ્ત્રી સહુની પાતળી  
રી [ રીકરી, છોકરી.

સુતા, સ્ત્રી [ સં. ] પુત્રી,  
સુતાર, પું સુયાર.

સુતારી, વિં સુવાર સંબંધી.

સુથાડિયો, પું એક નવતું

ધાસ. [ ઉપર કામ કરનાર કારીગર

સુથાર, પું સુવાર; લાકડા

સુદ, સ્ત્રીં શુદ; શુભ પક્ષ;

અજવાળિયું

સુદર્શન, વિં સારા દેખાવનું;  
સ્વાણું. (૨) નં વિષ્ણુનું ચક્ર.

સુદામન, અં સલામતીથી

સુદિ, સ્ત્રીં સુદ.

સુદિત, પું સારો દિવસ; શુભ  
દિન; આનંદનો દિવસ.

સુદીધ, વિં ખૂબ લાણું;  
વિસ્તારવાળું; વિશાળ

સુદંડ વિં ખૂબ મજબૂત; ૭૨  
પેશુ હજે નહિ એવું.

સુદર્, અં સાથે; સહિત.

સુધ, સ્ત્રીં [ સં. કુદિ ] સમજ;  
જ્ઞાન, જ્ઞાન; કુદિ

સુધણુધ, સ્ત્રીં [ સં. કુદિયુદ્ધિ ]  
સંજ્ઞા તથા જ્ઞાન, જ્ઞાન અને અકલ્પ;

કિં પ્રં સુધણુધ લડી જવી-જ્ઞાન  
જ્ઞાન જડું રહેવું; જડ થઈ જવું.

સુધરવું, કિં અં સારો થવું;  
ગતિ શીતિને વ્યવહારની સમજમાં

આવવું સુમાર્ગ પર આવવું. (૨)  
દુરસ્ત થવું.

સુધરાધ, સ્ત્રીં સુધારો, સુધરવું  
તે. (૨) સુધરેલી સ્થિતિ.

સુધરાધખાણું, નં સુધારો  
કરનાર ખાણું. નગર વ્યવસ્થા રાખ-

નાર સંસ્થા; યુનિસિપાલિટી. [ મધ.  
સુધા. સ્ત્રીં [ સં. ] અમૃત (૨)

સુધાકર, પું [ સં. ] ચંદ્ર  
સુધારક, પું સુધારો કરનારો;

સુધરેલો

સુધારવું, કિં સં સારું કરવું;  
સારી હાલતમાં લાવવું (૨) સારા

માર્ગ પર આવવું. સારું જ્ઞાન આપ-  
વું. (૩) દોષ રદિત કરવું; ભૂલ

સુધારવી; શુદ્ધ કરવું. (૪) દુરસ્ત  
કરવું. સમારવું.

સુધારો, પું સુધરવું તે, દોષ  
રદિત થવું તે. સારાપણું. સુસ્થિતિ

(૨) દુરસ્તી-મરામત (૩) સારો ધારો.  
સુધાંશુ, પું [ સં. ] ચંદ્રમા;

ચંદ્ર, સરો [ દરમિયાન.  
સુધી, અં લગી; પર્થત (૨)

સુધી, વિં [ સં. ] સારી જુદિયું.  
સુધીર વિં સારી ધીરજવાળું;

કાવડું; કરેલ (૨) દિવસવાળું;  
અહમ, બહાદુર. (૩) દર મુદત.

સુધું, વિં સીધું. પાંચરું. (૨)  
સરલ; નિષ્કપટી, બોળું. (૩) ખરું;

સાચું.

સુનકાર, નું સન્યકાર

સુન્નત. સીં મુસલમાનપણનો એક સંસ્કાર. ( આમાં વિંઝની કપડી ત્યાનો ઉદ કરવામાં આવે છે. )

સુનસુન, જુઁ શન્યમુન્ય: સાંભળે કે બોલે નદિ એવું; સંજ્ઞારહિત; ચૂપચાપ.

સુખી, એક મુસલમાની સંમદાય ( મુસલમાનોમાં શિયા અને સુન્ની નામે બે સંમદાય છે. )

સુખું, વિં સદવાસ વગરનું; એકાંતિક; વસ્તી વગરનું; અડધું; અતડું; ધણી વગરનું ( ૨ ) ચોભાર-દિત. ડાહ્યા, આનક રહિત.

સુખું, નં સોખું.

સુનેરી, વિં સોનેરી; સોનાનું.

સુપરિ-ટે-ટેન્ડે, પુઁ [અ.] રેખ-રેખ શખનાર; ઉપરી.

સુપડી, સીં નાનું સુપડું; અનાજ વગેરે જાટકવાનો એક ધાટ. ( ૨ ) પાળી ઉચ્ચવાનું સુપડા જેવું પાત્ર તે. ( ૩ ) સુપડા જેવી ચોરસ કબી કિનારોવાળી એક બનાવટ; નાની ચોરસ પરનાળ ( ૪ ) પૈડાંપર રહેતું ઢાંકણ.

સુપડું, નં અનાજ વગેરેને જાપડીને સાફ કરવાનો તણ બાજી જેવી કિનારવાળો એક ચોરસ ધાટ; મોટી સુપડી કિં પ્રં સુપડ આવવું = તણ આવવો. ( ૨ ) પહેલે આણે સાસરે આવવું.

સુપતી, સીં સલાટની હથોડી.

સુપન, નં સ્વપ્ન; સ્વપ્ન.

સુપરત, સીં સોંપણ; સોંપવું તે. સુપાત્ર, નં સાફ-ગોઝ માણસ.

( ૨ ) વિં ચોખ્ખ; લાયક; ઉચ્ચ; પવિત્ર; કુલીન; ખાનદાન.

સુપુત્ર, પુઁ આબરમાં વધારો કરે એવો દીકરો. [ઉપર.]

સુપ્ત, વિં [ સં. ] સુતેલું;

સુપિત, સીં [ સં. ] પારનિશ્ચિત. ઉપ. ( ૨ ) ગાંધ પેન.

સુપ્રુધિ, સીં [ સં. ] સારી-મતિ. મોઢના પણ કમ્પાણની પ્રુધિ; ( ૨ ) નિષ્કપટ પ્રુધિ; સમિધા.

સુમેદાર, પુઁ સિપાઇઓની કુશીનો ઉપરી અમલદાર; મોટા નાયક.

સુમેદારી, સીં સુમેદારપણ; સુમેદાર તરીકેનું કામ.

સુમે, પુઁ [અ.] નિહલો; માંત. ( ૨ ) નિહતા કે માંતનો ઉપરી અમલદાર.

સુમેધ, પુઁ [સં.] સારો બોધ; શિખામણની વાત. ( ૨ ) સહેલથી સમભય એવી સરવ વાત.

સુભમ, વિં [ સં. ] સુંદર; મજેડું; રમણીય. ( ૨ ) નરીબદાર; ભાગ્યશાળી.

સુભગા, સીં સરસવાન સી. સુંદરી. ( ૨ ) નરીબદાર સી. [ વીર

સુભટ, પુઁ બોધ, લડવૈયા. શૂર-

સુભાગ્ય, નં સાફ નરીબ; ચડતી વેળા.

સુભાષિત, વિં મધુર વાણીવાળું

પદ; સારી રીતે બાલાયેલું કાવ્ય તે.  
સુધ્, વિં સુદર લમરવાળી;  
શોભિતાં; ભવાંવાળી (સી.)

સુમતિઃ સીં [ સં. ] સુશુદ્ધિ.  
(૨) સારી શુદ્ધિવાળી.

સુમન, નં [ સં. ] યુગ્મ. કૃષ.  
સુમસામ, વિં ભાનુ તેમજ

વાયા સહિત નેમને તેમ પડી રહેલું  
સુમાર, યું શુમાર; અંદાજ;

અડસટા; આસરો; અટકળ. (૨)  
અનુમાન; માપ; વળન. (૩) નીચો.

સુમારે, અં શુમારે; આસરે;  
અડસટા; અંદાજે; અટકળે.

સુમુખ, વિં [ સં. ] સુંદર  
મુખવાળું. [ સી.

સુમુખી, વિં સુંદર મુખવાળી  
સુમેરુ, યું એક મોટા ને ઇંચા

પૌરાણિક પર્વત; મેરુ.  
સુયાણી, સીં દાવણ;

સુર, યું [ સં. ] દેવ. (૨) સુર;  
સ્વર; અગાજ.

સુરખી, સીં લાલી; લાંભારા;  
તંદુરત લાલીની, ઘળળી. (૨) તેજ;

ચળકાક; ભલક. (૩) અસર; લાગણી.  
સુરત, સીં ચહેરો; આકૃતિ.

(૨) સી પુરપની પ્રેમ કીકા; રતિ.  
સરતા, પ્રેમ; પ્રીતિ. (૨) ધ્યાન;

રતિ; યાદ દાસ્ત; સ્મૃતિ.  
સુરતી, વિં સુરત-અંબધી;

પુરપદ (૨) સીં યાદ; સ્મૃતિ.  
૩) મોઢા.  
સુરધન, નં પૂર્વજ.

સુરધનુ, નં [ સં. ] મેધ ધનુષ્ય.  
સુરપતિ, યું [ સં. ] ઉદ;

દેવનો સંભ.-  
સુરલિ, સીં [ સં. ] મનવાંછિત

કૃણ આપનારી ગાય; કામધેનુ (૨)  
વિં સુવાચિત; સુમંધિયુત,

સુરમે, યું અંજનમાં વપરાતું  
એક ખતિજ દ્રવ્ય.

સુરલોક, યું [ સં. ] દેવલોક;  
સ્વર્ગ; ત્રિવિષ્ટપ. [ હિં. ] લેખા.

સુરવાળ, યું પાપભયો; ચેર-  
સુરંગ, સીં ખડકવાળી જમી-

નમાં કુવો કરવા અથવા પદપદ કાઢવા  
માટે નાનું બાકર પાડી, દારૂ બરીને

ઢાકવાની ક્રિયા તે. (૨) ભોંયમાંથી  
ખણીને કરેલા રસ્તો; ભોંયર. (૩)

ભેરથી ફાડી નેને અથડાય તેને ઢાકી  
દે એવી પાણીમાં કે ભોંયમાં મૂકવાની

એક બનાવટ તે.  
સુરંગી, વિં સારા રંગવાળું;

સુરોભિત. (૨) ના. હંચી નતનો  
રંગ નીકળે એવો પદાર્થ; સોરંગી.

(૩) વિં લહેરી, વિલાસી; રંગીલ;  
રમુજ. [ મધ; દારૂ.

સુરા, સીં [ સં. ] મદિરા;  
સુરાપાન, નં સધુપાન; દારૂ

પીવે તે. [ કની સી તે; દેવી.  
સુરાંગન, સીં [ સં. ] દેવલો-

સુરીનર, યું દેવ; દેવ નેવો  
સારો માણસ તે; વિશુધ. (૨)

દેવો અને મનુષ્ય.

સુરપ. વિં સારં રૂપાણું, દેખા-  
વડું; સુંદર- ફાકડું.

સુરપતા, સ્ત્રીં દેખાવડાપણું;  
રૂપવાનપણું. (૨) સાંદર્ય.

સુરેખ, વિં બલકદાર ગુલામી  
રંગનું; રતારા પડણું. (૨) સુંદર, મજેનું;  
ચોભિતું. (૩) સફાઈદાર.

સુરેખતા, સ્ત્રીં અગ્રી બલક;  
સ્વચ્છ-ચોકળી છાપ. (૨) સુચકત-  
પણું (૩) સફાઈ [છરા, છન્દ.

સુરેશ પું [ સં ] સુર-દેવનો  
સુરેશ્વર, પું [ સં. ] સુરેશ.  
છન્દ, દેવનો રાંભ

સુરેખાર પું એક ભતનો ખાર.  
સુલહાવણું, કિં સં સુલહું  
કરવું, ચતું કરવું, સવળું કરવું. (૨)  
સમું કરવું.

સુલહું, વિં છાપ ઉપર દેખાતી  
રહે બેવડું; ચતું; સવળું; જેવું બંદ  
તેવું. (૨) સવડ પડણું; અનુકૂળ, સારું.

સુલતાન, પું [ ફ ] મુસલ-  
માન હાકેમ, રાંભ, પાદશાહ (૨)  
સુબા, મેટા પ્રાંતનો અધિકારી.

સુલતાની, સ્ત્રીં સુલતાનની  
કારકિર્દી, પાદશાહી (૨) વિં સુવતાનનું  
સુલક્ષણ, વિં લક્ષણવાળું. સદ્

ગુણી, સારી વર્તણૂકનું. [એવું; સહેલું.  
સુલભ વિં [ સં. ] હટ મળે  
સુલભતા, સ્ત્રીં સહેલથી મળવા

પણું; સહેલાઈ, અનુકૂળતા; સુગમતા  
સુલલિત, વિં [ સં. ] મનોહર;

છળીલું સુંદર. (૨) સુકમાર.

સુલુક, વિં ભિલનસાર; મળતાવડું  
(૨) સદાચારવાળું.

સુલેહ, સ્ત્રીં સલાહ. સાંતિ;  
લડાઈ ટંચ રહિત દેરાની હાલત. (૨)  
સમાધાની સંધ

સુવર નં હુકમી છુંડ વરાહ  
સુવણું, નં મ. સોનું;  
હેમ કંચન (૨) વિં સારા રંગનું;  
ઉજળા ગૌરવણું.

સુવણુંતા, સ્ત્રીં સુવણુંપણું,  
સુરપતા [ દાર મસાધાના ખી  
સુવા, પું એક ભતનો મુગ ધિ-

સુવા, પું સુવર અનુકૂળ વચન  
(૨) લાભકારક સમય સહાયક વખત.  
સુવારોગ, પું પ્રસૂતિમાંથી

લાગુ પડેલો છણુંતાવ તિ. પ્રસૂતિ.  
સુવાવડ, સ્ત્રીં જનન પ્રસંગ  
સુવાવડી, વિં પ્રસૂતા, સુવાવડ

માટે મુતેથી સ્ત્રી. [ સુગંધિ.  
સુવામ સ્ત્રીં પરિમળ પુરાણો;  
સુવાસણુ વિં સૌખ્યાવ્યવતી;

સૌહાર્ગણુ જેને પતિ જવતો હોય  
એવી સ્ત્રી.  
સુવામણી, સ્ત્રીં સૌખ્યાવ્ય-

વાળી સ્ત્રી.  
સુવામિત, વિં પુરાણોદાર  
સુવામિની, સ્ત્રીં સૌવારાણુ.

સુવાણુ, આરામ ફેર. (૨) ગમત.  
સુણું, કિં અં, રાચન કરવું. (૨)  
હંધવું.



તેમ માયાં મારનારી; હલકા ચેટની.

સેડ, સીં હળની, લાંબી ધરી.  
(૨) ધાર; ધાર; હંચેથી પકડી  
ભેદાર ધારા. (૩) પક્ષ, વજ. (૪)  
ભેર; શેઠ

સેવુ, સીં રણુ.

સેવિયુ, નં રાણિયુ.

સેણી, સીં સદનવા.

સેલાન, પું [ વા. ] ભૂતપ્રિત.

(૨) નહારે માણસ; શેલાન

સેવુ, પું [ સં. ] પૂઠ; પાણી  
ઉપર થઇને જવાનો બાપેલો રસ્તો.

સેટુર, નં એક નવવું ખાડ  
અને તેના ફળ. [ આળો; સાન.

સેન, નં સેન્ય. (૨) આખનો

સેનવો, પું સેન નામની નળિ-  
માણસ.

સેના, સીં સેન્ય; સરસર (૨)  
ફસ વડેવું મોડું ટાળું તે.

સેનાની, પું [ સં. ] લક્કરી  
નો ઉપરી; નાયક. (૨) સરકરી  
||૪|| [ ઉપરી.

સેનાપતિ, પું [ સં. ] સેનવો  
સેનો, પું મોપેલું બહું પણ  
સફાઈદાર સુવચક કાપક.

સેર, સીં રણી; ધાસતું લાણુ  
(૧) માળા; મણકાની આવડી-  
શુભેલી દોરી, સાકળી; વાર;  
|| (૪) ધારા. (૫) આંટો;  
(૬) નાલી. રગ; સેરમાં.  
||=મૂલ બરાબું.

સેરો, પું, સાંકડો, પગરસ્તો;

વાટ, કોડ. (૨) ચેરો; ચહેરા ઉપર

જણાતી રતમની રેખા. [ માણસી.

સેરમાઈ, સીં, એક નતની

સેરવડું, કિં સં. [ સં. સર્ ]

અરોડવું; સરકાવડું. (૨) લપસી

નવ એમ કરવું. [ બનાવેલો રસ.

સેરવો, પું માંસને લંકાળને

સેલ, સીં આનંદભેર હરવું

ફરવું તે. (૨) પદ્યરતી છાટ [ એવું.

સેલ વિં સહેલું; અપરં નદિ

સેલડેલો, વિં હલેલી, આનંદો

મોજી; મુખા.

સેલડી, સીં ચેરડી.

સેલડું, નં કુવારવું સેલરં.

સેલરં, નં કુવારવું ફૂલ.

સેલાણી, વિં મોજ; ફકકડ;

આનંદો, લહેરો સરકાવડું, સહેલાણી.

સેલારસ, પું શિવારસ.

સેલારી, સીં સીએને પહેર-

વાળું કસળી મોરવું સુદર વસ્ત્ર.

સેલાસાહી, સીં સેધારી; કસળી

ને બારીક વણાટવું વસ્ત્ર

સેલો, સીં રાખ, ધાર.

સેલું, નં જુડું પેલું.

સેવ, સીં [ સં સેવા ] ચાકરી;

પૂન. (૨) લઈ ચલાવી કણકના

વાર તે.

સેવક, પું [ સં. ] બકત; ઉપા-

સક, સેવા કરનારો; (૨) વાગેદાર.

નોકર; ચાકર.

સૂર્યકાન્ત, પુ. [ સં. ] સૂર્યમણિઃ  
જેમાં યદને પડતાં ભૂયંદિરણો અગ્નિ  
ઉત્પન્ન કરે છે તે કાય.

સૂર્યમંડળ, ન. [ સં. ] ચંદ્ર  
આડે આવવાથી સૂર્ય જિંબનું ઢંઢાવું  
તે. [ તડકા જણાવવા તે

સૂર્યપુદ, પુ. ઓપધિઓને સૂર્યને  
સૂર્યખિંબ, ન. સૂર્યની ગોળ  
તખની તે, સૂર્યમંડળ.

સૂર્યમંડળ, ન. સૂર્ય અને તેની  
આસપાસના મહોનો સમૂહ. ( ૨ )  
સૂર્યખિંબ

સૂર્યમાળા, સ્ત્રી. સૂર્ય અને  
તેની આસપાસ ફરનારા મહોવંમંડળ.  
સૂર્યાક્ત, પુ. [ સં. ] સૂર્યનું  
આયમવું તે.

સૂર્યોદય, [ સં. ] સૂર્યનું ઉગવું તે.  
સૂક્ષ્મ, વિ. પાંચાઈ; સીધું. ( ૨ )  
સરખું. ( ૩ ) ના. સમાધાન; નિવેડો.

સૂક્ષ્મ, કિં. અ. સીકાર કરવો;  
જોરદાર આસ નિભવો.

સૂળ, ન. શળ. કાંટો. [ બનાવવું.  
સૂળવું. કિં. સ. ઉત્પન્ન કરવું;  
સૃષ્ટિ. સ્ત્રી. [ સં. ] અક્રમ.

સૂષ્ણ વિ. [ સં. ] ઉત્પન્ન કરેલું;  
પેદા કરેલું; ઉદ્ભૂત.

સુષ્ટિ, સ્ત્રી. [ સં. ] વિશ્વ;  
જગત; દુનિયા (૨) ઉત્પત્તિ; ઉદ્ભવ.  
(૧) પૃથ્વી; મૃત્યુલોક ઉપજેલું કુદરતી.  
સુષ્ટિજન્ય, વિ. સુષ્ટિ યથી  
સુષ્ટિલીલા, સ્ત્રી. આ જગત-

ની જે ઉવવપાયલો અને ફેરફારો તે.  
( ૨ ) કુદરતની ચોભા.

સુષ્ટિસૌંદર્ય, ન. કુદરતની  
ચોભા; જગતની જે સ્વાભાવિક  
રમણીયતા તે. [ આપવી તે.

સેક, પુ. ચોક; શરીરને ગરમી  
સેકડો, પુ. સરગવો.

સેકવું, કિં. સ. ચોકવું; શરીરને  
ગરમી આપવી; ચોક કરવો. ( ૨ )

અત્રિ ઉપર તપાવવું. ( ૩ ) છુલ્લું,  
બાળવું ( ૪ ) સંતાપવું; ચિંતા  
કરાવવી. [ પતરાળ; ગરરી.

સેખાઈ, સ્ત્રી. ચોખી; બહાઈ;  
સેખી, સ્ત્રી. બહાઈ; પતરાળ

ગરરી; ચોખી. [ પાડું તે; છાંયું  
સેચન, ન. ધારિધાર પાણી

સેજ, સ્ત્રી. સચ્ચા; પધારી.  
સેજ, વિ. નરાક; ઘોડું, અક્ષ

( ૧ ) અમસ્ત; પ્રયોજન રહિત.  
સેજસાજ, વિ. ચોડું પછું

અમસ્ત. લગારક. ( ૨ ) અ. ગમત  
માં; ઉપરચોટિયું; નામનું. ચોડો ભા

સેજર, ન. વસણ. ( ૨ ) અંસ;  
સેજરત, અ. સહેજા અમસ્ત;

હસતાં કે મલક દાખલ.  
સેજિયું, ન. પંચિયું.

સેજું, ન. મજતાપણું; શુભાંસ  
( ૨ ) આશિસ્ત્વ:—આ ઠાકરામાં

એના બાપનું જરાય સેજું નથી.  
( ૩ ) સોજ; શુભવત્તા. [ ( ૧ ) સહેજ  
સેજો, અ. ગમત મહેનત; ફેગત.  
સેદ્ધી, વિ. ગરીબ, પછુ આમ

તેમ માયા મારનારી; હલકા પેટની.

સેડ, સીં હળની લાંબી ધરી.

(૨) ધાર; ધારા; કચેલી પક્ષી  
નેરદાર ધારા. (૩) પક્ષ, વગ. (૪)  
ભાર; રોડ

સેજ, સીં રાજ.

સેજિયું, નં રાજિયું.

સેજી, સીં સહનતા.

સેજાન, પું [ જા. ] ભૂતપ્રેત.

(૨) નગરો માણસ; સેજાન

સેજ, પું [ સં. ] પૂલ; પાણી  
ઉપર યદને જવાનો બાધેલો રસ્તો.

સેજર, નં એક ભવનું કાંઠ  
અને તેના ફળ. [ ચાખો; સાન.

સેન, નં સૈન્ય. (૨) આંખનો

સેનવો, પું સેન નામની ભતિ-  
માણસ.

સેના, સીં સૈન્ય; સરકાર (૨)  
[ સ વગેરેનું મોટું ટાણું તે.

સેનાની, પું [ સં. ] લશ્કરી  
નો ઉપરી; નાયક. (૨) લશ્કરી  
ઉ.

સેનાપતિ, પું [ સં. ] સૈન્યનો  
સેનો, પું પ્રાપ્તિનું બહુ પક્ષ  
કાંઈકાર સુતરાઉ કાપડ.

સેર, સીં રાજી; ધાતવું લાંબુ

(૨) માળા; મણકાની આપવી-  
યું બેઠી ટોરી; સાકળી; તાર;

૧. (૪) ધારા. (૫) આંટો;

(૬) નાડી રમ; સેરમાં  
= બહુ ભરાવું.

સેરડો, પું સાંકડો પગરસ્તો;

વાટ, કંડો. (૨) સેરડો; ચહેરા ઉપર

જણાતી સરખાની રેખા. [ માછલી

સેરમાઈ, સીં એક નવતની

સેરવણ, કિં સં [ સં સર્ ]

ખસેડવું; સરકાવણ. (૨) લપસી

નય એમ કરવું. [ બનાવેલો રસ.

સેરવો, પું માસને હંકાળીને

સેલ, સીં આનંદભરે હરવું

ફરવું તે (૨) પદવરની છાત્ર [ બિલું.

સેલ વિં સહેલું; અધરું નહિ

સેલડેલો, વિં હલેલી; આનંદી

મોજવી; મુખ્યા.

સેલડી, સીં ચેરડી.

સેલડું, નં કુવારનું સેલડું.

સેલરે, નં કુવારનું ફેલ.

સેલાણી, વિં મોજ, ફાકડ;

આનંદી. લહેરી સ્વભાવનું; સહેલાણી.

સેલારસ, પું સિવારસ.

સેલારી, સીં સીએને પહેર-

વાડું કસળી મારવું સુખ વચ.

સેલાસાડી, સીં સેલારી; કસળી

ને બાઈક વણાવડું વચ

સેલો, સીં રાખ; છાર.

સેકું, નં જુડું રોડું.

સેવ, સીં [ સં સેવા ] ચાકરી;

પૂજા. (૨) ઘડે ચણાની કણકના

વાર તે.

સેવક, પું [ સં. ] ભક્ત. ઉપા-

સક; સેવક કાવરો; (૨) વાળેદાર.

નોકર; ચાકર.

સેવકાઇ, સ્ત્રી સેવા કરવાની  
રીત: સેવા કરવાપણું. (૨) સેવકને  
આપવાની બક્ષીસ

સેવક, અન્નચેવક: (૨) અન્ન છેડો.

સેવડી, સ્ત્રી સાધુદી; આત્મ.

સેવડો. પુ. જનસાધુ: જાતિ.

સેવતી, સ્ત્રી એક જાતનાં મુગ.

ધીદાર કૂલ અને તેની વેલ તે.

સેવન, નં સેવણું તે; સેવા.

(૨) પંખીની માદાએ ઇંડાને કુંદ  
આપવા તે પર બેસવું તે.

સેવના, સ્ત્રી સેવા. [સોપારી;

સેવધન, વિ. ઉત્તમ નવિતું

સેવણું, કિં સં. [ સં. ] સેવા

કરવી, બજવું; તહેનાત ઉઠાવવી.

(૨) પંખીની માદાએ ઇંડાને મરખી

આપવા તેની ઉપર બેસવું. (૩)

કામમાં વેવું.

સેવંતર, એક જાતની સોપારી.

સેવા, સ્ત્રી [ સં. ] ચાકરી;

નોકરી. (૧) પૂલ (૩) સારવાર, ખરદાસ્ત.

સેવાળ સ્ત્રી આણ પાણીના મ.

વાદમાં યતી નિમાળા જેવી મુંવાળી

વનસ્પતિ. લીલ. (૨) વશાળ.

સેવિત, વિ. સેવેલું;

સેવું, અત્યંત ધરવું. અપલ

સેસ સ્ત્રી વરકન્યા અને અધા-  
લિયાત સ્ત્રીને દીક્ષા લખને બોલામાં  
નાખિયેર જાન, સોપારી અને રૂપિયો  
આપવામાં આવે છે તે; પાસ (૩)  
પવાદાદિક મુલ અવસરે આપવામાં  
આવતી ભેટ

સેસકુલ, નં સ્ત્રીએ તાત્ત્વ કૂલને  
બદલે વેણીમાં જે સોનાનું કૂલ ઘાટે તે

સેસજક, પુ. વધારેલા થણા

સેહેજ, વિ. થોડું; અલ્પ; નં.

રાક, કિચિત્ (૨) અમરસું; ફોગટ.

સેહેણું, વિ. સદન યદ્ય; ખમણી

સહી શકાય એવું; કુંદાણું.

સેહેલ, સ્ત્રી મોજમા

સેમકરણું તે (૨) સહેલું; મુ

સેહેલાણી, વિ. સહેલ

આનંદમાં રહેનાર; લહેરી;

થઈને રૂપા કરનાર.

સેહેણું, વિ. મુગમ;

સેહેણું, જી. સહેણું.

સદન કરવું.

સે. સો; શત-પાંચસે.

સેંકડો, અં સો ઉપર.

સેંકડો પુ. સોનો

સેક; શતક; સરી

સેથો. પુ. સેથો.

સૈ પુ. સઘ; દરજી, મેસઘ. કળ-  
શીનો દરમો બાગ

સૈકત, પુ. [ સં. ] રેલીવાળો  
કિનારો, વાહકામય વીર.

સૈકું, ન. સો: સોનો જાલો;  
સતક (૨) સો વર્ષનો જુમલો. (સાદી.

સૈકો પુ. સોનો જુમલો સતક.

સૈકકિયું, ન. સરજાવાય એવી  
આંદીવાળી ગાઠ. (૨) છોકરાની એક  
શ્મત.

સૈકલુ ન. છાપરાની વળીઓ  
ઉપર બાંધવાના કાંમડા, બાજ; સૈકલુ-

સૈકલુ, કિ. સં. વળીઓ ઉપર  
કાંબડા પાચી બાધવાં છાલુ. (૨)

આંદી દહ બે વસ્તુઓ એક બીજા સાથે  
ધવી, જોડવું.

સૈનિક, પુ. [ સં. ] સેનામાંનો  
ખુસ, યોધ, સિપાઈ; પાળો. (૨)

સૈય સંબધી [ સેના; દળ.

સૈય, ન. [ સં. ] લશ્કર, ફોજ;

સૈયડ, પુ. બગિચા; શીતળા.

સૈયડ, પુ. મહાંમદ પેગંબર  
હેબના વંશજો. [ સાહેલી, બહેનપણી

સૈયર, સ્ત્રી. સહિયર; સખી;

સૈયાઈ વિ. સહિયાર; એકઠું;

સૈયાઈરીવાળું; મળિયાઈ-

યાળુ.

સૈધવ, વિ. [ સં. ] સિંધવું.

ધને લગતું. (૨) પુ. સિંધવ;

સાર. (૩) ચોડો (૪) એક સગ

સૈદિક, પુ. [ સં. ] રાહુચંદ-

(૨) ૧૫૦ સિંહ સરખું.

સૈ વિન્દરા વખતદરા તે, ૧૦૦.

સૈઈ, સ્ત્રી. સગવડ, ગોઠવણ;

ન્યવસ્થા.

સૈઈ, સ્ત્રી. સોય (૨) દરજી.

સૈઈલો, પુ. આનંદ ઉત્સવનો  
દિવસ, મગજ અવસર સોયલો.

સૈએકે વિ. સોની લગભગ.

સૈગડી સ્ત્રી. ચાપટનું મોરું.

સૈગડું, ન. સૈગડી, મહોરું.

સૈગન, પુ. સૈમદ, સમ, કસમ.

સૈગદ પુ. સમ, કસમ.

સૈગાત, સ્ત્રી. કિંમતી બેઠ;

નજરાણાની ચીજ. (૨) ઉમદા વસ્તુ;

સારવાળી વસ્તુ [ (૨) હેત;

સૈજ, પુ. સુજનતા; સારાપણું.

સૈજ, સ્ત્રી. મે દો; પડસુંદી

સૈજલું વિ. સારા યજુવાળું;

સુજનતાવાળું, મજતાવાળું સ્વભાવવાળું.

સૈજુ, વિ. સારું, ઉત્તમ;

સ્વચ્છ, ચોક્કસ; કસોટું = એકંદરે.

સૈજો, પુ. લોહીનો જમાવ થઈ

આમડી ઉપસી આવવી તે.

સૈડી, સ્ત્રી. લાકડાની પાતળી

લાકડી, છદ્.

સૈડો, પુ. મોટી લાંબી લાકડી-

તે; ડાગ (૨) ઢાળ; શેઠ; ધાક

સૈડ, સ્ત્રી. પાથ; બાજુ.

સૈડમા લસણું = પડખામાં પેસવું,

(૨) પગથી તે માથા લગી પહોંચે.

સેવકાધ, સ્ત્રી સેવા કરવાની રીત; સેવા કરવાપણું. (૨) સેવકને આપવાની બક્ષીસ.

સેવક, અંગ્રેજી; (૨) અંત ઉડો.

સેવડી, સ્ત્રી સાધુડી; આનંદ.

સેવડો, પુ. જનસાધુ; જાતિ.

સેવડી, સ્ત્રી એક જાતનાં સુગંધીદાર ફૂલ અને તેની વેલ છે.

સેવન, ન. સેવણું તે; સેવા.

(૨) પંખીની માદાએ ઇંડાંને હુંકર આપવા તે પર બેસવું તે.

સેવના, સ્ત્રી સેવા. [સોપારી;

સેવધન, વિ. ઉત્તમ ભવિષ્યું

સેવણું, કિં સ. [સં.] સેવા

કરવી; બજવું; તહેનાત ઉઠાવવી.

(૨) પંખીની માદાએ ઇંડાંને ગરમી આપવા તેની ઉપર બેસવું. (૩) કામમાં લેવું.

સેવંતરું, એક જાતની સોપારી.

સેવા, સ્ત્રી [સં.] આકરી;

નેકરી. (૨) પૂજા (૩) સારવાર. બાદાસ્ત.

સેવાળી સ્ત્રી આલુ પાણીના મ.

વાદમાં થતી નિમાળા જેવી સુગંધી

વનસ્પતિ. લીલ. (૨) વરાળ.

સેવિત, વિ. સેવેલું;

સેણું, અત્યુચ્છ પડવું; ગમવું.

(૨) સદવું; માફક આવવું. (૩)

થણી વાર ટકવું. (૪) સહેવું; ખમવું

સાંખવું. (૫) ધરવું; ઝાલવું.

સેવ્ય, વિ. [સં.] સેવા કરવા

જોગ. (૨) બજવા લાવક;

સેસ સ્ત્રી વાકન્યા અને અપરિણિયાત સ્ત્રીને દીક્ષા વખતે બોલાતું નાજિયેર પાન, સોપારી અને રૂપિયે આપવામાં આવે છે તે; પાસ (૩) ભવાઈાદિક ગુણ અવસરે આપવામાં આવતી ભેટ

સેસકુલ, ન. સ્ત્રીઓ તાંત્રી જે બાલકે વેળીમાં જે સોનાતું કૂંડ ધાલે

સેસવા, પુ. વધારેલા થણા.

સેહેલ, વિ. થોડું; અલ્પ; જ

રાક; કિચિત્ (૨) અમરવું; ફાગડ.

સેહેણું, વિ. સદન થવું; ખમી

સહી સામય એવું; હુંકારવું.

સેહેલ, સ્ત્રી મોજમાં આમ

તેમ કરવું તે (૨) સહેલું; સુતરું; મલ

સેહેલાણી, વિ. સહેલ કરનાર.

આનંદમાં રહેનાર; લહેરી; ફાગ

થકને ક્યા કરનાર.

સેહેણું, વિ. સુગમ; સુવં.

સેહેણું, જી. સહેણું; ખમવું;

સદન કરવું.

સે. સો; સત; -પાંચસે.

સે'કડે, અ. સો ઉપર; સેફે

સે'કડો, પુ. સોનો જીમલો. (૨)

સેકું; રાતક; સદી.

સે'થક, વિ. પુષ્કળ; મણ.

સે'થલો, પુ. ઝરડાં ઉપાડવા

બે પાંખાંડું લાકડું; સે'થું.

સે'થી, સ્ત્રી માથાની બે બાજુ

વાળ હોવામાં પડતી જે લીટી તે; સે'ર

સીમંત.

સે થો, પુ. સે થી.

સે પુ. સધ; દરજી, મેરાધ. કળ-  
શીનો દરમો ભાગ

સેડત, પુ. [ સં. ] રેતીવાળો  
કિનારો; વાણકામય તીર.

સેડું, ન. સો; સોનો જલ્દી;  
સતક. (૨) સો વર્ષનો જુમલો. [ રાડી.

સેડો પુ. સોનો જુમલો સતક.  
સેડકિયું, ન. સરકારના એવી

આંટીવાળી ગાંઠ. (૨) છાકરાંની એક  
શ્મત.

સેડજી ન. છાપરાની વળાઓ  
ઉપર બાંધવાનાં કાંબડા, છાજ; સેડજી.

સેડજું, કિ. સ. વળીઓ ઉપર  
કાંબડાં પાચી બાધવાં છાજું. (૨)

આંટી દહ બે વસ્ત્રો એક બીજા સાથે  
બાંધવી, ભેડવું.

સૈનિક, પુ. [ સં. ] સેનામાંનો  
માણસ, યોધ, સિપાઈ; ખાંજો. (૨)

વિ. સૈય સંબધી [ સેના; દળ.  
સૈન્ય, ન. [ સ. ] લશ્કર. ફોજ;

સૈયડ, પુ. પ્રતિયા; શીતળા.  
સૈયદ, પુ. મહંગદ યેગંબર

સાહેબના વંશજો. [ સાહેલી, બહેનપણી  
સૈયર. સ્ત્રી. સહિયર; સખી;

સૈયારૂ વિ. સહિયારૂ; એકડું;  
એડું; ભાગીદારીવાળું; મજિયારૂં.

પંત્યાળું.  
સૈધવ, વિ. [ સં. ] સિંધવું;

સિંધને લગતું. (૨) પુ. સિંધવ;  
એક ક્ષાર. (૩) ઘોડો. (૪) એક રાજ.

સૈધિક, પુ. [ સં. ] રાહુમદ.  
(૨) ૧૦૦ સિંધ સરખું.

સો વિ. દસ વખતદસ તે, ૧૦૦.  
સોઈ, સ્ત્રી. સમવડ, ગોઠવણ;

બવસ્થા.  
સોઈ, સ્ત્રી. સોય (૨) દરજી.

સોઈલો, પુ. આનંદ ઉત્સવનો.  
કિવસ; મંગળ અવસર સોયલો.

સોએક, વિ. સોની લગભગ.  
સોગઠી સ્ત્રી. ચાપટનું મોં.

સોગઠું, ન. સોગડી, મહોડું.  
સોગન, પુ. સોનું; સમ, કસમ.

સોગદ, પુ. સમ, કસમ.  
સોગાત, સ્ત્રી. કિમતી ભેટ;

નજરાણાની ચીજ. (૨) ઉમદા વસ્ત્ર;  
સારવાળી વસ્ત્ર [ (૨) હેત;

સોજ. પુ. મુજનવા; સારાપણું.  
સોજી, સ્ત્રી. મેલો; પડમુંદી.

સોજીલું વિ. સારા ગુણવાળું;  
મુજનવાવાળું, મજતાવાળું સ્વભાવનું.

સોજી, વિ. સારું; ઉત્તમ;  
સ્વચ્છ, ચોક્કસ; કસોજી = અસ્વચ્છ.

સોજો, પુ. ઘોડીનો જમાવ ધડ  
ચામડી ઉપસી આવવી તે.

સોટી, સ્ત્રી. લાકડાંની પાતળી  
લાકડી; છડી.

સોટી, પુ. મોટી લાંબા લાકડી-  
તે; ડાંત (૨) દાબ; રોડ; ધાક

સોઠ, સ્ત્રી. પાર્શ્વ; બાજુ.  
સોઠમાં બરાતું = પડખામાં પેસવું.

(૨) પગથી તે માથા સગા પહોંચે.

એણું ને ઓડણ તે (૩) સોએ  
ને વસ બાળુએથી થઈ માલે ઓડે છે  
તે (૪) વાસ; પરિમળ બો

સોડમ સીં વાસ; પરિમળ;  
બો. ગધ [ લેવાનું વસ.

સોડવણ નં સોડણિયુ સોડ  
સોડણ, કિં અં ઠેરણું. વાસ  
હડવી ગધાઈ

સોડિયું નં સોના પહેરવેશમાં  
એક બાળુ તરનો અતરપટ તે

સોડે અંપાસે પડએ; બાળુએ;  
હને (૨) નેડે. ૩ ) પ્રમાણ રીતે.

સોડો. પું સોડે. (૨) મહદમાર  
સોડ, વિં [ સં ] સદન કરનાર;  
અમનાર.

સોણ પું વાંસની ખીલી ફાચર  
સોણું, નં સ્વર્ણ

સોત. અં સુધાં સહિત  
સોણું, અં સહિત; સુધાં.

સોડકંઠ, વિં [ સં. ] ઠલકંઠ;  
આતર. દોરા અણું.

સોડર વિં [ સં. ] એક હરણું;  
માનપું. (૨) પું સગો ભાઈ.

સોડાઈ. સીં હુઆઈ,  
સોડાગર પું કિમતી ચીને

વેચનારો મોટા વેપારી  
સોડાગીરી, સીં ચોટી કિમ-

તના માલનો વેપાર તે. મોટા વેપાર  
(૨) સોડાચરણું. [ હસમી.

સોડું વિં હુઆઈ; ખંડું. (૨)  
સોડો, પું વેચનારો ધણી તે;

વેચવાલેવાનું મામ તે. (૨) વેપાર;  
ખરીદી (૩) હુઆઈ; વ્યભિચારી

માણસ. (૪) ઠગ મૂર્ત, દોગો  
સોધો, પું પટોપાદી.

સોનાપાણી, નં સોનાને આ-  
કરેલું પાણી. નેમા સોડું બાની

કાટેલ હોય તે પાણી  
સોનાગેર, પું એક ભવની

લાલ માટી. (૨) મરતી.  
સોનાગુખી સીં એક ભવની

વનસ્પતિનાં પાત; માટીઆવળ  
સોનાર, પું સોની.

સોનારણ સીં સોનીની સી.  
સોની, વિં સોડું ધડનારી

ભતિયું નામ. (૨) સોનાર; સોનાનાં  
ધાર ધડનાર

સોણું, નં સુવર્ણ હેમ; પીળા  
રંગની એક કિંમતી ધાતુ.

સોનેરી, વિં સોના નેવા રંગનું.  
સોનેચો, પું સોનાનો સિંકો;

સોનાપાણું.  
સોપાન, પું [ સં. ] નિસરણી;

સીલી; હાદર. (૨) પગથિયાં  
સોપાસ, પું અધ્યાય; બાળ.

સોપારો, સીં ફાંજ. સોમટો  
નેપડું એક નાનું ફળ; અમોટ (૨)

એ નામનું યાદ.  
સોફ. સીં બચનો પ્રાસો; નમ-

રાટ; ધાક. (૨) સોજો  
સોફવા, પું શરીર ફૂલી નવ

એવો વાલુનો એક રામ. [ મેત્રી.  
સોખાલ, સીં સંગત; સામ;



સોખતી, વિં સાથી, ભેડિયો.

(૨) મિત્ર; દોસ્ત.

સોખ. નં સોખાચનાં ગીત.

સોખાગ. નં સોખાચ; હેવા-  
તન. (૨) સારં ભાગ્ય. [સ્વં લાકડું.

સોખાગવણું, નંખારતાખ હપ.

સોખાગવતી, વિં સોખાચ-  
વતી, સોવારાણ; સધવા.

સોમ પું [ સં. ] એક જાતની

માદક વનસ્પતિ ( વેદકાળમાં યજ્ઞ  
કરનારાઓ એના રસ કાઢી પીતા. )

(૨) ચંદ્રમા, (૩) જે નામનો વાર.

સોમપા. [ સં. ] પું સોમરસ

પીનારા પાણિક

સોમયામ, પું [ સં ] જેમાં

રહેને સોમરસ અર્પણ કરવામાં  
આવે છે એવો યજ્ઞ.

સોમલ. પું એક હરી ખદાઈ.

સોમવતી, વિં સોમવાર શુકલ

અમાસ.

સોમજકલી, સ્ત્રીં [ સં ] સોમ

નામની વનસ્પતિનો વેલો.

સોમવાર, પું [ સં. ] રવિ-

વાર પછીનો વાર.

સોચ સ્ત્રીં સહ; શીવણું

ખાતળી રાળી જેણું દોરો નાખવાના  
નાકાવાળું આભર.

સોચ. સં તે. (૨) સૌ. સધળાં.

(૩) એમ. [સચિલી.

સોચણી, સ્ત્રીં સોહિની; એક

સોચમ, વિં ઉત્તરી પ્રતિની

જમીન. ( અલ. દોચમ, ને સોચમ. )

સોચણું, વિં સોલીણું; મુંદર;

સોહેણું. (૨) સહેણું; સરવ.

સોચાણી, સ્ત્રીં જી. મુચાણી.

સોચો, પું મોટી સોચ; મુઢળી

પરોવાય એવા નાકાવાળી આર

સોરટી, સ્ત્રીં નાની નાની ધણી

રકમોથી બનાવેલી એક મોટી રકમમાથી

અમુક રકમ રાખી બાકીની રકમ હનામ

વરીકે આપવાને કાઢવામાં આવતી

ચોટીઓવાળી લાગ્ય અજમાવવાની

એક ક્રિયા કે એકલણ તે ;

સોરઠ, [સ. સૌરાષ્ટ્ર] કાઢિયાવાડ

(૨) જે નામનો એક યજ્ઞ.

સોરઠી, વિં સોરઠણું; સોરઠને

લગણું; સોરઠણું રહેવા રી.

સોરઠો. પુંએ નામનો એક યજ્ઞ.

સોરણ, નં સોસણું તે. ( ૧ )

અણુમરો; પશ્ચાત્તાપ.

સોરમ, સ્ત્રીં ખુસબો; મુવાસ;

પરિમળ [ ગોઠણું; ચેન પડણું.

સોરવણું, કિં અં ગમણું;

સોરણું, કિં સં ઊણું; ઊખા.

ડણું. (૨) દુખાણું. (૩) જુડું બોણું;

લિપરીત બોણું.

સોરઝી, સ્ત્રીં એક જાતની વન-

સ્પતિ ( એનો લાલ રંગ અને )

સોરજ, સ્ત્રીં ખુસબો; મુખ પ.

સોરાટણું, કિં સં મુડણું; અપ-

ટણું (૨) ગાળોદેથી.

સોરાવટ, સ્ત્રીં સોચ.

સોરાણું, કિં અ ઠાણાણું.  
ઠાણાણું

સોરાસોર સીં ઠાણાણા. (૨)  
પાપાટ ગડગડ (૩) ઠાણાણા,  
ઠાણાણાટ

સોરું અં લગી, સુધી  
સોવરાણું, કિં સુરોલિલ  
ઠરણું સોહે એમ ઠરણું, રાણુગારણું,  
સોભાણું

સોવસા, અં લગલગ નકલી  
એમ પાતરી પૂરું. [ અવતી

સોવામણું વિંસધવા, સોભા-  
સોવાણું કિં અં આમતેમ

અયડાણું; ફાફા મારવા, મુરેલીમાયી  
ફટવા માટે આમતેમકુંડું; ફિલોજાણું.

સોવાડ પું અયડા અયડી થવી  
તે, ગભરાટના ફાફાં (૧) પાખલ;  
સોરમોર, ગડમથલ.

સોવ, કિં સં સુપડામા નાખી  
આમ તેમ હલાવણું, ઝાટકણું (૨)  
સુવાણું; ફિલોજાણું.

સોસ, પું વારંવાર વરસ લાગ્યા  
ઠરવી તે; વાંધે નહિ થવી તે, વણું  
સુગાણું તે, પિપાસા (૧) ચોષ, હલય-  
શહ (૩) વલયવાટ; ચિતા કાળજી,

સોસવાટ, પું સુસવાટ; મગર-  
મગર

સોસવાણું, કં સં દુર્ગલ થઈ  
જણું; સોવાણું. (૨) મનસ્તાપથી  
દુર્ગલ થઈ જવાણું.

સોસણું, કિં અં ખમણું; સહન  
ઠરણું, (૧) કિં સં ખેંચણું; ચૂસીધેણું.

સોસળાઈ સીં ધ્યાન નહિ  
રાખવાણું.

સોમણું, વિં બુવકણું. (૨)  
સુવું; લક્ષ ન હોય એવી રીતણું.

સોહણી સીં સોભા  
સોહણું, વિં સુંદર; ચોમી

(૧) સાઈ, રંગચ (૩) મજા પડે એ  
મમત, મૃગારનાં લાડ.

સોહણું, કિં અં સુંદર દેખાણું  
સોભણું.

સોહાગ, નં સુંદર દેખાય એવ  
સ્થિતિ, સોભામ્ય, હેવાતન (૧)

સુભામ્ય  
સોહાગણું, વિં સારી સોભા  
વાળી; સોભામ્યવતી સધવા

સોહાગી, વિં સોભાવાણું  
સુરોલિલ (૨) સાસ લા થયોગી

સુખી, સોસપાન (૩) આનદી,  
સોહણું. [ વળું, સોભાવાણું

સોહામણું, વિં સુંદર દેખા-  
સોહાણું, કિં અં સોભણું

સાઈ લાગણું અવણું [ અને સોહણી સીં  
સોહિની, સીં મનોહર દેખાવતી

સોહેલો, પું સોભીનો સુંદર  
દેખાવ, લલકો; સોઈ (૧) આનંદનો

લગાવો ને વેસવ તે (૩) સોસામણું  
અભિગાન ત

સોહેણું, કિં અં સોભણું;  
સુંદર દેખાણું. (૨) મમણું, ગોડણું.

સોળ, વિં દસ ને નેટણું, ૧૬.

સોળ પું સોડી વગેરેના આધા-  
તથી ચામડીનું કપસવું તે; સળ

સોળું નં ઘે ઘડે અલગ રાખેલું  
વસ્ત્ર અજોડિયું; સ્વચ્છ રેશમી વસ્ત્ર  
સોળેચે, પું લગ્ન વગેરે; સોળ  
કુટનો સાગરો. [દોઝ; આડંબર.

સોંગ, વેધ; કૃત્રિમ દેખાવ. (૨)  
સોંધ, સ્ત્રીં સસ્તાઈ. છત.

સોંધવારી, સ્ત્રી સોંધાઈનો  
વખત તે, યોદી કિમ્મતમાં વધારે વસ્તુ  
મળે એવી મોસમ. (૨) સસ્તાઈ છત.

સોધું વિં સસ્તું; બોધી કિમ્મ-  
તનું; છતવાળું.

સોંઢવું, કિંમત ધામધુમ કરીને  
નીકળવું. મરાસે જવા તૈયાર થવું.

સોંપણ, સ્ત્રીં સોપેલું તે; સુપ  
રત; બાળવણી. (૨) ઢવાલો.

સોંપવું, કિં સં બાળવવું;  
સંબાળમા મૂકવું, સુપરત કરવી.

સોસિઈ વિં એક પેઢાથી બીજા  
છડા લગી ગયેલું; આરંધાર સજામ

સૌ, વિં સહુ, સધળા; સર્વ; બધા.

સૌકુમાર્ય, નં [સં] સુકુમા-  
રતા; કોમળતા; નાનુકતા. (૨) મુદ્દલ.

સૌખ્ય, નં [સં] સુખ (૨)  
આરોગ્ય [ (૨) સારાપણું; બવાઈ

સૌજન્ય, નં [સં] સુજનતા.  
સૌદામિની, સ્ત્રીં [સં] વીજળી

વિદ્યુત. [ (૨) સુજનતા.  
સૌભાગ્ય, નં [સં] આગ્ય-  
શાળીપણું. (૨) એવાતન; સંધવાવસ્થા.

(૩) શોભા સુંદરતા. (૪) સત્તાવિસ  
યોગમાનો એક યોગ.

સૌભાગ્યવતી, વિં સંધવા;  
સુવાસિની, સારા ભાગ્યવાળી.

સૌમ્ય વિં [સં] રૂઢા સ્વભા-  
વનું, નમ્ર. ચાન્દ, સાલસ.

સૌરમાસ, પું [સં] એક  
સંક્રાંતિથી બીજી સંક્રાંતિ લગીનો  
કાળ સૌર વર્ષના બારમા ભાગ જેટલો  
સમય.

સૌરઠવ, નં [સં] સારાપણું;  
સુંદરતા; શોભા. (૨) ઉત્તમતા; શ્રેષ્ઠતા.

સૌંદર્ય નં [સં] સુંદરતા;  
શોભા; કાંતિ, ખુબસૂરતી.

સૌંધ, પું [સં] ખસો; ખાંધ.  
(૨) બાગ; કડક; બાળ (૩) ફાટો;

કાળું. રાકખા.

સૌંદર્ય [સં] ઉતાડીને  
બેસવા ઉતરવા આમગાડીને ઉભી  
રાખવાનું સ્થાન (૨) સ્થાન, ઠેકાણું,

(૩) પડાવ સ્થેકાણ. ૦૨ ૨૦

સ્તન, પું [સં] જેની અંદર  
અગ્નિને માટેનું દૂધ ઉત્પન્ન થાય છે

તે માદાઓનો. માંસ પિંડ થાન;  
ધાઈ, આવળ [તે દૂધ પીવું તે.

સ્તનપાન, નં [સં] ધાવવું  
સ્તનક, પું [સં] કુલનો ગુચ્છ;

મંત્રી [દિમ્બદ્ધ છકક  
સ્તબ્ધ, વિં [સં] ચકિત થયેલું;

સ્તબ્ધતા સ્ત્રીં સ્થિરતા; દિશ્-  
મૂઠતા, ચકિતતા; વિસ્મયતા.

સ્તવ, પુ. [ સ. ] વખાણ કરવાં  
 તે; સ્તુતિ; ગુણમય સા [ તારીફ-  
 સ્તવન, નં સ્તુતિ કરવી તે;  
 સ્તવપુ. કિં સં સ્તુતિ કરવી;  
 ગુણ ગાવા વખાણ કરવાં.  
 સ્તવ્ય, વિ. સ્તુતિ કરવાને યોગ્ય;  
 વખાણવા લાયક ટેકાનું ઉચ્ચ લાઠું  
 સ્તવ્ય, વિ. યામલો; ખાલ;  
 સ્તવ્યન, નં ધરી રાખવું તે;  
 રોધ, અઘાવ ( ૨ ) ઘેભાવવું તે;  
 અઘર રાખવું તે. [ વખાણ  
 સ્તુતિ, સ્ત્રી. ગુણમય સા, તારીફ;  
 સ્તુતિપાત્ર, વિ. વખાણવા  
 લાયક [ ભેગ, વખાણવા લાયક.  
 સ્તુત્ય, વિ. [ સં. ] સ્તુતિ કરવા  
 : સ્તુપ, પુ. [ સં. ] સફો; ધુમટ  
 નેવું બાંધકામ, સમાધ; પાળિયો;  
 છદ્દનાં હાડ અને ફાંત વગેરેની અવ-  
 રોધ ભગવી રાખવાને માટે બનાવેલું  
 મેહું બાંધકામ.  
 સ્તેન, પુ. [ સં. ] ચોર; હંડારો.  
 સ્તેય, નં ચોરી.  
 સ્તેતા, પુ. [ સ. ] સ્તુતિનો  
 પાઠ; ગુણ મય સાનો સંગ્રહ.  
 સ્તેતાય, વિ. વળેલ; વાંકું. ( ૨ )  
 પુ. જમાવ; ગળ; રાસિ.  
 સ્ત્રી, સ્ત્રી. [ સં. ] માદા; અનુચ-  
 નતિમાની તે વ્યક્તિ કે જે ગર્ભ ધારણ  
 કરે છે; નારી; બાધકી. ( ૨ ) વહુ; પત્ની;  
 ધણિયાળી; બાપા. ૫  
 સ્ત્રીકેસર, નં, વનસ્પતિમાં

રહેલો ફૂલોત્પાદક રેસો; ફૂલમાંનો  
 ગર્ભોત્પાદક અંકુર. [ પ્રપંચ,  
 સ્ત્રીચરિત્ર, નં સ્ત્રીના કાવાકાવા;  
 સ્ત્રીનિલ વિ. સ્ત્રીથી છલ પેટો.  
 સ્ત્રીધન, નં [ સં. ] સ્ત્રીની કપર  
 સ્ત્રીનો લક હોય તે ધન; બહીષ્ણ દાન  
 વગેરે રૂપે સ્ત્રીને માફ થયેલું ને તે.  
 સ્ત્રીધર્મ પુ. સ્ત્રીએ કેવી રીતે  
 ચાલવું જોઈએ તેને લગતા નિયમો તે  
 સ્ત્રીની ફરજ તે. ( ૨ ) નારી કાળ-  
 સ્ત્રીએ રજસ્વલા થવું તે.  
 સ્ત્રી પુરુષ, નં [ સં. ] ધણી  
 ધણિયાળી, પતિપત્ની; વરવહુ; કંપતી.  
 સ્ત્રીલંબટ, વિ. વિધિ; કામી;  
 વ્યભિચારી.  
 સ્ત્રીહત્યા, સ્ત્રી. [ સં. ] સ્ત્રીને  
 મારી નાખવી તે; સ્ત્રી માર્યાનું પાપતો.  
 સ્ત્રીજ, નં [ સં. ] સ્ત્રીત્વ; બાપ-  
 લાપણું.  
 સ્થ, અ. [ સં. ] સ્થાન-રહેઠાણ  
 હરકિં મત્સ્ય:-માર્ગસ્થ; મર્મસ્થ.  
 સ્થવિર, વિ. [ સ. ] પાઠ  
 ઉભરવું; રજ ( ૨ ) છણું. ટેકાણું.  
 સ્થલ, નં [ સં. ] જગો; સ્થાન;  
 સ્થલચર, વિ. [ સં. ] પૃથ્વી  
 ઉપર ફરનાર તે; ભૂચર.  
 સ્થલમાર્ગ, પુ. [ સં. ] જમીન  
 ઉપરનો રસ્તો. ખુચકી માર્ગ.  
 સ્થલાંતર, નં [ સ. ] જગત્ની  
 બદલા બદલી તે.  
 સ્થડિલ, નં [ સં. ] સપાટીથી

સહેજ હજી ચારસ ઝોટથી, નેત્રી  
સ્થાપ્ત, વિં [ સ ] સ્થિત  
અવ્ય ( ૨ ) પું ગાંડુ મુક-ચડ  
ખોડ કાડ ખાસો ( ૩ ) મલાદેવ  
સ્થાન, નં [ સ ] જગા ઠેકાણુ  
સ્થળ ( ૨ ) રહેઠાણુ ધર ( ૩ ) પદવી  
ઝોધો દરજો

સ્થાનક નં [ સં ] સ્થાન વાસ;  
રહેઠાણુ ( ૨ ) ગાદી આસન, જગા  
( ૩ ) બેઠક [સગુ ઠેકાણુ  
સ્થાનિક, વિં સ્થાનનુ જગાને  
સ્થાપક, વિં [ સ ] યાપનાર  
ઉણ કરનાર ( ૨ ) સાખીત કરી આપ  
નાર યોપનાર આરભ કરનાર

સ્થાપક નં [ સ ] સ્થાપનાને  
દર્જા ને કામ તે સિલ્પવિદ્યા પ્રમાણે  
શુદ્ધ મહિરાદિક બાધવાનુ કામ તે.

સ્થાપન, નં [ સ ] યાપના  
માણી, મડાણ ( ૨ ) સાખીતી, પુરવારી  
સ્થાપના, સીં [ સ ] સ્થાપનું  
મડાણ ( ૨ ) નાટકમા સખેટી  
પર્યા

સ્થાપણ, કિં સં [ સ સ્થા ]  
હુ હથ નરુ નિર્માણ કરવુ  
ગોઠવણ બેસાડવુ - ( ૩ ) મુકરર  
નિમણ, યોજણ ( ૪ ) સાખીત  
પુરવાર કરવુ

સ્થાપિત વિં [ સં ] સ્થાપેલું  
રેલુ મુકરર કરેલું; પુરવાર કરેલું.  
કરેલું

સ્થાપિકાણ, પું [ સ ]

રસનો ને સાવ ઉવડ લગી નેમનો તેમ  
રહા કરે તે સ્થિર સાવ

સ્થાયી વિં ધણીવાર ઠકે એકં  
અવ્ય નિશ્ચલ ટકાક ( ૨ ) હમેશાનુ  
કાયમનુ સ્થિર રહે એવું.

સ્થાલી, સીં [ સ ] યાળી, ટાંકુ  
નાની કચરાટ ખુમચો

સ્થાપર વિં [ સં ] એક ઠેકાણુ  
લેથી બીજો ઠેકાણે ખસે નહિ એવુ તે.  
અ ગ સ્થાપર નિશ્ચલ-૧૨, વાડીવણકો  
વગેરે

સ્થિત વિં [ સ ] હબેલું સ્થિર  
રહેલું, નિશ્ચિત, ખચીત; દંડા અડગ.

સ્થિતિ, સીં [ સં ] સ્થિરાવસ્થા  
સં સ્થિતિ ( ૨ ) મુકામ રહેઠાણુ, ( ૩ )  
અવસ્થા લાલત હથા ( ૪ ) વાસ,  
નિવાસ ( ૫ ) પદ પદવી

સ્થિતિસ્થાપક વિં અસલ  
સ્થિતિને વળગી રહેનાર વાળીએ કે  
સીધું કરીએ પણ પાણી મૂકી દેતો  
નેમનુ તેમ થઈ નવ એવું

સ્થિર, વિં [ સ ] અચલ અડગ,  
દંડે નિશ્ચલ ( ૨ ) કાયમ નહુ રહે  
એવું કરેલું.

સ્થિરતા, સીં સ્થિરપણ; અડ-  
ગતા દંડતા; નિશ્ચલતા

સ્થૂલ વિં [ સ ] નહું, પુષ,  
ભરેલું ભારે ( ૨ ) ગાંડું ખીચ ધર,  
( ૩ ) ગાંડું કડાવર ( ૪ ) જડ, અચળ

સ્થૂલતા, સીં નડાપણુ  
સ્થૂલદેહ, પું [ સ ] કોડમાસથી

હરપુર રહે તે; હવેવર.

સ્થેય, ન૦ [ સં. ] સ્થિરતા; અદ-  
બપથ; દહતા [ ધોવાયેલું; નાહેલું.

સ્નાત, વિ૦ [ સં. ] પાણીએ  
સ્નાતાક, વિ૦ [ સં. ] શુદ્ધસ્ના-  
નમગા હાખત યવાને ચોંચ બનેલો  
જાસ્યારી મયમામમ નેણે પુરે કરેલો  
હોય તે જીવાનિયો.

સ્નાન, ન૦ [ સં. ] નાહવું તે;  
અયોજ, અંબ ધોવું તે (૨) મુએવાને  
નાહવું તે. (૩) સમાના મરણની  
અસ્પૃશ્યતા તે; આશીય, (૪) દોષ-  
પાતક-સંસર્ગ વગેરેથી શુદ્ધ થવું તે.  
કિં૦ પ્ર૦ સ્નાન કરવું=મુખો એમ  
મોની યેલું.

સ્નાયુ, પુ૦ [ સં. ] જે તંત્રએ  
હરીને માસ, અસ્થિને વળગી રહે, તે તે;  
પીઠા જેવો અંદરની ચામડીનો રેસો  
જે તે, જે લાંબા દુઠ્ઠા યવાથી  
સાંવાળોની દિલચાલ યાય છે તે  
ચમપદ્મએ.

સ્નિગ્ધ, વિ૦ [ સં. ] ચીકટ-  
વાળું; લીમું. સુવાળું. (૨) સ્નેહાળ;  
પ્રીતિવાળું.

સ્નિગ્ધતા, સ્ત્રી૦ સુવાળાસ.  
ચિકાસ. (૩) પ્રેમ; હેત.

સ્પુષા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] ઊંદરાની  
પંક; પુત્રવધુ.

સ્નેહ, પુ૦ [ સં. ] માયા; મર્મ-  
તા, વાત્સલ્ય; પ્રીતિ; પ્રેમ. વહાલ;  
હેત. (૨) મૈત્રી; વસ્તી. (૩)

અતરનો કામળ લાવ. (૪) તેલ,  
ધી વગેરે ચીકણું દ્રવ્ય તે.

સ્નેહાકર્ષણ, ન૦ [ સં. ] સ્ને-  
હનું ખેંચાણ. એક મીત્ર પ્રતિ પરમા-  
ણ્યોનું એકત્ર થવા માટિનું ખેંચાણ તે.

સ્નેહાળ, વિ૦ સ્નેહ રાખનાર;  
સ્નેહવાળું, અંતરના કમળકાવાળું;  
હેવાળ, માયાળુ. વાત્સલ્યથી ભરપૂર.

સ્નેહી, વિ૦ સ્નેહવાળું; પ્રીતિ  
રાખનાર, વહાલું. (૨) જેની સાથે  
સ્નેહ હોય તે; મિત્ર; દોસ્ત, મિયતન.

સ્પર્ધા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] સરસાધ;  
જરાબરી; ચડસાચડસી. (૨)  
કબ્જા; અદેખાઈ.

સ્પર્ધાશુ, વિ૦ ચડસીકું, વાલીકું.  
(૨) અદેખું; હરિકાઈ કરવાના  
સ્વભાવવાળું.

સ્પર્શ, પુ૦ [ સં. ] લાગવું-  
બાડવું તે; સંસર્ગ; સંમલન; મેળાપ.  
(૨) ચામડીદારા ખીચ વસ્તુનું જ્ઞાન  
થવું તે.

સ્પર્શમશ્ચિ, પુ૦ [ સં. ] જેના  
અડેવાથી લોહ મુવણું થઈ જાય તે  
ચમત્કારી ખેતર; જેના સ્પર્શથી  
વસ્તુમતા આવે એવું; ખારસમશ્ચિ.

સ્પર્શસ્પર્શ, પુ૦ અડકાઅડકી;  
આબડહટ

સ્પષ્ટ, [ સં. ] ચીકણું; ખુલ્લું;  
સાફ. (૨) સમજાય એવું; સુવ્યક્ત.  
(૩) ખરાબર; ચીકસ.

સ્પષ્ટવકતા, વિ૦ ખરાબર;

નેહ' હોય તેણે કહી દેનાર  
સ્પષ્ટીકરણ, નં [ સં. ] સ્પષ્ટ  
કરવું તે; પ્રવાસો; ગ્રામવત.  
સ્પષ્ટ, પુ. [ સં. ] ચંદ્રો;  
સ્પષ્ટ: પદ્ધતિ. [ સં. ] સ્પષ્ટ: તે.  
સ્પષ્ટ, નં [ સં. ] સ્પષ્ટ: તે.  
સ્પષ્ટીય, વિ. [ સં. ] ગ્રેષ્ઠ-  
વર્ણ તેણે; કમળના યોગ્ય  
સ્પષ્ટ, સી. [ સં. ] કમળ;  
દુષ્ટા, ગણ; દરજા; પરવા.  
સ્પષ્ટિક, પુ. પાસાદાર ચળકતી  
બાલુઓવાળો એક મુદ્ર પદ્ધતિ.  
સ્પષ્ટિક, વિ. [ સં. ] સ્પષ્ટિક; સ્પષ્ટિકમય (૨) સ્પષ્ટિક.  
સ્પષ્ટ, વિ. કુટુંબ; ઉપરોક્ત; પ્રકૃતિ;  
વિહિત (૨) સ્પષ્ટ; ચોક્કસ.  
(૩) કુટુંબ.  
સ્પષ્ટતા, સી. સ્પષ્ટતા, ગ્રામવત  
(૨) સ્પષ્ટ. સુરેષ્ઠપણ.  
સ્પષ્ટ, નં [ સં. ] ચામડી,  
પાપણ, એક, વગેરેમાં આવતી સહેજ  
કંપારી તે. (૨) એકએક મુઝી  
આવડું તે. સુરી આવડું તે.  
સ્પષ્ટ, કિં. અ. ધીમેથી  
કુળવું કંપવું; લાવવું. (૨) એકદમ  
સૂચી આવડું. (૩) ગ્રામ વડું;  
અકુર કુટુંબ.  
સ્પષ્ટ, સી. [ સં. ] સુરણ;  
કંપ. (૨) નમતિ; તેજ, ચંચળાઈ.  
સ્પષ્ટ, પુ. [ સં. ] નેરથી  
કુટવું તે. (૨) શેડ; પદ્ધતિ. (૩)

પ્રવાસો, નિવેશો.  
સ્પષ્ટ, પુ. [ સં. ] સંમતિ.  
સ્પષ્ટ, નં [ સં. ] સ્પષ્ટ  
તે; યાદ કરીને જાણવું તે. (૨)  
સ્પષ્ટ: યાદ; સરવ; સાંભળવું તે.  
સ્પષ્ટી, સી. સ્પષ્ટ કરનારી  
માળા; યોગ્ય. [ કરવા નેત્ર  
સ્પષ્ટીય, વિ. [ સં. ] સ્પષ્ટ  
સ્પષ્ટ, કિં. અ. યાદ કરવું  
સંભારવું. (૨) ભગવું. (ભોગ, સ્પષ્ટીકરણ.  
સ્પષ્ટ, વિ. [ સં. ] સ્પષ્ટતા  
સ્પષ્ટ, વિ. યાદ દેનાર. સ્પ-  
ષ્ટ કાને એવું. (૨) સંભારણ.  
સ્પષ્ટ, વિ. [ સં. ] સ્પષ્ટ  
સ્પષ્ટ. (૨) સ્પષ્ટમાં કહી દોષ  
તેમ પર્માવરણ કરનાર..  
સ્પષ્ટ, નં [ સં. ] મંદહારણ;  
સહેલ મેં મવલાવડું તે.  
સ્પષ્ટ, સી. [ સં. ] પરંપરાની  
વારસાત વપરાતી મુદ્રિઓની બતા-  
વેલા ધમને લગતા મંદો તે. (૨)  
યાદ; સ્પષ્ટ; જોઈ. (૩) જાન.  
સ્પષ્ટ, વિ. [ સં. ] સ્પષ્ટ  
હાસ્ય કરી રહેવાથી, સ્પષ્ટીય લાગણી  
એવું; મલકાવું, મુદ્ર. [ સં. ] સ્પષ્ટ  
સ્પષ્ટ, પુ. [ સં. ] લાગણી  
અગ્રણી, વિ. [ સં. ] પુષ્પહાર  
ધારણ કરનાર. (૨) પુ. એકવીસ  
અક્ષરનો એક જોડ. [ કુતનો હાર  
સ્પષ્ટ, [ સં. ] સ્પષ્ટ માળા;

હાથપુર રેલ તે; ક્યેવર.

સ્થિતિ, ન૦ [ સં. ] સ્થિરતા; અસ્થિ-  
વપણું; દહતા. [ ધોષાયેલું; નાદેલું.  
સ્નાત, વિ૦ [ સં. ] પાણીએ  
સ્નાતક, વિ૦ [ સં. ] શુદ્ધસ્ના-  
નમાં દાખલ થવાને યોગ્ય બનેલો  
જમણારી પ્રથમામમ જેણે પુરો કરેલો  
દોષ તે જીવાનિયો.

સ્નાત, ન૦ [ સં. ] નાદવું તે;  
અધોગ, અંજ ધોણું તે (૨) મુએલાને  
નાદવું તે. (૩) સમાંના મરણની  
અસ્પૃશ્યતા તે; આશીય, (૪) દોષ-  
વાતક-સંસર્ગ વગેરેથી શુદ્ધ થવું તે.  
ફિં૦ પ્ર૦ સ્નાન કરવું=મુઓ એમ  
મની લેવું.

સ્નાય, પુ૦ [ સં. ] જે વંતુએ  
હરીને માસ, અસ્થિને વળગી રહે છે તે;  
પીટા જેવો અંદરની વામડીનો રેસો  
જે તે; જે લાંબા હંઠા થવાથી  
સાંધાઓની દિલ્લાલ થાય છે તે  
અર્ધપક્ષીઓ.

સ્નિગ્ધ, વિ૦ [ સં. ] ચીક-  
ણું; લીસું. સુવાણું. (૨) સ્નેહાળ;  
પ્રીતિવાળું.

સ્નિગ્ધતા, સ્ત્રી૦ સુવાણા.  
ચિકાસ (૩) પ્રેમ; હેત.

સ્તુવાં, સ્ત્રી૦ [ સં. ] બેઠારાની  
વંદુ; પુત્રવધૂ.

સ્નેહ, પુ૦ [ સં. ] માયા; મન-  
તા; વાત્સલ્ય; પ્રીતિ; પ્રેમ; વંદાલ;  
હેત. (૨) મૈત્રી; યસ્તી. (૩)

અતરનો કામળ લાવ. (૪) તેહ,  
થી વગેરે ચીકણું દ્રવ્ય તે.

સ્નેહાકર્ષણ, ન૦ [ સં. ] સ્ને-  
હનું ખેંચાણ. એક ત્રીજા પ્રતિ પરમા-  
ણુઓનું એકત્ર થવા માર્ગનું ખેંચાણ તે.

સ્નેહાળ, વિ૦ સ્નેહ રાખનાર;  
સ્નેહવાળું; અંતરના કમળપાવાળું;  
હેવાળ, માયાળુ, વાત્સલ્યથી ભરપુર.

સ્નેહી, વિ૦ સ્નેહવાળું; પ્રીતિ  
રાખનાર, વંદાલ. (૨) જેની સાથે  
સ્નેહ હોય તે; મિત્ર; દોસ્ત, પ્રિયજન.

સ્પર્ધા, સ્ત્રી૦ [ સં. ] સરસ્પર્ધ;  
બસબરી; ચડસાચડસી. (૨)  
ધર્મ્યા; અદેખાઈ.

સ્પર્ધાળુ, વિ૦ ચડસીલું, વાલીલું.  
(૨) અદેખું; હરિદાઈ કરવાના  
સ્વભાવવાળું.

સ્પર્શ, પુ૦ [ સં. ] લાગવું-  
આડવું તે; સંસર્ગ; સંજઠન; મેળાપ.  
(૨) ચામડીદારા ખીલ વસ્તુનું જ્ઞાન  
થવું તે.

સ્પર્શમલ્લિ, પુ૦ [ સં. ] જેના  
અડવાથી લોહ સુવર્ણ થઈ નથ તે  
મમતારી પંથર; જેના સ્પર્શથી  
હતમતા આવે એવું; પારસમલ્લિ.

સ્પર્શસ્પર્શ, પુ૦ અડકાઅડકી;  
આભડબેટ

સ્પૃશ્ય, [ સં. ] ચીકણું; પુલક-  
સાક. (૨) સમનય એવું; સુવ્યક્ત.  
(૩) બસબરી; ચીકસ.  
સ્પૃશ્યવક્તા, વિ૦ ખરાબોહ;



નેવું હોય તેવું કહી દેનાર.

સ્પષ્ટીકરણ, નં [ સં. ] સ્પષ્ટ  
કરવું તે; પ્રવાસો; ગોખવટ.

સ્પંદ, પુ [ સં. ] યડકા;

સ્ફુરણ; પલકારો. [ ક'પં; ફરકવું ] તે.

સ્પંદન, નં [ સં. ] યડકાર;

સ્પૃહણીય, વિ [ સં. ] મેળ-

વવા નેવું; ઇચ્છવા લોગ્ય.

સ્પૃહા, સ્ત્રી [ સં. ] ઇચ્છા;

સ્પૃષ્ટા, ગરબ; ફરકાર; પરવા.

સ્ફટિક, પુ પાસાદાર ચળકતી

ખાંજીઓવાળો એક સુંદર પાથર.

સ્ફટિક, વિ [ સં. ] સ્ફટિકનું;

સ્ફટિકમય (૨) સ્ફટિક.

સ્ફુટ, વિ કુટુંબ; ઉપરેણું; પ્રલંબ;

વિકસિત (૨) સ્પષ્ટ; ચોકસું.

(૩) છુટકું.

સ્ફુટતા, સ્ત્રી સ્પષ્ટતા, ગોખવટ.

(૨) સફાઈ. સુરેખપણું.

સ્ફુરણ, નં [ સં. ] આમરી.

ખાંખણ, ઓઠ, ગમેરેમાં બાજની સહેજ

કંપારી તે. (૨) એકાએક સુગી

વડું તે. સ્ફુરી આવવું તે.

સ્ફુરણ, કિં અં ધીરેથી

વડું. કંપવડું હાવડું. (૨) એકદમ

થી આવવું. (૩) મગટ ચડું;

ફર કુટરો.

સ્ફુર્તિ, સ્ત્રી [ સં. ] સ્ફુરણ;

(૨) નગર્તિ; તેજ, ચંચળાઈ.

સ્ફેટ, પુ [ મં. ] ભેરથી

તે. (૨) ફેડ; ધડકો. (૩)

પ્રવાસો, નિવેડો.

સ્મર, પુ [ સં. ] કામદેવ.

સ્મરણ, નં [ સં. ] સ્મરણ

તે; યાદ કરીને જાવડું તે. (૨)

સ્મૃતિ. યાદ; સરત; સાંભરણું તે.

સ્મરણી, સ્ત્રી સ્મરણ કરવાની

માળા; ભેરખો. [ કરવા ભેગ.

સ્મરણીય, વિ [ સં. ] સ્મરણ

સ્મરણું, કિં સં યાદ કરવું;

સંભારણું. (૨) ભગવડું. (ભેગ, સ્મરણીય.

સ્મર્તૃ, વિ [ સં. ] સ્મરવા

સ્મારક, વિ યાદ દેનાર; સ્મ-

રણ કરાવે એવું. (૨) સંભારણું.

સ્મર્તા, વિ [ મં. ] સ્મૃતિ

સંજાંથી. (૨) સ્મૃતિમાં કહ્યું હોય

તેમ ધર્માચરણ કરનાર.

સ્મિત, નં [ સં. ] મંદહાસ્ય;

સહેજ મોં મલકાવડું તે.

સ્મૃતિ, સ્ત્રી [ સં. ] પરંપરાની

ચાલદારત્વ ઉપરથી ઋષિઓએ બતા-

વેલા ધર્મને લગતા મંથી તે. (૨)

યાદ; સ્મરણ; ફોર્મ. (૩) જ્ઞાન.

સ્મર, વિ [ સં. ] હસવડું;

હાસ્ય વરી રહેવાથી સ્મણીય લાગવું

એવું; મલકાવડું, હસ. [ સ્મ-

સ્મદન, પુ [ સં. ] લડાઈના

અગ્રણ, વિ [ સં. ] પ્રખ્યાત

ધારણ કરનાર. (૨) પું એકંવીર્ય

અક્ષરનો એકંઈદ. [ કુલનો હાર

અર્થ, [ સં. સ્વર્ ] માળા;

સ્વસ્ત, વિં [ સં ] ઉત્તરી પદે  
ખસી ગયેલું. (૨) અતિત તદેલું  
૧૬ જા. પુ. [ સં ] ધીમે ધીમે  
જાણુ-અણુ તે. ધીમે ને ધીમે  
મવાલ. અણુ (૨) રસ, શુદ્ધ ગાળ  
જેવું, પુ. ધી હોમવાની લાકડાની  
કંઠી, થાટવા.  
૧ જોત પુ. [ સં ] અરે; અણુ;  
મોલું વહેલું (૨) જમીનમાંથી નીક-  
લેલો પોલીનો નાનો મવાલ.  
॥ સ્વેદ, સ્ત્રી [ સં ] પાવરપાટી.  
૨ સ્વ, વિં પોતાનું; પોતીકું.  
સ્વકર્મ, નં પોતાનું કર્મ.  
સ્વકલિપત વિં [ સં ] મન-  
જા ઉદાવતું; ભતે મિચારી કાઢેલું.  
સ્વકીય સં પોતાનું.  
સ્વકીયા સ્ત્રી પોતાનો પરણેલો સ્ત્રી.  
સ્વમજ, વિં [ સં ] ચોકપું;  
સાધુ (૨) નિર્મળ, શુદ્ધ (૩)  
મેલેલ, ધવલ (૪) નિર્દોષ.  
સ્વમજતા, સ્ત્રી ચોકપાઈ.  
સાધુ (૨) નિર્મળતા (૩) સ્વધતા.  
(૪) ઉજળાપણું.  
સ્વમજદ, પુ. મન ગમતો  
આચાર તે. સ્વમજાચાર. [ આપખુદી  
સ્વમજદતા સ્ત્રી સ્વમજદપણું;  
સ્વમજદી, વિં સ્વમજાચારી;  
આપમતિયું  
સ્વમજદીપણું, નં સ્વમજાચાર,  
સ્વમજ, નં [ સં ] પોતાના  
મગત-આપત માણસો તે; સંગ;  
કુટુંબીન.

સ્વભાસિ સ્ત્રી પોતાની ભતિ  
તે; એક બીજાને મળતી આવતી એક  
નાત તે  
સ્વભાસીય, વિં પોતાની ભત-  
તું; એક વર્ણનું; એક જ ખાસિયતનું.  
સ્વભાસીયતા, સ્ત્રી સ્વભાસીયપણું.  
સ્વભા, અં પોતે; આપોઆપ  
સ્વભાસિય વિં દેખીતું; પ્રત્યક્ષ;  
આપોઆપ નિદ્ર થયેલું.  
સ્વભા, વિં આપ અપચાર, બીજા  
પર નહિ આધાર નાખતું; સ્વમજદી.  
સ્વભાનતા, સ્ત્રી સ્વભાન રિયા  
તે, સ્વભાન આપ અપચારપણું.  
સ્વભાનપણું નં સ્વભાનતા.  
સ્વદેશ પુ. [ સં ] પોતાનો દેશ;  
જન્મભૂમિ વતન.  
સ્વદેશાભિમાન, નં [ સં ]  
પોતાની જન્મભૂમિ માટેની મમતા.  
સ્વદેશાભિમાની, વિં દેશને  
માટે અભિમાન ધરાવનાર. [ સ્વદેશનું  
સ્વદેશી વિં પોતાના મુલકનું;  
સ્વધર્મ, પુ. [ સં ] શાસ્ત્ર  
વિહિત આચાર-કર્તવ્ય, પોતાનો  
પરંપરાગત આચાર. (૨) પ્રસંગને  
લક્ષને પ્રાપ્ત થયેલું ને કર્તવ્ય તે.  
(૩) પોતાની સાથે જોડાયેલા ધર્મ  
શ્રવણ અને ખાસિયત વગેરે તે.  
સ્વધર્મ, વિં પોતાના ધર્મનું;  
પોતાને મળતા ધર્મ દેહવાળું.  
સ્વધા, અં [ સં ] પિતૃએને  
અમાદિક અર્પણ કરતાં કરવાનો ઉદ્દે-

ગાર તે. [ હચ્ચાર તે  
 સ્વધાકાર, પુ. સ્વધા' રાખ્તો  
 સ્વધામ, ન. [ સં. ] પોતાના  
 હ મેરાના વસવાટનું સ્થાન તે; રહે  
 ઠાણું; નિજધામ વતન. (૨) સ્વમં.  
 સ્વન, પુ. [ સં. ] સૂર; અવાજ  
 સ્વન, ન. [ સં. ] નિદ્રામાં  
 ને વ્યવહાર દેખાય છે તે; સમજું.  
 સ્વનહર્ષન, ન. સ્વન લાગે  
 તે. (૨) સ્વનમા દેખાયતું તે  
 સ્વનવત, વિ. સ્વન / નેવું;  
 મિથ્યા; ખોટું. [ હાલત.  
 સ્વનાવસ્થા સ્ત્રી સ્વનરાણી  
 સ્વનાન્તર, ન. સ્વન દરમિ-  
 થાન, સ્વનને નમતિ વચ્ચેનું અંતર  
 તે; સ્વનમાં થયેનો ભાસ.  
 સ્વપ્રકાશ, વિ. નિજતેજવાળું;  
 (૨) સ્વપ જ્ઞાન પામેલું.  
 સ્વભાવ, પુ. [ સં. ] મનુષ્ય  
 માણીનું કુદરતી વલણ; ગુણ. ધર્મ;  
 પ્રકૃતિ; ખાસિયત. [ સ્વાભાવિક.  
 સ્વભાવજ, વિ. સ્વભાવ સિદ્ધ;  
 સ્વભાવોક્તિ, સ્ત્રી. [ સં. ]  
 સહજ ઉક્તિ તે, કોઈ સ્ત્રીનું આજેકુળ  
 વર્ણન તે. [ ભાવભાષા  
 સ્વભાષા, સ્ત્રી. પોતાની ભાષા;  
 સ્વભૂમિ, સ્ત્રી. સ્વદેશ, વતન.  
 (૨) પોતાની-ખાપિયા જમીન.-[ મિજે.  
 સ્વય, અ. આપોઆપ; પોતાની  
 સ્વયંપાક પુ. પોતાને માટે  
 બનાવેલો પાક તે. (૨) રસોઈ.

સ્વયંપ્રકાશ, વિ. જાતે પ્રકાશ  
 વાળું હોય તે સ્વયં અગ્નિ વગેરે. .  
 સ્વયંભૂ, વિ. સ. , પોતાની  
 મેજે ઉત્પન્ન થનાર. પોતે પોતામાંથી  
 ઉપજેલું તે. (૨) ધન્ય, બહા,  
 વિષ્ણુ વગેરે.  
 સ્વયંવર, પુ. [ સં. ] કન્યાએ  
 પોતે પોતાને માટે વરની પસંદગી  
 કરવી તે; ધણા જીવાનોને એકઠા કરી  
 અમુક કાર્ય કરનારને કન્યાએ પોતાના  
 વર તરીકે પસંદ કરવાની રીત તે.  
 સ્વયંવક, વિ. પોતાની મેજે ગતિ  
 કરનાર; સંચલન શકિતવાળું.  
 સ્વર, પુ. [ સં. ] અવાજ, સાદ;  
 હચ્ચાર (૨) સૂર, ધાંટી, (૩) ખીનની  
 સહ થ વગર નેનો હચ્ચાર થાય તો  
 અક્ષર -અ, ઈ ઉ ( ઈ ) નાક વાટે  
 ચાલના શ્વાસનો ધોર તે. ( શુભાશુભ  
 વિચારના માટે કેટલાક લોકો ડાબા  
 જમણી નાકે ચાલતા શ્વાસને ' સ્વર  
 નેવે ' એમ કહે છે. )  
 સ્વરક્ષણ, ન. સ. ] આત્મ-  
 રક્ષણ પોતે પોતાની જાતની સંભાળ  
 રાખી તે  
 સ્વરસ, પુ. લીધી વનસ્પતિ  
 કચરોને તેમા પાણી નાખ્યા વગર  
 કાઢેનો રસ  
 સ્વરાભ્ય, ન. [ સં. ] પ્રજાએ  
 પોતે પોતાના ધારા પડી તે પ્રમાણે  
 દેરાની વ્યવસ્થા રાખવી તે.  
 સ્વરિત, વિ. [ સં. ] લખાઈને  
 સ્પષ્ટ અવાજે બોલાય એવું. (૨.)

સમાન ઉચ્ચારવાળું; યોગ્યા અવા-  
નનું. (સ્વરના ત્રણ પ્રકારના ઉચ્ચાર  
છે-ઉદાત્ત, અનુદાત્ત અને સ્વસ્થિત.)

સ્વરૂપ, નં [ સ ] ધાટ;  
આકાર (૨) દેખાવ. (૩) વર્ણ.  
(૪) સુદરતા; કુટડાઈ; ૩૫ (૫)  
લક્ષણ નિશાન. (૬) જાણી, કંઈક  
અવ્યાસ (૭) વિચાર; ઉદ્દેશ; વલણ.  
મળતાપણું.

સ્વરૂપતા, સ્ત્રીં કુટડાઈ સૌદર્ય.  
(૨) સામ્યતા; એક પ્રકારની મુક્તિ.  
સ્વરૂપવાન, વિં ખુબસુરત;  
રૂપાળું.

સ્વરોઢય, પું [ સં. ] સ્વરનો  
ઉદય તે; ધાંટો ઉપડવો તે (૨) સ્વર  
ઉપરથી ભવિષ્ય પારખવાળું સાજ

સ્વર્ગ, નં [ સં. ] દેવલોકને  
રહેવાનો દેશ. ગુરુમુખિ સ્વર્ગવાસ =  
સ્વર્ગમા વાસ કરવો તે (૨) મરણ;  
મૃત્યુ સ્વર્ગવાસી = મરહુમ. કિં પ્રં  
સ્વર્ગેજનું = મરીજનું.

સ્વર્ગગા, સ્ત્રી [ સં ] દેવનદી.  
સ્વર્ગીય, વિં સ્વર્ગ સંબંધી;  
સ્વર્ગસમાન (૨) અતૈકિક; દિવ્ય.  
સ્વર્ગ્ય, વિં સ્વર્ગીય.

સ્વર્ણ, નં [ સં. ] સોનું; હેમ;  
સુવર્ણ. (કિચિત્.

સ્વકથ વિં બહુજ ચોડું;  
સ્વવશ, વિં [ નં. ] સ્વાધીન;  
આપ અખતવાર; સ્વવંત. (૨)  
દ્રિય.

સ્વસ્થ, સ્ત્રીં ખતોન ભગિની  
સ્વસ્થિત, અં ૬૯ થાણુ ૩૫; 'સાર'  
થાઓ 'એવો આશીર્વાદાત્મક ઉદ્દગાર.  
સ્વસ્થિક, પું [ નં. ] મંગળ  
સૂચક એક ચિહ્ન; સાધિયો.

સ્વસ્થિશ્લેષ અં 'સાર' થાઓ  
અને જાળાદ રહે 'એમ આશીર્વા-  
દાત્મક ઉદ્દગાર

સ્વસ્થિવાચન, નં [ સં. ] કોઈ  
પણ કર્મની શરૂઆતમાં કરવામાં  
આવતો મંત્રાશીર્વાદ તે; પુણ્યાદ-  
વાચન.

સ્વસ્થિશ્ચી, અં લેખના આરં-  
ભમાં લખાતું મંગળસૂચક પદ.

સ્વસ્થ, વિં [ સં. ] કારેમ;  
નચિત; ચાંત; સારી રીતે બેઠેલું;  
સુખરૂપ; કુસળ.

સ્વસ્થતા, સ્ત્રીં નચિંતાઈ;  
સુખરૂપતા; નિરાંત; શાન્તતા. સ્થિરતા;  
સ્વાસ્થ્ય. [ મુકામ.

સ્વસ્થાન, નં પોતાનું રહેઠાણ;  
સ્વસ્થિત, નં [ સં ] પોતાનું  
હિત; સ્વાર્થ.

સ્વાગત, સ્ત્રીં [ સં. ] આવકાર;  
આવનારને અપાતું માન

સ્વાગતા, સ્ત્રીં સ્વાગત.  
સ્વાત્ત્વ, નં [ સં. ] સ્વતંત્રતા.  
સ્વાતિ, સ્ત્રીં પદરમું નક્કર.

સ્વાદ પું [ સં. ] છલથી સમ-  
જતો સ રો નરસો રસ. (૨) ઉદેગદ;  
ચિકાસ. રસાળતા. (૩) ઓચિ. (૪)

શોખ. [લહેળતદાર.  
સ્વાદિઠં, વિં સ્વાદવાણું;  
સ્વાદીણું, વિં રસિક, સ્વાદ  
સેનાર.  
સ્વાદુ, વિં સ્વાદવાણું; રસાળ.  
સ્વાદ્યાય, પું [ સ. ] બાણે  
નિત્ય કરવાનો મંત્રપાઠ (૨) વેદાધ્યાસ.  
સ્વાધીન, વિં [ સં. ] સ્વતંત્ર;  
આપ મુખત્યાર. (૩) તાળે; કળળે.  
સ્વાધીનતા, સ્ત્રીં [ સં. ] આપ  
અખત્યારી, સ્વાતંત્ર્ય.  
સ્વાધીનપતિકા, સ્ત્રીં જોનો;  
સ્વામી પોતાને સ્વાધીન હોય તે સ્ત્રી.  
સ્વાભાવિક, વિં કુદરતી.  
સ્વાભિમાન, નં પોતાને માટે  
અભિમાન રાખવું તે; ટંક; હુપદ.  
સ્વાભિમાની, વિં ટંકી; પોતાને  
માટે અભિમાન રાખનાર  
સ્વામ. પું સ્વામી [ શિકાણી.  
સ્વામિની, સ્ત્રીં ધણિયાળી.  
સ્વામિત્વ, નંબળીપણુ માલિકી.  
સ્વામી, પું [ સં. ] ધર્મી, વર,  
પતિ. (૨) માલિક; શેઠ. (૩) રાબ.  
(૪) મહારાજા.  
સ્વાયંભુવ, પું પહેલો મનુ.  
સ્વયંભૂ; બ્રહ્માનો પહેલો પુત્ર.  
સ્વાર, પું અરવાર; યોડા પર  
બેઠેલું તે (૨) વાહન પર ચડીને  
બેઠેલું તે.  
સ્વારી, સ્ત્રીં સવારી. યોડા કે  
વાહન પર બેસવું તે. (૨) ચડાઈ;

દુમલો. (૩) કાઠ ભંધ જવું આવવું  
તે, ફેરણી; મુકામ (૫) ઉતાર; ખેસાર.  
સ્વાથ, પું [ સં. ] આપ મત-  
લબ. (૨) દ્રવ્ય. ધન (૪) લોભ. (૫)  
જમા ચાકખો અક્ષરાર્થજ હોય તે.  
સ્વાથી, વિં આપ મતલબી;  
એકલપેટું.  
સ્વાસ્થ્ય, નં [ સં. ] સ્વસ્થતા;  
આરોગ્ય. (૨) નચિંતતા, નિરાંત  
સ્વાહા, સ્ત્રીં [ સ ] અગ્નિની  
સ્ત્રી (૨) નં દેવને હવિ આપતાં  
હવ્યારાતો રાખે. [ હવ્યાર તે.  
સ્વાહાકાર, પું સ્વાહા રાખેનો  
સ્વાંગ પું વેસ; ટોંગ.  
સ્વીકાર, પું [ સં. ] માન્યતા;  
કબુલાત અંગીકાર, એકકાર.  
સ્વીકારવું, કિં સં માન્ય  
રાખવું; કબુલ કરવું. (૨) માથે લેવું;  
મહલુ કરવું. [ સ્વીકારેલું.  
સ્વીકૃત્ય વિં માની લીધેલું;  
સ્વીય, વિં પોતાનું; સ્વસત્તાનું.  
સ્વીયા, સ્ત્રીં પોતાની સ્ત્રી, પર-  
છેલી સ્ત્રી.  
સ્વેચ્છા, સ્ત્રીં પોતાની ઇચ્છા.  
સ્વેચ્છાચાર પું મરજમાં  
આવે તેમ ચાલવું તે, સ્વચ્છ દ.  
સ્વેચ્છાચારી, પું મરજમાં  
આવે તેમ વર્તનાર; સ્વચ્છંદી, નિરંકુશ.  
સ્વેદ, પું [ સં. ] પરસેવો, પામ.  
સ્વેદન, વિં પરસેવાથી ઉત્પન્ન  
ચયેલ ભૂંચગેરે જીવ.

ઓવાળું સુંદર કબરનું મકાન.  
( હજી ઉપરથી તીર્થરૂપ મોડું  
અને સુંદર બાધકામ ) [ અત્યાર લગી.

હજી, અં હજી પછી.

હજીર, સ્ત્રી [ જ ] મોટા  
માનનું પદ તે. મુસલમાની વિવેકમાં  
વપરાતો માનનો 'આપ' એ અર્થનો  
હજીર ( ૨ ) હાજરી તહેનાત.

હજીરિયો, પું મોટા માણસની  
હાજરીમાં રહેનારો નોકર [ ખટક.

હટખટ સીંમનમાયતી લામણી;

હટારિયું, નં તાકું; હાટકું.

હોલાખ હડારિયું.

હડું, ( હટ્ટી, હટ્ટો ) વિં જહી;  
જિદી, હટ્ટી.

હક, સ્ત્રી [ સં. ] છદ, જહ;  
દુરામદ; મમત ( ૨ ) આડાધ

હકયોગ પું [ સં ] હકથી-  
દેહદમનથી-બધાકારે ચિત્તવૃત્તિને  
રોકવી તે યૌગિક આરાધનાનો પ્રકાર.

હકવું, કિં અં પાળ પડવું.  
( ૧ ) હકી જવું; નરમ યહ જવું.

( ૩ ) ફરી જવું; શુવાંટ મારવી.

હકાવવું, કિં સં પાણુ ધકેવવું.  
( ૨ ) હકાવવું; નસાવવું.

હકીલાધ, સ્ત્રી હક; દુરામદ;  
જહ, છદ, મમત. ( ૨ ) આડાધ.

હકીકું, વિં જહી. જિદી;  
દુરામદી; મમતી. ( ૨ ) આડું.

હકેક, સ્ત્રી જોરા; આમદ. ( ૨ )  
હાલાવાલા; આછલ.

હક, ( હેક ) સ્ત્રી માણસના પત્ર  
બરાબ રહે એવા લાકડાનો વેદો;  
ડસકલો.

હકકવા, પું કુતરાં અને શિયા-  
ળવાને યતો એક જતનો સન્નિપાત,  
( ૨ ) ફાફાં મારવાં તે; જ્યા ત્યાં  
ચીડિયા કરવાં તે

હકકાયું, વિં જેને હકકવા  
લાગ્યો હોય તે

હકકાયેકું, વિં જેને હકકવા  
લાગ્યો હોય તે, હકકાયુ વિાચ, અતિલોભ

હકકું, નં હકકવા ( ૨ ) હાય-  
હકપું, નં જું હકકું.

હકતાળ, સ્ત્રી [ સં હરિતાલી ]  
પીળા રંગનો એક ઝેરી ખાર; હરતાલ.

( ૨ ) ચોક વગેરે પ્રસંગે બળરતી  
ફકનો બંધ કરી વેપાર રોજમાર

બંધ કરવો તે એકસપી કરી  
કામકાજ બંધ કરવું તે.

હકધુલ સ્ત્રી તરંગાઠ; તિરસ્કાર;  
અપમાન કરી કાઢી મૂકવું તે

હકપ, સ્ત્રી ઝડપ; સપાટો. ( ૨ )  
અં તરત, એકદમ [ લાગ.

હકપચી, સ્ત્રી હોકની નીચેનો  
હકફટ, સ્ત્રી દોડતાનો ધકો

હકફે, પું જડસો; મૂર્ખ, એવકફ.  
હકફેટ સ્ત્રી જું હકફટ.

હકખડવું, કિં અં ના હિમત  
યહ જવું; નરમ પડીજવું. ( ૨ )

મથરાવું.

હડસાંકળ, સ્ત્રી હડસાંકળી;  
તોડા; સાંકળાં; સીઓના પગનું પરેલું

હડસેલવું, કિં સં નેરથી  
આગળ હેલવું; આંચકા મારવા; ધડકા  
દેવા; ધડલવું.

હડસેલો, પુ. આંચકો ધડકો.

હડહડ, અ. કુતરાને ધડકારી  
કાઠવાનો હટ્ટમાર. કિં પ્ર. હડહડ  
કરવું = ધડકારી કાઠવું.

હડહડવું, વિ. હલકટ લાગણી  
વાળું; ચુરત; ખરેખર; પાકું; વફા.

હડકો, વિ. નેરભેર; સપાટા-  
બંધ. [ટીકાતોડ કરવી તે.

હડિયારોડ, સી. આખતેમ

હડિયાપાટી. સી. દોડારોડ.

હડિયો, પુ. હલકટિયો; કુરો;

મળાની ધાંટી. [કાઠવી = સલી દોડવું.

હડી, સી. દોડ; દોડ કિં મ. હડી

હડુડાંડ અ. એકદમ; ધસારા-

બંધ. [અવાજ.

હડુડુ, અ. એવિંતા ધસારાનો

હડે, અ. કુતરાને હાંછી મૂકવા કરા-

તો અવાજ. (૨) તિરસ્કારનો હટ્ટમાર.

હડો, પુ. પ્રસરી પાસેનો આડા-

નો આગલો પાંચલી એનો હથે

ભાગ તે; અડોર. [સ. ૧૦૦. ૧૧]

હલુવું, કિં અ. [સં. હનું.]

મારી નાખવું; નારા કરવો. (૨)

હવિયારથી મારવું. [સ. ૧૦૦. ૧૧]

હલુહલુવું, કિં અ. ઘોડાનું

ગાલવું. (૨) વસાહથી તનમનાટ

કરી મૂકવો; હમ્મન દેખાડવી.

હલુહલુટ, પુ. હલુહલુવું.

(૨) ગવેનો તનમનાટ.

હલુહલુટી, સી. હલુહલુટી.

હલુહલુ, ન. આડાની આગલી પાળું

એ હાંનારને બેસવા માટે કરેલી જગાર-

હલુ, અ. પમાતાપનો હટ્ટમાર,

અરેરે! ધિક. (૨); ટેર હાંવાનો

એવો હટ્ટમાર (૩) બાળકને સમ-

ભવવાનો મારવાનો હટ્ટમાર.

હલ, વિ. [સં.] હલુહલું; ધવા-

ચેલું; મારેલું. યગેલું. (૨) માથું ગચેલું.

હલભાગી, વિ. હમનરીમ;

નિર્ભાગી. [દુર્લભ.

હલભાગ્ય, સી. હમનરીમી;

હલારી, વિ. આરાધનું ધયેલું.

નાસીપાસ ધયેલું.

હલ્યા, સી. [સં.] દોષ પ્રાણીનો

છવ લેવો તે; વધ; હિંસા; ઘાત. ખૂન.

(૨) પ્રાણીને મારવાથી લાગતો દોષ.

હલ્યાર, વિ. હલ્યા કરનાર;

પાવણી; ખૂની. (૨) પાપી.

હથરોડ, પુ. જાનું બંધ; બેરખા.

હથપાર, વિ. અચૂક; એકજ

માણસના હાથે ટેવાયેલું.

હલુ, વિ. [સં. હસ્તક.]

એક હાથ હોય એવું; એક હાથનું.

હથેલી, સી. કરતોડ; હાથના

પંજમાનો લેપાટ વ્યવસ્થા તે; હસ્તતણ.

હથેળામાં નંચાવવું = મારક મારક

એકાદવું.

હથેલી, સી. હાથે લીધે કરવાની

આવડત. (૨) ટેવ; આડત; મહાવરી.

(૩) હડપ ને સહેલાઈથી કામ કર-

વાની રીત. કામ કરવાની પદ્ધતિનો મહાવરો.

હથોડી, સ્ત્રીં દાવવરે ધા મારવાનું નકર લોઠાનું ઓઝર; મુદ્ધર; લોખંડની મોગરી.

હથોડો પું મેટો જળરો ધા મારવાનું લોખંડનું ઓઝર; ધાણ.

હઠ, સ્ત્રીં | જ. | મર્યાદા; સીમા, અવધ. (૨) અંત છેડો; આખર.

હનકન, સ્ત્રીં આનાકાની; હા ના.

હનન, નં [ સં. ] હણવું તે; કાર મારવું તે; હત્યા. [ હડપચી.

હણ, નં [ સં. ] દાહી; ચિણુક;

હણમાન, પું રામના વાનર ભક્તોમાંનો એક મેટો બળવાન વાનર.

(૨) કપિ; વાંદરો.

હણવડી, સ્ત્રીં હડપચી.

હપતો, પું [ કા. હંફત. ]

હક્તો, કાંધું. (૨) ક્ષેત્ર; સરકારી કર.

હબક, સ્ત્રીં બીક; લારે, પાસ્તી.

હબકવું, કિં, અં, થોંકવું; ડરી જવું.

હબકાવવું, કિં, અં, માસકો

ખવરાવવો; ગણરાવવું; ખીવડાવવું.

હબરાણુ, સ્ત્રીં હબરાણીની સ્ત્રી.

હબરાણી, પું [ જ. હવરાણી ]

આખીસીનિયાનો કાળો માણસ; સીંધી.

હમચડી, જું હમચી.

હમચી, સ્ત્રીં કુદડીએ ફરવું ને

ગાડવું તે; તાનબેર આમતેમ ફરવું તે;

મહાલવું તે. કિં પ્રં હમચી કુદડી

કુંદવું ને કુદડીએ ફરવું. (૨) કુદડીએ ફરતાં ગવાય એવો એક રાગ; હમચી.

હમજાત, વિં પોતાની જાતનું.

હમડી, સ્ત્રીં હું પણાની ખમરી;

અહમહમિકા. (૨) હું પદ.

હમણું, અં [ જ. જણના. પ્રા.

જહુના ] આ વખતે; દાહ.

હમામ, નં [ જ. હમ્મામ. ]

નહાવાની જગા; તવાણ.

હમામખાણું, નં નહાવાને માટે

બાંધેલું મકાન, સ્નાનગૃહ.

હમામદસ્તો, પું [ કા. હાવન

દસ્ત પરાગ; ઉપરવડો; ખાંડ-

વાની રસ્તો.

હમાલી, સ્ત્રીં હમાલનું કામ તે.

(૨) હમાલ તરીકેનું મહેનતાણું.

હમાલ, પું [ જ. હમ્માલ. ]

પરચૂરણ કામકાજ કરનારો ચાકર;

ફરાલ. (૨) બાર ઉપાડવાનું કામ

કરનારો; હેલકરી; મજૂર.

હમિયાણી, સ્ત્રીં [ જ. હિમ-

યાન. ] થેલી; કાથણી; વાંસળી. (૨)

ધન; રાલત; પુંછ.

હગી. સ્ત્રીં જમીની; બાંહેધરી;

જમીનગરી.

હગીદાર, પું બાંહેધર; જમીન.

હગીર, પું કંથ્યાણ રાખનો એક

પ્રકાર.

હમેલ, પું [ જ. હમલ. ]

હમાય, સ્ત્રીં [ જ. હમાયલ. ]

ચપરાસ (૨) પટ્ટો. [ વાણ; તુરંજ.



હયમીવ પુ. [ મં ] વિષ્ણુ  
 ઘડાના નેવી કાધવાળુ તે [ હરકર  
 હયદલ નં [ મ. ] થોડે સવાર  
 હયશાળા, સીંધોડાર, અશ્વશાળા  
 હયાત વિ. [ અ. હયાત ] છવડ  
 વિશ્વમાન

હયાતી સીં છવડ સ્થિતિ.  
 (૨) અસ્તિત્વ. [ મહાદેવ.  
 હર પુ. [ સં ] ચકર શિવ,  
 હર, વિ [ સ હ હર ] હર  
 નાર યેનાર — શોકહર, દુખહર  
 , હરએક, સં દરેક હરેક, પ્રત્યેક  
 (૨) સર્વે

હરકત, સીં [ અ. હરકત ] અક-  
 ચણ નડતર વાધો.

હરકોઈ સં ગમે તે કોઈ એક,  
 કોઈ પણ ગમે તે કોઈ

હરખ, પુ. [ સ હર્ય ] આનંદ  
 (૨) સંતોષ

હરખઅમક, સીં અતિ હરખમી  
 મગજનું સમતોષપણું જનું રહેવું તે;  
 હરખ યેલછા (૨) અતિ હરખના  
 વેળથી થતો એક વાણુ તાણુ, ધણુ તાંત.

હરખવા, પુ., હરખનો લીધે  
 આવેલું ગાડપણું હરખ યેલછા

હરખડુ, કિં અં રાજ્ય યડું;  
 હરખાડું [ રાજ્યયડું.

હરખાડું, કિં અં ખુશી યડું.  
 હરખીજ અં [ ખા. હરખીજ ]

કોઈપણ રીતે કહીપણું , કહેયે  
 હરધડી, અં વાર વાર, વારેધડીએ.

હરડાં. નં હર ના અધકચરા  
 -સુકા ફળ (દેશી દવાઓમા હરડા,  
 બહેડા અને આળળાનું ચૂર્ણ બહુ  
 અસરકારક હોઈ તે ' ત્રિકળા ' કહે,  
 વાય છે )

હરડે, સીં હરડી નામના ઝાડનું  
 ખારેક નેણુ પીળા રંગનું ફળ ( નાનું  
 ફળ તે હિમજ અને વચડું હરડું  
 કહેવાય છે ) [ કુરંગ મૃગ ]

હરણુ નં [ સ હરિણ ] હરિણ  
 હરણુ નં સં દ્વ દ્વર ઉપરેથી  
 ઉપડી જવું-તે ઝૂંટવી લેવું તે (૨)  
 વિં દૂર કરનાર છોડાવે એવું પાપહરણુ

હરણી સીં હરિણની માદા,  
 મૃગીની કુરમી (૨) વિં હરનાડું

હરણું નં હરણું, કુરંગ મૃગ.  
 હરતાલ, સીં [ સ હરિતાલ ]

પીળા રંગનો સોમસખાર હડતાળ  
 હરણું ફરણું, વિં આવતેમ જડું

આવડ. (૨) સાળું થતું [ વાર વાર  
 હરદમ, અં હંમેશા રાજ. (૨)

હરદામ પુ. હરકયા કરનારો  
 હર નરસ, અં [ સ જહાનિશ ],

હિનશાવ, હરદમેશા નિરવર, સર્વે  
 હરદ, ( હર્દ ) પુ. [ અ. ]

જોશ રાજ હચ્ચાર (૨) અસર, વર્ણ.  
 હરફર, સીં હરફરવું તે હાલ-

ચાલ આવળ  
 હરખડુ, હરખડુ કિં અં

ડરીજવ (૨) ગણરાણુ; મુગાણુ. (૩)  
 નાસીપાસ થવું

હરરાજ, વિં [હરરાજ.] નહેર  
માગણીએ વેચેલું (૨) સોધું; નવજ  
કિંમતલું. કિં મં હરરાજ કરવું:  
નહેરમા કિંમત બોલાવરાવી વેચવું.

હરમું, વિં હળદરના સ્વાદનું;  
કથાય [ નિત્ય; સદેવ.

હરરોજ, અં હંમેરા; રોજ;  
હરવખત, અં દરેક વખતે;  
વારંવાર; હમેરા. [ સરવ; ધ્યાન.

હરવર, સ્ત્રીં યાદ; સ્મરણ. (૨)

હરવરસ, અં વર્ષોવર્ષ.

હરવાયું, વિં રખડેલ; મગે ત્યાં  
ફરવું ફરનાર (૨) કચર; સુસ્ત.

હરવું, કિં સં [ સં. હ-હર્. ]  
જેથી લેવું; લઈએવું; પડાવીએવું  
(૨) દૂર કરવું; છોડાવવું. (૩) ફરવું.

હરવુંફરવું, કિં અં આમતેમ  
નિઆવ કરવી, આંઠા, માથવા (૨)  
મહાલવું; માણવું. [યતો એક રોજ, મસા

હરસ, પું [ સં. હર્સ. ] ગુદામા  
હરસાલ, અં વર્ષોવર્ષ; દરેક વર્ષે.

હરખ, [ તુર્ક-હરાક. ] ઘોડો  
ખાંધવાનો દોર, રાગ. (૨) બોરડીનો  
ઠોંઠો.

હરરાજ, સ્ત્રીં નહેરમાં કિંમત  
બોલાવરાવી વેચવું તે; લીલામ.

હરામ, વિં [ અ. હરામ ] વગર  
હકનું; અધિકૃત; અયોગ્ય. (૨) સુસ્ત;  
આળસુ; દુઃસવારી [ ધચ્ચનાર; હચ્ચ; દુહ.

હરામખોર, વિં હરામનું ખાવા  
હરામખોરી, સ્ત્રીં હરામખોર-  
પણ; હચ્ચાઈ; દોંગાઈ; હરામી.

હરામચરકો, પું વગર હકનું  
ખોમવવાની દેવ તે.

હરામનહું, વિં બચિયારથી  
હત્તન થયેલું; બેળાપનું હરામખોરી.

હરાગી, વિં હરામખોર (૨) નાં

હરાયું, વિં રખડેલ; જ્યાં ત્યાં  
ધુસતારે, રવડતું. (૨) નિરંકુશ;

અડિયલ

હરિ, પું [ હં. ] વિષ્ણુ; પર-  
મેશ્વર. (૨) ઘોડો. (૩) સિંહ (૪)

ચંદ્રમા. સાથે પરમેશ્વરના ગુણ ગાવા તે

હરિકીર્તન, નં [ હં. ] સંગીત

હરિગીત, પું [ હં. ] એક

માત્રા મેળ હંદ.

હરિચંદન, નં [ સં ] પીળા  
રંગની સુખડતું ઝાડ. (૨) કલ્પદ્રુ.

હરિજન, પું [ સં. ] ભક્ત-  
જન. (૨) બોલો માણસ; [કુરંમે,

હરિજી, નં [ સં. ] હરણા મુમ;

હરિજાણી, સ્ત્રીં [ સં. ] હરિ-

ણના જેવી સુંદર ને ચપળ આંખોવાળી

સ્ત્રી; મુગાણી [મુમકી; કુરંમી.

હરિજી, સ્ત્રીં [ સં. ] હરણી;

હરિત, વિં [ સં. ] શીલા-

રંગનું; લીલું. [પીળોસોમલ.

હરિતાલ, સ્ત્રીં [ સં. ] હડતાલ;

હરિદ્રા, સ્ત્રીં [ સં. ] હળદર;

જેનાં સુખ ગાઠિયાનું ચૂલું.

હરિયાળી, સ્ત્રીં [ સં. ] હરિ-

તાણી. [ લીલોતરી; લીલી વનસ્પતીનો

સોળા તે.

હરિયાળું વિં લીલું- 'કું' અર.  
 હરિવદની, સ્ત્રી સં. | ચંદ્રના  
 જેવા સુંદર કુખરાણી સ્ત્રી. ચંદ્રમુખી.  
 હરી, વિં કુચેતરનું; કુચાળું  
 પાખી પાછને પકવેલું.  
 હરીતકી, સ્ત્રી [ સં. ] હરડે.  
 હરીદ્ર પું [ અ. હરીફ ] સામા-  
 વાળિયો; પ્રતિસ્પર્ધી. (૨) દુરનનઃ.  
 હરીદ્રાધ, સ્ત્રી સરમાઈ ચટ-  
 સાચડસી; સ્પર્ધા (૨) દુરમનાઈ  
 હરિ, વિં [ મં. હરિત ] લીલું.  
 (૨) શેકસા ચણાના સ્વાદનું; રચિ  
 હરિદે એવા સ્વાદનું. (૩) અં  
 અહીં. હરિપર = અહીં તહીં; આમનેમ.  
 હરેક અં પ્રાયેક દરેક  
 હરેકું વિં બહુ આસક્તિવાળું.  
 (૨) નિરંકુશ છુટું કરનાર.  
 હરેરાં, નં હરેરાના રળ.  
 હરેરો, પું એક જાતનું જાડ.  
 હરેરાત્ર સ્ત્રી હાર; પંક્તિ.  
 હર્તાચ, વિં લઈ લેવા જેવું.  
 હર્તા ૧૦ લઈ લેનાર; હરનાર  
 (૨) નાગ કરનાર. [ મકાન.  
 હર્ચ, પું મોડું અને સુંદર  
 હર્ષ, પું આનંદ; હરખ; ખુશી.  
 હર્ષિત, વિં હરખાયેલું ખુશી  
 થયેલું. | સાંતીકું.  
 હલ, નં [ મં. ] હળ, નાંચર;  
 હલક, સ્ત્રી [ અ. હલક ] સાદ;  
 સૂર; અવાજ. (૨) મજાના; ધીર-  
 ધીરે સૂર ચકાવવો ને ઉતારવો તે; (૩)

મં હીર-ધીર સટકું તે. (૪) રોનક.  
 હલકટ વિં હલકું; નંચું. હુલક.  
 હલકાઈ, સ્ત્રી નીચતા; અપમતા.  
 (૨) અપ્રતિષ્ઠા  
 હલકાર પું મોટા પાંટો  
 હલકારનું, કિં સં હાંકનું;  
 ચલાવનું.  
 હલકારો, પું રાડનારો એપિ-  
 યો; કાસર (૨) નસુસ.  
 હલકું, વિં હળવું; ખાર વગરનું.  
 (૨) કટ પથ્રે એવું. (૩) બોધા મૂવળું;  
 સોધું. (૪) ઉતરનું; કંનેષ ૫. સુગમ;  
 સહેલું (૬) નીચું; ખાળ (૭) અપ-  
 રિત અયોગ્ય. ૮. અતુન્નર (૯) ન્હૂં;  
 શેકું અકપ (૧૦) નછવું માલવગરનું.  
 હલડ, વિં કાચી બુદ્ધિનું. (૨)  
 હલર હંચું વધતું. [ હરેરાનું.  
 હંજલનું, કિં અં ખળખળનું;  
 હંજમત્ર સ્ત્રી આમનેમ હાલનું-  
 મળવું તે. ધાંધલ કરતી તે.  
 હંજમસ્ત, વિં [ અ. ] અત્તમસ્ત;  
 કસતી; હજપુષ્પ સરોરનું; જોરાવર.  
 (૨) મદોન્મત  
 હંવવ, સ્ત્રી એક જાતની માછલી.  
 હલવાઈ, પુર મિઠાઈ ખનાવી  
 વેચનારો; સુખડિયો, કદોઈ.  
 હલવાન, નં [ અ. ] કોર વગરનું  
 બોટવાણ ઉતનું કપડું, કામળી ખનાત.  
 હલવું, વિં હળવું; હલકું.  
 હલવો, પું [ અ. હલવા ] સુખડી;  
 મિઠાઈ.

હલસો, પુ. મેટિયી દમ  
ચાલવો તે. (૨) હસેલું

હલા, અ. [સં.] બહેનપણીને  
બોલાવવાનો હકાર. (૨) નાં સખી;  
બહેનપણી. સાહેલી.

હલાક વિ. [અ. હાલક] હેરાન;  
દુઃખી. કંઠાગેલું. (૨) કમાલ.

હલાકી, સ્ત્રી. હેરાનચિત્તિ; અધ.  
કામલુ; આપણ; વિડંબના. (૨)  
(૨) મુશ્કેલી (૩) તાલુ. તંગી.

હલામણુ, સ્ત્રી. અધકામણુ;  
માથાફેડ; વિડંબના, હલાખી

હલાલ વિ. , અ. ] કાયદેસર;  
વાજબી; રીતલું હકનું. કિં પ્ર. ૦  
હલાલ કરવું=વાજબી રીતે કાર્ય  
અન્નવણું (૨) મારી નાખવું.

હલાલખોર. પુ. બ. બી. (૨)  
ખાંડખી કસાઈ (૩) પ્રમાણિકપણે  
કામ કરીને બહોલો મેળવનારો.

હલાલી, સ્ત્રી. કાયદેસર રીત  
વતંવાપણું તે; સોપેલું કાર્ય નિષાધી  
કરવાપણું. (૨) આસક્તિ, અનુરાગ.

હલાવણું, કિં. સં. [સં. હલ] તળે  
હપર કરવું. ફેરવવું; ધુણાવવું; ડમર.  
ગાવવું. (૨) મુલાવવું; દિલોળવું.  
(૩) હરકેરવું; હેતુજન આપવું. (૪)  
આધું પાછું કરવું. (૫) હળેળવું. (૬)  
નમત કરવું. કિં પ્ર. ૦ માથું હલાવવું  
=સંમતિ આપવી, હા કહેવી.

હલાહલ, ન. [સં.] કાલીલ હેર;  
કાળકૂટ વિપ. (૨) વદન; સાવ; નર-  
દમ; સદંતર.

હલેલું, વિ. જુ. ૦ અલેલું.

હલેલું. ન. ટોડીને ગતિ મળે  
એમ પાળી હલાવવાનો ચાલવો.

હલેલો, પુ. [અ. હમ્લ] ધમ્મારો;  
દુમતો. (૨) ધકો. ગુસ્સાન

હલડ વિ. અવાવડ.

હલન, પુ. [સં.] દેવતાઓને  
હેશીને લાત ધી વગેરે અગ્નિમાં હોમ  
વાની ક્રિયા તે; હોમ; યાગ.

હલસ, પુ. [ફા.] ઇચ્છા;  
વાસના. (૨) લોભ (૩) આનુરત; તરૂપ

હલજો. સ્ત્રી. અમરાઈ. (૨)  
મુલાવડીને ખવડાવવાનો તેલનો.

હલા, સ્ત્રી. [અ.] પવન; વાયુ.  
(૨) વાતાવરણ. (૩) ભેજ; ભિનાસ.

હલાઈ, વિ. હવાનું. (૨) આકા-  
શમાં ફેરે એડું. (૩) ખાલી; મિથ્યા.  
કલ્પનામય.

હલાડું, ન. ગાય ભેંસનો તે  
અવયવ કે નેમાં દૂધ રહે છે; બાવણું.

હલાડો, [દે. અવડો.] ટોરને  
પાણી પીવા માટે બનાવેલો કુવા પરનો  
કુંડ. કિં પ્ર. ૦ કુવો હવાડો કરવો=

કુવા તળાવમાં પડીને આપઘાત કરવો.

હલાયેલું, વિ. ભીડું; ભેજવાળું.

હલાલ, પુ. [અ.] હેવાલ;  
હાલત; અવસ્થા; દશા; ગતિ.

હલાલદાર. પુ. પટેલ તથાડીનો  
સિપાઈ; પટ્ટાવાળો. (૨) સિપાઈઓનો  
ઉપરી. (૩) નાની સૈનિક દુકાનીનો  
નાયક.

હવાલદારી, સ્ત્રીં હવાલદારનું  
કામ; સિપાઇગારી.

હવાલો, પુ. [ જ. હવાલ. ]  
કળને; તાબો. (૨) સુપરત; અખત્યાર;  
સત્તા. (૩) ઝીઝી ચાળણી.

હવિષ્ય, ન. [ સં. ] હોમવાણું.  
હવિષ્યાનન=હોમવાણું અનન.

હવું, હોવું; થવું.

હવે, અ. હાવાં; અત્યાર પછી;

હવેજ, પુ. [ સ. હરિદ્વા. ] હળ-  
દરનો બુકો. (૨) ગરમ મસાલાનોબુકો.

હવેથી, અ. અત્યાર પછી.

હવેફું, વિ. બહાવર; ગમતાયેફું.

હવેલી, સ્ત્રીં [ દવાલી ] મોટું  
ને મુંદર ગકાન; મહેલ. (૨) વૈષ્ણવ  
ધર્મનું મંદિર.

હંચ, વિ. [ સં. ] હોમવા યોગ્ય.

હશે, અ. ખેર; કંઈ ચિંતા નહિ.

હસકેતસકે, અ. વારંધડીએ;  
સહેજ સહેજમાં.

હસણી, સ્ત્રીં હસવું તે. (૨)  
મસ્કરી. [ ખાઈ, છીનો; વેર.

હસદ, સ્ત્રીં [ સં. હસદ્. ] અદે-

હસદખોર, પુ. અદેખો;  
છીનાખોર. [ મોનું ખુશ મિનલ.

હસમુખું, વિ. આનંદી; હસતા

હસવું, કિ. અ. મોં મલકાવવું.

(૨) ખુશી થવું. (૩) હાંસી કરવી.

(૪) તુચ્છકારણ; બનાવવું. (૫) ચાળા

પાડવા. કિ. પ્ર. હસવામાંથી ખસવું=  
સહેજમનક કરતાં ઘડણ થવી. હસી

નાખવું=નહિ લક્ષમાં લેવું.

હસામણું, વિ. હસાવે એધું.

હસારત, સ્ત્રીં હાંસી; હાસ્ય.

હસાવવું, કિ. સ. હસે એમ  
કરવું. (૨) ખુશ કરવું. (૩) ફોલ્લી

ચાચાએમ કરવું. [ (૨) હાસ્ય.

હસિત, વિ. [ સં. ] હસેકું.

હસી, સ્ત્રીં હસારત; હાસ્ય.

(૨) મનક; મસ્કરી. [ તેરમું નક્ષત્ર.

હસ્ત, પુ. [ સં. ] હાથ (૨)

હસ્તક, અ. મારતો દાસ.

(૨) હાથે તાબે.

હસ્તકૌશલ, ન. [ સં. ] હા-

થની આવડ; ચાલાકી કારીગરી. (૨)

ખીનને ખબર પડે નહિ એવી કાઈ  
કરવાની ટળ.

હસ્તક્રિયા, સ્ત્રીં હાથે કરેલી  
કારીગરી (૨) ચતુરાઈ; કાંઈ નજે

નહિ એમ કામ કરવાની આવડ.

હસ્તગત વિ. [ સં. ] હાથમાં

ગયેલું-આવેલું; તાબે થયેલું.

હસ્તદોષ, પુ. હાથે લખતાં

થઈ ગયેલી ભૂલ; સહેજ થઈ ગયેલા દોષ.

હસ્તમેળાપ, પુ. હાથેનાળો;

વરકન્યાના હાથ મેળવવાની એક

વૈવાહિક ક્રિયા. (૨) દોરતી બાંધવી;

સલાહ કરવી તે.

હસ્તિદંત, પુ. હાથીદંત.

હસ્તિની, સ્ત્રીં [ સં. ] હાથી-

ની માદા; હાથણી. (૨) સીંચોની

ચાર ભવિ પૃષ્ઠી એક ભવિ.

દસ્તિનખ, પુ. ૧ [ સં. ] વિદ્યાની  
દિવાલ સાથે કરેલો બંધ.

દસ્તિશાળા, સ્ત્રી. દાથીખાતું.

દસ્તી પુ. [ સં. ] દાથી.

દસ્તી, સ્ત્રી. [ મં. અસ્તિ=છે.

ઉપરથી ] હોડું તે; હયાતી.

હરતે અ. અમુકને હાથે-પોતે  
જાતે એમ. ( ૨ ) દ્વારા; મારફત.

હળ, ન. [ સં. હલ. ] ખેતર  
ખેડવાનું ખેડતનું જોખર; જમીનમાં  
હલાકાત આસ પડાય એવું એક  
થંત્ર નાંગર; સાંતીકું.

હળદ, સ્ત્રી. હળદર;

હળદર, સ્ત્રી. [ સં. હરિદ્રા ]

હળદ. પીત્તુ ચૂર્ન ધાય એવોકદ.

હળધર પુ. બળરામ, દુષ્ટના  
મોટા ભાઈ. | નરાજ.

હળપુણી સ્ત્રી. હળનો કારા;

હળમળ સ્ત્રી. મળતું-હળતું તે;

પ્રતિચય-સારો સંબંધ સંપ્રમેળ [ ખેતી

હળવદ. સ્ત્રી. [ સં. હલવૃત્તિ. ]

હળવું, કિં. અ. મળવું; સંપડવું.

હળવું, વિ. હલવું. ( ૨ ) ધીમું;

પોણું; નરમ. [ નરમાશયી.

હળવે, અ. આસ્તે; ધીમે;

હળાહળ, વિ. ( ૨ ) કારી; તીવ્ર

હેર. ( ૩ ) મધુજ કડવું જોસડ.

હળિયું, ન. નાતું હળ.

હળુહળુ, વિ. ધીમું. ( ૨ ) અ.

હળવેહળવે; આસ્તેથી.

હળોતરાં, ન. વરસાદ થયા

પછી પહેલવહેલાં હળ જોતરાં તે.

હં, અ. અનુમતિ ને દિસાદ  
આપવાનો હુકમ; અથવા ને તુચ્છકાર  
દર્શક હુકમ. હંકમણ.

હંકાઈ, સ્ત્રી. હંકવાની મજૂરી;

હંકાર, પુ. અહંકાર.

હંકારણું, કિં. સ. હંકણું;  
ચલાવણું. ( ૨ ) મારે પાડણું.

હંકાણું, કિં. અ. ચાલતુ કરાણું.

કાઈક હાકે અમ થણું. સ્વચ્છ કરણું

હંખારણું, કિં. સ. પાણી

હંખારે, પુ. ગાળ; ગાળતાં

રહેલો કચરો.

હંગામ, પુ. [ સં. ] અવસર;

મોસમ ( ૨ ) ધમાલ.

હંગામી, વિ. મોસમનું; કામ  
અલાજ; નહિ કાયમ.

હંગામે, પુ. ધમાલ; ધમાય-

કડી ( ૨ ) તોશન; હુલ્લડ; હંગો.

હંતવ્ય, વિ. [ સં. ] હણવો

એમ; મારવા એમ.

હંતા, પુ. [ સં. ] હણનારો;

હિંસક, ધાતક. | અવ્યક્ત હુકમાર તે.

હંવાં, અ. [ સં. ] ગાયનો

હંમેશ, અ. નિરંતર; હમેશ.

હંસ, પુ. [ સં. ] લાલ પગ ને

લાલ ચાંચવાળું એક ધોળું જળચર  
પંખી. ( ૨ ) છવ: આત્મા.

હંસગામિની, સ્ત્રી. [ સં. ]

હંસના જેવી ચાલતી સ્ત્રી. [ હંસી.

હંસણી, સ્ત્રી. હંસની માતા;

હંસપદ, નં [ સં. ] હંસના  
પગલા જેવી આકૃતિ; લખાણમાં ઉમેરા  
દર્શાવવાને કરાતું એવું ચિહ્ન.

હંસા. સીં [ સં. ] હંસની  
આદા હંસણી.

હા, અં [ સ ] ખેદ, શોક ને  
ક્રોધદર્શક ઉદ્ગાર. (૨) સંમતિ દર્શક  
ઉદ્ગાર. હંકાર

હાઉ, નં બાળકને લય ઉપજો  
એવો એક કાદપનિક છંદ (૨) ઘોષર

હાક સીં લય શેઠ; ત્રાસ. (૨)  
મેટો સાદ ખૂમ

હાકદંડુ, કિં સં હાકોટું;  
ધમકાવવું. (૨) બોલાવવું.

હાકમ પું [ અ હાકિમ. ]  
હાકેમ સુના (૨) સરદાર અમલદાર.

હાકમી સીં અમલ; કારકિર્દી.  
કારમાર.

હાકલ, સીં સાદ ખૂમ.  
હાકલવું, કિં સં બોલાવવું;

ખૂમ પાડવી. (૨) દાબ દેવો; ધમકાવવું.  
હાકેમ, પું હાકમ; સુબો;

અમલદાર.  
હાકોટો, પું મેટો ધાંટો; ખૂમ.

(૨) લય ઉપજો એવો ભારે ધાટો.  
હાકોટવું, કિં સં મેટિ ધાંટ

ડર બલ વલો. ધમકાવવું.  
હાજત, સીં [ અ હાજત ]

જરૂરિયાત આવશ્યકતા (૨) ખલુસ  
(૩) ટેવ આદત

હાજર, વિં [ અ. હાજિર ]  
પ્રત્યક્ષ, રખા. મોજીદ

હાજરજવાબી, સીં સવાલ  
ચતાની સાથેજ જવાબ આપવાની  
આવડત. (૨) સમયસૂચકતા

હાજરભીન. પું શુનેગારને  
હાજર કરે એવો જમીન

હાજરાહજુર વિં સાક્ષાત તરત  
હાજર થાય-પ્રત્યક્ષ પરછો આપે એવું.

હાજરી. સીં હાજર હોવું તે,  
તૈયાર હોવું તે પ્રત્યક્ષતા કિં પ્રં

હાજરી લેવી=હાજર છે કે નહિ તે  
જોવું. (૨) જહતી લેવી (૩) સપડાવવું.

હાજરી, સીં નાસ્તો, સહેજસાજ  
જમી લેવું તે, સિખામણ

હાજવું. કિં અં ખટકવું;  
લાવવું; ગરી રહેવું; ભારે પડવું.

હાજિયો, પું હકાર, હા કહેવી  
તે, સંમતિ આપવી તે

હાજ, અં હા કહેવું તે.  
હાજ, વિં હજ કરીને આવેલો

પ્રસવમાન. [ ખાજર.  
હાટ, નં [ સં. ] ટુકાન. (૨)

હાટક નં [ સં. ] સોતું સુવર્ણ.  
હાટકવું, કિં સં બોલાવવું;

ખજના કરી. [ તાકું. હંડારિયું.  
હાટકું નં હાટ. ટુકાન. (૨)

હાડ નં [ સ. ] અસ્થિ (૨) બાવો;  
હાડકાનું પિંજર (૩) ઢેયું; અંતર.

૨૦ પ્રં હાડવેર=ઢી દુશ્મનાઇ. કિં  
પ્રં હાડજવું=છેલ્લી દરે જઈ બેસવું.

હાડકી. સીં નાનુ પાવણ હાડકું.  
હાડકું, નં હાડ; અસ્થિ ૨૦

પ્ર૦ હાડકાનો આમો-આજસુ; ખધો;  
ખખીલ.

હાડછેડ, સ્ત્રી૦ તિરસ્કાર; પૂઠાર.  
હાડગવર, પુ૦ હાડમાં રહેતો  
શીણો તાવ [જર]; હાડકાનો માળો.  
હાડપિંજર, ન૦ હાડકાનું પા-  
હાડમાર, વિ૦ તુચ્છ-અણગમતું.  
હાડમારી, સ્ત્રી૦ હડધુત થઈ  
જવું તે. (૧) મુશ્કેલી; હેરાનગતિ;  
વિડંબના [વિરતે.

હાડબેર, ન૦ હંડું-અંતરનું  
હાડબેરી, વિ૦ કટો દુસ્મન;  
અંતરની લાગણીથી પ્રેરાતી સનુતા  
ધરાવનાર

હાડરૈફ, પુ૦ હતરી ગયેલાં ને  
ભાગેલા હાડકાંની દવા કરનારો

હાડિયાકરસાણુ, ન૦ એક ભતની  
વનસ્પતિ

હાડિયું, ન૦ જેમા મારામારી  
થઈ ખુન થયું મોય તે ખેતર. માણસ  
હાડિયો પુ૦ કાગડો. (૨) ચતુર  
હાડી, વિ૦ મજબુત હાડનું. (૨)  
મહેનત, શ્રમ લઈ શકે એવું (૩)  
હડીલું; મમતી [(૨)નારા.

હાણુ, સ્ત્રી૦ હાનિ, નુકસાન.  
હાતબ્ય, વિ૦ [ સં. ] તજવા

ચોપ

હાથ, પુ૦ [ સં. હમ્ત ] જેથી  
માણસો માલવાની ક્રિયા કરે છે તે  
ખંભવાળો અવયવ; હસ્ત; (૨)  
કાણીથી વચલીઆગળી લગીની લંબા-

ઈનું એક માપ. (૩) બાજુ; પડખું.  
(૪) તાળો; કળભે. (૫) અખત્યાર;  
અધિકાર. (૬) શકિત; સત્તા. (૭) માણસ;  
વ્યક્તિ. (૮) આવડ; ચતુરાઈ. (૯)  
સાધી; મદદનીશ, (૧૦) સંબંધ;  
સામેલગીરી. (૧૧) કૃપા; રહેમ; મદે-  
રબાની. (૧૨) લપેટા; ચોપડવું તે.  
(૧૩) પોતે; જાતે. કિં પ્ર૦ હાથ  
આપવો=સહાય કરવી. હાથ આવવું=  
જડવું હાથ લેવાવો=મારવા લડવું;  
જવું કરવું. હાથ ઉપાડવો=મારવાને  
સામા થવું. હાથ ઠાપી આપવો=સહી  
કરી આપવી. હાથ કરવું=કળભે કરવું.  
હાથ ઠાળા કરવા=લાંચ લેવી. ભુરૂ શ્રમ  
કરવું હાથ ખંખેરવા=છુટી પડવું;  
ફારેમ થઈ જવું. હાથ ખેંચી પકડવો=  
કસર કરવી હાથ ધસવા=પધાતાપ  
કરવો. હાથ ધાલવો=વચે પડવું. હાથ  
આટવા=વલખાં મારવાં. હાથ જોડવા  
=નમવું; આફી માગવી. હાથ જાલવો=  
મદદ આપવી; પરજીવું, હાથ ઠાઠા  
કરવા=લડાવો લેવો. હાથ દાખવો=  
વારવું. હાથ દેખાડવો=બળ બતાવવું.  
હાથ દેવો=ટેકો આપવો; વારવું. હાથ  
થોવા=આરામ ચૂકવી; દેવાનું કાઢવું.  
હાથ નાખવો=જડપ મારવી હાથ લેકા  
પડવા=નિરાસ થવું. હાથપર લેવું=  
સંભાળમા લેવું. હાથ ખેસવો=  
મહાવરો પડવો હાથ મારવો=  
ઉચ્ચાપત કરવું; લપેટા મારવો હાથ  
વળવો=ટેવાવું. હાથ જવું=ઉઠે વંઠીથી



જવું. ૩૦ મં હાથ ધર=આધાર;  
આશ્રય. હાથનું પોતું=ઉડાઉ. હાથ  
લાકડી=ટેકો; મુખ્ય સહાયક. હાથ  
વેંતમાં=નજીક; પાસે. હાથ નીચેનું=  
તાંબાનું

હાથઉછીનું, વિં ઉપર ટપકાનું.

હાથકડી, સ્ત્રીં હાથ એક ખીલ  
સાથે બધાઈ રહે એવી સાંકળ તે;  
જંઝીર કિં મં હાથકડી કરવી=હાથ  
બાંધી લેવા.

હાથચાલાકી, સ્ત્રીં ખીલના  
સમજવામાં આવે નહિ એમ કામ કર-  
વાની આવડત; હાથ ચાળવણીનીચતુરાઈ

હાથણી, [ સં. હસ્તિની ]

સ્ત્રીં હાથીની માદા. [ રોગ; ઝાડા.

હાથધોણું, નં અતિસારનો

હાથા, પું હાથના પંલનીછાપો.

હાથિયો, પું હસ્ત નક્ષત્ર. (૨)

માનીતો હાથી. (૩) બડવીર. (૪)

ઘોડા વગેરેના વાળ સાફ કરવાનોખરેરો

હાથી, પું [ સં. હસ્તી ] મોટું

રમૂલ શરીરનું ચોપણું પ્રાણી ગજ;

માતંગ. [ મેળવવા તે.

હાથેવાળો, પું વસ્ત્રચાના હાથ

હાથેળી, સ્ત્રીં ચતા હાથનો

અંચુડા અને આંગળીઓ વચ્ચેનો

આપ્રણ અવયવ તે; હથેળી; કરવલ.

હાથો, પું હથિયાર ઝાલવાનો

દંડો. (૨) દસ્તો. (૩) છાપ; મુદ્રા;

(૪) સહાય; પીઠબળ (૫) પક્ષ.

હાથોહાથ, અં એક ખીલની

સહાયથી. (૨) હળીમળીને. (૩)  
ખતોખત

હાન, સ્ત્રીં બાધા; આખડી;  
માનતા. (૨) હાણુ; હાનિ.

હાનિ, સ્ત્રીં [ સં. ] તુકસાન;  
ખરાબી; ગેર લાભ. (૨) નારા; પાથ-

માથી. (૩) ધન. [ ધન કરે એવું.

હાનિકારક, વિં તુકસાન કરે-

હાદિકા. સ્ત્રીં બગાડું; અવાચી.

હાકુસ, સ્ત્રીં એક ઉંચી ભતની

કેરી. [ હિરમત.

હામ સ્ત્રીં [ અ. હામી. ]

હામલણું, કિં અં નાહિમત

યથ જવું ડબીજવું; નિરાશ થવું.

હામી, સ્ત્રીં ભમીનગીરી; બાંહે-

ધરી

હામીદાર, પું ભમીન હમીદાર.

હાચ, સ્ત્રીં દુઃખ ત્રાસ અને

અફસોસનો કૂંચાર. (૨) અંતરની

બદલવા. શાપ. (૩) ભય; ખીક.

(૫) ગજબ.

હાર, પું [ સં. ] સોના, મોતી,

હીરા, માણેક કે કૂંચની મોટીમાળા તે.

હારક, વિં હરણ કરનાર; ફર

કરનાર. [ છતવું તે.

હારછત, સ્ત્રીં હારવું કે

હાચવરાળ, સ્ત્રીં અંતરનો વલો-

પાત, (૨) દુઃખ; ચિંતા; પીડા. (૩)

અફસોસ; શોક.

હાર, સ્ત્રીં પરાજય, પરાભવ. (૨)

ઝોળ; પંકિત; ધારા. (૩) કાંછ; મેળ,

હારોડો, પુન્યોદય મણુપાની લાગી  
માળા, ખાડના ચક્રાની લાગીદાર

હારણુ, વિ હારી જનાર

હારદ, નં. રાં. હાર્દ હૃદયનો  
લાવ (૨) હૃદય મનોભાવ (૩)  
મતલબ (૪) હૃદય સારાણ

હારદોર, અં (વિં) એકએ  
કની પછી ચાલુ એક સરખા અનુક્રમે  
ઓળખ

હારપડણુ કિં અં વ્યવસ્થિત  
રીતે વાવણુ (૨) ઠેમણું પડણુ ચીરે  
પડણુ

હારખંધ વિં એક એકની  
પાછળ અનુક્રમખંધ પશ્ચિમખંધ

હારણુ, કિં અં પાછા પડણુ,  
પરાજીત થણુ

હારણુ, વિં હાનુ સરણુ  
સમાન સમોવડિયુ (૨) ભેડેણુ,  
સાથવાણુ

હારી વિં હરનાર દૂર હરનાર  
હારીલ નં એક હડીલ પખી  
(એમ હહેવાય છે કે આ પખીનું  
બચ્ચુ ઇલાનાથી નીકળતા વેત  
માળામાની એક સળી પગે પકડી વે છે  
અને જીવે ત્યાં લગી તેને મુક્ત નથી  
તે પરથી પન્ડેલી વાનને ન છોડવાના  
દૃઢ મામલ વાળાને તેની હાથ  
અપાય છે) [ એણે હારખંધ

હારે, અં ભેડે સાથે (૨)

હારો, પું સાવ મણુ ભેટણુ  
નજન તે; અર્ધી કળશી ભેટણુ માપ

હારોડી સ્ત્રીં હાર

હારોદોર અં એક એકની પછી;  
ચાલુ ૧ કેતએ હારખંધ

હારોહાર વિં હારખંધ ઓળ  
પછી ઓળ વાણુ (૨) અં ભેડે ભેડે,  
એક પશ્ચિમ એ [ (૨) સારાણ હેણુ

હારું નં મતલબ મનાંભાવ  
હાલ, પું [ જ | અવસ્થા,  
હયા સ્થિતિ. (૨) મુરતીથી આપ |,  
મુરીખત.

હાલ અં હમણા તરફનું  
હાલકણુવક વિં હાવણુ અને  
હમણાનું મનાત (૨) ના અગ્ય-  
વસ્થા, મડખડ.

હાલચાલ સ્ત્રીં હાલણુ ચાલણુ  
તે હાર (૨) હામકાળ, મરતિ  
(૩) રીતભાવ

હાલત, સ્ત્રીં [ જ ] અવસ્થા,  
હયા હાલ સ્થિતિ (૨) દેવ

હાલરહું નં બાળકને કુટાવતા  
મવાણુ લાડકું મીવ (૨) ટોણુ,  
સમુદાય

હાલરે નં બાળને નજર ન  
લાગે એડી ચીજોની તાત્તિક મળા  
(૨) ટોણુ ગૂંચ સમુદાય (૩)  
હણુસલામાથી હણુ છુટા પાડવાને  
બળદોતુ ટોણુ ખળીમા ફેરવણુ તે

હાલણુ કિં અં ગતિમાન  
થણુ મુજબ, કમણુ. (૨) ખમણુ;  
ચાલણુ.

હાલસો પું [ જ હારિય ]

હરકત; હાનિ; નુકસાન

હાલહવાલ પુનઃદુર્ગા ખરાખી; પાયમાલી. બેહાલી. (૨) વિં દુર્ગા-શામાં આવેલું દુઃખી; હેરાન

હાલહાલ, અં તરત તાળડ-તોખ વગર વિલંબે. જાણી ખોયું.

હાલી સ્ત્રીં ખાળકને લુચાડવાની હાલીગોરી. સ્ત્રીં ખાળકને જાણીમાં નાખી ઉધાડતાં ગાવાનું ગીત હાલરહું

હાલીલુવાલી, વિં ખાળક અને મોટાં સૌ. નોકર મજૂર વગેરે.

હાલો, પું ખાળકને લુચાડતાં આવું તે; હાલરહું. સિં મં હાલો ગાવો=હાલરડાં ગાવાં.

હાલ, પું [ - ] બોલાવવું-આમં-ત્રણું તે, આહ્વાન. (૨) આકર્ષક ચાળો; પુરુષનો ભાવ હદીપન કરે એવો સ્ત્રીનો વિશાસ. (૩) ઇચ્છા; આશા.

હાલભાલ, પું સારીરિક ચાળા અને મનની ઇચ્છા-ભાવના તે. (૨) નખરાં; લટકાં

હાલરે, વિં અસતોષી; ખાડ-ધડ. (૨) ગામરે. ખાલરે.

હાવાં, અં હવે; આ વખત પછી. હાશ, અં કોઈ ખામતથી નિવૃત્ત થઈ બેસતાં થતો એવો સંતોષનો હૃદયાર.

હાસ, [ સં. ] હસવું તે; હાસ્ય.

હાસ્ય નં હાસ.

હાસ્યરસ, પું [ સં. ] હાસ્ય

ઉપખલે એવી લાગણી કરનાર વાત કે વર્ણન તે હાસ્ય. નવરસમાંનો એક રસ

હાહાકાર, પું શોક ત્રાસની લાગણીનો સર્ત્ર હૃદયાર થઈ રહેવો તે; ત્રાસ; જીલમ, ગમની અને ભય વ્યાપી જવો તે [ સિરમકોર, પોવાટ,

હાહો સ્ત્રીં ધાધળ; ગડબડ. હાળો, પું હજી ખેડનારો. (૨)

પતિ. સ્વાચી. (૩) પુરુષ; મરદ.

હાં, અં એમકે; હીક વાર. (૨)

હા. સંમતિસૂચક હૃદયાર (૩) હુંકારો; (૪) બસ થયું; પર્ણિત.

હાંડે, અં હા; બસ. [ વાન, ખૂમ.

હાંક, સ્ત્રીં સાદ; ધોટા; આહ-

હાંકણી સ્ત્રીં હાંકવાની રીત.

હાંકનાર, વિં પશુને ચલાવનાર; માડીત.

હાંકણું, કિં સં પશુ વગેરેને માર્ગે ચલાવવાં; વહાણ અગ્નિરથ વગેરેને ઇચ્છિત માર્ગે ચલાવીશ્વરવાં.

(૨) ભેરથી ચલાવવું. (૩) નસાડવું;

હર કરવું. (૪) ચલાવવું, મવતાવવું.

હાંકેહું. ૧૦ હાંકનાર, માડીત.

હાંખ, પું (ખ વ) શકિતઓ;

હસેજતાઓ (૨) હિન્મત; દૃઢતા. (૩)

માન; અવયવો.

હાંજ, અં માન સાથે હોંકારો.

દેવો તે (૨) વારુ; એમ; સ્વીકારનો

હૃદયાર. [ વાસણ.

હાંડણું, નં હાંલણું; માટીનું,

હાંડી, સ્ત્રીં માટીનું વાસણ (૨)

માવપાત્ર. (૩) દીવા મુકવાનું પારદર્શક  
કાચનું વાસણ. [ માંજનારો.

હાંડીધોધો, પુનરાંધવાનાં વાસણ

હાંડી. પુ. [ સ. હંઠા ] પાણી

ભરવાનું મોટું પાત્ર; દેમડા (૨) જેવકુરૂ.

હાંડી, સ્ત્રી. ઉતાવળે આસ આપવો

તે. (૨) હૃદયનો થાક; આસનો

સંકાપ તે [ દમ.

હાંડીજી, સ્ત્રી. હાંડી. (૨) સ્વાસ;

હાંડીજી, વિ. હાંડી જરી હોય

એવું, બાવડું; ંયાકુળ.

હાંડીજી હાંડીજી, વિ. ગભરાયેલું;

બાવડું; જેબાકુળ. (૨) હૃદયસોંઠના

અતિશયવાણું.

હાંડીજી, કિ. અ. જોરથી સ્વાસ

લેવો મુકવો; કુરૂવાડા મારવા.

હાંડીજી, સ્ત્રી. હાંડીજી; નાનું

હાંડીજી. [ મોટું ને પહોળું વાસણ

હાંડીજી, ન. હાંડીજી; માટીજી

હાંડીજી, સ્ત્રી. ઝોઠની આસપાસનું

ગોળાકાર હાંડીજી; જુ. (૨) ગળે પહે-

રવાનું એક ધરેલું. (૩) યોગને ગળે

પહેરાવવાનું આમડાનું ચકરકું (૪)

કોરાનું લોઢાનું ચકરકું. (૫) મેંડાનો

લોખંડી પાટો.

હાંડીજી, ન. [ જ. હાસડી ] ઠંડ;

વેરો; દાણ. (૨) ફળ; ફાવેલો; લાભ;

નફો. (૩) પેદાસ.

હાંડીજી, પુ. આંધળો; નિહમ.

હાંડીયાછાઉં, પુ. મકંની એક

ખડ.

હાંડીજી, પુ. [ જ. હાસડી ]

કામળ વગેરેમાં આંધળી પડેલી

આંધળો; આંધો; કોર.

હાંડી, સ્ત્રી. મરડો; મનક;

ઠંડી; એણ. (૨) ફળેલી.

હાંડીજી, ન. હાંડીજી; દાણ;

જઠાત (૨) ફાવેલો; લાભ. (૩)

લવાનમ; મહેસુલ

હાંડીજી, વિ. ઉમંગી લાસાલી.

હિ, અ. [ સં. ] નહી; જુ. (૨)

ખચીત; નિમે. (૨) વૃક્ષકારનો

ઉદ્યોગ. બી-હટ.

હિં, સ્ત્રી. યજ્ઞ; સ્વાસ હંચો

ચક જવો તે. (૨) વાધણી.

હિંમત, સ્ત્રી. [ જ. ] પુકિત;

કારીગરી (૨) ઉપાય કલા. (૩)

યોગના; કિંમત (૪) અકલ; અદ્વિત.

(૫) લવણ.

હિંમતી, વિ. કસમતી, હિં.

મતવાળું. (૨) યોજક. [ કલસાણ.

હિંમતી, ન. સેકકળ. (૨)

હિંમતી, સ્ત્રી. [ જ. ] વાર્તા;

કથા; કલાણી. [ નિર્દય કહેલ.

હિંમતી, વિ. લાભણી જમરનું;

હિંમતી, ન. કાર; ખટુજ હંડી

હવા; ચરદી

હિંમતી, અનિયમિત આસથી

જાતીમાં લાગતો થકો. (૨) અવાચી;

વાધણી. (૩) યજ્ઞ.

હિંમતીનાઈ, પુ. સ્વાસોચ્છવા-

સને લીધે હૃદયમાં કલપત થતો અવાજ;

અન્યકલ પ્વાનિ. (૨) ચક્રો. પડકારો;

પ્રતિપ્તિ.

હિત, નં [ સં. ] લાભનું હોય તે; કલ્યાણ. (૨) લાભ; ફાયદો.

(૩) શુભ; મતલબ. [ હિતકારક.

હિતકર, વિં હિત કરે એવું;

હિતકર્તા, પું હિત કરનારો;

લાભ થાય એવી વાત દેખાડનારો.

હિતકારક, પું હિતકર; લાભનું.

હિતકારી, વિં હિત કરે એવું;

શુભકારી.

હિતાર્થ, અં હિત માટે; લાભ

માટે. (૨) ના. કલ્યાણની વાત તે;

લાભની ખાખત.

હિતુ, વિં હિત કરનાર; હિતેચ્છુ

હિતેચ્છુ, વિં હિત ઇચ્છનાર;

મહું ચઢાનાર. [ શુભેચ્છક.

હિતૈષી, વિં હિત ઇચ્છનાર;

હિતોપદેશ, પું [ સં. ] સાર

થાય એવા બોધ તે; કલ્યાણની ખાખત.

હિમ, નં [ સં. ] ખરફ; કાર;

આસ (૨) અતિ ઠંડી. (૩) સુખક.

(૪) કારા વાલણુમા પલાળી રાખેલી

ફવાઈ પાણી [ વાળો-ચંદ્ર.

હિમકર, પું [ સં. ] ઠંડા કિરણ-

હિમજ, સ્ત્રીં નાનાં સુકાં કરડાં;

એક રેયઠ વસાણું.

હિમજીહ્વરૂડે, હિમજ. [ કપડું.

હિમરૂ, નં એક નતનું રેસમી

હિમાયત, સ્ત્રીં સમર્થન. પક્ષ-

દારી (૨) સિદ્ધારથ; વસીલો હુંદ.

હિમાયતી, વિં હિમાયત કરનાર;

વરદારી લેનાર, [ ગયેલું; ઠંગરાયેલું.

હિમાયણું, વિં હિમયી બળી

હિમાણું. કિં અં હિમયી

બળણું; ઠંગરાણું. [ ઠંગરાણું.

હિમાણુ, વિં હિમવાણું; અતિ

હિમાંશું, પું [ સં. ] ચંદ્રમા.

હિમમત, સ્ત્રીં હૃદયની ધારણા,

શક્તિ; મનનું જે સહન કરવાનું બળ.

તે; બહાદુરી; હામ; પાણી, મગદુર.

(૨) સત્વ [ હામ ધરે એવું.

હિમમતવાન, વિં બહાદુર.

હિરણ્ય, નં [ સં. ] સુવર્ણ;

સોનું. (૨) સત્ત્વ; દૈવત. [ વિંશુ.

હિરણ્યગર્ભ, પું બ્રહ્મદેવ, (૨)

હિરાકશી, સ્ત્રીં આછા લીલા

રંગનો એક નતનો કાર.

હિરાગળ, વિં રેસમી [ વસાણું.

હિરાદખખણુ, નં એક નતનું

હિરાબોળ, પું એક નતનો

વનસ્પતિનો શુંદર.

હિરામલ, નં પોપટની નતિલું

લીલા રંગનું એક પંખી.

હિરાવેધ, વિં હોશિયાર; ખખ-

રદાર. (૨) આલાક; ચઢર. (૩) બાહોરા-

હિલચાલ, સ્ત્રીં હાલણું ચાલણું

તે. (૨) પ્રવૃત્તિ કરવી તે (૩) કામકાજ.

હિલોળો, પું ગમમત; મોજ;

ખુસાલી (૨) તરંગનો ઉછાળો; ઉલટો.

(૩) ધુમણું તે; ધુમરડી.

હિસાબ, પું [ કા. ] ગણના;

ગણતરી. (૨) આવડી જતી વસ્તુ અને

બીજા કામકાજની નોંધ તે; ટીપ. (૩)

પૈસાટકાની આચળચળનો ટાળો મેળવવો

તે (૪) પડપૂજા તારીજ લેખું (૬)  
મગતા લહેણનો તોડલેડ કાઢેયે તે.  
(૭) જવાબદારી. જ્ઞેષ્ઠમ (૮) અડરુદ્ધો;  
આશરો; અંદાજ. (૯) કાખલો (૧૦)  
મુલના; સરખામણી ગુજરા (૧૧)  
જવાબ; ખુલાસો. (૧૨) કાવ; દર  
(૧૩) ગણિત.

દિસાબી વિં દિસાબ રાખનાર;  
મહેતો (૨) ગણતરીખાજ ગણના  
વગેરેમા કુસંગ. (૩) અંદાજ રાખીને કામ  
કરનાર કરકસરિયુ. (૪) ચોકસાઈદાર

દિસારવ, પું યોડાનો અવાજ;  
હણુહણાટ ખો નારો ગોઠિયો; સાથી.  
દિરેન્દોદાર વિં ભાગદાર. (૨)  
દિરેન્દો પું [ કા. ] ભાગ.  
પાંતી; ફાળો

દિંગ, સીં એક કાડનો લખ  
વાસવાળો રસ-નિર્ધારિત વધારણી  
દિંગડો પું હલકી ભતની દિંગ.  
દિંગળો. જું દિંગળોક.  
દિંગળોક. પું ગંધક અને  
પાણી મેળવળીનું ઘાલ ચૂણું  
દિંગળોકિયું, નં દિંગળોક  
રાખવાની કાળમ.

દિંગોઈ, નં એક ભતવા ફળનો  
અંદાકૃતિ કાળયો. ઈંગોરિયું.  
દિ ઝાળ, પુંએ નામનો એક સગ.  
દિંદ, પું નં દિંદુસ્તાન દેશ;  
મરત ખંડ.

(૧) દિંદવાણી, સીં દિંદુ સીં,  
દિંદવી, વિંદિંદુ, દિંદેને લખવું.

દિંદી વિં દિંદુ.

દિંદુ, વિંદિંદુસ્તાનો રહેવાશી;  
અસલી આયોના વંચનું અને તે ન મે  
ઓળખઈ જન. (૨) વેદ-પ્રાણવુ-  
ધર્મનું-આર્ષ. [ ખંડનું.

દિંદુસ્તાની. વિં દિંદુ-અસ્ત-  
દિદેલ, પું હીયો, હુલો, ખા  
દિદેલાખાટ, સીં મુગનો  
હીયો; ખાટ.

દિંયાં અં અહીંયાં અહીં.  
દિંસક, વિં [ સં. ] દિંસા  
કરનાર; ધાતક; ખુની કૂર; જવંકર.  
દિંસન નં દિંસા કરવી તે.  
દિંસા, સીં [ નં. ] જવથી  
મારવું તે ખૂન; ધાત; વધ.

દિસાવણું, કિં મારવું; લવલેરો.  
દિંસારી, વિં દિંસા કરનાર;  
ધાતક; ફર. સિકારી.

[ ૬ મ્. ૧ સં. ] ધાતક; જવથી  
મારી નાખે એવું; સિકારી.  
હીચકાઈ, વિં કાચર, ખાવણું.  
હીચયો, પું ખાચલો, નામદં;  
સી વેરો ફરતો પુરવ.

હીચશણું, કં અં મનમાં  
ખચા કરવું.

હીચરી, વિં ચેચંબર, સાહેબ  
મકેથી ન દેને ગયા ત્યારથી ગણવામાં  
આવતો મુસલમાની સક.

હીદ, નં [ જ. ] હીર; રેસમ.  
હીલુ, વિં [ સં. હીન ] બોલું;  
કમ; હિલચાલ; હલકું; નીચ. (૩)

ખરાખ: નખણું. ( ૪ ) રહિત; વખરનું.  
હીણુનું, કિં અં હવારી  
પાડવું નિંદવું.

હીણુકમાઉ, વિં જાણું અખર  
ખિલકુલ નહિ કમાનાર; આજસુ. [ દોષ.  
હીણુપત, નં હલકાઈ; સાંછન;  
હીણુભાગ્ય, નં કમનસીયો;  
હુભાગ્ય / ભાગ્ય વગરનું.  
હીણુભાગી, વિં કમનસીય;  
હીણુવર પું કંવાની સરખા-  
મણીએ ઉતરતો વર.

હીણુવરૂ નં કમરનું કમેકું  
હીણુ, વિં નકારું, પુરું ખરાખ.  
(૨) નીચુ; અધમ. (૩) સેજવાળું.  
હીન, વિં । સં. જુઝ હીણું.  
હીનતા સીં અધમતા; નીચતા  
હલકાઈ (૨) સાંછન; ખટો અપવાદ  
હીનવાદી, વિં મુખો; વાણી  
વગરનો.

હીરો, પુંએક જાતનો ઊઠ; મેંદી.  
હીર, નં રેશમ. (૨) તેજ;  
સરખ, (૩) પાણી, નર. (૪) દૈવત  
કોવત; પરાક્રમ. (૫) શોભા; કાંતિ.  
(૬) રસકસ. (૭) હિંમત. [ વજ્ર.  
હીરકોરી, વિં રેશમી કિનારનું-  
હીરચીર, નં હાંચી જાતનાં  
કિંમતી વસ્ત્ર. [ હિંમત; અખરદારી.  
હીરનીર, નં પાણી; નર (૨)  
હીરાકણી, સીં હીરાની કરચ.  
હીરાકંઠી, સીં પાસાદાર સોનાના  
મણીની કંઠી તે.

હીરાખળ, વિં રેશમી.

હીરાવેધ, વિં ઉત્તમ; એટ

(૨) ચાલાક. હોશિઆર; ચણર.

હીરો પું [ સં. હીરક ] કિંમતી

પત્થર; ધોળા રંગનું રત્ન.

હીરણું, કિંઅં ડોલણું; મુલ્યનું;

કંપણું; મૂળણું

હીલો, પું હેલો; આચકો ધ્રોલો.

(૨) હરકત નુકસાન હેલો.

હીસણું કિં અં હસણું, મલ-  
કણું. (૨) આનંદી શામણું. અજાજ.

હીડી અં મનક કે તુચ્છકારનો

હીંચકો, પું જુવતો રહે એવી  
બેઠક. જુલો. હિ દોળા [ હીંચકા ખાવા.

હીંચણું, કિં અં જુવણું;

હીંચાડણું, કિં સં જુવણણું;  
હીંચકો હવાવરો. [ ચાલણું; હાલણું.

હીંડણું કિં અં ગતિ કરતી;

હુકમ પું કા ] આજ્ઞા; ફર-  
માન; (૨) સાસન, સત્તા; અધિકાર.

(૩) કરાવ. ફેંસણો, ( ૪ ) મંજુશાની  
રમતમાં સત્તાપારી રંગનું ગરુડ પાણું-

હુકમનાસું, નં પક્ષકારની  
દલીલો સાંભળી બધ જાહેર કરેલો  
નિર્ણય; ચુકાદો; ફેંસલો.

હુકમત સીં હુકમત; સત્તા  
અધિકાર (૨) અમર; વહીવટ; કાર-  
કિર્દી (૩) હાકમી.

હુકકો, પું તમાકુની ધુણી ગળાઈ-  
તથા કંઠી યદને મોમાં આવેલેલુ યંત્ર.

હુજત, સીં દહ; મમત; આશ્રદ.  
 (૨) તકરાર લડાઈ.  
 હુજતખોર, વિં હુજતી; મમતી;  
 આશ્રદી. (૨) તકરારી; વર્ધત.  
 હુજતી વિં હુજતખોર;  
 હુડતાવણું, કિં સં ઘણીરણું.  
 (૨) મમતાવણું; દબડાવણું.  
 હુડદો, પું મરકરી. મલક.  
 હુડ વિં [સં.] હોમેલું; બલિ  
 આપેલું. [વસ્તુ તે: બલિ.  
 હુડદંચ, નં [મં.] હોમવાની  
 હુડાશ, પું [સં.] અગ્નિ; દેવતા;  
 વસ્તેવ [દેવતા; વસ્તેવ.  
 હુડાશન, પું [સં.] અગ્નિ;  
 હુડાશની, સીં હોળી; હોલિકા.  
 હુડોનેહુતી, સીં ઘણીધણીયાણી  
 ખેળ. કિસખ; કળા. (૨) અણરાઈ.  
 હુનર, પું [કા.] કારીગરી;  
 હુનરી, વિં કિસખી; કારીગર;  
 હુનાણુ, વિં હનાળાનું વાવેતર,  
 હુનાળો, પું હનાળો.  
 હુંડું, વિં હડું.  
 હુએહુમ, વિં હેલું ને તેણું;  
 -બરોબર મળતાપણાનું; સદૃશ.  
 હુમલો, પુંદલો; બપો; ધસારો;  
 ચડાઈ; આક્રમણ.  
 હુમાયુ, નં એક નવનું પંખી.  
 (એમ કહેવાય છે કે તેના શરીરમાંજ  
 નરમાદાની નેડ દોય છે. એની ઉપર  
 એમની હાયા પડે તે રાજ થાય એવી

માન્યતા છે. એ બળી નય છે ને  
 સ્વાતિ નક્ષત્રમાં પાણું સજવન થાય છે.  
 હુરમત, સીં સાખ; પ્રતિષ્ઠા.  
 (૨) આબર; ઇજત. (૩) રારમ.  
 હુરિયો, પું ફનેતો; બવાડો.  
 (૧) મલક હડાવવી તે.  
 હુલકું, નં બોચિતો મહારાટ;  
 સંહામ; બયની હોડાદોડી; ઉત્પાત.  
 હુલડ, નં તોફાન; બખેડો;  
 બંડ; બળવો. (૨) ફિરુર ફંગો.  
 હુલડખોર, વિં હુલડી; બંડ  
 ખોર; તોફાની.  
 હુલડાઈ, સીં બંડખોરખણું.  
 હુલડી, વિં હુલડખોર.  
 હુલરાવણું, કિં સં બાળકને  
 રમાડવું; ખીલવણું; લડાવણું.  
 હુલણું, કિં અં હલણું.  
 હુલામણું, નં લાડ દેખાડવું  
 તે. (૨) સ્નેહ; હમળકો.  
 હુલાવણું, કિં સં રમાડવું;  
 લડાવણું. (૨) સમભવણું.  
 હુલાસ, પું હલસ.  
 હુલડ, નં હુલડ; બંડ.  
 હુસન, નં [અ હસ્ત] ચેરો;  
 કાન્તિ; સુરત. (૨) સીંદર્ય.  
 હુસહુસ, અં હટપટ; હેમતેમ.  
 હું, સં પહેલો પુરુષ સર્વનામ;  
 બાલનાર પાતે તે.  
 હું, અં હોંકરો. (૨) હંપણાના  
 અભિમાનનો ઉદ્દગાર. (૩) ખામોશનો  
 ઉદ્દગાર.



હુંકપુ. કિં અં તલપી રહેલું;  
ટમટમપુ. (૨) જલદી પુરું કરવું.

હુંકાર. પું હોંકારો (૨) ગર્વો.  
દુગાર: ખોંખારીને બોલવું તે.

હુંકારો. પું હુંકાર

હુંછી, વિં અપશુકનિવાળ;  
એળવાળું, (૨) નિર્ભાગી.

હુંછુ, નં મોં; મોંદું (૨) માસનું  
ક્રમદું (૩) છેડાનાં તંદુ.

હુંડિયામણુ, નં હુંડી માટેનો  
નટાવ; હુંડીની લાગત.

હુંડી, સ્ત્રીં દેશ પરદેશ વચ્ચે  
નાણાંની આપસે કરવાને વચાવવામાં  
આવતી સાહુકારી ચીટી તે.

હુંડે. અં એકજથ્થે; જુગલે.

હુંદળ, સ્ત્રીં જું હંદળ

હુંપણુ, નં પોતાપણું; અહ-  
મહમિશા. (૨) અભિમાન; અહંકાર.  
(૩) આપવડાઇ. [અહંતા.

હુંપણું, નં પોતાપણું. (૨)

હુંપદ, નં પોતાપણું; અભિમાન.

હુંપદી: વિં અભિમાની; ગર્વી.

હુંફ. સ્ત્રીં ગરમાવો (૨) સહાવ;  
આમ્રવ; ટકો. [ હોફું ગરમ.

હુંફાયેણું, વિં ગરમાવાવાળું;

હુંફાણું. કિં અં હુંફ મળવી;  
ગરમી આવવી; તપાણું. [આપે એણું.

હુંફાણું, વિં હુંફવાણું; ગરમી

હુંશ, સ્ત્રીં જું હોંશ

હુંશળમુસળ, નંધરગતુ કામનાં

આભર વગેરે તે. (પરજ્ઞતા વરને  
સંસાર ચલાવવાનાં એ સાધન દેખાડી  
યોગ્યાય છે.)

હુંશિયાર, વિં જું હોશિયાર.

હુંશિયારી, સ્ત્રીં જું હોશિ-  
યારી

હૂક. પું [ અ ] આંકટો. ઉડ્યા  
વાલેલો ખીલો. (૨) વાંદરો. (ખાળ  
બાધામાં) (૩) વાનરનું બોલવું તે.

હૂકાહૂક, સ્ત્રીં હોકાર કરવા  
તે; વક્રાર (૨) વાંદરાંની ધુરકાધુરકી.

હૂરી, સ્ત્રીં પરી; અપેસા.

હૂડ, અં છટ; તિરતકારનો છ.

હૂણુ. પું હિમાલયની પેલી  
પારના અસલી રહેવાશીઓ. (એ  
ભાતિના લોક મધ્ય એશિયામાં રહેતા  
હતા એ લોકોએ હિંદ અને ખીલદરો  
ઉપર ચડી કેટલીકવાર રાજ્ય સત્તા  
ભાગવેલી ઇતિહાસમાં મસિદ્દ છે.)

હૂખ, અં વાંદરનું બોલવું તે.

હૂલ, વિં [ સં ] હરાયેલું; લેવા  
યેલું; ખીનવી લીધેલું.

હૂલથ, નં [ સં. ] હૂલથું;  
કાળજું; અંતાકરણ. (૨) છાતી. (૩)  
મન. [ એણું.

હૂલયલેલક, વિં કાળજુ લેલે

હૂલયલેલક, વિં કાળજું વોંધી  
નાંખે એણું; કાપી.

હૂલયશ્લોક, વિંવાગણી વગરનું;  
નિર્દય (૨) સંસારદિવ.

હૃદયગમ વિન્દ્ય સ્વપર અસર  
કરે એવું; આજ્ઞાદક.

હૃષીકેશ પુ. [ ય. ] વિષ્ણુ.

હૃષ્ટ વિ. [ મ. ] ખુશ પ્રસન્ન.

હૃષ્ટપૃષ્ટ વિ. [ સં. ] આનંદે  
ખાલેલું (૧) સીરે માતેલું, વાળું (૩)  
નાડું ભાડું. [ આ અરે, અયિ.

હે અ. [ સ. ] સંબોધક દ્વારાર.

હેન ન. ભેજ વિનાસ, હુણે

હેઠ ખ. નીચે, તળે

હેઠલાણુ, ન. હેઠેનો ભાગ.

બોધતબિધું.

હેઠળ વિ. નીચે, હેઠે (૨) ઉત્તર  
રહું, નમરું કમ હલકું

હેઠાણુ, ૧૦ નીચડું; તળેલું.

(૨) ઉત્તર હલકું; કમ

હેડું ૧૦ નીચુ; હેઠળ (૨) કમ;

આજ્ઞા કારણ (૩) નમરું.

હેડ, સ્ત્રી. [ સ ] લાકડાને  
કાચીને ખનાવેલું પગ ભરાઈ રહે એવું  
જન પગ જકડાય એવું લ કડું.

(૨) ટાળું [ હજારો તે (૨) વાધણી.

હેડકી, સ્ત્રી. આસ લેવાં હડિયો

હેડળા, સ્ત્રી. [ સ. ] ભીમની

ચક્ષુપત્ની. ધર્માત્મની મા. (૨)

હચી ને જળસી સ્ત્રી [ વેચનારો.

હેડિયો પુ. વાહરડો (૨) ટોર

હેડી સ્ત્રી. સરખેસરખી કામર.

(૨) ખરોખરી.

હેડા, પુ. આસંગી; આસક્તિ.

(૨) ખ્યાલ માયા. (૩) હળીજીવું તે.

હેણુ, સ્ત્રી. વળાઈ; બિઝાનું;  
ગાદલું. [ પ્રીતિ પ્રેમ.

હેત ન. ખ્યાર; રનેદ; માયા;

હેતપ્રીત સ્ત્રી. વડાલ માયા;

પ્રેમ. (૨) અનુસંગ (૩) દૃષા;

મહેસ્થાની.

હેતસ્વી વિન્દિતસ્વી શુભેચ્છક.

(૨) માયાણુ હેતપ્રીતવાળું

હેતાળ, વિ. હેતવાળું માયાય.

હેતુ પુ. સં ] દેસ આરાય;

મતલબ, સુખળ, અર્થ. (૨) કારણ;

નિમિત્ત. (૩) કામનાર્થ. (૪)

હિતસ્વી શુભેચ્છક

હેતુક વિ. હેતુવાળું; કારણુજી.

હેતુતા સ્ત્રી. હેતુત.

હેતેપ્રસી, વિ. વડાપ્રેસરી; પ્રીતિ-

પાત્ર શુભેચ્છક

હેત્વાભાસ પુ. [ સં. ] હેતુને

જમાં આભાસ હોય તે મિથ્ય જન;

ભાંતિ જમ. [ હયાળ.

હેઠળ. ન. ઘોડેસ્વાર લક્ષ્મી;

હેઠક, સ્ત્રી. [ અ હયવત ]

ધાસડો કાળ; ધાસ્તી.

હેમ, ન. [ સં. ] સુવર્ણ; સોનું.

હેમક, વિ. [ અ હમક. ]

બેચકું; મૂર્ખ; અણુસમજી (૨)

બીકણુ; ડરકુ, સોનાના ઘાટ ઘડનાર.

હેમકાર, પુ. [ મ. ] સોની;

હેમજ્ઞેમ, વિ. કુશળ હૃદય. જી.

(૨) વંદુસ્ત; સહીસલામત. [ પવંત, મેરુ

હેમગિરિ, પુ. [ સં. ] સોનાનો

હેમંત, સ્ત્રીં [ સં. ] શિયાળાના  
પહેલા બે મહિનાની મોસમતે. [ ત્યાજ્ય  
હેય, વિં [ સં. ] તજવાળેમ;  
હેર, પું બાતમીદાર, નસુસ; ચાર.  
હેરક, પું નસુસ; ચાર. ( ૨ )  
ધારી ધારીને લેનાર [ ક્યા કરવી તે.  
હેરબુઝ, નં હેરિયાં; છુપી નજરો  
હેરફેર, પું ફેરફાર; અલ્લોખલ્લો.  
( ૨ ) જલદસુલ્લ કરી નાંખવું તે; તફાવત.  
હેરકુ, કિં સં છુપી રીતે બેવું;  
તપાસ ક્યા કરવી; છિદ્ર તપાસનાં,  
હેર'ય. પું [ સં. ] ગણપતિ;  
ગનમન.  
હેરાન, વિં [ અ. ] બ્યાકુળ;  
પીડિત, દુઃખી; બ્યમ; અસ્વસ્થ. ( ૨ )  
કાયર.  
હેરાનગતિ, સ્ત્રીં દુઃખી હાલત;  
વિપત્તિ; પીડા; વિડંબના; મુશ્કેલી.  
( ૨ ) મુશ્કેલાન.  
હેરાવણું, કિં સં છુપી નજર  
રખાવવી. ( ૨ ) ચોરાવણું. ( ૩ )  
ખ્યાલથી લેવરાવણું.  
હેરિયું, નં સોજીયું; છુપી નજરે  
લેવું તે. ( ૧ ) એકું; એલો. ( ૩ )  
ફૂંડીએ ફરવું તે. ( ૪ ) છાપસના  
કાણામાંથી પડતું. સર્વ'તું તેજ. ( ૫ )  
ફાંદીમાં હોડીને ગાયાં ખવરાવતાં તે.  
હેફ. નં એર; નાનો સાપ.  
હેફે, પું નસુસ; એફ; ચાર.  
હેફેફે, પું ફેફે આટો; જડું  
આવડું તે.

હેલ, સ્ત્રીં એક ગાલ્લી બોલે તે.  
( ૨ ) બેઠું. ( ૩ ) ઘાર; બોલે. ( ૪ )  
મજૂરી; વેતન.  
હેલકરી, પું મજૂર; વેતરો;  
માથે બોલે ઉઠાવનાર.  
હેલના, સ્ત્રીં [ સં. ] વિરહનાર;  
અવમણના; અસંતોષ.  
હેલપટો, પું નકમો ફેરો;  
આટો. ( ૨ ) મજૂરી; વેઠ; મહેનત.  
હેલકુ, કિં અં ઉળીજીવું.  
( ૨ ) જોલાંખાવાં. [ વિલાસ.  
હેલા, સ્ત્રીં [ સં. ] એણા, આળા;  
હેલામાં અં સપાટામાં; સહેળ-  
વારમાં. [ ૩૫૪ દિવસનું વર્ષ.  
હેલાસિ, નં [ અ. ] ખુસલમાની  
હેલિ, પું [ સં. ] સૂર્ય; રેનિ;  
આદિત્ય.  
હેલો, પું આંગઠા; ધકઠો. ( ૨ )  
પુરા તરંગ; ઝાળ. ( ૩ ) મુશ્કેલાન;  
ખાટ ( ૪ ) હપટા; સપાટો.  
હેલ્લો, પું હેલો.  
હેલા, પું ટવ; આલત; મહાવરો;  
અલ્યાસ. ( ૨ ) પરિચય; સદ્વાસ.  
હેલાતન, નં 'ત્રીની સમવા  
અવસ્થા; સૌખ્યાય.  
હેલાન, નં [ અ. ] પશુ; દોર;  
જનાવર. ( ૨ ) વિં દોર લેવું;  
અણસમજી  
હેલાનિયત, સ્ત્રીં પશુપણ.  
( ૨ ) અણસમજીપણ; નાદાનિયત.  
હેવાલ, પું [ ફા. ] હજીકત.

વ્રતાંત (૨) વહ્નન; ખ્યાન; આખ્યાન.  
(૩) હાલત. [ હલુહલુહ

હેવારવ, પુ. ચોડાનો અવાજ;  
હેળ, સ્ત્રી. ટેવ; આદત; મહાવરો.  
હેળવણું, કિં. સં. પ્રેમભાવ  
કરાવવો; પરિચય કરાવવો. (૨)  
ટેવ પાડવી; ફેળવણું; પાળવું.

હે, અ. અરે; અહો; આશુ; એવો  
વિસ્મયતાદર્શક ઉદ્ગાર.

હેંકાર, પુ. હું પદ; હું પણાતું  
અભિમાન તે; અહંભાવ. [ માની.  
હેંકારી, વિ. અહંકારી; અભિ-  
હંકુ, નં. છાતી; મન; અંતઃકરણ.  
હેણક, વિ. [ સં. ] હેતવાણું;  
હેણસંબંધી.

હેયાઓ, પુ. મનમાં ચિંતા  
પણ તે; નિર્ણય પર ન અવાચ એવી  
ફિકર. [ છપણું; સછવ.

હેયાત, વિ. [ પા. ] હયાત;  
હેયાતી, સ્ત્રી. હયાતી; અસ્તિત્વ.  
હેયાતોડ, વિ. સખત મહેનતનું;  
ભાર; જખમર.

હેયાકાટ, વિ. છાતી કાઢી ભય  
એડું; હૃદય કાઢી નાખે એવું.

હેયારખી, સ્ત્રી. છાતી નેટલો  
હંચા કહેડા.

હેયાસૂણું. વિ. મન ઠેકાણે ન  
હોય એવું; ઊલટણું; મૂઠ; અસ્વસ્થ.

હેયાહેડો, પુ. અંતરનો અનુરાગ.  
હેયું, નં. [ સં. હૃદય. ] હૃદય;

મન; અંતઃકરણ; છાતી; હૃદય; હૃદય

(૨) કાળજી. (૩) સ્મરણશક્તિ- (૪)  
હિંમત; ધીરજ.

હે. અ. વાર; કીક; સાર; હા;  
બસ. (૨) જરૂર; નક્કી. (૪) અરે, ઓ!  
હેણયાં અ. ઓડકારનો ઉદ્ગાર  
કિં. પ્ર. હોણવા કરી જણું=ખાણ જણું  
પચાવી પડવું

હેંકાટણું, કિં. અ. હોંકારો કરીને  
વારવું; કપકા દેવો; ખીક બતાવવી.

હેંકાયંત્ર, પુ. હિચા બતાવનાર  
યંત્ર. [ ત્રાસ; તોળાનો પેકાર.

હેંકાર, પુ. ઘોંઘાસ; ગડબડ. (૨)  
હેંકારો, પુ. મોટો પેકાર

હેંકારી, પુ. મોટો પેકાર;  
બરાડ; તાડ [ પીવાનું એક યંત્ર.

હેંકો, પુ. હું કો; તમાકુની ધુણી  
હેંજ, પુ. ૧. અ. હવજ. ૧. પાણી;

બરી રાખવાને મધિલી નાની ટાંકી.

હેંજરું, સ્ત્રી. પેટ; હંદર.

હેંજરો, સ્ત્રી. મોંએ ગળેલો  
ખોરાક પેટમાં ને કાથળામાં પડે છે તે;

હંદર; પેટ; જંદર.

હેંઠ, પુ. [ સં. ઓછ ] મોંની  
કાંઠની ઉપર નીચેની ભરી આમરી, ઓઠ.  
કિં. પ્ર. હોંઠ હાવાવા=મોલવું. હોંઠે  
આવી રહેવું=ખોલે એટલી જ વાર.

હેંઠ, સ્ત્રી. સરત; પણ; વચન.  
(૨) મરસાઈ. (૩) હારણતનો કરાર.

કિં. પ્ર. હોંઠ બકવી=સરત કરવી.  
હેંઠકું, નં. નાની હોંઠી; પના;

હેંઠણું, કિં. અ. ઓડણું; ડાંકણું

હોડી, સ્ત્રીં મહત્ત્વ; પતાઈ, બાઈ.  
 હોડા, પું ઓઢો; ઢાંઢણ (૨)  
 ૧. તરંગ; લોઢ [ ઓણ.  
 હોણ, અં આ સાવ, ચાહુ વપ;,  
 હોણા, પું [ સં. ] ચણા મંત્ર  
 હોમાવનાર મુખ્ય માણસ; હોમ  
 ર.

હોત્ર, પું હવનનો કુંડ; વેદી.  
 હોત્રી, વિં હવન કરનાર. [ લદાર-  
 હોદ્દાર, વં અધિકારી. અમ  
 હોદી, પું પદવી, દરજ્જો (૨)  
 હાર; સત્તા ( ૩ ) હાથીપર બેસ-  
 મનાવેલી સુદર બેઠક; અંખાડી  
 યાન મર્ત્યા.

હોત, પું એક જાતનો અસખી  
 નો સિક્કો. [ ભાષી.

હોનાર, વિં ધનાર; બનનાર;  
 હોનારત સ્ત્રીં અકરમાત અણ  
 યો બતાવ. (૨) ભવિષ્ય, ભવિતવ્ય.

હોખાળો. પું મોટા થોંપાટ  
 બવારો ફાળેતો ( ૩ ) બડકો.

હોમ પું [ સં. ] હોમવાનું કર્મ  
 તેને લગના વિધિ તે, ચણ. હવન.

હોમણું. કિં સં અગ્નિકુંડમા  
 ૧. આહુતિ આપવી. (૨) ચડા-

વધેણું. (૩) ગ્રગડામા નાખણું;  
 ૧. મા હતાણું. [ ગ્રગડામાં પડણું.

હોમાણું, કિં અં ગંપણું;  
 હોય, અં હશે, ખેર, એમ પણ

એવા અર્થમાં. ( ૨ ) સંર્ગાત  
 ; લહે, એમ

હોયહોય. અં હાયહાય.

હોરમાન, વિં ઓરમાન.

હોરણું. કિં સં વેચાણું લેણું  
 ખરીદણું. ( ૨ ) માગી લઈ આવણું;  
 વારણું.

હોરા સ્ત્રીં [ અ. ] અઢી ઘડી  
 નેટલો વખત ( જ્યોતિષમાં. ) ( ૨ )  
 ભવિષ્ય. ( ૩ ) રેખા; ચિહ્ન ( ૪ )  
 લગ્ન સંધિકાળ [ રીતી. (૨) મુંઆમણ.

હોરામણ નં વહોરામણ; ખ-  
 હોરા, સ્ત્રીં એક રાગ, લાવણીની  
 ઢમે ગવાતી અંક રાગિણી. ( ૨ ) વહો  
 રીની સ્ત્રી.

હોરો, પું વહોરો  
 હોલ સ્ત્રીં જમીન ખોદીને કરેલી  
 ગૂંચ (૨) બય. બીક, ધોંસ્તી. [ જુડું તે.

હોલવણ નં હોંવાણ, હોલાઈ  
 હોલવણું. કિં સં છુલવણું;

ટાફ કરણ. (૨) સમજવણું; પતાવણું;  
 સમાવણું [ એચનાનો મામં.

હોલાણું નં હોંવણું. (૨) કોરા  
 હોલિકા. સ્ત્રીં [ સં. ] ફાગણ

શુદ્ધ પુનમન દિવસે પળાતો એક તહે.  
 વાર હોળી હુતાશળી [ (૨) ભોણું.

હોલોદિલ, વિં અસ્થિર મનણું;  
 હોલો પું છુતરથી સહેજ

નાનું રાખોડિયા રંગણું એક પંખી;  
 કપાત ( ૨ ) ઓલો-ગૂલો.

હોણ, કિં અં થણું; બનણું;  
 હયાતીમા આવણું. [ અવસ્થા; જરૂર.

હોવે, અં હા; અજબત. ( ૨ )

દોશ. ૧. સ્ત્રી બાન, શુભિઃ  
ચેતના. (૨) સકિત, બળ; સત્વ; તેજઃ.  
(૩) દોશિઆરી.

દોશિઆર. વિં [ પા ] કુચળ  
નિપુણ; ખબરદાર, કાબેલ; અનુર;  
આવાક. (૨) કારીગર; આવડતવાળું;

દોશિઆરી. સ્ત્રી નિપુણતા;  
કાબેલિયતા; અનુસાધ; આવાજી (૨)  
ખબરદારી.

દોશો, અં ડરો.

દોશા, સ્ત્રી પોષાક; ગડબડ,  
ખમાલ. (૨) ભરેસલ.

દોશ, નં દળ; સાલી.

દોશકુ, કિં સં કાસકીયી વાળ  
હી કરના; સમારકુ.

દોશાયો પું બોળાયો.

દોશાયાં, નં દોળીમાં નાખ.  
વાનાં છાણી

દોળિયાં, નં દોળાયાં

દોળિયો, પું પેરેયો કાગળાસો.

દોળી. સ્ત્રી [ સં. હોલિકા ]  
કાગળુ શુદ્ધ પુનંમે પળાતો એક તહેવાર  
(૨) મોટી હલ્લેમકારક ચિંતા, મોટા  
ઉતાપો ૩ મં દોળીલું નાગિયેર=  
એકદમ વગર વિચારે કુટી પડનાર.  
દોળી વાગવી=નુકસાન કરવું.

દોળીયો પું પેરેયો.

દોંસ, સ્ત્રી ઉમંગ; ઉલટ, ઉત્સાહ  
ઓરિયો, મનોમાલ.

દોંસાલુસી સ્ત્રી સ્પર્ધા; દરિઃ  
ફાં; સરસાધ. (૨) ખમાલ; માધવ.

દોંશિઆર, ગું દોશિઆર.

દોંસીલું. વિં ઉમંગી ઉત્સાહી.

દૂદ, પું [ સં. ] ધરો. પાણીનો  
ખારો, ગર્વ. [ નાસ, લય

દૂસ, પું [ સં. ] ધડાડો; કાચ;

દૂસવ, વિં [ સ. ] લક્ષ્મી; હંક;  
નાલું; અદખ. [ મર્ધાદા.

દૂ, સ્ત્રી લાજ; શરમ. (૨)

